Nr 103

Regeringens proposition med förslag till ny aktiebolagslag, m. m.;

beslutad den 10 april 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

CARL LIDBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till ny aktiebolagslag. Den nya lagen, som tillkommit efter samnordiskt utredningsarbete, innebär en genomgripande teknisk översyn av aktiebolagsrätten i syfte att förenkla denna. Särskilt har regerna om bolagsbildning och ökning av aktiekapitalet förenklats men genomgående har gällande lags formalitets- och publicitetsföreskrifter beskurits kraftigt. Vidare har lagen om konvertibla skuldbrev samt i huvudsak bestämmelserna om aktiebolag i lagen om förenklad aktiehantering arbetats in i den nya aktiebolagslagen.

Den nya lagen innebär skärpt kontroll av att aktiekapitalet betalas in till bolaget i samband med bolagsbildning. Kontant betalning för tecknade aktier måste sålunda ske på särskild bankräkning och bankintyg skall företes i samband med bolagets registrering. Betalas aktierna med apportegendom, skall i registreringsärendet företes särskilt intyg utfärdat av en auktoriserad eller godkänd revisor. Av intyget skall framgå att all apportegendom tillförts bolaget, att egendomen inte har övervärderats samt att egendomen är eller kan antas bli till nytta för bolaget. Motsvarande gäller vid nyemission. Vid kontantemission i större bolag kan dock inbetalning göras till bolaget direkt. Auktoriserad eller godkänd revisor skall i så fall intyga att inbetalningen har ägt rum.

Styrelsens ställning stärks i förhållande till bolagsstämman. Stämman får sålunda inte besluta om högre vinstutdelning än styrelsen godkänner.

Plikten att ha kvalificerad revisor utvidgas. Alla bolag som har ett bundet eget kapital på 1 milj. kr. eller mer måste ha auktoriserad eller godkänd revisor. Har bolaget tillgångar enligt balansräkningen motsva-

rande 1 000 basbelopp (f. n. 9 milj. kr.), mer än 200 anställda eller aktier eller skuldebrev noterade på fondbörs, skall bolaget ha auktoriserad revisor.

Redovisningsbestämmelserna har samordnats med den föreslagna nya bokföringslagen. I den nya aktiebolagslagen har upptagits endast bestämmelser som uteslutande är tillämpliga på aktiebolag. I sak innebär den nya lagstiftningen krav på en väsentligt öppnare redovisning. Omsättningssumman skall sålunda i princip redovisas öppet och i större bolag skall lagerreserven och förändringar i denna anges. Finansieringsanalys blir obligatorisk för större bolag. Koncernredovisning skall alltid upprättas av moderbolaget och blir offentlig. För större bolag uppställs krav på delårsrapporter.

Vidare kan nämnas att den nya lagen kräver emissionsprospekt när större bolag erbjuder allmänheten att teckna aktier eller obligationer till ett sammanlagt belopp av 1 milj. kr. eller mer.

I nya lagen avskaffas nuvarande regler om att bolag med omfattande upplåning måste avsätta viss del av vinsten till skuldregleringsfond. Däremot behålls bestämmelserna om obligatorisk avsättning till reservfond intill dess denna uppgår till 20 % av aktiekapitalet.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1977.

1 Förslag till

Aktiebolagslag

Härigenom föreskrives följande.

1 KAP.

Inledande bestämmelser

1 § I aktiebolag svarar delägarna ej personligen för bolagets förpliktelser.

Aktiebolaget skall ha ett aktiekapital, som skall uppgå till minst femtiotusen kronor. Är aktiekapitalet fördelat på flera aktier, skall dessa lyda på lika belopp.

2 § Äger aktiebolag så många aktier eller andelar i svensk eller utländsk juridisk person att det har mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar, är aktiebolaget moderbolag och den juridiska personen dotterföretag. Äger dotterföretag eller äger moderbolag och dotterföretag eller flera dotterföretag tillsammans aktier eller andelar i juridisk person i den omfattning som angivits nu, är även sistnämnda juridiska person dotterföretag till moderbolaget.

Här aktiebolag i annat fall på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal ett bestämmande inflytande över juridisk person och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet, är aktiebolaget moderbolag och den juridiska personen dotterföretag.

Moderbolag och dotterföretag utgör tillsammmans en koncern.

2 KAP.

Aktiebolags bildande

1 § Aktiebolag bildas av en eller flera stiftare. Stiftare skall vara svensk medborgare och bosatt i Sverige eller svensk juridisk person. Handelsbolag får dock vara stiftare endast om varje obegränsat ansvarig bolagsman är svensk medborgare och bosatt i Sverige. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan medge annan än som angivits nu att vara stiftare.

Den som är omyndig eller i konkurs kan ej vara stiftare.

2 § Stiftarna anger villkoren för bolagsbildningen. Därvid iakttages att betalningen för aktie ej får understiga det belopp på vilket aktien skall lyda (nominella beloppet). Skall aktie kunna tecknas med rätt eller plikt att mot aktien tillskjuta annan egendom än pengar eller med rätt eller plikt för bolaget att övertaga egendom mot annat vederlag än aktier (apport), får värdet på apportegendomen ej sättas högre än det verkliga värdet för bolaget. Endast sådan egendom som är eller kan antagas bli till nytta för bolagets verksamhet kan utgöra apportegendom.

Tecknas aktie med villkor som strider mot första stycket, skall det nominella beloppet ändå betalas.

3 § Stiftarna skall upprätta och underskriva en dagtecknad stiftelseurkund som skall innehålla förslag till bolagsordning och uppgift om

1. det belopp som skall betalas för varje aktie,
2. tiden för aktiernas betalning,
3. sättet och tiden för kallelse till konstituerande stämma, om enligt 7 § kallelse skall ske.

Bestämmelse om apport eller att aktie eljest skall kunna tecknas med villkor eller att bolaget skall ersätta annan kostnad för bolagets bildande än allmänna avgifter och sedvanliga arvoden för upprättande av stiftelsehandlingar och liknande arbete eller att någon eljest skall av bolaget erhålla särskild rättighet eller förmån skall anges i stiftelseurkunden.

Stiftelseurkunden skall innehålla redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömandet av värdet på apportegendom och av bestämmelse enligt andra stycket i övrigt. Särskilt skall anges

1. namn och hemvist beträffande den som avses med bestämmelsen,
2. det värde till vilket apportegendom beräknas komma att tagas upp i balansräkningen och antalet aktier eller annat vederlag som skall lämnas för egendomen,
3. högsta beräknade beloppet av sådan kostnad för bolagets bildande som angivits i bestämmelsen.

Om skriftligt avtal upprättats rörande bestämmelse som avses i andra stycket, skall stiftelseurkunden innehålla avtalet eller avskrift därav eller hänvisning till avtalet med uppgift om den plats där det hålles tillgängligt för aktietecknarna. Muntligt avtal skall i sin helhet upptagas i stiftelseurkunden. Tillskjutes eller övertages rörelse, skall vad nu sagts om skriftligt avtal gälla även beträffande balans- och resultaträkningar för rörelsen under de senaste två räkenskapsåren. I stiftelseurkunden skall upplysning ges om rörelsens resultat under tiden därefter. Om sådana räkningar ej upprättats för rörelsen, skall i stiftelseurkunden lämnas upplysning om rörelsens resultat under nämnda räkenskapsår.

Om andra—fjärde styckena ej iakttagits beträffande viss bestämmelse, är den utan verkan mot bolaget.

4 § Bolagsordningen skall ange

1. bolagets firma,
2. den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte,
3. föremålet för bolagets verksamhet, angivet till sin art,
4. aktiekapitalet eller, om detta skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet ej får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet,
5. aktiernas nominella belopp,
6. antalet eller lägsta och högsta antalet styrelseledamöter och revisorer samt styrelsesuppleanter, om sådana skall finnas, samt tiden för styrelseledamots och revisors uppdrag,
7. sättet för sammankallande av bolagsstämma,
8. vilka ärenden som skall förekomma på ordinarie stämma,
9. vilken tid bolagets räkenskapsår skall omfatta.

5 § Teckning av aktie skall ske på stiftelseurkunden eller på teckningslista som innehåller avskrift av stiftelseurkunden. Aktieteckning som gjorts på annat sätt kan ej göras gällande av bolaget, om aktieteck-

naren anmäler felet hos registreringsmyndigheten före bolagets registrering.

Har aktie tecknats med villkor, som icke överensstämmer med stiftelseurkunden, är aktieteckningen ogiltig. Har ogiltigheten ej anmälts hos registreringsmyndigheten före bolagets registrering, är dock aktietecknaren bunden fastän han ej kan åberopa villkoret.

Aktietecknare kan ej efter bolagets registrering som grund för aktietecknings ogiltighet åberopa att villkor i stiftelseurkunden icke uppfyllts.

6 § Stiftarna avgör om aktieteckning skall godtagas och hur många aktier som skall tilldelas tecknaren. Har stiftare angivit i stiftelseurkunden att han tecknar visst antal aktier, skall minst detta antal tilldelas honom.

Har aktier ej tilldelats aktietecknare enligt aktieteckningen, skall stiftarna utan dröjsmål underrätta honom därom.

7 § Beslut om bolagets bildande fattas på konstituerande stämma.

Om alla aktier tecknas vid stämman och alla godtagna aktietecknare är ense, kan beslut om bolagets bildande fattas även om kallelse till stämman ej skett.

I annat fall än som anges i andra stycket skall stiftarna kalla de godtagna aktietecknarna till konstituerande stämma enligt föreskrifterna i bolagsordningen om kallelse till bolagsstämma. Teckningslistorna och de handlingar som stiftelseurkunden hänvisar till skall genom stiftarnas försorg hållas tillgängliga för aktietecknarna under minst en vecka före stämman på plats som angivits i kallelsen.

På den konstituerande stämman skall stiftarna framlägga stiftelseurkunden i huvudskrift och de handlingar som avses i tredje stycket. Stiftarna skall vidare lämna uppgift om antalet aktier enligt godtagna teckningar, aktiernas fördelning mellan tecknarna och det belopp som inbetalats på aktierna. Denna uppgift skall införas i protokollet.

8 § Om vid konstituerande stämma ej visas att teckning och tilldelning av aktier skett motsvarande aktiekapitalet eller minimikapitalet enligt stiftelseurkunden, är frågan om bolagets bildande förfallen.

Uppkommer på den konstituerande stämman fråga om ändring av bolagsordningen eller stiftelseurkunden i övrigt, kan beslut om bolagets bildande icke fattas förrän frågan blivit avgjord. Ändring i bolagsordningen som ej enligt 9 kap. 9 § tredje stycket angivits i kallelsen eller som avser höjning av aktiekapitalets eller maximikapitalets storlek kan ej ske utan samtycke av samtliga stiftare och aktietecknare. Detsamma gäller ändring av bestämmelse i stiftelseurkunden som avses i 3 §.

Om tecknare med flertalet avgivna röster och två tredjedelar av de vid stämman företrädda aktierna biträder beslut att bilda bolaget, är bolaget bildat. I annat fall är frågan om bolagets bildande förfallen.

När aktiebolaget är bildat, skall styrelse och revisorer väljas.

I övrigt skall i fråga om konstituerande stämma i tillämpliga delar gälla föreskrifterna om bolagsstämma i denna lag och bolagsordningen.

9 § Bolaget skall anmälas för registrering senast sex månader efter stiftelseurkundens undertecknande.

Hinder mot registrering föreligger, om ej

1. det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade aktier efter avdrag för aktier som enligt 11 § förklarats förverkade och

ej övertagits av annan (bolagets aktiekapital) motsvarar det i bolagsordningen angivna aktiekapitalet eller uppgår till minimikapitalet,

2. det belopp som skall betalas i pengar för de aktier som ingår i bolagets aktiekapital är inbetalat på räkning hos svenskt bankinstitut,

3. all apportegendom är tillförd bolaget,

4. yttranden företes från bankinstitut om att 2 har följts och från auktoriserad eller godkänd revisor om att 3 har iakttagits. Av revisornas yttrande skall framgå att apportegendomen i stiftelseurkunden ej åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att egendomen är eller kan antagas bli till nytta för bolagets verksamhet.

Genom registreringen fastställes bolagets aktiekapital till belopp som anges i andra stycket 1. Aktier som enligt 11 § förklarats förverkade och ej övertagits av annan blir därvid ogiltiga.

Om ej anmälan för bolagets registrering sker inom den i första stycket angivna tiden eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering av bolaget, är frågan om bolagets bildande förfallen. Styrelseledamöterna ansvarar solidariskt för återbetalningen av de belopp som inbetalats på tecknade aktier jämte uppkommen avkastning med avdrag för kostnader på grund av åtgärd enligt 13 § första stycket tredje meningen. Detsamma gäller i fråga om apportegendom.

10 § Kvittning av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget får icke ske.

Fordran på aktiebelopp kan ej av bolaget överlåtas eller pantsättas.

Överlåtes aktie för vilken full betalning ej erlagts, är förvärvaren, sedan han anmält sig för införing i aktieboken, tillsammans med överlåtaren ansvarig för betalningen.

11 § Betalas aktie ej i rätt tid, kan styrelsen en månad efter anmaning förklara aktien förverkad för den betalningsskyldige. Anmaningen, som skall innehålla meddelande att aktien kan förklaras förverkad, sker genom avsändande av rekommenderat brev, om den betalningsskyldiges adress är angiven vid aktieteckningen eller införd i aktieboken eller annars anmäld till bolaget, och i annat fall genom kungörelse i tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Underrättelse om anmaningen skall genast sändas till den som för aktien är införd såsom panthavare eller uppdragstagare i förteckning enligt 3 kap. 12 §.

Styrelsen kan innan förverkad aktie blivit ogiltig låta annan övertaga aktien och betalningsansvaret för det tecknade beloppet.

Om aktie förklarats förverkad och ej övertagits av annan som erlagt full betalning, skall den, för vilken aktien förverkats, gentemot bolaget svara för en femtedel av full betalning för aktien.

12 § Inbetalning i pengar på aktie kan fullgöras endast genom insättning på räkning, som stiftarna öppnat för mottagande av inbetalning på aktier i bolaget hos svenskt bankinstitut.

På räkningen insatt belopp får lyftas för bolaget först när hela det belopp som skall betalas i pengar satts in på räkningen och styrelse valts. Att betalning ej erlagts för förverkad aktie utgör dock ej hinder för att belopp som satts in på räkningen lyftes. Har frågan om bolagets bildande förfallit eller är aktieteckning eljest icke bindande, skall återbetalning tillsammans med gottgjord ränta ske till aktietecknarna.

13 § Innan aktiebolag registrerats, kan det ej förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter. Det kan ej heller söka, kära eller svara inför domstol eller annan myndighet. Styrelsen kan dock föra talan i mål rörande bolagsbildningen och eljest vidtaga åtgärd för att erhålla tecknat aktiebelopp eller annat utfäst tillskott.

Uppkommer förpliktelse genom åtgärd på bolagets vägnar före registreringen, svarar de som deltagit i åtgärden eller beslut därom solidariskt för förpliktelsen. När bolaget registrerats, övergår ansvaret på bolaget, om förpliktelsen följer av stiftelseurkunden eller tillkommit efter det bolaget bildats.

Har avtal för bolaget slutits före registreringen med medkontrahent som visste att bolaget ej var registrerat, kan denne, såvida annat ej följer av avtalet, frånträda detta, om anmälan för registrering icke gjorts inom den i 9 § föreskrivna tiden eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering av bolaget. Visste medkontrahenten ej att bolaget var oregistrerat, kan han frånträda avtalet, innan bolaget registrerats.

3 KAP.

Aktier, aktiebrev m. m. och aktiebok

1 § Alla aktier har lika rätt i bolaget, om ej annat följer av denna paragraf.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktier av olika slag skall finnas eller kunna utges. Sådan bestämmelse skall ange

1. olikheterna mellan aktieslagen,
2. antalet aktier av varje slag,
3. om aktierna ej skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar eller vinst, den företrädesrätt som tillkommer aktieägarna vid ökning av aktiekapitalet enligt 4 kap. Föreskrift om olika företrädesrätt får meddelas endast om aktierna ej skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar eller vinst.

Avser olikheten mellan aktieslagen aktiens röstvärde, gäller att ingen aktie får ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktie av visst slag skall i närmare angiven ordning kunna omvandlas till aktie av annat slag. Omvandling skall utan dröjsmål anmälas för registrering och är verkställd när registrering sker.

2 § Aktie kan fritt överlåtas och förvärvas, om ej annat följer av 3 § eller 17 kap. 1 § eller eljest av lag.

3 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll att aktieägare eller annan skall vara berättigad att lösa aktie, som övergår till ny ägare. Förbehållet skall ange

1. vilka som är lösningsberättigade och, om lösningsrätt ej skall kunna utövas vid vissa fång, vilka slags fång som sålunda undantagits,
2. den ordning, i vilken lösningsrätten tillkommer de lösningsberättigade inbördes,
3. den tid, ej överstigande två månader från anmälan hos styrelsen om aktiens övergång, inom vilken lösningsanspråk skall framställas hos bolaget,

4. den tid inom vilken lösen skall erläggas, vilken tid ej får överstiga en månad räknat från den tidpunkt då lösenbeloppet blev bestämt.

Förvärvas flera aktier genom samma fång, kan, om ej annat följer av förbehållet, lösningsrätt icke utövas beträffande mindre antal aktier än fånget omfattar. Om tillämpningen av föreskrift i bolagsordningen rörande lösens belopp skulle bereda någon otillbörlig fördel, kan jämkning ske.

När anmälan gjorts om aktiens övergång, skall styrelsen genast skriftligen meddela detta till varje lösningsberättigad vars postadress är införd i aktieboken eller eljest känd för bolaget.

Om ej annat föreskrives i bolagsordningen, prövas tvist om lösningsrätt och om lösenbeloppets storlek av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän.

Innan det visar sig att lösningsrätten ej begagnas, kan den till vilken aktie övergått icke utöva annan av aktien härflytande rätt gentemot bolaget än rätt till vinstutdelning och företrädesrätt till teckning av ny aktie vid nyemission eller till teckning av andel i lån som avses i 5 kap. Rättigheter och skyldigheter på grund av sådan teckning övergår till den som begagnar sig av lösningsrätten.

4 § Aktiebrev skall ställas till viss man. Det får utlämnas endast till aktieägare som är införd i aktieboken och först när full betalning erlagts för den eller de aktier brevet lyder på. Vidare fordras

1. att bolaget registrerats, om aktien tecknats vid bolagets bildande,
2. att nyemission eller fondemission registrerats, om aktien tillkommit på grund av emissionen, eller
3. att registrering skett enligt 5 kap. 14 §, om aktien tillkommit på grund av utbyte eller nyteckning enligt 5 kap.

Aktiebrev skall undertecknas av styrelsen eller enligt styrelsens fullmakt av bank. Namnteckning får återges genom tryckning eller på annat liknande sätt. Brevet skall ange bolagets firma, ordningsnummer på den eller de aktier varå brevet lyder, aktiens nominella belopp och dagen för utfärdandet. Kan när aktiebrev utges aktier av olika slag finnas enligt bolagsordningen, skall aktieslaget anges i brevet. Om bolagsordningen innehåller förbehåll enligt 1 § fjärde stycket, 3 §, 8 § eller 6 kap. 8 §, skall tydlig uppgift därom intagas i brev på aktie som avses med förbehållet. Uppgiften kan ges i förkortad form. Förkortningsformer fastställes av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

När utbetalning göres vid inlösning av aktie eller minskning av dess nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar, skall aktiebrevet förses med påskrift om utbetalningen. Påskrift skall även göras så snart det kan ske när utan återbetalning aktie indragits eller nominella beloppet ändrats.

Aktiebrev, som i samband med dödning eller vid utbyte utges i stället för annat, skall innehålla uppgift därom. Utbytes aktiebrev mot ett eller flera andra aktiebrev skall det äldre aktiebrevet jämte därtill hörande kupongark makuleras på betryggande sätt.

Emissionsbevis samt skuldebrev och optionsbevis, som avses i 5 kap., skall undertecknas på sätt som anges i andra stycket.

5 § Innan aktiebrev utfärdas kan bolaget utge till viss man ställt bevis om rätt till en eller flera aktier (interimsbevis). Beviset skall innehålla förbehåll att aktiebrev utlämnas endast mot återställande av beviset. På

detta skall på begäran antecknas de betalningar som gjorts för aktien. Interimsbevis skall förses med påskrift om återbetalning som sker enligt 2 kap. 12 § andra stycket. I övrigt gäller bestämmelserna i denna lag om aktiebrev i tillämpliga delar interimsbevis.

6 § Överlåtes eller pantsättes aktiebrev eller till viss man ställt emissionsbevis eller optionsbevis, äger vad i 13, 14 och 22 §§ lagen (1936: 81) om skuldebrev föreskrives rörande skuldebrev till viss man eller order motsvarande tillämpning. Härvid är den som innehar aktiebrev och enligt bolagets påskrift därå är införd såsom ägare i aktieboken likställd med den som enligt 13 § andra stycket nämnda lag förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande.

Överlåtes eller pantsättes emissionsbevis eller optionsbevis som ej är ställt till viss man, äger vad i 13, 14 och 22 §§ lagen om skuldebrev föreskrives rörande skuldebrev till innehavaren motsvarande tillämpning.

Om utdelningskuponger föreskrives i 24 och 25 §§ lagen om skuldebrev.

7 § Över bolagets samtliga aktier och aktieägare skall styrelsen föra förteckning (aktiebok). Den skall upprättas omedelbart efter bolagets bildande. Aktierna upptages i nummerföljd med uppgift om aktietecknarna. Aktieägarnas postadress och yrke eller titel skall anges. Finnes aktier av olika slag, skall av aktieboken framgå till vilket slag varje aktie hör.

Aktiebok kan bestå av betryggande lösblads- eller kortsystem. Den kan också föras med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

När någon företer utfärdat aktiebrev och enligt 6 § eller på annat sätt styrker sitt förvärv eller när aktieägare eller annan behörig person anmäler annan förändring i förhållande som upptagits i aktieboken, skall införing av aktieägaren eller anteckning om förändringen genast ske med angivande av dagen för införingen eller anteckningen, såvida dagen ej framgår av annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 3 § tillkommer aktieägare eller annan, får införing dock ej ske, förrän det visat sig att lösningsrätten icke begagnas.

Är sista överlåtelsen på aktiebrev tecknad in blanco, skall namnet sättas ut i överlåtelsen innan införing sker. Företett aktiebrev skall förses med påskrift om införingen och dagen därför.

8 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll att den som på fastställd avstämningsdag är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 12 § skall anses behörighet att mottaga utdelning, emissionsbevis och, vid fondemission, brev på ny aktie som tillkommer aktieägare. Om förbehållet införes genom ändring av bolagsordningen, skall styrelsen fastställa och vid anmälan för registrering av bolagsstämmans beslut för registrering anmäla dag från vilken förbehållet skall tillämpas.

Bolag i vars bolagsordning finns sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) kallas i denna lag avstämningsbolag.

För avstämningsbolag skall följande uppgifter fullgöras av Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag (värdepappercentralen), nämligen att

1. föra aktiebok, aktiebrevsregister och förteckning enligt 12 §,
2. pröva frågor om införing av aktieägare i aktieboken,

3. svara för utskrift av aktiebok och sammanställning av uppgifter enligt 19 § lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering,
4. avstämma aktiebok och förteckning enligt 12 §,
5. utsända aktiebrev, utdelning och emissionsbevis,
6. svara för utbyte av aktiebrev och därmed sammanhängande åtgärder,
7. vidtaga åtgärder enligt 4 kap. 17 § i fråga om ej uttagen aktie.

9 § I avstämningsbolag får aktiebrev på uppdrag av bolaget på dess vägnar undertecknas av värdepapperscentralen, varvid firmatecknarens namnteckning får återges genom tryckning eller på annat liknande sätt. Brevet skall i stället för akties ordningsnummer ange brevets ordningsnummer och det antal aktier brevet avser. På begäran av aktieägare eller förvaltare som avses i 10 § skall aktiebrev delas upp, läggas samman eller på annat sätt bytas ut. När aktiebrev företes för införing av ny ägare i aktieboken, får värdepapperscentralen byta ut brevet mot ett eller flera nya brev. Var det äldre brevet överlåtet in blanco, behöver ej förvärvarens namn sättas ut i överlåtelsen. I aktiebrev som utfärdas vid utbyte behöver ej tagas in uppgift om utbytet eller om dag när det äldre brevet utfärdades. Ej heller behöver aktiebrev, som utfärdas i samband med att aktieägaren införes i aktieboken, förses med uppgift om införingen.

Bestämmelserna i första stycket gäller i tillämpliga delar emissionsbevis samt skuldebrev och optionsbevis som avses i 5 kap. Sådana handlingar behöver dock ej ange ordningsnummer.

10 § I avstämningsbolag införes aktieägarna i aktieboken med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. För varje ägare anges det antal aktier han äger av olika slag. I stället för aktienummer anges aktiebrevs ordningsnummer. Aktieboken föres med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

I avstämningsbolag kan bank eller fondkommissionär, som är auktoriserad som förvaltare av aktier, införas i aktiebrev och i aktieboken i stället för ägaren till de aktier som omfattas av lämnat förvaltningsuppdrag. Är aktier i avstämningsbolag föremål för handel vid utländsk fondbörs, kan, efter särskilt tillstånd, i bolagets aktiebrev och aktiebok, i stället för aktieägare som är bosatt utomlands, införas den som fått uppdrag att i utlandet förvalta hans aktier.

I aktiebrev och i aktieboken skall i fall som avses i andra stycket anmärkas att aktien innehas för annans räkning. Detsamma gäller emissionsbevis som utfärdas på grund av förvaltarregistrerad aktie och som är ställt till viss man. Beträffande förvaltaren antecknas i aktieboken samma uppgifter som enligt första stycket skall införas om aktieägare.

För rätt till registrering som förvaltare kräves utöver vad som sägs i andra stycket att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införing av ägare i aktieboken. Om auktorisation och tillstånd enligt denna paragraf, om förvaltares åligganden samt om skyldighet för bolaget och värdepapperscentralen att för envar hålla tillgänglig sammanställning av uppgifter från förvaltare om aktieägare, som har mer än femhundra aktier i bolaget registrerade i förvaltares namn, finns bestämmelser i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering.

11 § Har avstämningsförbehållet införts genom ändring av bolagsordningen och har aktiebrev som dessförinnan utfärdats ej inlämnats för utbyte mot nytt brev, får uppgifter om aktien i tidigare aktiebok föras

över till aktiebok enligt 10 § första stycket. Därvid skall anges att aktiebrevet ej avlämnats. Sker ej överföring, utgör den äldre aktieboken alltjämt aktiebok i fråga om aktien.

Utöver aktiebok skall i avstämmningsbolag föras aktiebrevsregister. Registret upptar i löpande nummerföljd de aktiebrev som utfärdas med uppgift om dagen för utfärdandet, antalet aktier och aktieslag samt ägares eller, i fall som avses i 10 § andra stycket, förvaltares identifieringsnummer i aktieboken. När nytt aktiebrev utfärdats i stället för äldre, göres i registret hänvisning till det äldre brevets ordningsnummer. För sistnämnda brev antecknas att det makulerats.

I avstämningsbolag skall uppgift som avförts ur aktiebok, aktiebrevsregistret eller förteckning enligt 12 § bevaras i minst tio år. Aktiebok, som sådant bolag tidigare fört, skall bevaras i minst tio år efter det att uppgifter beträffande bolagets samtliga aktier införts i aktieboken enligt 10 § första stycket.

12 § I avstämningsbolag skall den som med skriftlig handling visar att han till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för den i aktieboken införda aktieägaren lyfta utdelning och mottaga emissionsbevis och, vid fondemission, brev på ny aktie på begäran upptagas i en särskild förteckning. Detsamma gäller förmyndare eller god man för aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid utmätning av eller kvarstad på aktier utmätningsmannen.

I förteckningen skall för sådan person som avses i första stycket antecknas samma uppgifter som enligt 10 § första stycket skall införas i aktieboken om aktieägare. Av förteckningen skall även framgå den rätt som tillkommer honom. Sådan anteckning skall avföras, när det visas att rätten upphört.

Uppgift ur förteckningen får ej lämnas till annan utan samtycke av den som berörs av förhållanden som antecknats i förteckningen.

13 § Aktiebok hålles tillgänglig hos bolaget för envar. Föres aktieboken med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt, skall i stället utskrift av aktieboken på begäran tillhandahållas hos bolaget och, i fråga om avstämningsbolag, även hos värdepapperscentralen. Utskriften får ej vara äldre än sex månader. Envar har rätt att mot ersättning för kostnaderna få sådan utskrift av aktieboken eller del av den. När det gäller avstämningsbolag får dock utskrift enligt detta stycke ej innehålla uppgifter om aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktiebok eller, om aktieboken föres med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt, utskrift av hela aktieboken avseende förhållandena tio dagar före bolagsstämma, skall hållas tillgänglig för aktieägarna vid stämman.

I utskrift upptages aktieägarna och de förvaltare som avses i 10 § andra stycket i alfabetisk ordning. Aktiebrevs nummer behöver ej anges.

14 § Den till vilken aktie övergått äger ej, innan han införts i aktieboken, utöva aktieägares rätt i bolaget. Detta gäller dock icke sådan ur aktie uppkommen rätt som utövas mot företeende eller avlämnande av aktiebrev, kupong eller annat särskilt bevis som utges av bolaget.

Ägare till aktie, för vilken aktiebrev utfärdats innan bolaget blivit av-

stämningsbolag, kan icke såvitt avser därefter beslutad utdelning eller emission erhålla utdelning, emissionsbevis eller, vid fondemission, brev på ny aktie förrän han avlämnat aktiebrevet för utbyte mot nytt sådant och införing i aktieboken gjorts enligt 10 §. Innan detta skett är 12 § ej tillämplig.

Om aktie äges av flera, kan de endast genom gemensam företrädare utöva aktieägares rätt i bolaget.

15 § Vad som sägs i denna lag om aktieägares rätt att i bolaget företräda aktier skall gälla även beträffande den som genom testamente erhållit nyttjanderätten till eller rätten till avkomst av aktier, om testamentet innehåller bestämmelse att han skall äga företräda aktierna och, beträffande avkomsträttshavaren, att aktierna till tryggande av hans avkomsträtt skall sättas under särskild vård.

Såväl ägaren som nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall på anmälan bli införd i aktieboken. Vid införingen skall göras anteckning om äganderättsförvärvet och om den med nyttjande- eller avkomsträtten förenade rätten att i bolaget företräda aktierna. I fråga om införing av nyttjande- eller avkomsträttshavaren gäller i övrigt vad som sägs i denna lag om införing av aktieägare. Dock skall påskrift om införingen ej ske på aktiebrevet. När det styrkes att nyttjande- eller avkomsträtten upphört, skall anteckning därom göras i aktieboken.

När god man på grund av förordnande jämlikt 18 kap. 4 § 5 föräldrabalken förvaltar aktier för blivande aktieägares räkning, skall blivande ägare på anmälan av gode mannen införas såsom ägare i aktieboken med anteckning om förvärvet och om förordnandet.

16 § Ingår aktie i aktiefond enligt aktiefondslagen (1974: 931), skall i aktiebrev och i aktieboken i stället för fondandelsägarna införas det fondbolag, som förvaltar fonden, jämte fondens beteckning.

17 § Om aktiebrev enligt denna lag skall förses med påskrift eller på grund av bolagsstämmans beslut om uppdelning av aktierna utbytas mot två eller flera nya aktiebrev, kan bolaget innehålla på aktie belöpande utdelning och emissionsbevis till dess aktiebrevet för nämnda ändamål tillhandahålles. Detta gäller också om utbyte av aktiebrev skall ske på grund av att aktie av visst slag enligt bestämmelse i bolagsordningen skall omvandlas till aktie av annat slag.

4 KAP.

Ökning av aktiekapitalet genom nyemission eller fondemission

Inledande bestämmelser

1 § Aktiekapitalet kan ökas genom att aktier tecknas mot betalning (nyemission) eller genom att aktier ges ut eller aktiernas nominella belopp höjes utan ny betalning (fondemission).

Beslut om emission fattas av bolagsstämman, om ej annat följer av 14 eller 15 §. Sådant beslut får ej fattas förrän bolagets blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras, skall beslut därom först fattas.

Bestämmelserna i 2 kap. 2 § äger motsvarande tillämpning vid nyemission. Vid fondemission får ej till aktiekapitalet överföras belopp som understiger summan av de nya aktiernas nominella belopp eller den sammanlagda höjningen av aktiernas nominella belopp.

2 § Vid nyemission där de nya aktierna skall betalas med pengar (kontantemission) och vid fondemission har aktieägarna företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger, om ej annat föreskrivits i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket 3 eller, vid kontantemission, bestämmes i emissionsbeslutet.

3 § Aktieägare som har företrädesrätt att deltaga i emission har rätt att för varje aktie få särskilt emissionsbevis (vid nyemission teckningsrättsbevis och vid fondemission delbevis). Är bolaget ej avstämningsbolag, får till aktiebrev hörande kupong användas som emissionsbevis. Användes ej kupong som emissionsbevis, skall i beviset anges hur många sådana bevis som skall lämnas för varje ny aktie.

Begagnar aktieägare sin företrädesrätt att deltaga i emission i bolag som ej är avstämningsbolag, skall det aktiebrev på vilket företrädesrätten grundas förses med påskrift härom, om ej kuponger användes som emissionsbevis.

I avstämningsbolag skall emissionsbevis och, vid fondemission, brev på ny aktie som tillkommer aktieägaren genast i rekommenderat brev eller på annat betryggande sätt översändas till den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 §. Var han vid mottagandet ej berättigad, skall bolaget likväl anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock ej, om bolaget eller värdepapperscentralen hade kännedom om att handlingen kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttagas och ej heller om mottagaren var omyndig.

Allmänna bestämmelser om nyemission

4 § Förslag till beslut om nyemission skall hållas tillgängligt för aktieägarna under minst en vecka före den bolagstämma vid vilken beslutet skall fattas. Det skall genast sändas till aktieägare, som begär det och uppger sin postadress. Förslaget skall läggas fram på stämman. Vad som nu sagts om förslag till beslut skall gälla sådan redogörelse av styrelsen och sådant yttrande av revisorerna som avses i 6 §. Innebär förslaget avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt, skall skälen till avvikelsen anges i förslaget eller i handling som fogats vid förslaget. Om årsredovisningen ej skall behandlas på stämman, skall även följande handlingar enligt vad nyss sagts hållas tillgängliga och läggas fram på stämman:

1. avskrift av den senaste årsredovisningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt avskrift av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser,
2. en av styrelsen undertecknad redogörelse för händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning, vilka inträffat efter årsredovisningens avgivande,
3. ett av revisorerna avgivet yttrande över redogörelsen.

Kallelse till bolagsstämman skall innehålla uppgift om den företrädesrätt att teckna aktier som enligt förslaget tillkommer aktieägarna eller annan eller vem som annars får teckna aktier.

5 § Beslut om nyemission skall ange

1. det belopp eller högsta belopp, varmed aktiekapitalet skall kunna ökas, eller det lägsta och högsta beloppet för ökningen,
2. det aktieslag vartill de nya aktierna skall höra, om aktier av olika slag finnes eller kan utges.
3. den företrädesrätt att teckna aktier som tillkommer aktieägarna eller annan eller vem som annars får teckna aktier,

4. den tid inom vilken aktieteckning kan ske, när ett visst belopp eller ett lägsta belopp fastställts för aktiekapitalets ökning,

5. den tid, ej understigande två veckor från utfärdandet av kungörelse enligt 7 § eller, om samtliga aktieägare varit företrädda vid den bolagsstämma som beslutat emissionen, från beslutet eller, i fråga om avstämningsbolag, från avstämningsdagen, inom vilken aktieägare kan begagna sin företrädesrätt,

6. den tid inom vilken tecknade aktier skall betalas,

7. den beräkningsgrund, enligt vilken vid överteckning de aktier som icke tecknats med företrädesrätt skall fördelas, om ej föreskrift meddelas att fördelningen skall bestämmas av styrelsen,

8. aktiernas nominella belopp och det belopp som skall betalas för tecknad aktie.

Om förbehåll enligt 3 kap. 1 § fjärde stycket eller 3 §, 6 kap. 8 § eller 17 kap. 1 § skall gälla beträffande de nya aktierna, skall erinran därom tagas in i emissionsbeslutet.

I fråga om avstämningsbolag iakttages, att avstämningsdag skall anges i emissionsbeslutet, om aktieägare skall ha företrädesrätt att deltaga i emissionen. Avstämningsdagen får ej sättas tidigare än tre veckor från det beslutet kungjorts enligt 7 §.

Skall till aktiebreven hörande kuponger användas som emissionsbevis, skall detta anges i beslutet.

6 § Bestämmelse om apport eller att aktie skall tecknas med kvittningsrätt eller eljest med villkor skall upptagas i beslutet om nyemission.

Styrelsen skall avge en redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömandet av värdet på apportegendom och av bestämmelse enligt första stycket i övrigt. Redogörelsen skall innehålla de uppgifter som avses i 2 kap. 3 § tredje och fjärde styckena. Femte stycket nämnda paragraf äger motsvarande tillämpning.

Över redogörelsen skall revisorerna avge yttrande av vilket skall framgå att egendom, som skall tillföras bolaget, icke i redogörelsen åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att apportegendom är eller kan antagas bli till nytta för bolagets verksamhet. Emissionsbeslutet skall innehålla att redogörelse och yttrande som angivits nu har avgivits.

7 § Beslutet om nyemission eller en redogörelse för det väsentliga innehållet i beslutet skall genast kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Kungöres ej beslutet i dess helhet, skall i kungörelsen uppgift lämnas om var beslutet hålles tillgängligt. Kungörelse erfordras dock ej i bolag som ej är avstämningsbolag, om samtliga aktieägare varit företrädda vid den bolagsstämma som beslutat emissionen.

Är bolaget ej avstämningsbolag, skall beslut som avses i första stycket utan dröjsmål sändas till aktieägare, vars postadress är känd för bolaget, om aktieägaren skall ha företrädesrätt att deltaga i emissionen. Vad som sagts nu gäller dock ej, om samtliga aktieägare varit företrädda vid den bolagsstämma som beslutat emissionen.

8 § Teckning av nya aktier skall ske på teckningslista som innehåller beslutet om nyemission. Avskrift av bolagsordningen samt av de enligt 4 och 6 §§ framlagda handlingarna skall vara fogade vid teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknare på plats som anges i listan.

Om alla aktierna av de därtill berättigade tecknas vid den stämma där

beslutet om nyemission fattas, kan teckningen ske i stämmans protokoll. Detta gäller dock icke avstämningsbolag.

Har teckning skett i strid mot denna paragraf eller har aktie tecknats med villkor som ej överensstämmer med de i emissionsbeslutet angivna villkoren, äger 2 kap. 5 § motsvarande tillämpning.

9 § När teckningen avslutats skall styrelsen besluta om tilldelning av nya aktier till aktietecknarna. Anser styrelsen att aktieteckning är ogiltig, skall aktietecknaren genast underrättas härom. Aktierna skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken.

10 § Har för aktiekapitalets ökning bestämts ett visst belopp eller ett lägsta belopp, är beslutet om nyemission förfallet, om beloppet icke tecknats inom teckningstiden. Detsamma gäller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet ökas. Vad som har betalats på de tecknade aktierna skall i sådant fall genast återbetalas.

11 § Bestämmelserna i 2 kap. 10 och 11 §§ äger motsvarande tillämpning vid inbetalning på grund av beslut om nyemission. Kvittning av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget får dock ske, om bestämmelser därom upptagits i beslutet om nyemission. Detsamma gäller i fråga om bolag, vars bundna egna kapital före emissionen uppgår till minst en miljon kronor, om styrelsen medger kvittning. Sådant medgivande får ej lämnas, om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer.

12 § Beslut om nyemission skall anmälas för registrering inom sex månader från beslutet, om det ej förfallit enligt 10 §. Hinder mot registrering föreligger, om ej

1. full betalning enligt registret erlagts för alla de i det förut registrerade aktiekapitalet ingående aktierna,
2. det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade nya aktier efter avdrag för aktier som förklarats förverkade och ej övertagits av annan (ökningen av aktiekapitalet) uppgår till belopp som avses i 10 §,
3. hälften av det belopp som betalas med pengar för de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna har inbetalats,
4. all apportegendom enligt beslutet om nyemission är tillförd bolaget,
5. yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att 3 och 4 iakttagits, att apportegendomen icke åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att egendomen är eller kan antagas bli till nytta för bolagets verksamhet.

Vid kontantemission i bolag vars bundna egna kapital före emissionen ej överstiger en miljon kronor skall, i stället för vad som föreskrives i första stycket 3 och 5, hela det belopp, som skall betalas för aktierna, erläggas genom insättning på bankräkning som bolaget öppnat hos svenskt bankinstitut och intyg från bankinstitutet om att beloppet betalats företes i registreringsärendet.

Genom registreringen fastställes ökningen av aktiekapitalet till belopp som anges i första stycket 2.

Om anmälan för registrering av beslutet icke gjorts inom den i första stycket angivna tiden eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering, gäller vad i 10 § sägs.

Aktiekapitalet är ökat när registrering skett. Aktier som förklarats förverkade och ej övertagits av annan blir därmed ogiltiga. De nya aktierna medför rätt till utdelning enligt vad därom bestämts i beslutet om emission. Beslutet får dock ej innebära att sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket aktierna skolat till fullo betalas.

13 § För aktie som tecknats vid kontantemission skall, om ej annat följer av 12 § andra stycket, full betalning erläggas inom sex månader från registreringen av nyemissionen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som blivit till fullo betalda. Anmälningen skall bestyrkas av auktoriserad eller godkänd revisor.

Har ej enligt första stycket anmälts att full betalning erlagts för aktierna, skall registreringsmyndigheten efter bolagets hörande registrera dels att aktiekapitalet nedsatts med sammanlagda nominella beloppet av de ej betalda aktierna, dels, om det fordras, att bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet ändrats. De aktier som ej betalats blir ogiltiga när nedsättningen registrerats.

Styrelsens beslut om nyemission

14 § Styrelsen kan besluta om nyemission och om avvikelse från aktieägares företrädesrätt enligt 2 § under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Bestämmelserna i 5—13 §§ gäller därvid i tillämpliga delar, varvid dock skall iakttagas vad som föreskrives nedan i tredje stycket.

I fråga om styrelsens begäran om bolagsstämmans godkännande äger 4 § första stycket motsvarande tillämpning. Vad som där sägs om förslag till emissionsbeslut skall gälla styrelsens beslut.

Införing av de nya aktierna i aktieboken och anmälan för registrering enligt 12 § skall ej ske innan stämman har godkänt emissionsbeslutet. Har sådan anmälan ej skett inom ett år från styrelsens beslut om emission, är emissionsbeslutet förfallet. Vad som har betalats på tecknade aktier skall i sådant fall genast återbetalas.

15 § Bolagsstämman kan bemyndiga styrelsen att fatta beslut om nyemission i den mån emissionen kan ske utan ändring i bolagsordningen och att därvid avvika från aktieägarnas företrädesrätt enligt 2 §.

Skall styrelsen kunna besluta om nyemission med bestämmelse som avses i 6 § eller med avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt, skall detta anges särskilt i bolagsstämmans bemyndigande. Bemyndigandet skall innehålla bestämmelser om den tid, längst intill nästkommande ordinarie bolagsstämma, inom vilken styrelsens beslut om nyemission skall fattas. Bestämmelserna i 4 § första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om förslag till bemyndigande.

Bolagsstämmans beslut om bemyndigande skall genast anmälas för registrering. Innan registrering har skett, kan styrelsen ej fatta beslut om emission.

Bestämmelserna i 5—13 §§ gäller i tillämpliga delar när styrelsen beslutar om emission med stöd av bemyndigande.

Fondemission

16 § Fondemission kan ske genom överföring till aktiekapitalet av belopp, som kan utdelas enligt 12 kap. 2 § samt av uppskrivningsfond och reservfond eller genom uppskrivning av anläggningstillgångs värde.

Beslut om fondemission skall ange det belopp varmed aktiekapitalet ökas samt de nya aktiernas aktieslag eller det belopp vartill aktiernas nominella belopp höjes. I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet varvid iakttages att avstämning ej får ske innan beslutet registrerats. På sådant bolag äger 5 § tredje stycket och 7 § första stycket motsvarande tillämpning.

Beslutet om fondemission skall utan dröjsmål anmälas för registrering och får ej verkställas före registreringen.

Aktiekapitalet är ökat när registrering skett. De nya aktierna skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken. De medför rätt till utdelning enligt vad därom bestämts i beslutet om emission. Beslutet får dock ej innebära att sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket registrering skett.

17 § Har vid fondemission behörigt anspråk på ny aktie ej framställts inom fem år från registreringen av beslutet om fondemission, kan den berättigade anmanas att vid äventyr av aktiens förlust taga ut aktien. Anmaningen skall sändas till den berättigade, om hans namn och adress är kända för bolaget. I annat fall skall anmaningen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Inkommer ej anmälan inom ett år från anmaningen, kan den nya aktien säljas genom fondkommissionär för den berättigades räkning. Denne har därefter endast rätt att mot företeende av aktiebrev eller avlämnande av delbevis utfå det vid försäljning influtna beloppet med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Belopp som ej lyfts inom fyra år från försäljningen tillfaller bolaget.

Emissionsprospekt

18 § När aktiebolag, som enligt 10 kap. 3 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor, eller aktieägare i sådant bolag offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar inbjudan att förvärva aktier eller teckningsrätter i bolaget, skall styrelsen upprätta en särskild redogörelse för bolagets förhållanden (emissionsprospekt) enligt 19—26 §§, om summan av de belopp som till följd av inbjudan kan komma att erläggas överstiger en miljon kronor.

19 § Aktieägare som ämnar sälja aktier eller teckningsrätter under sådana former att emissionsprospekt skall upprättas, skall underrätta styrelsen härom senast sex veckor före den dag då inköp tidigast avses kunna ske.

20 § Emissionsprospekt skall innehålla balansräkningar avseende utgången av de tre senaste räkenskapsår, för vilka årsredovisning och revisionsberättelse avgivits, resultaträkningar för dessa tre räkenskapsår samt ett sammandrag av de uppgifter som det ålegat bolaget att intaga i förvaltningsberättelserna för de tre räkenskapsåren. Fyller handlingarna ej de krav, som framgår av 11 kap. 5 § andra stycket och 9 § fjärde stycket, skall de fullständigas i enlighet med dessa bestämmelser.

Bestämmelserna i 11 kap. 2 § första stycket andra meningen äger motsvarande tillämpning på emissionsprospekt.

Om bolaget är moderbolag, skall bolaget i emissionsprospektet intaga koncernresultaträkning och koncernbalansräkning för de tre senaste räkenskapsåren. När redovisningshandlingar och andra uppgifter för koncern intages i prospektet får häremot svarande uppgifter för bolaget utelämnas i den mån de kan anses sakna väsentlig betydelse för bedömningen av bolagets aktier. Dock får bolagets resultaträkning och balansräkning för de senaste räkenskapsåret enligt första stycket ej utelämnas.

21 § I emissionsprospektet skall upplysning lämnas om sådana för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden och händelser i övrigt av väsentlig betydelse för bolaget vilka hänför sig till tiden efter den period som omfattas av de i 20 § angivna handlingarna.

Framlägges emissionsprospektet senare än åtta månader efter utgången av det senaste räkenskapsår, för vilket årsredovisning och revisionsberättelse avgivits, skall emissionsprospektet innehålla uppgifter motsvarande delårsrapport enligt 11 kap. 13 och 14 §§. Dessa uppgifter skall avse tiden från utgången av nämnda räkenskapsår till en dag ej tidigare än tre månader före emissionsprospektets tillhandahållande.

22 § I emissionsprospektet skall följande uppgifter lämnas, nämligen

1. kortfattad historik över bolaget och dess verksamhet,
2. redogörelse för bolagets och, om dotterföretag finnes, koncernens verksamhet, råvarutillgångar, produkter och driftställen samt för dess ställning inom branschen,
3. uppgift om bolagets styrelseledamöter, revisorer och ledande befattningshavare,
4. redogörelse för ägar- och rösträttsförhållanden i fråga om bolagets aktier.

Uppgifter enligt första stycket 1 får utelämnas av aktiebolag, vars aktier noteras på fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer.

23 § Bolag, som vid framläggandet av emissionsprospektet ej bedriver någon verksamhet och ej heller har dotterföretag som bedriver någon verksamhet, behöver i emissionsprospektet endast medtagna senast fastställda balansräkning, i förekommande fall koncernbalansräkning, upplysningar enligt 22 § första stycket 1, 3 och 4 samt redogörelse för den verksamhet bolaget avser att upptaga.

24 § Uppgift i emissionsprospekt enligt 20 §, 21 § första stycket samt 22 § skall granskas av bolagets revisorer. Deras berättelse över granskningen skall intagas i emissionsprospektet.

25 § Emissionsprospekt skall tillhandahållas på de platser där teckning eller inköpsanmälan mottages senast tre dagar, sön- och helgdagar samt lördagar, midsommarafton, julafton och nyårsafton oräknade, före den dag då teckning eller inköp tidigast kan ske.

26 § Utarbetas emissionsprospekt med anledning av erbjudande från aktieägare, får bolaget från aktieägaren uppbära ersättning för sina kostnader för emissionsprospektet samt för revisionskostnaden. Uppträder flera aktieägare som säljare, skall kostnaderna fördelas mellan dem i förhållande till det antal aktier eller teckningsrätter, som envar utbjudit till försäljning.

5 KAP.

Konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning

Allmänna bestämmelser

1 § Aktiebolag kan mot vederlag utge konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Sådana skuldebrev skall ställas till innehavaren eller till viss man eller order.

Konvertibla skuldebrev skall innehålla utfästelse från bolaget om att borgenär har rätt till att helt eller delvis utbyta sin fordran enligt skuldebreven mot aktier i bolaget. Skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning skall ge borgenär rätt att teckna aktier i bolaget mot betalning i pengar.

Villkoren för utbyte eller nyteckning av aktier skall bestämmas så att utbyte eller nyteckning kan ske utan att bolagsordningen ändras. Vederlaget för konvertibelt skuldebrev får ej understiga det nominella beloppet på aktie som utlämnas vid utbyte, om ej mellanskillnaden täckes genom kontant betalning vid utbytet.

Optionsrätt till nyteckning kan knytas till optionsbevis fogade vid skuldebreven. Borgenär får skilja optionsbevis från skuldebrev och förfoga över beviset särskilt, om ej i skuldebrevet föreskrives att beviset får avskiljas först efter viss tid.

2 § Vid emission av skuldebrev mot vederlag i pengar har aktieägarna företrädesrätt att teckna sig för förvärv av skuldebrev såsom om emissionen gällde de aktier som kan komma att träda i stället för skuldebreven eller nytecknas på grund av optionsrätt.

Förfarandet vid emission

3 § Beslut om emission av skuldebrev fattas av bolagsstämman, om ej annat följer av 8 eller 9 §. I fråga om förslag till beslut om emission och om kallelse till bolagsstämma äger 4 kap. 4 § motsvarande tillämpning.

4 § Beslut om emission skall ange

1. emissionens belopp eller högsta belopp eller det lägsta och högsta beloppet för emissionen,
2. den företrädesrätt att deltaga i emissionen som tillkommer aktieägare eller annan eller vem som eljest äger deltaga i emissionen,
3. den tid inom vilken teckning av skuldebrev kan ske, när ett visst belopp eller ett lägsta belopp bestämts för emissionen,
4. den tid, ej understigande två veckor från utfärdandet av kungörelse enligt 6 § första stycket första meningen eller, i fall som avses i 6 § fjärde stycket, från beslutet eller, i fråga om avstämningsbolag, från avstämningsdagen, inom vilken aktieägare kan begagna sin företrädesrätt till teckning,
5. skuldebrevens nominella belopp, emissionskurs och räntefot,
6. den tid inom vilken tecknade skuldebrev skall betalas samt den beräkningsgrund, enligt vilken vid överteckning de skuldebrev som icke tecknats med företrädesrätt skall fördelas, om ej föreskrift meddelas att fördelningen skall bestämmas av styrelsen,
7. tid och villkor för utbyte eller nyteckning,
8. den rätt som skall tillkomma borgenär eller innehavare av optionsbevis för den händelse aktiekapitalet före utbytet eller nyteckningen

ökas eller nedsättes eller nya konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning utges eller bolaget upplöses eller upphör genom fusion,

9. det belopp, varmed aktiekapitalet skall kunna ökas genom utbyte eller nyteckning,

10. det aktieslag vartill de nya aktierna skall höra, om aktier av olika slag finnes eller kan utges.

Om förbehåll enligt 3 kap. 1 § fjärde stycket eller 3 §, 6 kap. 8 § eller 17 kap. 1 § skall gälla beträffande de nya aktierna, skall erinran därom intagas i emissionsbeslutet.

I fråga om avstämningsbolag iakttages, att avstämningsdag skall anges i emissionsbeslutet, om aktieägare skall ha företrädesrätt att deltaga i emissionen. Avstämningsdagen får ej sättas tidigare än tre veckor från det beslutet kungjorts enligt 6 § första stycket första meningen.

Skall skuldebrev bli föremål för handel vid fondbörs, kan i emissionsbeslutet upptagas bemyndigande för styrelsen eller den styrelsen inom sig förordnar att innan teckning påbörjas bestämma emissionens belopp, emissionskurs, räntefot samt villkor för utbyte eller nyteckning. I fråga om avstämningsbolag iakttages dock, att nämnda villkor skall bestämmas senast på avstämningsdagen, om aktieägare skall ha företrädesrätt att deltaga i emissionen.

5 § Bestämmelserna i 4 kap. 6 § äger motsvarande tillämpning vid emission av konvertibla skuldebrev.

6 § Bolagsstämmans beslut om emission eller en redogörelse för det väsentliga innehållet i beslutet skall genast kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Kungöres ej beslutet i dess helhet, skall i kungörelsen uppgift lämnas om var beslutet hålles tillgängligt. Har bolagsstämman enligt 4 § fjärde stycket överlämnat åt annan att besluta om emissionens belopp, emissionskurs, räntefot och villkor för utbyte eller nyteckning, skall vad i dessa hänseenden beslutats kungöras på motsvarande sätt.

Är bolaget ej avstämningsbolag, skall beslut som avses i första stycket utan dröjsmål sändas till aktieägare, vars postadress är känd för bolaget, om aktieägaren skall ha företrädesrätt att deltaga i emissionen.

I fråga om avstämningsbolag iakttages att i förekommande fall beslut av styrelsen eller den styrelsen inom sig förordnar rörande emissionens belopp, emissionskurs, räntefot och villkor för utbyte eller nyteckning bifogas emissionsbevis när sådant översändes.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller ej för annat aktiebolag än avstämningsbolag, om samtliga aktieägare varit företrädda vid den bolagsstämma, som beslutat emissionen, och emissionsbeslutet icke innehåller bemyndigande enligt 4 § fjärde stycket.

7 § Om ett visst belopp eller ett lägsta belopp bestämts för emissionen och detta ej tecknats inom teckningstiden, är beslutet om emission förfallet. Detsamma gäller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet ökas.

Bestämmelserna i 4 kap. 11 § äger motsvarande tillämpning vid emission av konvertibla skuldebrev.

När teckningen av skuldebreven avslutats, skall bolaget genast för registrering anmäla beslutet om emission och det nominella belopp av lå-

net som tecknats, om beslutet ej förfallit enligt första stycket. Registrering kan ske endast om full betalning enligt registret erlagts för alla de i det förut registrerade aktiekapitalet ingående aktierna.

8 § Styrelsen kan besluta om emission av skuldebrev och om avvikelse från aktieägares företrädesrätt under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Bestämmelserna i 4—6 §§ och 7 § första stycket äger motsvarande tillämpning.

I fråga om styrelsens begäran om bolagsstämmans godkännande äger 4 kap. 4 § första stycket motsvarande tillämpning. Vad där sägs om förslag till emissionsbeslut skall gälla styrelsens beslut.

Anmälan för registrering enligt 7 § andra stycket skall göras när emissionsbeslutet godkänts av stämman och teckningen av skuldebreven avslutats. Har anmälan för registrering ej skett inom ett år från styrelsens beslut om emission, är beslutet förfallet.

9 § Bolagsstämman kan bemyndiga styrelsen att fatta beslut om emission och att därvid avvika från bestämmelserna i 2 § om aktieägares företrädesrätt.

Skall skuldebrev kunna tecknas mot tillskott av annan egendom än pengar eller eljest med villkor eller skall avvikelse från aktieägares företrädesrätt kunna göras, skall detta särskilt anges i bolagsstämmans beslut. Beslutet skall innehålla bestämmelse om den tid, längst intill nästkommande ordinarie bolagsstämma, inom vilken styrelsens beslut skall fattas. Bestämmelserna i 4 kap. 4 § första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om förslag till bemyndigande.

Bolagsstämmans beslut skall genast anmälas för registrering. Innan registrering har skett kan styrelsen ej fatta beslut om emission.

Bestämmelserna i 4—7 §§ gäller i tillämpliga delar i fråga om styrelsens beslut om emission.

Emissionsbevis

10 § Bestämmelserna i 4 kap. 3 § om emissionsbevis äger motsvarande tillämpning vid emission enligt detta kapitel.

Utbyte och nyteckning

11 § När fordran enligt skuldebrev utbytes mot aktie, skall skuldebrevet förses med påskrift om utbytet. Aktien skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken.

Vid nyteckning skall skuldebrevet, eller i förekommande fall optionsbeviset, förses med påskrift om nyteckningen.

12 § Vid nyteckning enligt detta kapitel skall aktier tecknas på teckningslista som innehåller beslutet om emission. Avskrift av bolagsordningen, den senaste årsredovisningen försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust samt avskrift av revisionsberättelsen för det år balansräkningen avser skall vara fogade vid teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknare på plats som anges i listan.

Har teckning skett i strid mot denna paragraf eller har aktie tecknats med villkor som ej överensstämmer med de i emissionsbeslutet angivna villkoren, äger 2 kap. 5 § motsvarande tillämpning.

Anser styrelsen att aktieteckning är ogiltig enligt andra stycket, skall

aktietecknaren genast underrättas därom. I annat fall skall aktietecknaren tilldelas tecknade aktier. Aktierna skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken.

13 § Bestämmelserna i 2 kap. 10 och 11 §§ äger motsvarande tillämpning vid inbetalning på grund av nyteckning enligt detta kapitel. Kvittning av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget får dock ske, om styrelsen medger det. Sådant medgivande får ej lämnas, om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer.

14 § Senast tre månader efter det att tiden för utbyte eller nyteckning av aktier utgått skall styrelsen för registrering anmäla hur många aktier som utgivits i utbyte eller som nytecknats och till fullo betalats. Om utbytestiden eller teckningstiden är längre än ett år, skall anmälan göras senast tre månader efter utgången av varje räkenskapsår under vilket utbyte eller nyteckning har skett.

Hinder mot registrering föreligger, om ej yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att bolaget på grund av emissionen tillförts vederlag till ett värde motsvarande minst sammanlagda beloppet av de aktier som utgivits i utbyte eller, vid nyteckning, att aktierna till fullo betalats.

Genom registreringen är aktiekapitalet ökat med sammanlagda nominella beloppet av de anmälda aktierna.

15 § De nya aktierna skall medföra rätt till vinstutdelning enligt vad därom bestämts i emissionsbeslutet. Beslutet får dock ej innebära att sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket aktierna skolat till fullo betalas.

Emissionsprospekt

16 § Bestämmelserna i 4 kap. 19—26 §§ om emissionsprospekt äger motsvarande tillämpning när aktiebolag, som enligt 10 kap. 3 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor, eller aktieägare i sådant bolag offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar inbjudan att förvärva av bolaget utgivna skuldebrev eller optionsbevis som avses i detta kapitel. Skyldighet att upprätta emissionsprospekt föreligger dock endast om summan av de belopp som till följd av inbjudan kan komma att erläggas överstiger en miljon kronor.

6 KAP.

Nedsättning av aktiekapitalet

1 § Nedsättning av aktiekapitalet får ske för följande ändamål, nämligen

1. avsättning till reservfond eller omedelbar täckning av förlust enligt fastställd balansräkning, om förlusten ej kan täckas av fritt eget kapital,
2. återbetalning till aktieägarna, eller
3. avsättning till fond att användas enligt beslut av bolagsstämman.

Nedsättning för ändamål som anges i första stycket 2 och 3 får ej avse större belopp än att full täckning finns för det bundna egna kapitalet efter nedsättningen. Beräkningen därav sker enligt balansräkning för nästföregående räkenskapsår, om denna fastställes vid stämman, och annars på grundval av de handlingar som anges i 4 kap. 4 § första stycket 1—3.

Nedsättning av aktiekapitalet kan genomföras genom
1. inlösen eller sammanläggning av aktier,
2. indragning av aktier utan återbetalning, eller
3. minskning av aktiernas nominella belopp med eller utan återbetalning.

Om nedsättning av aktiekapitalet på grund av bristande betalning finns bestämmelser i 4 kap. 13 § andra stycket.

2 § Beslut om nedsättning av aktiekapitalet fattas av bolagsstämma, om ej annat följer av 8 §. Nedsättningsbeslutet får ej fattas förrän bolaget blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras, skall beslut därom först fattas.

Nedsättning för ändamål som anges i 1 § första stycket 2 eller 3 får beslutas endast efter förslag eller godkännande av styrelsen.

Bestämmelserna i 4 kap. 4 § om förslag till bolagsstämmans beslut och andra handlingar gäller i tillämpliga delar.

3 § Nedsättningsbeslut skall ange det belopp varmed aktiekapitalet skall nedsättas (nedsättningsbeloppet), nedsättningsändamålet samt hur nedsättningen skall genomföras. Om i samband med nedsättningen medel skall utskiftas med högre belopp än nedsättningsbeloppet, skall även det högre beloppet anges.

4 § Nedsättningsbeslut skall anmälas för registrering. Om det ej skett inom fyra månader från beslutet eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit anmälan eller vägrat registrering, är nedsättningsbeslutet förfallet. Detsamma gäller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet nedsättes.

5 § Skall nedsättningsbeloppet användas enligt 1 § första stycket 1, är aktiekapitalet nedsatt när beslutet registrerats. Innan tre år förflutit från registreringen får vinstutdelning beslutas endast om rätten ger tillstånd därtill eller om aktiekapitalet ökats med minst nedsättningsbeloppet. I fråga om rättens tillstånd gäller 6 § andra—femte styckena i tillämpliga delar.

6 § Skall nedsättningsbeloppet helt eller delvis användas enligt 1 § första stycket 2 eller 3, får nedsättningsbeslutet ej verkställas utan rättens tillstånd, såvida icke samtidigt bolaget genom nyemission tillföres ett belopp som minst motsvarar nedsättningsbeloppet.

Rättens tillstånd skall sökas senast två månader efter det nedsättningsbeslutet registrerats. Vid ansökningshandlingen skall fogas bevis att nedsättningsbeslutet registrerats och förteckning över bolagets kända borgenärer med angivande av postadress.

Rätten skall kalla bolagets borgenärer, såväl kända som okända, med föreläggande för den som vill bestrida ansökningen att senast viss dag skriftligen hos rätten anmäla detta vid äventyr att han annars anses ha medgivit ansökningen. Kallelsen skall anslås i rättens kansli sex månader före inställelsedagen samt kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar tre gånger, första gången fem månader och tredje gången senast två månader före inställelsedagen. Utmätningsmannen i orten och alla kända borgenärer skall underrättas särskilt genom rättens försorg.

Bestrides ej ansökningen eller får de borgenärer som bestrider den full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar, skall till-

stånd meddelas. Om den rätt som tillkommer innehavare av pensionsfordran finns bestämmelser i 23 § andra stycket lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Är borgenär tillika gäldenär i samma rättsförhållande, skall han ej upptagas i förteckningen över bolagets kända borgenärer. Han skall ej kallas av rätten och har ej heller rätt till betalning eller säkerhet enligt fjärde stycket.

7 § Rätten skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökan enligt 6 § och om lagakraftvunnet beslut som meddelats med anledning av ansökningen.

Har rätten genom lagakraftvunnet beslut bifallit ansökan enligt 6 §, är aktiekapitalet nedsatt när beslutet registrerats.

Har ej ansökan om rättens tillstånd gjorts inom föreskriven tid eller har rätten genom lagakraftvunnet beslut avslagit ansökan, skall registreringsmyndigheten förklara nedsättningsbeslutet förfallet. Detsamma gäller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet nedsättes.

8 § I aktiebolag, vars aktiekapital kan utan ändring av bolagsordningen bestämmas till ett lägre eller högre belopp, kan i bolagsordningen intagas förbehåll att aktiekapitalet kan nedsättas genom inlösen av aktier, dock ej under minimikapitalet. Förbehållet skall ange ordningen för inlösningen och inlösningsbeloppet eller grunderna för dess beräkning.

Om förbehållet införes genom ändring av bolagsordningen, får det endast avse aktier som kan tecknas eller utges efter det att ändringen registrerats. Har fondemission ägt rum efter registreringen, får inlösen av fondaktie ske först när tre år förflutit från registreringen av emissionen.

Nedsättning får ej ske så att full täckning ej finnes för det bundna egna kapitalet. Beräkning därav skall ske på grundval av fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår.

När enligt förbehållet blivit bestämt att vissa aktier skall inlösas, skall genast anmälas för registrering att aktiekapitalet nedsättes med dessa aktiers sammanlagda nominella belopp. När registrering skett är aktiekapitalet nedsatt.

7 KAP.

Förvärv av egna aktier och upptagande av vissa penninglån

1 § Aktiebolag får ej förvärva eller såsom pant mottaga egen aktie. Dotterföretag får ej heller förvärva eller såsom pant mottaga aktie i moderbolaget. Avtal i strid mot detta förbud är ogiltigt.

Första stycket utgör ej hinder för aktiebolag eller dotterföretag att vid övertagande av affärsrörelse förvärva däri ingående aktie, att inlösa aktie enligt 13 kap. 3 § eller att på auktion inropa för företagets fordran utmätt aktie. Förvärvad aktie skall, om den ej indragits genom nedsättning av aktiekapitalet, avyttras så snart det kan ske utan förlust. Aktie, som förvärvats vid övertagande av affärsrörelse, skall dock avyttras senast två år efter förvärvet, såvida icke regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer ger företaget tillstånd att behålla aktien under längre tid.

Har aktiebolag blivit moderbolag och innehar dotterföretaget aktier i moderbolaget, skall dessa aktier avyttras enligt vad som i andra stycket sägs beträffande aktier som förvärvats vid övertagande av affärsrörelse.

2 § Om ej annat följer av 5 kap., får aktiebolag ej taga upp penninglån på villkor att lånet skall betalas på annat sätt än med ett nominellt penningbelopp eller med ett penningbelopp som bestämmes med hänsyn till förändringar i penningvärdet.

Upptagande av lån mot obligationer eller andra skuldebrev med rätt till ränta, vars storlek är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägare i bolaget eller bolagets vinst (vinstandelsbevis), beslutas av bolagsstämman eller, efter bolagsstämmans bemyndigande, av styrelsen.

3 § Bestämmelserna i 4 kap. 19—26 §§ om emissionsprospekt äger motsvarande tillämpning när aktiebolag, som enligt 10 kap. 3 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor, eller aktieägare i sådant bolag offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar inbjudan att förvärva av bolaget utgivna vinstandelsbevis. Skyldighet att upprätta emissionsprospekt föreligger dock endast om summan av de belopp som till följd av inbjudan kan komma att erläggas överstiger en miljon kronor.

8 KAP.

Bolagets ledning

1 § Aktiebolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Uppgår aktiekapitalet eller maximikapitalet ej till en miljon kronor, kan dock styrelsen bestå av en eller två ledamöter, om minst en suppleant finnes.

Styrelsen väljes av bolagsstämman, om ej i bolagsordningen föreskrives att en eller flera styrelseledamöter skall utses på annat sätt.

Styrelseledamots uppdrag gäller för tid som anges i bolagsordningen. Uppdragstiden får icke omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av ordinarie bolagsstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad i denna lag sägs om styrelseledamot skall i tillämpliga delar gälla om suppleant.

2 § Uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som utsett honom begär det. Anmälan härom skall göras hos styrelsen och, om ledamot som ej är vald på bolagsstämma vill avgå, hos den som tillsatt honom.

Upphör styrelseledamots uppdrag i förtid eller uppkommer för honom hinder enligt 4 § att vara styrelseledamot och finnes ej suppleant, skall övriga styrelseledamöter vidtaga åtgärd för att ny ledamot för den återstående mandattiden tillsättes, såvida ej den förutvarande ledamoten var offentlig styrelseledamot som avses i lagen (1972: 827) om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser eller arbetstagarledamot som avses i lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Skall ledamoten väljas på bolagsstämma, kan utan hinder av 1 § första stycket valet anstå till nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Om styrelseledamot, som enligt bolagsordningen skall tillsättas i annan ordning än genom val av bolagsstämma, ej utsetts, skall rätten förordna ersättare på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

3 § I bolag, vars aktiekapital eller maximikapital uppgår till minst en miljon kronor, skall styrelsen utse en verkställande direktör. I andra bolag kan styrelsen utse verkställande direktör.

Vad i denna lag sägs om verkställande direktör skall i tillämpliga delar gälla om suppleant för honom (vice verkställande direktör).

4 § Styrelseledamot och verkställande direktör skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om ej regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer för särskilt fall tillåter annat. Den som är omyndig eller i konkurs kan ej vara styrelseledamot eller verkställande direktör.

5 § Styrelseledamot och verkställande direktör skall när de tillträder för införing i aktieboken anmäla sitt innehav av aktier i bolaget och i bolag inom samma koncern, om det ej skett dessförinnan. Förändringar i aktieinnehavet skall anmälas inom en månad.

6 § Styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Finnes verkställande direktör, skall han handha den löpande förvaltningen enligt riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar. Verkställande direktör får därjämte utan styrelsens bemyndigande vidtaga åtgärd som med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet är av osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse, om styrelsens beslut ej kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för bolagets verksamhet. I sådant fall skall styrelsen så snart som möjligt underrättas om åtgärden.

7 § Om aktiebolag har blivit moderbolag, skall styrelsen meddela detta till dotterföretagets ledning. Dotterföretagets ledning skall lämna styrelsen för moderbolaget de upplysningar, som fordras för beräkningen av koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet.

8 § Inom styrelsen skall en ledamot vara ordförande. Om ej annat föreskrives i bolagsordningen eller beslutats av bolagsstämman, väljer styrelsen ordförande. Vid lika röstetal avgöres valet genom lottning. Uppgår aktiekapitalet eller maximikapitalet till minst en miljon kronor, får verkställande direktör ej vara ordförande.

Ordföranden skall tillse att sammanträden hålles när det behövs. Om styrelseledamot eller verkställande direktör fordrar att styrelsen sammankallas, skall en sådan begäran efterkommas. Verkställande direktör har, även om han ej är styrelseledamot, rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden, om ej styrelsen för visst fall bestämmer annat.

Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, som undertecknas eller justeras av ordföranden och, om styrelsen består av flera ledamöter, den ledamot styrelsen därtill utser. Styrelseledamot och verkställande direktör är berättigade att få avvikande mening antecknad till protokollet. Protokollen skall föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt.

9 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrives i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ärende får dock icke fattas, om ej såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter erhållit tillfälle att deltaga i ärendets behandling. Har styrelseledamot förfall och finnes suppleant, som skall inträda i hans ställe, skall denne beredas tillfälle därtill.

Som styrelsens beslut gäller, om bolagsordningen ej föreskriver särskild röstmajoritet, den mening för vilken vid sammanträde mer än hälften av de närvarande röstar eller vid lika röstetal den mening som biträdes av ordföranden. Är styrelsen icke fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om ej annat föreskrives i bolagsordningen.

Handling som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall underskrivas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

10 § Ledamot av styrelsen eller verkställande direktör får ej handlägga fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller får han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om han i frågan har ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Med avtal jämställes rättegång eller annan talan.

11 § Styrelsen företräder bolaget och tecknar dess firma.

Bemyndigande för styrelseledamot, verkställande direktör eller annan att företräda bolaget och teckna dess firma kan meddelas av styrelsen, om ej förbud däremot intagits i bolagsordningen. I fråga om den, som ej är styrelseledamot eller verkställande direktör, gäller vad i 4 och 10 §§ sägs om verkställande direktör.

Styrelsen kan föreskriva att rätten att företräda bolaget och teckna dess firma får utövas endast av två eller flera personer i förening. Annan inskränkning får ej registreras.

Styrelsen kan när som helst återkalla bemyndigande som avses i tredje stycket.

12 § Verkställande direktör äger alltid företräda bolaget och teckna dess firma beträffande åtgärd, som enligt 6 § ankommer på honom.

13 § Styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget får ej företaga rättshandling eller annan åtgärd som är ägnad att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

Ställföreträdare får ej efterkomma föreskrift av bolagsstämman eller annat bolagsorgan, om föreskriften icke är gällande därför att den står i strid mot denna lag eller bolagsordningen.

14 § Har ställföreträdare, som företagit rättshandling för bolaget, överskridit sin befogenhet, är rättshandlingen ej gällande mot bolaget, om den mot vilken rättshandlingen företogs insåg eller bort inse att befogenheten överskreds. Detsamma gäller om verkställande direktör vid företagande av rättshandling överskrider den honom enligt 6 § tillkommande behörigheten att vidtaga åtgärd på bolaget vägnar.

15 § För registrering skall bolaget anmäla vem som utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör och suppleant samt till firmatecknare ävensom deras postadress och personnummer. För registrering skall även anmälas av vilka och hur bolagets firma tecknas.

Anmälan göres första gången när bolaget enligt 2 kap. 9 § anmäles för registrering och därefter genast efter det att ändring inträffat i förhållande som anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan tillkommer även den som anmälningen gäller.

Ändras bolagets postadress, skall bolaget genast anmäla det för registrering.

9 KAP.

Bolagsstämma

1 § Aktieägarnas rätt att besluta i bolagets angelägenheter utövas vid bolagsstämma.

I avstämningsbolag tillkommer rätten att deltaga i bolagsstämma den som upptagits som aktieägare i sådan utskrift av aktieboken som avses i 3 kap. 13 § andra stycket.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktieägare för att få deltaga i bolagsstämma skall anmäla sig hos bolaget senast viss dag, högst fem dagar före stämman. Denna dag, som ej får vara söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, skall anges i kallelse till stämman.

Aktie som tillhör bolaget eller dess dotterföretag kan ej företrädas vid bolagsstämman. Sådan aktie skall ej medräknas när för giltigheten av beslut eller utövande av befogenhet fordras samtycke av ägare till viss del av aktierna i bolaget.

2 § Aktieägares rätt vid bolagsstämma utövas av aktieägaren personligen eller genom ombud med skriftlig, dagtecknad fullmakt. Fullmakt gäller högst ett år från utfärdandet.

Aktieägare kan vid bolagsstämma medföra ett biträde.

Innehar i enlighet med reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning fjärde fondstyrelsen aktier i visst aktiebolag, får efter fondstyrelsens bemyndigande rösträtt för aktieinnehavet utövas genom ett eller flera ombud, som föreslagits av facklig organisation med medlemmar anställda hos bolaget.

3 § Ingen kan rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mer än en femtedel av de på stämman företrädda aktierna, om ej annat följer av bolagsordningen.

Aktieägare får icke själv eller genom ombud rösta i fråga om

1. talan mot honom,
2. hans befrielse från skadeståndsansvar eller annan förpliktelse gentemot bolaget, eller
3. talan eller befrielse som avses i 1 och 2 beträffande annan, om aktieägaren i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets.

Bestämmelserna i första och andra styckena om aktieägare äger motsvarande tillämpning på ombud för aktieägare.

4 § Bolagsstämma skall hållas på den ort där styrelsen har sitt säte. I bolagsordningen kan dock bestämmas att den skall eller kan hållas på annan angiven ort. Om utomordentliga omständigheter påkallar det, får stämman hållas annorstädes.

5 § Inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår skall hållas ordinarie bolagsstämma. Vid sådan stämma skall årsredovisningen och revisionsberättelsen samt, i moderbolag, koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen framläggas.

Vid stämman skall beslut fattas

1. om fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen samt, i moderbolag, koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen,
2. om dispositioner beträffande vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen eller, i moderbolag, den fastställda koncernbalansräkningen,

3. om ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktör,
4. i annat ärende som ankommer på stämman enligt denna lag eller bolagsordningen.

Med beslut i fråga som avses i andra stycket 1—3 skall dock anstå till fortsatt stämma, om majoriteten eller en minoritet bestående av ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det. Sådan stämma skall hållas minst en och högst två månader därefter. Ytterligare uppskov är ej tillåtet.

6 § Extra bolagsstämma skall hållas när styrelsen finner skäl därtill. Sådan stämma skall även hållas när det för uppgivet ändamål skriftligen begäres av revisor eller av ägare till en tiondel av alla aktier. Kallelse skall utfärdas inom fjorton dagar från den dag då sådan begäran kommit in till bolaget.

7 § Aktieägare har rätt att få ärende behandlat vid bolagsstämma, om han skriftligen framställer yrkande därom hos styrelsen i så god tid att ärendet kan tagas upp i kallelsen till stämman.

8 § Styrelsen kallar till bolagsstämma. Om stämma som skall hållas enligt denna lag, bolagsordningen eller stämmobeslut ej sammankallas i föreskriven ordning, skall länsstyrelsen på anmälan av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller aktieägare genast på bolagets bekostnad sammankalla stämman i den ordning som sägs i 9 §.

9 § Kallelse till bolagsstämma skall utfärdas tidigast fyra veckor före stämman. Om ej bolagsordningen föreskriver längre tid, skall kallelsen utfärdas senast två veckor före stämman. Uppskjutes stämma till dag som infaller senare än fyra veckor efter det stämman har inletts, skall kallelse ske till den fortsatta stämman. Fordras enligt bolagsordningen för giltighet av bolagsstämmobeslut att det fattas på två stämmor, kan kallelse till sista stämman ej ske innan första stämman hållits. I sådan kallelse skall anges vilket beslut den första stämman fattat.

Kallelse skall ske enligt bolagsordningen. Skriftlig kallelse skall dock alltid avsändas till varje aktieägare vars postadress är känd för bolaget, om

1. ordinarie bolagsstämma skall hållas på annan tid än som föreskrives i bolagsordningen, eller
2. bolagsstämma skall behandla fråga om
a) sådan ändring av bolagsordningen som avses i 15 §,
b) bolagets försättande i likvidation, eller
c) upphörande av bolagets likvidation.

I kallelse skall tydligt anges de ärenden som skall förekomma på stämman. Avser ärende ändring av bolagsordningen, skall det huvudsakliga innehållet av förslaget till ändring anges i kallelsen. Att i vissa fall särskilda uppgifter skall anges i kallelsen följer av 4 kap. 4 § andra stycket, 5 kap. 3 § och 1 § tredje stycket detta kapitel.

Under minst en vecka närmast före stämma, som avses i 5 §, skall redovisningshandlingar och revisionsberättelse eller avskrifter därav hållas tillgängliga hos bolaget för aktieägarna och genast sändas till aktieägare som begär det och uppger sin postadress.

10 § Om kallelse till bolagsstämma ej skett eller handlingar ej tillhandahållits eller utsänts enligt denna lag eller bolagsordningen, får bolagsstämman ej besluta i ärendet utan samtycke av de aktieägare som berörs

av felet. Har ärende, som enligt bolagsordningen skall förekomma på stämman, ej upptagits i kallelsen, får bolagsstämman även utan sådant samtycke avgöra ärendet eller besluta att extra bolagsstämma skall sammankallas för behandling av ärendet.

11 § Ordförande vid bolagsstämma utses av stämman, om ej annat föreskrives i bolagsordningen.

Stämmans ordförande skall upprätta en förteckning över närvarande aktieägare, ombud och biträden med uppgift om hur många aktier och röster var och en företräder vid stämman (röstlängd). Denna röstlängd skall, sedan den godkänts av stämman, tillämpas intill dess stämman beslutat ändring däri. Uppskjutes stämma till senare dag än nästföljande vardag skall ny röstlängd upprättas.

Genom ordförandens försorg skall föras protokoll vid stämman. Röstlängden skall intagas i eller såsom bilaga fogas till protokollet. I detta skall införas stämmans beslut och, om röstning skett, hur den utfallit. Protokollet skall undertecknas av ordföranden och minst en på stämman utsedd justeringsman. Senast två veckor efter stämman skall protokollet hållas tillgängligt hos bolaget för aktieägarna. Protokollen skall förvaras på betryggande sätt.

12 § Styrelsen och verkställande direktör skall, om aktieägare begär det och styrelsen finner att det kan ske utan väsentligt förfång för bolaget, på bolagsstämma lämna upplysningar angående förhållanden, som kan inverka på bedömandet av bolagets årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärende på stämman. I koncernbolag avser upplysningsplikten även bolagets förhållande till annat koncernföretag och, om bolaget är moderbolag, koncernredovisning samt sådana förhållanden beträffande dotterföretagen som avses i första punkten.

Kan begärd upplysning lämnas endast med stöd av uppgifter, som ej är tillgängliga på stämman, skall upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hos bolaget hållas tillgänglig för aktieägarna samt översändas till aktieägare, som begärt upplysningen.

Finner styrelsen att begärd upplysning icke kan lämnas till aktieägarna utan väsentligt förfång för bolaget, skall upplysningen i stället på aktieägarens begäran lämnas till bolagets revisorer inom två veckor därefter. Revisorerna skall inom en månad efter stämman till styrelsen avge skriftligt yttrande, huruvida den begärda upplysningen lämnats till dem samt huruvida upplysningen enligt deras mening bort föranleda ändring i revisionsberättelsen eller, beträffande moderbolag, koncernrevisionsberättelsen eller eljest ger anledning till erinran. Om så är fallet, skall ändringen eller erinringen anges i yttrandet. Styrelsen skall hålla revisorernas yttrande tillgängligt för aktieägarna hos bolaget samt översända det i avskrift till aktieägare, som begärt upplysningen.

13 § Bolagsstämmans beslut utgöres av den mening, som fått mer än hälften av de angivna rösterna eller, vid lika röstetal, den mening ordföranden biträder. Vid val anses den vald som fått de flesta rösterna. Vid lika röstetal avgöres valet genom lottdragning, om ej annat beslutas av stämman innan valet förrättas.

Första stycket gäller ej, om annat följer av denna lag eller föreskrives i bolagsordningen. Beträffande beslut som avses i 14 eller 15 § kan dock i bolagsordningen endast föreskrivas längre gående villkor än som anges där.

14 § Beslut om ändring av bolagsordningen fattas av bolagsstämma utom i fall som avses i 4 kap. 13 § andra stycket. Beslutet är giltigt om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna, om ej annat följer av 15 §.

Har i bolagsordningen på grund av lag eller annan författning eller efter regeringens medgivande intagits föreskrift, enligt vilken viss bestämmelse icke får ändras utan att regeringen lämnat tillstånd därtill, får ej heller sådan föreskrift ändras utan regeringens tillstånd.

Beslut om ändring av bolagsordningen skall genast anmälas för registrering och får utom i fall som avses i 18 kap. 6 § ej verkställas förrän registrering skett.

15 § Beslut om sådan ändring av bolagsordningen att såvitt angår redan utgivna aktier

1. aktieägarnas rätt till bolagets vinst eller övriga tillgångar minskas genom bestämmelse enligt 12 kap. 1 § andra stycket,
2. rätten att förvärva aktier i bolaget inskränkes genom förbehåll enligt 3 kap. 3 §, eller
3. rättsförhållandet mellan aktier rubbas,

är giltigt, om det biträtts av samtliga vid stämman närvarande aktieägare företrädande nio tiondelar av aktierna.

Beslut om sådan ändring i bolagsordningen som innebär att

1. det antal aktier, för vilka aktieägare kan rösta på bolagsstämma, begränsas,
2. av nettovinsten för räkenskapsåret, efter avdrag för vad som går åt för att täcka balanserad förlust, mer än som följer av 12 kap. 4 § första stycket skall avsättas till reservfond eller på annat sätt hållas inne, eller
3. användningen av bolagets vinst eller dess behållna tillgångar vid dess upplösning regleras på annat sätt än som avses i första stycket 1 eller detta stycke 2,

är giltigt, om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna.

Beslut om sådan ändring av bolagsordningen som avses i första eller andra stycket är, utan hinder av vad i dessa stycken sägs, giltigt, om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de på stämman företrädda aktierna, om

1. ändringen endast försämrar viss eller vissa aktiers rätt och samtliga vid stämman närvarande ägare av dessa aktier företrädande nio tiondelar av alla sålunda berörda aktier samtycker till ändringen, eller
2. ändringen endast försämrar helt aktieslags rätt och ägare till hälften av alla aktier av detta slag och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag samtycker till ändringen.

16 § Bolagsstämma får ej fatta beslut, som är ägnat att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

17 § Om bolagsstämmobeslut ej tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot denna lag eller bolagsordningen, kan talan mot bolaget om upphävande eller ändring av beslutet föras av aktieägare eller av styrelsen, styrelseledamot eller verkställande direktör. Sådan talan kan föras även av den som styrelsen obehörigen vägrat att införa såsom aktieägare i aktiebrev.

Talan skall väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Väckes icke talan inom tid som nu sagts är rätten till talan förlorad.

Talan får väckas senare än vad i andra stycket sägs när

1. beslutet är sådant att det ej lagligen kan fattas ens med alla aktieägares samtycke,

2. samtycke till beslutet kräves av alla eller vissa aktieägare och sådant samtycke ej givits, eller

3. kallelse till stämman ej skett eller de för bolaget gällande bestämmelserna om kallelse väsentligen eftersatts.

Dom, varigenom bolagsstämmans beslut upphäves eller ändras, gäller även för de aktieägare som ej instämt talan. Rätten kan ändra bolagsstämmans beslut endast om det kan fastställas vilket innehåll beslutet rätteligen borde ha haft. Är bolagsstämmans beslut sådant som enligt denna lag skall anmälas för registrering och har det upphävts eller ändrats genom dom som vunnit laga kraft eller har genom beslut under rättegången förordnats att bolagsstämmans beslut ej får verkställas, skall rätten underrätta registreringsmyndigheten för registrering.

18 § Om styrelsen vill väcka talan mot bolaget, skall bolagsstämma sammankallas för val av ställföreträdare att föra bolagets talan i tvisten. Stämning delgives med den sålunda valde ställföreträdaren.

Förbehåll i bolagsordningen att tvister mellan bolaget och styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör, likvidator eller aktieägare skall hänskjutas till skiljemän har samma verkan som skiljeavtal. Begär styrelsen skiljemannaförfarande mot bolaget, äger första stycket motsvarande tillämpning. Är fråga om klandertalan av styrelsen mot bolagsstämmas beslut är rätten till talan ej förlorad enligt 17 § andra stycket, om styrelsen inom där angiven klandertid kallat till bolagsstämma enligt första stycket.

10 KAP.

Revision och särskild granskning

1 § Revisor väljes av bolagsstämman. Skall flera revisorer utses, kan dock i bolagsordningen bestämmas att en eller flera av dem, dock icke alla, skall utses i annan ordning.

Revisors uppdrag gäller för tid som anges i bolagsordningen. Om uppdraget ej skall gälla tills vidare, skall uppdragstiden bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av ordinarie bolagsstämma på vilken revisorsval förrättas.

Bolagsstämman kan utse en eller flera revisorssuppleanter. Vad i denna lag sägs om revisor skall i tillämpliga delar gälla om suppleant.

Förslag att hos länsstyrelsen påkalla tillsättande av en revisor att med övriga revisorer deltaga i revisionen kan framställas på bolagsstämma där revisorsval skall ske eller förslaget enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Biträdes förslaget av ägare till en tiondel av samtliga aktier eller till en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna, skall länsstyrelsen på begäran av aktieägare efter hörande av bolagets styrelse utse revisor för tiden till och med ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår.

2 § Revisor skall vara svensk medborgare och bosatt i Sverige, om ej regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer för särskilt fall tillåter annat. Den som är omyndig eller i konkurs kan ej vara revisor.

Revisor skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden, som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisor kan även utses auktoriserat eller godkänt revisionsbolag. Vid tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel likställes auktoriserat revisionsbolag med auktoriserad revisor och godkänt revisionsbolag med godkänd revisor. Bolag som utses till revisor skall till styrelsen för det bolag som revisionen avser anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. Den huvudansvarige skall vara i auktoriserat revisionsbolag auktoriserad revisor och i godkänt revisionsbolag auktoriserad eller godkänd revisor. Bestämmelserna i 4 och 12 §§ tillämpas på den huvudansvarige.

Till revisor i dotterföretag bör, om det kan ske, utses minst en av moderbolagets revisorer.

3 § Överstiger bolagets bundna egna kapital en miljon kronor, skall minst en av bolagsstämman utsedd revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

Minst en av bolagsstämman utsedd revisor skall vara auktoriserad revisor om

1. tillgångarnas nettovärde enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränsbelopp som motsvarar 1 000 gånger det enligt lagen (1963: 381) om allmän försäkring bestämda basbeloppet för den sista månaden av respektive räkenskapsår,

2. antalet anställda hos bolaget under de två senaste räkenskapsåren i medeltal överstigit 200, eller

3. bolagets aktier eller skuldebrev är noterade på fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan i fråga om visst bolag, beträffande vilket de i andra stycket 1 eller 2 angivna omständigheterna föreligger, förordna att bolaget får utse viss godkänd revisor i stället för auktoriserad revisor. Sådant beslut är giltigt i högst fem år.

Vad i andra och tredje styckena föreskrives gäller även för moderbolag i en koncern om nettovärdet av koncernföretagens tillgångar enligt fastställda koncernbalansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger det gränsbelopp som anges i andra stycket eller om antalet anställda vid koncernföretagen under nämnda tid i medeltal överstigit 200.

I annat bolag än som avses i första, andra och fjärde styckena skall auktoriserad revisor eller godkänd revisor utses, om ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det vid bolagsstämma, där revisorsval skall ske.

4 § Den kan ej vara revisor som

1. är ledamot av styrelsen eller verkställande direktör i bolaget eller dess dotterföretag eller biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver,

2. är anställd hos eller eljest intager en underordnad eller beroende ställning till bolaget eller någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bolagets kontroll däröver,

3. är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållan-

den med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till person som avses under 1 eller är besvågrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. står i låneskuld till bolaget eller annat bolag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka sådant bolag har ställt säkerhet.

I dotterbolag kan den ej vara revisor som enligt första stycket ej är behörig att vara revisor i moderbolaget.

Revisor får vid revisionen ej anlita någon som ej enligt första eller andra stycket är behörig att vara revisor. Har bolaget i sin tjänst anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen handha bolagets interna revision, får revisor dock vid revisionen anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god revisionssed.

5 § Uppdrag att tills vidare vara revisor upphör när ny revisor utsetts.

Uppdrag som revisor upphör i förtid, om revisorn eller den som utsett honom begär det. Anmälan härom skall göras hos styrelsen och, om revisor som ej är vald på bolagsstämma vill avgå, hos den som tillsatt honom.

Upphör revisors uppdrag i förtid eller uppkommer för honom hinder enligt 2—4 § eller enligt bolagsordningen att vara revisor och finnes ej suppleant, skall styrelsen vidtaga åtgärd för att ny revisor för den återstående mandattiden tillsättes.

6 § På anmälan skall länsstyrelsen förordna behörig revisor

1. när auktoriserad revisor eller godkänd revisor ej är utsedd enligt 3 § första—fjärde styckena,

2. när revisor är obehörig enligt 2 § första stycket eller 4 § första eller andra stycket, eller

3. när bestämmelse i bolagsordningen om antalet revisorer eller om revisors behörighet åsidosatts.

Anmälan enligt första stycket kan göras av envar. Styrelsen är skyldig göra anmälan, om ej rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor.

Har bolagsstämman underlåtit att på begäran enligt 3 § femte stycket utse auktoriserad eller godkänd revisor och aktieägare inom en månad från stämman gör framställning till länsstyrelsen, skall denna förordna sådan revisor.

Förordnande enligt denna paragraf skall meddelas efter bolagets hörande och avse tid till dess annan revisor blivit i föreskriven ordning utsedd. Vid förordnande enligt första stycket 2 skall länsstyrelsen entlediga den obehörige revisorn.

7 § Revisor skall i den omfattning god revisionssed bjuder granska bolagets årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning.

Är bolaget moderbolag, skall revisor även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt.

Revisor skall följa de särskilda föreskrifter, som meddelas av bolagsstämma, såvida de icke strider mot lag, bolagsordning eller god revisionssed.

8 § Styrelsen och verkställande direktör skall bereda revisor tillfälle att verkställa granskningen i den omfattning revisorn finner erforderlig

samt lämna de upplysningar och det biträde som han begär. Samma skyldighet åligger styrelsen, verkställande direktör och revisor i dotterbolag gentemot revisor i moderbolag.

9 § Sedan revisor slutfört granskningen, skall han på årsredovisningen och i moderbolag på koncernredovisningen teckna hänvisning till revisionsberättelsen. Finner revisor att balansräkningen eller resultaträkningen ej bör fastställas, skall han göra anteckning även om det. I moderbolag gäller detsamma i fråga om koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen.

10 § Revisorerna skall för varje räkenskapsår avge revisionsberättelse till bolagsstämman. Berättelsen skall överlämnas till bolagets styrelse senast två veckor före ordinarie bolagsstämma.

Revisionsberättelsen skall innehålla uttalande, huruvida årsredovisningen uppgjorts enligt denna lag. Har i årsredovisningen icke lämnats sådana upplysningar som enligt 11 kap. skall lämnas, skall revisorerna ange detta och, om det kan ske, lämna erforderliga upplysningar i sin berättelse.

Har revisorerna vid sin granskning funnit att åtgärd eller försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, ligger styrelseledamot eller verkställande direktör till last eller att styrelseledamot eller verkställande direktör eljest handlat i strid mot denna lag eller bolagsordningen skall det anmärkas i berättelsen. Revisionsberättelsen skall även innehålla uttalande angående ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktör. Revisorerna kan även i övrigt i berättelsen meddela upplysningar som de önskar bringa till aktieägarnas kännedom.

Revisonsberättelsen skall innehålla yttrande huruvida förteckning enligt 12 kap. 9 § upprättats när skyldighet därtill förelegat och särskilt uttalande angående fastställandet av balansräkningen och resultaträkningen samt angående det i förvaltningsberättelsen framställda förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

I moderbolag skall revisor avge en särskild revisionsberättelse beträffande koncernen. Bestämmelserna i första—fjärde styckena äger motsvarande tillämpning.

11 § Erinringar som revisor framställt till styrelsen eller verkställande direktör skall antecknas i protokoll eller annan handling som skall överlämnas till styrelsen och av denna bevaras på betryggande sätt.

12 § Revisor har rätt att närvara vid bolagsstämma. Han är skyldig att närvara vid bolagsstämma, om det med hänsyn till ärendena kan anses påkallat.

13 § Revisor får ej till enskild aktieägare eller utomstående lämna upplysningar om sådana bolagets angelägenheter som han fått kännedom om vid fullgörande av sitt uppdrag, om det kan lända till förfång för bolaget.

Revisorn är skyldig att till bolagsstämman lämna alla upplysningar som bolagsstämman begär, om det ej skulle lända till väsentligt förfång för bolaget.

14 § Aktieägare kan väcka förslag om särskild granskning av bolagets förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid eller av vissa åtgärder eller förhållanden i bolaget. Förslaget skall framställas på ordinarie

bolagsstämma eller på stämman där ärendet enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Biträdes förslaget av ägare till en tiondel av samtliga aktier eller till en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna, skall länsstyrelsen på begäran av aktieägare efter hörande av bolagets styrelse förordna en eller flera granskare.

Vad i 2 § första och tredje stycken, 4, 8, 12 och 13 §§ detta kapitel samt 15 kap. 2 och 4—6 §§ sägs om revisor äger motsvarande tillämpning i fråga om granskare.

Över granskningen skall yttrande avges till bolagsstämman. Yttrandet skall hållas tillgängligt för och sändas till aktieägare enligt 9 kap. 9 § fjärde stycket samt läggas fram på stämman.

11 KAP.

Redovisning

Årsredovisning m. m.

1 § För varje räkenskapsår skall avges årsredovisning. Denna består av resultaträkning, balansräkning och förvaltningsberättelse.

I fråga om resultaträkning och balansräkning i årsredovisning och i årsbokslut enligt bokföringslagen (1975:000) gäller, förutom bestämmelserna i nämnda lag, förskrifterna nedan i detta kapitel. Dock äger 5 § andra stycket och 6 § första stycket detta kapitel tillämpning endast på resultaträkning eller balansräkning i årsredovisningen.

Även i fråga om förvaltningsberättelsen gäller att den skall upprättas med iakttagande av god redovisningssed.

2 § I årsredovisningen skall återges resultaträkningen och balansräkningen för närmast föregående räkenskapsår. Har under året ändring vidtagits beträffande specificeringen av poster i resultaträkningen och balansräkningen skall, om särskilda hinder ej möter, uppgifterna från den tidigare årsredovisningen sammanställas så att dessa kan jämföras med posterna i den senare årsredovisningen.

Årsredovisningen skall underskrivas av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör. Har beträffande årsredovisningen avvikande mening antecknats till styrelsens protokoll, skall yttrandet fogas till redovisningen.

3 § Minst en månad före ordinarie bolagsstämma skall årsredovisningshandlingarna för det förflutna räkenskapsåret avlämnas till revisorerna.

Senast en månad efter det resultaträkningen och balansräkningen blivit fastställda, skall avskrift av årsredovisning och revisionsberättelse insändas till registreringsmyndigheten. På avskriften av årsredovisningen skall styrelseledamot eller verkställande direktör teckna bevis om att resultaträkning och balansräkning fastställts med uppgift om fastställelsedagen. Beviset skall även innehålla uppgift om bolagsstämmans beslut beträffande bolagets vinst eller förlust.

4 § Utan hinder av vad i 15 § fjärde stycket bokföringslagen (1975:000) föreskrives om användningen av belopp, varmed värdet av där avsedd anläggningstillgång uppskrives, får sådant belopp utnyttjas även till fondemission eller avsättning till en uppskrivningsfond, vilken får tagas i anspråk endast för ändamål som avses i nämnda lagrum i bokföringslagen eller för fondemission.

Vid värdering av moderbolags aktier eller andelar i dotterföretag skall aktier, vilka dotterföretaget äger i moderbolaget, ej anses ha något värde.

5 § Andelar i andra företag än aktiebolag skall likställas med av bolaget ägda aktier vid uppställning av resultaträkningen och balansräkningen samt vid specificering enligt 8 §.

I balansräkning och resultaträkning i årsredovisningen behöver storlek och förändring av lagerreserv uppges endast av aktiebolag som enligt 10 kap. 3 § andra stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor.

6 § Om synnerliga skäl föreligger, får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer medge att bruttoomsättningssumman icke behöver anges i resultaträkningen i årsredovisningen.

Driver bolaget av varandra väsentligen oberoende rörelsegrenar, skall bruttoresultatet av varje sådan rörelsegren särskilt redovisas.

Som särskild intäktspost skall upptagas utdelning på aktier i dotterbolag.

7 § I balansräkningen skall bland tillgångarna upptagas som särskild post aktier i dotterbolag samt som egen huvudgrupp fordringar på icke fullgjorda inbetalningar på tecknade aktier.

Aktiebolags eget kapital skall uppdelas i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Under bundet eget kapital skall upptagas aktiekapital, reservfond och uppskrivningsfond. Under fritt eget kapital eller ansamlad förlust skall upptagas fria fonder, var för sig, balanserad vinst eller förlust samt nettovinst eller förlust för räkenskapsåret. Balanserad förlust och förlust för räkenskapsåret upptages därvid som avdragsposter.

Vid aktiekapitalet skall anges antalet aktier och aktiens nominella belopp.

Innehar bolaget egna aktier, skall de med angivande av nominella beloppet upptagas såsom tillgång utan värde.

Utgifter för bolagsbildningen, för ökning av aktiekapitalet eller för bolagets förvaltning får ej upptagas som tillgång.

Ingår i fordrings- eller skuldpost enligt balansräkningen fordringar hos eller skulder till dotterföretag eller moderbolag skall beloppen anges särskilt, vilket får ske inom linjen. Detsamma gäller i fråga om pant och därmed jämförliga säkerheter eller ansvarsförbindelser till förmån för dotterföretag eller moderbolag.

8 § Utöver vad som följer av bokföringslagen (1975:000) skall i resultaträkningen och balansräkningen lämnas uppgifter och särskilda upplysningar i följande hänseenden:

1. Aktier i andra bolag skall upptagas med angivande för varje bolag av dess namn, antalet aktier och dessas nominella värde och värde enligt balansräkningen. Understiger båda dessa värden för aktierna i ett bolag, som ej är dotterbolag, femtiotusen kronor eller det lägre belopp, som motsvarar fem procent av det aktieägande bolagets eget kapital enligt balansräkningen, får dock specifikation utelämnas. När det ur allmän och enskild synpunkt är påkallat får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer tillåta att även eljest aktier redovisas utan specifikation.

2. Består aktiekapitalet av aktier av olika slag, skall anges hur det fördelar sig på de olika aktieslagen.

3. Ändringar i beloppen av det egna kapitalets poster jämfört med föregående balanräkning skall specificeras.

4. Om bolaget innehar fordran på grund av penninglån som lämnats med stöd av tillstånd enligt 12 kap. 8 § eller ställt säkerhet med stöd av sådant tillstånd, skall uppgift lämnas därom. Storleken av lämnade lån samt arten av ställda säkerheter och beloppet av de lån, för vilka säkerhet ställts, skall anges. Uppgift skall även lämnas om vilken anknytning till bolaget den har till vilken lån lämnats eller för vilken säkerhet ställts.

5. Har bolaget utelöpande lån, som är konvertibla eller förenade med optionsrätt till nyteckning, skall för varje lån anges utestående lånebelopp samt tid och villkor för utbyte eller för nyteckning. Beträffande utelöpande lån mot vinstandelsbevis skall för varje lån anges utestående lånebelopp och räntebestämmelserna.

6. För varje i balansräkningen som anläggningstillgång upptagen post, vari ingår skepp eller maskiner, inventarier och dylikt eller byggnader, skall anges dels tillgångarnas anskaffningsvärde, dels det sammanlagda beloppet av de intill balansdagen på anskaffningsvärdet företagna av- och nedskrivningarna. Har sådana tillgångar uppskrivits, skall även anges kvarstående oavskrivet belopp av uppskrivningen.

7. För fastigheter som är anläggningstillgångar skall anges taxeringsvärden med fördelning på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna tillgångarna.

8. Om det förekommit sådan förändring i resultaträkning eller balansräkning beträffande posters gruppering eller eljest som väsentligt påverkar jämförbarheten mellan åren, skall redogörelse lämnas för förändringen.

De uppgifter och särskilda upplysningar som avses i första stycket får intagas i noter, om tydliga hänvisningar göres vid de poster i redovisningshandlingarna till vilka de hänför sig.

9 § I förvaltningsberättelsen skall upplysning lämnas dels om sådana för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden, för vilka redovisning ej skall lämnas i resultaträkning eller balansräkning, dels om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, som inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut. I aktiebolag vari aktierna till huvudsaklig del äges eller på därmed jämförligt sätt innehas, direkt eller genom förmedling av juridisk person, av en eller ett fåtal fysiska personer, skall särskild redogörelse lämnas för ingångna avtal och andra därmed jämförliga förhållanden mellan bolaget och dess aktieägare.

I förvaltningsberättelsen skall anges medelantalet under räkenskapsåret anställda personer med angivande tillika av medelantalet för varje arbetsställe med mer än tjugo anställda. Vidare skall anges sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar dels till styrelsen och verkställande direktör, dels till övriga anställda. Tantiem och därmed jämställd ersättning till styrelsen och verkställande direktör skall anges särskilt. Har bolaget anställda i flera länder, skall löner och ersättningar anges särskilt för varje land jämte uppgift om medelantalet anställda i respektive land.

Förvaltningsberättelsen skall innehålla förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

Aktiebolag som enligt 10 kap. 3 § andra stycket är skyldigt att ha

auktoriserad revisor skall till förvaltningsberättelsen foga en finansieringsanalys. I denna skall redovisas bolagets finansiering och kapitalinvesteringar samt förändringen av rörelsekapitalet under räkenskapsåret.

Koncernredovisning

10 § I moderbolag skall, utöver årsredovisning för moderbolaget, för varje räkenskapsår avges koncernredovisning bestående av koncernresultaträkning och koncernbalansräkning. Redovisningen skall hänföra sig till balansdagen för moderbolaget.

Företag, som hör till samma koncern, skall ha samma räkenskapsår, om ej synnerliga skäl föranleder annat.

Bestämmelserna i 3 § äger motsvarande tillämpning på koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse.

11 § Koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen skall var för sig utgöra ett sammandrag av moderbolagets och dotterföretagens resultaträkningar och balansräkningar, upprättat enligt god redovisningssed och med iakttagande i tillämpliga delar av 2 och 5—8 §§.

Koncernresultaträkningen skall utvisa koncernens årsresultat efter avdrag för redovisad vinstutdelning inom koncernen och avdrag eller tillägg för ökning eller minskning av internvinst under räkenskapsåret. Koncernbalansräkningen skall utvisa beloppet av fritt eget kapital eller ansamlad förlust i koncernen efter avdrag för internvinster. Med internvinst avses på moderbolaget belöpande andel av vinst på överlåtelse av tillgång inom koncernen, i den mån ej överlåtelse av tillgången därefter skett till köpare utanför koncernen eller förbrukning av tillgången eller nedsättning av dess värde ägt rum hos det företag inom koncernen som förvärvat tillgången.

Om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda skäl är uteslutet att vid koncernredovisningen i visst hänseende tillämpa första eller andra stycket får de undantag göras som förhållandena kräver. För sådan avvikelse skall lämnas motiverad redogörelse i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I förvaltningsberättelsen för moderbolag skall vidare lämnas sådana upplysningar om koncernen som avses i 9 § första stycket första meningen och andra stycket. Redogörelse skall lämnas om vilka metoder och värderingsprinciper som använts vid uppgörande av koncernredovisningen. Därjämte skall uppges det belopp, som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall överföras till bundet eget kapital.

Aktiebolag som är dotterföretag skall i förvaltningsberättelsen ange namnet på moderbolaget och i förekommande fall dettas moderbolag. Moderbolag och dotterbolag skall vidare ange hur stor andel av årets inköp och försäljning som avser andra företag inom samma koncern.

Uppgifter om koncernens lagerreserv skall intagas i koncernredovisningen, om koncernen är av sådan storlek som anges i 10 kap. 3 § fjärde stycket. I sådant fall skall till koncernredovisningen fogas finansieringsanalys för koncernen.

Delårsrapport

12 § Aktiebolag som enligt 10 kap. 3 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor skall minst en gång under räkenskapsår som omfattar mer än tio månader avge särskild redovisning (del-

årsrapport). Rapporten skall avse bolagets verksamhet från räkenskapsårets början. Minst en rapport skall omfatta en period av minst hälften och högst två tredjedelar av räkenskapsåret.

Delårsrapport avges av styrelsen eller, om styrelsen bestämmer det, av verkställande direktören. Rapporten skall hos bolaget hållas tillgänglig för envar och genast sändas till aktieägare som begär det. Delårsrapport som avses i första stycket tredje punkten skall senast två månader efter rapportperiodens utgång i avskrift insändas till registreringsmyndigheten.

13 § I delårsrapport skall översiktligt redogöras för verksamheten och resultatutvecklingen i denna samt för investeringar och förändringar i likviditet och finansiering sedan föregående räkenskapsårs utgång. Vidare skall lämnas beloppsuppgift om omsättningen och resultatet före bokslutsdispositioner och skatt under rapportperioden. Om särskilda skäl föreligger, får en ungefärlig beloppsuppgift beträffande resultatet lämnas. Bestämmelserna i 6 § första stycket och 9 § första stycket första meningen gäller i tillämpliga delar för delårsrapport.

Är koncern av sådan storlek som avses i 10 kap. 3 § fjärde stycket, skall moderbolaget i delårsrapport, utöver uppgifter för moderbolaget, lämna uppgifter för koncernen motsvarande vad i första stycket sägs. Uppgift om omsättning och resultat skall avse belopp efter avdrag för interna poster inom koncernen och med hänsyn tagen till internvinsteliminering.

14 § Om särskilda hinder ej möter, skall i anslutning till uppgifter enligt 13 § även lämnas motsvarande uppgifter för samma rapportperiod under föregående räkenskapsår.

Begrepp och termer i delårsrapport skall i möjlig mån överensstämma med dem som använts i senast framlagda årsredovisning.

12 KAP.

Vinstutdelning och annan användning av bolagets egendom

1 § Utbetalning till aktieägarna av bolagets medel får ske endast enligt bestämmelserna i denna lag om vinstutdelning, utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden och utskiftning vid bolagets likvidation.

Om bolagets verksamhet helt eller delvis skall ha annat syfte än att bereda vinst åt aktieägarna, skall bolagsordningen innehålla bestämmelse om användning av vinst och behållna tillgångar vid bolagets likvidation.

2 § Vinstutdelning till aktieägarna får icke överstiga vad som i fastställd balansräkning eller, i fråga om moderbolag, i fastställd koncernbalansräkning för det senaste räkenskapsåret redovisas som bolagets eller koncernens nettovinst för året, balanserade vinst och fria fonder med avdrag för

1. redovisad förlust,
2. belopp som enligt lag eller bolagsordning skall avsättas till bundet eget kapital eller, i fråga om moderbolag, belopp som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall överföras till bundet eget kapital,
3. belopp som enligt bolagsordning eljest skall användas för annat ändamål än utdelning till aktieägarna.

Vinstutdelning får icke ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid mot god affärssed. Förbud mot vinstutdelning i visst fall föreskrives i 6 kap. 5 §.

3 § Beslut om vinstutdelning fattas av bolagsstämma. Stämman får endast i den mån skyldighet därtill föreligger enligt andra stycket eller enligt bolagsordningen besluta om utdelning av större belopp än styrelsen föreslagit eller godkänt.

Bolagsstämman skall på yrkande av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier besluta utdelning av åtminstone ett belopp motsvarande hälften av vad som återstår av nettovinsten för året, sedan avdrag skett för balanserad förlust, som överstiger fria fonder och reservfond, och för belopp, som enligt lag eller bolagsordning skall avsättas till bundet eget kapital eller enligt bolagsordning eljest skall användas för annat ändamål än utdelning till aktieägarna. Sådant yrkande skall framställas på ordinarie stämma innan beslut om användning av vinsten fattas. Utdelning får ej ske i strid mot 2 §. Stämman är ej skyldig att besluta högre utdelning än fem procent av bolagets egna kapital.

I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i bolagsstämmans beslut om utdelning till aktieägare. Utdelningen förfaller till betalning på avstämningsdagen och skall betalas utan dröjsmål. Den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 § skall anses behörig att mottaga utdelningen. Var han vid mottagandet ej berättigad, äger 4 kap. 3 § tredje stycket motsvarande tillämpning.

4 § Till reservfond skall avsättas belopp som

1. om reservfonden ej uppgår till tjugo procent av aktiekapitalet, motsvarar minst tio procent av den del av nettovinsten för året som ej går åt för att täcka balanserad förlust,
2. på grund av aktieteckning erhållits för aktierna utöver det nominella beloppet,
3. den för vilken aktie förverkats erlagt till bolaget,
4. enligt 4 kap. 17 § skall tillfalla bolaget,
5. vid utbyte av fordran enligt skuldebrev mot aktie, motsvarar skillnaden mellan fordringsbeloppet och aktiens nominella belopp,
6. enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfonden,
7. enligt beslut av bolagsstämman eljest skall överföras från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfond.

Vid beräkning av det belopp, som enligt första stycket 1 minst skall avsättas till reservfond, skall nettovinsten ökas med vad som kan ha tillerkänts styrelseledamot, verkställande direktör eller annan som tantiem.

Nedsättning av reservfond får enligt beslut av bolagsstämman endast ske för

1. täckande av sådan förlust enligt fastställd balansräkning som ej kan täckas av fritt eget kapital,
2. fondemission, eller
3. annat ändamål, om rätten med motsvarande tillämpning av 6 kap. 6 § ger tillstånd till nedsättningen.

5 § Sker utbetalning till aktieägare i strid mot denna lag, skall mottagaren återbära vad han uppburit med ränta beräknad enligt 5 § räntelagen (1975: 00) från det att utdelningen uppburits intill dess högre ränta skall utgå till följd av 3 eller 4 § samma lag. Detta gäller dock ej, om

mottagaren hade skälig anledning antaga att utbetalningen utgjorde laglig vinstutdelning.

För brist som uppkommer vid återbäringen är de som medverkat till beslutet om utbetalningen eller verkställande därav eller till upprättande eller fastställande av en till grund för beslutet liggande oriktig balansräkning ansvariga enligt 15 kap. 1—4 §§.

6 § Bolagsstämman äger besluta om gåva till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål, om det med hänsyn till ändamålets beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt får anses skäligt. Styrelsen äger till sådant ändamål använda tillgång som med hänsyn till bolagets ställning är av ringa betydelse.

7 § Aktiebolag får ej lämna penninglån till den som äger aktier i eller är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Detsamma gäller i fråga om penninglån till

1. den som är gift med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör,
2. den som är besvågrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
3. juridisk person över vars verksamhet person som nämnts ovan har ett bestämmande inflytande.

Bestämmelserna i första stycket gäller ej om

1. gäldenären är kommun eller landstingskommun,
2. gäldenären är företag i koncern i vilken det långivande bolaget ingår,
3. gäldenären driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl samt är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse, eller
4. gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 är aktieägare samt det sammanlagda aktieinnehavet ej uppgår till en procent av aktiekapitalet i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen. Första stycket tillämpas dock, om gäldenären eller juridisk person över vars verksamhet han har ett bestämmande inflytande eller båda tillsammans äger mer än 500 aktier i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen.

Aktiebolag får icke lämna penninglån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 skall förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern.

Bestämmelserna i denna paragraf om förbud mot penninglån äger motsvarande tillämpning i fråga om ställande av säkerhet.

8 § Länsstyrelsen kan på ansökan medge undantag från 7 §, om synnerliga skäl därtill förcligger. Sådant undantag medges dock av bankinspektionen när det gäller aktiebolag som står under bankinspektionens tillsyn.

Bolagets kända borgenärer skall höras över ansökningen. Det behöver dock ej ske, om borgenärernas ställning uppenbarligen icke påverkas av att ansökningen bifalles. Om borgenär begär det, skall hans fordran betalas eller betryggande säkerhet ställas för den innan ansökningen får bifallas.

9 § Sådana penninglån och säkerheter som lämnats med stöd av tillstånd enligt 8 § skall upptagas i en av styrelsen och verkställande direktör för varje räkenskapsår upprättad förteckning, såvida ej till-

ståndsmyndigheten särskilt föreskrivit att lånet eller säkerheten ej behöver upptagas i sådan förteckning. Förteckningen skall avse dels under räkenskapsåret tillkomna, dels från tidigare räkenskapsåret kvarstående lån och säkerheter. I förteckningen skall angivas namnet på de personer till vilka lån lämnats eller för vilka säkerhet ställts. I förteckningen intages på motsvarande sätt uppgift om sådana penninglån och säkerheter som på grund av bestämmelsen i 7 § andra stycket 3 ej omfattas av förbudet i 7 § första eller fjärde stycket.

Bolaget skall bevara förteckning som avses i första stycket under minst tio år räknat från utgången av det räkenskapsår till vilket förteckningen hänför sig.

13 KAP.

Likvidation och upplösning

Frivillig likvidation

1 § Bolagsstämman kan besluta att bolaget skall träda i likvidation.

Även om bolagsordningen skulle föreskriva kvalificerad majoritet för beslut om likvidation, fattas sådant beslut med enkel majoritet, när grund för tvångslikvidation föreligger enligt 2 eller 4 §. Beslutet har i fall som angivits nu omedelbar verkan. I annat fall kan bolagsstämman besluta att likvidationen skall inträda viss senare dag.

Tvångslikvidation

2 § Finner styrelsen vid upprättande av balansräkning eller eljest, att bolagets eget kapital understiger en tredjedel av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen snarast möjligt till bolagsstämma hänskjuta fråga om bolaget skall träda i likvidation. Fastställes ej på ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår balansräkning som utvisar att det egna kapitalet uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen, om ej bolagsstämman beslutar att bolaget skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att bolaget försättes i likvidation. Sådan ansökan kan även göras av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller aktieägare.

Göres ansökan enligt första stycket, förordnar rätten att bolaget skall träda i likvidation, om ej under ärendets handläggning i tingsrätten styrkes att balansräkning utvisande att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämma.

Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek tillägges inom linjen en post utvisande den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa, om de redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna. Beträffande sådana anläggningstillgångar, som undergår fortlöpande värdeminskning, gäller dock att de upptages till anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om därigenom erhålles ett högre värde.

Underlåter styrelseledamöterna att fullgöra vad som åligger dem enligt första stycket, svarar de och andra som med vetskap härom handlar på bolagets vägnar solidariskt för bolagets uppkommande förbindelser. Sådant ansvar inträder även för aktieägare som, när likvidationsplikt föreligger enligt första stycket andra meningen, med vetskap härom del-

tager i beslut att fortsätta bolagets verksamhet. Ansvarighet varom nu är fråga gäller dock ej för förbindelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan hänskjutits till rättens prövning eller balansräkning utvisande att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämma.

3 § Har aktieägare uppsåtligen genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till överträdelse av denna lag eller bolagsordningen, kan rätten, om på grund av missbrukets långvarighet eller annan anledning särskilda skäl därtill föreligger, på talan av ägare till en tiondel av samtliga aktier besluta, att bolaget skall träda i likvidation. Rätten kan dock i sådant fall på yrkande av bolaget i stället ålägga bolaget att inom viss tid inlösa kärandens aktier. Försummar bolaget att lösa aktierna inom fastställd tid, skall rätten på talan av den vars aktier skolat inlösas besluta, att bolaget skall träda i likvidation.

Vid avgörande av frågan om beslut om likvidation eller beslut om inlösen av aktier skall meddelas, skall särskild hänsyn tagas till de anställdas och fordringsägarnas intressen. Inlösen enligt första stycket får dock ej ske, om bolagets eget kapital, beräknat enligt 2 § tredje stycket, efter inlösen skulle understiga halva aktiekapitalet. Vid beräkningen av det egna kapitalet skall de aktier som avses skola inlösas upptagas som tillgång utan värde.

Om aktieägare, sedan talan enligt denna paragraf behörigen väckts, för sin del återkallar talan, kan övriga aktieägare som deltagit i väckande av talan fullfölja denna.

4 § Rätten förordnar att bolaget skall träda i likvidation, om

1. likvidationsskyldighet föreligger enligt bolagsordningen,
2. bolaget är i konkurs som avslutas med överskott och bolagsstämman icke inom föreskriven tid fattat beslut om likvidation enligt 19 §,
3. bolaget saknar till registret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör som skall finnas enligt denna lag,
4. bolaget ej har enligt 11 kap. 3 § sänt in årsredovisning för något av de senaste två räkenskapsåren, eller
5. förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier strider mot förbehåll enligt 17 kap. 1 § och bolaget ej efterkommit registreringsmyndighetens föreläggande enligt 17 kap. 5 eller 6 §.

Beslut om likvidation meddelas dock ej, om det under ärendets handläggning i tingsrätten styrkes att likvidationsgrunden upphört.

Fråga om likvidation enligt första stycket prövas på anmälan av registreringsmyndigheten eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare. I fall som avses i nämnda stycke 2—4 prövas frågan på ansökan även av borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som kan företräda bolaget.

Förfarandet hos rätten

5 § Göres ansökan eller anmälan som avses i 2 eller 4 §, skall rätten genast kalla bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att inställa sig för rätten på utsatt dag, då fråga om skyldighet för bolaget att träda i likvidation skall prövas. Kallelsen skall delges bolaget, om det kan ske på annat sätt än enligt 15—17 §§ delgivningslagen

(1970: 428). Kallelsen skall kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort, där bolagets styrelse har sitt säte, minst två och högst fyra månader före inställelsedagen.

6 § Har sökanden fått vidkännas kostnader för delgivning eller kungörelse samt för expeditioner i ärende enligt 2 eller 4 §, skall gottgörelse härför utgå av bolagets medel, om bolaget förpliktas träda i likvidation eller rätten eljest finner det skäligt. När anmälan gjorts av registreringsmyndigheten, skall dessa kostnader ersättas av bolaget eller, om bolaget saknar tillgångar, av statsverket.

Genomförandet av likvidationen

7 § Bolagsstämma eller domstol, som fattar beslut att bolaget skall träda i likvidation, skall samtidigt utse en eller flera likvidatorer. I bolagsordningen kan föreskrivas att därjämte en eller flera likvidatorer skall tillsättas i annan ordning. Likvidator träder i styrelsens och verkställande direktörs ställe och har i uppgift att genomföra likvidationen.

Saknar aktiebolag, som trätt i likvidation, till registret anmäld behörig likvidator, skall rätten förordna en eller flera likvidatorer efter anmälan av registreringsmyndigheten eller ansökan av aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som kan företräda bolaget.

Bestämmelserna i denna lag om styrelse och styrelseledamöter äger motsvarande tillämpning på likvidator, i den mån ej annat följer av detta kapitel.

Uppdrag att vara revisor upphör icke genom att bolaget träder i likvidation. Bestämmelserna i 10 kap. äger tillämpning under likvidation. Revisionsberättelsen skall innehålla uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidation onödigt fördröjes.

8 § I fråga om bolagsstämma under likvidation gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i denna lag om bolagsstämma, i den mån ej annat följer av detta kapitel.

9 § När bolaget trätt i likvidation skall styrelsen och verkställande direktör genast avge redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar ej förut framlagts på bolagsstämma. Redovisningen skall framläggas på bolagsstämma så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning och revisionsberättelse äger motsvarande tillämpning.

Omfattar tiden även föregående räkenskapsår, skall särskild redovisning, i moderbolag omfattande även koncernredovisning, avges för nämnda år.

10 § Likvidatorerna skall genast anmäla likvidationsbeslutet för registrering och söka kallelse på bolagets okända borgenärer.

11 § Likvidatorerna skall så snart det kan ske genom försäljning på offentlig auktion eller på annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom till pengar, i den mån det behövs för likvidationen, samt betala bolagets skulder. Bolagets rörelse får fortsättas, om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda skall få skäligt rådrum för att skaffa sig ny anställning.

12 § Likvidatorerna skall för varje räkenskapsår avge årsredovisning, som framlägges på ordinarie bolagsstämma för godkänannde. I fråga om stämman och redovisningen äger 9 kap. 5 § andra stycket 1 och 2 samt 11 kap. 9 § andra—fjärde styckena, 10 och 11 §§ ej tillämpning.

I balansräkningen upptages det egna kapitalet i en post, varvid aktiekapitalet anges inom linjen, i förekommande fall fördelat på olika aktieslag.

Tillgång får ej upptagas till högre värde än den beräknas inbringa efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om tillgång kan beräknas inbringa väsentligt högre belopp än det i balansräkningen upptagna värdet eller om för skuld och likvidationskostnad kan beräknas åtgå ett belopp som väsentligt avviker från redovisad skuld, skall vid tillgångs- eller skuldposten det beräknade beloppet anges inom linjen.

13 § När den i kallelsen på okända borgenärer utsatta inställelsedagen är förbi och all veterlig gäld blivit betald, skall likvidatorerna skifta bolagets behållna tillgångar. Om gäld är tvistig eller ej förfallen till betalning eller av annan orsak ej kan betalas, skall erforderliga medel innehållas och återstoden skiftas.

Aktieägare som vill klandra skiftet skall väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämma.

Har aktieägare ej inom fem år efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämma anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet, har han förlorat sin rätt därtill. Är medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att medlen skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall äger 16 § motsvarande tillämpning.

14 § Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de så snart det kan ske avge slutredovisning för sin förvaltning genom förvaltningsberättelse rörande likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla redogörelse för skiftet. Vid berättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skall avlämnas till revisorerna. Dessa skall inom en månad därefter avge revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna skall dessa genast kalla aktieägarna till bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Slutredovisningen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga för och sändas till aktieägare enligt 9 kap. 9 § fjärde stycket samt framläggas på stämman. Föreskrifterna i 9 kap. 5 § andra stycket 3 och tredje stycket äger motsvarande tillämpning.

15 § När likvidatorerna framlagt slutredovisning, är bolaget upplöst. Anmälan därom skall genast göras för registrering.

Utan hinder av vad i första stycket sägs kan ägare till en tiondel av samtliga aktier hos likvidatorerna påkalla bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 5 §. Bestämmelsen i 9 kap. 8 § andra meningen äger motsvarande tillämpning.

Om bolag i likvidation ej har tillgångar som täcker likvidationskostnaderna, skall rätten på anmälan av likvidatorerna förklara att likvidationen skall nedläggas och bolaget anses upplöst. När sådan förklaring

meddelas, äger 8—14 §§ ej tillämpning. Tillgångarna skall efter rättens förordnande tillfalla allmänna arvsfonden. Rätten skall för registrering underrätta registreringsmyndigheten om förklaringen.

16 § Om tillgång yppas för bolaget efter dess upplösning enligt 15 § eller om talan väckes mot bolaget eller eljest behov uppkommer av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. Anmälan härom skall genast göras av likvidatorerna för registrering. Kallelse till första bolagsstämman efter återupptagandet skall ske enligt bolagsordningen, varjämte skriftlig kallelse skall sändas till varje aktieägare vars postadress är införd i aktieboken eller eljest känd för bolaget.

17 § Har bolaget trätt i likvidation på grund av bolagsstämmans beslut eller, i fall som avses i 2 §, på grund av rättens beslut, kan stämman sedan revisorerna avgivit yttrande besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptagas. Sådant beslut får dock ej fattas, om likvidationsanledning på grund av denna lag eller bolagsordningen föreligger eller om bolagets eget kapital beräknat enligt 2 § tredje stycket ej uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet eller om utskiftning ägt rum.

När beslut enligt första stycket fattas, skall samtidigt väljas styrelse.

Bolagsstämmans beslut om likvidationens upphörande och val av styrelse skall av likvidatorerna genast anmälas för registrering. Beslutet får ej verkställas förrän registrering skett.

Om likvidationsbeslut som avses i 1—4 §§ blivit upphävt genom domstols lagakraftägande dom eller beslut, skall likvidatorerna genast göra anmälan därom för registrering samt kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

När likvidation upphört enligt denna paragraf, äger 14 § motsvarande tillämpning.

18 § Om någon anmälan rörande bolaget ej kommit in till registreringsmyndigheten under de tio senaste åren, skall denna på lämpligt sätt undersöka huruvida bolaget upphört med sin verksamhet. Vinnes ej upplysning att bolaget fortfarande består, skall det avföras ur registret och är därmed upplöst. Uppkommer därefter behov av likvidationsåtgärd, skall på ansökan av den vars rätt därav beröres en eller flera likvidatorer förordnas av rätten. Om ej fall som avses i 15 § tredje stycket föreligger, skall likvidation genomföras. Kallelse till första bolagsstämman skall ske enligt 16 §.

19 § Om aktiebolag är försatt i konkurs och denna avslutas utan överskott, är bolaget upplöst när konkursen avslutas.

Finnes överskott, skall bolagsstämman inom en månad från det konkursen avslutades besluta att bolaget skall träda i likvidation. Fattas ej sådant beslut, gäller 4 §.

Var bolaget i likvidation när det försattes i konkurs, skall likvidationen fortsättas enligt 16 §, om konkursen avslutas med överskott.

20 § Om aktiebolag försättes i konkurs eller om förhandling om offentligt ackord inledes för bolaget, skall konkursdomaren sända underrättelse om beslutet för registrering.

Under konkurs företrädes bolaget som konkursgäldenär av den styrelse och verkställande direktör eller de likvidatorer som finnes vid kon-

kursens början. Dock gäller även under konkursen bestämmelserna i denna lag om rätt att avgå, om entledigande och om nytillsättning.

När konkurs avslutats eller förhandling om offentligt ackord avslutats på annat sätt än genom konkurs, skall konkursdomaren genast för registrering underrätta registreringsmyndigheten samt i förra fallet ange om överskott finnes eller ej. Konkursdomaren skall även för registrering underrätta registreringsmyndigheten när överrätt genom beslut, som vunnit laga kraft, upphävt beslut att försätta bolaget i konkurs eller att inleda förhandling om offentligt ackord.

14 KAP.

Fusion och inlösen av aktier i dotterbolag

1 § Avtal om fusion, varigenom ett aktiebolag (överlåtande bolag) upplöses utan likvidation och dess tillgångar och skulder övertages av annat aktiebolag (övertagande bolag), skall för att bli giltigt godkännas av bolagsstämman i det överlåtande bolaget, om ej annat följer av 8 §. Fusion kan ske utan hinder av att det överlåtande bolaget trätt i likvidation. I sådant fall skall likvidationen avslutas när registrering skett av rättens tillstånd enligt 5 §.

Följande handlingar skall hållas tillgängliga för aktieägarna under minst en vecka före den bolagsstämma, vid vilken fråga om godkännande av fusionsavtal skall behandlas, samt läggas fram på stämman,

1. förslag till bolagsstämmans beslut,
2. fusionsavtalet, som skall ange fusionsvederlaget och grunderna för dess fördelning,
3. redogörelse av styrelsen för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av förslagets lämplighet för bolaget,
4. yttrande av revisorerna över styrelsens redogörelse enligt 3,
5. om årsredovisningen ej skall behandlas på stämman, handlingar som anges i 4 kap. 4 § första stycket 1—3,
6. om i fusionsvederlaget ingår aktier i det övertagande bolaget eller av detta bolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning, handlingar som anges i 4 kap. 4 § första stycket 1—3 beträffande det övertagande bolaget.

Handlingarna skall genast sändas till aktieägare som begär det och uppger sin postadress.

2 § Avtal om fusion, varigenom två eller flera aktiebolag (överlåtande bolag) förenas genom att bilda ett nytt aktiebolag som övertar deras tillgångar och skulder mot aktierna i det övertagande bolaget, skall för att bli giltigt godkännas av bolagsstämman i varje överlåtande bolag. Bestämmelserna i 1 § första stycket andra meningen äger motsvarande tillämpning.

Handlingar, som anges i 1 § andra stycket 1—5, skall upprättas för varje överlåtande bolag. De skall hållas tillgängliga för aktieägare i överlåtande bolag under minst en vecka före bolagsstämma vid vilken fråga om godkännande av fusionsavtal skall behandlas. Handlingarna skall genast sändas till aktieägare som begär det och uppger sin postadress. De skall läggas fram på stämmorna.

Fusionsavtalet tjänar som stiftelseurkund för det övertagande bolaget. Avtalet skall innehålla förslag till bolagsordning och ange hur styrelse och revisorer skall utses. Godkänner bolagsstämmorna avtalet, skall de samtidigt utse styrelse och revisorer.

3 § När avtal om fusion godkänts av bolagsstämman skall det anmälas av bolaget för registrering. Om det ej skett inom fyra månader från bolagsstämmans beslut eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, är frågan om fusion förfallen.

Hinder mot registrering av avtal om fusion enligt 2 § möter, om ej yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att aktiekapitalet i det övertagande bolaget icke överstiger de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget.

4 § Senast två månader efter det avtal om fusion registrerats skall bolagen ansöka om tillstånd att verställa avtalet. Ansökan göres hos rätten i den ort där det överlåtande eller, vid fusion enligt 2 §, det övertagande bolagets styrelse har sitt säte. Vid ansökningshandlingen skall fogas bevis att fusionsavtalet registrerats och förteckning över överlåtande bolags kända borgenärer med angivande av deras postadresser.

Bestämmelserna i 6 kap. 6 § tredje—femte styckena äger motsvarande tillämpning.

5 § Rätten skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökan enligt 4 § och om lagakraftvunnet beslut som meddelats med anledning av ansökningen.

Utgöres fusionsvederlaget helt eller delvis av aktier i det övertagande bolaget och har det eller de överlåtande bolagen fullgjort sina skyldigheter enligt fusionsavtalet, skall bolagen för registrering anmäla aktiekapitalets ökning eller, vid fusion enligt 2 §, att det övertagande bolaget bildats och styrelse utsetts för det. Anmälningen, som ersätter teckning av aktierna, skall göras inom två månader från det rättens tillstånd till fusionen vunnit laga kraft. Vid anmälningshandlingen skall fogas intyg från auktoriserad eller godkänd revisor om att överlåtande bolags tillgångar överlämnats till det övertagande bolaget. Vad som sagts nu äger motsvarande tillämpning om i fusionsvederlaget ingår konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som det övertagande bolaget ger ut med anledning av fusionen.

Överlåtande bolags tillgångar och skulder med undantag av skadeståndsanspråk enligt 15 kap. 1—3 §§ övergår till det övertagande bolaget, när lagakraftvunnet beslut om bifall till ansökan enligt 4 § registrerat och, i fall som avses i andra stycket, även anmälan som där anges registrerats.

Har ej ansökan om rättens tillstånd gjorts inom föreskriven tid eller har rätten genom lagakraftvunnet beslut avslagit ansökan, skall registreringsmyndigheten förklara frågan om fusion förfallen. Detsamma gäller om bolagen ej gjort anmälan enligt andra stycket inom föreskriven tid eller registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering.

6 § När registrering som avses i 5 § tredje stycket skett, skall styrelsen och verkställande direktören i överlåtande bolag skifta fusionsvederlaget.

Styrelsen och verkställande direktören skall genast när skifte skett avge redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter för tid och på sätt som anges i 13 kap. 9 §. Redovisningen, som skall framläggas på bolagsstämma så snart det kan ske, skall innehålla redogörelse för skiftet.

Beträffande klander av skiftet och preskription av skifteslikviden äger 13 kap. 13 § andra och tredje styckena motsvarande tillämpning.

7 § När slutredovisning lagts fram enligt 6 §, är det överlåtande bolaget upplöst. Anmälan därom skall genast göras för registrering.

Utan hinder av första stycket kan ägare till en tiondel av samtliga aktier hos styrelsen påkalla bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 5 §, varvid 9 kap. 8 § andra meningen äger motsvarande tillämpning. Väckes sådan talan, gäller 13 kap. 16 § i tillämpliga delar.

8 § Äger moderbolag samtliga aktier i dotterbolag, kan bolagens styrelser träffa och för registrering anmäla sådant avtal om fusion, att dotterbolaget skall gå upp i moderbolaget. Därvid gäller 4 och 5 §§ i tillämpliga delar. Dotterbolaget är upplöst när rättens beslut om tillstånd registrerats.

9 § Äger moderbolag självt eller tillsammans med dotterföretag mer än nio tiondelar av aktierna med mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i dotterbolag, har moderbolaget rätt att av de övriga aktieägarna i sistnämnda bolag lösa in återstående aktier. Den vars aktier kan lösas in har rätt att få sina aktier inlösta av moderbolaget.

Tvist huruvida rätt eller skyldighet till inlösen föreligger eller om lösenbeloppet prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän, i den mån annat ej följer av bestämmelserna i detta kapitel.

Har moderbolaget förvärvat större delen av sina aktier i dotterbolaget på grund av inbjudan till en vidare krets att till moderbolaget överlåta sådana aktier mot visst vederlag, skall lösenbeloppet motsvara vederlaget, om ej särskilda skäl föranleder annat.

Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skall bäras av moderbolaget, om ej skiljemännen på särskilda skäl ålägger annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader.

10 § Vill moderbolag lösa in aktier i dotterbolag enligt 9 § och kan överenskommelse härom icke träffas, skall moderbolaget hos dotterbolagets styrelse skriftligen begära att tvisten hänskjutes till skiljemän och uppge sin skiljeman.

Dotterbolagets styrelse skall vid begäran enligt första stycket ofördröjligen genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte anmoda aktieägare, mot vilka lösningsanspråket riktas, att skriftligen uppge sin skiljeman till dotterbolaget senast två veckor från kungörelsen. Anmodan skall även genom brev sändas till varje sådan aktieägare, om hans postadress är känd för bolaget.

Har icke samtliga i aktieboken införda aktieägare mot vilka lösningsanspråket riktas inom föreskriven tid uppgivit en gemensam skiljeman, skall dotterbolagets styrelse hos rätten i den ort där styrelsen har sitt säte begära förordnande av god man. Denne skall hos överexekutor i nämnda ort ansöka om förordnande av sådan skiljeman och i tvisten bevaka frånvarande aktieägares rätt.

11 § Prövas tvist om inlösen enligt 9 § av skiljemän och är det ostridigt mellan parterna att lösningsrätt föreligger eller förklaras i skiljedom att sådan rätt är för handen utan att lösenbeloppet samtidigt fastställes, är aktieägarna skyldiga att till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrift om överlåtelse, om moderbolaget betalar fastställt lösenbe-

lopp eller ställer av skiljemännen godkänd säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta.

Aktieägare har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts till dess lösenbeloppet förfaller till betalning.

12 § Har fastställt lösenbelopp erbjudits aktieägare utan att denne överlämnat sina aktiebrev, skall moderbolaget utan dröjsmål nedsätta lösenbeloppet enligt lagen (1927: 56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar. Därvid får förbehåll om rätt att återtaga det nedsatta beloppet ej göras.

13 § Har säkerhet ställts enligt 11 § eller nedsättning skett enligt 12 §, är moderbolaget ägare till aktierna. Innan aktiebreven överlämnats till moderbolaget medför breven i sådant fall endast rätt för innehavaren att mot överlämnande av breven till moderbolaget eller överexekutor få ut lösenbeloppet jämte ränta.

Har aktiebrev ej överlämnats inom ett år från det moderbolaget blivit ägare till aktien, kan nytt till moderbolaget ställt aktiebrev utfärdas. Det nya aktiebrevet skall innehålla uppgift att det ersätter äldre brev. Överlämnas därefter det äldre aktiebrevet till moderbolaget, skall brevet överlämnas till dotterbolaget för att makuleras.

15 KAP

Skadestånd m. m.

1 § Stiftare, styrelseledamot och verkställande direktör, som vid fullgörande av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget, skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas aktieägare eller annan genom överträdelse av denna lag eller bolagsordningen.

2 § Revisor är ersättningsskyldig enligt i 1 § angivna grunder. Han ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare.

Är revisionsbolag revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den för revisionen huvudansvarige.

3 § Aktieägare är skyldig att ersätta skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag eller bolagsordningen uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget, aktieägare eller annan. Om det med hänsyn till faran för fortsatt missbruk och förhållandena i övrigt är påkallat, är han även skyldig att inlösa skadelidande aktieägares aktier. Lösenbeloppet bestämmes till belopp som är skäligt med hänsyn till bolagets ställning och övriga omständigheter.

4 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 1—3 §§, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Skall flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den mån ej skadeståndsskyldigheten jämkats för någon av dem enligt första stycket. Vad någon utgivit i skadestånd får sökas åter av de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

5 § Talan om skadestånd till bolaget enligt 1—3 §§ kan väckas, om vid bolagsstämma majoriteten eller en minoritet bestående av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier biträtt förslag om anställande av skadeståndstalan eller, såvitt gäller styrelseledamot eller verkställande di-

rektör, röstat mot förslag om ansvarsfrihet. Uppgörelse beträffande skadeståndsskyldigheten kan träffas endast av bolagsstämman och blott under förutsättning att ej ägare till en tiondel av samtliga aktier röstar mot förslag härom. Föres skadeståndstalan av aktieägare för bolagets räkning, kan uppgörelse ej träffas utan hans samtycke.

Talan om skadestånd till bolaget får föras av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier. Om aktieägare sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denne. Den som anställt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av bolaget för kostnad som täckes av vad som kommit bolaget till godo genom rättegången.

Talan för bolagets räkning mot styrelseledamot och verkställande direktör som skadestånd på grund av beslut eller åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas sist ett år från det årsredovisning och revisionsberättelse för räkenskapsåret lades fram på bolagsstämma.

Har beslut fattats att bevilja ansvarsfrihet eller att icke föra skadeståndstalan utan att aktieägare som avses i första stycket röstat däremot eller har tiden för talan försuttits enligt tredje stycket, kan likväl talan enligt första eller andra stycket väckas, om i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller eljest till bolagsstämman ej lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter angående beslut eller åtgärd varpå talan grundas.

Utan hinder av vad som sagts ovan i denna paragraf kan skadeståndstalan som grundas på brott föras av styrelsen.

6 § Talan för bolagets räkning enligt 1—3 §§, som icke grundas på brott, kan ej väckas mot

1. stiftare sedan tre år förflutit från det beslut om bolagets bildande fattades på konstituerande stämma,
2. styrelseledamot eller verkställande direktör sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärd, varpå talan grundas, fattades eller vidtogs,
3. revisor sedan tre år förflutit från det revisionsberättelse framlades på bolagsstämma eller yttrande som avses i denna lag avgavs,
4. aktieägare sedan två år förflutit från beslut eller åtgärd, varpå talan grundas.

Försättes bolaget i konkurs på ansökan som gjorts innan den i första stycket angivna tiden gått ut, kan konkursboet föra talan enligt 1—3 §§ utan hinder av att frihet från skadeståndsansvar inträtt enligt 5 §. Efter utgången av nämnda tid kan sådan talan dock ej väckas senare än sex månader från första borgenärssammanträdet.

16 kap.

Aktiebolags firma

1 § Aktiebolags firma skall innehålla ordet aktiebolag. Firman skall tydligt skilja sig från annan förut i aktiebolagsregistret eller filialregistret införd, ännu bestående firma. För registrering av aktiebolags firma gäller i övrigt vad som föreskrives i firmalagen (1974: 156).

Skall bolagets firma registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse anges i bolagsordningen.

Bolagets styrelse kan antaga bifirma. Vad i första stycket sägs om firma gäller även bifirma. Ordet aktiebolag får dock ej intagas i bifirma.

Skriftlig handling, som utfärdas för aktiebolag, bör undertecknas med

bolagets firma. Har styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget utfärdat handling utan firmateckning och framgår icke av dess innehåll att den utfärdats på bolagets vägnar, är de som undertecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelse enligt handlingen såsom för egen skuld. Detta gäller dock ej, om av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för bolaget och den till vilken handlingen ställts av bolaget får behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det begäran därom framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

2 § Om förbud mot användning av firma och om hävande av firmaregistrering finns bestämmelser i firmalagen (1974: 156).

17 KAP.

Bundna och fria aktier

1 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll, att aktier i bolaget ej får genom vare sig teckning eller överlåtelse förvärvas av aktiebolag eller annan sammanslutning eller stiftelse eller av visst slag av aktiebolag eller annan sammanslutning eller stiftelse eller av annan än svensk medborgare. Sådana aktier kallas bundna aktier. Om ej alla aktierna skall vara bundna, kallas övriga aktier fria aktier.

På konstituerande stämma kan ändring av bolagsordningen beträffande förbehåll enligt första stycket ej ske utan samtycke av aktietecknare som beröres av ändringen.

Har aktieägare, som enligt förbehållet ej får genom teckning eller överlåtelse förvärva bundna aktier, på annat sätt förvärvat sådan aktie, hindrar förbehållet honom ej att vid ökning av aktiekapitalet utöva den med aktien enligt denna lag eller den vid förvärvet gällande bolagsordning förenade företrädesrätten till nya bundna aktier.

2 § Avser ej förbehållet samtliga aktier, skall aktietecknare med rätt att förvärva endast fria aktier ange att hans teckning avser fria aktier. Har det belopp som skall inbetalas för aktie bestämts högre för fria aktier än för bundna, skall annan aktietecknare vid sin teckning ange det högsta antal fria aktier som han är beredd att förvärva.

Den företrädesrätt som vid ökning av aktiekapitalet tillkommer fria aktier skall avse nya fria aktier.

Vid ökning eller nedsättning av aktiekapitalet får förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier ej ändras i strid mot förbehållet. Om på grund därav vid nyemission ej hela antalet med företrädesrätt tecknade fria aktier kan utges, skall de fria aktierna fördelas mellan tecknarna i förhållande till tecknat antal och, i den mån det ej kan ske, genom lottning. Utges flera nya fria aktier än som tecknats med företrädesrätt, skall överskottet på samma sätt fördelas bland dem som tecknat med företrädesrätt på grund av bundna aktier, i den mån det kan ske utan rubbning av förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier.

3 § Vid emission enligt 5 kap. skall iakttagas att förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier ej ändras i strid mot förbehållet, om den i emissionsvillkoren medgivna utbytes- eller teckningsrätten skulle utnyttjas till fullo.

Emissionskursen, utbyteskursen eller kursen vid nyteckning får be-

stämmas högre i fråga om skuldebrev där utbytes- eller teckningsrätten avser fri aktie än i fråga om annat skuldebrev.

Vid utbyte eller nyteckning utfärdas bundna och fria aktier i enlighet med vad som angives i skuldebrevet eller optionsbeviset. Den som endast har rätt att förvärva fri aktie får ej tilldelas bunden aktie.

4 § I varje aktiebrev eller interimsbevis som avser bunden aktie skall anges att aktien är bunden.

I emissionsbevis skall anges om rätten till ny aktie tillkommer aktieägare på grund av bunden eller fri aktie. I konvertibelt skuldebrev, i skuldebrev förenat med optionsrätt till nyteckning och i optionsbevis skall anges, om utbytes- eller teckningsrätten avser bunden eller fri aktie.

I aktieboken skall för varje aktie anmärkas om den är bunden eller fri.

5 § Har antalet fria aktier kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna delen av aktierna efter det att aktie av visst slag omvandlats till aktie av annat slag eller genom att bundna aktier blivit ogiltiga eller i samband med nedsättning av aktiekapitalet inlösta eller indragna, skall bolaget inom tre månader därefter för registrering anmäla och visa att det tillåtna förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier åter inträtt. Sker det ej, skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget att inom en månad inkomma med anmälan jämte bevis. Efterkommes ej föreläggandet, skall registreringsmyndigheten göra anmälan till rätten för bolagets försättande i likvidation och underrätta bolaget därom.

6 § Har, då tiden för utbyte eller nyteckning enligt 5 kap. utgått, antalet fria aktier efter registrering kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna andelen av sådana aktier, skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget att inom sex månader för registrering anmäla och visa, att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier åter inträtt. Efterkommes ej föreläggandet, skall registreringsmyndigheten göra anmälan till rätten för bolagets försättande i likvidation och underrätta bolaget därom.

Har bolaget mottagit föreläggande som avses i första stycket, får styrelsen inom ramen för bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalets storlek besluta om sådan ökning av aktiekapitalet genom utgivande av nya bundna aktier mot betalning i pengar som behövs för att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier skall inträda. Styrelsen får därvid besluta om avvikelse från den företrädesrätt till teckning av nya aktier som eljest tillkommer förutvarande aktieägare. Full betalning för aktierna skall erläggas inom sådan tid att den i första stycket angivna tidsfristen kan iakttagas. När full betalning erlagts, skall styrelsen anmäla nyemissionen för registrering.

Överstiger tiden för utbyte eller nyteckning tre år, skall registreringsmyndigheten efter utgången av varje treårsperiod under nämnda tid iakttaga vad i första stycket sägs. Bestämmelserna i andra stycket äger därvid motsvarande tillämpning.

7 § Bolagsstämmobeslut varigenom i bolagsordningen intages förbehåll enligt 1 § fattas enligt 9 kap. 14 § första stycket. Efter registrering av beslutet skall styrelsen genast verkställa detta.

Avser förbehållet ej samtliga aktier, skall styrelsen inför notarius pu-

blicus bestämma vilka aktier som skall vara bundna och vilka som skall vara fria. Tillhör aktie vid tiden då registreringen av bolagsstämmobeslutet kungöres någon, som på grund av förbehållet icke får förvärva bunden aktie, är aktien fri, om ägaren ej genom överlåtelse förvärvat den med vetskap om beslutet. Har ägarna av övriga aktier ej kommit överens om annat, skall genom lottning bestämmas vilka övriga aktier som skall vara fria. För vad sålunda bestämts skall skriftlig redogörelse upprättas och bestyrkas av notarius publicus.

Styrelsen skall utan dröjsmål genom anmaning till aktieägarna på sätt som i 9 kap. 9 § andra stycket föreskrives i fråga om kallelse till bolagsstämma infordra breven på de aktier som skall vara bundna. Genom styrelsens försorg skall på dessa aktiebrev göras påskrift om att aktierna är bundna och i aktieboken för varje aktie anmärkas om aktien är bunden eller fri. Om den aktieägare som senast antecknats i aktieboken på grund av förbehållet ej kan förvärva bunden aktie, får påskrift på brevet ej ske utan att i aktieboken införes sådan ägare till aktien som kan förvärva bunden aktie utan hinder av förbehållet.

8 § Inom ett år efter det att beslut fattats om intagande av förbehåll enligt 1 § i bolagsordningen eller talan om klander av beslutet genom lagakraftvunnen dom ogillats skall för registrering anmälas att beslutet blivit verkställt. Har anmälan ej gjorts inom föreskriven tid eller har registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering, skall registreringsmyndigheten förklara frågan om ändring av bolagsordningen förfallen.

Innan registrering skett på grund av anmälan enligt första stycket kan bolagsstämma i den ordning som anges i 9 kap. 13 § första stycket första meningen besluta att frågan om förbehållets intagande i bolagsordningen skall förfalla. Beslutet skall genast anmälas för registrering.

9 § På bunden aktie får utdelning ej äga rum innan i aktiebrevet eller interimsbeviset angivits att aktien är bunden.

18 KAP.

Registrering m. m.

1 § Registreringsmyndighet för aktiebolag är patent- och registreringsverket.

Hos registreringsmyndigheten föres aktiebolagsregister för registrering enligt denna lag eller annan författning.

Föreskrifter om avgifter i registreringsärenden enligt denna lag meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av registreringsmyndigheten.

2 § Registreringsmyndigheent skall utan dröjsmål i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som införes i aktiebolagsregistret med undantag av registrering av underrättelse enligt 13 kap. 20 §.

3 § Det som enligt denna lag eller särskilda bestämmelser blivit infört i aktiebolagsregistret och kungjort skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om ej av omständigheterna framgår att han varken ägde eller bort äga vetskap därom.

4 § Har sökande vid anmälan för registrering ej iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidtaga rättelse. Detsamma gäller, om registreringsmyndigheten finner att beslut som anmäles för registrering eller handling som bifogas anmälningen ej har tillkommit i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot bolagsordningen eller har i något viktigare hänseende otydlig eller vilseledande avfattning. Underlåter sökanden att efterkomma föreläggandet, skall anmälningen avskrivas. Underrättelse om denna påföljd skall intagas i föreläggande. Föreligger även efter det yttrande avgivits hinder för registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om anledning ej förekommer att ge sökanden nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket utgör ej hinder för registrering av bolagsstämmobeslut, om rätten till talan mot beslutet gått förlorad enligt 9 kap. 17 § andra stycket.

Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underrätta bolaget när registreringsmyndigheten fattar beslut enligt 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 13 kap. 18 §, 14 kap. 5 § fjärde stycket, 17 kap. 8 § första stycket eller 19 kap. 2 §.

5 § Om avförande av firma ur registret sedan dom om hävande av firmaregistrering vunnit laga kraft finns bestämmelser i firmalagen (1974: 156).

6 § Registrering av beslut om ändring av bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet, maximikapitalet eller minimikapitalet eller om aktiernas nominella belopp och registrering av beslut om ökning eller nedsättning av aktiekapitalet skall ske samtidigt, om ändringen av bolagsordningen eller ökningen eller nedsättningen av aktiekapitalet är nödvändig för att aktiekapitalets storlek skall bli förenlig med bolagsordningen.

7 § Mot myndighets beslut i tillståndsärende enligt 2 kap. 1 §, 7 kap. 1 §, 8 kap. 4 §, 10 kap. 2 eller 3 §, 11 kap. 6 § eller 8 § första stycket 1 eller 12 kap. 8 § föres talan hos regeringen genom besvär.

Mot länsstyrelses beslut enligt denna lag i annat fall än enligt första stycket föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Talan mot registreringsmyndighetens beslut varigenom anmälan avskrivits eller registrering vägrats enligt 4 § första stycket föres hos kammarrätten genom besvär inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller beslut av registreringsmyndigheten som avses i 4 § tredje stycket.

19 KAP.

Straff och vite

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt denna lag föra aktiebok, aktiebrevsregister, förteckning enligt 3 kap. 12 § eller hålla aktiebok tillgänglig,
2. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket, 8 kap. 8 § andra stycket andra meningen eller 9 § första stycket,
3. uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 12 kap. 7 eller 9 §,
4. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 17 kap. 4 § första eller andra stycket, 7 § tredje stycket eller 9 §,

5. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 4 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 4 § andra stycket såvitt dessa lagrum rör förbehåll enligt 17 kap. 1 §.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt första stycket 3 mot 12 kap. 7 § ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

2 § Registreringsmyndigheten kan vid vite förelägga verkställande direktören eller styrelseledamot att fullgöra skyldighet enligt denna lag eller annan författning att

1. till myndigheten sända in behörig redovisningshandling, revisionsberättelse eller delårsrapport,
2. hos myndigheten göra behörig anmälan för registrering.

Föreläggande enligt första stycket 2 får ej meddelas, om underlåtenhet att göra anmälan medför att bolagsstämmans eller styrelsens beslut förfaller eller bolaget blir skyldigt träda i likvidation.

Försuttet vite utdömes av registreringsmyndigheten.

Om ikraftträdandet av denna lag finns bestämmelser i lagen (1975: 000) om införande av aktiebolagslagen (1975: 000).

2 Förslag till

Lag om införande av aktiebolagslagen (1975: 000)

Härigenom föreskrives följande.

1 § Aktiebolagslagen (1975: 000) och denna lag träder i kraft, såvitt avser 15 § andra stycket och 23 § denna lag, en vecka efter den dag, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och i övrigt den 1 januari 1977.

2 § Genom aktiebolagslagen (1975: 000) upphäves

1. lagen (1944: 705) om aktiebolag,
2. lagen (1944: 706) angående införande av nya lagen om aktiebolag,
3. lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev m. m.

3 § Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i aktiebolagslagen (1975: 000) eller denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

4 § För bolag som registrerats före den 1 januari 1977 gäller aktiebolagslagen (1975: 000) med nedan angivna undantag.

Att särskilda bestämmelser övergångsvis gäller för aktiebolag som bildats före den 6 juni 1973 följer av övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag.

5 § Om ej bolagsordningen anger vilken tid bolagets räkenskapsår skall omfatta, skall kalenderåret vara räkenskapsår.

6 § Före utgången av juni 1977 skall full betalning erläggas för aktie som tecknats i samband med bolagets bildande. Senast vid utgången av juli 1977 skall bolaget anmäla hur stor del av aktiekapitalet som blivit till fullo betald. Anmälningen skall bestyrkas av auktoriserad eller godkänd revisor.

Har ej före utgången av juli 1977 anmälts att full betalning erlagts för aktier med ett sammanlagt nominellt belopp som motsvarar det i bolagsordningen angivna aktiekapitalet eller uppgår till minimikapitalet, skall registreringsmyndigheten anmäla förhållandet till rätten som förordnar att bolaget skall träda i likvidation. Beslut om likvidation meddelas dock ej, om det under ärendets handläggning i tingsrätten styrkes att aktiekapitalet eller minimikapitalet har inbetalats.

7 § Innehåller bolagsordningen sådan bestämmelse om rätt till teckning eller erhållande av nya aktier som avses i 9 § 1 mom. tredje stycket andra meningen lagen (1944: 705) om aktiebolag, skall bestämmelsen anses gälla även beträffande aktier som ges ut utöver tidigare föreskrivet maximikapital.

8 § Finnes i bolag aktier vilkas röstvärde överstiger tio gånger röstvärdet för samtliga aktier av annat slag, får bolaget ge ut aktier med de röstvärden som tillkommer redan utgivna aktier.

9 § Äldre bestämmelser om verkan av att aktiebrev ställts till innehavaren gäller fortfarande i fråga om aktiebrev utfärdat för aktie som har getts ut före utgången av år 1976.

Den som innehar aktiebrev och enligt bolagets påskrift därpå är införd såsom ägare i aktieboken är, utan hinder av att införingen skett före utgången av år 1976, likställd med den som enligt 13 § andra stycket lagen (1936: 81) om skuldebrev förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande, om förvärv från honom sker efter nämnda tidpunkt.

10 § Registrering och verkställande av bolagsstämmobeslut, som fattats före utgången av år 1976, samt talan mot sådant bolagsstämmobeslut sker enligt lagen (1944: 705) om aktiebolag eller lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev m. m., om annat ej följer av 6 eller 23 §.

11 § Har styrelsen före utgången av år 1976 beslutat om nyemission, skall nyemissionen ske enligt lagen (1944: 705) om aktiebolag.

12 § Bestämmelserna i 4 kap. 17 § aktiebolagslagen (1975: 000) äger tillämpning även på fondaktie som utgivits före den 1 januari 1977. Anmaning får dock ske tidigast efter utgången av år 1978.

13 § Har före utgången av år 1976 åtgärd vidtagits för verkställighet av nedsättning av aktiekapitalet enligt 65 § lagen (1944: 705) om aktiebolag, får nedsättningen verkställas och registreras enligt nämnda lag.

14 § Styrelseledamot och verkställande direktör, som tillträtt före utgången av år 1976, skall anmäla sitt aktieinnehav enligt 8 kap. 5 § aktiebolagslagen (1975: 000) snarast efter nämnda tidpunkt.

15 § Bestämmelserna i 8 kap. 1 §, 10 kap. 3 § första, andra och fjärde styckena samt 10 kap. 4 § aktiebolagslagen (1975: 000) tillämpas från och med första ordinarie bolagsstämma som hålles efter lagens ikraftträdande. Intill dess tillämpas i stället motsvarande äldre bestämmelser.

Beslut enligt 10 kap. 3 § tredje stycket nämnda lag får meddelas före den 1 januari 1977.

16 § Årsredovisning och koncernredovisning skall efter utgången av år 1976 upprättas enligt aktiebolagslagen (1975: 000). För räkenskapsår som börjat löpa före denna tidpunkt får sådan redovisning dock upprättas enligt lagen (1944: 705) om aktiebolag.

I koncernredovisning behöver ej medtagas koncernresultaträkning och koncernbalansräkning för räkenskapsår som påbörjats före utgången av år 1976.

17 § Om det i 11 kap. 8 § första stycket 6 aktiebolagslagen (1975: 000) angivna anskaffningsvärdet för tillgång, som förvärvats före den 1 januari 1977, ej kan utrönas med hjälp av bolagets bevarade räkenskaper, skall som anskaffningsvärde redovisas, beträffande byggnad det vid 1965 års allmänna fastighetstaxering åsatta taxeringsvärdet (byggnadsvärdet) ökat med förbättringskostnader under tiden efter utgången av år 1964, samt beträffande annan tillgång det belopp vartill anskaffningsvärdet skäligen kan uppskattas.

I not till balansräkningen skall anges om anskaffningsvärdet uppskattats enligt första stycket.

18 § Finnes skuldregleringsfond, skall denna överföras till reservfonden eller nedsättas. Nedsättning får ske årligen med högst en femtedel av det belopp varmed summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden överstiger skulderna enligt balansräkningen. När fem räkenskapsår förflutit efter den 1 januari 1977, skall skuldregleringsfonden helt överföras till reservfonden.

19 § Likvidation genomföres enligt lagen (1944: 705) om aktiebolag, om likvidator utsetts före utgången av år 1976.

Bestämmelserna i 13 kap. 13 § tredje stycket aktiebolagslagen (1975: 000) gäller även medel som innehållits i likvidation där likvidator utsetts före utgången av år 1947. Den i nämnda lagrum angivna tidsfristen på fem år räknas i sådant fall från den 1 januari 1977.

20 § Har enligt 136 eller 174—176 § lagen (1944: 705) om aktiebolag inlösen av aktier påkallats före utgången av år 1976, gäller bestämmelserna i nämnda lag beträffande inlösen.

21 § Innehåller bolagsordningen förbehåll som avsågs i 52 § första eller andra stycket lagen (1910: 88 s. 1) om aktiebolag gäller förbehållet även om det avviker från 3 kap. 3 § eller 17 kap. 1 § aktiebolagslagen (1975: 000). Om tillämpningen av föreskrift i bolagsordningen rörande lösens belopp skulle bereda någon otillbörlig fördel, kan jämkning dock ske.

22 § Föreskrives i bolagsordningen att ändring av denna skall ske enligt den lag som gällde vid föreskriftens tillkomst, kan föreskriften ändras genom beslut av bolagsstämma med den majoritet som anges i 9 kap. 14 § första stycket aktiebolagslagen (1975: 000).

23 § Efter utgången av år 1975 kan beslut om ändring i bolagsordningen till överensstämmelse med aktiebolagslagen (1975: 000) fattas enligt 9 kap. 14 eller 15 § nämnda lag. I beslutet skall anges att det gäller från och med den 1 januari 1977.

24 § Om bolagsordning efter utgången av år 1976 strider mot aktiebolagslagen (1975: 000), skall styrelsen utan dröjsmål framlägga förslag till bolagsstämman om ändring av bolagsordningen till överensstämmelse med lagen.

25 § Har bolagstämma enligt 1 § lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering före utgången av år 1976 beslutat att nämnda lag skall vara tillämplig på bolaget, anses bolaget vara avstämningsbolag, även om förbehåll därom ej intagits i bolagsordningen. Bestämmelserna i 24 § äger motsvarande tillämpning.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.[1],

dels att i 3, 5, 22 och 33 §§ samt i punkten 15 av övergångsbestämmelserna ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen",

dels att 11 och 23 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
11 §	
Pensionsstiftelse får icke mottaga fordran mot arbetsgivaren. Avtal i strid härmed är ogiltigt. Stiftelsen äger dock utlåna medel till arbetsgivaren, om betryggande säkerhet ställes för lånet eller tillsyningsmyndigheten medger det.	
Stiftelse får icke från arbetsgivaren mottaga egendom på vilkor, som väsentligt begränsar stiftelsens rätt att förfoga över egendomen. Ej heller får stiftelse, som grundats av aktiebolag, utan att tillsynsmyndigheten godkänner det äga aktier i bolaget eller i bolag, vilket står i sådant förhållande till detta, som avses i *221 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.*	Stiftelse får icke från arbetsgivaren mottaga egendom på vilkor, som väsentligt begränsar stiftelsens rätt att förfoga över egendomen. Ej heller får stiftelse, som grundats av aktiebolag, utan att tillsynsmyndigheten godkänner det äga aktier i bolaget eller i bolag, vilket står i sådant förhållande till detta, som avses i *1 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975: 000).*
23 §	
Övergår näringsverksamhet från en arbetsgivare till annan och avtalas därvid att ansvaret för pensionsutfästelse skall överflyttas på efterträdaren, skall samtycke till överflyttningen inhämtas från innehavaren av pensionsfordringen. Tillsynsmyndigheten äger medge att samtycke icke behöver inhämtas, om efterträdaren kan anses god för pensionsutfästelsen.	

[1] Senaste lydelse av 33 § 1971: 641.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Har i författning meddelats särskilda bestämmelser om tillvaratagande av fordringsägares rätt vid fusion, gäller dessa i stället för reglerna i första stycket.	Har i författning meddelats särskilda bestämmelser om tillvaratagande av fordringsägares rätt vid fusion, gäller dessa i stället för reglerna i första stycket. *Innehavare av pensionsfordran behöver dock ej förtecknas och kallas i ärende om fusion enligt 14 kap. 4 § aktiebolagslagen (1975: 000), om tillståndsmyndigheten medger det. Detsamma gäller i ärende om vinstutdelning enligt 6 kap. 5 § andra meningen, nedsättning av aktiekapitalet enligt 6 kap. 6 § och nedsättning av reservfonden enligt 12 kap. 4 § tredje stycket 3 samma lag.*

Har ansvaret för pensionsutfästelse sålunda överflyttats, anses utfästelsen ha samma rättsverkningar som om arbetstagaren varit anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren. Efter överflyttningen är företrädaren fri från ansvar för utfästelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering[1],

dels att i 4, 17, 27, 28 och 29 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 1, 8, 21, 26, 36 och 37 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §
Denna lag är tillämplig på *aktiebolag* om bolagsstämman beslutar det. Lagen träder då i stället för motsvarande bestämmelser i *lagarna (1944: 705) om aktiebolag,* (1948: 433) om försäkringsrörelse och (1955: 183) om bankrörelse.	Denna lag är tillämplig på *försäkringsaktiebolag och bankaktiebolag,* om bolagsstämman beslutar det. Lagen träder då i stället för motsvarande bestämmelser i *lagen* (1948: 433) om försäkringsrörelse och *lagen* (1955: 183) om bankrörelse. *Bestämmelserna i 17, 19 och 20 §§ äger dessutom tillämpning på aktiebolag som är avstämningsbolag.*

[1] Senaste lydelse av 28 § 1971: 648.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 §[2]	
Aktiebok föres med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.	
I aktieboken upptages, om ej annat följer av 16 §, aktieägarna med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. För varje ägare anges det antal aktier som han äger av olika slag och aktiebrevs ordningsnummer. Fångets beskaffenhet behöver ej anmärkas i aktieboken. Vad i *39 a § lagen (1944: 705) om aktiebolag* föreskrives skall gälla i tillämpliga delar.	I aktieboken upptages, om ej annat följer av 16 §, aktieägarna med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. För varje ägare anges det antal aktier som han äger av olika slag och aktiebrevs ordningsnummer. Fångets beskaffenhet behöver ej anmärkas i aktieboken. Vad i *3 kap. 16 § aktiebolagslagen (1975: 000)* föreskrives skall gälla i tillämpliga delar.
21 §[3]	
I beslut om utdelning skall anges den dag då aktieboken och förteckning enligt 12 § skall avstämmas för fastställande av vilka som är införda i dem.	
Detsamma gäller beslut om sådan kapitalökning där aktiebolagets aktieägare har rätt till nya aktier i förhållande till det antal aktier som de förut äger. Avstämningsdagen för kapitalökning får ej sättas tidigare än tre veckor efter den dag när beslutet kungjorts i allmänna tidningarna. Vid fondemission får aktieboken och förteckningen dock ej avstämmas innan beslutet om emissionen registrerats.	
Avstämningsdag skall också bestämmas när bolaget med stöd av lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev m. m. fattar beslut rörande sådan emission av skuldebrev där aktieägarna har företrädesrätt att teckna skuldebrev i emissionen.	
26 §	
För värdepapperscentralen gäller, om ej annat följer av 27 och 28 §§, vad om aktiebolag är stadgat i lagen (1944: 705) om aktiebolag.	*Aktiebolagslagen (1975: 000) är tillämplig på värdepapperscentralen, om ej annat följer av 27 och 28 §§.*
36 §	
Vid kapitalökning behöver aktieägare ej underrättas *enligt 54 § lagen (1944: 705) om aktiebolag,* 49 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse och 35 § tredje stycket lagen (1955: 183) om bankrörelse.	Vid kapitalökning behöver aktieägare ej underrättas enligt 49 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse och 35 § tredje stycket lagen (1955: 183) om bankrörelse.

[2] Senaste lydelse 1974: 935.
[3] Senaste lydelse 1973: 304.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	37 §
Bestämmelserna i lagarna *(1944: 705) om aktiebolag,* (1948: 433) om försäkringsrörelse och (1955: 183) om bankrörelse beträffande skadeståndsskyldighet vid överträdelser av dessa lagar äger motsvarande tillämpning på överträdelse av denna lag.	Bestämmelserna i lagarna (1948: 433) om försäkringsrörelse och (1955: 183) om bankrörelse beträffande skadeståndsskyldighet vid överträdelser av dessa lagar äger motsvarande tillämpning på överträdelse av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.

Härigenom föreskrives att 3 och 18 §§ lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 §[2]
Förvärv av aktie, som skett i strid mot förbehåll som i 2 § andra stycket sägs, vare ogillt. Den som innehar skuldebrev eller optionsbevis som avses i *lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev m. m.* äger dock vid utbyte eller nyteckning erhålla fri aktie, om skuldebrevet eller optionsbeviset ger rätt därtill, även om förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier därmed skulle ändras eller redan förut ändrats i strid mot förbehållet.	Förvärv av aktie, som skett i strid mot förbehåll som i 2 § andra stycket sägs, vare ogillt. Den som innehar skuldebrev eller optionsbevis som avses i *5 kap. aktiebolagslagen (1975: 000)* äger dock vid utbyte eller nyteckning erhålla fri aktie, om skuldebrevet eller optionsbrevet ger rätt därtill, även om förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier därmed skulle ändras eller redan förut ändrats i strid mot förbehållet.
Har någon, av vilken enligt sådant förbehåll aktie ej må genom teckning eller överlåtelse förvärvas, annorledes bekommit aktie, skall i fråga om hans rätt att på grund av nämnda aktie teckna eller erhålla nya aktier gälla vad i *lagen om aktiebolag* är stadgat.	Har någon, av vilken enligt sådant förbehåll aktie ej må genom teckning eller överlåtelse förvärvas, annorledes bekommit aktie, skall i fråga om han rätt att på grund av nämnda aktie teckna eller erhålla nya aktier gälla vad i *aktiebolagslagen* är stadgat.

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 1973: 307.
[2] Senaste lydelse 1973: 305.

Nuvarande lydelse[3]	*Föreslagen lydelse*
18 §	
De i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom, rörelse eller del av rörelse, inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet skola ej tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente eller fusion enligt *174 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.* Lagen utgör ej hinder för förvärv av fondandel enligt aktiefondslagen (1974: 931).	De i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom, rörelse eller del av rörelse, inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet skola ej tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente eller fusion enligt *14 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975: 000).*Lagen utgör ej hinder för förvärv av fondandel enligt aktiefondslagen (1974: 931).

Vad denna lag innehåller om inskränkning i rätten för bolag eller förening att förvärva fast egendom, rörelse eller del av rörelse, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, så ock att förvärva aktier i vissa bolag skall, såvitt angår svenskt bolag eller svensk förening, icke tillämpas i avseende å

a) bankaktiebolag, järnkontoret, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit, försäkringsbolag, sjukkassa, understödsförening eller annan försäkringsförening, aktiebolag eller förening, som erhållit statslån från egnahemslånefonden;

b) förening, med undantag av sambruksförening, som har till huvudsakligt ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att

1. anskaffa livsmedel eller andra förnödenheter åt medlemmarna,
2. avsätta alster av medlemmarnas verksamhet,
3. avsätta transporttjänster som medlemmarna utföra,
4. bereda bostäder åt medlemmarna,
5. anskaffa lån åt medlemmarna;

c) förening som utgör sammanslutning av föreningar, vilka äro undantagna från lagens tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrives att i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar skall införas två nya paragrafer, 44 a och 117 a §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	44 a §
	Har antalet anställda hos föreningen under de två senaste räkenskapsåren i medeltal överstigit

[3] Lydelse enligt prop. 1975: 70.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	200, skall föreningen iakttaga bestämmelserna i andra och tredje styckena.
	Utöver vad i 38—43 a §§ föreskrives skola bestämmelserna i 11 kap. 2 § första stycket, 9 § fjärde stycket, 12 §, 13 § första stycket och 14 § aktiebolagslagen (1975: 000) äga motsvarande tillämpning. Dessutom skall storlek och förändring av lagerreserv särskilt redovisas.
	De handlingar som avses i 44 § första stycket skola inom tid som där anges utan särskild anmodan insändas till länsstyrelsen.
	117 a §
	Länsstyrelsen kan vid vite förelägga styrelseledamot att fullgöra skyldighet enligt 44 a § att till länsstyrelsen insända årsredovisning eller delårsrapport. Försuttet vite utdömes av länsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977. De nya bestämmelserna skall dock icke äga tillämpning på årsredovisning för räkenskapsår, som påbörjats före nämnda tidpunkt.

7 Förslag till

Lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931)

Härigenom föreskrives att 33 § aktiefondslagen (1974: 931) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	33 §
I fråga om fondandelsbevis gäller, om annat ej följer av denna lag, i tillämpliga delar vad i lagen (1936: 81) om skuldebrev föreskrives om löpande skuldebrev.	I fråga om fondandelsbevis gäller, om annat ej följer av denna lag, i tillämpliga delar vad i lagen (1936:81) om skuldebrev föreskrives om löpande skuldebrev. *Härvid är den som innehar fondandelsbevis ställt till viss man eller order och enligt fondbolagets påskrift på beviset anges vara ägare till fondandel som beviset avser*

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	likställd med den som enligt 13 § andra stycket nämnda lag förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande. Påskrift på beviset skall göras endast om innehavaren styrker sitt förvärv av fondandel som beviset avser.

Om utdelningskuponger till fondandelsbevis finns bestämmelser i 24 och 25 §§ lagen om skuldebrev.

Utfärdas fondandelsbevis utan utdelningskuponger och innehåller fondbestämmelserna föreskrift att den som i fondbolagets register över innehav av fondandelar är antecknad såsom ägare av fondandel är behörig att uppbära på andelen belöpande utdelning, skall betalning av utdelning till denna anses giltig, även om han saknade rätt till utdelningen. Vad nu sagts gäller dock ej, om fondbolaget hade kännedom om att utdelningen kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttagas eller om mottagaren var *i konkurs eller* omyndig.	Utfärdas fondandelsbevis utan utdelningskuponger och innehåller fondbestämmelserna föreskrift att den som i fondbolagets register över innehav av fondandelar är antecknad såsom ägare av fondandel är behörig att uppbära på andelen belöpande utdelning, skall betalning av utdelning till denne anses giltig, även om han saknade rätt till utdelningen. Vad nu sagts gäller dock ej, om fondbolaget hade kännedom om att utdelningen kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttagas eller om mottagaren var omyndig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977. De nya bestämmelserna tillämpas utan hinder av att påskriften på beviset gjorts före den 1 januari 1977 under förutsättning att förvärvet från ägaren sker efter nämnda tidpunkt.

8 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag[1],

dels att nuvarande punkterna 5 och 6 i övergångsbestämmelserna skall betecknas 6 respektive 7,

dels att i övergångsbestämmelserna skall införas en ny punkt, 5, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	5. Bolag, vars registrerade aktiekapital ej uppgår till 50 000 kronor, skall, om det ej trätt i likvi-

[1] Senaste lydelse av övergångsbestämmelserna se 1973: 1081.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	dation eller försatts i konkurs, upplösas genom att avföras ur aktiebolagsregistret, om samtliga aktieägare och styrelseledamöter samt verkställande direktören begär det. Uppgift att bolaget har avförts ur registret skall kungöras i det första numret av Post- och Inrikes Tidningar som utkommer under närmast följande januari, april, juli eller oktober månad. Punkt 4 andra och tredje styckena äger motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

9 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 990) om den skattemässiga behandlingen med anledning av övergång från aktiebolag till annan företagsform, m. m.

Härigenom föreskrives att 1 § lagen (1974: 990) om den skattemässiga behandlingen med anledning av övergång från aktiebolag till annan företagsform, m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §
Har aktiebolag, vars aktiekapital icke uppgått till 50 000 kronor, trätt i likvidation under tiden den 1 januari 1975—den 31 december 1978 eller upplösts enligt punkt 4 av övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag, skall denna lag gälla vid taxering till kommunal och statlig inkomstskatt samt till utskiftningsskatt.	Har aktiebolag, vars aktiekapital icke uppgått till 50 000 kronor, trätt i likvidation under tiden den 1 januari 1975—den 31 december 1978 eller upplösts enligt punkt 4 *eller 5* av övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag, skall denna lag gälla vid taxering till kommunal och statlig inkomstskatt samt till utskiftningsskatt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 23 augusti 1974.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, ASPLING, LUNDKVIST, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, HJELM-WALLÉN.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ny aktiebolagslag* och anför.

1 Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet år 1960 en utredningsman[1] för att delta i en samnordisk översyn av aktiebolagslagstiftningen. År 1962 utvidgades uppdraget till att omfatta utarbetandet av enhetlig nordisk aktiebolagslagstiftning i samråd med motsvarande utredningar i de övriga nordiska länderna. Utredningen, som sedermera antog namnet aktiebolagsutredningen, avgav år 1971 ett betänkande (SOU 1971: 15) med förslag till aktiebolagslag m. m.[2] Förslaget till aktiebolagslag torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Remissyttranden över betänkandet har avgetts av riksåklagaren (RÅ), Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, riksrevisionsverket, dåvarande kammarrätten, kommerskollegium, patent- och registreringsverket (patentverket), riksskatteverket, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, fideikommissnämnden, länsstyrelserna i Stockholms län, Göteborgs och Bohus län, Malmöhus län, Kalmar län och Gävleborgs län, företagsskatteberedningen (Fi 1970: 77), delegationen för de mindre och medelstora företagen, 1971 års utredning (Ju 1971: 02) om bokföringslagstiftningen, statskontoret, fondbörsutredningen (Fi 1967: 32), kapitalmarknadsutredningen (Fi 1969: 59), fullmäktige i Sveriges riksbank, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges jordbrukskasseförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Sveriges redareförening, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Styrelsen för Stockholms fondbörs, Kooperativa förbundet (KF), Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Svensk industriförening,

[1] Professorn Håkan Nial.

[2] Utredningsmannen biträddes av särskilda sakkunniga. Dessa var vid betänkandets avgivande biträdande generaldirektören Bertil Bolin, direktören Lars Gabrielson, förbundsjuristen Stig Gustafsson, direktören Thomas Hagdahl, auktoriserade revisorn Per Hanner, advokaten Nils Köhler, advokaten Wilhelm Pehrsson och byråchefen Stefan Stiernstedt.

Sveriges företagares riksförbund, Familjeföretagens förening, Svenska byggnadsentreprenörföreningen, Televerket, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Sveriges advokatsamfund, Föreningen Auktoriserade revisorer, Svenska revisorsamfundet, Sveriges aktiesparares riksförbund samt Yrkesrevisorers och redovisningsmäns förbund. Dessutom har Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska bankföreningen, Svenska fondhandlareföreningen, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund och Sveriges köpmannaförbund avgivit ett gemensamt remissyttrande.[3]

Kommerskollegium har bifogat yttranden från Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, Smålands och Blekinge handelskammare, handelskammaren i Göteborg, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, Gotlands handelskammare och handelskammaren i Gävle.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade chefen för industridepartementet år 1968 sakkunniga[4] för att utreda formerna för förbättrad information och vidgat samarbete mellan företag och samhälle. De sakkunniga antog namnet samarbetsutredningen. Utredningen avlämnade i augusti 1970 betänkandet (SOU 1970: 41—42) Företag och samhälle. Betänkandet innehåller bl. a. förslag till lag med särskilda redovisningsbestämmelser för vissa aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade chefen för finansdepartementet år 1966 sakkunniga[5] för översyn av börslagstiftningen (fondbörsutredningen). Utredningen avgav i januari 1971 ett delbetänkande (SOU 1971: 9) Större företags offentliga redovisning. I betänkandet behandlas frågan om förbättrad ekonomisk upplysning avseende företag, för vilkas aktier en marknad förekommer eller kan förekomma. Förslag till en lag härom har i vissa delar utarbetats i samråd med samarbetsutredningen och överensstämmer däri med det av denna utredning avgivna lagförslaget. Fondbörsutredningens lagförslag torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Efter remiss har yttranden över sistnämnda betänkande och samarbetsutredningens förslag till lag med särskilda redovisningsbestäm-

[3] Yttrandet benämns i fortsättningen näringslivets remissyttrande.

[4] Betänkandet är avgivet av landshövdingen Per Eckerberg, ordförande, landshövdingen Harald Aronsson, avdelningschefen Gösta Edgren, dåvarande statssekreteraren Kjell-Olof Feldt, f. d. bruksdisponenten Wilhelm Haglund, dåvarande planeringschefen Eric Pettersson, generaldirektören Reidar Tilert och förbundsordföranden Bert Lundin.

[5] De sakkunniga var vid betänkandets avgivande generaldirektören Kurt Wulff, ordförande, börschefen Stig Algott, direktören Albert Aronson, filosofie licentiaten Gösta Dahlström, bankdirektören Kurt Eklöf, professorn Henrik Hessler, direktören Carl Langenskiöld, direktören Alvar Lindencrona, bankinspektören Torkel Stern, departementsrådet Göran Wahlgren och hovrättsrådet Åke Åhström.

melser för vissa aktiebolag och ekonomiska föreningar, avgetts av Svea hovrätt, statskontoret, statistiska centralbyrån, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, riksrevisionsverket, konjunkturinstitutet, kommerskollegium, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen, patentverket, samtliga länsstyrelser, offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén (Ju 1970: 49), kommerskollegieutredningen (H 1969: 12), Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, LO, SACO, TCO, Familjeföretagens förening, Föreningen auktoriserade revisorer, Företagareföreningarnas förbund, KF, lärarrådet vid Handelshögskolan i Stockholm, styrelsen för Stockholms fondbörs, Svensk industriförening, Svenska företagares riksförbund, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges finansanalytikers förening, LRF samt Sveriges aktiesparares riksförbund.

Kommerskollegium har bifogat yttranden av handelskamrarna i Stockholm och Malmö samt ett gemensamt yttrande av handelskamrarna i Göteborg, Borås och Karlstad.

Stockholms handelskammare och Sveriges industriförbund, som lämnats tillfälle att yttra sig, har uppdragit åt Näringslivets börskommitté att bereda ärendet. Till kommitténs yttrande ansluter sig förutom nämnda handelskammare och förbund, Handelskamrarnas nämnd, handelskamrarna i Göteborg, Borås och Karlstad, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska bankföreningen, Svenska fondhandlareföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Sveriges allmänna exportförening samt Sveriges grossistförbund. Handelskamrarna i Göteborg, Borås och Karlstad åberopar därjämte innehållet i yttrandet från handelskammaren i Malmö.

Under ärendets beredning i justitiedepartementet har överläggningar hållits med företrädare för de ansvariga ministerierna i Danmark, Finland och Norge.

När det stod klart att det på grund av lagstiftningsärendets omfattning inte var möjligt att en ny aktiebolagslag baserad på utredningsförslaget skulle kunna träda i kraft före den 1 januari 1975 beslöts att vissa delar av förslaget, som berörde frågor av sådan vikt och angelägenhet att ett uppskov med genomförandet tedde sig mindre lämpligt, skulle behandlas särskilt. Genom prop. 1973: 93 förelades sålunda riksdagen förslag till regler som berör bolagens kapitalförsörjning, aktiekapitalets storlek samt bolagens rätt att lämna penninglån till aktieägare m. fl. Förslagen antogs av riksdagen (LU 1973: 19, rskr 1973: 238) och trädde i kraft den 6 juni 1973 (SFS 1973: 302—305).

Genom nyssnämnda lagstiftning höjdes minimikapitalet för aktiekapitalet från 5 000 kr. till 50 000 kr. Lagändringen berörde emellertid inte bolag som bildats före lagens ikraftträdande. Förslag om höjning av minimigränsen för aktiekapitalets storlek i sådana bolag förelades riksdagen genom prop. 1973: 168. Förslaget antogs av riksdagen (LU 1973: 41, rskr 1973: 393) och trädde i kraft den 1 januari 1974 (SFS 1973: 1081).

Jag vill nu ta upp frågan om en helt ny aktiebolagslag grundad på aktiebolagsutredningens och fondbörsutredningens förslag. En inom justitiedepartementet upprättad översikt över förstnämnda förslag och ett inom departementet upprättat förslag till aktiebolagslag torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Jag vill redan i detta sammanhang nämna att frågan om en utvidgning genom lagstiftning av det allmännas och de anställdas insyn och inflytande i företagen föll utanför aktiebolagsutredningens uppdrag. Aktiebolagsutredningens förslag kan därför inte tjäna som grund för en lagstiftning som syftar till vidgad företagsdemokrati. Mitt förslag har därför karaktären av en teknisk översyn av aktiebolagsrätten.

2 Aktiebolagsformens användning

Aktiebolaget är den dominerande associationsformen inom svensk industri och annan näringsverksamhet. Aktiebolagsformen har varit tillgänglig för och har även utnyttjats för alla typer av företag oberoende av storlek eller verksamhetens inriktning. Den har i mycket stor utsträckning kommit att användas i sammanhang där verksamhetsformen inte passar och inte heller har varit avsedd. Detta har medfört att vi i dag inte endast har aktiebolag som driver industri, handel eller liknande utan också aktiebolag, vilkas verksamhet består i t. ex. administration av konsulttjänster, extrasysslor, läkarpraktik etc. I mycket stor utsträckning finns också bland de registrerade aktiebolagen sådana som inte alls driver verksamhet. Det är de s. k. vilande bolagen, dvs. bolag som tidigare drivit verksamhet. Vidare finns de s. k. skrivbordsbolagen, vilka bildats inte i syfte att omedelbart påbörja verksamhet utan för att kunna vid senare tidpunkt överlåtas till den som har behov av en bolagsbildning. Slutligen finns också bolag som bildas för att skydda rätt till firma.

Vid utgången av år 1973 uppgick antalet bestående aktiebolag till ca 133 000. Tillgängliga uppgifter visar att antalet bolag vid årsskiftet 1970/1971 uppgick till ca 100 000 och vid årsskiftet 1965/1966 till ca 66 000. Antalet bolag har således fördubblats på mindre än tio år. Vid aktiebolagslagens ikraftträdande den 1 januari 1948 var antalet bestående bolag ca 30 000. Från årsskiftet 1950/51, då antalet uppgick till ca 32 000, och fram till årsskiftet tio år senare ökade antalet bestående bolag med nära 40 % till totalt ca 44 000. Mellan åren 1960 och 1965 var ökningstakten dock betydligt högre eller 50 % och samma takt i ökningen kan noteras för nästa femårsperiod.

Av följande tabell framgår att av de räkenskapsåret 1970 existerande aktiebolagen endast knappt hälften drev rörelse och hade anställda. Om man utgår från att förhållandet mellan antalet rörelsedrivande och icke rörelsedrivande bolag i stort sett inte har förändrats sedan år 1970, innebär detta att det f. n. finns ca 65 000 aktiebolag som inte driver

De rörelsedrivande aktiebolagen[1] *fördelade efter storlek på aktiekapital. Räkenskapsåret 1970.*

	Aktiekapitalets storlek i tkr:									
	50 000—	10 000— —49 999,9	1 000— —9 999,9	500— —999,9	100— —499,9	50— —99,9	20— —49,9	10— —19,9	5— —9,9	Summa
Antal företag	70	248	1 101	846	6 129	6 349	10 375	8 450	12 866	46 434
% andel	0,2	0,5	2,4	1,8	13,2	13,7	22,3	18,2	27,7	100,0
Antal anställda	344 141	268 310	274 601	81 839	240 347	109 044	116 079	63 375	77 247	1 574 983
% andel	21,9	17,0	17,4	5,2	15,3	6,9	7,4	4,0	4,9	100,0
Aktiekapital i mkr	12 162,7	4 706,3	2 682,3	512,6	1 101,4	374,2	290,7	100,4	65,2	21 995,7
% andel	55,3	21,4	12,2	2,3	5,0	1,7	1,3	0,5	0,3	100,0
Eget kapital i mkr	23 816,7	9 608,4	6 818,8	1 682,3	3 590,9	1 483,4	1 169,0	475,6	545,6	49 190,7
% andel	48,4	19,5	13,9	3,4	7,3	3,0	2,4	1,0	1,1	100,0
Balansomslutning i mkr	61 362,7	47 993,9	40 445,5	12 993,1	24 460,5	8 891,1	6 988,4	3 274,6	4 812,6	211 222,5
% andel	29,1	22,7	19,1	6,2	11,6	4,2	3,3	1,6	2,3	100,0

[1] Tabellen upptar aktiebolag som drev rörelse under hela år 1970 och som hade anställda. Vissa sådana bolag ingår dock ej nämligen

1. aktiebolag med mindre än 20 anställda inom jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske
2. aktiebolag med mindre än två anställda inom byggnadsindustrin
3. aktiebolag som driver finans- eller försäkringsrörelse
4. vissa aktiebolag inom offentlig förvaltning och andra tjänster.

rörelse med anställda. En stickprovsundersökning, som har gjorts av företagsskatteberedningen, ger anvisning om att av dessa bolag är det omkring 20 000 som bedriver någon form av rörelse. Av återstoden kan antalet vilande bolag uppskattas till 15 000 och antalet skrivbordsbolag till 30 000. Av samma undersökning framgår även att omkring 85 % av samtliga bolag är fåmansbolag, varmed här förstås bolag vilkas aktier till minst 75 % direkt eller indirekt innehas av högst tio personer.

3 Lagstiftningens huvudgrunder

3.1 Nuvarande ordning

Lagen (1944: 705) om aktiebolag är utomordentligt utförlig och detaljerad. De väsentligaste dragen i den gällande lagstiftningen är följande.

Aktiebolag bildas av tre stiftare. Vid bolagsbildningen skall vissa handlingar upprättas. Till dem hör stiftelseurkunden och förslag till bolagsordning. I stiftelseurkunden regleras främst frågor rörande själva bolagsbildningen och i förslaget till bolagsordning regleras hur bolaget skall verka och fungera i framtiden. Vid bolagsbildningen skall också bestämmas hur stort aktiekapital bolaget skall ha. Aktiekapitalets storlek skall anges i bolagsordningen. Aktiekapitalets storlek kan därvid bestämmas till ett minimi- och ett maximibelopp. Minimikapitalet får inte utgöra mindre än tredjedelen av maximikapitalet.

Aktiekapitalet — eller minimikapitalet — måste uppgå till minst 50 000 kr. Aktiekapitalet skall vara fördelat på aktier som skall lyda på visst nominellt belopp, i princip lägst 50 kr. På varje aktie måste minst det nominella beloppet inbetalas till bolaget. Summan av aktiernas nominella belopp är lika med aktiekapitalet. Det finns inte något hinder för att alla aktier ägs av en person. Vid olika stadier i bolagsbildningen skall registrering ske hos patentverket. Det är f. ö. ett grundläggande drag i vår lagstiftning att åtskilligt rörande aktiebolag registreras i ett offentligt register som förs av patentverket. Tanken bakom detta registreringssystem har varit att säkra offentlighet och insyn i aktiebolagen.

Aktieägarna svarar inte personligen för bolagets åtaganden och förpliktelser. Borgenärer får hålla sig till bolagets tillgångar. I syfte att säkra borgenärernas rätt innehåller aktiebolagslagen ett flertal regler om inbetalning av aktiekapital och om skydd för aktiekapitalet. Aktiekapitalet fungerar med andra ord som ett slags garanti för borgenärsintressena. Lagen innebär i detta hänseende bl. a. att aktiekapitalet i princip inte får delas ut till aktieägarna. När viss del av aktiekapitalet gått förlorat, blir bolaget skyldigt att träda i likvidation.

Aktiekapitalet kan höjas eller sänkas. Höjning av aktiekapitalet sker genom nyemission eller fondemission. Nyemission innebär att aktieägare eller utomstående får göra ytterligare inbetalningar till bolaget mot

utfående av nya aktier i bolaget. Vid fondemission sker inte någon inbetalning till bolaget, utan nya aktier emitteras efter det att besparade vinstmedel har överförts till aktiekapitalet eller bokföringsvärdet på bolagets anläggningstillgångar har skrivits upp och uppskrivningsbeloppet lagts till aktiekapitalet. Inbetalning av aktiekapital sker oftast med pengar. Det kan emellertid också ske genom att annan egendom överlämnas, s. k. apport. Apport förekommer både vid bolagsbildning och vid ökning av aktiekapital genom nyemission. Som exempel på apportegendom kan nämnas rörelse, varumärke, patent, varulager, fastigheter och aktier i andra bolag.

Aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden utgör bolagets bundna egna kapital, som i princip inte får delas ut till aktieägarna annat än i samband med likvidation av bolaget. Bolagen är skyldiga att avsätta minst 10 % av sin årliga vinst till reservfonden intill dess denna uppgår till 20 % av aktiekapitalet. Också s. k. överkurs, dvs. den del av betalningen för tecknad aktie som överstiger aktiens nominella belopp, skall läggas till reservfonden. Reglerna om skuldregleringsfond berör bolag vars skulder överstiger summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden.

Det fria egna kapitalet består av fria fonder, balanserad vinst och nettovinst för räkenskapsåret. Det fria egna kapitalet får i princip delas ut till aktieägarna.

I aktiebolag skall finnas minst tre bolagsorgan: bolagsstämma, styrelse och revisorer. Bolagsstämman är det överordnade, i sista hand beslutande organet. Alla aktieägare har i princip rätt att delta i bolagsstämman. Stämman tillsätter styrelseledamöter och revisorer. Den skall vidare fastställa årsredovisning och besluta om fondering och vinstutdelning samt om ansvarsfrihet för styrelsen och verkställande direktör. Styrelsen består av en eller flera ledamöter. Överstiger bolagets aktiekapital eller maximikapital 500 000 kr., måste styrelsen bestå av minst tre ledamöter. Därvid skall det också finnas en verkställande direktör. Styrelsen förvaltar bolagets angelägenheter. Har verkställande direktör utsetts, skall den löpande förvaltningen handhas av honom och ledningen och förvaltningen i övrigt tillkomma styrelsen.

För granskning av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt bolagets räkenskaper skall det finnas en eller flera revisorer. Dessa väljs av bolagsstämman. Uppgår aktiekapitalet eller maximikapitalet till minst 2 milj. kr. eller är bolagets aktier eller obligationer noterade på svensk fondbörs, skall minst en av revisorerna vara auktoriserad revisor. Det finns bestämmelser om proportionellt revisorsval som innebär att en minoritetsgrupp vars röstetal utgör mer än en tredjedel av röstetalet för de företrädda aktierna får utse den ene av två ordinarie revisorer. Vidare gäller att s. k. minoritetsrevisor skall förordnas av länsstyrelsen, om det yrkas på stämman av aktieägare som representerar minst en tiondel

av aktiekapitalet. Revisorns kontrollfunktion avser i första hand bolagets årsredovisning men omfattar i princip också fortlöpande granskning och tillsyn över företagsledningens förvaltning. Denna tillsyn utövas inte bara i aktieägarnas intresse. Revisorerna skall också övervaka att sådana regler iakttas som avser att skydda andra intressen t. ex. minoritetsintressen, fordringsägare, aktieköpare och det allmänna. Revisionsarbetet utmynnar i en revisionsberättelse. Den skall bl. a. innehålla uttalanden om det finns anledning till anmärkning mot styrelsen och verkställande direktören eller beträffande de överlämnade redovisningshandlingarna.

Bolagets räkenskapsår skall, om bolagsordningen inte föreskriver annat, vara kalenderår. Då räkenskapsåret utgått, skall styrelsen och verkställande direktör avge redovisning för detsamma, s. k. årsredovisning. Denna skall omfatta balansräkning, vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse. Balansräkningen anger bolagets ställning på räkenskapsårets sista dag, balansdagen. Av vinst- och förlusträkningen skall framgå hur vinsten eller förlusten under året uppkommit. I förvaltningsberättelsen lämnas vissa upplysningar till komplettering av den siffermässiga redovisningen i de andra handlingarna. Sedan revisorerna granskat handlingarna, läggs handlingarna fram på bolagsstämma för fastställelse. Såväl redovisningshandlingarna som revisionsberättelsen skall göras offentligt tillgängliga genom att sändas till patentverket. I lagen finns utförliga bestämmelser om värdering av bolagets tillgångar och om innehållet i redovisningshandlingarna. Reglerna syftar dels till att förebygga att bolaget redovisar en ställning som är bättre än den verkliga och dels till att tvinga fram en klar och upplysande redogörelse för bolagets ställning och rörelseresultat.

Principen i aktiebolagslagen är att de som har majoriteten av rösträtten också bestämmer i bolaget. Lagen innehåller emellertid också ett antal regler som syftar till att skydda minoriteten mot maktmissbruk. Tidigare har nämnts minoritetens rätt att utse s. k. grupprevisorer och minoritetsrevisor. Andra viktiga hithörande bestämmelser utgörs av sådana som uppställer krav på kvalificerad majoritet vid vissa beslut om ändring i bolagsordningen. Också beslut om nedsättning av aktiekapitalet, om likvidation och om fusion med annat aktiebolag kräver i vissa fall kvalificerad majoritet. Enligt den s. k. generalklausulen får bolagsstämman inte fatta beslut, som är ägnat att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare. Dessa bestämmelser gäller också för styrelsen. Slutligen kan nämnas att minoritet har viss rätt att fordra vinstutdelning.

Ett aktiebolag kan upplösas genom likvidation, konkurs eller fusion. Likvidation kan beslutas av aktieägarna helt frivilligt. I vissa fall måste aktiebolaget gå i likvidation. Sådan tvångslikvidation skall äga rum bl. a. då viss del av aktiekapitalet har gått förlorat. Under likvidationen ersätts styrelse och verkställande direktör av en eller flera likvidatorer.

Bolagsstämman fungerar dock i huvudsak som tidigare. Även revisorerna sätts ur funktion. Bolagsstämman skall nämligen välja likvidationsrevisorer med uppgift att granska likvidatorernas förvaltning. Likvidatorernas uppgift är att betala bolagets skulder och att förvandla bolagets egendom i pengar i den mån det fordras för likvidationen. När detta har fullgjorts skall likvidatorerna framlägga slutredovisning på bolagsstämman och därmed anses bolaget upplöst. Behållningen i bolaget delas ut bland aktieägarna.

En fusion av aktiebolag innebär att ett bolag upphör i samband med att dess tillgångar och skulder övertas av ett annat bolag. Den enklaste formen av fusion är den då ett helägt dotterbolag skall uppgå i moderbolaget. Fusion mellan andra bolag sker genom ett fusionsavtal mellan bolagen. I fråga om det bolag som skall upphöra uppställs i lagen särskilda regler med krav på kvalificerad majoritet och om rätt för dem som överröstats att bli utlösta ur det upphörande bolaget. Dessa regler utgör ett led i minoritetsskyddet. Dessutom finns bestämmelser som syftar till att skydda det upphörande bolagets borgenärer. Reglerna innebär bl. a. att rättens tillstånd måste sökas till fusionen.

I princip har varje aktieägare rätt att fritt överlåta sina aktier till annan. Bolagsordningen kan emellertid innehålla bestämmelser om lösningsrätt för övriga aktieägare. I många aktiebolag begränsas dessutom principen om akties fria överlåtbarhet genom att bolagsordningen innehåller s. k. utlänningsklausul. Sådana utlänningsklausuler går vanligen ut på att utländska rättssubjekt bara får inneha en mindre del av aktierna i bolaget, nämligen upp till 20 % av rösträtten och 40 % av aktiekapitalet. Aktier för vilka sådan klausul inte gäller brukar betecknas fria aktier och övriga aktier kallas bundna aktier. Förvärv av bunden aktie i strid mot utlänningsklausul är ogiltigt. Systemet med bundna och fria aktier skall ses mot bakgrund av lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. (1916 års lag). Enligt den lagen får nämligen i princip bolag som saknar utlänningsklausul med det nyss beskrivna innehållet inte förvärva fast egendom i Sverige utan särskilt tillstånd.

Under arbetet med 1944 års aktiebolag hölls överläggningar med delegerade för Sverige, Danmark, Finland och Norge. Överläggningarna avbröts emellertid vid andra världskrigets utbrott och några gemensamma lagutkast hade då inte utarbetats. Till följd härav finns inte någon särskild likhet mellan de nordiska aktiebolagslagarna. De bygger dock på principer som i stort sett är gemensamma för alla länders aktiebolagslagar.

Det är i andra länder vanligt att det vid sidan av aktiebolaget finns en särskild bolagsform anpassad för företag med ett mindre antal delägare. I tysk rätt benämns denna bolagstyp Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH) och i fransk rätt Société à responsabilité limitée

(SARL). Motsvarande bolagsformer finns också i de övriga EG-staterna. I Danmark har nyligen genomförts en lagstiftning om bolagsformen GmbH/SARL. Frågan om att införa en motsvarighet till GmbH-bolaget övervägdes under förarbetena till 1944 års aktiebolagslagstiftning. Det ansågs emellertid då att övervägande skäl talade emot att inrätta en särskild bolagsform för de mindre företagen (SOU 1941: 9 s. 29). Riksdagen har nyligen begärt en utredning om en särskild bolagsform för mindre företag (LU 1974: 19, rskr 1974: 238).

3.2 Aktiebolagsutredningen

Uppdraget till utredningen omfattade bl. a. utarbetandet i samråd med motsvarande utredningar i de övriga nordiska länderna, av en enhetlig nordisk aktiebolagslagstiftning. Det nu föreliggande förslaget har utarbetats i samverkan med danska, finska och norska utredningar. I viss utsträckning har även isländsk representant deltagit i överläggningarna eller varit närvarande som observatör. Resultatet av det nordiska samarbetet har blivit förslag som till stora delar är lika såväl till innehåll som form. Även kapitel- och paragrafindelningen är praktiskt taget överensstämmande ända fram till bestämmelserna om förfarandet under likvidation.

Vissa av utredningens förslag lades till grund för lagstiftning våren 1973 (prop. 1973: 93, LU 1973: 19, rskr 1973: 238, SFS 1973: 302—305). Huvuddragen av denna lagstiftning redovisas i avsnitt 3.4. Av de viktigaste nyheterna i utredningens förslag i de delar som inte har lett till lagstiftning kan nämnas följande.

1944 års aktiebolagslag utmärks av ett långt drivet system av formföreskrifter och publicitetsbestämmelser som syftar till att förebygga att aktiebolag bildas och drivs på bedrägligt eller ansvarslöst sätt till skada för aktieägare, borgenärer, anställda och det allmänna. Särskilt utförliga är dessa regler i fråga om aktiebolags bildande och i fråga om ökning av aktiekapitalet. Föreskrifter av detta slag medför enligt utredningen tidskrävande arbete för företag och myndigheter utan att ge något effektivt skydd. Fortfarande är det dock angeläget att vid bolagsbildning och kapitalökning tillräcklig information ges rörande bolaget och särskilt rörande bestämmelser om apport och andra villkor vid teckning av aktier. Föreskrifter därom har också behållits i utredningsförslaget. Men i övrigt skärs den gällande lagens formalitets- och publicitetsregler kraftigt ned. Ett aktiebolag skall sålunda kunna bildas på så sätt att vid en sammankomst, konstituerande bolagsstämma, alla aktierna tecknas på själva stiftelseurkunden som i sådant fall blir den enda stiftelsehandlingen. Denna form kan antas bli den normala. Bestämmelserna om att stiftelsehandlingar skall på förhand godkännas av registreringsmyndigheten bortfaller i utredningsförslaget.

Beträffande reglerna i övrigt om bildande av aktiebolag kan nämnas att stiftarna, som skall vara minst tre, enligt gällande lag måste vara i Sverige bosatta svenska medborgare. Enligt utredningsförslaget bortfaller kravet på svensk nationalitet och kvar står endast regeln att minst två av stiftarna skall vara bosatta i Sverige. Även från detta krav skall dispens kunna ges.

Aktiekapitalets minsta belopp har sedan utredningen lagt fram sitt förslag höjts till 50 000 kr. Maximikapitalets storlek är nu högst tre men enligt utredningsförslaget högst fyra gånger minimikapitalet. Vidare bortfaller i utredningsförslaget nuvarande föreskrift att akties minsta nominella belopp skall vara 50 kr., i vissa fall 10 kr. Därigenom har förslaget kunnat slopa de komplicerade reglerna om sammanläggning av aktier som gällande lag uppställer för att bolagen skall kunna undvika att vid förändring av aktiekapitalets storlek aktiernas belopp kommer under det i lagen fastställda minimibeloppet. Enligt förslaget kommer alltså akties nominella belopp att kunna sättas hur lågt som helst. Däremot tillåts fortfarande ej aktier utan nominellt värde. Aktiernas antal skall vara minst tre, men de kan förenas i en enda persons hand. Enmansaktiebolag är alltså, liksom redan f. n., tillåtet.

Liksom enligt gällande lag blir bolaget enligt utredningsförslaget i princip rättssubjekt först i och med att det registreras. Registrering får liksom f. n. inte ske förrän minst hälften av aktiekapitalet inbetalats. Enligt förslaget krävs dessutom att minst 20 000 kr. har betalats in.

Reglerna om inbetalning av aktiekapital är i utredningsförslaget delvis omarbetade och förenklade. Inbetalningsfristerna har förkortats. Vissa ändringar föreslås beträffande förverkande av aktie på grund av betalningsförsummelse.

Utredningsförslaget upprätthåller gällande rätts princip att aktier är fritt överlåtbara. Undantag från denna princip gäller f. n. i två fall. I bolagsordningen kan intas bestämmelser om hembudsskyldighet vid akties övergång till ny ägare och om förbud för vissa slag av rättssubjekt, t. ex. utlänningar, att genom teckning eller överlåtelse förvärva aktier i bolaget. Hembudsförbehåll skall enligt förslaget i motsats till vad gällande lag föreskriver kunna gälla till förmån för annan än aktieägare och även kunna tillämpas när aktie övergår till annan aktieägare. Bestämmelse i bolagsordningen om lösenbeloppets storlek skall kunna jämkas, om dess tillämpning skulle vara uppenbart obillig. Till de medgivna undantagen från den fria överlåtbarheten läggs ytterligare ett, nämligen att i bolagsordningen kan intas förbehåll att aktie inte kan genom överlåtelse förvärvas utan bolagets tillstånd.

Aktiebrev skall enligt utredningsförslaget ställas till viss man. Den hittills gällande men praktiskt taget inte längre aktuella möjligheten att efter dispens utge aktiebrev till innehavaren slopas. Redan utelöpande innehavaraktier, som finns bara i något enda bolag, berörs inte. Godtros-

skyddet vid förvärv av namnaktier utvidgas genom att den som enligt bolagets anteckning på aktiebrevet är införd i aktieboken anses legitimerad att överlåta aktien. Aktiebrev får utges först när full betalning erlagts för aktien. För att utgöra bevis om rätt till aktie innan aktiebrev utfärdats kan interimsbevis utges. Det i gällande lag omnämnda teckningsbeviset försvinner enligt förslaget, och dess funktion fylls av interimsbeviset. Teckningsrättsbevis och delbevis, som avser aktieägares rätt att delta i nyemission av aktier genom ny- resp. fondemission, kallas i förslaget med en sammanfattande beteckning emissionsbevis.

Enligt gällande lag skall endast den som införts i aktieboken gentemot bolaget anses som ägare av namnaktie. Enligt utredningsförslaget räcker det med att vederbörande anmält och styrkt sitt förvärv. Innebörden av att han anses som aktieägare gentemot bolaget preciseras närmare.

I utredningsförslaget har inarbetats delar av lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering (LFA). Denna lag ger bolagen möjlighet att övergå till ett nytt system i vilket distribution av utdelning och emissionsbevis sker med hjälp av datateknik. Bolag som tillämpar detta system kallas i förslaget avstämningsbolag. För att ett bolag skall bli avstämningsbolag krävs enligt förslaget men inte enligt gällande rätt att bestämmelse därom tas in i bolagsordningen.

I fråga om aktiekapitalets ökning märks i utredningsförslaget, förutom förenklingar motsvarande dem som föreslås beträffande bolags bildande, följande nyheter. Vid nyemission anses aktiekapitalet enligt gällande rätt successivt ökat genom registrering av aktier som fullt inbetalats. Enligt förslaget är aktiekapitalet ökat redan när registrering sker efter det att så mycket inbetalats att det uppgår till minst hälften av kapitalökningen.

Fondemission kan nu ske endast med besparade vinstmedel som inte avsatts till reservfond eller skuldregleringsfond eller med belopp som erhålls genom uppskrivning av anläggningstillgång enligt därom givna regler. Utredningsförslaget medger att fondemission även sker med anlitande av reservfond eller s. k. uppskrivningsfond varom vissa regler införts i förslaget. Beträffande fondaktie som inte inom fem år uttas av aktieägaren ges regler om aktiens försäljning efter viss tid, varefter vederbörande endast har rätt att inom fyra år från försäljningen lyfta det därvid influtna beloppet.

Utredningsförslaget innehåller regler om att bolagsstämman kan besluta om utgivande av skuldebrev som ger rätt, till förutom eventuellt fast ränta, en tilläggsränta som är bestämd i relation till utdelningen till aktieägarna eller bolagets vinst (vinstandelsbevis).

Utredningsförslagets regler om nedsättning av aktiekapitalet ansluter sig i stort sett till gällande lag. Vissa förenklingar föreslås dock i fråga om förutsättningarna för rättens tillstånd till nedsättning i vissa fall. Kravet på rättens tillstånd till vinstutdelning efter vissa andra fall av

nedsättning har ändrats så att tillstånd endast erfordras till utdelning inom tre år från nedsättningen.

Utredningsförslaget bibehåller gällande lags förbud att mot vederlag förvärva egen aktie. Från förbudet gör gällande lag det undantaget att bolaget kan på auktion inropa för bolagets fordran utmätt egen aktie, dock med skyldighet att avyttra den så snart det kan ske utan förlust. Förslaget inför ytterligare ett undantag. Om bolaget genom fusion eller på annat sätt övertar en rörelse, vari ingår bolagets egna aktier, får dessa förvärvas, men de måste avyttras senast inom två år.

Bolagsstämman är enligt utredningsförslaget liksom enligt gällande rätt i princip bolagets högsta beslutande organ. Styrelsen och verkställande direktör brukas betecknas som de verkställande organen. Deras uppdrag innefattar emellertid vidsträckt kompetens i fråga om hela organisationen och driften av bolagets verksamhet. I praktiken har bolagsledningen av olika skäl ofta ett avgörande inflytande i bolaget. Förslaget utgår ifrån att detta förhållande i stort sett är ändamålsenligt med hänsyn till att bolagsledningen i allmänhet har större sakkunskap och starkare känsla av ansvar för företaget och dess förpliktelser än aktieägaren i gemen. Förslaget har därför till och med på en punkt förstärkt bolagsledningens kompetens gentemot bolagsstämman, nämligen så att vinstutdelning och kapitalåterbäring vid nedsättning av aktiekapitalet inte får ske med större belopp än styrelsen medger. Å andra sidan har bolagsledningens ansvar i förslaget skärpts därigenom att av bolagsstämman beslutad ansvarsbefrielse (decharge) åt bolagsledningen gäller endast om redovisningen är riktig och fullständig. Reglerna om bolagsledningens årsredovisning har omarbetats så att redovisningen skall bli klarare och lättillgängligare. En förbättring i kontrollavseende sker genom att förslaget kräver kvalificerad revisor i flera bolag än gällande lag.

Om aktiekapitalet eller maximikapitalet uppgår till 1 milj. kr., skall styrelsen enligt utredningsförslaget bestå av minst tre ledamöter och verkställande direktör skall utses. I motsats till vad som gäller nu skall verkställande direktör kunna utses även om styrelsen inte består av tre ledamöter. I likhet med vad som föreslås beträffande stiftare krävs enligt förslaget inte som f. n. att styrelseledamöter och verkställande direktör skall vara svenska medborgare utan endast att direktören och minst halva antalet styrelseledamöter skall vara bosatta i Sverige. Dispens kan meddelas.

Ny är också förslagets bestämmelse att styrelseledamöter och verkställande direktör skall till bolaget lämna meddelande om sitt innehav av aktier i bolaget och om förändringar i innehavet genom köp eller försäljningar. Dessa uppgifter är i princip tillgängliga endast för styrelsen och revisorerna.

Reglerna om firmateckningsrätt och rätt att i övrigt företräda bolaget är i utredningsförslaget i stort sett oförändrade. Dock bortfaller den nu-

varande begränsningen i verkställande direktörens rätt att företräda bolaget inom området för den löpande förvaltningen som består i att rätten inte omfattar rättshandlingar som enligt lag kräver skriftlig form. Å andra sidan upptar förslaget inte den nu gällande regeln att verkställande direktör alltid kan teckna bolagets firma i förening med en styrelseledamot.

I utredningsförslaget tas upp bestämmelser om ett för svensk aktiebolagsrätt nytt organ, som är reglerat i finsk och norsk lag, nämligen förvaltningsråd. Det är inte obligatoriskt utan skall finnas endast om bestämmelse därom införs i bolagsordningen. Rådets sammansättning skall också anges i bolagsordningen. I denna kan bestämmas att en eller flera ledamöter av rådet, dock inte så många som halva antalet, utses av annan än bolagsstämman, t. ex. de anställda. Rådet skall huvudsakligen vara ett organ för insyn och kontroll. Det får inte tilläggas andra än i lagen angivna befogenheter. Till dessa kan höra att tillsätta styrelseledamöter.

I kapitlet om bolagsstämma i utredningsförslaget behålls gällande regel att aktierna kan ha olika röstvärde men att ingen aktie får ha mer än tio gånger så många röster som annan aktie. Likaså behålls regeln att om ej annat föreskrivs i bolagsordningen, ingen får på bolagsstämma rösta för mer än en femtedel av det på stämman företrädda aktiekapitalet. I gällande lag befintliga regler enligt vilka antalet röstande personer har betydelse är säregna för svensk rätt och enligt utredningens mening inte lämpliga för en sådan association som aktiebolaget. De har därför ej upptagits i förslaget. I övrigt märks följande nyheter. Från LFA överförs bestämmelsen att rätt att delta i avstämningsbolags bolagsstämma inte tillkommer aktieägare som senare än tio dagar före stämman anmält sig för införing i aktieboken. I bolagsordningen skall kunna införas bestämmelse att den som genom överlåtelse förvärvat aktie inte får delta i bolagsstämma förrän viss tid, högst tre månader, förflutit från det han anmält och styrkt ett förvärv.

Utredningsförslaget innehåller bestämmelser om straff för bulvan som röstar i syfte att kringgå i lagen uppställt röstningsförbud, t. ex. på grund av jäv eller röstmaximeringsregel. Denna bestämmelse ersätter nuvarande invecklade regler om möjlighet att begära äganderättsförsäkran av den som är misstänkt för att vara bulvan. Reglerna om jävighet att rösta på bolagsstämma ändras så att jävet inte omfattar frågor om avtal mellan bolaget och den röstande. Nya regler föreslås i fråga om den pluralitet som fordras för beslut om ändring av bolagsordningen. Bortsett från vissa ändringar som griper in särskilt starkt i aktieägarnas eller enskild aktieägares rätt och därför enligt utredningens mening inte bör kunna beslutas utan samtycke av alla aktieägare eller åtminstone av de aktieägare vilkas rätt försämras skär förslaget ner kraven på kvalificerad pluralitet för olika fall mycket väsentligt. Gällande lags regel att

ändringsbeslut, om inte samtliga aktieägare är ense, skall fattas på två stämmor bortfaller. Detsamma gäller rätten för aktieägare att vid vissa ändringsbeslut kräva att hans aktier inlöses.

Bestämmelserna i utredningsförslaget om klander och ogiltighet av bolagsstämmobeslut bygger i stort sett på samma grundtankar som gällande rätt. Absolut ogiltiga är enligt förslaget beslut som inte lagligen kan fattas ens med alla aktieägares samtycke — främst sådana som strider mot lagens tvingande, till fordringsägarnas skydd uppställda regler — samt vissa andra beslut, som i fråga om innehåll eller tillkomstsätt grovt kränker vissa aktieägare. Andra beslut blir giltiga, om de inte klandras vid domstol senast tre månader från beslutet. I förslaget införs en ny regel om till två år förlängd klanderfrist för det fall att aktieägare haft skälig anledning till dröjsmål med sin klandertalan och beslutets giltighet skulle vara uppenbart obilligt för honom.

I fråga om förhållandet mellan majoritet och minoritet minskar utredningsförslaget genom den nyssnämnda nedskärningen av pluralitetskraven för ändring av bolagsordningen de möjligheter en minoritet f. n. har att hindra bolagets utveckling och anpassning efter ändrade förhållanden. Å andra sidan har förslaget sökt att ge minoritet och enskilda aktieägare bättre skydd mot missbruk av majoritetens makt. De nuvarande minoritetsrättigheterna — framför allt rätten för innehavare av en tiondel av aktierna i bolaget att hindra ansvarsfrihet för och föra talan mot styrelseledamöter m. fl., att få stämma sammankallad, att kräva utdelning av viss del av befintlig vinst och att få minoritetsrevisor utsedd — behålls i förslaget med vissa ändringar. Den i det föregående berörda generalklausulen och den nya bestämmelsen om förlängning i vissa fall av tiden för klander av bolagsstämmans beslut gynnar enskilda aktieägare och minoriteten. Vidare ger förslaget ett nytt försvarsmedel åt aktieägare som utsätts för grövre maktmissbruk av majoriteten, nämligen att påfordra att hans aktier inlöses av den som gjort sig skyldig till missbruket. I särskilt svåra fall av majoritetsmissbruk kan en minoritet till och med kräva att bolaget skall sättas i likvidation.

Det ordinära kontrollorganet i aktiebolagen är revisorerna. För att trygga en effektiv revision utvidgar utredningsförslaget skyldigheten för bolag att ha kvalificerad revisor, dvs. en auktoriserad revisor eller godkänd revisor. Om bolagets bundna egna kapital överstiger 1 milj. kr., skall enligt förslaget minst en av bolagsstämman utsedd revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor. Om tillgångarnas nettovärde för de två senaste räkenskapsåren överstiger 6 milj. kr. eller om bolagets aktier eller skuldebrev är noterade på fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer, skall enligt förslaget minst en revisor vara auktoriserad revisor. Aktieägarminoritet kan påfordra att revisor utses av länsstyrelsen. Denna minoritet kan liksom f. n. bestå av aktieägare med en tiondel av hela aktiekapitalet men enligt

förslaget också av aktieägare med en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna. Samma minoritet kan även kräva att särskild granskning av bolagets förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid eller av vissa åtgärder eller förhållanden i bolaget skall ske genom en av länsstyrelsen utsedd granskare. En nyhet är att såsom revisor skall godtas vissa revisionsbolag, som auktoriseras eller godkänns. Revisor måste vara bosatt i riket eller vara svenskt revisionsbolag. Denna regel ersätter den nuvarande enligt vilken revisor skall vara svensk medborgare och bosatt i riket, om inte dispens därifrån meddelas.

1944 års aktiebolagslag innehåller föreskrifter om en ganska ingående årsredovisning för bolagen. Dessa regler, som till större delen utgjort mönster för 1957 års norska aktiebolagslag, har i det väsentliga godtagits i de danska och finska förslagen. Med hänsyn till den betydelsefulla rättslikhet som därigenom kunde uppnås har utredningen inte ansett sig böra föreslå några större förändringar av gällande rätt i detta avseende. Förslaget uppvisar emellertid vissa moderniseringar av gällande lag, bl. a. krävs redovisning av vissa anläggningstillgångars anskaffningskostnad och avskrivningar därpå. En teknisk nyhet är att vissa uppgifter kan lämnas i noter till balansräkningen och resultaträkningen. Årsredovisningen är enligt gällande rätt och enligt förslaget offentlig, bortsett från koncernredovisningen. Koncernbalansräkningen blir enligt förslaget den normala formen för koncernredovisning och koncernens resultat skall intas i moderbolagets årsredovisning och blir därmed offentligt.

Beträffande vinstutdelning och annan användning av bolagets tillgångar innehåller utredningsförslaget en viktig nyhet. Enligt gällande rätt skall viss del av årsvinsten avsättas till en bunden reservfond, intill dess denna uppgår till viss storlek i förhållande till aktiekapitalet. Denna regel har slopats eftersom den enligt utredningens mening är uttryck för ett irrationellt system för konsolidering av företagen. Till reservfond skall dock även enligt förslaget avsättas överkurs vid emission av aktier. I 1944 års lag finns ytterligare föreskrift om avsättning till reservfond eller en särskild skuldregleringsfond i det fall att bolagets skulder överstiger dess bundna kapital. I sådant fall inträder också viss begränsning i fråga om bolagets rätt att dela ut vinst. Dessa ganska komplicerade och svårtillämpliga regler har inte upptagits i förslaget.

En annan nyhet är den redan förut i annat sammanhang nämnda regeln att bolagsstämman inte kan besluta större vinstutdelning än styrelsen föreslår eller godkänner.

I utredningsförslaget behålls den gällande principen att en minoritet representerande en tiondel av aktierna kan påfordra att viss del av utdelningsbar vinst utdelas, men reglerna därom har något omarbetats och förenklats. Därvid har även intagits en särskild bestämmelse som löser den omtvistade frågan hur minoritetens rätt påverkas av att bolagsstämman beslutat avsättning till investeringsfond.

Om olaglig utdelning sker, har aktieägare som i god tro mottar utdelningen inte återbäringsskyldighet. Detta gäller enligt utredningsförslaget i motsats till vad som nu är fallet även om utdelning skett utan att balansräkning fastställts eller med större belopp än balansräkningen utvisar som utdelningsbar vinst.

Beträffande bolagets likvidation och upplösning bibehålls i utredningsförslaget i stort sett nu gällande regler. F. n. är bolaget skyldigt att gå i likvidation, om två tredjedelar av aktiekapitalet gått förlorade såvida inte full täckning av aktiekapitalet uppbringas inom en kort frist. Denna regel mjukas upp i förslaget bl. a. genom att kravet på likvidation faller bort redan när bolaget åter har täckning för halva aktiekapitalet. Som förut nämnts föreslås en ny regel att en minoritet kan på grund av svårare maktmissbruk från andra aktieägares sida påfordra att bolaget försätts i likvidation.

De gällande reglerna om fusion, som avser fusion mellan två bolag, varav det ena uppgår i det andra, byggs i utredningsförslaget ut med en ny form enligt vilken två eller flera bolag kan fusionera genom att gemensamt uppgå i ett nytt för ändamålet bildat bolag. Den enklaste och vanligaste formen är fusion mellan moderbolag och helägt dotterbolag. För att möjliggöra sådan fusion har moderbolag, som äger mer än nio tiondelar av aktierna i ett dotterbolag, rätt att lösa till sig de återstående aktierna. Enligt förslaget krävs även att moderbolaget disponerar över mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i dotterbolaget. Ägarna till aktier som sålunda kan lösas in av moderbolaget har rätt att fordra att moderbolaget löser in deras aktier. Tvist om lösenbeloppet går till skiljemän, vilkas dom kan klandras vid domstol. För att möjliggöra för moderbolaget att bli ägare till aktierna och genomföra fusion utan det ofta mycket långa dröjsmål som en sådan process kan medföra ges i förslaget regler om att minoritetsaktierna kan övergå i moderbolagets ägo trots att dom rörande lösenbeloppet inte vunnit laga kraft. I sådant fall skall moderbolaget hos myndighet deponera det utdömda beloppet och ställa säkerhet för det ytterligare belopp som kan bli fastställt.

Förslagets regler om skadestånd för bolagsorgan och aktieägare bygger i huvudsak på nu gällande lag. Den nuvarande regeln att skadeståndet kan nedsättas för den som endast visat ringa oaktsamhet utvidgas så att nedsättningsmöjlighet föreligger även i andra fall. Som redan förut har nämnts blir beviljad ansvarsfrihet gällande endast om riktiga och fullständiga upplysningar stått bolagsstämman till buds. I gengäld uppställs i förslaget en preskriptionstid av tre år för talan mot styrelseledamot eller verkställande direktör i alla fall utom då talan grundas på straffbelagd gärning. Bestämmelserna om verkan av beviljad ansvarsfrihet och om skadeståndstalan för bolaget, inkl. minoritetens rätt att föra sådan talan föreslås i princip gälla beträffande alla bolagsorgan och ak-

tieägare. Detta är en nyhet som särskilt har betydelse när det gäller talan mot aktieägare och likvidatorer.

Beträffande aktiebolagsfirma utgår förslaget från firmautredningens förslag till ny firmalag. Förslag till ny firmalagstiftning grundad på det utredningsförslaget har nu lett till lagstiftning (prop. 1974: 4, LU 1974: 6, rskr 1974: 56).

Gällande lags bestämmelser om bundna och fria aktier ansluter sig till 1916 års lag. Det har inte varit utredningens uppgift att föreslå reformering av denna lagstiftning. På en punkt föreslås emellertid en ändring av hithörande regler. Aktier som genom bestämmelse i bolagsordningen är bundna föreslås kunna efter dispens förvärvas av utländska intressenter, förutsatt att bolagsordningen innehåller bestämmelser om att sådan dispens skall kunna ges av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer. I övrigt har förslaget sökt att så långt som möjligt förenkla de komplicerade reglerna om bundna och fria aktier.

Beträffande registrering har förenklingar i förslaget av formaliteterna i samband med bolagsbildning och kapitalökning medfört begränsning av registreringsskyldighetens omfattning. Vidare bortfaller enligt förslaget skyldighet för bolag som skall ha auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman att registrera uppgift om revisorn. En viktig nyhet i förslaget är att talan mot registreringsmyndighetens beslut skall föras hos patentverkets besvärsavdelning. En lagteknisk reform är att bestämmelserna om anmälningshandlingarnas innehåll och registreringsmyndighetens åligganden i registreringsärenden föreslås bli överförda till en särskild registreringskungörelse. I samband därmed har en allmän översyn och rationalisering av dessa regler företagits, vilket lett till bl. a. vissa förenklingar av bestämmelserna om hur registreringsanmälningar skall undertecknas.

Slutligen är straffreglerna i aktiebolagslagen väsentligt omarbetade i förslaget. De nuvarande straffbestämmelserna är omfattande och synnerligen detaljrika. Förslaget uppvisar en stark redaktionell förenkling och även sakligt betydande ändringar. De senare består dels däri att straff för handlingar som faller under den allmänna strafflagstiftningen (brottsbalken), t. ex. osant intygande eller bedrägeri, utmönstras ur aktiebolagslagen, dels däri att vissa hittills straffbelagda överträdelser inte skall straffas. Det sistnämnda gäller överträdelser av vissa regler som ansetts tillräckligt sanktionerade genom andra i lagen stadgade påföljder, t. ex. att beslut genom underlåten anmälan för registrering förfaller eller att bolaget tvingas gå i likvidation. Det gäller också ett antal ordningsförseelser, som enligt gällande lag är straffbelagda även om varken uppsåt eller oaktsamhet föreligger.

Enligt en bestämmelse som är ny för utredningsförslaget kan registreringsmyndigheten förelägga och utdöma vite i vissa fall av underlåtenhet att insända handlingar eller göra anmälan för registrering.

Enligt utredningens förslag till lag om införande av nya aktiebolagslagen skall denna med vissa undantag gälla även beträffande bolag som bildats enligt äldre lag.

3.3 Remissyttrandena

Utredningsförslaget får under remissbehandlingen i huvudsak ett gott mottagande. Förslaget anses vara väl ägnat att läggas till grund för en i och för sig önskvärd modernisering och förenkling av gällande lag. På arbetstagarhåll tas emellertid upp frågan om statens och de anställdas möjlighet till insyn och inflytande i bolagen. *LO* beklagar att ett förslag till aktiebolagsrevision har lagts fram utan att det innehåller några väsentliga framsteg motsvarande de utbredda kraven på ett företags funktionssätt i fråga om insyn och medinflytande för de anställda. LO ifrågasätter om det finns tillräckligt underlag för en revision av aktiebolagslagen. En mer omfattande utredning är önskvärd där också företagslagstiftningen i stort bedöms. En genomgripande omläggning på grundval av ett system för ekonomisk och industriell demokrati behöver ske. Detta hindrar dock enligt LO inte att man tar fasta på utredningens delvis goda förslag och nu genomför en viss revision i stort sett efter utredningens förslag. *TCO* har samma inställning som LO. TCO framhåller att utredningsförslaget inte tillgodoser arbetstagarnas strävan att få en jämnare fördelning mellan kapital och arbete vad beträffar bolagets ledning och skötsel. Förslaget bygger på den traditionella uppfattningen att förvaltningen och beslutanderätten tillkommer aktieägarna. I stället för att främja en angelägen samhällsutveckling mot jämnare fördelning av inflytande mellan kapital och arbete, kommer utredningens förslag enligt TCO att bidra till att konservera ett från arbetstagarsynpunkt otillfredsställande förhållande för avsevärd tid framåt. TCO anser att det inte är rimligt att det bara skall tillkomma aktieägarna att forma bolagets organisation och verksamhet. TCO menar också att demokratiska arbetsformer och en rättvis ansvarsfördelning i bolagen i längden leder till de bästa lösningarna för arbetstagare, företag och samhälle. Det är nödvändigt att en utredning om aktiebolagens ställning och behovet av förändringar inom maktstrukturen i bolaget kommer till stånd. Det är enligt TCO synnerligen angeläget att dessa frågor snarast utreds. I utredningsuppdraget måste också ingå att utreda möjligheterna att bereda arbetstagarna närvaro-, yttrande- och förslagsrätt vid bolagsstämma eller annat organ som kan inrättas. TCO:s krav på en sådan utredning förutsätter att aktiebolagsutredningens förslag till ny aktiebolagslag inte genomförs i de delar som kan anses beröra inflytandefrågorna. Även *delegationen för de mindre och medelstora företagen* menar att frågan om de anställdas rätt till insyn och inflytande i företagen måste tas upp till prövning. Eftersom dessa frågor är komplicerade och prövningen kan dra ut på ti-

den, vill delegationen emellertid inte motsätta sig att en ny aktiebolagslag införs i stort sett i enlighet med utredningsförslaget. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har en liknande inställning. *Statskontoret* framhåller, att det är angeläget att en ny aktiebolagslag inte utformas så att den utgör hinder för förslag som kan komma fram genom de strävanden efter nya samverkansformer inom arbetslivet som pågår. *Svenska kommunförbundet* uttalar att frågan om samhällsinflytandet i företagen har behandlats mycket summariskt av utredningen. Styrelsen åberopar i den delen remissyttranden över samarbetsutredningens och fondbörsutredningens betänkanden.

Skånes handelskammare understryker å andra sidan att aktiebolagslagen är en lag av teknisk natur och att det därför inte är lämpligt att i lagen reglera de frågor som kan hänföras till företagsdemokratiproblemet. Handelskammaren framhåller att det problemet inte är speciellt för aktiebolag och att problemet därför bör behandlas skilt från aktiebolagslagen som sådan.

LO synes utgå från att en förnyad översyn av aktiebolagsrätten är motiverad också av andra skäl än frågan om vidgat inflytande för de anställda. Aktiebolagsorganisationen bör enligt LO vara utformad så att inte effektivisering, utbyggnad och nyföretagande i produktionslivet hindras. Reglerna om bolags stiftande, bolagsordningens fastställande och eventuella ändringar däri samt de olika företagsorganens befogenheter är i utredningsförslaget utformade så att sådana hinder knappast behöver befaras. Detta gäller i varje fall normal ekonomisk verksamhet, som innebär att produktionsfaktorer kombineras enligt traditionell och etablerad teknologi. Det är tveksamt om samma bedömning kan göras då det är fråga om forskning, metod och produktionsutveckling i syfte att skapa eller bearbeta helt nya marknader. Enligt LO:s uppfattning måste aktiebolagsrätten ses i sammanhang med annan företagsrätt och ekonomisk lagstiftning. Omfattande forsknings- och utvecklingsverksamhet kräver oftast en mycket längre period för lönsamhetsbedömning än normal ekonomisk verksamhet. Forsknings- och utvecklingsverksamhet möter av det skälet finansieringssvårigheter och därför att verksamheten i sig själv i regel inte frambringar säkerheter för belåning. Frågan om ett företag har omfattande eller obetydlig forsknings- och utvecklingsverksamhet är viktig för bedömningen av företagets ekonomiska ställning och framtidsutsikter. Troligen behöver hithörande problem få sin lösning i företags- och skattelagstiftning utanför aktiebolagslagens ram. LO anser det dock vara en nackdel att behöva ta ställning till en revision av sistnämnda lag utan att den framtida företagslagstiftningen i vidare mening kan överblickas. LO framhåller vidare att strukturomvandlingen medför åtskilliga övertaganden, fusioner, nedläggningar och andra större förändringar i aktiebolag. Väsentliga delar av problematiken i samband med sådana förändringar behandlas inte i aktiebolagsla-

gen, utan andra regler i särskild lagstiftning framtvingas. LO understryker behovet av förhandsbesked till anställda, kommunala myndigheter och arbetsmarknadsmyndigheterna, när det gäller större förändringar. En mer långsiktig planering måste komma till stånd. Också i detta fall anser LO att avsaknaden i aktiebolagslagen av sådana regler bara kan försvaras, om tillfredsställande regler skapas i annat sammanhang. LO pekar slutligen på att missbruk av aktiebolagsformen förekommer på det sätt att en person sätter sitt bolag i konkurs efter att ha täckt personliga intressen och därefter bildar ett nytt bolag med syfte att fortsätta liknande missbruk mot olika fordringsägare. En strikt kontroll som omöjliggör detta slags affärer är önskvärd. LO yrkar därför på att detta slags missbruk undersöks och att förslag lämnas om motverkande åtgärder. Även *TCO* anser det önskvärt att man reglerar möjligheterna för personer som haft det huvudsakliga ansvaret för konkursdrabbade företag att ånyo starta företag.

Åtskilliga remissinstanser uttrycker sin tillfredsställelse över den avsevärda likhet som genom det nordiska samarbetet uppnåtts i de olika nordiska länderna. *Patentverket* framhåller sålunda att harmoniseringen av associationsrätten har väsentlig betydelse för en fortsatt nordisk integration. En likartad inställning kommer till uttryck i remissyttrandena från *riksåklagaren, överåklagaren i Malmö, länsstyrelsen i Malmöhus län, Svea hovrätt* och *hovrätten för Västra Sverige.* Sistnämnda hovrätt framhåller emellertid att man vid ett närmare studium av utredningsförslaget finner att avvikelserna mellan de olika länderna trots allt är ganska stora. Den bristande enhetligheten är enligt hovrättens mening särskilt beklaglig när det gäller reglerna om aktier. Ett av de främsta syftena med likformighet inom aktiebolagslagstiftningen, tillskapandet av goda förutsättningar för en samnordisk aktiemarknad, har därigenom förfelats. En nackdel som följer med samnordiskt utredningsarbete är enligt hovrätten att krafterna i högre grad inriktas på att åstadkomma samförståndslösningar på det bestående grund än på en vidareutveckling av regelsystemet. Särskilt påtagligt är detta när det gäller koncernreglerna i förslaget, där utredningen trots det intensiva utvecklingsarbetet på området som har försiggått utanför Norden under senare år nöjer sig med att föreslå bestämmelser som i stort sett oförändrade har övertagits från 1944 års lag. *LO* konstaterar att frågan om nordisk rättslikhet kommit i ett nytt läge genom den utveckling olika länders förhandlingar med EG har tagit. För Danmarks del aktualiseras på ett mera direkt sätt än för Sverige en lagharmonisering tillsammans med EG-länderna. LO har emellertid ett positivt intresse för att så mycket som möjligt av samordning i Norden av näringslagstiftning, socialregler m. m. bevaras och vidareutvecklas.

Kommerskollegium framhåller att utredningen främst har vägletts av önskemålet om nordisk rättslikhet. Utredningen har emellertid inte påvi-

sat några olägenheter för det nordiska samarbetet till följd av de f. n. splittrade rättsreglerna på aktiebolagsområdet. Även om nordisk rättslikhet i och för sig är eftersträvansvärt, har förhandlingarna om utvidgningen av EG nu nått så långt att likhetssträvandet på just aktiebolagsområdet inte längre har samma aktualitet. Med hänsyn till den osäkerhet om marknadsutvecklingen som dock fortfarande råder kan det enligt kommerskollegium vara skäl att något avvakta utvecklingen innan man tar ställning till utredningsförslaget. *Bankinspektionen* anför liknande synpunkter. *Näringslivet* anser att det är värdefullt, om i huvudsak enhetliga aktiebolagslagar kan genomföras i de nordiska länderna eftersom det är ägnat att underlätta ett internordiskt företagssamarbete. Vid avvägningen mellan hur långt harmoniseringssträvandena bör drivas och vilken hänsyn som skall tas till nationella önskemål måste emellertid beaktas de strukturella skillnader som finns mellan de olika nordiska ländernas näringsliv. I näringslivets remissyttrande tas också upp frågan om harmoniseringen av aktiebolagsrätten i förhållandet till EG. Enligt näringslivet finns det anledning att beakta det samarbete som pågår inom EG. Aktiebolagsutredningens förslag ligger i linje med bärande tendenser i den internationella utvecklingen i Europa. Med hänsyn härtill och till den långsamma takten i den kontinentala utvecklingen bör det svenska lagstiftningsarbetet dock kunna fullföljas utan avvaktan på ytterligare resultat av samarbetet inom EG. *Svea hovrätt* anser att det måste vara av intresse att den svenska aktiebolagslagen såvitt möjligt anpassas till reglerna i EG-direktiven. *Stockholms handelskammare* har en liknande inställning. *Skånes handelskammare* finner det i och för sig värdefullt att samstämmighet i huvudsak har uppnåtts mellan de nordiska förslagen. Fördelarna av att svensk lagstiftning på aktiebolagsrättens område överensstämmer med vad som gäller inom övriga Norden och inom EG får emellertid inte överdrivas. De föreslagna förenklingarna av reglerna av formell karaktär kan genomföras oberoende av resultatet av det pågående lagstiftningsarbetet inom övriga nordiska länder och inom EG. Angelägna reformer av gällande lag får enligt handelskammaren inte förhindras av strävandena att anpassa det svenska regelsystemet till internationella förhållanden. Liknande synpunkter framförs av *riksrevisionsverket, advokatsamfundet* och *LRF*. LRF anser att utredningen har överbetonat värdet av nordisk rättslikhet.

Flera remissinstanser framhåller att utredningsförslaget utgör en önskvärd modernisering i förhållande till gällande lag.

Näringslivet framhåller sålunda att förslaget i sina huvuddrag utgör en ändamålsenlig ram för en effektiv organisation av svenska företag. Förslagets största betydelse ligger enligt näringslivet i de regler som är ägnade att underlätta företagens kapitalförsörjning. Liknande synpunkter framförs av *kommerskollegium, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Svensk industriförening, Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *KF*. Flera remissinstanser uttrycker också sin tillfredsställelse över att

den gällande lagens utförliga och tungrodda regelsystem har förenklats. Synpunkter av det slaget framförs av bland andra *näringslivet, kommerskollegium, patentverket, Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, riksåklagaren, försäkringsinspektionen, bankinspektionen, advokatsamfundet* och ett par *handelskamrar. Kammarrätten* framhåller emellertid att denna förenkling har inneburit att lagtexten ibland ger mindre fullständiga uttryck för den rätt som avses gälla. Vissa nu gällande bestämmelser har uteslutits trots att de enligt motivuttalanden alltjämt skall tillämpas. Kammarrätten pekar på risken för att dessa ändringar i lagtexten kan komma att uppfattas som avsteg från äldre rätt.

3.4 1973 års ändringar i aktiebolagslagen

Som tidigare nämnts har vissa delar av utredningsförslaget redan föranlett lagstiftning (prop. 1973: 93, LU 1973: 19, rskr 1973: 238, SFS 1973: 302—305 samt prop. 1973: 168, LU 1973: 41, rskr 1973: 393 och SFS 1973: 1081—1082).

Styrelsen har genom den nya lagstiftningen fått möjlighet att vid nyemission av aktier mot betalning i pengar besluta om avvikelse från den företrädesrätt att delta i nyemission som annars tillkommer aktieägarna. Vidare har styrelsen fått behörighet att efter bemyndigande av bolagsstämman besluta om nyemission och om avvikelse från aktieägares företrädesrätt.

Aktiebolag har genom lagstiftningen fått möjlighet att ge ut konvertibla skuldebrev, dvs. skuldebrev som kan bytas ut mot aktier i det låntagande bolaget. Bolagen har också fått möjlighet att ge ut skuldebrev förenade med optionsrätt att teckna nya aktier i det låntagande bolaget. En tredje finansieringsform som har införts är konvertibla aktier, dvs. aktier som kan omvandlas till aktier av annat slag t. ex. från preferensaktier till stamaktier.

Den ökade handlingsfriheten för styrelsen har motiverat jämkningar i den s. k. generalklausulen. I den nya lydelsen förbjuds bolagsstämman, styrelsen eller verkställande direktören att fatta beslut som är ägnade att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

Aktiekapitalets minsta belopp har höjts från 5 000 kr. till 50 000 kr.

Aktieägare har fått ovillkorlig rätt att låta sig företrädas av ombud på bolagsstämma och att medföra ett biträde på stämman. Reglerna om tid för kallelse till bolagsstämma har jämkats liksom bestämmelserna om jäv för revisor. Särskilda regler har införts beträffande rösträtten för aktier som innehas av allmänna pensionsfonden.

Slutligen har införts ett principiellt förbud för bolagen att lämna penninglån till aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Låneförbudet omfattar också vissa aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör närstående

personer. Vissa undantag från låneförbudet finns, bl. a. gäller det inte om gäldenären är bolag i samma koncern. Länsstyrelse kan meddela dispens från låneförbudet, om synnerliga skäl föreligger.

4 Bildande av aktiebolag

4.1 Nuvarande ordning

Gällande regler om aktiebolags bildande syftar främst till att skydda blivande aktieägare mot risken att vilseledas om grunderna för bolagsbildningen och om det blivande bolagets ändamål och beskaffenhet. Man vill också åstadkomma att ett visst kapital på för alla delägare rättvist sätt tillförs bolaget när det bildats.

Det första steget vid aktiebolagsbildning är att minst tre personer, stiftarna, upprättar vissa handlingar, nämligen stiftelseurkund, förslag till bolagsordning, stiftelsekungörelse och teckningslista. Stiftelseurkunden är en överenskommelse mellan stiftarna att de skall bilda ett aktiebolag för att bedriva verksamhet under viss firma. Förslaget till bolagsordning innehåller de grundläggande bestämmelserna om det blivande bolagets organisation och verksamhet. Om stiftare eller annan skall ha rätt att teckna aktie mot tillskjutande av annan egendom än pengar (apportegendom), skall det anges i stiftelseurkunden. Dessutom skall i så fall en särskild stiftarberättelse upprättas. På ansökan av stiftarna kan också utses särskilda granskare som till stiftarna avger granskningsberättelse rörande apportegendomen. Stiftelsehandlingarna skall ges in för godkännande till patentverket. När verket godkänt handlingarna offentliggörs stiftelsekungörelsen, som skall innehålla de väsentligaste uppgifterna i stiftelseurkunden, förslaget till bolagsordning och teckningslistan. Offentliggörande sker i de allmänna tidningarna och tidning i den ort där bolaget skall ha sitt säte. Därefter kan aktieteckning ske på den godkända teckningslistan. När aktieteckning har avslutats, hålls konstituerande stämma för att fatta beslut om bolaget skall komma till stånd. Fattas beslut härom, utses styrelse och revisorer, varefter bolaget inger ansökan om registrering hos patentverket. Först i och med registreringen blir bolaget en juridisk person.

I förslaget till bolagsordning skall intas bestämmelser om aktiekapitalets storlek. Det är möjligt att bestämma aktiekapitalets storlek genom att ange en minimi- och en maximigräns. Maximikapitalet får vara högst tre gånger större än minimikapitalet. Aktiekapitalet, eller i förekommande fall minimikapitalet, får aldrig sättas lägre än 50 000 kr.

4.2 Aktiebolagsutredningen

Anledningen till att förfarandet vid bolagsbildning har reglerats så ingående torde enligt utredningen vara att man utgått från att aktiebolagsväsendet innefattar särskilda faror för en osakkunnig kapitalinveste-

rande allmänhet. Man har ansett att det bästa sättet att hindra osunda eller bedrägliga bolagsbildningar är att framtvinga preciserade upplysningar med uppgifter om bolagsbildningen och att ställa denna under publicitetens ljus.

Utredningen anser att själva utgångspunkten för systemet med formaliteter och publicitet är verklighetsfrämmande. Bara i undantagsfall bildas aktiebolag genom att man för bolagsbildningen vänder sig till en större allmänhet. I de allra flesta fall tillkommer ett aktiebolag genom överenskommelse mellan ett begränsat antal personer. Att för sådana överenskommelser kräva ett invecklat och omständligt formalitets- och publicitetsförfarande under det att ett helt formlöst avtal är tillräckligt för att bilda ett handelsbolag eller kommanditbolag anses knappast motiverat. Det är dessutom enligt utredningen uppenbart att publiceringen av de vanligen helt schablonartade uppgifterna i stiftelsehandlingarna sällan har någon betydelse som skydd för aktietecknarna. Särskilt gäller detta när personer yrkesmässigt bildar aktiebolag för att senare kunna sälja dem till personer som önskar bilda ett aktiebolag.

Mot den bakgrunden har utredningen funnit att gällande regler om publicitet genom kungörande av stiftelsevillkoren före bolagets registrering kan utmönstras. Utredningen har vidare ansett att man bör kunna ha ett enkelt förfarande vid bolagsbildning när hänvändelse till allmänheten att delta i bolagsbildningen inte sker. Detta enklare förfarande, som av utredningen kallas simultanbildning, innebär att konstituerande stämma kan hållas i omedelbar anslutning till att stiftelsehandlingarna upprättas under förutsättning att alla aktier tecknas vid stämman och att alla av stiftarna godtagna aktietecknare är ense om bolagsbildningen. Sker hänvändelse till allmänheten, s. k. successivbildning, fordras däremot enligt förslaget att stiftarna kallar till konstituerande stämma och att stiftelsehandlingarna hålls tillgängliga under viss i kallelsen angiven tid. Oavsett vilken form av bolagsbildning som används fordras enligt förslaget inte att stiftelsehandlingarna granskas på förhand av patentverket. Denna senare förenkling av gällande regler motiveras med att förhandsgranskning inte behövs vid den enkla form av bolagsbildning som simultanbildning innebär. Vid successivbildning som antas bli mer ovanlig kommer enligt utredningen regelmässigt experter att anlitas för att upprätta stiftelsehandlingar och därför anses det inte heller vid sådan bolagsbildning finnas något behov av förhandsgranskning.

Utredningen anser att det är viktigt, att aktietecknarna före aktieteckningen får kännedom om villkoren för bolagsbildningen och bolagets verksamhet. Förslagets regler om stiftelseurkundens resp. teckningslistans innehåll, särskilt när speciella bestämmelser om apport gäller, överensstämmer därför i sak i väsentliga delar med gällande rätt. Detsamma är fallet med bestämmelserna om framläggande av och tillhandahållande av stiftelseurkund och övriga handlingar. Reglerna om granskare och granskningsberättelse har dock fått utgå.

4.3 Remissyttrandena

Flera remissinstanser hälsar med tillfredsställelse att nuvarande bestämmelser om aktiebolags bildande har förenklats och att formaliteterna vid bolagsbildning har skurits ned. *Patentverket* framhåller sålunda att de nuvarande reglerna är både formalistiska och betungande. Genom att etableringen i aktiebolagsform idag i de allra flesta fall sker under medverkan av företag eller personer som tillhandahåller färdiga aktiebolag kringgås de avsikter med publicitetsbestämmelserna som lagstiftaren har haft. Den nuvarande granskningsproceduren har mer och mer kommit att te sig som en onödig och arbetskrävande pappersexercis. Eftersom aktiebolag i dag bara i undantagsfall tillkommer genom hänvändelse till allmänheten, är det knappast befogat att behålla ett vidlyftigt förfarande till skydd för denna. Den av utredningen förordade möjligheten till simultanbildning kommer enligt patentverket säkert att bli den vanligaste nybildningsformen. De föreslagna bestämmelserna om bildande av bolag är enligt verket exempel på god anpassning till den praxis som under den nuvarande aktiebolagslagens tid har utvecklat sig. *Näringslivet* ansluter sig till huvudlinjerna i utredningsförslaget. Näringslivet påpekar emellertid att det även i framtiden kan finnas behov av att få en förhandsgranskning med patentverket i mera speciella fall. Genom en sådan förhandskontakt kan man undvika de mycket besvärande komplikationer som annars kan uppkomma, om vid behandling hos verket detta anser sig behöva kräva andra eller annorlunda handlingar än dem sökanden har presterat i ett registreringsärende. Näringslivet uttrycker den förhoppningen att patentverkets service härutinnan skall bestå även om reglerna om förhandsgranskning utmönstras ur lagen. Näringslivet understryker också önskvärdheten av att patentverket genom en formulärsamling till allmänhetens tjänst underlättar en friktionsfri tillämpning av de många formella bestämmelserna. Också *kammarrätten, överåklagaren i Malmö, advokatsamfundet* och *hovrätten för Västra Sverige* godtar att reglerna om bildning av aktiebolag förenklas. Hovrätten framhåller emellertid att erfarenheten visar att det är ytterst sällan som allmänheten erbjuds att delta i teckning av aktier i samband med ett bolags bildande. Det saknas enligt hovrättens mening kanske anledning att tillhandahålla en särskild procedur för de fall då aktiebolag bildas med hänvändelse till allmänheten. Finns det undantagsvis anledning att låta en större krets av personer satsa kapital redan i initialskedet, kan detta ordnas genom en nyemission i nära anslutning till bolagsbildningen. *Advokatsamfundet* anser att slopandet av förhandsgranskningen både vid successivbildning och vid ökning av aktiekapitalet i större bolag genom nyteckning inte är utan risker. Skulle det vid registreringen befinnas att något allvarligt formfel har begåtts, kan tråkiga komplikationer uppstå till följd av att förfarandet redan genom-

förts så långt. Det skulle därför enligt advokatsamfundets mening vara önskvärt om vid successivbildning och vid ökning av aktiekapitalet genom nyemission möjlighet till förhandsgranskning även i fortsättningen kunde stå till buds för den som vill gardera sig mot senare komplikationer.

5 Inbetalning av aktiekapital

5.1 Nuvarande ordning

Bolagets aktiekapital är fördelat i aktier som skall lyda på lika belopp, minst 50 kr., det s. k. nominella beloppet. Det nominella beloppet kan bestämmas till lägre belopp, dock lägst tio kr., om aktiekapitalet eller maximikapitalet inte överstiger 50 000 kr. eller särskild dispens meddelats. Den som tecknar aktie i bolag är skyldig att betala det nominella beloppet till bolaget.

Inbetalning på aktier skall ske i pengar såvida inte i stiftelseurkunden föreskrivs att aktietecknare skall få betala sina aktier genom tillskjutande av apportegendom.

Vid apportbildning är det angeläget att förhindra övervärdering av apportegendomen. En sådan övervärdering är nämligen till nackdel inte bara för bolagets blivande fordringsägare utan också för andra aktieägare som betalar sina aktier med pengar. För att förhindra övervärdering av apportegendomen ges i gällande lag föreskrifter som syftar till att alla intressenter skall bli fullständigt underrättade om apportegendomens värde. I stiftelseurkunden måste sålunda anges varje bestämmelse om apport. Stiftelseurkunden skall fogas vid teckningslistan och anmärkas i stiftelsekungörelsen. Den blir därmed offentliggjord och varje aktietecknare kan få kännedom om apportbestämmelserna. Vidare finns föreskrifter om att en särskild stiftarberättelse skall avges av stiftarna. Denna berättelse skall innehålla uppgift om de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömandet av grunden till apportbestämmelsen och av bestämmelsens skälighet. Det finns inte någon offentlig kontroll av att apportegendomen värderats riktigt i stiftelsehandlingarna. Det är emellertid möjligt att begära en frivillig granskning av apportegendomen genom särskilt utsedda granskare. En sådan frivillig granskning sker i praktiken aldrig. Gällande lag innehåller också bestämmelser om s. k. uppskjuten apport. Härmed förstås att aktietecknarna betalar de tecknade aktierna med pengar men därefter låter bolaget köpa egendom av dem. För sådana situationer finns föreskrift om att avtal om förvärv av egendom som är avsedd för stadigvarande bruk för bolaget skall registreras hos patentverket, om avtalet har slutits inom två år efter det att bolaget registrerades och det erlagda priset överstiger en femtedel av hela aktiekapitalet. Vid en sådan registreringsanmälan skall fogas yttrande av bolagets revisorer.

För att bolaget skall kunna registreras måste minst hälften av aktiekapitalet ha erlagts genom betalning med pengar eller genom att bolaget tillförts apportegendom i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelse. Ansökan om bolagets registrering måste göras senast sex månader efter utgången av den tid inom vilken konstituerande stämma skall hållas enligt teckningslistan. Senast inom två år från aktiebolagets bildande skall aktie vara till fullo betald.

Senast ett år från det stämman fattade beslut om nyemission, skall full betalning för varje ny aktie erläggas. Sex månader efter utgången av den för inbetalning av de nya aktierna bestämda tiden, skall för registrering anmälas hur många nya aktier som har betalts till fullo. Har efter sådan anmälan ytterligare nya aktier blivit till fullo betalda, skall inom sex månader efter betalningen antalet sådana aktier anmälas för registrering. Så snart registrering har skett anses aktiekapitalet ha ökat med sammanlagda nominella beloppet av det nya antal aktier som har betalts till fullo. Kapitalökningen sker sålunda successivt.

5.2 Aktiebolagsutredningen

Utredningsförslaget innebär inte några mera genomgripande ändringar i förhållande till gällande lag. Utredningen föreslår emellertid att den nuvarande undre gränsen för akties nominella belopp tas bort. Utredningen framhåller därvid att kravet på visst minimibelopp för aktie tidigare har motiverats med att en osund aktiespekulation bland allmänheten därigenom skulle kunna motverkas. För ett sådant syfte anser utredningen emellertid att nuvarande regler är verkningslösa. Tas föreskriften om visst minsta nominella aktievärde bort, kan det enligt utredningen tänkas medföra att bolag bildas med lågt aktiekapital men med stor reservfond. Utredningen menar alltså att det nominella värdet på aktierna kan komma att sättas mycket lågt under det att det belopp som skall betalas vid teckningen blir förhållandevis högt. En sådan överkurs skall enligt förslaget liksom enligt gällande rätt föras till reservfonden. Med hänsyn till att inte bara aktiekapitalet utan även reservfonden utgör bundet kapital anser utredningen att detta inte kan vara betänkligt.

Enligt utredningsförslaget är övervärdering av apportegendom inte tillåten. Utredningen föreslår att det nuvarande systemet med offentlig redovisning av apportegendom och dess värdering behålls i huvudsak oförändrade. Bestämmelserna om frivillig granskning vid apportbildning har emellertid inte behållits i förslaget eftersom utredningen anser att dessa bestämmelser visat sig sakna praktiskt intresse. Inte heller reglerna som syftar till att förhindra s. k. uppskjuten apport har bibehållits i förslaget. Anledningen härtill är att utredningen menar att dessa regler i praktiken har visat sig ineffektiva.

Enligt förslaget skall bolaget anmälas för registrering senast sex månader efter dagen för stiftelseurkundens undertecknande. För att registrering skall kunna ske måste bl. a. på aktierna ha inbetalats så mycket att det inbetalade beloppet uppgår till halva beloppet av det aktiekapital som registrerats dock minst 20 000 kr., vilket belopp svarar mot det av utredningen förordade minimibeloppet för aktiekapitalet. Full betalning för aktierna skall erläggas inom ett år från bolagets registrering.

Utredningen har inte behållit systemet med successiv kapitalökning. Har på de nya aktierna sammanlagt inbetalats så mycket att det inbetalade beloppet uppgår till halva det ökningsbelopp som skall registreras, skall hela kapitalökningen anmälas för registrering. Inom ett år efter det att registrering av kapitalökningen har ägt rum måste full betalning ha erlagts för aktierna. Detta skall anmälas av bolaget för registrering. Har ej anmälts att full betalning erlagts för alla aktierna, skall registreringsmyndigheten efter bolagets hörande registrera att aktiekapitalet nedsatts med sammanlagda nominella beloppet av de aktier som inte har betalats till fullo. Aktierna blir enligt utredningsförslaget ogiltiga när nedsättningen registrerats.

5.3 Remissyttrandena

Hovrätten för Västra Sverige erinrar om att utredningsförslaget inte innehåller några bestämmelser om särskild granskning av apportegendoms värde eller om förfarandet vid uppskjuten apport. Hovrätten har i och för sig inte något att invända häremot men påpekar att det är angeläget både för framtida fordringsägare och för andra intressenter i bolaget att den egendom som tillskjutits för att bilda bolagets kapitalgrundval verkligen är värd vad den tas upp till. Att gällande lag misslyckats med att skapa tillfredsställande garantier i det avseendet bör inte avskräcka från nya ansträngningar. Utredningen har emellertid inte behandlat problemet hur man skall undvika att reglerna om apportbildning kringgås och hur man i apportfall skall säkerställa att en riktig värdering sker. En närliggande fråga är hur man skall komma till rätta med fall där inbetalningen i pengar fullgörs genom rena skentransaktioner. Detta problem har inte heller ägnats någon uppmärksamhet i förslaget. Dessa frågor är enligt hovrätten inte lätta att lösa. Möjligen kunde man uppnå större säkerhet om de i samband med bolagsbildningen utsedda revisorerna ålades att i registreringsärendet yttra sig över frågan om bestämmelserna om bolagsbildning har blivit riktigt tillämpade. Vid tillskott i annan egendom än pengar kunde man dessutom kräva ett särskilt uttalande angående apportegendomens värdering. Därigenom skulle man enligt hovrättens uppfattning få viss säkerhet för att bolagsbildningen har gått riktigt till. Även *kammarrätten* menar att revisorerna bör medverka vid bolagsbildningen och granska apportegendomens värdering. *Bankinspektionen* anser att bestämmelsen om uppgifter i stiftelseurkun-

den angående apportegendom m. m. saknar reell betydelse, om stiftarna tecknar samtliga aktier. För dessa fall bör därför enligt inspektionens mening undantag göras från dessa bestämmelser.

Föreningen auktoriserade revisorer påpekar att det enligt förslaget är möjligt att bilda ett aktiebolag med ett minimikapital på 20 000 kr. samtidigt som i emissionsvillkoren föreskrivs en så hög emissionskurs, att bolaget får ett mycket betydande bundet kapital. Registrering kan dock vinnas genom att endast 20 000 kr. betalas in. Detta kan missbrukas på så sätt att ett nybildat aktiebolag skenbart ges en soliditet som saknar underlag i verkligheten. Under ganska lång tid skulle ett bolag kunna vara verksamt, skenbart med ett mycket stort bundet kapital, utan att kapitalet existerar och utan att de som har förbindelse med bolaget har möjlighet att konstatera detta. Föreningen ifrågasätter om kravet på minimiinbetalning vid registrering bör avse viss del av det tecknade beloppet inkl. överkurs snarare än en viss del av aktiekapitalet. Föreningen förordar att det för registrering skall krävas att minst halva det tecknade kapitalet inkl. överkurs är inbetalat.

Enligt *advokatsamfundet* bildas många bolag utan att avsikten är att det från början skall driva verksamhet. Bolagsbildning kan vara en beredskapsåtgärd. Ofta sker registrering för att få skydd för en firma. Det finns i dessa fall inte behov av ett rörelsekapital omedelbart. Advokatsamfundet anser därför att även i aktiebolag med ett aktiekapital av 20 000 kr. inbetalning av halva kapitalet borde räcka för att registrering skall kunna ske.

Under remissbehandlingen har utredningens förslag om registrering av kapitalökning vid nyemission i huvudsak lämnats utan erinran. *Svenska sparbanksföreningen* menar emellertid att det är tveksamt om aktiekapitalet vid nyemission skall anses ökat redan när registrering sker efter det att så mycket inbetalats att det erlagda beloppet uppgår till minst hälften av kapitalökningen. Att hela ökningsbeloppet skall kunna registreras när bara hälften av det blivit inbetalt kan vara i viss mån missvisande. Föreningen ifrågasätter därför om man inte bör behålla nuvarande system som innebär att aktiekapitalet successivt ökas genom registrering av aktier som blivit till fullo betalda.

6 Skyddet för det bundna kapitalet

6.1 Nuvarande ordning

Med bolagets bundna kapital avses dess aktiekapital, reservfond och skuldregleringsfond. Aktiekapitalet är lika med summan av aktiernas nominella belopp.

Det fria egna kapitalet består av s. k. fria fonder, balanserad vinst och nettovinst för räkenskapsåret. Det fria kapitalet kan till skillnad mot det bundna delas ut till aktieägarna. Summan av det bundna egna kapitalet och det fria egna kapitalet brukar kallas bolagets egna kapital.

Storleken av det bundna egna kapitalet resp. det fria egna kapitalet framgår av den balansräkning som upprättas vid slutet av varje räkenskapsår och som skall godkännas av bolagsstämman. Balansräkningen skall också granskas av revisorerna.

Till reservfonden skall föras vad som betalas in utöver det nominella beloppet vid aktieteckning till överkurs och dessutom vad som redan har inbetalats på aktie som enligt särskilda regler förklarats förverkad. Vidare lägges till reservfonden belopp som enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfond. Slutligen innehåller gällande lag bestämmelser om obligatorisk avsättning till reservfond. Bestämmelserna härom innebär följande.

Av årsvinsten skall minst 10 % avsättas till reservfonden. Vid beräkningen av det belopp som minst skall avsättas får inte från årsvinsten avdras den andel därur som kan ha tillerkänts styrelseledamot, verkställande direktör eller annan såsom arvode. När reservfonden vuxit till ett belopp som motsvarar 20 % av aktiekapitalet eller det högre belopp som kan vara föreskrivet i bolagsordningen behöver avsättning till fonden inte längre ske. Nedgår fonden under det föreskrivna beloppet, skall avsättning till fonden ånyo vidtas.

Medel som avsatts till reservfond är så till vida bundna att de endast får tas i anspråk för att täcka förlust som enligt fastställd balansräkning har uppstått på bolagets verksamhet och som inte kan ersättas av balanserad vinst eller andra fria fonder.

Överstiger bolagets skulder summan av aktiekapitalet, reservfonden och den s. k. skuldregleringsfonden, måste avsättning ske även till sistnämnda fond. Huvudregeln är att bolag i sådant fall även i fortsättningen skall binda minst 5 % av sin årsvinst genom avsättning till skuldregleringsfond. Sådana bolag måste dessutom binda ytterligare en del av sin årsvinst, om de vill dela ut mer än 5 % av hela det egna kapitalet enligt balansräkningen. Överstiger utdelningen 5 % av det egna kapitalet, måste bolaget binda samma belopp som det varmed utdelningen överstiger dessa 5 % genom avsättning till skuldregleringsfond. När summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden överstiger bolagets skulder, får skuldregleringsfonden sättas ned, dock med högst en femtedel av överskottet årligen. Nedsättning av skuldregleringsfonden kan också ske genom överföring till reservfonden. Skuldregleringsfonden får i sin helhet avföras ur balansräkningen när summan av aktiekapitalet och reservfonden under fem år i följd har överstigit skulderna. Vidare får skuldregleringsfonden tas i anspråk, om det behövs för att täcka förlust på bolagets verksamhet. Det nu sagda innebär att medlen i skuldregleringsfond inte är lika hårt bundna som medel som avsatts till reservfond.

Aktiekapitalet liksom reservfonden och skuldregleringsfonden kan tas i anspråk av aktieägarna i samband med nedsättning av aktiekapitalet eller likvidation av bolaget.

Det nu angivna regelsystemet om bolags bundna resp. fria kapital innebär alltså att bolaget inte får till aktieägarna föra över tillgångar i större omfattning eller i annan ordning än som anges i bestämmelserna om vinstutdelning, om nedsättning av aktiekapitalet, reservfonden eller skuldregleringsfonden och om likvidation. Förbudet gäller inte bara utbetalning i pengar utan också överföring av annan bolagets egendom.

Numera är det också i princip förbjudet för bolag att lämna penninglån till styrelsen, verkställande direktör eller aktieägare.

Gällande aktiebolagslag innehåller bestämmelser om nedsättning av aktiekapitalet. Det förekommer att aktiebolag emitterar aktier under förbehåll att aktierna skall kunna inlösas av bolaget. Sådan inlösning innebär givetvis en motsvarande nedsättning av aktiekapitalet. Nedsättning genom inlösen av aktier på grund av förbehåll i bolagsordningen får dock inte ske, om fastställd balansräkning för föregående räkenskapsår visar att efter nedsättningen det belopp vartill aktiekapitalet nedsatts och motsvarande del av reservfonden inte skulle vara till fullo täckta. Nedsättning får inte heller ske, om efter nedsättningen summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfond skulle understiga sådana bolagets skulder som skall tas i beräkning när skuldregleringsfonden bestämts.

Beslut om nedsättning av aktiekapitalet kan ske även när det inte är fråga om inlösen av aktier på grund av förbehåll i bolagsordning. Beslut om nedsättning av aktiekapitalet fattas då av bolagsstämman. Nedsättningen genomförs genom inlösen av aktier, genom indragning av aktier utan återbetalning eller genom minskning av aktiernas nominella belopp eller genom sammanläggning av aktier. I nedsättningsbeslutet skall anges det belopp varmed aktiekapitalet skall nedsättas och det sätt varpå nedsättningen skall genomföras. Beslutet skall också innehålla föreskrift att nedsättningsbeloppet skall återbetalas till aktieägarna eller att det skall avsättas till reservfonden eller till särskild fond att användas enligt beslut av bolagsstämman.

Om nedsättning av aktiekapitalet sker utan att nedsättningsbeloppet avsätts till reservfond, fordras rättens tillstånd till åtgärden. När rättens tillstånd begärs, åligger det bolaget att lämna domstolen en förteckning över alla kända fordringsägare. Domstolen skall kalla bolags okända fordringsägare att inom sex månader skriftligen anmäla sina fordringar hos rätten. Rätten skall dessutom kontrollera att bolagets bundna kapital efter nedsättningen inte kommer att understiga skulderna. För att nedsättning skall kunna ske, krävs att alla fordringsägare samtycker till åtgärden eller att fordringen betalts eller att av rätten godkänd säkerhet ställts för fordringen. När sexmånaderstiden har utgått avgör rätten om nedsättningen skall tillåtas. När rättens tillstånd har meddelats, skall detta registreras och därmed är aktiekapitalet nedsatt.

Kravet på rättens tillstånd och hörande av bolagets fordringsägare

sammanhänger med att nedsättningen av aktiekapitalet innebär att nedsättningsbeloppet inte längre är bundet i bolaget och alltså kan användas för utdelning till aktieägarna. Eftersom det bundna kapitalets funktion är att utgöra en säkerhet för bolagets fordringsägare, har nedsättning av aktiekapitalet ansetts inte böra kunna genomföras utan hänsynstagande till fordringsägarnas intressen.

Nedsättning av aktiekapitalet kan emellertid också ske genom att nedsättningsbeloppet överförs till reservfonden. Sådan åtgärd vidtas när bolagets aktiekapital delvis gått förlorat till följd av bolagets verksamhet har gått med förlust. När aktiekapitalet överförts till reservfonden genom en nedsättningsåtgärd blir det möjligt att använda reservfonden för förlusttäckning. Reservfonden kan nämligen som tidigare nämnts tas i anspråk för att täcka förlust vilket inte är fallet med aktiekapitalet. Nedsättning av aktiekapitalet i samband med överföring till reservfonden får ske utan rättens tillstånd. När nedsättningen av aktiekapitalet och avsättningen till reservfond jämte täckning av balanserad förlust har gjorts, blir det möjligt för bolaget att ånyo utdela vinst. Härför gäller emellertid i denna speciella situation det särskilda villkoret att rätten tillåter vinstutdelning. När ansökan om rättens tillstånd till vinstutdelning inkommer, skall rätten utfärda kallelse på bolagets borgenärer med föreläggande för den som vill bestrida ansökningen att skriftligen göra anmälan därom hos rätten. Bestrids inte ansökningen eller har de borgenärer som bestritt ansökningen fått sina fordringar betalda eller har av rätten godkänd säkerhet ställts för deras fordringar, skall rätten lämna tillstånd till vinstutdelningen. Rättens tillstånd till vinstutdelning behöver inte inhämtas, om bolaget genom nyemission åter ökar aktiekapitalet till minst det ursprungliga beloppet.

Aktiebolaget får inte mot vederlag förvärva egna aktier i annan ordning än som framgår av reglerna om nedsättning av aktiekapital. Aktiebolag får inte heller motta egen aktie som pant. Förbudet mot förvärv av egna aktier har emellertid försetts med undantag för det fallet att aktien utmätts för bolagets fordran och aktiebolaget inropat aktien på auktion. Aktiebolaget är då skyldigt att åter avyttra aktien så snart det kan ske utan förlust för bolaget. Reglerna om förbud mot förvärv av egna aktier skall ses mot bakgrund av att ett sådant förvärv kan ha samma verkan som en återbetalning till aktieägarna i samband med nedsättning av aktiekapital.

Om viss del av aktiekapitalet gått förlorat, är bolaget skyldigt att gå i likvidation. När det finns anledning att anta att aktiekapitalet gått förlorat till två tredjedelar åligger det styrelsen och verkställande direktör att upprätta en särskild s. k. likvidationsbalansräkning för att undersöka bolagets ställning. I denna likvidationsbalansräkning skall alla tillgångar upptas till sina försäljningsvärden med avdrag för försäljningskostnader. Anläggningstillgångar får dock upptas till ett belopp motsvarande kost-

naden för deras anskaffning eller tillverkning minskat med erforderliga avskrivningar. Utvisar balansräkningen att aktiekapitalet gått förlorat till två tredjedelar, skall styrelsen inhämta yttrande från revisorerna och därefter utlysa bolagsstämma för att pröva balansräkningen. Stämman skall ta ställning till frågan om bolaget skall träda i likvidation. Avskrift av likvidationsbalansräkningen och revisorernas yttrande skall insändas till patentverket. Bolagsstämman har att antingen besluta om likvidation eller också besluta om nyemission eller nedsättning av aktiekapitalet så att hela bristen täcks. Har bristen inte fyllts inom fyra månader från den bolagsstämma där likvidationsbalansräkning framlades, kan styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare hos rätten göra ansökan att bolaget skall förklaras skyldigt att träda i likvidation. Rätten kan då också utse likvidatorer vars uppgift är att genomföra likvidationen av bolaget.

6.2 Aktiebolagsutredningen

I utredningsförslaget behålls systemet med det bundna kapitalet. Till bundet kapital hänför utredningen aktiekapitalet, reservfond och s. k. uppskrivningsfond. Till uppskrivningsfonder, som utgör en nyhet i lagen, skall läggas medel som uppkommer genom att värdet på bolagets anläggningstillgångar skrivs upp. Skuldregleringsfonden har inte behållits i utredningsförslaget. Den lagstadgade obligatoriska avsättningen till reservfond avskaffas. Till reservfonden skall enligt utredningsförslaget läggas vad som på grund av aktieteckning erhållits för aktierna utöver det nominella beloppet, alltså överkursen, samt belopp som enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfonden. Det fria egna kapitalet består enligt utredningsförslaget av fria fonder, balanserad vinst och nettovinst för räkenskapsåret.

Förslaget att avskaffa skuldregleringsfonden motiveras av utredningen på följande sätt. Bestämmelserna om skuldregleringsfond bygger på tanken att skuldsättning, som är stor i förhållande till eget kapital, kan innebära sådana faror för bolagets soliditet och utvecklingsmöjligheter att den bör motverkas genom lagregler rörande fondering och begränsning av utdelning. Tankegången är i och för sig riktig. Utredningen anser emellertid att man inte generellt kan säga att det är företagsekonomiskt riktigast att arbeta med så liten skuldsättning som möjligt i förhållande till det egna kapitalet. Skuldsättningen kan på ett enklare och smidigare sätt anpassas efter de skiftande behoven än vad som är möjligt eller lämpligt beträffande det bundna egna kapitalet. Det är inte möjligt att för alla bolag fastställa en företagsekonomiskt lämplig relation mellan skuldsättning och eget kapital. Det nuvarande regelsystemet anses oklart och i viss mån godtyckligt. Fonderingsreglerna blir enligt utredningen ofta helt ineffektiva särskilt i fåmansbolag där aktieägarna genom uttag av löner och arvoden undvi-

ker att redovisa någon vinst. Utredningen påpekar slutligen att liknande bestämmelser saknas i alla andra länder med undantag av Norge.

I fråga om den obligatoriska avsättningen till reservfond påpekar utredningen att ett bolags konsolidering beror av olika faktorer vid sidan av avsättningar till fonder, t. ex. det slag av egendom bolaget har och de värden till vilka egendomen upptas i årsredovisningen. Bolagets värderings- och avskrivningspolitik har enligt utredningen ofta mycket större betydelse än dess avsättningar till reservfonden. En grundläggande svaghet i reservfondsreglerna är också enligt utredningen att den påbjudna avsättningen är beroende av aktiekapitalets storlek. Aktiekapitalets storlek bestäms av bolaget självt och genom att sätta aktiekapitalet lågt kan ett bolag slippa undan med mycket mindre avsättning till reservfonden än ett annat bolag som kanske i verkligheten är bättre konsoliderat. Utredningen påpekar också att det har blivit vanligt att helt och hållet undvika skyldigheten att göra avsättning av vinstmedel till reservfonden genom att vid bolagsbildning och vid nyemissioner ge ut aktier till sådan överkurs att reservfonden därigenom uppgår till 20 % av aktiekapitalet. Ett sådant bolags konsolideringsbehov blir emellertid inte mindre än för ett bolag som i stället bestämmer aktiernas nominella belopp till det belopp som motsvarar vad bolaget erhåller för dem. Liksom när det gäller reglerna om avsättning till skuldregleringsfond blir reservfondsreglerna också helt satta ur spel i sådana bolag där överskottet tas ut i form av löner och arvoden. Enligt utredningens mening representerar de gällande reglerna om avsättning till reservfond av viss del av årsvinsten ett föråldrat och föga rationellt system.

Utredningen anser det emellertid naturligt att överkursen bör betraktas som en kapitalinsättning som inte bör kunna återbetalas i form av vinstutdelning. Överkursen bör därför enligt utredningen avsättas till reservfond. Detsamma bör enligt utredningen gälla, om i bolagsordningen har intagits bestämmelser om att avsättning till reservfond skall ske.

Om reservfond finns, skall den enligt förslaget få tas i anspråk för täckande av förlust enligt fastställd balansräkning, om förlusten inte kan täckas av fritt eget kapital. Utredningen föreslår vidare att reservfondsmedel skall kunna användas för motsvarande ökning av aktiekapitalet genom fondemission. Vidare skall reservfond kunna få nedsättas och nedsättningsbeloppet användas till utbetalning åt aktieägarna eller till annat ändamål enligt samma regler som föreskrivs för nedsättning av aktiekapitalet. Utredningen motiverar dessa senare förslag med att aktiekapitalet är starkare bundet i bolaget än belopp som svarar mot reservfonden.

Uppskrivningsfonden får enligt förslaget tas i anspråk för erforderlig nedskrivning på värdet av andra anläggningstillgångar samt för fondemission.

Bolagets möjligheter till vinstutdelning är enligt utredningsförslaget i

sak oförändrat. Förutsättning för vinstutdelning är enligt förslaget att en i vederbörlig ordning fastställd balansräkning för föregående räkenskapsår utvisar fritt eget kapital som överstiger eventuell redovisad förlust. Från nämnda kapital skall dock först avdrag ske för vad som enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfond eller eljest innehållas. Utredningen påpekar i detta sammanhang att den omständigheten att enligt förslaget reglerna om obligatorisk avsättning till reservfond och skuldregleringsfond bortfaller inte kan beräknas medföra att bolagen försummar konsolideringsbehovet.

De av utredningen föreslagna reglerna om nedsättning av aktiekapitalet bygger på samma principer som gällande lag. Skall nedsättningsbeloppet användas för återbetalning åt aktieägarna, krävs liksom f. n. att rätten efter kallelse av bolagets borgenärer ger sitt tillstånd. Rättens tillstånd fordras dock inte för inlösen av aktier enligt förbehåll i bolagsordningen. Om förbehållet införts genom ändring av bolagsordningen, får det enligt förslaget bara avse aktier som kan tecknas eller utges efter det att ändringen registrerats. Skall nedsättningsbeloppet avsättas till reservfond eller användas för att täcka förluster, fordras enligt förslaget rättens tillstånd till vinstutdelning som beslutas innan tre år förflutit från registreringen av nedsättningen. Har aktiekapitalet ökats med minst nedsättningsbeloppet, fordras dock inte tillstånd till vinstutdelning.

Utredningen behåller gällande förbud för aktiebolag att mot vederlag förvärva eller som pant ta emot egen aktie. Från förvärvsförbudet gör utredningen liksom gällande rätt det undantaget att bolaget kan på auktion inropa egen aktie som utmätts för bolagets fordran. Bolaget är dock i sådant fall skyldigt att åter avyttra aktien så snart det kan ske utan förlust. Utredningen föreslår vidare att förvärv av egen aktie skall kunna ske genom övertagande vid fusion. Utredningen syftar på den situationen att det överlåtande bolaget har aktier i det övertagande bolaget. Det övertagande bolaget kan då genom fusionen få förvärva dessa aktier. Utredningen föreslår vidare att förvärv av egna aktier skall kunna få ske även i andra fall vid övertagande av affärsrörelse. Egna aktier som förvärvats vid fusion eller vid annat övertagande av affärsrörelse skall avyttras så snart det kan ske utan förlust. Avyttring måste ha skett inom två år efter förvärvet.

Utredningsförslaget innehåller liksom gällande lag regler om tvångslikvidation när viss del av aktiekapitalet gått förlorat. Utredningen påpekar att gällande regler bygger på den riktiga tanken att eftersom reglerna om det bundna kapitalet skall ersätta delägarnas personliga ansvarighet för bolagets skulder så bör ett aktiebolag inte utan ansvar för delägarna och bolagsorganen kunna fortsätta sin verksamhet, om aktiekapitalet helt eller till väsentliga delar inte är täckt av tillgångar. Utredningen anser emellertid att gällande regler kan leda till praktiskt olyckliga resultat. I synnerhet i nystartade företag kan det ofta

hända att stora utgifter måste göras för att organisera företaget, bygga upp dess produktionsapparat och dess personalorganisation, knyta affärsförbindelser och göra initialreklam för produkterna m. m. Även om sådana kostnader till en del kan aktiveras såsom tillgångsposter i balansräkningen, kan detta inte alltid lagligen ske i så stor utsträckning att täckningen för aktiekapitalet hålls över den gräns där tvångslikvidation hotar. Även i äldre företag kan exempelvis under perioder då verksamheten måste mera väsentligt moderniseras eller läggas om inträffa balansmässigt kritiska situationer. En sträng tillämpning av lagens regler om tvångslikvidation kan enligt utredningen i sådana fall leda till att även helt livsdugliga företag drabbas av likvidationsskyldighet. Utredningen påpekar vidare att de flesta utländska aktiebolagslagar inte innehåller några särbestämmelser för det fall att aktiekapitalet helt eller delvis gått förlorat. Borgenärsskyddet ligger där enbart i konkursreglerna.

Enligt utredningens mening bör man behålla principen att förlust av viss del av aktiekapitalet kan medföra tvångslikvidation men reglerna därom bör göras avsevärt mindre stränga och komplicerade än nu gällande lag. Själva utgångspunkten för tvångslikvidationsreglerna, att aktiekapitalet till två tredjedelar gått förlorat, behålls i utredningsförslaget. När styrelsen finner att så är fallet skall den snarast möjligt till bolagsstämman hänskjuta fråga om bolagets trädande i likvidation. Beslutar stämman inte om likvidation, får bolaget anstånd till ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår. Fastställs inte vid den stämman balansräkning som visar att det egna kapitalet uppgår till *halva* aktiekapitalet — eventuellt sedan kapitalet satts ner — skall styrelsen ombesörja ansökan till rätten om tvångslikvidation, såvida stämman inte fattar likvidationsbeslut.

6.3 Remissyttrandena

Utredningens förslag att slopa bestämmelserna om skuldregleringsfond har inte mött någon invändning under remissbehandlingen. Remissinstanserna har också godtagit utredningens förslag att utmönstra bestämmelserna om obligatorisk avsättning av viss del av årsvinsten till reservfond.

Utredningens förslag om nedsättning av aktiekapitalet har i huvudsak lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Den föreslagna bestämmelsen mot förbud mot vinstutdelning utan rättens tillstånd under en tid av tre år från registrering av nedsättningsbeslut godtas av *advokatsamfundet* och *patentverket*. *Svenska revisorsamfundet* anser emellertid att rättens tillstånd bör inhämtas även senare, eftersom verkan annars blir att man i sista hand avkräver revisorerna en bedömning av om utdelningsförslag är acceptabelt. *Handelskammaren i Örebro och Västman-*

lands län anser å andra sidan att förslaget på denna punkt kan mjukas upp så att man under treårstiden medger utdelning med 6 % per år utan att rättens tillstånd behöver inhämtas för det.

Enligt *Svenska försäkringsbolags riksförbund* finns det starka skäl att i begränsad omfattning tillåta innehav av egna aktier. Struktur- och branschrationaliseringar underlättas, om visst innehav av egna aktier tillåts. Emissioner kan genomföras smidigt, om sådana förvärv möjliggörs och dessutom kan överlåtelse av aktier till anställda underlättas. Förbundet anser därför att förvärv och innehav av egna aktier bör tillåtas exempelvis upp till 10 % av aktiekapitalet. *Handelskammaren i Örebro och Västmanlands län* har samma inställning. *Näringslivet* anser i och för sig att starka skäl talar mot en alltför långtgående rätt att inneha egna aktier. Det förekommer dock ibland att bolag vill överlåta aktier till sina anställda. Eftersom kapitalökning är en alltför omständlig procedur för att tillgodose behovet av att portionera ut aktier i mindre poster, föreslår näringslivet att det skall vara möjligt att förvärva egna aktier i begränsad omfattning. Aktiebolag skall sålunda enligt näringslivet kunna förvärva egna aktier, om aktiekapitalet i bolaget uppgår till minst 10 milj. kr. De förvärvade aktierna skall dock inte få överstiga 1 % av aktiekapitalet eller ett nominellt belopp av aktierna på 1 milj. kr. Förändringar av bolags innehav av egna aktier bör enligt näringslivet föras i ett särskilt register som skall granskas av revisorerna.

Kommerskollegium ifrågasätter om inte den föreslagna tidsfristen på två år inom vilken bolag måste överlåta egen aktie som förvärvats i samband med övertagande av affärsrörelse bör förlängas, så att bolaget inte utsätts för ekonomisk skada, t. ex. genom konjunkturbetonade kursfall. *Näringslivet* är inne på liknande tankegångar och förordar regler som gör det möjligt för bolag att efter särskild dispens få behålla egna aktier under längre tid än två år. Under en sådan genom dispens utsträckt längre tid bör aktierna enligt näringslivet kunna upptas till högst anskaffningskostnaden i årsredovisningen.

De föreslagna bestämmelserna om tvångslikvidation har allmänt godtagits under remissbehandlingen.

7 Bolagens kapitalförsörjning

7.1 Nuvarande ordning

När ett aktiebolag för sin verksamhet och utveckling behöver skaffa nytt kapital kan det ske antingen genom en ökning av det egna kapitalet dvs. genom emission av nya aktier, eller genom upptagande av krediter. Mellan aktier och fordringar finns viktiga principiella skillnader. I motsats till fordringarna medför aktierna rösträtt och annan rätt att medverka i bolagets förvaltning. Fordringsägarnas rätt till kapital och ränta går före aktieägarnas anspråk på utdelning och likvidationskvot. Skuld-

räntan är vanligen bestämd och fordringsägarens ränteanspråk är oberoende av bolagets ställning och rörelseresultat. Aktieägaren å andra sidan kan inte få utdelning, om vinstmedel saknas. Han har inte en ovillkorlig rätt till det ens om utdelningsbar vinst finns.

Beslut om ökning av aktiekapitalet genom emission av nya aktier fattas av bolagsstämman. Styrelsen har emellertid möjlighet att sätta igång förfarandet på egen hand. Dess åtgärder blir giltiga, om stämman senare godkänner dem. På utredningens förslag har möjlighet införts för bolagsstämman att lämna fullmakt åt styrelsen att besluta om nyemission. Styrelsen får emellertid endast besluta om sådana nyemissioner som ryms inom bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalets storlek. Fullmaktens giltighetstid är vidare begränsad till nästkommande ordinarie bolagsstämma.

Vid en nyemission kan de gamla aktierna komma att minska i värde, nämligen om emissionskursen på de nya aktierna inte motsvarar de gamla aktiernas verkliga värde. För att skydda gamla aktieägare gäller därför vid nyemission som huvudregel att varje aktieägare har rätt att, i den mån det kan ske, teckna så många nya aktier som svarar mot hans andel i det gamla aktiekapitalet. Aktieägaren har också möjlighet att sälja denna teckningsrätt. Företrädesrätten till teckning gäller emellertid inte i fråga om aktier som skall betalas genom apportegendom. På utredningens förslag har möjlighet införts för bolagsstämman att även vid nyemission mot betalning i penningar besluta om avvikelse från nu berörda företrädesrätt. Samtidigt har styrelsen fått behörighet att efter bemyndigande av bolagsstämman besluta om sådan avvikelse.

Aktierna i aktiebolaget måste lyda på lika belopp. Det nominella beloppet för de nya aktierna måste alltså vara detsamma som det som gäller för de gamla aktierna. För varje ny aktie måste ett belopp motsvarande minst aktiens nominella belopp inbetalas till bolaget. Det råder alltså förbud mot att emittera aktier till underkurs.

En förutsättning för att en nyemission skall kunna ske är att bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet medger detta. Innehåller bolagsordningen bestämmelser om minimi- och maximikapital, kan bolagsstämman besluta om ökning av aktiekapitalet upp till gränsen för maximikapitalet. Är aktiekapitalet däremot fast eller vill man överskrida maximikapitalet, måste man ändra bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalets storlek innan beslut kan fattas om nyemission.

Om bolagsstämman fattar beslut om nyemission, är förfarandet i stora drag följande. Styrelsen upprättar ett förslag till beslut om ökning av aktiekapitalet. Detta skall hållas tillgängligt för aktieägarna och framläggas på stämman. Vid förslaget skall fogas yttrande av styrelsen och verkställande direktören över den föreslagna kapitalökningens betydelse för bolaget. Om den stämma som skall fatta beslutet inte skall fastställa balansräkningen från föregående räkenskapsår, skall också en sär-

skild berättelse avlämnas rörande viktigare händelser som inträffat efter det att styrelsen senast avgav förvaltningsberättelse.

När stämman fattat beslut om ökning av aktiekapitalet, upprättas teckningslista och kungörelse om ökningsbeslutet. Dessa handlingar tillställs patentverket för godkännande. När handlingarna har godkänts, offentliggörs kungörelsen och varje aktieägare skall om möjligt underrättas särskilt. Därefter sker teckning på den godkända teckningslistan och sedan beslutar styrelsen om tilldelning av nya aktier. Senast ett år från det stämman fattade beslut om ökning av aktiekapitalet skall full betalning för varje ny aktie erläggas. Sex månader efter utgången av den för inbetalning av de nya aktierna bestämda tiden skall för registrering anmälas hur många nya aktier som har betalts till fullo. Har efter sådan anmälan ytterligare nya aktier blivit till fullo betalda, skall inom sex månader efter betalning antalet sådana aktier anmälas för registrering. Så snart registrering har skett anses kapitalet ha ökat med sammanlagda nominella beloppet av det antal nya aktier som anmälts ha betalats till fullo. Kapitalökningen sker sålunda successivt.

Vid nyemission kan aktieteckning ske genom att apportegendom tillskjuts. I sådant fall skall ökningsbeslutet innehålla bestämmelser därom. I ökningsbeslutet anges vilken egendom som skall tillskjutas eller övertas av bolaget, antalet aktier eller annat vederlag som skall lämnas och de huvudsakliga villkor i övrigt som skall gälla beträffande tillskottet eller övertagandet. I beslutet skall hänvisas till de handlingar som kan vara upprättade rörande bestämmelsen. Grundas apportbestämmelsen på avtal som inte träffats skriftligen, skall avtalet fullständigt upptas i beslutet om nyemission. En särskild berättelse rörande apportbildningen skall avges av styrelseledamöterna och verkställande direktören. Det kan också ifrågakomma att man utser särskilda granskare som skall avge granskningsberättelser rörande apporttillskottet. Om särskilda granskare inte anlitas, skall revisorerna utföra motsvarande granskning.

Styrelsen har rätt att besluta om upptagande av lån. När aktiebolag emitterar obligationer eller på annat sätt tar upp lån brukar lånet vanligtvis få en bestämd förfallodag och löpa med en viss angiven ränta. Ett obligationslån kan emellertid konstrueras så att olika mellanformer mellan aktier och fordringar uppkommer. En fordran kan genom avtal ställas efter övriga fordringar. Det är fallet med s. k. förlagsbevis. Fordring kan också så till vida jämställas med en aktie att räntans storlek görs beroende av bolagets vinst eller av vinstutdelningen på bolagets aktier, s. k. vinstandelsbevis eller participating debentures.

Den nuvarande aktiebolagslagen lägger inte något hinder i vägen för upptagande av vinstandelslån. Beslut härom kan fattas av styrelsen. Några vinstandelslån torde emellertid inte ha upptagits i Sverige sedan 1930-talet.

Beträffande vinstandelslån kan två huvudformer urskiljas, nämligen

s. k. delägardebentures och lånedebentures. Delägardebentures medför rätt till betalning ur bolagets tillgångar vid likvidation eller vid uppsägning av lånet med belopp som t. ex. motsvarar viss kvotdel i bolagets tillgångar eller som beräknats efter genomsnittliga marknadskursen under en angiven period före uppsägningen eller likvidationen. Lånedebentures medför rätt till återbetalning med ett nominellt eller eventuellt ett indexberäknat belopp vid en på förhand angiven tidpunkt.

På utredningens förslag har möjlighet öppnats för aktiebolag att emittera fordringsbevis som innefattar en rätt för fordringsägaren att på vissa villkor utbyta fordringen mot aktier i bolaget, s. k. konvertibla skuldebrev, eller fordringsbevis som är förenade med en option att mot betalning förvärva aktier i bolaget, s. k. warrants.

Oftast medför alla aktier samma rätt mot bolaget. I bolagsordningen kan emellertid bestämmas att aktier av olika slag skall ges ut. Olikheterna gäller vanligtvis rätten till utdelning, deltagande i nyemission, återbäring vid nedsättning av aktiekapitalet eller utskiftningen vid bolagets upplösning. Olikheterna går ut på att ett aktieslag har i ett eller flera av nu angivna hänseenden företräde framför annat aktieslag. Man brukar använda beteckningen preferensaktier för aktier med företräde medan andra aktier kallas stamaktier. En vanlig konstruktion av företrädesrätten är att preferensaktien har företrädesrätt till utdelning och dessutom företrädesrätt till sitt nominella belopp vid bolagets upplösning. Eventuellt överskott vid likvidation tillkommer med denna konstruktion endast stamaktierna. Denna typ av preferensaktier kan med visst fog sägas utgöra ett slags mellanform mellan stamaktier och obligationer. Företrädesrätten till utdelning kan varieras på olika sätt. Det är vanligt att preferensaktier har företrädesrätt till ackumulativ utdelning. Detta innebär att preferensaktierna har rätt att få ut alla från tidigare år resterande företrädesberättigade belopp innan vinstutdelning får ske till stamaktieägarna.

Det är möjligt att i bolagsordningen ta in bestämmelse om att de rättigheter som tillkommer aktier av visst slag skall kunna förändras efter viss tid eller under vissa förutsättningar. Det var tidigare oklart hur långt sådana förändringar kunde gå och till vilka förutsättningar de kunde knytas. På utredningens förslag har emellertid möjlighet införts för aktiebolag att i bolagsordningen ta in förbehåll att aktie av visst slag skall kunna omvandlas till aktie av annat slag, s. k. konvertibla aktier.

7.2 Aktiebolagsutredningen

Utredningens förslag rörande bolagens kapitalförsörjning har till stor del redan genomförts. De förslag rörande kapitalförsörjningen som bör behandlas nu är därför endast frågorna om vinstandelsbevis, om emission till underkurs och om rösträttslösa aktier.

Beträffande vinstandelsbevis framhåller utredningen att det för nä-

ringslivets styrka och utveckling är av vikt att finansieringsfrågan för företagen kan vid varje tidpunkt lösas i de former som med hänsyn till konjunkturen och andra förhållanden är lämpligast för bolaget och för dem som erbjuds att deltaga i bolagets finansiering. Det är också med hänsyn till de internationella förbindelserna viktigt att de i många främmande länder förekommande finansieringsformerna även står svenska företag till buds. Utredningen har av dessa skäl funnit lämpligt att föreslå bestämmelser om bl. a. vinstandelsbevis.

Vinstandelsbevis kan enligt utredningsförslaget konstrueras på olika sätt. Den variabla avkastningen kan stå i viss relation till utdelning på aktierna i bolaget men den kan också avse en viss andel i bolagets årsvinst. Även beträffande det belopp varmed bevisen skall inlösas kan variationer förekomma. Bevisen kan ges samma rätt som andra fordringar men de kan också såsom förlagsbevis ställas efter andra fordringar. Inlösningsbeloppet kan vara det nominella beloppet jämte upplupen ej betalad ränta. Men det kan också bestämmas på annat sätt, exempelvis till kursvärdet vid tiden för inlösningen. Med hänsyn till den betydelse ett vinstandelslån kan ha för aktieägarna har utredningen ansett det riktigast att bolagsstämman har beslutanderätt rörande vinstandelslån. Det är emellertid enligt förslaget möjligt för stämman att bemyndiga styrelsen att besluta om upptagande av lån mot vinstandelsbevis.

Beslut att ta upp vinstandelslån eller att bemyndiga styrelsen att besluta om sådant lån fordrar enligt utredningsförslaget kvalificerad majoritet. Beslutet är giltigt endast om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna. Kravet på kvalificerad majoritet skall enligt utredningen ses mot bakgrund av att aktieägare inte har någon företrädesrätt att teckna andel i vinstandelslån. En sådan företrädesrätt föreligger däremot enligt utredningsförslaget när det är fråga om konverteringslån.

Utredningsförslaget innebär att det nuvarande ovillkorliga förbudet mot emission av aktier till underkurs upprätthålls. Detta ståndpunktstagande motiveras inte närmare av utredningen.

Utredningen har inte ansett lämpligt att införa ett system med rösträttslösa aktier. I utredningsförslaget har intagits den nuvarande bestämmelsen om att ingen aktie får ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie.

7.3 Fondbörsutredningen

Fondbörsutredningen har i sitt gemensamt med samarbetsutredningen framlagda förslag till lag med särskilda redovisningsbestämmelser för vissa större företag också medtagit regler om s. k. emissionsprospekt. Utredningen pekar på att sådant prospekt eller liknande handling vanligen offentliggörs vid nyemissioner, blockutförsäljning av aktier och liknande erbjudanden. Med emissionsprospekt avser utredningen medde-

lande om emission etc. avsett för tidigare eller nytillkommande aktieägare och innehållande utförlig, främst ekonomisk information om vederbörande företag. Utredningen konstaterar att utvecklingen i praxis i fråga om såväl de situationer som föranleder prospekt som dessas innehåll fortfarande pågår. Risken för att en lagstiftning kan stoppa denna utveckling har uppmärksammats av utredningen. Ett lagfäst krav på att ge ut emissionsprospekt motiveras emellertid bl. a. av att prospekt inte alltid uppfattas som ett självklart led i tillhandahållandet av beslutsunderlag gentemot aktiemarknaden.

Emissionsprospekt skall enligt förslaget upprättas då bolaget eller aktieägare däri offentliggör eller på annat sätt riktar inbjudan till en vidare krets att teckna eller köpa aktier i bolaget. Härunder faller sålunda kontantemissioner, blockförsäljningar, introduktion på marknaden av aktier i bolag, som tidigare varit ägda av få personer, samt s. k. utbyteserbjudanden, dvs. då ett bolag erbjuder aktieägarna i ett annat bolag att överta dessas aktier såsom apportegendom i en nyemission. Vidare omfattar förslaget utgivande av konvertibla skuldebrev samt överlåtelse av teckningsrätter. Den gemensamma omständigheten för de olika marknadserbjudanden som omfattas av förslaget är att rätt till aktier i någon form blir föremål för förvärv.

För att ett marknadserbjudande skall föranleda emissionsprospekt förutsätts enligt förslaget viss storlek såväl på bolaget som på emissionen eller försäljningen. Enligt förslaget sammanhänger kraven på informationsnivå i emissionsprospekt nära med de krav som utredningen uppställer för årsredovisning och delårsrapporter i större företag (se härom avsnitt 11.3). Utredningen föreslår därför att emissionsprospekt skall krävas endast om nettovärdet av bolagets tillgångar överstiger 10 milj. kr. eller beräknas komma att överskrida denna summa efter emissionen av aktier eller konvertibla skuldebrev. Vidare föreslår utredningen att upprättande av prospekt endast behöver ske, om det totala belopp som till följd av inbjudan till en vidare krets kan komma att bli erlagt överstiger 1 milj. kr. Förslaget upptar detaljbestämmelser bl. a. om vilka handlingar och särskilda uppgifter emissionsprospekt skall innehålla. Detta redovisas närmare i specialmotiveringen.

7.4 Remissyttrandena m. m.

7.4.1 Aktiebolagsutredningens förslag

Förslaget att i svensk rätt införa regler om v i n s t a n d e l s b e v i s tillstyrks av åtskilliga remissinstanser däribland *bankinspektionen, Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, kammarrätten, patentverket, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, advokatsamfundet, styrelsen för Stockholms fondbörs, Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, Svenska revisorsamfundet* och *Svenska sparbanksföreningen.*

Näringslivet ansluter sig till utredningens uttalande att det för näringslivets styrka och utveckling är av vikt att finansieringsfrågan kan lösas i de former som med hänsyn till konjunkturen och andra förhållanden är lämpliga för bolaget och för finansiärerna. Det är också viktigt att de i många främmande länder förekommande finansieringsformerna står svenska företag till buds. Efterhand som valutarestriktionerna mildras eller avskaffas ökas i hög grad angelägenheten av att det inte finns några onödiga hinder mot svenska bolags upplåning utomlands.

Bankofullmäktige och *kapitalmarknadsutredningen* motsätter sig inte förslaget om införande av vinstandelsbevis. Fullmäktige framhåller emellertid att införandet av nya finansieringsinstrument inte utan vidare kan väntas ge näringslivet något betydande tillskott av långfristigt kapital. Skulle någon ökning av utbudet av långfristigt kapital följa av en introduktion av nya finansieringsformer, torde den komma att härröra från allmänheten. Nya typer av kreditinstrument medför emellertid en ökad osäkerhet i företagets finansieringsstruktur och är genom sin ofta komplicerade konstruktion svårbedömbara som placeringsobjekt. Särskilt mot bakgrunden av att allmänheten förutsätts svara för en större del av det ökade kapitalutbudet är det angeläget att lagreglerna utformas så att inte en kraftigt ökad risk och osäkerhet för kreditgivare och låntagare på kapitalmarknaden uppkommer. Särskilt vinstandelsbevis anser fullmäktige kunna medföra en sådan ökad osäkerhet. Fullmäktige påpekar också att den enda bestämmelse som enligt utredningen skall införas i aktiebolagslagen är att räntans storlek skall vara beroende av utdelningen eller av bolagets vinst. I praktiken kan därför vinstandelslånen vara förenade med en mängd olika villkor som gör att långivarens ställning antingen kan likna fordringsägarens eller en aktieägares. Fordringsbevisen har som följd härav benämnts "lånedebentures" resp. "delägardebentures". Lånedebentures medför rätt till återbetalning med nominella beloppet och har en bestämd, inte onormalt lång löptid. Delägardebentures medför däremot rätt till betalning ur bolagets tillgångar vid likvidation eller uppsägning inte med nominellt belopp utan med belopp beräknat efter exempelvis den genomsnittliga marknadskursen under en period före uppsägningen eller likvidationen. Om delägardebentures har en mycket lång löptid, torde innehavarna kunna anses nästan likställda med aktieägarna ehuru utan rösträtt. Innehavare av vinstandelsbevis löper emellertid enligt fullmäktige vissa risker. De har sålunda knappast någon möjlighet att hindra att aktieägarna sätter utdelningen så lågt att någon tilläggsränta inte utgår. Om tilläggsräntan är beroende av den redovisade vinstens storlek, kan denna genom bokslutsdispositioner också nedbringas till nivå där tilläggsräntan blir ringa eller ingen. Har bolaget rätt att säga upp lånet och skall skuldebreven inlösas till det genomsnittliga marknadsvärdet under en viss tidsperiod, blir frestelsen stor att företa sådana dispositioner när dagen för uppsägningen av lånet

närmar sig. Eftersom vinstandelsbevisets innehavare inte har några möjligheter att klandra bolagsstämmans beslut och inte heller har rätt att närvara vid denna, blir hans ställning svag. Osäkerhetsmomenten motverkas, om villkoren utformas så att lånet inlöses till ett bestämt eller eventuellt ett indexreglerat belopp vid en på förhand fixerad tidpunkt. En sådan bestämmelse eliminerar frestelsen för låntagaren att genom bokslutsdispositioner inför uppsägningsdagen driva ned inlösensvärdet på vinstandelsbevisen. Från långivarens synpunkt är det en väsentlig skillnad i riskhänseende, om både inlösenstidpunkt och återbetalningsbelopp är på förhand fixerade jämfört med en situation där osäkerhet råder om båda dessa faktorer. Fullmäktige säger sig vara medvetna om de invändningar som kan riktas mot att genom en associationsrättslig lagstiftning införa bestämmelser om de villkor som får vara förenade med skuldebrev. Fullmäktige är därför av den uppfattningen att ett införande av vinstandelslån kommer att framtvinga ingående överväganden av de former under vilka de kan införas i placeringsreglementena för marknadens institutionella kapitalplacerare.

Kapitalmarknadsutredningen redovisar samma inställning som bankofullmäktige samt anför att vinstandelslån medför sådana risker för långivarna att det bör övervägas att införa någon form av tillsyn av villkoren under vilka sådana utges. Även *hovrätten för Västra Sverige* påpekar att i utredningsförslaget inte föreskrivs några begränsningar i möjligheten att variera villkoren för vinstandelslån. Vinstandelsbevis kan därför löpa på mycket lång tid och återbetalningsreglerna kan utformas så att bevisens innehavare erhåller andel i bolagets behållna förmögenhet. Innehavarna får emellertid en mycket osäker ställning. De saknar rösträtt på bolagsstämma och kan inte ingripa mot icke önskvärda bolagsstämmobeslut. De kan inte få företräde till teckning vid en emission av nya vinstandelsbevis utan måste tåla att värdet av deras andelsrätter minskar allteftersom nya vinstandelsbevis med rätt till andel i bolagets förmögenhet ges ut. Regler som ger utrymme för sådana typer av vinstandelsbevis utan att ge andelsinnehavarna bättre skyddsmöjligheter ger enligt hovrätten anledning till allvarliga betänkligheter. Härtill kommer att utgivande av delägardebentures kan på ett ingripande sätt förändra aktieägarnas ställning eftersom flera personer får andel i bolagsförmögenheten utan att aktieägarna genom företräde till nyteckning kan förhindra detta. Med rådande osäkerhet om de skattemässiga konsekvenserna vill hovrätten förorda att reglerna om vinstandelsbevis begränsas till att avse delägarbevis utan rätt till andel i bolagets tillgångar dvs. sådana former där lånevillkoren föreskriver återbetalning med nominellt eller indexberäknat belopp.

Näringslivet uttalar att styrelsen är behörig att utan stöd av bolagsstämmobeslut emittera lån för bolaget och därvid även bestämma lånevillkoren, t. ex. räntesatsen för lånet. Ett låneavtal, som styrelsen utan

särskilt bemyndigande från bolagsstämman äger ingå, lär föreligga, om avtalet inte innehåller annan avvikelse från sedvanliga lånebestämmelser än att räntan angivits i relation till utdelningen till aktieägare i bolaget eller till bolagets vinst. Rättsläget blir annorlunda först om låneavtalet — utöver en dylik ränteklausul — innehåller bestämmelser av sådan art att skuldebrevens innehavare måste jämställas med delägare i bolaget. Näringslivet syftar på sådana bestämmelser beträffande inlösningskursen på skuldebreven, som innebär att skuldebrevens innehavare vid en likvidation av bolaget får rätt till andel i bolagets behållna tillgångar utöver skuldebrevens nominella belopp, eller som innebär att vid inlösen av skuldebreven utan samband med bolagets likvidation betalning skall erläggas efter skuldebrevens marknadskurs. Bestämmelserna i aktiebolagslagen om vinstandelsbevis bör enligt näringslivet begränsas till emission av sådana skuldebrev, vilkas innehåll gör skuldebrevens innehavare i väsentliga hänseenden jämställda med aktieägare.

Kammarrätten anser att vinstandelsbevisen för utländska kapitalplacerare torde vara attraktivare än svenska aktier. För de svenska försäkringsbolagen blir vinstandelsbevisen särskilt intressanta därför att de kan antas ge en tillfredsställande värdesäkring och därför bli av särskild betydelse för den s. k. fria sektorn av försäkringsfond. Den nya kapitalanskaffningsformen kan därför, rätt utnyttjad, visa sig bli av utomordentlig betydelse för bolagen och för samhället. En förutsättning är emellertid att de låntagande bolagen vid sina inkomsttaxeringar kan räkna med rätt till avdrag för hela den ränta som de har att utge på vinstandelsbevisen. Kammarrätten understryker därför behovet av klarläggande regler i skattelagstiftningen i detta hänseende. Vidare betonas att ett lagfästande av regler om vinstandelsbevis också kan få vissa icke önskvärda konsekvenser. Skulle skattefrågan lösas så att avdragsrätt för det emitterande bolaget medges utan inskränkning för hela den på vinstandelsbevis utfallande räntan, måste man räkna med risk för missbruk särskilt i mindre och medelstora bolag. Ett aktiebolag skulle nämligen kunna beredas avdragsrätt för utbetalningar, som i verkligheten innefattar utdelning av vinst på av huvudaktieägarna tillskjutet kapital. Med hänsyn till risken för missbruk föreslår kammarrätten att man inför någon form av begränsning i möjligheten för bolagen att utnyttja vinstandelslånen. En lösning skulle kunna vara att denna kapitalanskaffningsform förbehålls företag som är skyldiga att hålla auktoriserad revisor. För att inte helt utesluta mindre aktiebolag från användning av finansieringsform skulle regeln enligt kammarrätten kunna kompletteras med föreskrifter om dispensförfarande.

Svenska bankföreningen och *Sveriges industriförbund* har i en särskild framställning tagit upp frågan om bolag bör tillåtas att emittera nya aktier till underkurs. Organisationerna anför härom i huvudsak följande.

Förbudet mot emission till underkurs medför att ett börsregistrerat aktiebolag, vars aktier noteras under pari inte kan genomföra en nyemission. Eftersom en nyemission med hänsyn till risken för kursändringar i praktiken måste genomföras till en kurs, som ligger ett stycke under börskursen, kan inte heller ett bolag, vars aktier noteras till pari eller något däröver, genomföra en nyemission. Ett företag som är i detta läge måste först genomföra en nedsättning av aktiekapitalet med överföring av nedsättningsbeloppet till reservfonden innan en nyemission kan genomföras. Detta stöter emellertid enligt organisationerna på mycket stora praktiska svårigheter i ett börsregistrerat bolag med aktierna spridda på ett stort antal händer. Härtill kommer att en sådan nedsättning för aktieägaren i gemen måste framstå som svårbegriplig och kan föranleda honom att tro att man tar ifrån honom något. Dessa praktiska och psykologiska hinder måste betraktas som så allvarliga, att man inte kan räkna med att ett börsregistrerat bolag av större format skall kunna bereda väg för en nyemission genom att genomföra en nedsättning av aktiekapitalet. Frågan är därför enligt organisationerna hur ett bolag i denna situation skall gå tillväga för att kunna genomföra en kapitalökning.

I balansräkningen har posten aktiekapital en informativ uppgift därigenom att den ger uppgift om det tillskott som lägst har inbetalts för aktierna. Behovet av information om att en nyemission har skett till underkurs skulle utan svårighet kunna tillgodoses genom en föreskrift att underkursens totala belopp skall redovisas som en avdragspost från aktiekapitalet. Det rör sig emellertid inte bara om ett informationsproblem. Frågan är också hur möjligheten till vinstutdelning skulle påverkas av att emission får ske till underkurs. För att emissionen skall vara tillräckligt attraktiv måste det nämligen vara möjligt att verkställa vinstutdelning även efter emissionen utan hinder av att aktiekapitalet inte är fullt täckt.

Organisationerna påpekar att enligt förslaget kan en förlust i balansräkningen utan borgenärernas hörande skaffas bort genom nedsättning av aktiekapitalet, men vinstutdelning får därefter, trots att förlusten har försvunnit, inte ske utan borgenärernas hörande under de närmaste tre åren. Denna spärregel mot vinstutdelning syftar till att förhindra att tillskjutet aktiekapital återbetalas till aktieägarna. Den bör enligt sina grunder inte vara tillämplig när minusposten i aktiekapitalet avser endast det mot underkursen svarande beloppet, eftersom detta belopp aldrig har inbetalats till bolaget och bör redovisas såsom en särskild avdragspost från aktiekapitalet. Eftersom avdragsposten inte manifesterar någon förlust saknas enligt organisationerna anledning att låta den få samma verkan som en nedsättning av aktiekapitalet, nämligen att vinstutdelning endast skall få ske med borgenärernas hörande. Inget borgenärsintresse kan åberopas till stöd härför. En aktiekapitalökning genom

nyemission har ju skett och inte minskat borgenärernas trygghet även om emissionen har skett till underkurs.

Organisationerna framhåller vidare att balansräkningen normalt skall ge ett riktigt uttryck för det egna kapitalets verkliga värde i vart fall så att det egna kapitalet inte är lägre än balansräkningen utvisar. Det bör då kunna försvaras att den avdragspost som uppkommit vid emission till underkurs utan vidare utjämnas mot fritt eget kapital eller i andra hand mot reservfond. Är man inte beredd att tillmäta balansräkning sådant vitsord, kan man ställa upp det villkoret att det egna kapitalets värde har vitsordats av bolagets revisorer. Organisationerna anser det emellertid vara onödigt att i lagen ta upp något krav på revisorsintyg.

Organisationerna menar att nyemission till underkurs skall kunna ske på sådant sätt att vid emissionstillfället den minuspost, som uppkommer på grund av att emissionen sker till underkurs, utjämnas mot fritt eget kapital eller i andra hand mot reservfond. Denna utjämning bör emellertid också kunna anstå något. Vid en nyemission till pari eller därutöver, skall det enligt förslaget, påpekar organisationerna, räcka att aktierna har till fullo betalts inom två år från ökningsbeslutet. I enlighet härmed borde det vara till fyllest att i balansräkningen upptagen avdragspost, svarande mot beloppet av underkurs, utjämnas mot fritt eget kapital eller mot reservfond inom två år från ökningsbeslutet.

Organisationerna framhåller vidare att om man vill understryka att möjligheten till nyemission till underkurs skall stå till buds bara för företag vars aktier noteras vid eller något under pari, det kan ske genom att man i lagen sätter in en procentuell gräns för underkursen, t. ex. 20 %.

Organisationerna uttalar slutligen att frågan om emission till underkurs inte har något att göra med den inbördes relationen mellan aktieägarna. Den omständigheten att emissionskursen ligger under värdet på de förutvarande aktierna ger upphov till exakt samma problem vare sig emissionskursen ligger över eller under pari. Behovet av en utjämning mellan förutvarande och nytillkommande aktieägarna genom regler om företrädesrätt till teckning och överlåtelse av teckningsrätter finns enligt organisationerna i lika mån i båda fallen.

Näringslivet tar upp förslaget om att ingen aktie får ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie. Näringslivet påpekar att det i förarbetena till gällande bestämmelser gjordes en avvägning mellan principen "lika kapitalinsats lika rösträtt" och behovet av att kunna utge aktier i olika röstvärden. Man ansåg sig då behöva beakta att man genom att ge ut aktier med olika röstvärde kan vinna en utländsk kapitalinvestering i svenska aktier i en utsträckning som annars skulle vara omöjlig på grund av bestämmelserna i 1916 års lag. En regel som medgav förhållandet 1—10 ansågs då innebära att man tog tillräckligt hänsyn till de legitima intressen som kunde föreligga av investering av aktiekapital med lägre rösträtt.

Näringslivet framhåller att svensk företagsamhet i hög grad har internationaliserats under efterkrigstiden. En vanlig och från likviditetssynpunkt önskvärd metod för finansiering av förvärv av utländska företag är att som likvid lämna aktier i det svenska bolaget. Särskilt om ett svenskt bolag skulle vilja genom apportemission i utlandet förvärva utländska naturtillgångar, kan det vara av stort värde att betala med aktier utan risk för att det utländska inflytandet blir alltför stort. Detta gäller särskilt om nuvarande regler om bundna och fria aktier skulle upphävas eller modifieras. Behovet kan dock vara starkt även om utlänningsklausuler finns kvar, eftersom den disponibla kvoten av fria aktier kan vara för liten för att en större apportemission utomlands skall kunna genomföras. Näringslivet förordar därför en vidgning av de tillåtna relationerna mellan aktiernas röstvärde. Detta kan underlätta att svenska aktier placeras på utländska kapitalmarknader utan att det utländska inflytandet i bolagen blir onödigt omfattande. Näringslivet föreslår att den största tillåtna skillnaden i röstvärde mellan olika stamaktier får bli 1—20 även om en sådan skillnad kan vara i snävaste laget.

Näringslivet tar också upp frågan om att införa aktier utan rösträtt. Det påpekas därvid att det utomlands förekommer att aktier utan rösträtt utges som preferensaktier. Detta accepteras därför att aktieägarna kompenseras för bortfallet av rösträtten genom företrädesrätt till vinstutdelning. Det är enligt näringslivet angeläget att även denna finansieringsform står svenska företag till buds. Preferensaktieägare måste emellertid tillförsäkras att, om vinst uteblir ett visst år, den utdelning vartill de är berättigade framför stamaktieägare förs vidare till kommande år då utdelning sker. Näringslivet föreslår därför en regel av innehåll att aktie får ha lägre röstvärde än en tjugondel av annan aktics röstvärde eller får vara utan röstvärde, såvida aktien medför företrädesrätt för årlig vinstutdelning framför aktie med högre röstvärde liksom även rätt att — om under ett eller flera år sådan utdelning inte har lämnats — av följande års vinst erhålla vad däri brustit innan utdelning på aktie med högre röstvärde får ske.

Svenska aktiesparares riksförbund anser att förekomsten av aktier med olika röstvärde strider emot principen att inflytandet i ett aktiebolag skall stå i proportion till risktagandet. De motiv för graderad rösträtt som tidigare gjorde sig gällande, nämligen önskan att förhindra utländsk dominans i svensk industri, kan nås på andra vägar. Från allmän synpunkt föreligger inte några skäl för att bevara rösträttsskillnader. Förbundet anser därför tiden mogen för ett principiellt ställningstagande mot olika röstvärden i ett aktiebolag.

7.4.2 Fondbörsutredningens förslag

Förslaget om emissionsprospekt har under remissbehandlingen i huvudsak lämnats utan kommentarer. Riktigheten av att såsom föreslagits

uppställa ett visst minsta nettovärde som förutsättning för bestämmelsernas tillämpning ifrågasätts emellertid av *Skånes handelskammare.* Denna delar i princip utredningens uppfattning att bestämmelserna endast bör gälla företag av viss storleksordning men anser det inkonsekvent att ett företag med ett nettovärde av exempelvis endast 5 milj. kr. inte skall vara skyldigt utge emissionsprospekt även om övriga rekvisit enligt bestämmelsen är uppfyllda, då samtidigt ett företag med ett nettovärde av 10 milj. kr. eller mera är underkastat sådan skyldighet. Handelskammaren anser vidare att rekvisitet "en vidare krets" bör förtydligas.

8 Aktier och aktiebok m. m.

8.1 Nuvarande ordning

Aktiekapitalet är enligt nu gällande lag fördelat på ett visst antal aktier var och en lydande på visst nominellt belopp. Huvudregeln är att aktie är fritt överlåtbar. I bolagsordningen kan emellertid tas in bestämmelser om lösningsrätt och hembudsskyldighet vid aktiers övergång till annan. Vidare kan utländska och vissa därmed jämställda rättssubjekt förbjudas att förvärva aktier eller viss del av aktier i bolaget, s. k. utlänningsklausuler. Andra begränsningar av aktiers fria överlåtbarhet kan inte göras.

I utlänningsklausul kan bestämmas att viss del av aktierna inte skall omfattas av klausulen, s. k. fria aktier. De aktier för vilka klausulen gäller brukar kallas bundna aktier. De som enligt utlänningsklausul inte får förvärva bundna aktier kallas ibland förbjudna rättssubjekt. Förvärvar ett sådant rättssubjekt en bunden aktie genom överlåtelse, är förvärvet ogiltigt.

Det normala är att aktiebrev utfärdas på aktierna. Aktiebolagslagen innehåller olika bestämmelser som syftar till att den som förvärvar ett aktiebrev inte av brevet skall bli vilseledd i fråga om den rätt han får genom förvärvet. Aktiebrevet kan efter dispens ställas till innehavaren. Innehavaraktier är dock ovanliga. Som regel ställs aktiebreven till viss man, s. k. namnaktiebrev. Vid överlåtelse av aktiebrev kan förvärvaren göra godtrosförvärv enligt de regler som gäller vid förvärv av löpande skuldebrev. Är det fråga om ett namnaktiebrev, tillämpas reglerna om överlåtelse av orderskuldebrev. Överlåtaren måste ha aktiebrevet i sin besittning och överföra detta i förvärvarens besittning för att godtrosförvärv skall kunna ske. Dessutom måste den godtroende förvärvaren kunna åberopa en skriftlig överlåtelse från den vars namn aktien är utställd på.

Aktierätten innebär en rätt att delta i bolagets förvaltning på bolagsstämma och en rätt att få ekonomiska prestationer från bolaget såsom vinstutdelning, rätt att deltaga i nyemission, likvidationskvot etc. En

ägare av en namnaktie får inte delta i bolagets förvaltning förrän han införts i aktieboken. Aktieboken är en förteckning över aktieägarna som enligt huvudregeln förs av bolagets styrelse. I princip är styrelsen skyldig att införa en innehavare av namnaktie i aktieboken, om innehavaren kan åberopa lydelsen av sammanhängande till honom fortgående skriftliga överlåtelser. För rätten att få ekonomiska prestationer fordras inte, att aktieinnehavaren är antecknad i aktieboken, men det krävs att han kan legitimera sitt aktieinnehav på det sätt som skulle fordras för att anteckna honom i aktieboken. När det gäller rätten till utdelning brukar dock många aktiebolag förse aktiebreven med utdelningskuponger, av vilka var och en representerar den mot ett visst aktiebrev svarande rätten till utdelning för en viss räkenskapsperiod. En utdelningskupong som har blivit skild från aktiebrevet betraktas som ett skuldebrev. När beslut om utdelning har fattats utgör den utdelningsberättigade kupongen ett skuldebrev till innehavaren, och bolaget skall följaktligen betala utdelningen till innehavaren av kupongen oberoende av om innehavaren är aktieägare eller inte.

När aktieteckning har skett, kan stiftarna utfärda ett teckningsbevis. När bolaget bildats och styrelse valts, kan teckningsbeviset bytas ut mot ett interimsbevis. Aktiebrev får emellertid inte utfärdas förrän aktien i fråga är fullt betald och full betalning har erlagts för aktier motsvarande minimikapitalet. Detta senare förhållande måste också vara registrerat.

En aktie är enligt gällande lag i princip odelbar gentemot bolaget. Vissa undantag finns dock. Aktieägare har rätt att teckna nya aktier vid ökning av aktiekapitalet genom nyemission. Ökas aktiekapitalet genom fondemission, har aktieägare rätt att få nya aktier utan teckning. De nu nämnda rättigheterna kan överlåtas, och för att underlätta överlåtelserna utfärdas ofta teckningsrättsbevis resp. delbevis. Som en sammanfattande benämning för dessa två typer av bevis kan användas termen emissionsbevis.

Enligt LFA har bolagen möjlighet att genom beslut av bolagsstämma övergå till ett annat system i vilket distribution av utdelning och emissionsbevis sker med hjälp av datateknik. Aktiebrev med kuponger ersätts med kuponglösa aktiebrev som i princip skall omfatta en persons hela aktieinnehav i bolaget. Vid aktieövergång till ny ägare får denne vid anmälan nytt aktiebrev och det gamla makuleras. Legitimation för mottagande av utdelning och deltagande i nyemission vid ökning av aktiekapitalet knyts till registrering i aktieboken eller i en särskild förteckning över uppdragstagare eller panthavare som har rätt att lyfta utdelning och delta i nyemission. Den som på en viss i utdelnings- och kapitalökningsbeslut angiven dag, avstämningsdagen, är registrerad i aktieboken eller förteckningen har rätt att få utdelning och emissionsbevis sända till sig. Om aktie förvaltas av bank eller fondkommissionär som har fått särskild auktorisation, får förvaltare föras in på aktiebrev och i aktiebok i stället

för aktieägaren. Detsamma gäller i vissa fall utländsk förvaltare. Vid förvaltarregistrering kan aktieägaren inte utöva sin rätt att delta i bolagets förvaltning. En sammanställning av uppgifter om aktieägare som har mer än 500 aktier i ett bolag registrerade hos svenska förvaltare skall vara offentlig. Aktieboken skall föras med hjälp av automatisk databehandling. Utskrift av aktieboken i läsbart skick skall ske enligt vissa regler, och utskriften skall vara offentlig med undantag för uppgift om aktieägare som har högst 500 aktier. Utskrift av hela aktieboken avseende förhållandena tio dagar före bolagsstämma skall hållas tillgängliga för aktieägarna vid stämman. Denna fullständiga utskrift är alltså inte offentlig. Förutom aktieboken skall föras ett aktiebrevsregister över utfärdade aktiebrev. Vissa uppgifter, bl. a. förande av aktiebok, aktiebrevsregister och den särskilda förteckningen samt distribution av utdelning och emissionsbevis skall för aktiebolagens räkning centralt handhas av en värdepappercentral, vilken under namnet Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag drivs av staten och fondkommissionärerna gemensamt.

8.2 Aktiebolagsutredningen

Grunderna för det nu gällande systemet behålls i huvudsak oförändrade i förslaget. Vissa nyheter föreslås dock.

Utredningen framhåller att principen om aktiers fria omsättbarhet är viktig och från den enskilda aktieägarens synpunkt utgör ett led i minoritetsskyddet därigenom att en aktieägare som ogillar bolagsledningen har möjlighet att sälja sitt aktieinnehav och på det sättet dra sig ur bolaget. Å andra sidan kan det, särskilt i familjeföretag, finnas ett starkt intresse av att kunna hålla delägarkretsen sluten. Andra länders lagstiftning ger enligt utredningen vanligtvis större möjligheter än svensk lag att begränsa rätten att överlåta aktier. Utredningen föreslår därför en regel enligt vilken i bolagsordningen kan intas förbehåll att aktie inte kan förvärvas genom överlåtelse utan bolagets tillstånd. Skulle Sverige anslutas till EG med påföljd att gällande regler om bundna aktier måste ändras, kan den föreslagna regeln enligt utredningen få större betydelse. I så fall bör de stränga kraven för införande av ett sådant förbehåll i bolagsordningen — enligt förslaget i princip samtycke av alla aktieägare — mildras.

Det ankommer enligt förslaget på styrelsen att besluta om tillstånd enligt den nya bestämmelsen skall ges, såvida inte bolagsordningen föreskriver något annat. Bolagsordningen skall också kunna innehålla regler om förutsättningarna för tillstånd. Styrelsen skall avgöra tillståndsfrågan snarast möjligt och omedelbart skriftligen underrätta sökanden om beslut. Har underrättelse inte avsänts inom två månader från det ansökan om tillstånd kom in till bolaget, skall tillstånd anses ha blivit meddelat. Utredningen framhåller i detta sammanhang att av allmänna rättsprinci-

per följer att en chikanös vägran av bolaget att godkänna en överlåtelse är rättsstridig.

Reglerna om lösningsrätt och hembudsskyldighet behålls i utredningsförslaget med vissa jämkningar. Vidare behålls systemet med utlänningsklausuler och bundna resp. fria aktier. På en punkt anser utredningen emellertid att det finns anledning att mjuka upp de gällande reglerna om bundna och fria aktier. Det finns f. n. ingen möjlighet att ge dispens beträffande aktier som är bundna genom förbehåll i bolagsordningen. Vid ett utvidgat internationellt samarbete särskilt inom Norden synes det enligt utredningen angeläget att sådan dispens i särskilda fall skall kunna ges. Eftersom dispens emellertid inte bör komma ifråga i direkt strid mot bolagsordningens bestämmelser, bör dispensmöjligheten vara beroende av att bolagsordningens förbehåll innefattar en bestämmelse om att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan för särskilt fall ge tillstånd att utan hinder av förbehållet förvärva bundna aktier. Den som förvärvar bundna aktier med sådant tillstånd får enligt utredningsförslaget samma ställning som förbjudet rättssubjekt som förvärvat bundna aktier genom familjerättsliga förvärv, något som f. n. är tillåtet. Slutligen bör nämnas att utredningen föreslår en rad detaljändringar i nu gällande regelsystem. Detta redovisas närmare i specialmotiveringen.

8.3 Remissyttrandena

Utredningens förslag att i bolagsordningen kan tas in förbehåll att aktie inte kan förvärvas genom överlåtelse utan bolagets tillstånd, har uppmärksammats av åtskilliga remissinstanser. Flera av dem är tveksamma om en sådan regel bör införas och andra remissinstanser avstyrker förslaget i den delen. *Bankinspektionen* framhåller att aktieägarna i ett familjeföretag eller därmed jämförligt bolag kan ha ett intresse av att hålla delägarkretsen sluten. Det intresset kan emellertid tillgodoses genom förbehåll om lösningsrätt vid akties övergång till ny ägare. Den föreslagna bestämmelsen kan också få betydelse som barriär mot utländskt inflytande, om Sverige anknyts till EG på ett sådant sätt att gällande regler om bundna aktier måste ändras. Inspektionen ifrågasätter emellertid om inte ett eventuellt behov mot skydd av utländskt inflytande kan tillgodoses genom bestämmelser om lösningsrätt. Inspektionen framhåller vidare att förslaget har uppenbara nackdelar. Dessa kan sammanfattas så att en minoritetsaktieägare i bolag med begränsat antal aktieägare blir i så hög grad beroende av majoritetsägarna att minoritetsposterna kan bli helt värdelösa. Risken för att aktier blir mer eller mindre värdelösa och att också andra olägenheter uppkommer genom att förvärvare vägrats godkännande kan inte negligeras. En sådan situation skulle exempelvis kunna inträffa när minoritetsaktier har ärvts och arvingen önskar sälja aktierna för att få medel till arvsskatten. Inspek-

tionen anser att nackdelarna överväger och avstyrker därför förslaget. Även *kommerskollegium* framhåller att den enskilda aktieägarens intresse bör gå före bolagets intresse av att kunna hålla delägarkretsen sluten. Kollegiet avstyrker därför förslaget. Samma inställning kommer till uttryck i remissyttrandet från *Skånes handelskammare*. Handelskammaren kan acceptera ett förbehåll att aktie inte kan förvärvas genom överlåtelse utan bolagets tillstånd endast under förutsättning att bolaget blir skyldigt att anvisa annan köpare och i sista hand att självt inlösa aktierna, om tillstånd vägras.

Näringslivet upplyser att det vid beredningen av sitt remissyttrande har inhämtat uppgifter om de erfarenheter internationellt verksamma industriföretag har av förbehåll av ifrågavarande slag. Dessa erfarenheter pekar på att följderna av ett sådant förbehåll är svåra att överblicka och att förbehållen kan slå mycket nyckfullt. I ett familjeföretag kan majoriteten i styrelsen tänkas godkänna en utomståendes förvärv av en majoritetspost kanske t. o. m. till överpris. Har överlåtelse av en majoritetspost skett, skyddas inte längre familjeintressena utan de familjemedlemmar, vilkas aktier den nye förvärvaren inte har köpt, befinner sig i en sämre situation än om förbehållet inte hade funnits. Genom att aktierna inte är normalt överlåtbara, är minoritetsaktieägaren i hög grad utlämnad åt den nye förvärvarens godtycke. Förbehåll att aktieförvärv skall godkännas av bolaget förekommer också då flera större företag bildar ett gemensamt ägt bolag för att tillsammans driva ett projekt. Från svensk sida har man i internationella sammanhang ibland tvingats gå med på sådana förbehåll på grund av yrkanden från utländska medkontrahenter. Men man har då kalkylerat med att "en död hand" skulle kunna läggas över den gjorda investeringen. Ett förbehåll är också i hög grad ägnat att minska förmögenhetsvärdet på aktier för vilka det gäller. Möjligheten att belåna sådana aktier kommer att bli väsentligt sämre än om förbehållen inte hade funnits. Näringslivet ställer sig därför mycket tveksamt till den föreslagna bestämmelsen. Med hänsyn till den mycket allvarliga försämring av aktieägarnas rätt som införandet av ett förbehåll i ett existerande bolag skulle innebära, tar näringslivet avstånd från utredningens uttalande att det stränga kravet för införande av ett förbehåll bör mildras, om gällande lags regler om bundna aktier måste utgå eller modifieras med hänsyn till en svensk anknytning till en större internationell organisation.

Eftersom förbehåll kan utnyttjas för ett maktmissbruk som kan vara mycket svårt att komma till rätta med är det enligt näringslivets mening nödvändigt att regler ges om ersättning till dem som inte får sitt förvärv godkänt. Näringslivet föreslår därför att bestämmelserna om förbehåll kompletteras med en regel om att bolag, som vägrar tillstånd till aktieförvärv, inom viss tid skall anvisa annan förvärvare av aktierna. Har nytt av bolaget godkänt förvärv inte skett inom tidsfristen, skall tillstånd anses ha meddelats. Om överenskommelse om priset inte nås, bör

priset bestämmas enligt de regler som förutsätts gälla vid inlösen av minoritetsaktier. Dessutom bör ges regler om ersättning till förvärvare för utlägg för förvärvet utöver köpeskillingen samt om ränta för den tid som förflyter intill köpeskillingen erläggs. Även en sådan ersättningsregel har enligt näringslivet klara brister. Förvärvaren skulle under ganska lång tid vara oviss om huruvida hans förvärv skulle bli godkänt och om det slutliga priset. För bolag med börsregistrerade aktier kan en sådan ovisshet medföra allvarliga negativa konsekvenser. Det internationella förtroendet för svenska aktier skulle kunna skadas. För börsregistrerade aktier måste därför de högsta tillåtna tidsfristerna sättas väsentligt kortare än för andra bolag. Vidare fordras en komplettering av ersättningsreglerna. Den som förvärvar börsregistrerade aktier som omfattas av förbehåll bör vara tillförsäkrad att eventuell ersättning inte understiger vare sig börskursen vid tiden för förvärvet eller vid tiden för bolagets vägran. F. n. synes dock anledning saknas att tillåta börsregistrering av aktier för vilka förbehåll införs i bolagsordningen. Med hänsyn till det internationella förtroendet för svenska aktier anser näringslivet det dock angeläget att det nu klargörs, att förbehåll inte kan tillåtas gälla beträffande redan utgivna fria aktier. Inte heller bör förbehåll tillåtas omfatta aktier som tecknas eller erhålls såsom fondaktier på grundval av innehav av fria aktier.

Stockholms handelskammare uttalar inte någon bestämd mening i frågan om det föreslagna förbehållet bör införas i svensk lag. Handelskammaren menar att det kan anföras starka skäl både för och emot förslaget i denna del. *Svensk industriförening* ställer sig tvekande till den föreslagna bestämmelsen och menar att regeln är alltför hård. De nuvarande möjligheterna att i bolagsordningen ta in ett stadgande om hembudsskyldighet är i princip tillräckliga att tillgodose intressena av att hålla delägarkretsen sluten. *Hovrätten för Västra Sverige* framhåller att förbehållet kan leda till att en aktieägare varaktigt förhindras att frigöra sitt insatta kapital och kanske slutligen blir tvungen att sälja till övriga aktieägare till underpris. På det sättet skiljer sig tillståndsklausuler från lösningsklausuler. Olägenheterna bortfaller, om man ställer upp förköpsklausuler enligt vilka aktieägarna måste lösa in hembjuden aktiepost för att undvika att den övergår till annan. Då behöver aktieöverlåtaren inte komma i det tvångsläge som en tillståndsklausul kan leda till, om tillstånd inte beviljas. Hovrätten föreslår därför att den föreslagna bestämmelsen om tillståndsklausuler ersätts med en regel som medger bolagsordningsbestämmelser rörande förköpsrätt. Även *advokatsamfundet* ställer sig tvekande till förslaget. Samfundet anser att bolagets rätt att vägra tillstånd till överlåtelse av aktier uttryckligen borde begränsas till sådana fall då överlåtelsen uppenbarligen skulle strida mot bolagets intressen. *LRF* menar att beslutanderätten när det gäller att bevilja tillstånd bör ligga hos bolagsstämman och att de aktieägare som inte samtycker till överlåtelsen bör vara skyldiga att lösa aktierna i fråga.

Svenska försäkringsbolags riksförbund påpekar att förslaget innebär en anpassning till internationellt vanliga förhållanden. Förbundet har därför inte något att erinra mot förslaget men anser att förutsättningarna för tillstånd att förvärva aktier skall anges i bolagsordningen för undvikande av onödig tidsutdräkt vid behandling av sådana frågor. Detta kan ske genom att i bolagsordningen preciseras vilka som inte får förvärva aktier i bolaget. Inte heller *patentverket* motsätter sig förslaget i denna del.

Flera remissinstanser tar upp utredningens uttalande om att det vid en chikanös vägran från bolaget finns möjlighet att få ändring i bolagets beslut genom domstols dom. Man framhåller därvid att detta är ett alltför bräckligt skydd för den enskilde aktieägaren. Synpunkter av det slaget framförs av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsstyrelsen i Kalmar län, Svea hovrätt, bankinspektionen, advokatsamfundet, Stockholms handelskammare* och *Svenska revisorsamfundet.* Hovrätten menar att tillstånd inte skall få vägras utan godtagbara skäl. Från rättssäkerhetssynpunkt skulle det vidare enligt hovrätten kunna göras gällande att föreskrifter om förutsättningarna för tillstånd alltid bör anges i bolagsordningen. Liknande synpunkter framförs av *Stockholms handelskammare, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* och *Svenska revisorssamfundet.*

Den av utredningen föreslagna regeln att i bolagsordningen kan bestämmas att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer i visst fall kan ge tillstånd till förvärv av bunden aktie utan hinder av utlänningsklausul i bolagsordningen tillstyrks av *näringslivet, styrelsen för Stockholms fondbörs, KF* och *advokatsamfundet. LO* anser däremot att detta förslag inte bör genomföras. Ett svenskt antagande av EG:s regler för frigörelse av värdepappershandeln är inte aktuellt. Vidare talar enligt LO det ganska allvarliga betalningsbalansproblem Sverige har haft under senare år för att en fortsatt liberalisering av valutaregleringen t. v. bör anstå. Införs en dispensmöjlighet, kan det bidra till att den aktiesmuggling som börjat uppträda på senare år ökas. Den avgörande invändningen är dock enligt LO att förberedande av icke-diskriminering mot utlänningar som ägare inte kräver åtgärder omedelbart.

KF understryker att de väsentliga aktiebolagsrättsliga hindren för nordiskt samarbete i aktiebolagsform kvarstår så länge reglerna om utlänningsförbehåll och om bundna och fria aktier behålls. KF finner det inkonsekvent att såsom utredningen förordat å ena sidan slopa nationalitetskravet beträffande bl. a. verkställande direktör och styrelseledamöter men å andra sidan behålla nationalitetskravet beträffande aktieägarna. Särskilt med tanke på nordiskt samarbete och den nordiska rättslikheten anser KF att ett samlat övervägande av frågorna om bundna och fria aktier är i högsta grad aktuellt och att en utredning därför snarast

bör ske i frågan om reformering av 1916 års lag och de därmed sammanhängande reglerna i aktiebolagslagen om bundna och fria aktier.

Hovrätten för Västra Sverige anser att utredningen knappast har lyckats med att samordna förslaget med de nya reglerna om förenklad aktiehantering. Hovrätten menar att man i viss utsträckning kan förenkla förslaget så att samma bestämmelser kommer att gälla för avstämningsbolag och andra aktiebolag. Man bör åstadkomma i stort sett likformiga regler beträffande aktiebrevets utseende och aktieboken. Vad som kommer att skilja avstämningsbolag och andra bolag åt blir då enligt hovrätten väsentligen de särbestämmelser som i avstämningsbolagen måste följa av att införingen i aktieboken är avgörande för utdelningens utbetalning och för deltagande i emission. Hovrätten menar att det egentligen inte möter några hinder att föreskriva att sådana regler skall gälla i alla svenska aktiebolag. Med hänsyn till de olägenheter som kan tänkas under ett övergångsskede bör man dock kanske gå mera försiktigt fram. Ett partiellt närmande till reglerna för avstämningsbolag skulle dock vara ett första steg mot en fullständig samordning av de båda aktiesystemen. Hovrätten pekar därefter på några av de förändringar som fordras, om man önskar enhetliga regler om aktiebrev och aktiebok i olika typer av aktiebolag. *Fondbörsutredningen* förklarar däremot att den inte har någon erinran mot utredningsförslaget om att inarbeta LFA i ny aktiebolagslag.

9 Aktiebolagens organ

9.1 Nuvarande ordning

Ett aktiebolag är organiserat så att det finns en bolagsstämma, en styrelse och revisorer. I bolag vars aktiekapital eller maximikapital uppgår till 500 000 kr. skall det dessutom finnas en verkställande direktör. De olika bolagsorganen har följande uppgifter.

Bolagsstämman, i vilken varje aktieägare som är införd i aktieboken har rätt att delta, har det avgörande ordet i bolagets angelägenheter. Styrelsen och annan ställföreträdare för bolaget är skyldig att rätta sig efter de särskilda föreskrifter som meddelas av bolagsstämman. Bolagsstämman utser styrelseledamöter och revisorer.

Förvaltningen av bolagets angelägenheter ankommer i princip på styrelsen. Det är styrelsens uppgift att utse verkställande direktör. Har så skett, skall den löpande förvaltningen handhas av verkställande direktören samt ledningen och förvaltningen i övrigt tillkomma styrelsen. Styrelsen är emellertid överordnad verkställande direktören och kan ingripa i hans förvaltning när den så önskar. I aktiebolagslagen preciseras arbetsfördelningen mellan styrelse och verkställande direktör så att det åligger verkställande direktören att under styrelsens överinseende sörja för en sådan organisation av bolagets verksamhet, som med hänsyn till

bolagets förhållande kan anses tillfredsställande. Han skall också leda driften av bolagets rörelse och öva insyn över dess befattningshavare. Styrelsen är å sin sida skyldig att se till att en tillfredsställande organisation av bolagets verksamhet finns och skall utfärda erforderliga instruktioner för verkställande driektören och andra befattningshavare. Styrelsen skall också se till att erforderliga upplysningar angående bolagets förhållanden kommer styrelsen till handa på lämpligt sätt och vid lämpliga tider.

Styrelsen kan bestå av en eller flera ledamöter. I bolag där aktiekapitalet eller maximikapitalet uppgår till 500 000 kr. eller mer måste dock styrelsen bestå av minst tre ledamöter.

Som nämnts väljs revisorerna normalt av bolagsstämman. I bolag där aktiekapitalet eller maximikapitalet överstiger 500 000 kr. skall det finnas minst två revisorer. I vissa aktiebolag fordras kvalificerad revision. Minst en av revisorerna skall vara auktoriserad när det gäller bolag med aktiekapital eller maximikapital på 2 milj. kr. eller däröver eller om det är fråga om bolag vars aktier eller obligationer är noterade på svensk fondbörs. Auktorisation av revisor meddelas fr. o. m. den 1 juli 1973 av kommerskollegium. För auktorisation fordras bl. a. att vederbörande har avlagt ekonomexamen vid svensk handelshögskola eller svenskt universitet med vissa ämnen i examen. Vidare skall lämplighet för revisorsyrket ha dokumenterats genom minst fem års väl vitsordad praktik.

Vid sidan av auktoriserade revisorer finns s. k. godkända revisorer, vilka före utgången av juni 1973 kallades godkända granskningsmän. Godkännandet meddelas av kommerskollegium. Härför ställs vissa krav på teoretisk utbildning, lägre än vad som krävs i fråga om auktoriserade revisorer. Vidare ställs krav på minst fem års verksamhet som revisor. Godkänd revisor skall utses, om bolagsordningen föreskriver det eller när aktieägare som äger minst 10 % av aktiekapitalet begär det.

Aktiebolagslagen bygger på att revisorerna skall ha en självständig ställning både i förhållande till styrelsen och till aktieägarmajoriteten. Revisorerna skall beakta även minoritetens intressen. De skall dessutom se till att styrelsen inte överträder de regler i aktiebolagslagen och bolagsordningen som avser att skydda fordringsägarnas, andra utomståendes och det allmännas intressen.

Revisionsuppdraget innefattar löpande granskning av bolagets böcker och andra räkenskaper, granskning av bokslut och årsredovisning samt revision av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning.

Revisionsuppdraget utmynnar i att revisorerna avger revisionsberättelse. Detta skall för varje räkenskapsår ske senast två veckor före ordinarie bolagsstämma.

Åliggandet för revisorerna att också granska styrelsens och verkställande direktörens förvaltning, s. k. förvaltningsrevision, torde vara ganska unikt för vårt land. I förarbetena till gällande lag sägs att det lig-

ger i sakens natur att denna förvaltningsgranskning inte betyder att revisorerna skall tillvälla sig inflytande över förvaltningen. Granskningen skall väsentligen gå ut på att upptäcka eller förebygga olagliga eller eljest oförsvarliga förvaltningsåtgärder. Den ekonomiska lämpligheten av förvaltningsåtgärder tillkommer det inte revisorerna att kritisera i vidare mån än då åtgärderna kan tänkas föranleda dechargevägran och skadeståndstalan eller eljest framstår som pliktöverträdelser eller pliktförsummelser från bolagsledningens sida. Vid bedömningen av förvaltningsåtgärder måste revisorerna beakta de förhållanden som förelåg vid tiden då åtgärderna vidtogs. I förarbetena sägs slutligen att uppenbarligen bör revisorerna i sin förvaltningsgranskning över huvud gå fram med urskiljning.

Nuvarande lagstiftning innehåller bestämmelser som syftar till att garantera att ledningen av bolagen ligger i svenska händer. Styrelseledamot, verkställande direktör och revisor skall vara myndig och, såvida inte för särskilt fall dispens ges, här i riket bosatt svensk medborgare.

9.2 Aktiebolagsutredningen

Ett gammalt problem för aktiebolagslagstiftningen rör enligt utredningen maktfördelningen i bolagen. Det gäller att åstadkomma en balans mellan bolagets olika organ samt mellan å ena sidan majoriteten bland delägarna och å andra sidan minoriteten och enskilda aktieägare. Bolagsledningen, dvs. styrelsen och verkställande direktören, har i praktiken ofta avgörande inflytande redan genom den auktoritet som följer med sakkunskap och överblick över företagets angelägenheter. I mindre bolag föreligger inte sällan en mer eller mindre långtgående identitet mellan bolagsledningen och stämman, eftersom styrelseledamöterna innehar hela eller en stor del av aktiekapitalet. I stora bolag å andra sidan är det vanligt att bara en ringa del av aktieägarna begagnar sin rätt att delta i stämman. Det leder till att en med styrelsen lierad mindre grupp av aktieägare kan dominera stämmorna. Den rådande ordningen anser utredningen i stort sett vara ändamålsenlig. Utredningen framhåller att bolagsledningen i allmänhet kan sägas representera företagets mera långsiktiga intressen. Den känner ett mer omedelbart ansvar än mängden av aktieägare för företagets förpliktelser i samhället och mot de anställda. Några mera genomgripande ändringar i fråga om organisationen inom aktiebolagen föreslår utredningen inte. På ett par punkter har emellertid bolagsledningens kompetens gentemot bolagsstämman förstärkts. Vinstutdelning samt kapitalåterbäring vid nedsättning av aktiekapitalet får nämligen inte ske med större belopp än styrelsen medger.

För att få till stånd en kontroll av bolagsledningen föreslår utredningen regler som gör det möjligt för bolagsstämman att inrätta ett nytt särskilt organ det s. k. förvaltningsrådet. Förvaltningsrådets uppgift är att övervaka styrelsens och verkställande direktörens skötsel av bolagets

angelägenheter, att till ordinarie bolagsstämma avge utlåtande rörande årsredovisningen och i övrigt till stämman lämna sådana uppgifter som bör komma till aktieägarnas kännedom. Styrelsen och verkställande direktören skall ge förvaltningsrådet erforderliga upplysningar.

Förslaget om inrättande av förvaltningsråd har föranletts av att liknande organ finns i Norge och Finland. Utredningen framhåller att förslaget är förenat med vissa nackdelar. Det nya bolagsorganet kan göra makt- och ansvarsfördelningen i bolagen oklar. Det kan uppstå för bolagsverksamheten skadliga konflikter mellan detta organ och styrelsen. Administrationen kan bli tungrodd och fördyrad. I de nordiska förhandlingarna har man dock slutligen enats om att ta upp bestämmelser om förvaltningsråd. Utredningen framhåller också att förvaltningsrådet kan vara av värde genom att ge plats inte bara för valda aktieägare utan också för andra intressenter, framför allt anställda, som därigenom kan få goda möjligheter till insyn i företagen.

Utredningen framhåller att det är en förutsättning för en effektiv och ändamålsenlig revision att revisionsuppdragen handhas av personer som har tillräcklig teoretisk sakkunskap och praktisk erfarenhet för att utföra uppdraget på ett riktigt sätt. Det är emellertid inte möjligt att fordra att varje aktiebolag skall revideras av auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman eftersom antalet auktoriserade revisorer och godkända granskningsmän inte är tillräckligt stort. Lagregler om obligatoriskt användande av auktoriserade revisorer eller godkända granskningsmän måste enligt utredningen begränsas till att gälla för sådana bolag där behovet av högre sakkunskap är störst, vilket genomsnittligt är fallet i stora bolag med omfattande verksamhet. Utredningen har funnit lämpligt att i fråga om skyldigheten att ha kvalificerad revisor indela de större bolagen i två grupper. Den ena omfattar bolag som skall ha auktoriserad revisor. Den andra gruppen omfattar bolag i vilka revisionen kan utföras av antingen auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

Till bolag som skall vara skyldig att anlita auktoriserad revisor hänförs för det första alla bolag, vilkas aktier eller skuldebrev är noterade vid Stockholms fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer. Vidare hänförs till denna grupp aktiebolag som har tillgångar vilkas nettovärde enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger 6 miljoner kr. Detta senare förslag kommenterar utredningen på följande sätt.

Utredningen anser att aktiekapitalets storlek inte är något rationellt mått på bolagets verkliga storlek. Ett bolag med litet aktiekapital kan vara ekonomiskt mycket betydande, ha stor omslutning och många anställda. Bland kriterier som bättre än aktiekapitalets storlek kan anses ange behovet av en särskilt kvalificerad revision märks först och främst bolagets redovisade tillgångars sammanlagda värde (balansomslut-

ningen) och antalet anställda i bolaget. Tillgångarna är ett direkt mått på summan av det kapital som arbetar i bolaget och som tillförts detta från aktieägarna eller borgenärerna. Antalet anställda ger i allmänhet uttryck för bolagets ekonomiska och sociala betydelse och visar direkt dess vikt för sysselsättningen. Enligt utredningens mening bör framför allt dessa båda kriterier beaktas. Det visar sig emellertid att kriteriet antalet anställda i stort sett kan ersättas av tillgångssumman som kriterium. För en gränsdragning i den allmänna aktiebolagslagen är det enligt utredningens mening lämpligt att bygga på bolagens tillgångsvärden och inte på antalet anställda.

Den nu gällande regeln i aktiebolagslagen om kvalificerad revision beräknas av utredningen innebära att antalet bolag som omfattas av regeln år 1965 uppgick till omkring 1 400. Införs skyldighet att anlita auktoriserad revisor för bolag med balansomslutning på 5 milj. kr. skulle det beröra omkring 3 000 bolag av vilka ca 2 550 beräknas redan faktiskt ha auktoriserad revisor. Motsvarande siffror för bolag med 6 milj. kr. i balansomslutning är 2 600 och 2 250. Utredningen bedömer det som möjligt att använda gränsen 5 milj. kr. utan alltför stora svårigheter med avseende på tillgången av auktoriserade revisorer. Det måste emellertid beaktas att auktoriserade revisorer i stor utsträckning anlitas även för mindre bolag. Utredningen har därför stannat vid ett tillgångsvärde om 6 milj. kr. som gräns för skyldighet att anlita auktoriserad revisor. En sådan gränsbestämning innebär att de allra flesta företag med ett stort antal anställda infångas.

Till bolag som är skyldiga att anlita antingen auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman hänför utredningsförslaget bolag vars bundna egna kapital överstiger 1 milj. kr. Enligt beräkningar, som enligt utredningen är i viss mån osäkra, skulle år 1965 omkring 2 200 bolag haft ett bundet eget kapital överstigande 1 milj. kr. Antalet bolag som har minst 1 milj. kr. i bundet eget kapital men som inte faller in under gruppen bolag med 6 milj. kr. i balansomslutning har beräknats till omkring 750.

Enligt gällande lag kan bara fysiska personer utses till revisorer. Enligt utredningens mening är tiden nu inne att som revisor godta revisionsföretag. Utredningen föreslår att till revisor skall kunna utses av svensk handelskammare auktoriserat revisionsbolag eller godkänt granskningsbolag. Bolag som utses till revisor skall förordna en huvudansvarig för revisionen. Utredningen påpekar att regler om auktoriserade revisionsbolag och godkända granskningsbolag har utarbetats av handelskamrarnas centrala revisorsnämnd och godkänts av handelskamrarnas nämnd. Enligt dessa regler skall den huvudansvarige vara auktoriserad revisor eller i granskningsbolag auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

Omfattningen av revisorernas granskningsuppgift är enligt utrednings-

förslaget densamma som enligt gällande lag. Enligt utredningens uppfattning har revisionen i de svenska bolagen fungerat på ett i stort sett tillfredsställande sätt. Utredningen tar emellertid upp tanken på att införa utvidgad förvaltningsrevision. En sådan utvidgad revision skulle innebära att revisorerna skulle granska och bedöma viktigare beslut och åtgärder inom bolagen från affärsmässig och ekonomisk synpunkt, kanske också från sociala eller samhällsekonomiska utgångspunkter. Om granskningen infaller ofördelaktigt, skulle uttalande härom intas i revisionsberättelsen. Utredningen påpekar att det är känt att revisorerna vid sin granskning inte sällan observerar förhållanden som ger anledning att framföra påpekanden till bolagsledningen. Sådana påpekanden kan innefatta en affärsmässig bedömning av ett beslut eller en åtgärd eller avse företagets behov av förbättringar i fråga om organisation, bokföring, kalkyler och budgetering. Men att juridiskt formalisera och med offentlig rapportskyldighet förena denna ofta mycket värdefulla biprodukt av revisionen skulle enligt utredningens mening inte vara lyckligt. Det skulle säkert leda till att bolagsledningen blir benägen att, innan viktiga beslut fattas, efterhöra revisorernas uppfattning. Därmed skulle revisorerna bli inblandade i beslutsprocessen och deras ställning som objektiva bedömare skulle undergrävas. Dessutom skulle en utvidgad förvaltningsrevision komma att ålägga revisorerna uppgifter utanför deras förmåga. Ett sådant system medför att bolaget i onödan tillfogas skada genom den kritik av vissa åtgärder som skulle kunna förekomma i revisionsberättelsen. Lagstiftning om en utvidgad förvaltningsrevision av det berörda slaget finns enligt utredningen inte i något land. Utredningen framhåller slutligen att det i utredningens förslag angivna uttrycket att revisionen skall ske enligt god revisionssed möjliggör en fortsatt utveckling på förvaltningsrevisionens område.

Reglerna om styrelseledamöters m. fl. bolagsorgans nationalitet och bosättning har enligt utredningen diskuterats med de andra nordiska kommittéerna. Man har velat ge dessa regler ett sådant innehåll att hindren för utländska och särskilt nordiska medborgare att vara styrelseledamöter etc. i aktiebolag i annat nordiskt land i största möjliga utsträckning undanröjs. Det har emellertid inte ansetts lämpligt att föreslå en särreglering till förmån för nordiska medborgare. En sådan särreglering skulle knappast vara väl förenlig med Sveriges internationella förpliktelser enligt traktater med mest-gynnad-nationsklausul och enligt Eftakonventionen. Eftersom de övriga kommittéerna ansett sig kunna bygga på en ren domicilprincip har utredningen ansett att Sverige inte har särskild anledning att inta en mindre internationalistisk ståndpunkt. Enligt förslaget skall verkställande direktör, minst halva antalet styrelseledamöter och minst en av revisorerna vara bosatta i Sverige.

9.3 Remissyttrandena

Utredningens uttalanden och förslag angående fördelningen av uppgifterna mellan bolagsstämma, styrelse och revisorer har lämnats utan erinran av det stora flertalet remissinstanser. Detta gäller också förslagen om att vinstutdelning och kapitalåterbäring vid kapitalnedsättning inte skall få ske med större belopp än styrelsen har föreslagit eller godkänt. *Advokatsamfundet* anser att det inte kan råda någon tvekan om att styrelsen normalt företräder bolagets långsiktiga intressen bättre än aktieägarna. På grund härav och eftersom bolagsstämman alltid kan entlediga styrelsen tillstyrker samfundet utredningsförslaget rörande vinstutdelning och kapitalåterbäring. Även *Stockholms handelskammare* tillstyrker detta förslag. *Svenska sparbanksföreningen* anser att förslagen är lämpliga i fråga om de stora bolagen. När det gäller mindre bolag kan emellertid enligt föreningen ifrågasättas om aktieägarna verkligen vill ge styrelsen befogenhet att bedöma den högsta gränsen för avkastningen av det kapital aktieägarna har nedlagt på sina aktier. Förslaget är ägnat att medföra konflikter i de mindre bolagen. Problemet skulle enligt föreningen möjligen kunna lösas på det sättet att den föreslagna bestämmelsen inte görs obligatorisk utan blir tillämplig bara om bolagsstämman beslutar att införa en föreskrift härom i bolagsordningen. *Kommerskollegium* och *Skånes handelskammare* anser att det inte finns något nämnvärt behov att begränsa stämmans befogenheter när det gäller vinstutdelning. Man avstyrker därför de föreslagna bestämmelserna, som ses som principiellt betydelsefulla begränsningar av befogenheterna för bolagets högsta beslutande organ, alltså bolagsstämman. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* avstyrker förslagen.

Förslaget om att inrätta ett förvaltningsråd har starkt kritiserats under remissbehandlingen. *Näringslivet* framhåller att det är av grundläggande betydelse för en effektiv drift av ett företag att det finns en klar ansvarsfördelning inom företaget. Varje oklarhet beträffande ansvarsgränserna mellan de olika bolagsorganen kan direkt skada bolaget och även vara av väsentlig olägenhet för tredje man. Ett förvaltningsråd är enligt näringslivet ägnat att åstadkomma en sådan oklarhet. Oklarhet föreligger rörande ansvarsgränserna mellan förvaltningsrådet och såväl bolagsstämma som styrelse och revisorer. I första hand framstår enligt näringslivet förvaltningsrådet som ett kontrollorgan gentemot styrelsen. Rådet har möjlighet att vid sin granskning av styrelsens verksamhet göra en prövning av det lämpliga i styrelsens olika åtgärder. Rådet skulle kunna betygsätta företagsledningens affärsmässiga bedömningar och åtgärder. Detta medför risk att bolagsledningen i allt större utsträckning skulle anse sig böra i förväg efterhöra förvaltningsrådets uppfattning om lämpligheten av planerade åtgärder. Detta skulle kunna leda till en byråkratisk omgång i företagets beslutsfattande och hämma företagsledning-

ens handlingskraft. Utredningen utgår enligt näringslivet från att förvaltningsrådet på ett eller annat sätt kommer att dras in i företagets beslutsprocess. Näringslivet anser det principiellt felaktigt och praktiskt sett äventyrligt att kontrollorgan utan formellt ansvar för fattade beslut dras in i den förvaltning som organet skall kontrollera. I vissa fall kan kravet på sekretess framträda mycket starkt. Det förekommer enligt näringslivet att detta krav är så starkt att inte ens hela styrelsen informeras förrän omedelbart för det beslutet skall fattas och offentliggöras. Den balansgång mellan kraven på insyn och behovet av sekretess som företagsledningen har att gå är ofta mycket vansklig. Att komplicera den ytterligare genom att införa informationsskyldighet är olämpligt. Vad beträffar frågan om de anställdas insyn i företaget, framhåller näringslivet att en utveckling på detta område sker genom bl. a. företagsnämndsverksamheten. Förslaget om förvaltningsråd kan enligt näringslivet inte erbjuda några fördelar jämfört med den samrådsverksamhet som förekommer i företagsnämnderna. Förvaltningsrådet är i första hand ett kontrollorgan och därav följer att huvudinriktningen av dess verksamhet blir tillbakablickande under det att den informationsverksamhet som bedrivs i företagsnämnderna tar sikte på framtiden. Rådets legala informationsplikt riktar sig dessutom mot bolagsstämman. Rådet kan inte heller utgöra något forum för gemensam utveckling av information till och samråd med de anställda eftersom medlemmar av företagsledningen på grund av förvaltningsrådets karaktär av kontrollorgan inte får vara ledamöter i rådet. Näringslivet avstyrker på grund av de anförda skälen förslaget om förvaltningsråd.

Förslaget avstyrks vidare av *kommerskollegium, bankinspektionen, riksrevisionsverket, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsåklagaren i Hallands län, överåklagaren i Malmö, Svensk industriförening, Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Örebro och Västmanlands län, Familjeföretagens förening, advokatsamfundet, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Föreningen auktoriserade revisorer* och *Svenska revisorsamfundet. LO* och *TCO* framhåller att förvaltningsrådet inte tillgodoser löntagarorganisationernas krav på ökad insyn och en förändrad maktstruktur inom företagen. Enligt LO:s mening skulle en lösning efter utredningens linjer t. o. m. kunna hindra eller fördröja en riktig lösning.

Några remissinstanser anser visserligen att förslaget kan ge upphov till en oklar ansvarsfördelning inom företagen. Förslaget anses emellertid vara värt att prövas i praktiken och remissinstanserna ifråga vill därför inte motsätta sig förslaget. Till dessa remissinstanser hör *RÅ, Svea hovrätt, patentverket* och *Svenska sparbanksföreningen. LRF* upplyser att inom jordbrukets föreningsrörelse förekommer på många håll förvaltningsråd som ett organ mellan styrelse och stämma. Erfarenheterna härav är inte sådana att LRF anser sig ha anledning att avstyrka

att aktieägare får möjlighet att införa ett sådant organ. Däremot anser LRF att det är nödvändigt att kompetensgränserna mellan styrelse, förvaltningsråd och revisorer anges tydligare. Särskilt måste klart anges om styrelsen har någon grad av tystnadsplikt mot förvaltningsrådet. LRF uttalar slutligen att frågan om de anställdas insyn bör lösas på ett annat sätt än genom att tillskapa ett särskilt organ inom bolagen. *KF* framhåller att förslaget skapar ett alternativ för de anställda till möjligheten att erhålla styrelserepresentation. Utredningen har noga beaktat riskerna för oklarhet i fråga om makt och ansvar i bolagen. KF finner de bestämmelser som utredningen föreslagit beträffande förvaltningsrådets befogenheter och skyldigheter samt möjligheten att reglera dessa i bolagsordningen vara väl avvägda.

De av utredningen föreslagna reglerna om att vissa bolag skall vara skyldiga att anlita revisor med särskild kompetens, auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, godtas under remissbehandlingen av *patentverket, näringslivet, Stockholms handelskammare* samt *advokatsamfundet. Näringslivet* och *Stockholms handelskammare* framhåller därvid att den föreslagna gränsdragningen mellan bolag, som har att utse en auktoriserad revisor eller en godkänd granskningsman och bolag som måste välja en auktoriserad revisor synes med hänsyn till de lägre fordringar som i dag gäller för att bli godkänd som granskningsman kunna accepteras. Den centrala revisorsnämnden har funnit påkallat att höja de fordringar på teoretisk och praktisk utbildning som bör krävas för godkännande. Nämnden har därför startat en utredning om hur en sådan förbättring av utbildningen skall åstadkommas. Om detta initiativ leder till att granskningsmannakåren efter någon tid kommer att inrymma tillräckligt antal personer med godtagbar kompetens att revidera i varje fall vissa av de bolag som enligt förslaget förbehållits auktoriserade revisorer, bör förslaget omprövas. Hänsyn bör då också tas till att antalet av dessa bolag kommer att vidgas, om penningvärdet undergår en fortsatt reell sänkning. Näringslivet framhåller också att de av utredningen föreslagna beloppsgränserna bör fortlöpande justeras med hänsyn till penningvärdeutvecklingen. *Föreningen auktoriserade revisorer* påpekar att de godkända granskningsmännens verksamhet hittills väsentligen avsett den mindre företagsamheten. Deras erfarenhet av revision i större aktiebolag torde därför vara begränsad. Föreningen vill dock inte avstyrka att de godkända granskningsmännen tilldelas den särskilda befogenhet som utredningen föreslagit eftersom det från allmän synpunkt måste vara att föredra att revisioner i de medelstora företagen utförs av godkända granskningsmän än om dessa bolag skulle anlita personer utan någon styrkt erfarenhet av revisionsverksamhet.

Svenska företagares riksförbund anser att företagens revision främst är en angelägenhet för aktieägarna. Förbundet menar därför att det skall ankomma på aktieägarna att välja den typ av revision, revisions-

förfarande och revisorskompetens som bolagsstämman finner lämplig. Förbundet godtar emellertid att som villkor för att aktiebolag skall få noteras på fondbörs föreskrivs att aktiebolagets revisorer är auktoriserade. Skulle emellertid utredningens förslag om föreskriven revisorskompetens i vissa företag genomföras, vill förbundet föreslå följande. Aktiebolag med aktiekapital upp till 100 000 kr. medges rätt att själva välja lämplig person att fullgöra revisionen. Aktiebolag med aktiekapital över 100 000 kr. upp till 1 milj. kr. åläggs skyldighet att anlita godkänd granskningsman. Aktiebolag med aktiekapital över 1 milj. kr. åläggs skyldighet att anlita auktoriserad revisor. Förbundet påpekar därvid också att aktiebolagets aktiekapital bör utgöra det enda kriteriet för vilken kompetens revisorerna skall ha. Balansomslutningen är enligt förbundet inte något lämpligt kriterium härvidlag. Om en revisor har följt ett företag från dess början då det hade en relativt låg omsättning, bör han kunna fortsätta sin revisionsverksamhet även om omsättningen ökar.

SHIO anser att det inte finns tillräckligt bärande skäl att genomföra de av utredningen föreslagna förändringarna beträffande revision. Utredningen tycks inte ha gjort någon ordentlig undersökning av hur många yrkesutövande revisorer med olika kompetens som skulle behöva stå till förfogande om utredningsförslaget genomförs. Det skulle vara enklare, om särskilda lagregler beträffande revision, information etc. görs tillämpliga på en bestämd grupp av företag så att man inte behöver operera med skilda företagsgrupper och företagsbegrepp. SHIO avstyrker därför förslaget att företag med 6 milj. kr. i balansomslutning skall vara skyldiga att anlita auktoriserade revisorer. I varje fall bör beloppsgränsen fastställas till minst 10 milj. kr. SHIO påpekar slutligen att företag som under sin uppbyggnadstid anlitat viss revisionsbyrå eller revisor och funnit detta engagemang värdefullt inte bör tvingas byta revisor eller i onödan engagera ytterligare en revisor. *Familjeföretagens förening* har en liknande inställning och framhåller att ett system där företagen av rent formella skäl tvingas byta revisor i realiteten lätt kan medföra ett monopolförhållande. *Svensk industriförening* anser att börsnoterade bolag och bolag vars aktier noteras på fondhandlarelistan bör vara skyldiga att anlita auktoriserad revisor. Aktiebolagsutredningens förslag i övrigt har fått en olycklig utformning. Det är enligt föreningens mening bättre att anknyta till aktiekapitalet i stället för balansomslutningen. Det nuvarande beloppet på 2 milj. kr. som bestämdes vid aktiebolagslagens tillkomst bör höjas till 8 milj. kr.

Svenska revisorsamfundet anser att det inte finns någon objektiv grund på vilken man kan bygga ett system som innebär att bolag av viss storlek skall ha kvalificerad revisor. Samfundet anser i första hand att man bör behålla aktiekapitalet eller bundet eget kapital som enda kriterium för gränsdragningen. Detta kriterium är helt entydigt och kan inte

manipuleras. Samfundet ifrågasätter starkt om kriteriet balansomslutning är överlägset det hittills använda kriteriet aktiekapitalet. Inom vissa branscher t. ex. fastighetsförvaltning, entreprenörverksamhet, kommunikationer m. fl. är i själva verket bolag med den av utredningen angivna balansomslutningen små, om man mäter i termer av antal sysselsatta. Tillfälliga förvärv av en fastighet eller tillfälliga krympningar av rörelsen medför lätt att gränsen över- eller underskrids. I det senare fallet kan orsaken vara att en partiell avveckling håller på att ske. Man kan fråga sig om borgenärer och andra intressenter har något att vinna på att en auktoriserad revisor då kan utbytas mot en revisor som är varken auktoriserad eller godkänd. Är det fråga om ett företag som ligger strax under gränsen, kan förslaget leda till att bolaget utser en auktoriserad revisor för att slippa byta revisor, om den kritiska gränsen skulle överskridas. Om man nu stannar för att välja balansomslutningen som ett kriterium, bör det i gällande lag föreskrivna gränsbeloppet för aktiekapitalets storlek på 2 milj. kr. "översättas" till en motsvarande summa. Man kommer då lägst till en nivå av 10 milj. kr. Samfundet anser dessutom att produktionsfaktorn arbete bör ges åtminstone samma vikt som kapitalfaktorn nettobalansomslutning. Samfundet föreslår därför att även det av fondbörsutredningen föreslagna kriteriet om minst 500 anställda läggs till grund i reglerna i aktiebolagslagen om företags skyldighet att anlita auktoriserad revisor. Samfundet påpekar också att balansomslutningen påverkas av inflationen och att det därför är nödvändigt att den föreslagna gränsen på 10 milj. kr. fortgående justeras.

Revisorsamfundet föreslår vidare att den första gränsen för anlitande av kvalificerade revisionstjänster läggs vid ett bundet kapital av 500 000 kr. Syftet med det förslaget är att vidga utnyttjandet av godkända granskningsmän. Revisorsamfundet anser att det inte är möjligt att förbehålla auktoriserade revisorer granskningen av de största företagen. Även godkända granskningsbolag bör kunna utses till revisor i sådana företag bortsett från börsbolag.

Det sistnämnda förslaget motiverar samfundet bl. a. med att de som bildar ett godkänt granskningsbolag är verksamma uteslutande som revisorer vilket krav inte gäller för godkända granskningsmän. Härtill kommer att ett flertal näringsorganisationer driver egna revisionsbyråer som endast omfattar godkända granskningsmän. Genomförs utredningsförslaget, skulle dessa organisationer tvingas nyanställa personal eller sluta specialavtal med vissa revisorer.

Svenska sparbanksföreningen och *Sveriges redovisningskonsulters förbund* anser att det är olämpligt att anknyta krav på revisors kompetens till tillgångarnas värde. Detta påverkas av inflation och har inte någon avgörande betydelse för verksamhetens omfattning. Förbundet menar att det inte kan vara ändamålsenligt att krav på revisors kompetens skall bero av exempelvis om ett aktiebolag driver sin verksamhet i egen eller

hyrd fastighet, något som ofta skulle bli fallet med den föreslagna regeln. Om särskilda krav på revisors kompetens skall grundas på tillgångarnas nettovärde, bör man enligt förbundet stanna vid att kräva att minst en revisor skall vara auktoriserad eller godkänd granskningsman, om tillgångarnas nettovärde uppgår till 6 milj. kr. Skärps kravet till att en av revisorerna skall vara auktoriserad, bör det avgörande värdet enligt förbundet sättas väsentligt högre än till 6 milj. kr.

Skånes handelskammare hälsar med tillfredsställelse att utredningen ansett sig kunna föreslå att ett större antal bolag än f. n. åläggs att som revisor ha auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

Handelskammaren understryker emellertid att reglerna successivt bör omprövas i syfte att därunder inordna ytterligare bolag. Handelskammaren godtar att skyldigheten att ha kvalificerad revision anknyts till att bolaget har ett bundet eget kapital på 1 milj. kr. Mot bakgrund av tillgången på auktoriserade revisorer jämfört med godkända granskningsmän och den efterfrågan på kvalificerade revisorer som de föreslagna reglerna skulle ge upphov till föreslår handelskammaren en justering i utredningsförslaget. Justeringen går ut på att det av utredningen förordade tillgångsbeloppet på 6 milj. kr. ändras till 8 milj. kr. medan bolag med en tillgångssumma på mellan 4 och 8 milj. kr. åläggs att ha auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser att nettovärdet på bolagets tillgångar är en mindre god mätare av ett bolags storlek. Tillgångarnas nettovärden framkommer sedan olika slag av av- och nedskrivningar har skett. Den svenska skattelagstiftningen tillåter betydande nedskrivningar. Genom sådana åtgärder blir tillgångarnas nettovärden en dålig mätare på bolagens storlek särskilt som möjligheterna till av- och nedskrivning varierar inom vida gränser för olika företagstyper. Länsstyrelsen anser att gränsen bör sättas något lägre förslagsvis vid 5 milj. kr. samt att ytterligare ett kriterium bör införas för att få ett bättre grepp om bolagets storlek. Även om det finns ett nära samband mellan antalet anställda och tillgångarnas storlek, finns det betydande undantag från den regeln, t. ex. entreprenad- och konsultföretag. Av detta skäl bör därför införas en regel om att bolag med visst antal anställda skall, oavsett tillgångarnas storlek, ha minst en auktoriserad revisor. Länsstyrelsen föreslår en gräns på 200 anställda. På längre sikt bör en lägre gräns kunna övervägas, om tillgången på auktoriserade revisorer blir tillräcklig. Ett särskilt problem är enligt länsstyrelsen hur frågan skall bedömas, om verksamheten splittras på flera mindre bolag. Man kan då komma fram till att inte i något av de i en koncern ingående bolagen uppnås de gränser för skyldighet att anlita auktoriserad revisor som uppställs i lagen. Det kan därför diskuteras om man inte måste införa ett koncernbegrepp när det gäller företagets storlek. Länsstyrelsen föreslår att gränsen även här sätts till 200 anställda. Liknande synpunkter

framförs av *bokföringsutredningen, företagsskatteberedningen, länsstyrelsen i Malmöhus län* och *länsstyrelsen i Kalmar län*. Sistnämnda länsstyrelse framhåller dessutom att åtskilliga bolag, som i dag anlitar mindre kvalificerade revisorer, kan ha en betydande omfattning på verksamheten trots att det bundna egna kapitalet understiger 1 milj. kr. Sådana bolag som har tillgångar vars nettovärde överstiger 2 milj. kr. bör enligt länsstyrelsen ha kvalificerad revision, eftersom detta är av stor vikt både för det allmänna och för borgenärerna och de anställda. Eftersom även godkända granskningsmän i viss omfattning har annan huvudverksamhet än revision är det lämpligast att för sådana företags räkning föreskriva att revisionen skall verkställas av godkända granskningsbolag. Därigenom får man en garanti för att de mer krävande uppdragen sköts av personer som kontinuerligt sysslar med revision och företagsbeskattning. Länsstyrelsen föreslår därför att, om bolagets bundna egna kapital överstiger 1 milj. kr. eller om tillgångarnas nettovärde i annat fall överstiger 2 men ej 5 milj. kr., minst en revisor skall vara auktoriserad eller godkänt granskningsbolag. *Länsåklagaren i Hallands län* och *överåklagaren i Stockholm* ansluter sig till förslaget om en utvidgning av skyldigheten att anlita kvalificerad revisor, men anser att det skulle vara önskvärt att även aktiebolag av mindre omfattning än de föreslagna skulle vara skyldiga att anlita sådana revisorer. *Företagsskatteberedningen* menar att behovet av kvalificerade revisorer är väsentligt större i dag än vid aktiebolagslagens tillkomst. Ett skäl härtill är att det allmänna numera regelmässigt är borgenär i bolagen. De mindre företagen har vidare ett allmänt behov av att tillföras företagsekonomisk sakkunskap. Ställs kravet på kvalificerad revisor högt, tillgodoses detta behov, vilket samtidigt får positiva effekter för samhällsintressena, de anställda och andra intressenter. Det är väsentligt att alla bolag som har påtagligt behov av kvalificerad revision genom lagstiftning blir skyldiga att tillsätta kvalificerad revisor. Beredningen förordar därför en generell skärpning av kraven på kvalificerad revision så att betydligt fler bolag kommer att omfattas härav än enligt förslaget. Som ytterligare kriterier bör tillkomma dels antalet anställda, dels omsättning av viss storleksordning. Måhända bör denna gräns sättas vid något tiotal anställda resp. omsättning överstigande 1 milj. kr. Med hänsyn till den betydande kapacitet som numera föreligger i fråga om utbildning och examination av gymnasieekonomer, civilekonomer och andra med högre företagsekonomisk utbildning bör det enligt beredningen vara möjligt att öka antalet kvalificerade revisorer i sådan omfattning att behovet härav blir tillgodosett.

Utredningens förslag att auktoriserat revisionsbolag eller godkänt granskningsbolag skall kunna utses till revisor tillstyrks av *företagsskatteberedningen, bankinspektionen, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsstyrelsen i Kalmar län, näringslivet, Stockholms handelskam-*

mare, Svensk industriförening, LRF och *advokatsamfundet.* Advokatsamfundet framhåller att ett sådant revisionsbolag torde få större självständighet och auktoritet mot styrelsen i det bolag som skall revideras än vad den enskilde revisorn genomsnittligt kan tänkas uppnå. Samtidigt är den större organisationen inom ett revisionsbolag eller granskningsbolag en trygghet för ett effektivt revisionsarbete. Det är dock en förutsättning för det nya systemet att det finns en huvudansvarig i revisionsbolaget eller granskningsbolaget med personligt ansvar. Enligt motivuttalande i betänkandet skall den huvudansvarige vara, i revisionsbolag auktoriserad revisor, och i granskningsbolag auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman. Enligt samfundets mening är detta så viktigt att en bestämmelse härom bör inflyta i lagtexten. *LRF* uttalar att det inte kan accepteras att endast revisionsbolag som auktoriserats eller godkänts i Sverige får användas. *Bokföringsutredningen* anser att erfarenheten visar att många mindre bolag inte har en helt tillfredsställande redovisning. Bristen på redovisningsteknisk expertis kan ha bidragit härtill. Utredningen framhåller vidare att anspråken på företagens redovisning växer. Företagsledningen och bolagsintressenterna själva behöver en god ekonomisk redovisning som underlag för ledning och planering. Det allmänna och de anställdas organisationer har ett växande intresse av en korrekt och åskådlig redovisning. Den föreslagna möjligheten att anförtro revision åt godkända företag på området bör enligt utredningen ge utrymme för ökning av resurserna på revisionsområdet. *Föreningen auktoriserade revisorer* godtar förslaget om att införa auktoriserade revisionsbolag. Däremot anses det tveksamt om det finns något behov av godkännande av granskningsbolag. De godkända granskningsmännen arbetar nämligen endast undantagsvis vid byråer med flera granskningsmän sysselsatta. År 1968 arbetade bara 50 av totalt 764 godkända granskningsmän på byråer med två eller flera godkända granskningsmän. Motsvarande för auktoriserade revisorer var att av 387 revisorer var 333 sysselsatta vid byråer med minst två auktoriserade revisorer. Detta betyder att det i praktiken i de flesta fall blir likgiltigt huruvida som revisor väljs ett godkänt granskningsbolag eller den i detta bolag ende verksamme godkände granskningsmannen. Detta förhållande överensstämmer enligt föreningen dåligt med de motiv som har anförts för att införa revisionsföretag som revisor, nämligen bl. a. att stödet av ett mera betydande revisionsbolag är ägnat att skänka revisorn en större självständighet och auktoritet.

Svenska kommunförbundet påpekar att förslaget medför en väsentligt ökad skyldighet för kommunerna att välja revisorer ur de av handelskammaren sanktionerade revisorskategorierna. Inte minst gäller detta i avseende på företag inom bostadsförsörjningens område där mycket stora tillgångsnettovärden redovisas. Den kommunala yrkesrevisionen måste emellertid på grund av den kommunala sektorns struktur bedrivas

under former som omöjliggör för även en mycket högt kvalificerad kommunal yrkesrevisor att förvärva auktorisation eller för ett kommunalt revisionsorgan att anställa auktoriserad revisor med bibehållen auktorisation. De nu gällande reglerna för auktorisation och godkännande utestänger i realiteten den kommunala yrkesrevisionen från möjligheten att medverka i revision av betydelsefulla delar av det kommunala verksamhetsområdet. Detta kommer att leda till en inte önskvärd splittring av yrkesrevisionen inom den kommunala sektorn. Förbundet finner det därför angeläget att förslaget liksom därtill anknutet auktorisations- och godkännandeförfarande modifieras så att kommunala yrkesrevisorer inte utestängs från möjligheten att för kommunala bolag fullgöra de revisionsuppgifter som enligt lagförslaget har tillagts auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

Stockholms handelskammare påpekar att utredningsförslaget innebär att revisorernas ställning och uppgifter i huvudsak är oförändrade. Detta finner handelskammaren välbetänkt. Det är angeläget att det inte sker någon ändring i revisorernas funktion att utöva kontroll i efterhand. Om det finns behov av ökad insyn i bolagen, bör detta tillgodoses på andra vägar än genom revisorerna. Revisorerna bör inte heller indirekt dras in i handhavandet av bolagets affärsmässiga skötsel. Detta utesluter inte att de noga bör följa hur företaget sköts och göra de påpekanden och föreställningar som kan föranledas därav. En klar ansvarsfördelning mellan de olika bolagsorganen måste emellertid enligt handelskammaren upprätthållas. Liknande synpunkter framförs av *näringslivet, advokatsamfundet, Föreningen auktoriserade revisorer* och *Skånes handelskammare.* Även *länsstyrelsen i Kalmar län* godtar förslaget på denna punkt. Nämnda handelskammare tillstyrker också att granskningens omfattning anknyts till begreppet "god revisionssed" eftersom därigenom en fortlöpande anpassning till utvecklingen kan ske. Den närmare innebörden av begreppet bör enligt handelskammarens mening framgå av de rekommendationer som utfärdas av bl. a. föreningen auktoriserade revisorer och den föreslagna näringslivets redovisningsnämnd. *Svenska revisorsamfundet* beklagar däremot att förslag inte läggs fram om en utvidgad förvaltningsrevision. *Riksrevisionsverket* konstaterar att utredningen har avvisat tanken på en utvidgad förvaltningsrevision. Verket framhåller att de av utredningen anförda synpunkterna mot en utvidgad förvaltningsrevision tycks bygga på förutsättningen att iakttagelserna vid en sådan revision skall redovisas i den offentliga revisionsberättelsen. Det är emellertid ingalunda givet att formerna för rapportering av förvaltningsrevisionens resultat måste vara bundna till nuvarande typ av revisionsberättelse. Riksrevisionsverket har några års erfarenhet av förvaltningsrevision inom den offentliga sektorn. Denna granskning har varit inriktad på att undersöka ändamålsenlighet och planmässighet i den bedrivna verksamheten. Granskningen har be-

stått i både analytiska översikter över verksamhetens ekonomi, produktion och resultat samt mera avgränsade revisionsprojekt i syfte att åstadkomma förbättringar på bestämda avsnitt. Förvaltningsrevisionen har inte gett sig in på fackmässiga bedömningar, däremot har man eftersträvat att för revisionens del utveckla en specialistkompetens på analysens område. I denna förvaltningsrevision har det inte uppstått några svårigheter att dra en klar gräns mellan revisionen och beslutsprocessen. Verket ansluter sig till utredningens uttalande om att det inom begreppet "god revisionssed" kan finnas utrymme för en utveckling av förvaltningsrevisionen. Verket anser vidare att förutsättningarna för att gå längre i riktning mot att direkt främja en utveckling av den förvaltningsrevision som har börjat vinna insteg i företagen bör prövas. Samarbetsutredningen har tidigare föreslagit en särskild utredning i revisionsfrågor, bl. a. för att precisera innebörden av begreppet förvaltningsrevision. Verket anser att en sådan utredning är angelägen.

Kommerskollegium påpekar att förslaget innebär ganska långtgående lättnader i kraven på nationalitet och bosättning för vissa befattningshavare i aktiebolaget. Det finns enligt kollegiets mening knappast något skäl för Sverige att ensidigt avhända sig det kontrollinstrument som nationalitet- och bosättningsreglerna utgör. Några allvarliga klagomål mot tillämpningen av de svenska etableringsbestämmelserna har inte kommit till kollegiets kännedom. Härtill kommer att nationalitets- och bosättningskravens verkningar aldrig har undersökts närmare. Kollegiet anser det inte uteslutet att det förhållandet att viktiga bolagsorgan besätts med personer med personlig kännedom om viktiga strömningar i det svenska samhället har bidragit och kommer att bidra till att exempelvis förändringar i olika intressentgruppers ställning i företagen kan genomföras relativt konfliktfritt. *LO* anser att en uppluckring av nationalitetskraven inte skall genomföras.

Förslaget att nationalitetskraven tas bort och ersätts med krav på bosättning tillstyrks däremot av *näringslivet*. Med hänsyn till företagens ökade internationella kontakter är det enligt näringslivet värdefullt att företagen bereds större möjligheter att till företagen knyta personer med erfarenhet från andra länder. Enligt näringslivets mening bör praxis i ärenden om dispens från bosättningskravet vara liberal. En liknande inställning redovisas i remissyttrandena från *Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, advokatsamfundet* och *KF*.

10 Minoritetsskyddet

10.1 Nuvarande ordning

Aktiebolagslagen vilar på den principen att bestämmanderätten i bolaget tillkommer den eller dem som har majoriteten av rösträtten. Lagen innehåller emellertid ett regelsystem som syftar till att skydda minoritetsaktieägare mot maktmissbruk från majoritetens sida.

Vissa av de bestämmelser jag har berört i det föregående ger ett skydd mot maktmissbruk. Hit hör bestämmelserna om att aktie i princip är fritt överlåtbar och om aktieägarnas principiella företrädesrätt vid nyemission. De bestämmelser som syftar till att motverka övervärdering av apportegendom fungerar som ett slags minoritetsskydd därigenom att garantier skapas för att insatsen för aktierna blir lika för alla aktietecknare.

Bestämmelserna i gällande lag angående ändring av bolagsordningen är präglade av mycket starka hänsyn till aktieägareminoriteter. Ursprungligen synes bolagslagstiftningen ha utgått från att bolagsordningen strängt taget inte borde kunna ändras, i varje fall inte i mera väsentliga hänseenden, utan samtycke av alla aktieägare. Av praktiska skäl har det emellertid varit nödvändigt att tillåta en majoritet inom bolagen att besluta om ändringar i bolagsordningen. Majoritetens möjligheter är emellertid relativt begränsade. För ändring av bolagsordningen ställer lagen större krav ju mer ingripande ändringen är. Dessutom krävs att beslut om ändring skall fattas på två på varandra följande bolagsstämmor såvida inte samtliga aktieägare förenar sig om ändringen. Ytterligare ger lagen vid vissa ändringar rätt åt aktieägare som röstat mot beslutet att påkalla att hans aktier löses in av den som röstat för beslutet.

För ändring av bolagsordningen krävs enligt lagen något av följande alternativ:

a) enhällighet av alla aktieägare,

b) nio tiondelar av samtliga röstande och tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet,

c) två tredjedelar av samtliga röstande och tre fjärdedelar av det på stämman företrädda aktiekapitalet,

d) tre fjärdedelar av samtliga röstande,

e) två tredjedelar av samtliga röstande.

Även andra beslut än sådana som gäller ändring av bolagsordningen kan kräva kvalificerad majoritet enligt principer liknande dem som gäller för ändring av bolagsordningen. Detta gäller bl. a. beslut om nedsättning av aktiekapital i andra fall än då nedsättningen grundar sig på förbehåll i bolagsordningen om inlösen av aktier. Kvalificerad majoritet fordras för beslut att bolaget skall träda i likvidation utan att skyldighet därtill enligt lag eller bolagsordning föreligger. Kvalificerad majoritet fordras också för beslut om att bolaget genom fusion skall uppgå i annat bolag.

I gällande lag finns vissa allmänna bestämmelser som begränsar bolagsstämmans beslutanderätt med hänsyn till föremålet för bolagets verksamhet, verksamhetens syfte och aktieägarnas lika rätt i bolaget. Bolagsstämman får sålunda inte besluta om användande av bolagets vinstmedel eller övriga tillgångar eller om åtagande av förpliktelser för ändamål, som uppenbarligen är främmande för föremålet för bolagets

verksamhet eller för verksamhetens syfte. Stämman får inte heller besluta om sådan användning av bolagets tillgångar eller eljest om sådan åtgärd, som är ägnad att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

Det förekommer att majoriteten brukar sin makt till att inte dela ut intjänad vinst. Detta sker då i syfte att förmå minoriteten att så småningom sälja sina aktier billigt till majoriteten. Sådant maktmissbruk brukar kallas utsvältning. För att hindra utsvältning ger gällande lag en minoritet, som representerar en tiondel av aktiekapitalet, rätt att påkalla vinstutdelning. Minoriteten kan begära utdelning av högst en femtedel av den disponibla vinsten, dock högst 5 % av bolagets behållna förmögenhet. Utdelning kan dock inte begäras av mer än hälften än årsvinsten. De angivna bestämmelserna kompletteras med vissa regler som syftar till att förhindra att majoriteten omintetgör minoritetens rätt genom att göra mycket stora avsättningar till reservfond och skuldregleringsfond. Inom ramen för vad som brukar betecknas allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased kan emellertid majoriteten förhindra att någon vinst över huvud taget uppstår genom att göra avskrivningar så att dolda reserver uppkommer.

Ett stort antal regler i aktiebolagslagen handlar om förvaltningen av bolagets angelägenheter. I betydande utsträckning kan dessa regler ses som ett slags skydd för minoriteten.

Som förut nämndes har varje aktieägare rösträtt och därmed rätt att deltaga i bolagsstämman. Minst en ordinarie stämma skall hållas årligen. Vid den skall styrelsens årsredovisning framläggas. Dessutom kan extra bolagsstämma hållas vid behov. Alla aktieägare måste kallas till bolagsstämma. Kallelsetiden får inte vara kortare än två veckor eller längre än fyra veckor. I kallelsen till bolagsstämma skall anges vilka ärenden som skall behandlas på stämman. Det är dock inte behövligt att räkna upp de obligatoriska ärendena vid ordinarie stämma. I princip får bolagsstämman inte avgöra ärende som inte angivits i kallelsen.

Aktieägare har rätt att få ärende upptaget på ordinarie stämma, om han skriftligen påyrkar detta hos styrelsen minst tio dagar före stämman. När det gäller extra stämma har aktieägare däremot endast möjlighet att försöka förmå styrelsen att frivilligt ta med hans ärende när kallelsen utfärdas. Aktieägare som representerar minst en tiondel av aktiekapitalet eller den mindre del som bolagsordningen bestämmer har emellertid rätt att påfordra att extra stämma utlyses.

I princip har endast aktieägare rätt att delta i stämman. Aktieägare kan utse ombud för sig och han har också rätt att ta med biträde till stämman. Styrelse och verkställande direktör är skyldig att på begäran av enskild aktieägare lämna upplysningar angående bolagets förhållanden. Förutsättningen är att upplysningarna står till buds vid stämman och att de kan lämnas utan skada för bolaget. Minoriteten har enligt

gällande lag inte någon rätt att få representanter i bolagets styrelse. Däremot kan de påverka revisorsvalet. Minst två revisorer skall utses av stämman, om detta begärs av en aktieägargrupp vars röstetal vid stämman utgör mer än en tredjedel av röstetalet för de aktier som är företrädda vid stämman. En sådan aktiegrupp har rätt att — om den är enhällig — utse en revisor. Därefter får de återstående på stämman representerade aktieägarna välja ytterligare revisorer. En revisor som på detta sätt utsetts av en minoritetsgrupp brukar kallas grupprevisor. Aktieägare som representerar minst en tiondel av hela aktiekapitalet har rätt att framtvinga beslut från stämman om att bolaget skall begära att länsstyrelsen utser en s. k. minoritetsrevisor. Denne kan medverka vid den vanliga revisionen. Hans uppgift kan också vara att granska viss åtgärd eller vissa räkenskaper. En minoritet som representerar minst en tiondel av hela aktiekapitalet kan vidare påfordra att auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman utses. Majoriteten får välja vilken av dessa kategorier revisorn skall tillhöra.

Styrelsen är som nyss nämnts normalt vald av bolagsstämmans majoritet. I syfte att skydda minoriteten mot maktmissbruk från styrelsens sida ges föreskrifter om att minoritet av viss storlek kan förhindra beslut om ansvarsfrihet. Minoriteten måste uppgå till minst en tiondel av aktiekapitalet. En sådan minoritet kan också hindra en uppgörelse mellan bolaget, å ena, och styrelseledamot, verkställande direktör eller revisor å andra sidan rörande skadeståndsskyldighet för någon av dessa gentemot bolaget. Minoriteten har också möjlighet att själv på bolagets vägnar föra skadeståndstalan mot styrelseledamot, verkställande direktör och revisor.

Aktieägare kan föra skadeståndstalan för egen räkning. Styrelseledamot eller annat bolagsorgan som överträder sådana bestämmelser i lagen eller i bolagsordningen som avser att ge skydd åt den enskilde aktieägaren kan ådra sig skadeståndsskyldighet. Också mot majoritetsaktieägare kan en minoritetsaktieägare föra skadeståndstalan, nämligen om majoritetsaktieägaren genom att rösta för visst beslut på bolagsstämma överträtt aktiebolagslagen eller bolagsordningen. Denna sistnämnda typ av talan kan dock bifallas bara om uppsåt eller grov vårdslöshet föreligger.

10.2 Aktiebolagsutredningens förslag

Det nuvarande systemet för ändring av bolagsordningen betecknas av utredningen som statiskt, otidsenligt och opraktiskt. Nutidens dynamiska näringsliv med dess intensiva konkurrens och med ofta snabba förändringar av villkor för företagsamheten ställer höga krav på företagens förmåga att anpassa sig efter utvecklingens villkor. En anpassning kan förutsätta omläggningar av företags organisation och verksamhet som nödvändiggör ändringar av bolagsordningen. Sådana ändringar vi-

sar sig inte sällan med de nuvarande reglerna vara mycket svåra eller rentav omöjliga att genomföra. I synnerhet i bolag med stort antal aktieägare är det i allmänhet praktiskt uteslutet att till en bolagsstämma samla så stor del av aktiekapitalet eller av ett visst aktieslag som lagen kräver för vissa ändringar. F. ö. kan de höga majoritetskraven göra det möjligt för en ganska liten minoritet att sätta sig emot ändringar som verkligen är önskvärda. En annan svaghet i det nuvarande svenska systemet är enligt utredningen att uppräkningen av olika slag av bolagsordningsändringar vid olika majoritetskrav kan sägas bygga på en ganska godtycklig värdering av de olika ändringarnas betydelse. Utredningen anser det därför nödvändigt med ganska radikala ändringar på detta område. Utredningen föreslår en allmän reducering av majoritetskraven och en minskning av de slag av ändringar som kräver särskild majoritet. Nuvarande regel om att beslut av två stämmor är nödvändiga anses medföra onödig omgång och tidsutdräkt och slopas därför av utredningen. Utredningen behåller inte heller rätten för aktieägare att vid vissa ändringar av bolagsordningen kräva att få sina aktier inlösta.

För de okvalificerade fallen krävs i utredningsförslaget en majoritet som bestämts till två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna. I vissa kvalificerade fall — som jag avser att redovisa närmare i specialmotiveringen — fordras samtycke av alla aktieägare och i andra fall att beslutet har biträtts av aktieägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och mer än nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna.

Frågor om nedsättning av aktiekapitalet anses av utredningen vara så betydelsefulla både för aktieägare och för borgenärer att beslut härom bör kräva sådan majoritet som krävs för ändring av bolagsordningen i okvalificerade fall. I vissa situationer uppställer förslaget krav på särskilt kvalificerad majoritet. Också beslut om frivillig likvidation och om fusion förutsätter enligt förslaget att beslutet biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna.

De avsevärda lättnader beträffande möjligheten att ändra på bolagsordningen som förslaget innebär — liksom också de lättnader som för vissa situationer föreslås när det är fråga om beslut om nedsättning av aktiekapitalet, om likvidation eller om fusion — kan enligt utredningen ibland betyda att enskilda aktieägare eller grupper av aktieägare får finna sig i ändringar som för dem är eller framstår som farliga eller skadliga. För att skydda minoriteten har på utredningens förslag införts den s. k. generalklausulen som förbjuder styrelse och bolagsstämma att fatta beslut som är ägnat att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

Utredningsförslaget innehåller också regler som syftar till att skydda aktieägare mot utsvältning. Om ägare till en tiondel av samtliga aktier

på ordinarie stämma innan beslut om användning av vinsten fattas så yrkar, skall bolagsstämman enligt förslaget besluta om utdelning av åtminstone ett belopp motsvarande hälften av vad som återstår av nettovinsten för året sedan avdrag skett för dels balanserad förlust som överstiger fria fonder och reservfond, dels belopp som enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfond eller eljest innehållas. I sina huvuddrag överensstämmer förslaget på denna punkt med vad som gäller f. n. I specialmotiveringen redovisas närmare i vilka hänseenden jämkningar i gällande lag föreslås av utredningen.

Utredningsförslaget innehåller ett flertal bestämmelser som syftar till att ge minoritetsaktieägare inflytande över och insyn i förvaltningen av bolagets angelägenheter. I dessa delar överensstämmer förslaget i huvudsak med gällande rätt. Sålunda skall enligt förslaget ordinarie bolagsstämma hållas varje år. Till stämman skall alla aktieägare kallas. I kallelsen skall anges vilka ärenden som skall förekomma på stämman. Andra ärenden än de i kallelsen angivna får i princip inte avgöras av stämman. Aktieägare har rätt att få ärenden behandlat vid stämman, om man begär det skriftligen hos styrelsen i så god tid att ärendet kan tas upp i kallelsen. Kan aktieägaren inte inställa sig på stämman, får han skicka ett ombud. Detta ombud behöver inte vara aktieägare även om föreskrift därom skulle finnas i bolagsordningen. Aktieägare ges vidare rätt i förslaget att medföra biträde till stämman. Vid stämman är styrelse och verkställande direktör enligt förslaget skyldig att på yrkande av aktieägare meddela upplysning om bolaget och dess verksamhet, såvida det kan ske utan väsentlig skada för bolaget. Förslaget innebär slutligen att ägare av en tiondel av samtliga aktier har rätt att få extra stämma sammankallad för uppgivet ändamål.

Utredningen har inte föreslagit någon legal rätt för aktieägarna att tillsätta styrelseledamot. En sådan rätt skulle nämligen enligt utredningen kunna få till följd att för styrelsens handlingskraft farliga slitningar uppstår inom styrelsen.

Utredningen behåller regler som ger aktieägareminoritet möjlighet att påverka revisionsorganets sammansättning. Vissa ändringar föreslås dock. Bestämmelserna om proportionell metod vid bolagsstämmans val av revisorer utmönstras. I stället tillerkänns en minoritet med en tiondel av samtliga aktier eller en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna rätt att påkalla att länsstyrelsen utser en revisor att med övriga revisorer delta i revisionen. Samma minoritet ges vidare rätt att få till stånd en särskild granskning genom granskare utsedd av länsstyrelsen.

De föreslagna reglerna ersätter sålunda det proportionella valsystemet och täcker dessutom nuvarande regler om s. k. minoritetsrevisor.

Enligt förslaget kan en minoritet som representerar en tiondel av hela aktiekapitalet på bolagsstämman hindra att beslut fattas att bevilja ansvarsfrihet eller att avstå från att anställa talan. En minoritet av samma

storlek kan också enligt förslaget anställa skadeståndstalan på bolagets vägnar. Styrelseledamot och verkställande direktör som vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget skall enligt förslaget ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas aktieägare genom överträdelse av lagen eller bolagsordningen. Revisor är ersättningsskyldig enligt samma grunder. Aktieägare är ersättningsskyldig för skada som han genom att medverka till överträdelse av lagen eller bolagsordningen uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget eller aktieägare.

Utredningen anser att en aktieägare som utsatts för maktmissbruk från en annan i bolaget kanske dominerande aktieägares sida har ett någorlunda väl fungerande försvarsmedel i skadeståndsreglerna. Om maktmissbruket är systematiskt och långvarigt, kan emellertid rätten att utkräva skadestånd visa sig ineffektiv. Det kan vara svårt att visa skadans storlek. En rättegång blir lätt både långvarig och dyrbar. Även om talan bifalls, är det långt ifrån säkert att aktieägaren uppnår en ändring för framtiden. Utredningen anser därför att rättsskyddet för aktieägare som drabbas av maktmissbruk bör förstärkas. Aktieägare som gjort sig skyldig till maktmissbruk är enligt förslaget skyldig att inlösa skadelidande aktieägares aktier, om det med hänsyn till faran för fortsatt missbruk och förhållandena i övrigt är påkallat. Detta senare förslag kompletteras med regler om tvångslikvidation av bolaget. Har aktieägare uppsåtligen genom att delta i beslut som strider mot generalklausulen eller annars genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till överträdelse av lagen eller bolagsordningen, skall rätten, om på grund av missbrukets långvarighet eller annan anledning särskilda skäl därtill föreligger, på talan av ägare till en tiondel av samtliga aktier besluta att bolaget skall träda i likvidation. Detta är enligt förslaget den yttersta utvägen för att komma till rätta med långvariga maktmissbruk. Med åberopande av reglerna om förbud att förvärva egna aktier avvisar utredningen däremot det av den finska och norska utredningen föreslagna alternativet till tvångslikvidation innebärande att bolaget skall inlösa den skadelidandes aktier.

10.3 Remissyttrandena

De föreslagna bestämmelserna om den erforderliga majoriteten för beslut om ändring av bolagsordningen godtas uttryckligen av *patentverket, länsstyrelsen i Kalmar län, advokatsamfundet, Svenska sparbanksföreningen, Styrelsen för Stockholms fondbörs, Stockholms* och *Skånes handelskamrar* samt *näringslivet. Svenska revisorsamfundet* påpekar att vid vissa ändringar av bolagsordningen ger gällande lag rätt åt aktieägare som röstat mot beslutet att påkalla att hans aktier inlöses av en som röstat för beslutet. Dessa regler bör enligt samfundets mening behållas, eftersom de underlättar en ofta önskvärd koncentration av ak-

tieinnehavet på färre och mot styrelsens politik mera lojala ägare. Ett regelsystem av denna typ har enligt samfundet under efterkrigstiden införts och förstärkts i vissa andra länder bland dem Storbritannien.

Hovrätten för Västra Sverige tar upp frågan om det skall behövas regler om kvalificerad majoritet på bolagsstämma för beslut om nedsättning av aktiekapitalet. Hovrätten påpekar att sådana bestämmelser inte finns i de övriga nordiska förslagen. När nedsättning sker är det i praktiken oftast fråga om rekonstruktionssituationer där det knappast kan finnas några allvarligare meningsskiljaktigheter bland aktieägarna. Det kan finnas risk att vissa aktieägare missgynnas. Man bör emellertid kunna komma tillrätta med missbruk med hjälp av generalklausulen. Hovrätten föreslår därför att reglerna om kvalificerad majoritet för nedsättningsbeslut får utgå. *Patentverket* och *advokatsamfundet* anser däremot det nödvändigt att krav på kvalificerad majoritet uppställs i dessa situationer.

Enligt *hovrätten för Västra Sverige* innebär utredningens förslag om minoritets rätt att påkalla utdelning en förbättring av minoritetens ställning i detta hänseende. Det sammanhänger enligt hovrätten huvudsakligen med att man har inskränkt majoritetens möjligheter att göra avsättningar till bundna fonder, vilket i sin tur beror på att nu gällande regler om obligatorisk avsättning av vinst till reservfond och skuldregleringsfond har slopats. Den främsta nackdelen med nuvarande tvångsutdelningsregel kvarstår emellertid. Regeln är ineffektiv i de fall när majoriteten lyckas åstadkomma att bolaget inte visar någon årsvinst eller bara ett obetydligt överskott. I sådana fall måste minoriteten visa att beslutade avskrivningar är helt opåkallade eller avsevärt större än vad allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased bjuder. Den uppgiften är så pass besvärlig att man kan fråga sig om inte rätten att påkalla utdelning kommer att visa sig vara praktiskt betydelselös. Hovrätten ifrågasätter därför om inte regeln om minoritets rätt att påkalla vinstutdelning bör utgå ur förslaget. Minoritetens skydd mot utsvältning måste enligt hovrätten vanligen komma till stånd genom tvångslikvidation eller inlösen av minoritetsaktier. Även *Skånes handelskammare* anser att den föreslagna bestämmelsen om tvångsutdelning av vinst är ineffektiv av det skälet att minoritetens rätt knyts till redovisad vinst. Det är emellertid angeläget att minoritetsskyddet i lagen förstärks eftersom därigenom utomståendes intresse att inträda som minoritetsaktieägare skulle öka, vilket i sin tur skulle underlätta finansieringen för mindre bolag av familjebolagskaraktär. En möjlighet skulle kunna vara att knyta minoritetens rätt till vad som kan anses vara skälig utdelning med hänsyn till bolagets verkliga resultat och ställning varvid också likviditetsaspekten bör beaktas. Stämman bör dock inte vara skyldig att besluta om högre utdelning än 5 % av bolagets egna kapital. I sista hand får det enligt handels-

kammaren ankomma på domstolen att avgöra vad som i det särskilda fallet får anses vara skälig utdelning.

De av utredningen föreslagna bestämmelserna om aktieägares rätt att delta i förvaltningen av bolagets angelägenheter har i sina huvuddrag lämnats utan erinran under remissbehandlingen.

Svenska revisorsamfundet påpekar att utredningen inte har föreslagit någon legal rätt för minoritet att tillsätta representant i styrelsen. Enligt samfundet är det i bolagens intresse att förebygga risken för splittring genom att i styrelsen kunna klarlägga majoritetspolitiken för en minoritet och därmed få möjlighet att skapa solidaritet från minoritetens sida. Samfundet föreslår därför att en plats i styrelsen ställs till minoritetens förfogande. Även *Familjeföretagens förening, Svenska aktiesparares riksförbund* och *LRF* ifrågasätter om minoritet skulle kunna garanteras plats i styrelsen.

TCO tar upp utredningsförslaget om att en aktieägarminoritet kan påfordra att minoritetsrevisor utses. TCO har inte något att invända mot förslaget men med tanke på att de anställdas hela försörjning i regel är beroende av bolagets existens anser TCO att krav kan ställas på att även de anställda skall ha rätt att i vissa fall begära särskild granskning av förvaltningen. Enligt TCO:s mening borde en sådan granskning komma till stånd i de fall en arbetstagarorganisation så påfordrar. Arbetstagarrevisorerna bör därvid enligt TCO ha samma rättigheter som bolagets egna revisorer.

De föreslagna bestämmelserna om skadestånd har i sina huvuddrag lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Remissinstanserna har också godtagit förslaget om att aktieägare som gjort sig skyldig till maktmissbruk skall kunna åläggas att inlösa minoritetens aktier.

Näringslivet tar upp förslaget att en minoritet skall kunna åstadkomma att bolaget träder i likvidation när grövre maktmissbruk har förekommit. Näringslivet påpekar att utredningen själv har framhållit att den föreslagna bestämmelsen kan innebära vissa faror för företagen eftersom redan den omständigheten att talan väcks om ett bolags försättande i likvidation kan föranleda allvarliga olägenheter för bolaget. Näringslivet har samma uppfattning. Vidare framhålls att bolagets likvidation drabbar också andra intressenter än de aktieägare som har missbrukat sitt inflytande, framför allt de anställda och fordringsägare. Rätten skall visserligen besluta om likvidation bara om på grund av missbrukets långvarighet eller annan anledning särskilda skäl därtill föreligger. De omständigheter som skall påverka rättens bedömning hänför sig dock tydligen bara till förhållandena mellan aktieägarna. Övriga gruppers intressen skall inte beaktas. Näringslivet anser att det inte finns behov att införa likvidation som sanktion mot maktmissbruk, eftersom aktieägare som är utsatt för maktmissbruk kan kräva skadestånd och även fordra att aktierna inlöses av den skadevållande. Näringslivet föreslår därför

att reglerna om likvidation som sanktion mot grövre maktmissbruk får utgå. *Advokatsamfundet* menar att bestämmelsen om likvidation som sanktion mot maktmissbruk är synnerligen långtgående. Samfundet anser att bolaget borde ha möjlighet att utverka ett beslut av domstolen att bolaget skall inlösa minoritetens aktier inom en viss tidpunkt. Samfundet säger sig inte kunna dela utredningens uppfattning att de skäl som har föranlett uppställande av förbudet att förvärva egna aktier gäller även i fråga om en tvångsinlösen. En tvångsinlösen kan enligt utredningens mening inverka skadligt på bolagets ekonomiska förhållanden och medföra att bolaget inte kan betala sina skulder utan måste gå i likvidation och realisera sina anläggningar till underpris med förlust för aktieägarna och kanske även borgenärerna. Detta utredningens argument mot en tvångslösen anser samfundet inte vara bärande, eftersom lösningsrätten skulle vara ett alternativ just till likvidation som annars skulle vara den enda sanktionen. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* menar att talan om ett bolags försättande i likvidation kan föranleda allvarliga olägenheter för bolaget. Reglerna om skadestånd och skyldighet för majoritetsaktieägare att inlösa aktier är i huvudsak tillräckliga som skydd mot maktmissbruk. Det kan dock tänkas att den skadevållande inte har resurser att lösa ut den skadelidande. I sådant fall bör det enligt förbundets mening vara bolagets sak att lösa in den skadelidandes aktier. Förbundet anser att fordringsägarna blir mindre lidande härav än av att bolaget likvideras. *Styrelsen för Stockholms fondbörs, Skånes handelskammare* och *handelskammaren i Örebro och Västmanlands län* avstyrker reglerna om likvidation som sanktion mot maktmissbruk.

11 Årsredovisning

11.1 Nuvarande ordning

Utomståendes behov av insyn i aktiebolag tillgodoses främst genom bestämmelserna om styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning. Föreskrifterna härom avser dels hur redovisningen skall ske, dels vilka redovisningshandlingar som skall avges.

Ett aktiebolags räkenskapsår skall i princip vara helt år och sammanfalla med kalenderåret, om inte bolagsordningen föreskriver annat. Styrelsen och verkställande direktören skall för varje räkenskapsår avge redovisning för förvaltningen av bolagets angelägenheter under detta. Årsredovisningen omfattar alltid de tre handlingarna balansräkning, som anger bolagets ställning vid räkenskapsårets utgång (balansdagen), vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse. Dessa redovisningshandlingar, som skall undertecknas av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör, skall läggas fram på ordinarie bolagsstämma för fast-

ställelse. Minst en månad före stämman skall handlingarna överlämnas till bolagets revisorer. Efter fastställandet skall handlingarna genom insändande till registreringsmyndigheten vara offentligt tillgängliga. Har någon till styrelseprotokollet anmält avvikande mening i fråga om redovisningshandling, skall hans yttrande bifogas handlingen.

Årsredovisningen grundar sig på bolagets bokföring och skall överensstämma med denna. Bokföringslagen (1929: 117) anger den allmänna ramen för bolagets bokföring och redovisning men aktiebolagslagens regler beträffande årsredovisningen innebär väsentliga skärpningar i förhållande till bokföringslagen.

Lagen upptar ingående regler om *värderingen av ett bolags tillgångar*. Grundvalen för balansvärderingsbestämmelserna är att årsbalansen främst är en resultatutredningsbalans och inte en förmögenhets- eller likvidationsbalans. Bestämmelserna avser främst att förhindra att tillgångarna övervärderas samt undvika att icke realiserade vinster redovisas och utdelas. Det är en grundläggande tanke bakom lagstiftningens regler om värdering av tillgångar och skulder i balansräkningen att endast realiserad vinst redovisas som vinst. För att motverka att en förskönande bild av bolagets ställning ges genom tillgångsvärderingen är bestämmelserna utformade som maximivärderingsregler. Något hinder för undervärdering finns däremot inte.

I lagen görs skillnad mellan tillgångar avsedda för stadigvarande bruk för bolaget, anläggningstillgångar, och andra tillgångar, omsättningstillgångar.

Omsättningstillgångar får upptas till högst det värde som gäller enligt den s. k. lägsta värdets princip. De värden som därvid ställs mot varandra är verkliga värdet, i regel försäljningsvärdet efter avdrag för försäljningskostnader, resp. anskaffnings- eller tillverkningsvärdet. Omsättningstillgångar får värderas högre än anskaffnings- resp. tillverkningsvärde endast om det med hänsyn till särskilda omständigheter kan anses förenligt med god köpmannased.

Dessa värderingsregler har i praktiken störst betydelse vid varulagrets värdering. Om varulagret åsätts ett undervärde bildas en reserv. Denna lagerreserv är alltså skillnaden mellan å ena sidan lagrets bokförda värde och å andra sidan dess värde vid tillämpning av lägsta värdets princip. Vid redovisning av varulager krävs inte att reservens storlek visas öppet vare sig i balansräkning eller i förvaltningsberättelse. Man talar om en dold reserv. Eventuell förändring av reservens storlek behöver inte heller uppges i vinst- och förlusträkningen. En förändring i sättet för värderingen återspeglas emellertid inte bara i det i balansräkningen upptagna värdet utan framför allt i vinst- och förlusträkningen. Kännedom om en sådan förändring är därmed av central betydelse vid bedömning av ett företags lönsamhet och vinstutveckling. I förvaltningsberättelsen skall därför lämnas redogörelse för sådan ändring av omsättnings-

tillgångs värdering som i avsevärd mån påverkat årsresultatet eller eljest är av större vikt. Denna redogörelse behöver inte omfatta beloppet av reservförändringen.

Anläggningstillgång är från företagsekonomisk synpunkt att bedöma som en kostnad för bolaget, som bör fördelas på de år under vilka tillgången används i bolagets rörelse. Med utgångspunkt från denna tanke stadgas att anläggningstillgång får upptas till högst det belopp vartill kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning uppgått (anskaffningsvärdet). På detta värde skall emellertid avskrivning ske efter lämplig avskrivningsplan. Anskaffningskostnaden periodiseras. I stället för avskrivning kan motsvarande belopp uppföras bland skulderna på värdeminskningskonto.

Avskrivning får underlåtas, om tillgångarnas verkliga värde uppenbarligen är högre än det som skulle framkomma efter sådan avskrivning. Omvänt gäller att om verkliga värdet, till följd av orsak som inte kan antas vara av övergående natur, är avsevärt lägre än det bokförda värde som framkommer efter den normala årliga avskrivningen, skall antingen särskild avskrivning ske eller, i den mån det står i överensstämmelse med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased, det normala årliga avskrivningsbeloppet ökas.

I princip får anläggningstillgång inte tas upp till högre värde än värdet i närmast föregående balansräkning. I fall av bestående övervärde får emellertid uppskrivning ske, för fast egendom dock högst till taxeringsvärdet. För att förhindra att därigenom vinstutdelning möjliggörs, stadgas att det belopp varmed uppskrivning sker måste disponeras antingen för erforderlig avskrivning på andra anläggningstillgångar eller för överföring till aktiekapitalet genom fondemission.

För vissa särskilda slag av tillgångar, däribland osäkra fordringar, ges i lagen särskilda värderings- och avskrivningsregler.

Tillgångarna och skulderna skall i *balansräkningen* specificeras enligt ett i lagen upptaget balansräkningsschema. Tillgångarna upptas i tre huvudgrupper, nämligen fordringar på icke fullgjorda inbetalningar på tecknade aktier, anläggningstillgångar och omsättningstillgångar. På tillgångssidan redovisas också förlust på bolagets verksamhet. Såväl anläggnings- som omsättningstillgångarna skall specificeras i särskilda huvudposter. Bestämmelserna om specificering syftar till att bolagets innehav av tillgångar, som är underkastade särskilda värderingsregler eller annars har särskild betydelse för bolagets ställning eller likviditet, skall framgå av redovisningen. Specificeringen visar också hur bolagsförmögenheten i huvudsak är placerad. Även beträffande skuldsidan innefattar lagen krav på specificering i vissa poster. Förutom särredovisning av aktiekapital, reservfond, skuldregleringsfond och övriga fonder skall värdeminskningskonton samt lång- och kortfristiga skulder redovisas för sig. Vidare skall oguldna skatter, som belöper på tiden före balansdagen,

anges särskilt. Slutligen skall på skuldsidan också uppföras vinst på bolagets verksamhet. I anslutning till balansräkningsschemat ges regler rörande redovisningen av vissa slag av tillgångar och skulder, däribland pensionsförpliktelser.

Även beträffande *vinst- och förlusträkningens* innehåll upptar lagen regler i anslutning till ett vinst- och förlusträkningsschema. Detta anknyter nära till den dubbla bokföringens kontoform. Enligt schemat krävs att intäkten från den egentliga rörelsen redovisas skilt från andra intäkter. Dessa skall specificeras i vissa poster, såsom vinstutdelning på aktier, räntor, vederlagsfria eller andra extraordinära förvärv m. m. Vissa kostnader för rörelsen, såsom avskrivningar på anläggningstillgångar, skuldräntor, skatter och allmänna förvaltningskostnader skall redovisas för sig på kostnadssidan. Detta innebär att övriga kostnader för rörelsen, såsom kostnaden för råvaror, tillverknings- och försäljningskostnader, kan dras av från rörelsens omsättningssumma. Endast skillnaden, nettot, behöver redovisas som intäkt av rörelsen.

Genom föreskrift om innehållet i *förvaltningsberättelsen* uppnås i princip en bruttoredovisning av bolagets rörelseintäkter. Upplysning skall nämligen lämnas om hela intäkten av rörelsen under räkenskapsåret (omsättningssumman). Kravet på sådan redovisning modifieras emellertid genom att upplysning skall ges endast om det kan ske utan förfång för bolaget. Med samma förbehåll skall vidare upplysas sådana för bedömning av bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens och verkställande direktörs förvaltning viktiga förhållanden som inte framgår av övriga redovisningshandlingar. Också händelser av väsentlig betydelse för bolaget skall uppges även om de inträffat efter räkenskapsårets slut. Utöver förut nämnda uppgifter till belysning av bolagets dolda reserver skall förvaltningsberättelsen vidare bl. a. ge upplysning om vissa anläggningstillgångars brandförsäkringsbelopp. Har anläggningstillgångar skrivits upp under räkenskapsåret måste beloppet anges liksom även orsaken till uppskrivningen och uppgift om hur uppskrivningsbeloppet har använts. Har omsättningstillgångar upptagits över anskaffnings- resp. tillverkningsvärdet, skall detta jämte orsaken därtill anmärkas. Viktigare förändringar i förhållande till tidigare år i fråga om avskrivningar på anläggningstillgångar skall anges. Har bolaget ändrade principerna för värdering av omsättningstillgångarna, skall detta också, som förut nämnts, anmärkas i förvaltningsberättelsen.

11.2 Aktiebolagsutredningen

Utredningen framhåller att det just inom redovisningsområdet uppenbarligen står att vinna stora praktiska fördelar genom en långt driven harmonisering, varför samtliga länders utredningar lagt särskild vikt vid att om möjligt komma fram till en helt parallell utformning av texten

inom redovisningskapitlet. Förslagets lagtext medför inte några mera radikala avsteg från gällande svensk rätt. Detta innebär emellertid för de övriga länderna, särskilt Danmark och Finland, en betydande skärpning av redovisningskraven.

Årsredovisning, som består av balansräkning, resultaträkning (vinst- och förlusträkning enligt gällande lag) och förvaltningsberättelse, är i förslaget den sammanfattande benämningen på redovisningshandlingar som skall upprättas av alla bolag. Årsredovisningen skall upprättas med iakttagande av "god redovisningssed", vilket uttryck ersätter de i gällande lag använda orden "allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased". Behovet av en allmän hänvisning till god redovisningssed beror enligt utredningen dels på att lagen inte kan reglera alla frågor och situationer, dels på att redovisningspraxis efter hand utvecklas. Även i övrigt har terminologin på åtskilliga punkter i förslaget moderniserats för att stå i bättre överensstämmelse med den som är i bruk inom praxis och den företagsekonomiska litteraturen.

I fråga om redovisningskapitlets bestämmelser föreslår utredningen följande uppställning. Efter tre paragrafer innehållande stadganden om redovisningsskyldighet, definitioner och andra allmänna frågor följer tre paragrafer om balansvärderingen. Bestämmelser ges därefter om balansräkningens och resultaträkningens specificering, följt av regler om kompletterande uppgifter och upplysningar till dessa handlingar. En teknisk nyhet är därvid att dessa uppgifter föreslås kunna lämnas i form av noter till resp. handling. Efter stadganden om förvaltningsberättelse och koncernredovisning avslutas kapitlet med bestämmelser om årsredovisningens och revisionsberättelsens insändande till registreringsmyndigheten.

Värderingsreglerna utformas i förslaget som maximivärderingsregler och förslaget tillåter således i likhet med nuvarande ordning att genom undervärdering dolda reserver bildas. Utredningen framhåller att bortsett från att förbud mot undervärdering kan tänkas ha ogynnsam verkan i fråga om bolagens konsolidering, ett viktigt hinder mot ett sådant förbud ligger i den sammanknytning mellan redovisningen och de skatterättsliga bestämmelser som finns. Skatterätten medger att företagen vid beräkningen av beskattningsbar inkomst får undervärdera tillgångar. Samtidigt finns vissa krav på att sådana undervärderingar, för att få tillgodoräknas, skall genomföras i företagens räkenskaper. Att utan ändring av skattelagarna införa ett förbud mot undervärdering skulle sålunda enligt utredningen helt förändra aktiebolagens skattesituation i jämförelse med andra företagsformer och strida mot intentionerna bakom skattelagstiftningen.

För *värdering av omsättningstillgångar* föreslås lägsta värdets princip gälla oförändrad. Grundtanken bakom denna princip är, framhåller utredningen, för det första att förhindra redovisning av ännu inte realiserade vinster, för det andra att kräva ett hänsynstagande på förhand till

sannolika förluster på omsättningstillgångar, även där dessa förluster ännu inte blivit realiserade. Utredningen påpekar att frågan om det lägsta värdets princip utförligt diskuterats i företagsekonomisk och juridisk litteratur. Enighet råder därvid om att det första av de angivna syftena tillgodoses genom att anskaffningskostnaden uppställs som högsta tillåtna värde. I förslaget definieras termen anskaffningskostnad så att den avser kostnaden både vid förvärv utifrån och vid egen tillverkning. Frågan om vad som skall hänföras till kostnaden för en tillgångs anskaffning eller tillverkning får enligt utredningen göras beroende av vad god redovisningssed bjuder.

För att tillgodose det andra syftet med lägsta värdets princip måste ett andra maximivärde (dagsvärde, verkligt värde) införas. Utredningen anger att som sådant värde diskuteras i första hand antingen nettoförsäljningsvärdet (försäljningspris minskat med försäljningskostnader) eller återanskaffningsvärdet (nuanskaffningsvärdet). Utredningen har stannat för att i likhet med gällande lag använda nettoförsäljningsvärdet. Med "försäljningsvärdet" åsyftas det pris som bolaget uppnår vid normal försäljning i den löpande rörelsen. I "försäljningskostnader" bör enligt utredningen inräknas skälig andel av bolagets administrationskostnader.

Liksom gällande lag förutsätter förslaget att verkliga värdet i vissa fall enligt god redovisningssed bör bestämmas på annat sätt än som nettoförsäljningsvärdet. Som exempel härpå nämner utredningen osäkra fordringar samt lager av varor under tillverkning och råvaror.

Huvudreglerna för *värdering av anläggningstillgångar* föreslås i sak oförändrade. De får sålunda upptas till högst anskaffningskostnaden och principiellt förbud mot uppskrivning gäller. Avskrivning på anläggningstillgångar, som undergår värdeminskning, föreslås i likhet med gällande rätt årligen skola ske med minst belopp som svarar mot lämplig avskrivningsplan, om inte tillgången uppenbarligen redan är tillräckligt avskriven. Utredningen anmärker att eftersom undervärdering är tillåten, avskrivningsplanen avser att bestämma det vid varje balansdag högsta tillåtna balansvärdet av tillgången.

Förslaget skiljer emellertid, i likhet med praxis, på avskrivning och nedskrivning. Avskrivning sker i princip enligt avskrivningsplan. Nedskrivning avser dels extraordinär, utanför avskrivningsplan liggande nedsättning av bokförda värdet på t. ex. maskiner, fastigheter och liknande, dels nedsättning av bokförda värdet avseende tillgångar som normalt inte är föremål för vanligt avskrivningsförfarande, t. ex. aktier och fordringar.

För rätt till uppskrivning av anläggningstillgång bibehåller förslaget gällande lags begränsningar. Uppskrivningsbeloppet skall användas till erforderlig nedskrivning av andra anläggningstillgångar, fondemission eller avsättning till uppskrivningsfond. Denna fond, som inte finns enligt

gällande lag, får tas i anspråk endast för nedskrivning av anläggningstillgång eller fondemission. Den ingår alltså i bolagets bundna egna kapital.

Utredningen påpekar att enligt det danska förslaget kan uppskrivningsbelopp användas för täckning av förlust. Detta överensstämmer enligt utredningen inte väl med förbudet att använda det mot uppskrivningen svarande beloppet till vinstutdelning. Visserligen kan även möjligheten att utnyttja sådant belopp för täckande av en nedskrivning i viss mån anses strida mot denna tanke, eftersom härigenom nedskrivningen inte behöver belasta årsresultatet. Utredningen har dock ansett rimligt att medge denna utjämningsrätt som redan förekommer i gällande lag. Dess tillämpningsområde begränsas dock något enligt förslaget som använder uttrycket "erforderlig nedskrivning" till skillnad från gällande lags "erforderlig avskrivning". Med gällande lags terminologi innefattar uttrycket även ordinarie årsavskrivningar på byggnader, maskiner etc. vilket inte är fallet enligt förslaget. Den föreslagna regeln kommer sålunda att medge att en väsentlig extraordinär värdeminskning inte skall behöva drabba årsresultatet, om det samtidigt finns väsentliga övervärden i andra anläggningstillgångar. Utredningen anmärker att nedskrivningen inte får göras större än som erfordras. En längre gående nedskrivningsrätt kan nämligen missbrukas till att skapa utdelningsbar vinst på det sättet att bolaget först använder ett uppskrivningsbelopp till nedskrivning av annan anläggningstillgång under dess realisationsvärde och därefter säljer den nedskrivna tillgången.

Utredningen framhåller att, med hänsyn till grundtanken att uppskrivningen inte får användas till vinstutdelning, uppskrivningen inte skall redovisas över resultaträkningen. När uppskrivningen används för nedskrivning, skall därför upp- och nedskrivningen bokföras direkt på resp. tillgångskonton. Enligt förslaget skall emellertid särskild redogörelse för förfarandet lämnas.

Förslagets regler om *redovisningen av omsättningstillgångarna* innebär i princip ingen förändring i förhållande till gällande rätt. Varulagerreserven eller förändring därav behöver således inte upplysas i absoluta tal. Utredningen som konstaterar att öppen redovisning i detta hänseende på senare tid blivit vanlig i större aktiebolag, särskilt de börsintroducerade, motiverar sin ståndpunkt på följande sätt. Det skulle bli fråga om särregler för Sverige, varigenom den nordiska enhetligheten i redovisningskapitalet skulle brytas. Bestämmelser om en öppnare redovisning skulle endast avse större bolag, i första hand sådana som har intresse för aktiemarknaden eller är stora arbetsgivare. Enligt utredningen skulle i mindre bolag utlämnande av sådana uppgifter ibland ge konkurrenter möjlighet att skada bolaget.

Enligt förslaget gäller som huvudregel att hela intäkten av rörelsen under räkenskapsåret (omsättningssumman) skall tas upp i resultaträkningen, s. k. bruttoredovisning. Skillnaden mellan omsättningssumman

och bruttoresultatet får redovisas i en enda post, om inte bolagets förhållanden eller god redovisningssed kräver en speciell uppdelning. Enligt förslaget får också ett slags nettoredovisning tillämpas, varvid omsättningssumman uppges inom linjen och den nyssnämnda posten kan bortfalla.

I gällande lag modifieras kravet på redovisning av omsättningssumman genom en förfångsklausul. Detsamma gäller enligt utredningsförslaget men med vissa jämkningar. Utredningen anser nämligen att behov fortfarande finns att bereda visst skydd för mindre företag med ensartad produktion från en sådan insyn från övermäktiga konkurrenters sida, att dessa genom en längre eller kortare tids priskonkurrens kan slå ut företaget ur marknaden. Till undvikande av att förfångsbestämmelsen utnyttjas i andra situationer än där ett verkligt skyddsbehov föreligger har formuleringen skärpts. Omsättningssumman skall tas upp, om det ej på grund av "särskilda omständigheter" är till förfång för bolaget. Med sådana särskilda omständigheter avses i första hand nyssnämnda konkurrenssituationer.

Skyldigheten att i *förvaltningsberättelsen* lämna upplysningar till komplettering av övriga redovisningshandlingar modifieras i förslaget i likhet med gällande lag genom en förfångsklausul. Dess formulering är i förslaget skärpt på samma sätt som i fråga om redovisning av omsättningen. Förvaltningsberättelsen skall liksom enligt gällande lag innehålla förslag till dispositioner beträffande vinst eller förlust.

11.3 Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen

11.3.1 Allmänt

I skilda betänkanden har fondbörsutredningen och samarbetsutredningen lagt fram förslag till en i allt väsentligt likalydande lag med särskilda redovisningsbestämmelser för vissa aktiebolag och ekonomiska föreningar. Motiven till lagförslaget återfinns i fondbörsutredningens betänkande. Enligt sina direktiv har fondbörsutredningen haft att undersöka möjligheterna till förbättrad ekonomisk upplysning om de bolag som är av intresse från aktiemarknadens synpunkt. Samarbetsutredningen har också haft att behandla företagens informationsgivning men från en något annorlunda bestämd utgångspunkt, nämligen samhällsorganens och de i företagen anställdas behov av uppgifter från företagen, oberoende av ägarförhållandena och associationsform.

Fondbörsutredningen pekar på att under senare tid har en både snabb och genomgripande utvidgning av informationsgivning ägt rum utan att incitament därtill kommit lagstiftningsvägen. En praxis som innebär öppnare redovisning har sålunda undan för undan utvecklats särskilt i större företag. Av betydelse för utvecklingen har varit främst de växande kraven från aktiemarknaden. Till det som numera redovisas öp-

per utöver vad lagstiftningen föreskriver hör bl. a. uppgifter om lagerreservens storlek eller dess förändring, investeringar i anläggningstillgångar, finansieringsfrågor, kalkylmässiga eller planenliga avskrivningar samt vissa koncernförhållanden. Den ökade förekomsten av delårsrapporter kompletterar denna bild. Utredningarna påpekar att den utveckling som ägt rum i Sverige är närmast unik. I detta sammanhang framhålls att Föreningen auktoriserade revisorer sedan länge verkat för en öppnare och mer enhetlig redovisningspraxis, bl. a. genom att publicera rekommendationer för årsredovisningen. Vidare har rekommendationer för de börsregistrerade företagens informationsgivning utarbetats av Näringslivets börskommitté.

Utredningarna har valt att för företagens informationsgivning uppställa ett normsystem med två nivåer, lagstiftningsnivå och rekommendationsnivå. Uppdelningen på två nivåer har skett dels efter en gradering av informationsbehovet, dels med hänsyn till lämpligheten av att över huvud taget lagstifta i dessa frågor. Enligt fondbörsutredningen bör lagstiftning tillgripas endast på sådana områden där det råder klarhet i teoretiskt hänseende och där några större svårigheter inte kan föreligga för företagen att efterkomma kraven. Fondbörsutredningen pekar också på att redovisningsområdet hela tiden utvecklas.

Utredningarna har stannat för att föreslå lagfäst information i bl. a. följande avseenden: föregående års balans- och resultaträkning skall intas i årsredovisningen; lagerreservens storlek och förändring skall redovisas; under- eller överavsättning avseende pensionsåtaganden skall anges; omsättningssumman skall intas i resultaträkningen (bruttoredovisning); bruttoinvesteringar i vissa anläggningstillgångar skall anges; delårsrapport skall avges.

Frågor som utredningarna ej ansett sig böra föreslå reglerade genom lagstiftning rör normala (planmässiga, kalkylmässiga) avskrivningar, finansieringsanalys — vars ändamål är att ge en översikt över ett företags finansierings- och investeringsförhållanden — förhandsmeddelanden, särredovisning av resultatet för olika rörelsegrenar och driftsställen, utgifter för forsknings- och utvecklingsarbete samt offentlig registrering av större aktieinnehav. För utredningarnas närmare motivering för sin ståndpunkt härvidlag hänvisas till resp. betänkande, fondbörsutredningen s. 82—87 och samarbetsutredningen s. 107—111. Fondbörsutredningen anser emellertid att ett rekommendationssystem här kan erbjuda möjligheter till en ändamålsenlig behandling eftersom man ännu inte i teori och praxis funnit slutliga lösningar på berörda redovisningsfrågor. Genom att skapa ett permanent organ, en redovisningsnämnd (se vidare avsnitt 11.3.5), med uppgift att utfärda redovisningsrekommendationer kan man enligt utredningen säkerställa en anpassning efter utvecklingens krav och få en fortlöpande bevakning av utvecklingen på redovisningsområdet.

11.3.2 Tillämpningsområdet

De företag som utifrån fondbörsutredningens utgångspunkter berörs av lagförslaget är i första hand alla bolag vilkas aktier är noterade vid Stockholms fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer. Vidare omfattas andra företag för vilkas aktier en marknad kan förekomma, nämligen bolag som vid utgången av det senaste kalenderåret haft tillgångar med ett nettovärde överstigande 10 miljoner kr. och tillika tillämpat LFA eller, om så inte skett, ändå kan antas ha haft mer än 200 aktieägare.

Fondbörsutredningen framhåller att grundförutsättningen för att ett bolag utanför börs- och listbolagens krets skall anses vara ett aktiemarknadsbolag är att ett större antal personer innehar aktierna. En viss minsta företagsstorlek bör krävas eftersom den utvidgade redovisningsskyldigheten förutsätter ökade personella resurser som mindre företag inte har tillgång till. I fråga om aktiernas spridning är något annat mått än antalet aktieägare inte tänkbart. Utredningen påpekar att en svårighet ligger i att finna ett acceptabelt sätt att fastställa antalet ägare. Bolag som är anslutna till det förenklade aktiehanteringssystemet bör rimligen presumeras ha mer än 200 aktieägare. För tillämpning av lagen på andra företag kan aktiebokens uppgifter inte ensamt läggas till grund för avgörande av antalet aktieägare. Det bör åligga bolagen enligt utredningen att även på andra lämpliga vägar konstatera om gränsen överskridits. En möjlighet att konstatera verkliga antalet ägare kan vara att utgå från en förteckning upprättad efter de vid utdelningens lyftande avlämnade deklarationsuppgifterna.

Utöver grupperna börs- och listbolag, som f. n. omfattar 105 företag, inklusive elva bank- och försäkringsbolag, beräknas med de av utredningen i övrigt valda kriterierna och med utgångspunkt från förhållandena år 1968 drygt 25 aktiebolag komma att tillhöra kategorin aktiemarknadsbolag. Utredningen anger att denna grupp skulle öka med omkring 20 företag, om kravet på aktiernas spridning sänks till minst 100 ägare.

Från de synpunkter samarbetsutredningen haft att beakta föreslår denna utredning att lagens redovisningsbestämmelser skall tillämpas också på aktiebolag och ekonomiska föreningar som har mer än 500 anställda. Samarbetsutredningen har övervägt att vid sidan av detta kriterium göra avgränsningar med utgångspunkt från omsättningssumma eller balansomslutning. Utredningen finner emellertid en betydande samvariation föreligga mellan antalet anställda och de andra kriterierna varför regeln kan göras enkel. I fråga om vilket antal anställda som skall väljas gör utredningen en avvägning mellan å ena sidan intresset att sätta gränsen lågt för att alla företag med inte alltför begränsad samhällsekonomisk betydelse skall omfattas av bestämmelserna och å andra sidan företagens behov av skydd i vissa konkurrenssituationer samt

mindre företags bristande administrativa resurser. Med begränsningsregeln 500 anställda kommer enligt utredningen omkring 350 aktiebolag och omkring 40 ekonomiska föreningar att falla under de särskilda redovisningsbestämmelserna. Till dessa tal skall läggas ytterligare 50 à 100 aktiebolag som bestämmelserna blir tillämpliga på enbart till följd av de av fondbörsutredningen föreslagna begränsningsreglerna.

Enligt förslaget är lagen inte tillämplig på bank- och försäkringsaktiebolag. Motiven för detta är att bank- resp. försäkringsinspektionen har långtgående insynsmöjligheter, att redovisningsstandarden ligger högt samt att verksamheten till sin art så klart skiljer sig från övriga av förslaget berörda företags, att särskilda bestämmelser skulle erfordras i ett stort antal speciella hänseenden.

I en reservation förordas att lagen blir tillämplig, om företag har mer än 200 aktieägare eller har tillgångar på mer än 10 milj. kr. eller har minst 200 anställda.

11.3.3 Lagfästa vidgade krav på årsredovisning

Utredningarna framhåller att en öppen redovisning av storleken på eventuellt förekommande lagerreserv är av stor vikt för bedömningen av ett företags konsolideringsgrad, betalningsförmåga och räntabilitet. Lagrets bruttovärde skall enligt förslaget särskilt anges i balansräkningen. Skillnaden mellan detta bruttovärde och bokförda värdet, lagerreserven, skall också anges där. Bruttovärdet föreslås få beräknas på två alternativa sätt, nämligen med utgångspunkt från antingen civilrättens eller skattelagstiftningens bestämmelser.

Utredningarna anser uppenbart att som huvudregel bör gälla en bestämning av bruttovärdet som ansluter till det uttryck för lägsta värdets princip som ingår i aktiebolagslagen och lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar. Enligt huvudregeln skall därför i balansräkningen anges det högsta värde varulager får upptas till enligt bestämmelser därom i aktiebolagslagen resp. lagen om ekonomiska föreningar.

Emellertid anser utredningarna att det måste beaktas att företagen i första hand inventerar varulagret enligt kommunalskattelagens bestämmelser. Den skatterättsliga formuleringen av lägsta värdets princip innebär att det värde varpå den skattemässigt tillåtna nedskrivningen av varulager baseras skall vara lagrets anskaffningsvärde eller, om återanskaffningsvärdet på balansdagen är lägre, detta värde i förekommande fall efter avdrag för inkurans. Förslaget innebär därför att bruttovärdet på lagret också får anges på detta sätt, om upplysning därom ges i en not i balansräkningen. Utredningarna framhåller att som en konsekvens av att företagen får följa den skattemässiga värderingsregeln följer att också de skattemässigt tillåtna inkuransavdragen, i allmänhet schablonmässigt 5 %, får användas.

I förslaget stadgas vidare att ökning eller minskning av lagerreserven

skall öppet redovisas som särskild post i resultaträkningen. Förändringen av lagerreserven skall därvid enligt utredningarna anges såsom skillnaden mellan lagerreserven vid räkenskapsårets början och reserven vid årets slut.

En dold reserv kan också uppkomma i samband med redovisningen av pensionsskuldsavsättningar. Ett företags sammanlagda avsättning för pensionsändamål i form av skuldredovisning i balansräkningen under särskild post och/eller av förmögenhet i pensionsstiftelse kan nämligen överstiga den faktiskt existerande skuld som utgörs av det beräknade kapitalvärdet av företagets pensionsåtaganden. Gällande lag har inga krav på uppgift i årsredovisningen om överskottet.

Fondbörsutredningen föreslår att större företag skall redovisa inte endast underskott i pensionsskuldsavsättningar utan även överskott i sådana avsättningar. Utredningen har emellertid på grund av redovisningstekniska svårigheter inte ansett sig böra föreslå krav på redovisning också av förändringarna i eventuellt förekommande skillnadsbelopp.

I resultaträkningen skall enligt förslaget vidare omsättningssumman obligatoriskt redovisas. Detta innebär att för berörda företag förfångsklausulen i aktiebolagslagen sätts ur kraft. Att såsom aktiebolagsutredningen föreslagit öppna möjlighet att redovisa bruttoomsättningssumman inom linjen har utredningarna inte ansett sig böra medge som alternativ. Utredningarna framhåller att den bästa effekten av en bruttoredovisning erhålls, om resultaträkningen uppställs i s. k. staffelform med stegvis redovisning av resultatet. Enligt förslaget kan om synnerliga skäl föreligger, dispens medges från bestämmelsen om redovisning av omsättningssumman. Utredningarna anger att företag inom försvarsindustrin samt företag i alldeles speciella konkurrenssituationer kan behöva befrias från kravet.

I not till balansräkningen eller i förvaltningsberättelsen skall vidare enligt förslaget för vart och ett av de fem senaste räkenskapsåren anges bruttoinvesteringarna i fastigheter, fartyg samt maskiner, inventarier o. d., som redovisas som anläggningstillgångar. Beloppen skall därvid fördelas på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna anläggningstillgångarna. Utredningarna framhåller att tidsperioden fem år överensstämmer med en av huvudreglerna för räkenskapsenlig avskrivning av maskiner enligt kommunalskattelagen, nämligen den s. k. 20 %-avskrivningen, som medger avskrivning på fem år. Med ledning av den lämnade uppgiften kan sålunda enkelt storleken av en 20 %-avskrivning beräknas, vilken enligt utredningarna i många fall kan vara en inte orimlig approximation till en normalavskrivning för sådana tillgångar.

Enligt förslaget skall föregående års balans- och resultaträkning intas i årsredovisningen. Om ändring har vidtagits i fråga om posters specificering, skall uppgifterna från den tidigare

redovisningshandlingen sammanställas så att specificeringen stämmer överens med den som tillämpas för året. Enligt utredningarna underlättas härigenom bedömningen av ett företags resultat och ställning. Förändringarna i företagets finansiella förhållanden kan därför lätt överblickas, vilket är ett viktigt motiv för bestämmelsen, eftersom regler om publicering av finansieringsanalys inte föreslås.

11.3.4 Delårsrapport

Allt eftersom många företags årsredovisningar enligt utredningarna blivit utförligare och klarare samt det primära informationsbehovet härigenom tillgodosetts bättre än förut, har rapportering till aktiemarknaden endast en gång om året kommit att på många håll uppfattas som otillräcklig. Detta har föranlett en frivillig publicering av delårsrapporter, som inleddes i Sverige år 1962, och sedan fått en synnerligen snabb spridning i praxis. Utredningarna framhåller att en sådan utvidgning i informationsgivningen har betydelse inte endast för aktiemarknaden utan i lika hög grad för anställda samt kommunala och statliga myndigheter. Därför föreslås att delårsrapportering skall bli obligatorisk för alla företag som omfattas av de tidigare nämnda bestämmelserna om årsredovisning.

Enligt förslaget skall minst en delårsrapport avges. Rapporten skall avse verksamheten från räkenskapsårets början. Minst en delårsrapport skall enligt förslaget omfatta minst en tredjedel av räkenskapsåret och högst två tredjedelar därav. Bestämmelse om den tidsmässiga omfattningen får ses mot bakgrunden av att utredningarna inte ansett det möjligt att kräva mer än en delårsrapport under året. Den relativt stora spridningen mellan de två tidsgränserna medges för att varje företag skall kunna ha en till sin verksamhet lämpligt anpassad rapportperiod. Delårsrapport skall hållas tillgänglig för envar hos företaget och översändas till aktieägare eller medlem som begär det. Utredningarna föreslår vidare att en delårsrapport per år skall göras offentligt tillgänglig genom att den sänds in till registreringsmyndigheten inom två månader efter rapportperiodens utgång. Förslaget föreskriver vidare att delårsrapporten skall innehålla uppgifter för motsvarande period eller tidpunkt föregående år. Använda termer bör överensstämma med årsredovisningens.

I delårsrapport skall enligt förslaget lämnas en översiktlig redogörelse för verksamheten under rapportperioden, för resultatet av verksamheten samt för investeringar och förändringar i likviditet och finansiering sedan föregående räkenskapsårs utgång.

Utredningarna påpekar att i och för sig erhålls den bästa informationen om företagets resultat om man kräver en particll resultaträkning som slutar med en vinst före bokslutsdispositioner och skatter. Det har dock inte ansetts möjligt att av alla företag inom lagens tillämpningsom-

råde kräva en sådan resultaträkning. Främst posterna "rörelseresultat" och "avskrivningar" i resultaträkningen kan nämligen för många företag erbjuda särskilda problem, om de skall redovisas under löpande år. För en korrekt redovisning av rörelseresultatet krävs av företaget bl. a. att det med tillräcklig noggrannhet kan fastställa värdet av lagret vid periodens utgång. Enligt utredningarna skulle vissa företag få lägga ned betydande kostnader, framför allt i form av en stor personalinsats för inventeringar o. d., om uppgift om rörelseresultatet skulle krävas. Vad avskrivningarna beträffar skulle ett krav på att dessa skall anges i resultaträkning i en delårsrapport inte vara meningsfullt annat än om kravet gällde normala avskrivningar. Eftersom krav härpå inte ansetts kunna ställas vid årsredovisning kan naturligt nog så inte heller ske i fråga om delårsrapport.

Utredningarna har därför funnit lämpligt att tillgodose behovet av information om resultatet genom att fordra, som tidigare nämnts, dels en översiktlig kommentar till resultatutvecklingen, dels beloppsuppgifter för de i en partiell resultaträkning ingående posterna med undantag för rörelseresultat och avskrivningar. De resultatuppgifter som föreslås angivna med belopp är omsättningssumman, finansiella intäkter och kostnader med uppdelning på utdelningsintäkter, ränteintäkter och räntekostnader samt vinster och förluster på avyttring av anläggningstillgångar ävensom andra extraordinära intäkter och kostnader.

Periodens bruttoinvesteringar i anläggningstillgångar skall anges beloppsmässigt. Investeringar i aktier skall därvid anges separat. Slutligen skall enligt förslaget uppgift lämnas om summan av kassa och banktillgodohavandena vid rapportperiodens utgång samt om medeltalet anställda under perioden.

11.3.5 Näringslivets redovisningsnämnd

Fondbörsutredningen föreslår att en nämnd för redovisningsfrågor inrättas. Nämnden skall utgöra en komplettering av den föreslagna lagstiftningen. Den skall följa redovisningspraxis och utvecklingen i övrigt och skall genom sin verksamhet inte bara vara ett stöd för utvecklingen utan också en impulsgivare på redovisningsområdet. Genom nämndens verksamhet kan man uppnå att redovisningen kontinuerligt anpassas efter utvecklingen.

Utredningen diskuterar olika vägar att tillgodose behovet av ett auktoritativt organ. Därvid övervägs möjligheten att anförtro uppgifterna åt styrelsen för Stockholms fondbörs, Föreningen auktoriserade revisorer, Näringslivets börskommitté eller Sveriges finansanalytikers förening. Utredningen stannar emellertid för att en särskild nämnd bör skapas för uppgifterna. Det förutsätts att denna nämnd kommer att nära samarbeta med de förut nämnda organen.

Med namnet "Näringslivets redovisningsnämnd" avser utredningen

att markera att det rör sig om ett organ som under medverkan av olika intresserade parter inom näringslivet skall verka för förbättrad offentlig redovisning. Nämndens verksamhetsområde utgörs av aktiemarknadsbolagen och andra bolag, vars aktier är föremål för en mer omfattande handel. Nämnden skall emellertid enligt förslaget dessutom kunna ta upp redovisningsfrågor som avser andra företagstyper, om detta skulle vara av intresse från nämndens allmänna utgångspunkter.

Betänkandet innehåller ett utkast till stadgar för nämnden. Stadgarna förutsätts bli antagna av nämnden och fastställda av regeringen.

I stadgeförslaget preciseras nämndens uppgifter på följande sätt. Nämnden skall utarbeta rekommendationer beträffande företagens offentliga redovisning och följa tillämpningen av rekommendationerna. Den skall ta upp förhandlingar med företag som inte följer utfärdad rekommendation eller som i övrigt inte redovisar på tillfredsställande sätt. På begäran av företag skall nämnden kunna lämna förhandsbesked om visst redovisningssätt kan anses vara tillfredsställande. I övrigt skall nämnden följa utvecklingen av redovisningspraxis i Sverige samt av bestämmelser och praxis på redovisningsområdet utomlands. — Enligt utredningen innefattar detta nämndens centrala uppgifter. Nämnden kan emellertid, uttalar utredningen, naturligtvis också ta andra initiativ inom ramen för sitt ändamål.

Beträffande nämndens uppgift att utfärda rekommendationer uttalar utredningen bl. a. följande. Nämnden bör kunna såväl ge rekommendationer för omedelbar tillämpning som uttala önskemål med en mera långsiktig inriktning. Med största sannolikhet kommer nämnden att finna det svårt att på vissa områden via definitiva rekommendationer skapa enhetliga normer. I många fall får arbetet då inriktas på mer långsiktiga och t. v. mera allmänt formulerade mål för företagens informationsgivning. Uttalandena kan senare utformas som definitiva rekommendationer. Rekommendationerna tänkes i en del fall ha mera formen av en kommenterande eller beskrivande framställning än av en konkret anvisning. Ofta kan rekommendationerna antagligen med fördel utformas som alternativa förslag.

Utredningen räknar med att nämndens rekommendationer i allmänhet kommer att följas av företagen. Nämnden bör studera företagets olika redovisningshandlingar för att kunna konstatera att rekommendationerna tillämpas. Detta utgör ett led i nämndens fortlöpande bevakning av att ett tillfredsställande redovisningssätt generellt iakttas. Om ett företag inte följer given rekommendation, skall nämnden enligt utredningens förslag ta upp förhandlingar med företaget. Förhandlingarna syftar till att utreda omständigheterna i det enskilda fallet och skälen till avvikelsen. Anses redovisningen vara otillfredsställande, kan nämnden slutligen ge offentlighet åt sin ståndpunkt i frågan, om företaget inte ändrar sin redovisning. Nämnden skall enligt förslaget inte för-

foga över andra sanktionsmedel än de som kommer att stå till buds i form av möjligheterna att offentliggöra nämndens ståndpunkt.

Nämnden är avsedd som ett expertorgan på redovisningsområdet. Samtliga ledamöter i nämnden bör därför enligt förslaget besitta god kunskap om näringslivets redovisningsförhållanden. Nämnden föreslås bestå av nio ledamöter, varav en ordförande som, tillsammans med ställföreträdare för honom, utses av regeringen. Övriga ledamöter skall enligt förslaget utses av styrelsen för Stockholms fondbörs, lärarrådet vid Handelshögskolan i Stockholm, Svenska fondhandlareföreningen, Föreningen auktoriserade revisorer, Handelskamrarnas nämnd, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges industriförbund samt Tjänstemännens centralorganisation. Ledamöterna skall enligt förslaget inte nomineras för att bevaka den utseende organisationens intressen utan för att företräda sakkunskap på redovisningsområdet. För den av fondbörsstyrelsen utsedda ledamoten anges i förslaget till stadgar att han skall bevaka den aktieägande allmänhetens informationsintresse. Dessutom anges dels att den av handelshögskolan utsedde ledamoten skall väljas bland företrädare för den företagsekonomiska vetenskapen (han behöver inte hämtas från högskolan), dels att den av fondhandlareföreningen valde skall utses bland företrädare för den yrkesmässiga analysverksamheten.

I övrigt diskuteras och regleras i förslaget frågor om förfarande och arbetsformer, beslut, offentlighet och sekretess m. m. samt finansieringsfrågor. Enligt förslaget skall nämndens verksamhet finansieras av Stockholms fondbörs genom avgifter på värdepappershandeln.

11.4 Bokföringsutredningen

1971 års utredning om bokföringslagstiftningen har i början av år 1974 lagt fram ett betänkande med förslag till bokföringslag (SOU 1973: 57). Förslaget innehåller utförliga bestämmelser om bokföringsskyldigas årsbokslut, dvs. det officiella men ej offentliga avslutet av räkenskapsårets löpande bokföring. Förslaget i denna del innebär en reglering som i sak står mycket nära vissa av de föreslagna reglerna om aktiebolagens årsredovisning. Remissyttrandena över aktiebolagsutredningens förslag har också kunnat beaktas vid arbetet.

Bokföringsutredningens förslag till bokföringslag tas inte upp till behandling i detta lagstiftningsärende. Remissyttrandena över förslaget redovisas därför inte heller i detta sammanhang. Jag har dock funnit erforderligt att lämna en kortfattad sammanfattning av förslagets innehåll, såvitt avser reglerna om årsbokslut.

I den föreslagna bokföringslagens avsnitt om årsbokslut uppställs krav på resultaträkning och balansräkning. Uppställningsformer anvisas för dessa båda redovisningar, former som dock inte obligatoriskt behöver

iakttas. Uppställningen för resultaträkningen har s. k. staffelform med stegvis redovisning av resultatet. Schemat för balansräkningen är avpassat till nu använda former för aktiebolagens balansräkningar men innehåller en del förenklingar. Åtskillnad görs mellan omsättningstillgångar och anläggningstillgångar och en särskild bestämmelse ger anvisningar för uppdelningen. Som omsättningstillgång skall sålunda tas upp tillgång som anskaffats eller tillverkats för försäljning, förbrukning eller annan omsättning och som finns kvar i rörelsen på balansdagen. Med anläggningstillgång förstås enligt förslaget tillgång som är avsedd att brukas i rörelsen under mer än ett räkenskapsår. Krav uppställs på öppen redovisning av obeskattade reserver och reservförändringar, således förutom lagerreserv även anläggningsreserver dvs. ackumulerade avskrivningar utöver plan. Kravet på redovisning av reserver efterges för mindre rörelser. I resultaträkningen skall bruttoomsättningen redovisas öppet. För värdering av omsättningstillgångar skall som huvudregel gälla lägsta värdets princip. Sådan tillgång skall alltså tas upp till det lägsta av antingen anskaffningsvärdet eller verkliga värdet. Verkliga värdet skall i första hand anses vara nettoförsäljningsvärdet men kan också under vissa förutsättningar bestämmas till återanskaffningsvärdet med avdrag för inkurans eller till annat värde som är förenligt med god redovisningssed. Om synnerliga skäl föreligger, får omsättningstillgång tas upp över anskaffningsvärdet. Anläggningstillgångar får tas upp till högst anskaffningsvärdet. Bestämmelser finns om avskrivningar och nedskrivningar. Uppskrivning av värdet på anläggningstillgångar tillåts däremot inte. Slutligen finns bestämmelser om att årsresultatet skall ytterligare belysas genom notanteckningar om bl. a. använda grunder för värdering av tillgångar och skulder och grunderna för avskrivning av olika grupper av anläggningstillgångar samt betydelsefulla ändringar i dessa grunder.

Utredningen framhåller att dess förslag skapar goda förutsättningar för en sådan lagteknisk lösning att aktiebolagslagen skulle kunna hänvisa till bokföringslagens regler och i övrigt endast innehålla sådana årsredovisningsbestämmelser som behövs med hänsyn till aktiebolagens särskilda förhållanden. Utredningen vill dock inte föreslå en sådan lösning, bl.a. med hänsyn till intresset av nordisk rättslikhet på årsredovisningens område. Skulle den enhetlighet som i detta hänseende präglar förslaget till ny aktiebolagslag inte kunna förverkligas, förordar utredningen emellertid att bokföringslagens regler om årsbokslut får gälla även för aktiebolag.

11.5 Remissyttrandena över aktiebolagsutredningens förslag

Förslagets redovisningsregler anses av remissinstanserna i allt väsentligt väl avvägda. Några instanser, däribland *LO,* understryker emellertid att en förutsättning för att bibehålla de föreslagna reglerna är att den lagstiftning för offentlig redovisning i större företag som föreslagits av samarbets- och fondbörsutredningarna kommer till stånd. *KF* ifrågasätter om inte till den särskilda lagen borde överföras vissa detaljbestämmelser i aktiebolagslagförslaget som otvetydigt tar sikte på större företags informationsbehov. *Näringslivet* och *Föreningen auktoriserade revisorer* pekar på att redovisningstekniken är föremål för en ständig utveckling varför formerna för redovisningen inte får låsas alltför snävt genom lagstiftningen. Genom att begreppet god redovisningssed införs som legalt begrepp kan emellertid extra tyngd ges åt den frivilliga utvecklingen. *KF* går ett steg längre och yrkar att i lagen skrivs in möjligheter till en mer flexibel utformning av årsredovisningen alltefter informationsbehovet i olika företag och i linje med utvecklandet av god redovisningssed.

Frågan om erforderlig samordning mellan aktiebolagens redovisningsregler och en ny bokföringslag berörs av *KF* som anser att viss översyn i förenklande syfte av aktiebolagslagens regler bör göras. *Bokföringsutredningen,* som utförligt uppehållit sig vid denna fråga, har emellertid stannat för att förorda att aktiebolagslagen får innehålla kompletta bestämmelser om årsredovisning och att ingen hänvisning görs till bokföringslagen. Utredningen framhåller att texterna i de olika lagarna självfallet bör vara parallella så långt möjligt. Detta innebär att också det redovisningsteoretiska grundsynsättet och den sakliga lösningen av olika frågor bör överensstämma för regleringarna i båda lagarna.

Principerna för värdering av omsättningstillgångar diskuteras i några remissyttranden. Enighet råder om att vid bestämmande av ett lägsta värde anskaffningskostnaden (-värdet) bör ställas mot verkliga värdet. *Bokföringsutredningen* påpekar att balansräkningens karaktär av resultatutredningsbalans och principen att tillgångarna utgöras av ännu inte rörelseavräknade utgifter kommer till tydligare uttryck om i lagtexten anskaffningskostnaden nämns före verkliga värdet. *Revisorsamfundet* anmärker att enligt motiven till förslaget skall anskaffningskostnaden beräknas enligt först in- först ut-metoden. Annan värderingsgrund påyrkas inte men samfundet pekar på att metoden vid penningvärdeförsämring leder till att fiktiva vinster redovisas, beskattas och kanske utdelas. Detta leder till kapitalförstöring och till att borgenärernas ställning försämras.

Utredningens förslag att nettoförsäljningsvärdet skall anses som verkligt värde accepteras i princip. Några remissinstanser anmärker att

skatterättens värderingsregler i stället bygger på återanskaffningsvärdet efter avdrag för inkurans. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att av praktiska skäl bör öppnas möjlighet att direkt anknyta till de skattemässiga reglerna, förslagsvis genom att bolaget vid avvikelse från huvudregeln om nettoförsäljningsvärde åläggs att särskilt redovisa att avvikelse skett och vad denna innebär. *Revisorsamfundet* föreslår att vid bestämning av verkliga värdet en kombination av de båda värderingsgrunderna görs sålunda, att såsom verkligt värde skall anses det lägsta av nettoförsäljningsvärdet och återanskaffningsvärdet. Samfundet påpekar i detta sammanhang att termen "nuanskaffning" är bättre än "återanskaffning" eftersom värdesättningen anknyter inte till en framtida tänkt återanskaffning utan till värdet vid anskaffning vid bokslutsdatum. *Bokföringsutredningen,* som i sitt yttrande utförligt diskuterat värderingsfrågorna, konstaterar att man från principiella och i viss mån från praktiska synpunkter får ge nettoförsäljningsvärdet företräde men att utrymmet för undantag bör göras relativt omfattande.

Beträffande användningen av belopp som erhålls genom uppskrivning av anläggningstillgångar tillstyrker *näringslivet* utredningens förslag men föreslår dessutom en utvidgning. Om en anläggningstillgång finns kvar i bolaget på balansdagen men sjunkit väsentligt i värde så får enligt förslaget den erforderliga nedskrivningen täckas med uppskrivningsbelopp. Sådan kompensation kan emellertid inte göras om tillgången realiserats före balansdagen och förlusten därmed klarlagts. Enligt näringslivet bör möjligheten till kompensation inte vara beroende av den kanske tillfälliga omständigheten huruvida tillgången som förlorat i värde blivit realiserad före balansdagen eller inte. Möjlighet bör därför enligt näringslivet finnas att använda uppskrivningsbelopp också för täckning av realisationsförlust på annan anläggningstillgång. Näringslivet påpekar vidare att viss oklarhet torde föreligga huruvida det använda begreppet "andra anläggningstillgångar" skall avse endast andra balansposter under rubriken anläggningstillgångar i balansräkningen eller även individuella tillgångar inom samma kollektiva balanspost.

Bokföringsutredningen anser däremot att regeln om uppskrivningsmedels användning för nedskrivning helst bör utgå. Huvudprincipen är att en nedskrivning skall påverka rörelseresultatet och sålunda redovisas som kostnad. I och för sig kan invändningar knappast göras mot att i extraordinära fall uppskrivningsbelopp används för nedskrivning om, såsom föreslagits, förfarandet öppet redovisas i not till årsredovisningen. Bokföringsutredningen anser emellertid att tillräckliga garantier inte finns för att undantagsregeln alltid blir lojalt använd. Värdet av regeln kan knappast uppvägas av de risker som finns för missbruk. Bokföringsutredningen anför att bestämmelsen kan komma att användas som en grund för ökning av vinstutrymmet och fortsätter:

Ett nedskrivningsförfarande kan användas för att kompensera otillräckliga tidigare avskrivningar. De otillräckliga avskrivningarna har medverkat till ökat vinstutrymme under gångna räkenskapsår. Det har också inträffat att bolag, som köpt in aktierna i ett annat bolag till högt pris, sedan tvingats skriva ned dessa dotterbolagsaktier och då utjämnat nedskrivningen med en uppskrivning av andra anläggningstillgångar i stället för att klart redovisa den dåliga affären som resultatpåverkande. Också i andra fall kan bolag med otillfredsställande resultat lockas att inventera sina uppskrivningsmöjligheter och använda dem för att indirekt förbättra det redovisade resultatet genom att kompensera ej verkställda avskrivningar med nedskrivningar som täcks genom uppskrivningar av andra anläggningstillgångar.

Bokföringsutredningen anser slutligen att om man önskar behålla möjligheterna till uppskrivning-nedskrivning för extraordinära fall det finns skäl att stryka under bestämmelsens undantagskaraktär. Detta kan ske genom krav i lagtext på att nedskrivningen skall vara påkallad av särskilda omständigheter och förenlig med god redovisningssed.

Utredningens ståndpunkt att inte kräva öppen redovisning av lagerreserv kritiseras av *riksskatteverket, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, advokatsamfundet* och *bokföringsutredningen.* Advokatsamfundet förordar att reservens storlek med hänsyn främst till borgenärsintresset redovisas öppet i balansräkningen. För att beakta de skyddssynpunkter som utredningen anfört bör enligt samfundet en förfångsklausul införas. Även bokföringsutredningen, som föreslår lagreglering endast beträffande reservens förändring, anser att en sådan klausul möjligen kan vara erforderlig. Inte heller länsstyrelsen påfordrar lagreglering i vidare mån än att reservens förändring skall redovisas i resultaträkningen i de fall förändringen nämnvärt påverkar resultatet. *Näringslivet* delar utredningens uppfattning att öppen redovisning bör föreskrivas endast för större företag. Detta motsvarar bättre de mindre företagens sekretessbehov än en förfångsklausul. Uppgift om att en sådan klausul åberopats kan enligt näringslivet ge en god indikation om företagets svaghet, vilket konkurrenterna kan utnyttja på samma sätt som en mer direkt uppgift om lagerreservens eller andra reserveringars minskning.

Riksskatteverket, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsåklagaren i Hallands län, företagsskatteberedningen och *bokföringsutredningen* uttalar sig för en öppen redovisning av omsättningssumman enligt bruttometoden. *Riksskatteverket* anser att förslagets förfångsklausul bör ersättas med en möjlighet till dispens från den öppna redovisningen om sådan redovisning kan antas lända företaget till verkligt förfång. Dispensrätten torde kunna anförtros en särskilt inrättad nämnd för redovisningsfrågor. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* samt *bokföringsutredningen* uttalar sig i samma riktning.

Beträffande uppgifterna i förvaltningsberättelsen ifrågasätter *länsåklagaren i Hallands län* om inte förfångsklausulen bör slopas.

11.6 Remissyttrandena över fondbörsutredningens och samarbetsutredningens förslag

11.6.1 Allmänt

Utredningsförslagen får under remissbehandlingen i huvudsak ett gott mottagande. Den av fondbörsutredningen valda principlösningen med en lagstiftnings- och en rekommendationsnivå har sålunda inte mött någon invändning. Därvid godtas utredningens ståndpunkt att lagreglering endast bör ske på sådana områden där praxis redan är utvecklad eller full enighet råder om rätt företagsekonomisk teori.

Den föreslagna miniminivån för den lagfästa informationsgivningen anses av flertalet remissinstanser vara väl avvägd även om såsom bl. a. *Föreningen auktoriserade revisorer* påpekar, praxis i vissa avseenden gått längre. *KF* framhåller risken av att en i förhållande till praxis för låg nivå konserveras genom lagstiftningen och finner det anmärkningsvärt, att utredningen inte alls berört problemet med en erforderlig successiv anpassning av lagen till utvecklingen i teori och praxis. *Näringslivets börskommitté* och *länsstyrelsen i Älvsborgs län* uttalar att en förutsättning för de föreslagna lagreglerna bör vara att utrymme lämnas för en viss diskretionär frihet i tillämpningen.

Några remissinstanser anser emellertid att kraven på lagfäst information bör kompletteras. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* föreslår sålunda föreskrifter om 1. öppen redovisning i årsredovisning och delårsrapporter av investeringarna i forskning, produktutveckling, patentskapande verksamhet och i liknande immateriella värden samt av dessa investeringars periodisering, oavsett om investeringarna aktiveras i balansräkningen, 2. upprättande av klarläggande balansanalyser från soliditets- och likviditetssynpunkt med angivande av i sammanhanget relevanta relationer mellan tillgångar och skulder av olika slag samt öppen redovisning rörande kapitalanvändning och kapitalanskaffning (finansieringsanalys) med sikte på att klargöra bl. a. självfinansieringsgraden inom företaget, 3. beloppsmässig redogörelse för orderingången under den gångna redovisningsperioden samt orderstockens storlek vid bokslutstillfällena och tidpunkterna för delårsrapporterna med kommentar rörande orderstockens beräknade betydelse för bolagets verksamhet under kommande verksamhetsår, samt 4. uppgift i årsberättelsen om nettovinst per aktie. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anser att genom förslaget skapas förutsättningar för upprättande av erforderliga lönsamhets- och finansieringsanalyser. *LO* har samma uppfattning men finner det angeläget att företagen åläggs lämna finansieringsanalys, helst för en flerårsperiod,

samt direkt redogörelse för företagens likviditets-, soliditets- och räntabilitetsmässiga ställning. Även *TCO* har krav på finansieringsanalys. *Statskontoret* framhåller att det såväl från aktiemarknadens som övriga intressenters synpunkt borde vara värdefullt att få ökad insikt i ägandestrukturen i det svenska näringslivet och växlingarna i denna. Information bör därför lämnas om bl. a. ägareförhållandena varvid de största aktieägarna bör anges vid namn och med antal ägda aktier uppdelade på aktier med olika rösträtt.

Konjunkturinstitutet föreslår redovisningsskyldighet beträffande kostnader för forskning, utveckling och marknadsföring under den senaste femårsperioden. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* och *länsstyrelsen i Kalmar län* framhåller också betydelsen av information om framtida planer och förväntningar på företagets utveckling. *Sveriges aktiesparares riksförbund* understryker detta behov och anser därjämte att kraven sett ur aktiemarknadssynpunkt kunde ställas högre exempelvis beträffande avskrivningar samt särredovisning för olika rörelsegrenar, produkter och marknader. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* beklagar att krav på t. ex. särredovisning av olika rörelsegrenars resultat och finansieringsanalys inte tagits med. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser att frågan om särredovisning för olika rörelsegrenar och driftsställen bör övervägas ingående med hänsyn till dess betydelse för en förbättrad översiktlig samhällsplanering. *Skånes handelskammare* understryker emellertid med skärpa de skäl som anförts mot regler avseende särredovisning av resultatet för olika verksamhetsgrenar och driftsställen samt uppgifter rörande storleken av utgifter för forsknings- och utvecklingsarbete. Vid sidan om de praktiska svårigheter som här skulle möta måste enligt handelskammaren ifrågavarande uppgifter regelmässigt få anses som företagshemligheter. *Kommerskollegium* ifrågasätter om inte ett allmänt utformat krav på förhandsmeddelanden bör lagfästas.

Utredningarnas teknik att hänföra de skärpta redovisningskraven för större företag till en särskild lag lämnas i huvudsak utan kommentarer vid remissbehandlingen. *Familjeföretagens förening* anser emellertid mot bakgrund av den utveckling redovisningen fått i praxis att en särskild lagstiftning i rent pedagogiskt syfte inte är bästa sätt att nå önskad informationsnivå. Om påvisbara brister finns bör justeringar i stället göras i aktiebolagslagen. *Länsstyrelsen i Hallands län* som på de av utredningarna anförda skälen ansluter sig till att en separat lag skapas anser det ändå böra övervägas om inte bestämmelserna borde införas i aktiebolagslagen. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* anser med hänsyn till fåmansbolagen önskvärt att bestämmelsen om bruttoredovisning av omsättningen samt öppen redovisning av lagerreserv tas in i aktiebolagslagen.

11.6.2 Tillämpningsområdet

Sveriges finansanalytikers förening ifrågasätter det lämpliga i att de företag som omfattas av samarbetsutredningens intresse faller under samma lagförslag som exempelvis börsregistrerade bolag. Genom denna breddning av företagskretsen synes fondbörsutredningens ställningstaganden ha påverkats i vissa centrala delar eftersom hänsyn har måst tas till de begränsade såväl finansiella som personella resurser som de vanligtvis mindre företagen utanför aktiemarknadsbolagens krets förfogar över. Föreningen förordar därför att lagen begränsas till aktiemarknadsbolagen. *Kommerskollegium* påpekar att de av stat eller kommun ägda bolagen med de avgränsningskriterier som förordats kommer att omfattas av lagens bestämmelser endast om de har mer än 500 anställda. Statliga och kommunala företag kan sägas ha en speciell skyldighet att på ett föredömligt sätt upplysa om sin verksamhet och resultatet av denna. Enligt kollegiets mening bör därför och då ett visst behov synes föreligga av en mer öppen och systematisk information från dessa företags sida även sådana stats- och kommunalägda bolag som uppfyller storlekskriteriet för aktiemarknadsbolag omfattas av lagstiftningen. *Skånes handelskammare* har samma uppfattning.

Enligt förslaget skall lagbestämmelserna tillämpas på aktiebolag, vars aktier noteras vid Stockholms fondbörs eller på den s. k. fondhandlarelistan. *Svea hovrätt* påpekar att i detta avseende bör med aktier likställas på angivet sätt noterade skuldebrev, åtminstone konvertibla skuldebrev och vinstandelsbevis.

Fondbörsutredningens bestämning av aktiemarknadsbolag utanför kretsen börs- och listbolag kritiseras av några remissinstanser. *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *länsstyrelsen i Gotlands län* ifrågasätter lämpligheten av att i lagtext precicera att tillgångarnas nettovärde skall överstiga 10 milj. kr. Värderingen av såväl anläggnings- som omsättningstillgångar sker numera regelmässigt med beaktande av skatterättsliga bestämmelser. Dessa lämnar ett stort utrymme för vad som egentligen kan betraktas som vinstreglerande dispositioner. Detta innebär att vissa företag, som av olika anledningar inte kan eller kunnat utnyttja de skattemässiga avsättnings- eller nedskrivningsreglerna, har en hög värdering av sina tillgångar medan andra på grund av utnyttjade möjligheter har en mycket låg värdering. Differensen torde kunna röra sig om miljontals kronor. Som ytterligare skäl för att den preciserade värderegeln bör utgå åberopar länsstyrelsen i Stockholms län att en engångsinflation eller en fortgående penningvärdeförsämring av motsvarande mått inom relativt kort tid kommer att utvidga kretsen av företag som kan inrymmas under lagen. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* samt *Skånes handelskammare* framför liknande synpunkter.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, som tillstyrker utredningens för-

slag, påpekar att svårigheter i vissa fall kan uppstå vid bestämmande av antalet aktieägare i vederbörande bolag. *LO* anser att alltför många företag undantas från bestämmelserna om man uppställer krav på såväl viss storlek på tillgångarna som antal aktieägare. LO föreslår därför att lagen blir tillämplig så snart ett av nämnda kriterier är uppfyllt. *KF* hävdar att redan en spridning på 100 aktieägare bör motivera den minimistandard i informationsgivningen, som lagen siktar till. Även för ekonomiska föreningar bör införas ett storlekskriterium med avseende på medlemsantalet på samma sätt som skett i fråga om aktiemarknadsbolagen. KF föreslår därför att samtliga ekonomiska föreningar med minst 100 medlemmar skall omfattas av lagen. Detta kommer att innebära, att praktiskt taget samtliga omkring 245 till KF anslutna föreningar skulle omfattas av lagen mot ett 20-tal enligt utredningarnas förslag.

I fråga om lagens tillämpning på företag som inte är aktiemarknadsbolag framhåller *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* att gränsen 500 anställda är för högt satt. *Statistiska centralbyrån, LO, TCO, länsstyrelsen i Östergötlands län* och *länsstyrelsen i Kalmar län* föreslår att tillämpningsområdet vidgas till företag med mer än 200 anställda. *Riksrevisionsverket* motsätter sig inte heller en sådan vidgning. *KF* yrkar att storleksgränsen sänks till 100 anställda även om problem härigenom kan uppstå för vissa mindre bolag. *Föreningen auktoriserade revisorer* framhåller å andra sidan att det inte kan anses lämpligt att sänka gränsen till 200 anställda, eftersom sådana företag ofta inte har tillräckliga resurser att rätt fullgöra den utvidgade redovisningsplikten. *Bankinspektionen* tillstyrker gränsen 500 anställda under åberopande av det skyddsbehov som konkurrenssituationer påkallar för mindre företag. *Länsstyrelsen i Uppsala län* tillstyrker förslaget till avgränsning med tillägg att när länsstyrelse ålägger aktiebolag eller ekonomisk förening att lämna uppgifter enligt lagen (1972: 827) om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor bör möjlighet finnas att också tillgodose ett eventuellt behov av sådana uppgifter som avses i fondbörsutredningens förslag. Därvid bör uppgifter från företag som inte inryms i de föreslagna kategorierna dock kunna undantas från offentlighet.

Enligt förslaget undantas bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag från de skärpta redovisningsbestämmelserna. *Bankinspektionen* uttalar att inte heller centralkassor för jordbrukskredit bör vara underkastade bestämmelserna. *Försäkringsinspektionen* finner det befogat undanta försäkringsbolagen från lagens tillämpning. Inspektionen räknar med att den inom försäkringsbranschen verksamma redovisningsgruppens utredningsarbete skall leda fram till en redovisningsstandard som i fråga om öppenhet i redovisningen kommer att väl motsvara den som är tänkt genom lagförslaget. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser däremot att det förhållandet att banker och försäkringsbolag står under tillsyn av resp. inspektion inte kan tillfredsställa aktiemarknadens behov av

information, varför också banker och försäkringsbolag bör omfattas av den föreslagna lagens. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* har samma inställning.

11.6.3 Lagfästa vidgade krav på årsredovisning

Förslaget att lagerreserven skall redovisas öppet har allmänt godtagits av remissinstanserna. Att lagerreserven skall kunna, om det särskilt anges, framräknas utifrån den skatterättsliga formuleringen av lägsta värdets princip tillstyrks uttryckligen av *Näringslivets börskommitté* och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*. Börskommittén framhåller att det vanligen torde vara skattelagstiftningens värderingsprinciper som följs då företag redovisar lagerreserv varför den av utredningen föreslagna huvudregeln om högsta värde enligt civilrättsliga grunder säkerligen kommer att tillämpas endast undantagsvis. *Statistiska centralbyrån* betonar vikten av att tillgång på information enligt enhetliga värderingsprinciper finns och föreslår därför att värdet enligt den skatterättsliga principen alltid skall framgå av årsredovisningen.

Länsstyrelsen i Södermanlands län framhåller att det ofta kan möta betydande svårigheter att fastställa en varulagerreserv. Detta gäller särskilt sådana fall då varulagret utgörs av inom företaget bearbetade eller tillverkade artiklar. Ett riktigt angivande av produktionskostnaden ställer nämligen stora krav på redovisningen särskilt i vad avser bestämmandet av de indirekta kostnader som skall medräknas. Länsstyrelsen anser det inte vara klart, att den skattemässigt godtagna värderingen alltid kan accepteras i detta hänseende. Om betydande marginal finns till det skattemässigt lägsta godtagbara värdet, brukar högre avdrag för inkurans än de för branschen gällande schablonreglerna skattemässigt kunna accepteras, då detta ändå inte påverkat taxeringen. Även *KF* vänder sig mot förslaget att det är skattelagarnas schablonmässiga inkuransavdrag som kan läggas till grund vid beräkning av lagerreserv. Lagret kan härigenom komma att upptas över sitt verkliga värde. Detta kan knappast vara i överensstämmelse med god redovisningssed och KF anser därför det vara olämpligt att i lagen medge en sådan lagerreservberäkning. KF nämner i sammanhanget att i KF:s bokslut för år 1970 den bokförda inkuransen med 21 milj. kr. eller ca 40 % översteg de skattemässigt enligt schablon beräknade nedskrivningarna. *Riksrevisionsverket* och *Föreningen auktoriserade revisorer* framför liknande synpunkter. De förordar att lagstiftningen begränsas till ett krav på att lagerreservens storlek och förändring skall anges öppet samt att den närmare definitionen av lagerreserv överlåts till praxis och den föreslagna redovisningsnämndens rekommendationer. Härutöver bör emellertid krävas att tillämpade lagervärderingsprinciper skall anges i särskild not till balansräkningen. Enligt *länsstyrelsen i Södermanlands län* bör i redovisningen anges om värderingsprinciperna ändrats från ett år till ett annat liksom

vari ändringen består. *Sveriges finansanalytikers förening* anser att utöver den specifikt angivna lagerreservförändringens storlek alla former av reservförändringar med vinstdispositionskaraktär bör anges, t. ex. reserv för pågående arbeten och nedskrivning av omsättningsfastigheter i byggnadsbolag.

Utredningarnas förslag om redovisning av bruttoomsättningssumman har ej föranlett kritik under remissbehandlingen. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och *Skånes handelskammare* pekar emellertid på att för vissa branscher tveksamhet kan råda om vad som är ett företags omsättning. Speciellt inom varvsindustrin och byggnadsindustrin kan betydande differenser uppkomma, beroende på om underleverantörers arbeten inräknas i omsättningen eller ej. Remissinstanserna menar att rekommendationer och anvisningar rörande omsättningsbegreppet bör utarbetas. Handelskammaren påpekar också att för ett investmentbolag omsättningen ofta motsvaras av influtna utdelningar och ränteintäkter, varför det synes onödigt att i detta fall uppställa krav på att ange omsättningen. *Överstyrelsen för ekonomiskt försvar* betonar vikten av att den föreslagna dispensrätten lagfästs eftersom dispens kan komma att behöva tillämpas inom det ekonomiska försvaret.

Utredningarnas förslag att för bedömning av normalt avskrivningsbehov kräva redovisning för en period av fem år av bruttoinvesteringarna i vissa anläggningstillgångar kritiseras av några remissinstanser. *KF* framhåller att praxis utvecklat sig snabbt och att allt fler företag anger planmässiga avskrivningar och i vissa fall även ackumulerade överavskrivningar. Det kan för dessa företag inte vara meningsfullt att också lämna uppgift om investeringarna fem år bakåt i tiden eftersom avskrivningssatserna varierar så för olika anläggningstillgångar att en beräkning utan tillgång till detaljerat underlag riskerar bli mycket osäker. Om en obligatorisk skyldighet att uppge planenliga avskrivningar inte lagfästs kan, enligt KF, som ett alternativ tänkas krav på att ange skillnadsbeloppet mellan bokförda värdet och lägsta tillåtna skattemässiga restvärde för de anläggningstillgångar, som är föremål för räkenskapsenlig avskrivning. KF anser en sådan uppgift väsentlig och värdefull för att bedöma både gjorda avskrivningar i resultaträkningen och konsolideringsgraden. *LRF* anser att en uppgift om de senaste fem årens bruttoanskaffningsvärden i de flesta fall är ointressant. Den av aktiebolagsutredningen förordade upplysningsplikten om tillgångarnas anskaffningskostnad jämte ackumulerade av- och nedskrivningar ger en betydligt bättre upplysning vid bedömningen av avskrivningsbehovet. Föreningen pekar på att denna form av redovisning vunnit ökad spridning inom lantbrukets ekonomiska föreningsrörelse. *LO* pekar på möjligheten att genom schablonmetoder ge en i tillfredsställande grad tillförlitlig redovisning av den "ekonomiska" förslitningen. Anläggningstillgångarna bör sålunda kunna indelas grovt i ett antal grupper med olika lång eko-

nomisk förslitningstid. Genom att för varje grupp arbeta med en fast tidsplan för avskrivningen kan både en uppdelande och en sammanfattande redovisning åstadkommas. LO ifrågasätter om inte den faktiska investeringskostnaden är den mest generellt användbara värderingsnormen. För att göra denna norm mer rättvisande bör emellertid, anser LO, i verksamhetsberättelsen kommentarer göras till iakttagna prisförändringar och tekniska framsteg beträffande olika slag av produktionskapitalvaror. Vill företagen i stället för en sådan schablonredovisning presentera vad man anser vara mer noggranna kalkylavskrivningar bör lagen ge möjlighet därtill. *Skånes handelskammare* delar i och för sig de synpunkter som utredningarna framfört i fråga om uppgifter rörande verkligt avskrivningsbehov. Enligt handelskammarens mening bör dock inget hindra att företagen anger en egen bedömning av hur stort detta behov är och på vad denna bedömning grundar sig. Handelskammaren betonar även vikten av att eventuella avvikelser i tidigare tillämpade principer för beräkning av investeringarnas storlek anmärks då eljest jämförelse omöjliggörs. *Försäkringsinspektionen* anser att företagen skall åläggas att redovisa tillämpade avskrivningsmetoder.

Statistiska centralbyrån, Skånes handelskammare, konjunkturinstitutet och *LRF* anser att uppgift om bruttoinvesteringar bör kompletteras med uppgift om försäljningar av anläggningstillgångar. Centralbyrån anmärker att det ur ett flertal synvinklar är bruttoinvesteringar minus försäljning som är den relevanta storheten. För företag i vilka försäljning av anläggningstillgångar mer än i undantagsfall förekommer även under expansionsskeden, till exempel för rederier, kan annars inte erhållas tillräcklig information för en rättvisande analys av företaget.

Enligt förslaget skall föregående års balans- och resultaträkning intas i årsredovisningen. *Näringslivets börskommitté* och *konjunkturinstitutet* anser det värdefullt att erhålla en uppställning där uppgifterna för de två senaste åren ställs mot varandra. *KF* påpekar att det är oklart om lagbestämmelsen ger möjlighet att vid fusion mellan två företag i jämförelsesiffrorna slå samman båda företagens siffror, vilket ur informationssynpunkt måste anses som det enda rimliga. Enligt *LRF* bör i stället för att tidigare handlingar intas i årsredovisningen det alternativet stå till buds att förändringarna i förhållande till föregående år anges. *TCO, Sveriges finansanalytikers förening, länsstyrelsen i Södermanlands län* och *Näringslivets börskommitté* anser att väsentliga förändringar mellan åren skall kommenteras i årsredovisningen.

11.6.4 Delårsrapport

De remissinstanser som särskilt uttalat sig i denna del är eniga med utredningarna om att delårsrapporter fyller ett väsentligt informationsbehov.

I några yttranden ifrågasätts emellertid om lagstiftning bör ske på detta område. *KF* påpekar att delårsrapporter medför problem både för det företag, som skall avge sådana och för läsarna. Den ekonomiska redovisningen kan inte stämma överens med den som lämnas i årsredovisningen utan måste i väsentliga avseenden bli ofullständig. KF menar att syftet med dessa rapporter huvudsakligen är att ange tendenser i utvecklingen, särskilt om dessa avviker från företagets egna planer och framtidsbedömningar. Beroende på det informationsbehov som skall tillgodoses måste också innehållet i rapporterna variera. Det förefaller KF mindre välbetänkt att lagstifta om delårsrapporter med det stympade innehåll som föreslagits vara obligatoriskt. På grund härav och även med hänsyn till KF:s förslag att lagens giltighetsområde skall utsträckas till ett väsentligt större antal företag, för vilka delårsrapporter kan vålla alltför stora svårigheter att upprätta och inte heller fyller något väsentligt informationsbehov, yrkar KF att bestämmelserna om delårsrapporter utgår ur lagstiftningen. Eftersom reglerna kan anses ha betydelse i första hand för aktiemarknadsbolagen bör de lämpligen utformas genom den rådgivande nämnden. Även *länsstyrelsen i Skaraborgs län* förordar rekommendationslinjen under hänvisning till att rådande praxis gått längre och att den föreslagna lagstiftningen kan verka hämmande på utvecklingen. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* påpekar att en framtvingad delårsrapport kan löpa risk att bli så ytlig, att den blir missvisande. En omfattande omläggning av redovisningen kan också bli nödvändig. Länsstyrelsen förordar därför att kravet på delårsrapport inte görs obligatoriskt.

Utredningarnas krav att minst en delårsrapport skall avges och avse minst en tredjedel och högst två tredjedelar av räkenskapsåret kritiseras av *statistiska centralbyrån*. En tredjedel av räkenskapsåret är enligt centralbyrån en alltför kort rapportperiod för att några tillförlitliga slutsatser om företagets utveckling skall kunna dras. Det är vidare inte tillfredsställande med endast en rapport som kommer några få månader efter senaste årsbokslutet. Om endast en rapport lämnas dröjer det för länge till nästa informationstillfälle. Centralbyrån anser därför att en delårsrapport bör avse minst halva och högst två tredjedelar av räkenskapsåret. Centralbyrån understryker vidare angelägenheten av att rapporten enligt förslaget senast två månader efter rapportperiodens utgång görs offentligt tillgänglig. *Sveriges finansanalytikers förening* framhåller att då syftet med delårsrapportering är att olika intressenter skall erhålla kontinuerlig information om bolagen det är ett önskemål att bolagens olika rapporter lämnas dels med relativt jämn spridning över en tolvmånadersperiod och dels inom viss tid. Tvåmånadersfristen är i sistnämnda avseende en lämpligt avvägd tidsmarginal. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* föreslår en föreskrift om att delårsrapport normalt skall avlämnas för samma månader år från år eftersom dess värde ur jämförelsesynpunkt därigenom ökar.

I fråga om innehållet i delårsrapport kritiseras i några remissyttranden utredningarnas ståndpunkt att inte kräva beloppsmässigt specificerad resultatuppgift. *KF* menar att den för läsaren helt väsentliga uppgiften rimligtvis är resultatet och resultatutvecklingen. Utredningarnas argument för sin ståndpunkt, att vissa företag kan ha svårigheter att göra lagerberäkningar mer än en gång per år, är enligt KF knappast hållbart, eftersom man begär verbalt uttalande om resultatutvecklingen. Detta är självfallet inte möjligt utan att ganska säkra resultatberäkningar gjorts, innefattande direkt eller indirekt även lagerberäkningar. Liknande synpunkter framförs av *Sveriges finansanalytikers förening* och *statistiska centralbyrån*, vilka också pekar på att undantagsvis åtminstone en approximativ resultatuppgift bör kunna lämnas. Även *styrelsen för Stockholms fondbörs* och *Näringslivets börskommitté* anser att en ungefärlig siffermässig resultatuppgift bör lämnas, om sådan information kan tillhandahållas utan olägenhet för företaget.

Riksrevisionsverket finner angeläget att i rekommendation eller lagstiftning få preciserat vilket resultatbegrepp som skall tillämpas i delårsrapporten. För att möjliggöra en likartad tolkning av resultatbegreppet anser *LRF* det befogat med en närmare specificering av vad som avses med att verbalt beskriva resultatet. *Näringslivets börskommitté* anför liknande synpunkter och föreslår att ordet "resultat" i lagtexten byts ut mot "resultatutvecklingen".

Utredningarnas förslag att i delårsrapporten kräva beloppsmässiga uppgifter om bl. a. olika intäkter och kostnader under rapportperioden anses av flera remissinstanser inte fylla någon funktion. Uppräkningen, med undantag av uppgift om omsättningssumman, föreslås därför slopad. För närmare redogörelse i detta avseende hänvisas till specialmotiveringen.

11.6.5 Näringslivets redovisningsnämnd

Samtliga remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran fondbörsutredningens förslag om att en särskild rådgivande nämnd för redovisningsfrågor skall inrättas. *Riksrevisionsverket* anser emellertid att nämndens verksamhetsområde bör utsträckas att utöver aktiemarknadsbolagen också omfatta de företag som på grund av antalet anställda faller under den föreslagna särskilda redovisningslagen. Med en sådan vidare inriktning aktualiseras bl. a. en annan form för finansieringen än genom Stockholms fondbörs. Verket föreslår därför att frågorna om en redovisningsnämnds verksamhetsområde, arbetsinriktning, sammansättning och finansiering ytterligare utreds. *Svensk industriförening* understryker vikten av att nämnden bistår även mindre och, framför allt, medelstora företag, som i övrigt inte omfattas av den föreslagna nya lagen, eftersom annars ett olyckligt "gap" uppkommer i redovisningsstandard mellan olika företagskategorier. Föreningen inser att biståndet till de

mindre företagen kan bli mycket krävande om det skall ske direkt, varför det bör övervägas att nämnden bedriver sitt arbete genom småindustrins organisationer. Föreningen lägger slutligen stor vikt vid att nämnden, såsom också utredningen utgått från, får karaktären av ett näringslivets eget organ och inte en statlig myndighet. *Kommerskollegieutredningen* delar sistnämnda synpunkt och ställer sig tveksam till förslaget att staten genom att regeringen fastställer stadga och utser ordförande och ställföreträdare för honom skall stå bakom nämnden och dess verksamhet. Enligt denna utredning ligger det närmare till hands att söka en lösning som innebär en från staten helt fristående nämnd. Liknande synpunkter framförs av *länsstyrelsen i Östergötlands län.*

Enligt förslaget skall nämndens uppgifter bl. a. vara att utarbeta rekommendationer för företagens offentliga redovisning. *Konjunkturinstitutet* framför vissa synpunkter som nämnden härvid bör beakta. Då det är av stort intresse för de anställda, kapitalplacerare och det allmänna att få kunskap om ägareförhållanden inom bolaget bör nämnden med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område samt utarbeta rekommendationer och önskemål beträffande offentlig redovisning av större aktieinnehav. Institutet fortsätter:

Mycket av den information som ej behöver redovisas offentligt enligt lagförslaget kan bedömas vara av stort intresse för företagsbedömningen. Det gäller t. ex. orderingångens och orderstockens utveckling, kapacitetsutnyttjandet och nya kapacitetstillskott. Vidare företagens bedömningar och planer för framtiden t. ex. vad gäller pågående utvecklingsarbeten inom företagen, nya produkter, investeringsplaner, pris- och konkurrensförhållanden, branschkonjunkturen i stort. Likaså är det av intresse att få belysa företagets omsättning av arbetskraft, beräknade kostnader för introduktion och upplärning av nyanställda, åtgärder som vidtas för att minska arbetskraftens rörlighet — dvs. information som underlättar en arbetsmarknads- och socialpolitisk bedömning av företaget. Vidare torde det vara av intresse att redovisa konsekvenserna för företaget av fattade politiska beslut på olika plan rörande exempelvis näringslagstiftning, miljövård, konjunkturstabilisering, arbetarskydd m. m. Givetvis kan företagen i många situationer ha ett helt berättigat intresse av att ej lämna dessa uppgifter, och det kan ej heller formuleras som ett absolut krav, att alla dessa faktorer redovisas helt öppet. Nämnden bör dock verka för en ökad öppenhet i dessa frågor genom sina rekommendationer och uttryckta önskemål.

I ytterligare några remissyttranden framhålls att nämndens uppgifter enligt förslaget synes ensidigt inriktade på företagens redovisning. *Sveriges finansanalytikers förening* menar att uppgifterna bör omfatta företagens totala informationsgivning till aktiemarknaden. *SACO* har samma uppfattning. *Länsstyrelsen i Kalmar län* och *bankinspektionen* framhåller i sammanhanget att nämnden bör verka för att göra företagens årsredovisning lättförståelig för alla intressegrupper. *Statskontoret* går ett steg längre och anser att nämnden bör få till uppgift att i vidare

mening verka för en effektivare aktiemarknad. Utgångspunkter för nämndens arbete bör därvid vara en klar målformulering beträffande aktiemarknadens funktion. Statskontoret menar att frågor om aktiemarknadens betydelse för styrningen av kapitalströmmarna på ett ur samhällets synvinkel lämpligt sätt bör i detta sammanhang anges av statsmakterna. Företagens redovisning utgör ju endast en del av den informationsgivning som påverkar möjligheterna att göra en extern bedömning av framtidsförutsättningar för företagen i fråga.

Länsstyrelsen i Kronobergs län pekar på att ytterligare en uppgift för nämnden kan vara att den får avgöra frågor om dispens från krav på öppen redovisning av vissa uppgifter.

Av remissinstanserna framförda krav på vidgade uppgifter för nämnden har i viss utsträckning medfört förslag om ändrad sammansättning av dess ledamöter. *Statskontoret* anser att representanter för massmedia bör kunna bidra till en breddning av arbetsuppgifterna på föreslaget sätt. Även *länsstyrelsen i Östergötlands län* föreslår att representanter för allmänhet och konsumenter av företagens redovisningsinformation bereds plats i nämnden, förslagsvis genom representanter för handels- och börskommentatorer i pressen.

Enligt förslaget skall lärarrådet vid Handelshögskolan i Stockholm utse en ledamot i nämnden att företräda den företagsekonomiska vetenskapen. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* föreslår att representanter för landets samtliga samhällsvetenskapliga och ekonomiska fakulteter bereds möjlighet att utgöra valkorporation för denna ledamot. *Lärarrådet vid Handelshögskolan i Stockholm,* som förklarar sig villigt att utse en ledamot i nämnden, påpekar att rådet självfallet inför utseendet av ledamoten kommer att överlägga med representanter för de företagsekonomiska institutionerna vid samtliga lärosäten i landet. *Kommunförbundet* anser att en ledamot med kommunal förankring bör utses. Eftersom representanter för vissa arbetsmarknadsorganisationer skall ingå i nämnden anser *SACO* att även denna organisation bör ges rätt att utse en ledamot. *LO* föreslår att nämnden utökas med en representant för kooperationen, eftersom nämnden också skall behandla redovisningsfrågor som avser ekonomiska föreningar. *KF* anför liknande synpunkter.

Sveriges finansanalytikers förening betonar vikten av att till ledamöter i nämnden utses personer som aktivt sysslar med de frågor nämnden har att behandla och som väl känner aktiemarknadens informationsbehov och vad som krävs för att ge bästa möjliga underlag för marknadens värdering. Föreningen finner det naturligt att också den får utse en nämndledamot. Eftersom föreningen deltar i det internationella arbetet på området skulle nämnden kunna tillföras erfarenhet och ges tillfälle följa utvecklingen av bestämmelser och praxis på redovisningsområdet utomlands. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* framhåller också betydelsen av att utvecklingen utomlands bevakas.

Den aktieägande allmänhetens informationsintresse skall enligt förslaget särskilt bevakas av den ledamot i nämnden som utses av Stockholms fondbörs. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser detta otillräckligt. Aktiespararna skulle i stället kunna få framföra förslag på ledamöter exempelvis till värdepapperscentralen eller fondbörsen, varefter dessa institutioner upprättar förslag som underställs regeringen för beslut. Länsstyrelsen finner det inte heller omotiverat att aktiespararna på detta sätt får två ledamöter. *Sveriges aktiesparares riksförbund* anser också att en bredare representation för aktiemarknadens parter i och för sig är önskvärd. Förbundet har dock stannat för att inte begära en egen representant i nämnden eftersom dess intressen torde komma att tillgodoses enligt förslaget. Men då förbundet företräder en organiserad grupp enskilda aktiesparare faller det dock naturligt om fondbörsstyrelsens representant hämtas ur förbundets medlemskrets.

Näringslivets börskommitté vänder sig mot att nämnden enligt uttalande av utredningen har i sin makt att offentligt brännmärka ett namngivet företags redovisning. Kommittén anser detta vara en alltför långtgående befogenhet för en nämnd av detta slag särskilt som företaget får förutsättas ha uppfyllt alla tillämpliga lagbestämmelser och som redovisningen kontrollerats av bolagets revisorer.

12 Koncerner

12.1 Nuvarande ordning

Det förekommer ofta att två eller flera aktiebolag samordnas till ett ur ekonomisk synpunkt enhetligt företag, en s. k. koncern. Gällande lags regler om koncernförhållanden anknyter till begreppen *moderbolag och dotterbolag*. Det enklaste fallet av moder- och dotterbolagsförhållande föreligger, när moderbolaget äger mer än hälften av aktierna i dotterbolaget. Skulle aktierna i dotterbolaget ha olika röstvärde, räcker det med att moderbolaget innehar aktier som representerar mer än hälften av röststyrkan. Med ett sådant direkt moder- och dotterbolagsförhållande jämställs indirekt, dvs. när ett moderbolag genom ett eller flera dotterbolag innehar aktie- eller röstmajoriteten i ett bolag, dotterdotterbolag. Naturligtvis kan också en kombination mellan direkt och indirekt aktieinnehav grunda koncernförhållande: moderbolaget och ett eller flera dotterbolag äger tillsammans aktie- eller röstmajoriteten i ett dotterdotterbolag.

Moderbolaget tillsammans med alla dotter- och dotterdotterbolag etc. utgör en koncern och alla däri ingående bolag kallas koncernbolag. Vid indirekt dotterbolagsförhållande blir dotterbolag som självt innehar aktie- eller röstmajoriteten i dotterdotterbolaget, moderbolag till detta; därmed föreligger en s. k. underkoncern.

Koncernförhållande föreligger emellertid enligt lagen inte endast på grund av akticinnehav av angivna storlek utan också annars om ett bolag har dels ett bestämmande inflytande över ett annat, dels ett väsentligt intresse i det senares ställning och resultatet av dess verksamhet. Sådant inflytande och sådan intressegemenskap kan grundas på aktieinnehav, som inte representerar majoriteten men ändå är så stort att det faktiskt medför ett avgörande inflytande, s. k. praktisk majoritet, och ett väsentligt ekonomiskt intresse. Även ett mindre aktieinnehav kan, om det därmed förbundna inflytandet och ekonomiska intresset förstärks genom kreditförhållande, avtal eller gemensam företagsledning, grunda en koncern, och till och med utan aktieinnehav kan ett bolag, t. ex. på grund av stor kreditgivning, kanske på speciella villkor, i realiteten äga bestämmanderätten över ett annat bolag och ett väsentligt ekonomiskt intresse i dettas ställning och rörelseresultat. Inflytandet och intresset kan också tänkas vara förmedlade genom mellanhand, öppet eller förtäckt, bulvan.

Medan koncernreglerna, som väsentligen innefattar plikter för moderbolag, endast kan rikta sig mot moderbolag underkastade svensk aktiebolagsrätt gäller bestämmelserna även när svenska moderbolag har utländska dotterbolag av aktiebolagets eller därmed jämförlig typ.

Delägarskap i andra ekonomiska företag såsom handelsbolag och ekonomiska föreningar faller inte under lagens koncernbestämmelser. En analogisk tillämpning av dessa bestämmelser kan emellertid ibland vara påkallad. De principer på vilka koncernreglerna bygger bör också i viss utsträckning, såsom när det gäller värdering och behandling av internvinster, beaktas i sådana fall då det föreligger en väsentlig intressegemenskap mellan ett aktiebolag och ett annat företag — aktiebolag eller företag av annan typ — men inte ett sådant inflytande att koncernförhållande är för handen.

Bland gällande lags särbestämmelser för koncerner kan först nämnas reglerna om *ömsesidigt aktieinnehav*. Som tidigare nämnts får ett bolag i regel inte förvärva eller som pant motta sina egna aktier. Samma förbud gäller för s. k. indirekt förvärv av egna aktier, dvs. dotterbolags förvärv av aktier i moderbolaget: sådant förvärv skulle ju medföra att moderbolaget indirekt blev ägare av egna aktier. Eftersom förbudet mot förvärv av egna aktier inte är undantagslöst finns särskilda bestämmelser om värdering av ömsesidigt aktieinnehav. Bestämmelserna avser att beträffande det indirekta innehavet genomföra den vid direkt innehav gällande principen att egna aktier inte får tas upp till något värde i balansräkningen utan endast skall redovisas inom linjen. Detta sker genom att moderbolaget vid värderingen av sina aktier i dotterbolaget skall göra avdrag för så stor del av dessa aktiers värde som belöper på aktier som dotterbolaget äger i moderbolaget.

Förbudet att rösta för egna aktier äger motsvarande tillämpning på dotterbolags aktier i moderbolag.

Reglerna om värdering av ömsesidigt aktieinnehav förhindrar uppkomsten av "luftkoncerner" där tillgångarna till väsentlig del utgörs av aktier i koncernbolagen. En koncern utan tillräckligt underlag av reella tillgångar kan föreligga även i andra fall. Dotterbolagets tillgångar kanske helt eller till större delen består av fordringar mot moderbolaget och det senare har såsom sin enda eller huvudsakliga tillgång aktierna i dotterbolaget. Man kan också tänka sig att ett bolag på grund av stor kreditgivning till ett annat är att anse som moderbolag till det senare och att dotterbolaget äger aktier i moderbolaget. Några uttryckliga lagbestämmelser för dessa båda situationer finns inte. Styrelse och revisorer får emellertid anses skyldiga att göra aktievärderingen så att den inte byggs på bokfordringar inom koncernen utan på verkliga tillgångar (se Stenbeck m. fl., Aktiebolagslagen, 6:e uppl. s. 264).

Lagen uppställer vidare krav på att moderbolags redovisning skall innehålla vissa *upplysningar rörande förhållandena inom koncernen.*

Aktiebolagslagens regler om årsredovisning har utarbetats med tanke främst på företag som bedriver sin verksamhet inom ramen för ett enda aktiebolag. Reglerna kan, om verksamheten drivs i en koncern, lätt bli mer eller mindre verkningslösa. För att motverka detta föreskrivs att viss information om dotterbolag skall lämnas i anslutning till moderbolagets årsredovisning. I en koncernbalansräkning eller koncernredogörelse skall därjämte resultatet av koncernens verksamhet anges efter avdrag för internvinster. Begreppet internvinst definieras i lagen så att därmed avses på moderbolaget belöpande andel av vinst på överlåtelse av tillgång inom koncernen, i den mån ej överlåtelse av tillgången därefter skett till köpare utanför koncernen eller förbrukning av tillgången eller nedsättning av dess värde skett hos koncernbolag som förvärvat tillgången.

I fråga om koncernbalansräkningen fastställs inte några speciella regler exempelvis om ett balansräkningsschema. Lagen säger endast att koncernbalansräkningen skall innehålla ett efter allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased upprättat sammandrag av moderbolagets och dotterbolagens balanser. Koncernredogörelsen som är avsevärt mindre omfattande skall genom angivande av vissa delposter för moder- resp. dotterbolag möjliggöra en beräkning av koncernens resultat.

Koncernbolag bör såvitt möjligt ha samma räkenskapsår. Koncernbalansräkning och koncernredogörelse skall upprättas per moderbolagets balansdag. Något krav på offentliggörande av nämnda handlingar finns inte. Koncernredovisningen som skall undertecknas av verkställande direktör, skall dock granskas av moderbolagets revisorer. Den behöver inte framläggas för aktieägarna i moderbolaget men dessa kan genom utövande av sin s. k. frågerätt få sådana upplysningar om koncernen som kan lämnas utan förfång för densamma.

I ett moderbolags balansräkning representeras de genom dotterbolag

indirekt ägda tillgångarna och skulderna av det upptagna värdet på dotterbolagsaktierna. För att underlätta en bedömning av moderbolagets ställning skall i detta bolags balansräkning anges det bokförda värdets fördelning mellan aktier i dotterbolag, vilka alltid betraktas som anläggningstillgång, och andra aktier. I balansräkningen skall aktieinnehavet specifieras med avseende på namn, antal aktier och värde. Emellertid kan specifikationskravet för framför allt exportföretagen vara besvärande med hänsyn till konkurrenssituationen, och efter regeringens medgivande kan därför redovisning av aktieinnehavet ske i klumpsumma.

Då dispens från specifikationskravet lämnats skall dock för att underlätta revisorernas granskning en särskild uppgift över aktieinnehavet avges. Därvid skall anges bolagets namn, antal aktier samt bokfört värde. Vidare skall varje dotterbolags innehav av aktier i annat koncernbolag uppges.

Även koncernbolags inbördes fordrings- och skuldförhållanden är av betydelse vid bedömning av moderbolagets ställning. Därför föreskrivs att i moderbolags balansräkning skall särskilt anges, om moderbolaget har överstigande fordran hos dotterbolag, sammanlagda beloppet av sådana fordringar samt, om moderbolaget har överstigande skuld till dotterbolag, sammanlagda beloppet av sådana skulder. Nettofordran på ett dotterbolag får därvid inte kvittas mot nettoskuld till annat dotterbolag. Med uttrycken överstigande fordran resp. överstigande skuld avses fordran efter avdrag för skuld, resp. skuld efter avdrag för fordran hos dotterbolaget.

I den tidigare nämnda, särskilda uppgiften till balansräkningen skall även anges moderbolagets sammanlagda fordran och skuld till varje dotterbolag. Motsvarande uppgifter skall lämnas för mellanhavanden dotterbolag sinsemellan. I denna uppgift skall också anmärkas om dotterbolag ingått ansvarsförbindelse eller ställt pant för moderbolagets eller annat dotterbolags gäld.

Regler avsedda att underlätta bedömningen av ett moderbolag med avseende på koncernförhållandena är av betydelse även med avseende på resultatredovisningen. Såväl aktieutdelningar från dotterbolag som intäkts- och kostnadsräntor avseende dotterbolag skall sålunda anges för sig. Lämnat eller erhållet koncernbidrag är att betrakta som extraordinär kostnad eller intäkt som skall särredovisas.

De nämnda reglerna har anknytning till moderbolagets redovisning. I ett koncernförhållande är de olika bolagen juridiskt och ekonomiskt så sammanflätade att man vid en bedömning måste betrakta koncernen som en enhet. I lagen kommer denna syn klarast till uttryck i reglerna för *moderbolags vinstutdelning*. Av vinsten får inte så stort belopp utdelas, att utdelningen med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet får anses stå i strid mot god af-

färssed. Motsvarande begränsning gäller i fråga om moderbolagets rätt att disponera sina vinstmedel för fondemission.

Grundtanken bakom gällande bestämmelser om koncernredovisning är att de skall utgöra skyddsregler mot för stor utdelning i moderbolaget. Beräkningen av koncernens resultat skall därför ske i avsikt att erhålla en uppfattning om den till utdelning disponibla vinsten för koncernen. Den i koncernbalansräkningen eller i koncernredogörelsen angivna vinsten, vilken även skall särskilt anges i moderbolagets förvaltningsberättelse, skall således bl. a. vara en vägledning för såväl bolagsledningen som revisorerna vid bedömningen av moderbolagets utdelning. Eftersom bolagets fria egna kapital (summan av fria fonder, balanserad vinst eller förlust samt nettovinst eller förlust för räkenskapsåret) kan användas för utdelning, följer därav att med koncernens vinst menas koncernens fria egna kapital. Avdrag skall dock ske för moderbolags och dotterbolags avsättning till reserv- eller skuldregleringsfond. Koncernens årsresultat behöver således inte anges.

Lagen innehåller slutligen bestämmelser om att dotterbolags styrelse har viss upplysningsplikt gentemot moderbolaget, att av revisorerna i moderbolag en eller flera bör vara revisorer i dotterbolag samt att revisionsberättelsen för moderbolag skall innehålla vissa särskilda uttalanden. Minoritetsaktier i dotterbolag kan under vissa villkor inlösas av moderbolaget.

12.2 Aktiebolagsutredningen

Aktiebolagsutredningens bestämning av koncernbegreppet innebär i sak knappast någon avvikelse från gällande svensk rätt. Om ett aktiebolag äger så många av aktierna i ett annat aktiebolag att det har mer än hälften av rösterna för samtliga aktier, är enligt utredningsförslaget det förra bolaget moderbolag och det senare dotterbolag. Har ett aktiebolag eljest på grund av aktieinnehav eller avtal ett bestämmande inflytande över ett annat aktiebolag och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet, är det förra bolaget moderbolag och det senare dotterbolag.

Det är alltså röstmajoriteten som är avgörande och kapitalmajoritet utan röstövervikt räcker inte i och för sig som grund för att koncernförhållande skall föreligga. Med aktieinnehav skall enligt utredningen liksom f. n. vara att jämställa ett bolags innehav av aktier i ett annat bolag genom mellanhand. Aktieinnehav i utländska aktiebolag eller innehav av andelar i därmed jämförliga företagsformer, t. ex. det tyska Gesellschaft mit beschränkter Haftung, får också anses grunda koncernförhållande under samma förutsättningar som när det gäller innehav av aktier i svenskt bolag. Med svenskt aktiebolag bör enligt utredningen alltså såsom dotterbolag jämställas utländskt aktiebolag och sådant utländskt bolag som till sin art väsentligen överensstämmer med det svenska aktie-

bolaget. En analog tillämpning om lagens koncernregler kan enligt utredningen vara påkallad när det gäller andra dotterföretag än aktiebolag, såsom handelsbolag, kommanditbolag, ekonomiska föreningar och motsvarande utländska företagsformer.

Moderbolag skall liksom tidigare lämna koncernredovisning, som skall bestå av antingen koncernbalansräkning eller koncernredogörelse. Medan valet mellan redovisningssätt enligt aktiebolagslagen är helt fritt, begränsas i förslaget användningen av koncernredogörelse till sådana fall, då det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda förhållanden är påkallat. Då således i normalfallet koncernbalansräkning förutsätts bli upprättad har utredningen inte ansett nödvändigt ge föreskrifter om den särskilda uppgift som enligt aktiebolagslagen skall lämnas avseende bl. a. fordrings- och skuldförhållanden inom koncernen.

I gällande lag stadgas att bolag inom en koncern såvitt möjligt bör ha samma räkenskapsår. I förslaget skärps denna regel sålunda att bolagen skall ha samma räkenskapsår, om ej särskilda omständigheter påkallar annat. Utredningen framhåller att undantag från huvudregeln är aktuellt endast i sällsynta fall, t. ex. då ett utländskt dotterbolag på grund av lagstiftningen i det land där det verkar är förhindrat att förlägga räkenskapsåret till samma period som sitt svenska moderbolag. Enbart skattemässiga fördelar av olika räkenskapsår bör sålunda enligt utredningen inte kunna godtas som skäl för avvikelse från huvudregeln.

Ansvaret för koncernredovisningen utökas enligt förslaget genom att denna skall undertecknas inte endast av verkställande direktör utan också av styrelsen. Liksom tidigare behöver dock redovisningen inte offentliggöras.

Utredningen föreslår att i såväl koncernbalansräkning som koncernredogörelse skall visas även koncernens årsresultat, varvid skall ha gjorts avdrag eller tillägg för ökning eller minskning av internvinst under räkenskapsåret. Detta innebär en utökad redovisningsskyldighet, eftersom enligt gällande lag årsresultatet inte behöver särskilt visas. I den redovisning av koncernförhållanden som enligt gällande lag skall tas in i moderbolags förvaltningsberättelse, föreslås ingen annan förändring än att också här koncernens årsresultat skall visas.

Liksom i gällande rätt skall aktier i dotterbolag redovisas skilt från aktier i andra bolag. För aktier i såväl dotterbolag som andra bolag skall bl. a. anges nominella värdet samt värdet enligt balansräkningen. En viss skillnad mellan aktier i dotterbolag och i andra bolag finns i förslaget vad avser specifikationskravet. Om såväl nominella som bokförda värdet på aktier i icke-dotterbolag understiger 50 000 kronor eller det lägre belopp, som motsvarar fem procent av det aktieägande bolagets eget kapital enligt balansräkningen, får specifikation utelämnas. Aktier i dotterbolag skall däremot alltid specificeras post för post. Dispens från speci-

fikationskravet kan dock ges av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer om det är påkallat från allmän och enskild synpunkt.

Den nu gällande reduktionsregeln för värdering vid ömsesidigt aktieinnehav förenklas i förslaget. Vid värdering av moderbolags aktier i dotterbolag skall aktier som dotterbolaget innehar i moderbolaget sålunda inte anses ha något värde.

Utredningens förslag till bestämmelser i övrigt i fråga om koncernförhållanden motsvarar i huvudsak gällande rätt.

12.3 Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen

Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen framhåller att i en koncern med betydande del av verksamheten förlagd till olika dotterbolag ger en resultaträkning som bara omfattar moderbolaget inte tillräckligt underlag för en bedömning av aktierna i detta bolag. Det är den ekonomiska helheten och dess samlade resultat som behöver bedömas.

Koncernredovisning omfattande såväl resultat- som balansräkning utgör enligt utredningarna en så grundläggande och central informationskälla för aktiemarknaden, att berättigade krav på publicering av dessa redovisningshandlingar kan ställas. Utredningarna anför vidare att statliga och kommunala myndigheter inte har samma intresse. En koncernredovisning, ofta med ett betydande inslag av utländska dotterbolag, ger nämligen endast i undantagsfall bättre planeringsunderlag för myndigheterna. De anställda kan möjligen ha visst intresse av uppgifter för koncernen i dess helhet men endast som kompletterande information till det egna koncernbolagets (moderbolagets) resultat och ställning. Mot bakgrund härav har utredningarna funnit att utvidgade koncernredovisningsbestämmelser endast skall avse de s. k. aktiemarknadsbolagen, jfr avsnitt 11.4.

I vissa fall kan enligt utredningen ett bolag ha dotterbolag av så underordnad betydelse att koncernredovisningen saknar egentligt intresse vid sidan av moderbolagets redovisning. Utredningarna föreslår därför att kravet på utvidgad koncernredovisning skall gälla bara om nettovärdet av moderbolagets tillgångar till mer än en fjärdedel utgörs av fordringar hos eller aktier i dotterbolag eller om koncernens omsättningssumma överstiger moderbolagets omsättningssumma med mer än en tredjedel av denna. Någon av dessa båda omständigheter måste dessutom ha förelegat nästföregående räkenskapsår för att kravet på utvidgad koncernredovisning skall gälla.

I en reservation till samarbetsutredningens betänkande förordas av de fackliga representanterna att en utförligare koncernredovisning skall upprättas av alla aktiebolag som tillsammans med dotterbolag har mer än 1 000 anställda.

De föreslagna koncernredovisningsbestämmelserna riktar sig till mo-

derbolaget. Utredningarna framhåller att man inte kan begära att dotterbolag skall avge koncernredovisning eftersom dotterbolag inte har något inflytande över moder- och systerbolag. Utredningarna anser det helt ogörligt att av ett bolag med utländskt moderbolag kräva redovisning för den utländska koncernen.

Enligt förslaget skall aktiemarknadsbolagen upprätta koncernredovisning omfattande koncernresultaträkning och koncernbalansräkning. Det i aktiebolagslagen medgivna alternativet med koncernredogörelse är alltså inte tillåtet. Koncernredovisningen skall läggas fram på bolagsstämma och göras offentligt tillgänglig genom insändande till registreringsmyndigheten.

Utredningarna föreslår vidare att uppgift lämnas om koncernens bruttoinvesteringar i anläggningstillgångar. Bruttoomsättningssumman för koncernen skall tas in i koncernresultaträkningen, såvida inte dispens från krav på sådan uppgift erhållits. Även uppgift om förändring i koncernens lagerreserv skall lämnas. Tidigare års redovisningshandlingar skall också medtas enligt vad som i avsnitt 11.4 anförts därom.

I den förut nämnda reservationen föreslås att koncern skall åläggas att redovisa andelen interna leveranser både i form av inköp och försäljning mellan ett koncernbolag och den övriga koncernen. Vidare skall uppgifter om koncernens bruttoomsättningssumma, totalvinst, totala lönesumma och sysselsättning anges. De internationellt verksamma svenska bolagen skall enligt reservanterna ange koncernens sysselsättning och totala lönesumma i Sverige resp. utlandet. När det är fråga om utlandsdominerade koncerner med verksamhet i Sverige anses det berättigat att de som är anställda i svenska dotterföretag får samma möjlighet att bedöma företagsgruppens ekonomiska ställning som anställda i koncerner med svenskt moderbolag.

12.4 Remissyttrandena över aktiebolagsutredningens förslag

Utredningsförslaget att koncernförhållande föreligger när ett aktiebolag på grund av aktieinnehav eller avtal har ett bestämmande inflytande över ett annat aktiebolag och har en betydande andel i resultatet av dess verksamhet har föranlett kommentarer under remissbehandlingen. *Advokatsamfundet* påpekar att koncernbegreppet har mycket stor betydelse med hänsyn till de konsekvenser som det får för bl. a. redovisningsskyldigheten enligt de föreslagna reglerna om moderbolags- och koncernredovisning. Det framgår inte entydigt vilka avtal som enligt utredningsförslaget kan grunda moder-dotterbolagsförhållande. Samfundet menar att i första hand kommer i fråga sådana fall där ett bolag driver sin rörelse i kommission för ett annat bolags räkning eller där det ena bolaget arrenderar det andra bolagets rörelse. Reglerna om konvertibla skuldebrev ger också upphov till vissa problem som bör belysas. Antag att ett

bolag äger en minoritetspost aktier i ett annat bolag och sedan förvärvar en så betydande post av konvertibla skuldebrev att bolaget vid konvertering på grund av sitt totala aktieinnehav får ett bestämmande inflytande i det andra bolaget. Samfundet ifrågasätter om det bolag som förvärvat de konvertibla skuldebreven på grund därav kan göra anspråk på att betraktas som moderbolag till det bolag som har emitterat skuldebreven. Samfundet tar också upp vissa frågor om s. k. 50/50-bolag, dvs. fall när två aktiebolag äger 50 % var av aktierna och rösterna i ett tredje bolag. Det tredje bolaget har då bildats för s. k. joint-venture. I joint-venturesavtal upptas ofta sådana villkor att det nybildade bolagets verksamhet kräver samtycke av alla aktieägarebolagen. Enligt samfundets mening kan det ifrågasättas om inte alla aktieägarebolagen skall anses ha ett bestämmande inflytande i joint-venturebolaget, eftersom de genom att vägra sitt samtycke till olika åtgärder kan lamslå det nybildade bolagets verksamhet. Samfundet pekar slutligen på den formen av samarbete där två eller flera aktiebolag genom ett särskilt bolag bedriver utvecklingsarbete. Även om utvecklingsarbetets syfte inte är att verksamheten skall drivas med vinst, synes de andra bolagen kunna anses ha en betydande andel i resultatet, om de i sin verksamhet får tillgodogöra sig de forskningsresultat som utvecklingsbolagets verksamhet har avsatt. *LO* anser att paragrafen behöver kompletteras med en regel att bevisbördan i tvistefall skall ligga på det berörda dominerande och/eller beroende bolaget. *Bankinspektionen* anser att under koncernbegreppet bör inordnas den företeelse som enligt tysk terminologi går under beteckningen Gleichordnungskonzern varmed avses bl. a. sådana fall då en person har aktiemajoritet i flera bolag och leder dem enhetligt. *Riksskatteverket* framför liknande synpunkter.

Några remissinstanser tar upp utredningens uttalande att koncerndefinitionen kan tillämpas analogt på vissa dotterföretag som inte är svenska aktiebolag. *Advokatsamfundet* påpekar att koncerndefinitionen i utredningsförslaget endast tar sikte på svenska aktiebolag. När det i utredningsförslaget emellertid talas om moderbolagets redovisning m. m. bör enligt utredningen i koncernbegreppet med svenskt aktiebolag som dotterbolag jämställas utländskt aktiebolag. Det sägs vidare i betänkandet att särskilt beträffande koncernredovisningsreglerna en analog tillämpning av lagens koncernregler kan vara motiverad även i vad avser andra företagsformer. Enligt samfundets mening vore det lämpligt med ett tillägg till paragrafen av innebörd att i särskilda i lagen angivna fall under koncernbegreppet kan förstås andra rättssubjekt. Även *bankinspektionen* ifrågasätter om det inte skulle vara lämpligt att införa ett direkt lagstadgande av innebörd att en analog tillämpning av lagens koncernregler kan ske när det gäller andra företag (dotterföretag) än aktiebolag, såsom handelsbolag, kommanditbolag, ekonomiska föreningar och motsvarande utländska företagsformer. *LO* efterlyser också regler

av motsvarande karaktär för företagsgrupper där en stiftelse eller ekonomisk förening utgör en länk.

LRF framhåller att variationsmöjligheterna i fråga om koncernförhållanden är så många att det knappast kan vara möjligt att inrymma en tillräckligt täckande definition i lagtexten. LRF tar följande exempel:
A äger 34 % i B, C, D.
B äger 33 % i C, D.
C äger 33 % i B, D.
D äger 33 % i B, C.

I denna konstellation äger A i realiteten 100 % i B, C och D men enligt LRF täcks inte konstellationen av de definitioner som finns i utredningsförslaget. LRF tar också upp frågan om koncernförhållanden som föreligger då en förening har dotterbolag eller då flera föreningar har gemensamma dotterbolag. LRF påpekar att frågan om behandlingen av de blandade koncernerna berördes vid tillkomsten av 1951 års föreningslag. Enligt LRF:s mening är de blandade koncernerna och de rena föreningskoncernerna nu av sådan storlek att det blandade koncernbegreppet och dess praktiska konsekvenser bör tas upp till behandling. LRF anser att det inte är tillräckligt att allmänt uttala att aktiebolagslagens koncernregler kan bli analogiskt tillämpliga.

Hovrätten för Västra Sverige anser det förvånande att utredningen inte i högre grad än som skett diskuterat och utvecklat koncernreglerna. Hovrätten ifrågasätter om utredningen i arbetet med koncernredovisningsreglerna valt den lämpligaste utgångspunkten samt fortsätter.

Utredningen anger att den tanke som ligger bakom reglerna om koncernredovisning är "att en koncern reellt ekonomiskt är och drivs som *ett* företag, vilket ju förutsätter att det avgörande inflytandet ligger hos moderbolaget". Det viktiga är emellertid enligt hovrättens mening inte om koncernen ur en eller annan synpunkt kan betraktas som ett enhetligt helt. Huvuduppgiften för redovisningen är ju att ge en så fullständig bild som möjligt av den förmögenhetsställning och det resultat som påverkar värdet och avkastningen på en aktie i något av koncernens bolag. Accepteras denna utgångspunkt kan man exempelvis undra varför de s. k. gemensamma dotterbolagen, bolag där två eller flera företag har delat inflytande, nödvändigtvis måste falla vid sidan om koncernredovisningen. Många koncerner bedriver numera stora och viktiga grenar av sin verksamhet under samverkan i aktiebolagsform med andra företag. Resultatet av denna verksamhet och transaktioner med dylika gemensamma dotterbolag kan för en aktieägare och fordringsägare vara av stort intresse att ta del av via koncernredovisningen. I detta sammanhang kan också påpekas att koncernredovisningen enligt utredningsförslaget också omfattar dotterföretag som bedrivs i annan form än aktiebolagets. Däremot har utredningen icke berört de problem som uppkommer ur koncernredovisningssynpunkt om det, såsom ej sällan är fallet, är ett handels- eller kommanditbolag eller en stiftelse som fungerar som moderföretag. I sådant fall kan man ju inte med hjälp av förslagets koncernredovisningsregler få någon överblick över koncernens ekonomiska förhållanden, något som kan innebära risker för aktieägare och fordringsägare.

Hovrätten anser att också frågor angående skydd för minoriteter och fordringsägare påkallar uppmärksamhet. Dessa frågor liksom problemen kring koncernredovisningsreglernas tillämpningsområde bör enligt hovrätten ytterligare utredas. Vissa av de antydda frågorna torde böra regleras i en särskild från aktiebolagslagen fristående koncernlagstiftning.

De föreslagna bestämmelserna om koncernredovisningens omfattning diskuteras vidare i några remissyttranden. *Näringslivet* instämmer i den avvägning utredningen gjort i fråga om när koncernbalansräkning resp. koncernredogörelse skall upprättas. *Länsåklagaren i Hallands län* finner det emellertid tveksamt att undantag medges från kravet på koncernbalansräkning. *Advokatsamfundet* anser att större öppenhet bör krävas i koncernredovisningen samt att alla moderbolag obligatoriskt skall upprätta koncernbalansräkning och även offentliggöra den. Samfundet anser vidare att utredningens påpekande om, att vid tillämpningen av reglerna om dotterbolag i redovisningskapitlet även andra rättssubjekt bör behandlas analogt, har sådan vital betydelse inom många koncerner att föreskrift härom bör inflyta i lagtexten.

Bokföringsutredningen framhåller att om en mer informativ koncernredovisning skall lämnas, så räcker det knappast att bara upprätta koncernbalansräkning.

En tillfredsställande bild av koncernens resultat och resurser och av de interna transaktionerna mellan koncernens företag kan inte erhållas utan att balansräkningen kompletteras med en resultaträkning för koncernen. Ett antal uppgifter måste tas fram och ställas samman för att man skall kunna åstadkomma en koncernredovisning. Detta underlag är gemensamt för koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen. Bokföringsutredningen menar att det är arbetstekniskt naturligt att upprätta de båda redovisningshandlingarna samtidigt och parallellt. Bestämmelse bör därför kunna ges också om koncernresultaträkning. Med hänsyn till utvecklingens fortgång bör också ytterligare övervägas att kräva offentlighet i fråga om koncernredovisningen. Med tanke på de mindre företagens förhållanden kan enligt bokföringsutredningen en möjlighet till dispens från offentliggörandet kanske behövas.

LO understryker kravet att koncernredovisningen skall vara lika fullständig som moderbolagsredovisningen. I första hand bör införas de koncernredovisningskrav som LO föreslår i fråga om större företag. Vidare yrkar LO på en skärpning av dotterbolags redovisning av koncerntransaktioner. LO föreslår sålunda:

Att ett dotterbolag skall redovisa hur stor del av inköp respektive försäljning som utgörs av interna leveranser från och till andra företag i koncernen. Inköpen skall avse inte bara materialinköp utan också eventuell inhyrning eller lån av arbetskraft från koncernen. Syftet är att anställda och minoritetsägare liksom andra parter skall kunna bilda sig en klar uppfattning om företagets grad av beroende utifrån. LO yrkar att regler utformas som ålägger dotterbolag att redovisa hela koncernens

omsättning, vinst och lönesumma som jämförelsematerial för bedömningen av dess egen resultat- och balansräkning. Svårigheter kan uppstå för dotterbolaget att få in uppgifter därom i rimlig tid för sin egen årsredovisning. Detta förhållande kan erfordra att lagen tillåter viss tids eftersläpning beträffande sådana koncernupplysningar. Detta slags information avses bli offentlig. Därutöver anser LO att de anställda i dotterbolag bör ges rätt till särskilt fyllig information om koncernen, antingen det sker i aktiebolagslagen eller annan lagstiftning. Den redovisning i dotterbolag av koncernförhållanden, som här föreslagits av LO, gäller oavsett om moderbolaget eller systerbolaget ligger i Sverige eller i utlandet.

Enligt förslaget skall aktiebolag, som hör till samma koncern ha samma räkenskapsår, om ej särskilda omständigheter påkallar annat. *Näringslivet* har ingen erinran mot utformningen av lagtexten men anser motivuttalandena leda till en alltför restriktiv tolkning av begreppet särskilda omständigheter. Framför allt gäller detta uttalandet att enbart skattemässiga fördelar ej bör kunna godtas som skäl för avvikelse från huvudregeln. Näringslivet fortsätter:

Följande exempel kan anföras. Realisationsförluster på lös egendom får enligt anvisningarna till 36 § kommunalskattelagen användas till kvittning endast under ett enda beskattningsår, förluståret. I skatteförfattningarna finns ett flertal bestämmelser av liknande typ, vilka innebär restriktioner i tidshänseende för utnyttjande av skilda slags förfaranden. För ett företag kan det vara av vitalt intresse att genom ändring av räkenskapsår kunna få viss transaktion bokförd under visst räkenskapsår. Icke blott "skattemässiga fördelar" kan vinnas härigenom utan en sådan åtgärd kan vara av största betydelse för företagets utvecklingsmöjligheter över huvud. Betydelsen härav erkänns av skattemyndigheterna som i sin praxis godkänner att ett bolag i en koncern vid ett eller annat tillfälle av skatteskäl förkortar sitt räkenskapsår. Det är av praktisk betydelse att ändring av räkenskapsår av nämnda skäl inte behöver ske för hela koncernen. Ändring av räkenskapsåret i ett företag med spritt ägande är en vidlyftig åtgärd, som man i det längsta söker undvika. Däremot är det oftast enkelt att ändra ett dotterbolags räkenskapsår. Om skattemässiga hänsyn ej tillmäts betydelse, skulle det enligt förslaget bli lika svårt i fortsättningen att ändra räkenskapsåret för dotterbolag som för moderbolag. Detta kan alltså vara till uppenbar nackdel för koncernen. Enligt näringslivet bör aktiebolagslagens regler inte vara snävare än den praxis som skattemyndigheterna godkänt. Näringslivet föreslår att i den fortsatta behandlingen av lagstiftningen i motiven beaktas vad sålunda anförts.

Riksskatteverket, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Länsstyrelsen i Kalmar län, företagsskatteberedningen och *bokföringsutredningen* understryker emellertid betydelsen av att samma räkenskapsår regelmässigt skall användas i koncerner. Länsstyrelsen och företagsskatteberedningen anser att lagtexten bör utformas så att därav uttryckligen framgår att undantagsregeln endast bör gälla för utländskt dotterbolag på grund av lagstiftningen i det land där dotterbolaget bedriver verksam-

het. Riksskatteverket och bokföringsutredningen framhåller att skilda räkenskapsår för bolag i samma koncern ger möjlighet till illojala transaktioner mellan företagen, exempelvis flyttning av varulager, som kan försvåra eller nästan omöjliggöra en extern bedömning. Undantagsbestämmelsens formulering "om ej särskilda omständigheter påkallar annat" bör enligt dessa remissinstanser bytas ut mot "om ej synnerliga skäl påkallar annat". Bokföringsutredningen anger också som ett alternativ lydelsen "om ej särskilda omständigheter medför hinder härför".

12.5 Remissyttrandena över fondbörsutredningens och samarbetsutredningens förslag

Utredningarnas förslag att de utvidgade koncernredovisningsbestämmelserna skall tillämpas endast på aktiemarknadsbolag kritiseras i några remissyttranden. *Riksrevisionsverket, länsstyrelsen i Östergötlands län* samt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser sålunda att samtliga aktiebolag som omfattas av de särskilda årsredovisningsbestämmelserna i förekommande fall också skall avge koncernredovisning. Även ekonomiska föreningar med mer än 500 anställda bör enligt *LRF* och *riksrevisionsverket* publicera koncernredovisning.

Riksrevisionsverket kan alternativt tänka sig att kravet på koncernredovisning begränsas till koncerner med sammanlagt minst 1 000 anställda. *LO* har också stannat för att förorda detta krav, som föreslagits i reservation till samarbetsutredningens betänkande.

Enligt förslaget kan aktiemarknadsbolagen underlåta avge koncernresultaträkning när dotterbolagen är av underordnad betydelse. *Försäkringsinspektionen* anser undantagsbestämmelsen för liberal och föreslår viss skärpning av densamma. *TCO* anser att begränsningen helt skall utgå.

Näringslivets börskommitté och *Sveriges finansanalytikers förening* finner också att det i princip bör krävas att koncernredovisning skall avges, då koncernförhållande föreligger. Kommittén anser dock att möjlighet till undantag bör finnas i de fall då dotterbolag från kapital- och resultatsynpunkt är ur koncernens synvinkel av ringa betydelse. Föreningen anser att bolag vars dotterbolag endast utgörs av vilande bolag, typ namnskyddsbolag, bör undantas från redovisningsskyldigheten. Föreningen pekar vidare på att det finns fall där enligt förslaget koncernredovisning inte krävs men där koncernuppgifter är av betydelse för bedömningen. Ett typfall på detta är då moderbolag via dotterbolag skall bygga upp en marknadsföringsorganisation företrädesvis i utlandet. Betydande kostnader kan då under lång tid döljas i dotterbolagen. Dessa kostnader måste emellertid ingå i resultatet för att koncernens ställning och resultat tillfredsställande skall kunna bedömas.

Enligt *länsstyrelsen i Skaraborgs län* synes de föreslagna reglerna inte

täcka in investmentbolag med tyngdpunkten i börsnoterade aktier men med dotterbolag som förvaltar aktier eller fastigheter. Bestämmelserna måste, menar länsstyrelsen, utformas så att dessa investmentbolag inte kan dölja ett betydelsefullt aktieinnehav genom att redovisa det hos dotterbolag eller hos dotterdotterbolag.

Länsstyrelsen i Kalmar län anser att en möjlighet till dispens från kravet på öppen koncernredovisning bör finnas. Även *Näringslivets börskommitté* berör frågan om dispens. Med hänsyn till varierande lagstiftning i olika länder, olika räkenskapsår för olika dotterbolag och andra skiftande förhållanden förekommer det enligt kommittén, att från revisorernas sida medges att vissa utländska dotterbolag när fullgoda skäl därtill föreligger inte tas med i koncernredovisningen. Eftersom ett sådant förfaringssätt godtas enligt internationella regler och internationell praxis, förutsätter kommittén att det också är förenligt med god redovisningssed i den av fondbörsutredningen och aktiebolagsutredningen angivna meningen. Det torde också kunna förekomma fall där skyldighet enligt den föreslagna lagen att medta visst eller vissa dotterbolag i koncernredovisningen kan föreligga, men där detta av tekniska eller andra skäl inte bör avkrävas bolaget. För sådana fall bör, menar kommittén en möjlighet ges till dispens från lagens krav. Sådan dispens bör också då synnerliga skäl föreligger kunna medges rörande skyldighet att över huvud upprätta koncernbalansräkning och koncernresultaträkning.

Utöver koncernresultaträkning och koncernbalansräkning bör enligt *Sveriges finansanalytikers förening* också finansieringsanalys för koncernen publiceras. Som komplettering till koncernuppgifterna bör vidare enligt föreningen motsvarande redovisningshandlingar för de större dotterbolagen tas in i årsredovisningen. *TCO* anser att i koncernredovisningen bör anges resultaten för de större dotterbolagen, varvid förslagsvis kan gälla en gräns på 200 anställda eller en årlig omsättning på 20 milj. kr. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* uppställer ytterligare ett par krav på koncernredovisningens innehåll: upplysning bör lämnas dels om vilka investeringsplaner ett företag har i olika länder, dels om i vilken utsträckning vinst i utländska dotterbolag kan överföras till Sverige.

LO, som förutsätter att relevant koncerninformation redovisas i både moder- och dotterbolagens årsredovisningar, yrkar i fråga om de uppgifter som bör ingå i en koncernredovisning, att koncernens bruttoomsättningssumma, totalvinst, totala lönesumma och sysselsättning anges även-som andelen interna leveranser, både i form av inköp och försäljning mellan ett koncernbolag och den övriga koncernen, samt att de koncernföretag som arbetar internationellt skall ange koncernens sysselsättning och totala lönesumma i Sverige resp. utlandet.

13 Föredraganden

13.1 Inledning

Den dominerande associationsformen inom svensk industri och annan näringsverksamhet är aktiebolaget. Det fanns vid 1973 års utgång drygt 133 000 aktiebolag. Flertalet av dessa, uppskattningsvis omkring 85 %, utgör enmans- eller fåmansbolag. Ett mycket stort antal aktiebolag har bildats under senare år. År 1960 fanns det endast omkring 44 000 aktiebolag. Efter genomförandet förra året av höjningen av minimibeloppet för aktiekapitalet från 5 000 kr. till 50 000 kr. har dock takten i bolagsbildningen minskat avsevärt. Under januari—juni 1973 bildades omkring 7 600 bolag medan under motsvarande tid 1974 bildades cirka 1 730 bolag.

I aktiebolag sysselsattes vid 1972 års utgång drygt 1,6 milj. arbetstagare vilket motsvarade drygt 42 % av samtliga förvärvsarbetande i landet.

Vår nuvarande lagstiftning om aktiebolag är utomordentligt utförlig och detaljerad. De väsentligaste dragen i lagen (1944: 705) om aktiebolag är följande.

Aktiebolag bildas av tre stiftare. Vid bolagsbildningen skall vissa handlingar upprättas. Till dem hör stiftelseurkunden och förslag till bolagsordning. I stiftelseurkunden regleras främst frågor rörande själva bolagsbildningen och i förslaget till bolagsordning regleras hur bolaget skall verka och fungera i framtiden. Vid bolagsbildningen skall också bestämmas hur stort aktiekapital bolaget skall ha. Aktiekapitalet måste uppgå till minst 50 000 kr. Aktiekapitalet skall vara fördelat på aktier som skall lyda på visst nominellt belopp, i princip lägst 50 kr. Summan av aktiernas nominella belopp är lika med aktiekapitalet. Det finns inte något hinder för att alla aktier ägs av en person. Vid olika stadier i bolagsbildningen skall registrering ske hos patentverket. Det är f. ö. ett grundläggande drag i vår lagstiftning att åtskilligt rörande aktiebolag registreras i ett offentligt register som förs av patentverket. Tanken bakom detta registreringssystem har varit att säkra offentlighet och insyn i aktiebolagen.

Aktieägarna svarar inte personligen för bolagets åtaganden och förpliktelser. Borgenärer får hålla sig till bolagets tillgångar. I syfte att säkra borgenärernas rätt innehåller aktiebolagslagen ett flertal regler om inbetalning av aktiekapital och om skydd för aktiekapitalet. Aktiekapitalet fungerar med andra ord som en slags garanti för borgenärsintressena. Lagen innebär i detta hänseende bl. a. att aktiekapitalet i princip inte får delas ut till aktieägarna. När viss del av aktiekapitalet gått förlorat blir bolaget skyldigt att träda i likvidation.

Aktiekapitalet kan höjas eller sänkas. Höjning av aktiekapitalet sker

genom nyemission eller fondemission. Nyemission innebär att aktieägare får göra ytterligare inbetalningar till bolaget mot utfående av nya aktier. Också andra än aktieägare kan ges rätt att delta i en nyemission. Vid fondemission sker inte någon inbetalning till bolaget, utan nya aktier emitteras efter det att fonderad vinst har överförts till aktiekapitalet eller bokföringsvärdet på bolagets anläggningstillgångar har skrivits upp och uppskrivningsbeloppet lagts till aktiekapitalet. Inbetalning av aktiekapital sker oftast medelst pengar. Det kan emellertid också ske genom att annan egendom överlämnas, s. k. apport. Apport förekommer både vid bolagsbildning och vid nyemission. Som exempel på apportegendom kan nämnas rörelser, varumärke, patent, varulager, fastigheter och aktier i andra bolag.

I aktiebolag skall finnas tre bolagsorgan: bolagsstämma, styrelse och revisorer. Har bolaget ett aktiekapital på över 500 000 kr., skall det dessutom finnas en verkställande direktör. Bolagsstämman är det överordnade i sista hand beslutande organet. Alla aktieägare har i princip rätt att delta i bolagsstämman. Stämman tillsätter styrelseledamöter och revisorer. Den skall vidare fastställa årsredovisning och besluta om fondering och vinstutdelning samt om ansvarsfrihet för styrelse och verkställande direktör. Styrelsen består av en eller flera ledamöter. Skall aktiekapitalet eller maximikapitalet överstiga 500 000 kr., måste styrelsen bestå av minst tre ledamöter. Styrelsen förvaltar bolagets angelägenheter. Har verkställande direktör utsetts, skall den löpande förvaltningen handhas av honom och ledningen och förvaltningen i övrigt tillkomma styrelsen. Styrelsen har tillsammans med verkställande direktören ansvaret för bolagets årsredovisning. Styrelsen måste rätta sig efter de särskilda föreskrifter som kan ha meddelats i bolagsordningen eller beslutats av bolagsstämman. Verkställande direktören utses av styrelsen. Han kan själv vara styrelseledamot, dock inte ordförande. Verkställande direktören är i första hand ansvarig för driften av bolagets rörelse, medelsförvaltningen och bokföringen. Verkställande direktören är underordnad styrelsen och är skyldig att följa styrelsens direktiv.

För granskning av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt bolagets räkenskaper skall det finnas en eller flera revisorer. Dessa väljs av bolagsstämman. Det finns bestämmelser om proportionellt revisorsval som innebär att en minoritetsgrupp vars röstetal utgör mer än en tredjedel av röstetalet för de företrädda aktierna får utse den ene av två ordinarie revisorer. Vidare gäller att s. k. minoritetsrevisor skall förordnas av länsstyrelsen, om det yrkas på stämman av aktieägare som representerar minst en tiondel av aktiekapitalet. Revisorns kontrollfunktion avser i första hand bolagets årsredovisning men omfattar i princip också fortlöpande granskning och tillsyn över företagsledningens förvaltning. Denna tillsyn utövas inte bara i aktieägarnas intresse. Revisorerna skall också övervaka att sådana regler iakttas som avser att

skydda andra intressen t. ex. minoritetsaktieägare, fordringsägare, aktieköpare och det allmänna. Revisionsarbetet utmynnar i en revisionsberättelse. Den skall bl. a. innehålla uttalanden om det finns anledning till anmärkning mot styrelsen och verkställande direktören eller beträffande de överlämnade redovisningshandlingarna.

Bolagets räkenskapsår skall, om bolagsordningen inte föreskriver annat, vara kalenderår. Då räkenskapsåret utgått, skall styrelsen och verkställande direktör avge redovisning för detsamma, s. k. årsredovisning. Denna skall omfatta balansräkning, vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse. Balansräkningen anger bolagets ställning på räkenskapsårets sista dag, balansdagen. Av vinst- och förlusträkningen skall framgå hur vinsten eller förlusten under året uppkommit. I förvaltningsberättelsen lämnas vissa upplysningar till komplettering av den siffermässiga redovisningen i de andra handlingarna. Sedan revisorerna granskat handlingarna, läggs handlingarna fram på bolagsstämma för fastställelse. Såväl redovisningshandlingarna som revisionsberättelsen skall göras offentligt tillgängliga genom att sändas till patentverket. I lagen finns utförliga bestämmelser om värdering av bolagets tillgångar och om innehållet i redovisningshandlingarna. Reglerna syftar dels till att förebygga att bolaget redovisar en ställning som är bättre än den verkliga och dels till att tvinga fram en klar och upplysande redogörelse för bolagets ställning och rörelseresultat.

Principen i aktiebolagslagen är att de som har majoriteten av rösträtten också bestämmer i bolaget. Lagen innehåller emellertid också ett antal regler som syftar till att skydda minoriteten mot maktmissbruk. Tidigare har nämnts minoritetens rätt att utse s. k. grupprevisor eller minoritetsrevisor. Andra viktiga hithörande bestämmelser utgörs av sådana som uppställer krav på kvalificerad majoritet vid vissa beslut om ändring i bolagsordningen. Också beslut om nedsättning av aktiekapitalet, om likvidation och om fusion med annat aktiebolag kräver i vissa fall kvalificerad majoritet. Varje aktieägare har vidare rätt att ställa frågor på bolagsstämman om bolagets angelägenheter. Styrelsen måste besvara dessa frågor såvida inte ett svar skulle skada bolaget. Slutligen kan nämnas att minoritet har viss rätt att fordra vinstutdelning och att aktieägare har en principiell företrädesrätt att teckna aktier när beslut fattats om nyemission utan apport.

Ett aktiebolag kan upplösas genom likvidation, konkurs eller fusion.

I princip har varje aktieägare rätt att fritt överlåta sina aktier till annan. Bolagsordningen kan emellertid innehålla bestämmelser om lösningsrätt för övriga aktieägare. I många aktiebolag begränsas dessutom principen om akties fria överlåtbarhet genom att bolagsordningen innehåller s. k. utlänningsklausul. Sådana utlänningsklausuler går vanligen ut på att utländska rättssubjekt bara får inneha en mindre del av aktierna i bolaget, nämligen upp till 20 % av rösträtten och 40 % av aktiekapita-

let. Aktier för vilka sådan klausul inte gäller brukar betecknas fria aktier och övriga aktier kallas bundna aktier. Förvärv av bunden aktie i strid mot utlänningsklausul är ogiltigt. Systemet med bundna och fria aktier skall ses mot bakgrund av lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. (1916 års lag). Enligt den lagen får nämligen i princip bolag som saknar utlänningsklausul inte förvärva fast egendom i Sverige utan tillstånd. 1916 års lag är nu föremål för översyn av utredningen (Ju 1973: 17) angående utländska övertaganden av svenska företag.

Aktiebolagsutredningens förslag bygger på samma grundlinjer som nu gällande lag. I anslutning till sina direktiv har utredningen strävat efter att få fram förslag till en såvitt möjligt enhetlig nordisk aktiebolagslagstiftning. Resultatet av det nordiska samarbete som bedrivits mellan utredningen och motsvarande utredningar i Danmark, Finland och Norge har blivit ett förslag som till mycket stora delar är lika både till innehåll och till form. Till och med kapitel- och paragrafindelningen i utredningarnas lagförslag är praktiskt taget överensstämmande ända fram till bestämmelserna om förfarandet vid likvidation. I Danmark har under 1973 genomförts lagstiftning på grundval av det danska betänkandet.

Utredningen nämner också det arbete som inom EG bedrivs på att harmonisera aktiebolagsrätten inom EG-staterna. Utredningen har hållit sig informerad om detta arbete men har ansett sig kunna begränsa sig härtill. Utredningen framhåller att man i inte ringa utsträckning kan vänta att harmoniseringsarbetet inom EG leder till regler som liknar dem som de nordiska förslagen innehåller.

Utredningen berör också frågan om det allmännas och de anställdas rätt till information och inflytande i företagen. Utredningen påpekar att dessa spörsmål har tilldragit sig allt större uppmärksamhet under senare tid. Frågan om en utvidgning genom lagstiftning av det allmännas och anställdas insyn och inflytande i företagen faller emellertid enligt utredningen utanför dess uppdrag. Utredningen har därför inte ansett sig böra ta upp dessa frågor.

Utredningsförslaget har i huvudsak fått ett gott mottagande under remissbehandlingen. Den viktiga frågan om de anställdas möjlighet till insyn och inflytande tas emellertid upp av LO och TCO. Båda dessa organisationer beklagar att ett förslag till revision av aktiebolagslagstiftningen har lagts fram vilket väsentligen saknar bestämmelser som tillgodoser de utbredda kraven på att företagen skall vara så organiserade att de anställda tillförsäkras insyn och medinflytande i dem. Organisationerna motsätter sig emellertid inte att förslaget nu läggs till grund för en lagstiftning. Båda organisationerna efterlyser dock en ny utredning om aktiebolagens ställning och behovet av förändringar av maktstrukturen i bolagen. På grundval av en sådan utredning skulle man enligt LO och

TCO kunna genomföra den nödvändiga genomgripande omläggningen till ett system för ekonomisk och industriell demokrati i aktiebolagen.

Aktiebolagslagen och närbesläktad associationsrättslig lagstiftning utgår från föreställningen om ägarna som de i företagen beslutande. Aktiebolagslagen kan sägas i första hand reglera ägarnas inbördes mellanhavanden. Utredningsförslaget bygger på denna intressentsyn och förbigår med tystnad det allmännas och de anställdas intressen i bolagen. Det är ingen tvekan om att förslaget därför liksom gällande lag gör ett verklighetsfrämmande och föråldrat intryck. Därmed är emellertid inte sagt att man, i avbidan på den mer genomgripande översyn av lagstiftningen som måste komma, bör avstå från att genomföra de tekniska och praktiska förändringar i gällande regler som utredningsförslaget innefattar. Vad som kan te sig oegentligt är att ge ändringarna formen av en helt ny aktiebolagslag.

Utvecklingen mot en företagsdemokrati som innebär att de anställda garanteras insyn och inflytande på företagens verksamhet på olika nivåer har emellertid hittills skett utanför aktiebolagslagens ram. Olika vägar kan beträdas för att nå fram till en från demokratisk synpunkt acceptabel avvägning mellan olika intressens inflytande i företagen. Företagens struktur kan ändras så att löntagarna får direkt inflytande på besluten, t. ex. genom representation i bolagsorganen. En annan väg är att ändra våra regler och traditioner på förhandlings- och avtalsområdet så att även frågor om t. ex. företagens organisation blir behandlade vid förhandlingar. En tredje väg mot ökad demokrati i arbetslivet är att löntagarna kollektivt skaffar sig ägarintressen i företagen.

Viss speciallagstiftning har genomförts i syfte att bereda löntagarna representation i bolagsorganen. Genom lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar har arbetstagarrepresentation införts i styrelserna för aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 anställda. I sådana företag har de anställda rätt att utse två styrelserepresentanter jämte suppleanter. Motsvarande gäller i affärsbanker, sparbanker, centralkassor för jordbrukskredit och försäkringsbolag med minst 50 anställda enligt lagen (1973: 1093) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsaktiebolag. Nu angivna lagar gäller till utgången av juni 1976. Chefen för industridepartementet har i mars 1974 uppdragit åt statens industriverk att utvärdera försöksverksamheten med styrelserepresentation för de anställda. Utredningen skall enligt direktiven leda fram till förslag till åtgärder beträffande de anställdas styrelserepresentation efter utgången av juni 1976.

I syfte att förbättra informationen till de anställda om det egna företaget föreslås i promemorian (Ds I 1973: 6) Arbetstagarkonsult — försöksverksamhet i vissa företag en tidsbegränsad lag enligt vilken regeringen får förordna att de anställda vid företag, där företagsnämnd in-

rättats, skall ha rätt enligt lagen att genom arbetstagarkonsult inhämta upplysningar och få biträde i övrigt i ekonomiska frågor inom nämndens verksamhetsområde. Sådant förordnande föreslås få gälla samtidigt högst 200 företag. Promemorieförslagets vidare behandling är beroende av resultatet av vissa förhandlingar mellan arbetsmarknadsparternas organisationer som ännu pågår.

Förslaget om arbetstagarkonsulter bygger på att det finns en företagsnämnd vid företaget. Företagsnämnden har i förslaget i viss mån karaktären av ett bolagsorgan vid sidan av bolagsstämma, styrelse, verkställande direktör och revisorer. En sådan institutionalisering av företagsnämnden har redan tidigare skett i viss utsträckning lagstiftningsvägen. Företagsnämnden har sålunda av statsmakterna förutsatts aktivt medverka i den försöksverksamhet med informationsutbyte mellan företag och samhälle som bedrivs enligt lagen (1972: 826) om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor. Och i lagen (1974: 325) om avsättning till arbetsmiljöfond har arbetstagarrepresentanterna i skyddskommittén eller företagsnämnden fått ett avgörande inflytande på hur de fonderade medlen skall användas.

Jag har tidigare antytt att om annat inte följer av avtal eller författning, företagaren bestämmer ensidigt över verksamheten i företaget. Under senare år har emellertid lagstiftaren ingripit på en rad traditionella avtalsområden där arbetstagarna haft svårt att hävda sig och begränsat företagarens allenarådande. Det har framför allt gällt områden som berör arbetstagarna nära och dagligen, t. ex. anställningstryggheten (lagen 1974: 12 om anställningsskydd och lagen 1974: 13 om vissa anställningsfrämjande åtgärder), arbetsmiljön (SFS 1973: 834—840) och de fackliga förtroendemännens ställning (SFS 1974: 358). I sammanhanget kan också nämnas promemorian (Ds A 1974: 2) Förslag till lag om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning.

Att löntagarorganisationerna inom vissa områden har svårt att nå resultat förhandlingsvägen har föranlett att sakkunniga tillkallats för att se över arbetsfredslagstiftningen i dess helhet. De sakkunniga som antagit namnet Arbetsrättskommittén (In 1971: 03) skall enligt direktiven bl. a. utreda hur statsmakterna genom lagstiftningsåtgärder skall ge löntagarorganisationerna det stöd som behövs för en ytterligare demokratisering av arbetslivet. Utredningen skall emellertid inte överväga reformer beträffande annan lagstiftning än den arbetsrättsliga. Förslag från utredningen beräknas föreligga vid utgången av år 1974.

Den fjärde AP-fonden utgör ett exempel på den tredje möjliga vägen mot ökad företagsdemokrati, nämligen att löntagarna kollektivt skaffar sig ägarintressen i företagen. I anslutning till fondens inrättande genomfördes också vissa ändringar i aktiebolagslagstiftningen som gör det möjligt för fondstyrelsen att delegera rösträtt för sina aktier i ett företag till löntagarrepresentanterna i företaget. Den allmänna debatten i dag

förs emellertid framför allt om särskilda löntagarfonder med den dubbla uppgiften att erbjuda en lösning på problemet med s. k. övervinster i vissa företag och branscher och att samtidigt ge löntagaren ökat inflytande i företagen. Jag räknar med att direktiv för en utredning som täcker detta ämnesområde skall kunna tillsättas före utgången av detta år.

Redan denna kortfattade skildring av pågående och planerad utrednings- och försöksverksamhet visar att tiden ännu inte är inne för att företa den mer genomgripande översyn av aktiebolagslagen och annan associationsrättslig lagstiftning som, enligt vad jag redan nu antytt, måste till. Det föreliggande utredningsförslaget ger inte heller något som helst underlag för en sådan översyn.

Samtidigt är det tydligt att det i dag finns behov av många ändringar i vår nuvarande aktiebolagslagstiftning som inte har samband med frågan om vidgad företagsdemokrati. Lagen är mycket utförlig och detaljerad och bygger på ett formalistiskt synsätt. Det har ofta omvittnats att denna uppläggning av lagstiftningen leder till stora svårigheter i den praktiska hanteringen både för företagen och för myndigheterna främst då patentverket. Viktigare är dock att tillämpningen av gällande aktiebolagslag klart gett vid handen ett behov av ändringar i åtskilliga andra sakligt betydelsefulla hänseenden. De mest angelägna reformerna, bl. a. vissa av de föreslagna nya finansieringsformerna, har visserligen redan föranlett lagstiftning (SFS 1973: 302). Härutöver krävs emellertid nya bestämmelser t. ex. om vidgad redovisningsskyldighet, om en skärpt kontroll av inbetalningar av aktiekapitalet, om utvidgning av den krets bolag som åläggs att anlita auktoriserad eller godkänd revisor och om avskaffande av reglerna om obligatorisk avsättning till skuldregleringsfond. Att utredningsförslaget i dessa delar är ägnat att läggas till grund för lagstiftning har allmänt vitsordats under remissbehandlingen. Det är tekniskt knappast möjligt att arbeta in utredningens förslag i sak i den nu gällande aktiebolagslagen. Skall utredningsförslaget genomföras bör det sålunda ske i samband med något som formellt framträder som en helt ny aktiebolagslag.

Om utredningsförslaget nu genomförs i sina huvuddrag blir det sålunda i sak fråga om en begränsad reform som i mycket har teknisk karaktär. Det finns enligt min mening inte skäl att avstå från att nu genomföra en sådan reform. Det behöver inte befaras att vi därigenom i något hänseende skulle fördröja eller komplicera arbetet på en fördjupad företagsdemokrati.

Oavsett vilka tekniska lösningar som i fortsättningen väljs för att genomföra de anställdas medbestämmanderätt bör de utan större lagtekniska svårigheter kunna arbetas in i en lag som bygger på utredningsförslaget. Det förhåller sig t. o. m. enligt min mening så att det skulle bli mer komplicerat att genomföra djupgående företagsdemokra-

tiska reformer, om man bibehåller 1944 års lag, än vad det blir om en ny lag genomförs på grundval av utredningsförslaget. En ny lagstiftning kan byggas upp så att det blir förhållandevis enkelt att exempelvis ge löntagarna inflytande i bolagsorganen.

Mot bakgrund av det anförda har jag kommit till den slutsatsen att en lagstiftning i huvudsak efter de av utredningen föreslagna grundlinjerna bör genomföras. Jag vill i sammanhanget erinra om att de stora löntagarorganisationerna under remissbehandlingen inte velat motsätta sig att utredningsförslaget läggs till grund för lagstiftning.

Under remissbehandlingen har LO framhållit att aktiebolagsrätten måste ses i sammanhang med annan företagsrätt och ekonomisk lagstiftning. Åtskilliga problem måste enligt LO få sin lösning i företags- och skattelagstiftning utanför aktiebolagslagens ram. LO anser att det är en nackdel att behöva ta ställning till en revision av aktiebolagslagen utan att den framtida företagslagstiftningen kan överblickas. Synpunkten är enligt min mening obestridligen i och för sig riktig. Men det torde å andra sidan av praktiska skäl knappast vara möjligt att genomföra en total företagslagstiftning i ett enda sammanhang. Här som på andra områden är man tvingad att gå fram med delreformer. Inte heller LO har någon annan mening i det stycket.

Utredningen har som redan nämnts sett som sin huvuduppgift att få till stånd nordisk rättslikhet på aktiebolagsrättens område.

Detta synsätt har godtagits av flera remissinstanser under det att andra har framhållit att utredningen överbetonat värdet av nordisk rättslikhet. Näringslivet framhåller sålunda att det visserligen är värdefullt om i huvudsak enhetliga aktiebolagslagar genomförs i de nordiska länderna men att man också måste beakta att det finns strukturella skillnader mellan de olika nordiska ländernas näringsliv. Detta är enligt min mening en riktig synpunkt. Det är varken realistiskt eller ens lämpligt att sätta ambitionen så högt att slutmålet skulle vara att få till stånd en fullständig nordisk rättslikhet på aktiebolagsrättens område. Något sådant skulle kunna innebära att vi tvingades acceptera i sak otillfredsställande lösningar på vissa områden, utan att dessa nackdelar kompenseras av några egentliga påvisbara fördelar. Härtill kommer att Danmark blivit medlem i EG och därmed kommer med i det harmoniseringsarbete på aktiebolagsrättens område som bedrivs inom EG. Det är rimligt att anta att harmoniseringsarbetet kommer att leda till att Danmark på olika punkter får genomföra ändringar i den aktiebolagslagstiftning som nu är aktuell i de nordiska länderna. Av ännu större betydelse är emellertid att en fullständig nordisk rättslikhet inte skulle kunna väntas bli bestående, eftersom man inte kan anta att de nordiska länderna skall hitta fram till identiska linjer på de många och svåra företagsdemokratiska problem som så småningom måste sätta spår också i aktiebolagslagstiftningen. Man bör alltså enligt min mening inte

nu ställa in sig på en total harmonisering av den nordiska aktiebolagslagstiftningen.

I stället bör man inrikta sig på de områden av aktiebolagsrätten där behovet av en nordisk samordning är särskilt påtaglig och sträva efter att där nå fram till lösningar som i sak är likartade eller likvärdiga i sina huvuddrag.

Med anledning av påpekanden från ett par remissinstanser vill jag nämna att det inom justitiedepartementet pågår undersökningar av vilka åtgärder som kan komma i fråga för att nedbringa antalet fattigkonkurser. En tänkbar åtgärd är inskränkningar i rätten för personer som haft huvudsakliga ansvaret för ett konkursdrabbat företag att få starta ett nytt företag. Något förslag härom läggs inte fram i detta lagstiftningsärende. Jag vill dock understryka att de värsta formerna av missbruk torde motverkas genom att minimibeloppet för aktiekapitalet höjts till 50 000 kr. och att bolagen i princip förbjudits att ge lån till sina aktieägare. De förslag om skärpt kontroll av inbetalning av aktiekapitalet som jag lägger fram i det följande kommer också att få en sanerande effekt.

Det är i andra länder vanligt att det vid sidan av aktiebolaget finns en särskild bolagsform anpassad för företag med ett mindre antal delägare. I tysk rätt benämnes denna bolagstyp Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH) i fransk rätt Société à responsibilité limitée (SARL). Motsvarande bolagsformer finns också i de övriga EG-staterna. I Danmark har nyligen antagits en ny lagstiftning om bolagsformen GmbH/SARL. Riksdagen har nyligen hemställt om skyndsam utredning angående införandet av en särskild bolagsform för mindre företag (LU 1974: 19, rskr 1974: 238). Det är min avsikt att senare i år begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att få tillsätta en sådan utredning.

13.2 Bildande av aktiebolag

Utredningsförslaget innebär att förfarandet vid bolagsbildning förenklas. Det rådande systemet att stiftelsehandlingarna skall granskas av patentverket och särskild kungörelse utfärdas har utmönstrats i utredningsförslaget. Vidare blir det enligt utredningsförslaget möjligt att hålla konstituerande stämma i omedelbar anslutning till att stiftelsehandlingarna upprättas, under förutsättning att alla aktier tecknas vid stämman och att alla av stiftarna godtagna aktietecknare är ense om bolagsbildningen. Detta förenklade förfarande för bolagsbildning kallas av utredningen simultanbildning.

De nuvarande reglerna om bolagsbildning ger enligt min mening upphov till ett tungrott och formalistiskt system. Det finns uppenbarligen ett behov av ganska långtgående förenklingar på detta område. Från denna synpunkt synes det lämpligt att slopa reglerna om förhandsgranskning

av stiftelsehandlingarna. Därigenom blir det möjligt att bilda aktiebolag enklare och snabbare än vad som f. n. kan ske samtidigt som man minskar patentverkets arbetsbörda. Jag vill därför ansluta mig till det av utredningen framförda, under remissbehandlingen allmänt godtagna förslaget att slopa bestämmelserna om förhandsgranskning av stiftelsehandlingar. Detta utesluter inte att det någon gång vid mera komplicerade fall kan vara lämpligt att patentverket bereds tillfälle att lämna synpunkter på upprättade stiftelsehandlingar. Som framhållits under remissbehandlingen kan nämligen besvärande komplikationer uppkomma, ifall det först vid bolagets registrering upptäcks att stiftelsehandlingarna är behäftade med formella fel i något hänseende.

Efter samråd med chefen för handelsdepartementet har jag därför kommit till den uppfattningen att, om mitt förslag beträffande bildande av bolag godtas av riksdagen, patentverket bör ges skyldighet att mot avgift förhandsgranska stiftelsehandlingar på begäran av stiftarna. Motsvarande skyldighet bör gälla vid nyemission. Sådana besked binder ej patentverket vid prövning av registreringsfrågan. Det ankommer på regeringen att meddela bestämmelser härom.

Förslaget om s. k. simultanbildning innebär att det blir möjligt för intressenter i ett blivande bolag att i ett enda sammanhang upprätta stiftelsehandlingar, teckna aktier och hålla konstituerande stämma, varefter registrering av bolaget kan begäras. Det är uppenbart att starka praktiska skäl talar för en sådan förenkling. I det alldeles övervägande antalet fall bildas bolag av en eller ett fåtal personer. Det är ytterst sällsynt att allmänheten inbjuds att delta i teckning av aktier i samband med att ett bolag bildas. Det skulle rentav kunna ifrågasättas om det finns anledning att behålla reglerna om s. k. successivbildning, dvs. ett förfarande där stiftelsehandlingar upprättas och utomstående erbjuds att teckna aktier, varefter konstituerande stämma hålles när teckningstiden gått till ända. Jag anser mig emellertid inte kunna utsluta möjligheten av att sådan successivbildning någon gång kan komma att äga rum. Jag är därför inte beredd att föreslå en så kraftig omläggning av det nu gällande systemet som det skulle innebära att införa ett system som uteslutande bygger på simultanbildning. Jag vill i stället ansluta mig till utredningens förslag om att det skall finnas två alternativa former för bolagsbildning, nämligen simultanbildning och successivbildning.

13.3 Inbetalning av aktiekapitalet

Gällande lag innehåller ett stort antal regler som rör aktiekapitalet. Syftet med regelsystemet är att skapa garantier för att bolaget verkligen får tillgångar när det bildas och att dessa tillgångar såvitt möjligt inte försvinner under bolagets verksamhet. Detta har intresse i första hand för bolagets fordringsägare som ju inte kan vända sig mot aktieägarna

utan är hänvisade till bolaget och dess tillgångar för betalning. Bestämmelserna utgör emellertid också ett skydd för de olika aktieägarna eftersom var och en som tecknar aktier i ett bolag har intresse av att övriga aktietecknare skjuter till det kapital som ankommer på dem.

Jag vill här först i korthet redogöra för ett par begrepp som kommer att användas i det följande. Bolagets aktiekapital motsvarar summan av aktiernas nominella belopp. Det bundna egna kapitalet består enligt utredningsförslaget av aktiekapitalet, reservfond och uppskrivningsfond. Till reservfonden skall läggas bl. a. vad som på grund av aktieteckning erhållits för aktierna utöver det nominella beloppet och belopp som enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfonden. Till uppskrivningsfonden — som saknar motsvarighet i gällande lag — läggs medel som uppkommer genom att värdet på anläggningstillgångar skrivs upp. Enligt gällande rätt räknas också den s. k. skuldregleringsfonden — som utredningen vill avskaffa — till det bundna egna kapitalet. Det fria egna kapitalet består av s. k. fria fonder, balanserad vinst och nettovinst för räkenskapsåret. Summan av det bundna egna kapitalet och det fria egna kapitalet benämns eget kapital.

När ett aktiebolag skall registreras måste enligt aktiebolagsutredningens förslag ett belopp vara inbetalt som motsvarar minst hälften av det aktiekapital som registreras dock minst 20 000 kr. Det inbetalda beloppet måste alltså motsvara hälften av det sammanlagda nominella beloppet för aktierna. Full betalning för de tecknade aktierna måste enligt förslaget erläggas inom ett år från bolagets registrering. Vid den tidpunkten måste alltså inte bara hela det nominella beloppet för samtliga aktier utan också all eventuell överkurs ha inbetalats till bolaget. Inbetalning kan ske i pengar. Det kan emellertid också ske i form av överlämnande av s. k. apportegendom.

Under remissbehandlingen har hovrätten för Västra Sverige påpekat att det är angeläget både för framtida fordringsägare och för andra intressenter i bolaget att den egendom som tillskjuts för att bilda bolagets kapitalgrundval verkligen är värd vad den tas upp till. Hovrätten anser att utredningen inte lyckats lösa frågan hur man i apportfall skall säkerställa att en riktig värdering sker och hur man skall kunna komma till rätta med fall där en inbetalning i pengar fullgörs genom rena skentransaktioner. Ett närliggande mera speciellt problem tas upp av Föreningen auktoriserade revisorer. Föreningen påpekar att det enligt förslaget blir möjligt att föreskriva mycket stor överkurs vid aktieteckning samtidigt som bolaget kan vinna registrering när bara hälften av det nominella beloppet har betalats. Intill dess ett år förflutit från registrering — då aktierna måste vara till fullo betalda — kan bolaget under sådana omständigheter enligt föreningen verka trots att i realiteten enbart en mindre del av dess kapitalgrundval har betalats.

Det är uppenbarligen angeläget att bolaget snarast tillförs de medel

som skall konstituera dess aktiekapital. Erfarenheten visar att gällande regler på den punkten inte har varit tillfredsställande. Särskilt i bolag med förhållandevis lågt aktiekapital har det förekommit att aktiekapitalet i själva verket aldrig har tillförts bolaget. En långtgående sammanblandning mellan huvudaktieägarens och bolagets affärer förekommer, såsom kammarrätten påpekat, inte sällan i fåmansbolagen. Det är enligt min mening angeläget att man på den punkten får till stånd en sanering både genom ökade krav på inbetalning av aktiekapitalet och genom skärpt kontroll av att inbetalning verkligen har ägt rum. Därmed försvåras också vissa typer av skatteflyktsåtgärder.

Skäl kan alltså anföras till stöd för den tanken att registrering skall få ske först när hela aktiekapitalet har inbetalats. Utgångspunkten för ett sådant system skulle vara att bolaget kan få tillåtelse att uppträda i eget namn först när borgenärsintressena är fullständigt tryggade genom att hela aktiekapitalet är inbetalt och därmed ger borgenärerna en ersättning för det personliga ansvar för bolagets förbindelser som faller bort i och med registreringen. När det är fråga om apportegendom synes mig inte heller några bärande skäl kunna anföras för att delägarna i bolaget skall beredas anstånd med att tillföra bolaget sådan egendom. Jag förordar därför att registrering av bolaget inte får ske innan all apportegendom tillförts bolaget.

När det gäller aktier som skall betalas med pengar är saken kanske inte lika klar. De personer som har förbindelser med bolag som är under bildande har intresse av att registrering sker snarast möjligt så att deras förhållanden till bolaget kan bli definitivt fixerade. Det kan för dessa personer vara fördelaktigare att bolaget får registreras trots att aktietecknarna inte gjort alla kontanta inbetalningar som skall ske i stället för att registreringen fördröjs därför att aktietecknarna måste ta tid på sig för att samla ihop erforderliga penningbelopp. Å andra sidan rör det sig här i praktiken om bolag med ett begränsat antal aktieägare, vilka bildar bolaget genom simultanbildning. Successivbildning torde, som jag förut framhöll, bli sällsynt förekommande. De personer, som är med i bolagsbildningen, gör det i det stora flertalet fall med syfte att aktivt ta del i bolagets affärer. Det synes mig föga sannolikt att det för sådana personer skulle möta några oöverstigliga svårigheter att betala in hela aktiekapitalet före registreringen. För övrigt finns ju ofta möjlighet att låna upp medel som behövs för bolagsbildningen. Det avgörande argumentet för att kräva inbetalning av hela aktiekapitalet även vid sådan bolagsbildning där aktierna skall betalas med pengar är dock enligt min mening hänsynen till borgenärsintressena, särskilt då det allmännas skatteanspråk. Jag föreslår därför att hela aktiekapitalet skall vara inbetalat för att registrering skall få ske.

Jag vill härefter ta upp frågan om samma krav skall uppställas beträffande eventuell överkurs.

Utredningens förslag ansluter så till vida till gällande lag att för registrering krävs inbetalning av ett belopp som motsvarar halva aktiekapitalet, alltså ej eventuell överkurs. Risk föreligger emellertid för att därigenom skulle kunna uppkomma bolag som för allmänheten framstår som solida med hänsyn till det bundna kapitalet medan i själva verket endast en liten del av detta, nämligen aktiekapitalet, har inbetalats. Detta kan enligt min mening inte undgå att väcka betänkligheter. Ett i sak lämpligare resultat uppnås, om man för registrering ställer det kravet att hela det belopp som skall betalas för aktierna är inbetalat när registreringsansökan görs. Man skulle med andra ord kräva, inte att aktiekapitalet, utan hela det bundna kapitalet är inbetalat när ansökan om registrering görs. Enligt min mening är det nödvändigt med ett sådant system för att borgenärsintressena skall få tillräckligt skydd. Jag förordar därför det systemet.

En särskild fråga är hur man skall kunna skapa garantier för att bolaget verkligen tillförs pengar eller annan egendom motsvarande det uppgivna bundna kapitalet. När det gäller kontant betalning av det bundna kapitalet är saken inte så svår att ordna. Det gäller då bara att få en kontroll av att pengar verkligen har inbetalats till bolaget. Den under remissbehandlingen förordade ordningen enligt vilken bolagets revisorer skall till registreringsmyndigheten intyga att det bundna kapitalet har inbetalats skulle i och för sig vara tänkbar. En svaghet med det förslaget är dock att kontrollen inte blir så pålitlig, om bolaget inte är skyldigt att anlita auktoriserad eller godkänd revisor. En bättre ordning synes mig kunna åstadkommas genom ett krav på att inbetalningen skall göras på en bankräkning som öppnats för bolaget i svenskt bankinstitut. Med ett sådant system tvingas aktietecknarna att prestera det bundna kapital som skall tillföras bolaget och skentransaktioner bör därmed försvåras. Jag förordar att det som villkor för registrering skall gälla, att bolaget företer intyg från svenskt bankinstitut om att det bundna kapitalet har betalats in på bolagets bankräkning.

Självfallet kan det många gånger vara angeläget för bolaget att kunna snabbt disponera över de medel som på detta sätt sätts in på bankräkning. Enligt min mening bör därför styrelsen kunna förfoga över medlen redan innan bolaget registrerats. Innan konstituerande stämma hållits och styrelse utsetts bör medlen dock inte kunna tas ut från bankräkningen. För att hindra missbruk bör vidare gälla att medel i princip inte får lyftas innan hela det tecknade beloppet satts in på bankräkning.

När det är fråga om apportbildning, blir det svårare att få till stånd en kontroll av att bolaget verkligen har tillförts egendom vars värde motsvarar det uppgivna bundna kapitalet. Man kan i sådana fall inte bygga på en kontroll från ett bankinstituts sida.

En övervärdering av apportegendom är till nackdel inte bara för bolagets blivande fordringsägare utan också för andra aktieägare som beta-

lar sina aktier kontant. I gällande lag har man sökt komma till rätta med problemet om övervärdering av apportegendom genom att tillskapa ett system som syftar till att alla intressenter skall bli fullständigt underrättade om apportegendomens värde. Systemet innebär bl. a. att i stiftelseurkunden måste anges varje bestämmelse om apport. I stiftelseurkunden skall sålunda anges om någon skall teckna aktier mot tillskott av apportegendom eller annars med villkor eller om bolaget skall överta apportegendom mot annat vederlag än aktier eller om någon av bolaget annars skall erhålla särskild förmån eller rättighet. Stiftelseurkunden fogas vid teckningslistan och anmärks i stiftelsekungörelsen och blir därmed offentliggjord och varje aktietecknare kan få kännedom om apportbestämmelsen. Dessutom finns det föreskrifter om att en särskild stiftarberättelse skall avgivas av stiftarna. Stiftarberättelsen skall innehålla uppgift om de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömandet av grunden till apportbestämmelsen och av dennas skälighet. Vid registreringen sker emellertid inte någon prövning av om det uppgivna värdet på apportegendomen är berättigat. Någon obligatorisk granskning av apportbestämmelser finns sålunda inte men det finns möjlighet att begära en frivillig sådan granskning genom särskilt utsedda granskare. Denna möjlighet torde praktiskt taget aldrig ha utnyttjats.

Utredningsförslaget ansluter sig i huvudsak till det nu gällande systemet. Bestämmelserna om frivillig granskning av apportegendom har emellertid utmönstrats ur förslaget. Förslaget upptar inte heller gällande lags bestämmelser om s. k. uppskjuten apport. Dessa senare bestämmelser syftar till att hindra kringgående av reglerna om apportbildning genom att aktietecknarna betalar aktierna kontant och därefter låter bolaget köpa egendom av aktietecknarna. Gällande bestämmelser om uppskjuten apport innebär att avtal om förvärv av egendom som är avsedd för stadigvarande bruk för bolaget skall registreras, om gottgörelsen överstiger 1/5 av hela aktiekapitalet och avtalet slutes inom två år efter det att bolaget registrerats. Vid registreringsanmälningen av sådant förvärv skall fogas yttrande av bolagets revisorer.

Remissinstanserna har inte framfört någon kritik mot förslaget att i princip behålla det nuvarande publicitetssystemet vid apportbildning. Förslaget att utmönstra reglerna om frivillig granskning och om s. k. uppskjuten apport har också allmänt godtagits. Det kan emellertid enligt min mening knappast bestridas att reglerna trots allt inte ger någon fullständig garanti mot missbruk vid apportbildning bestående i att apportegendomen övervärderas. Ett sätt att komma till rätta med problemen skulle vara att införa bestämmelser om obligatorisk granskning genom myndighets försorg av apportegendomens värde. Denna tanke övervägdes redan under förarbetena till 1944 års aktiebolagslag men avvisades framför allt på grund av svårigheten att finna tillräckligt kompetenta granskare i olika delar av landet. Man pekade då också på

risken att granskarna skulle bli alltför försiktiga i sin bedömning och därmed bromsa även önskvärda bolagsbildningar. Dessa synpunkter har fortfarande betydelse. Ett system med obligatorisk granskning av apportegendom skulle dessutom lätt kunna leda till ett byråkratiskt krångel med åtföljande kostnader och tidsutdräkt utan att man därigenom skulle vinna fördelar som kunde sägas kompensera sådana nackdelar. Jag är därför inte beredd att förorda ett system som bygger på obligatorisk granskning genom det allmännas försorg.

Detta betyder emellertid inte att jag vill släppa tanken på något slags kontroll genom utomståendes försorg av apportegendomens värdering. Ett förslag som framkommit under remissbehandlingen om att låta revisorerna granska uppgifterna om apportegendomens värdering synes mig innebära en smidig och praktisk lösning av problemet om värdering av apportegendom. Det är revisors uppgift att vid revisionen ta ställning till den värdering av bolagets tillgångar som styrelsen gjort i årsredovisningen. De bör då kunna ha goda förutsättningar att göra en motsvarande värdering redan i samband med bolagsbildningen.

Om det från företagsledningen och kapitalägarna fristående kontrollorgan som revisorerna utgör granskar apportegendomen och bestämmelserna därom i samband med bolagsbildningen, bör man kunna få rimliga garantier för att missbruk inte förekommer eller i varje fall motverkas och försvåras. Detta gäller otvivelaktigt främst bolag som anlitar auktoriserad eller godkänd revisor. Är så inte fallet blir, som förut nämndes, kontrollen inte så mycket värd. Man måste dock komma till rätta med kontrollproblemen även för sådana bolags del. Vad det gäller är att få till stånd en granskning genom personer vilkas tillförlitlighet och kompetens inte rimligen kan sättas i fråga. Vad som ligger närmast till hands är då att föreskriva att apporten granskas av auktoriserad eller godkänd revisor. Det förefaller osannolikt att en sådan granskningsverksamhet skulle få en sådan omfattning att den låt vara förhållandevis begränsade personkrets som auktoriserade och godkända revisorer utgör inte skulle hinna med den vid sidan av sina övriga arbetsuppgifter. Jag förordar därför att registrering av bolag som tillförts apportegendom får ske endast om apportegendomens uppgivna värde styrks av intyg som har avgivits av auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

Gällande lag innebär, liksom utredningsförslaget, att som apportegendom godtas all egendom som kan åsättas ett värde i balansräkningen. Denna ordning har i viss utsträckning missbrukats. Särskilt när det gäller bolag, som bildas i skatteflyktssyfte, förekommer det att som apportegendom används föremål som inte rimligen kan ha något värde för den verksamhet bolaget skall bedriva. Det har t. ex. inträffat att arkitekter, läkare och konsulter har bildat bolag där apporten utgörs av deras personliga lösöre. Detta oskick måste förhindras. Jag föreslår därför att endast sådan egendom som är eller kan antas bli till nytta för bolagets

verksamhet skall få utgöra apportegendom. Kontrollen härav bör anförtros åt auktoriserad eller godkänd revisor i den ordning som nyss förordades.

När det gäller avtal om uppskjuten apport så faller dessa under den s. k. generalklausulen. Bolagsstämman, styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget får inte fatta beslut som är ägnat att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare. Har avtal träffats varigenom bolaget till överpris köper egendom av aktieägare, kan skadeståndsskyldighet således ifrågakomma för aktieägare, styrelseledamot och verkställande direktör. Det ankommer på revisorerna att granska avtal som kan tänkas innebära uppskjuten apport och i förekommande fall påtala detta i sina revisionsberättelser. Några särskilda bestämmelser härom erfordras inte.

Mitt förslag i fråga om inbetalning av aktiekapital vid bolagsbildningen innebär sammanfattningsvis följande. Hela bolagets bundna kapital, dvs. aktiekapitalet plus eventuell överkurs, skall vara inbetalat när bolaget anmäls för registrering. Skall aktierna betalas med pengar skall intyg från bankinstitut om inbetalningen företes i registreringsärendet. Har det varit fråga om apportbildning, skall auktoriserad eller godkänd revisor i registreringsärendet intyga apportegendomens värde och att den är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet.

Jag har hittills endast behandlat frågan vilka krav på inbetalning av det bundna kapitalet som bör ställas i samband med bolagsbildning. Till största delen bör samma system kunna användas vid nyemission. Läget är dock något annorlunda vid nyemission, vilket sammanhänger med att det då kan bli fråga om ett kanske sedan lång tid tillbaka rörelsedrivande bolag med ett stort antal aktieägare.

Det torde knappast möta några svårigheter att vid apportemission tillämpa de regler som jag föreslagit skola gälla vid apportbildning. Jag förordar därför att all apportegendom skall ha tillförts bolaget för att nyemissionen skall få registreras. I registreringsärendet bör vidare företes samma slags intyg från auktoriserad eller godkänd revisor som krävs vid apportbildning.

Särskilt när en kontantemission rör ett större bolag med många aktieägare kan det bli nödvändigt att låta emissionen fortgå under längre tid. Simultanteckning vid nyemission är i praktiken möjlig bara beträffande mindre bolag med ett fåtal aktieägare. Ett system som förutsätter att hela det tecknade beloppet skall betalas genom insättning på räkning i svenskt bankinstitut är inte särskilt lämpligt eller praktiskt för sådana bolag som har en stor aktieägarkrets. I sammanhanget kan också pekas på att det ibland kan förekomma, att en kontantemission placeras helt eller delvis utomlands.

Övervägande skäl synes mig tala för att en kontantemission, som berör större bolag, får genomföras under en längre tidsrymd utan krav på inbetalning till bank. För sådana bolags del vill jag föreslå att emissio-

nen skall kunna registreras när halva det tecknade beloppet har betalats. Enligt gällande lag skall full betalning erläggas inom ett år från beslutet om kapitalökning. Någon anledning att utsträcka tiden finns inte. Jag föreslår därför att hälften av det tecknade beloppet skall betalas inom sex månader från emissionsbeslutet och att emissionen då skall kunna registreras samt att den återstående hälften betalas inom sex månader från registreringen.

När det gäller mindre bolag kan enligt min mening inte några särskilda skäl åberopas för att aktietecknarna skall få anstånd med inbetalningen på de nya aktierna. För dessa bolags del synes det system jag förordat i fråga om bolagsbildning kunna tillämpas även vid kontantemission. Därmed uppnås också en trygghet för att bolaget verkligen tillförs det nya bundna kapital som emissionen avser. Jag förordar därför att vid kontantemission i sådana bolag den kontanta betalningen skall fullgöras helt och hållet genom insättning på räkning i svenskt bankinstitut innan emissionen får registreras. Detta bör kontrolleras genom att bolaget åläggs att i registreringsärendet förete intyg från banken.

I det föregående har jag talat om större och mindre bolag utan att närmare precisera vad jag avser därmed. I och för sig skulle man kunna tänka sig att inte fästa avgörande vikt vid bolagets storlek utan vid antalet aktieägare, alltså skilja mellan fåmansbolag och andra bolag. Gentemot denna tanke kan dock invändas att registreringsmyndigheten har svårt att kontrollera, om det är fråga om ett fåmansbolag eller inte. För min del har jag kommit till den slutsatsen att det för gränsdragningsfrågan avgörande bör vara, om bolaget är skyldigt att ha kvalificerad, dvs. auktoriserad eller godkänd revisor. Som jag senare skall närmare utveckla innebär mitt förslag att sådana kvalificerade revisorer skall finnas i bolag vars bundna egna kapital uppgår till minst 1 milj. kr. En gränsdragning efter sådana kriterier har också den fördelen att man får garantier för att den ökade rörelsefriheten som ges åt de större bolagen inte missbrukas. Bolagen i fråga har ju alltid en kvalificerad revisor och denne måste antagas vaka över att lagreglerna följs. Jag förordar därför att bolag vars bundna egna kapital före emissionen inte uppgår till 1 milj. kr. skall genomföra emissionen efter de regler som gäller vid bolagsbildning. Andra bolag bör få rätt att genomföra emissionen efter de särskilda mindre restriktiva regler som jag nyss beskrev.

Till sist bör nämnas att jag i fortsättningen kommer att förorda att nuvarande regler om förbud mot emission av aktie till underkurs behålls.

13.4 Skyddet för det bundna kapitalet

Med det i det föregående föreslagna regelsystemet angående inbetalning på aktier får man garantier för att aktiekapitalet och eventuell överkurs betalas in till bolaget i samband med bolagsbildningen. Nästa

fråga blir hur man skall kunna få garanti för att det bundna kapitalet också kvarstannar i bolaget, så att det kan fullgöra sin funktion av säkerhet för bolagets fordringsägare.

Gällande lag innehåller krav på obligatorisk avsättning till reservfond och skuldregleringsfond. Man har alltså inte nöjt sig med att skydda det bundna kapital som inbetalts vid bolagsbildningen utan har också uppställt regler om ett visst tvångssparande i bolagen. Dessa regler om obligatorisk avsättning till reservfond och skuldregleringsfond innebär i huvudsak följande. Av bolagets årsvinst skall minst 10 % avsättas till reservfond efter det att avdrag eventuellt har skett för balanserad förlust från föregående år. Avsättning till reservfonden måste ske till dess denna uppgår till 20 % av aktiekapitalet. Överstiger bolagets skulder summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden, måste dessutom avsättning ske till skuldregleringsfonden. Huvudregeln är att bolag i sådana fall måste avsätta minst 10 % av sin årsvinst till reservfond eller skuldregleringsfond även om reservfonden uppgår till 20 % av aktiekapitalet. Sådana bolag som det nu är fråga om måste dessutom binda ytterligare en del av sin årsvinst, om de vill dela ut mer än 5 % av hela det egna kapitalet enligt balansräkningen. Överstiger utdelningen 5 % av det egna kapitalet, måste bolaget binda samma belopp som det varmed utdelningen överstiger dessa 5 %.

Utredningsförslaget innebär till en början att reglerna om obligatorisk avsättning till reservfond och skuldregleringsfond slopas. Utredningen framhåller att ett bolags konsolidering beror av olika faktorer vid sidan av avsättningar till fonder såsom det slag av egendom bolaget har och de värden till vilka egendomen upptas i årsredovisningen. Bolagets värderings- och avskrivningspolitik har enligt utredningen oftast mycket större betydelse än dess avsättningar till en reservfond. En grundläggande svaghet i reservfondsreglerna är också enligt utredningen att den påbjudna avsättningen är beroende av aktiekapitalets storlek, eftersom avsättningsskyldigheten upphör när reservfonden uppgår till 20 % av aktiekapitalet. Och bolagets aktiekapital bestäms av bolaget självt. Det har också enligt utredningen blivit vanligt att helt och hållet undvika skyldigheten att göra avsättning av vinstmedel till reservfond genom att vid bildande av aktiebolag och vid kapitalökning ge ut aktier till en sådan överkurs att reservfonden därigenom omedelbart uppgår till 20 % av aktiekapitalet. Utredningen anser därför att gällande regler om avsättning till reservfond av viss del av årsvinsten innebär ett föråldrat och föga rationellt system. I fråga om avsättning till skuldregleringsfond framhåller utredningen att gällande regler bygger på tanken att skuldsättning som är stor i förhållande till eget kapital kan innebära sådana faror för bolagets soliditet och utvecklingsmöjligheter att den bör motverkas genom lagregler rörande fondering och begränsning av utdelningen. Utredningen anser emellertid att det inte är möjligt

att för alla bolag, oavsett struktur och verksamhet, fastställa en företagsekonomiskt lämplig relation mellan skuldsättning och eget kapital. Det nuvarande regelsystemet om avsättning till skuldregleringsfond är praktiskt svårhanterligt och har givit upphov till tolkningssvårigheter. Fonderingsregler av detta slag blir enligt utredningen ofta helt ineffektiva särskilt i enmansbolag och familjebolag där aktieägarna genom uttag av löner och arvoden undviker att redovisa någon vinst. Utredningen påpekar slutligen att regler om avsättning till skuldregleringsfond saknas i praktiskt taget alla andra länder.

Förslaget om att slopa skuldregleringsfonden och reglerna om obligatorisk avsättning till reservfond har godtagits av alla remissinstanser som yttrat sig i frågan.

Vad utredningen anfört i fråga om avskaffandet av skuldregleringsfonden synes mig övertygande. Särskilt bör framhållas att det inte går att fastställa en företagsekonomiskt lämplig relation mellan eget och främmande kapital för alla bolag som kan ha starkt skiftande struktur och verksamhet. Till bilden hör också att det nuvarande systemet är svårt att tillämpa och dessutom inte sällan får karaktären av en ganska godtycklig reglering av företagens fonderings- och utdelningspolitik. I den delen biträder jag därför utredningens förslag.

Frågan om obligatorisk avsättning till reservfond ligger däremot enligt min mening något annorlunda till. Nuvarande regler i ämnet syftar till att skapa garantier för att en konsolidering sker inom företagen. Att så sker är av vikt inte bara för aktieägarna utan också för löntagarna och samhället i stort. För aktieägarna har reglerna den särskilda betydelsen att de främjar en jämnare vinstutdelning. Om bolaget går med förlust kan nämligen denna skrivas av mot reservfonden och bolaget kan dela ut av det överskott som uppkommer för därpå följande år. Om bolaget inte hade någon reservfond, måste förlusten kompenseras innan någon utdelning kan ske.

Gentemot detta resonemang kan invändas att bolagets avskrivningspolitik har mycket större betydelse för konsolideringen än eventuella avsättningar till reservfond. Gällande skattelagstiftning innehåller nämligen regler som gör det möjligt för bolagen att i betydande utsträckning konsolidera sig med obeskattade medel genom tillskapande av dolda reserver. Kravet på obligatorisk avsättning till reservfond skulle från denna synpunkt kunna sägas vara ett sämre alternativ för konsolidering än uppbyggnad av dolda reserver, eftersom avsättningen måste ske med beskattade medel.

För min del finner jag det principiellt tveksamt om konsolideringen inom företagen bör främjas uteslutande genom skatterättsliga regler om avskrivning och tillskapande av dolda reserver. F. n. utreder företagsskatteberedningen frågan i vilken utsträckning företagen skall tillåtas konsolidera sig med obeskattade medel. Det kan inte uteslutas att utred-

ningsarbetet leder till en mer restriktiv reglering av företagens rätt att bilda dolda reserver med obeskattade medel. Med en sådan restriktiv reglering blir behovet av en konsolidering genom avsättning till reservfond mer påtagligt än vad det kanske f. n. är. Först i samband med att statsmakterna tar ställning till företagsskatteberedningens kommande förslag kan därför bedömas om reglerna om obligatorisk avsättning till reservfond bör slopas. Jag föreslår att nuvarande regler härom behålls t. v. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att den nya danska aktiebolagslagen innehåller regler om obligatorisk avsättning till reservfond. Enligt vad som upplysts under överläggningar med vederbörande ministerier i de nordiska länderna kommer också den nya norska aktiebolagslagen att innehålla sådana regler.

Utredningsförslaget innebär liksom gällande lag att aktiekapitalet inte får utbetalas till aktieägarna annat än i samband med nedsättning av aktiekapitalet eller likvidation av bolaget. Det får inte heller minskas för att täcka uppkomna förluster. Jag ansluter mig till förslaget i denna del. Jag återkommer strax till frågan om bolaget bör åläggas att träda i likvidation när viss del av aktickapitalet inte längre är täckt av tillgångar.

I nära samband med nyssnämnda förbud mot utbetalning av aktiekapitalet står reglerna om vinstutdelning. Utredningsförslaget i fråga om vinstutdelning ansluter sig nära till gällande rätt. Enligt förslaget får vinstutdelning inte överstiga vad som i fastställd balansräkning för det senaste räkenskapsåret redovisas som nettovinst för året, balanserad vinst och fria fonder med avdrag för redovisad förlust och för belopp som enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfond eller eljest innehållas. För egen del vill jag ansluta mig till utredningsförslaget om vinstutdelning vilket lämnats utan erinran under remissbehandlingen.

Reservfonden uppkommer enligt förslaget genom att bl. a. belopp som betalats för aktie utöver det nominella beloppet skall avsättas till reservfond. Detsamma gäller belopp som skall avsättas till sådan fond enligt bestämmelser i bolagsordningen. Reservfonden får enligt förslaget, liksom enligt gällande lag, användas för att täcka uppkomna förluster, om de inte kan täckas av fritt eget kapital. Utredningen föreslår vidare, att reservfonden skall kunna nedsättas, om nedsättningsbeloppet används för fondemission. Beloppet skall också kunna användas för annat ändamål, om rätten ger tillstånd enligt de bestämmelser som gäller vid nedsättning av aktiekapital. Förslaget, som på dessa båda punkter innebär en nyhet, har inte mött någon erinran under remissbehandlingen. För egen del vill jag framhålla, att det synes naturligt att medel skall kunna överföras till aktiekapitalet från reservfonden genom en fondemission, eftersom aktiekapitalet är hårdare bundet än vad fallet är med reservfonden. Likaså bör reservfonden kunna användas för andra ändamål, t. ex. utbetalning till aktieägare, under samma villkor som gäller vid nedsättning av aktiekapitalet. Självfallet måste också

reservfonden kunna fördelas mellan aktieägarna vid likvidation av bolaget.

Utredningens förslag till regler om en uppskrivningsfond har nära samband med de föreslagna reglerna om årsredovisning. Jag avser därför att behandla uppskrivningsfonden i samband med årsredovisningsreglerna. Jag vill här endast nämna, att jag är ense med utredningen om att uppskrivningsfond bör kunna inrättas och att den i så fall skall räknas till det bundna kapitalet.

Som jag tidigare nämnt har utredningens förslag om begränsning i aktiebolags rätt att ge lån till aktieägare eller ledamöter av bolagsledning redan föranlett lagstiftning (SFS 1973: 303). Aktiebolag är sålunda numera i princip förbjudet att lämna penninglån till aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget. Det under år 1973 införda låneförbudet bör — med någon jämkning som närmare redovisas i specialmotiveringen — tas in i den nya aktiebolagslagen.

Enligt gällande rätt är det möjligt för aktiebolag att besluta om nedsättning av aktiekapitalet. Eftersom aktiekapitalets funktion är att utgöra ett slags garanti för bolagets fordringsägare får emellertid bolaget inte utan vidare besluta om sådan nedsättning. Gällande lag innehåller ett detaljerat regelsystem som syftar till att skydda fordringsägarnas intresse i dessa sammanhang. Det föreskrivs också att nedsättningsbeslut skall registreras.

En nedsättning av aktiekapitalet kan ske på flera olika sätt. Det förekommer att man, i samband med att man ger ut aktier, i bolagsordningen gör förbehåll att aktierna skall kunna inlösas av bolaget enligt bestämda grunder. Finns sådana bestämmelser i bolagsordningen, kan inlösen ske utan att några särskilda åtgärder behöver vidtas för att skydda fordringsägarna. Inlösen får emellertid ske bara under villkor att det aktiekapital som kvarstår efter inlösningen är helt täckt. Dessutom måste reservfonden efter inlösningen vara lika stor i förhållande till aktiekapitalet som den var förut. Det är alltså i det nu berörda fallet fråga om en nedsättning av aktiekapitalet förenad med återbetalning till aktieägare.

Återbetalning till aktieägarna kan ske även om förbehåll därom inte gjordes när de ifrågavarande aktierna gavs ut. I ett sådant fall fordras emellertid att samtliga fordringsägare samtycker till nedsättningen av aktiekapitalet. Kontrollen härav sker genom domstol. När bolaget fattat beslut om nedsättning av aktiekapitalet och beslutet registrerats, måste nämligen rättens tillstånd till nedsättningen sökas. Rätten kontrollerar att alla fordringsägare har lämnat sitt samtycke till nedsättningen eller fått betalt för sina fordringar. Vägrar fordringsägare att lämna sitt samtycke, finns det möjlighet för bolaget att ställa säkerhet för fordringen. Dessutom utfärdas kallelse på bolagets okända fordringsägare. Det åligger vidare rätten att kontrollera att bolagets bundna kapital inte efter nedsättningen kommer att understiga skulderna. När rättens tillstånd erhållits skall detta registreras och därmed är aktiekapitalet nedsatt.

Nedsättning av aktiekapital kan emellertid också ske utan samband med någon återbetalning till aktieägarna. Detta kan ske om balansräkningen visar förlust. Aktiekapitalet kan då nedsättas med ett belopp som sedan används för att täcka förlusten. Tekniskt sker detta genom att nedsättningsbeloppet överförs till reservfonden som därefter kan användas för täckning av förlust på rörelsen i dess helhet. I det nu aktuella fallet fordras inte rättens tillstånd till nedsättning av aktiekapitalet. I stället krävs rättens tillstånd för att bolaget efter nedsättningen av aktiekapitalet skall få dela ut vinst. Om bolaget genom nyemission ökar aktiekapitalet till minst ursprungliga beloppet, behövs dock inte något tillstånd från rätten för att senare dela ut vinst. Nedsättning av aktiekapitalet för att täcka förluster sker ofta som ett led i en rekonstruktion av aktiebolag som gått med förlust.

I utredningsförslaget behålls de nu angivna grunderna för nedsättning av aktiekapitalet oförändrade. Tillstånd till vinstutdelning fordras dock inte när tre år förflutit från registreringen av nedsättningsbeslutet. Förslaget har godtagits av det stora flertalet remissinstanser.

Det står utom diskussion att man, för att slå vakt om fordringsägarnas intressen, måste uppställa restriktioner i fråga om bolagens möjligheter att besluta om nedsättning av aktiekapitalet. Annars kan aktiekapitalet inte utgöra den säkerhet för fordringsägarna som det är avsett att vara. I vissa situationer torde emellertid en nedsättning av aktiekapitalet inte beröra fordringsägarnas intressen på sådant sätt att några mera ingående restriktioner är nödvändiga. Jag tänker i första hand på det fallet då ett bolag i bolagsordningen har tagit in förbehåll att aktiekapitalet skall kunna nedsättas genom inlösen av senare tillkomna aktier. I ett sådant fall har fordringsägarna redan vid tillkomsten av dessa aktier gjorts uppmärksamma på möjligheten av att aktierna kan komma att dras in och det belopp aktierna representerar utbetalas till aktieägarna. För detta fall synes man endast behöva uppställa den begränsningen att efter nedsättningen full täckning måste finnas för det kvarstående bundna egna kapitalet.

Sker nedsättning av aktiekapitalet, utan att förbehåll därom finns i bolagsordningen, i syfte att möjliggöra utbetalningar till aktieägarna, utsätts givetvis bolagets fordringsägare för mycket större risker än i det i det föregående berörda fallet av nedsättning av aktiekapitalet. Dessa risker bör i görligaste mån elimineras. Utredningen har ansett att det kan ske genom att man behåller det nuvarande systemet med krav på rättens tillstånd till nedsättningen. Jag biträder den uppfattningen som inte mött någon erinran under remissbehandlingen.

Skall nedsättningsbelopp användas för förlusttäckning är nedsättningen normalt förenlig med fordringsägarnas intressen. En sådan nedsättning kan bli aktuell i aktiebolag vars balansräkning utvisar förlust. I sådant bolag får, som framgår av vad jag tidigare anfört, vinstutdelning

inte äga rum. Aktieägarna kan då ha ett intresse av att frigöra en del av aktiekapitalet för att därmed täcka den balanserade förlusten, varefter bolagets balansräkning inte längre uppvisar någon förlust. När detta har ägt rum finns det inte längre något hinder för vinstutdelning. Operationer av detta slag kan också bli nödvändiga i samband med rekonstruktioner av företag. Det kan med visst fog sägas att det här är fråga om rena bokföringsåtgärder. Före nedsättningen av aktiekapitalet utvisar bolagets balansräkning en förlust och ett aktiekapital av viss storlek. Efter nedsättningen har förlusten försvunnit ur balansräkningen och aktiekapitalet minskat i motsvarande mån. Någon utbetalning till aktieägare eller till fordringsägare har emellertid inte skett. En reell förändring har emellertid som redan sagts inträffat. Bolaget har berett sig möjlighet att i framtiden dela ut vinst. Mot bakgrund härav synes det rimligt att man av hänsyn till bolagets fordringsägare lägger vissa restriktioner på bolagets möjligheter att besluta om vinstutdelning efter en sådan nedsättning av aktiekapitalet. Gällande rätts regler som innebär att det i princip fordras rättens tillstånd för vinstutdelning synes mig utgöra en lämplig sådan restriktion. Jag anser mig kunna godta förslaget att tillstånd till vinstutdelning inte fordras när tre år förflutit från registreringen av nedsättningsbeslutet.

Det kan förekomma att bolag beslutar dels att sätta ned aktiekapitalet — t. ex. genom att sänka aktiernas nominella belopp — dels att därefter höja aktiekapitalet med ett belopp som minst motsvarar nedsättningsbeloppet. Sådana arrangemang kan förekomma när företag rekonstrueras. Det har förekommit fall där de förutvarande aktieägarna fått lov att acceptera att aktiekapitalet sätts ned genom att det nominella beloppet på aktierna sänks samtidigt som en utomstående tecknar nya aktier i bolaget mot tillskjutande av pengar eller apportegendom. En sådan rekonstruktion innebär en maktförskjutning mellan de gamla och den nytillträdande aktieägaren, som genom kombinationen av nedsättning av aktiekapital och teckning av nya aktier kan förskaffa sig majoriteten i bolaget. Sett från fordringsägarnas synpunkt innefattar emellertid en sådan transaktion inte några risker eftersom aktiekapitalet behålls vid minst samma belopp som det hade innan transaktionen påbörjades. Jag förordar därför att rättens tillstånd inte skall behöva inhämtas om aktiekapitalet nedsätts och samtidigt genom nyemission höjs med ett belopp som minst motsvarar nedsättningsbeloppet.

I utredningsförslaget behålls i princip det nu gällande förbudet för aktiebolag att förvärva egna aktier. Att ett sådant förbud uppställs beror i första hand på hänsynen till bolagets fordringsägare. Om bolaget tillåts köpa egna aktier, kan det nämligen ha samma verkan som en återbetalning till aktieägarna i samband med nedsättning av aktiekapitalet. Grundsatsen att aktieägarna har rätt till lika förmåner i bolaget kan också komma i fara, nämligen om köpeskillingen är högre än aktiernas

verkliga värde. Slutligen kan bolaget genom köp av egna aktier påverka kurssättningen på aktierna och därmed göra spekulationsaffärer möjliga.

Under remissbehandlingen har inte någon remissinstans ifrågasatt principen att bolag inte skall få förvärva egna aktier. Vägande skäl talar också enligt min mening för att denna grundsats bör upprätthållas även i fortsättningen.

Från det principiella förbudet att förvärva egna aktier föreslår utredningen vissa undantag. Aktiebolag skall kunna få förvärva egna aktier i samband med övertagande av affärsrörelse genom fusion eller på annat sätt. Dessutom skall aktiebolag kunna på auktion inropa aktier som utmätts för bolagets fordran. En på nu angivet sätt förvärvad aktie skall emellertid avyttras så snart det kan ske utan förlust. Är det fråga om aktie som förvärvats vid övertagande av affärsrörelse, skall avyttring ske senast två år efter förvärvet.

För egen del kan jag ansluta mig till förslaget att bolag i de nu angivna situationerna skall kunna förvärva egna aktier. Frågan är emellertid om föreslagna undantagsbestämmelser kan utvidgas något. På något håll har under remissbehandlingen föreslagits att aktiebolag skall få möjlighet att förvärva egna aktier upp till en gräns av 10 % av aktiekapitalet. Vidare har förordats att bolag av viss storlek skall kunna få förvärva egna aktier i viss utsträckning i syfte att underlätta för sina anställda att på förmånliga villkor förvärva sådana aktier. Slutligen har framhållits att det finns behov av att kunna ge dispens från regeln att aktie som förvärvats genom övertagande av affärsrörelse måste avyttras inom två år.

Enligt min mening har de skäl som talar för förbudet att förvärva egna aktier sådan tyngd att det måste fordras särskilda skäl för att man skall överväga att göra undantag från den principiella huvudregeln. Jag har inte blivit övertygad om att det — såsom hävdats av en remissinstans — finns påtagligt praktiskt behov av en regel som tillåter aktiebolag att förvärva egna aktier upp till 10 % av aktiekapitalet. Jag kan därför inte biträda förslaget härom. Vad härefter angår det under remissbehandlingen väckta förslaget om förvärv av egna aktier har det inte det samband med frågan om anställdas rätt att förvärva aktier i bolagen som remissinstanserna velat antyda. Jag är inte beredd att förorda något slags undantag från det principiella förbudet för bolag att förvärva egna aktier i syfte att bereda de anställda möjligheter att köpa aktier.

Jag delar utredningens uppfattning att egen aktie som förvärvats i samband med övertagande av affärsrörelse skall avyttras inom förhållandevis kort tid. Den av utredningen förordade absoluta tidsfristen på två år kan emellertid i undantagsfall leda till att bolag får tvingas avyttra egen aktie med förlust. För att undvika något sådant föreslår jag att regeringen eller myndighet regeringen bestämmer ges rätt att dispensera från tvåårsregeln.

Aktiekapitalet kan gå helt eller delvis förlorat genom att bolagets rörelse går med förlust. För denna situation innehåller gällande lag vissa bestämmelser om tvångslikvidation. Om aktiekapitalet gått förlorat till 2/3 och bristen inte inom viss tid blivit fylld, skall bolaget träda i likvidation och upplösas. Det åligger styrelsen och verkställande direktören att upprätta en särskild likvidationsbalansräkning när det finns anledning att misstänka att aktiekapitalet gått förlorat till 2/3. Visar det sig att bristen i aktiekapitalet överstiger 2/3, skall bolagsstämma utlysas för prövning av balansräkningen och av frågan om bolaget skall träda i likvidation. Bolagsstämman kan då antingen besluta om likvidation eller också ordna så att *hela* bristen täcks genom kapitaltillskott eller genom nedsättning av aktiekapitalet. Detta måste i så fall ske inom fyra månader efter det att likvidationsbalansräkningen framlades för stämman. När fyramånadersfristen utgått kan ansökan om tvångslikvidation göras hos rätten.

Utredningsförslaget innebär vissa uppmjukningar i reglerna om tvångslikvidation. I förslaget behålls själva utgångspunkten för tvångslikvidationsreglerna nämligen att aktiekapitalet gått förlorat till 2/3. Det åligger styrelsen i sådant fall att snarast möjligt till bolagsstämman hänskjuta frågan om bolagets trädande i likvidation. Beslutar stämman inte om likvidation, får bolaget respit till ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår. Fastställs inte vid denna stämma en balansräkning som visar att det egna kapitalet — eventuellt efter kapitalnedsättning — uppgår till *halva* aktiekapitalet skall styrelsen, om stämma inte fattat likvidationsbeslut, inge ansökan till rätten om tvångslikvidation.

Utredningsförslaget har i sina huvudlinjer allmänt godtagits av de remissinstanser som yttrat sig i ämnet.

Eftersom reglerna om det bundna kapitalet skall ersätta delägarnas personliga ansvarighet för bolagets skulder, bör enligt min mening ett aktiebolag inte kunna fortsätta sin verksamhet, om aktiekapitalet helt eller till väsentlig del har gått förlorat. Ett bolag som befinner sig i det läget att det är skyldigt att träda i likvidation har dock i och för sig goda möjligheter att undgå detta. Ett sätt är att skaffa nytt kapital genom nyemission. Ett annat sätt är att sätta ned det befintliga aktiekapitalet och använda nedsättningsbeloppet för att täcka balanserad förlust, varefter någon likvidationsskyldighet inte längre föreligger. Bolagets balansräkning utvisar nämligen efter nedsättningen av aktiekapitalet att aktiekapitalet i sin helhet täcks av bolagets tillgångar. Det kan synas som om detta innebär ett slags kringgående av reglerna om tvångslikvidation. Nedsättningen av aktiekapitalet kan ju sägas utgöra en ren bokföringsåtgärd, som emellertid innebär att bolaget undgår likvidationstvånget. Man får dock inte förbise, att ett sådant bolag efter nedsättning av aktiekapitalet utåt redovisar ett mycket mindre aktiekapital

än vad det tidigare har gjort. Den säkerhet för fordringsägarna som aktiekapitalet är avsett att utgöra har med andra ord minskat betydligt i värde och detta måste redovisas offentligt. Detta har givetvis betydelse både för bolagets aktuella fordringsägare och för personer som avser att träda i förbindelse med bolaget.

Jag ansluter mig till utredningsförslaget om att utgångspunkten för tvångslikvidationsförfarandet bör vara att aktiekapitalet gått förlorat till 2/3. På den punkten föreslår jag alltså inte någon ändring i gällande lag. Gällande lag innebär emellertid, som nyss nämndes, att bolaget måste täcka hela bristen i aktiekapitalet för att undgå tvångslikvidation. Jag delar utredningens uppfattning att detta krav är alltför strängt. Det kan inträffa att ett företag belastas med stora utgifter under en förhållandevis kort period. Särskilt gäller detta i fråga om nystartade företag under deras uppbyggnadsperiod. Det kan också hända att dessa utgifter inte motsvaras av några nyförvärvade tillgångar vilkas värde enligt balansräkningen uppgår till de erlagda utgifterna. Sådana företag kan ibland komma över den gräns vid vilken likvidationsskyldighet föreligger. Det kan då vara mycket svårt, för att inte säga omöjligt, att inom kort tid täcka hela bristen i aktiekapitalet. En likvidation kan för sådana företag innebära en onödig värdeförstörelse som går ut över kapitalägarna och de anställda i företaget. Inte minst från de anställdas synpunkt är det nödvändigt att ge likvidationshotade företag ett visst rådrum för att undgå tvångslikvidation. Det är också från den synpunkten påkallat att minska kraven på anskaffning av nytt kapital. Jag biträder därför utredningsförslaget om att bolaget skall kunna få respit till ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår. Jag förordar vidare den ändringen i gällande lag att likvidationsskyldighet skall kunna undgås, om vid denna stämma det egna kapitalet uppgår till *halva* aktiekapitalet i stället för som nu är fallet *hela* aktiekapitalet.

13.5 Bolagens kapitalförsörjning

13.5.1 Inledning

Ett bolag kan öka sitt aktiekapital genom tillskott från aktieägarna eller genom att använda fonderade vinstmedel eller dolda reserver. Bolaget kan vidare få sitt kapitalbehov täckt genom krediter. De medel som erhålls genom kreditgivning brukar betecknas främmande kapital. Relationerna mellan eget och främmande kapital varierar mellan företagen och med konjunkturerna. Det går inte att uppställa någon allmängiltig princip för relationerna mellan eget och främmande kapital i företagen. Det bör emellertid anmärkas att kreditgivare i sin kreditgivning uppställer vissa krav på dessa relationer. Anser en kreditgivare att ett bolags egna kapital är för litet i förhållande till dess främmande kapital, vägras krediter till bolaget.

Som framgår av det förut anförda är aktieägarna delägare i företagets egna kapital. Det är vanligt att alla aktier därvidlag har lika rätt. Det förekommer emellertid också att åtskillnad görs mellan olika aktieslag. Olikheterna kan avse aktiernas andel i bolagets tillgångar och vinst. Olikheterna, som måste framgå av bolagsordningen, består i de flesta fall i att vissa aktier får företräde framför andra. Man brukar använda beteckningen preferensaktier för aktier med företräde medan de övriga aktierna kallas stamaktier. Företrädesrätten avser vanligtvis rätten till vinstutdelning. Företrädesrätten till vinstutdelning kan varieras på olika sätt. Ofta kombineras företrädesrätten till utdelning med en bestämmelse att preferensaktier vid bolagets upplösning har företrädesrätt till sitt nominella belopp men därutöver ingen rätt alls. Eventuellt överskott tillkommer alltså stamaktierna ensamma när bolaget upplöses. Denna typ av preferensaktier kan i själva verket sägas utgöra ett slags mellanform mellan stamaktier och obligationer. I fråga om preferensaktier bör vidare nämnas att det är vanligt att sådana aktier har företrädesrätt till ackumulativ utdelning. Innebörden härav är att preferensaktieägarna har rätt att få ut alla från tidigare år resterande företrädesberättigade belopp innan vinstutdelning får ske till stamaktieägarna.

En annan åtskillnad som ofta görs mellan aktier av olika slag avser rösträtten. Även sådana åtskillnader måste framgå av bolagsordningen. Enligt gällande lag får rösträttslösa aktier inte förekomma. Däremot kan rösträtten graderas mellan olika aktier. Röstvärdet för en aktie får dock aldrig överstiga tio gånger röstvärdet för en annan aktie. Bestämmelser om olikhet i röstvärde införs ofta för att garantera en viss grupp aktieägare ett dominerande inflytande i ett aktiebolag. Regler om olikhet i röstvärde måste emellertid också ses mot bakgrund av bestämmelserna i 1916 års lag.

Den lagen innebär nämligen att bolag som har s. k. utlänningsklausul i sin bolagsordning får förvärva fast egendom utan tillstånd, vilket annars krävs även om bolaget är svenskt. Utlänningsklausulen måste innebära att utländska rättssubjekt eller tillståndspliktiga svenska rättssubjekt bara får inneha en mindre del av aktierna i bolaget, nämligen upp till 20 % av rösträtten och 40 % av aktiekapitalet. Bolag som vill dra till sig utländskt kapital och som därför önskar utnyttja möjligheten att låta upp till 40 % av aktiekapitalet ligga i utländsk hand måste alltså införa regler om olikhet i röstvärde för att kunna utnyttja utländskt kapital i sådan omfattning. Utredningen angående utländska övertaganden av svenska företag har i uppgift att göra en allmän översyn av 1916 års lag.

Aktiebolagsutredningens förslag har redan föranlett vissa ändringar i gällande lag i syfte att underlätta företagens kapitalförsörjning. Sålunda har möjlighet införts för aktiebolag att vid nyemission av aktier mot betalning i pengar besluta om avvikelse från den företrädesrätt att delta i

nyemissionen som annars tillkommer aktieägarna. Vidare har styrelsen fått behörighet att efter bemyndigande av bolagsstämman besluta om nyemission och om avvikelse från aktieägares företrädesrätt att delta i nyemission. Aktiebolag har också givits rätt att ge ut dels konvertibla skuldebrev, dvs. skuldebrev som kan bytas ut mot aktier i det låntagande bolaget, dels skuldebrev förenade med optionsrätt att teckna nya aktier i det låntagande bolaget och dels slutligen konvertibla aktier, dvs. aktier som kan omvandlas till aktier av annat slag (SFS 1973: 302 och 303). De frågor rörande företagens kapitalförsörjning som i detta sammanhang återstår att behandla rör vinstandelsbevis, emission till underkurs och rösträttslösa aktier. I det följande behandlar jag dessa frågor under olika avsnitt.

13.5.2 Vinstandelsbevis

När ett bolag behöver skaffa nytt kapital kan det ske på i princip två vägar. Bolaget kan öka det egna kapitalet genom nyemission. Bolaget kan också öka det främmande kapitalet genom att ta upp lån vilket vanligtvis sker mot obligationer eller andra skuldebrev. Aktier har i motsats till fordringar rösträtt och annan rätt att medverka i bolagets förvaltning. Fordringsägarnas anspråk på betalning och ränta går å andra sidan före aktieägarnas anspråk på utdelning och likvidationskvot. Emellertid kan olika mellanformer mellan aktier och fordringar förekomma. På grundval av prop. 1973: 93 infördes sålunda i svensk rätt regler om konvertibla skuldebrev, dvs. obligationer som ger fordringsägaren rätt att på vissa villkor byta ut skuldebrevet mot aktier i bolaget. Samtidigt infördes regler om skuldebrev med optionsrätt till nyteckning som ger fordringsägaren rätt att teckna aktier i bolaget mot betalning i pengar. En fordring kan vidare likställas med en aktie så till vida att räntans storlek görs beroende av bolagets vinst eller av vinstutdelningen på bolagets aktier, s. k. vinstandelsbevis eller participating debentures.

Vinstandelslånen har tidigare kommit till användning i Sverige. Bl. a. utgavs participating debentures av Aktiebolaget Kreuger & Toll i slutet av 1920-talet. Gällande rätt sätter inte några hinder i vägen för bolagen att emittera vinstandelslån och beslut härom torde kunna fattas av styrelsen. På grund av den misstro som mötte vinstandelslånen under tiden efter det att Aktiebolaget Kreuger & Toll gått i konkurs har emellertid vinstandelslånen knappast kommit till någon större användning i Sverige. En annan härtill bidragande anledning är att det råder osäkerhet i frågan om den variabla avkastningen på vinstandelsbevisen får dras av vid beskattningen som kostnad för bolaget eller om den skall jämställas med aktieutdelning.

Utredningen lägger fram förslag om vinstandelsbevis. Ingen remissinstans har motsatt sig att regler om vinstandelslån införs i aktiebolagslagen.

Under remissbehandlingen har emellertid några remissinstanser påpekat att villkoren för vinstandelslån kan varieras på skilda sätt. Man brukar enligt dessa remissinstanser skilja mellan olika slag av vinstandelsbevis, nämligen lånedebentures och delägardebentures. Lånedebentures medför rätt till återbetalning av lånet med ett nominellt eller eventuellt indexberäknat belopp. Delägardebentures medför däremot rätt till betalning ur bolagets tillgångar vid likvidation eller uppsägning med belopp som t. ex. motsvarar viss kvotdel i bolagets tillgångar eller som beräknas efter den genomsnittliga marknadskursen under en period före uppsägningen eller likvidationen.

Enligt min mening är det viktigt att skilja mellan dessa olika slag av vinstandelsbevis. Vinstandelslån inrymmer alltid vissa osäkerhetsmoment. Det spekulativa momentet är emellertid inte så framträdande, om lånet skall inlösas till ett nominellt eller eventuellt med hänsyn till penningvärdesförändringen bestämt belopp vid en på förhand fixerad tidpunkt. Det finns enligt min mening inte heller någon anledning att genom lagstiftning hindra bolagen att använda den speciella mellanform mellan aktie och obligation som denna typ av vinstandelsbevis utgör.

Är varken inlösentidpunkten eller återbetalningsbeloppet på förhand fixerade har innehavaren av vinstandelsbevis däremot en mycket osäker ställning. Är vinstandelslånet konstruerat så att innehavaren av vinstandelsbevis får en andelsrätt i bolagets förmögenhet, intar i själva verket innehavare av sådana vinstandelsbevis en ställning som ligger mycket nära aktieägarens (jfr NJA 1935 s. 270). Eftersom en innehavare av ett vinstandelsbevis dock är att anse som kreditgivare, har han inte rösträtt på bolagsstämma och saknar varje möjlighet att ingripa mot inte önskvärda bolagsstämmobeslut. Han har heller inte någon motsvarighet till aktieägarens principiella rätt till företräde vid nyemission. Det betyder att en innehavare av ett vinstandelsbevis av det nu berörda slaget måste finna sig i att värdet av hans andelsrätt minskar allteftersom nya vinstandelsbevis med rätt till andel i bolagets förmögenhet ges ut. Man kan därför med visst fog påstå att en innehavare av ett vinstandelsbevis av nu berört slag i realiteten intar samma ställning som aktieägare men utan att kunna deltaga i bolagets förvaltning och utan att kunna åberopa några av de skyddsregler som gäller för aktieägare. Den otrygga ställning en innehavare av en delägardebenture på detta sätt får är enligt min mening ägnad att väcka starka betänkligheter. Något påtagligt behov för bolagen att använda denna speciella form av vinstandelsbevis synes inte föreligga. Jag förordar därför att delägardebentures förbjuds i den nya aktiebolagslagen. Förbudet kan lämpligen ges den formen att i lagen föreskrivs att penninglån skall betalas med ett nominellt eller indexberäknat belopp såvida inte annat följer av lagens bestämmelser om konverteringslån.

Enligt utredningsförslaget ankommer det på bolagsstämman att be-

sluta om upptagande av vinstandelslån. Stämman har emellertid enligt förslaget möjlighet att delegera sin beslutanderätt till styrelsen. Beslut om upptagande av vinstandelslån eller om att delegera beslutanderätten till styrelsen måste enligt förslaget fattas med kvalificerad majoritet.

Under remissbehandlingen har näringslivet kritiserat förslaget att det skall ankomma på bolagsstämman att besluta om upptagande av vinstandelslån som grundas på lånedebentures. Näringslivet påpekar därvid att sådana lån endast utgör en variation av normala penninglån och att det enligt gällande lag ankommer på styrelsen att besluta om upptagande av lån för bolagets räkning. Detta synes mig i och för sig vara riktigt. Det för vinstandelslån karakteristiska systemet med ett variabelt tillägg till en fast ränta kan emellertid påverka aktieägarnas möjlighet att få utdelning i bolaget. Det kan därför med visst fog hävdas att ett beslut om upptagande av vinstandelslån är mer ingripande för aktieägarna än ett beslut om upptagande av ett traditionellt lån. Jag är därför inte beredd att gå ifrån utredningens förslag om att det i princip är bolagsstämmans sak att besluta om upptagande av sådana lån. Å andra sidan synes mig utredningen ha gått för långt då den kräver kvalificerad majoritet för sådana beslut. Jag förordar för min del att beslut om upptagande av vinstandelslån skall beslutas av bolagsstämman, att stämman skall kunna delegera sin beslutanderätt till styrelsen och att dessa beslut av stämman skall kunna fattas med enkel majoritet såvida inte bolagsordningen uppställer krav på kvalificerad majoritet.

13.5.3 Emission till underkurs

Liksom gällande lag innebär utredningsförslaget ett absolut förbud mot att emittera aktier till en kurs som understiger det nominella beloppet. Bankföreningen och industriförbundet har i en särskild framställning begärt undantag från det absoluta förbudet mot emission till underkurs. Innehållet i framställningen har redovisats tidigare (avsnitt 7.4).

Enligt min mening är det av central betydelse att aktiekapitalet verkligen tillförs bolaget. Utgångspunkten måste, som förut nämts, under alla omständigheter vara att tillgångar som motsvarar aktiernas nominella belopp — jämte eventuell överkurs — har inbetalts eller eljest tillförts bolaget. Annars kan inte aktiekapitalet och det övriga bundna egna kapitalet på ett tillfredsställande sätt fullgöra sin funktion av säkerhetsfaktor för bolagets borgenärer. En annan sak är att aktiekapitalet och det övriga bundna egna kapitalet kan komma att urholkas genom att bolagets rörelse går med förlust. Reglerna om tvångslikvidation innebär dock att en sådan process inte kan fortgå hur länge som helst.

Bankföreningen och industriförbundet har som nämnts väckt frågan om undantag från det absoluta förbudet mot emission till underkurs när det är fråga om en nyemission genom kontantbetalning. Förbudet mot emission till underkurs medför nämligen enligt bankföreningen och in-

dustriförbundet att ett börsregistrerat aktiebolag, vars aktier noteras under eller kring pari, inte har möjlighet att skaffa kapital genom nyemission eftersom emissionskursen måste sättas så högt att emissionen inte kan placeras på marknaden.

Vad bankföreningen och industriförbundet sålunda framhållit är naturligtvis i och för sig riktigt. Är det fråga om ett bolag vars rörelse har gått så dåligt att dess bundna egna kapital urholkats till den grad att full täckning inte längre finns för hela aktiekapitalet, är det emellertid enligt min mening alldeles i sin ordning att bolaget i fråga inte får göra en nyemission till underkurs. Ett sådant bolag bör rekonstrueras. En nedsättning av aktiekapitalet kan ingå som ett led i en sådan rekonstruktion. Sker nedsättningen på det sättet att aktiernas nominella belopp sänks, blir det därefter möjligt att emittera aktier till en kurs som ligger vid eller rentav överstiger det nya nominella beloppet för aktierna. Nu torde emellertid bankföreningen och industriförbundet med sin framställning inte åsyfta företag av det slag jag nu berörde. Man synes i stället närmast ha i åtanke sådana bolag vars egna kapital i och för sig kan beräknas ha ett värde som överstiger det sammanlagda nominella beloppet av bolagets aktier, men där värdet på dessa enligt börsens uppfattning ligger lägre.

Utgångspunkten för framställningen är att man med en tillämpning av de i aktiebolagslagen intagna reglerna om värdering av bolagets tillgångar och skulder kommer till att det egna kapitalet är större än vad börskursen utvisar. Antag att ett bolag med ett aktiekapital på 100 milj. kr., fördelat på 1 milj. aktier à 100 kr., med tillämpning av värderingsreglerna i aktiebolagslagen och med hänsyn tagen till dolda reserver och latent skatteskuld måste anses ha ett eget kapital på 120 milj. kr. Aktiens värde uppgår alltså enligt denna beräkning till 120 kr. Börskursen har emellertid under en längre period legat på ungefär 95 kr. Jag vill ingalunda bestrida, att sådana situationer kan uppkomma. Frågan är emellertid om man i det läget skall ge företräde åt det värde som börskursen representerar eller det som framkommer vid värdering enligt aktiebolagslagen.

Börskursen kan påverkas av en mängd olika faktorer, t. ex. förväntningar på avkastning inom de olika bolagen, det allmänna ränteläget och förekomsten av stora utbud resp. stora inköp. Börskursen representerar dock en marknadsvärdering av bolagen. Om emission till underkurs skulle tillåtas i det fall som avses i framställningen betyder det att man underkänner den marknadsvärdering som börskursen innebär och i stället ger företräde åt den bokföringsmässiga värdering som görs på grundval av årsredovisningsreglerna. För egen del anser jag övervägande skäl tala för att man i stället bör ge företräde åt den värdering som börskursen innebär.

Vidare bör framhållas att en emission till underkurs knappast kan bli

aktuell annat än i sällsynta fall. Det praktiska behovet är alltså inte stort. Bolag som befinner sig i den situation som nu diskuteras har alltid möjlighet att placera en nyemission efter det att bolagets aktier stämplats ned i samband med en nedsättning av aktiekapitalet, låt vara att nedsättningen av aktiekapitalet allmänt torde uppfattas som en drastisk åtgärd. Det synes emellertid osäkert om aktiemarknaden skulle ställa sig mer positiv till en emission till underkurs. En sådan emission kan lätt uppfattas som en bekräftelse på att bolagets ställning är dålig. Jag är inte övertygad om att det i det hänseendet råder någon avgörande skillnad mellan en emission till underkurs och en nyemission kombinerad med nedsättning av aktiekapitalet.

I enlighet med dessa överväganden har jag kommit till den slutsatsen att emission till underkurs inte bör tillåtas.

13.5.4 Rösträttslösa aktier

Enligt gällande lag är utgångspunkten att varje aktie har en röst. Härifrån kan avvikelse göras genom bestämmelse i bolagsordningen. Ingen aktie får dock ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie. Detta innebär bl. a. att rösträttslösa aktier inte får förekomma. Utredningen föreslår inte några ändringar på dessa punkter.

Till följd av bestämmelserna i 1916 års lag har det stora flertalet större svenska bolag s. k. utlänningsklausul. Detta innebär som tidigare nämnts att utländska rättssubjekt eller tillståndspliktiga svenska rättssubjekt bara får inneha en mindre del av aktierna i bolaget nämligen upp till 20 % av rösträtten och 40 % av aktiekapitalet. Systemet med utlänningsklausuler begränsar bolagens möjligheter att skaffa utländskt kapital genom nyemission eller genom konverteringslån eller lån med optionsrätt till nyteckning. Detta är i och för sig naturligt, syftet med 1916 års lag är just att begränsa det utländska inflytandet över svenska företag. Näringslivet har föreslagit att större differenser än 1—10 skall tillåtas. Åtminstone borde enligt näringslivet en differens på 1—20 vara möjlig. Som skäl för dessa yrkanden anförs väsentligen följande.

Den pågående internationaliseringen av företagsverksamheten och behovet av att i ökad utsträckning ta utländskt kapital i anspråk för att tillgodose de svenska företagens finansieringsbehov medför att bolagen behöver ökat svängrum. Kanske särskilt påtagligt är detta behov när det gäller för ett svenskt företag att förvärva utländska företag. Sådana förvärv sker ofta genom en nyemission mot apport varvid ägarna av det utländska företaget som likvid får nyemitterade aktier i det svenska bolaget. Denna finansieringsmetod är från företagets synpunkt önskvärd eftersom den inte belastar företagets likviditet. Från allmän synpunkt har finansieringsmetoden den fördelen att den inte belastar valutareserven. Den enligt utlänningsklausulen disponibla kvoten av fria aktier kan emellertid i vissa situationer vara för liten för att en större apportemis-

sion utomlands skall kunna genomföras. En vidgning av de tillåtna relationerna mellan olika aktiers röstvärde skulle från denna synpunkt innebära en förbättring av företagens möjligheter att göra nyemissioner utomlands eller ta upp konverteringslån och lån med optionsrätt till nyteckning på utländska kapitalmarknader.

För egen del vill jag först framhålla att det principiellt riktiga är att varje aktie har en röst. Systemet med differentierad rösträtt har emellertid samband med det kontrollsystem beträffande utsträckt inflytande i de svenska bolagen som finns i 1916 års lag. Som förut nämnts pågår en allmän översyn av 1916 års lag. Jag är inte beredd att lägga fram förslag som kan föregripa detta utredningsarbete. Jag ansluter mig därför till utredningens förslag att ingen aktie får ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie.

Näringslivet tar i sitt remissyttrande också upp frågan om att införa rösträttslösa preferensaktier. Argumenteringen är här densamma som man anfört för ökad differens av röstvärdet. I flera europeiska länder råder förbud mot rösträttslösa aktier. Detta gäller bl. a. Belgien, Frankrike och Holland. I England och USA erkänns emellertid aktier utan rösträtt. I den tyska aktiebolagslagen råder i princip förbud mot rösträttslösa aktier men preferensaktier utan rösträtt är tillåtna under vissa förutsättningar. De finska och danska utredningsförslagen innebär ett absolut förbud mot rösträttslösa aktier. Rösträttslösa aktier tillåts däremot enligt det norska utredningsförslaget liksom enligt gällande norsk rätt.

Införs regler om preferensaktier utan rösträtt, innebär detta att en ny finansieringsform tillskapas för bolagen. Preferensaktierna har till skillnad från obligationer inte någon ovillkorlig rätt till ränta utan endast en rätt till andel i utdelningsbar vinst. Vidare innebär en emission av rösträttslösa preferensaktier en förstärkning av det egna kapitalet i förhållande till det främmande kapitalet i bolaget. Jämfört med stamaktier erbjuder rösträttslösa preferensaktier sett från bolagets synpunkt den fördelen att rösträttsförhållandena inom bolaget inte påverkas av aktieemissionen. Denna fördel kan vara särskilt påtaglig när det gäller att placera emissionen av aktierna utomlands.

Huvudinvändningen mot systemet med rösträttslösa aktier har sedan gammalt varit att man därigenom skulle kunna få till stånd en inte önskvärd maktkoncentration inom företagen. Man skulle kunna riskera att företagen kommer att ledas av personer som inte har en mot sin makt svarande ekonomisk risk. Ett konsekvent fullföljande av dessa tankegångar skulle leda till att man inte tillät några avvikelser från principen "lika kapitalinsats lika rösträtt". Den svenska lagstiftningen har emellertid inte gått så långt utan tillåtit differentieringar av rösträtten.

Genom de nya finansieringsformer som föreslogs i prop. 1973: 93 har bolagen fått väsentligt förbättrade möjligheter att välja mellan alternativa finansieringsinstrument. Bolagen kan numera välja mellan traditio-

nella obligationer, förlagsbevis, konvertibla obligationer, obligationer med företrädesrätt till nyteckning, vinstandelsbevis, preferensaktier, konvertibla aktier samt stamaktier. Villkoren kan varieras på olika sätt vid emission av dessa olika slag av värdepapper. Jag är för min del övertygad om att lagstiftningen numera uppfyller de krav som bolagen rimligen kan ställa i fråga om flexibilitet vid finansieringen. Starka skäl måste enligt min mening föreligga för att man skall överväga att införa ytterligare finansieringsformer. Några sådana skäl kan inte anföras i fråga om rösträttslösa preferensaktier. Mot bakgrund av mitt tidigare principiella ståndspunktstagande att större skillnader i rösträtt än 1—10 inte bör tillåtas har jag kommit till den slutsatsen att rösträttslösa preferensaktier inte bör tillåtas.

13.5.5 Emissionsprospekt

Under senare tid har det blivit allt vanligare att aktiebolag vid nyemissioner, större utförsäljningar av aktier "i block" och liknande erbjudanden som riktas till allmänheten utger ett särskilt emissionsprospekt. Därmed avses meddelande om emission etc. riktat till tidigare eller nytillkommande aktieägare och innehållande ekonomisk information om vederbörande företag.

I fråga om ökning av aktiekapitalet genom nyemission kräver gällande lag att viss information om bolaget hålls tillgänglig för och tillställs aktieägare. Motsvarande gäller enligt 1973 års lagstiftning om konvertibla skuldebrev m. m. För andra typer av erbjudanden till marknaden finns inga lagföreskrifter om särskilda meddelanden e. d. I dessa fall utges prospekt främst som ett led i försäljningen av aktierna i fråga.

De fall där någon form av emissionsprospekt vanligen utges är följande.

1. Inbjudan till aktieägare och allmänheten att vid en kontantemission teckna nya aktier i ett bolag, vars aktier redan tidigare är börsnoterade eller eljest introducerade på marknaden.

2. Blockutförsäljningar av större poster börsnoterade eller eljest marknadsintroducerade aktier.

3. Introduktion på marknaden av aktier i bolag, som tidigare varit ägda av få personer.

4. Inbjudan att mot apport teckna aktier i en apportemission i bolag, vars aktier redan tidigare är börsnoterade. Apporten utgörs då av aktier i ett annat bolag (utbyteserbjudande).

Innehållet i de prospekt som nu förekommer varierar och anpassas givetvis till den situation som föranlett utgivande av prospekt. Någon enhetlig praxis i fråga om innehåll i och formerna för framläggande av prospekten har ännu inte utbildats.

Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen har gemensamt lagt fram förslag till en lag med särskilda redovisningsbestämmelser för vissa större företag. Det huvudsakliga innehållet i detta förslag och mitt ställ-

ningstagande därtill redovisas i samband med bestämmelserna om årsredovisning, se avsnitt 11.3. och 13.9. I det särskilda lagförslaget upptas emellertid också av fondbörsutredningen förordade regler om emissionsprospekt. Ingen remissinstans har motsatt sig att krav på sådant prospekt nu lagfästs.

För egen del anser jag att utgivande av prospekt bör vara ett självklart led i den information från bolagen som krävs då bolagen vänder sig till allmänheten med begäran om kapital. Ett prospekt kan enligt min mening vara ett adekvat medel för att skapa möjligheter för såväl gamla som presumtiva aktieägare att bättre bedöma bolaget och att eventuellt skydda dem från risken att göra en felinvestering. Även om, såsom jag nämnt, någon enhetlighet i praxis ännu inte uppnåtts i fråga om prospektens innehåll m. m., biträder jag utredningarnas uppfattning att lagstiftning nu bör ske. Regler om emissionsprospekt bör tas in i aktiebolagslagen i anslutning till bestämmelserna om ökning av aktiekapitalet.

Fondbörsutredningens förslag omfattar förutom de situationer som jag nyss nämnt också utgivande av konvertibla skuldebrev. Jag biträder förslaget också i denna del. Även emission av skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning bör omfattas av lagstiftningen liksom också de av mig i avsnitt 13.5.2 förordade vinstandelslånen.

Det är inte endast ett bolags erbjudande om t. ex. aktieteckning som omfattas av fondbörsutredningens förslag. Även aktieägares försäljning av aktier eller teckningsrätter faller under förslaget. De erforderliga reglerna härom kan enligt min mening tas in i aktiebolagslagen.

Enligt fondbörsutredningens förslag skall prospekt krävas, om ett erbjudande offentliggörs eller på annat sätt riktas till en vidare krets. Jag biträder detta förslag. Skånes handelskammare anser att innebörden av sistnämnda rekvisit bör förtydligas. Enligt min mening bör det vara avgörande om ett större antal personer bland allmänheten berörs av erbjudandet. Jag finner det ogörligt att entydigt ange vad som kan räknas till en vidare krets. Uppenbart är dock att exempelvis apportemission vid förvärv av ett familjeföretag med ett fåtal ägare inte skall behöva föranleda krav på prospekt. Å andra sidan är det klart att prospekt skall utges om erbjudandet sker i sådana former att de som tecknar eller köper aktier etc. inte ingår i en krets som är känd för bolaget. Även om så är fallet bör prospekt utges om aktietecknarna resp. köparna kan bedömas uppgå till ett större antal.

För att ett marknadserbjudande skall föranleda utgivande av emissionsprospekt bör enligt fondbörsutredningen krävas att det bolag vars aktier eller skuldebrev utbjuds är av viss storlek. Vidare bör enligt utredningen fordras att emissionen eller försäljningen är av viss omfattning. Utredningen har valt att kräva emissionsprospekt endast om nettovärdet

av bolagets tillgångar överstiger 10 milj. kr. eller beräknas komma att överstiga denna summa efter emissionen av aktier eller skuldebrev. Prospekt behöver upprättas bara om det totala belopp som till följd av inbjudan kan komma att bli erlagt överstiger en miljon kr. Skånes handelskammare, som i princip delar utredningens uppfattning att endast företag av viss storleksordning skall åläggas ge ut prospekt, anser det inkonsekvent att ett företag vars tillgångar understiger beloppsgränsen men som i övrigt uppfyller rekvisiten skall undantas från skyldigheten att ge ut prospekt.

För egen del anser jag att en storleksgräns för bolaget måste uppställas. Jag kommer i det följande att föreslå (se 13.7) att skyldighet för bolag att anlita auktoriserad revisor skall föreligga *om* balansomslutningen överstiger ett belopp motsvarande 1 000 basbelopp enligt lagen om allmän försäkring, *om* medelantalet anställda hos bolaget överstiger 200 *eller om* bolagets aktier eller skuldebrev är noterade på fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer. Jag finner det rimligt att samma storlekskriterium skall vara avgörande också i frågan om beträffande vilka bolag krav på emissionsprospekt skall ställas.

Inbjudan bör, såsom fondbörsutredningen föreslagit, avse emission e. d. av inte alltför ringa storleksordning. Det är enligt min mening av vikt att erbjudandet är av sådan storlek att ett allmänt intresse av emissionsprospekt kan väntas föreligga. Jag biträder därför utredningens förslag att upprättande av prospekt endast behöver ske, om det totala belopp som till följd av inbjudan kan komma att bli erlagt överstiger en milj. kr. Till frågan om beräkningen av detta belopp liksom även till detaljbestämmelserna om emissionsprospekt återkommer jag i specialmotiveringen.

13.6 Aktier och aktiebok m. m.

Enligt gällande rätt är aktier i princip fritt överlåtbara. Från denna princip görs emellertid två undantag. I bolagsordningen kan ges bestämmelser om lösningsrätt vid övergång av aktier. Vidare kan i bolagsordningen intas förbehåll att aktier i bolaget inte får förvärvas av aktiebolag eller samfälligheter eller av vissa slag av aktiebolag eller andra samfälligheter eller av annan än svensk medborgare. I sådant förbehåll kan bestämmas att viss del av aktierna inte skall omfattas av förbehållet, s. k. fria aktier. De aktier för vilka förbehållet gäller kallas bundna aktier. Reglerna om fria aktier och bundna aktier sammanhänger med bestämmelserna i 1916 års lag.

Det för ett aktiebolag karakteristiska jämfört med andra associationsformer är att delägarna i bolaget i princip inte kan utträda ur detsamma. Anledningen härtill är att aktiekapitalet måste vara bundet till

bolaget för att kunna fullgöra sin funktion av garanti gentemot bolagets fordringsägare. När nu den enskilda aktieägaren inte har möjlighet att utträda ur bolaget och i samband därmed få ut sin andel i bolagets förmögenhet är det tydligt att han på andra vägar måste kunna frigöra sig från sitt engagemang i bolaget. Detta kan ske genom att han överlåter sitt aktieinnehav i bolaget. Det är från denna synpunkt viktigt att man håller fast vid principen att aktier skall vara fritt överlåtbara.

Utredningen har föreslagit att en överlåtelse av aktie skall kunna göras beroende av tillstånd från bolaget. Ett stort antal remissinstanser har avstyrkt förslaget eller anmält betänkligheter mot det. Därvid framhålls bl. a. att ett förbehåll av det slag utredningen avser möjliggör majoritetsmissbruk som kan vara mycket svårt att komma till rätta med.

Effekten av utredningens förslag — som saknar motsvarighet i gällande rätt — är att bolaget, dvs. majoritetsaktieägarna, har möjlighet att hindra en minoritetsaktieägare att sälja sina aktier i bolaget. Den aktieägare som vill sälja sina aktier har enligt utredningsförslaget inte någon rätt att få aktierna inlösta av majoriteten för den händelse tillstånd till överlåtelse vägras. Detta innebär att minoritetsaktieägaren i hög grad är utlämnad åt majoritetens godtycke. Det innebär vidare att möjligheterna att sälja minoritetsposter i bolag där ett förbehåll av nu berört slag gäller är begränsade. Den som överväger att förvärva en minoritetspost i sådant bolag måste nämligen alltid räkna med att han i framtiden kan komma att vägras tillstånd att i sin tur sälja de aktier som han nu överväger att köpa. Det ligger i öppen dag att många drar sig för att köpa aktier på sådana villkor. I varje fall måste existensen av ett förbehåll av detta slag vara ägnad att minska värdet på sådana minoritetsposter.

Dessa verkningar av utredningsförslaget är enligt min mening så allvarliga att man inte kan överväga att införa förslaget utan att det samtidigt kompletteras med bestämmelser som ger garantier för minoritetsaktieägare att få överlåta aktieposten till annan för den händelse bolaget vägrar att ge tillstånd till den överlåtelse som minoritetsaktieägaren ursprungligen haft i tankarna. Man skulle t. ex. kunna tänka sig att bolag, som vägrar tillstånd till aktieförvärv, inom viss tid måste anvisa annan förvärvare av aktierna. Har nytt av bolaget godkänt förvärv inte skett inom denna tidsfrist, skulle tillstånd anses ha blivit meddelat. Reglerna skulle också kompletteras med bestämmelser som ger garanti för att den av bolaget anvisade förvärvaren inte kan köpa aktierna till underpris. Ett regelsystem av nu skisserad art ligger emellertid i sak mycket nära de av utredningen föreslagna bestämmelserna om lösningsrätt vid övergång av aktier. Enligt min mening är skillnaderna i praktiken inte så stora att det ter sig motiverat att ha dels bestämmelser om lösningsrätt vid övergång av aktie, dels bestämmelser av det slag jag nyss skisserade. Regler om lösningsrätt vid övergång av aktier synes ge delägarna i ett bolag tillräckliga möjligheter att hålla kretsen av delägare sluten och

förhindra att inte önskvärda utomstående personer får del i bolaget. Jag förordar därför att den av utredningen föreslagna regeln att aktieförvärv kan göras beroende av bolagets tillstånd inte tas in i den nya aktiebolagslagen.

Bestämmelser om lösningsrätt vid övergång av aktier finns i många bolagsordningar för mindre bolag. Särskilt i sådana bolag kan delägarna finna det angeläget att kretsen av delägare hålls sluten och att inte vilken som helst utomstående skall kunna komma in i kretsen av delägare. Detta önskemål kan tillgodoses genom bestämmelser om lösningsrätt utan att de enskilda aktieägarnas möjligheter att frigöra sig från sitt engagemang i bolaget begränsas på ett otillbörligt sätt. Utredningsförslaget som i fråga om lösningsrätt i sina huvuddrag nära ansluter till gällande rätt innebär bl. a. att den som förvärvat aktie i fråga om vilken lösningsrätt föreligger förutsätts anmäla sitt förvärv till bolagets styrelse. Styrelsen skall därefter genast skriftligen meddela varje lösningsberättigad, och de lösningsberättigade har därefter viss tid på sig inom vilken lösningsanspråk måste framställas. Kan sedan överenskommelse inte träffas om lösensumman, bestäms denna av skiljemän. I dessa delar har förslaget inte mött någon erinran under remissbehandlingen och jag vill för min del ansluta mig till förslaget.

Huvuddragen i det gällande regelsystemet om bundna och fria aktier behålls i sak oförändrade i utredningsförslaget. Utredningen lägger emellertid fram förslag om dispens som saknar motsvarighet i gällande lag. Förslaget innebär att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan för särskilt fall ge tillstånd till förvärv av bundna aktier utan hinder av förbehållet. Dispensmöjligheten är emellertid beroende av att bolagsordningen innehåller regler om att dispens skall kunna lämnas.

Under remissbehandlingen har LO motsatt sig att den av utredningen föreslagna nya dispensmöjligheten införs. LO framhåller därvid bl. a. att en frigörelse av värdepappershandeln inte är aktuell.

Som jag förut nämnt har en utredning nyligen tillkallats med uppgift att göra en allmän översyn av 1916 års lag. Detta utredningsarbete bör inte föregripas. Utgångspunkten för det förslag till ny aktiebolagslag som jag lägger fram måste därför vara att systemet med fria och bundna aktier skall kvarstå, något som f. ö. förutsätts i direktiven för den nyssnämnda utredningen. I dessa direktiv anges som en möjlighet att systemet med fria och bundna aktier kompletteras med bestämmelser som gör det möjligt för utländskt rättssubjekt att efter dispensprövning förvärva bundna aktier. Under sådana omständigheter anser jag det inte lämpligt att den av aktiebolagsutredningen föreslagna dispensmöjligheten genomförs redan nu. Enligt min mening bör bestämmelserna i gällande aktiebolagslag om fria och bundna aktier föras över till den nya lagen utan några sakliga ändringar.

Gällande lag innehåller utförliga regler om aktiebrev och aktiebok. Huvuddragen i regelsystemet är följande.

Om aktieägare påkallar det, skall aktiebolag utfärda brev på aktierna i bolaget. Aktiebrev skall ställas till viss man eller, om särskilt tillstånd lämnats, till innehavaren. Enligt praxis ställs aktiebreven ut i skilda standardvalörer. Ett aktiebrev kan således avse en, fem, tio eller flera aktier. Aktiebrevet skall innehålla olika uppgifter, bl. a. bolagets firma, aktiens nominella belopp och till vilket slag aktien hör, om olika slag av aktier kan ges ut i bolaget. Gäller regler om lösningsrätt eller utlänningsklausul för aktien, skall detta anges i aktiebrevet.

Aktiebrevet är ett löpande papper. Aktiebrev till innehavaren skall i fråga om godtrosförvärv m. m. bedömas på samma sätt som innehavarskuldebrev. Namnaktiebrev är jämställt med orderskuldebrev. Detta innebär för båda slagen av aktiebrev att godtroende förvärvare av aktiebrev är skyddad mot anspråk från rätte ägaren, om han fått brevet i sin besittning och kan stödja sig på att överlåtaren hade brevet i sin besittning när överlåtelsen skedde. Vid förvärv av namnaktiebrev krävs dessutom att överlåtaren framstår som formellt legitimerad genom lydelsen av sammanhängande till honom fortgående skriftliga överlåtelser till viss man eller in blanco.

Aktiebolag skall genast efter bolagets bildande lägga upp en aktiebok över aktierna. Aktieboken får bestå av betryggande lösblads- eller kortsystem. Den är offentlig. I aktieboken antecknas aktierna i löpande nummerföljd. Det ankommer på styrelsen att pröva om aktieförvärv skall föras in i aktieboken. Styrelsen får som regel inte vägra att föra in den som enligt de i det föregående återgivna reglerna framstår som formellt legitimerad. Innan ägare av namnaktiebrev registrerats i aktieboken är han inte legitimerad mot bolaget. Innebörden härav är att han inte får delta i bolagets förvaltning. I fråga om hans rätt att få ekonomiska prestationer av bolaget är läget emellertid annorlunda. Huvudregeln är här att införing i aktieboken inte krävs men att styrelsen har rätt och skyldighet att fordra samma legitimation som för införing i aktieboken.

Aktiebrev får inte utfärdas förrän bolagsbildningen är definitiv. Full betalning måste vara erlagd för aktier motsvarande minimikapitalet och full betalning måste också erlagts för aktien i fråga. Redan när aktieteckning sker kan emellertid stiftarna utfärda s. k. teckningsbevis som skall ställas till viss man. Möjligheterna till godtrosförvärv av teckningsbevis är mer begränsade än i fråga om aktiebrev. Då bolagsbildningen har fortskridit så långt att bolaget bildats och styrelse har valts, får bolaget utfärda interimsbevis. Sådana bevis skall ställas till viss man och de kan bli föremål för godtrosförvärv enligt samma regler som namnaktiebrev.

En aktie är mot bolaget odelbar. Den som förvärvar en aktie får

därmed samtliga en aktieägare tillkommande rättigheter. Ingen sådan rättighet kan i princip överlåtas för sig. Därifrån finns emellertid vissa undantag. Vid nyemission kan utfärdas teckningsrättsbevis och vid fondemission delbevis. Teckningsrättsbeviset avser den aktieägaren tillkommande rätten att teckna nya aktier vid nyemission och delbeviset avser den honom tillkommande rätten att erhålla fondaktier. Teckningsrättsbevis och delbevis kan ställas till viss man eller till innehavaren. Slutligen kan bolaget utfärda utdelningskuponger som representerar den mot ett visst aktiebrev svarande rätten till utdelning för en viss period. Kupong som blivit skild från aktiebrevet betraktas som ett skuldebrev och kan alltså överlåtas separat. När beslut om utdelning är fattat, jämställs utdelningskupongen med ett skuldebrev till innehavaren.

För bolag som omfattas av lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering (LFA) gäller i viss utsträckning andra regler än de i det föregående återgivna. LFA ger bolagen möjlighet att genom beslut av bolagsstämma gå över till ett nytt system där distribution av utdelning och emissionsbevis sker med hjälp av datateknik. Aktiebrev med kuponger ersätts av kuponglösa aktiebrev som i princip skall omfatta en persons hela aktieinnehav i ett bolag. Vid akties övergång till ny ägare får denne vid anmälan nytt aktiebrev medan det gamla makuleras. Legitimation för mottagande av utdelning och deltagande i nyemission vid ökning av aktiekapitalet knyts i princip till registrering i aktieboken. I utdelnings- och kapitalökningsbeslut skall anges en viss dag, avstämningsdagen. Den som på avstämningsdagen är registrerad i aktieboken har rätt att få utdelning och emissionsbevis sända till sig. Förvaltas aktie av bank eller fondkommissionär med särskild auktorisation, får förvaltaren föras in på aktiebrev och i aktiebok i stället för aktieägaren. Detsamma gäller i vissa fall utländsk förvaltare. Aktieboken skall föras med hjälp av automatisk databehandling. Utskriften av aktieboken i läsbart skick skall ske enligt vissa regler och utskriften skall vara offentlig med undantag för uppgift om aktieägare som har högst 500 aktier. Förutom aktieboken skall föras ett aktiebrevsregister över utfärdade aktiebrev. Vissa uppgifter, bl. a. förande av aktiebok, aktiebrevsregister samt distributionen av utdelning och av emissionsbevis skall för bolagens räkning centralt handhas av Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag.

Utredningsförslaget behåller de väsentliga grunddragen i gällande rätt oförändrade. Utredningsförslaget innebär alltså att två parallella regelsystem uppställs, det ena avseende aktiebolag i allmänhet och det andra sådana bolag som f. n. omfattas av LFA. Dessa senare bolag benämns av utredningen avstämningsbolag. Utredningen föreslår vissa detaljändringar i de nu gällande regelsystemen. Härtill återkommer jag närmare i specialmotiveringen.

Under remissbehandlingen har grunddragen i utredningens förslag allmänt lämnats utan erinran. Hovrätten för Västra Sverige anser emel-

lertid att man skulle kunna förenkla utredningsförslaget så att samma bestämmelser i stor utsträckning skulle komma att gälla för avstämningsbolag och andra aktiebolag. Det enda som skulle komma att skilja avstämningsbolag från andra bolag skulle väsentligen bli de särbestämmelser som måste följa av att införingen i aktieboken är avgörande för utdelningens utbetalning och för deltagande i emission när det är fråga om avstämningsbolag.

I likhet med utredningen anser jag att huvuddragen i de gällande regelsystemen rörande aktiebrev och aktiebok kan behållas oförändrade. Jag vill emellertid erinra om att utredningen angående utländska övertaganden av svenska företag enligt mina direktiv har i uppdrag att överväga en ordning som innebär att större bolag obligatoriskt ansluts till VPC-systemet. En sådan ordning har ifrågasatts i motion till årets riksdag men har inte föranlett något initiativ från riksdagens sida (mot. 1974: 867, NU 1974: 36). Enligt min mening finns det ingen anledning att ta upp frågan i detta sammanhang.

I och för sig finns det en del som talar för den av hovrätten för Västra Sverige framförda synpunkten att de båda regelsystemen rörande aktiebrev och aktiebok för avstämningsbolag resp. övriga aktiebolag bör samordnas. Detta stöter emellertid på stora praktiska svårigheter. För att en samordning skall ske och få någon praktisk betydelse fordras att alla nu existerande aktiebolag lägger om sin aktiebok så att den inte längre tar upp aktierna i nummerföljd utan i stället förs alfabetiskt efter aktieägarna. Utelöpande aktiebrev måste infordras till bolagen och förses med ordningsnummer, f. n. upptas nämligen på aktiebreven inte brevets ordningsnummer utan numren på de aktier breven avser. Slutligen måste bolagen lägga upp aktiebrevsregister över de sålunda numrerade aktiebreven med angivande av vem som äger aktiebrevet i fråga. Det är uppenbart att dessa åtgärder skulle fordra mycket tid och arbete av bolagen. Vinsten av detta arbete skulle i och för sig bli att man får enhetliga regelsystem. Men, som hovrätten själv påpekar, enhetligheten blir inte total, eftersom man för avstämningsbolagen måste behålla särbestämmelserna att införingen i aktieboken är avgörande för utbetalning av utdelningen och för deltagande i emission. Detta innebär vidare att aktieägare i andra aktiebolag än avstämningsbolag inte har den motivation som aktieägare i avstämningsbolag har att anmäla sig för införing i aktiebok och aktiebrevsregister i samband med förvärv av aktier. Även om aktieböckerna ändrades och aktiebrevsregister lades upp på det sätt som nyss beskrevs, skulle man snart komma i den situationen att uppgifterna i de nya aktieböckerna och aktiebrevsregistren skulle vara inaktuella i stor utsträckning på grund av att aktierna bytt ägare och de nya aktieinnehavarna inte registrerat sitt aktieinnehav. Av dessa skäl anser jag att man inte kan överväga en sådan samordning av de båda regelsystemen som hovrätten har förordat. Jag ansluter mig alltså också på denna punkt till utredningsförslaget.

13.7 Aktiebolagens organ

Enligt gällande lag skall i aktiebolag som har ett aktiekapital på över 500 000 kr. finnas fyra bolagsorgan nämligen bolagsstämma, styrelse, verkställande direktör och revisorer. Styrelsen måste i sådana bolag bestå av minst tre ledamöter. I mindre bolag får styrelseledamöternas antal understiga tre. Består styrelsen av en eller två ledamöter, behöver inte verkställande direktör utses.

Kompetensfördelningen mellan de olika bolagsorganen kan i korta drag beskrivas på följande sätt. Bolagsstämman är det överordnande i sista hand beslutande organet. Styrelsen har hand om förvaltningen av bolagens angelägenheter. Finns verkställande direktör, handhar han den löpande förvaltningen och ledningen av förvaltningen i övrigt tillkommer styrelsen. Revisorerna har till uppgift att granska styrelsens och verkställande direktörens förvaltning och bolagets räkenskaper. Styrelseledamöter och revisorer utses normalt av bolagsstämman. Verkställande direktören tillsätts av styrelsen.

Utredningen föreslår att ett nytt bolagsorgan inrättas vid sidan av de i det föregående nämnda organen. Detta nya organ benämner utredningen förvaltningsrådet. Enligt utredningsförslaget ankommer det på bolagen själva att bestämma om förvaltningsråd skall inrättas eller inte. Förvaltningsrådets uppgifter är enligt förslaget att ge information om bolagsverksamheten och öva tillsyn över bolagsledningen. Rådet skall vara ett kontakt- och informationsorgan mellan bolagsledningen och bolagsstämman. Rådet skall sålunda övervaka styrelsens och verkställande direktörens skötsel av bolagets angelägenheter. Rådet skall vidare avge utlåtande rörande den årsredovisning som avges av styrelsen och verkställande direktören och i övrigt till bolagsstämman lämna sådana uppgifter som bör komma till aktieägarnas kännedom. Tillsynen över bolagsledningen är emellertid enligt utredningen av mera allmän art. Den egentliga granskningen av räkenskaperna ankommer fortfarande på revisorerna och inte på förvaltningsrådet. Utredningen framhåller att förvaltningsrådet, som ett frivilligt av bolaget tillsatt organ, kan vara av värde genom att ge plats inte bara för valda aktieägare som kan på ett annat sätt än samtliga aktieägare följa bolagsverksamheten och bolagsledningens handlande utan också för andra intressenter framför allt anställda som därigenom kan få goda möjligheter till insyn i företaget.

Under remissbehandlingen har det stora flertalet remissinstanser motsatt sig förslaget om inrättande av förvaltningsråd. Bland dessa negativt inställda remissorgan ingår näringslivet, LO och TCO.

Utredningens förslag om införande av ett förvaltningsråd torde närmast ha föranletts av önskemålet att uppnå nordisk rättslikhet och inte förestavats av att utredningen ansett påtagliga praktiska behov föreligga för införande av ett sådant organ. Önskemålet om att uppnå nordisk

rättslikhet kan emellertid enligt min mening inte tillmätas någon avgörande vikt i detta sammanhang. När det gäller att bedöma frågan från svenska utgångspunkter måste stor vikt fästas vid att det är angeläget att ansvarsfördelningen mellan de olika organen blir klar. Rådets uppgift skulle enligt förslaget vara att bl. a. övervaka styrelsens och verkställande direktörens skötsel av bolagets angelägenheter. Rådet har visserligen inte några beslutsfunktioner i detta sammanhang men det har möjlighet att vid sin granskning göra en lämplighetsprövning av styrelsens och verkställande direktörens olika åtgärder. Detta medför i och för sig risk för att styrelsen och verkställande direktören blir benägna att i förväg höra sig för om förvaltningsrådets uppfattning i olika angelägenheter. Därmed kompliceras beslutsfattandet inom företagen och risker uppstår för en onödig byråkratisering som kan hämma företagsledningens handlingskraft. Vidare uppstår svårigheter att dra en klar gräns mellan förvaltningsrådets och revisorernas uppgifter. Över huvud taget måste som ett generellt omdöme om utredningens förslag sägas att det är ägnat att åstadkomma oklarhet beträffande ansvarsgränserna mellan de olika bolagsorganen.

Den av utredningen framförda synpunkten att ett inrättande av förvaltningsråd skulle kunna förbättra de anställdas möjligheter till insyn i företagen har minskat i betydelse genom införandet av lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Stor vikt måste i detta sammanhang också fästas vid det förhållandet att varken LO eller TCO anser att inrättande av ett förvaltningsråd — med de befogenheter utredningen föreslår — skulle vara en lämplig väg att lösa frågan om de anställdas möjligheter till insyn och inflytande i företagen. På grund av de nu anförda skälen har jag kommit till den slutsatsen att utredningens förslag om inrättande av förvaltningsråd inte bör genomföras. En annan sak är att det i ett framtida företagsdemokratiskt system kan bli aktuellt att inrätta ett nytt bolagsorgan. Detta måste dock i så fall få en annan uppbyggnad och ha andra befogenheter än det av utredningen föreslagna förvaltningsrådet.

När det gäller fördelningen av uppgifterna mellan bolagsstämma, styrelse och revisorer möter vissa problem. I stora aktiebolag är aktieinnehavet oftast spritt och bara en mindre del av aktieägarna utövar sin rösträtt. Detta är ägnat att stärka styrelsens ställning i förhållande till bolagsstämman. I praktiken har i dag den reella makten i aktiebolagen alltmera glidit över till företagsledningen, dvs. styrelsen och verkställande direktören. Också inom själva företagsledningen kan en liknande maktförskjutning märkas, särskilt i de mycket stora bolagen. Det har blivit alltmer komplicerat att leda stora företag och verkställande direktören och hans närmaste medarbetare har därför fått allt större befogenheter. I många stora företag torde i dag ledningen i själva verket ligga i händerna på verkställande direktören och hans medarbetare medan styrel-

sen har en mer övervakande, kontrollerande och långsiktigt planerande funktion. Denna funktionsuppdelning mellan styrelse och verkställande direktör kan knappast sägas strida mot gällande lag, vilken som förut nämnts förutsätter att verkställande direktör handhar den löpande förvaltningen, dvs. driften av bolagets rörelse, förvaltningen av dess medel och bokföringen under det att övriga förvaltningsbefogenheter ankommer på styrelsen.

I mindre företag har styrelsen ofta en mycket stark position. Detta sammanhänger med att styrelseledamöterna ofta äger hela eller en stor del av aktiekapitalet i sådana företag.

Utredningsförslaget kan sägas innebära att bolagsledningens kompetens i viss mån förstärks gentemot bolagsstämman. Jag har i det föregående redan nämnt att styrelsen genom 1973 års ändringar i aktiebolagslagen fått möjlighet att besluta om nyemission, upptagande av konverteringslån eller upptagande av lån med optionsrätt till nyteckning. Det är givet att en överflyttning av så viktiga befogenheter till styrelsen innebär en förstärkning av dess position. Även på andra punkter innebär utredningsförslaget en förstärkning av bolagsledningen. Utredningen föreslår nämligen att vinstutdelning och kapitalåterbäring vid nedsättning av aktiekapitalet inte får ske med större belopp än styrelsen medger. En sådan vetorätt för styrelsen i förhållande till bolagsstämman saknar motsvarighet i gällande lag. Utredningsförslaget på denna punkt har under remissbehandlingen lämnats utan erinran av det stora flertalet av remissinstanserna.

För egen del anser jag att bolagsstämman bör behålla positionen som det högsta beslutande organet inom aktiebolagen. Jag delar också utredningens uppfattning att förvaltningen bör ankomma på styrelse och verkställande direktör och inte på bolagsstämma. Detta hindrar i och för sig inte att bolagsstämman har möjlighet att också i förvaltningsfrågor ge direktiv till bolagsledningen. I sådana fall är bolagsledningen i princip skyldig att rätta sig efter lämnade direktiv. Det får emellertid förutsättas att det kommer att höra till undantagen att bolagsstämman lämnar sådana direktiv. Som utredningen framhållit överensstämmer det inte med lagens anda och mening att bolagsstämman dirigerar bolagsledningens förvaltning i sådan utsträckning att styrelsen förlorar sin ställning som ansvarig handhavare av förvaltningen. Som redan antytts tror jag emellertid inte att det kommer att bli något problem med att bolagsstämman inkräktar på styrelsens förvaltningsbefogenheter. Risken är snarast den motsatta: att bolagsstämman undanträngs av styrelsen så att bolagsstämmosammanträdena uppfattas som en formalitet. Utvecklingen har tidigare entydigt gått i denna riktning. En viss aktivering av bolagsstämmorna har visserligen kunnat noteras under senare år. I de större företagen betraktar emellertid aktieägarna ofta sina aktieinnehav som en ren kapitalplacering. De har då ingen önskan att bestämma över

företagets skötsel i vidare mån än som förestavas av deras intresse av att på så kort tid som möjligt erhålla så fömånlig kursutveckling och så hög utdelning som möjligt på aktierna. Detta kortsiktiga intresse kan stå i strid med det långsiktiga intresset av att bolaget konsolideras. Från det allmännas och de anställdas synpunkt är det viktigt att företagen gör sådana investeringar som behövs för att följa med och expandera i den tekniska och ekonomiska utvecklingen, även om det på kort sikt innebär att den utdelningsbara vinsten begränsas.

Utredningen är övertygad om att styrelsen är mera inställd på att tillvarata företagets och de anställdas långsiktiga intressen än vad den enskilde aktieägaren är. Jag för min del anser inte att man skall överbetona skillnaden i styrelsens och aktieägarnas sätt att se på företaget. Aktieägarna har naturligtvis inte något intresse av att gå fram med så hårda krav på utdelning att företagets framtid äventyras. I mycket torde skiljaktigheterna i synsätt därför kunna överbryggas genom ökad information till aktieägarna om företaget. Emellertid kan man inte helt bortse från att aktieägarnas krav på utdelning eller kapitalåterbäring i vissa fall särskilt kanske i större bolag kan innebära en risk för företagets fortbestånd och de anställdas sysselsättning. I sådana fall bör styrelsen som ju i större bolag som regel innehåller representanter för de anställda, vara bättre skickad än bolagsstämman, att avgöra frågor om utdelning och kapitalåterbäring. Utredningsförslaget om styrelsens befogenhet i sådana frågor ligger därför i linje med strävandena att öka de anställdas inflytande i företagen. Det kan inte med fog hävdas att förslaget innefattar alltför långtgående inskränkningar i bolagsstämmans maktbefogenheter: ytterst har ju stämman alltid möjlighet att entlediga sina styrelserepresentanter och utse nya. Jag ansluter mig därför till utredningens förslag i de nu berörda hänseendena.

Enligt gällande lag fordras kvalificerad revision i vissa större aktiebolag. Minst en av revisorerna måste nämligen vara auktoriserad revisor när det gäller bolag med aktiekapital eller maximikapital på 2 milj. kr. eller däröver eller bolag vars aktier eller obligationer är noterade på svensk fondbörs. Auktorisation av revisor meddelas numera av kommerskollegium (SFS 1973: 221). För auktorisation fordras bl. a. att vederbörande avlagt ekonomexamen eller annan likvärdig examen vid svenskt universitet eller högskola i enlighet med vad kommerskollegium närmare bestämmer. Vidare skall lämplighet för revisorsyrket ha dokumenterats genom minst fem års praktisk verksamhet i yrket utövad på tillfredsställande sätt.

Vid sidan av auktoriserade revisorer finns s. k. godkända revisorer. Godkännandet meddelas av kommerskollegium. Härför ställs vissa krav på teoretisk utbildning, lägre än vad som krävs i fråga om auktoriserade revisorer. Vidare ställs krav på minst fem års praktisk verksamhet som revisor. Reglerna om auktorisation och godkännande har tillkommit ef-

ter det att aktiebolagsutredningen framlagt sitt förslag. Tidigare betecknades godkända revisorer "godkända granskningsmän" och auktorisation eller godkännande ombesörjdes av handelskamrarna.

Utredningen föreslår att större företag skall vara skyldiga att anlita kvalificerad revisor. Sådana företag indelas i två grupper varav den ena omfattar bolag som skall ha auktoriserad revisor och den andra gruppen omfattar bolag i vilka revisionen kan utföras av antingen auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, dvs. vad som numera kallas godkänd revisor. Till den senare gruppen hör bolag vars bundna egna kapital överstiger 1 milj. kr. Om tillgångarnas nettovärde enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger 6 milj. kr. eller om bolagets aktier eller skuldebrev är noterade på fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer, skall minst en revisor vara auktoriserad revisor.

Principen att vissa bolag skall vara skyldiga att anlita kvalificerad revisor har inte ifrågasatts av det stora flertalet remissinstanser. Däremot har en livlig diskussion förekommit i fråga om lämpligheten av den av utredningen föreslagna gränsdragningen. Jag har förut redovisat vad remissinstanserna anfört i den frågan (se 9.3).

För egen del finner jag det uppenbart att vi bör behålla nuvarande system enligt vilket vissa bolag är skyldiga att ha kvalificerad revision. Jag ansluter mig också till utredningens under remissbehandlingen allmänt godtagna förslag att de bolag som skall omfattas av denna skyldighet bör indelas i två grupper av vilka den ena skall vara skyldig att anlita auktoriserad revisor och den andra gruppen skyldig att ha auktoriserad eller godkänd revisor.

När det gäller att bestämma gränsen mellan grupperna kan man tänka sig att som kriterium använda bl. a. aktiekapitalets storlek, antalet anställda, bolagets redovisade tillgångars sammanlagda värde (balansomslutningen) eller omsättningssumman. Man kan givetvis också tänka sig att kombinera en eller flera faktorer. En anknytning till bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet eller maximikapitalet har vissa fördelar. Aktiekapitalets storlek är ett entydigt begrepp. Aktiekapitalet är oftast oförändrat år från år. Å andra sidan ger aktiekapitalets storlek inte någon säker anvisning om bolagets verkliga storlek. Ett bolag med litet aktiekapital kan mycket väl vara ekonomiskt betydande eller ha en stor balansomslutning och många anställda. Jag delar därför utredningens uppfattning att aktiekapitalets storlek inte är något från alla synpunkter lämpligt kriterium.

Omsättningssumman kan många gånger ge en god bild av företagets verkliga storlek. Det förekommer emellertid vissa företag som måste anses betydande trots att de har mycket liten eller rent av inte någon omsättning. Jag tänker här på bolag som har karaktären av investmentbo-

lag eller eljest av holdingbolag. Inte heller omsättningssumman är därför enligt min mening ett från alla synpunkter godtagbart kriterium.

Vad som då återstår som tänkbara kriterier är balansomslutningen och antalet anställda. Värdet på tillgångarna ger en anvisning om vilket kapital som arbetar i bolaget och vilka summor som tillförts bolaget från aktieägarna eller borgenärerna. Tillgångarna blir därmed i allmänhet ett mått på bolagets allmänna ekonomiska betydelse och omfattningen av dess bokföring och redovisning. Antalet anställda är ett uttryck för bolagets ekonomiska och sociala betydelse och visar direkt dess vikt för arbetsmarknaden. Jag delar mot denna bakgrund utredningens mening att framför allt dessa båda kriterier bör beaktas vid bestämningen av vilka bolag som skall vara skyldiga att anlita auktoriserad revisor.

Enligt en i utredningens betänkande redovisad undersökning avseende förhållandena år 1965 skulle skyldighet att anlita auktoriserad revisor föreligga för 99 % av alla bolag med 500 anställda eller mer och 94 % av alla bolag med 200 anställda eller mer, om balansomslutningen utgjorde det avgörande kriteriet och gränsen sattes vid en tillgångssumma av 5 milj. kr. Sammanlagt skulle omkring 3 000 bolag bli skyldiga att anlita auktoriserad revisor. Motsvarande siffror vid en balansomslutning om 6 milj. kr. är enligt undersökningen 98 %, 90 % och 2 600. Omkring 2 550 av de bolag som har en balansomslutning på 5 milj. kr. beräknas enligt utredningen i praktiken redan anlita auktoriserad revisor. Motsvarande siffra för bolag med 6 milj. kr. i balansomslutning är 2 250. Det kan i sammanhanget upplysas att antalet auktoriserade revisorer vid årsslutet 1972/73 uppgick till 506. Antalet beräknas snart öka eftersom kapaciteten för utbildning och examination av civilekonomer och andra med högre företagsekonomisk utbildning på senare år kraftigt byggts ut.

De av utredningen angivna siffrorna visar att det finns ett nära samband mellan antalet anställda och tillgångarnas storlek. Det finns emellertid också, som påpekats under remissbehandlingen, undantag från den regeln. Som exempel kan nämnas att entreprenad- och konsultföretag ofta har ett stort antal anställda men förhållandevis begränsade tillgångar. Utredningen har föreslagit att tillgångarnas storlek skall vara det enda kriteriet. Av nyss anförda skäl anser jag emellertid att det avgörande bör vara en kombination av de båda kriterierna balansomslutningen och antalet anställda. Mot bakgrund av de av utredningen anförda värdena anser jag att gränsen bör sättas vid 200 anställda eller en balansomslutning — i 1965 års penningvärde — av cirka 5 milj. kr. Med hänsyn till de förändringar av penningvärdet som inträffat efter 1965 synes det mig lämpligt att gränsen nu bestäms till drygt 8 milj. kr.

Under remissbehandlingen har mot tanken att använda balansomslutningen som kriterium bl. a. framhållits att detta kriterium är beroende av förändringar i penningvärdet. Detta är i och för sig riktigt. Allt-

eftersom penningvärdet försämras kommer bolagets balansräkningar att utvisa en högre balansomslutning trots att några reella ändringar inte har ägt rum. Denna svaghet i kriteriet balansomslutningen kan emellertid avhjälpas genom en anknytning till basbeloppet i lagen om allmän försäkring. Basbeloppet uppgår f. n. till 8 500 kr. Jag förordar att skyldighet att anlita auktoriserad revisor skall inträda, om bolagets balansomslutning överstiger 1 000 basbelopp enligt lagen om allmän försäkring, dvs. i dagens penningvärde 8,5 milj. kr.

Under remissbehandlingen har påpekats, att regeln om balansomslutningens storlek medför att en godkänd revisor, som under en följd av år anlitats av ett bolag, blir obehörig att fortsätta som bolagets revisor, om bolaget expanderar så att dess balansomslutning överskrider den kritiska gränsen. Detta kan enligt min mening ibland vara mindre lämpligt, nämligen om revisorn i fråga har en sådan erfarenhet och ett sådant kunnande i revisionsfrågor att han i och för sig måste anses kapabel att handha revisionen även i fortsättningen. Jag föreslår därför att godkänd revisor i sådant fall skall kunna fortsätta som bolagets revisor efter dispens meddelad av regeringen eller myndighet regeringen bestämmer. Dispensen bör gälla för högst fem år i sänder.

Som utredningen föreslagit bör skyldighet att anlita auktoriserad revisor också föreligga i fråga om börsnoterade företag eller företag vars aktier eller obligationer noteras på fondkommissionärernas lista.

Mitt förslag i fråga om vilka företag som skall vara skyldiga att anlita auktoriserad revisor innebär alltså sammanfattningsvis följande. Sådan skyldighet åvilar bolaget, *om* balansomslutningen, tillgångarnas nettovärde, för de två senast räkenskapsåren överstiger ett belopp som motsvarar 1 000 gånger det enligt lagen om allmän försäkring bestämda basbeloppet för den sista månaden av resp. räkenskapsår, *om* medelantalet anställda hos bolaget överstiger 200 *eller om* bolagets aktier eller skuldebrev är noterade på fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer.

Enligt utredningsförslaget skall bolag vars bundna egna kapital överstiger 1 milj. kr. vara skyldigt att anlita auktoriserad eller godkänd revisor. Ett skäl för att på detta sätt anknyta till det bundna egna kapitalet i stället för balansomslutningen har varit att utredningens förslag om skyldighet att anlita auktoriserad revisor inte kan tillämpas på nybildade bolag under dess första verksamhetsår. Utredningen framhåller också att bolag med betydande bundet eget kapital i allmänhet har förutsättningar att få krediter och öka sin balansomslutning.

För egen del vill jag ansluta mig till utredningsförslaget som på denna punkt i huvudsak godtagits under remissbehandlingen. Jag finner inte någon anledning att, som förordats av någon remissinstans, sänka gränsen från 1 milj. kr. till 500 000 kr. Jag vill i detta sammanhang nämna att utredningen beräknat att antalet bolag som har 1 milj. kr. i

bundet eget kapital men som inte faller in under gruppen bolag med 6 milj. kr. i balansomslutning uppgår till omkring 750.

Enligt gällande rätt kan juridisk person inte utses till revisor. Utredningen föreslår emellertid, att revisionsbolag, som auktoriserats eller godkänts i särskild ordning, skall kunna utses till revisor. I sådant fall skall bolaget utse en som är huvudansvarig för revisionen. Detta förslag har allmänt godtagits under remissbehandlingen.

En revisor som är anställd hos eller delägare i ett revisionsbolag har enligt min mening i viss utsträckning bättre förutsättningar än en enskild revisor att uppträda självständigt och med auktoritet gentemot bolagsledningen. Redan denna omständighet talar för utredningsförslaget. Härtill kommer att det både inom näringslivet och på revisorshåll finns intresse av att revisionsföretag skall kunna erkännas som revisorer. Jag vill därför ansluta mig till utredningsförslaget. Som utredningen framhållit förutsätter detta ståndpunktstagande emellertid, att garantier skapas för att revisionsbolagen är vederhäftiga och kompetenta. Detta kan åstadkommas genom ett auktorisationsförfarande. Auktorisationsutredningen har utarbetat ett utkast till grundbestämmelser om auktoriserade revisionsbolag och registrerade revisionsbolag, vilket i huvudsak går tillbaka på ett förslag som utarbetats inom handelskamrarnas centrala revisorsnämnd och som godkänts av handelskamrarnas nämnd (se Ds H 1971: 3). Den av auktorisationsutredningen brukade beteckningen registrerade revisionsbolag bör ersättas med "godkända revisionsbolag" på samma sätt som utredningens term registrerad revisor på föranledande av riksdagen (NU 1973: 25, rskr 1973: 109) ersatts med "godkänd revisor". Auktorisationsutredningens utkast innebär i huvudsak följande.

Auktorisation skall kunna meddelas svenskt aktiebolag eller svenskt handelsbolag. Förutsättningen är att bolaget enligt bolagsordningen eller bolagsavtalet inte får driva annan verksamhet än yrkesmässig revision och därmed sammanhängande verksamhet. Flertalet av ledamöterna och suppleanterna i aktiebolags styrelse samt verkställande direktör skall vara auktoriserade revisorer. I fråga om handelsbolag fordras att alla delägare skall vara sådana revisorer, om inte kommerskollegium medger annat.

Aktiebolag och handelsbolag kan godkännas som revisionsbolag under samma förutsättningar som gäller för auktorisation av bolaget med den modifikationen att kravet på auktoriserad revisor ersätts av krav på auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

Auktorisation och godkännande gäller för en tid av fem år. Revisionsbolag skall för varje revisionsuppdrag som mottas utse en i bolaget verksam revisor som huvudansvarig för uppdraget. Han skall vara auktoriserad revisor eller, i godkänt bolag, sådan revisor eller godkänd revisor. Den huvudansvarige skall vara bosatt här i landet och ha rätt att ensam eller i förening med annan teckna bolagets firma. Uppdragsgivaren skall

underrättas om vem som utsetts till huvudansvarig. Revisionsberättelse skall undertecknas med bolagets firma av den huvudansvarige. Om undertecknandet sker i förening med annan, skall anges vem som är huvudansvarig.

Den huvudansvarige skall noga iaktta jävsbestämmelserna för revision och han är vidare skyldig att avböja uppdrag avseende extern revision i företag, om det eljest föreligger särskilda omständigheter som är ägnade att rubba förtroendet för hans opartiskhet eller självständighet vid uppdragets utförande. Det åligger dessutom revisionsbolag att avböja uppdrag, om det med hänsyn till styrelseledamot, verkställande direktör eller större aktieägare eller någon delägare i revisionsbolaget föreligger särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet för bolagets opartiskhet eller självständighet vid uppdragets utförande.

Den redogörelse jag nu har lämnat för auktorisationsutredningens utkast syftar endast till att ge en allmän bild av de regler om revisionsbolag som behövs. Om riksdagen godtar principen att ett bolag skall kunna utses till revisor, ankommer det på regeringen att meddela närmare föreskrifter för sådana bolags verksamhet.

Jag förordar således, efter samråd med chefen för handelsdepartementet, att till revisor i aktiebolag skall kunna utses revisionsbolag som auktoriserats eller godkänts.

Revisorerna tillsätts som tidigare nämnts normalt av bolagsstämman. Revisorerna utövar emellertid sin granskning inte bara i aktieägarnas intresse. Revisor är skyldig att se till att bolaget iakttar de bestämmelser i aktiebolagslagen eller bolagsordningen som avser att skydda bolagets borgenärer, anställda och den aktieköpande allmänheten. Detsamma gäller i fråga om de bestämmelser i lagen som avser att ge skydd för enskilda aktieägare. Även det allmännas intressen måste beaktas under revisionen.

Det åligger revisorerna att granska bolagets årsredovisning och räkenskaper. Revisorerna skall också granska styrelsens och verkställande direktörens förvaltning, s. k. förvaltningsrevision. Förvaltningsrevisionen skall enligt uttalande i förarbetena till gällande lag väsentligen gå ut på att upptäcka eller förebygga olagliga eller eljest oförsvarliga förvaltningsåtgärder. Det tillkommer inte revisorerna att kritisera den ekonomiska lämpligheten av förvaltningsåtgärder i vidare mån än då åtgärderna kan tänkas föranleda vägrad ansvarsfrihet och skadeståndstalan eller eljest framstå såsom pliktöverträdelser eller pliktförsummelser från bolagsledningens sida.

Utredningsförslaget innebär inte några ändringar i fråga om revisorernas uppgifter och revisionens inriktning. I förslaget anges sålunda att revisor skall i den omfattning god revisionssed bjuder granska bolagets årsredovisning jämte räkenskaper samt handhavandet av bolagets angelägenheter i övrigt.

Under remissbehandlingen har på ett par håll ifrågasatts att revisorerna skulle få vidgade uppgifter i fråga om den s. k. förvaltningsrevisionen. Andra remissinstanser åter, däribland näringslivet och Föreningen auktoriserade revisorer, har å andra sidan uttryckligen anslutit sig till utredningens förslag på denna punkt.

En mera långtgående och utvecklad förvaltningsrevision än den som f. n. förekommer skulle enligt min mening kunna ge både ägarna och det allmänna samt de anställda värdefull information. Revisorerna skulle då granska och bedöma viktigare beslut och åtgärder inom bolaget från affärsmässig och ekonomisk synpunkt. De skulle kontrollera att företagets ledning har de för styrningen av företaget erforderliga instrumenten i form av kalkyler, organisations- och utvecklingsplaner etc. Möjligen skulle revisorerna också åläggas att granska bolagets verksamhet ur social och samhällsekonomisk synvinkel. Resultatet av en sådan utvidgad förvaltningsrevision skulle därefter redovisas i revisionsberättelsen. Emellertid kan det inte uteslutas att en sådan utvidgad förvaltningsrevision får vissa negativa effekter. Under remissbehandlingen har framkommit farhågor för att bolagsledningen skulle bli benägen att efterhöra revisorernas uppfattning innan viktiga beslut fattas för att undvika kritik i revisionsberättelsen. Detta skulle i sin tur leda till att revisorerna blir inblandade i beslutsprocessen. Därmed blir ansvarsfördelningen mellan revisorer och bolagsledning oklar och revisorerna skulle de facto kunna komma att dras in i beslut som i själva verket ligger utanför deras kompetensområde.

Enligt min mening är risken för effekter av nu antytt slag kanske inte så stor. Det förekommer redan nu att revisorerna under hand framför påpekanden till bolagsledningen som innefattar affärsmässiga bedömningar av ett beslut eller en åtgärd eller dess skatterättsliga konsekvenser. Påpekanden av detta slag kan också avse företagens behov av förbättringar i fråga om organisation, bokföring, kalkyler och budgetering. Men sådana påpekanden sker som nämnts under hand och kommer därmed inte till allmänhetens kännedom. Att i lag närmare avgränsa vilka förhållanden som förvaltningsrevisionen skall avse och under vilka förutsättningar iakttagelser vid förvaltningsrevisionen skall offentliggöras erbjuder betydande svårigheter. Jag håller det för troligt att utvecklingen utan särskild reglering i lag kommer att gå mot en vidgad förvaltningsrevision. Eftersom revisorernas granskning enligt mitt förslag skall ha den omfattning som god revisionssed bjuder kommer i så fall revisionsberättelserna med tiden att återspegla en fördjupad och utvecklad förvaltningsrevision. Denna utveckling i tillämpningen bör f. n. inte föregripas.

I sammanhanget vill jag erinra om att samarbetsutredningen i sitt betänkande (SOU 1970: 41) Företag och samhälle föreslog att samhället skulle få möjlighet att utse revisorer i vissa aktiebolag och ekonomiska

föreningar. Genom offentliga revisorer skulle man i viss utsträckning komma att fullfölja den tankegång om revisorerna som företrädare för det allmänna vilken kommit till uttryck i förarbetena till gällande aktiebolagslag. I dessa förarbeten hävdas att revisorerna inte enbart skall se till att bolagets och aktieägarnas bästa iakttas utan också till att överträdelser inte sker av i aktiebolagslagen och i bolagsordningen meddelade bestämmelser som avser att skydda borgenärs, annan tredje mans och det allmännas bästa. Enligt utredningens mening bör revision genom av samhället utsedda revisorer kunna öka den information som nu ges om företagens förhållanden. I dag har revisorer enligt utredningen inte alltid den oberoende ställning som krävs för att de skall kunna ge fullödig information om de reviderade företagen. I praktiken utses revisorer många gånger av dem vilkas verksamhet de skall utöva tillsyn över, nämligen av styrelsen och av verkställande direktören. Detta förhållande kan enligt utredningens mening i tillspetsade situationer inte erbjuda tillräckliga garantier för opartisk och konstruktiv revision. Vissa problem kan emellertid vara förknippade med att det allmänna utser revisorer i privatägda företag.

Det bedömdes av utredningen vara vanskligt att med bestämdhet avgöra i vad mån fördelarna med offentlig revision uppväger de tänkbara nackdelarna. Utredningens förslag om offentliga revisorer föreslogs mot denna bakgrund få försökskaraktär.

I prop. 1972: 116 uttalade chefen för industridepartementet att samarbetsutredningens förslag om offentliga revisorer skulle beredas ytterligare inom berörda departement. I detta sammanhang skulle även frågan om löntagarrevisorer behandlas.

För egen del vill jag först understryka att jag finner det självklart att revisorernas uppgift inte bara är att beakta aktieägarnas intressen. Liksom f. n. måste revisorerna vid sin granskning också ägna stor uppmärksamhet åt i vad mån bolagsledningen beaktat samhällets, de anställdas och övriga borgenärers intressen. Det är också viktigt att revisorerna beaktar den aktieköpande allmänhetens intressen i sammanhanget. Revisorerna måste följaktligen inta en självständig ställning inte bara i förhållande till styrelse och verkställande direktör utan också i förhållande till bolagsstämman. Från denna synpunkt kan det vara en svaghet att det är bolagsstämmans uppgift att tillsätta revisorer. Detta kan nämligen leda till att revisorerna trots allt blir benägna att inte vid sin granskning stöta sig med de aktieägare som representerar stämmomajoriteten. Detta skulle kunna tala för att uppgiften att utse revisor eller åtminstone en av revisorerna borde läggas på något utomstående organ.

Frågan om offentliga revisorer i företagen övervägs f. n. inom industridepartementet. Där bereds också ett lagstiftningsärende rörande de anställdas rätt att i vissa företag utse s. k. arbetstagarkonsulter. Sådana konsulter skall enligt en inom industridepartementet upprättad prome-

moria (Ds I 1973: 6) kunna utses i högst 200 företag. I detta sammanhang bör också nämnas att inom riksdagen under år 1972 och 1973 väckts förslag om att offentlig myndighet skall få utse revisor. Dessa förslag har dock tillbakavisats med hänvisning till det inom industridepartementet pågående lagstiftningsarbetet (NU 1972: 63 och 1973: 47). Även under innevarande år har i riksdagen väckts förslag av samma innebörd med begäran om utredning (mot. 1974: 387). Motionen kommer att behandlas av riksdagen i höst. För egen del är jag inte beredd att i detta lagstiftningsärende ta ställning till hithörande frågor.

Utredningens förslag innebär att man slopar nuvarande bestämmelser om att styrelseledamot, verkställande direktör och revisor skall vara svenska medborgare och bosatta i landet. I stället införs ett bosättningskrav som när det gäller styrelsen avser bara halva antalet styrelseledamöter. Förslaget har godtagits av flera remissinstanser, bl. a. näringslivet. Kommerskollegium och LO har däremot avstyrkt att ändringar görs i nuvarande bestämmelser.

Utredningen (Ju 1973: 17) om utländska övertaganden av svenska företag har att pröva bl. a. frågor om i vilken utsträckning kravet på svensk nationalitet och bosättning i landet bör behållas såsom instrument för att kontrollera utländsk etablering i landet. Jag anser att utredningsarbetet inte bör föregripas och i departementsförslaget har nuvarande krav på svensk nationalitet och bosättning i landet med möjlighet till dispens i varje särskilt fall behållits. Jag vill tillägga att utredningens förslag synes ha förestavats i första hand av önskemålet att kunna låta medborgare i andra nordiska länder delta i ledningen av svenska bolag. Möjligheter finns emellertid att tillgodose detta önskemål genom nuvarande dispensförfarande. Vid en dispensprövning bör särskild hänsyn tas till om den person dispensansökningen gäller kan antas ha förutsättningar att förstå och ta hänsyn till allmänt rådande uppfattningar om hur företag bör drivas och hur relationerna till de anställda bör skötas. Gäller ansökan en medborgare i ett annat nordiskt land är uppenbarligen förutsättningarna för bifall särskilt gynnsamma.

13.8 Minoritetsskyddet

Aktiebolagslagen vilar på den principen att bestämmanderätten i bolaget tillkommer den eller dem som har majoriteten av rösterna. Därmed uppkommer frågan hur minoriteten skall kunna beredas skydd mot maktmissbruk från majoritetens sida.

Flera av de regler som jag behandlat i det föregående får den verkan att minoriteten bereds ett skydd mot maktmissbruk. Hit hör bestämmelserna om att aktie i princip är fritt överlåtbar. Genom upprätthållande av denna princip åstadkoms att en minoritetsaktie-

ägare, som är missnöjd med majoritetens skötsel av bolaget, har möjlighet att dra sig ur bolaget genom att sälja sitt aktieinnehav. Detta är av central betydelse inte bara för minoritetsaktieägaren utan också för övriga delägare i bolaget, eftersom slitningar mellan olika intressenter i ett bolag ofta går ut över effektiviteten i bolagets verksamhet.

När apportegendom tillförs ett aktiebolag fordras, som jag förut nämnde, särskilda åtgärder för att motverka övervärdering av apportegendomen. I första hand föranleds detta av hänsynen till bolagets fordringsägare. En övervärdering av apportegendom medför nämligen att bolagets aktiekapital anges vara högre än vad som i själva verket är fallet. Men bestämmelserna kan också ses som ett slags minoritetsskydd. De aktieägare som betalar sina aktier med pengar får garantier för att andra aktieägare, som tillskjutit apportegendom, inte får större andel i bolagets förmögenhet än vad som svarar mot deras insatser i bolaget.

Av betydelse för minoritetsaktieägare är också bestämmelserna om företrädesrätt vid nyemission, fondemission och emission av konverteringslån o. l. Dessa bestämmelser ger nämligen en minoritetsaktieägare vissa garantier för att hans aktieinnehav efter en sådan emission är proportionsvis lika stort som före denna samtidigt som han får möjlighet att utnyttja den förmån som ligger i att teckningskursen för emissionen kan vara speciellt fördelaktig.

I gällande lag tas mycket stor hänsyn till minoritetens intressen när det är fråga om ändring av bolagsordningen. Ju mer ingripande en ändring anses vara desto större krav ställs. Något av följande alternativ kommer sålunda i fråga vid ändring av bolagsordningen:

1. enhällighet av alla aktieägare,
2. 9/10 av samtliga röstande och 3/4 av hela aktiekapitalet,
3. 2/3 av samtliga röstande och 3/4 av det på stämman företrädda aktiekapitalet,
4. 3/4 av samtliga röstande eller
5. 2/3 av samtliga röstande.

Dessutom fordras att beslut om ändring av bolagsordningen fattas på två på varandra följande bolagsstämmor, såvida inte alla aktieägare är ense om ändringen. Vid vissa ändringar har aktieägare, som röstat mot beslutet, rätt att påkalla att hans aktier inlöses av dem som röstat för beslutet.

Utredningen betecknar detta system som statiskt, otidsenligt och opraktiskt. Utredningen föreslår att bestämmelserna om beslut av två på varandra följande bolagsstämmor och om aktieägares rätt att få aktie inlöst slopas. För ändring av bolagsordning fordras enligt utredningsförslaget normalt att beslutet biträtts av aktieägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och det vid stämman företrädda aktiekapitalet.

I vissa kvalificerade fall — som redovisas närmare i specialmotiveringen — fordras samtycke av alla aktieägare och i andra fall att beslutet biträtts av aktieägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och mer än nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna. Utredningsförslaget har i denna del godtagits av alla remissinstanser som yttrat sig i frågan.

De nuvarande bestämmelserna om kvalificerad majoritet kan i vissa fall, särskilt då i större bolag, göra det mycket svårt eller rentav omöjligt att besluta sådana ändringar av bolagsordningen som kan vara nödvändiga för att bolaget skall kunna genomföra erforderliga omläggningar av bolagets organisation och verksamhet. Från denna synpunkt bör uppmärksammas den nuvarande regeln om att antalet röstande — och inte antalet röster — är avgörande. Som utredningen framhållit medför den regeln att en grupp aktieägare vilkas aktier representerar en mycket liten del av det totala antalet röster, kan förhindra beslut om ändring i bolagsordningen. Det är enligt min mening av praktiska skäl ofrånkomligt att man reducerar både kravet på kvalificerad majoritet och det antal fall då kvalificerad majoritet skall fordras. Det synes mig också riktigt att beslut om ändring av bolagsordningen skall kunna genomföras utan tidsutdräkt. I och för sig skulle man rentav kunna överväga att helt slopa reglerna om att kvalificerad majoritet krävs för ändring i bolagsordningen. Under förarbetena till 1973 års ändringar i aktiebolagslagen framhöll jag att regler om kvalificerad majoritet inte är särskilt lämpliga som minoritetsskyddsregler eftersom de endast skyddar minoriteter av viss storlek (prop. 1973: 93 s. 69). När det gäller frågor om ändring i själva bolagsordningen — alltså det för verksamheten grundläggande bolagsavtalet — synes mig dock skäl kunna anföras för att sådana frågor bör avgöras med kvalificerad majoritet. Något annat skulle innebära att man radikalt bryter med det synsätt som präglat inte bara vår gällande lag utan också de flesta andra länders, däribland våra nordiska grannländers, lagstiftning. Jag är inte beredd att föreslå något sådant utan ansluter mig i princip till utredningens förslag till ett nytt system för ändring av bolagsordningen. Jag godtar också förslaget att slopa nuvarande regler om inlösen av aktier tillhörande aktieägare som motsatt sig ändring i bolagsordningen.

Gällande lag uppställer i vissa fall krav på kvalificerad majoritet också när det är fråga om andra bolagsstämmobeslut än beslut om ändring i bolagsordningen, nämligen vid beslut om nedsättning av aktiekapitalet, om likvidation och om fusion. Utredningen behåller detta regelsystem men anknyter majoritetskravet till det som föreslås för ändring av bolagsordningen. I flertalet fall fordras att aktieägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och de vid stämman företrädda aktierna biträtt beslutet och i ett par situationer fordras ännu större majoritet.

Beslut i de nu angivna frågorna kan i och för sig få en mycket ingripande verkan. Det kan emellertid enligt min mening knappast med fog göras gällande att beslut i dessa frågor är så mycket viktigare än beslut om avvikelse från aktieägares företrädesrätt att delta i nyemission att det finns någon anledning att skilja mellan dessa båda kategorier av beslut. Och beslut om avvikelse från aktieägares företrädesrätt kan efter de år 1973 genomförda ändringarna beslutas med enkel majoritet. Jag föreslår därför att krav på kvalificerad majoritet inte uppställs för beslut om nedsättning av aktiekapitalet, om likvidation och om fusion.

De bestämmelser om kvalificerad majoritet som jag nu nämnt innebär ett skydd för minoriteten. Men skyddet är som nämnts så till vida begränsat att det inte förhindrar maktmissbruk, om majoriteten är så stor som föreskrivs i de föreslagna bestämmelserna. Detta problem har på utredningens förslag lösts genom en g e n e r a l k l a u s u l som förbjuder bolagsstämman att fatta beslut, som är ägnat att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare. Den nu återgivna lydelsen av generalklausulen infördes på grundval av prop. 1973: 93. Inte heller styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget får företa rättshandling eller annan åtgärd som är ägnad att bereda sådan otillbörlig fördel.

Generalklausulen kan sägas vara ett uttryck för principen att alla aktieägare är likställda, för så vitt inte annat framgår av bolagsordningen. Denna princip är i själva verket grundläggande för hela aktiebolagsrätten. Den får återverkningar på bolagsorganens handlingsfrihet. Bolagsstämman, styrelsen eller verkställande direktören får i överensstämmelse med denna princip inte fatta beslut som är ägnade att bereda aktieägare otillbörlig fördel på bekostnad av andra aktieägare. Saken kan också uttryckas så att bolagsorganen är skyldiga att handla lojalt mot en aktieägarminoritet. I utredningsförslaget kompletteras generalklausulen med en från gällande lag hämtad regel att ställföreträdare inte får efterkomma föreskrift av bolagsstämman eller annat bolagsorgan, om föreskriften strider mot lagen eller bolagsordningen och till följd därav inte är gällande. Detta undantag från den eljest gällande regeln att bolagsorgan är skyldigt att följa de anvisningar som meddelas av ett överordnat bolagsorgan utgör enligt min mening en erforderlig komplettering av det skydd generalklausulen är avsedd att ge. Ytterligare en komplettering av detta skydd följer av att bolagsorganen är skyldiga att iaktta föreskrifterna i bolagsordningen, som enligt förslaget skall innehålla bl. a. bestämmelser om föremålet för bolagets verksamhet och verksamhetens syfte. Minoriteten behöver alltså inte riskera, att bolaget börjar driva annan verksamhet än den för vilken bolaget har grundats. Minoriteten behöver inte heller befara att bolagsorganen — om bolagets ändamål är att bereda vinst åt aktieägarna — ger bort eller eljest avhänder sig egendom mot vederlag som bolagsorganet i fråga inser vara otillräckligt.

En typ av maktmissbruk, s. k. utsvältning eller vägran att besluta om vinstutdelning, har föranlett särskilda bestämmelser i gällande lag. En minoritet som representerar minst en tiondel av aktiekapitalet kan nämligen påkalla vinstutdelning med högst en femtedel av den disponibla vinsten, dock inte i något fall mer än hälften av årsvinsten eller mer än fem procent av bolagets behållna förmögenhet. Lagen innehåller också särskilda regler om hur man skall bestämma den disponibla vinstens storlek. Dessa regler utgör dock inte något hinder för majoriteten att genom avskrivningar åstadkomma, att någon disponibel vinst inte redovisas. Är beslutade avskrivningar helt opåkallade eller avsevärt större än vad allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased bjuder, torde dock minoriteten kunna få ändring i avskrivningsbeslutet (jfr NJA 1965 s. 157).

Utredningen har föreslagit att reglerna om minoritets rätt att påkalla vinstutdelning behålls i princip oförändrade men med vissa jämkningar såvitt gäller beräkningen av det belopp som skall delas ut. Under remissbehandlingen har detta ståndpunktstagande kritiserats på ett par håll. Kritiken tar främst sikte på att en minoritet i praktiken inte har möjlighet att påverka majoritetens beslut om avskrivningar.

Rätten till utdelning från disponibla vinstmedel är av stor betydelse för aktieägare i gemen. Genom vinstutdelning får aktieägaren en avkastning på det kapital som han investerat i bolaget. Om denna avkastning är god, kan aktieägaren — liksom även utomstående — bli benägen att satsa ytterligare kapital på bolaget. Det är från den synpunkten också i bolagets intresse att disponibel vinst delas ut i den omfattning som kan anses rimlig med hänsyn till företagets behov av konsolidering. Detta minskar i och för sig risken för maktmissbruk i form av utsvältning. Mindre och medelstora företag delar emellertid sällan ut någon vinst till sina aktieägare. Aktieägare får i stället avkastning på sitt kapital i andra former, t. ex. genom att de är anställda i bolaget och lyfter en förmånlig lön eller genom att de såsom ledamöter i styrelsen erhåller styrelsearvode. Särskilt vanligt är detta i fåmansbolag och familjebolag. Om det i bolag av denna typ råder motsättningar mellan en majoritet och en minoritet, kan det lätt inträffa att minoriteten utestängs från förmåner av den nyss beskrivna typen samtidigt som bolagsstämman underlåter att besluta om vinstutdelning. Minoriteten kommer därmed inte att få någon avkastning på sitt aktieinnehav, vilket i sin tur leder till att det knappast är praktiskt möjligt att avyttra aktierna för ett rimligt pris. Det finns därför enligt min mening ett behov av att i sådana situationer skydda minoriteten mot maktmissbruk i form av utsvältning. Skyddsbehovet torde vara mest framträdande när det gäller mindre företag.

Om skyddet mot utsvältning skall bli verkligt effektivt, måste minoriteten ha möjlighet att angripa inte endast underlåtenhet att dela ut dis-

ponibla vinstmedel utan även sådana beslut av bolaget som gäller löneförmåner eller andra förmåner till aktieägare samt beslut om avskrivningar. När det gäller beslut om förmåner till aktieägare kan minoriteten skydda sig på annat sätt än genom att påkalla vinstutdelning. Som jag förut nämnde innebär den av mig förordade generalklausulen bl. a. att bolagsorganen är skyldiga att behandla minoriteten på ett lojalt sätt. De måste också iaktta bolagets intresse. Skulle styrelse eller verkställande direktör sluta avtal för bolagets räkning som innebär att bolagets avtalspart får förmåner utan att bolaget tillförs en häremot svarande prestation, är beslutet stridande mot generalklausulen, om det innebär en otillbörlig fördel för vissa aktieägare.

Beslut om avskrivningar skiljer sig från beslut om att olika förmåner skall tillkomma aktieägare eller annan därigenom att avskrivningsbeslutet inte innebär att bolaget frånhänds någon tillgång. I det hänseendet är ett avskrivningsbeslut likvärdigt med ett beslut om att disponibel vinst skall fonderas i bolaget. Det torde av detta skäl vara svårt att angripa avskrivningsbeslut eller beslut om fondering av vinstmedel med hjälp av generalklausulen, eftersom klausulen förutsätter att beslutet är ägnat att bereda aktieägare eller annan en otillbörlig fördel. Detta talar för att särskilda bestämmelser om minoritets rätt till vinstutdelning bör finnas i den nya aktiebolagslagen.

Ser man saken uteslutande från den synpunkten att det gäller att skydda minoriteten mot utsvältning, står det klart att vinstutdelningsregeln bör utformas så att den gäller inte endast underlåtenhet att dela ut disponibla vinstmedel utan även beslut om avskrivningar. Man måste emellertid också ta hänsyn till företagens konsolideringsbehov. En regel om minoritets rätt till vinstutdelning får inte fungera så, att minoriteten får möjlighet att pressa bolagsledningen att göra mindre avskrivningar än vad som i ett mer långsiktigt perspektiv är motiverat. Vinstutdelningsregeln måste alltså konstrueras så att man inte beskär möjligheterna att genom avskrivningar konsolidera företagen.

Konsolideringsbehoven varierar inom de olika branscherna och växlar också med konjunkturen. Det är därför knappast möjligt att mera exakt i lagtext slå fast i vilken utsträckning avskrivningsbeslut skall kunna angripas av en minoritet. Man måste använda mera allmänna uttryck. Detta leder emellertid i sin tur till att det i händelse av tvist blir domstolarnas — eller eventuellt skiljemäns — uppgift att ta ställning till konsolideringsbehovet inom det bolag som tvisten angår. Det måste enligt min mening starkt ifrågasättas, om domstolarna är skickade att göra sådana bedömningar. För min del har jag kommit till den slutsatsen att det inte är tillrådligt att låta vinstutdelningsregeln gälla även avskrivningsbesluten. Det är givet att detta innebär en försvagning av minoritetsskyddet på denna punkt. Men intresset av konsolidering inom företagen är så framträdande att man måste godta en sådan försvagning. I

sammanhanget kan anmärkas att det förefaller mindre sannolikt, att en majoritet skulle vilja driva maktmissbruket så långt att den skulle besluta om avskrivningar som inte godtas vid beskattningen. Skatterättens regler om avskrivningar är alltså ägnade att minska betydelsen av att vinstutdelningsregeln inte gäller avskrivningsbeslut.

Mot bakgrund av det anförda ansluter jag mig i huvudsak till utredningens förslag om minoritets rätt att påkalla vinstutdelning. Vissa speciella frågor härvidlag behandlas i specialmotiveringen.

Den nuvarande lagstiftningen innehåller åtskilliga bestämmelser som syftar till att ge minoritetsaktieägare inflytande över och insyn i förvaltningen av bolagets angelägenheter. Hit hör bl. a. bestämmelserna om rösträtt som jag behandlat tidigare.

Utredningsförslaget innebär att ordinarie bolagsstämma måste hållas varje år. Till bolagsstämma skall varje aktieägare kallas och i kallelsen skall anges vilka ärenden som skall förekomma på stämman. Andra ärenden än de i kallelsen angivna får i princip inte avgöras av stämman. Aktieägare har enligt förslaget rätt att få ärende behandlat vid stämman, om han begär det skriftligen hos styrelsen i så god tid att ärendet kan tas upp i kallelsen. Kan aktieägaren inte inställa sig på stämman, får han skicka ett ombud. Aktieägare har också rätt att medföra biträde till stämman. Vid stämman är styrelse och verkställande direktör skyldig att på yrkande av aktieägare meddela upplysningar om bolaget, såvida det kan ske utan väsentligt förfång för bolaget. Förslaget innebär slutligen att ägare av en tiondel av samtliga aktier har rätt att få extra bolagsstämma sammankallad för uppgivet ändamål.

De föreslagna bestämmelserna ansluter i huvudsak till gällande lag och har i sina huvuddrag i allmänhet godtagits under remissbehandlingen. Bestämmelserna synes mig ge tillfredsställande garantier för att alla aktieägare får möjlighet att påverka förvaltningen av bolagets angelägenheter. Jag ansluter mig därför till förslaget. Till vissa speciella frågor återkommer jag i specialmotiveringen.

Bolagets styrelse tillsätts enligt gällande lag normalt av bolagsstämman genom majoritetsbeslut. Under remissbehandlingen har emellertid fråga väckts om minoritet bör tillerkännas rätt att utse någon ledamot i styrelsen. Med anledning härav vill jag framhålla, att det inte är ovanligt att bolagsstämman vid styrelseval faktiskt låter aktieägare, som har aktiepost av viss storlek, utse en styrelseledamot. Ett sådan förfaringssätt tillämpas emellertid knappast när det råder motsättningar mellan olika aktieägargrupper. Först i sådana situationer skulle en rätt för minoritet att tillsätta styrelseledamot få påtaglig betydelse. Men samtidigt skulle man i styrelsen bygga in de motsättningar som finns på bolagsstämman. Det finns risk för att detta skulle kunna leda till att bolagsledningen förlamas till följd av stridigheter inom styrelsen. Jag vill tillägga att de anställda numera har rätt till styrelserepresenta-

tion i bolag med mer än 100 anställda. Även här föreligger naturligtvis risk för motsättningar inom styrelsen. Det rör sig emellertid i så fall om motsättningar mellan olika slag av intressenter i bolaget — de anställda och ägarna — och risken härför har tagits med hänsyn till de stora företagsdemokratiska värden som är förenade med en sådan representation. Några motsvarande värden finns emellertid inte när det gäller frågan om en minoritet av ägarna också bör få styrelserepresentation. Jag är därför inte beredd att föreslå bestämmelser härom.

För att aktieägare skall kunna utöva sin rätt att vid bolagsstämma påverka bolagets förvaltning fordras att aktieägarna har möjlighet att få insyn i styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av bolagets angelägenheter. Bestämmelserna om årsredovisning tjänar bl. a. detta syfte. Vidare finns av samma anledning bestämmelser om att minoritet har rätt att påverka revisorsvalet och om att minoritet kan begära särskild granskning

Gällande lag föreskriver, att revisorsvalet kan ske med en proportionell valmetod, som innebär bl. a. att en aktieägargrupp, vars röstetal vid stämman utgör mer än en tredjedel av röstetalen för där företrädda aktier, har rätt att utse en revisor. En på detta sätt utsedd revisor brukar kallas grupprevisor. Om en aktieägargrupp som representerar minst en tiondel av aktiekapitalet begär det, måste stämman hemställa hos länsstyrelsen att en s. k. minoritetsrevisor skall utses antingen för att medverka i revisionen eller för att granska viss åtgärd eller vissa räkenskaper. Slutligen bör nämnas att en minoritet på minst en tiondel av hela aktiekapitalet har rätt att fordra att en auktoriserad revisor eller godkänd revisor utses till revisor i bolaget.

Utredningen har inte föreslagit några mer ingripande förändringar i det gällande systemet. Bestämmelserna om grupprevisor avskaffas dock. I stället får en minoritet med en tiondel av samtliga aktier eller en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna rätt att påkalla utseende av minoritetsrevisor. Förslaget har i sina huvuddrag godtagits av remissinstanserna.

Själva systemet med revisor som ett av bolagsstämman utsett organ med uppgift att granska styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av bolagets angelägenheter kan i och för sig ses som ett slags minoritetsskydd. Som jag förut nämnde åligger det nämligen revisorerna att vid sin granskning beakta bl. a. minoritetens intressen. Revisorerna skall alltså inta en självständig ställning också i förhållande till bolagsstämmomajoriteten. Det kan emellertid vara naturligt att minoriteten ibland kan ha svårt att känna förtroende för revisorer som har tillsatts av en gentemot minoriteten avogt inställd majoritet. Jag finner från den synpunkten lämpligt att i huvudsak behålla de nuvarande bestämmelserna om minoritets rätt att påverka utseende av revisorer. Jag delar utredningens uppfattning att de ganska invecklade reglerna om proportionella

val av s. k. gruppprevisor inte bör behållas. Jag ansluter mig alltså till utredningsförslaget.

TCO har under remissbehandlingen tagit upp frågan om arbetstagarnas inflytande på revisionen. Med anledning härav vill jag erinra om den förut nämnda promemorian om arbetstagarkonsulter vilken f. n. bereds i industridepartementet. Underlag saknas för att nu genomföra mera generella regler om rätt för löntagarna att påverka revisorvalet.

En för minoritetsskyddet viktig fråga är vilka sanktioner som bör kunna komma i fråga vid åsidosättande av minoritetens rättigheter.

Utredningsförslaget innehåller efter förebild av gällande lag bestämmelser om att en aktieägargrupp som representerar minst en tiondel av bolagets samtliga aktier kan förhindra, att bolagsstämman beviljar ansvarsfrihet åt styrelse och verkställande direktör. En sådan aktieägargrupp kan sedan på bolagets vägnar föra skadeståndstalan mot styrelseledamot eller verkställande direktör. Skadeståndstalan kan också föras mot stiftare, revisor och särskild granskare. Förslaget innebär vidare, att aktieägare är ersättningsskyldig för skada som han uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogat bolaget, aktieägare eller annan genom att medverka till överträdelse av lagen eller bolagsordningen. Även på denna punkt har förslaget motsvarighet i gällande rätt. För egen del vill jag ansluta mig till de förordade reglerna som godtagits under remissbehandlingen. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att skadeståndsbestämmelserna inte bara skall fungera som ett skydd för minoriteten. Skadeståndsreglerna skall kunna åberopas också av exempelvis borgenärer.

Utredningsförslaget innehåller också ett par nyheter. Aktieägare som förorsakat skada för annan aktieägare kan åläggas att inlösa den skadelidandes aktier, om det är påkallat med hänsyn till faran för fortsatt missbruk och förhållandena i övrigt. Har aktieägare uppsåtligen genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till överträdelse av lagen eller bolagsordningen, kan bolaget på talan av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier åläggas att träda i likvidation, om det på grund av missbrukets långvarighet eller eljest finns särskilda skäl för det. Förslaget har vunnit anslutning från flera remissinstanser. Några remissinstanser, däribland näringslivet, anser dock att reglerna om tvångslikvidation bör utmönstras ur förslaget.

Enligt min mening är förslaget att ålägga aktieägare som utövat maktmissbruk skyldighet att inlösa den skadelidande minoritetens aktier välgrundat. Det kan däremot vara mera tveksamt, om det finns behov av en bestämmelse om tvångslikvidation vid långvarigt maktmissbruk. De farhågor som yppats under remissbehandlingen om att en bestämmelse om tvångslikvidation skulle kunna missbrukas och leda till trakasserier från kverulantiska aktieägare anser jag visserligen överdrivna. Men det kan inte bestridas, att en tvångslikvidation kan vara till skada framför

allt för de anställda, låt vara att driften av bolagets rörelse många gånger kan fortsätta i annan regi efter en likvidation av bolaget. Å andra sidan kan som argument för utredningsförslaget åberopas, att ett bolag där majoriteten kontinuerligt utövar maktmissbruk inte gärna kan fungera tillfredsställande. Det är inte säkert att maktmissbruket kan avhjälpas genom en skadeståndstalan eller genom en talan om att aktieägare, som utövar maktmissbruk, skall åläggas att inlösa den skadelidande minoritetens aktier. Det kan bl. a. tänkas att den som utövar maktmissbruk inte har de ekonomiska resurser som fordras för inlösen. Jag har av dessa skäl stannat för att tvångslikvidation bör vara den yttersta sanktionen mot grövre maktmissbruk. För att undvika att utomstående lider skada genom en likvidation föreslår jag emellertid, att — såsom föreslagits av den finska och den norska utredningen — bestämmelserna om tvångslikvidation kompletteras med regler som innebär att rätten såsom ett alternativ till likvidation skall kunna ålägga bolaget att inlösa minoritetens aktier. Detta undantag från det principiella förbudet att förvärva egna aktier kan ses såsom ett slags partiell likvidation. Från ekonomisk synpunkt innebär förfarandet detsamma som en nedsättning av aktiekapitalet kombinerad med indragning av vissa aktier.

Utredningsförslaget innehåller regler om klander av bolagsstämmobeslut. Dessa bestämmelser som ger en minoritet möjlighet att få rättelse av bolagsstämmobeslut som innebär maktmissbruk kommer att behandlas närmare i specialmotiveringen. Där kommer jag också att beröra de av utredningen föreslagna bestämmelserna om minoritets rätt till inlösen vid fusion.

De förordade bestämmelserna om minoritetsskydd bör naturligtvis vara t v i n g a n d e såtillvida att bolagsordningen inte bör kunna ställa upp krav på större minoritet än vad lagen anger för att en minoritetsrätt skall kunna utövas. En annan fråga är om bolagsordningen bör kunna ge minoritetsrättigheter åt en mindre minoritet än den i lagen föreskrivna.

I utredningens betänkande (s. 218) anges att utredningsförslaget står kvar på gällande rätts ståndpunkt, nämligen att vissa lagbestämmelser om minoritetsrätt innefattar en avvägning mellan majoritetens och minoritetens rätt som inte får rubbas genom bestämmelser i bolagsordningen, eftersom utövning av en minoritetsrätt kan medföra stora olägenheter för bolaget. I några fall kan emellertid enligt utredningen minoritetsrättigheter tilläggas en mindre minoritet än lagen anger.

Utredningens uttalanden på denna punkt har inte föranlett någon kommentar från remissinstansernas sida.

För egen del vill jag framhålla att den naturliga utgångspunkten synes mig vara att det bör stå bolagen fritt att låta minoritetsrättigheter tillkomma minoritet som är mindre än den i lagen angivna. Självfallet kan ett utövande av en minoritetsrätt vara till besvär för bolaget. Men här-

emot bör ställas det faktum att en minoritet är i behov av skydd mot eventuella maktmissbruk från majoritetens sida. Det kan ibland föreligga sådana särskilda omständigheter att minoritetsrätt bör kunna tillerkännas även mindre minoriteter än de i lagen angivna. Mitt förslag innebär därför att de i lagen reglerade minoritetsrätterna kan genom bestämmelse i bolagsordningen tilläggas även mindre minoriteter än de i lagen angivna.

13.9 Årsredovisning

Syftet med styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning är att vid varje räkenskapsårs utgång lämna upplysningar om bolagets årsresultat, ekonomiska ställning och övriga förhållanden, som är av betydelse för bedömning av företagets utvecklingsmöjligheter. Årsredovisningen är naturligtvis värdefull för företagsledningen i och för planering och kontroll. Dess främsta uppgift är dock att verka som ett kommunikationsmedel mellan företagsledningen och olika intressenter. Till dessa hör aktieägare, anställda, olika kategorier kreditgivare, kunder, myndigheter, offentliga institutioner och massmedia. Utomståendes behov av insyn i bolagen tillgodoses genom att årsredovisningen blir offentligt tillgänglig genom att den sänds till registreringsmyndigheten.

I likhet med gällande lag tar aktiebolagsutredningens förslag upp utförliga bestämmelser dels om hur tillgångsvärderingen och redovisningen skall ske och dels om vilka redovisningshandlingar som skall avges och dessas innehåll. Utredningens förslag överensstämmer i sak i mycket stor utsträckning med gällande lag.

De av aktiebolagsutredningen föreslagna reglerna anses av remissinstanserna i allt väsentligt vara väl avvägda. Från några håll reses emellertid krav på än större anpassning till den utveckling som frivilligt kommit till stånd i praxis under senare år och som innebär bl. a. en öppnare redovisning. Av väsentlig betydelse för denna utveckling har därvid varit de av Föreningen auktoriserade revisorer utgivna rekommendationerna för årsredovisningens utformning. För de börsregistrerade företagens informationsgivning har också de av Näringslivets börskommitté upprättade rekommendationerna varit vägledande. Bl. a. nämnda förening och näringslivet understryker i sina yttranden vikten av att formerna för redovisningen inte låses alltför snävt genom lagstiftningen. Denna bör, menar de, vara flexibel och möjliggöra hänsynstagande till den ständigt pågående utvecklingen av redovisningstekniken.

Utgångspunkten för reglerna om årsredovisning måste enligt min mening vara den att största möjliga öppenhet skall eftersträvas. Det är nämligen av central betydelse för bl. a. myndigheter, anställda och aktieägare att insynen i bolagens verksamhet och förhållanden är god. Vid lagstiftning på området måste man emellertid beakta att det av

praktiska skäl inte gärna kan komma i fråga att öppet redovisa alla detaljer. Någon form av urval måste ske. När det gäller att ta ställning till på vilken nivå redovisningsreglerna bör läggas, måste också beaktas att frågan om vad som är av betydelse varierar mycket efter verksamhetens art och bolagets storlek. Det förhåller sig också så att en viss typ av upplysning kan vara intressant från en synpunkt men helt sakna intresse utifrån andra synpunkter som typiskt sett gör sig gällande i detta sammanhang. Lagens bestämmelser måste därför enligt min mening ta sikte på förhållanden av viss allmän betydelse. Detta ståndpunktstagande i fråga om reglernas nivå innebär emellertid inte att man i lagstiftningen måste begränsa sig till att ge regler som bara representerar ett nödvändigt minimum. Såsom också framhållits i några remissyttranden anser jag att reglerna måste utformas så att de anpassar sig till rådande praxis och möjliggör anpassning till pågående utveckling. Det väsentliga är att reglerna kan medverka till att fortlöpande höja standarden i bolagens redovisning. Därigenom kan utifrån olika synpunkter ett gott underlag för en riktig bedömning av bolaget erhållas.

Av det anförda följer att någon begränsning av den redovisningsskyldighet som f. n. gäller självfallet inte kan komma i fråga. Tvärtom bör vissa skärpningar av den gällande redovisningsplikten genomföras. I det följande uppehåller jag mig främst vid frågan vilka skärpningar som bör komma i fråga. Åtskilliga spörsmål av mera teknisk karaktär kommer att behandlas i specialmotiveringen.

Vid bedömningen av vilka utvidgningar av redovisningsplikten som bör genomföras aktualiseras frågan om samma regler bör gälla för alla bolag oavsett storlek. Gällande lag innebär ingen differentiering härvidlag och det föreslås inte heller av aktiebolagsutredningen. Detta innebär i praktiken att utgångspunkten för lagstiftningen är det behov av regler som finns i fråga om de medelstora eller större bolagen. Mindre bolag kan tillåtas göra en del förenklingar som med hänsyn till bolagets storlek inte har särskilt stor betydelse från informationssynpunkt. Om det blir förhållandevis lätt att uppfylla de krav lagen ställer kan det enligt min mening inte riktas någon vägande invändning mot att lagens bestämmelser också fortsättningsvis blir generellt tillämpliga. Gemensamma regler har dessutom betydande fördelar eftersom varje indelning som syftar till att ge förenklade regler för vissa bolag måste förses med vissa villkor. Det uppdelningsbehov som otvivelaktigt finns kan enligt min mening täckas utan att man formellt skiljer ut de mindre bolagen. Så kan ske genom att undantagsregler som ger utrymme för lämplighetsprövning kommer till användning. Jag ansluter mig sålunda till gällande lags och aktiebolagsutredningens teknik att exempelvis låta enskilda regler bli tillämpliga endast såvida annat inte är nödvändigt eller försvarligt med hänsyn till god redovisningssed. Huvudprincipen för utformningen av redovisningsbestämmelserna bör vara

att det även i fortsättningen skall gälla samma regler för alla bolag oavsett storlek. Från denna huvudprincip bör dock göras vissa undantag.

Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen har gemensamt lagt fram förslag till en lag med särskilda redovisningsbestämmelser för vissa större aktiebolag och ekonomiska föreningar. Förslaget syftar till att åstadkomma en öppnare redovisning för dessa större företag än i fråga om bolag i allmänhet. Förslaget har i huvudsak godtagits av remissinstanserna. För egen del har jag blivit övertygad om att vissa särbestämmelser för större bolags redovisning bör införas i aktiebolagslagen. Jag återkommer senare till innebörden av dessa bestämmelser. Jag vill emellertid nu ta upp frågan vilka företag den utvidgade redovisningen bör gälla.

De företag som enligt fondbörsutredningens förslag åläggs vidgad redovisningsskyldighet är i första hand bolag, vilkas aktier är noterade vid Stockholms fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer. Vidare omfattas andra bolag i vilkas aktier en marknad kan förekomma, nämligen bolag som vid utgången av det senaste kalenderåret haft tillgångar med ett nettovärde överstigande 10 milj. kr. och dessutom tillämpat lagen om förenklad aktiehantering eller, om så inte skett, ändå kan antas ha haft mer än 200 aktieägare. Från de synpunkter samarbetsutredningen haft att beakta föreslår denna utredning att också aktiebolag och ekonomiska föreningar med mer än 500 anställda skall omfattas av de vidgade redovisningskraven.

Under remissbehandlingen kritiserades den av fondbörsutredningen preciserade värdegränsen 10 milj. kr. under hänvisning till bl. a. penningvärdeförsämringsskäl. Flera remissinstanser förordar i fråga om kriteriet anställda att antalet bestäms till 200.

Jag har tidigare föreslagit (se 13.7) att skyldighet för bolag att anlita auktoriserad revisor skall föreligga *om* balansomslutningen överstiger ett belopp motsvarande 1 000 basbelopp enligt lagen om allmän försäkring, *om* medelantalet anställda hos bolaget överstiger 200 *eller om* bolagets aktier eller skuldebrev är noterade på fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer. Denna krets av bolag synes mig också böra omfattas av de särskilda bestämmelserna om utvidgad redovisning. Jag vill emellertid något beröra fondbörsutredningens förslag att också antalet aktieägare skall vara avgörande i detta sammanhang. Bolag med minst 200 aktieägare torde praktiskt taget undantagslöst ha en så stor balansomslutning att enligt vad jag nyss angett krav på utvidgad redovisning kommer att gälla. Någon anledning att låta antalet aktieägare utgöra ett självständigt kriterium för tillämpning av reglerna om utvidgad redovisning finns knappast. Jag föreslår därför att bestämmelserna om utvidgad redovisning får gälla bolag som är skyldiga att anlita auktoriserad revisor oavsett antalet aktieägare.

I förslaget till lag om särskilda redovisningsbestämmelser undantas ut-

tryckligen bank- och försäkringsaktiebolag. Några remissinstanser har ansett att de särskilda redovisningsbestämmelserna bör vara tillämpliga också på sådana bolag. Jag är inte beredd att nu ta ställning till hur redovisningsskyldigheten för dessa i särskilda lagar reglerade associationsformer i detalj bör vara utformad. Frågan torde få tas upp i samband med en allmän översyn av de lagar som gäller för bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag.

När det däremot gäller ekonomiska föreningar — vilka enligt samarbetsutredningens förslag berörs av lagen om särskilda redovisningsbestämmelser — möter det enligt min mening inte något hinder att ta upp frågan om utvidgad redovisning i detta sammanhang. Kretsen av de ekonomiska föreningar som skall omfattas av den utvidgade redovisningsplikten bör bestämmas så att reglerna härom gäller för ekonomisk förening som har minst 200 anställda. Tillgängliga statistiska uppgifter visar att 90 ekonomiska föreningar därmed kommer att omfattas av reglerna om utvidgad redovisningsplikt. Förslag till erforderliga ändringar i lagen om ekonomiska föreningar kommer att framläggas inom kort samtidigt med förslag till lag om införande av den nya aktiebolagslagen.

Årsredovisningen bör, såsom aktiebolagsutredningen förordat, liksom hittills bestå av balansräkning, resultaträkning — i gällande lag benämnd vinst- och förlusträkning — samt förvaltningsberättelse.

Årsredovisningen bör liksom fallet är enligt gällande lag insändas till registreringsmyndigheten. Därmed blir den offentlig.

Aktiebolagsutredningens förslag innehåller regler om värdering av anläggningstillgångar, dvs. tillgångar avsedda för stadigvarande innehav eller bruk, och andra tillgångar, s. k. omsättningstillgångar. Anläggningstillgångar får tas upp till högst anskaffningskostnaden. Om tillgången undergår värdeminskning på grund av ålder och nyttjande eller därmed jämförlig orsak, skall årlig avskrivning ske enligt lämplig avskrivningsplan. För omsättningstillgångar föreslås den s. k. lägsta värdets princip gälla. Detta innebär enligt utredningsförslaget att omsättningstillgång i princip inte får tas upp vare sig över verkliga värdet eller över anskaffningskostnaden.

För egen del har jag ingenting att invända i sak mot vad aktiebolagsutredningen förordat i fråga om värderingsregler. Dessa frågor är emellertid betydelsefulla även i fråga om andra företag än aktiebolag. Förslag till en mer allmängiltig reglering i en ny bokföringslag har lagts fram av 1971 års utredning om bokföringslagstiftningen (SOU 1973: 57). Som jag senare skall närmare utveckla anser jag, att bokföringslagens regler om årsbokslut bör gälla även för aktiebolag. Under sådana omständigheter bör regler om värdering av anläggnings- och omsättningstillgångar inte tas in i en ny aktiebolagslag med ett undantag som jag nu vill behandla närmare.

Enligt aktiebolagslagen är huvudprincipen att anläggningstillgång inte får tas upp över värdet i närmast föregående fastställda balansräkning. Uppskrivning av anläggningstillgång är alltså i princip förbjuden. Denna regel har sin grund i tanken att ett bolag inte bör kunna skapa utdelningsbar vinst genom att skriva upp värdet på anläggningstillgång. Företagsekonomiskt sett är en orealiserad värdestegring på anläggningstillgångar inte vinst på bolagets verksamhet. Om ett uppskrivningsbelopp fick ingå i det redovisade resultatet skulle det därigenom leda till oriktiga slutsatser om företagets räntabilitet. Om en anläggningstillgång kan anses ha ett bestående väsentligt övervärde medger emellertid lagen att uppskrivning får ske. Det får dock inte ske så att vinstutdelning därigenom möjliggörs utan endast under förutsättning att det belopp varmed uppskrivning sker används till erforderlig avskrivning på värdet av andra anläggningstillgångar eller till ökning av aktiekapitalet genom fondemission. Aktiebolagsutredningens förslag upptar motsvarande bestämmelser. Användningsområdet begränsas dock något, såtillvida att i fråga om rätt till värdeutjämning mellan olika tillgångar uppskrivningsbelopp inte längre kan användas för avskrivning utan endast för erforderlig nedskrivning av värdet på annan anläggningstillgång, dvs. endast i samband med en varaktig väsentlig värdeminskning beträffande anläggningstillgången i fråga. Uppskrivningsbelopp kan vidare enligt förslaget, förutom att användas till fondemission, också avsättas till en särskild uppskrivningsfond. Medlen i sådan fond hänförs till bolagets bundna egna kapital. Detta medför att bolaget inte behöver använda uppskrivningsbeloppet genast utan kan vid senare, lämplig tidpunkt ta fonden i anspråk för antingen nedskrivning eller fondemission.

Ingen remissinstans har motsatt sig att uppskrivning av värdet på anläggningstillgångar i vissa fall får ske.

Enligt min mening skulle det i många fall leda till obilliga resultat om uppskrivning av värdet på anläggningstillgångar inte tilläts för aktiebolagens del. Typexemplet är om ett bolag, som äger stora naturtillgångar, börjat sin verksamhet under tider, då dessa tillgångar stod i mycket lågt pris, vilket sedan under lång tid stadigt stigit. Det skulle då vara obilligt om bolaget skulle vara bundet vid ett lågt anskaffningsvärde, medan ett nybildat bolag med liknande naturtillgångar kan lägga ett mycket högre anskaffningspris till grund för värderingen. Bolagets balansräkning blir i sådant fall missvisande i fråga om bolagets verkliga ställning. Det framstår därför som rimligt att det föreliggande övervärdet kan få komma till uttryck genom en uppskrivning av anläggningstillgången. Det är emellertid angeläget att uppskrivningsbeloppet inte används för vinstutdelning utan binds i bolaget. Detta sker om uppskrivningsbeloppet förs över till aktiekapitalet. Jag är därför ense med utredningen att uppskrivningsbelopp skall få användas för ökning av aktiekapitalet genom fondemission.

I fråga om den föreslagna möjligheten att använda uppskrivningsbelopp för nedskrivning av värdet på andra anläggningstillgångar har bokföringsutredningen framhållit att det finns risker för missbruk eftersom den föreslagna regeln kan användas för att få en ökning av vinstutrymmet.

Enligt vad jag kunnat finna måste det vara grundläggande för en god redovisning, att alla kända kostnader och realiserade — men ej orealiserade — vinster skall påverka rörelseresultatet. Sålunda bör i princip alla nedskrivningar av anläggningstillgångars värde i likhet med avskrivningar redovisas såsom resultatpåverkande kostnader för bolaget. Såsom aktiebolagsutredningen också framhållit måste emellertid en upp- och nedskrivning hållas utanför resultaträkningen. Detta förfaringssätt innebär ett avsteg från grundläggande redovisningsprinciper. Enligt min mening kan det emellertid i vissa fall synas obilligt att en extraordinär värdeminskning skall behöva drabba årsresultatet om det samtidigt finns väsentliga övervärden i andra anläggningstillgångar. Som ett exempel kan nämnas det fallet att ett bolag har aktieposter i två andra bolag, A- och B-bolagen. A-bolaget får oväntade svårigheter att avsätta sina produkter vilket medför en stark värdeminskning på aktieposten i A-bolaget. Samtidigt förbättras B-bolagets resultat med åtföljande värdestegring på aktieposten i B-bolaget. Det kan då vara skäligt att värdeminskning och värdestegring får utjämnas mot varandra något som f. ö. sedan länge förekommit i praktiken i vårt land. En förutsättning för att utjämningsrätten skall kunna accepteras bör emellertid vara att bolagen öppet redovisar förfarandet i särskild upplysning till årsredovisningen, vilket aktiebolagsutredningen i enlighet med gällande lag också förordat.

Enligt min mening får emellertid utjämningsrätten inte leda till att en dålig affär som bolaget gjort kan hållas utanför årsresultatet. Ett exempel är att ett bolag köper in aktierna i ett annat bolag till pris som visar sig vara alldeles för högt och sedan tvingas skriva ned värdet på aktierna men döljer förhållandet genom utjämning med en uppskrivning. Också i andra fall kan, såsom bokföringsutredningen påpekat, bolag med otillfredsställande resultat lockas att inventera sina uppskrivningsmöjligheter och använda dem för att indirekt förbättra resultatet genom att kompensera ej verkställda avskrivningar med nedskrivning som täcks genom uppskrivning. Bokföringsutredningen anser att om möjligheten uppskrivning — nedskrivning skall behållas, så bör det få ske bara i extraordinära fall. Jag delar denna uppfattning och förordar således att uppskrivningsbelopp skall få användas för erforderlig nedskrivning på värdet av andra anläggningstillgångar, då sådan utjämning är påkallad av särskilda omständigheter. Till den närmare innebörden av mitt förslag återkommer jag i specialmotiveringen. Jag vill emellertid här tilllägga att i begreppet erforderlig nedskrivning ligger att nedskrivningen måste ske alldeles oberoende av om det finns anläggningstillgångar som

skulle kunna skrivas upp. Kan utjämning inte ske får därför den erforderliga nedskrivningen belasta bolagets resultat som en kostnad.

Näringslivet har förordat en mindre utvidgning av den föreslagna utjämningsrätten. Enligt aktiebolagsutredningens förslag — liksom enligt gällande lag — kan en väsentlig värdeförsämring som medför nedskrivningsbehov kompenseras genom uppskrivning endast om anläggningstillgången finns kvar på balansdagen. Om däremot tillgången realiserats före balansdagen och förlusten därmed klarlagts kan någon utjämning inte ske. Enligt näringslivet bör möjlighet till kompensation inte vara beroende av den kanske tillfälliga omständigheten huruvida tillgången som förlorat i värde realiserats före balansdagen eller inte. För egen del anser jag emellertid att om en försäljning sker före balansdagen och förlusten därmed realiserats så bör också denna förlust redovisas öppet i resultaträkningen. Jag är inte beredd att på den punkten gå ifrån aktiebolagsutredningens förslag.

Aktiebolagsutredningens förslag om att uppskrivningsbelopp skulle kunna avsättas till en uppskrivningsfond har inte mött någon erinran under remissbehandlingen. Även jag finner förslaget härom välgrundat. Uppskrivningsmedel som avsätts till sådan fond bör ingå i bolagets bundna egna kapital och vid lämpligt tillfälle kunna utnyttjas för fondemission eller erforderlig nedskrivning av värdet på annan anläggningstillgång.

Jag vill slutligen beträffande uppskrivning anmärka att de uppskrivna värdena självfallet inte kan betraktas som eviga. Givetvis bör enligt god redovisningssed avskrivning göras på de uppskrivna värdena för tillgångar som är utsatta för värdeminskning.

Sådana upplysningar som är erforderliga för en riktig bedömning av ett bolags rörelseresultat och ställning samt bolagsledningens förvaltning, men som inte lämpligen kan lämnas i resultaträkningen eller balansräkningen med deras räkenskapsmässiga form, skall enligt aktiebolagsutredningens förslag i enlighet med gällande lag lämnas i förvaltningsberättelsen. Även om årsredovisningen i princip omfattar endast räkenskapsåret kan efter dess slut inträffade händelser vara av sådan vikt, att de bör beaktas vid bedömningen av årsredovisningen. Också sådana händelser skall uppges i förvaltningsberättelsen. Såväl enligt gällande lag som enligt aktiebolagsutredningens förslag kan bolagsledningen undandra sig att lämna kompletterande upplysningar, nämligen om upplysningen skulle kunna medföra skada för bolaget. I utredningsförslaget skärps denna förfångsklausul genom krav på att särskilda omständigheter skall ligga till grund för bedömningen i vad mån skada för bolaget kan uppstå.

De föreslagna reglerna om skyldighet att ge upplysningar i förvaltningsberättelsen utgör ett viktigt inslag i det regelsystem som syftar till att skapa god insyn i bolagen. Jag ansluter mig därför i princip till för-

slaget. När det gäller frågan om en förfångsklausul bör kvarstå i lagstiftningen har jag dock en annan uppfattning än aktiebolagsutredningen. Enligt min mening innebär en förfångsklausul, såsom också framhållits i något remissyttrande, ett onödigt undantag från det krav på öppenhet i redovisningen som generellt bör eftersträvas och kunna ställas. Även om förfångsklausulen skärps i enlighet med utredningens förslag kommer det att vara alltför enkelt för bolagsledningen att utifrån en subjektiv uppfattning göra gällande att viss uppgift kan skada bolaget. En mängd viktig information kan därigenom undanhållas. Jag förordar därför att förfångsklausulen beträffande förvaltningsberättelsen nu slopas. Detta leder till att förutsättningar skapas för en öppen redovisning av alla sådana förhållanden som underlättar bedömningen av bolagets resultat och ställning.

Enligt såväl gällande lag som utredningens förslag skall vidare i förvaltningsberättelsen anges bl. a. antalet anställda i bolaget och löner till dem. Vid övervägande av dessa bestämmelser har jag funnit att det inte minst från de anställdas synpunkt är av intresse att sysselsättningen anges inte bara totalt för bolaget utan också fördelat på eventuellt förekommande olika arbetsställen. Särredovisning på arbetsställen som från sysselsättningssynpunkt är mindre väsentliga torde emellertid därvid vara av mindre intresse. Jag förordar därför att särskild fördelning på arbetsställen skall göras, men bara i fråga om sådana som sysselsätter mer än 20 personer. Mina överväganden har vidare lett mig till att bolag som har anställda i flera länder bör ange såväl sysselsättning som löner särskilt för Sverige och andra länder. Till dessa och vissa andra uppgifter som bör framgå av förvaltningsberättelsen återkommer jag i specialmotiveringen.

I detta sammanhang har jag övervägt att förorda en generell upplysningsplikt också i fråga om de investeringar bolaget gjort i olika materiella anläggningstillgångar. Från bl. a. de anställdas och borgenärernas synpunkt torde insynen i bolaget underlättas om upplysningar lämnas om sådana investeringar totalt men också fördelade på i förekommande fall olika arbetsställen och olika länder. Jag är emellertid f. n. inte beredd att ta ställning till hur en så differentierad uppgiftsskyldighet bör utformas. Frågan härom kommer därför att utredas närmare.

Jag vill nu gå in närmare på vilka särskilda krav som bör ställas på de större företagens redovisning.

Fondbörsutredningens och samarbetsutredningens förslag till särbestämmelser för vissa större företag bygger på att det behov av information om företagen som föreligger från aktiemarknadens resp. samhällsorganens och de i företagen anställdas synpunkt kan tillgodoses om företagen åläggs en öppnare och mer inträngande redovisningsskyldighet än vad aktiebolagslagen föreskriver. Utredningarna konstaterar att under senare tid en utvidgning av informationsgivningen inte minst

tack vara de tidigare nämnda rekommendationerna har kommit till stånd i praxis, särskilt bland större företag av intresse för aktiemarknaden. Utöver vad lagstiftningen föreskriver redovisas sålunda i stor utsträckning uppgifter om lagerreserven och dess förändring, investeringar i anläggningstillgångar samt bruttoomsättningssumma. Dessutom förekommer mer frekvent redovisning genom att delårsrapporter lämnas. Utredningarna föreslår nu lagstiftning på bl. a. dessa områden. Utgångspunkten har därvid tagits däri att lagstiftning bör tillgripas endast på sådana områden där det råder klarhet i teoretiskt hänseende och där några större svårigheter inte kan föreligga för företagen att efterkomma kraven. Utredningarnas förslag har i huvudsak godtagits av remissinstanserna.

Jag vill först gå in på frågan om redovisning av reserver i bolagen. Bokföringslagens regler om värdering av tillgångar bygger liksom aktiebolagslagen och aktiebolagsutredningens förslag på att årsbalansen främst är en resultatutredningsbalans och inte en förmögenhets- eller likvidationsbalans. Reglerna avser främst att förhindra att tillgångarna övervärderas samt undvika att icke realiserade vinster utdelas. För att motverka att en förskönande bild av bolagets ställning skall kunna ges genom tillgångsvärderingen är bestämmelserna härom utformade som maximivärderingsregler. Det föreskrivs sålunda ett högsta värde till vilket tillgångarna får tas upp. Något hinder för att tillgångarna undervärderas finns däremot inte i aktiebolagslagen. I fråga om omsättningstillgångar har detta förhållande sin största betydelse med avseende på varulager. Då lagret åsätts ett undervärde bildas en reserv. Denna lagerreserv kan enkelt beskrivas vara skillnaden mellan å ena sidan lagrets bokförda värde och å andra sidan det värde som lagret högst kan upptas till enligt i lag givna värderingsregler. Varken i aktiebolagslagen eller i aktiebolagsutredningens förslag till ny aktiebolagslag föreskrivs skyldighet att öppet redovisa denna reserv. Bolagen kan alltså bilda dolda reserver. Skälet härför är främst de negativa effekter som en öppen redovisning skulle kunna ha från konkurrenssynpunkt. Aktiebolagslagen föreskriver emellertid att i förvaltningsberättelsen skall lämnas upplysningar som i och för sig kan avse lagerreserven. Bl. a. skall upplysning lämnas om viktiga förhållanden av betydelse för bedömningen av bolagets ställning och resultat, om det kan ske utan förfång för bolaget, samt om vissa ändringar beträffande omsättningstillgångars värdering. Enligt aktiebolagsutredningens förslag skall i not eller på annat lämpligt sätt lämnas vissa uppgifter om bl. a. lagerreserven. Uppgift skall sålunda lämnas om sådan ändring vidtagits beträffande omsättningstillgångs värdering som i avsevärd mån påverkat årsresultatet eller eljest är av större vikt. Några remissinstanser anser att öppen redovisning av reserven eller åtminstone dess förändringar bör krävas medan åter andra remissinstanser invänder mot en öppnare redovisning. Fond-

börsutredningen föreslår sådan öppen redovisning för de större företagen. Detta förslag har under remissbehandlingen inte mött någon invändning.

Uppkomsten av dolda reserver sammanhänger med att förbud mot undervärdering av tillgångar inte finns. Enligt min mening finns inte anledning att nu ändra de grundläggande värderingsprinciperna. Genom bildande av dolda reserver möjliggörs konsolidering av företaget utöver vad som vinnes genom fondbildning. I viss mån åstadkommes också att vinstutdelningen kan bli jämn under en följd av år. Å andra sidan står det klart att tillvaron av samt förändring, i synnerhet upplösning, av dolda reserver fördunklar och förvanskar redovisningen av bolagets ställning och rörelseresultat. En öppen redovisning av storlek samt förändringar i eventuellt förekommande lagerreserv är enligt min mening av stor vikt särskilt för bedömningen av ett företags konsolideringsgrad, betalningsförmåga och räntabilitet. Dessa synpunkter gör sig emellertid främst gällande beträffande de större företagen. I fråga om de mindre företagen är skälen inte lika starka. Jag anser inte att det f. n. finns skäl att sträcka sig längre än som i princip föreslagits av fondbörsutredningen. Mina överväganden har sålunda lett mig till den uppfattningen att i lagen endast bör krävas att större företag skall redovisa lagerreservens storlek och förändring. Till frågan om beräkning av lagerreserv återkommer jag i specialmotiveringen.

En dold reserv kan också uppkomma i samband med redovisningen av pensionsskuldsavsättningar. Ett företags sammanlagda avsättning för pensionsändamål i form av skuldredovisning i balansräkningen under särskild post och/eller av förmögenhet i pensionsstiftelse kan nämligen överstiga den faktiskt existerande skuld som utgörs av det beräknade kapitalvärdet av företagets pensionsåtaganden. Gällande lag har inga krav på uppgift i årsredovisningen om överskottet. Det föreslås inte heller av aktiebolagsutredningen.

Även underskott kan föreligga när det gäller pensionsskuldsredovisning. Enligt aktiebolagslagen skall inom linjen i balansräkningen redovisas de pensionsåtaganden som inte upptagits bland skulderna. I aktiebolagsutredningens förslag har detta krav skärpts till att gälla underavsättningens beloppsmässiga storlek.

Fondbörsutredningen föreslår att större företag skall redovisa inte endast underskott i pensionsskuldsavsättningar utan även överskott i sådana avsättningar. Utredningen har emellertid på grund av redovisningstekniska svårigheter inte ansett sig böra föreslå krav på redovisning också av förändringarna i eventuellt förekommande skillnadsbelopp. Ingen remissinstans har särskilt uttalat sig i frågan.

I den mån överskott i pensionsavsättningar finns bör de enligt min mening redovisas öppet, i vart fall av större företag. De överskott i avsättningarna som främst är aktuella har emellertid möjliggjorts genom

de liberala regler som gällde före den allmänna tilläggspensioneringens tillkomst. Genom skattelagstiftningen har företagen ålagts skyldighet att "avtappa" eller upplösa eventuella överskott i pensionsstiftelserna, jfr prop. 1967: 84 s. 45 f. Frågan har därför enligt min mening numera så begränsad praktisk aktualitet och berör endast ett så litet antal företag att jag stannat för att särskild redovisningsföreskrift i detta hänseende inte bör belasta lagstiftningen. Sättet för redovisning av eventuellt förekommande överskott och även förändringarna däri torde få överlämnas åt praxis grundad på god redovisningssed. Jag vill här nämna att Föreningen auktoriserade revisorer i samband med tillkomsten av lagen om tryggande av pensionsutfästelser, utgett rekommendationer om hur överavsättningar, underavsättningar och förändringar däri bör redovisas.

Aktiebolagslagen föreskriver att i förvaltningsberättelsen skall lämnas upplysning om hela intäkten av rörelsen under räkenskapsåret. Denna föreskrift om bruttoredovisning av omsättningssumman modifieras emellertid genom en förfångsklausul. Aktiebolagsutredningens förslag innehåller en regel som i huvudsak bygger på de gällande principerna. Dock föreslås att bruttoomsättningssumman skall anges direkt som en post i resultaträkningen. Uppgift om omsättningssumman får enligt förslaget alternativt tas upp inom linjen. En skärpning av kraven för avvikelse från huvudregeln föreslås så till vida att avvikelse får göras endast då det på grund av särskilda omständigheter finnes lända till förfång för bolaget med en öppen redovisning. Fondbörsutredningen föreslår att större bolag alltid skall redovisa omsättningssumman brutto såsom särskild post i resultaträkningen. Detta innebär att den nämnda förfångsklausulen sätts ur kraft. Redovisning inom linjen medges ej heller. Fondbörsutredningen har emellertid funnit att företag inom försvarsindustrin samt företag i alldeles speciella konkurrenssituationer, särskilt gentemot utlandet, kan behöva befrias från kravet på bruttoredovisning av omsättningssumman. Därför föreslås att dispens skall kunna beviljas.

Under remissbehandlingen har ingen kritik riktats mot fondbörsutredningens förslag till redovisning av bruttoomsättningssumma. Mot aktiebolagsutredningens förslag vänder sig däremot några remissinstanser och uttalar sig för en obligatorisk öppen bruttoredovisning. Förfångsklausulen anses därvid böra ersättas av en dispensmöjlighet.

Redovisning av omsättningen i resultaträkningen har blivit allt vanligare under senare år och bidrar naturligtvis till att ge en klarare bild av årsresultatets uppkomst. Det är enligt min mening alldeles i sin ordning att av större företag kräva en öppen bruttoredovisning. I fråga om mindre företag har aktiebolagsutredningen framhållit att det finns ett behov av att skydda mindre företag från en sådan insyn från övermäktiga konkurrenters sida att dessa genom en längre eller kortare tids pris-

konkurrens kan slå ut företaget ur marknaden. Jag vill inte bestrida att sådana situationer någon gång kan uppkomma. I det stora flertalet fall kan en öppen bruttoredovisning dock inte antas skada företaget. Härtill kommer att det i detta fall — till skillnad mot vad som gäller beträffande redovisning av lagerreserv — inte är fråga om att värna om något konsolideringsintresse utan endast att underlätta för företagens intressenter att läsa och förstå resultaträkningen. Jag förordar därför att skyldighet att öppet redovisa bruttoomsättningssumma skall föreligga för alla bolag oavsett storlek. Jag är ense med fondbörsutredningen att då det gäller den offentliga redovisningen undantag från kravet i vissa fall kan vara befogade. Jag tänker därvid särskilt på företag inom försvarsindustrin, där öppen bruttoredovisning kan röja försvarshemligheter. Bestämmelsen bör därför kompletteras med en regel om att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan ge dispens från skyldigheten att ha öppen bruttoredovisning.

En annan fråga i sammanhanget rör särredovisning av resultatet för olika rörelsegrenar och driftsställen. Aktiebolagslagen upptar en bestämmelse om sådan uppdelad redovisning i fråga om intäkten av varandra väsentligen oberoende rörelsegrenar. Uppgiftsskyldigheten modifieras dock genom en förfångsklausul. Varken aktiebolagsutredningen eller fondbörs- och samarbetsutredningarna tar upp någon motsvarande bestämmelse. Utredningarna hänvisar därvid till främst svårigheter av redovisningsteknisk art, vilka lett till att den gällande föreskriften i påfallande ringa grad har kunnat efterlevas. Några remissinstanser har i yttrande över sistnämnda utredningsförslag beklagat att särredovisning inte krävs. Andra remissinstanser åter har understrukit det befogade i att låta också det gällande kravet på särredovisning utgå.

Både för de anställda och för kommunala myndigheter kan resultatutvecklingen vid en driftsenhet eller en rörelsegren ha lika stort intresse som utvecklingen inom hela företaget. Detta talar för att företagen borde åläggas att särredovisa resultatet för olika rörelsegrenar och/eller driftsenheter. När det gäller att genomföra en sådan särredovisning möter dock uppenbarligen flera svårigheter. Det är besvärligt att fördela kostnader som är gemensamma för flera rörelseenheter på ett riktigt sätt. Ofta kan resultatet för ett driftsställe inte redovisas med någon större bestämdhet. Detta gäller särskilt när en driftsenhet uteslutande levererar halvfabrikat till en annan driftsenhet. Härtill kommer att en öppen särredovisning beträffande olika driftsenheter kan skada företagen på grund av konkurrens särskilt från utlandet. Vad som sagts nu gäller i viss utsträckning också i fråga om särredovisning för skilda rörelsegrenar. De anförda betänkligheterna mot öppen särredovisning har dock mindre tyngd i detta fall. Sålunda torde det som regel vara möjligt att åtminstone schablonmässigt fördela gemensamma kostnader på

skilda rörelsegrenar. För egen del anser jag att det inte finns anledning att slopa gällande krav om särredovisning på skilda rörelsegrenar. Å andra sidan bör inte krävas en längre gående offentlig redovisning än vad gällande lag påkallar. Innan frågan om beräkning av avskrivningar fått en entydig lösning, bör sålunda inte krävas mer än att resultatet före avskrivningar uppges för av varandra oberoende rörelsegrenar. Den nu gällande förfångsklausulen bör emellertid av skäl som jag åberopat i frågan om förvaltningsberättelse nu slopas. Jag vill tillägga att uppgifter om rörelseresultat för olika driftsenheter i största utsträckning bör kunna lämnas och förklaras inom ramen för de informationsmöjligheter som bl. a. systemet med styrelserepresentation och företagsnämnder ger de anställda och lagen (1972: 826) om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor det allmänna.

I huvudsaklig överensstämmelse med gällande lag upptas i förslaget till ny aktiebolagslag bestämmelser om a v s k r i v n i n g och nedskrivning av värdet på anläggningstillgångar, dvs. tillgångar avsedda för stadigvarande innehav och bruk för bolaget. Utan att här närmare gå in på reglernas teoretiska bakgrund och uppbyggnad vill jag kort beröra varför avskrivningar måste företas. Om en tillgång skall användas längre tid i en rörelse vore det orimligt och obilligt att låta hela utgiften för tillgången belasta rörelsen såsom en resultatpåverkande kostnad vid anskaffningen. Syftet med avskrivningar är därför att fördela anskaffningsvärdet eller på annat sätt fastställt värde för en anläggningstillgång på de perioder, som tillsammans utgör dess användningstid. Avskrivningskostnaden under en viss period skall därvid söka uttrycka kostnaden för att under perioden utnyttja företagets fasta produktionsapparat.

För att rätt kunna bedöma ett företags ställning och resultat är det uppenbarligen av intresse att kunna utläsa tillgångarnas reella värde med hänsyn tagen till gjorda avskrivningar. I aktiebolagslagen och aktiebolagsutredningens förslag föreskrivs att avskrivningarna skall följa lämplig avskrivningsplan. Detta har inte föranlett någon erinran under remissbehandlingen. Fondbörsutredningen har ej ansett sig kunna föreslå lagstadgat krav på redovisning av det normala avskrivningsbehovet. Viss kritik har i några remissyttranden riktats mot sistnämnda utredningens ståndpunkt i denna fråga.

F. n. saknas enhetliga grunder för hur avskrivningsberäkningar skall göras. Skattemässiga överväganden å ena och företagsekonomiska bedömningar å andra sidan medför ofta olika resultat i fråga om vad som är normal avskrivning. Uppenbarligen påverkas företagens sätt att redovisa avskrivningar starkt av skattebestämmelserna. Vid extern bedömning av ett företag torde emellertid ett annat mått på kostnaden för utnyttjandet av den fasta produktionsapparaten vara av intresse. Att beräkna normala avskrivningar är emellertid förknippat med flera problem. De huvudsakliga problemområdena härvidlag rör fastställandet av

den ekonomiska livslängden, dvs. den tidsperiod under vilken avskrivningarna skall göras, avskrivningarnas tidsmässiga fördelning inom denna period samt avskrivningsunderlaget. Innan dessa frågor på ett entydigt sätt kunnat få sin lösning i såväl teoretiskt som praktiskt hänseende bör en lagreglering av hithörande frågor inte ske.

För att i görligaste mån underlätta bedömningen av ett företags avskrivningsbehov och tillvaron av ev. dolda reserver i anläggningstillgångar uppkomna genom ackumulerade överavskrivningar föreslår aktiebolagsutredningen att för varje i balansräkningen såsom anläggningstillgång upptagen post, vari ingår fartyg eller maskiner, inventarier och dylikt eller byggnader skall anges dels tillgångarnas anskaffningskostnad, dels det sammanlagda beloppet av de intill balansdagen på anskaffningskostnaden företagna av- och nedskrivningarna. Jag avser inte att i detta sammanhang uppehålla mig vid denna fråga utan återkommer i specialmotiveringen till förslaget och remisskritiken däremot. Dock vill jag här förutskicka att jag ansluter mig till utredningens förslag i denna del.

Fondbörsutredningen anser att upplysningar om anskaffningskostnadens storlek, vilket aktiebolagsutredningen föreslagit, i och för sig är av stort värde. För att ytterligare underlätta en utomståendes bedömning av företagets normala avskrivningsbehov föreslår denna utredning att större företag dessutom skall ge upplysning om den tidsmässiga fördelningen av bruttoinvesteringarna i vissa anläggningstillgångar. Sådan upplysning bör lämnas i not till balansräkningen eller i förvaltningsberättelsen. Beloppen skall fördelas såväl på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna anläggningstillgångarna som på vart och ett av de fem senaste räkenskapsåren. Några remissinstanser anmärker att denna upplysningsskyldighet bör kompletteras med upplysning om försäljning av här ifrågavarande tillgångar. Den kritik som i övrigt riktats mot förslaget i denna del sammanhänger huvudsakligast med frågan om beräkning av avskrivningar över huvud taget.

Som jag tidigare nämnt kan det f. n. inte komma i fråga att i lag kräva information om ett företags normala avskrivningsbehov. De av fondbörsutredningen föreslagna reglerna innebär att underlaget för extern bedömning av detta behov vidgas. Det är emellertid ganska svårt att få fram de uppgifter som behövs för att denna upplysningsplikt skall kunna efterkommas. Upplysningsplikten bör därför begränsas till större företag. Som jag senare närmare skall redovisa föreslår jag att större företag skall åläggas att avge s. k. finansieringsanalys. I sådan analys lämnas uppgifter om fördelningen av bruttoinvesteringar i anläggningstillgångar. Några speciella bestämmelser härom behövs därför inte.

Fondbörsutredningen föreslår slutligen i fråga om årsredovisningen i större företag att dessa skall åläggas att i redovisningen ta in

senaste fastställda resultaträkning och balansräkning. Om under året någon ändring vidtagits i fråga om posters specificering skall, om särskilda hinder inte möter, uppgifterna från de tidigare redovisningshandlingarna sammanställas så att specificeringen stämmer överens med den för året tillämpade. Utredningens förslag har i sak inte mött någon kritik under remissbehandlingen. Några instanser menar att väsentliga förändringar mellan åren skall särskilt kommenteras i årsredovisningen och från ett par håll ifrågasätts om inte de två senaste årens siffror bör visas som jämförelsematerial.

Enligt min mening underlättas väsentligt bedömningen av ett företags resultat och ställning om jämförande beloppsuppgifter för tidigare år lämnas i årsredovisningen. Det är också av värde för att man skall få en överblick av förändringar i finansiella förhållanden. Jag anser inte att några svårigheter kan föreligga för något företag att lämna sådana uppgifter och finner därför att upplysningsplikten inte bör begränsas enbart till de större företagen utan gälla generellt. Det torde stå klart att de bolag som vänder sig till allmänheten med sina redovisningar redan i dag uppfyller kraven på en jämförande redovisning och att de i många fall tar med uppgifter omfattande t. o. m. de senaste fem åren. Det torde ligga i dessa företags eget intresse att fullfölja denna intention. Med hänsyn till att jag förordar en generell tillämpning av stadgandet anser jag det olämpligt att utsträcka den lagstadgade upplysningsplikten att omfatta mer än det senaste årets uppgifter. Jag biträder den av några remissinstanser hävdade uppfattningen att väsentliga förändringar mellan åren särskilt bör kommenteras i redovisningen. Till den lagtekniska utformningen av här ifrågavarande bestämmelser återkommer jag i specialmotiveringen.

Allt eftersom många företags årsredovisningar blivit utförligare och klarare samt det primära informationsbehovet härigenom tillgodosetts bättre än förut, har rapportering till aktiemarknaden endast en gång om året kommit att på många håll uppfattas som otillräcklig. Detta har föranlett en frivillig publicering av delårsrapporter som under senare år fått en snabb utbredning i praxis. Det är uppenbart att en mer frekvent rapportering har betydelse inte endast för aktiemarknaden utan i lika hög grad för anställda samt olika myndigheter. Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen föreslår nu lagstadgat krav på obligatorisk delårsrapportering för alla företag, som omfattas av de skärpta bestämmelserna om årsredovisning. Enligt förslaget skall minst en rapport avges årligen och göras offentligt tillgänglig genom insändande till registreringsmyndigheten. I delårsrapporten skall lämnas en översiktlig redogörelse för verksamheten under rapportperioden, för resultatet av verksamheten samt för investeringar och förändringar i likviditet och finansiering sedan föregående räkenskapsårs utgång.

Remissinstanserna är ense med utredningarna om att delårsrapporten

fyller ett väsentligt informationsbehov. Från ett par håll ifrågasätts det lämpliga i att lagstifta i denna fråga främst mot bakgrund av pågående utveckling i praxis.

För egen del anser jag att krav på delårsrapport nu bör lagfästas för större företag. Reglerna bör naturligtvis utformas på ett sådant sätt att en fortlöpande utveckling i enlighet med god redovisningssed kan äga rum.

Fondbörsutredningens förslag innebär att minst en delårsrapport skall avges och avse minst en tredjedel och högst två tredjedelar av räkenskapsåret. Statistiska centralbyrån har framhållit att en tredjedel av räkenskapsåret är en alltför kort rapportperiod. Jag har samma uppfattning och förordar att minst en rapport skall omfatta en period av minst hälften och högst två tredjedelar av räkenskapsåret.

Som KF framhållit under remissbehandlingen är det uppgift om resultatet och resultatutvecklingen som är viktigast. Jag anser därför att en delårsrapport bör innehålla dels uppgift om resultatutvecklingen dels en beloppsmässigt specificerad resultatuppgift. Detta bör i varje fall vara huvudregeln. Nu förhåller det sig emellertid så — vilket fondbörsutredningen framhållit — att man inom vissa industrigrenar exempelvis skogs- och stålindustrierna inte kan under löpande räkenskapsår utan betydande personalinsats för inventering och dylikt få kunskap om lagervärdet och därmed om rörelseresultatet. För sådana företags del bör inte krävas mer än att resultatuppgiften lämnas i approximativa belopp. Undantag från huvudregeln om en beloppsmässig specificering av resultatuppgiften bör därför kunna göras om särskilda skäl talar för det.

Vissa övriga frågor rörande delårsrapporter behandlas i specialmotiveringen.

Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen har inte ansett det lämpligt att föreslå lagbestämmelser om s. k. finansieringsanalys. Ändamålet med en sådan analys är att ge en översikt över ett företags finansierings- och investeringsförhållanden. Det är först på senare år denna redovisningsform mera allmänt kommit i bruk. Rekommendationer rörande analysens innehåll och uppställning har publicerats av såväl Föreningen auktoriserade revisorer som Näringslivets börskommitté. Genom sin uppställning ger analysen en klar bild dels över hur företaget tillförts medel och hur dessa använts och dels över hur rörelsekapitalets huvudsakliga beståndsdelar förändrats. Utredningarna kräver inte publicering av finansieringsanalys främst beroende på att någon klar praxis ännu inte utbildats på området. Bidragande är emellertid också enligt utredningarna att finansieringsanalysens uppgifter ändå torde kunna utläsas ur två balansräkningar och mellanliggande resultaträkning. Ett undantag finns dock och det gäller bruttoinvesteringarna vilka, som jag tidigare nämnt, utredningarna föreslagit särskilt redovisade. I några remissyttranden, bl. a. från arbetstagareorga-

nisationerna, krävs att de större företagen åläggs lagstadgad skyldighet att upprätta finansieringsanalys.

Genom förslaget till skärpt öppen redovisning bl. a. såvitt avser förändringar i dolda reserver i varulager har förutsättningar skapats för att upprätta finansieringsanalys. Såsom utredningarna påpekat kan i vart fall en initierad läsare av årsredovisningar skaffa sig en uppfattning om ett företags finansierings- och investeringsförhållanden utan att särskild analys upprättas. Det är emellertid uppenbart att förståelsen för företagets förhållanden underlättas om erforderliga uppgifter från olika redovisningshandlingar sammanställs genom företagets försorg. Jag förordar därför att särskild finansieringsanalys skall upprättas av större företag. I specialmotiveringen kommer jag att dra upp de allmänna riktlinjerna för hur en finansieringsanalys bör se ut.

Ytterligare några frågor har övervägts av utredningarna men också de lämnats utanför lagförslaget. Hit hör frågan om offentlig redovisning av utgifter för forsknings- och utvecklingsarbete. Ett par remissinstanser har föreslagit redovisningsskyldighet i detta hänseende.

Möjligheten för företagen att få fram nya och förbättrade produkter och produktionsmetoder är avgörande för deras förmåga att hävda sig i konkurrensen. Forsknings- och utvecklingsinsatser har stor betydelse därvidlag. Information beträffande omfattningen av forsknings- och utvecklingsutgifter skulle därför vara värdefull. Det förhåller sig emellertid så att det är mycket svårt att avgränsa forsknings- och utvecklingsarbete från den löpande verksamheten i företaget. Redan denna omständighet gör det svårt att i lag föreskriva skyldighet att redovisa utgifter för forsknings- och utvecklingsarbete. Härtill kommer att en offentlig redovisning i vissa fall skulle kunna medföra en försämring av konkurrenskraften gentemot utlandet. Jag biträder därför fondbörs- och samarbetsutredningens ståndpunkt att offentlig redovisning av forsknings- och utvecklingskostnader inte bör krävas.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har förordat en offentlig redovisning av orderingången och orderstockens storlek. Länsstyrelsen har också föreslagit att uppgift om nettovinst per aktie skall lämnas. I båda dessa hänseenden har emellertid enligt min mening inte en så stadgad redovisningspraxis utvecklats att det är tillrådligt att nu ge föreskrifter om offentlig redovisning. Vad särskilt angår uppgifter rörande orderingång m. m. kan påpekas att företagens situation varierar avsevärt i det hänseendet. Det finns företag som överhuvudtaget inte mottar order. Jag kan också peka på de risker för felbedömning som ligger i att order kan återkallas eller att order har erhållits till priser som i själva verket är oförmånliga för företaget.

En annan fråga i detta sammanhang är om ett bolag bör åläggas att i sin årsredovisning lämna framtidsinriktad information. Varken aktiebolagsutredningen eller fondbörsutredningen föreslår krav

på sådan information. I några remissyttranden över sistnämnda förslag framhålls emellertid att de större företagens redovisning i viss mån bör ta sikte också på framtiden och sålunda innehålla t. ex. budgetar och ge information om bl. a. planer och förväntningar på företagets utveckling. Det är uppenbart att sådana upplysningar kan ha stort intresse för aktieägare, anställda och andra. Å andra sidan måste enligt min mening ett krav på framtidsinriktad information begränsas till sådana fall där offentlighet inte kan skada planläggningen. I fråga om utvecklingsprognoser kan inte heller bortses från att sådana kan skapa oriktiga förväntningar på bolaget men även exempelvis medföra en opåkallad negativ påverkan på börsen. En förfångsklausul för här avsedda fall skulle förmodligen vara nödvändig men samtidigt komma att åberopas i så stor utsträckning, att ett krav på upplysning därigenom blev urholkat. Enligt min mening är det därför mycket tveksamt om något lagfäst krav på framtidsinriktad information bör uppställas. I sammanhanget bör emellertid beaktas att någon skarp gräns knappast kan dras mellan den historiska rapportering som årsredovisningen syftar till och framtidsinriktad information. Det är sålunda t. ex. helt naturligt att investeringsplaner i många fall också kan påverka det gångna årets resultat. Det faller därför av sig självt att även viss framtidsinriktad information måste ges i årsredovisningen för att möjliggöra en rättvisande bedömning av bolaget. Mot bakgrund av det sagda och med den ståndpunkt jag tidigare intagit i fråga om en förfångsklausul har jag stannat för att inte föreslå någon lagstadgad upplysningsplikt om budgetar, prognoser, investeringsplaner m. m. Frågan om hur den framtidsinriktade informationen skall presenteras för offentligheten torde få överlämnas åt utvecklingen i praxis av god redovisningssed.

Då bokslutsarbetet inom ett företags redovisningsavdelning är färdigt, framläggs bokslutet för styrelsen som har att ta ställning till detta och utarbeta förslag till vinstdisposition m. m. Eftersom den tryckta årsredovisningens framställning för de större företagen är en omständlig och relativt tidskrävande procedur, lämnar praktiskt taget alla företag, vilkas aktier är föremål för omsättning, efter styrelsens bokslutssammanträde ett mer eller mindre omfattande förhandsmeddelande över det gångna årets resultat. Förmedlingen av meddelandet till aktiemarknaden sker normalt via TT och dagstidningarna. Några bestämmelser om att förhandsmeddelande skall utges finns inte. Avgivandet är således helt ett uttryck för den frivilliga utveckling som äger rum på informationsområdet. Utredningarna föreslår inte heller en lagstadgad plikt att lämna förhandsmeddelanden. Kommerskollegium har ifrågasatt om inte ett allmänt hållet krav ändå bör lagfästas.

Förhandsmeddelanden är främst av intresse för aktiemarknaden. Börsens förväntningar om ett visst resultatutfall påverkar kursbildningen. En snabb information om det konstaterade resultatet är därför av stor

betydelse för att undvika spekulativa kursrörelser grundade på mer eller mindre underbyggda rykten. Det är enligt min mening mycket väsentligt att aktiemarknadsföretagen publicerar förhandsmeddelanden och därigenom bidrar till att informationsmässigt likställa aktieägare och andra intresserade. Innehållet i ett förhandsmeddelande bör främst inrikta sig på en redogörelse för det ekonomiska utfallet. Hur denna redogörelse skall utformas råder det delade meningar om. Jag anser emellertid inte erforderligt att i lag reglera frågan om förhandsmeddelanden. Den frivilliga utveckling som varit tordc i företagens eget intresse fortsätta på detta område.

Fondbörsutredningens förslag i fråga om större öppenhet i de större företagens redovisning grundas som nämnts på den principen att lagstiftning bör krävas endast på sådana områden, där klarhet råder i teoretiskt hänseende och där några svårigheter att efterkomma kraven inte kan föreligga. Utredningen har därför valt att för informationsgivningen uppställa ett normsystem med två nivåer, förutom lagstiftningsnivån också en rekommendationsnivå. Beträffande de frågor, som efter en gradering av informationsbehovet och med hänsyn till lämpligheten av att lagstifta om, inte omfattas av de föreslagna lagbestämmelserna, bör således enligt utredningen i stället rekommendationer kunna utfärdas av något permanent organ. För att bäst kunna tillgodose önskemålet om att för framtiden upprätthålla en hög redovisningsstandard under en fortlöpande bevakning av pågående utveckling på redovisningsområdet bör en särskild Näringslivets redovisningsnämnd skapas. Förslaget innebär i korthet följande.

Nämndens verksamhetsområde utgörs av de bolag, vars aktier är föremål för en mer omfattande handel. Nämnden skall emellertid kunna ta upp redovisningsfrågor som avser andra företagstyper, om det är av intresse från nämndens allmänna utgångspunkter. För nämnden bör finnas stadgar som förutsätts bli fastställda av regeringen. Nämndens ordförande bör utses av regeringen medan övriga åtta ledamöter, som alla bör besitta god erfarenhet av näringslivets redovisningsförhållanden, bör utses av organisationer företrädande bl. a. börs-, revisors-, arbetsgivare- och arbetstagareintressen. Nämnden skall utöver att utarbeta rekommendationer för den offentliga redovisningen följa tillämpningen av dessa samt ta upp förhandlingar med företag som inte följer utfärdad rekommendation eller som i övrigt inte redovisar på tillfredsställande sätt. Nämnden skall också på begäran av företag kunna lämna förhandsbesked om visst redovisningssätt kan anses tillfredsställande. I övrigt skall nämnden följa utvecklingen av redovisningspraxis såväl i Sverige som utomlands. Nämndens verksamhet bör finansieras av Stockholms fondbörs genom avgifter på värdepappershandeln.

Samtliga remissinstanser har godtagit förslaget om att en särskild rådgivande nämnd för redovisningsfrågor inrättas. I några yttranden

riktas kritik mot nämndens föreslagna sammansättning och verksamhetsinriktning. Vikten av att nämnden får karaktären av ett näringslivets eget organ och inte en statlig myndighet understryks i ett par remissyttranden.

För egen del anser jag att det finns behov av ett auktoritativt expertorgan på redovisningens område. Riktlinjer för bl. a. sådan viktig information från företagen, som jag i det föregående inte velat föreslå lagstadgande om, kan genom en sådan nämnds verksamhet ges på ett ändamålsenligt sätt. Nämnden kan alltså närmare konkretisera innebörden av begreppet god redovisningssed. Med hänsyn till den utvidgning som jag förordat i fråga om vilka företag som skall vara underkastade en strängare lagstadgad redovisningsplikt kan emellertid den av fondbörsutredningen föreslagna lösningen av nämndfrågan inte fullt ut accepteras. Frågan om sammansättning, verksamhetsinriktning och finansiering för ett expertorgan i redovisningsfrågor måste enligt min mening undersökas ytterligare. I bokföringsutredningens betänkande (SOU 1973: 57) väcks frågan om en särskild nämnd också för bokföringsfrågor. Förutom att bistå i rent bokföringstekniska avseenden torde en sådan nämnds arbetsuppgifter i hög grad komma att sammanfalla med den föreslagna redovisningsnämndens.

Det är enligt min mening naturligt att söka finna en samordnad lösning av frågorna om att inrätta nämnder i de två angivna sammanhangen. Jag är därför inte beredd att nu lägga fram riktlinjer för en särskild redovisningsnämnd. Inrättande av och formerna för en sådan nämnd bör sålunda prövas i samband med att ställning tas till förslaget till ny bokföringslag och därmed sammanhängande frågor.

Frågan om hur aktiebolagslagens bestämmelser om årsredovisningen lagtekniskt bör utformas måste ses i samband med arbetet på en ny bokföringslag. Gällande aktiebolagslag har i en av sina redovisningsbestämmelser en hänvisning till bokföringslagen. Som jag nämnt är aktiebolagslagens bestämmelser om redovisning mycket utförliga. 1929 års bokföringslag har i motsvarande frågor bara några få, mera allmänt hållna bestämmelser, varför den nämnda hänvisningen inte har någon större räckvidd i sak. I aktiebolagsutredningens förslag finns ingen hänvisning till bokföringslagen. Det förutsätts emellertid att själva bokföringsskyldigheten och den löpande bokföringen helt regleras av bokföringslagen.

Metoden att i aktiebolagslagen ge kompletta redovisningsbestämmelser utan hänvisning till annan lag kan vara självfallen när utgångsläget är att gällande bokföringslag är knapphändigt utformad. Sedan förslaget till ny aktiebolagslag utformades har emellertid läget förändrats genom att 1971 års utredning om bokföringslagstiftningen lagt fram förslag till ny bokföringslag. Detta förslag innehåller utförliga bestämmelser om årsbokslut. Bokföringsutredningen har strävat efter att i bokföringslagen

åstadkomma en reglering som i sak står så nära de föreslagna aktiebolagsreglerna som möjligt. Därvid har också beaktats de över aktiebolagsutredningens förslag avgivna remissyttrandena.

Genom bokföringsutredningens arbete har enligt min mening goda förutsättningar inträtt för en sådan lagteknisk lösning att aktiebolagslagen — och även annan associationsrättslig lagstiftning — skulle kunna hänvisa till bokföringslagens regler och i övrigt innehålla bara sådana bestämmelser som behövs med hänsyn till de olika företagens särskilda förhållanden. En sådan ordning skulle utan tvekan ha fördelar från lagteknisk synpunkt.

Bokföringsutredningen har emellertid stannat för att inte föreslå en sådan lagteknisk samordning. Utredningen pekar därvid på att det möjligen för många som är verksamma i bolagssammanhang kan vara av praktiskt intresse att fullständiga årsredovisningsbestämmelser ingår i aktiebolagslagen. Regelsystemet kan då överblickas och särskilda frågor kan besvaras genom att man konsulterar en enda lag. Vidare kan enligt utredningen aktiebolagslagen och kommentarer till denna sätta in redovisningsfrågorna i deras vidare bolagsrättsliga sammanhang och belysa dem med exklusiv utgångspunkt i bolagens förhållanden. Bokföringsutredningen understryker emellertid att vad som främst dikterat dess ställningstagande är omsorgen om en enhetlig nordisk aktiebolagslagstiftning. Skulle därför den enhetlighet, som präglar förslaget till aktiebolagslag, inte kunna förverkligas, förordar utredningen att bokföringslagen får gälla aktiebolag även i fråga om årsbokslut.

Aktiebolagsutredningen framhåller att det just inom redovisningsområdet uppenbarligen finns praktiska fördelar genom en långt driven harmonisering av de nordiska lagarna. Jag delar denna uppfattning men såsom jag tidigare rent allmänt uttalat finns inte behov av att driva samordningen så långt som till likalydande lagtexter. I Finland har en ny bokföringslag jämte bokföringsförordning trätt i kraft den 1 januari 1974. Denna lags bestämmelser har inte gått att samordna med det samnordiska förslaget till redovisningsbestämmelser i aktiebolagslagen. Lagtekniskt har man i Finland stannat för att hänvisa till bokföringslagen från aktiebolagslagen och i denna senare lag endast ta upp kompletterande bestämmelser. I Norge pågår arbete med en lag om räkenskapsskyldighet. Det faktiska innehållet i denna kommer att göras avhängigt av de redovisningsbestämmelser som aktiebolagslagen kommer att innehålla. Det är emellertid mindre sannolikt att den norska motsvarigheten till bokföringslag kan innehålla regler av sådan utförlighet och på sådan nivå att de kan göras tillämpliga på aktiebolagens offentliga redovisning. För norskt vidkommande står man alltså kvar vid en fullständig reglering av årsredovisningen i aktiebolagslagen. Med hänsyn till det anförda finner jag att omsorgen om en enhetlig nordisk lagstiftning på redovisningsområdet inte längre kan åberopas som argument för ett bibehållan-

de av aktiebolagsutredningens förslag i denna del, om en smidigare lagteknisk lösning kan uppnås på annat sätt.

Mina överväganden har lett mig till den slutsatsen att den föreslagna bokföringslagens regler om årsbokslut bör gälla även för aktiebolag och att aktiebolagslagen endast bör innehålla för bolag nödvändiga särbestämmelser. Förslag till ny bokföringslag torde komma att kunna föreläggas riksdagen inom sådan tid att en ny bokföringslag kan träda i kraft samtidigt med den nya aktiebolagslagen.

Innebörden av den av mig förordade regleringen är i huvudsak följande. I bokföringslagens bestämmelser om årsbokslut — bokföringsskyldigs officiella men ej offentliga redovisning — återfinns utförliga regler om bl. a. räkenskapsårets omfattning, vad som förstås med olika slags tillgångar, uppställning av resultaträkning och balansräkning, vissa kompletterande upplysningar till dessa handlingar samt värdering av omsättnings- resp. anläggningstillgångar. De bestämmelser som till komplettering av de generella stadgandena i bokföringslagen krävs för aktiebolagens del rör bl. a. vilka handlingar årsredovisningen — den offentliga redovisningen — omfattar, dessas underskrivande och offentliggörande, vissa tilläggsuppgifter i resultat- och balansräkning — t. ex. vad som förstås med aktiebolags egna kapital — ytterligare upplysningar som nämnda handlingar bör kompletteras med, uppskrivning av värdet på anläggningstillgångar samt innehållet i förvaltningsberättelsen. Med den förordade uppdelningen på två lagar faller det sig naturligt att såsom jag antytt vissa särbestämmelser i fråga om större bolags redovisning också får sin plats i aktiebolagslagen i stället för att i sin tur hänföras till en särskild lag.

13.10 Koncerner

Aktiebolagslagen förutsätter i allmänhet att aktiebolaget är ett ekonomiskt och juridiskt självständigt företag. Det förekommer emellertid ofta att ett ekonomiskt företag drivs inte som ett enda aktiebolag utan som en grupp av aktiebolag (koncern). En typisk koncern består av ett aktiebolag (moderbolaget) och ett större eller mindre antal aktiebolag (dotterbolag) vilka behärskas av moderbolaget främst genom moderbolagets aktieinnehav i dotterbolagen.

Organiseras ett ekonomiskt företag i form av en koncern, kan en del av aktiebolagslagens allmänna regler bli mer eller mindre verkningslösa. Ett par exempel på detta kan anföras.

Som nämnts i avsnitt 13.9 finns regler om hur värderingen av bolagets tillgångar skall ske. Dessa regler — som till stor del skall tas in i den nya bokföringslagens avsnitt om årsbokslut — måste självfallet tillämpas på dotterbolagen liksom på moderbolaget i den mån det gäller tillgångar som ägs av moderbolaget direkt. Men när det gäller tillgångar

som moderbolaget äger genom dotterbolag så kommer värderingen av tillgångarna att i moderbolagets balansräkning hänföra sig till aktierna i dotterbolaget och inte direkt till dotterbolagets tillgångar. En sådan indirekt värdering är ägnad att fördunkla redovisningen av företagets ställning. Vilka reala tillgångar som representeras av dotterbolagets aktier framgår ju inte av moderbolagets balansräkning.

Den omständigheten att moderbolaget och dotterbolagen är särskilda rättssubjekt medför också att skuldförhållanden kan bestå mellan moderbolaget och dotterbolagen samt mellan dotterbolagen inbördes. Sådana skuldförhållanden kan, utan att särskilt framträda i moderbolagets redovisningsmaterial, ändå i verkligheten ha en väsentlig inverkan på moderbolagets ställning.

Man kan alltså inte enbart av de olika koncernbolagens årsredovisningar få en klar bild av koncernens ställning. Detsamma gäller i hög grad möjligheterna att bedöma koncernens rörelseresultat på grundval av koncernbolagens årsredovisningar. I koncernförhållanden finns nämligen möjligheter att genom transaktioner av olika slag mellan koncernbolagen fördela koncernresultatet efter gottfinnande. Allmänna regler hindrar inte moderbolaget från att låta förlust uppkomma på dotterföretags rörelse för att möjliggöra redovisning av vinst på moderbolagets eller annat dotterföretags rörelse.

En grundprincip inom aktiebolagsrätten är att vinstutdelning får ske endast om enligt bolagets balansräkning vinst föreligger på bolagets rörelse i dess helhet. Uppstår vinst och förlust på olika rörelsegrenar, kan endast den överskjutande vinsten utdelas. Eftersom koncernbolagen är särskilda rättssubjekt ger de allmänna reglerna om balansräkningen inte något skydd mot att ett koncernbolag utdelar den vinst som finns enligt dess balansräkning utan hänsyn till uppkommen förlust hos annat koncernbolag.

De nyssnämnda transaktionerna mellan koncernbolagen kan innebära att rent fiktiva vinster redovisas och utdelas. Om orealiserade och kanske orealiserbara värdehöjningar på tillgångar hos bolaget redovisas som vinst och utdelas, hotas bolagets soliditet och ytterst dess existens. Antag att ett koncernbolag överlåter viss tillgång till ett annat koncernbolag till ett pris som överstiger det bokförda värdet hos säljaren. I så fall uppkommer en bokföringsmässig vinst för säljaren. En sådan bokföringsmässig vinst bör inte kunna utdelas eftersom den sålda tillgången fortfarande tillhör koncernen och vinsten i förhållande till koncernen är orealiserad. Risken för sådana internvinsttransaktioner är uppenbar med hänsyn till att priset på varan kan mer eller mindre godtyckligt bestämmas av den gemensamma ledningen.

Möjligheterna att i koncernförhållanden manipulera med koncernbolagens ekonomiska ställning och rörelseresultat utgör naturligtvis ett hot inte bara mot de anställda utan också mot den aktieköpande allmän-

heten och mot bolagets borgenärer som riskerar att köpa aktier i resp. ge lån till koncernbolag vilkas reella ställning är långt sämre än bokföringen ger sken av.

Redan de nu angivna omständigheterna visar att det finns behov av att i aktiebolagslagen ha särskilda regler om koncerner. Sådana finns i gällande lag och utredningen föreslår också särskilda bestämmelser om koncernförhållanden.

Frågan vilken koncerndefinition som skall väljas sammanhänger med vilka regler som skall knytas till definitionen. Det står utan vidare klart att särskilda bestämmelser behövs för att i koncernförhållanden ge aktieägare, anställda, borgenärer, annan tredje man och det allmänna en insyn som såvitt möjligt svarar mot vad som gäller i enskilda aktiebolag. De viktigaste reglerna härvidlag är självfallet de som gäller koncernredovisningen men även reglerna om revisionen, skyddet för det bundna kapitalet och minoritetsskyddet m. m. måste uppmärksammas. Till reglernas innehåll återkommer jag i det följande.

Aktiebolagsutredningens bestämning av koncernbegreppet, som i huvudsak lämnats utan erinran vid remissbehandlingen, innebär i sak knappast någon avvikelse från gällande rätt. Om ett aktiebolag äger så många av aktierna i ett annat aktiebolag att det har mer än hälften av rösterna för samtliga aktier, är enligt utredningsförslaget det förra bolaget moderbolag och det senare dotterbolag. Detsamma gäller om ett aktiebolag annars på grund av aktieinnehav eller avtal har ett bestämmande inflytande över ett annat aktiebolag och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet.

För egen del anser jag att den föreslagna koncerndefinitionen i huvudsak är väl avvägd. Med anledning av vad ett par remissinstanser framfört (se avsnitt 12.4) vill jag framhålla, att koncerndefinitionen förutsätter, att moderföretaget utgörs av ett svenskt aktiebolag, som omfattas av den föreslagna aktiebolagslagen. De olika reglerna i lagförslaget om koncerner är nämligen, liksom även motsvarande bestämmelser i gällande lag, uppbyggda så att reglerna främst är riktade till moderföretaget, som alltså måste omfattas av lagen. Detta betyder att exempelvis reglerna om koncernredovisning inte kommer att gälla, om moderföretaget är en ekonomisk förening, en stiftelse eller ett handelsbolag. I och för sig kan goda skäl anföras för att koncernredovisning bör avges även i fråga om sådana företagsgrupper. Bestämmelser härom bör emellertid i så fall inte tas in i aktiebolagslagen utan i de särskilda lagar som gäller för de olika moderföretagen. Det är min avsikt att senare i år begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga för översyn av dels lagen om handelsbolag och enkla bolag, dels lagstiftningen om stiftelser. Frågan om vilka följdändringar i lagen om ekonomiska föreningar som aktualiseras av förslaget till ny aktiebolagslag kommer att undersökas närmare inom justitiedepartementet. I dessa sammanhang får man

överväga frågan om koncernredovisning för företagsgrupper, där moderföretaget utgörs av ekonomisk förening, handelsbolag eller stiftelse.

Vad jag nyss anförde innebär också att utländska moderbolag med dotterbolag i Sverige inte träffas av de föreslagna bestämmelserna om koncernförhållanden. Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen har ansett det ogörligt att utsträcka koncernreglerna också till utländska moderbolag. Jag är för min del benägen att tro att det inte är praktiskt möjligt att låta koncernreglerna gälla direkt även för utländska moderbolag. För dessa tillämpas ju den associationsrättsliga lagstiftning, som gäller i moderbolagets hemland, och mycket svårlösta problem skulle uppkomma, ifall den svenska aktiebolagslagen skulle utsträckas till att gälla, åtminstone delvis, även utländska bolag. En annan sak är att det finns anledning att få till stånd en ökad insyn i de utländska koncerner som genom dotterbolag driver verksamhet här i landet. Den frågan utreds f. n. av utredningen (Ju 1973: 17) om utländska övertaganden av svenska företag. I avvaktan på resultatet av detta utredningsarbete är jag inte beredd att ta slutlig ställning till hithörande frågor.

Ett svenskt aktiebolag kan ha dotterföretag som inte är svenskt aktiebolag. Aktieinnehav i utländska aktiebolag eller innehav av andelar i därmed jämförliga företagsformer skall enligt utredningen utan uttrycklig lagbestämmelse härom, liksom enligt gällande rätt, grunda koncernförhållande under samma förutsättningar som när det gäller innehav av aktier i svenska aktiebolag. En analog tillämpning av lagens koncernregler anses också, liksom f. n., vara påkallad när det gäller andra dotterföretag än aktiebolag såsom handelsbolag, kommanditbolag, ekonomiska föreningar och motsvarande utländska företagsformer. Jag delar uppfattningen att koncerndefinitionen bör inkludera även sådana företagskonstellationer. Detta bör, som några remissinstanser påpekar, komma till uttryck i lagtexten.

Med anledning av att ett par remissinstanser tagit upp några speciella problem beträffande koncernreglerna vill jag framhålla, att bolag som äger s. k. gemensamma dotterbolag eller 50/50-bolag i allmänhet genom avtal särskilt reglerar hur bestämmanderätten i detta skall utövas. Innebär sådan reglering att parterna endast gemensamt kan besluta i dotterbolagets angelägenheter bör båda parter vid tillämpningen av koncernreglerna anses som moderbolag. Det betyder att det i dessa fall finns flera moderbolag till ett dotterbolag med påföljd att varje moderbolag måste ta med dotterbolaget i sin koncernredovisning. Detsamma bör gälla i den av advokatsamfundet anförda situationen då två eller flera aktiebolag driver utvecklingsarbete genom ett särskilt bolag. Däremot anser jag att den omständigheten att ett aktiebolag förvärvar konvertibla obligationer, som utgivits av ett annat aktiebolag, inte kan konstituera ett koncernförhållande. Obligationsinnehavet ger nämligen inte någon rätt att delta i bolagets förvaltning. Normalt får obligationsinne-

havarna inte heller någon sådan andel i resultatet som förutsätts i koncerndefinitionen. Självfallet kan dock ett koncernförhållande uppkomma när obligationerna byts ut mot aktier. Slutligen bör nämnas att det, som LRF påpekat, kan förekomma mycket invecklade företagskonstellationer där olika bolag äger aktier i varandra enligt ett synnerligen komplicerat system. I den mån det reella läget är det att ett bolag i en sådan konstellation kan i kraft av sitt aktieinnehav behärska de andra bolagen får en koncern anses föreligga. Så synes exempelvis vara fallet i det av LRF angivna exemplet (se avsnitt 12.4).

Vad härefter gäller vilka särregler som skall bli tillämpliga på företag som enligt definitionen ingår i en koncern är som jag tidigare nämnt koncernredovisningsreglerna de självklart viktigaste.

Gällande lag uppställer krav på att vissa upplysningar rörande förhållanden inom koncern skall lämnas i moderbolagets redovisning. Utöver en särskild koncernredovisning, av vilken resultatet av koncernens verksamhet skall framgå, är således moderbolag skyldigt att i sin årsredovisning särskilt specificera innehav av aktier i dotterbolag, fordran resp. skuld till dotterbolag, räntor till och från dotterbolag samt vissa ansvarsförbindelser inom koncernen.

Då det gäller sådana upplysningar om koncernen som skall ingå i moderbolagets årsredovisning och alltså faller utanför den egentliga koncernredovisningen innebär utredningens förslag ingen ändring i sak i förhållande till gällande bestämmelser. Ingen remissinstans har kommenterat bestämmelserna. För egen del biträder jag i dessa avseenden utredningens förslag. Jag vill emellertid framhålla, att omfattningen av de uppgifter som skall lämnas i redovisningen för moderbolaget helt naturligt är avhängig av de krav man vill ställa på den sammanfattande redovisningen för koncernen.

Den särskilda koncernredovisningen består enligt gällande lag av koncernbalansräkning eller koncernredogörelse. Moderbolaget har valfrihet mellan dessa båda handlingar. Av handlingarna skall, som jag nämnt, resultatet av koncernens verksamhet framgå. I fråga om koncernbalansräkningen finns inga andra formföreskrifter än ett stadgande om att den skall vara ett sammandrag av alla koncernbolagens balanser upprättat enligt bokföringsmässiga grunder och med iakttagande av god köpmannased. Koncernredogörelsen, som är avsevärt mindre omfattande, skall genom angivande av vissa delposter för moderbolag resp. dotterbolag möjliggöra en beräkning av koncernens disponibla vinstmedel.

Även enligt utredningens förslag skall koncernredovisningen bestå av antingen koncernbalansräkning eller koncernredogörelse. I förslaget begränsas emellertid användningen av koncernredogörelse till sådana fall, då det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda omständigheter är påkallat. Handlingarna skall liksom f. n. inte offentliggöras. Den i koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen an-

givna vinsten kommer således huvudsakligast att vara en vägledning för bolagsledningen och revisorerna vid bedömningen av tillåten utdelning i moderbolaget. I moderbolagets förvaltningsberättelse skall emellertid lämnas vissa upplysningar om resultatet av koncernens verksamhet, främst sett som ett underlag för bolagsstämmans beslut om vinstutdelningen.

Ett par remissinstanser uttalar sig för att moderbolag obligatoriskt skall upprätta koncernbalansräkning, vilken också bör göras offentligt tillgänglig i enlighet med andra redovisningshandlingar. Näringslivet å andra sidan instämmer i den avvägning utredningen föreslagit i fråga om när koncernbalansräkning resp. koncernredogörelse skall upprättas. Bokföringsutredningen framhåller emellertid att en tillfredsställande bild av koncernens resultat och resurser och av de interna transaktionerna mellan koncernens företag inte kan erhållas utan att balansräkningen kompletteras med en resultaträkning för koncernen. Med hänsyn till den utveckling som förevarit på detta område bör enligt denna utredning tiden också vara mogen att kräva offentlighet i fråga om koncernredovisningen. LO understryker också kravet på att koncernredovisningen skall vara lika fullständig som moderbolagsredovisningen.

I fondbörsutredningens och samarbetsutredningens förslag till lag om redovisningsbestämmelser för större aktiebolag upptas krav på att koncernredovisning omfattande såväl koncernresultaträkning som koncernbalansräkning skall upprättas av de s. k. aktiemarknadsbolagen. Alternativet med koncernredogörelse skall inte vara tillåtet. Koncernredovisningen skall vara offentligt tillgänglig. Dessa utredningars förslag bygger på den praxis som på senare år utvecklats bland de större bolagen, vilka sålunda regelmässigt lämnar en omfattande koncernredovisning. För vissa fall föreslås undantag från redovisningskravet, nämligen om dotterbolagen är av så underordnad betydelse att de saknar egentligt intresse vid sidan av moderbolagets redovisning. Utredningarna föreslår sålunda undantag från kravet på utvidgad koncernredovisning om varken nettovärdet av moderbolagets tillgångar till mer än en fjärdedel utgörs av fordringar hos eller aktier i dotterbolag eller koncernens omsättningssumma överstiger moderbolagets med mer än en tredjedel av denna.

I en reservation till samarbetsutredningens betänkande har de fackliga representanterna i utredningen förordat att fullständig koncernredovisning skall avges inte bara av aktiemarknadsbolag utan av alla moderbolag som tillsammans med dotterbolag har mer än 1 000 anställda. Reservanterna har vidare i fråga om de uppgifter som skall ingå i en koncernredovisning förordat att koncernens bruttoomsättningssumma, totalvinst, totala lönesumma och sysselsättning anges ävensom andelen interna leveranser, både i form av inköp och försäljning mellan ett koncernbolag och den övriga koncernen, samt att de koncernföretag som

arbetar internationellt skall ange koncernens sysselsättning och totala lönesumma i Sverige resp. utlandet.

I några remissyttranden över sistnämnda utredningars förslag framhålls att koncernredovisning i princip bör upprättas av alla koncerner men att undantag möjligen bör göras för dotterbolag av underordnad betydelse. LO har anslutit sig till den nämnda reservationen.

För egen del vill jag stryka under att ändamålet med en koncernredovisning i första hand är att klarlägga koncernens årsresultat. Det är sålunda nödvändigt att utreda vad som är den realiserade vinsten i koncernen som helhet. Endast sådan vinst är disponibel för utdelning. För att kunna fatta riktiga beslut om koncernens bundna och fria egna kapital är det enligt min mening av utomordentlig betydelse att man har ett så fullständigt material som möjligt till sitt förfogande. Koncernredovisningen har emellertid betydelse inte endast som underlag för bedömning av vinstutdelningen. För bl. a. de anställda och för borgenärer måste det vara ett vitalt intresse att få en så långt möjligt rättvisande bild av transaktioner inom en koncern och varje koncernföretags förhållande till koncernen som helhet. Det sagda leder enligt min mening till att i princip inom alla koncerner bör upprättas såväl koncernresultaträkning som koncernbalansräkning. Som framhållits i något remissyttrande förhåller det sig så att någon större svårighet att få fram uppgifter för en koncernresultaträkning inte kan anses föreligga i någon koncern, oavsett dess storlek. Det erforderliga materialet måste ändå tas fram och ställas samman i samband med att koncernbalansräkningen görs upp. Det måste dessutom enligt min mening vara arbetstekniskt naturligt att upprätta de båda redovisningshandlingarna samtidigt och parallellt.

Jag förordar således att så snart en koncern enligt den tidigare nämnda definitionen föreligger, så skall moderbolaget avge koncernredovisning, bestående av såväl koncernresultaträkning som koncernbalansräkning. Denna redovisning bör, för att uppfylla berättigade krav på insyn, läggas fram på bolagsstämma och offentliggöras genom insändande till registreringsmyndigheten. Med denna reglering uppnås också att en vidgad bedömning av varje enskilt dotterföretag kan ske mot bakgrund av en sammanfattande koncernredovisning. Sålunda kommer därmed uppgift att lämnas om koncernens bruttoomsättningssumma, nettovinst och dess totala lönesumma. Som närmare redovisas i specialmotiveringen innebär mitt förslag vidare att internationellt verksamma koncerner måste ange lönesumma och sysselsättning fördelat på Sverige resp. olika länder utomlands. Den reglering jag förordar innebär emellertid att den som läser ett dotterföretags redovisning har att gå till moderbolagets årsredovisning med koncernbokslut för att få hela bilden över den helhet i vilken dotterföretaget ingår. Under remissbehandlingen har framställts krav på en mer omfattande redovisning i dotterbolag

av koncernförhållanden. Ett dotterbolag förfogar emellertid normalt inte över det informationsmaterial som behövs för att upprätta en fullständig koncernredovisning. Och i den mån dotterbolaget har sådant material skulle det innebära ett betydande dubbelarbete, om både moderbolaget och dotterbolaget avgav koncernredovisning. Jag är därför inte beredd att tillmötesgå det nyssnämnda kravet. Däremot anser jag det vara en naturlig följd av de utvidgade koncernredovisningsbestämmelserna att insynen i koncernförhållanden underlättas genom att dotterbolag åläggs uppge namnet på sitt moderbolag eller moderbolag till detta. Jag förordar därför en särskild regel av detta innehåll.

LO har vidare yrkat att såväl moderbolag som dotterbolag skall åläggas ange andelen interna leveranser inom koncernen avseende såväl inköp som försäljning. Därigenom underlättas bedömningen av lönsamhet och framtidsutsikter för varje självständig del av koncernen. Jag anser det vara väl i linje med olika intressenters behov av insyn i koncernförhållanden att de enskilda koncernbolagens grad av beroende utifrån i förhållande till koncernberoendet framgår av den offentliga redovisningen. Jag förordar därför en bestämmelse av innehåll att moderbolag och dotterbolag skall ange den andel av årets inköp och försäljning som avser andra företag inom samma koncern.

Ett par remissinstanser har i yttrande över fondbörsutredningens förslag förordat att som komplettering till koncernuppgifterna motsvarande redovisningshandlingar för de större dotterbolagen tas in i moderbolagets årsredovisning. Härmed torde avses att i moderbolagets årsredovisning skall tas in avskrift av de större dotterbolagens resultat- och balansräkningar. Jag anser inte behov föreligga av en lagreglering i denna fråga. Redan nu torde läget vara sådant att större aktiebolag som avger fullständig koncernredovisning också lämnar den efterlysta dotterbolagsredovisningen. Enligt min mening finns det inte skäl att i lag uppställa krav på en sådan utvidgad redovisningsskyldighet. Uppgifterna finns ju dock tillgängliga i dotterföretagets årsredovisning. Den fortgående utvecklingen av god redovisningspraxis på detta område bör ändå leda till en alltmer utvidgad dotterbolagsredovisning.

Jag har i föregående avsnitt (13.9) förordat att bolag som är skyldigt att anlita auktoriserad revisor skall åläggas att redovisa lagerreservens storlek och förändring samt att upprätta finansieringsanalys. Om moderbolag tillsammans med dotterbolag har sådan storlek som förutsätts i de föreslagna reglerna om skyldighet att anlita auktoriserad revisor bör uppgift om koncernens lagerreserv samt finansieringsanalys tas in i koncernredovisningen.

Koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen skall var för sig utgöra ett sammandrag av moderbolagets och dotterföretagens resultaträkningar resp. balansräkningar. Sammandragen skall uppgöras med

iakttagande av god redovisningssed och i övrigt med beaktande av de särskilda bestämmelser som gäller för den offentliga årsredovisningen. Väsentligt vid uppgörande av dessa handlingar är att hänsyn måste tas till interna mellanhavanden. Det är sålunda framför allt viktigt att s. k. internvinster elimineras för att rättvisande uppgifter om koncernens ställning och resultat skall erhållas. Med internvinst förstås vinster på överlåtelser av tillgångar inom koncernen, vilka på balansdagen inte förbrukats inom koncernen eller försålts till köpare utanför koncernen. Metoden för att åstadkomma sådan eliminering är i praxis skiftande och olika vägar finns att uppnå ett rättvisande resultat. Jag avser inte att här uppehålla mig vid den tekniska utformningen av hur eliminering av olika interna transaktioner eller inbördes aktieinnehav bör tillgå utan anser att denna fråga bör överlämnas åt pågående utveckling av praxis. Helt klart är att den av mig förordade utvidgade redovisningsskyldigheten kommer att ställa stora krav på bolagen och dess revisorer. Jag anser emellertid att detta är en naturlig utveckling då det gäller att i linje med vad jag förordat i fråga om den allmänna årsredovisningen finna former för att tillgodose berättigade anspråk på en så öppen och inträngande redovisning som möjligt.

Mitt förslag innebär sålunda att så snart ett koncernförhållande föreligger så skall fullständig koncernredovisning avges av moderbolaget. Detta medför att moderbolag som i och för sig är dotter till annat bolag också skall lämna sådan redovisning.

Några remissinstanser ifrågasätter om inte möjlighet till dispens från kravet på en utvidgad koncernredovisning bör finnas. Enligt min mening måste utgångspunkten vara att skyldigheten att avge fullständig koncernredovisning skall gälla alla koncerner och avse alla företag i koncernen. I vissa fall torde det dock inte kunna undvikas att dotterföretag kanske helt utesluts från redovisningen. Typfallet är det då svårigheter föreligger att få fram meningsfulla uppgifter om utländska dotterföretag på grund av lagstiftningen i det land där det är verksamt. Olika värderingsprinciper kan t. ex. omöjliggöra en rättvisande redovisning av koncernförhållandet. Enbart den omständigheten att dotterföretaget är av ringa betydelse för koncernen som helhet eller bedriver en från koncernen i övrigt skild verksamhet bör emellertid inte vara grund för att utesluta detsamma. Om moderbolaget anser sig nödsakat att göra avvikelser från den fullständiga koncernredovisningen, måste emellertid en redogörelse lämnas för gjord avvikelse ävensom anledningen därtill. Redogörelsen bör upptas i moderbolagets förvaltningsberättelse.

Koncernredovisningen är enligt min mening utifrån olika aspekter så betydelsefull att, såsom ifrågasatts i ett remissyttrande, anledning inte finns att för speciella situationer medge undantag från kravet på offentliggörande.

För att en meningsfull koncernredovisning skall kunna uppnås, erfordras naturligen att alla företag i koncernen har samma räkenskapsår. Aktiebolagsutredningen har skärpt den gällande bestämmelsen om att koncernbolag såvitt möjligt bör ha samma räkenskapsår. Förslaget stadgar, att särskilda omständigheter måste föreligga för att påkalla användande av olika räkenskapsår inom koncernen. Utredningen har i motiven till detta stadgande framhållit att undantag från huvudregeln är aktuellt endast i sällsynta fall, t. ex. kan svårighet att samordna räkenskapsåren föreligga, då det är fråga om utländska dotterföretag. Enbart skattemässiga fördelar av olika räkenskapsår bör sålunda enligt utredningen inte kunna godtas som skäl för avvikelse. Näringslivet, som accepterat det föreslagna stadgandet, har ansett att sistnämnda motivuttalande leder till en alltför restriktiv tolkning av begreppet särskilda omständigheter. Andra remissinstanser har emellertid understrukit behovet av en entydig regel om att samma räkenskapsår skall tillämpas inom koncern och därför föreslagit att regeln skärps ytterligare.

Enligt min mening bör alla företag inom en koncern vara skyldiga att tillämpa samma räkenskapsår. Det av utredningen anförda exemplet med utländska dotterföretag visar emellertid att regeln inte kan göras helt utan undantag. Möjligheterna att använda olika räkenskapsår bör dock vara ännu mer begränsade än aktiebolagsutredningen föreslagit. Jag förordar därför en bestämmelse om att samma räkenskapsår skall användas inom koncern, såvida inte synnerliga skäl medför hinder häremot. Om något av koncernföretagen har annat räkenskapsår än koncernen i övrigt innebär detta å andra sidan inte att företaget kan undantas från koncernredovisningen per moderbolagets balansdag. Man bör i stället kunna kräva att månadsbokslut eller annat periodbokslut läggs till grund för en så fullständig koncernredovisning som möjligt.

I enlighet med aktiebolagsutredningens av remissinstanserna godtagna förslag förordar jag att såväl verkställande direktör som styrelsen skall ha ansvaret för koncernredovisningen och underteckna densamma.

Koncernredovisningsreglerna är så viktiga och samtidigt så invecklade att särskilda bestämmelser behövs om revision i koncernförhållanden. Revision av moderbolag bör sålunda i den omfattning god revisionssed bjuder avse — förutom sedvanlig granskning av bolagets årsredovisning och årsräkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning — även koncernredovisningen och koncernbolagens inbördes förhållanden i övrigt. Till följd av de utökade redovisningskraven bör därvid en särskild revisionsberättelse för koncernen upprättas. I denna bör finnas bl. a. uttalande huruvida koncernredovisningen upprättats i föreskriven ordning. För att tillförsäkra revisorerna bästa överblicken över koncernförhållandena bör, om det kan ske, minst en av moderbolagets revisorer också vara revisor i dotterbolaget. Vidare bör bolagsledningen i dotterbolag åläggas upplys-

ningsplikt gentemot moderbolagets revisorer. För företag som drivs i form av en koncern bör gälla samma kompetenskrav i fråga om revisorerna som om företaget drivits som ett enda aktiebolag. Det betyder att ett moderbolag måste anlita auktoriserad resp. godkänd revisor när visserligen inte moderbolaget ensamt men koncernföretagen sammanlagt är av den storlek som förut angetts (avsnitt 13.7) beträffande enskilda bolag.

För att skydda det egna kapitalet bör det principella förbudet för aktiebolag att äga egna aktier gälla även aktier som ägs genom dotterbolag.

Grundtanken bakom särskilda bestämmelser om koncernredovisning är att de skall utgöra skyddsregler mot för stor vinstutdelning i moderbolaget. De olika företagen i en koncern är nämligen juridiskt och ekonomiskt så sammanflätade, att man måste se koncernen som en enhet. I gällande lag stadgas därför att i moderbolag får av vinsten inte utdelas så stort belopp, att utdelningen med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet får anses stå i strid mot god affärssed. Utredningsförslaget upptar ett i sak överensstämmande stadgande om utdelning i moderbolag. Bestämmelserna har inte kommenterats under remissbehandlingen. För egen del finner jag det självklart att vinstutdelning inte bör få företas i sådan omfattning att koncernens bundna kapital kan komma att tas i anspråk. För företag som drivs i form av en koncern bör därför samma vinstutdelningsmaximum gälla som om företaget drivits som ett enda aktiebolag. En följd av att koncernredovisningen enligt mitt förslag bygger på ett koncernbokslut är att villkoren för vinstutdelningen i moderbolag kan knytas direkt till detta bokslut. Jag föreslår därför ett för alla koncerner principiellt stadgande av innebörd att moderbolag inte får utdela mer än årsvinsten och övrigt fritt eget kapital i koncernen efter avdrag för balanserad förlust och avsättning av belopp som skall avsättas till reservfond eller eljest innehållas, allt i huvudsak grundat på vad fastställd koncernbalansräkning utvisar. Till ytterligare bestämmelser om vinstutdelningen återkommer jag i specialmotiveringen.

En del av minoritetsskyddet utgörs av skyldigheten för styrelsen och verkställande direktör att på begäran av aktieägare på bolagsstämma meddela till buds stående upplysningar angående förhållanden som kan inverka på bedömandet av bolagets årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärende på stämman. Upplysningsplikten bör omfatta även bolagets förhållande till annat företag i koncernen.

Slutligen behövs för koncernförhållanden vissa andra regler som kommer att redovisas närmare i specialmotiveringen. Styrelseledamots och verkställande direktörs upplysningsplikt rörande sitt aktieinnehav i bolaget bör sålunda avse även aktier i bolag i samma koncern. Blir aktiebolag moderbolag, bör dess styrelse underrätta dotterbolagets styrelse

härom. Dotterbolagets styrelse bör åläggas upplysningsskyldighet i förhållande till moderbolagets styrelse för att ge moderbolaget möjlighet att upprätta koncernredovisning. Med hänsyn till att förbudet att äga egna aktier inte är absolut bör föreskrivas särskilt att sådana aktier inte får företrädas på bolagsstämma. Bolaget får således bl. a. inte rösta för egen aktie. Slutligen behövs vissa regler om likvidation och fusion i koncernförhållanden.

De särbestämmelser rörande koncernförhållanden som jag sålunda föreslår överensstämmer, med de avvikelser i fråga om koncernredovisning jag tidigare redogjort för, i allt väsentligt med gällande lag och utredningsförslaget, vilket i dessa delar i huvudsak lämnats utan erinran under remissbehandlingen.

14 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till aktiebolagslag.

Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Som aktiebolagsutredningen föreslagit bör en särskild promulgationslag upprättas. Förslag härom liksom även om följdändringar i annan lagstiftning kommer att framläggas inom kort.

15 Specialmotivering

I överensstämmelse med vedertagen lagstiftningsteknik börjar ny paragrafnumrering i varje särskilt kapitel. Samma teknik används i de finska och norska departementsförslagen under det att den danska lagen bibehåller den av utredningarna valda tekniken med löpande paragrafnumrering i hela lagtexten. Vid departementsförhandlingarna har man enats om att inte eftersträva en enhetlig paragrafindelning. Däremot är kapitelindelningen i stor utsträckning densamma i de nordiska departementsförslagen.

Departementsförslaget innehåller ett flertal bestämmelser om kungörande i Post- och Inrikes Tidningar och/eller ortstidning. Bestämmelserna överensstämmer i sak med gällande lag.

I en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria (Ds Ju 1974: 2) föreslås vissa ändringar i nuvarande regler i olika författningar om kungörande. Promemorieförslaget torde komma att föranleda proposition under år 1975. Det kan då också visa sig nödvändigt att göra vissa jämkningar i reglerna om kungörande i förevarande lagförslag.

1 kap. Inledande bestämmelser

Kapitlet, som väsentligen överensstämmer med utredningsförslaget, innehåller dels vissa bestämmelser om lagens tillämpningsområde och vissa grunddrag i aktiebolagens juridiska karaktär, dels en koncerndefinition.

1 §

Lagens bestämmelser gäller både stora och små företag som drivs i aktiebolags form (jfr prop. 1973: 93 s. 89). Vissa bestämmelser är emellertid givna endast för större bolag och även en del av lagens övriga bestämmelser är av sådan karaktär att de i praktiken inte blir tillämpliga på aktiebolag med en liten rörelse och omsättning.

För vissa aktiebolag gäller särskilda regler. Så är fallet med bl. a. bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag. Att den särskilda lagstiftning som finns i fråga om vissa bolag ersätter reglerna i den allmänna aktiebolagslagen följer av den allmänna principen att speciallag tar över allmän lag. Någon särskild bestämmelse härom behövs inte.

I *första stycket* slås fast att delägarna i aktiebolag inte svarar personligen för bolagets förbindelser. Bestämmelsen i gällande lag att aktieägare, som till fullo betalt sin aktie, inte är skyldig att göra ytterligare tillskott har utmönstrats utan att någon ändring i sak åsyftats.

Med anledning av att LRF förordat att det skall vara möjligt att i bolagsordning föreskriva att aktieägare skall ha leveransplikt c. d. vill jag erinra om att det enligt gällande rätt är möjligt att i bolagsordningen ta in bestämmelser om att aktieägare skall ha rätt att utnyttja bolagets egendom, tillgodogöra sig tjänster av bolaget etc. Det torde emellertid inte vara möjligt att ålägga aktieägarna skyldighet att mot avgift begagna sig av sådana förmåner. I utländsk rätt finns exempel på sådana bestämmelser. Enligt den tyska aktiebolagslagen kan aktieägare genom bolagsordningen åläggas vissa biförpliktelser. I syfte att begränsa detta undantag från principen att aktieägare endast skall svara för tecknade aktiebelopp uppställs emellertid i den tyska lagen flera förutsättningar för att en sådan bestämmelse om biförpliktelser skall få införas i bolagsordningen.

Enligt min uppfattning kan bestämmelser om biförpliktelse innebära en uppluckring av principen att aktieägarna inte skall vara skyldiga att för sina aktier tillskjuta mer än vad de åtagit sig genom aktieteckning. Det skulle fordras en ganska ingående reglering för att motverka den risken.

Jag anser att det inte finns tillräckligt vägande praktiska skäl för att införa regler om biförpliktelser motsvarande dem som finns i den tyska lagen. Den av LRF förordade ordningen har därför inte genomförts i departementsförslaget.

Enligt *andra stycket* skall aktiebolag ha ett i aktier fördelat aktiekapital som skall uppgå till minst 50 000 kr. Aktierna skall lyda på lika belopp. Aktiekapitalets storlek har jag motiverat i prop. 1973: 93 till vilken jag hänvisar.

Utredningen föreslår att aktierna skall vara minst tre. Näringslivet, Svensk industriförening och advokatsamfundet påpekar emellertid att enmansbolag är tillåtna och att det därför knappast finns skäl att kräva att antalet aktier skall vara minst tre. Jag ansluter mig härtill. Jag vill tillägga att enligt mitt förslag aktiebolag kan bildas med endast en stiftare. Föreskriften om minst tre aktier har därför fått utgå i mitt förslag.

Mitt förslag, liksom utredningsförslaget, innebär vissa andra skillnader i förhållande till gällande lag. Regeln om att stiftare skall vara skyldig att teckna aktier har sålunda slopats liksom föreskriften om en undre gräns för akties nominella belopp. Vissa bestämmelser i gällande lag har dessutom utmönstrats utan att någon ändring i sak åsyftats. Så är fallet när det gäller reglerna om att aktiekapitalet bestäms i svenskt mynt, att aktie in dubio skall betalas kontant, att aktie är odelbar mot bolaget och att bolaget är skyldigt att ufärda aktiebrev.

Kravet i gällande lag på ett visst minimibelopp för aktie motiverades med att en osund aktiespekulation bland allmänheten därigenom skulle kunna motverkas. Jag har i den allmänna motiveringen (13.3) stannat för att bestämmelserna om minimibelopp kan slopas men att vissa skyddsregler rörande inbetalning av aktiekapitalet bör ges. Det blir således möjligt att utställa aktier på mycket låga nominella belopp. Detta innebär en smidigare ordning än det nuvarande systemet enligt vilket det nominella beloppet i princip skall uppgå till minst 50 kronor. En bestämmelse om ett minsta nominellt belopp kan nämligen medföra praktiska svårigheter i samband med höjning eller nedsättning av aktiekapitalet.

I de flesta amerikanska delstater tillåts aktier som inte har något nominellt belopp utan endast representerar en procentandel av aktiekapitalet, s. k. "no par value shares". Aktier av denna typ finns emellertid varken i England, Frankrike eller Västtyskland eller i de övriga nordiska länderna. Jag har inte funnit anledning att föreslå att sådana aktier introduceras hos oss.

Det kan i detta sammanhang anmärkas att departementsförslaget inte innehåller några särskilda bestämmelser om delning av aktier. En uppdelning av aktier kan emellertid genomföras genom ändring av bolagsordningen. Jag har inte funnit anledning att föreslå något särskilt förfaringssätt för att genomföra en sådan uppdelning.

Departementsförslaget bygger, som nyss nämnts, på att den andelsrätt i bolaget som aktien motsvarar inte kan med verkan mot bolaget delas i andelar. Aktie kan visserligen vara föremål för samäganderätt men i förhållande till bolaget måste samägarna uppträda enhetligt.

Principen om akties odelbarhet innebär vidare att de i aktien ingående rättigheterna i bolaget inte kan skiljas från aktien. Detta hindrar inte att överlåtelse kan äga rum av vissa särskilda, ur aktien uppkomna anspråk, t. ex. anspråk på vinstutdelning eller på fondaktier. Lagen förutsätter ju att överlåtelse av utdelningskuponger och emissionsbevis kan ske. Däremot kan en totalavhändelse inte ske av den i aktien ingående rättighet som är grunden till sådant anspråk, t. ex. rätten till andel av bolagets vinst. Den ekonomiska rätt som en aktie representerar kan inte heller skiljas från den rätt att delta i bolagets förvaltning som tillkommer en aktieägare. Aktieägare tillkommande rösträtt får sålunda inte överlåtas separat (jfr NJA 1972 s. 29). En annan sak är att en aktieägare med bindande verkan kan ingå avtal med annan om hur rösträtten skall utövas. Ett sådant avtal är dock bara bindande mellan avtalsparterna. I förhållande till bolaget får det ingen betydelse, om aktieägaren röstar i strid med avtalet. Jag vill i detta sammanhang peka på att 9 kap. 2 § bygger på att rösträttsfullmakt när som helst kan återkallas. Detta kan sägas vara ett uttryck för principen att avtalet är bindande mellan parterna men inte i förhållande till bolaget.

2 §

Jag har i den allmänna motiveringen (13.10) utförligt kommenterat den koncerndefinition som upptagits i denna paragraf. Jag hänvisar till vad jag i det sammanhanget har anfört.

2 kap. Aktiebolags bildande

Utredningsförslaget innehåller ett kapitel betecknat Aktiebolags bildande vilket handlar om förfarandet vid bolagsbildning. Vidare upptas i utredningsförslaget ett särskilt kapitel om inbetalning av aktiekapital. I detta senare kapitel ges också regler om inbetalning på aktie som tecknats vid nyemission. För egen del har jag funnit det lämpligare att hålla isär reglerna om bolagsbildning från bestämmelserna om nyemission. I andra kapitlet i mitt förslag intas därför dels regler om förfarandet vid bolagsbildning, dels bestämmelser om inbetalning av aktiekapital vid bolagsbildning. I 4 kap. i mitt förslag finns bestämmelser om förfarandet vid nyemission och om inbetalning på aktier som tecknats vid nyemission. Det särskilda kapitlet om inbetalning av aktiekapital har alltså fått utgå i mitt förslag. Jag anser att den av mig valda lagstiftningstekniken är mer överskådlig och lättillgänglig än utredningens. Vid de nordiska överläggningarna har man från finsk och norsk sida förklarat sig dela denna uppfattning.

När det gäller den av utredningen föreslagna dispositionen av kapitlet om bolagsbildning har jag vissa invändningar. Bl. a. har, som hovrätten för Västra Sverige påpekar, bestämmelserna om bolagsordningen, som ju reglerar bolagets fortsatta verksamhet, i utredningens förslag

sammanförts med regler om stiftelseurkunden som direkt tar sikte på själva bolagsbildningen. Jag förordar att kapitlet i stället inleds med en bestämmelse om antalet stiftare och stiftarnas kvalifikationer. Därefter följer en bestämmelse utan direkt motsvarighet i utredningsförslaget vilken slår fast det principiella förbudet mot emission av aktier till underkurs. I 3 och 4 §§ ges föreskrifter om stiftelseurkundens inkl. bolagsordningens innehåll. I 3 § regleras bara själva bolagsbildningen medan 4 § innehåller bestämmelser som är nödvändiga för att reglera bolagets verksamhet sedan det väl har bildats. Härefter följer övriga bestämmelser i den ordning som de kan antas bli aktuella vid en bolagsbildning.

1 §

Paragrafen upptar bestämmelser om stiftare.

Gällande rätt. Enligt gällande lag skall det finnas minst tre stiftare. Stiftare skall vara myndig, i landet bosatt svensk medborgare. Svenska staten, svensk kommun, svenskt aktiebolag och ömsesidigt försäkringsbolag, svensk ekonomisk förening och svenskt handelsbolag, i vilket varje obegränsat ansvarig bolagsman är myndig, här i riket bosatt svensk medborgare, kan också vara stiftare. Den som är omyndig eller försatt i konkurs kan inte vara stiftare.

Utredningen. Utredningen anser det vara av betydelse att flera personer har ansvaret för en bolagsbildning. Den föreslår därför att antalet stiftare skall vara minst tre. Däremot behålls inte i utredningsförslaget den nu gällande regeln att varje stiftare måste teckna aktier i bolaget.

Utredningen föreslår att minst två av stiftarna skall vara bosatta i Sverige såvida inte dispens ges. Med i Sverige bosatt person likställs svenska staten, svensk kommun, svenskt aktiebolag och ömsesidigt försäkringsbolag, svenskt handelsbolag, vari varje obegränsat ansvarig bolagsman är bosatt i Sverige, och svensk ekonomisk förening. Den som är omyndig eller försatt i konkurs kan inte vara stiftare.

Remissyttrandena. Kommerskollegium påpekar att utredningen har behållit gällande lags regler att stiftarna skall vara minst tre och motiverat detta med att det har en viss betydelse att flera personer bär ansvaret för bolagets bildande. Kollegiet finner inte den motiveringen vägande särskilt som enmansbolag skall vara tillåtna. Kollegiet förordar därför att aktiebolag skall kunna stiftas av en person. Detsamma förordas av *bankinspektionen, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, näringslivet, handelskammaren i Örebro län, Svenska försäkringsbolags riksförbund, LRF* och *advokatsamfundet.*

Näringslivet förutsätter att svensk bank och svenskt försäkringsbolag skall kunna vara stiftare. *Bankinspektionen* påpekar att även sparbanker bör kunna vara stiftare. Samma synpunkt framförs av *Svenska sparbanksföreningen.*

Föredraganden. Departementsförslaget utgår, liksom gällande lag, från att alla aktier i ett bolag kan ägas av en person. Mot den bakgrunden kan det ifrågasättas om det är rimligt att upprätthålla kravet på att det skall finnas tre stiftare av ett bolag. Man torde kunna utgå från att bolag i många fall kommer att stiftas av personer som mer eller mindre har till yrke att fungera som bolagsbildare. I sådana fall kommer ett krav på att det skall finnas tre stiftare bara att leda till att ett par anställda hos den professionelle bolagsbildaren medverkar vid bolagsbildningen. Jag anser inte att det är någon mening med att upprätthålla kravet på tre stiftare och föreslår därför att bolag skall kunna bildas av bara en stiftare.

I enlighet med vad som anförts i den allmänna motiveringen (13.7) beträffande verkställande direktör, styrelseledamot och revisor bör på stiftare ställas det kravet att han är svensk medborgare och bosatt i Sverige såvida inte dispens har lämnats. Liksom f. n. får den som är omyndig eller i konkurs inte vara stiftare.

Som stiftare bör kunna godtas alla slags svenska juridiska personer. Utredningen anför att det med hänsyn till den bristfälliga eller obefintliga lagstiftningen rörande stiftelser och ideella föreningar inte är tillrådligt att nu tillåta dem att vara stiftare. För egen del anser jag att reglerna om aktiekapitalets storlek och inbetalning är en tillräcklig garanti mot missbruk av rätten att bilda aktiebolag. När det gäller handelsbolag bör emellertid det villkoret ställas att varje obegränsat ansvarig bolagsman skall vara här i landet bosatt svensk medborgare för att handelsbolaget skall kunna godtas som stiftare. Dispens bör emellertid kunna lämnas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

2 §

Paragrafen innehåller förbud mot emission av aktie till underkurs.

Utredningsförslaget innehåller en bestämmelse om att vad för aktie skall betalas inte får understiga aktiens nominella belopp (13 § utredningsförslaget). Bestämmelsen, som har motsvarighet i gällande lag, gäller vid såväl bolagsbildning som nyemission.

Utredningens förslag bygger på principen att redovisningsreglerna om tillgångars värdering skall vara vägledande för värdering av apportegendom samt att övervärdering av apportegendom inte är tillåten. Svea hovrätt har under remissbehandlingen ifrågasatt om förbudet mot övervärdering av apportegendom kommit tillräckligt tydligt fram i utredningens förslag. Jag delar hovrättens uppfattning att denna viktiga princip bör komma till tydligare uttryck i lagtexten än vad som är fallet i utredningsförslaget. En övervärdering av apportegendom är, som jag anfört i den allmänna motiveringen (13.3), till nackdel inte bara för bolagets blivande fordringsägare utan också för aktieägare som betalar sina aktier kontant. Jag har därför funnit det nödvändigt att låta auk-

toriserad eller godkänd revisor yttra sig över värdet av apportegendom (9 §) innan bolaget registrerats. För att undanröja varje möjlighet till missförstånd rörande syftet med revisorernas granskning bör slås fast att värdet på tillskjuten eller övertagen egendom inte får sättas högre än verkliga värdet för bolaget.

Frågan vad slags egendom som kan godtas som apportegendom regleras i paragrafen så att som apportegendom inte får godtagas annan egendom än sådan som är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet. Det skall alltså vara frågan om egendom som bedöms vara användbar i bolagets rörelse och har en objektivt sett påtaglig betydelse för bolagets verksamhet. Föremål som har karaktären av personligt lösöre kan alltså normalt inte godtas som apportegendom. Självfallet fordras liksom enligt gällande rätt också att apportegendom är sådan att den kan redovisas som tillgång i bolagets balansräkning.

I enlighet med det anförda slås i *första stycket* fast det i och för sig självklara att stiftarna anger villkoren för bolagsbildningen. Att villkoren inte får stå i strid med lag eller annan författning behöver inte sägas särskilt. Vad för aktie skall betalas får enligt stycket ej understiga aktiens nominella belopp. Därmed avses givetvis inte bara kontant betalning utan också betalning genom apport. Skall aktie kunna tecknas med rätt eller plikt att mot aktien tillskjuta annan egendom än pengar eller skall egendom övertagas av bolaget mot annat vederlag än aktier, får värdet på apportegendomen inte sättas högre än det verkliga värdet för bolaget.

Första stycket avser också det fallet att som villkor för bolagsbildningen föreskrivs att bolaget skall överta egendom mot annat vederlag än aktier. Sådan egendom anses utgöra apportegendom. Av grunderna för förbudet mot teckning av aktier till underkurs följer att förbudet inte kan sättas ur spel genom att aktietecknare vid bolagsbildningen ges rätt att förvärva egendom från bolaget till underpris eller överlåta egendom till bolaget mot överpris.

Utredningsförslaget innehåller inga bestämmelser för det fall att förbudet mot teckning av aktier till underkurs åsidosätts. Enligt gällande lag torde teckning av aktie till underkurs vara ogiltig. Enligt min mening bör emellertid aktietecknaren under alla omständigheter vara skyldig att betala den tecknade aktiens nominella belopp. Även om han exempelvis med stiftarna avtalat om visst värde på apportegendomen, kan han alltså förpliktas tillskjuta resterande belopp, om revisorerna vid sin granskning enligt 9 § finner att apportegendomens värde understiger nominella beloppet. Detsamma gäller om egendomen är sådan att den överhuvudtaget inte kan godtas som apportegendom. Frågan om apportegendomens värde skall bedömas efter förhållandena vid tiden för bolagsbildningen.

I enlighet härmed slås i *andra stycket* fast att om aktie tecknas med

villkor, som strider mot första stycket, det nominella beloppet ändå skall betalas. Bestämmelsen innebär bl. a. att konkursförvaltare i händelse av aktiebolags konkurs kan kräva in felande belopp från aktietecknare när apporten varit undermålig.

3 §

Paragrafen ger föreskrifter om stiftelseurkund.

Enligt gällande lag skall stiftare av aktiebolag upprätta stiftelseurkund, förslag till bolagsordning, teckningslista, stiftelsekungörelse och — i vissa fall — stiftarberättelse. Handlingarna upprättas i två exemplar och undertecknas av stiftarna vilkas namnteckningar skall bevittnas. Vidare skall på stiftelseurkunden antecknas stiftarnas hemvist.

Enligt utredningsförslaget är endast en stiftelsehandling obligatorisk, nämligen stiftelseurkunden. Den skall vara dagtecknad och undertecknad av alla stiftare.

Utredningen föreslår vidare att stiftelseurkunden skall innehålla förslag till bolagsordning samt uppgifter om de belopp som skall betalas för varje aktie, tiden för aktiernas betalning samt — vid successivbildning — sättet och tiden för kallelse till konstituerande stämma.

I sak motsvarande bestämmelser finns i gällande lag med undantag dock för att sättet och tiden för kallelse till konstituerande stämma alltid skall anges i stiftelsehandlingarna. Förslaget tar inte upp någon motsvarighet till den gällande regeln att stiftelseurkunden skall ange inom vilken tid konstituerande stämma skall hållas och att sådan stämma måste hållas inom sex månader från det stiftelsehandlingarna har godkänts av patentverket. Det sammanhänger med att utredningen föreslår att bolaget måste anmälas till registrering senast sex månader efter det att stiftelseurkunden undertecknades, annars förfaller bolagsbildningen (jfr 9 §). Utredningen har inte heller förordat någon motsvarighet till nuvarande bestämmelse, att aktieteckning inte är bindande, ifall beslut om bolagets bildande inte har fattats på konstituerande stämma inom den angivna tiden.

Det krävs inte enligt utredningsförslaget att i stiftelseurkunden skall anges tiden för aktieteckningen. Naturligtvis kan dock stiftarna, om de så önskar, i stiftelseurkunden eller teckningslistan eller på annat sätt meddela att de avser att avbryta teckningen vid viss tidpunkt, men det betyder inte något hinder för dem att acceptera senare teckningar.

Utredningsförslaget har inte mött någon erinran under remissbehandlingen. Jag biträder förslaget. Bestämmelserna har upptagits i *första stycket* av paragrafen. När det talas om att ett visst belopp skall betalas för varje aktie avses givetvis inte endast kontant betalning utan också betalning genom apport.

I *andra och tredje styckena* ges bestämmelser om stiftelseurkundens

innehåll vid kvalificerad bolagsbildning, dvs. när aktierna betalas med apportegendom eller när aktier annars tecknas med särskilda villkor. Bestämmelserna motsvarar i huvudsak utredningens förslag som i sin tur väsentligen ansluter till reglerna i gällande lag.

Av *andra stycket* följer att i stiftelseurkunden skall anges varje bestämmelse om

1. att aktie skall kunna tecknas med rätt eller plikt att mot aktien tillskjuta annan egendom än pengar eller eljest med villkor,

2. att egendom skall övertas av bolaget mot annat vederlag än aktier,

3. att bolaget skall ersätta annan kostnad för bolagets bildande än allmänna avgifter och sedvanliga arvoden för upprättande av stiftelsehandlingar och liknande arbete eller

4. att någon eljest skall av bolaget erhålla särskild rättighet eller förmån.

Uppräkningen omfattar alla praktiska fall av kvalificerad bolagsbildning. Andra tänkbara men praktiskt knappast betydelsefulla fall får överlämnas till rättstillämpningen. Av 10 § följer att aktietecknare inte kan ges rätt att infria skuld på grund av aktieteckning genom kvittning.

I *tredje stycket* ges bestämmelser om det särskilda informationsunderlag som måste föreligga vid kvalificerad bolagsbildning. Stiftelseurkunden skall innehålla redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömandet av apportegendomens värde eller av andra sådana speciella bestämmelser som avses i andra stycket. Särskilt skall anges namn och hemvist beträffande den som avses med bestämmelsen, apportegendomens värde och antalet aktier eller annat vederlag som skall lämnas för apportegendomen samt det högsta beräknade beloppet av sådan särskild kostnad för bolagets bildande som avses i nämnda stycke. Jag vill tillägga att namn och hemvist skall anges endast när det kan ske, alltså när viss person avses med bestämmelsen.

I *fjärde stycket* ges regler om att avtal rörande bestämmelse som avses i andra stycket skall tillhandahållas för aktietecknarna. Vidare föreskrivs i fråga om tillskjuten eller övertagen rörelse att vissa räkenskapshandlingar skall tillhandahållas och att upplysningar skall lämnas om rörelsen. Mitt förslag är på denna punkt helt överensstämmande med utredningens förslag. Skulle någon utan att begagna sig av möjligheten att ta del av avtalen teckna aktie, blir han givetvis bunden. Även om stiftarna av försumlighet eller annan anledning inte tillhandahåller avtalen på platsen, torde den som likväl med öppna ögon tecknar aktie, bli bunden av sin teckning. En annan sak är att skadeståndsansvar då kan inträda för stiftaren.

Har andra—fjärde styckena inte iakttagits beträffande viss bestämmelse om kvalificerad bolagsbildning, är bestämmelsen enligt *femte stycket* i sin helhet utan verkan mot bolaget. Stycket har motsvarighet i

gällande lag men ogiltighetsregeln har fått ett vidare tillämpningsområde. Om exempelvis vid apport av rörelse, i strid mot fjärde stycket, balansräkningar m. m. inte i sin helhet upptagits i stiftelseurkunden och det inte heller i denna lämnats hänvisning till räkningarna med uppgift om den plats där de hålls tillgängliga, är bolaget enligt departementsförslaget inte skyldigt att godta rörelsen som apportegendom. Enligt gällande lag hänvisas bolaget i sådant fall att föra skadeståndstalan mot stiftarna på grund av bristfällig stiftarberättelse.

Om bolaget vägrar godta rörelsen som apportegendom, kan det inte fordra annat vederlag av aktietecknaren, med mindre 2 § andra stycket är tillämpligt. Det kan innebära att bolagsbildningen omintetgörs. Om nämligen rörelsen utgör en så stor del av det beräknade aktiekapitalet att återstoden inte motsvarar aktiekapitalet eller minimikapitalet enligt bolagsordningen, skall registrering vägras och frågan om bolagets bildande är då förfallen. Har å andra sidan bolaget godtagit rörelsen som apportegendom, kan bolaget inte därefter göra invändning som avses i stycket.

För aktietecknarens del ger 5 § andra stycket viss möjlighet att avkräva bolaget en förklaring huruvida det godtar en i stiftelseurkunden bristfälligt angiven apportbestämmelse eller ej. En sådan förklaring bör i så fall krävas efter den konstituerande stämman men innan bolaget registrerats. Sedan registrering skett är enligt nämnda lagrum aktietecknaren bunden vid sin aktieteckning men utan möjlighet att göra gällande villkor för sin aktieteckning som inte överensstämmer med stiftelseurkunden. Dessförinnan är emellertid en sådan aktieteckning ogiltig och aktietecknaren kan därför i sådant fall begära förklaringen av bolaget vid äventyr att han annars återtar sin aktieteckning.

Skäl att begära sådan förklaring föreligger framför allt när apportbestämmelsen avser en prestation från bolaget, som skall ske efter registreringen. Antag att i stiftelseurkunden föreskrivs att någon, vars namn och hemvist emellertid inte anges, skall av bolaget erhålla en livränta med visst årligt belopp. Bolaget kan då när som helst, så länge det inte kan anses ha godkänt bestämmelsen om livränta, invända att bestämmelsen är utan verkan mot bolaget.

I gällande lag finns två paragrafer som har samband med kvalificerad bolagsbildning men som saknas i såväl utredningsförslaget som departementsförslaget. Det gäller bestämmelserna om granskning som på stiftarnas begäran kan anordnas i fråga om apport samt bestämmelserna om skyldighet att för registrering anmäla vissa förvärv av anläggningstillgångar. Sistnämnda bestämmelser avser att hindra att reglerna om aktieteckning mot apport kringgås genom s. k. uppskjuten apport. Nu ifrågavarande regler har visat sig vara ineffektiva i praktiken. När det gäller uppskjuten apport får det anses vara tillräckligt med den allmän-

na skyldigheten att i förvaltningsberättelsen lämna fullständiga upplysningar om viktigare händelser. Till sådana händelser kan räknas förvärv av för bolagets förhållanden betydande anläggningstillgångar.

4 §

Enligt 3 § skall stiftelseurkunden innehålla förslag till bolagsordning. I förevarande paragraf anges samtliga obligatoriska bolagsordningsbestämmelser. Beträffande firman bör nämnas att den sammanfaller med bolagets namn. För numeriskt bruk t. ex. i ADB-sammanhang kommer bolaget fr. o. m. den 1 juli 1975 att individualiseras genom ett s. k. organisationsnummer, se 1 § lagen (1974: 174) om identitetsbeteckning för juridiska personer m. fl. Jag vill också anmärka att om bolagets firma skall registreras på flera språk, varje lydelse skall angivas i bolagsordningen enligt 16 kap. 1 §. Mitt förslag överensstämmer med utredningsförslaget och i allt väsentligt med gällande lag. Bolagsordningen skall sålunda ange

1. bolagets firma,
2. den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte,
3. föremålet för bolagets verksamhet angivet till sin art,
4. aktiekapitalet eller, om detta skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet inte får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet,
5. det belopp på vilket aktie skall lyda, det s. k. nominella beloppet,
6. antalet eller lägsta och högsta antalet styrelseledamöter och revisorer samt styrelsesuppleanter, om sådana skall finnas, samt tiden för styrelseledamots och revisors uppdrag,
7. sättet för sammankallande av bolagsstämma,
8. vilka ärenden som skall förekomma på ordinarie stämma,
9. vilken tid bolagets räkenskapsår skall omfatta.

I motsats till gällande lag föreskrivs inte skyldighet för bolagen att i bolagsordningen ange tiden för ordinarie bolagsstämma. En remissinstans har hävdat att tidpunkten för ordinarie bolagsstämma alltid bör intas i förslaget till bolagsordning. För egen del anser jag, liksom utredningen, att tiden för hållande av stämman är tillräckligt preciserad genom bestämmelsen i 9 kap. 5 § att ordinarie stämma måste hållas inom sex månader från räkenskapsårets utgång.

Gällande lag innehåller en uppräkning av sådana bestämmelser i bolagsordningen genom vilka man kan avvika från lagen. Någon motsvarighet härtill finns inte i mitt förslag. Detta innebär att i bolagsordningen kan införas alla slags bestämmelser under förutsättning att bestämmelserna i fråga inte står i strid med aktiebolagslagen eller annan lag eller författning. Jag anser det inte nödvändigt att, såsom föreslagits

av näringslivet, i paragrafen särskilt ange att i bolagsordningen kan införas även andra bestämmelser, i den mån detta inte strider mot lag. Jag vill tillägga att det i det särskilda fallet kan vara svårt att avgöra i vad mån en bolagsordningsbestämmelse strider mot aktiebolagslagen eller grunderna för denna. Avgöranden av det slaget får fattas i den praktiska rättstillämpningen.

5 §

Paragrafen innehåller vissa bestämmelser om teckning av aktie och om ogiltighet av aktieteckning.

Paragrafen bygger på den nu gällande principen att ingen skall kunna med bindande verkan förplikta sig att delta i en bolagsbildning förrän under stiftelseförfarandet de åtgärder har vidtagits som föreskrivs i lagen i syfte att ge aktietecknaren underlag för bedömning av bolaget. Paragrafen innehåller däremot inte några regler om verkan av vanliga civilrättsliga ogiltighetsanledningar, t. ex. tvång, svek, misstag, bristande rättslig handlingsförmåga etc. Aktietecknare torde dock inte efter bolagets registrering kunna gentemot bolaget åberopa att hans aktieteckning tillkommit under sådana omständigheter som enligt allmänna regler föranleder ogiltighet bara i förhållande till ondtroende medkontrahent. Sådana ogiltighetsgrunder som gäller mot medkontrahent oberoende av dennes goda tro, t. ex. omyndighet, torde dock av aktietecknaren kunna åberopas även efter registreringen.

Teckning av aktie skall enligt *första stycket* ske på stiftelseurkunden eller på teckningslista som innehåller avskrift av stiftelseurkunden. Felaktiga avskrifter av stiftelseurkunden i teckningslistan kan naturligtvis föranleda att aktietecknaren kan göra sig fri från sin förpliktelse enligt teckningen. Stiftarna kan i sådant fall bli skadeståndsskyldiga.

Om teckning inte sker på föreskrivet sätt, blir enligt gällande lag teckningen ogiltig, men ogiltigheten upphör om bolaget registreras och anmälan om ogiltigheten hos registreringsmyndigheten inte skett dessförinnan. Enligt departementsförslaget kan bolaget inte göra teckningen gällande, om aktietecknaren anmäler felet hos registreringsmyndigheten före bolagets registrering. Det är alltså fråga om en regel till skydd för aktietecknare. Det skulle, som utredningen påpekat, kunna leda till för tecknaren oskäliga resultat om ett fel vid teckningen medför att bolaget när som helst före bolagets registrering, även efter det att aktietilldelning skett och kanske beslut om bolagets bildande fattats, kan stryka teckningen. Den naturliga åtgärden för stiftarna resp. styrelsen måste vara att göra tecknaren uppmärksam på felet och förhöra sig om huruvida tecknaren vill komplettera sin teckning så att den blir ovillkorligen bindande. Godtas teckningen utan sådana åtgärder från stiftarens eller styrelsens sida, kan skadeståndsskyldighet uppkomma i förhållande till aktietecknaren.

Om registreringsmyndighet vid sin granskning av anmälningen för registrering av bolaget finner att teckning skett på stiftelseurkund eller teckningslista som inte är upprättad på föreskrivet sätt, skall bestämmelserna i 18 kap. 4 § tillämpas.

Enligt 3 § sista stycket är villkor för teckning av aktie som inte överensstämmer med stiftelseurkunden utan verkan mot bolaget. I *andra stycket* förevarande paragraf regleras den rättsliga situationen för den som har tecknat aktie med ett sådant villkor som saknar verkan mot bolaget. Själva aktieteckningen blir ogiltig. Om ogiltigheten inte anmäls hos registreringsmyndigheten före bolagets registrering, blir aktieteckningen bindande men villkoret bortfaller. Skulle registreringsmyndigheten finna att teckning skett med villkor som inte stämmer med stiftelseurkunden, tillämpas 18 kap. 4 §.

Paragrafens *tredje stycke* innehåller en regel som saknar motsvarighet i gällande lag. Enligt stycket kan aktietecknare inte efter bolagets registrering som grund för aktieteckningens ogiltighet åberopa att villkor i stiftelseurkunden inte har uppfyllts. Syftet med bestämmelsen är att förhindra att aktiekapitalet efter bolagets registrering minskas genom att aktieteckning blir ogiltig på grund av att bolaget underlåter att uppfylla villkoret. Bestämmelsen medför däremot inte att tecknaren betages rätt att påfordra att bolaget uppfyller villkoret.

6 §

I förevarande paragraf ges regler om tilldelning av aktier till tecknarna. Paragrafen har hämtats från utredningsförslaget, vilket inte föranlett några kommentarer under remissbehandlingen.

Enligt gällande lag ankommer det på konstituerande stämma att besluta om tilldelning av de aktier som stiftarna inte tecknar själva före framläggandet av teckningslistan. Stiftare kan dock i teckningslistan förbehålla sig rätt att själva besluta om tilldelningen.

Jag delar utredningens uppfattning att det är praktiskt lämpligast att stiftarna får avgöra om aktieteckning skall godtas och hur många aktier som skall tilldelas tecknaren. Har stiftare angett i stiftelseurkunden att han tecknar visst antal aktier, måste dock enligt *första stycket* minst detta antal tilldelas honom. Som tidigare nämnts kräver förslaget inte att stiftarna tecknar aktier eller att den teckning stiftarna ändå kan ha gjort redovisas i stiftelseurkunden eller teckningslistan.

Men om stiftare i själva stiftelseurkunden tillkännagivit att han tecknar visst antal aktier, skall alltså minst detta antal tilldelas honom. Regeln tjänar endast till övriga aktietecknares skydd. Om samtliga aktietecknare medger det, behöver den därför inte efterföljas.

Om det finns flera stiftare, måste liksom enligt gällande rätt dessa vara ense vid beslut om aktietilldelningen liksom vid alla andra på stiftarna ankommande beslut som föreskrivs för att genomföra bolagsbildningen. Föreligger inte sådan enighet förfaller bolagsbildningen.

Beslut om avvikelse från aktieteckningen kan innebära antingen att tecknaren inte alls tilldelas aktier eller också att han tilldelas ett mindre antal än han tecknat. Aktieteckning för vilken tilldelning inte sker förfaller. Har aktier inte tilldelats aktietecknare enligt aktieteckningen, skall enligt *andra stycket* stiftarna utan dröjsmål underrätta aktietecknaren därom.

Aktieteckning och tilldelning av aktier kan äga rum fram till röstningen om bolagets bildande.

7 §

Paragrafen motsvarar utredningens förslag.

Förslaget i denna och följande paragraf innebär åtskilliga ändringar av nuvarande bestämmelser om konstituerande stämma. Simultanbildning tillåts. De särskilda bestämmelserna för kallelse till konstituerande stämma och för stora delar av proceduren vid konstituerande stämma har tagits bort. I stället hänvisas till vad som gäller för vanlig bolagsstämma. Konstituerande stämmans kompetens att göra ändring i förslaget till bolagsordning i stiftelseurkunden vidgas. Kravet på röstmajoritet för beslut om bolagets bildande minskas.

I *första stycket* föreskrivs att beslut om bolagets bildande fattas på konstituerande stämma. Detta gäller vid såväl simultan- som successivbildning.

Andra stycket innehåller den nya regeln om simultanbildning. Skillnaden mellan förfarandet vid simultanbildning och vid successivbildning är den att simultanbildning kan ske utan att kallelse till den konstituerande stämman utgått och därmed utan att avtal och andra handlingar rörande bolagsbildningen under viss i kallelsen angiven tid före stämman hållits tillgängliga för aktietecknarna. För att skydda aktietecknarna uppställs emellertid i detta stycke såsom förutsättning för simultanbildning att alla aktier tecknas vid stämman och att alla godtagna aktietecknare är ense.

Som tidigare nämnts behöver inte stiftarna teckna aktier. Upprättande av stiftelseurkund och beslut om bolagets bildande behöver inte heller ske samtidigt. Vanligtvis torde simultanbildning komma att gå till så att stiftelseurkunden iordningställs av någon yrkesmässig bolagsbildare. I samband därmed undertecknas stiftelseurkunden av stiftaren, eller stiftarna, varefter konstituerande stämma hålls och aktietecknarna tecknar alla aktierna. De godtagna aktietecknarna måste fatta enhälligt beslut om att anta bolagsordningen och att bilda bolaget. Bestämmelsen i 9 § första stycket om att bolaget skall anmälas för registrering inom sex månader efter stiftelseurkundens undertecknande måste naturligtvis iakttas.

Sker ej simultanbildning, skall enligt *tredje stycket* stiftarna kalla aktietecknarna till konstituerande stämma enligt föreskrifterna i för-

slaget till bolagsordning om kallelse till bolagstämma. Bestämmelserna i 9 kap. 9 § om kallelse till ordinarie bolagsstämma äger motsvarande tillämpning. Sättet och tiden för kallelsen skall som tidigare nämnts anges i stiftelseurkunden. Av 9 § första stycket följer att konstituerande stämma måste hållas inom sådan tid att registreringsanmälan kan ske sex månader efter stiftelseurkundens undertecknande.

Enligt andra punkten av förevarande stycke skall teckningslistorna och de handlingar som stiftelseurkunden hänvisar till genom stiftarnas försorg hållas tillgängliga för aktietecknarna under minst en vecka före stämman på plats som angivits i kallelsen. De handlingar som jämte teckningslistorna skall hållas tillgängliga är de avtal och räkenskapshandlingar som omtalas i 3 § fjärde stycket.

Om successiv teckning sker på stiftelseurkunden skall naturligtvis denna i stället för teckningslistor hållas tillgänglig.

På den konstituerande stämman skall enligt *fjärde stycket* stiftarna lägga fram stiftelseurkunden i huvudskrift och de handlingar som hållits tillgängliga för aktietecknarna enligt tredje stycket. Stiftarna skall vidare lämna uppgift om antalet aktier enligt godtagna teckningar, aktiernas fördelning mellan tecknarna och det belopp som inbetalats på aktierna. Dessa uppgifter kan ha betydelse i vissa fall för aktietecknarna till bedömning av frågan om bolaget bör bildas. Särskilt kan detta vara fallet, om någon betalningstermin gått ut före konstituerande stämman. Stiftarnas nu berörda uppgifter skall införas i protokollet.

8 §

Mitt förslag överensstämmer med utredningens.

Enligt *första stycket* är frågan om bolagets bildande förfallen, om det vid konstituerande stämma inte visas att teckning och tilldelning av aktier skett motsvarande aktiekapitalet eller minimikapitalet enligt stiftelseurkunden. Liksom enligt gällande rätt kan alltså någon nedsättning av aktiekapitalet eller minimikapitalet inte ske vid konstituerande stämma. Detta sammanhänger med att uppgifterna i stiftelseurkunden om aktiekapitalet eller minimikapitalets storlek har betydelse för aktietecknare när de vid aktieteckning bedömer det tillämnade bolagets ekonomiska förutsättningar. Det kan också ha betydelse för tredje man som överväger att sluta avtal med dem som företräder det tillämnade bolaget.

Har frågan om bolagets bildande förfallit skall återbetalning ske enligt 12 § andra stycket.

Andra stycket innehåller regler om konstituerande stämmans kompetens att ändra förslaget till bolagsordning och bestämmelserna i stiftelseurkunden i övrigt samt den ordning vari beslut härom skall fattas. Liksom enligt gällande lag skall fråga om sådan ändring prövas innan beslut om bolagets bildande fattas. Förslaget tillåter emellertid konstituerande stämman att i större utsträckning än f. n. göra sådana ändringar. Enligt

gällande lag skall vid kvalificerad bolagsbildning de särskilda bestämmelserna härom i stiftelseurkunden godkännas särskilt. Mitt förslag föreskriver inga andra begränsningar i rätten att ändra stiftelseurkunden än att i vissa fall samtliga stiftares och aktietecknares samtycke fordras. Sålunda krävs samtycke av alla stiftare och tecknare till ändring i den egentliga stiftelseurkunden, dvs. stiftelseurkunden utom förslaget till bolagsordning. Samma krav ställs beträffande dels vissa ändringar i bolagsordningen, dels sådana ändringar som inte vederbörligen angetts i kallelsen till stämman.

Ändring av förslaget till bolagsordning beslutas i samma ordning som skolat gälla för beslut om ändring i bolagsordningen, om förslaget antagits. Detta följer av femte stycket. Ändringsbeslut skall alltså fattas enligt 9 kap. 14 eller 15 §, och om förslaget till bolagsordning innehåller föreskrifter om ytterligare villkor för ändring av bolagsordningen skall dessa föreskrifter iakttas, även om ändringen skulle gälla just den bestämmelsen i bolagsordningen som föreskriver särskilt villkor för ändring.

Om ändringsförslaget ej anges i kallelsen på föreskrivet sätt, fordras som nämnts även samtycke av samtliga stiftare och aktietecknare. Av hänvisningen till 9 kap. 9 § tredje stycket följer att ärende som avser ändring av bolagsordningen skall anges till sitt huvudsakliga innehåll i kallelsen.

Till skillnad mot gällande lag tillåts enligt förslaget beslut om höjning av aktiekapitalet. Det har nämligen ansetts värdefullt att kunna utnyttja ett genom överteckning visat intresse för bolagsbildningen till att ge bolaget en säkrad ekonomisk grundval. Beslut om höjning av aktiekapitalet kräver dock samtycke av alla stiftare och aktietecknare.

Beträffande ändring i den egentliga stiftelseurkunden innebär förslaget att de i 3 § angivna bestämmelserna kan ändras med samtycke av samtliga stiftare och aktietecknare. I motsats till gällande lag krävs alltså sådant kvalificerat samtycke för ändring av uppgifter om teckningskurs och betalningstermin.

Vid successivbildning fordras enligt *tredje stycket* för beslut att bilda bolaget att de aktietecknare som röstar för beslutet representerar dels mer än hälften av de avgivna rösterna, dels två tredjedelar av de vid stämman företrädda aktierna.

Om inte den angivna majoriteten uppnås, är frågan om bolagets bildande förfallen. Återbetalning av inbetalat aktiekapital skall då ske.

Förslaget innebär inte att beslut om bolagsbildningen måste fattas omedelbart. Konstituerande stämma kan ajourneras enligt reglerna för vanlig bolagsstämma. Uppskovet får dock inte medföra att den i 9 § första stycket angivna tiden för registrering överskrids.

I *fjärde stycket* föreskrivs att styrelse och revisorer skall väljas när aktiebolaget är bildat. Sker inte val av styrelse och revisorer på konsti-

tuerande stämman, måste snarast möjligt inkallas extra stämma för detta ändamål. Den yttersta tidsfristen härför framgår av 9 § första stycket, eftersom det ankommer på styrelsen att göra anmälan för registrering.

I *femte stycket* anges att i fråga om konstituerande stämma skall i övrigt i tillämpliga delar gälla föreskrifterna om bolagsstämma i denna lag och bolagsordningen.

Eftersom stiftare fyller samma uppgifter under bildningsstadiet som tillkommer styrelseledamöter när bolaget är bildat får stiftarna under stämman fungera som styrelse till dess styrelseledamöter har valts.

9 §

Första och fjärde styckena överensstämmer i stort med utredningsförslaget. Andra och tredje styckena har däremot ändrats väsentligt vilket sammanhänger med det av mig tidigare (13.3) motiverade skärpta kravet på inbetalning av aktiekapitalet såsom villkor för registrering av bolaget.

Enligt *första stycket* skall bolaget anmälas för registrering senast sex månader efter stiftelseurkundens undertecknande. Enligt gällande lag skall i teckningslistan anges den tid, högst sex månader från registreringsmyndighetens godkännande, inom vilken konstituerande stämma skall hållas. Ansökan om bolagets registrering skall sedan göras inom ytterligare sex månader efter den i teckningslistan angivna tiden. Tidsmarginalen för hållande av konstituerande stämma är således snävare enligt mitt förslag. Härav följer att aktietecknare är bundna av sin aktieteckning under en tid av maximalt sex månader, i praktiken i allmänhet under kortare tid.

Andra stycket innehåller en definition av begreppet bolagets aktiekapital samt regler om när bolaget kan registreras. Med bolagets aktiekapital förstås sålunda det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade aktier efter avdrag för aktier som enligt 11 § förklarats förverkade och ej övertagits av annan. För att bolaget skall kunna registreras måste, utöver vad som annars följer av lagen,

1. bolagets aktiekapital uppgå till det i bolagsordningen angivna aktiekapitalet eller minimikapitalet,

2. hela det belopp som skall betalas i pengar för de aktier som ingår i bolagets aktiekapital vara inbetalat på räkning hos svenskt bankinstitut,

3. all apportegendom ha tillförts bolaget,

4. yttranden företes dels från bankinstitut om att det vid 2 angivna villkoret har uppfyllts, dels från auktoriserad eller godkänd revisor om att föreskrifterna vid 3 har följts samt att egendomen inte är övervärderad och att den är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet.

Inbetalning i pengar måste alltså göras genom insättning på räkning hos svenskt bankinstitut. Detta gäller även eventuell överkurs. Av 12 § följer att inbetalade belopp är bundna på bankräkningen till dess styrelse har valts.

Aktiebolag måste ha en firma. Reglerna om firma finns dels i 16 kap. dels i firmalagen (1974: 156). Att de firmarättsliga reglerna kan innebära hinder mot registrering av bolaget följer av 16 kap. 1 §.

Genom registreringen blir enligt *tredje stycket* bolagets aktiekapital fastställt (det registrerade aktiekapitalet). Aktier som enligt 11 § förklarats förverkade och ej övertagits av annan blir därvid ogiltiga.

I *fjärde stycket* föreskrivs att frågan om bolagets bildande är förfallen, om anmälan för bolagets registrering inte sker inom den i första stycket angivna tiden eller om registrering genom lagakraftägande beslut vägrats. När frågan om bolagets bildande förfaller, är naturligtvis aktieteckning inte längre bindande. Har inbetalning på aktie skett, skall den återbäras. Återbäringsreglerna i andra punkten överensstämmer i sak med gällande lag. Styrelseledamöterna ansvarar enligt punkten solidariskt för återbetalningen av det belopp som inbetalats på tecknade aktier jämte uppkommen avkastning med avdrag för kostnader på grund av styrelsens åtgärder för att erhålla tecknat aktiebelopp eller annat utfäst tillskott. Detsamma gäller i fråga om apportegendom som tillförts bolaget.

10 §

Enligt utredningens förslag kan kvittning av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget ske endast om styrelsen medger det. Sådant medgivande får ej lämnas, om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer.

Det föreslagna principiella förbudet mot kvittning har sin grund i att aktiekapitalet, i den del det består av fordringar hos aktietecknare, bör komma alla bolagets borgenärer tillgodo i händelse av att bolaget visar sig vara insolvent. Det bör inte genom kvittningsrätt kunna förbehållas någon eller några av borgenärerna. Denna uppfattning kan jag i och för sig ansluta mig till. Jag vill emellertid gå ett steg längre och uppställa ett absolut förbud mot kvittning vid bolagsbildning. Jag har tidigare förordat att hela det penningbelopp som skall betalas för tecknade aktier skall finnas på bankräkning när bolaget registreras. Detta system förutsätter att aktietecknarna verkligen betalar och inte infriar sin skuld på grund av aktieteckningen genom kvittning. I *första stycket* föreskrivs därför att kvittning av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget inte får äga rum.

Enligt *andra stycket* kan fordran på aktiebelopp ej av bolaget överlåtas eller pantsättas. Samma skäl som talar för att kvittningsrätt inte bör tillkomma aktietecknare kan åberopas för att en förbindelse till

bolaget för obetalt aktiebelopp inte får överlåtas eller pantsättas och därigenom löpa risken att bli föremål för utmätning för fordran hos bolaget.

Om en inte fullt inbetald aktie överlåts, blir förvärvaren enligt *tredje stycket* gentemot bolaget ansvarig för återstående inbetalning, när han anmält sig för införing i aktieboken. Liksom enligt gällande lag svarar överlåtaren tillsammans med förvärvaren för återstående inbetalning på aktien. Sådan överlåtelse som avses i stycket kan inte äga rum efter registreringen av bolaget, eftersom aktierna måste vara till fullo betalda innan registrering kan få ske. Däremot kan en sådan överlåtelse tänkas äga rum efter det att bolaget bildats men innan registrering har skett (jfr reglerna i 3 kap. 5 § om interimsbevis).

Nuvarande lag innehåller bestämmelser om skyldighet för aktietecknare att till bolaget avlämna skriftlig förbindelse på belopp som ännu inte betalats för aktien. Förbindelsen är avsedd att utgöra ett lätthanterligt bevismedel, om bolaget vill genom lagsökning få ut beloppet. Förslaget innehåller inte någon motsvarande regel. Samma resultat kan nås genom att i stiftelseurkunden föreskrivs att aktietecknarna skall vara skyldiga att avlämna förbindelse på det belopp som återstår att betala för aktien. Därvid kan också föreskrivas att underlåtenhet att avlämna förbindelsen medför att hela det belopp som skall betalas för aktien omedelbart förfaller till betalning.

11 §

Paragrafen reglerar förfarandet när betalning på aktie inte fullgörs i rätt tid.

Gällande rätt. Enligt gällande lag kan styrelsen vid försummad inbetalning av tecknat belopp förklara aktien övertagen av annan, som anmält sig villig därtill, eller förklara aktien förverkad. Båda dessa åtgärder skall föregås av ett anmaningsförfarande i närmare angiven ordning. Övertagandeförklaring medför att aktietecknaren förlorar sin rätt till aktien och att denna överförs till övertagaren. Denne får därmed samma betalningsansvar och i övrigt samma ställning som om han tecknat aktien. Han skall alltså inbetala hela det för aktien tecknade beloppet. Den från vilken aktien övertagits har inte rätt att återfå vad han inbetalat på aktien förrän övertagaren till fullo betalat det tecknade beloppet. Förverkandeförklaring innebär att aktien upphör att existera. Vad som betalats på aktien kan inte återfordras.

Utredningen. Förslaget behåller i stort sett gällande rätts system. Enligt förslaget kan styrelsen vid betalningsförsummelse förklara aktien förverkad för den betalningsskyldige. Sådan förverkandeförklaring skall föregås av särskild anmaning.

Anmaningen skall enligt utredningsförslaget innehålla ett meddelande om att aktien kan förklaras förverkad. Anmaningen skall göras i

rekommenderat brev, om den betalningsskyldiges adress är anmäld till bolaget, och annars genom kungörelse i tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Innan förverkad aktie blir ogiltig kan styrelsen enligt förslaget låta annan överta förverkad aktie jämte betalningsansvaret för det tecknade beloppet.

Ett förverkande innebär alltså enligt förslaget att den betalningsförsumlige förlorar sin rätt till aktien och att aktien består fastän för tillfället utan ägare. Styrelsen har dock möjlighet att vid försummad inbetalning av tecknat belopp förklara, att annan skall överta aktien.

Utredningsförslaget innebär liksom gällande lag att, om den som övertar aktien betalar denna till fullo, den ursprunglige aktietecknaren har rätt att få tillbaka vad han kan ha betalt på aktien. Skulle ingen annan överta förverkad aktie och fullgöra betalningen, kan bolaget enligt förslaget kräva ersättning av aktietecknaren med en femtedel av det belopp som skall betalas för aktien. Om aktietecknaren har betalt mera, har han alltså rätt att få tillbaka överskjutande belopp. Detta innebär en ändring i förhållande till gällande lag enligt vilken aktietecknaren går förlustig allt han har betalat på aktien. Utredningen har nämligen intagit den ståndpunkten att gällande lag leder till obilliga resultat. Den förordade femtedelsregeln är en schablonregel som uppställs av utredningen för att undvika de praktiska komplikationer som skulle uppkomma, ifall aktietecknarens betalningsskyldighet bestämdes till skillnaden mellan full betalning för aktien och aktiens värde vid förverkandet.

Förslaget innehåller inte någon motsvarighet till gällande, enligt utredningen aldrig tillämpade, bestämmelse om att aktietecknare är skyldig att trots förverkande fullgöra återstående inbetalning på aktie, om bolaget inom viss tid går i konkurs och borgenärernas rätt är beroende av att inbetalning sker.

Remissyttrandena. Näringslivet och *advokatsamfundet* godtar bestämmelsen om att aktietecknaren gentemot bolaget skall svara för en femtedel av full betalning för aktie, om aktie förklaras förverkad på grund av att aktietecknaren inte i rätt tid fullgjort betalning. *Advokatsamfundet* påpekar dock att det saknas en regel om huruvida en sådan betalning skall föras till bolagets bundna eller fria egna kapital. Enligt samfundets mening bör sådan betalning föras till det bundna kapitalet och läggas till reservfonden. *LRF* påpekar att enligt 16 § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar får en kooperativ förening förklara avgående medlems hela insatsbelopp förverkat i samtliga de fall som inte täcks av föreningslagens minoritetsskydd. Det kan därför enligt LRF inte vara rimligt att i aktiebolagslagen generellt utgå från att ett förverkande av vad som har inbetalts på tecknad aktie alltid skall vara obilligt. Detta skulle nämligen innebära ett principiellt förkastande av föreningarnas motsvarande rätt enligt föreningslagen. Det kan finnas situationer där aktietecknaren liksom föreningsmedlemmen rimligen bör

anses vara så bunden av sin teckning att han skall vara skyldig inbetala hela beloppet. LRF förordar därför att man behåller gällande regel om att aktietecknaren inte kan återfordra vad han inbetalat på aktien när aktien förklaras förverkad därför att betalning på den inte har fullgjorts i rätt tid. *Svea hovrätt* påpekar att det inte framgår av lagtexten om förverkandepåföljden skall avse hela den aktiepost som den betalningsförsumlige har tecknat eller bara det antal aktier som inte täcks av betalning som har gjorts på föreskrivet sätt. Hovrätten ifrågasätter vidare om inte frågan huruvida aktietecknaren helt eller delvis skall kunna återfordra inbetalat belopp bör avgöras efter omständigheterna i det särskilda fallet.

Hovrätten för Västra Sverige påpekar att enligt cirkulär (1971: 507) annonsering innehållande information avsedd för medborgare i visst område skall ske i samtliga dagstidningar, som har en spridning av någon betydenhet inom området. Det framgår enligt hovrätten inte klart om annonseringen enligt utredningsförslaget måste ske i flera tidningar i orten eller om kungörelse i en tidning är tillräcklig.

Föredraganden. En aktieteckning innebär att bolaget får en fordran på aktietecknaren motsvarande det tecknade beloppet. Av allmänna regler följer att styrelsen har rätt att utkräva förfallna tecknade belopp. Bolaget är också berättigat till dröjsmålsränta enligt bestämmelserna i 9 kap. 10 § handelsbalken. Förslag om ändring av dessa senare bestämmelser har nyligen framlagts av köplagsutredningen (SOU 1974: 28). Detta förslag bereds f. n. inom justitiedepartementet.

Jag är ense med utredningen om att styrelsen bör ha möjlighet att välja mellan att utkräva tecknade belopp eller förklara teknade aktier förverkade. Styrelsen bör också ha möjlighet att låta annan överta förverkad aktie och betalningsansvaret för det tecknade beloppet. I valet mellan olika vägar har styrelsen givetvis att iaktta bolagets bästa.

Det står enligt min mening klart att den ursprunglige aktietecknaren bör befrias från sitt betalningsansvar, om hans aktier förklarats förverkade och övertagits av annan som erlagt full betalning för aktierna. Har full betalning inte erlagts av annan som övertagit aktierna, uppkommer frågan i vilken utsträckning den ursprunglige aktietecknaren bör vara skyldig att fullgöra sina förpliktelser mot bolaget trots att aktierna förverkats. Enligt min mening är det svårt att åstadkomma en regel som ger ett rättvist resultat för alla tänkbara situationer. Om en stor del av hela aktiebeloppet har inbetalats och aktietecknaren på grund av t. ex. ekonomiska svårigheter inte kan fullfölja sitt åtagande, kan det vara oskäligt att hela det inbetalade beloppet blir förverkat. Ett sätt att lösa frågan skulle vara att avgöra den efter omständigheterna i det särskilda fallet. Detta är emellertid inte heller särskilt tillfredsställande, eftersom en sådan påföljd som förverkande och dess rättsverkningar principiellt sett bör vara klart reglerad i lagen, så att både aktietecknare och bolaget

kan beräkna följderna av underlåten betalning på aktier. Den av utredningen föreslagna bestämmelsen att bolaget kan kräva ersättning med en femtedel av det belopp som skall betalas för aktien, synes mig kunna utgöra en i huvudsak lämplig schablonregel. Man bör också ha i minnet att frågor om förverkande av aktier och därmed jämställda åtgärder är mycket sällsynta. Jag vill därför biträda utredningsförslaget på denna punkt. Även i övrigt ansluter jag mig till förslaget.

I enlighet med dessa överväganden föreskrivs i *första stycket* att styrelsen kan en månad efter anmaning förklara aktie förverkad, om betalning på aktien inte fullgjorts i rätt tid. Anmaningen, som skall innehålla meddelande att aktien kan förklaras förverkad, sker genom avsändande av rekommenderat brev, om den betalningsskyldiges adress är angiven vid aktieteckningen eller införd i aktieboken eller annars anmäld till bolaget och i annat fall genom kungörelse i tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Underrättelse om anmaningen skall genast sändas till den som för aktien är införd som panthavare eller uppdragstagare i förteckning enligt 3 kap. 12 §.

Eftersom en förverkandeåtgärd inte medför att aktien upphör att existera, bör en förverkad aktie inte avföras ur aktieboken. Däremot bör i aktieboken antecknas att aktien har förverkats för aktietecknaren. När registrering sker, blir däremot enligt 9 § tredje stycket förverkad aktie ogiltig, om den inte har övertagits av annan.

Enligt *andra stycket* kan styrelsen innan förverkad aktie blivit ogiltig låta annan övertaga aktien och betalningsansvaret för det tecknade beloppet.

Övertagande av aktie innebär att den övertagande träder i aktietecknarens ställe och alltså svarar för inbetalning av hela det belopp som skall betalas för aktien. Övertagande av förverkad aktie kan ske till dess aktien blivit ogiltig enligt 9 § tredje stycket.

Om aktie förklaras förverkad och inte övertagits av annan som erlagt full betalning, skall enligt *tredje stycket* den, för vilken aktien förverkats, gentemot bolaget svara för en femtedel av full betalning för aktien. Av 12 kap. 4 § följer att betalda belopp skall läggas till reservfonden.

Paragrafen innehåller inte några särskilda bestämmelser för det fallet att den försumlige aktietecknaren tecknat flera aktier och fullgjort en del av sin betalningsskyldighet. I ett sådant fall får efter omständigheterna avgöras om den gjorda inbetalningen skall anses utgöra full betalning för en eller några aktier eller utgör en delbetalning av hela aktieposten. I det senare fallet får hela aktieposten förklaras förverkad.

12 §

Paragrafen anger hur inbetalning av aktiekapitalet skall ske.

Inbetalning i pengar på aktie i samband med bolagsbildningen kan fullgöras endast genom insättning på bankräkning. Bankräkningen skall ha öppnats av stiftare för mottagande av inbetalning på aktier i bolaget.

På räkningen insatt belopp får inte för bolaget lyftas innan styrelse valts och hela det tecknade beloppet betalats in till banken. Att betalning ej erlagts för förverkad aktie utgör dock ej hinder för att det tecknade beloppet lyfts. Har frågan om bolagets bildande förfallit eller är aktieteckning eljest inte bindande, skall dock återbetalning tillsammans med gottgjord ränta ske till aktietecknarna.

Bestämmelserna innebär att inbetalning på bankräkning är den enda tillåtna formen för kontant betalning på aktie. Stiftarna får inte disponera över medel som inbetalts för tecknade aktier innan styrelse har valts. Detta har betydelse bl. a. för aktietecknarnas säkerhet men också för att skapa garantier för att bolaget verkligen tillförs pengar motsvarande aktiekapitalet.

En särskild fråga är hur inbetalning på aktie görs när det är fråga om apportbildning. Den frågan regleras inte närmare i förslaget. Allmänna förmögenhetsrättsliga regler blir därigenom tillämpliga. Normalt torde fordras att aktietecknaren har vidtagit sådana åtgärder i fråga om apportegendomen som i allmänhet fordras för att äganderättsövergång skall vara gällande mot tredje man. Är det fråga om lösöre eller löpande värdepapper, skall alltså egendomen i fråga ha överförts i stiftarnas eller styrelsens besittning.

Skall återbetalning ske enligt 9 § fjärde stycket, får styrelsen, om sådan finns, anses behörig och skyldig att för återbetalningen till aktietecknarna disponera över medel som innestår på bankräkning av ifrågavarande slag. Skulle inbetalning på räkningen ha skett före konstituerande stämma och bolagsbildningen förfalla enligt 8 §, får aktietecknare, som betalat in på räkningen, anses kunna själv av banken återfordra inbetalade belopp jämte ränta därå.

13 §

Paragrafen har med ett par mindre redaktionella jämkningar hämtats från utredningsförslaget. Den reglerar verkan av rättshandlingar för bolaget före dess registrering.

Gällande lag utgår ifrån den allmänt erkända grundsatsen att aktiebolag vinner rättskapacitet först genom registreringen. Denna princip slås fast i *första stycket*. Innan aktiebolag registrerats kan det inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter och inte heller söka, kära eller svara inför domstol eller annan myndighet. Liksom f. n. har styrelsen dock möjlighet att dessförinnan vidta nödvändiga åtgärder för att få aktietecknarna att fullgöra sina skyldigheter vid aktieteckningen. Styrelsen kan sålunda föra talan i mål rörande bolagsbildningen och eljest vidta åtgärd för att erhålla tecknat aktiebelopp eller annat utfäst tillskott. Det kan anmärkas att rätt att föra talan mot aktietecknare om utbekommande av tecknat aktiebelopp inte tillkommer stiftare, även om betalningsterminen för aktie utgår före den konstituerande stämman.

Uppkommer förpliktelser genom åtgärd på bolagets vägnar före registreringen, svarar enligt *andra stycket* de som deltagit i åtgärden eller beslutet därom solidariskt för förpliktelsen.

Innan beslut på konstituerande stämma fattats om aktiebolags bildande och val av styrelse ägt rum, kan det förekomma att åtgärd vidtas av stiftarna för det under bildning varande bolaget. Stiftare som vidtagit åtgärden eller deltagit i beslutet därom ådrar sig alltså personlig ansvarighet. Sedan styrelse valts, kan åtgärd på bolagets vägnar företas av styrelsen, verkställande direktör eller annan ställföreträdare för bolaget. Vidtar styrelsen, verkställande direktör eller särskild firmatecknare före registreringen åtgärd för bolaget, drabbar personlig, solidarisk ansvarighet för uppkommande förbindelser dem, som deltagit i åtgärden eller beslutat därom. Innan bolaget registrerats, kan, utom konstituerande stämma, extra stämma hållas för exempelvis val av styrelse och revisorer. Om aktieägare deltar vare sig på stämma med aktieägarna eller på annat sätt i beslut om företagande av åtgärd, ådrar även han sig en personlig ansvarighet.

När bolaget registrerats, övergår enligt andra punkten ansvaret för förpliktelse som sagts nu på bolaget, om förpliktelsen följer av stiftelseurkunden eller tillkommit efter det bolaget bildats. Denna regel om ansvarets övergång på bolaget har en vidare verkan än gällande lags regel. Enligt gällande lag binds bolaget genom registreringen endast av sådana avtal som ingåtts av styrelsen, verkställande direktör eller firmatecknare dvs. företrädare för bolaget som utsetts sedan beslut om bolagets bildande fattats på konstituerande stämma. Regeln överför alltså inte på bolaget något slag av förpliktelser på grund av åtgärder för bolaget vilka företagits före dess bildande, inte ens om förpliktelsen upptagits i stiftelseurkunden. Eftersom stiftelseurkunden emellertid är känd för aktietecknarna är det rimligt att bolaget efter registreringen svarar även för sådana förpliktelser som följer av stiftelseurkunden.

När förpliktelse genom registreringen övergår på bolaget följer därmed också skyldigheten att svara för den skada som kan ha uppkommit för medkontrahenten. Bolaget får då regressrätt mot de ansvariga.

I detta sammanhang vill jag kort beröra frågan om från vilken tidpunkt en som apport tillskjuten rörelse kan redovisas i balansräkning för bolaget. Enligt allmänna bokföringsmässiga grunder upphör den bokföringsskyldighet som kan ha åvilat den rörelseidkare, vars rörelse utgör apportegendom, i samband med att rörelsen övergår till det vid den konstituerande stämman bildade men ännu inte registrerade bolaget. Innan bolaget är registrerat föreligger ett slags samfällighet (jfr Stenbeck m. fl. Aktiebolagslagen, 6:e uppl., s. 71 not 1), som också har att handla för den övertagna rörelsen. Enligt min mening har denna samfällighet att uppgöra en ingångsbalansräkning för bolaget. Bolaget kan självfallet inte anses ha drivit rörelsen under tiden innan bolaget bildades.

Rätten för den som avtalat med bolaget före registreringen att frånträda avtalet är i sak reglerad i överensstämmelse med gällande lag. I *tredje stycket* föreskrives sålunda att, om avtal för bolaget slutits före registreringen med kontrahent som visste att bolaget inte var registrerat, denne kan såvida annat inte följer av avtalet frånträda detta, om registreringstiden försuttits eller registrering vägrats. Visste medkontrahenten inte att bolaget var oregistrerat, kan han frånträda avtalet innan bolaget registrerats.

Gällande lag innehåller dels föreskrift om tidpunkten när frånträde skall anses ha ägt rum, dels bestämmelser om skyldighet för medkontrahenten att på förfrågan ge besked om han vill vidbli avtalet och om verkan av hans svar eller underlåtenhet att svara. Förslaget tar inte upp motsvarande bestämmelser men åtminstone i viss utsträckning torde allmänna rättsregler leda till samma resultat.

3 kap. Aktier, aktiebrev m. m. och aktiebok

1 §

Paragrafen bygger på utredningens förslag.

I *första stycket* uttalas huvudregeln att alla aktier har lika rätt. Från denna huvudregel kan undantag enligt *andra stycket* göras genom bestämmelse i bolagsordningen om att aktier av olika slag skall finnas eller kunna ges ut. Med aktier av olika slag åsyftas främst aktieslag som har olika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, dvs. rätt till utdelning, deltagande i nyemission vid kapitalökning, återbäring vid nedsättning av aktiekapitalet eller utskiftning vid bolagets upplösning. De aktier som medför viss företrädesrätt till andel i bolagets tillgångar och vinst brukar kallas preferensaktier och övriga stamaktier. Olikheten mellan aktieslagen kan emellertid vara av annan än ekonomisk art. Det vanligast förekommande fallet torde vara att aktier av visst slag har annat röstvärde än aktier av annat slag.

Andra fall av olikheter är när vissa aktier men inte övriga aktier är underkastade hembudsskyldighet, då visst aktieslag för sig väljer visst antal styrelseledamöter eller revisorer osv. Mellan aktieslagen kan samtidigt föreligga olikhet av både ekonomisk och annan natur. Preferensaktier kan t. ex. ha lägre röstvärde än stamaktier.

Av grunderna för lagen följer vissa begränsningar av möjligheten att göra skillnad mellan olika aktier. Ingen aktie kan berövas rätt att delta i bolagsstämma eller att klandra bolagsstämmobeslut.

Om enligt bolagsordningen aktier av olika slag skall finnas eller kunna utges, skall särskilt anges olikheterna mellan aktieslagen, antalet aktier av varje slag, och om aktierna ej skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar eller vinst, den företrädesrätt som tillkommer aktieägarna vid ökning av aktiekapitalet enligt 4 kap.

En viktig rätt för aktieägarna är deras företrädesrätt vid nyemission och fondemission. Normalregeln är som tidigare nämnts att alla aktier är likställda. Bolagsordningen kan dock bestämma något annat. Men i detta avseende förutsätter utredningsförslaget, liksom gällande lag, att olika företrädesrätt kan ges åt aktier endast om aktierna medför olika andel i bolagets tillgångar och vinst. Utredningen anser nämligen att det skulle vara oriktigt, om två aktieslag med lika rätt till andel i tillgångar och vinst men med åtskillnad i fråga om rösträtt skulle ha olika företrädesrätt till nya aktier vid ökning av aktiekapitalet, särskilt om det gällde fondaktier. Jag delar denna uppfattning och anser att principen bör komma till tydligare uttryck i lagtexten. I sista punkten av andra stycket finns därför en uttrycklig bestämmelse om att föreskrift om olika företrädesrätt mellan aktieägarna får meddelas endast om aktierna ej skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar eller vinst. Jag vill tillägga att det inte föreligger hinder mot att skapa aktieslag med ganska obetydliga skillnader i ekonomiskt avseende samtidigt som aktieslagen får mycket stora olikheter i fråga om företrädesrätt. Är skillnaden mellan aktieslagen i fråga om ekonomiska rättigheter helt minimal, bör dock en bolagsordningsbestämmelse om väsentlig olikhet i företrädesrätt kunna föranleda att registrering vägras.

Om i bolaget finns aktier av olika slag där olikheten gäller endast rösträtten, föreligger enligt förevarande paragraf inte någon möjlighet att i bolagsordningen föreskriva olika företrädesrätt vid kapitalökning. I sådana fall gäller enligt 4 kap. 2 § att varje aktieägare skall ha företrädesrätt till nya aktier i förhållande till det antal han förut äger. I registreringspraxis har principen om den lika företrädesrätten inte ansetts strida mot bestämmelse i bolagsordningen att vid nyemission de nya aktierna skall vara av båda slagen och fördelas så att varje aktieslag endast erhåller nya aktier av samma slag. Förslaget innebär inte någon ändring på denna punkt.

Det kan anmärkas att bundna och fria aktier inte utgör skilda aktieslag i den mening som avses i andra stycket.

När aktier med olika rätt i tillgång och vinst finns, skall vid nyemission tillämpas bestämmelse i bolagsordningen om företrädesrätt för de olika aktieslagen. Om nyemissionen kräver ändring i bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalets storlek fordras en majoritet enligt 9 kap. 14 §. För ändring av företrädesrätten krävs majoritet enligt 9 kap. 15 §. Departementsförslaget som överensstämmer med utredningens förslag innebär i detta hänseende viss ändring i förhållande till gällande lag, se härom betänkandet s. 156.

Blir det fråga om att utge aktier av ett helt nytt slag, måste vid den därför erforderliga ändringen av bolagsordningen anges vilken företrädesrätt att teckna eller erhålla de nya aktierna som skall tillkomma ägare av de äldre aktierna. Vidare måste anges vilken företrädesrätt vid

senare nyemissioner — eller konverteringslån — som skall tillkomma det nya aktieslaget.

Stycket upptar inte någon uttrycklig regel om företrädesrätt vid sådan emission av skuldebrev som avses i 5 kap. I 5 kap. 2 § anges emellertid att aktieägare har företrädesrätt såsom om emissionen av skuldebreven gällde de aktier i fråga om vilka utbytes- eller optionsrätt föreligger. Det betyder att förevarande stycke blir tillämpligt även i fråga om skuldebrevsemissioner enligt 5 kap. Det kan tilläggas att det inte är möjligt att beträffande företrädesrättens innehåll skilja mellan ökning av aktiekapitalet och emission av skuldebrev enligt 5 kap.

I *tredje stycket* tas upp den av utredningen föreslagna, från gällande lag hämtade regeln att ingen aktie får ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie. Bestämmelsen är tvingande. Av densamma följer att rösträttslösa aktier är förbjudna. Den skillnad mellan akties andel i kapitalet och dess andel i röstetalet som uppkommer när aktierna har olika röstvärde utjämnas i någon mån genom att departementsförslaget i vissa fall utgår från att antalet aktier enbart eller vid sidan av röstetalet är avgörande.

Det är möjligt att låta aktier av visst slag ha lägre eller högre röstvärde i vissa frågor än aktier av annat slag. Man kan också låta aktier av visst slag få lägre eller högre röstvärde under vissa förutsättningar.

Fjärde stycket innehåller bestämmelser om att konvertibla aktier får utges. I sådant fall skall i bolagsordningen anges den närmare ordningen för omvandlingen. Det måste anges om omvandlingen skall ske automatiskt vid viss tidpunkt eller när visst förhållande inträffar, eller om den skall kunna påkallas av bolaget eller av aktieägaren. Självfallet skall det också i förbehållet anges till vilket slag av aktier omvandling skall ske.

Förbehållet om konvertering skall enligt 4 § anges i aktiebrevet. När enligt bestämmelse i bolagsordningen omvandling skall ske och aktiebreven utbytas, är aktieägaren skyldig att ge in sitt aktiebrev och kan av domstol åläggas att göra detta. Dessutom kan bolaget utöva påtryckning på honom genom att enligt 17 § hålla inne på aktien fallande utdelning.

När utbyte sker av aktiebrev, skall enligt 4 § det nya aktiebrevet innehålla uppgift att det utbytts mot annat samt uppgift om dag när äldre aktiebrevet utfärdades. Enligt samma paragraf skall det äldre aktiebrevet makuleras.

Om förbehåll av ifrågavarande slag skall införas i en bolagsordning, gäller vanliga regler rörande ändring av bolagsordningen. Det betyder att om skyldighet att omvandla aktier av ett visst aktieslag och ej endast rätt att kräva omvandling skall föreskrivas i bolagsordningen, majoritet erfordras enligt 9 kap. 15 § tredje stycket.

Vid den tidpunkt då aktier skall omvandlas skall omvandlingen anmälas till registrering. I och med registreringen anses omvandlingen verkställd, även om aktiebreven då ännu inte lämnats in för utbyte.

2 §

Paragrafen innehåller regeln om att aktie i princip är fritt överlåtbar. I paragrafen föreskrivs att aktie kan fritt överlåtas och förvärvas, om inte annat följer av lag eller bolagsordningen. Genom bolagsordningen kan rätten därtill inskränkas endast genom lösningsförbehåll enligt 3 § eller förbehåll enligt 17 kap. 1 § att aktie skall vara bunden.

Paragrafen motsvarar i sak gällande rätt. I förhållande till utredningens förslag har en jämkning gjorts, vilket bl. a. sammanhänger med att jag av skäl som redovisats i avsnitt 13.6 inte är beredd att förorda att överlåtelse av aktie skall kunna vara beroende av tillstånd från bolaget.

Har aktieägare vid sidan av bolagsordningen i ett särskilt avtal förbundit sig att inte överlåta sina aktier eller att före överlåtelse hembjuda sina aktier till någon avtalspart, är avtalet giltigt. Avtalet har emellertid inte någon verkan i förhållande till aktiebolaget utan endast mellan avtalsparterna.

3 §

I paragrafen ges regler om den lösningsrätt vid aktiens övergång till ny ägare, som kan föreskrivas i bolagsordningen.

Utredningen. Förslaget innebär att i bolagsordningen kan intas förbehåll om lösningsrätt till aktie som övergår till ny ägare. I förbehållet skall anges den ordning i vilken lösningsrätt tillkommer de lösningsberättigade inbördes. Vidare skall anges den tid inom vilken lösningsanspråk måste framställas hos bolaget. Tiden får inte överstiga två månader från det aktiens övergång har anmälts till styrelsen. Slutligen skall i förbehållet anges den tid inom vilken lösen skall erläggas. Det skall ske inom tre månader från anmälan hos styrelsen om aktiens övergång eller, om bolagsordningen inte anger lösenbeloppet eller sådan grund för dess bestämmande att det kan skäligen beräknas av den lösningsberättigade, inom en månad från den senare tidpunkten då beloppet blev bestämt.

Enligt gällande lag kan bara aktieägare vara lösningsberättigade. Lösenrätt kan utövas endast när aktie övergår till annan än aktieägare eller till annan än ägare av aktie av visst slag. Båda dessa begränsningar har slopats i utredningsförslaget. Vidare har nuvarande bestämmelser om den tid inom vilken lösen skall erläggas jämkats något.

Lösningsrätten får enligt förslaget utövas endast beträffande hela antalet aktier som ingår i ett visst förvärv, såvida annat inte är bestämt i förbehållet om lösningsrätt. Om tillämpningen av en bestäm-

melse i bolagsordningen om lösenbeloppet skulle vara uppenbart obillig, kan jämkning ske. När anmälan har gjorts om hembudsskyldig akties övergång, skall styrelsen genast skriftligen meddela detta till varje lösningsberättigad vars postadress är införd i aktieboken eller eljest känd för bolaget. Tvist om lösenbeloppet hänskjuts till avgörande av skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän. Part kan då klandra skiljedom genom talan vid allmän domstol inom två månader efter det att skiljedomen delgavs parten. I bolagsordningen kan emellertid föreskrivas att tvist om lösenbeloppet skall avgöras på annat sätt. I de nu berörda delarna överensstämmer förslaget i huvudsak med gällande lag, som dock inte innehåller någon jämkningsregel av det slag utredningen förordat.

Liksom i gällande lag föreskrivs i förslaget att den till vilken hembudsskyldig aktie har övergått inte kan utöva annan av aktien härflytande rätt gentemot bolaget än rätt till vinstutdelning och företrädesrätt till teckning av ny aktie vid ökning av aktiekapitalet förrän det har visat sig att lösningsrätten inte begagnas. Rättigheter och skyldigheter på grund av teckning som görs innan lösningsrätt har utövats övergår till den som löser in aktien.

Remissyttrandena. De remissinstanser som yttrat sig i saken godtar den föreslagna utvidgningen av lösningsrätten även om på ett par håll viss tvekan uttalas härvidlag. *Advokatsamfundet* framhåller att om lösningsrätt tillerkänns andra än aktieägare, det är nödvändigt att i förbehållet noggrant precisera den krets av personer som har lösningsrätt liksom också den inbördes ordningen mellan de lösningsberättigade. Detta bör enligt advokatsamfundets mening komma till klart uttryck i lagtexten. Samfundet framhåller vidare att utredningen inte kan antas ha avsett att lägga hinder i vägen för mera begränsade klausuler om lösningsrätt. Det måste sålunda vara tillåtet att begränsa lösningsrätten till att gälla bara till förmån för tidigare aktieägare liksom att begränsa dem till att avse förvärv som görs av person som inte tidigare är aktieägare. Dessutom måste undantag kunna få göras för familjerättsliga fång. Advokatsamfundets inställning i fråga om begränsning av lösningsklausuler delas av *kommerskollegium, Stockholms handelskammare* och *Skånes handelskammare.*

Ett par remissinstanser framför synpunkter på jämkningsregeln. *Stockholms handelskammare* anser det oklart hur den lösningsberättigade skall bete sig, om han avser att påkalla jämkning. Det kan tänkas att han enligt förslaget under alla omständigheter måste erlägga lösen inom den i paragrafen angivna tiden. Om bolagsordningen har fastställt lösen till belopp långt över det verkliga värdet av aktien, kan jämkningsregeln enligt handelskammaren i så fall bli illusorisk. *Skånes handelskammare* påpekar att den tid inom vilken lösen skall erläggas bör anpassas också för det fall när jämkningsregeln är tillämplig. *Advokat-*

samfundet understryker att vid bedömningen om jämkning skall ske måste beaktas de omständigheter som har föranlett föreskrifterna om lösenbeloppets bestämmande. Även om lösenbeloppet väsentligen skulle understiga vad som, bortsett från lösenbestämmelsen, skulle vara att anse som aktiens värde, behöver en tillämpning av föreskrifterna i bolagsordningen inte alltid framstå som uppenbart obillig.

Styrelsen för Stockholms fondbörs påpekar att aktier som är föremål för hembudsskyldighet inte kan bli börsnoterade. *Hovrätten för Västra Sverige* framhåller att, om skiljeförfarande har ägt rum, talan mot skiljedomen kan föras vid allmän domstol även på materiell grund. Hovrätten anser det mindre lämpligt att på detta sätt öppna vägen för en prövning av tvistefrågan i fyra instanser och förordar därför att klander mot skiljedomen inte skall kunna föras vid domstol på materiell grund. Vill man bibehålla en sådan klandermöjlighet, bör enligt hovrättens mening föreskrivas att mål av denna typ inte får föras längre än till tingsrätt eller hovrätt. Liknande synpunkter framförs av *advokatsamfundet* (jfr vid 14 kap. 9 §). *Skånes handelskammare* menar att paragraftexten bör omformuleras. F. n. innehåller den en hänvisning till lagen om skiljemän. Men i lagen om skiljemän sägs att den inte gäller för skiljeavtal som innefattar förbehåll om rätt att klandra skiljedomen.

Svensk industriförening föreslår att paragrafen ändras och att hembudsskyldigheten inträder innan överlåtelsen äger rum. Föreningen menar att därigenom skulle onödig överlåtelse och därav föranledda tvister kunna undvikas.

Föredraganden. För egen del godtar jag utredningens förslag om utvidgning av rätten att av aktieförvärvare lösa aktie som omfattas av lösningsförbehåll så att även personer som inte är aktieägare skall kunna tilläggas lösenrätt. Jag har inte heller något att invända mot att lösningsförbehåll får gälla även vid äganderättsövergångar mellan olika aktieägare. Det är emellertid angeläget att förbehåll om lösningsrätt klart anger vilka som är lösningsberättigade liksom också den inbördes ordningen mellan de lösningsberättigade. Jag vill vidare framhålla att det inte bör möta något hinder mot att göra lösningsklausuler mer begränsade än vad lagen i och för sig tillåter. *Första stycket* första och andra punkterna har utformats i överensstämmelse härmed.

Liksom f. n. bör lösningsanspråk inte få framställas hos bolaget senare än två månader från anmälan hos styrelsen om akties övergång. Enligt gällande lag skall bolagsordningen ange den tid inom vilken lösen skall erläggas. Denna tid får ej överstiga en månad från det lösens belopp blivit bestämt. Utredningen föreslår att fristen inte får överstiga tre månader från anmälan hos styrelsen om aktiens övergång eller, om bolagsordningen inte anger lösenbeloppet eller sådan grund för dess bestämmande att det skäligen kan beräknas av den lösningsberättigade, en månad från den senare tidpunkt då beloppet blev bestämt. Under

remissbehandlingen har påpekats att det är oklart när lösenbelopp skall erläggas, ifall jämkning av bolagsordningens bestämmelser rörande lösens belopp har ägt rum. Med anledning härav föreslår jag att den tid inom vilken lösen skall erläggas bestäms i lagtexten så att den inte får överstiga en månad räknat från den tidpunkt då lösenbeloppet blev fastställt. Därmed avses den tidpunkt då lösenbeloppet bestämts genom överenskommelse mellan parterna eller genom skiljedom. Första stycket tredje och fjärde punkterna har utformats i överensstämmelse härmed.

Den föreslagna regeln om jämkning av bestämmelse i bolagsordningen om lösenbelopp när en tillämpning av bestämmelsen skulle vara "uppenbart obillig" är av en typ som inte är ovanlig i lagstiftningen, se t. ex. 8 § skuldebrevslagen. Jag ansluter mig till utredningens förslag med en modifikation. I överensstämmelse med den ståndpunkt jag i tidigare lagstiftningsärende intagit när det gällt utformningen av den s. k. generalklausulen i aktiebolagslagen (prop. 1973: 93 s. 84) föreslår jag att som förutsättning för jämkning skall gälla att en tillämpning av lösenbestämmelsen skulle bereda någon — dvs. den lösningsberättigade eller den vars aktie skall lösas — en "otillbörlig fördel". Med anledning av ett remissyttrande vill jag påpeka att man vid bedömningen av om jämkning skall ske självfallet måste beakta de omständigheter som har föranlett lösenbestämmelsen.

I övrigt har jag ingenting att invända mot utredningens förslag på denna punkt. *Andra stycket* har utformats i enlighet härmed.

I *tredje stycket* föreskrivs att när anmälan om aktiens övergång görs, styrelsen genast skall skriftligen meddela detta till varje lösningsberättigad vars postadress är införd i aktieboken eller eljest är känd för bolaget.

Fjärde stycket innehåller regler om prövning av tvist rörande lösningsrätt och lösenbelopp.

Om inte grunden för beloppets bestämmande är angiven i bolagsordningen och parterna inte enas, eller om tvist uppstår huruvida tillämpningen av bestämmelse i bolagsordningen är uppenbart obillig, skall enligt utredningsförslaget tvisten hänskjutas till tre skiljemän, som utses enligt lagen om skiljemän. Utredningen föreslår emellertid att part kan klandra skiljedom genom att väcka talan vid domstol inom två månader från det beslutet delgavs honom.

För egen del menar jag att även frågan huruvida lösningsrätt föreligger bör prövas av skiljemän. Vidare ansluter jag mig till hovrättens för Västra Sverige uppfattning att det är olämpligt att tvist om lösenbeloppet skall kunna prövas i fyra instanser. Eftersom värderingsfrågor ofta kräver särskild sakkunskap ter det sig lämpligast att tvister avgörs av skiljemän. Man har enligt min mening anledning att anta att en skiljenämnds avgörande är materiellt sett lika rättvisande som det en allmän domstol kan förväntas uppnå. Jag förordar därför att talan mot

skiljedom om lösningsrätt och om lösenbelopp skall kunna föras endast under de förutsättningar som i allmänhet gäller för klander av skiljedomar.

Bestämmelserna i 18 § skiljemannalagen är inte direkt tillämpliga på skiljemannaförfaranden enligt förevarande paragraf. En rimlig analog tillämpning av 18 § skiljemannalagen innebär emellertid att om skiljenämnd dröjer med sitt avgörande mer än sex månader, part är oförhindrad att väcka talan inför allmän domstol.

Innan det visar sig att lösningsrätten inte begagnas, kan enligt *femte stycket* den till vilken aktie övergått inte utöva annan av aktien härflytande rätt gentemot bolaget än rätt till vinstutdelning och företrädesrätt till ny aktie vid ökning av aktiekapitalet eller till teckning av andel i lån som avses i 5 kap. 1 §. Rätten att delta i bolagets förvaltning inträder senast när två månader förflutit från anmälan enligt första stycket 3 utan att lösningsanspråk framställts. Har sådant anspråk framställts, kan rösträtt för aktien i princip utövas först när den lösningsberättigade betalt aktien, jfr 7 § tredje stycket sista punkten. Rättigheter och skyldigheter på grund av sådan teckning övergår till den som begagnar sig av lösningsrätten. Departementsförslaget innebär att den som förvärvar aktie som annan har rätt att lösa inte får utbekomma fondaktier eller delbevis förrän det visar sig att lösningsrätten inte begagnas.

Förevarande paragraf torde böra tillämpas analogt när det gäller äganderättsövergång av teckningsrätter eller delbevis.

Paragrafen innebär att lösningsrätt kan ges åt t. ex. ägare av vissa aktier. Att vissa aktier medför lösningsrätt enligt bolagsordningen men i övrigt är fullt likställda med andra aktier i bolaget torde, såsom utredningen framhållit, inte betyda att de lösningsberättigade aktierna skall anses utgöra aktier av visst slag i den mening som avses i 1 §.

4 §

Paragrafen innehåller regler om aktiebrev m. m.

Enligt gällande lag kan efter medgivande av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer aktiebrev ställas till innehavaren. Sådant medgivande har emellertid inte lämnats under den nuvarande lagens giltighetstid. För avstämningsbolag gäller enligt LFA att aktiebrev skall ställas till viss man. Utredningen föreslår att aktiebrev alltid skall ställas till viss man. Jag biträder förslaget.

Aktiebrev får utlämnas endast till aktieägare som är införd i aktieboken. Med hänsyn bl. a. till att aktiebrev inte behöver utfärdas, om inte aktieägaren begär det, har i 4 kap. 9 och 16 §§ samt 5 kap. 11 och 12 §§ särskilt föreskrivits att aktier som ges ut enligt 4 eller 5 kap. skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptas i aktieboken.

F. n. är det förbjudet att ge ut aktiebrev innan full betalning erlagts för den eller de aktier varå brevet lyder och registrering skett därom

att full betalning erlagts för aktier som tillsammans motsvarar det vid bolagsordningens antagande bestämda minimikapitalet. Enligt förslaget, som i denna del inte föranlett några erinringar under remissbehandlingen, får aktiebrev ges ut, om aktien är till fullo betald och bolaget blivit registrerat. Skall aktiebrev ges ut i samband med kapitalökning, måste enligt förslaget ökningen ha registrerats innan utgivningen sker. Jag godtar detta förslag.

Utredningen föreslår att aktiebrev skall undertecknas av styrelsen eller enligt styrelsens fullmakt av bank. Förslaget, som innebär en nyhet, tillstyrks av bankinspektionen och jag ansluter mig till det.

F. n. skall förbehåll i bolagsordningen om lösningsrätt, hembudsskyldighet, konvertering av aktier och återbetalning på aktier antecknas på aktiebrev som avses med förbehållet. Utredningen föreslår att även avstämningsförbehåll skall antecknas. Jag tillstyrker förslaget. Liksom enligt gällande rätt har sådana förbehåll i bolagsordningen som här avses verkan även om de inte har angetts i aktiebreven.

Paragrafen innehåller ytterligare bestämmelser om att vissa uppgifter, bl. a. om akties nominella belopp, skall återges på aktiebrev. Departementsförslaget överensstämmer därvidlag i huvudsak med utredningens förslag. Att som VPC föreslagit underlåta att ange det nominella beloppet på aktie i avstämningsbolag; för att underlätta genomförandet av en "split" finner jag inte möjligt med hänsyn till den grundläggande betydelse akties nominella belopp har. Departementsförslaget innehåller vidare, liksom utredningens förslag, regler om att aktiebrev jämte kupongark skall makuleras när utbyte mot nytt aktiebrev har skett. Den av utredningen föreslagna regeln att makulerade aktiebrev skall förvaras i minst tio år har däremot såsom överflödig uteslutits i departementsförslaget.

Enligt 9 § har aktieägare i avstämningsbolag rätt att få aktiebrev utbytt. Någon motsvarande uttrycklig bestämmelse finns inte när det gäller andra aktiebolag. Förevarande paragraf förutsätter dock att utbyte kan ske i alla aktiebolag. I praktiken förekommer det redan nu att aktiebolag tillmötesgår aktieägares önskemål om att få aktiebrev utbytta.

I paragrafen föreskrivs slutligen att reglerna i andra stycket om undertecknande av aktiebrev görs tillämpliga på emissionsbevis samt skuldebrev och optionsbevis som avses i 5 kap. Motsvarande bestämmelser finns f. n. i 12 § lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev m. m.

5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om interimsbevis.

I gällande lag finns bestämmelser om dels interimsbevis, dvs. bevis om rätt till aktie, dels teckningsbevis, dvs. bevis om verkställd teckning av aktie. Teckningsbevis men inte interimsbevis kan ges ut redan före

bolagets bildande. Utredningen föreslår att i lagen skall regleras endast sådana bevis som ges ut efter bolagets bildande, interimsbevis. Detta skall utgöra ett värdepapper likställt med aktiebrev. Enligt utredningen kan stiftarna även i fortsättningen före bolagets bildande lämna aktietecknare bevis om den teckning han gjort men några särskilda värdepappersrättsliga verkningar knyts inte till beviset. Jag biträder förslaget som inte föranlett några erinringar under remissbehandlingen. Termen teckningsbevis, som vållat missförstånd genom sammanblandning med termen teckningsrättsbevis, försvinner sålunda ur lagen.

Utfärdat interimsbevis skall på begäran förses med påskrift om de betalningar som gjorts för aktien. Sker återbetalning enligt 2 kap. 12 § andra stycket på den grunden att bolaget inte registrerats enligt 2 kap. 9 § eller att aktieteckning inte är bindande, skall beviset förses med påskrift om återbetalningen.

Lagens bestämmelser om aktiebrev gäller i tillämpliga delar även interimsbevis. Det betyder bl. a att interimsbevis får utlämnas endast till den som är införd i aktieboken, se 4 §. Att den aktie beviset avser inte behöver vara till fullo betald följer av förevarande paragraf. I motsats till gällande lag innehåller departementsförslaget inte krav på att aktie skall vara till fullo betald för att ägaren skall kunna utöva rösträtt för aktien. Sammanfattningsvis skall alltså aktietecknare antecknas i aktieboken innan interimsbevis utlämnas till honom och han kan därefter utöva aktieägares rätt i bolaget.

6 §

Gällande lags regler om aktiebrevens och interimsbevisens värdepappersrättsliga karaktär utgör en efterbildning av 13, 14 och 22 §§ lagen (1936: 81) om skuldebrev.

Gällande regler ger skydd för godtroende förvärvare under förutsättning bl. a. att överlåtaren kan till stöd för sin rätt åberopa lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelser till viss man eller in blanco, eller att han skäligen kan antas vara den på vilken aktiebrevet var ställt eller senast överlåtet eller skäligen kan antas vara berättigad att handla på dennes vägnar. Bara om särskilda skäl föreligger, är förvärvaren skyldig att pröva, om tidigare överlåtelse är äkta och i övrigt giltig. Det sagda gäller också beträffande pantsättning.

Dessa regler gäller inte vid familjerättsliga fång, t. ex. arv. Enligt en särskild regel i gällande lag innefattar emellertid en införing i aktieboken om ett familjerättsligt fång legitimation för den registrerade med samma verkan i förhållande till senare förvärvare som om aktiebrevet transporterats på honom.

Nuvarande regler ger ett vidsträckt skydd för aktieomsättningen. Det finns dock fall då en förvärvare trots god tro inte blir skyddad mot

brister i tidigare förvärv av aktier, nämligen om det finns en lucka i den kedja av överlåtelser på aktiebrevet eller av i aktieboken införda familjerättsliga fång som leder fram till fångesmannen.

Utredningen förordar att skyddet för godtroende förvärvare förstärks på denna punkt. Den som innehar aktiebrev och enligt bolagets anteckning däråa är den senast i aktieboken antecknade ägaren föreslås bli legitimerad på samma sätt som om aktiebrevet varit försett med till honom fortgående kedja av överlåtelser. Förslaget har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Jag biträder förslaget.

Som utredningen förordat bör reglerna om överlåtelse och pantsättning av aktiebrev gälla också i fråga om emissionsbevis som ställts till viss man. Med sådant bevis bör likställas optionsbevis enligt 5 kap. som ställts till viss man. Har sådana bevis ställts till innehavaren bör däremot reglerna i 13, 14 och 22 §§ skuldebrevslagen om innehavarskuldebrev tillämpas.

Paragrafen innehåller slutligen en erinran om att i fråga om utdelningskuponger finns bestämmelser i 24 och 25 §§ skuldebrevslagen. Dessa regler gäller dock inte för sådana kuponger som enligt 4 kap. 3 § kan användas som emissionsbevis. Sådana kuponger omfattas i stället av paragrafens regler om emissionsbevis.

7 §

Paragrafen innehåller regler om aktiebok.

Utredningen. Bestämmelserna om aktiebok i gällande lag föreslås med vissa ändringar införda i den nya lagen. I avstämningsbolagen skall liksom f. n. aktieboken föras med maskin för databehandling eller på annat liknande sätt. Utredningen utgår från att datatekniken i fråga om aktiebok blir av praktisk betydelse endast för avstämningsbolagens del. Någon möjlighet för andra bolag att föra aktiebok med hjälp av datateknik föreslås därför inte.

Det åligger styrelsen att föra aktiebok. I aktieboken skall bolagets samtliga aktier tas upp i nummerföljd med uppgift om aktietecknarna. Aktieägarnas postadress och yrke eller titel skall anges. Finns aktier av olika slag skall anges till vilket slag varje aktie hör.

Liksom gällande lag innehåller utredningsförslaget en regel om att den som styrker att han förvärvat aktie har rätt att bli införd i aktieboken.

Remissyttrandena. Flera remissinstanser påpekar att det f. n. förekommer att aktiebolag som för sin aktiebok på konventionellt sätt även lagt denna på data. Ett praktiskt behov härav föreligger även i andra bolag än avstämningsbolag. Det föreslås därför att även andra aktiebolag än avstämningsbolag skall få möjlighet att föra aktiebok medelst automatisk databehandling. Synpunkter av detta slag framförs av *Svea hovrätt, kommerskollegium, näringslivet, Stockholms handelskammare*

Skånes handelskammare, Örebro handelskammare, Svenska försäkringsbolags riksförbund, advokatsamfundet och *Svenska revisorssamfundet. Länsstyrelsen i Malmöhus län* ifrågasätter värdet av förslaget att aktieboken skall innehålla uppgift om aktieägarnas yrke eller titel. Länsstyrelsen föreslår att i stället uppgift om aktieägarens personnummer införs i aktieboken.

Föredraganden. I motsats till vad utredningen förutsatt kan i fråga om aktiebok datatekniken vara av praktisk betydelse även för andra bolag än avstämningsbolag. Jag föreslår därför ett generellt medgivande till bolagen att föra aktieboken på sådant sätt. Härigenom uppnås också nordisk rättslikhet. Förslaget föranleder viss ändring i 13 § som behandlar skyldigheten att hålla aktiebok tillgänglig. I övrigt biträder jag utredningens förslag.

Förs aktieboken med hjälp av datateknik blir det fråga om ett personregister i datalagens (1973: 289) mening. Detta betyder att datainspektionen måste ge sitt tillstånd till upprättandet och förandet av registret och att datainspektionen kan meddela föreskrifter m. m.

Paragrafen innebär en principiell skyldighet för styrelsen att hålla aktieboken aktuell. Det innebär emellertid inte att styrelsen ex officio i aktieboken skall anteckna uppgifter om ändrade ägarförhållanden som kommer till styrelsens kännedom t. ex. genom de särskilda taxeringskontrolluppgifterna om aktieutdelning. Det nuvarande systemet som tillförsäkrar aktieägare viss anonymitet genom att han kan underlåta att anmäla sitt aktieinnehav för införing i aktieboken består således vilket har betydelse framför allt i bolag som inte är avstämningsbolag. Det innebär att om aktieägare vill utöva sådan ur aktien uppkommande rätt som utövas mot företeende eller avlämnande av aktiebrev, kupong eller annat särskilt bevis som utges av bolaget (jfr 14 § första stycket), styrelsen inte utan hans särskilda begäran därom skall i aktieboken låta anteckna honom som ägare till aktien.

Den som innehar ett in blanco-överlåtet aktiebrev som berättigar till en ny fondaktie kan således utfå fondaktien utan att han antecknas som ägare till den gamla aktien. Att han i aktieboken skall antecknas som ägare till den nya aktien följer emellertid av 4 §. Av samma paragraf följer också att om aktieägare hos bolaget vill byta ut aktiebrev, t. ex. i samband med s. k. växling, han i aktieboken skall antecknas som ägare till de aktier som upptas i de nya aktiebreven. Detsamma gäller vid s. k. split och då nytt aktiebrev utges i stället för dödat aktiebrev. Att det gamla aktiebrevet normalt skall förses med påskrift om att företrädesrätten till deltagande i emission begagnats föreskrivs i 4 kap. 3 § andra stycket.

Jag vill tillägga att styrelsen har möjlighet att vägra att såsom aktieägare anteckna den som visserligen är formellt legitimerad men likväl uppenbarligen inte är aktieägare. Han har t. ex. stulit aktien och detta är känt för styrelsen.

Som framgår av paragrafen får införing av ny ägare till aktie som omfattas av lösningsrätt inte ske förrän det visat sig att lösningsrätten inte har begagnats. Detta motsvarar gällande lag. Bestämmelsen har kommenterats under 3 kap. 3 §.

I överensstämmelse med vad utredningen föreslagit har i paragrafen tagits in en bestämmelse om att också andra förändringar än de som rör äganderätten till aktier skall antecknas i aktieboken. Bestämmelsen har hämtats från 11 § LFA, se prop. 1970: 99 s. 101 f.

Enligt paragrafen skall aktieboken innehålla uppgift bl. a. om aktietecknarna. Om aktie utlämnats i samband med utbyte av konvertibelt skuldebrev sker inte någon teckning av aktie. Bestämmelsen får i sådant fall tillämpas så att i aktieboken förs in uppgift om den som lämnade in skuldebrevet för utbyte. Detsamma gäller vid fondemission.

8—14 §§

Utredningen föreslår att större delen av bestämmelserna i LFA, dvs. bestämmelser som avser avstämningsbolag, överförs till den nya aktiebolagslagen. I LFA lämnas kvar vissa bestämmelser om auktorisation av förvaltare och meddelande av tillstånd att i aktiebok införa utländsk förvaltare m. m. samt om värdepapperscentralen och tillsynen över denna m. m. Förslaget har inte föranlett några kommentarer under remissbehandlingen. Jag biträder förslaget. Jag kommer att i annat sammanhang ta upp frågan vilka ändringar som bör göras i LFA.

8 §

Paragrafen motsvarar med viss ändring i sak 1 § första punkten och 2 § LFA.

Utredningen. Överföringen av bestämmelserna i LFA har i utredningsförslaget i allmänhet skett utan ändringar. På en punkt föreslås emellertid en ändring. Enligt LFA krävs för lagens tillämpning på ett bolag endast att bolagsstämman fattar beslut därom. Utredningen anser att frågan huruvida ett bolag är avstämningsbolag är av så stor vikt att bolagsordningen bör innehålla uppgift därom. Införs avstämningsförbehåll genom ändring i bolagsordningen, skall ändringen anmälas för registrering och får inte verkställas innan registrering skett. För att ge tid till samråd med värdepapperscentralen föreslår utredningen att styrelsen skall bestämma dag från vilken förbehållet skall tillämpas.

Remissyttrandena. Fondbörsutredningen och *bankinspektionen* instämmer i utredningsförslaget att det av bolagsordningen skall framgå om ett bolag är avstämningsbolag. *Näringslivet* påpekar att enligt lagen om förenklad aktiehantering krävs endast att bolagsstämman fattar beslut för att lagen skall tillämpas på bolaget. Det finns knappast anledning att nu inta någon annan ståndpunkt. Frågan är enligt näringslivet inte så viktig som utredningen har antagit och praktiska skäl talar

dessutom mot utredningens ståndpunkt. Samma åsikt uttalas av *kommerskollegium, Stockholms handelskammare, handelskammaren i Örebro* och *Svenska försäkringsbolags riksförbund.*

Föredraganden. Jag delar utredningens uppfattning att frågan om ett bolag skall vara avstämningsbolag är av sådan vikt för aktieägarna att det av bolagsordningen bör framgå hur därmed förhåller sig. Med hänsyn till de föreslagna bestämmelserna om ändring i bolagsordningen, vilka innebär en väsentlig förenkling i förhållande till gällande lag, möter inte några betänkligheter mot att avstämningsförbehåll alltid skall tas in i bolagsordningen.

9 §

Paragrafen motsvarar 3 § andra och tredje styckena samt 5—7 §§ LFA. Bestämmelserna i LFA om teckningsbevis saknas dock, eftersom regler om teckningsbevis har slopats i departementsförslaget.

10 §

Paragrafen, som motsvarar 8, 9, 16 och 18 §§ LFA, innehåller regler om införing i aktiebok och om s. k. förvaltarregistrering.

Aktiesparklubbar drivs som regel i form av enkla bolag. Eftersom ett enkelt bolag inte är en juridisk person, kan en sådan aktiesparklubb inte f. n. registreras såsom aktieägare. En aktie som tillhör aktiesparklubben kan således inte registreras på en förtroendeman med angivande av att den också tillhör andra personer.

Sveriges aktiesparares riksförbund har hos justitiedepartementet hemställt att även aktiesparklubb skall kunna registreras. Detta föreslås ske genom att en representant för aktiesparklubben låter inregistrera klubbens aktieinnehav i sitt namn med angivande av att inregistreringen avser aktiesparklubbens aktier.

Över skrivelsen har VPC och bankinspektionen avgivit yttrande. Bankinspektionen har bifogat yttrande från Svenska bankföreningen.

VPC och bankföreningen tillstyrker bifall till Sveriges aktiesparares riksförbunds hemställan. Aktiesparklubbarna kan visserligen driva sin verksamhet i form av handelsbolag eller låta förvaltarregistrera sina aktier men administrativa och ekonomiska skäl medför att man söker undvika dessa lösningar. I praktiken förekommer det att aktiesparklubbar låter registrera aktierna på en förtroendeman utan angivande av att det sker för klubbens räkning. Detta kan emellertid enligt VPC och bankföreningen innebära komplikationer vid taxeringen eller om förtroendemannen plötsligt avlider.

Bankinspektionen anför att stiftandet av nya aktiesparklubbar numera stagnerat och tendensen är snarast att de upplöses utan tillkomst av nya. Bankinspektionen uppskattar antalet aktieklubbar till grovt räknat 3 000. Med hänsyn till att det aktuella problemet inte synes beröra ett

större antal aktieägare och då antalet vidare av olika skäl, bl. a. att spararna i ökad utsträckning placerar medel i aktiefonder, inte heller kan förväntas öka ställer sig bankinspektionen tvekande till den föreslagna lösningen. Om aktiesparklubbarnas ställning överhuvudtaget förtjänar beaktande i lagstiftningssammanhang, bör frågan utredas mot en bredare bakgrund än det speciella avseende som nu uppmärksammats.

För egen del menar jag att några reella olägenheter inte är förknippade med att hänvisa aktiesparklubbarna att driva sin verksamhet i form av handelsbolag eller låta förvaltarregistrera aktierna. Departementsförslaget innebär därför inte någon ändring i gällande rätt.

I sitt nyssnämnda yttrande och i särskild skrift till justitiedepartementet tar VPC upp en närbesläktad fråga, nämligen om VPC skall vara skyldigt att inregistrera samtliga ägare när samäganderätt föreligger. VPC förordar att inregistrering generellt bör få ske för annans räkning och att VPC skall ha rätt att vägra registrering av fler än tre samägande personer.

Jag vill erinra om att det är ett starkt offentligrättsligt intresse att aktieboken förs på ett sådant sätt att man enkelt kan bilda sig en uppfattning om bl. a. ägarförhållandena i bolaget. Det skall mycket starka skäl till för att denna princip skall frångås. De registreringstekniska problem som VPC åberopar är enligt min mening f. n. inte så allvarliga att jag vill förorda VPC:s förslag. Även i denna del överensstämmer därför departementsförslaget med gällande rätt.

Frågan om gränsen bör gå vid 500 eller 100 aktier för bolagets och VPC:s skyldighet att tillhandahålla allmänheten en sammanställning över ägare till förvaltarregistrerade aktier har diskuterats under vårriksdagen 1974 (mot. 1974: 867, NU 1974: 36). Näringsutskottet anförde att kraven på en sänkning av den nuvarande gränsen på 500 aktier motiveras främst med att en aktieägare genom att utnyttja förvaltarregistrering hos flera banker kan undandra sig den avsedda offentligheten trots att han äger väsentligt mer än 500 aktier i samma företag. Det finns enligt utskottets bedömning knappast anledning att anta att denna metod tillämpas i större utsträckning. Mot en sänkning av offentlighetsgränsen talar att de offentliga aktieägarförteckningarna därigenom skulle bli avsevärt mera omfattande än nu och de mera betydelsefulla uppgifterna om stora aktieinnehav sålunda svårtillgängligare. Om en ändring av offentlighetsgränsen skall övervägas, borde snarast ett annat kriterium än antalet innehavda aktier användas. Värdet hos en aktie varierar ju starkt från företag till företag. När nu, såsom inte sällan är fallet, s. k. split genomförs i samband med fondemission, kommer ett aktieinnehav med i stort sett oförändrat värde att efter emissionens avslutande omfatta väsentligt flera aktier än tidigare. Utskottet avstyrkte därför motionen och riksdagen biföll utskottets hemställan.

För egen del finner jag inte anledning att föreslå någon sänkning av gränsen på 500 aktier.

11 §

Paragrafen motsvarar 10 och 32 §§, 33 § andra stycket och 34 § LFA.

12 §

Paragrafen motsvarar 12 § LFA.

13 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 13—15 §§ LFA. Med anledning av ett remissyttrande vill jag påpeka att ett bolag där aktieboken förs på data eller liknande sätt inte behöver göra en utskrift av aktieboken varje halvår, om ingen efterfrågar boken mellan bolagsstämmorna. Det räcker att bolaget utan oskäligt dröjsmål på begäran tillhandahåller utskrift som inte är äldre än sex månader. Med utskrift förstås här inte endast utskrift på papper. Aktieboken kan hållas tillgänglig exempelvis i form av en mikrofilm som kan läsas i en av bolaget resp. VPC tillhandahållen läsapparat.

Den utskrift av aktieboken som skall hållas tillgänglig för allmänheten får inte innehålla uppgift om aktieägare som har högst 500 aktier i bolaget. Frågan var offentlighetsgränsen bör gå när det gäller förvaltarregistrerade aktier har — som jag nämnde i samband med 10 § — diskuterats under vårriksdagen 1974.

14 §

Enligt gällande lag anses aktieförvärvare inte vara aktieägare i förhållande till bolaget innan han införts i aktieboken. Utredningen föreslår att med införing i aktieboken skall likställas anmält och styrkt förvärv av aktie. Som skäl härför anförs (s. 152) att förvärvare av aktie som gjort vad på honom ankommer för att bli införd i aktieboken inte bör uteslutas från rätten att delta i stämma och på annat sätt utöva den med aktien förenade rätten att medverka i bolagets förvaltning, om bolaget skulle ha försummat att föra in honom i aktieboken. Förslaget tillstyrks av näringslivet.

För egen del menar jag att förslaget är ägnat att leda till komplikationer, framför allt när aktieboken förs med hjälp av ADB-teknik. Aktieboken finns då lagrad på maskinläsbart medium och en utskrift av den måste ske före stämman och skall då avse förhållandena tio dagar före denna (13 §). En förutsättning för att få delta i bolagsstämma i avstämningsbolag är enligt LFA och utredningsförslaget att aktieägaren senast tio dagar före stämman anmält sig för att införas i aktieboken. Departementsförslaget (9 kap. 1 §) innebär att ännu större vikt läggs vid förhållandena tio dagar före stämman. Den — och endast den — som upptagits i utskrift av aktiebok avseende förhållandena tio dagar före stämman, har rätt att deltaga i stämman och detta även om han vid tiden för stämman skulle ha avhänt sig aktierna.

Det är uppenbart att med nu angivna regler man inte i förevarande paragraf kan ha en regel som antyder att aktieägare som på bolagsstämma anmäler och styrker sitt förvärv, kan rösta för sina aktier utan hinder av att han ej finns upptagen i aktieboken. Regeln har därför inte upptagits i departementsförslaget. *Första stycket* har utformats i överensstämmelse härmed.

Jag vill tillägga att det intresse som utredningen avser att skydda tillgodoses även i departementsförslaget. Om sålunda en aktieägare i god tid före bolagsstämman anmäler och styrker sitt förvärv men styrelsen underlåter att införa honom i aktieboken och därigenom hindrar honom från att delta i stämman, har aktieägaren möjlighet att föra skadeståndstalan mot styrelsen. Dessutom kan aktieägaren enligt 9 kap. 17 § klandra beslut, som fattas på bolagsstämman på den grunden att det inte tillkommit i behörig ordning.

Gällande lag innebär att införing i aktiebok inte är avgörande när det gäller sådana rättigheter som kan utövas mot uppvisande eller avlämnande av aktiebrev, kupong eller annat av bolaget utgivet bevis utan att den som förcter beviset behöver vara aktieägare. I enlighet med utredningens under remissbehandlingen godtagna förslag har en särskild bestämmelse härom tagits in i första stycket.

Bestämmelserna i första stycket innebär att rätten att delta i bolagsstämma och att utöva annan medbestämmanderätt i bolaget såsom att påkalla bolagsstämma, göra gällande minoritetsrättigheter eller klandra stämmans beslut faller under huvudregeln, dvs. är beroende av att aktieägaren förts in i aktieboken. Om bolaget inte ger ut aktiebrev eller andra bevis, blir huvudregeln tillämplig på alla rättigheter i bolaget. I avstämningsbolag gäller huvudregeln beträffande rätten att vid emission få emissionsbevis eller fondaktiebrev och att erhålla utdelning. Har enligt 10 § förvaltarregistrering skett, är förvaltaren enligt 4 kap. 3 § sista stycket, 5 kap. 10 § och 12 kap. 3 § tredje stycket legitimerad att ta emot handlingar som skall företes vid emission jämte vinstutdelning. Så länge förvaltarregistrering består har däremot varken förvaltaren eller ägaren rösträtt eller annan befogenhet i bolagets förvaltning.

Andra stycket motsvarar 31 § LFA.

I *tredje stycket* regleras fallet att det finns flera ägare till en aktie. Vid sådan samäganderätt kan ägarna enligt stycket endast genom gemensam företrädare utöva aktieägares rätt i bolaget.

15 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt för nyttjanderättshavare m. fl. att företräda aktier m. m. Den överensstämmer med utredningsförslaget och motsvarar 220 § i gällande lag.

16 §

Paragrafen innehåller särskilda bestämmelser rörande aktier som ingår i aktiefond enligt aktiefondslagen.

Enligt proposition 1974: 128 med förslag till aktiefondslag m. m. skall i fråga om aktier, som ingår i aktiefond, gälla att i aktiebrev och i aktieboken skall i stället för fondandelsägarna införas det fondbolag, som förvaltar fonden, jämte fondens beteckning, se den föreslagna 39 § lagen (1944: 705) om aktiebolag. Detta undantag från den annars gällande grundsatsen att endast aktieägarna får tas upp i aktiebrev och aktiebok sammanhänger med att fondandelsägarna visserligen anses som ägare av de i fonden ingående aktierna men i princip inte har rätt att påverka fondens förvaltning. Denna uppgift ankommer i stället på fondbolaget.

Förevarande paragraf har utformats i överensstämmelse med det nyssnämnda förslaget.

17 §

I samband med att regler om konvertibla aktier infördes år 1973 tillkom även en bestämmelse om att bolaget kunde innehålla på aktie belöpande utdelning samt teckningsrättsbevis och delbevis till dess aktiebrevet tillhandahölls för konvertering. Denna bestämmelse, som i huvudsak hämtats från utredningsförslaget, har intagits i förevarande paragraf.

Paragrafen upptar vidare regler om att bolaget har motsvarande rätt när aktiebrev enligt lagen skall förses med påskrift eller på grund av bolagsstämmans beslut om uppdelning av aktierna utbytas mot nya aktiebrev. Detta motsvarar huvudsakligen vad utredningen har förordat.

I likhet med utredningen har jag inte funnit anledning att behålla bestämmelserna i 222 § 1—3 mom. gällande lag om sammanläggning och delning av aktier.

4 kap. Ökning av aktiekapitalet genom nyemission eller fondemission

Utredningens förslag om ökning av aktiekapitalet genom nyemission har legat till grund för lagstiftningen om emission av konvertibla skuldebrev. Jag kommer i det följande inte att närmare motivera bestämmelser som har motsvarighet i LKS utan hänvisar i stället till vad jag i det sammanhanget anförde i prop. 1973: 93.

Kapitlet är disponerat på följande sätt. I tre inledande paragrafer tas under rubriken "Inledande bestämmelser" upp bestämmelser som är gemensamma för ny- och fondemission. Härefter följer "Allmänna bestämmelser om nyemission" (4—13 §§), "Styrelsens beslut om nyemission" (14 och 15 §§), "Fondemission" (16 och 17 §§) och "Emissionsprospekt" (18—26 §§).

1 §

Paragrafen motsvarar utredningsförslaget, som i denna del inte mött några erinringar under remissbehandlingen. Utredningen använder beteckningen nyteckning för sådan ökning av aktiekapitalet som sker genom kapitaltillskott. Jag anser emellertid att den i näringslivet allmänt använda termen nyemission i stället bör användas.

I *första stycket* ges definitioner på nyemission — ökning av aktiekapitalet genom kapitaltillskott — och fondemission. Fondemission, dvs. ökning av aktiekapitalet utan kapitaltillskott, kan ske genom utgivande av fondaktier eller höjning av aktiernas nominella belopp utan att något kapitaltillskott sker.

Ökningsbeslut skall enligt *andra stycket* fattas av bolagsstämman. Styrelsen kan emellertid besluta om nyemission under förutsättning av bolagsstämmans godkännande (14 §) eller enligt bolagsstämmans bemyndigande (15 §). En erinran härom görs i stycket. Liksom enligt gällande lag får ökningsbeslut inte fattas förrän bolaget blivit registrerat. Kräver ökningen ändring av bolagsordningen, dvs. dess bestämmelser om aktiekapitalets eller maximikapitalets storlek, om aktiernas nominella belopp eller om de olika slag av aktier som skall finnas, får ökningsbeslutet fattas först efter stämmans beslut om sådan ändring av bolagsordningen. Registrering av sådan bolagsordningsändring får enligt 18 kap. 6 § endast ske samtidigt med registreringen av sådan ändring av aktiekapitalet som fordras för att bolagsordningen och det registrerade aktiekapitalet skall överensstämma. Någon motsvarighet till gällande lags bestämmelser om förbud mot aktieteckning innan beslutet registrerats och krav på att teckningslista och kungörelse om ökningsbeslutet skall ha blivit godkända av registreringsmyndigheten m. m. upptas inte i förslaget. Detta sammanhänger främst med att den s. k. förhandsgranskningen har slopats.

Av 3 kap. 1 § andra stycket följer att det på förhand i bolagsordningen måste finnas bestämmelser om hur nya aktier skall fördelas på olika aktieslag när aktieslag med olika rätt till tillgångar och vinst finns. Detta gäller även om en nyemission kräver ändring av bolagsordningen. Med anledning härav delar jag utredningens uppfattning att man inte behöver behålla gällande lags bestämmelser med krav på kvalificerad majoritet i bolag med olika aktieslag för beslut om sådan ändring av bolagsordningen att det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet eller det belopp vartill aktier skall kunna utges av de olika aktieslagen höjs eller att ett nytt aktieslag skall kunna ges ut (se vidare betänkandet s. 173).

Tredje stycket innehåller bestämmelser om förbud mot emission av aktier till underkurs. Stycket innebär i sak inte någon ändring i förhållande till gällande lag och utredningens förslag. Av skäl som redovisats under 2 kap. 2 § behövs en uttrycklig bestämmelse som förbjuder

emission av aktier till underkurs i samband med bolagsbildning. Motsvarande bör självfallet gälla vid ny- och fondemission. I enlighet med det anförda slås i stycket fast att bestämmelserna i 2 kap. 2 § om förbud mot teckning av aktier till underkurs äger motsvarande tillämpning på nyemission. Vid fondemission får enligt stycket ej till aktiekapitalet överföras belopp som understiger summan av de nya aktiernas nominella belopp eller den sammanlagda höjningen av aktiernas nominella belopp. Stycket innebär slutligen att aktietecknare under alla omständigheter är skyldig att betala det nominella beloppet.

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om aktieägarnas företrädesrätt.

Enligt gällande rätt har aktieägare inte någon företrädesrätt att vid apportemission teckna aktier i proportion till sitt tidigare aktieinnehav. Detta sammanhänger med att aktieägare normalt inte förfogar över sådan egendom som skall vara apportegendom. Vid nyemission mot betalning i pengar (kontantemission) har aktieägare emellertid sådan företrädesrätt. På utredningens förslag har dock möjlighet öppnats för bolagsstämman eller, efter bolagsstämmans bemyndigande, styrelsen att besluta om avvikelse från företrädesrätten även vid kontantemission (prop. 1973: 93).

Vid fondemission har aktieägare ovillkorlig företrädesrätt till de på hans andel av aktiekapitalet belöpande aktierna. Vad som sagts nu om aktieägares företrädesrätt gäller endast om alla förutvarande aktier medför lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst. Är detta inte fallet, gäller i fråga om företrädesrätten vad som föreskrivs i bolagsordningen. Bolagsordningen kan sålunda föreskriva att ett slag av aktier skall ha företräde till nya aktier framför ett annat slag av aktier som inte har samma rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst.

Stamaktier kan således genom en bestämmelse härom i bolagsordningen ges företräde framför preferensaktier till nya fondaktier eller andra aktier som emitteras.

Utredningsförslaget innefattar en avvikelse från gällande rätt. Enligt förslaget skall aktieägares principiella företrädesrätt gälla även vid apportemission. Med hänsyn till att bolagsstämman eller, efter bolagsstämmans bemyndigande, styrelsen föreslås få rätt att besluta om avvikelse från denna företrädesrätt innebär förslaget knappast någon större förändring. Bestämmelsen får emellertid betydelse när det gäller bolagets skyldighet att informera aktieägarna om en föreslagen emission. Bolaget skall sålunda i förslaget till emissionsbeslut i förekommande fall ange skälen till en föreslagen avvikelse från företrädesrätten. Detta kommer alltså att gälla även vid apportemission.

För egen del vill jag först erinra om att de på våren 1973 beslutade ändringarna i aktiebolagslagen innebar att beslut om avvikelse från

aktieägarnas företrädesrätt vid kontantemission kan fattas med enkel majoritet. Beslut om avvikelse från företrädesrätten kan alltså fattas med den majoritet som fordras för beslutet om själva emissionen. Detta bör fortfarande gälla. Från den synpunkten skulle ett beslut om apportemission där apporten tillskjuts av utomstående eller vissa aktieägare i och för sig kunna sägas samtidigt innebära ett beslut om avvikelse från företrädesrätten. Det har m. a. o. inte så stor betydelse om lagen bygger på att företrädesrätt skall förcligga vid apportemission. Härtill kommer att alla aktieägare i allmänhet inte har möjlighet att tillskjuta den apportegendom emissionen avser. Jag anser därför att man bör behålla gällande lags regler om att företrädesrätt inte föreligger vid apportemission. Däremot bör företrädesrätt föreligga vid kontantemission och fondemission. I övrigt kan jag ansluta mig till utredningens förslag.

I enlighet härmed föreskrivs i paragrafen att vid kontantemission och fondemission har aktieägarna företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger, om ej annat föreskrivits i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket eller, vid kontantemission, bestäms i emissionsbeslutet. Avvikelse kan alltså inte beslutas vid fondemission som ju reellt ekonomiskt betyder en uppdelning av de äldre aktierna.

Enligt utredningen bör avvikelse inte heller kunna beslutas vid nyemission till så låg kurs att det är uppenbart att det är fråga om en partiell fondemission så till vida att den innebär ett överflyttande av ett väsentligt värde från de äldre aktierna till de nya. Med anledning av sistnämnda uttalande påpekar näringslivet att det är fast praxis att vid nyemission en emissionskurs fastställs som innebär en viss favör för tecknaren i syfte att säkerställa emissionens genomförande. Näringslivet utgår från att uttalandet inte lägger hinder i vägen för ett sådant förfaringssätt. För egen del finner jag det vara självklart att en viss favör för tecknaren kan vara påkallad vid nyemission. Frågan när favören blir så ekonomiskt betydelsefull att emissionen måste anses innebära en partiell fondemission får emellertid överlämnas till rättstillämpningen.

3 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 11 § LKS. Det lagrummet har i sin tur utformats med utredningsförslaget som förebild.

Aktieägare som har företrädesrätt att delta i emission har enligt *första stycket* rätt att för varje aktie få särskilt emissionsbevis (vid nyemission teckningsrättsbevis, vid fondemission delbevis). Termen emissionsbevis som gemensam beteckning på teckningsrättsbevis och delbevis är ny.

Under remissbehandlingen har näringslivet uttryckt önskemål om att i aktiebolagslagen skall upptas bestämmelser om emissionskuponger, dvs.

kuponger som kan användas som legitimation vid utövande av aktieägares företrädesrätt vid ökning av aktiekapitalet. En sådan ordning har enligt min mening praktiska fördelar. I andra punkten upptas därför en bestämmelse att till aktiebrev hörande kupong kan begagnas som emissionsbevis. Detta gäller självfallet inte i avstämningsbolag, eftersom aktieägarna i sådana bolag saknar aktiebrev med kuponger. Skall kupong användas som emissionsbevis, skall detta enligt 5 § fjärde stycket anges i emissionsbeslutet.

Aktieägarens rätt enligt första stycket att för varje aktie få särskilt emissionsbevis kan naturligtvis inte utövas, om emissionsbevis inte behöver användas vilket är fallet t. ex. när en gammal aktie skall ha rätt till en eller flera hela nya fondaktier eller om fondemission sker genom uppskrivning av aktiernas nominella belopp. Första stycket utgör inte heller hinder mot att bolaget låter ett enda emissionsbevis avse flera teckningsrätter eller delrätter eller utfärdar ett sådant bevis avseende hela aktier och ett annat avseende överskjutande teckningsrätter eller delrätter.

Begagnar aktieägare sin företrädesrätt att delta i emission, skall enligt *andra stycket* det aktiebrev på vilket företrädesrätten grundas förses med påskrift härom. Detta gäller emellertid inte om bolaget är avstämningsbolag. I så fall gäller tredje stycket. Påskrift på aktiebrev behövs inte heller, om kuponger används som emissionsbevis. Påteckningen på aktiebrevet sker när emissionsbeviset utlämnas eller, om sådana inte används, när teckning sker eller vid fondemission aktiebrev utlämnas.

I *tredje stycket* finns bestämmelser om i vilka fall avstämningsbolag anses ha fullgjort sina skyldigheter genom avsändande av emissionsbevis eller brev på ny fondaktie till den enligt avstämningen behörige mottagaren, trots att denne inte var materiellt berättigad att ta emot handlingen, t. ex. därför att han avhänt sig aktien. F. n. gäller enligt 23 § LFA att om bolaget och värdepapperscentralen varit i god tro rörande mottagarens rätt när emissionshandling utsändes, mottagaren presumeras ha varit behörig att ta emot handlingen. Var mottagaren i konkurs eller omyndig, gäller dock inte någon sådan presumtion. Utredningen föreslår ingen ändring i nu berörda regler. I samband med remissbehandlingen påpekar emellertid näringslivet, med hänvisning till lagberedningens betänkande (SOU 1970: 75) Utsökningsrätt X, att undantaget för det fall mottagaren var i konkurs eller omyndig bör utgå. Beredningens förslag bereds f. n. inom justitiedepartementet. Innan ställning tagits till beredningens förslag bör någon ändring inte ske i nu ifrågavarande hänseende. Departementsförslaget överensstämmer därför med aktiebolagsutredningens förslag.

4 §

Paragrafen innehåller regler om vilken information som skall hållas tillgänglig för aktieägarna innan beslut om nyemission fattas. Den motsvarar i sak 4 § LKS vilket lagrum i sin tur i huvudsak grundats på utredningens förslag. Den jämkningen har dock gjorts att styrelsens redogörelse för händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning inte kan begränsas under åberopande av att uppgifter skulle kunna skada bolaget. Detta sammanhänger med den ståndpunkt som intagits till frågan om bibehållande av den s. k. förfångsklausulen när det gäller upprättande av förvaltningsberättelsen (se avsnitt 13.9).

Förslag till emissionsbeslut skall enligt paragrafen hållas tillgängligt för aktieägarna under minst en vecka före bolagsstämma, vid vilken emissionsbeslut skall fattas, samt framläggas på stämman. Den skall också sändas till aktieägare som begär det och anger sin postadress. Detsamma gäller i fråga om redogörelse och yttrande, som enligt 6 § skall avges vid apportemission, samt, om årsredovisningen inte skall behandlas på stämman, vissa i första stycket 1—3 angivna handlingar.

Syftet med bestämmelserna är att tillförsäkra aktieägarna erforderligt informationsunderlag inför den bolagsstämma där emissionsbeslutet skall fattas. Förslaget till emissionsbeslut skall vara fullständigt, dvs. det måste innehålla alla de bestämmelser som det kommande emissionsbeslutet skall innehålla.

Föreslås avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt skall enligt paragrafen skälen till avvikelsen anges i förslaget till emissionsbeslut eller i handling som fogas vid förslaget. Kallelse till bolagsstämma skall innehålla uppgift om den företrädesrätt att delta i emissionen som enligt förslaget tillkommer aktieägarna eller annan.

Kallelse till stämman måste ske senast två veckor före stämman. Aktieägarna måste alltså senast två veckor före stämman underrättas om den tilltänkta emissionen och om vad emissionsförslaget innehåller angående företrädesrätten. Normalt torde bolagen finna det praktiskt att skicka ut förslaget till emissionsbeslut samtidigt med kallelsen. Det är dock enligt paragrafen fullt möjligt att offentliggöra förslaget till emissionsbeslut i dess helhet först en vecka före stämman.

5 §

Paragrafen överensstämmer nära med 5 § LKS.

Enligt *första stycket* skall beslut om nyemission ange

1. det belopp eller högsta belopp, varmed aktiekapitalet skall kunna ökas, eller det lägsta och högsta beloppet för ökningen (jfr 5 § 1 LKS),

2. det aktieslag vartill de nya aktierna skall höra, om aktier av olika slag finns eller kan utges (jfr 5 § 10 LKS),

3. den företrädesrätt att teckna aktier som tillkommer aktieägarna eller annan eller vem som annars får teckna aktier (jfr 5 § 2 LKS),

4. den tid inom vilken aktieteckning kan ske, när ett visst belopp eller ett lägsta belopp fastställts för aktiekapitalets ökning (jfr 5 § 3 LKS),

5. den tid, ej understigande två veckor från utfärdandet av kungörelse enligt 7 § eller, om alla aktieägare varit företrädda på den stämma där beslutet om nyemission fattas, från beslutet eller ifråga om avstämningsbolag, från avstämningsdagen, inom vilken aktieägare kan begagna sin företrädesrätt (jfr 5 § 4 LKS),

6. den tid inom vilken tecknade aktier skall betalas (jfr 5 § 6 LKS),

7. den beräkningsgrund enligt vilken vid överteckning de aktier som inte tecknas med företrädesrätt skall fördelas, om inte föreskrift meddelas att fördelningen skall bestämmas av styrelsen (jfr 5 § 6 LKS),

8. aktiernas nominella belopp och det belopp som skall betalas för tecknad aktie (jfr 5 § 5 LKS).

I *andra stycket* föreskrivs att i emissionsbeslutet skall i förekommande fall tas in erinran om att för de nya aktierna skall gälla förbehåll att de skall omvandlas till aktier av annat slag (3 kap. 1 § fjärde stycket), att aktieägare eller annan skall ha rätt att lösa aktie som övergår till ny ägare (3 kap. 3 §), att aktiekapitalet kan nedsättas genom inlösen av aktier (6 kap. 8 §) eller att aktierna skall vara bundna (17 kap. 1 §). Stycket motsvarar 5 § andra stycket LKS.

I avstämningsbolag skall enligt *tredje stycket* avstämningsdagen anges i beslutet, om aktieägare skall ha företrädesrätt till de nya aktierna. Avstämningsdagen får inte sättas tidigare än tre veckor från det beslutet kungjorts enligt 7 §. Stycket motsvarar 5 § tredje stycket LKS.

Skall till aktiebreven hörande kuponger användas som emissionsbevis skall som tidigare nämnts detta anges i emissionsbeslutet. Bestämmelse härom upptas i *fjärde stycket.*

I 5 § fjärde stycket LKS finns bestämmelser om att i emissionsbeslut kan upptas bemyndigande för styrelsen eller den styrelsen inom sig förordnar att innan teckning påbörjas bestämma emissionens belopp, emissionskurs, räntefot m. m. Dessa bestämmelser har tillkommit på grund av att ändringar i ränteläget kan medföra att de erbjudna emissionsvillkoren inte längre blir lika attraktiva (se prop. 1973: 93 s. 106 f.). Växlingar i det allmänna ränteläget har inte samma avgörande betydelse när det är fråga om emission av aktier. Någon faktor motsvarande det allmänna ränteläget, underkastad snabba växlingar och av avgörande betydelse för emissionsvillkoren finns inte när det gäller emission av aktier. Någon bestämmelse motsvarande 5 § fjärde stycket LKS påkallas därför inte.

6 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om att särskild information måste läggas fram före bolagsstämman, om förslaget gäller en apportemission eller en nyemission med kvittningsrätt för aktietecknare eller eljest med

villkor. Paragrafen motsvarar i sak väsentligen 6 § LKS som i sin tur grundats på utredningens förslag.

Som förut nämnts tillåter inte departementsförslaget förbehåll om kvittningsrätt när det är fråga om aktieteckning vid bolagsbildning. När det gäller kapitalökning är läget ett annat. Det kan finnas situationer, exempelvis när ett bolag skall rekonstrueras, där goda skäl talar för att borgenärer bör gå in som aktieägare och därvid kvitta sin fordran på bolaget mot skulden på grund av aktieteckningen. Ekonomiskt sett innebär en sådan transaktion att främmande kapital omvandlas till eget kapital. På grund härav tillåter förslaget förbehåll om kvittningsrätt vid nyemission. För att verkningarna av kapitalökningen skall kunna rätt bedömas av de i stämman deltagande aktieägarna fordras dock att särskilt informationsunderlag tillhandahålls före stämman.

Av den i andra stycket intagna hänvisningen till 2 kap. 3 § femte stycket följer, att om de särskilda föreskrifterna i paragrafen inte har iakttagits beträffande viss apportbestämmelse eller därmed likställt särskilt villkor för aktieteckningen, bestämmelsen resp. villkoret är utan verkan mot bolaget. Detta motsvarar vad utredningen föreslagit.

Tredje stycket innehåller bestämmelse om att revisorerna skall intyga att apportegendom inte blivit övervärderad och att den är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet, jfr 2 kap. 9 § andra stycket 4 och 4 kap. 12 § 5.

7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om att beslut om nyemission skall kungöras och att beslut om emissionen skall sändas till aktieägare som har företrädesrätt att delta i emissionen. Paragrafen motsvarar i huvudsak 7 § LKS.

Enligt sistnämnda lagrum räcker det med att det väsentliga innehållet i emissionsbeslutet kungörs. Detta sammanhänger med att beslut om emission av konvertibla obligationer o. l. kan vara mycket vidlyftiga. Detta gäller inte beslut om nyemission. För att få enhetliga regler har jag emellertid funnit det lämpligast att det även vid nyemission skall räcka med att det väsentliga innehållet i beslutet kungörs.

8 §

Paragrafen innehåller regler om teckning av aktier. Den motsvarar vad utredningen har föreslagit.

Aktieteckningen vid nyemission är liksom aktieteckningen vid bolagsbildning en formbunden rättshandling. Enligt *första stycket* skall teckning ske på teckningslista som innehåller beslutet om nyemission. Avskrift av bolagsordningen samt av de enligt 4 och 6 §§ framlagda handlingarna skall vara fogade vid teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknare på plats som anges i listan.

Förslaget innebär att teckningslista inte behöver undertecknas.

I *andra stycket* ges bestämmelser om ett förenklat förfarande vid aktieteckning, en sorts simultanteckning. Förfarandet är främst avsett för bolag med ett begränsat antal aktieägare. Tecknas alla aktierna av dem som är berättigade därtill enligt 2 § vid själva den stämma där ökningsbeslutet i vederbörlig ordning fattas, behöver teckningen inte ske på särskild teckningslista utan kan göras i protokollet för stämman. Simultanteckning kan dock inte ske i avstämningsbolag. I sådana bolag är aktieägarnas rätt att delta i nyemissionen beroende av om de är införda i aktieboken. En tillämpning av simultanteckningsregeln skulle därför kunna medföra rättsförlust för aktieägare som ännu inte hunnit bli införd i aktieboken.

Enligt *tredje stycket* äger bestämmelserna i 2 kap. 5 § om aktieteckningens ogiltighet vid bolagsbildning motsvarande tillämpning vid nyemission. Aktieteckning som gjorts på annat sätt än som sägs i paragrafen kan således inte göras gällande av bolaget, om aktietecknaren anmäler felet hos registreringsmyndigheten före emissionens registrering. Har aktie tecknats med villkor, som inte överensstämmer med de i emissionsbeslutet angivna villkoren, är aktieteckningen ogiltig. Har ogiltigheten inte anmälts hos registreringsmyndigheten före emissionens registrering, är dock aktietecknaren bunden fastän han inte kan åberopa villkoret. Aktietecknare kan inte efter emissionens registrering som grund för aktieteckningens ogiltighet åberopa att villkor i emissionsbeslutet inte uppfyllts.

9 §

Paragrafen innehåller regler om tilldelning av aktier m. m.

När teckningen avslutats skall enligt paragrafen styrelsen besluta om tilldelning av nya aktier till aktietecknarna. Anser styrelsen att aktieteckningen är ogiltig, skall aktietecknaren genast underrättas härom. Tilldelade aktier skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptas i aktieboken.

Paragrafen har inte någon direkt motsvarighet i utredningens förslag men torde knappast innebära någon ändring i sak i förhållande till utredningsförslaget. Paragrafen ansluter nära till gällande rätt, jfr även 15 § tredje stycket LKS.

Av 3 kap. 11 § andra stycket följer att utfärdade aktiebrev skall antecknas i aktiebrevsregistret när det är fråga om avstämningsbolag.

10 §

Paragrafen motsvarar 8 § första stycket LKS.

Enligt 5 § 1 kan i emissionsbeslutet anges ett visst belopp eller ett lägsta belopp för aktiekapitalets ökning. Om så skett, måste detta belopp ha tecknats inom den i beslutet angivna teckningstiden. Annars är enligt paragrafen ökningsbeslutet förfallet. Någon möjlighet att sedan aktie-

teckningen påbörjats ändra lägsta beloppet eller teckningstiden finns inte.

När ökningsbeslutet upphört att gälla, förfaller även ett av bolagsstämman fattat beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter aktiekapitalets ökning. När beslut om kapitalökning förfaller, skall vad som eventuellt inbetalats på tecknade aktier återbäras.

Paragrafen, som hämtats från utredningsförslaget, har kritiserats av Svenska revisorsamfundet. Samfundet föreslår att styrelsen skall ges möjlighet att avgöra om teckningen skall fullföljas under ytterligare någon tid, t. ex. sex månader, för det fall att minimibeloppet inte betalas i rätt tid. Jag anser inte att det är påkallat med någon sådan laglig möjlighet att förlänga teckningstiden.

11 §

I paragrafen föreskrivs att bestämmelserna i 2 kap. 10 och 11 §§ om inbetalning av aktiekapital i samband med bolagsbildning skall äga motsvarande tillämpning på inbetalning av aktiekapital vid nyemission. Kvittningsförbudet i 2 kap. 10 § första stycket gäller dock inte för den som enligt beslutet om ökning av aktiekapitalet skall kunna teckna aktier med kvittningsrätt. Även om bestämmelse om kvittningsrätt saknas i emissionsbeslutet, kan styrelsen göra undantag från kvittningsförbudet och medge kvittning, om bolaget har ett bundet kapital på minst 1 milj. kr. Vid nyemission i sådant bolag erfordras nämligen inte — till skillnad från vid bolagsbildning — att hela aktiekapitalet är inbetalat på bank i registreringsögonblicket (se 12 §). Kvittningsförbudet behöver därför inte upprätthållas lika strängt men en förutsättning för styrelsens kvittningsmedgivande är ändå att kvittningen inte medför skada för bolaget eller dess borgenärer.

12 och 13 §§

Paragraferna innehåller bestämmelser om registrering av nyemission m. m.

Gällande rätt. I 60 § aktiebolagslagen finns bestämmelser om när betalning av nyemitterade aktier skall ha ägt rum. Senast ett år från det stämman fattade beslut om nyemission, skall full betalning för varje ny aktie erläggas. Sex månader efter utgången av den för inbetalning av de nya aktierna bestämda tiden, skall för registrering anmälas hur många nya aktier som har betalts till fullo. Har efter sådan anmälan ytterligare nya aktier blivit till fullo betalda, skall inom sex månader efter betalningen antalet sådana aktier anmälas för registrering. Så snart registrering har skett anses aktiekapitalet ha ökat med sammanlagda nominella beloppet av det nya antal aktier som har betalats till fullo. Kapitalökningen sker sålunda successivt.

Utredningen. Utredningen har inte behållit systemet med successiv

kapitalökning. Har på de nya aktierna sammanlagt inbetalats så mycket att det inbetalade beloppet uppgår till halva det ökningsbelopp som skall registreras, skall hela kapitalökningen anmälas för registrering. Inom ett år efter det att registrering av kapitalökningen har ägt rum måste full betalning ha erlagts för aktierna. Detta skall anmälas av bolaget för registrering. Har ej anmälts att full betalning erlagts för alla aktierna, skall registreringsmyndigheten efter bolagets hörande registrera att aktiekapitalet nedsatts med sammanlagda nominella beloppet av de aktier som inte har betalats till fullo. Aktierna blir enligt utredningsförslaget ogiltiga när nedsättningen registrerats.

Föredraganden. I den allmänna motiveringen (avsnitt 13.3) har behandlats vilka krav på inbetalning på tecknade aktier som bör ställas för att registrering av nyemission skall få ske.

Beslut om nyemission skall enligt *12 § första stycket* anmälas för registrering inom sex månader från beslutet, om beslutet om nyemission inte har förfallit därför att det lägsta belopp som kan ha bestämts i beslutet inte tecknats inom teckningstiden, jfr 10 §. Detta innebär en förkortning av anmälningstiden jämfört med utredningens förslag.

I stycket föreskrivs vidare att hinder mot registrering möter, om ej

1. full betalning har erlagts enligt registret för de i det förut registrerade aktiekapitalet ingående aktierna,

2. det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade nya aktier efter avdrag för aktier som förklarats förverkade och inte övertagits av annan (ökningen av aktiekapitalet) uppgår till det minsta belopp för aktiekapitalets ökning som kan ha bestämts i beslutet om nyemission,

3. hälften av det belopp som skall betalas med pengar för de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna har inbetalts,

4. all apportegendom enligt beslutet om nyemission är tillförd bolaget,

5. yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att 3 och 4 iakttagits, att apportegendomen icke åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att egendomen är eller kan antagas bli till nytta för bolagets verksamhet.

Punkterna 1 och 2 har hämtats från utredningsförslaget. Punkterna 3 och 5 har kommenterats i den allmänna motiveringen (avsnitt 13.3). Jag vill erinra om att enligt 6 § tredje stycket bolagets revisorer skall intyga, att apportegendomen inte övervärderas. Detta sker som ett led i den information aktieägarna skall ha innan stämman beslutar om emission. I förevarande paragraf, punkten 5, krävs som villkor för registrering att auktoriserad eller godkänd revisor avger ett motsvarande intyg. Detta krav sammanhänger med att det från tredje mans synpunkt är angeläget att förhindra övervärdering av apportegendom, jfr 2 kap. 9 § andra stycket 4.

Av *12 § andra stycket* framgår att punkterna 3 och 5 inte tillämpas i bolag med ett bundet eget kapital understigande 1 milj. kr., när det är fråga om kontantemission. Hela det tecknade beloppet, inkl. överkurs, skall då sättas in på bankräkning som bolaget har. Intyg från bankinstitutet härom skall företes i registreringsärendet. Sker inte det, vägras registrering av nyemissionen.

Det finns inte något hinder för bolaget att ta ut beloppet från bankräkningen innan registrering har skett.

Vid apportemission i bolag som nyss nämnts tillämpas däremot bestämmelserna i första stycket. Andra stycket är tillämpligt bara vid kontantemission.

När registreringen sker blir ökningen av aktiekapitalet fastställd till det belopp som har angetts ovan vid 2 (*12 § tredje stycket*). Bolagets aktiekapital enligt registret uppgår då till summan av det tidigare registrerade aktiekapitalet och kapitalökningen.

Om anmälan för registrering inte görs inom sex månader från ökningsbeslutet eller om registreringsmyndigheten avskriver sådan anmälan eller vägrar registrering, förfaller ökningsbeslutet och återbetalning skall genast ske av belopp som inbetalats på aktierna (*12 § fjärde stycket*).

Aktiekapitalet är enligt *12 § femte stycket* ökat när registrering skett. Aktier som förklarats förverkade och inte övertagits av annan blir därmed ogiltiga. Liksom enligt 18 § andra stycket LKS medför de nya aktierna rätt till utdelning enligt vad därom bestämts i ökningsbeslutet. Beslutet får dock inte innebära att sådan rätt inträder senare än räkenskapsåret efter det under vilket aktierna skolat till fullo betalas.

Möjligheten att skjuta på utdelningsrätten till senare räkenskapsår bör utnyttjas med försiktighet av bolag som är anslutna till VPC. Antag nämligen att ett sådant bolag, med räkenskapsår den 1 januari—den 31 december, håller extra bolagsstämma i januari 1974 och beslutar om nyemission med villkor dels att tecknade aktier skall ha betalats senast vid utgången av maj 1974, dels att de nya aktierna skall vara berättigade till utdelning för räkenskapsåret 1975 och senare. För de tecknade och betalda aktierna utfärdas aktiebrev i vanlig ordning. På ordinarie bolagsstämmor i slutet av juni år 1974 och år 1975 beslutas om utdelning på de gamla aktierna för räkenskapsåren 1973 resp. 1974.

För VPC uppstår då den olägenheten att de gamla aktierna berättigar till utdelning medan de nyemitterade aktierna inte gör det, trots att de i aktiebolagslagens mening är av samma slag. VPC måste således hålla isär de nya och de gamla aktierna genom att ha dem i olika serier till den dag aktierna får samma rätt till utdelning i bolaget. Detta medför emellertid administrativa olägenheter. När aktierna omsätts måste separata aktiebrev utfärdas trots att aktierna är av samma slag. Även när separata aktiebrev utfärdas uppstår svårigheter i värdepappershanteringen eftersom det inte av aktiebreven framgår att utdelningsrätten

inträder först för visst senare räkenskapsår. I bolag som inte är anslutna till VPC framgår detta av att vissa utdelningskuponger saknas i breven på de nyemitterade aktierna.

Nu påtalade olägenheter kan avhjälpas genom föreskrifter om att nyemitterade aktier inte skall tas upp i aktieboken förrän den dag de har samma rätt till utdelning som övriga aktier i bolaget av samma slag. Jag anser det emellertid vara otänkbart att man på ett sådant sätt skulle hindra aktieägarna att bli införda i aktieboken och därmed bli berättigade att utöva rösträtt på bolagsstämman. I 4 kap. 9 § departementsförslaget föreskrivs därför i överensstämmelse med gällande lag att tecknade och tilldelade aktier genom styrelsens försorg ofördröjligen skall tas upp i aktieboken.

Avstämningsbolag som överväger nyemission bör således samråda med VPC rörande villkoren för emissionen i nu berörda hänseenden. För att undvika att ökade VPC-kostnader debiteras bolaget kan det vara skäl att i emissionsbeslutet bestämma dels att nyemitterade aktier skall ha samma rätt till utdelning som övriga aktier i bolaget av samma slag redan vid nästa avstämningsdag, dels bestämma teckningstiden så att bestämmelsen om att tilldelade aktier skall tas upp i aktieboken inte leder till att vissa aktier i emissionen får utdelning medan andra blir utan. Emissionskursen får självfallet bestämmas med hänsyn till utdelningsrätten.

När beslut om ökning av aktiekapitalet registreras enligt 12 §, skall bl. a. hälften av det belopp som skall betalas med pengar för de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna ha inbetalats, om det är fråga om kontantemission i ett bolag med ett bundet eget kapital på minst 1 milj. kr. Enligt *13 § första stycket* skall full betalning för dessa aktier erläggas inom sex månader efter registreringen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de aktier som ingår i den registrerade kapitalökningen som blivit till fullo betalda. Anmälningen skall bestyrkas av auktoriserad eller godkänd revisor. Anmäls inte att full betalning erlagts för aktierna i den registrerade kapitalökningen, skall enligt *13 § andra stycket* registreringsmyndigheten efter bolagets hörande registrera att aktiekapitalet nedsatts med sammanlagda nominella beloppet av de aktier som inte betalats. Om det behövs, skall bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet samtidigt ändras. De obetalda aktierna blir ogiltiga när nedsättningen registrerats.

14 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om beslut av styrelsen om nyemission under förutsättning av stämmans godkännande. Paragrafen, som i huvudsak har en motsvarighet i gällande lag, har utformats efter förebild av bl. a. 9 § LKS.

De i 5—13 §§ intagna bestämmelserna om nyemission skall enligt *första stycket* gälla i tillämpliga delar när styrelsen beslutar om nyemission under förutsättning av stämmans godkännande. Självfallet måste i emissionsbeslutet anges att det fattats under förutsättning av stämmans godkännande. Av tredje stycket följer att vissa undantagsregler gäller vid sådana emissioner som det nu är fråga om.

Emissionsbeslutet skall ha det innehåll som anges i 5 §. Vidare skall 6 § iakttas. Kungörelse enligt 7 § måste alltid utfärdas. 7 § första stycket sista punkten och andra stycket sista punkten får inte någon tillämpning. Teckning sker enligt 8 § men 8 § andra stycket gäller inte. 9 § skall iakttas med det undantag som framgår av tredje stycket förevarande paragraf. 10 § andra punkten saknar tillämpning. 11—13 §§ gäller med det undantag som framgår av tredje stycket förevarande paragraf.

Om styrelsen fattar beslut om emission under förutsättning av bolagsstämmans godkännande, får inte aktieägarna den underrättelse i förväg om beslutet som enligt 4 § ifrågakommer när bolagsstämma fattar emissionsbeslut. Detta betyder att aktieägare i andra bolag än avstämningsbolag kan få bara två veckor på sig från utfärdandet av kungörelsen för att bestämma huruvida de vill utnyttja företrädesrätt att delta i emissionen.

Efter kungörandet av styrelsens beslut kan teckning påbörjas. Har ett lägsta belopp bestämts för emissionen och har detta inte tecknats inom teckningstiden, är enligt 10 § första punkten styrelsens beslut om emissionen förfallet. I sådant fall behöver alltså aldrig bolagsstämmans godkännande inhämtas. Självfallet kan inte registrering ske av ett förfallet emissionsbeslut.

Har det efter teckningen visat sig att emissionen har kunnat placeras, skall styrelsen begära bolagsstämmans godkännande av beslutet. I fråga om styrelsens begäran om bolagsstämmans godkännande skall enligt *andra stycket* 4 § tillämpas. Vad i 4 § sägs om förslag till emissionsbeslut skall då gälla styrelsens beslut. Styrelsen måste alltså hålla sitt emissionsbeslut tillgängligt för aktieägarna under minst en vecka före bolagsstämman. Skälen till eventuella avvikelser från aktieägarnas företrädesrätt måste anges. Vid apportemission måste redogörelse och yttrande från revisorerna enligt 6 § föreligga. Aktieägare har rätt att på begäran få styrelsebeslutet sig tillsänt. Även de i 4 § angivna handlingarna skall hållas tillgängliga för aktieägarna i enlighet med bestämmelserna i 4 §.

Anmälan för registrering av emissionsbeslutet skall enligt *tredje stycket* göras när emissionsbeslutet har godkänts av stämman. Liksom enligt gällande lag får tecknade aktier inte tas upp i aktieboken förrän stämman godkänt emissionen. Har anmälan för registrering inte skett inom ett år från styrelsens emissionsbeslut, är beslutet enligt stycket förfallet.

Detta betyder att registrering av styrelsens emissionsbeslut skall vägras, om ettårstiden överskridits. Vad som betalats på tecknade aktier skall i sådant fall genast återbetalas.

15 §

Paragrafen reglerar styrelsens rätt att besluta om nyemission på grundval av fullmakt från bolagsstämman. Den motsvarar i sak 63 a § gällande lag och 10 § LKS.

När styrelsen beslutar om emission med stöd av bemyndigande gäller 5—13 §§ i tillämpliga delar. Emissionsbeslutet skall ha det innehåll som framgår av 5 §. Bestämmelserna i 6 § skall iakttas. Styrelsen skall alltså vid apportemission avge en redogörelse och denna skall granskas av revisorerna. Detta kan få betydelse för aktietecknarna och även för aktieägarna när de skall ta ställning till hur styrelsen skött emissionsärendet. Kungörelse enligt 7 § skall alltid utfärdas. 7 § första stycket sista punkten och andra stycket sista punkten får dock inte någon tillämpning. Teckning sker enligt 8 § men 8 § andra stycket gäller inte. Tilldelning av aktier och upptagande av aktier i aktieboken sker enligt 9 §. Bestämmelserna i 10 § andra punkten saknar tillämpning. 11—13 §§ skall iakttas.

16 §

Paragrafen innehåller regler om fondemission. Den har hämtats från utredningsförslaget som i huvudsak motsvarar gällande lag.

Enligt *första stycket* kan fondemission ske genom överföring till aktiekapitalet av disponibla vinstmedel, av uppskrivningsfond och reservfond eller genom uppskrivning av anläggningstillgångar. Förslaget att fondemission skall kunna ske genom överföring till aktiekapitalet av uppskrivningsfond och reservfond innebär en nyhet. Med hänsyn till att aktiekapitalet är starkare bundet till bolaget än uppskrivningsfond och reservfond kan en sådan överföring, såsom utredningen framhållit, inte anses betänklig.

Enligt 1 § är det bolagsstämman som fattar beslut om fondemission. Stämman är inte behörig att besluta om avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt. Beslut om fondemission skall enligt *andra stycket* ange det belopp varmed aktiekapitalet ökas samt de nya aktiernas aktieslag eller det belopp vartill aktiernas nominella belopp höjs. I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet. Därvid skall iakttas att avstämning inte får ske innan beslutet registrerats. I fråga om avstämningsbolag gäller vidare att avstämningsdagen skall anges i emissionsbeslutet. Avstämningsdagen får inte sättas tidigare än tre veckor från det beslutet kungjorts (5 § tredje stycket). Bolagsstämmans beslut om emission eller en redogörelse för det väsentliga innehållet i beslutet skall i avstämningsbolag genast kungöras i allmänna tidningarna och tidning

inom den ort där styrelsen har sitt säte. Kungörs inte beslutet i dess helhet, skall i kungörelsen lämnas uppgift om var beslutet hålls tillgängligt (7 § första stycket).

Föreskrifterna om att kungörelse måste ske i avstämningsbolag hänger samman med att aktieägare som ännu inte har införts i aktieboken skall få tillfälle att anmäla sitt förvärv innan avstämning sker. I andra bolag behöver dock inte kungörelse ske. Detta motsvarar utredningens förslag men innebär en ändring i förhållande till gällande lag. Ändringen har motiverats av att aktieägare vid fondemission — till skillnad mot vad fallet är vid nyemission — inte behöver bevaka sin rätt inom viss kortare tid. Rätten att få delbevis eller fondaktie består under längre tid (jfr 17 §).

Enligt *tredje stycket* skall beslutet om fondemission utan dröjsmål anmälas för registrering och får inte verkställas före registreringen.

Enligt *fjärde stycket* är aktiekapitalet ökat när registrering skett. De nya aktierna medför rätt till utdelning enligt vad därom bestämts i beslutet om emission. Beslutet får dock inte innebära att sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket registrering skett. De nya aktierna skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptas i aktieboken.

Bestämmelserna ansluter nära till 12 § fjärde stycket och överensstämmer i sak med utredningsförslaget.

Om fondemissionen genomförs genom uppskrivning av anläggningstillgångar, måste beslutet om emissionen fattas på ordinarie stämma då balansräkningen fastställs. Näringslivet uppger i sitt remissyttrande att det finns ett praktiskt behov att kunna genomföra fondemission genom uppskrivning av anläggningstillgångar också genom beslut på extra stämma. Om i lagen föreskrivs att revisorerna skall avge yttrande över den föreslagna uppskrivningen till den extra stämman, anser näringslivet att det inte finns några betänkligheter mot att denna möjlighet föreligger. För egen del menar jag att möjligheterna att på extra stämma besluta om sådan fondemission som innebär att medel överförs från reservfonden eller uppskrivningsfonden ger bolagen den handlingsfrihet som kan behövas t. ex. när man vill göra en nyemission attraktiv för aktiemarknaden genom att kombinera den med en fondemission. Det finns därför enligt min mening inte anledning att överväga den av näringslivet förordade utvidgningen.

17 §

I paragrafen ges bestämmelser om preskription av fondaktier.

Gällande rätt. F. n. finns i 25 § LFA bestämmelser om preskription såvitt gäller fondaktier i avstämningsbolag. I övrigt saknas sådana regler.

Utredningen föreslår att regler motsvarande 25 § LFA skall gälla för

alla bolag. Det händer nämligen inte sällan vid fondemissioner att ett antal aktier aldrig blir uttagna, vanligen beroende på att aktier som ger rätt till fondaktier är förkomna. I sådana fall måste bolagen förvara de nya fondaktierna under obegränsad tid och det kan uppstå komplikationer när det gäller bolagsstämmobeslut som kräver samtycke av ägare till alla aktier i bolaget och kanske även i fall då bolagsordningen för giltigheten av vissa beslut uppställer krav på en mycket stor majoritet av samtliga aktieägare. Vidare kan enskilda aktieägare drabbas av olägenheter vid köp eller försäljning av delbevis.

Utredningen föreslår därför att om vid fondemission behörigt anspråk på ny aktie inte framställts inom fem år från ökningsbeslutet, den berättigade skall anmanas att vid äventyr av aktiens förlust ta ut aktien. Anmaningen skall sändas till den berättigade, om hans namn och adress är kända för bolaget, samt kungöras i tidningarna. Inkommer inte anmälan inom ett år från anmaningen, skall den nya aktien säljas genom fondkommissionär för den berättigades räkning. Denne har därefter endast rätt till det vid försäljningen influtna beloppet med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Belopp som inte lyfts inom fyra år från försäljningen tillfaller bolaget.

Remissyttrandena. Näringslivet påpekar att det efter en fondemission kan kvarstå mycket små aktieposter som inte har tagits ut. Det kan i sådana fall vara praktiskt att slå ihop anmaningsförfarandet för exempelvis två fondemissioner. Näringslivet föreslår att lagtexten jämkas så att det blir möjligt. *Advokatsamfundet* uttalar att belopp som kan komma att tillfalla bolaget enligt denna paragraf bör läggas till reservfonden.

Föredraganden. För egen del vill jag ansluta mig till utredningsförslaget. Jag vill emellertid göra den ändringen att bolagen inte skall vara skyldiga att vidta anmaningsåtgärder utan endast ha möjlighet härtill. Detta innebär att bolagen får möjlighet att slå ihop två fondemissioner till ett gemensamt anmaningsförfarande. I departementsförslaget har vidare gjorts en jämkning som innebär att kungörelse inte behöver ske, om den berättigades namn och adress är känd.

Av 12 kap. 4 § följer att belopp som tillfaller bolaget skall läggas till reservfonden.

Med behörigt anspråk avses ett av behörig person framställt anspråk på att få ut hel fondaktie. Att delbevis har uttagits hindrar inte att anmaning görs. Paragrafen gäller däremot inte i fråga om fondemission som sker genom uppstämpling av aktiernas nominella belopp.

18 §

Denna paragraf innehåller allmänna bestämmelser om emissionsprospekt vid nyemission.

Styrelsen skall upprätta emissionsprospekt när aktiebolag eller aktie-

ägare i bolaget offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar inbjudan att förvärva aktier eller teckningsrätter i bolaget.

Särskilda bestämmelser om emissionsprospekt finns också i 5 kap. 16 § och 7 kap. 3 §.

För nyemissioner gäller vissa skydds- och publicitetsföreskrifter, se 4—8 §§. Bestämmelserna om emissionsprospekt gäller utöver dessa föreskrifter. Är bolag enligt 7 § skyldigt att skicka särskild underrättelse om beslutad emission till aktieägare, kan naturligtvis bolaget, om det finner det lämpligt, sammanföra denna underrättelse och emissionsprospektet till en handling. Har bolag i samband med nyemission försummat att iaktta bestämmelserna om emissionsprospekt, skall registreringsmyndigheten enligt 18 kap 4 § vägra registrering. Bestämmelser om att emissionsprospekt skall bifogas anmälan om registrering kommer att tas upp i registreringsförordningen.

Ansvaret för prospektets innehåll ligger hos styrelsen som upprättar prospektet. Det är inte nödvändigt att prospektet skrivs under av samtliga styrelseledamöter. Styrelsen kan besluta att prospektet på styrelsens vägnar undertecknas exempelvis av dess ordförande.

Bestämmelserna om emissionsprospekt är inte tillämpliga vid fondemission. Detta motsvarar vad fondbörsutredningen förordat. Handel med delbevis förekommer visserligen vid fondemission men handeln har normalt ringa omfattning och består huvudsakligen i överlåtelser mellan olika aktieägare av enstaka delbevis. Något större behov av emissionsprospekt för delbevis finns därför inte.

Ett av de fall då emissionsprospekt skall utges är det då aktieägare i ett bolag till en vidare krets riktar inbjudan att köpa teckningsrätter i bolaget. Denna situation nämns särskilt i lagtexten. Därmed avses inte de situationer då aktieägare i bolag, som redan är ett aktiemarknadsbolag, vid nyemission försäljer en betydande del av sina teckningsrätter. Sådana situationer täcks redan av regeln att bolaget har att utge prospekt med anledning av emissionen, eftersom dess aktieägare redan utgör en "vidare krets". I stället avses särskilt sådana fall då ett bolag med en eller ett fåtal aktieägare företar nyemission och aktieägaren eller aktieägarna begagnar tillfället att utförsälja ett betydande antal teckningsrätter i ett block för att därigenom introducera bolaget på aktiemarknaden.

Bestämmelserna i 19—26 §§ om emissionsprospekt gäller endast om summan av de belopp som till följd av inbjudan kan komma att erläggas överstiger 1 milj. kr.

När man skall fastställa om "marknadseffekten" överstiger 1 milj. kr. skall hänsyn tas till det sammanlagda värdet av de kontantbelopp och/eller den apportegendom som köparna resp. tecknarna har att erlägga. Detta gränsvärde får, som fondbörsutredningen framhåller, beräknas

vid teckning av aktier mot tillskott av pengar och/eller apportegendom

såsom det nominella aktiekapital som skall tecknas ökat med eventuell överkurs,

vid köp av redan emitterade aktier såsom totala köpeskillingen härför,

vid köp av teckningsrättsbevis såsom totala köpeskillingen härför ökad med dels det nominella aktiekapital som skall tecknas, dels eventuell överkurs.

Kostnad för courtage och stämpel bör inte inräknas i gränsvärdet.

Bestämmelserna om emissionsprospekt gäller bara i fråga om bolag som enligt 10 kap. 3 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor. Sådan skyldighet föreligger om

1. tillgångarnas nettovärde enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett belopp som motsvarar 1 000 gånger det enligt lagen om allmän försäkring bestämda basbeloppet för den sista månaden av resp. räkenskapsår,

2. antalet anställda hos bolaget under de två senaste räkenskapsåren i medeltal överstigit 200, eller

3. bolagets aktier eller skuldebrev är noterade på fondbörs eller lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer.

Skyldighet att anlita auktoriserad revisor föreligger också för moderbolag i en koncern, om nettovärdet av koncernföretagens tillgångar enligt fastställda koncernbalansräkningar för de senaste två räkenskapsåren överstiger ett belopp som motsvarar 1 000 gånger basbeloppet för den sista månaden av resp. räkenskapsår eller om antalet anställda vid koncernföretagen under de senaste två räkenskapsåren i medeltal överstigit 200.

Enligt 10 kap. 3 § tredje stycket kan regeringen besluta om dispens från skyldigheten att anlita auktoriserad revisor. Om sådan dispens meddelas, medför det emellertid inte att bolaget i fråga undgår skyldighet att utge emissionsprospekt enligt förevarande paragraf. Skulle minoritet med tillämpning av 10 kap. 3 § femte stycket ha fått till stånd beslut om att auktoriserad revisor skall utses, medför inte detta i och för sig att bolaget också blir skyldigt att utge emissionsprospekt.

Fondbörsutredningens förslag innebär att skyldighet att upprätta emissionsprospekt inte föreligger för aktiebolag under bildande. Departementsförslaget har samma innebörd.

19 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om det fall att skyldigheten att utge emissionsprospekt uppkommer på grund av försäljning från aktieägares sida.

I de fall som avses i paragrafen initieras alltså åtgärden, som föranleder utgivandet av ett emissionsprospekt, inte av bolaget. Aktieägarna kan emellertid, såsom fondbörsutredningen framhållit, inte åläggas att svara för prospektets innehåll. De måste i stället ge styrelsen underrättel-

se i tillräckligt god tid före den planerade försäljningen, så att prospektet kan iordningställas och föreligga färdigt vid den tid som anges i 25 §.

I paragrafen föreskrivs i enlighet härmed att aktieägare skall underrätta styrelsen senast sex veckor före den dag då inköp tidigast avses kunna ske.

20 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka redovisningshandlingar som skall medtas i emissionsprospektet.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med fondbörsutredningens förslag.

Enligt *första stycket* skall emissionsprospekt innehålla balansräkningar avseende utgången av de tre senaste räkenskapsår, för vilka årsredovisning och revisionsberättelse avgivits, resultaträkningar för dessa tre räkenskapsår samt ett sammandrag av de uppgifter som det ålegat bolaget att ta in i förvaltningsberättelserna för de tre räkenskapsåren. Bestämmelsen att redovisning skall lämnas för en treårsperiod är självfallet inte avsedd att förhindra emission i bolag som existerat kortare tid än tre år eller att förbjuda sådana bolag att ge ut emissionsprospekt. För bolag som bara kan redovisa för ett eller två gångna år får man nöja sig med uppgifter om dessa år.

Prospektet skall enligt stycket innehålla ett sammandrag av de uppgifter som det ålegat bolaget att ta in i förvaltningsberättelserna för de tre åren. Länsstyrelsen i Skaraborgs län har framhållit att bestämmelsen härom bör kompletteras med att uppgift skall lämnas om t. ex. personal och löner. Jag har i sak inte någon annan uppfattning. Kompletteringen är emellertid obehövlig eftersom uppgifter om bland annat antal anställda och löner enligt 11 kap. 9 § skall tas in i förvaltningsberättelsen. Det åligger under sådana förhållanden bolaget att i emissionsprospektet också ta med dessa upplysningar.

Uttrycket "sammandrag" anger att visst utrymme för en sammanfattande redogörelse med t. ex. beloppsuppgifter i tabellform är medgivet. Avsikten är också att äldre uppgifter som eventuellt kommit att bli irrelevanta får utelämnas, om detta inte strider mot god redovisningssed. Resultat- och balansräkningarna för de tre senaste åren skall, förutom de allmänna kraven på årsredovisning, också enligt första stycket uppfylla de krav som gäller för bolag i vilka auktoriserad revisor skall finnas. Redovisning skall sålunda ske av lagerreservens storlek och förändring. Finansieringsanalys skall finnas fogad till redovisningen. Har sålunda bolaget under den gångna treårstiden inte behövt lämna redovisning i dessa hänseenden, måste redovisningshandlingarna kompletteras i enlighet härmed.

Det finns självfallet inget hinder mot att bolaget kompletterar redo-

visningshandlingarna också med andra uppgifter, t. ex. med analystal av typen "vinst per aktie" etc. Fondbörsutredningen har påpekat att det i enstaka fall kan förekomma, att en emission eller en utförsäljning önskas genomförd vid en tidpunkt, då visserligen årsredovisning och revisionsberättelse ligger färdiga och underskrivna, men dessa handlingar ännu inte hunnit publiceras och tillställas aktieägarna. I en sådan situation bör bolaget enligt fondbörsutredningen se till att den information om det senaste verksamhetsåret, som genom emissionsprospektet görs tillgänglig, också senast på emissionsprospektets utgivningsdag görs tillgänglig för aktieägarna och — om bolaget redan är ett aktiemarknadsbolag — för allmänheten. Jag har ingenting att erinra mot vad fondbörsutredningen sålunda framhållit.

Enligt *andra stycket* skall 11 kap. 2 § första stycket andra punkten äga motsvarande tillämpning på emissionsprospekt. Detta innebär att uppgifter från tidigare års redovisningshandlingar i förekommande fall skall sammanställas så att de blir helt jämförbara med det senaste årets. Noter till resultat- och balansräkningarna tillhör dessa handlingar och skall sålunda medtas, liksom givetvis inom linjen upptagna poster. Självfallet möter inte något hinder mot att man vid behov företar förbättringar av resultat- och balansräkningarnas uppställningar i förhållande till de ursprungligen publicerade, givetvis under förutsättning att redovisningshandlingarna blir helt jämförbara med varandra.

Enligt *tredje stycket första punkten* skall koncernresultaträkning och koncernbalansräkning för de tre senaste räkenskapsåren tas med i prospektet, om det bolag som skall upprätta emissionsprospektet är moderbolag. Detta innebär en viss jämkning av den föreslagna regeln i 13 § andra stycket fondbörsutredningens förslag. Jämkningen har samband med att departementsförslaget innebär krav på generell koncernredovisning, jfr avsnitt 13.10.

I samband med en nyemission torde det koncerninriktade synsättet på aktiemarknaden komma fram i sin mest renodlade form. En nyemission är, såsom fondbörsutredningen framhållit, endast i undantagsfall av intresse för andra intressenter än de som konstituerar själva aktiemarknaden. Den information som i sammanhanget lämnas om moderbolaget kan därför väsentligt inskränkas jämfört med vad som gäller för en årsredovisning som ju har betydelse också för andra intressenter än aktiemarknaden. Vad som intresserar aktiemarknaden i detta sammanhang är koncernens resultat och ställning. Uppgifter härom bör därför ges en framträdande plats i prospektet. När redovisningshandlingar och andra uppgifter för koncern tas in i prospektet kan motsvarande uppgifter för moderbolaget utelämnas. En parallell redogörelse för såväl koncern som moderbolag skulle göra prospektet onödigt svåröverskådligt.

I enlighet med dessa överväganden föreskrivs i *tredje stycket andra*

punkten att uppgifter som hänför sig till moderbolaget, men som ingår i koncernredovisningshandlingarna, får utelämnas, om de kan anses sakna väsentlig betydelse för bedömningen av bolagets aktier.

Moderbolagsuppgifter skall alltså tas med, om det är av väsentlig betydelse för bedömningen av bolagets aktier. Vid denna bedömning skall främst aktiemarknadsaspekten beaktas. Moderbolagets resultaträkning och balansräkning för senaste året får emellertid enligt *tredje stycket tredje punkten* inte utelämnas. Det kan från bedömningssynpunkt vara av intresse, t. ex. beträffande en koncern med stark utlandsinriktning, att få kännedom om moderbolagets ställning genom att jämförelser görs med koncernuppgifterna, och även i övrigt torde den orientering om moderbolagets egna förhållanden som härigenom lämnas vara av betydelse för läsarna.

21 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om att i prospektet skall tas in vissa upplysningar avseende tiden efter den period som omfattas av de i 20 § angivna redovisningshandlingarna. Paragrafen överensstämmer i sak med fondbörsutredningens förslag.

Vid en emission är det särskilt viktigt att resultatuppgifter och upplysningar om andra för bedömningen av bolaget viktiga förhållanden svarar mot den aktuella situationen. I *första stycket* föreskrivs därför att i prospektet skall upplysning lämnas om sådana för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden och händelser i övrigt av väsentlig betydelse för bolaget, vilka hänför sig till tiden efter den period som omfattas av de i 20 § angivna handlingarna.

I fondbörsutredningens förslag modifieras upplysningsskyldigheten genom en förfångsklausul. I överensstämmelse med de överväganden som i motsvarande sammanhang redovisats beträffande förvaltningsberättelsen (se avsnitt 13.9) har förfångsklausulen utmönstrats i departementsförslaget.

Emissionsprospektets uppgifter bör föras fram till ett rimligt aktuellt läge, om längre tid förflutit efter utgången av det senaste av de i 20 § nämnda räkenskapsåren. Det i avsnitt 13.9 framlagda förslaget om skyldighet att avge delårsrapporter är uttryck för ett sådant synsätt. Det kan därför finnas skäl att anknyta till reglerna om delårsrapport.

I *andra stycket* föreskrivs i enlighet härmed att om emissionsprospekt framläggs senare än åtta månader efter utgången av det senaste räkenskapsår, för vilket årsredovisning och revisionsberättelse avgivits, emissionsprospektet skall innehålla uppgifter motsvarande delårsrapport enligt 11 kap. 13 och 14 §§. Dessa uppgifter skall enligt stycket avse tiden från utgången av nämnda räkenskapsår till en dag ej tidigare än tre månader före emissionsprospektets tillhandahållande.

Framläggs prospektet under en tidrymd, som börjar i och med av-

givandet av revisionsberättelsen för föregående räkenskapsår och utgår åtta månader efter detta räkenskapsårs slut, krävs enligt stycket inte några uppgifter motsvarande delårsrapport. I detta fall är enligt min mening bestämmelserna i första stycket tillräckliga som skydd mot att en lucka i informationsgivningen uppstår.

22 §

I paragrafen, som nära överensstämmer med fondbörsutredningens förslag, anges vissa uppgifter som skall tas in i emissionsprospektet i syfte att vid sidan om redovisningshandlingarna ge en tillfredsställande presentation av bolaget. Sådan information är nödvändig, inte minst med hänsyn till att den krets som ett i detta kapitel avsett erbjudande riktar sig till har varierande kännedom om det eller de bolag som berörs.

I *punkten 1* anges att en kort historik av bolaget och dess verksamhet skall tas med. Detta gäller dock enligt undantagsregeln i andra stycket bara bolag vars aktier inte är börsnoterade eller upptagna på den s. k. fondhandlarelistan. Dessa bolag kan antas vara väl kända för den krets erbjudandet riktar sig till och behovet av en historik är därför inte särskilt påtagligt.

Enligt *punkten 2* skall vidare lämnas en redogörelse för koncernens/bolagets verksamhet, råvarutillgångar, produkter och driftställen samt för dess ställning inom sin bransch. En beskrivning av verksamheten etc. måste naturligtvis anpassas till de förhållanden som gäller för resp. företag. Redogörelsen för koncernens verksamhet bör om möjligt ske med uppdelning på rörelsegrenar eller huvudproduktgrupper. Deras relativa betydelse bör anges och, om detta av olika skäl inte kan ske, bör produktgrupperna nämnas i ordning efter sin andel i omsättning eller vinst.

Från bedömningssynpunkt är det väsentligt att för varje produktgrupp lämnas en kommentar till såväl den historiska som den förväntade utvecklingen. Uppgift om användningsområde, marknader och avnämare är något som väsentligt underlättar en utomståendes möjlighet att bilda sig en egen uppfattning om företaget och dess möjligheter för framtiden. I samband med en sådan redogörelse bör konkurrensförhållandena och koncernens ställning inom sin bransch kommenteras. Framför allt inom processindustrier bör de olika enheternas kapacitet särskilt anges, eftersom detta möjliggör en bedömning av huruvida anläggningens storlek är tillräcklig för att på längre sikt kunna bibehålla lönsamheten och möta konkurrensen. Uppgift om planerade investeringar i anläggningar jämte uppgift om pågående forskning och produktutveckling samt eventuella resultat härav tillhör det som även kan vara av intresse att ta med i prospektet. Också denna redogörelse för produkterna bör lämpligen om möjligt delas upp på huvudproduktgrupper eller rörelsegrenar. Viss typ av information får emellertid sitt intresse främst i den mån den

har avseende på hela bolaget resp. koncernen. Hit hör bl. a. uppgifter om utlandsmarknaderna, deras storlek i jämförelse såväl med varandra inbördes som med den inhemska, om antalet utländska dotterföretag med uppdelning på försäljnings- och produktionsbolag etc.

I *punkten 3* föreskrivs att uppgift om bolagets styrelseledamöter, revisorer och ledande befattningshavare skall lämnas. En sådan upplysning är av intresse med hänsyn till att företagsledningen ofta har en avgörande betydelse för ett företags utveckling. Vad som avses med ledande befattningshavare är naturligen beroende av förhållandena i det enskilda företaget. Allmänt sett bör dock till denna krets räknas medlemmar av direktion samt högre chefer med ansvar för en viss funktion, en rörelsegren eller motsvarande enhet.

Enligt *punkten 4* skall redogörelse lämnas för ägar- och rösträttsförhållanden i fråga om bolagets aktier.

Utredningen, som föreslagit lagfäst krav på upplysning endast i fråga om ägarförhållandena, har förutsatt att redovisningen uppdelas på aktieklasser, om aktier med olika rösträtt finns. Länsstyrelsen i Skaraborgs län har ansett att krav på redogörelse för rösträttsförhållandena bör ställas. Jag delar denna uppfattning. Lagtexten har jämkats i enlighet härmed.

Sättet för hur informationen skall ges blir delvis beroende på situationen i olika fall. Bolagets större aktieägare kan namnges med angivande av deras innehav. Det kan även vara av intresse att få veta om de största innehaven antalsmässigt och röstmässigt eventuellt konstituerar en majoritet. Jag anser att den närmare utformningen av den här avsedda upplysningsplikten bör överlämnas åt utvecklingen av praxis. Ett sätt att fullgöra informationsplikten är att lägga fram en statistisk redovisning, i förekommande fall uppdelad på aktieklasser, av antalet aktieägare i olika storleksklasser efter aktieinnehav samt det antal aktier som innehas inom varje storleksklass.

23 §

Paragrafen, som överensstämmer med fondbörsutredningens förslag, innehåller särskilda bestämmelser om emissionsprospekt för bolag som inte bedriver någon verksamhet.

Det kan förekomma, att bolag som tidigare bedrivit verksamhet helt avvecklat denna men avser att upptaga rörelse på nytt och i samband härmed företar en nyemission. Det skulle vara meningslöst att för prospekt i detta fall kräva uppgifter som avser en redan avvecklad, ej längre aktuell verksamhet. Uppgiftsskyldigheten begränsas därför i denna paragraf till sådant som fortfarande har betydelse för prospektets läsare. I prospektet skall bara tas med senast fastställda balansräkning, i förekommande fall koncernbalansräkning. Vidare skall sådana upplysningar som avses i 22 § första stycket 1, 3 och 4 lämnas.

I lagtexten talas om "verksamhet". Verksamhet avser här inte endast

rörelse i kommunalskattelagens mening utan även fastighets-, värdepappers- eller annan aktiv kapitalförvaltning. Ett bolag vars tillgångar uteslutande består av kassa och banktillgodohavanden kan däremot inte anses bedriva någon verksamhet.

Enligt paragrafen skall redogörelse lämnas för den verksamhet bolaget avser att uppta. Jag har övervägt om inte någon form av prognos avseende förväntningarna på försäljning och resultat borde tas med. Detta kunde ha den fördelen att företagsledningen därigenom tvingades formulera sina planer. I sin tur kunde detta tänkas framkalla debatt och närmare granskning. Emellertid anser jag det inte möjligt att här — lika litet som i något annat sammanhang, jfr avsnitt 13.9 angående förvaltningsberättelsen — i lag kräva att prognos lämnas. Om ett företag, som utan att bedriva rörelse, vänder sig till marknaden med en nyemission, kommer företaget emellertid förmodligen att på marknaden bedömas med största försiktighet.

24 §

Paragrafen innebär att bolagets revisorer skall granska vissa uppgifter i prospektet och att deras berättelse över granskningen skall tas in i detta. Paragrafen överensstämmer med fondbörsutredningens förslag.

Enligt paragrafen skall revisorerna sålunda granska samtliga uppgifter som enligt 20—22 §§ obligatoriskt skall tas med i ett prospekt, utom de som i förekommande fall lämnas enligt 21 § andra stycket, dvs. motsvarigheten till en delårsrapport. Sådan rapport skall nämligen enligt departementsförslaget inte heller revideras. Däremot skall uppgifterna enligt 21 § första stycket granskas, vilket medför att granskningen i vissa väsentliga avseenden gäller även tiden efter utgången av det senaste räkenskapsår som underkastats ordinarie revision. Denna granskningsplikt motsvarar emellertid vad som i fråga om nyemission gäller enligt 4 § första stycket 3.

Revisorernas huvuduppgift är att granska dels urvalet av lämnad allmän information, dels jämförbarheten främst mellan resultat- och balansräkningar för olika år. Särskild vikt bör läggas vid arbetet i sådana fall, då redovisningshandlingarna för tidigare år inte fyller de krav som enligt 20 § skall ställas på emissionsprospektet. Krav på emissionsprospekt kan nämligen ibland också avse fall då bolaget inte tidigare har behövt iaktta de särskilda redovisningsbestämmelser som enligt 11 kap. skall gälla för vissa större bolag.

I ett prospekt kan, liksom i en årsredovisning, ingå uppgifter utöver de lagstadgade. Om uppgifterna är av redovisningskaraktär, bör i enlighet med god revisionssed vid granskning av årsredovisningar även sådana uppgifter genomgås av revisorerna. Revisorernas berättelse, vars form jag inte finner anledning reglera i lagförslaget, synes böra klart ange vilka uppgifter i prospektet som i förekommande fall inte har granskats.

25 §

Paragrafen, som överensstämmer med fondbörsutredningens förslag, anger att emissionsprospekt skall tillhandahållas senast tre dagar före den dag då teckning eller inköp tidigast kan ske.

Bestämmelsen utgår från att en viss första dag för teckning eller inköp anges. Beträffande teckningsperiods längd och första dag finns vissa bestämmelser i 5 § 4. Vid utförsäljning av aktier och teckningsrätter har i hittillsvarande praxis en första dag brukat anges. Jag utgår från att så kommer att ske även i fortsättningen. Tecknings- resp. inköpsperiodens omfattning bör anges i prospektet.

Bestämmelsen att emissionsprospekt skall tillhandahållas viss tid i förväg får sin största betydelse för det fall att allmänheten erbjuds teckna eller köpa aktier i ett tidigare icke börsintroducerat företag. Prospektet skall enligt paragrafen tillhandahållas på de platser där teckning görs eller inköpsanmälan lämnas, dvs. vanligen den förmedlande bankens kontor. I de föreslagna tre dagarna inräknas inte sön- och helgdagar etc.

Tryckt eller på annat sätt mångfaldigat prospekt skall finnas i tillräckligt antal exemplar för att kunna överlämnas till var och en som önskar erhålla det. Utan särskild föreskrift därom förutsätter jag att emission utannonseras senast den dag prospekt finns tillgängligt.

Jag vill tillägga att det, för att syftet med förevarande bestämmelse skall kunna förverkligas, är väsentligt att den dag som kungjorts såsom första anmälningsdag också reellt hålls öppen för att ta emot alla då inkommande, eller eventuellt även dessförinnan inkomna, anmälningar. Det ligger alltså i linje med paragrafen att alla anmälningar som inkommit senast första dagen av den i inbjudan angivna tecknings- eller inköpsperioden skall anses ha skett vid affärstidens slut nämnda dag. Vid överteckning har hittills ofta klockslaget för anmälan fått bli avgörande för tilldelningen. Men i stället bör alltså, i enlighet med vad jag nyss sagt, samtliga under — och eventuellt före — första dagen inkomna anmälningar ge lika rätt. Iakttas en sådan princip, förhindras att prioriteringar sker på ett från informationssynpunkt olämpligt sätt. Den som råkat komma först till försäljningslokalen eller vars dit skickade anmälan först blivit mottagen bör alltså ej därigenom få företrädesrätt. Jag har dock inte funnit anledning att föreslå särskilda lagregler härom.

Det principiella betraktelsesättet som jag här utvecklat hindrar naturligtvis inte att vid tilldelningen av aktier vissa prioriteringar tillämpas t. ex. för att få önskad spridning av aktierna och ett lämpligt antal aktieägare med innehav av börspoststorlek.

26 §

När utgivande av ett emissionsprospekt föranleds av aktieägares åtgärder skall, som jag nämnt vid 18 §, styrelsen svara för att prospektet utarbetas. Kostnaderna härför bör emellertid inte belasta bolaget och

därmed övriga aktieägare. I paragrafen, som hämtats från fondbörsutredningens förslag, stadgas därför att bolaget får från aktieägaren uppbära ersättning för sina kostnader för prospektet samt för revisionskostnader. Paragrafen anger också hur kostnaden skall fördelas mellan flera aktieägare.

5 kap. Konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning

Bestämmelserna i kapitlet överensstämmer i sak praktiskt taget helt och hållet med reglerna i 1—18 §§ LKS. Reglerna rörande förfarandet vid emission av konvertibla skuldebrev o. l. har utformats så att de nära överensstämmer med motsvarande regler i 4 kap. om förfarandet vid nyemission. Den särskilda regeln i 14 § LKS om att vid utbyte överkurs skall läggas till reservfond återfinns i 12 kap. 4 §.

1 §

Paragrafen innehåller allmänna regler om aktiebolags rätt att ge ut konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Paragrafen motsvarar 1 § LKS. Eftersom departementsförslaget inte gäller i fråga om bank- och försäkringsaktiebolag, har dock det i 1 § LKS upptagna undantaget ingen motsvarighet i departementsförslaget. Bestämmelsen i sista stycket förevarande paragraf om att borgenär får skilja optionsbevis från skuldebrev har hämtats från 12 § andra stycket LKS.

2 §

Paragrafen innehåller regler om aktieägares företrädesrätt att teckna skuldebrev. Den överensstämmer i sak med 2 § LKS. Nämnda paragraf innehåller en uttrycklig bestämmelse om att stämman eller i visst fall styrelsen kan besluta om avvikelse från företrädesrätten. Departementsförslaget har samma innebörd. Detta följer av paragrafen jämförd med 4 kap. 2 §.

3 §

Paragrafen innehåller vissa bestämmelser rörande emissionsbeslut. Den överensstämmer i sak med 3—4 §§ LKS med den jämkning som föranleds av utformningen av 4 kap. 4 §.

4 §

Paragrafen innehåller vissa bestämmelser rörande emissionsbeslut. Den överensstämmer i sak med 5 § LKS.

5 §

Paragrafen innehåller särskilda bestämmelser för emission av skuldebrev mot betalning av annan egendom än pengar. Den överensstämmer i sak med 6 § LKS.

6 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om kungörelse av emissionsbeslutet och om underrättelse till aktieägarna. Den överensstämmer i sak med 7 § LKS.

7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om emission där föreskrift finns om teckning av visst minimibelopp. Vidare regleras i paragrafen frågan om registrering av emissionsbeslut. Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 8 § LKS.

I 8 § andra stycket LKS ges en hänvisning till vissa lagrum i gällande aktiebolagslag. Dessa lagrum innehåller bestämmelser som syftar till att skapa garantier för att aktiekapitalet är till fullo inbetalt innan beslut om ökning av detta aktiekapital registrerats. I departementsförslaget har detta ersatts med en bestämmelse om att registrering får ske bara om full betalning enligt registret erlagts för alla de i det förut registrerade aktiekapitalet ingående aktierna. En motsvarande regel har intagits i 4 kap. 12 § första stycket 1.

8 §

Paragrafen innehåller regler om styrelsens möjligheter att fatta beslut om emission och om avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Paragrafen överensstämmer i sak med 9 § LKS.

9 §

Paragrafen innehåller regler om bemyndigande för styrelsen att besluta om emission och att avvika från bestämmelserna om aktieägarnas företrädesrätt. Den överensstämmer i sak med 10 § LKS

10 §

De i paragrafen intagna bestämmelserna om emissionsbevis överensstämmer i sak med 11 § LKS.

I 12 § första och tredje styckena LKS finns vissa bestämmelser rörande bl. a. skuldebrev och optionsbevis. Motsvarande bestämmelser har i departementsförslaget intagits i 3 kap. 4 § femte stycket, 3 kap. 9 § andra stycket och 3 kap. 6 §.

11 §

Paragrafen innehåller vissa bestämmelser om förfarandet vid utbyte resp. nyteckning. Paragrafen överensstämmer i sak med 13 § LKS.

Termen "nyteckning" har i departementsförslaget reserverats för sådan aktieteckning som görs i enlighet med villkoren i beslut om emission av skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning.

Departementsförslaget innehåller i förevarande paragraf en bestäm-

melse om att aktie som utlämnas vid utbyte skall genom styrelsens försorg tas upp i aktieboken. Detta är också innebörden av LKS. Någon uttrycklig regel härom finns emellertid inte i LKS, vilket sammanhänger med att LKS innehåller (26 §) en allmän hänvisning till gällande aktiebolagslag. I den nya aktiebolagslagen fordras däremot en uttrycklig regel i ämnet, jfr vad jag anfört härom under 3 kap 4 §.

12 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om nyteckning, om aktieteckningens ogiltighet och om tilldelning av tecknade aktier. Paragrafen överensstämmer i sak med 15 § LKS.

13 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om betalning på tecknade aktier, om kvittning och om aktieteckningens ogiltighet. Paragrafen överensstämmer i sak med 16 § LKS. Det har inte ansetts erforderligt att ge föreskrifter om inbetalning på bankräkning. Någon motsvarighet till 4 kap. 11 § tredje punkten har inte ansetts behövlig.

I 16 § andra stycket LKS ges en hänvisning till vissa bestämmelser i 41—44 §§ gällande aktiebolagslag. Dessa bestämmelser motsvaras i departementsförslaget närmast av vissa regler i 2 kap. 10 och 11 §§. Förevarande paragraf innehåller därför en hänvisning till dessa senare lagrum.

14 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om registrering av kapitalökning som uppkommer genom utbyte eller nyteckning enligt detta kapitel. Paragrafen överensstämmer i sak med 17 § LKS. Skuldebrev av den typ det nu är fråga om torde främst komma att användas av större bolag. Eftersom det dock inte finns något hinder för att även mindre bolag ger ut sådana skuldebrev har i kontrollsyfte föreskrivits att auktoriserad eller godkänd revisor skall intyga att bolaget på grund av emissionen av skuldebrev tillförts egendom motsvarande den kapitalökning som skall registreras eller vid nyteckning, att de tecknade aktierna betalats till fullo.

Skulle styrelsen inge registreringsanmälan senare än vad som anges i paragrafen, skall registrering inte vägras på den grunden. Tidsfristerna i paragrafen har alltså karaktären av ordningsföreskrifter.

15 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om när de nya aktierna skall få rätt till vinstutdelning. Paragrafen överensstämmer med 18 § andra stycket LKS. Regeln i 18 § första stycket LKS om att aktiebrev får utges först när utbytet eller nyteckningen har registrerats har i departementsförslaget tagits in i 3 kap. 4 § första stycket punkten 3.

16 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om emissionsprospekt vilka i sak motsvarar reglerna i 4 kap. 19—26 §§.

6 kap. Nedsättning av aktiekapitalet

Reglerna i detta kapitel bygger på samma principer som gällande lag. Departementsförslaget överensstämmer i sak väsentligen med utredningsförslaget, som i huvudsak lämnats utan erinran under remissbehandlingen. En saklig ändring i förhållande till utredningsförslaget har dock gjorts i 7 §. Vidare har en del redaktionella jämkningar gjorts i utredningens förslag.

I detta sammanhang vill jag beröra frågan om det bör krävas kvalificerad majoritet för att bolagsstämma skall få besluta om nedsättning av aktiekapitalet.

Utredningen. Utredningen föreslår särskilda majoritetsregler för beslut om nedsättning av aktiekapitalet. Majoritetskravet är beroende av om beslutet medför ändring av rättsförhållandet mellan aktierna eller inte. Majoritetsreglerna anknyter till dem som föreslås beträffande ändring av bolagsordningen. Liksom beträffande dessa fordras mindre kvalificerad majoritet än i gällande lag.

Utredningen framhåller att en kapitalnedsättning är en för både aktieägare och borgenärer betydelsefull ändring som inte bör få ske utan sådan kvalificerad majoritet. Den majoritet som krävs för enkel ändring av bolagsordningen bör räcka för vanliga fall då alla aktier är av samma slag och nedsättningen berör alla lika. Men i andra fall kan nedsättningen enligt utredningen innebära en stark rubbning av aktiernas inbördes rätt. Det är exempelvis fallet om nedsättningen sker genom att vissa aktier inlöses.

Utredningen påpekar vidare att om aktier med olika rätt finns, nedsättningen ofta kan rubba rättsförhållandet mellan aktierna, även om alla aktier nedsätts med samma belopp. Som exempel nämns det fallet att preferensaktier har företrädesrätt till utdelning med viss procent av aktiernas nominella belopp och nedsättningen sker så, att alla aktier skrivs ned till halva nominella beloppet. En sådan nedsättning innebär en försämring av preferensaktiernas rätt i förhållande till stamaktierna.

Enligt utredningens förslag krävs alltid samtycke av ägare till aktier som skall dras in utan återbetalning eller sammanläggas.

Utredningen har inte ansett nödvändigt att ställa krav på avsättning till reservfonden som villkor för att sådan nedsättning genom minskning av aktiernas nominella belopp, som rubbar rättsförhållandet mellan aktieslag, skall kunna beslutas. Gällande bestämmelser härom anser utredningen inte ge några effektiva garantier för att nedsättning av aktiekapitalet beslutas bara om nedsättningen är påkallad för att täcka lidna förluster.

Remissyttrandena. Under remissbehandlingen tar *hovrätten för Västra Sverige* upp frågan om det skall behövas regler om kvalificerad majoritet för beslut om nedsättning av aktiekapitalet. Hovrätten påpekar att sådana bestämmelser inte finns i de övriga nordiska förslagen. När nedsättning sker, är det i praktiken oftast fråga om rekonstruktionssituationer där det knappast finns några allvarligare meningsskiljaktigheter bland aktieägarna. Det kan finnas risk att vissa aktieägare missgynnas. Man bör emellertid kunna komma till rätta med sådant missbruk med hjälp av generalklausulen. Hovrätten föreslår därför att reglerna om kvalificerad majoritet skall utgå. *Patentverket* och *advokatsamfundet* anser det däremot vara nödvändigt att krav på kvalificerad majoritet uppställs i dessa situationer.

Föredraganden. Ett beslut om nedsättning av aktiekapitalet är givetvis en åtgärd av stor betydelse inte bara för bolaget utan också för dess borgenärer. Detsamma kan emellertid sägas beträffande beslut om ökning av aktiekapitalet eller beslut som innebär avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt att delta i nyemission o. l. För dessa senare fall har i departementsförslaget inte uppställts krav på kvalificerad majoritet. Jag kan inte finna att beslut om nedsättning av aktiekapital i och för sig skall anses vara en åtgärd av så ingripande karaktär att beslut måste fattas med kvalificerad majoritet.

Ett beslut om nedsättning av aktiekapital kan emellertid utformas så att vissa aktieägare skulle komma att drabbas i förhållande till andra. Det kan med andra ord bli fråga om ett slags maktmissbruk från majoritetens sida. Utredningen har försökt skapa ett skydd för minoriteten genom krav på särskilt kvalificerad majoritet för sådana situationer.

För egen del är jag inte övertygad om att förslaget på denna punkt är ett särskilt effektivt skydd. Jag vill till en början peka på att det finska förslaget inte innehåller något krav på kvalificerad majoritet. Den danska lagen utgår, liksom det norska förslaget, från att beslut om nedsättning av aktiekapitalet förutsätter en ändring av bolagsordningen, eftersom systemet med maximi- och minimikapital inte förekommer där. Och ändring i bolagsordningen kräver kvalificerad majoritet. Mitt förslag innebär att ändring av bolagsordningen måste beslutas med kvalificerad majoritet. I den mån nedsättning av aktiekapitalet förutsätter en ändring av bolagsordningen, kommer alltså nedsättningen inte att kunna genomföras utan att det finns kvalificerad majoritet för det. Vad beträffar frågan om kvalificerad majoritet bör krävas även i fall när ändring av bolagsordningen inte är erforderlig vill jag framhålla att regler om kvalificerad majoritet inte är något skydd för minoriteter som inte är så stora att de i enlighet med lagens regler har möjlighet att blockera beslut om nedsättning av aktiekapitalet. I enlighet med den ståndpunkt som jag intog i en liknande fråga när möjlighet genomfördes på våren 1973 att besluta om avvikelser från aktieägares företrädesrätt att delta i

nyemission (prop. 1973: 93 s. 69) anser jag att den allmänna generalklausulen är ett mer effektivt skydd mot maktmissbruk än bestämmelser om kvalificerad majoritet.

Utredningen har föreslagit en särskild bestämmelse om att samtycke alltid fordras av ägare till aktier som skall dras in utan återbetalning eller sammanläggas. Sådana åtgärder kan i och för sig genomföras på ett sätt som inte innefattar något som helst maktmissbruk. Som exempel kan nämnas följande fall. I ett aktiebolag finns tio aktieägare som var och en äger 100 aktier. Bolaget behöver rekonstrueras. Stämman beslutar att rekonstruktion skall ske genom att hälften av varje aktieägares aktieinnehav dras in utan återbetalning. Någon anledning att för en sådan situation ge en av aktieägarna vetorätt mot beslutet finns enligt min mening inte. Varje aktieägares ställning i bolaget i förhållande till övriga aktieägare är densamma före rekonstruktionen som efter. Givetvis kan man tänka sig andra situationer där en indragning av aktier utan återbetalning innefattar ett grovt maktmissbruk. Ett extremt exempel är det att tre aktieägare beslutar att den fjärde aktieägarens aktier skall dras in utan någon betalning till honom. Det är uppenbart att sådana åtgärder kan förhindras med stöd av generalklausulen. Jag anser för min del att det inte behövs någon särskild regel för den situation som jag nu berört.

Jag vill slutligen påpeka att nedsättning av aktiekapital, som hovrätten för Västra Sverige framhållit, i praktiken i allmänhet sker när bolaget måste rekonstrueras. Det kan både från allmän synpunkt och med hänsyn till de anställdas intressen vara mycket viktigt att en rekonstruktion sker så snart som möjligt. Regler som innebär att beslut om rekonstruktionen måste fattas med kvalificerad majoritet kan innebära att en i och för sig önskvärd rekonstruktion försvåras eller i vart fall fördröjs.

Mina överväganden har lett mig till den slutsatsen att krav på kvalificerad majoritet för nedsättning av aktiekapital inte bör uppställas. Skulle nedsättningen fordra beslut om ändring i bolagsordningen, fordras dock, som jag nyss nämnde, kvalificerad majoritet för det beslutet.

1 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om för vilka ändamål aktiekapital skall sättas ned och hur nedsättningen skall genomföras. I huvudsak motsvarande bestämmelser har föreslagits av utredningen.

I *första stycket* anges nedsättningsändamålen. Enligt gällande lag får nedsättningsbeloppet användas för återbetalning till aktieägarna, avsättning till reservfonden och avsättning till särskild fond att användas enligt beslut av bolagsstämman. Dessa användningssätt kompletteras nu med ytterligare ett, nämligen omedelbar täckning av förlust som inte kan täckas av fritt eget kapital. Någon egentlig nyhet i sak är detta inte. Förlusttäckning enligt gällande lag verkställs i två etapper, avsättning till reservfond och dennas nedskrivning för förlusttäckning.

Utredningen har utan närmare motivering föreslagit att nedsättning också skall kunna ske för att minska aktieägarnas insatsskyldighet. Det framstår som oklart vad utredningen egentligen åsyftat härmed. För min del anser jag det mest naturligt att en aktieägare skall vara skyldig att göra det kapitaltillskott som följer av aktieteckningen. Några ytterligare tillskott blir det inte fråga om (jfr vid 1 kap. 1 §). Jag finner därför inte anledning att på den punkten följa utredningen.

Skall nedsättning ske för att möjliggöra återbetalning till aktieägarna eller avsättning till fond att användas enligt beslut av bolagsstämman, måste tillses att efter nedsättningen full täckning finns för bolagets bundna egna kapital dvs. det nedsatta aktiekapitalet, reservfonden och uppskrivningsfonden. Bestämmelser härom ges i *andra stycket*. Beräkningen av det bundna egna kapitalet görs enligt balansräkningen för näst föregående räkenskapsår, om denna fastställs på stämman. Om balansräkningen inte fastställs på stämman, skall beräkningen ske på grundval av de handlingar som anges i 4 kap. 4 § första stycket 1—3. Det betyder att man i den tidigare balansräkningen även måste göra justeringar med hänsyn till styrelsens redogörelse eller revisorernas yttrande.

I *tredje stycket* anges de olika sätt på vilka nedsättningen kan genomföras och påverka aktierna, nämligen inlösen av aktier, sammanläggning av aktier, indragning av aktier utan återbetalning och minskning av aktiernas nominella belopp med eller utan återbetalning. Någon ändring i sak i förhållande till gällande rätt innebär detta ej.

När nedsättningen av aktiekapitalet har ägt rum är aktieägarna självfallet skyldiga att ge in sina aktiebrev för de åtgärder som kan erfordras på grund av beslutet (jfr 3 kap. 4 §). Skulle detta i något fall inte ske och aktiebrevet därefter överlåtas till någon som inte känner till beslutet om nedsättning av aktiekapitalet, torde likväl förvärvaren inte kunna åberopa aktiebrevets lydelse mot bolaget utan bli nödsakad att finna sig i den försämring som beslutet om nedsättning av aktiekapitalet kan innebära.

Vid bristande betalning på aktier som tecknats vid nyemission kan enligt 4 kap. 13 § andra stycket tvångsnedsättning av aktiekapitalet ske. En erinran härom har upptagits i *fjärde stycket*.

2 §

Paragrafen ger regler om vem som skall fatta beslut om nedsättning av aktiekapitalet.

Nedsättning av aktiekapitalet beslutas enligt *första stycket* i princip av bolagsstämma. Bolagsordningen kan emellertid enligt 8 § innehålla förbehåll om nedsättning genom inlösen av vissa aktier, ett förbehåll som kan innebära att nedsättning av aktiekapitalet sker utan bolagsstämmans medverkan.

Bolagsstämmans beslut om nedsättning av aktiekapitalet får ej fattas före bolagets registrering. Om ändring av bolagsordningen erfordras — såsom när nedsättningen skall ske i aktiebolag med fixerat aktiekapital eller när den i bolag med minimi- och maximikapital skall gå under minimikapitalet eller när nedsättningen skall ske genom minskning av aktiernas nominella belopp — skall beslut om nedsättningen fattas först efter beslut om dylik ändring av bolagsordningen. Det normala och praktiska är att besluten fattas på samma stämma i ett sammanhang. Regeln beror liksom motsvarande bestämmelser rörande kapitalökning på att bolagets aktiekapital skall motsvara det i bolagsordningen angivna. Att registrering av nedsättning kan vara villkor för registrering av beslut om ändring av bolagsordningen föreskrivs i 18 kap. 6 §.

Enligt *andra stycket* får beslut om nedsättning fattas endast efter förslag eller godkännande av styrelsen om nedsättningsbeloppet skall användas för återbetalning till aktieägare eller avsättas till fri fond. Bestämmelsen, som har samband med reglerna om vinstutdelning (12 kap. 3 §), har motiverats i den allmänna motiveringen (avsnitt 13.7).

För bedömning av fråga om kapitalnedsättning behöver aktieägarna motsvarande information som när det gäller fråga om ökning av aktiekapitalet. En hänvisning till 4 kap. 4 § görs därför i *tredje stycket*.

3 §

Beslut om nedsättning av aktiekapitalet skall enligt paragrafen ange det belopp varmed aktiekapitalet skall nedsättas (nedsättningsbeloppet). I beslutet skall vidare anges för vilket eller vilka av de i 1 § första stycket angivna ändamålen nedsättningsbeloppet skall användas samt på vilket eller vilka av de i 1 § tredje stycket angivna sätten nedsättningen skall genomföras. Detta överensstämmer i sak med utredningens förslag som på den punkten ansluter till gällande lag.

Om i samband med nedsättningen medel skall utskiftas med högre belopp än nedsättningsbeloppet, skall enligt paragrafen även det högre beloppet anges.

Nedsättning av aktiekapitalet betyder i och för sig endast att det nominella aktiekapitalet minskar med nedsättningsbeloppet. Nedsättningen kan ske utan att något belopp återbetalas till aktieägarna. Om återbetalning sker, kan denna vara lika stor som eller mindre än nedsättningsbeloppet. Det kan också förekomma att det återbetalade beloppet överstiger nedsättningsbeloppet. Detta är ett vanligt fall vid nedsättning enligt 8 §, då inlösenbeloppet ej sällan är bestämt så att det överstiger aktiernas nominella värde. Men även i andra fall än som avses i sistnämnda paragraf kan vid inlösen av aktier högre belopp än aktiernas nominella värde komma att återbetalas. Som utredningen framhållit kan detta inte anses föranleda några betänkligheter från borgenärsskyddssynpunkt, eftersom full täckning måste finnas för det kvarvarande bundna kapitalet och rättens tillstånd enligt 6 § krävs.

Det bör i detta sammanhang framhållas att återbetalning på aktier inte nödvändigtvis behöver ta sig den formen att återbetalning sker kontant. Det är möjligt att göra återbetalning så att viss bolaget tillhörig egendom utskiftas på aktieägarna.

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om registrering.

Den överensstämmer i sak med utredningens förslag.

Liksom enligt gällande lag skall nedsättningsbeslutet inom fyra månader från beslutet anmälas för registrering. Anmälningstiden måste iakttas även om nedsättningsbeslutet klandras. Detta innebär en ändring i förhållande till gällande rätt. Sker inte anmälan inom föreskriven tid eller avskrives anmälan eller vägras registrering genom lagakraftägande beslut, är nedsättningsbeslutet förfallet. Samtidigt förfaller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter nedsättning av aktiekapitalet. Skulle ändringen av bolagsordningen inte vara beroende av kapitalnedsättningen, såsom när ändringen endast avser minskning av minimikapitalet, förfaller inte ändringen.

5 §

Paragrafen innehåller vissa bestämmelser om begränsning av rätten att företa vinstutdelning. Den överensstämmer i sak med utredningens förslag.

Om hela nedsättningsbeloppet avsätts till reservfonden eller används till omedelbar täckning av förlust, sker nedsättningen enligt paragrafen genom att beslutet efter anmälan registreras. Liksom enligt gällande lag inträder då hinder för bolaget att dela ut vinst utan rättens tillstånd, om ej aktiekapitalet enligt verkställd registrering ökats med minst nedsättningsbeloppet. Till skillnad från gällande lag består dock hindret endast under tre år från registreringen av nedsättningsbeslutet.

I fråga om rättens tillstånd gäller vad som sägs i 6 § andra—fjärde styckena i tillämpliga delar. Den i 6 § andra stycket angivna tidsfristen blir inte tillämplig. Rättens tillstånd behöver inte registreras (jfr 7 §).

Förbudet mot vinstutdelning gäller enligt paragrafen endast i tre år från registreringen av nedsättningsbeslutet. Den begränsning i förhållande till gällande lag som detta innebär har kommenterats i den allmänna motiveringen (13.4).

6 §

Paragrafen innehåller föreskrifter om rättens tillstånd till nedsättningsbeslutet.

Om nedsättningsbeloppet helt eller delvis skall användas till återbetalning till aktieägarna eller avsättning till en fri fond, får enligt *första stycket* nedsättningsbeslutet inte verkställas utan rättens tillstånd, om

inte samtidigt bolaget genom nyemission tillförs ett belopp som minst motsvarar nedsättningsbeloppet. Detta överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag som på den punkten inte innebär någon ändring i förhållande till gällande rätt. En jämkning i utredningsförslaget har emellertid gjorts därigenom att rättens tillstånd inte behövs när nedsättning av aktiekapitalet kombineras med nyemission där bolaget tillförs ett belopp som minst motsvarar nedsättningsbeloppet. Skälen för denna jämkning är redovisad i den allmänna motiveringen (13.4).

Andra—fjärde styckena innehåller bestämmelser om förfarandet vid rätten och om kallelse på bolagets borgenärer. Bestämmelserna överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag.

Enligt gällande lag är en förutsättning för att rätten skall ge tillstånd att alla kända borgenärer fått full betalning eller medgivit nedsättningen eller att säkerhet som rätten godkänner ställts för deras fordringar. Enligt departementsförslaget gäller detta endast beträffande borgenärer som hos rätten bestrider ansökningen. Det synes rimligt att borgenärer som trots kallelsen håller sig passiva inte skall kunna hindra nedsättningen.

Det föreslagna kallelseförfarandet torde komma att jämkas när förslaget i promemorian (Ds Ju 1974: 2) Effektivare kungörande läggs till grund för lagstiftning.

Fjärde stycket innehåller en hänvisning till lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. I utredningsförslaget föreslås en ändring i detta lagrum som innebär att länsstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet lämnar medgivande som ersätter kallelse och samtycke av pensionsborgenärer. Detta förslag kommer att tas upp senare i samband med övriga följdändringar.

7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om registrering av rättens tillstånd till nedsättning av aktiekapitalet.

Utredningen föreslår att rätten skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökan och om beslut som meddelats med anledning av ansökningen. Dessutom skall det berörda bolaget hos registreringsmyndigheten anmäla rättens tillstånd och först när registrering på grund av en sådan anmälan sker anses aktiekapitalet nedsatt.

För egen del anser jag att det föreslagna systemet är onödigt tungrott. Det bör kunna räcka med de underrättelser som rätten sänder till registreringsmyndigheten. I *första och andra styckena* föreskrivs i enlighet härmed att rätten skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökan enligt 6 § och om beslut som meddelas med anledning av ansökningen. Har rätten genom lagakraftvunnet beslut bifallit ansökan enligt 6 §, anses aktiekapitalet nedsatt när beslutet registrerats.

Har inte ansökan om rättens tillstånd gjorts inom föreskriven tid

eller har rätten genom lagakraftvunnet beslut avslagit ansökan, skall enligt *tredje stycket* registreringsmyndigheten ex officio förklara nedsättningsbeslutet förfallet. Detsamma gäller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet sätts ned. Detta överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag.

Gällande lag innehåller bestämmelser om att nedsättningen av aktiekapitalet skall vara utan verkan mot borgenär som inte samtyckt till nedsättningen eller som vid fordringens tillkomst inte ägde eller skall anses ha ägt kännedom om rättens beslut såvida bolaget försätts i konkurs inom viss tid från nedsättningen. Jag delar utredningens uppfattning att någon motsvarande bestämmelse inte bör tas in i den nya aktiebolagslagen.

8 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om inlösen av aktier med stöd av förbehåll i bolagsordningen.

Gällande lag innehåller bestämmelser som gör det möjligt för bolagen att emittera aktier med rätt för aktietecknarna — eller bolaget — att efter viss tid få aktierna inlösta enligt särskilda bestämmelser därom i bolagsordningen. Utredningens förslag på denna punkt motsvarar med vissa avvikelser gällande rätt.

För egen del har jag inget att erinra mot att bolagen även i fortsättningen får möjlighet att emittera inlösenbara aktier. I enlighet med utredningens förslag föreskrivs därför i *första stycket* att i bolagsordningen kan tas in förbehåll att aktiekapitalet kan sättas ned genom inlösen av aktier, dock inte under minimikapitalet. Förbehållet skall ange ordningen för inlösningen och inlösningsbeloppet eller grunderna för dess beräkning.

I aktiebreven skall som tidigare nämnts anges förbehåll om inlösen enligt förevarande paragraf. Genom den publicitet som sker i samband med bolagsbildning och nyemission blir förbehållet känt för allmänheten och bolagets blivande borgenärer kan pröva risken för att de till följd av förbehållet kan få en otillräcklig säkerhet för sina fordringar.

Av hänsyn till borgenärerna kan, som utredningen framhållit, ett inlösningsförbehåll som införs genom ändring i bolagsordningen inte ges tillbakaverkande kraft. Det kan alltså inte få gälla beträffande tidigare tecknade eller utgivna aktier. I *andra stycket* föreskrivs därför att sådana förbehåll som tillkommit genom ändring av bolagsordningen endast får avse aktier som tecknas eller utges efter det att ändringen registrerats. Detta motsvarar innehållet i gällande lag.

Ett speciellt problem uppkommer emellertid genom att departementsförslaget — till skillnad mot gällande lag — tillåter att reservfond får tas i anspråk för fondemission. I doktrinen har påpekats (Rodhe i SvJt 1971 s. 621) att utredningens förslag gör det möjligt att kringgå

bestämmelserna om att reservfond skall vara bundet kapital. Det skulle nämligen enligt utredningens förslag vara möjligt att först besluta om ändring i bolagsordningen, varvid inlösenförbehåll införs. Därefter beslutas om fondemission med anlitande av reservfondsmedel. De nya fondaktierna inlöses därefter av bolaget i enlighet med förbehållet och reservfondsmedlen utbetalas härigenom till aktieägarna. Det är enligt min mening nödvändigt att sådana kringgående förhindras. Jag föreslår därför att en särskild föreskrift införs innebärande att om fondemission ägt rum efter registrering av ändring i bolagsordningen, inlösen av fondaktier får ske först när tre år förflutit från registreringen av emissionen. Den föreslagna treårstiden överensstämmer med den tid under vilken utdelningsförbud gäller enligt 5 § vid sådan nedsättning av aktiekapitalet som avses i 1 § första stycket 1. Med den föreslagna bestämmelsen åstadkommes att borgenärerna får tid att ta hänsyn till att bolagets reservfond kan komma att utbetalas till aktieägarna efter en fondemission.

I *tredje stycket* föreskrivs att nedsättning inte får ske så att full täckning ej finns för det bundna egna kapitalet. Beräkning därav skall ske på grundval av fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår. Bestämmelserna motsvarar 1 § andra stycket och överensstämmer i sak med utredningens förslag.

Fjärde stycket innehåller bestämmelser om registrering av nedsättningsbeslut enligt förbehåll i bolagsordningen. Enligt stycket, som överensstämmer med gällande lag och utredningsförslaget, skall, när det blivit bestämt att vissa aktier skall inlösas, utan dröjsmål göras anmälan för registrering av aktiekapitalets nedsättning med dessa aktiers sammanlagda nominella belopp. När registrering skett skall aktiekapitalet anses nedsatt.

När registrering har skett upphör de berörda aktierna att vara aktier och förvandlas till fordringar mot bolaget på inlösningsbeloppet. Aktiebreven är — även i avstämningsbolag — bärare av denna fordring och skall enligt 3 kap. 4 § vid lyftande av inlösningsbeloppet förses med påteckning om betalningen.

Slutligen bör anmärkas att inlösen av aktie på grund av förbehåll i bolagsordningen kan ske utan att bolagsstämman fattat beslut om nedsättning av aktiekapitalet, jfr 2 §. Ordningen för inlösningen skall som tidigare framhållits framgå av bolagsordningen.

7 kap. Förvärv av egna aktier och upptagande av vissa penninglån

1 §

I den allmänna motiveringen (13.4) har jag redovisat min inställning att bolagen inte bör få förvärva egna aktier. I enlighet härmed slås i *första stycket* av förevarande paragraf fast ett principiellt förbud för

aktiebolag att förvärva eller såsom pant ta emot egen aktie. För att förhindra att förbudet kringgås genom att moderbolag låter dotterföretag förvärva aktier i moderbolaget gäller förbudet även i fråga om aktie i dotterföretagets moderbolag. Avtal i strid mot förbudet är ogiltigt, även om överlåtaren var i god tro.

Stycket överensstämmer i huvudsak med utredningsförslaget liksom med gällande lag. En jämkning har dock gjorts så att även vederlagsfria förvärv omfattas av förbudet.

I *andra stycket* görs vissa undantag från det principiella förvärvsförbudet. Liksom enligt gällande lag får bolag på auktion inropa egen aktie som utmätts för bolagets fordran. Förvärv av egen aktie kan vidare ske genom övertagande av affärsrörelse, vare sig övertagandet sker genom fusion eller på annat sätt. Slutligen kan bolaget enligt 13 kap. 3 § på grund av aktieägares maktmissbruk av rätten åläggas skyldighet att lösa in den skadelidande minoritetens aktier.

Bolag som förvärvat egna aktier är skyldigt att avyttra aktierna så snart det kan ske utan förlust. Har aktierna förvärvats genom övertagande av affärsrörelse, måste aktien avyttras inom två år från förvärvet, om inte regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer medger att aktien får behållas under längre tid. I stället för att avyttra förvärvade egna aktier kan bolaget dra in dem genom nedsättning av aktiekapitalet.

De angivna reglerna överensstämmer med utredningsförslaget med den jämkningen att bolag får rätt att enligt 13 kap. 3 § lösa in minoritetsaktier vid maktmissbruk från majoritetens sida.

Som utredningen påpekat kan det strida mot förbudet i förevarande paragraf, om ett bolag skulle förfara så, att det överenskommer med ett annat företag att detta skall köpa upp aktier i bolaget för att sedan till bolaget överlåta sin rörelse inkl. aktierna.

Indirekta förvärv av egna aktier kan ske på det sättet att ett bolag A köper aktier i bolaget B, som äger aktier i bolaget A. Om A:s aktieförvärv är så omfattande att B blir dotterbolag till A, bör reglerna om skyldighet att avyttra egna aktier bli tillämpliga. En särskild bestämmelse härom har tagits in i departementsförslaget.

2 §

I förevarande paragraf regleras vinstandelsbevisen. Jag har i den allmänna motiveringen (13.5.2) utförligt redovisat mina överväganden och vill nu endast nämna att i *första stycket* slås fast det principiella förbudet mot delägardebentures. Penninglån skall betalas med ett nominellt belopp eller belopp som bestäms med hänsyn till förändringar i penningvärdet, om det inte är fråga om konverteringslån.

I *andra stycket* föreskrivs att lånedebentures får ges ut endast efter beslut av bolagsstämma eller, efter bolagsstämmans bemyndigande, av

styrelsen. Något behov att som utredningen föreslår alltid begränsa bemyndigandet för styrelsen till visst belopp föreligger inte. Bolagsstämmans beslut fattas, som jag tidigare nämnt, med enkel majoritet.

Har bolag emitterat vinstandelsbevis, gäller att bolaget som årsvinst skall redovisa endast vad som återstår sedan det på vinstandelsbevisen fallande beloppet avräknats. Som utredningen framhållit är det möjligt att kombinera exempelvis konvertibla skuldebrev och vinstandelsbevis så att det konvertibla skuldebrevet får avkastning i relation till bolagets vinst eller utdelningen till aktieägarna.

3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om emissionsprospekt vilka i sak motsvarar reglerna i 4 kap. 19—26 §§.

8 kap. Bolagets ledning

Reglerna i detta kapitel bygger på samma principer som gällande lag. Vissa nyheter föreslås dock. Verkställande direktör skall alltid kunna utses och inte som nu endast om styrelsen består av minst tre personer. En särskild regel om skyldighet för styrelseledamöter och verkställande direktör att till styrelsen lämna meddelande om sitt innehav av aktier i bolaget och förändringar i innehavet införs. Reglerna om verkställande direktörs rätt att företräda bolaget jämkas något. Ytterligare ett par ändringar i förhållande till gällande lag förordas.

Utredningsförslaget innehåller bestämmelser om förvaltningsråd. Tanken på ett sådant bolagsorgan har jag emellertid avvisat i den allmänna motiveringen (13.7). Jag har även tagit avstånd från utredningens förslag att slopa gällande nationalitets- och bosättningskrav för styrelsens ledamöter, verkställande direktör och revisor.

1 §

Paragrafen upptar regler om styrelsens storlek och om hur styrelse utses.

Utredningen. Enligt utredningsförslaget skall styrelsen bestå av minst tre personer. Understiger aktiekapitalet eller maximikapitalet 1 milj. kr. — enligt gällande lag 500 000 kr. — kan styrelsen dock bestå av endast en eller två ledamöter. Består styrelsen av en eller två ledamöter, skall det finnas minst en suppleant, något som innebär en nyhet i förhållande till gällande lag.

Utredningen påpekar att man kan överväga att dra gränsen för antalet ledamöter i styrelsen efter andra kriterier än aktiekapitalets eller maximikapitalets storlek. Utredningen nämner som exempel summan av aktiekapitalet och reservfonden eller storleken av balansomslutningen. Utredningen anser emellertid att sistnämnda två kriterier är alltför varierande i storleken för att man utan praktiska olägenheter skall kunna ange dem i bolagsordningen.

Liksom enligt gällande lag tillkommer styrelsevalet i normala fall bolagsstämman. Styrelseledamöter kan dock tillsättas i annan ordning, om föreskrift härom tas in i bolagsordningen. I motsats till gällande lag kräver utredningen ej något särskilt tillstånd eller författningsstöd för en sådan föreskrift. Å andra sidan får enligt förslaget inte på detta sätt flera ledamöter tillsättas än att de utgör mindre än hälften av hela antalet, medan enligt gällande lag alla utom en kan få utses på annat sätt än genom val på bolagsstämman.

Styrelseledamots uppdrag gäller enligt förslaget för tid som anges i bolagsordning. Tiden skall bestämmas så att uppdraget upphör vid utgången av ordinarie bolagsstämma för nyval under visst räkenskapsår, senast det fjärde efter valet. Detta innebär att längsta tiden för uppdraget har utökats från nuvarande tre till fyra år. I motsats till vad fallet är enligt gällande lag gäller maximitiden för alla styrelseledamöter och inte bara för dem som valts på bolagsstämman.

Enligt en särskild föreskrift i utredningsförslaget skall vad i lagen sägs om styrelseledamot i tillämpliga delar gälla om suppleant.

Remissyttrandena. I samband med remissbehandlingen framhåller *TCO* att även antalet arbetstagare bör ses som en faktor som skall ligga till grund för avgörande av minsta antalet styrelseledamöter i bolaget. TCO föreslår därför att bolag som driver verksamhet där arbetstagare används för bolagets räkning, skall ha minst tre ledamöter, även om aktiekapitalet understiger 1 milj. kr. *Föreningen auktoriserade revisorer* ifrågasätter om aktiekapitalet är det mest ändamålsenliga måttet när det gäller att avgöra hur stor en styrelse skall vara. Föreningen kan inte finna något hinder mot att använda det bundna kapitalet som mått för bestämning av antalet styrelseledamöter på motsvarande sätt som det i förslaget har använts för bestämmande av kravet på kvalificerad revision.

Kommerskollegium avstyrker den av utredningen föreslagna begränsningen att minst hälften av styrelseledamöterna alltid skall tillsättas av bolagsstämman. Kollegiet upplyser att det i flera fall har givits tillstånd till att i bolagsordningen tas in bestämmelser med innebörd att mer än hälften av antalet styrelseledamöter får tillsättas av annan än stämma.

Föredraganden. För egen del ansluter jag mig till utredningens uppfattning att det inte är nödvändigt att reglerna om antalet styrelseledamöter och reglerna om när bolag skall ha kvalificerad revision grundas på identiska kriterier. Antalet styrelseledamöter är knappast en lika viktig fråga som frågan om revisorernas kompetens för sin uppgift. Man kan därför nöja sig med en mera schablonmässig och lättillämpad regel rörande styrelseledamöternas antal. Aktiekapitalets storlek synes kunna utgöra ett lämpligt kriterium därvidlag. Den av TCO förordade regeln synes mig vara alltför långtgående, eftersom den skulle leda till att fler-

talet utpräglade småföretag, som drivs i aktiebolagets form, skulle behöva en styrelse på tre ledamöter även om företaget ägs av en enda person.

Jag delar kommerskollegiets uppfattning att det inte finns några bärande skäl för den av utredningen föreslagna regeln om att minst hälften av styrelseledamöterna alltid måste tillsättas av bolagsstämma. Någon sådan regel bör alltså inte intas i lagtexten. Även med en sådan ordning bör man kunna slopa gällande lags krav på tillstånd resp. författningsstöd för att utomstående skall få tillsätta styrelseledamot.

I övrigt kan jag biträda utredningens förslag.

Även om lagtexten inte förbjuder att i bolagsordningen föreskrivs att val av styrelse ankommer på verkställande direktör eller revisor, strider emellertid en sådan föreskrift mot grunderna för ansvarsfördelningen mellan bolagsorganen och kan därför inte förekomma. Tvekan kan råda om en föreskrift i bolagsordningen får innebära, att styrelsen utser sina egna ledamöter. Att styrelsen utser verkställande direktör som enligt bolagsordningen tillika skall vara styrelseledamot möter inget hinder i gällande rätt och kan ske även enligt mitt förslag. Att styrelsen utser samtliga nya styrelseledamöter kan ur vissa synpunkter vara en otillfredsställande ordning. En sådan bestämmelse torde knappast förekomma i praktiken. Fallet behöver därför knappast lagregleras. Skulle någon gång en styrelse missbruka en sådan bestämmelse har f. ö. aktieägarna alltid möjlighet att reagera exempelvis genom att ändra bolagsordningen.

Om styrelsesuppleanter skall finnas, måste det anges i bolagsordningen med uppgift om antalet eller lägsta och högsta antalen, se 2 kap. 4 §. Om suppleanter gäller i tillämpliga delar detsamma som om styrelseledamöter. Suppleant skall alltså vara myndig och som regel här i landet bosatt svensk medborgare. Skyldigheten att lämna uppgift om aktieinnehav (se 5 §) föreligger redan när han utses. När suppleant tjänstgör i styrelsen är han i alla avseenden likställd med ordinarie ledamot.

Enligt gällande lag kan i bolagsordningen tas upp närmare bestämmelser om de förutsättningar under vilka suppleant eller vice verkställande direktör äger inträda i tjänstgöring och om ordningen för inträde. Någon motsvarande lagregel finns inte i departementsförslaget. Hinder möter dock inte mot att i bolagsordningen tas in bestämmelser om suppleanternas och vice verkställande direktörens tjänstgöring. I bolagsordningen får nämligen tas in bestämmelser av vad slag som helst om de inte är olagliga.

Efter det att utredningen lade fram sitt förslag har genomförts lagstiftning om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser samt om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Båda dessa lagar innebär att annan än bolagsstämman har rätt att utse styrelseledamot i sådana aktiebolag som omfattas

av lagarna i fråga. Det skulle i och för sig kunna te sig naturligt att inarbeta dessa båda lagar i den nya aktiebolagslagen. Lagarna är emellertid tidsbegränsade och är avsedda att ligga till grund för en verksamhet av försökskaraktär. Jag har därför funnit det lämpligt att de båda lagarna fortfarande får gälla vid sidan av den allmänna aktiebolagslagen.

De angivna lagarna innehåller på vissa punkter bestämmelser som avviker från vad som gäller enligt de allmänna reglerna i aktiebolagslagen. Att sådana specialbestämmelser tar över de allmänna reglerna i aktiebolagslagen följer av den allmänna grundsatsen att speciallag tar över allmän lag.

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser för det fallet att styrelseledamots uppdrag upphör i förtid.

Styrelsemandat i aktiebolag är ett förtroendeuppdrag. Styrelseledamot har enligt *första stycket* rätt att efter anmälan avgå i förtid. Anmälan skall göras hos styrelsen och, om ledamoten inte är vald på bolagsstämma, hos den som tillsatt honom.

Enligt stycket kan styrelseledamot också när som helst skiljas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom, dvs. bolagsstämman eller annan. Detta motsvarar vad utredningen förordat. Utredningsförslaget saknar bestämmelse om att den som begär att en av honom tillsatt styrelseledamot skall avgå i förtid skall anmäla detta till styrelsen. Jag anser en sådan bestämmelse vara lämplig och första stycket har utformats i överensstämmelse härmed. Detta innebär bl. a. att när arbetstagarledamot entledigats av den som utsett honom, vederbörande också skall anmäla detta till styrelsen.

Jag delar utredningens uppfattning att det inte finns skäl att upprätthålla det nu gällande förbudet för verkställande direktör att medan han kvarstår i denna befattning avgå ur styrelsen. Om enligt bolagsordningen verkställande direktören skall vara ledamot av styrelsen, kan han dock inte lämna styrelsen utan att även avgå från befattningen som verkställande direktör.

Upphör styrelseuppdraget i förtid eller blir styrelseledamot omyndig eller försatt i konkurs, bosätter han sig utomlands eller förlorar han sitt svenska medborgarskap och finns ingen suppleant för honom, skall enligt *andra stycket* övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny ledamot utses för den återstående mandattiden. Styrelsen skall alltså sammankalla bolagsstämma, om valet ankommer på stämma, eller anmoda den som skall tillsätta den nya ledamoten att fullgöra denna uppgift. Detta överensstämmer med vad utredningen har förordat. I departementsförslaget har emellertid gjorts den jämkningen att kvarvarande styrelseledamöter inte är skyldiga att vidtaga några åtgärder när den förutvarande styrelseledamoten är offentlig styrelseledamot eller arbets-

tagarledamot. I sådant fall ankommer det alltså helt och hållet på regeringen resp. vederbörande fackliga organisation att ta ställning till om ny ledamot skall utses och i så fall för vilken mandattid.

Beträffande ledamot som skall väljas av bolagsstämman får enligt stycket valet anstå till nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter. Detta gäller utan hinder av bestämmelsen i 1 § första stycket om minsta antal ledamöter i styrelsen. Styrelsen i sådana bolag som enligt nämnda paragraf skall ha minst tre ledamöter kan alltså vid inträffad vakans interimistiskt fungera med enligt 9 § beslutfört antal, dvs. mer än hälften av hela antalet ledamöter, om inte bolagsordningen föreskriver att styrelsen är beslutför endast om minst tre ledamöter är närvarande.

Andra stycket utgår från att suppleant i regel träder in i styrelsen för den återstående mandattiden. Det förekommer emellertid någon gång att suppleant väljs under förutsättning att han inte skall varaktigt tjänstgöra i styrelsen. Det står inte i strid med andra stycket att i sådant fall tillsätta den lediga styrelsebefattningen med annan än suppleanten.

Om en vakans får bestå och antalet styrelseledamöter till följd härav understiger det i lagen eller bolagsordningen angivna minimiantalet, kan enligt 13 kap. 4 § bolaget försättas i likvidation. Om underlåtenhet att utse ny styrelseledamot beror på bolagets egna organ, får bolaget stå sitt kast. Det skulle däremot, som utredningen framhållit, vara betänkligt, om en utomstående, som enligt bolagsordningen skall utse styrelseledamot, genom underlåtenhet i detta avseende skulle kunna tvinga bolaget i likvidation. I *tredje stycket* föreskrivs därför att i sådant fall ersättare kan förordnas av rätten. Detta sker på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget. En liknande bestämmelse finns i gällande lag. En av rätten utsedd ersättare skall naturligtvis avgå, om ny ledamot utses.

Med hänsyn till lagstiftningen om offentliga styrelseledamöter och arbetstagarledamöter har i stycket gjorts den jämkningen att stycket endast gäller när enligt bolagsordningen styrelseledamot skall utses i särskild ordning. Stycket blir alltså inte tillämpligt om exempelvis en facklig organisation skulle underlåta att utse efterträdare till en arbetstagarledamot som lämnat styrelsen.

3 §

Det legala kravet att verkställande direktör skall utses knyts i *första stycket* till samma förutsättning som kravet att bolaget skall ha minst tre styrelseledamöter, nämligen att aktiekapitalet eller maximikapitalet uppgår till 1 milj. kr.

I andra bolag kan styrelsen bestämma att verkställande direktör skall

finnas. Verkställande direktör får tillsättas oavsett styrelseledamöternas antal vilket innebär en ändring i förhållande till gällande lag. Av 1 och 8 §§ framgår motsättningsvis att i sådana små bolag verkställande direktören och styrelsen kan vara identiska.

Liksom enligt gällande lag är det alltid styrelsen som utser verkställande direktör.

Förslaget innehåller ingen bestämmelse om att suppleant skall utses för verkställande direktör. Utses emellertid sådan, dvs. vice verkställande direktör, gäller enligt *andra stycket* i tillämpliga delar lagens bestämmelser om verkställande direktör. Flera vice verkställande direktörer kan utses.

4 §

Som jag anfört i den allmänna motiveringen (13.7) anser jag att gällande lags krav på svensk nationalitet och bosättning i landet med möjlighet till dispens i varje särskilt fall liksom kravet på myndighet bör behållas. Dessutom menar jag att det är olämpligt att den som är i konkurs är styrelseledamot eller verkställande direktör. Paragrafen har utformats i överensstämmelse härmed. Motsvarande krav gäller för stiftare (2 kap. 1 §) och revisor (10 kap. 2 §) samt — på grund av hänvisningar till förevarande paragraf och 10 kap. 2 § — firmatecknare (11 §), granskare (10 kap. 14 §) och likvidator (13 kap. 7 §).

5 §

Paragrafen innehåller regler om att styrelseledamot m. fl. skall lämna upplysningar om sitt innehav av aktier i bolaget och om förändringar i detta innehav.

Lagen (1971: 827) om registrering av aktieinnehav syftar till att motverka insiderspekulation i aktier som noteras vid Stockholms fondbörs eller på lista utgiven av svenska fondkommissionärer. Lagen ålägger den som i bolag med sådana aktier innehar ledande befattning som normalt medför förtrolig kännedom om sådana bolagets förhållanden som kan påverka kursen på aktierna, skyldighet att till den som för aktieboken anmäla sitt innehav av aktier i bolaget. Anmälningsskyldigheten omfattar även aktier som ägs av vissa den anmälningsskyldige närstående personer. Även ändringar i innehavet skall anmälas. Anmälan skall registreras i en särskild förteckning som skall vara offentlig.

Vid lagens tillkomst åberopades som en betydelsefull omständighet tendenserna till ökat aktiesparande hos allmänheten och den därmed följande spridningen av aktier på ett större antal aktieägare. Samtidigt som fondbörsen fyller en väsentlig uppgift i ett väl utvecklat industriland genom sin roll som förmedlare av affärer i aktier och andra värdepapper inbjuder den, framhöll departementschefen (prop. 1971: 130 s. 24) till ekonomiska spekulationer och ibland kanske ohederliga eller diskutabla affärsmetoder.

Lagen kan också ses mot bakgrund av att vid handeln med de ifrågavarande värdepapperen direktkontakt saknas mellan säljare och köpare. Den part som sitter inne med särskild, för den andre parten okänd information om förhållanden, som kan påverka aktiekursen, har möjlighet att utnyttja denna sin information till skada för den andra parten, utan att den senare har möjlighet att bevisa detta.

Om det åter gäller aktier, som ej är föremål för allmän handel och offentligt meddelad kurssättning, är enligt utredningen situationen en annan. Det är då i regel fråga om övertagande av aktiestocken eller en majoritetspost i ett familjeföretag eller ett annat mindre företag, eller om andra liknande fall då pris och andra villkor bestäms vid direkta förhandlingar mellan parterna. Naturligtvis kan även i sådana fall den ena parten genom att lämna felaktiga upplysningar eller genom att underlåta att lämna upplysningar göra sig skyldig till missbruk av sin större inblick i bolagets förhållanden. Men de allmänna avtals- och förmögenhetsrättsliga reglerna liksom även bestämmelserna om straffrättsligt ansvar för bedrägeri eller ocker ger då större möjligheter till effektiva ingripanden än när det är fråga om affärer som förmedlas över börsen.

Lagen om registrering av aktieinnehav bör, såsom också utredningen förutsatt, kvarstå oförändrad såsom en speciell lagstiftning betingad av de särskilda förhållanden som råder beträffande börs- och listbolagen.

Utredningen föreslår skyldighet för styrelseledamot och verkställande direktör att anmäla sina aktieinnehav till bolaget för införing i en särskild förteckning. Den föreslagna bestämmelsen syftar inte till skydd mot missbruk av insiderinformation. Bestämmelsen fyller en annan viktig uppgift. Det är angeläget att medlemmar av bolagsledningen inte köper eller säljer aktier i bolaget utan att detta blir känt för bolaget. Bestämmelsens huvudsakliga syfte är sålunda inte att skydda medkontrahent i aktietransaktioner utan att tillgodose bolagets intressen i förhållande till ledamöter av bolagsledningen. Med hänsyn till bestämmelsens på detta sätt begränsade syfte har utredningen inte ansett erforderligt att förteckningen skall vara offentlig.

Under remissbehandlingen har LRF framfört önskemål om att förteckningen skall vara offentlig. Även jag finner det vara naturligt att uppgifterna om verkställande direktörens och styrelseledamöternas aktieinnehav skall vara tillgängliga för de anställda och allmänheten. Om uppgifterna emellertid skall vara offentliga behövs inte någon särskild förteckning. I stället bör styrelseledamot och verkställande direktören — liksom suppleanter för dem — åläggas skyldighet att för införing i aktieboken eller, i koncernförhållanden, aktieböckerna anmäla sitt aktieinnehav när de tillträder sina befattningar, om det ej skett dessförinnan. Förändringar i aktieinnehaven bör anmälas inom en månad från förändringen. Även aktier i bolaget som erhållits genom gåva eller arv bör anmälas. Mitt förslag har utformats i överensstämmelse härmed. An-

mälningsplikten enligt förevarande paragraf gäller vid sidan av anmälningsplikten enligt lagen om registrering av aktieinnehav.

6 §

Paragrafen innehåller reglerna om styrelsens och verkställande direktörens skyldigheter och kompetens i fråga om bolagets förvaltning. Mitt förslag bygger på utredningsförslaget som i sak motsvarar gällande lag och som inte föranlett några kommentarer under remissbehandlingen. Jag har emellertid funnit vissa redaktionella jämkningar påkallade, utan att några sakliga ändringar i förhållande till utredningsförslaget har åsyftats.

I första punkten slås fast att det är styrelsen som är bolagets ledande organ och ansvarig för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Finns verkställande direktör, är det emellertid han som ansvarar för den delen av förvaltningen av bolagets angelägenheter som kallas den löpande förvaltningen i enlighet med de riktlinjer och anvisningar styrelsen meddelar. Styrelsen kan alltså ge verkställande direktören bindande anvisningar om hur löpande förvaltningsåtgärder skall handläggas och beslutas. Vad som förstås med den löpande förvaltningen framgår av tredje punkten. Till den löpande förvaltningen hänförs alla åtgärder som inte med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet är av osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse. Även en sådan åtgärd kan emellertid verkställande direktören vidta, om den är av så brådskande natur att styrelsens beslut inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för verksamhetens gång. Verkställande direktören är då skyldig att så snart det kan ske underrätta styrelsen härom.

Kompetensfördelningen mellan styrelse och verkställande direktör har alltså utformats så att styrelsen är det överordnade organet. Verkställande direktören är skyldig att rätta sig efter styrelsens föreskrifter. Styrelsen kan själv avgöra ärenden som ingår i den löpande förvaltningen. Verkställande direktörens befogenhet att handha den löpande förvaltningen upphör alltså om styrelsen tar sin bestämmanderätt i anspråk. Det skulle dock strida mot lagstiftningens grunder att göra så väsentliga ingrepp i verkställande direktörens rätt att sköta den löpande förvaltningen att han i realiteten inte längre kan anses äga ställning av verkställande direktör.

Om styrelsen ingriper på det förvaltningsområde som tillkommer verkställande direktören, har detta betydelse i förhållande till tredje man endast om denne inte är i god tro, se 14 §.

Styrelsen har att besluta i frågor som inte faller inom den löpande förvaltningen. Verkställande direktören är dock skyldig att bereda och inför styrelsen föredra frågor om sådana åtgärder.

Verkställande direktören skall inte bara leda bolagets verksamhet utan också under styrelsens överinseende sörja för en tillfredsställande

organisation av verksamheten. Beslut rörande åtgärder som rör uppbyggandet av bolagets organisation eller väsentligare förändringar i denna måste dock i större omfattning än åtgärder rörande driften av bolagets rörelse ankomma på styrelsen.

Verkställande direktören skall också leda driften av bolagets rörelse. Han har att direkt eller indirekt utöva tillsyn över bolagets befattningshavare. De för driften erforderliga åtgärderna faller i allmänhet inom löpande förvaltning. Sådana åtgärder kan alltså verkställande direktören själv vidta. Till den löpande förvaltningen hör bl. a. ingående av avtal med leverantörer och kunder och avtal om anställning av befattningshavare i bolagets tjänst såvida avtalet inte med hänsyn till sitt innehåll, den tidrymd det avser och bolagets förhållanden framstår som osedvanligt eller av stor betydelse för bolaget. Det är uppenbart att bedömandet av vilka ärenden som bör anses ingå i den löpande förvaltningen i viss mån blir beroende av företagets beskaffenhet och storlek. I detta sammanhang kan också hänvisas till rättsfallen NJA 1958 s. 186 och 1968 s. 375.

Till driften av bolagets rörelse hör i allmänhet också verkställigheten av åtgärder för bolaget även när åtgärderna som sådana inte faller inom verkställande direktörens eget förvaltningsområde utan har beslutats av styrelsen.

Styrelsens möjligheter att följa driften är av naturliga skäl ganska begränsade. Styrelsen måste i första hand vara skyldig att se till att en tillfredsställande organisation av bolagets verksamhet finns. Den skall också se till att verkställande direktören fullgör sina åligganden.

För att styrelsen skall kunna fullgöra sin tillsynsplikt måste styrelsen se till att den får information om rörelsens gång, om omsättningens eller tillverkningens storlek, om inneliggande lager, om priser, om bolagets likviditet, kreditbehov osv. Om organisationen av bolagets verksamhet har ordnats ändamålsenligt och den regelbundna rapportgivningen till styrelsen från verkställande direktörens sida är väl ordnad, blir styrelseledamöterna skyldiga att ägna bolagsverksamheten personlig tillsyn endast om särskild anledning därtill föreligger.

I likhet med gällande lag innehåller departementsförslaget inte några bestämmelser om den enskilde styrelseledamotens rätt att av verkställande direktören inhämta upplysningar om bolagets angelägenheter. Det torde dock vara klart att en styrelseledamot har rätt att få sådana upplysningar med undantag för de förmodligen sällsynta fall då det måste anses vara påkallat i bolagets intresse att inte lämna en viss upplysning. Skulle verkställande direktören vägra att lämna en viss upplysning, har styrelseledamoten alltid möjlighet att begära styrelsens beslut i frågan. Styrelsens beslut blir då avgörande eftersom verkställande direktören är skyldig att lyda styrelsen. Självfallet får uppgifter som är nödvändiga för att en styrelseledamot skall kunna rätt utöva sitt styrelse-

uppdrag inte undanhållas honom. Skulle det i något fall ske, får styrelseledamoten i fråga anses skyldig att använda de medel som står till buds för att vinna rättelse, t. ex. reservation till styrelseprotokollet eller förvaltningsberättelsen, vädjan till bolagsstämman eller avgång ur styrelsen.

Utredningsförslaget innehåller en uttrycklig bestämmelse att styrelsen skall se till att organisationen beträffande bokföringen och medelsförvaltningen även innefattar en tillfredsställande kontroll. Verkställande direktör skall sörja för att bolagets bokföring fullgörs i överensstämmelse med lag och att medelsförvaltningen sköts på ett betryggande sätt. Detta följer emellertid redan av den allmänna kompetensfördelningen mellan de båda bolagsorganen och jag har därför inte funnit nödvändigt att ta upp utredningsförslaget i denna del i mitt förslag. Jag vill emellertid göra ytterligare några kommentarer i denna speciella fråga.

Att bokföringen sköts måste anses ankomma på verkställande direktören. Med undantag för små bolag måste verkställande direktören i regel i större eller mindre utsträckning använda sig av medhjälpare. Han är då skyldig att med omsorg välja sina medhjälpare och ge dem erforderlig instruktion och tillsyn. I stora bolag kan en personlig tillsyn över bokföringen inte utövas av verkställande direktören. Det måste i sådana bolag huvudsakligen anses åligga honom att se till att en med hänsyn till bolagets förhållanden tillfredsställande organisation av bokföringen och kontrollen över denna kommer till stånd.

Bokföringen grundas på inträffade affärshändelser. I den mån rättshandling av beskaffenheten att böra bokföras ingås av verkställande direktör eller annan ställföreträdare för bolaget måste denne se till att detta bringas till vederbörande bokförares kännedom. Den tillsyn över bokföringen verkställande direktören är skyldig att utöva är naturligtvis beroende av medhjälparnas sakkunskap och ställning. I allmänhet bör organisationen av bokföringen innefatta sådan löpande kontroll över denna som enligt god affärssed kan anses tillfredsställande. Att den löpande kontrollen är underställd revisorerna, vilket är fallet i en del större bolag, synes vara en lämplig ordning. Det förekommer också i mycket stora bolag att inom bolaget har upprättats en särskild revisionsavdelning.

När verkställande direktör finns kan styrelsens skyldigheter med avseende på bokföringen och medelsförvaltningen inskränkas så att styrelsen först och främst ser till att det finns en tillfredsställande organisation av bokföringen och medelsförvaltningen.

Förevarande paragraf reglerar styrelsens och verkställande direktörens åligganden med avseende på förvaltningen av bolagets angelägenheter. I övrigt gäller att styrelsen och verkställande direktör är skyldiga att i sitt handlande för bolaget främja bolagets intressen. Detta följer

av den sysslomannaställning som styrelseledamöterna och verkställande direktören såsom organ för bolaget får anses inta i förhållande till bolaget. Samma ställning intar styrelseledamot som tillsatts av annan än bolagsstämma, exempelvis offentlig styrelseledamot eller arbetstagarledamot.

Den vårdnadsplikt som åvilar styrelseledamot och verkställande direktör i förhållande till bolaget innebär bl. a. att de är skyldiga att iaktta tystlåtenhet med avseende på angelägenheter och förhållanden vilkas yppande kan medföra skada för bolaget. Jag vill i detta sammanhang erinra om att frågan om arbetstagarledamots skyldighet att iaktta sekretess berördes i den proposition som låg till grund för lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, se prop. 1972: 116 s. 135.

Styrelseledamöternas och verkställande direktörs ställning såsom förvaltande organ för bolaget medför inte bara att de har förpliktelser gentemot bolaget. De är också i förhållande till enskild aktieägare, bolagets borgenärer och annan tredje man skyldiga att iaktta de i lagen eller bolagsordningen givna bestämmelser som avser skydd för enskild aktieägare, borgenär eller annan tredje man. Bolagsorganen får inte fatta beslut som är ägnade att bereda aktieägare otillbörlig fördel på bekostnad av andra aktieägare, jfr 8 kap. 13 § och 9 kap. 16 §. Bolagsorganen är skyldiga att handla lojalt mot en aktieägareminoritet.

7 §

Om aktiebolag blivit moderbolag, skall enligt paragrafen styrelsen meddela detta till dotterföretagets ledning. Denna skall lämna styrelsen för moderbolaget de upplysningar, som fordras för beräkningen av koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med utredningens förslag som i sin tur motsvarar en bestämmelse i gällande lag.

8 §

Styrelsen skall enligt *första stycket* alltid ha en ordförande, som utses bland dess ledamöter. Normalt utses ordföranden av styrelsen. Bolagsstämman kan emellertid, t. ex. i samband med val av styrelseledamöter, besluta att viss ledamot skall vara ordförande. Bolagsordningen kan också innehålla särskilda bestämmelser om vilken styrelseledamot som skall vara ordförande i styrelsen.

Stycket överensstämmer med utredningens förslag. En viss jämkning har emellertid gjorts i förhållande till utredningsförslaget. Enligt departementsförslaget får verkställande direktör inte vara styrelseordförande när aktiekapitalet eller maximikapitalet uppgår till minst 1 milj. kr. och då styrelsen följaktligen enligt 1 § skall bestå av minst tre ledamöter. Utredningsförslaget innebar emellertid ett undantagslös förbud mot att

verkställande direktör blir styrelseordförande. Anledningen till att denna jämkning gjorts är följande. I ett mindre bolag kan styrelsen bestå av endast en ledamot och verkställande direktör behöver inte utses. Om ett sådant bolag beslutar att utöka styrelsens antal och till verkställande direktör vill utse den som tidigare ensam svarat för bolagets ledning, bör detta enligt min mening vara möjligt. En sådan ordning kan underlätta för utpräglade småföretag att frivilligt tillåta anställda att bli representerade i styrelsen.

Det ankommer enligt *andra stycket* på styrelsens ordförande att se till att sammanträden hålls när det behövs. Gällande lag innehåller en bestämmelse som innebär att om styrelseledamot eller verkställande direktör som inte tillhör styrelsen framställer begäran om sammankallande av styrelsen så skall denna begäran efterkommas. Utredningsförslaget däremot saknar bestämmelser om vad som händer, om ordföranden underlåter att efterkomma en sådan begäran. Detta har kritiserats under remissbehandlingen.

För egen del anser jag att det måste vara svårt för en styrelseledamot eller en verkställande direktör, som inte tillhör styrelsen, att kunna rätt sköta sina åligganden, om han inte har möjlighet att diskutera viktiga angelägenheter med styrelsen i dess helhet. Det kan sägas att det är mindre sannolikt att en ordförande verkligen skulle vägra att sammankalla styrelsen, om begäran därom framställts. Men man kan enligt min mening inte helt utesluta möjligheten av att sådant kan komma att inträffa. Jag vill i detta sammanhang erinra om vad jag tidigare anförde rörande styrelseledamots rätt att få upplysningar om bolagets angelägenheter från verkställande direktören. Vägrar direktören att lämna en sådan upplysning, är styrelseledamoten i fråga beroende av att kunna snabbt diskutera saken inom styrelsen. Detta kan ha särskilt intresse för offentliga styrelseledamöter och arbetstagarledamöter. Jag anser därför att det inte finns någon anledning att på den punkten frångå gällande lag. I departementsförslaget föreskrivs därför att om styrelseledamot eller verkställande direktör fordrar att styrelsen sammankallas så skall en sådan begäran efterkommas.

Andra stycket innehåller också bestämmelser om att verkställande direktör har rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträde även om han inte är styrelseledamot, såvida inte styrelsen för visst fall bestämmer annat. Detta överensstämmer med gällande lag och utredningens förslag.

Tredje stycket innehåller bestämmelser om protokollföring, om rätt för styrelseledamot och verkställande direktör att få avvikande mening antecknad i protokollet och om hur protokoll skall föras och förvaras. Stycket överensstämmer med gällande lag och utredningens förslag.

9 §

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag.

Styrelsen är enligt *första stycket* beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter är närvarande. Med hela antalet styrelseledamöter avses det antal som skall finnas enligt bolagsordningen eller, om däri endast anges lägsta och högsta antal, det antal som skall finnas enligt bolagsordningen och bolagsstämmans beslut. I bolagsordningen kan för beslutförhet föreskrivas ett högre antal än som sägs i lagen. Styrelsen får inte fatta beslut, om kallelse till sammanträdet inte skett i vederbörlig ordning.

Har styrelseledamot förfall och finns suppleant, som skall inträda i hans ställe, skall denne beredas tillfälle därtill.

Enligt *andra stycket* fattas styrelsebeslut med enkel majoritet, om inte annat föreskrivs i bolagsordningen. Ordförande har utslagsröst. Giltigt styrelsebeslut, när styrelsen inte är fulltalig, föreligger först om det biträds av mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter. I motsats till vad fallet är enligt gällande lag kan emellertid i bolagsordningen föreskrivas en lindrigare röstetalsregel.

Handling som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen, t. ex. aktiebrev, skall enligt *tredje stycket* undertecknas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

10 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om jäv för styrelseledamot och verkställande direktör. Den överensstämmer med utredningsförslaget och innebär i sak inte någon ändring i förhållande till gällande lag.

Ledamot av styrelsen eller verkställande direktör får inte handlägga fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Inte heller får han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om han i frågan har ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot bolagets. Förbudet att handlägga fråga rörande avtal får anses träffa även sådana ensidiga rättshandlingar som har betydelse för ett avtals uppkomst, förändring eller upphörande, t. ex. uppsägning av ett kontrakt. Jävsregeln får anses äga motsvarande tillämpning beträffande gåva från bolaget.

I samma riktning som jävsreglerna i förevarande paragraf verkar den allmänna vårdnadsplikt som åvilar styrelseledamot och verkställande direktör. Denna vårdnadsplikt kan utgöra hinder för exempelvis verkställande direktör att vidta sådana faktiska åtgärder eller ensidiga rättshandlingar som i och för sig inte omfattas av jävsförbudet i förevarande paragraf, när åtgärderna eller rättshandlingarna har betydelse i en intressekonflikt som avses med den uttryckliga jävsregeln. I interna bolagsrättsliga frågor föreligger ej jäv. Jäv hindrar inte aktieägande styrelseledamot att delta i beslut om utdelningens storlek, om kapitalökning, ändring av bolagsordningen etc.

11 §

Paragrafen som överensstämmer med utredningens förslag reglerar rätten att teckna bolagets firma.

Firmateckningsrätten innefattar rätt att såsom bolagets ställföreträdare representera bolaget vid avtal och andra rättshandlingar samt inför domstolar och myndigheter i övrigt. Ställföreträdarskapet kan utövas inte endast genom skriftlig firmateckning utan också muntligt, såsom vid ingående av muntliga avtal. Paragrafen ger liksom motsvarande bestämmelser i gällande lag endast regler för sådana representanter som enligt lagen är ställföreträdare för bolaget, dvs. styrelseledamöter, verkställande direktör och firmatecknare.

I *första stycket* slås fast att styrelsen alltid är ställföreträdare för bolaget. Med styrelsen förstås beslutande styrelse, dvs. om styrelsen fattar ett majoritetsbeslut om ingående av avtal för bolaget, kan majoriteten också representera bolaget när avtalet ingås.

Av stycket jämfört med 9 § delgivningslagen (1970: 428) följer att delgivning som sker enligt lag eller annan författning kan ske med en av flera gemensamt behöriga firmatecknare. Motsvarande torde gälla även annat meddelande till bolaget (jfr Rodhe i SvJT 1972 s. 308). I 9 kap. 18 § finns särskilda bestämmelser om hur bolaget skall företrädas när styrelsen vill föra talan mot bolaget, t. ex. för att klandra beslut av bolagsstämma.

Styrelsen kan enligt *andra stycket* bemyndiga vem som helst till firmatecknare, i den mån annat inte föreskrivs i bolagsordningen. Firmatecknare får emellertid inte vara omyndig eller i konkurs och skall, om ej regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer medger annat, vara här i landet bosatt svensk medborgare. Har styrelseledamot eller verkställande direktör fått dispens enligt 4 § från bosättnings- och/eller nationalitetskraven, kan styrelsen ge honom firmateckningsrätt utan ny dispens. Jävsbestämmelserna i 10 § är tillämpliga på firmatecknare.

Liksom enligt gällande lag kan enligt *tredje stycket* styrelsen när den bemyndigar firmatecknare föreskriva att firman får tecknas endast i förening med en eller flera andra firmatecknare, s. k. kollektiv firmateckning.

Styrelsen kan föreskriva annan begränsning i firmatecknares befogenheter, t. ex. begränsning till vissa slag av rättshandlingar, men en sådan begränsning får inte registreras. Även om en sådan bestämmelse meddelas i bolagsordningen, kan den därför åberopas endast mot tredje man som ej är i god tro.

Enligt gällande lag kan i bolagsordningen eller av bolagsstämman föreskrivas, att styrelsen endast får meddela kollektiv firmateckningsrätt. Denna bestämmelse återfinns ej i förslaget. En dylik bestämmelse i bolagsordningen eller av bolagsstämman har verkan som en instruktion. Den kan åberopas mot tredje man endast om denne ej

är i god tro. Sådan bestämmelse registreras ej, men registreringsmyndigheten kontrollerar vid anmälan för registrering rörande firmatecknare att firmateckningsuppdraget ej strider mot eventuella bestämmelser i bolagsordningen.

I gällande lag finns bestämmelse att vid kollektivt firmateckningsbemyndigande kan föreskrivas att en firmatecknare bör underteckna endast såsom kontrasignant. Denna föreskrift, till vilken ingen sanktion är knuten, har ej upptagits i förslaget. Hinder föreligger ej att kontrasignation fortfarande används. Kontrasignanten är verklig firmatecknare och det saknar juridisk betydelse för giltigheten av rättshandlingar m. m., om han tecknar på sätt som brukas för kontrasignation eller ej.

Angående hur firma tecknas för aktiebolag ges bestämmelser i 16 kap. 1 §. Sistnämnda lagrum innehåller bara vissa utfyllande bestämmelser, medan de grundläggande bestämmelserna ges i firmalagen. Beträffande verkan av att handling utfärdas utan firmateckning hänvisas till 16 kap. 1 § fjärde stycket.

Enligt *fjärde stycket* kan styrelsen när som helst återkalla firmateckningsbemyndigande.

12 §

Paragrafen som överensstämmer med utredningsförslaget innehåller bestämmelse om verkställande direktörs ställningsfullmakt, dvs. det ställföreträdarskap som tillkommer honom, även om han inte skulle vara bemyndigad att teckna bolagets firma. Verkställande direktören är alltid behörig att representera bolaget i fråga om åtgärder inom sitt förvaltningsområde. I motsats till gällande lag gäller detta även vid rättshandlingar som enligt lag skall ske skriftligen.

13 §

Enligt *första stycket* får styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget inte företa rättshandling eller annan åtgärd som är ägnad att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

I sak överensstämmande bestämmelser infördes på våren 1973 i samband med de då företagna ändringarna i gällande aktiebolagslag. Jag hänvisar i den delen till prop. 1973: 93 s. 83 och 137.

Enligt gällande lag är det förbjudet för bolagets ställföreträdare att vidta åtgärd för ändamål som uppenbarligen är främmande för bolagets verksamhet och för verksamhetens syfte. Utredningsförslaget upptar inte några sådana bestämmelser. Under remissbehandlingen har näringslivet påpekat att gällande regler har visat sig ha klar praktisk betydelse som en påminnelse om gränserna för bolagsorganens befogenheter. Ett praktiskt exempel avser bankernas bedömande av i vilka fall ett bolag skall anses kunna med giltig verkan ställa pant eller

borgen för annans förbindelse. Näringslivet förordar därför att gällande lags bestämmelser behålls. Kammarrätten har samma inställning och påpekar att det i vissa bolag förekommer en långtgående sammanblandning av aktiebolagets affärer med huvudaktieägarens privata affärer. Särskilt i sådana aktiebolag kan det enligt kammarrätten bli aktuellt för revisorerna att vägra att godkänna transaktioner och omkostnadsföringar som har en för bolaget främmande natur.

Departementsförslaget innebär att i bolagsordningen skall finnas bestämmelser om både föremålet för bolagets verksamhet och verksamhetens syfte i den mån bolagets verksamhet inte skall ha till syfte att bereda vinst åt aktieägarna. Verksamhetens syfte skall alltså, liksom enligt gällande rätt, alltid kunna utläsas ur bolagsordningen. Självfallet är bolagsordningens föreskrifter bindande både för styrelsen och andra ställföreträdare för bolaget. Det betyder att redan bolagsordningen innebär hinder för bolagsorganen att vidta åtgärd för ändamål som uppenbarligen är främmande för föremålet för bolagets verksamhet eller för verksamhetens syfte. Någon särskild lagregel härom behövs därför inte.

Enligt *andra stycket* får bolagets ställföreträdare inte efterkomma föreskrift av bolagsstämma eller annat bolagsorgan, om föreskriften står i sådan strid med denna lag eller bolagsordningen att den är ogiltig. Detta överensstämmer såväl med gällande lag som med utredningens förslag.

Stycket blir inte tillämpligt, om bolagsstämmans beslut genom klanderpreskription enligt 9 kap. 17 § blivit gällande.

I gällande lag föreskrivs också att ställföreträdare inte får efterkomma föreskrift av bolagsstämma, "om sådan åtgärd avseende förvaltningen av bolagets angelägenheter, vars verkställighet styrelsen finner innebära ett uppenbart åsidosättande av bolagets intressen". Som utredningen påpekar torde en föreskrift av bolagsstämma av sådant slag praktiskt taget alltid stå i strid med generalklausulen i 9 kap. 16 § och alltså även i strid mot lagen. I motiven till gällande lagregel har framhållits att bestämmelserna har betydelse därigenom att de hindrar styrelsen att undandra sig ansvar för en bolagsskadlig åtgärd genom att på förhand anskaffa bolagsstämmans samtycke till åtgärden. Jag delar utredningens uppfattning att styrelsen är ansvarig, om den uppsåtligen eller av vårdslöshet föranlett eller underlåtit att söka förhindra eller väcka klandertalan mot ett bolagsstämmobeslut om en för bolaget skadlig åtgärd. Någon uttrycklig bestämmelse härom behövs inte.

Det finns inte någon rättslig skyldighet för ställföreträdare att verkställa ett bolagsstämmobeslut, om bolaget därigenom tillfogas skada. Tvärtom kan verkställighet av sådant beslut medföra skadeståndsskyldighet för styrelsen, nämligen om styrelsen lämnat stämman

oriktiga eller ofullständiga uppgifter eller om det efter beslutets fattande inträffar omständigheter som medför att verkställande av beslutet medför skada för bolaget.

Gällande lag innehåller en bestämmelse som innebär att styrelsen och annan ställföreträdare måste — med vissa undantag — följa de särskilda föreskrifter som meddelas i bolagsordningen eller av bolagsstämman. Någon motsvarande regel har inte upptagits vare sig i utredningsförslaget eller departementsförslaget. Regeln torde nämligen i allmänhet gälla utan någon särskild lagbestämmelse. Det följer av att bolagsstämman är det överordnade organet vars beslut bolagets ställföreträdare i princip är skyldiga att följa.

Paragrafen reglerar endast bolagsorganens skyldigheter i bolaget. Huruvida sådana anställda i bolaget som inte intar organställning är skyldiga att följa bolagsstämmans, styrelsens eller verkställande direktörens anvisningar får avgöras enligt allmänna rättsregler. Det blir därvid i första hand frågan om en tolkning av anställningsavtalet eller kollektivavtal liksom även hänsynstagande till vad slags anvisning det varit fråga om.

14 §

I *första punkten* upptages den av utredningen föreslagna regeln om verkan av att ställföreträdare för bolaget vid företagande av rättshandling överskridit sin befogenhet. Har ställföreträdare som företagit rättshandlingen för bolaget överskridit sin befogenhet, är rättshandlingen enligt punkten inte gällande mot bolaget, om den mot vilken rättshandlingen företogs insåg eller bort inse att befogenheten överskreds dvs. var i ond tro.

Departementsförslaget bygger på att det finns en viss funktionsfördelning mellan bolagets olika organ t. ex. mellan styrelsen och bolagsstämman. Denna funktionsfördelning innebär en begränsning av de olika organens behörighet att företräda bolaget. Skulle exempelvis styrelsen vidta en åtgärd med överträdande av de gränser som funktionsfördelningen innebär, medför åtgärden inte rättsverkan gentemot bolaget alldeles oavsett huruvida tredje man var i god tro eller inte. Detta motsvarar vad som gäller enligt nuvarande lagstiftning.

Har ställföreträdare för bolaget däremot handlat inom ramen för sin behörighet men överskridit sin befogenhet, blir rättshandlingen bindande för bolaget, om tredje man var i god tro. Som exempel på fall av befogenhetsöverskridande kan nämnas att ställföreträdare vidtar åtgärd som strider mot en av bolagsstämman eller styrelsen meddelad föreskrift eller instruktion. Punkten har i det hänseendet samma innebörd som motsvarande bestämmelser i 93 § nuvarande aktiebolagslag.

Nämnda lagrum innehåller också en bestämmelse för det fall att verkställande direktör vid företagande av rättshandling överskrider den ho-

nom tillkommande förvaltningsrätten. I sådant fall blir rättshandlingen gällande, om tredje man inte insåg eller bort inse att sådant överskridande förelåg. Utredningen har inte föreslagit någon motsvarande regel. Utredningen torde därvid ha utgått från att det i sådant fall är fråga om ett överskridande av verkställande direktörens befogenheter. Detta är emellertid inte riktigt. Reglerna om verkställande direktörens rätt att handha den löpande förvaltningen m. m. innebär en reglering om fördelningen av funktioner mellan styrelsen och verkställande direktören (jfr SOU 1965: 14 s. 125). Regeln i gällande lag innebär ett undantag från den eljest gällande principen att rättshandlingar som någon företar utanför ramen för sin behörighet aldrig binder huvudmannen. Denna regel sammanhänger naturligtvis med att vad som hör till löpande förvaltning för den utomstående kan vara svårbestämbart på ett helt annat sätt än t. ex. gränsen mellan styrelsens och bolagsstämmans funktioner och behörighetsområden. Enligt min mening bör därför i paragrafen i en andra punkt särskilt föreskrivas att, om verkställande direktör vid företagande av rättshandling överskrider den honom enligt 6 § tillkommande behörigheten att vidtaga åtgärd på bolagets vägnar, rättshandlingen likväl blir bindande för bolaget, om tredje man var i god tro.

15 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om att bolaget skall för registrering anmäla vem som utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör och suppleant samt till firmatecknare. Paragrafen överensstämmer i stort med utredningens förslag med den ändringen att postadress och personnummer skall anges.

Utredningen har inte funnit anledning att föreslå särskilda regler om styrelsearvoden eller tantiem. Jag biträder denna uppfattning.

9 kap. Bolagsstämma

1 §

Paragrafen innehåller allmänna bestämmelser om rätten att delta i bolagsstämma.

Utredningen. Utredningen har velat öppna möjlighet för aktiebolag att i bolagsordningen införa bestämmelse enligt vilken den som genom överlåtelse förvärvat aktie i bolaget får delta i bolagsstämma först sedan viss tid, högst tre månader, förflutit från det han anmält och styrkt sitt förvärv. Ett motiv för att ta upp en sådan bestämmelse i förslaget är, förutom strävan efter nordisk rättslikhet, att en viss spärr mot kupper kan vara önskvärd. Över huvud kan det underlätta planeringen av och förberedelserna för en bolagsstämma, om bolagsledningen och aktieägarna i tämligen god tid kan överblicka maktfördelningen på stämman. Slutligen kan en bestämmelse av ifrågavarande slag bereda

visst tidsutrymme för prövning och förvärv som kan misstänkas vara av bulvankaraktär eller liknande slag. Utredningen anför emellertid också att det kan framföras betänkligheter mot att den som förvärvat aktier i god tid före en bolagsstämma skall vara utesluten från rätten att påverka stämmans beslut genom sin rösträtt. Den som förvärvar en aktiemajoritet blir av bestämmelsen hindrad att rösta och får finna sig i att bolagsstämmans beslut, som kan ha stor betydelse för honom och för bolagets framtid, bestäms av aktieägare vilka jämfört med honom har kanske bara ett litet aktieinnehav.

Utredningsförslaget innehåller regler om att aktieägare i avstämningsbolag skall anmäla sig för införing i aktieboken senast tio dagar före stämman för att få delta i den. Vidare föreslås regler om föranmälan för rätt att få delta i stämman och om att bolagets egna aktier inte skall anses vara företrädda vid stämman.

Remissyttrandena. Utredningsförslaget om en tremånadersfrist har kritiserats av flera remissinstanser. *Hovrätten för Västra Sverige* erinrar om att utredningen själv framfört vissa betänkligheter mot förslaget. Hovrätten menar vidare att regler som kan förhindra befogad kritik mot ett aktiebolags skötsel och som försvårar för aktieägare att ingripa mot missförhållanden inom bolagsledningen tillhör en förgången tid. En klausul som den styrande gruppen uppfattar som ett skydd mot kupper, kan ur en oppositionell aktieägargrupps synvinkel framstå som ett allvarligt hinder för behövlig förnyelse. Därtill kommer att det knappast finns något praktiskt behov av den föreslagna bestämmelsen. Det kan förmodas att sådana bolagsordningsklausuler blir sällsynta i vårt land. Hovrätten ifrågasätter därför om inte den föreslagna bestämmelsen kan undvaras. Liknande synpunkter anförs av *kommerskollegium, bankinspektionen, länsstyrelsen i Malmöhus län, advokatsamfundet, Föreningen auktoriserade revisorer, handelskammaren i Örebro och Västmanlands län* och *Svenska försäkringsbolags riksförbund.* På ett par håll föreslås därvid att tidsfristen i varje fall begränsas. En remissinstans föreslår en tid på en månad och en annan remissinstans en tid på tio dagar. *Styrelsen för Stockholms fondbörs* framhåller att bestämmelsen inte är lämplig i fråga om börsnoterade bolag. För sådana bolag bör inte ifrågakomma längre tidsfrister än den som föreslås gälla för avstämningsbolag nämligen tio dagar. Som förutsättning för börsnotering måste därför enligt styrelsens mening gälla att bolagsordningen inte föreskriver en sådan frist som utredningen har föreslagit. *Näringslivet* anser att det finns behov av bestämmelser genom vilka bolaget kan skydda sig mot kupper av personer som förvärvat aktier kort tid före stämman. Tidsfristen bör dock inte sättas längre än till en månad. Vidare förordar näringslivet att förbehållet inte skall kunna åberopas då det är fråga om överlåtelse av aktier varigenom förvärvaren får rösträttsmajoritet i ett bolag. I fråga om aktieposter som inte representerar rösträttsmajoriteten

bör inskränkningarna i aktieförvärvarens befogenheter inte gå så långt att aktieförvärvaren är förhindrad att vara närvarande vid bolagsstämman och där utöva andra befogenheter än rösträtt t. ex. frågerätt. Var och en som har förvärvat en aktie i bolag bör nämligen alltid ha en aktieägares befogenheter att följa vad som händer i bolaget. *Skånes handelskammare* anför liknande synpunkter.

Föredraganden. Utgångspunkten måste enligt min mening vara den att den som har förvärvat en aktie också skall ha möjlighet att besluta i bolagets angelägenheter. Utredningens förslag om att i bolagsordningen skall kunna införas en karenstid på upp till tre månader är inte förenligt härmed. Den föreslagna bestämmelsen är f. ö. inte heller något effektivt skydd mot kupper eftersom nya aktieägare förr eller senare måste få rätt att delta i förvaltningen. I sammanhanget kan erinras om den rätt att påkalla extra stämma som enligt 6 § tillkommer ägare av en tiondel av aktiekapitalet. För min del är jag inte beredd att ansluta mig till utredningens förslag om en särskild karenstid.

I övrigt överensstämmer paragrafen i huvudsak med utredningens förslag.

Som jag anfört i den allmänna motiveringen (13.7) är bolagsstämman bolagets högsta beslutande organ. Stämman har beslutanderätt rörande bolagets organisation och sådana inre förhållanden som tillsättande och entledigande av de övriga organen, dvs. styrelse och revisorer, ökning eller minskning av aktiekapitalet, fastställande av årsredovisning och åtgärder med anledning av vinst eller förlust, ändring av bolagsordningen samt upplösning av bolaget genom likvidation eller fusion. Vissa åtgärder beträffande bolagsorganen ankommer dock på styrelsen, nämligen att tillsätta och entlediga verkställande direktör och firmatecknare. Enligt förslaget har styrelsen vidare vetorätt mot bolagsstämmans beslut när det gäller vinstutdelning och återbetalning vid kapitalnedsättning. Dessutom kan bolagsordningen ge rätt åt utomstående att tillsätta och entlediga styrelseledamot och revisor vid sidan av dem som bolagsstämman utser. Arbetstagarledamöter och offentliga styrelseledamöter utses likaledes av utomstående. Som jag tidigare nämnt i samband med 8 kap. 6 § hör förvaltningen enligt förslaget inte till bolagsstämmans utan till bolagsledningens kompetensområde. Dock kan bolagsstämman även i förvaltningsfrågor ge bolagsledningen direktiv.

I *första stycket* uttalas den grundläggande regeln att aktieägares rätt att besluta i bolagets angelägenheter utövas på bolagsstämma. Rätten att delta i och utöva rösträtt på bolagsstämma tillkommer i princip varje legitimerad aktieägare. Han skall alltså vara både aktieägare och legitimerad som sådan. Den som ägt en aktie men avhänt sig den får inte delta i bolagstämma, även om han fortfarande i aktieboken står som ägare av aktien. Och den som äger aktie men inte är vederbörligen legitimerad får inte heller delta i stämman. För att vara legitimerad

måste enligt 3 kap. 14 § första stycket aktieägaren vara införd i aktieboken.

Såvitt gäller aktie i avstämningsbolag, som enligt 3 kap. 10 § registrerats på förvaltare, är aktieägaren inte införd i aktieboken. En sådan aktieägare kan alltså inte själv genom förvaltaren eller annat ombud företräda aktien vid stämma. Detsamma gäller enligt 3 kap. 3 § sista stycket beträffande den som förvärvat aktie till vilken lösningsrätt för annan föreligger. För avstämningsbolagens del har emellertid intagits en särskild regel i andra stycket förevarande paragraf, som innebär ett visst undantag från principen att endast aktieägare får delta i bolagsstämma.

Från huvudregeln att endast aktieägaren eller hans ombud eller företrädare får utöva rösträtt och andra förvaltningsbefogenheter i bolaget har gjorts ytterligare ett undantag. Annan än aktieägare, nämligen viss nyttjanderätts- eller avkomsthavare, är enligt 3 kap. 15 § berättigad att företräda aktien. Av 3 kap. 15 § samt förevarande paragraf andra stycket följer motsättningsvis att det annars inte är tillåtet för någon att utöva en ägares befogenheter utan att vara ägare. Jag finner det därför inte erforderligt att, såsom hovrätten för Västra Sverige föreslagit, i lagen införa en särskild bestämmelse som slår fast ett förbud att framträda som ägare till aktie utan att vara det och delta i förvaltningen av bolagets angelägenheter.

Reglerna om bolagsstämma äger i princip tillämpning även i enmansbolag. Sådana regler som endast avser de enskilda aktieägarnas rätt kan dock åsidosättas genom beslut av samtliga aktieägare på bolagsstämma och alltså även genom beslut av den ende aktieägaren i enmansbolag.

Utredningsförslaget innehåller den i 35 § LFA upptagna regeln att aktieägare i avstämningsbolag inte har rätt att delta i bolagsstämma, om han senare än tio dagar före stämman anmält sig för att införas i aktieboken. Regeln har samband med den i 3 kap. 13 § andra stycket intagna bestämmelsen att utskrift av hela aktieboken avseende förhållandena tio dagar före stämman skall hållas tillgänglig för aktieägarna vid stämman, om det är fråga om bolag som för aktiebok medelst maskin för automatisk databehandling. Tiodagarsfristen i 35 § LFA har uppställts för att värdepapperscentralen skall få nödvändigt tidsutrymme för att framställa utskriften och sända den till bolaget (se prop. 1970: 99 s. 110 f). Praktiska svårigheter skulle emellertid kunna uppstå, om man i ett avstämningsbolag — som inte själv för aktieboken — inte skulle kunna utgå från att den av värdepapperscentralen framställda utskriften är avgörande för vilka som är aktieägare i bolaget. Jag förordar därför att i *andra stycket* föreskrivs att i avstämningsbolag tillkommer rätten att deltaga i bolagsstämma den som upptagits som aktieägare i sådan utskrift av aktieboken som avses i 3 kap. 13 § andra stycket. Det betyder bl. a. att den som köper en aktie, exempelvis en vecka före stämman,

inte får möjlighet att delta i stämman. Dessutom betyder det att i ett sådant fall den förutvarande aktieägaren har möjlighet att delta i stämman. På den punkten görs alltså ett av praktiska skäl betingat undantag från huvudregeln att endast aktieägare har rätt att delta i bolagsstämma.

Enligt *tredje stycket* kan i bolagsordningen bestämmas att aktieägare, för att få delta i bolagsstämma, skall föranmäla sig hos bolaget senast viss dag, högst fem helgfria dagar före stämman. Bestämmelserna, som har motsvarighet i gällande lag, har lämnats utan erinran av remissinstanserna. Genom bestämmelse om föranmälan får styrelsen tillfälle att före stämman upprätta röstlängd.

I gällande lag finns bestämmelser om särskilt styrelsesammanträde omedelbart före bolagsstämma resp. anmälningstidens utgång för prövning av frågor om nya aktieägares införande i aktieboken. Utredningsförslaget saknar motsvarande bestämmelser. Svenska revisorsamfundet anser att bestämmelserna bör behållas i lagen. Motivet härför är att aktieägare skall ha möjlighet att på ett sådant styrelsesammanträde ta upp frågan om han skall införas som aktieägare i aktieboken. För egen del ansluter jag mig till utredningens ståndpunkt. Det åligger styrelsen att tillse att den som anmäler sig för införing i aktieboken verkligen blir införd i denna, jfr 3 kap. 14 §. Någon särskild bestämmelse om styrelsesammanträde för ändamålet behövs inte.

Enligt *fjärde stycket* får en av bolaget direkt eller indirekt ägd egen aktie inte företrädas vid bolagsstämman. Varken rösträtt eller någon annan rätt för ifrågavarande aktie skall alltså kunna utövas på bolagsstämma.

Enligt gällande lag skall aktie som tillhör bolaget eller dess dotterbolag inte medräknas i fall då för besluts giltighet erfordras samtycke av samtliga aktieägare eller också viss röstmajoritet av de vid bolagsstämman företrädda aktierna eller av bolagets hela aktiekapital. Motsvarande bestämmelse fordras, som utredningen påpekar, för fall då lagen eller bolagsordningen ställer som villkor för giltighet av bolagsstämmobeslut att samtycke krävs av ägarna till alla eller viss del av bolagets samtliga aktier. Bestämmelse härom upptas i fjärde stycket.

Bestämmelsen om frånräknande i vissa fall av aktier som ägs av bolaget eller dess dotterföretag gäller, i motsats till vad fallet är enligt gällande lag, även när den för utövning av en minoritetsrätt behövliga andelen av aktiekapitalet skall beräknas.

2 §

Enligt paragrafen utövas aktieägarens rätt vid bolagsstämma av aktieägaren personligen eller genom ombud med skriftlig dagtecknad fullmakt. En aktieägare kan alltså delta i bolagsstämma och rösta personligen, genom legal ställföreträdare eller genom ombud. Någon begränsning i denna rätt att delta i bolagsstämma får inte göras. I detta sam-

manhang vill jag erinra om att genom prop. 1973: 168 slopades, i enlighet med utredningens förslag, möjligheten att i bolagsordningen föreskriva att endast annan aktieägare får nyttjas som ombud. Någon ändring häri görs inte genom departementsförslaget. En aktieägare har alltså ovillkorlig rätt att låta sig representeras på bolagsstämman genom ombud.

Enligt gällande rätt är en fullmakts giltighetstid begränsad till fem år. Utredningsförslaget innebär inte någon ändring på den punkten, något som under remissbehandlingen kritiserats av Sveriges aktiesparares riksförbund. Riksförbundet menar att fullmakt i princip bara bör gälla för en bolagsstämma och då för ett specificerat program.

Aktieägarna i de stora bolagen, som inte tillämpar systemet med förenklad aktiehantering, låter ofta inte registrera sitt aktieförvärv i aktieboken. Det betyder att uppgifterna i aktieboken om aktieägarna i stor utsträckning blir inaktuella. Fullmakter som uppsamlats av bolagsledningen eller en aktieägareförening kan därför lätt bli föråldrade utan att det framgår av aktieboken. Ombudet kan med andra ord komma att utöva rösträtt med stöd av en fullmakt som givits av en tidigare aktieägare. Att detta inte är en lämplig ordning synes mig helt klart.

Det förekommer i vissa större bolag att bolagsledningen eller en aktieägarförening försöker skaffa fullmakter från aktieägarna. Om vederbörande lyckas härmed, kan han med stöd av insamlade fullmakter få en stark position på bolagsstämman. Det är inte säkert att den som samlat ihop fullmakterna i det långa loppet utövar sin maktposition i huvudmännens intresse. Detta talar för att giltighetstiden för sådana fullmakter bör begränsas mer än vad utredningen föreslagit.

Jag föreslår att fullmakt får gälla högst ett år från utfärdandet. Med en sådan begränsning synes mig det inte finnas något behov av att införa regler om att fullmakten skall ha ett så specificerat innehåll som ifrågasatts av Sveriges aktiesparares riksförbund. Som utredningen förordat måste i paragrafen också anges att fullmakten skall vara daterad. Först därigenom kan man få kontroll över att regeln om fullmakts giltighetstid iakttas.

Liksom gällande lag innebär departementsförslaget att röstningsfullmakt kan ställas till innehavaren, till viss man eller till viss man eller order. Röstningsfullmakt kan återkallas enligt de regler som gäller för vanlig fullmakt. Om utövande av rösträtt för aktie som ingår i aktiefond finns särskilda bestämmelser i 17 § aktiefondslagen.

I överensstämmelse med utredningens förslag innebär paragrafen att aktieägare till bolagsstämman får medföra högst ett biträde. Regeln är tvingande. Det betyder att aktieägare som inte är sakkunniga får möjlighet att ta med sig en expert i affärsekonomiska, juridiska eller tekniska frågor till stämman. Med anledning av ett påpekande från näringslivets sida har i 11 § andra stycket upptagits en bestämmelse om att biträde skall anmärkas i röstlängden vid bolagsstämman.

3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser som innebär begränsning i aktieägares rätt att utöva rösträtt.

Utredningen. Enligt utredningsförslaget har varje aktie en röst. Ingen får dock rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mer än en femtedel av de på stämman företrädda aktierna. I bolagsordningen kan tas in bestämmelser som avviker härifrån. Om aktierna har olika röstvärde, får dock ingen aktie ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie.

Aktieägare får enligt utredningsförslaget inte själv eller genom ombud rösta i fråga om talan mot honom eller om hans befrielse från skadeståndsansvar eller annan förpliktelse gentemot bolaget, inte heller i sådan fråga beträffande annan, när aktieägaren i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets. Denna jävsregel beträffande aktieägare gäller även beträffande ombud för aktieägare.

Den föreslagna jävsregeln innebär en viss förändring i förhållande till gällande rätt. Till skillnad mot gällande lag tillåter nämligen utredningsförslaget att aktieägare röstar i fråga om avtal mellan honom och bolaget liksom att styrelseledamot och verkställande direktör deltar i val av revisor. Utredningen har ansett det vara riktigare att i stället för regeln om jäv i avtalsfrågor låta skyddet mot missbruk av majoritetsinflytande i egoistiskt syfte ligga i den generalklausul som ingår i förslaget.

Remissyttrandena. Kommerskollegium tar upp regeln om att ingen får rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mer än en femtedel av de på stämman företrädda aktierna. Denna begränsning innebär enligt kollegiets mening ett omotiverat avsteg från den grundläggande uppfattningen att en aktie bör ge en likaberättigad andel i företagets skötsel. *Handelskammaren i Örebro och Västmanlands län* samt *Svenska försäkringsbolags riksförbund* har samma inställning.

I fråga om den föreslagna jävsregeln framhåller *hovrätten för Västra Sverige* att en minoritet uppenbarligen har svårare att mobilisera generalklausulen som försvarsmedel än en klar jävsbestämmelse. Enligt förslaget kan en aktieägare bara utestängas från att delta i beslut om talan mot honom eller om upphävande av förpliktelse som åligger honom mot bolaget. Om däremot förpliktelser har ålagts honom, kan han senare medverka till att genomdriva beslut där han tillförsäkras förmåner som kompenserar honom för de ålagda förpliktelserna. Den föreslagna jävsregeln blir därigenom ganska menlös. Hovrätten förordar därför att man behåller gällande jävsbestämmelser. Även *Stockholms handelskammare* anser att det inte finns några starkare skäl för att ändra gällande lags regler om jäv.

Vad som framkommit under remissbehandlingen i fråga om den av utredningen föreslagna regeln att ingen aktie får ha ett röstvärde som

överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie har redovisats tidigare (avsnitt 7.4.1).

Föredraganden. Enligt 3 kap. 1 § första stycket har alla aktier lika rätt i bolaget, om ej annat följer av andra stycket i samma paragraf. Detta betyder att alla aktier också i princip har samma röstvärde. Någon särskild regel härom i förevarande paragraf behövs därför inte. Av 3 kap. 1 § tredje stycket framgår vidare att det är möjligt att i bolagsordningen ge regler om olika röstvärden för aktier. Därvid får emellertid ingen aktie ges ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie. Inte heller på den punkten finns det någon anledning att ta in en bestämmelse i förevarande paragraf.

Den av utredningen föreslagna begränsningen att ingen får rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mera än en femtedel av de på stämman företrädda aktierna har motsvarighet i gällande lag. Det är mycket vanligt att i bolagsordningarna föreskrivs undantag från regeln. Jag anser inte att det finns tillräckligt vägande skäl för att föreslå en ändring i denna ordning. En ändring skulle dessutom kunna medföra starka förändringar i maktförhållandena i vissa bolag. Och det är knappast lämpligt att överväga en ordning som skulle innebära att ett system tillåts i äldre bolag medan ett annat system obligatoriskt skall gälla i bolag som bildas efter lagens ikraftträdande. I enlighet med dessa överväganden har i *första stycket* tagits upp den av utredningen förordade femtedelsregeln.

I *andra stycket* tas upp bestämmelser om jäv vid röstning på bolagsstämma. Nuvarande regler innebär att aktieägare inte får delta i behandling av frågor rörande avtal mellan honom och bolaget eller frågor om avtal mellan bolaget och tredje man, om aktieägaren i frågan äger ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot bolagets. Dessa jävsregler får praktisk betydelse, om den jävige har majoritet eller om hans aktier ingår som nödvändig del av en aktieägargrupps majoritetspost. Det medför att minoriteten i stället får beslutanderätt. Man åsidosätter med andra ord majoritetens önskningar till föremål för minoritetens. Det är inte säkert att man därmed får garantier för en i sak riktig behandling av frågan. Likaväl som majoriteten kan missbruka sin maktställning kan en minoritet missbruka den maktställning som en jävsregel ger den. Jag biträder därför utredningens uppfattning att det är bättre att i stället för regler om jäv i avtalsfrågor låta skyddet mot missbruk av majoritetsinflytande ligga i den generalklausul som upptagits i 16 §.

Också regeln i gällande lag om jäv för styrelseledamöter och verkställande direktör att delta i val av revisor kan medföra att det inte blir majoriteten, som dock har det största intresset i bolaget, utan en kanske liten minoritet som avgör revisorsvalet. Jag delar därför utredningens uppfattning att man bör lämna frågan om val av revisorer utanför

jävsregleringen. När det gäller revisorsval ger f. ö. 10 kap. 1 § andra stycket, 3 § sista stycket och 14 § rimliga garantier för att minoritetens intressen inte åsidosätts.

Jag biträder därför utredningens förslag. I enlighet härmed föreskrivs i stycket att aktieägare inte får själv eller genom ombud rösta i fråga om

1. talan mot honom,
2. hans befrielse från skadeståndsansvar eller annan förpliktelse gentemot bolaget eller
3. talan eller befrielse som avses i 1 och 2 beträffande annan, om aktieägaren i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets.

Vad om sagts om aktieägare äger enligt *tredje stycket* motsvarande tillämpning på ombud för aktieägare.

En aktieägare som är styrelseledamot får alltså enligt andra stycket inte rösta när det gäller att bevilja honom ansvarsfrihet eller utkräva skadestånd av honom. Till området för jäv hör också frågor om befrielse från andra förpliktelser mot bolaget, t. ex. på grund av ett vanligt köpeavtal eller på grund av skadegörelse på bolagets egendom.

Jävsbestämmelserna gäller endast själva omröstningen på stämman. På den punkten delar jag utredningens uppfattning att det kan vara lämpligt att jävig person deltar i behandlingen av ärendet på bolagsstämman så att han får tillfälle att utveckla sina synpunkter i frågan.

Enligt lagtexten är det förbjudet för aktieägare att rösta i fråga om befrielse från förpliktelser gentemot bolaget. Med anledning av vad hovrätten för Västra Sverige har anfört i sitt remissyttrande vill jag påpeka att av grunderna för detta stadgande måste anses följa att aktieägaren är förhindrad att deltaga i röstning rörande beslut som avser att tillförsäkra aktieägaren förmåner som kompenserar honom för ålagda förpliktelser.

Gällande lag innehåller bestämmelser om att rösträtt inte får utövas för aktie på vilken ej fullgjorts förfallen inbetalning. Jag delar utredningens uppfattning att sådana bestämmelser inte är erforderliga. Inbetalningsperioderna är i allmänhet ganska korta och gällande bestämmelser torde därför inte ha stor praktisk betydelse. Tillräckligt påtryckningsmedel mot försumliga betalare finns genom reglerna om förverkande. Departementsförslaget innebär därför att man inte heller genom bestämmelser i bolagsordningen kan göra fullgjord betalning på aktie till villkor för rösträtt. Från regeln att varje aktie har en röst gäller nämligen inga andra undantag än som anges i lagen.

Enligt gällande lag är den som röstar för aktie på bolagsstämma skyldig att på begäran av aktieägare med en tiondel av de på stämman företrädda aktierna avge en närmare specificerad försäkran om rätt till aktien. Bestämmelsen avser att utgöra ett skydd mot att någon röstar för aktie som han inte äger. Utredningen har påpekat att denna be-

stämmelse i vissa fall utnyttjats för att hindra röstning för aktier vilkas ägare inte hade möjlighet att delta i stämman och inte tillräcklig tid efter det att försäkran begärdes för att förse ombud med skriftlig försäkran. Det är dessutom enligt utredningen tveksamt om bestämmelsen ger något effektivt skydd mot försök att kringgå röstningsreglerna. Utredningen har därför stannat för att inte införa några regler om sådan försäkran. I stället föreslås att man inför en bestämmelse om straff för den som röstar såsom bulvan för annan och därigenom kringgår röstningsförbud. Jag ansluter mig till förslaget att avskaffa skyldigheten att avge försäkran om rätt till aktie. Till frågan om straff för den som röstar såsom bulvan för annan återkommer jag under 19 kap. 1 §.

Fjärde stycket innehåller slutligen den år 1973 införda regeln om att rösträtten för aktier som tillhör AP-fonden kan delegeras till flera representanter för olika arbetstagarorganisationer. Självfallet kan AP-fonden inte genom delegation enligt fjärde stycket kringgå förbudet i första stycket att rösta för mer än 20 % av de på stämman företrädda aktierna.

4 §

Liksom enligt gällande lag skall enligt paragrafen bolagsstämma hållas på den ort där styrelsen har sitt säte. Bolagsordningen kan dock ange annan ort där stämma skall eller kan hållas. Om utomordentliga omständigheter påkallar det, får stämman enligt paragrafen hållas på annan plats.

Är alla berörda, dvs. aktieägarna och styrelseledamöterna ense om platsen, kan stämman hållas var som helst.

5 §

Liksom enligt gällande lag skall enligt *första stycket* ordinarie bolagsstämma hållas inom sex månader från räkenskapsårets utgång.

F. n. gäller att bolagsordningen skall innehålla bestämmelse om den månad eller den period av två på varandra följande kalendermånader då ordinarie bolagsstämma skall hållas. Jag delar utredningens uppfattning att en sådan tvångsbestämmelse är onödig. Bestämmelsen har därför inte överförts till departementsförslaget. Hinder föreligger emellertid inte för de bolag som så önskar att ta in en sådan bestämmelse i bolagsordningen. I så fall gäller enligt 9 § särskilda regler om kallelseförfarandet, om bolagsstämman skall utsättas på annan tid än den i bolagsordningen angivna.

Vid den ordinarie stämman skall enligt stycket årsredovisningen och revisionsberättelsen framläggas. Vidare skall behandlas övriga i andra stycket angivna ärenden. I lagtexten talas endast om ordinarie bolagsstämma, men förslaget hindrar lika litet som gällande lag att bolagsordningen föreskriver att ytterligare någon ordinarie bolagsstämma för andra ärenden skall hållas varje år.

Utredningsförslaget innebär inte att koncernredovisning skall framläggas och behandlas på bolagsstämma. Utredningen har i stället förutsatt att koncernredovisningen skall vara en intern redovisning som bara behandlas av styrelsen i moderbolaget. Endast vissa delar av koncernredovisningen behöver enligt utredningsförslaget publiceras, nämligen i form av uppgifter i moderbolagets förvaltningsberättelse. Av skäl som jag har redovisat i avsnitt 13.10 anser jag emellertid att även koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse skall framläggas och fastställas på bolagsstämman. Uttrycklig bestämmelse härom har intagits i första stycket.

Andra och tredje styckena

Gällande lag. Enligt gällande lag skall på ordinarie bolagsstämma obligatoriskt avgöras vissa ärenden. Hit hör frågan om fastställelse av balansräkning med de ändringar eller tillägg som kan finnas erforderliga samt frågan om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktör för den tid redovisningen omfattar. Stämman skall också fatta beslut i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen.

Utredningen. Enligt utredningsförslaget skall inte bara balansräkningen utan också resultaträkningen fastställas på ordinarie bolagsstämma. Stämman skall vidare besluta om åtgärd med anledning av vinst eller förlust enligt fastställda balansräkningen. Stämman är skyldig att besluta om ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktör, såvida inte i bolagsordningen föreskrivs att bolagsstämman inte är skyldig att pröva frågan om ansvarsfrihet. Slutligen skall enligt utredningsförslaget ordinarie stämma avgöra annat ärende som ankommer på den enligt lagen eller bolagsordningen.

Remissyttrandena. Kammarrätten påpekar att enligt gällande lag är bolagsstämman skyldig att i balansräkning verkställa de ändringar och tillägg som kan finnas erforderliga. Utredningsförslaget innehåller inte någon särskild lagbestämmelse härom. Kammarrätten anser att det av lagtexten bör framgå att bolagsstämma har ett ansvar för kontroll av riktigheten av uppgifterna i balansräkningen. I taxeringsmålen förekommer inte så sällan tvister föranledda av felaktigheter i balansräkningar. Detta visar det praktiska värdet av att en regel om kontrollskyldighet får en plats i lagtexten. Kammarrätten påpekar vidare att många misstag ofta begåtts vid upprättande av balansräkningen. Felen kan vara av den arten att bolagen har både rätt och skyldighet att rätta till dem. Det är då av vikt att bolagsledningen får möjlighet att på ett enkelt sätt inhämta upplysningar om de förutsättningar som gäller för ändring av balansräkning och om formen för sådan ändring. Det bästa sättet att tillgodose detta önskemål är att bestämmelse härom tas in i lag. Det kan enligt kammarrätten diskuteras var en sådan bestämmelse

skall placeras. Vissa skäl talar för att frågan borde behandlas i en lag om skyldighet att föra räkenskaper. Det kan också finnas anledning att ta in en bestämmelse i ämnet i aktiebolagslagen i synnerhet som formen för ändring av aktiebolags fastställda balansräkning bör regleras särskilt.

Förslaget om att i bolagsordning kan föreskrivas att en bolagsstämma, på vilken årsredovisningen framläggs, inte är skyldig att avgöra frågan om ansvarsfrihet tas upp av *advokatsamfundet*. Samfundet anser det betänkligt att det är möjligt att hålla frågan om ansvarsfriheten svävande under längre tid. Den föreslagna regeln jämförd med vissa andra bestämmelser i utredningsförslaget synes samfundet innebära följande. Om bolagsordningen innehåller förbehåll om att den bolagsstämma vid vilken årsredovisning framläggs inte är skyldig att avgöra frågan om ansvarsfriheten, kan frågan om talan mot bolagsledningen hållas öppen tre år från utgången av det räkenskapsår varunder det förfarande som åsyftas med talan ägde rum. En så lång frist kan inte under några förhållanden godtas. I första hand förordar samfundet att nuvarande regel om att frågan om ansvarsfrihet skall avgöras på den stämma där årsredovisningen framläggs bibehålls. I andra hand förordas att frågan om ansvarsfrihet avgörs inom ett år räknat från årsredovisningens framläggande på bolagsstämman.

Näringslivet föreslår att bestämmelserna kompletteras med en regel om att på ordinarie bolagsstämma också får företagas ärenden som har omedelbart samband med ärenden som enligt lag eller bolagsordningen skall förekomma på stämman. Samma förslag framläggs av *Svensk industriförening*.

Föredraganden. Jag delar utredningens uppfattning att ordinarie bolagsstämma bör fastställa inte bara balansräkningen utan också resultaträkningen. I moderbolag bör koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen fastställas på motsvarande sätt.

Med anledning av kammarrättens remissyttrande vill jag understryka att bolagsstämman i samband med fastställelsen givetvis är skyldig att ta ståndpunkt till om balansräkningen resp. resultaträkningen är riktig och rätta felaktigheter. Detta följer av det i lagtexten använda uttrycket "fastställelse". Skulle ett misstag ha begåtts när balansräkning eller resultaträkning upprättats utan att detta observeras vid den granskning som bolagsstämman gör i samband med fastställandet, får det anses ankomma på en senare bolagsstämma att rätta till felet när det uppmärksammas. Uppenbara skriv- eller räknefel synes kunna rättas på enklare sätt genom bolagsledningens försorg. Några uttryckliga bestämmelser härom synes mig inte erforderliga.

Jag biträder utredningens förslag att ordinarie stämma skall besluta om dispositioner beträffande vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen. I koncernförhållande bör bolagsstämman i moderbo-

laget ta ställning till frågan om dispositioner beträffande vinst eller förlust enligt fastställd koncernbalansräkning.

Gällande lags regler att frågan om ansvarsfrihet eller talan mot bolagsledningen obligatoriskt skall avgöras på ordinarie stämma i samband med behandlingen av årsredovisningen sammanhänger med att man ansett det olämpligt att frågan om ansvarsfrihet hålls svävande under längre tid. Detta kan nämligen lätt verka störande på bolagets verksamhet. Som advokatsamfundet påpekat innebär utredningsförslaget att frågan om talan mot bolagsledningen i vissa fall kan hållas öppen tre år från utgången av det räkenskapsår varunder det förfarande som åsyftas med talan ägde rum. Jag delar samfundets uppfattning att detta är alldeles för lång tid. Jag anser inte att det på denna punkt finns någon anledning att gå ifrån gällande lag utan föreslår att frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktör skall utgöra ett obligatoriskt ärende på ordinarie bolagsstämma.

Enligt 2 kap. 4 § punkten 8 skall bolagsordningen ange vilka ärenden som skall förekomma på ordinarie stämma. Departementsförslaget förutsätter att val av styrelseledamöter och i vissa fall av revisorer sker på ordinarie bolagsstämma, se 8 kap. 1 § och 10 kap. 5 §. Dessa ärenden skall alltså anges i bolagsordningen. Det kan också tänkas att bolagsordning kan komma att ange andra ärenden som obligatoriskt skall behandlas på ordinarie stämma. I lagen bör därför, såsom utredningen föreslagit, anges att som obligatoriskt ärende på ordinarie bolagsstämma skall förekomma sådant ärende som ankommer på stämman enligt lagen eller bolagsordningen.

Med anledning av vad näringslivet uttalat i sitt remissyttrande vill jag uttala att ärenden som har omedelbart samband med varandra ofta kan betraktas som en enhet och avgöras utan hinder av att endast det ena ärendet upptagits i kallelsen till stämman. Jag hänvisar i den delen närmare till vad jag kommer att utveckla under 10 §.

Enligt *tredje stycket* skall det anstå med beslut i fråga som avses i andra stycket 1—3 till fortsatt stämma viss dag minst en och högst två månader därefter, om ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det. Ytterligare uppskov är enligt stycket inte tillåtet.

Bestämmelserna i stycket överensstämmer med utredningsförslaget och i huvudsak även med gällande lag. Bestämmelsen avser att utgöra ett skydd för minoriteten och är därmed tvingande. Bestämmelsen utgör ett komplement till minoritetens rätt enligt 15 kap. 5 § att hindra bolagsstämma från att fatta beslut om ansvarsfrihet. Förhållandena bakom den framlagda årsredovisningen kan, som utredningen påpekat, vara komplicerade och fordra en närmare undersökning än som varit möjligt under kallelsetiden vilken ofta är bara ett par veckor. Därmed kan också skapas en förhandlingsfrist och överilade aktioner från minoritetens sida kan förekommas.

Det är viktigt att utan dröjsmål få avgjort i vad mån redovisningen för avslutat räkenskapsår skall ligga till grund för den fortsatta verksamheten och hur det skall förfaras med uppkommen vinst eller förlust. En längre tids ovisshet i dessa frågor är till skada både för aktieägarna och för utomstående. Med anledning härav föreskrivs, i enlighet med vad utredningen förordat, att ytterligare uppskov inte är tillåtet. Bolagsstämman kan emellertid inte direkt tvingas att fastställa framlagda balans- och resultaträkningar. Skulle fastställelse inte äga rum under två år i följd kan bolaget emellertid enligt 13 kap. 4 § tvingas gå i likvidation. Dessutom kan enligt 19 kap. 2 § vite ifrågakomma.

6 §

Paragrafen anger när extra bolagsstämma skall hållas. Den överensstämmer i sak med utredningens förslag.

Extra bolagsstämma kan sammankallas på styrelsens initiativ. Styrelsen skall dessutom, liksom enligt gällande lag, kalla till extra bolagsstämma när det begärs av ägare till en tiondel av samtliga aktier. Varje revisor kan enligt paragrafen påkalla extra stämma. När revisor eller aktieägareminoritet begär extra stämma, skall ändamålet anges. Kallelse till stämman skall utfärdas inom 14 dagar efter det sådan begäran inkommit till bolaget.

Utredningsförslaget innehåller en uttrycklig bestämmelse att bolagsordningen kan ge rätt att påfordra extra stämma för aktieägare, som äger mindre än en tiondel av aktiekapitalet. Till grund för bestämmelsen ligger utredningens uppfattning att den avvägning lagen gör med avseende på minoritetens rätt i allmänhet är tvingande och inte får rubbas genom bolagsordningen i andra fall än när det uttryckligen medges i lagen. Som jag anfört i avsnitt 13.8 delar jag inte denna uppfattning. Enligt departementsförslaget kan en minoritet som representerar mindre än 10 % av aktiekapitalet i bolagsordningen ges rätt att sammankalla extra stämma trots att någon uttrycklig lagregel härom inte finns.

7 §

Paragrafen reglerar enskilda aktieägares rätt att få ärende upptaget i kallelse till bolagsstämma. Enligt gällande lag har aktieägare rätt att få ärende prövat på ordinarie stämma, om han hos styrelsen begär det senast tio dagar före stämman. Enligt utredningsförslaget har aktieägare rätt att få ärende behandlat vid bolagsstämma, om han skriftligen framställer yrkande därom hos styrelsen i så god tid att ärendet kan upptas i kallelsen till stämman. Rätten att få ärende behandlat gäller enligt departementsförslaget vid såväl ordinarie som extra stämma.

Att regeln skall gälla även för extra stämma kritiseras av näringslivet som anser att det ligger i extra stämmas natur att där bara skall be-

handlas de speciella ärenden för vilka stämman sammankallas. Advokatsamfundet påpekar att enligt förslaget yrkande om att få ärende behandlat på stämma skall framställas av aktieägare hos styrelsen i så god tid att ärendet kan tas upp i kallelsen till stämman. Detta kan inte fungera i praktiken eftersom aktieägare inte vet när stämman skall hållas förrän kallelse redan har utgått. Tidsfristen för framställande av yrkande om ärendes behandling på bolagsstämma måste därför enligt samfundet anges till viss senaste dag före stämman.

När det gäller ordinarie stämma har aktieägare till följd av 5 § vissa möjligheter att ungefärligen bedöma när sådan stämma skall hållas och kan även i god tid anmäla visst ärende till styrelsen för att tas upp i kallelsen. Vid extra stämma är situationen något annorlunda. I praktiken är det ofta inte möjligt för aktieägare att utnyttja rätten i fråga om extra stämma eftersom han ofta inte känner till att en sådan skall hållas förrän han har fått kallelsen. Men skulle han ha kännedom därom innan kallelse har utgått synes det mig inte finnas något skäl varför han inte skulle ha rätt att begära att även andra frågor skall behandlas av stämman. Jag biträder därför utredningsförslaget.

Jag vill tillägga att den av advokatsamfundet föreslagna regeln torde förutsätta bestämmelser motsvarande de nuvarande sällan tillämpade reglerna om kompletterande kallelse och om ansvaret för kostnad som orsakas av sådan kallelse. Något praktiskt behov av sådana regler torde knappast finnas. Jag ansluter mig därför till utredningens förslag.

8 §

I paragrafen ges bestämmelser om vem som skall kalla till bolagsstämma. Bestämmelserna överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag som nära ansluter till gällande lag. Huvudregeln är att styrelsen kallar till bolagsstämma. Om emellertid stämma som skall hållas enligt denna lag, bolagsordningen eller stämmobeslut inte sammankallas i föreskriven ordning, skall länsstyrelsen på anmälan av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller aktieägare genast på bolagets bekostnad sammankalla stämman. Länsstyrelsen kan sålunda sammankalla bolagsstämma enligt denna paragraf, om styrelsen underlåter att sammankalla extra bolagsstämma när revisor eller aktieägarminoritet begär det enligt 6 §. Sådant sammankallande kan också bli aktuellt när styrelse saknas. Någon motsvarighet till gällande lags bestämmelse om särskild rätt för revisorerna att själva sammankalla bolagsstämma har inte upptagits i utredningsförslaget eller departementsförslaget.

Paragrafen reglerar inte det fall att styrelsen underlåtit ta upp ärende i kallelse där det bort ske på framställning enligt 7 §.

9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om tid och sätt för kallelse till bolagsstämma.

Kallelse till bolagsstämma skall enligt *första stycket* utfärdas tidigast fyra veckor före och, om ej bolagsordningen föreskriver längre tid, senast två veckor före stämman. Denna ordning infördes genom 1973 års lagstiftning. Beträffande skälen för de valda tidsfristerna hänvisas till prop. 1973: 93 s. 140.

Enligt 1 § kan i bolagsordningen bestämmas att aktieägare för att få delta i bolagsstämman skall föranmäla sig hos bolaget senast viss dag, högst fem dagar före stämman. I utredningsförslaget har bestämmelserna om minsta kallelsetid samordnats med bestämmelserna om föranmälan så att tiden räknas från sista föranmälningsdagen. Så har inte skett i departementsförslaget i vilket minimifristen för kallelse är två veckor före stämman och inte åtta dagar som i utredningsförslaget.

Kallelse får anses utfärdad den dag kallelsen avsänds med posten eller kungörelse om kallelsen införs i tidningen. Detta får anses gälla utan uttrycklig bestämmelse.

Uppskjuts stämma till dag som infaller mer än fyra veckor efter det att stämman har inletts, skall kallelse, liksom enligt gällande rätt, ske till den fortsatta stämman. Motsättningsvis framgår att kallelseåtgärder inte behövs, när stämma ajourneras jämnt fyra veckor eller kortare tid.

Det kan tänkas förekomma föreskrifter i bolagsordningar av innebörd att vissa beslut för att vara giltiga skall antas av två på varandra följande bolagsstämmor. I så fall får, liksom enligt gällande rätt, den senare bolagsstämman inte utsättas förrän den första hållits. I kallelse till den senare stämman skall anges vilket beslut den första stämman fattat. Därmed menas givetvis beslut som för att bli giltigt måste bekräftas på den efterföljande stämman.

I bolagsordningen skall enligt 2 kap. 4 § 7 anges på vilket sätt kallelse skall utfärdas. Bolagsordningens bestämmelser härom skall naturligtvis iakttas. Men *andra stycket* innehåller liksom gällande lag en tvingande bestämmelse om skriftlig kallelse i vissa fall. Sådan kallelse fordras enligt detta stycke,

1. när avsteg görs från vad bolagsordningen kan innehålla om tidpunkten för hållande av ordinarie bolagsstämma,

2. när bolagsordningsändring föreslås som kräver särskild kvalificerad majoritet enligt 15 § samt

3. när ärendet gäller bolagets försättande i likvidation eller upphörande av likvidation.

I fall som sagts nu skall skriftlig kallelse tillställas varje aktieägare vars postadress är känd för bolaget.

Departementsförslaget upptar lika litet som utredningsförslaget gäl-

lande lags regler om att kallelse i vissa fall skall sändas i rekommenderat brev.

I kallelse skall enligt *tredje stycket* tydligt anges de ärenden som skall förekomma på stämman. Undantag görs ej för ärenden som enligt 5 § eller bolagsordningen är obligatoriska på ordinarie bolagsstämma. Skånes handelskammare har gjort invändningar på denna punkt med hänvisning till att sådant ärende ändå kan avgöras utan att det angivits i kallelsen, jfr 10 §. För egen del anser jag det vara praktiskt att kallelsen nära överensstämmer med dagordningen på stämman. Jag biträder därför utredningsförslaget.

Beträffande kallelsens innehåll i övrigt föreskrivs i paragrafen att om ärende avser ändring av bolagsordningen, det huvudsakliga innehållet av förslaget till ändring skall anges i kallelsen.

I kallelsen skall naturligtvis tid och plats för stämman noggrant anges. I 4 kap. 4 § sista stycket ges vidare föreskrifter om att i kallelsen skall anges företrädesrätt vid nyemission och av hänvisningen i 5 kap. 3 § följer att motsvarande gäller vid utgivande av konvertibla skuldebrev. I 9 kap. 1 § föreskrivs slutligen att om föranmälan erfordras, senaste dag härför skall anges i kallelse till stämman.

Under minst en vecka närmast före stämma, där årsredovisningen resp. koncernredovisningen skall behandlas, skall denna och revisionsberättelsen resp. koncernrevisionsberättelsen eller avskrifter därav hos bolaget hållas tillgängliga för aktieägarna. Bestämmelse härom upptas i *fjärde stycket*. I överensstämmelse med gällande lag skall bolaget dessutom ha skyldighet att sända dessa handlingar till aktieägare, som särskilt begär det och lämnar uppgift om sin postadress. Sistnämnda bestämmelse återfinns också i utredningsförslaget.

10 §

Paragrafen anger i vad mån bolagsstämma kan med giltig verkan fatta beslut trots att de i lagen eller bolagsordningen givna föreskrifterna om kallelse och tillhandahållande av handlingar m. m. inte iakttagits. Paragrafen har delvis motsvarighet i gällande lag.

Eftersätts föreskrifter rörande de åtgärder som styrelsen skall vidta för att kalla aktieägarna till stämma och ge dem information om ärenden på stämman, medför det i regel att bolagsstämmans beslut inte kan anses ha tillkommit i behörig ordning. Det kan därför genom klander bli upphävt enligt 17 §. I vissa fall, nämligen om kallelse inte alls skett eller bestämmelsen om kallelse väsentligen eftersatts, inträder enligt nämnda paragraf tredje stycket 3 t. o. m. ogiltighet oavsett klandertalan. Ett åsidosättande sker naturligtvis även när kallelsen eller handlingarna inte har det erforderliga innehållet. Och av lagens syfte följer att om i kallelsen eller handlingarna skall ingå förslag till bolagsstämmobeslut av angivet innehåll, stämman inte utan berörda aktie-

ägares samtycke kan fatta beslut som innebär en reell avvikelse från förslaget.

I förevarande paragraf uppställs som en undantagsregel att bolagsstämma trots fel av ifrågavarande slag kan fatta giltigt beslut, om samtycke därtill ges inte endast av de på stämman närvarande aktieägarna utan av ägarna till samtliga aktier i bolaget. För att aktieägare skall kunna ge sådant samtycke skall han enligt legitimationsregeln i 3 kap. 14 § vara legitimerad såsom aktieägare i förhållande till bolaget. En sådan undantagsregel gäller i själva verket för alla fall då ett bolagsstämmobeslut är behäftat med formella fel eller annars endast rör de nuvarande aktieägarnas rätt. Särregleringen av de nu ifrågavarande formella felen har emellertid skett av praktiska skäl. Det är just vid fel av nu ifrågavarande slag som undantagsregeln har sin största betydelse.

Utan iakttagande av föreskriven kallelsetid och övriga bestämmelser av ifrågavarande slag kan beslut fattas med samtycke av samtliga aktieägare i bolaget. I praktiken förekommer ofta i bolag med få aktieägare att över huvud taget ingen stämma hålls utan beslut antecknas i protokoll som cirkulerar mellan aktieägarna och som undertecknas eller på annat sätt godkänns av dem. Enligt min mening kan en sådan ordning med beslut "per capsulam" godtas såsom likvärdigt med ett i formellt oantastlig ordning tillkommet bolagsstämmobeslut.

Om den ifrågavarande försummelsen beträffande kallelse etc. skulle ha drabbat endast viss eller vissa aktieägare, t. ex. om kallelse inte behörigen tillsänts dem, är deras samtycke tillräckligt för att giltigt beslut skall kunna fattas.

Det är också en allmän regel att formella felaktigheter i fråga om kallelse eller i annat avseende inte gör bolagsstämmobeslut ogiltigt, om det är tydligt att felet inte inverkat på beslutets innehåll. En aktieägare som genom försumlighet av styrelsen inte i rätt tid fått i bolagsordningen föreskriven skriftlig kallelse men infinner sig på stämman och medger att han likväl i rätt tid tagit del av en till annan aktieägare sänd kallelse, kan inte rimligtvis under åberopande av utebliven kallelse motsätta sig att bolagsstämman fattar beslut. Detsamma gäller, om handlingar inte funnits tillgängliga i föreskriven ordning före stämman, men ingen aktieägare har frågat efter dem.

Enligt paragrafen kan bolagsstämman avgöra ärende trots att ärendet inte upptagits i kallelsen, om ärendet enligt bolagsordningen skall förekomma på stämman. Det praktiska fallet är de till ordinarie stämma hörande ärenden som nämnts i 5 § och som också skall vara angivna i bolagsordningen. Men hit kan också höra val av styrelseledamöter och revisorer och eventuellt andra i bolagsordningen angivna ärenden som skall förekomma på ordinarie stämma. Sådana ärenden kan få upptas och avgöras av stämman utan hinder av att de inte angivits

i kallelsen. Bestämmelsen gäller däremot inte andra fel, t. ex. att kallelsen inte skett i rätt tid.

Enligt gällande lag likställs med ärenden som enligt bolagsordningen skall förekomma på ordinarie stämma sådant ärende som "omedelbart föranledes" därav, såvitt gäller frågan om bolagsstämmans rätt att fatta beslut, när föreskrivna kallelseåtgärder m. m. försummats. Bestämmelsen har inte upptagits i förslaget. Någon väsentlig ändring i sak betyder detta dock inte. Om stämman fattar beslut i en fråga och beslutet som en mer eller mindre nödvändig eller självskriven följd kräver beslut i ett därmed sammanhängande ärende eller om frågorna annars står i så nära samband med varandra att de rimligtvis bör behandlas och avgöras samtidigt, kan de ofta i förevarande avseende betraktas som en enhet, dvs. som ett ärende. I sammanhanget erinras om att minoritetens rätt att hos länsstyrelse begära förordnande av revisor och att i vissa bolag påfordra att revisor skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor kan utövas på stämma där revisorsval skall ske, utan att detta behöver anges särskilt i kallelsen, se 10 kap. 1 och 3 §§. På annan stämma kan rättigheterna utövas endast om ärendet på vanligt sätt angivits i kallelsen. Liknande regler gäller beträffande rätten för minoritet att påkalla granskning enligt 10 kap. 14 §.

Liksom enligt gällande rätt kan bolagsstämma beträffande ärende som inte angivits i kallelsen besluta att extra stämma skall sammankallas för behandling av ärendet. Visserligen ger 6 § rätt åt aktieägare med en tiondel av aktiekapitalet eller den mindre del som är angiven i bolagsordningen att påfordra inkallande av extra stämma för visst ärende, men nu förevarande rätt för bolagsstämma att besluta om extra stämma kan vara av betydelse, om inte så stor del av aktiekapitalet som förutsätts för minoritetsrättens utövning är företrädd på stämman eller om den majoritet som på stämman önskar sammankallande av extra stämma inte företräder sådan del av hela aktiekapitalet.

11 §

Paragrafen reglerar val av ordförande på bolagsstämma, upprättande av röstlängd samt protokollföring vid bolagsstämma. Den överensstämmer i stort sett med utredningsförslaget och gällande lag.

I *första stycket* anges att ordförande vid bolagsstämma utses av stämman, om inte annat bestäms i bolagsordningen. Utredningsförslaget föreskriver dessutom att styrelsens ordförande eller den styrelsen särskilt utsett öppnar stämman och leder förhandlingarna till dess ordförande valts. En sådan bestämmelse synes dock överflödig.

Bestämmelserna om val av ordförande på bolagsstämma är alltså dispositiva. Bolagsordningen kan t. ex. ange att styrelsens ordförande skall vara ordförande på stämman. Om inte aktieägarna enas om vem som skall vara ordförande, faller uppgiften att upprätta röstlängd på

den som öppnar stämman. Det förtjänar påpekas att ordförandens utslagsröst kan komma till användning redan när bolagsstämman skall rösta om ändring i röstlängden.

Stämmans ordförande skall enligt *andra stycket* upprätta röstlängd. I röstlängden skall anges närvarande aktieägare, ombud och — vilket innebär en komplettering av utredningsförslaget — biträden med uppgift om hur många aktier och röster var och en företräder vid stämman. Enligt utredningsförslaget skall denna röstlängd tillämpas intill dess stämman beslutat ändring däri. Utredningsförslaget innebär alltså att föreskriften i gällande lag om uttryckligt godkännande av röstlängd ersätts med en ordning enligt vilken den av ordföranden upprättade röstlängden fungerar intill dess bolagsstämman beslutar om ändring i den. Frågan om ändring av röstlängden kan i princip tas upp när som helst under stämmans gång. Befogenhet att ställa förslag härom har varje aktieägare. Det måste enligt utredningen också anses stå ordföranden fritt att såsom hittills underställa bolagsstämman röstlängden för godkännande.

Hovrätten för Västra Sverige anser att röstlängden inledningsvis bör tas upp till beslut på stämman så att eventuella meningsskiljaktigheter därvidlag blir uppklarade innan man börjar gå in på de materiella frågorna. Därmed får också den enskilda aktieägaren vetskap om maktförhållandena på stämman och kan anpassa sitt agerande efter vad han har erfarit. Röstlängdens godkännande bör alltså enligt hovrätten stå kvar som obligatoriskt bolagsstämmoärende. För egen del ansluter jag mig till vad hovrätten för Västra Sverige sålunda anfört. Härtill kommer, som näringslivet påpekar, att om röstlängden när som helst under stämman kan ändras, det lätt kan uppstå tvivel huruvida ett beslut som fattats innan röstlängden har ändrats är giltigt. I mitt förslag är röstlängdens godkännande därför ett obligatoriskt stämmoärende. Detta innebär emellertid inte att röstlängden inte kan ändras under bolagsstämman. Enligt gällande svensk rätt torde bolagsstämmans majoritet kunna göra ändring i röstlängden. Någon skyldighet för bolagsstämman att ändra i röstlängden av den anledningen att aktieägare tillkommer eller avlägsnar sig från stämman torde emellertid inte föreligga.

Aktier som upptas i röstlängden anses som företrädda vid stämman.

Talan mot bolagsstämmans beslut beträffande röstlängden kan föras i samband med att beslut, som fattas i ärende där omröstning sker på grund av röstlängden, klandras.

Bestämmelserna i *tredje stycket* om protokoll vid bolagsstämma ansluter nära till gällande lag. Bestämmelsen i gällande lag om att anteckning skall ske i protokollet om prövning av hur kallelse skett till stämman har emellertid ej upptagits. Någon ändring i praxis torde inte följa därav. Liksom hittills torde det utan uttrycklig bestämmelse stå

klart att bolaget i samband med registreringsanmälan till patentverket är skyldigt att inge vad som fordras för att styrka att kallelse till bolagsstämman utfärdats i behörig ordning.

12 §

I paragrafen ges bestämmelser om den enskilde aktieägarens rätt att få upplysningar av bolagsledningen på bolagsstämma i ärende som skall avgöras på stämman.

Enligt *första stycket* skall styrelsen och verkställande direktören, om aktieägare begär det och styrelsen finner det kunna ske utan väsentligt förfång för bolaget, på bolagsstämma meddela upplysningar angående förhållanden, som kan inverka på bedömandet av bolagets årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärende på stämman.

Frågerätten är begränsad på det sättet att upplysning skall meddelas endast där det kan ske utan väsentligt förfång för bolaget. Näringslivet påpekar att kravet på väsentlighet inte finns i gällande lag. Med anledning härav vill jag framhålla att utredningsförslaget och departementsförslaget kännetecknas av en strävan att öka insynen i bolagens förhållanden. Kravet på väsentlighet skall ses som ett led i denna strävan. Befrielse från informationsplikten inträder därför inte så fort förfång av vad slag som helst kan åberopas. Men förhållandena kan vara sådana att styrelsen inte får lämna upplysningar, varigenom bolagets affärshemligheter skulle yppas för utomstående eller konkurrerande intressen främjas eller som annars skulle vara till väsentligt men för bolaget. Den enskilde aktieägarens intresse måste i så fall stå tillbaka för det samfällda bolagsintresset.

Enligt departementsförslaget liksom enligt utredningsförslaget och gällande lag avser upplysningsplikten även bolagets förhållande till annat bolag i samma koncern. Denna regel gäller alla bolag som ingår i koncernen. Enligt departementsförslaget skall särskild koncernredovisning lämnas av moderbolaget. Självfallet bör då upplysningsplikten för moderbolagets ledning gälla i fråga om koncernredovisningen. Moderbolagets ledning bör också vara skyldig att ge upplysningar om dotterföretagens förhållanden. Särskilda bestämmelser härom har tagits in i paragrafen. Aktieägarnas frågerätt beträffande koncernförhållanden är så till vida begränsad att styrelsen har att i varje särskilt fall pröva, om en begärd upplysning kan lämnas utan väsentligt förfång för det berörda bolaget.

Upplysningsplikten beträffande koncern gäller inte bara moderbolaget och dess aktieägare. Aktieägarna i ett dotterbolag kan alltså på dotterbolagets stämma påkalla sådana upplysningar rörande förhållandet till moderbolaget eller annat dotterbolag som kan lämnas utan väsentligt förfång. Det bör påpekas att i den mån intressegemenskap föreligger mellan olika koncernbolag hänsyn även bör tas till förfång som kan uppkomma för annat koncernbolag och därmed för koncernen.

Kan begärd upplysning lämnas endast med stöd av uppgifter, som inte är tillgängliga på stämman, skall enligt *andra stycket* upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hos bolaget hållas tillgänglig för aktieägarna samt översändas till aktieägare, som begärt upplysningen.

Hovrätten för Västra Sverige ifrågasätter behovet av skriftliga upplysningar. Aktieägares syfte med sin fråga är nämligen som regel att informera och påverka bolagsstämman. Fall då frågor avvisas torde enligt hovrätten vara sällsynta. Lämnas inte svar, är minoritetens intressen tillräckligt tillgodosedda genom rätten att begära minoritetsrevisor eller särskild granskning. Advokatsamfundet anser emellertid att utredningsförslaget på denna punkt är väl avvägt. Jag ansluter mig till sistnämnda uppfattning. Bestämmelserna har f. ö. motsvarighet i gällande lag.

Enligt *tredje stycket* ankommer det på styrelsen att pröva om begärd upplysning kan lämnas på stämman utan väsentligt förfång för bolaget. Har begäran om upplysning riktats till verkställande direktören, är det således styrelsen som har att pröva om upplysningen bör lämnas av denne. Finner styrelsen begärd upplysning inte kunna lämnas utan väsentligt förfång för bolaget skall upplysningen i stället på begäran av aktieägare lämnas till revisorerna för yttrande. Revisorernas yttrande skall endast innehålla uttalande, huruvida den begärda upplysningen lämnats till dem, samt huruvida upplysningen enligt deras mening bort föranleda ändring i revisionsberättelsen eller, beträffande moderbolag, koncernrevisionsberättelsen eller annars ger anledning till erinran. Anser revisorerna detta vara förhållandet, skall de i yttrandet ange den ändring i berättelsen vartill enligt deras mening upplysningen bort föranleda eller den erinran vartill annars upplysningen ger anledning. Styrelsen skall hålla revisorernas yttrande tillgängligt för aktieägarna hos bolaget samt översända det i avskrift till aktieägare, som begärt upplysningen.

Anser aktieägare i motsats till styrelsen att begärd upplysning kan lämnas utan väsentligt förfång för bolaget kan han föra talan inför domstol med yrkande om utlämnande av begärd upplysning.

13 §

I paragrafen ges huvudregeln om den röstmajoritet som fordras för att ett giltigt bolagsstämmobeslut skall föreligga.

Enligt utredningsförslaget utgörs bolagsstämmans beslut av den mening, som fått mer än hälften av de avgivna rösterna. Vid lika röstetal avgörs val genom lottning men andra frågor av stämmans ordförande.

För egen del anser jag att det är riktigt att i andra frågor än sådana som rör val ställa krav på röstmajoritet för beslut. Det betyder att det i fall där fler än två förslag har väckts kan bli nödvändigt att ställa upp voteringsproposition med kontraproposition så att vid den slutliga omröstningen endast två förslag står mot varandra. Några närmare regler om voteringsproposition synes dock knappast nödvändiga.

När det gäller val bör man enligt min mening inte arbeta med systemet med voteringsproposition och kontraproposition. Om valet står mellan flera än två, kan därför en av dem få de flesta rösterna men inte så många som mer än hälften av samtliga avgivna röster. Enligt gällande norsk rätt är emellertid ett val med sådan majoritet giltigt, om ej annat föreskrives i bolagsordningen. Jag menar att detta är en riktig lösning. Jag förordar därför att förfarandet vid val särregleras.

Jag delar utredningens uppfattning att bestämmelserna — med visst undantag som jag strax återkommer till — skall vara dispositiva och alltså kunna ersättas med andra bestämmelser i bolagsordningen. Detta bör framgå av lagtexten.

I enlighet med det anförda föreskrives till en början i *första stycket* att bolagsstämmans beslut utgörs av den mening, som har fått mer än hälften av de avgivna rösterna eller, vid lika röstetal, den mening ordföranden biträder.

Utredningen anför att ordföranden inte deltar i själva omröstningen. Detta torde inte utan vidare vara riktigt. Är ordföranden aktieägare, kan han självfallet rösta för de aktier han innehar. En svårighet uppstår emellertid, om omröstningen är sluten. I så fall kommer det ju oundvikligt att yppas hur han röstar. Men detta strider mot omröstningens karaktär av sluten omröstning. Utredningen förordar därför att man före vidtagandet av sluten omröstning lägger undan ordförandens röstsedel och att sedeln inte kommer till användning med mindre än det visar sig behövligt i händelse av lika röstetal. Detta är emellertid enligt min mening inte någon tillfredsställande lösning. Antag nämligen att ordföranden i egenskap av aktieägare har 2 000 röster samt att vid rösträkningen utan hänsynstagande till dessa röster en marginal mellan avslags- och bifallsrösterna finns som är mindre än 2 000 röster. I sådant fall kan ordföranden såsom aktieägare avgöra utgången ensam och utan att avslöja hur han röstar. Jag finner det därför naturligt att ordföranden röstar, öppet eller slutet, såsom aktieägare tillsammans med övriga aktieägare och att han, när rösträkningen är avslutad, i de undantagsfall när lika röstetal föreligger, öppet förklarar vilken mening han i egenskap av ordförande biträder, även när omröstningen varit sluten.

I stycket föreskrivs vidare på nyss anförda skäl att vid val anses den vald som fått de flesta rösterna. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottdragning, om ej annat föreskrivs i bolagsordningen. I bolagsordningen kan sålunda bestämmas t. ex. att i stället för röstmajoritet skall gälla proportionellt val i närmare angiven ordning. Efter norsk förebild öppnas dessutom möjlighet för bolagsstämman att innan valet påbörjas besluta hur man skall förfara vid lika röstetal.

Enligt *andra stycket* är bestämmelserna i första stycket dispositiva. I stycket görs dock ett undantag härifrån. I fråga om ändring av bolags-

ordningen ställer departementsförslaget för giltigheten av bolagsstämmobeslutet större krav än att det fattas med mer än hälften av de avgivna rösterna, nämligen att röstmajoriteten är större eller att beslutet biträds av aktieägare med viss del av samtliga aktier eller av de på stämman företrädda aktierna, se 14 och 15 §§. I sådana fall kan enligt andra stycket andra punkten bolagsordningen inte minska men däremot skärpa kraven genom att fordra ännu större röstmajoritet eller ställa upp andra villkor t. ex. godkännande av två bolagsstämmor eller av utomstående. I andra fall än som sagts nu kan i bolagsordningen kraven på röstmajoritet både ökas och minskas.

Näringslivet påpekar att det i vissa aktiebolag med spritt ägande förekommer bolagsordningar som innehåller strängare majoritetsregler än de som utredningen föreslår. De problem som kan uppkomma när det gäller ändring av sådana bolagsordningar kommer att behandlas samtidigt med övergångsbestämmelserna.

14 §

I 14 och 15 §§ ges regler om ändring av bolagsordningen.

Beslut om ändring av bolagsordningen fattas enligt *första stycket* förevarande paragraf av bolagsstämma utom i fall som avses i 4 kap. 13 § andra stycket, dvs. när vid nyemission samtliga tecknade aktier ej blir till fullo betalda och registreringsmyndigheten till följd härav skall registrera dels att aktiekapitalet nedsatts med sammanlagda nominella beloppet av de ej betalda aktierna, dels i förekommande fall att bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet ändrats. Motsvarande problem uppstår inte vid konvertering av skuldebrev, eftersom enligt 5 kap. 1 § tredje stycket villkoren för utbyte eller nyteckning av aktier skall bestämmas så att utbyte eller nyteckning kan ske utan att bolagsordningen ändras.

Jag har i avsnitt 13.8 redovisat de bestämmelser om kvalificerad majoritet som finns enligt gällande lag och utredningsförslaget och de skäl som föranleder mig att biträda utredningens förslag. I enlighet härmed föreskrivs i första stycket andra punkten att beslut om ändring av bolagsordningen är giltigt endast om det biträds av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna. Detta är emellertid endast en huvudregel. För vissa ändringsbeslut gäller 15 §.

Regeln innebär att hänsyn har tagits både till storleken av andelen i aktiekapitalet och till den högre rösträtt som kan följa med vissa aktier.

I *andra stycket*, som överensstämmer med gällande lag och utredningsförslaget, föreskrivs följande. Har i bolagsordningen på grund av lag eller annan författning eller efter regeringens medgivande intagits föreskrift, enligt vilken viss bestämmelse inte får ändras utan att regeringen lämnat medgivande därtill, får inte heller sådan föreskrift ändras utan regeringens medgivande.

Bestämmelsen innebär t. ex. att om med regeringens tillstånd i bolagsordningen intagits dels en bestämmelse att viss del av styrelsen utses av statlig myndighet, dels en klausul att denna bestämmelse ej får ändras utan regeringens samtycke, så kan ej denna klausul — och naturligtvis ej heller bestämmelsen — ändras utan regeringens medgivande. Om bolagsstämman beslutar ändring och regeringen ej samtycker, så är ändringsbeslutet ogiltigt och kan ej registreras.

Motsättningsvis torde följa att om bestämmelse och klausul av dylikt innehåll ej motsvarar lagregeln — t. ex. om de tillkommit utan författningsstöd eller regeringens medgivande — så kan bolagsstämman besluta ändring. Då emellertid varje enskild aktieägare har rätt att fordra att bolagsordningens bestämmelser iakttas, blir ett dylikt beslut av bolagsstämman giltigt endast om det biträds av samtliga bolagets aktieägare eller genom underlåten klandertalan vinner laga kraft.

Av stycket framgår att bolagsstämman kan ändra i bolagsordningen intagna bestämmelser som ger tredje man viss rättighet. Det betyder inte i och för sig att tredje mannen inte skulle kunna ha någon rätt i dylikt sammanhang. Bestämmelsen i bolagsordningen kan motsvaras av en obligationsrättsligt giltig utfästelse gentemot tredje man, vars brytande kan medföra skadeståndsskyldighet för bolaget.

Enligt gällande lag får som huvudregel beslut om ändring av bolagsordningen inte verkställas innan registrering skett. Detsamma gäller även enligt *tredje stycket*. Enligt 18 kap. 6 § — som har en motsvarighet i gällande lag — kan emellertid ändring av bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet, maximikapitalet eller minimikapitalet eller om aktiernas nominella belopp registreras endast om registrering samtidigt sker av sådan ökning eller nedsättning av aktiekapitalet, som är nödvändig för att den nya bestämmelsen i bolagsordningen och det registrerade aktiekapitalet fortfarande skall överensstämma. Bestämmelsen förutsätter alltså att vissa verkställighetsåtgärder vidtas innan registrering sker av ändringen i bolagsordningen. En erinran om detta undantag från förbudet mot verkställighet före registrering har införts i förevarande stycke.

15 §

I denna paragraf anges de beslut om ändring av bolagsordningen för vilkas giltighet ställs större krav än enligt 14 §.

Som nämnts i avsnitt 13.8 har gällande lags höga majoritetskrav för vissa ändringar av bolagsordningen i allmänhet reducerats i departementsförslaget och antalet fall då särskild röstmajoritet krävs har minskats. Enligt utredningsförslaget krävs i de i *första stycket* angivna fallen att alla aktieägare lämnar sitt samtycke till ändringen av bolagsordningen. Eftersom detta kan medföra praktiska svårigheter har i departementsförslaget denna regel ändrats så att samtycke krävs av alla vid stämman närvarande aktieägare företrädande 90 % av samtliga

aktier. Anledningen till att så kvalificerad majoritet krävs är att ändringen starkt ingriper i den rätt som tillkommer redan utgivna aktier. Reglerna gäller därför inte för sådana ändringar som endast berör ännu ej utgivna aktier, t. ex. om ändringen i bolagsordningen avser att hembudsförbehåll skall gälla för aktier som utges i framtiden. Att införandet av förbehåll om att vissa aktier skall kunna inlösas i samband med nedsättning av aktiekapitalet endast kan avse vissa senare tillkomna aktier föreskrivs i 6 kap. 8 §.

De fall som enligt detta stycke kräver att ändringsbeslutet biträds av samtliga vid stämman närvarande aktieägare företrädande 90 % av samtliga aktier är följande.

1. Sådan ändring av bolagsordningen att bestämmelse enligt 12 kap. 1 § andra stycket införs eller skärps. En sådan bestämmelse går ut på att bolagets syfte helt eller delvis skall vara annat än att bereda vinst åt aktieägarna antingen så att vinst inte alls skall uppkomma eller så att vinsten och/eller bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning inte skall tillfalla aktieägarna. Bestämmelsen kan ha en mera begränsad räckvidd, t. ex. så att endast en del av vinsten skall tillfalla utomstående och resten aktieägarna.

2. Sådan ändring av bolagsordningen att rätten att förvärva aktier i bolaget inskränks genom förbehåll om hembudsskyldighet enligt 3 kap. 3 §. Samma regel gäller om ett förbehåll av ifrågavarande slag i något avseende skall skärpas.

3. Sådan ändring av bolagsordningen att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas. Denna regel ger uttryck för den viktiga aktiebolagsrättsliga principen att aktierna i ett aktiebolag, i den mån inte annat är bestämt i bolagsordningen, har lika rätt. Avvikelse från denna princip får inte — med det undantag som framgår av tredje stycket — ske utan den mycket kvalificerade majoritet som anges i första stycket. Detsamma gäller i fråga om en rubbning av rättsförhållandet mellan aktier som enligt bolagsordningen har olika rätt. En sådan ändring att de olikaberättigade aktierna blir likaberättigade faller alltså under förevarande punkt.

Enligt *andra stycket,* som i sak överensstämmer med utredningsförslaget, krävs för vissa beslut om ändring i bolagsordningen en majoritet motsvarande två tredjedelar av de avgivna rösterna och 90 % av de på stämman företrädda aktierna.

Enligt gällande lag fordras hög röstmajoritet för beslut rörande ändring av bolagsordningen beträffande bl. a. grunderna för utövande av rösträtt och för fattande av beslut på bolagsstämma. Så vidsträckta undantag från 14 § fordras emellertid inte. Det finns som utredningen framhållit (betänkandet s. 241) knappast mer än ett fall av praktisk betydelse, där en särskild majoritetsregel är påkallad i fråga om ändring beträffande rösträtt och beslut på bolagsstämma. Det gäller sådan

ändring att det antal röster för vilka aktieägare kan rösta på bolagsstämma begränsas.

Enligt 3 § första stycket kan ingen på bolagsstämma rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mer än en femtedel av de på stämman företrädda aktierna. I bolagsordningen kan emellertid intas bestämmelse som avviker härifrån. Sålunda kan som röstmaximum för varje aktieägare genom föreskrift i bolagsordningen bestämmas en lägre kvotdel. Denna möjlighet kan utnyttjas så att en aktieägares inflytande i bolaget väsentligt reduceras. För honom kan ändringen reellt te sig lika betydelsefull som en rubbning i rättsförhållandet mellan aktierna. Med hänsyn härtill föreskrivs i stycket att beslut om sådan ändring av bolagsordningen att det antal aktier för vilka aktieägare kan rösta begränsas är giltigt endast om det biträds av aktieägare med mer än två tredjedelar av de avgivna rösterna och mer än nio tiondelar av de på stämman företrädda röstberättigade aktierna. Bestämmelsen avser naturligtvis också det fallet att en bolagsordning som innehåller bestämmelse att aktieägare får rösta för hela sitt aktieinnehav, ändras så att en begränsning av röstmaximum införs även om denna inte går längre än till de i lagens normalregel angivna, en femtedel av de på stämman företrädda aktierna.

Till andra stycket hör också det fallet att det är fråga om att i bolagsordningen införa bestämmelse att av nettovinsten för räkenskapsåret, efter avdrag av vad som åtgår för täckande av balanserad förlust, mer än som följer av 12 kap. 4 § skall avsättas till reservfond eller annars innehållas. Detsamma gäller i fråga om bestämmelser som på annat sätt avser användningen av bolagets vinst eller dess behållna tillgångar vid dess upplösning, om ej annat följer av första stycket 1.

Utredningsförslaget hänförde till andra stycket det fallet att mer än 10 % av nettovinsten skall avsättas till reservfond. Den ändring som på den punkten gjorts i departementsförslaget sammanhänger med att departementsförslaget innehåller regler om obligatorisk avsättning till reservfond.

Bestämmelsen i första stycket 1 avser, som tidigare nämnts, införande av bestämmelse i bolagsordningen, varigenom bolagsverksamhetens syfte ändras så att vinst eller tillgångar vid upplösning av bolaget skall helt eller delvis tillfalla utomstående eller att bolagets verksamhet skall drivas så att ingen eller endast viss begränsad vinst uppstår. Första stycket 1 gäller däremot inte, om i bolagsordningen skall införas en bestämmelse som t. ex. avser att viss del av årsvinsten skall för bolagets konsolidering avsättas till reservfond eller annars innehållas eller att utdelningen inte skall överstiga visst belopp eller att vid bolagets upplösning bolagets tillgångar skall fördelas mellan aktieägarna på annat sätt än efter deras aktieinnehav. Detta regleras uteslutande i andra stycket.

Andra stycket är även tillämpligt, om aktiernas rätt till utdelning skall begränsas till viss procent av deras nominella värde. Vidare gäller detta stycke vid sådan ändring av bolagsordningen att en bestämmelse enligt 12 kap. 1 § andra stycket, att bolagets verksamhet helt eller delvis skall ha annat syfte än att bereda vinst åt aktieägarna, skall ändras på annat sätt än genom att bestämmelsen utvidgas att omfatta större del av vinsten eller tillgångarna än förut. Ändringen kan t. ex. avse det ändamål vartill vinst skall användas som enligt bestämmelsen inte skall tillfalla aktieägarna.

Tredje stycket innehåller viktiga undantag från majoritetsreglerna i första och andra styckena.

Utredningen föreslår att om ändring som avses i första och andra styckena endast försämrar viss eller vissa aktiers rätt, det utöver beslut enligt 14 § samtycke fordras endast av ägarna till dessa aktier. Försämras helt aktieslags rätt, fordras utöver beslut enligt 14 § samtycke endast av ägare till mer än hälften av detta aktieslag och mer än nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag.

Om sålunda de i första och andra styckena angivna ändringarna av bolagsordningen endast medfört en försämring av vissa aktiers rätt, t. ex. att förbehåll om hembudsskyldighet enligt 3 kap. 3 § skall gälla endast vissa aktier, så kan ändringen beslutas av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna, om samtycke lämnas av ägarna till de aktier vilkas rätt försämras. I den föreskrivna tvåtredjedelsmajoriteten inräknas de aktieägare som lämnat det erforderliga samtycket.

För egen del är jag tveksam beträffande utredningens krav på att samtliga ägare av aktier vilkas rätt försämras skall lämna sitt samtycke till ändringen av bolagsordningen. Det kan bli svårt att genomföra erforderliga ändringar i bolagsordningen, om ett så högt krav uppställs. Mitt förslag innebär därför att det för sådan ändring i bolagsordningen som anges i första stycket räcker, om samtycke lämnas av dels aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna, dels samtliga vid stämman närvarande ägare av de aktier som sålunda berörs av ändringen, under förutsättning att ägarna företräder nio tiondelar av samtliga sådana aktier i bolaget.

Försämras helt aktieslags rätt, fordras enligt departementsförslaget förutom samtycke av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna samtycke av ägare till hälften av det aktieslag vars rätt sålunda försämras och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag.

Om en ändring i vissa fall kan medföra försämring av ett aktieslags rätt och under andra förhållanden försämra ett annat aktieslags rätt, skall de här givna bestämmelserna tillämpas på båda aktieslagen.

Enligt 3 kap. 1 § andra stycket kan i bolagsordningen bestämmas att

aktier av olika slag skall finnas eller kunna utges. Sådan bestämmelse skall, om aktierna inte skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar eller vinst, ange den företrädesrätt som tillkommer aktieägarna vid ökning av aktiekapitalet enligt 4 kap. och emission av skuldebrev enligt 5 kap. Om ett helt nytt aktieslag skall utges, krävs därför en ändring av bolagsordningen som anger företrädesrätten till dessa nya aktier. Om beslutet rörande sådan ändring innebär att visst aktieslags rätt försämras, krävs enligt förevarande stycke att samtycke ges av ägare till hälften av det aktieslag vars rätt försämras och att de representerar nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag och allt under förutsättning att den erforderliga tvåtredjedelsmajoriteten enligt 14 § uppnås.

Svenska revisorsamfundet påpekar att vid vissa ändringar av bolagsordningen gällande lag ger rätt åt aktieägare som röstat mot beslutet att påkalla att hans aktier inlöses av dem som röstat för beslutet. Dessa regler bör enligt samfundets mening behållas, eftersom de underlättar en ofta önskvärd koncentration av aktieinnehavet på färre och mot styrelsens politik mera lojala ägare. För egen del biträder jag utredningens uppfattning att det inte finns anledning att behålla dessa bestämmelser.

16 §

Paragrafen innehåller en s. k. generalklausul: bolagsstämma får inte fatta beslut som är ägnat att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare. Motiven för bestämmelsen har jag redovisat i prop. 1973: 93 (s. 83). Motsvarande bestämmelse gäller för styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget enligt 8 kap. 13 § första stycket.

17 §

Paragrafen innehåller regler om talan mot bolagsstämmobeslut. Den överensstämmer i sak med utredningens förslag.

Sådan talan går ut på att beslutet på grund av att det inte tillkommit i laglig ordning eller på grund av att det till sitt innehåll är rättsstridigt skall förklaras ogiltigt eller ändras. Liksom enligt gällande lag dras en gräns mellan de fall då klandertalan mot bolagsstämmas beslut på grund av något fel i fråga om beslutets tillkomst eller innehåll måste väckas inom viss tid för att klanderrätten inte skall upphöra och beslutet därigenom blir giltigt, och de fall då lagen inte fastställer någon tid för talan mot beslutet. De sistnämnda fallen brukar betecknas som nullitetsfall. Inte heller i sådana fall kan emellertid ogiltigheten alltid göras gällande hur länge som helst. Längre tids passivitet från aktieägarnas sida kan enligt allmänna rättsregler ha den verkan att de förlorar sin rätt att föra talan mot beslutet.

Första stycket

Enligt stycket kan, om bolagsstämmobeslut inte tillkommit i behörig ordning eller annars strider mot denna lag eller bolagsordningen, talan mot bolaget om upphävande eller ändring av beslutet föras av aktieägare eller av styrelse, styrelseledamot eller verkställande direktör.

En förutsättning är således att ett bolagsstämmobeslut föreligger, även om det är behäftat med mer eller mindre svåra fel i formellt eller materiellt avseende. En sammankomst som några aktieägare håller utan att aktieägarna i allmänhet kallats kan inte anses som bolagsstämma och vid sammankomsten fattade beslut är inte bolagsstämmobeslut, även om de avser bolagets angelägenheter och av de agerande betecknas som bolagsstämmobeslut. Skillnaden mellan ett sådant beslut och ett bolagsstämmobeslut, som är en nullitet, har i allmänhet ingen praktisk betydelse. En nullitetstalan enligt förevarande stycke skiljer sig i regel inte från den talan som enligt allmänna processrättsliga regler kan föras för att få fastställt att ett beslut på sammankomst av nyssnämnt slag inte har verkan av bolagsstämmobeslut. Dock torde rätten i en sådan fastställelseprocess inte, såsom när det gäller talan enligt förevarande stycke, kunna ändra beslutet.

Liksom enligt gällande lag kan enligt stycket talan föras mot ett beslut som är formellt felaktigt, dvs. felaktigt i fråga om tillkomstsättet. Talan kan också föras mot beslut som är behäftat med materiellt fel därigenom att det strider mot aktiebolagslagen eller bolagsordningen. Beslut som strider mot annan lag har lämnats utanför lagtexten. Det är klart att ett beslut som går ut på någon kriminell eller mot goda seder stridande åtgärd alltid är ogiltigt. Den omständigheten att ett bolagsstämmobeslut strider mot vanlig civillag, t. ex. ett beslut att inte fullgöra en åtagen varuleverans medför däremot inte att beslutet i och för sig blir ogiltigt. En annan sak är att bolaget kan bli skadeståndsskyldigt.

Berättigade att föra talan är, liksom enligt gällande lag, aktieägare, styrelsen, styrelseledamot och verkställande direktör. När lagen säger att talan kan föras av aktieägare är förutsättningen att han verkligen äger aktie och att han enligt 3 kap. 14 § är legitimerad såsom aktieägare när talan väcks och så länge han för talan. Däremot krävs ej att han är aktieägare och legitimerad såsom sådan när beslutet fattats. Än mindre behöver han alltså ha deltagit i den stämma där beslutet fattades. Att en aktieägare röstat för ett bolagsstämmobeslut betyder i och för sig inte att han förlorat rätten att klandra beslutet. Frågan under vilka förutsättningar han kan anses ha tyst eller uttryckligen avstått från talerätten får överlämnas till rättstillämpningen.

Även beträffande styrelseledamot och verkställande direktör gäller att de måste inneha sitt uppdrag när de väcker talan och så länge de för talan. Vid avgörande om talan skall väckas eller ej handlar de

under samma skyldighet mot bolaget att iaktta dettas intressen som annars vid utövande av sitt uppdrag som styrelseledamot eller verkställande direktör. De har alltså talerätten framför allt i bolagets intresse. Detta innebär bl. a. att de i vissa fall kan anses skyldiga att väcka klandertalan (jfr vad som anförts vid 8 kap. 13 §).

I gällande lag finns bestämmelser om minoritetens rätt till klandertalan, om bolagsstämma inte i enlighet med framställt minoritetsyrkande om utdelning fattar beslut om den utdelning minoriteten har rätt till. Uttrycklig bestämmelse härom har inte upptagits i utredningens eller mitt förslag. Om bolagsstämman fattar annat beslut rörande utdelningen än minoriteten krävt och haft rätt att kräva, så strider detta beslut mot aktiebolagslagen och kan klandras av var och en som har klanderrätt enligt förevarande paragraf. Vid bifall till sådan klandertalan ändrar domstolen bolagsstämmans beslut så att utdelning förklaras skola ske med lagenligt belopp i enlighet med minoritetens yrkande.

I gällande lag finns vidare särskilda bestämmelser om prövning av bolagsstämmans beslut om arvode åt styrelseledamot, revisor eller tjänsteman i bolaget eller eljest åt någon för fullgörande av honom meddelat uppdrag. Även denna bestämmelse saknar motsvarighet i mitt förslag. Sådana arvoden brukar i praktiken inte bestämmas av bolagsstämman utan av styrelsen. I den mån arvode som bestäms av bolagsstämma är s. k. förtäckt utdelning kan varje aktieägare klandra beslutet. Även de i 8 kap. 13 § första stycket och 9 kap. 16 § upptagna generalklausulerna kan tänkas komma i tillämpning beträffande ett arvode av ifrågavarande slag.

Andra stycket

Utredningen. Enligt utredningsförslaget skall talan väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Försummas det, är beslutet gällande. En längre klandertid gäller emellertid i vissa fall. Beslutet blir inte gällande när aktieägare, som väckt talan först efter tre månader men inom två år från beslutet, haft skälig anledning till dröjsmålet och på grund härav samt med hänsyn till omständigheterna i övrigt beslutets giltighet skulle medföra uppenbar obillighet.

Remissyttrandena. Den särskilda bestämmelsen om att bolagsstämmobeslut kan klandras även efter den normala klandertiden av tre månader anser *näringslivet* föra onödigt långt. I särskilda fall skulle ett bolag kunna tvingas att låta ekonomiskt betydelsefulla åtgärder anstå under en avsevärd tid, om bolaget vill vara helt säkert på att åtgärderna inte skall kunna angripas genom klander. Härtill kommer att aktieägarnas rent personliga situation synes ha betydelse vid tillämpningen av bestämmelsen. Sådana förhållanden är emellertid i regel okända för bolaget. Bolaget kan alltså inte bilda sig en säker uppfattning om sitt rättsläge. Som bestämmelsen har utformats skulle den kunna leda till

långvariga processer. Under den tid processen pågår skulle betydelsefulla åtgärder i bolagets verksamhet kanske få inhiberas. Den särskilda klandermöjligheten skulle också till följd av den vaga utformningen av bestämmelsen härom kunna utnyttjas i chikanöst syfte. Att bestämmelsen inte fordras såvitt gäller börsnoterade bolag synes näringslivet uppenbart. I andra bolag får de aktieägare som önskar öva inflytande på bolagets förvaltning förutsättas ha sådan kontakt med bolaget att en så lång klanderfrist som den normala på tre månader är fullt tillräcklig även i de fall som avses med den särskilda undantagsregeln. Den som under flera månaders tid är ur stånd att själv sköta sina rättsliga angelägenheter måste regelmässigt få sina intressen bevakade på annat sätt. Näringslivet föreslår därför att den särskilda bestämmelsen får utgå.

Advokatsamfundet anser dock att bestämmelsen utgör en lämplig avvägning mellan bolagets och aktieägarens intressen.

Föredraganden. För egen del vill jag erinra om att syftet med regler om preskription av rätten att föra klandertalan mot bolagsstämmobeslut är att klarhet inom en kortare tid efter beslutets fattande skall finnas i frågan huruvida beslutet är gällande eller inte. Huvudregeln bör under alla omständigheter vara att talan skall väckas inom tre månader från beslutet.

En så lång klandertid som två år är ägnad att skapa ett osäkerhetstillstånd som kan vara till nackdel för bolaget. Den av utredningen föreslagna tvåårsregeln kan, som näringslivet framhållit, utnyttjas i chikanöst syfte. Jag är inte övertygad om att skälen för tvåårsregeln är så starka att den likväl bör införas. Jag förordar att regeln att talan skall väckas inom tre månader från beslutet inte förses med något undantag. Stycket har utformats i enlighet härmed.

Följden av att talan icke väcks inom föreskriven tid anges i stycket vara att rätten till talan är förlorad.

Tredje stycket

I stycket regleras frågan i vilka fall beslut som strider mot aktiebolagslagen eller bolagsordningen blir klanderbara och när de blir nullitet. Medan gällande lag besvarar frågan genom att ange vilka beslut som är endast klanderbara innebär förslaget en uppräkning av de fall där ett beslut är en nullitet. De i stycket angivna nullitetsfallen är följande.

1. När beslutet är sådant att det inte lagligen kan fattas ens med alla aktieägares samtycke.

I sak motsvarar denna bestämmelse regeln i gällande lag att ett beslut är klanderbart när det kränker endast aktieägares rätt. Om kränkningen endast drabbar aktieägare — varmed menas personer som vid tiden för beslutet är aktieägare — kan det fattas med samtycke av dem

alla. De centrala regler i aktiebolagsrätten som avser att skydda andra än dessa aktieägare, dvs. blivande aktieägare, borgenärer, anställda och andra som har rättigheter mot bolaget, är tvingande så att de inte får åsidosättas ens med enhälligt beslut av samtliga aktieägare. Det gäller framförallt regler som har till syfte att upprätthålla det bundna kapitalet. Hit hör också tvingande regler beträffande bolagets organisation såsom organens sammansättning samt deras befogenheter och skyldigheter m. m. Ett beslut som strider mot dessa regler kan därför inte bli giltigt genom att det inte klandras inom den i lagen angivna klandertiden. Lagen anger inte närmare vilka regler som på nu angivet sätt är tvingande. Det är en uppgift för rättstillämpning och doktrin.

2. När samtycke till beslutet krävs av alla eller vissa aktieägare och sådant samtycke inte givits.

Det är här fråga om samtycke av alla aktieägarna eller av de aktieägare på vilkas rätt beslutet inkräktar. Det kan anmärkas att enligt mitt förslag lagen inte i något fall för ändring av bolagsordningen kräver samtycke av alla aktieägare. Sådana krav kan emellertid finnas i bolagsordningen, jfr 13 §.

Lagrummet avser inte sådana fall då lagen kräver att ett beslut biträtts av aktieägare som representerar en del av hela aktiekapitalet eller av de på stämman företrädda aktierna eller av ägare till viss del av visst aktieslag eller av viss del av de på stämman företrädda aktierna av detta slag.

Enligt gällande lag gäller inte klanderpreskription, om vid bolagsstämmobeslut, som skall anmälas för registrering, i aktiebolagslagen eller bolagsordningen upptagna föreskrifter om särskild röstmajoritet inte iakttagits. Ett sådant beslut blir, fastän klandertalan inte instämts, inte gällande i annat fall än om registrering av beslutet ägt rum i strid med vad som bort ske. Denna bestämmelse har, i enlighet med den av utredningen intagna ståndpunkten, inte upptagits i förslaget. Detta innebär bl. a. att beslut om ändring av bolagsordningen, som inte går in under de särskilt angivna nullitetsfallen, blir giltiga även när föreskriven röstmajoritet ej uppnåtts, om de inte klandras inom föreskriven tid. De skall alltså då registreras. Motivet härför är att ovisshet om giltigheten av sådana för företagen mycket viktiga beslut kan vålla svåra olägenheter för företagens verksamhet.

3. När kallelse till stämman inte skett eller de för bolaget gällande bestämmelserna om kallelse väsentligen eftersatts.

Gällande lag innehåller ingen motsvarande bestämmelse. Men det är otvivelaktigt att grövre fel i kallelsen till bolagsstämma kan ha starkare effekt än att göra på stämman fattade beslut klanderbara. Förevarande punkt i förslaget avser endast att ge en riktlinje för frågans bedömning. Frågan huruvida i det särskilda fallet brister i kallelsen innebär att kallelsereglerna väsentligen eftersatts kan naturligtvis vara

svår att avgöra. Fel kan bestå i att kallelse inte skett inom den tid, som anges i 9 § första stycket och bolagsordningen, eller i den form som föreskrivits i nämnda paragraf andra stycket och bolagsordningen. Att fel i kallelsen förlorar sin betydelse, om samtliga aktieägare eller de aktieägare som berörs av beslutet samtycker till att beslutet på stämman ändå fattas framgår av 10 §.

Näringslivet framhåller att det är väsentligt att mindre avvikelser från kallelseföreskriften bara leder till klanderbarhet och att större brister inte ger nullitet, om bolaget, trots att kallelseföreskrifterna inte har iakttagits till fullo, dock har gett aktieägarna rimlig möjlighet att uppmärksamma stämman och komma tillstädes vid denna. Hovrätten för Västra Sverige anser det tvivelaktigt, om väsentliga brister i kallelsen alltid medför nullitetsverkan.

Dessa remissinstanser synes närmast beröra frågan vad som skall fordras för att kallelsereglerna eftersatts väsentligt. I väsentlighetskravet ligger till en början att det inte endast varit frågan om mindre brister i kallelseförfarandet. Större brister lär emellertid inte alltid medföra nullitet. Har aktieägarna — och inte bara vissa av dem — trots allt fått rimliga möjligheter att delta i stämman, bör nullitetsverkan inte anses ha uppkommit. Frågan huruvida i det särskilda fallet brister i kallelsen innebär att kallelsereglerna väsentligen eftersatts får dock överlämnas till rättstillämpningen.

Varken förslaget eller gällande lag innehåller bestämmelser om att andra formfel än sådana som rör kallelse till bolagsstämma kan ha starkare verkan än att beslutet blir klanderbart. I regel kan andra formella fel, t. ex. att en eller annan behörig aktieägare förvägras rösträtt på stämman eller att någon obehörig tillåts att rösta, blott medföra klanderbarhet. Men om t. ex. på en inkallad bolagsstämma ett stort antal utomstående personer tillåtits delta i och avgöra omröstning, kan omröstningen knappast anses resultera i bolagsstämmobeslut och i varje fall blir det inte genom underlåten klandertalan ett giltigt beslut.

I fråga om formella fel gäller att ett sådant inte gör beslutet ogiltigt eller klanderbart, om det är tydligt att felet inte inverkar på beslutet. Likaså blir ett begånget fel utan betydelse, om den som berörs av felet är närvarande på stämman och uttryckligen eller tyst samtycker till att beslut fattas. Även ett efter stämman givet sådant samtycke får anses ha denna verkan.

Fjärde stycket

Enligt stycket gäller dom varigenom bolagsstämmans beslut upphävs eller ändras även för de aktieägare som inte instämt talan. Rätten kan ändra bolagsstämmans beslut endast om det kan fastställas vilket innehåll beslutet rätteligen borde ha haft. Är bolagsstämmans beslut sådant som enligt denna lag skall anmälas för registrering och har det upphävts

eller ändrats genom dom som vunnit laga kraft eller har genom beslut under rättegången förordnats att bolagsstämmans beslut inte får verkställas, skall rätten underrätta registreringsmyndigheten för registrering.

Stycket har motsvarighet i gällande lag. Vid underrättelsen om upphävande eller ändring av bolagsstämmobeslut bör fogas domstolens beslut med lagakraftbevis. Det bör ankomma på regeringen att meddela bestämmelser härom.

18 §

Om styrelsen vill väcka talan mot bolaget skall enligt *första stycket* bolagsstämma sammankallas för val av ställföreträdare att föra bolagets talan i tvisten. Enligt gällande lag och utredningsförslaget anses stämning delgiven då den blivit föredragen vid stämman. Det naturliga är emellertid att stämning delges den på bolagsstämman särskilt valde ställföreträdaren. Departementsförslaget har denna innebörd. Självfallet kan delgivning ske med behörigt ombud för ställföreträdaren.

Förbehåll i bolagsordningen att tvister mellan bolaget och styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör, likvidator eller aktieägare skall hänskjutas till skiljemän har enligt *andra stycket* samma verkan som skiljeavtal. Begär styrelsen tillämpning av förbehållet, äger första stycket motsvarande tillämpning. Det innebär att bolagsstämma skall sammankallas för val av ställföreträdare att föra bolagets talan vid tvisten. Yrkandet om skiljemannaförfarande delges med den särskilt valde ställföreträdaren eller hans behöriga ombud.

Är fråga om klandertalan av styrelsen mot bolagsstämmas beslut, gäller tidsfristen i 17 § andra stycket. Enligt nämnda stycke skall ansökan om stämning göras hos rätten inom tre månader från dagen för beslutet. Denna regel kan inte tillämpas i fråga om skiljemannaförfarande. I stället föreskrivs i tredje punkten av förevarande stycke att i fråga om klandertalan av styrelsen mot bolagsstämmas beslut har styrelsen bevarat sin rätt till talan, om den inom den i 17 § andra stycket angivna klandertiden utlyst bolagsstämma enligt första stycket.

10 kap. Revision och särskild granskning

1 §

Paragrafen innehåller regler om utseende av revisor. Den överensstämmer med utredningens förslag.

Bolagsstämman väljer enligt *första stycket* revisorer för tid och till antal som anges i bolagsordningen, jfr 2 kap. 4 § 6. Skall flera revisorer utses, kan i bolagsordningen bestämmas att en eller flera av dem, dock inte alla, skall utses i annan ordning. Stämman kan utse en eller flera suppleanter.

I motsats till gällande lag kan alltså i bolagsordningen, oavsett aktie-

kapitalets storlek, fritt bestämmas antalet revisorer. Likaså i motsats till gällande lag gäller inte någon maximitid för revisors uppdrag. I bolagsordningen kan således föreskrivas att revisorsuppdraget gäller för obestämd tid, dvs. till dess ny revisor väljs.

Liksom enligt gällande lag kan i bolagsordningen bestämmas att en eller flera revisorer, dock inte alla, skall tillsättas av annan än bolagsstämma, t. ex. staten, kommun eller de anställda eller ägarna till visst aktieslag eller viss aktieägareminoritet. Av den kompetensfördelning mellan olika bolagsorgan som lagen gör framgår att styrelse eller verkställande direktör inte kan ges rätt att utse revisor.

Enligt gällande lag skall väljas lika många revisorssuppleanter som revisorer. Denna bestämmelse har inte upptagits i förslaget. Föreningen auktoriserade revisorer framhåller att när revisionsbolag har utsetts till revisor anledning saknas att utse suppleant. I andra fall torde suppleant i regel böra utses eftersom man annars vid förfall för den utsedde revisorn skulle vara tvungen att sammankalla extra bolagsstämma för att välja ersättare. Mot den bakgrunden framstår det enligt föreningen som naturligt att i lagen föreskriva att revisorssuppleant skall utses när revisionsbolag inte har utsetts till revisor. För egen del ansluter jag mig dock till utredningens uppfattning att det är onödigt att genom bestämmelse i lagen binda stämman i fråga huruvida revisorssuppleanter skall utses och till vilket antal. Stämman avgör alltså denna fråga. Hinder föreligger emellertid inte för att i bolagsordningen inta bestämmelse om revisorssuppleanter.

Beträffande suppleanter skall i tillämpliga delar gälla vad i lagen sägs om revisorer. Detta gäller om tillsättande och entledigande, om mandattid och kvalifikationer. Om revisor enligt lagen skall vara auktoriserad, skall detta givetvis även gälla i fråga om suppleant för honom.

I gällande lag finns bestämmelser om en proportionell metod vid bolagsstämmans val av revisorer. Detta ganska komplicerade system har inte bibehållits i förslaget. I stället tillerkänns enligt *andra stycket* en minoritet med en tiondel av samtliga aktier eller en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna rätt att påkalla att länsstyrelsen skall utse en revisor att med övriga revisorer delta i revisionen. Stycket ersätter även bestämmelsen i gällande lag om minoritetsrevisor, som kan utses att fungera tillsammans med de av bolagsstämman utsedda revisorerna.

Kommerskollegium tar upp regeln att minoritet som representerar en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna kan genomdriva beslut om tillsättande av revisor genom länsstyrelsens försorg. En överväldigande majoritet av de på stämman företrädda aktierna innehas i de större bolagen ofta av en eller ett fåtal ägare. Om regeln skall kunna ge något skydd åt de mindre aktieägarna, bör kravet beträffande företrädda aktier enligt kollegiet sänkas, förslagsvis till en femtedel. Även länsstyrelsen i Malmöhus län anser att kvotdelen en tredjedel är alltför högt

tilltagen. För egen del menar jag att bestämmelserna om minoritetsrevisor främst har betydelse i fråga om mindre bolag som inte är skyldiga att ha kvalificerad revision. I sådana bolag torde det inte vara så svårt att vid behov uppnå en tiondel av samtliga aktier, vilket ofta är omöjligt i stora bolag. För de större bolagens del är, som nyss antyddes, skyddsbehovet inte lika framträdande. Jag har därför inte funnit anledning att jämka den av utredningen föreslagna tredjedelsregeln.

Minoritetsrätten enligt stycket kan endast utövas genom att förslag därom väcks antingen på stämma där revisorsval skall ske eller på stämma där frågan enligt kallelsen skall tas upp. Det betyder att den i 9 kap. 6 § angivna minoriteten — ägare till en tiondel av samtliga aktier eller den mindre del som kan vara bestämd i bolagsordningen — kan påkalla extra stämma för att framställa förslag om utseende av revisor. Enskild aktieägare kan vidare enligt 9 kap. 7 § få möjlighet att väcka förslaget vid stämma som skall hållas för annat ändamål, om han skriftligen framställer yrkande därom i så god tid att ärendet kan tas upp i kallelse till stämman. Däremot kan förslaget inte väckas på en för annat ändamål utlyst extra stämma utan att ärendet angivits i kallelsen.

Har erforderlig minoritet på stämman biträtt förslaget, kan minoriteten eller varje enskild aktieägare hos länsstyrelsen göra framställning om förordnande av revisor.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser att aktieägareminoriteten bör ha inflytande på valet av minoritetsrevisor, eftersom personvalet har stor betydelse för att minoritetens intressen skall bli vederbörligen tillgodosedda. Länsstyrelsen anser därför att den av minoriteten föreslagna personen skall förordnas till revisor, om han är lämplig och särskilda skäl inte talar däremot. Jag ansluter mig till den uppfattningen. Någon uttrycklig bestämmelse härom erfordras dock inte.

Den som gör framställning hos länstyrelsen skall givetvis visa att förutsättningarna för tillsättande av en revisor föreligger. Länsstyrelsen skall även höra styrelsen som kan tänkas ha synpunkter på personvalet.

En av länsstyrelsen förordnad revisor ingår i det ordinarie revisionsorganet, men han tjänstgör endast t. o. m. ordinarie stämma under nästa räkenskapsår. Om val av revisor inte skall äga rum på denna stämma, måste minoriteten enligt 9 kap. 7 § begära att få frågan om nytt förordnande för revisor behandlad vid bolagsstämman så att ärende om sådant förordnande kan tas upp i kallelsen till stämman.

Länsstyrelsen kan förordna endast en revisor för tjänstgöringsperioden. Det betyder att förordnande av ny revisor inte kan meddelas förrän den förre avgått. Enligt 5 § andra stycket kan revisor som utsetts av länsstyrelsen entledigas av denna men däremot självfallet inte av bolagsstämman.

Revisor som utses av annan än bolagsstämman enligt bestämmelse i bolagsordningen eller förordnas av länsstyrelsen fyller samma funk-

tion som en av bolagsstämman utsedd revisor och har rätt till arvode av bolaget.

2 §

Enligt *första stycket* skall revisor vara svensk medborgare och bosatt i Sverige, om ej annat för särskilt fall förordnas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara revisor. Kraven på svenskt medborgarskap och bosättning i riket har jag motiverat i avsnitt 13.7.

I *andra stycket* uppställs såsom ett allmänt kvalifikationskrav att revisor skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamheter fordras för uppdragets fullgörande. Regeln är sanktionerad endast på det sättet att om bolagsstämman till revisor utser någon som inte fyller de i stycket upptagna kompetenskraven, bolagsstämmans beslut kan klandras.

I *tredje stycket* ges bestämmelser om revisionsbolag. Bestämmelserna har jag motiverat i avsnitt 13.7. I enlighet härmed föreskrivs i stycket att till revisor kan även utses auktoriserat eller godkänt revisionsbolag. Vid tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel likställs auktoriserat revisionsbolag med auktoriserad revisor och godkänt revisionsbolag med godkänd revisor. Bolag som utses till revisor skall till styrelsen för det bolag som revisionen avser anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. Den huvudansvarige skall vara, i auktoriserat revisionsbolag auktoriserad revisor och i godkänt revisionsbolag auktoriserad eller godkänd revisor. Bestämmelserna om jäv och om revisors rätt och skyldighet att närvara vid bolagsstämma tillämpas även på den huvudansvarige.

Särskild föreskrift om skadeståndsansvar när revisionsföretag är revisor har upptagits i 15 kap. 2 § andra stycket.

Till revisor i dotterföretag bör enligt *fjärde stycket,* om det kan ske, utses minst en av moderbolagets revisorer. Bestämmelsen har motsvarighet i gällande lag. Bestämmelsens syfte är att ge moderbolagets kontrollorgan kännedom om dotterföretagens förhållanden, vilket uppenbarligen är av stor betydelse för möjligheten att bedöma moderbolagets och koncernens ställning, resultat och förhållanden i övrigt. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser att det bara i absoluta undantagsfall bör komma i fråga att inte åtminstone en revisor är gemensam för moder- och dotterbolag. Länsstyrelsen föreslår att stycket omformuleras så att till revisor i dotterbolag skall utses minst en av moderbolagets revisorer, om inte särskilda omständigheter påkallar annat. För egen del ansluter jag mig till utredningens uppfattning att regeln inte kan göras ovillkorlig beroende på att dotterföretagen kan vara både många och spridda varigenom praktiska svårigheter kan uppkomma för moderbolagets re-

visorer att fullgöra revisionsuppdrag i alla dotterföretagen. Dessutom kan utländsk lagstiftning lägga hinder i vägen, om det är fråga om ett dotterföretag i utlandet.

Om ej gemensamma revisorer lämpligen kan ordnas, är det självfallet angeläget att moderbolagets revisorer på annat sätt, framför allt genom nära samarbete med revisorerna i dotterföretagen, skaffar sig erforderlig kännedom om dotterföretagen.

I paragrafen används uttrycket "dotterföretag" i stället för det av utredningen använda uttrycket "dotterbolag". Ändringen sammanhänger med den avfattning reglerna om koncerner fått i departementsförslaget (1 kap. 2 §). Självfallet blir regeln inte tillämplig på dotterföretag som drivs i en juridisk form som inte medför skyldighet att ha revisor, t. ex. handelsbolag.

3 §

I paragrafen föreskrivs att bolagsstämman i vissa bolag skall utse minst en revisor med en i viss ordning fastställd kompetens.

I *första stycket* föreskrivs sålunda att om bolagets bundna egna kapital uppgår till lägst 1 milj. kr., minst en av bolagsstämman utsedd revisor skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

I *andra stycket* ges bestämmelser om när auktoriserad revisor skall utses. Bestämmelserna i första och andra styckena har motiverats i avsnitt 13.7.

Den balansomslutning som är relevant i förevarande sammanhang avser de redovisade tillgångsvärdena med avdrag för eventuellt redovisade passivposter för värdeminskning, varulagerreserv, ackumulerade överavskrivningar etc. Ett bolags skyldighet att använda auktoriserad revisor bör nämligen inte inträda bara därför att bolaget genom att på balansräkningens passivsida uppta belopp, som kunnat avdras på tillgångssidan, kommer att redovisa ett tillgångsvärde som överstiger 1 000 basbelopp. I lagtexten har därför orden "tillgångarnas nettovärde" använts.

Jag vill tillägga att det vid tillämpningen av basbeloppsregeln är avgörande vad basbeloppet uppgick till den sista månaden av de två senaste räkenskapsåren för vilka balansräkning fastställts.

Medeltalet anställda bör lämpligen beräknas enligt de schabloner som tillämpas vid den årliga redovisningen till riksförsäkringsverket för beräkning av ATP-avgifter.

I avsnitt 13.7 motiveras också dispensmöjligheten enligt *tredje stycket* från skyldigheten att förordna auktoriserad revisor. Dispensmöjlighet finns inte i fråga om bolag vars aktier eller skuldebrev är noterade på fondbörs eller på fondhandlarlistan.

I *fjärde stycket* görs skyldigheten att utse auktoriserad revisor och möjligheten att erhålla dispens från denna skyldighet tillämplig i kon-

cernförhållanden. Stycket innebär att om koncernen i sin helhet är så stor som anges i andra stycket, moderbolaget är skyldigt att ha kvalificerad revision med möjlighet till dispens från skyldigheten att anlita auktoriserad revisor.

Enligt *femte stycket* skall i annat bolag än som enligt första, andra och fjärde styckena är skyldiga att ha kvalificerad revisor, sådan revisor utses, om ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det. Stycket har hämtats från utredningsförslaget som i sak överensstämmer med gällande lag.

Minoritetens begäran skall göras på bolagsstämma där revisor skall utses. Någon förhandsanmälan om att sådan begäran kommer att framställas behövs inte. Med stämma där revisor skall utses menas antingen ordinarie stämma där revisorer normalt utses, eller stämma som i behörig ordning utlysts för val av ny ordinarie revisor då hittillsvarande revisor avgår. Däremot kan minoriteten inte begära utlysande av extra stämma för att få ordinarie revisor ersatt med en auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

Minoritetens rätt innebär inte en rätt att själv välja revisor utan endast att kräva att bolagsstämma skall välja kvalificerad revisor. Bolagsstämman kan därvid välja antingen en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor.

I bolagsordningen kan bestämmas att bolaget skall ha auktoriserad revisor eller godkänd revisor. Detta framgår av 6 § första stycket 3.

Efterkommer bolagsstämman inte minoritetens begäran om kvalificerad revisor, kan länsstyrelsen ingripa enligt 6 §.

Minoritetens rätt enligt detta stycke omfattar inte rätt att begära att suppleant utses för kvalificerad revisor som påkallats av minoriteten.

4 §

Paragrafen upptar bestämmelser om jäv för revisorer.

Utredningen. Enligt utredningsförslaget får ingen vara revisor som

1. är ledamot av styrelsen eller verkställande direktör i bolaget eller dess dotterbolag eller ombesörjer bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller kontrollen däröver,

2. är anställd hos eller annars intar en underordnad eller beroende ställning till bolaget, styrelseledamot eller annan som anges under 1, eller

3. är gift med eller syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till person som anges under 1 eller är besvågrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led så att den ene är gift med den andres syskon.

Den som inte är behörig att vara revisor i moderbolag får inte heller vara revisor i dotterbolag. Revisor får enligt utredningsförslaget inte stå i låneskuld till bolaget eller annat bolag i samma koncern.

Remissyttrandena. Stockholms handelskammare tar upp förslaget om att den som ombesörjer bolagets bokföring inte kan vara revisor. Handelskammaren upplyser att Handelskamrarnas Centrala Revisorsnämnd gjorde ett uttalande angående innebörden av begreppet "ombesörja bokföringen". Uttalandet har följande lydelse.

Auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, som är revisor i ett företag, får icke själv medverka vid företagets bokföring på annat sätt än att han lämnar råd och anvisningar beträffande bokslutet. För en längre gående medverkan av den byrå, där han är verksam, måste krävas att bokföringsåtgärden utförs av annan person på byrån. Den kronologiska bokföringen (grundnoteringarna) och medelsförvaltningen får icke ombesörjas av byrån. Om bokföringshjälp lämnas av byrån, bör revisorn klargöra för företagsledningen, att denna därmed icke frigör sig från ansvar för bokföringen. I fall varom nu är fråga måste särskild vikt fästas vid den allmänna förutsättningen för revisorns verksamhet, att han intar en i alla avseenden oberoende ställning i förhållande till uppdragsgivaren.

Handelskammaren anser att det är angeläget att i motiven klargörs, om detta uttalande kan följas. Liknande inställning redovisas i remissyttrandena från *Skånes handelskammare, Föreningen auktoriserade revisorer* och *länsstyrelsen i Kalmar län. Bankinspektionen* anser det mindre lämpligt att företagets bokföring ombesörjs av ett bolag som helt eller delvis ägs av företagets revisor. Inspektionen är emellertid tveksam om den av utredningen föreslagna lydelsen av reglerna om revisorsjäv täcker detta fall. En komplettering av bestämmelsen så att revisorsjävet uttryckligen anges omfatta också den av inspektionen angivna situationen är därför önskvärd.

Advokatsamfundet anser att om auktoriserat revisionsbolag eller registrerat revisionsbolag anlitas, det bör åligga den huvudansvarige i revisionsbolaget att se till att ingen inom bolaget, för vilken jäv skulle föreligga, om han vore huvudansvarig, får användas i revisionen.

Det förekommer f. n. i betydande utsträckning enligt *näringslivet* att en befattningshavare i moderbolaget utses till revisor i alla dotterbolagen. Detta medför påtagliga praktiska fördelar. Genom nära samarbete mellan koncernledningen och den tjänsteman i moderbolaget som är revisor i dotterbolagen kan koncernledningen säkrare övervaka dotterbolagets skötsel än om koncernledningen är hänvisad till enbart externa revisorer i dotterbolagen. Förekommer utländska dotterbolag, finns det särskilda skäl att låta tjänsteman i moderbolag vara revisor i dotterbolagen. Det är också ofta omöjligt för moderbolagets externa revisorer att åta sig revision i alla utländska dotterbolag. Det bör också beaktas att revisionskostnaderna kan hållas på rimlig nivå, om man anlitar tjänsteman i moderbolag. Näringslivet anser därför att tjänsteman i moderbolag bör kunna utses till revisor i dotterbolag under förutsättning att minst två revisorer utses i dotterbolagen och att den andre

revisorn är helt fristående från moderbolaget. Bl. a. i de fall där moderbolaget endast innehar en obetydlig majoritet av aktierna i dotterbolaget är det enligt näringslivet värdefullt för moderbolaget att på legal grund kunna kräva att en tjänsteman i moderbolaget utses till revisor i dotterbolaget.

Riksrevisionsverket påpekar att ett borttagande av nuvarande bestämmelse enligt vilken en av minst två revisorer i ett dotterbolag kan vara tjänsteman i moderbolaget kan leda till att svårigheter kan uppstå för moderbolagets internrevision att få erforderlig information från dotterbolag. *Advokatsamfundet* anser däremot förslaget att slopa möjligheten för tjänsteman i moderbolaget att vara revisor i dotterbolag välmotiverat. Liknande inställning kommer till uttryck i remissyttrandet från *Föreningen auktoriserade revisorer.*

Föredraganden. Det är enligt min mening av största vikt att revisor intar en självständig ställning i förhållande till bolaget. De av utredningen förordade jävsreglerna synes mig i huvudsak väl avvägda. Med jäv på grund av giftermål bör likställas samlevnad under äktenskapsliknande förhållanden. Jag vill vidare med anledning av vad Stockholms handelskammare anfört förorda att i lagen anges att jäv föreligger beträffande den som biträder med bokföringen, medelsförvaltningen eller kontrollen däröver. Den medverkan vid bokföringen som med utgångspunkt i gällande lag har godtagits av Handelskamrarnas Centrala Revisorsnämnd och även av kommerskollegiet (se 12 § kommerskollegiets revisorskungörelse, KFS 1973: 6) innefattar enligt min mening ett alltför långtgående samröre mellan bolag och revisor eller i vart fall hans medhjälpare. En revisor bör sålunda inte ta någon befattning med den löpande bokföringen. Detta markeras i lagtexten därigenom att ordet "biträder" används i stället för det nu förekommande uttrycket "ombesörja". Av tredje stycket följer att detsamma gäller i fråga om revisorsmedhjälpare.

I fråga om jäv på grund av syskonförhållande eller släktskap i rätt upp- och nedstigande led har adoption samma verkan som blodsband.

Bestämmelserna om jäv för den som står i låneskuld till bolaget eller annat bolag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka sådant bolag har ställt säkerhet motsvarar de regler som infördes genom 1973 års lagstiftning (se prop. 1973: 93 s. 139).

Enligt gällande lag kan i dotterbolag en av minst två revisorer vara tjänsteman i moderbolaget utan hinder av jävsregeln. Härmed har åsyftats att sådan tjänsteman skall kunna utöva en för moderbolaget och koncernen betryggande kontroll över dotterbolaget, även om i dotterbolagets styrelse skulle finnas t. ex. någon som är ledamot också i moderbolagets styrelse och tjänstemän i moderbolaget därför enligt huvudregeln skulle vara jäviga såsom revisorer i dotterbolaget. Regeln har utnyttjats i ganska stor utsträckning inom större koncerner och främst i

den formen att chefen för koncernens interna revisionsavdelning, vanligen tjänsteman i moderbolaget, utsetts att fungera som en av revisorerna i dotterbolagen.

Jag delar utredningens uppfattning att det är olämpligt att en revisor kan vara direkt underordnad personer vars verksamhet han skall revidera. Det kan inte vålla några praktiska svårigheter för ett moderbolag att ordna med effektiv kontroll över dotterbolaget — genom internrevision — utan en bolagsstämmovald revisor. Eftersom det är mycket angeläget att slå vakt om principen om revisors självständighet biträder jag utredningens förslag.

Revisor bör vid revisionen inte få anlita någon som omfattas av revisorsjäv. Bestämmelser härom har upptagits i *tredje stycket*. Har emellertid bolaget i sin tjänst anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen handha bolagets interna revision, vilket förekommer i stora bolag, bör revisor dock vid revisionen kunna få anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god revisionssed. En sådan hjälp kan avsevärt underlätta revisors arbete och därmed förbättra revisionens kvalitet. Jag vill tillägga att en revisor självfallet har rätt att begära allehanda slags upplysningar av bolagets anställda. Detta innebär inte att de anställda "anlitas" vid revisionen.

5 §

Paragrafen reglerar tiden för revisors uppdrag. Bestämmelsen, som hämtats från utredningsförslaget, har motsvarighet i gällande lag.

Enligt *första stycket* upphör revisors uppdrag vid utgången av ordinarie bolagsstämma under det räkenskapsår då tiden för vilken han blivit utsedd utgår eller, om uppdraget avser obestämd tid, när ny revisor utsetts. I motsats till gällande lag kan alltså revisor utses för obestämd tid.

Enligt *andra stycket* kan revisor avgå eller skiljas från uppdraget av den som utsett honom utan hinder av att uppdragstiden inte gått till ända.

Upphör revisors uppdrag i förtid eller blir han obehörig enligt 2—4 §§ eller enligt bolagsordningen och finns ej suppleant, skall enligt *tredje stycket* styrelsen ofördröjligen tillse att ny revisor utses.

Svenska revisorsamfundet påpekar att en revisor har att bevaka både aktieägarnas och tredje mans intressen. Chikanösa entlediganden av en revisor är därför enligt samfundet ogiltiga, om det sker under mandatperioden. För egen del anser jag att några uttryckliga bestämmelser i ämnet knappast fordras. Skulle en bolagsstämma entlediga en revisor exempelvis därför att denne påtalat åtgärder från bolagsledningen som stått i strid med de i lagen upptagna reglerna om skydd för tredje mans intressen, torde åtgärden ofta utgöra ett led i sådant åsidosättande av nyssnämnda regler att åsidosättandet medför skadeståndsskyldighet.

6 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om ingripande av länsstyrelsen i vissa fall då revisorerna inte vederbörligen utses eller då revisorerna är obehöriga enligt vissa av bestämmelserna i 2—4 §§.

Länsstyrelsen skall enligt *första stycket* på anmälan utse revisorer i följande tre fall, nämligen

1. när sådan kvalificerad revisor saknas som föreskrivs för de större bolagen i 3 § första—fjärde styckena,

2. när revisor är omyndig eller i konkurs eller bosatt utomlands eller är utländsk medborgare eller är jävig enligt 4 § första eller andra stycket,

3. när bestämmelse i bolagsordningen om antalet revisorer eller om revisors behörighet åsidosatts.

Däremot kan, som redan påpekats, länsstyrelsen inte ingripa av det skälet att revisor inte anses uppfylla de allmänna kvalifikationerna i 2 § andra stycket. Den frågan kan dras inför domstol genom klander av revisorsvalet.

I motsats till vad som gäller enligt utredningens förslag kan länsstyrelsen ingripa därför att en revisor står i låneskuld till bolaget. Detta kan ske också enligt gällande lag (se prop. 1973: 93 s. 139).

Förslaget kräver inte i något fall att bolaget skall ha mera än en revisor, men i bolagsordningen kan finnas bestämmelse om att flera revisorer skall utses, varvid minimi- och maximiantal kan anges, 2 kap. 4 § 6. Om inte det i bolagsordningen angivna antalet eller minimiantalet revisorer finns, skall länsstyrelsen på anmälan utse revisor så att antalet blir fyllt. Likaså skall på anmälan utses revisor med de särskilda kvalifikationer som kan vara angivna i bolagsordningen, om sådan inte utsetts.

Förordnande enligt första stycket kan meddelas inte endast när det är bolagsstämman utan även när det är någon utomstående som underlåtit att utse revisor eller utsett obehörig person. Är en bolagsordning att tolka så att en utomstående har rätt, men inte skyldighet, att utse revisor, kan länsstyrelsen inte ingripa, om vederbörande underlåter att utnyttja sin rätt.

Länsstyrelsen skall givetvis förordna revisor inte endast om första stycket eller bolagsordningen inte iakttagits vid revisorsvalet utan även om en vald revisor sedermera blir obehörig.

Anmälan till länsstyrelsen kan enligt *andra stycket* göras av vem som helst. I detta stycke åläggs dessutom styrelsen att göra anmälan, om inte rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor. Styrelsen bör alltså, om det gäller revisor som skall utses av bolagsstämman, sammankalla stämma för val av behörig revisor. Gäller det en av utomstående utsedd revisor, bör styrelsen först anmoda vederbörande att tillsätta revisor. Om bolagsstämman eller den utomstående likväl underlåter att

utse revisor, är styrelsen skyldig att anmäla förhållandet hos länsstyrelsen.

Om minoriteten enligt 3 § femte stycket framställt vederbörlig begäran att bolagsstämman skall till revisor utse auktoriserad revisor eller godkänd revisor men bolagsstämman underlåtit detta, kan aktieägare — inte någon annan — även om han inte tillhör den minoritet som på stämman framställt begäran, enligt *tredje stycket* hos länsstyrelsen senast en månad från stämman göra framställning om att länsstyrelsen skall förordna sådan revisor.

Länsstyrelsens förordnande enligt denna paragraf skall liksom enligt gällande lag, avse tid till dess annan revisor blivit utsedd i föreskriven ordning. Bestämmelser härom har upptagits i *fjärde stycket*. Bolagsstämman eller annan som har att utse revisorn kan alltså tillsätta en revisor i stället för den av länsstyrelsen förordnade.

Länsstyrelsen skall ge bolaget tillfälle att yttra sig, innan förordnande ges enligt denna paragraf. Det ligger i sakens natur att länsstyrelsen, om det i något undantagsfall skulle gälla revisor som enligt bolagsordningen skall utses av annan, skall ge även den andre tillfälle att yttra sig, jfr 15 § förvaltningslagen (1971: 290).

Om länsstyrelsen förordnar revisor därför att en utsedd revisor är obehörig på grund av omyndighet, konkurs, utländskt medborgarskap eller bosättning utom landet eller jäv enligt 4 § första eller andra stycket, skall länsstyrelsen samtidigt entlediga den obehörige. I andra fall blir däremot länsstyrelsens förordnande av revisor inte kombinerat med entledigande. Det kan medföra att det blir en revisor mer än som skall finnas enligt bolagsordningen. Att entledige överflödig revisor ankommer på bolagsstämman eller den som utsett revisor.

Förordnande av länsstyrelsen enligt denna paragraf är inte det enda medel som står till buds för rättelse då revisor saknas eller revisor är obehörig. Ett val på bolagsstämma av obehörig revisor kan klandras. För fall då revisor avgår eller entledigas eller blir obehörig föreskrivs vidare i 5 § att styrelsen ofördröjligen skall föranstalta om nytt revisorsval. Det starkaste medlet torde emellertid vara att revisorer måste finnas och medverka för att beslut om fastställelse av årsredovisning samt om vinstutdelning och decharge skall vara lagliga. Om revisor finns men är jävig, kan besluten bli klanderbara.

De nu angivna medlen är enligt min mening tillfyllest för att säkra att bestämmelserna i 3 § första, andra och fjärde styckena om kvalificerad revisor efterlevs. Någon övervakning härav genom statligt organ som länsstyrelsen i Kalmar län påkallar anser jag därför inte vara erforderlig.

7 §

Paragrafen som i huvudsak överensstämmer med utredningsförslaget anger i allmänna drag omfattningen av revisorns granskningsuppgift. En ytterligare bestämning därav i vissa avseenden framgår av några av de följande paragraferna i detta kapitel, särskilt 10 §. Revisorernas uppgifter är emellertid inte begränsade till sådan granskning som avses i 10 kap. I flera andra kapitel förekommer bestämmelser om revisorernas medverkan i olika sammanhang, såsom vid bolagsbildning (2 kap. 9 §), nyemission (4 kap. 4, 6 och 12 §§), emission av skuldebrev (5 kap. 5, 9 och 14 §§) och nedsättning av aktiekapitalet (6 kap. 1 §). När det gäller bolagsledningens svar på frågor av aktieägare skall revisorerna också i visst fall medverka (9 kap. 12 §). Vid likvidation skall revisorerna fungera i stort sett som vanligt (13 kap. 7 §) och vid fusion skall de avge yttranden (14 kap. 1 och 2 §§).

Enligt utredningens förslag skall revisor i den omfattning god revisionssed bjuder granska bolagets årsredovisning jämte räkenskaperna samt handhavandet av bolagets angelägenheter i övrigt. Kammarrätten anser att uttrycket "handhavande av bolagets angelägenheter i övrigt" är påfallande vagt. Kammarrätten pekar på risken för att särskilt en ny generations revisorer vid sin detaljgranskning av räkenskaperna för bolaget kan komma att minska sin vaksamhet i fråga om sådana bolagens dispositioner som är främmande för föremålet för bolagets verksamhet. Jag delar denna uppfattning. Av skäl som jag har redovisat i avsnitt 13.7 bör lagtexten inte hindra en utveckling mot utvidgad förvaltningsrevision. I mitt förslag har därför uttrycket "handhavande av bolagets angelägenheter" bytts ut mot "styrelsens och verkställande direktörens förvaltning".

Som utredningen påpekat förekommer det att revisorerna gör vissa påpekanden som innefattar affärsmässiga bedömningar eller avser företagets behov av förbättringar i fråga om organisation, bokföring, kalkyler och budgetering. I den mån utvecklingen inom ramen för "god revisionssed" går mot utvidgad förvaltningsrevision kan det tänkas att revisorn kommer att bli skyldig att i viss utsträckning göra sådana påpekanden i revisionsberättelsen.

Revisorernas granskning innebär inte bara att årsredovisningen skall revideras. De skall också i den omfattning god revisionssed kräver utöva en löpande kontroll under den tid deras uppdrag omfattar.

Enligt *andra stycket* skall revisor i moderbolaget även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt. Bestämmelsen har sin motsvarighet i gällande lag.

Revisorerna får den bästa överblicken över koncernförhållandena, om såsom i 2 § sista stycket rekommenderas någon av moderbolagets revisorer också är revisor i dotterbolaget. Vidare har i 8 § införts bestämmelse att bolagsledningen i dotterbolag har upplysningsplikt gent-

emot moderbolagets revisorer. Revisor skall enligt *tredje stycket* följa de särskilda föreskrifter, som meddelas av bolagsstämma, såvida de inte strider mot lag, bolagsordning eller god revisionssed. Bestämmelsen har motsvarighet i gällande lag.

Enligt gällande lag är revisor, om granskningsarbetet är av större omfattning, berättigad att anlita anställd personal såsom medhjälpare efter vad med hänsyn till arbetets art får anses tillbörligt. Rätt att sålunda anlita medhjälpare föreligger inte, om bolagsstämman vid revisorsvalet träffar sådant förbehåll. Denna bestämmelse har inte upptagits i förslaget, men de angivna reglerna får, som utredningen påpekat, anses gälla även utan uttryckligt stöd av lag. Av 4 § sista stycket och 15 kap. 2 § första stycket framgår f. ö. att lagen förutsätter att revisor i mån av behov får använda lämplig medhjälpare. Om ett bolag utses till revisor, kommer den för revisionen huvudansvarige att kunna utnyttja hos bolaget anställda personer såsom medhjälpare. Inte heller är det uteslutet att revisor kan i särskilda fall anlita utomstående expert som rådgivare.

8 §

Styrelsen och verkställande direktör skall enligt paragrafen bereda revisor tillfälle att verkställa granskningen i den omfattning revisorn finner erforderligt samt lämna de upplysningar och det biträde som han begär. Motsvarande bestämmelse finns i gällande lag. Detta innebär bl. a. att bolagsledningen inte har rätt att hemlighålla någonting rörande bolagets angelägenheter i förhållande till revisorn.

Samma skyldighet föreligger för styrelsen och verkställande direktör i dotterbolag i förhållande till revisor i moderbolag. Någon upplysningsplikt för dotterbolagets revisorer gentemot moderbolagets revisorer finns inte enligt utredningsförslaget.

Advokatsamfundet påpekar att styrelse och verkställande direktör i dotterbolag är skyldig att lämna upplysningar till revisor i moderbolag. Denna upplysningsplikt kan enligt samfundet bli ganska betungande, om ett joint-venture-bolag är att anse som dotterbolag till två eller flera olika moderbolag. I ett sådant fall skulle det enligt samfundet vara rimligare att ålägga dotterbolagets revisorer upplysningsplikt gentemot de olika moderbolagens revisorer. Så är också fallet med den av mig förordade avfattningen av paragrafen i vilken med moderbolag avses svenskt aktiebolag som omfattas av lagen. Jag har dock inte funnit anledning att i detta speciella fall befria bolagsledningen i dotterbolaget från skyldigheten att ge upplysningar till moderbolagen, jfr 8 kap. 7 §. Paragrafen har jämkats i enlighet härmed.

9 §

För att identifiera årsredovisningen och koncernredovisningen såsom den vilken granskats vid revisionen skall revisor enligt paragrafen teckna hänvisning till revisionsberättelsen sedan han slutfört granskningen av redovisningen. Motsvarande bestämmelser finns i gällande lag. För att förebygga att en redovisning som revisor anser vara oriktig och inte böra fastställas ändå kan uppfattas såsom av honom godkänd, skall revisorn enligt nya bestämmelser i andra punkten göra anteckning på årsredovisningen, om han anser att balansräkningen eller resultaträkningen inte bör fastställas. I moderbolag görs motsvarande anteckningar på koncernredovisningen, om koncernbalansräkningen eller koncernresultaträkningen enligt revisorns uppfattning inte bör fastställas.

10 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om revisionsberättelse. Den överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag.

Revisorerna skall enligt *första stycket* för varje räkenskapsår avge revisionsberättelse till bolagsstämman. Berättelsen skall överlämnas till bolagets styrelse senast två veckor före ordinarie bolagsstämma. Motsvarande bestämmelser finns i gällande lag.

I andra—fjärde styckena ges bestämmelser om revisionsberättelsens innehåll. Bestämmelserna överensstämmer i huvudsak med gällande lag.

Enligt *andra stycket* skall revisionsberättelsen innehålla uttalande, huruvida årsredovisningen gjorts upp enligt denna lag. Enligt 11 kap. 1 § andra stycket skall bestämmelserna om årsbokslut i bokföringslagen (1975: 000) iakttas vid upprättande av årsredovisningen. Revisorsuttalandet skall naturligtvis göras med beaktande också av bestämmelserna i den lagen. Det krävs alltså av revisorerna såsom bolagens kontrollorgan ett uttalande huruvida redovisningen är uppgjord enligt i lag givna bestämmelser och alltså laglig i alla avseenden, beträffande såväl specificering som värdering. Om revisor på någon punkt känner sig tveksam i detta avseende, skall han i revisionsberättelsen ge uttryck för denna tveksamhet. Med hänsyn härtill finns inte behov av motsvarighet till bestämmelsen i gällande lag att revisorerna skall göra särskilt uttalande, om uppskrivning av anläggningstillgång skett eller omsättningstillgång upptagits till högre belopp än kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning. Uppgifter om en sådan uppskrivning eller värdering skall finnas i årsredovisningen och om lagens bestämmelser härvid överträds, skall revisorerna givetvis göra anmärkning härom.

Utredningsförslaget innebär att revisionsberättelsen dessutom skall innehålla redogörelse för resultatet av revisionen i övrigt. Motsvarande bestämmelser finns i gällande lag. I bestämmelsen ligger enligt utred-

ningen knappast mer än en allmän beskrivning av berättelsens syfte, vilken utfylls av bestämmelserna i de följande styckena och av vad god revisionssed bjuder. Jag anser inte bestämmelsen behövlig och den har utgått ur mitt förslag utan att någon ändring i sak har åsyftats.

Utredningen föreslår att revisorerna särskilt skall ange, om upplysningar angående bolags årsresultat och ställning inte lämnats i vederbörlig omfattning. I sådant fall skall revisorerna vidare, om det kan ske, lämna erforderliga tilläggsupplysningar i sin berättelse. Utredningsförslaget i denna del har med en mindre redaktionell jämkning upptagits som en andra punkt i förevarande stycke.

Givetvis skall revisorerna i revisionsberättelsen inte lämna sådana tilläggsuppgifter som bolagsledningen med hänsyn till företagets intressen inte önskar och inte är skyldig att lämna ut.

Har revisorerna vid sin granskning funnit att åtgärd eller försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, ligger styrelseledamot eller verkställande direktör till last, skall det enligt *tredje stycket* anmärkas i berättelsen. Formuleringen avser att utmärka att revisorerna har skyldighet att göra anmärkning i revisionsberättelsen endast om de verkligen funnit att åtgärden eller försummelsen är av det slaget att den kan medföra skadeståndsskyldighet. Om revisorerna anser det mer eller mindre sannolikt att skadeståndsskyldighet föreligger men inte är säkra på det, kan det vara lämpligt att i revisionsberättelsen ge ett i skadeståndsfrågan neutralt uttalande med uppgift om resultatet av deras granskning i detta avseende.

Stycket innehåller vidare en bestämmelse — som saknar motsvarighet i utredningsförslaget — om att revisorerna skall anmärka om de vid sin granskning funnit att styrelseledamot eller verkställande direktör handlat i strid mot den föreslagna aktiebolagslagen eller mot bolagsordningen. Som nämnts i den allmänna motiveringen (avsnitt 13.7) har revisorerna att beakta bl. a. samhällets och den aktieköpande allmänhetens intressen. Den nu berörda bestämmelsen är ett uttryck för det. Den innebär bl. a. att revisor är skyldig att göra anmärkning, om exempelvis reglerna i 12 kap. 7 § om förbud mot penninglån överträtts eller om bolagsledningen lämnat felaktiga uppgifter i registreringsanmälningar till patentverket.

Förslaget innehåller inga bestämmelser om skyldighet att framställa anmärkning av nu ifrågavarande slag beträffande tidigare revisor eller beträffande aktieägare. I fråga om skadeståndstalan mot dem gäller inte den särskilda preklusionsregeln för talan mot styrelseledamöter eller verkställande direktör i 15 kap. 5 § tredje stycket. Skulle revisorerna finna att skadeståndsskyldighet enligt 15 kap. åligger andra än styrelseledamöter och verkställande direktör, kan det dock, om frågan kan anses vara av betydelse, åligga revisorerna att lämna upplysning i revisionsberättelsen.

Enligt 9 kap. 5 § andra stycket 3 skall ordinarie bolagsstämma besluta om ansvarsfrihet för styrelseledamöter och verkställande direktör. I enlighet härmed föreskrivs i andra punkten av förevarande stycke att revisionsberättelsen även skall innehålla uttalande angående ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktör. Revisorerna bör i allmänhet tillstyrka eller avstyrka ansvarsfrihet på angivna skäl. Liksom enligt gällande rätt har de inte ovillkorlig skyldighet därtill utan kan i tveksamma fall begränsa sig till att ange skäl för eller emot ansvarsfrihet. Även om revisorerna anmärker på viss åtgärd som enligt deras mening kan föranleda skadeståndsskyldighet, är de oförhindrade att tillstyrka ansvarsfrihet för den som enligt deras anmärkning gjort sig skyldig till en skadeståndsgrundande handling, t. ex. om skadan och hans vårdslöshet är ringa och han kanske i stort sett fullgjort sitt uppdrag på ett mycket förtjänstfullt sätt.

Enligt sista punkten i detta stycke kan revisorerna även i övrigt i berättelsen meddela upplysningar som de önskar bringa till aktieägarnas kännedom. Eftersom revisionsberättelsen blir offentlig handling, skall revisorerna räkna med att dess innehåll kommer till allmän kännedom. Naturligtvis skall revisorerna här som annars noggrant hålla sig inom ramen för sitt uppdrag. De får inte lämna upplysningar om affärshemligheter vilkas yppande för allmänheten kan vålla bolaget skada. Det bör påpekas att rätten för revisorerna att lämna upplysningar i sin revisionsberättelse kan och i vissa fall bör av dem utnyttjas för att ge positiva uppgifter om bolagets förhållanden, t. ex. upplysningar som vederlägger förekommande rykten om oegentligheter från bolagsledningens sida eller om stora förluster för bolaget.

Enligt *fjärde stycket* skall revisionsberättelsen innehålla yttrande huruvida den i 12 kap. 9 § föreskrivna särskilda förteckningen över vissa lån och säkerheter har upprättats om skyldighet att föra förteckning föreligat. I sak överensstämmande bestämmelser finns i gällande lag, jfr prop. 1973: 93 s. 140.

I stycket föreskrivs vidare att revisionsberättelsen skall innehålla särskilt uttalande angående fastställande av balansräkningen och resultaträkningen samt angående det framställda förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust. Bestämmelsen har motsvarighet i gällande lag. Liksom f. n. kan revisorerna undantagsvis underlåta att direkt till- eller avstyrka fastställande av granskad räkning och i stället påpeka att bolagsledningens förslag rörande samma räkning i visst angivet avseende kan ge anledning till tvekan. Det är dock önskvärt att revisorerna i detta avseende ger stämman så god och klar ledning som möjligt.

Beträffande styrelsens förslag i fråga om dispositioner rörande vinst eller förlust gäller liksom enligt gällande lag att revisorerna bör tillstyrka eller avstyrka förslaget och att de i varje fall skall uttala sig

därom. De är givetvis skyldiga att göra anmärkning såvida den föreslagna dispositionen inte står i överensstämmelse med lagens och bolagsordningens bestämmelser. Detta gäller också, om i bolaget föreslagits en utdelning utan att regeln i 12 kap. 2 § andra stycket om hänsynstagande till god affärssed m. m. iakttagits. Någon uttrycklig bestämmelse härom är inte erforderlig.

Varje revisor är i princip ansvarig för hela den granskning som ingår i revisionsuppdraget, även om det inte sällan kan anses rimligt och praktiskt ofrånkomligt att en viss arbetsfördelning sker mellan revisorerna om flera sådana finns. Då skadeståndsskyldighet för revisor förutsätter vårdslöshet, kan en arbetsfördelning i överensstämmelse med god revisionssed beaktas vid bedömning av skadeståndsfrågor.

Av revisorns individuella ställning i fråga om skyldighet och ansvar följer utan uttrycklig lagbestämmelse att han liksom enligt gällande lag har rätt att få en från medrevisor avvikande mening uttryckt antingen genom att foga ett särskilt yttrande till revisionsberättelsen eller genom att avge en egen revisionsberättelse.

Utredningsförslaget bygger på tanken att koncernredovisningen inte skall fastställas av bolagsstämman. Departementsförslaget innebär att sådan fastställelse skall ske och bestämmelserna om koncernredovisning har dessutom utvidgats väsentligt. Som en konsekvens härav föreskrivs i *femte stycket* att revisor i moderbolag skall avge en särskild revisionsberättelse beträffande koncernen. Bestämmelserna i första—fjärde styckena denna paragraf äger motsvarande tillämpning på sådan redovisning.

Av andra stycket följer att i koncernrevisionsberättelsen skall anges om koncernredovisningen inte innehåller sådana upplysningar som skall lämnas. Uttalande om koncernredovisningen kan inte göras utan att alla viktigare dotterföretag underkastats revisionsgranskning och dotterföretagens revisorer överlämnat rapport om resultatet till moderbolagets revisorer. Saknar dotterföretag revisorer, måste moderbolagets revisorer själva föranstalta om granskning av dotterföretaget i den utsträckning som är praktiskt möjlig.

Självfallet möter det inte något hinder att ta in revisionsberättelsen för moderbolaget och revisionsberättelsen för koncernen i en och samma handling.

11 §

Enligt 10 § tredje stycket kan revisor i revisionsberättelsen införa upplysningar som han anser böra komma till aktieägarnas kännedom. I förevarande paragraf ges bestämmelser beträffande sådana erinringar som revisor gör till bolagsledningen men som han inte anser vara av den beskaffenhet att de bör bringas till aktieägarnas och allmänhetens kännedom på grund av att de är mindre betydelsefulla eller berör

affärshemligheter e. d. Sådana erinringar skall göras skriftligen så att de för framtiden är tillgängliga för bolagsledningen och även för senare revisorer, vilket bidrar till att ge kontinuitet åt revisionen. Med hänsyn till att revisionsprotokoll inte är obligatoriskt enligt förslaget föreskrivs att erinringar skall införas i protokoll eller annan handling. Revisorerna kan alltså ge sin erinran i en rapport eller i ett vanligt brev e. d. Dessa skriftliga erinringar i protokoll eller annan handling skall förvaras av styrelsen på betryggande sätt. De blir inte offentliga men är liksom bolagets handlingar i övrigt tillgängliga för senare revisorer.

Föreningen auktoriserade revisorer anser att entledigad revisor bör ha möjlighet att framföra sina synpunkter på hur bolagsledningen skött bolagets angelägenheter. Detta skulle enligt föreningen lämpligen kunna ske genom att entledigad revisor fick rätt att till styrelsen avlämna en skrift som styrelsen skulle behandla enligt denna paragraf. För egen del är jag tveksam beträffande värdet av en sådan bestämmelse. Risk föreligger att en entledigad revisor griper tillfället att rikta invändningar mot grunderna för entledigandet och att styrelsen därvid finner behov av att i samma ordning bemöta revisorns invändningar. Jag har därför inte upptagit den föreslagna bestämmelsen i mitt förslag. Självfallet står det även utan uttrycklig bestämmelse revisorn fritt att framföra vilka synpunkter han vill muntligen eller skriftligen till bolagsledningen.

Erinringar som sagts nu har inte karaktär av verkliga anmärkningar mot redovisningen eller förvaltningen utan mera av råd och förslag till förbättringar. De innefattar endast uttalande om önskvärdheten av rättelse för framtiden i visst avseende. Paragrafen betyder inte att varje uttalande som revisorn gör till bolagsledningen eller ledamot därav måste ske i skriftlig handling. Revisorerna måste kunna under sin löpande verksamhet göra muntliga påpekanden som revisorerna själva anser vara av alltför ringa vikt för att böra ges i skriftlig form.

12 §

Liksom gällande lag ger paragrafen varje revisor rätt att närvara på bolagsstämman. Han har naturligtvis även rätt att yttra sig på stämman i angelägenheter som hör under hans granskning. Han är enligt paragrafen skyldig att närvara vid bolagsstämman, om ärendenas beskaffenhet gör det påkallat. I många fall är förhållandena emellertid sådana att revisorn inte behöver närvara. Bolagsstämman är, särskilt i enmans- och fåmansbolag, ofta en helt rutinmässig formalitet och det kan vara svårt för en revisor att avsätta tid för en sådan stämma.

13 §

Utredningen föreslår förbud för revisor att till enskild aktieägare eller utomstående lämna upplysningar om sådana bolagets angelägenheter som han fått kännedom om vid fullgörande av sitt uppdrag. I

gällande lag kommer revisors tystnadsplikt till uttryck genom en straffbestämmelse som stadgar straff för revisor eller dennes medhjälpare, som trots att han insett eller bort inse att skada kunde följa därav yppar något om det som vid verkställd granskning kommit till hans kännedom utan att det med nödvändighet fordras för fullgörande av hans uppdrag.

Jag delar utredningens uppfattning att revisorn inte får lämna ut uppgifter om bolaget på sådant sätt att bolaget lider skada. Å andra sidan bör revisors tystnadsplikt inte omfatta sådana upplysningar som kan lämnas utan att det skadar bolaget. Detta har kommit till uttryck i mitt förslag på det sättet att i *första stycket* föreskrivs att revisor inte får lämna upplysningar om bolaget, om det kan lända till förfång för detta.

Tystnadsplikten gäller i princip även efter det revisorns uppdrag upphört. Åsidosätter revisor sin tystnadsplikt kan han ådra sig skadeståndsansvar.

Att tystnadsplikten enligt paragrafen anges endast i förhållande till enskilda aktieägare och utomstående innebär att tystnadsplikten inte gäller i förhållande till bolagsstämman. Enligt utredningen är revisor inte under alla omständigheter skyldig att till bolagsstämman lämna upplysningar som stämman begär. I regel kan revisorn inte vägra att ge sådana upplysningar. Men förhållandet kan enligt utredningen undantagsvis vara det att revisorn anser att den begärda upplysningen inte är behövlig för att stämman skall kunna bedöma styrelsens förvaltning och bolagets ställning eller annan aktuell fråga och att uppgiftens utlämnande på stämman skulle vålla bolaget skada, exempelvis om det är fråga om en viktig affärshemlighet eller en hemlig teknisk metod. Åtminstone om den majoritet på stämman som begär upplysningar kan antas inte representera den verkliga majoriteten i bolaget utan endast en tillfällig stämmomajoritet, bör det enligt utredningen knappast vara en skyldighet för revisorn att lämna upplysningen.

Svenska revisorsamfundet anser att det kan vara mycket svårt för revisor att bedöma om en av aktieägare begärd upplysning är till skada för bolaget. Revisorns roll skulle underlättas, om det föreskrivs att han i princip är skyldig att lämna begärd upplysning, såvida ordföranden på bolagsstämman inte motsätter sig att upplysningen lämnas. Härigenom skulle enligt samfundet ansvaret läggas på rätt instans när det gäller att bedöma frågan om skada för bolaget.

För egen del ställer jag mig tveksam till den av utredningen anförda motiveringen för att revisorn inte skulle vara skyldig att till bolagsstämman lämna alla upplysningar som stämman begär. Det bör inte ankomma på revisorn att pröva frågan om majoriteten på stämman kan antas representera den verkliga majoriteten i bolaget eller ej. I *andra stycket* har därför, liksom i de finska och norska förslagen, upptagits

en bestämmelse om att revisor är skyldig att till bolagsstämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det ej skulle lända till väsentligt förfång för bolaget. Självfallet innebär denna bestämmelse inte att revisorn skall avslöja innehållet i handlingar som är sekretessbelagda enligt lag eller annan författning och vars yppande skulle ådra revisorn straffansvar.

Bestämmelsen får inte leda till oriktiga motsatsslut. Revisor är nämligen också upplysningsskyldig i förhållande till bolagsledningen och vidare gentemot medrevisor och granskare som avses i 14 §. Upplysningsplikt kan vidare föreligga även efter det revisors uppdrag upphört, t. ex. så att avgången revisor är skyldig att ge sin efterträdare upplysningar. Frågan i vilken utsträckning detta får ske får överlämnas till rättstillämpningen.

14 §

Enligt gällande lag har en minoritet som representerar en tiondel av aktiekapitalet möjlighet att genom länsstyrelse få revisor utsedd med uppdrag antingen att med övriga revisorer delta i den vanliga revisionen av bolaget eller att granska viss åtgärd eller vissa räkenskaper. I 1 § andra stycket har införts regler om rätt för en aktieägarminoritet att få revisor förordnad av länsstyrelsen att med övriga revisorer delta i revisionen. Förevarande paragraf, som överensstämmer med utredningsförslaget, ersätter den andra i gällande lag angivna möjligheten för minoriteten, nämligen att få revisor utsedd för speciellt granskningsuppdrag.

Enligt *första stycket* kan aktieägare väcka förslag om särskild granskning av bolagets förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid eller av vissa åtgärder eller förhållanden i bolaget. Granskningen har mera karaktär av en extraordinär åtgärd, som avses skola komma i fråga när det föreligger eller kan misstänkas föreligga oegentligheter eller andra missförhållanden i bolaget som bör utredas genom en specialundersökning. För att markera att det inte är fråga om en vanlig revision har förfarandet betecknats särskild granskning och den person som skall utföra granskningen har i lagtexten kallats för granskare och inte för revisor.

Förslaget om särskild granskning skall enligt andra punkten av stycket framställas på ordinarie bolagsstämma eller på den stämma där ärendet enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Det får alltså inte tas upp på extra stämma utan att ha varit angivet i kallelse till denna.

Förslaget skall ange vad granskningen skall avse. Den kan gälla förvaltningen och räkenskaperna eller endera under viss förfluten tid. Eller också kan granskningen avse vissa åtgärder eller förhållanden i bolaget. Härvid är det tillräckligt med en viss allmän beskrivning av åtgärderna eller förhållandena.

För att granskning skall komma till stånd fordras enligt utredningens förslag att förslaget på stämman biträds av ägare till en tiondel av bolagets samtliga aktier eller till en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna. Om denna minoritet har uppnåtts, kan varje aktieägare inom en månad från stämman göra framställning hos länsstyrelsen om utseende av granskare. Länsstyrelsen skall ge bolaget och, om granskningen avser viss persons åtgärder, denne tillfälle att yttra sig. Framställningen skall bifallas, om ej länsstyrelsen finner att rimliga skäl därtill icke anförts.

För egen del anser jag det inte lämpligt att det skall ankomma på länsstyrelsen att avgöra om en begäran om särskild granskning, som framställts av minoritet med föreskriven storlek, är grundad eller inte. En sådan prövningsrätt för länsstyrelse finns inte enligt gällande lag och inte heller enligt bestämmelserna i 1 § andra stycket detta kapitel om utseende av minoritetsrevisor. Jag förordar att granskning skall komma till stånd, om förslaget därom har biträtts med den av utredningen angivna minoriteten och aktieägare gjort framställning hos länsstyrelsen om utseende av granskare. Liksom fallet är enligt 1 § andra stycket bör länsstyrelsen ge styrelsen tillfälle att yttra sig innan granskare utses.

Länsstyrelsen kan enligt paragrafen förordna en eller flera granskare. Flera granskare torde behöva förordnas endast om granskningsuppgiften är omfattande eller särskilt komplicerad. Länsstyrelsen väljer också vem eller vilka som skall utses till granskare.

Enligt *andra stycket* gäller i fråga om granskare i stor utsträckning samma regler som beträffande revisorer. Sålunda skall granskare vara myndig, ej i konkurs och, om ej annat förordnats, här i riket bosatt svensk medborgare. Till granskare kan också utses auktoriserat eller godkänt revisionsbolag. Jävsreglerna för revisorer är vidare tillämpliga på granskare. Granskare har samma rätt som revisor enligt 8 § att erhålla upplysningar och biträde av bolagsledningen, samma skyldighet och rätt som revisor att närvara vid bolagsstämma och samma tystnadsplikt. I skadeståndshänseende lyder han också under samma regler som revisor.

Länsstyrelsen i Stockholms län upplyser att det ibland har förekommit att företagsledningen sökt förhindra att minoritetsrevisor utses. Den kan t. ex. ha undanhållit aktiebok eller bolagsstämmans protokoll. I sådana fall bör det enligt länsstyrelsen vara möjligt för länsstyrelsen att tillgripa någon form av tvångsåtgärd, t. ex. vitesförläggande för att få tillgång till de handlingar och uppgifter som kan behövas. Med anledning av vad sålunda upplysts vill jag erinra om att situationen skall bedömas på samma sätt som om i vanlig ordning utsedd revisor förvägras tillgång till de handlingar han skall granska. I sådant fall torde bestämmelserna i 191 § utsökningslagen bli tillämpliga.

Över granskningen skall enligt *tredje stycket* yttrande avges till bolagsstämman. Yttrandet skall tillhandahållas och sändas till aktieägare på

samma sätt som enligt 9 kap. 9 § fjärde stycket sägs rörande redovisningshandlingar och revisionsberättelse samt naturligtvis läggas fram på bolagsstämman.

Granskare har liksom revisor rätt att få arvode av bolaget.

11 kap. Årsredovisning, koncernredovisning och delårsrapport

Aktiebolagsutredningens förslag till bestämmelser om aktiebolagens årsredovisning upptar i enlighet med gällande rätt ett komplett regelsystem. Förslaget har i allt väsentligt godtagits av remissinstanserna. I avsnitt 13.9 har jag redogjort för mitt ställningstagande att låta en ny bokföringslags bestämmelser om årsbokslut vara grundläggande också för de uppgifter som skall tas med i aktiebolagens årsredovisning. I detta kapitel återfinns därför endast sådana särbestämmelser som är av särskild vikt för aktiebolag.

Även fondbörs- och samarbetsutredningarnas förslag till särskilda redovisningsbestämmelser för vissa större aktiebolag har, utom såvitt avser emissionsprospekt, inarbetats i förevarande kapitel. På grund härav och med hänsyn till de utvidgade koncernredovisningsbestämmelser som jag föreslår har kapitlet uppdelats i tre avsnitt, nämligen Årsredovisning, Koncernredovisning samt Delårsrapport.

De bestämmelser som aktiebolagsutredningen i fråga om årsredovisningen föreslagit återfinns sålunda antingen i detta kapitel eller i den kommande bokföringslagen. Vissa jämkningar föranledda av remisskritik har företagits. Ett stadgande har emellertid helt uteslutits och det gäller utredningens bestämmelse om aktivering av egna aktier, se härtill vid 7 § fjärde stycket.

I den nya bokföringslagen kommer att tas upp motsvarigheter till följande bestämmelser i aktiebolagsutredningens förslag.

97 § första stycket. Räkenskapsårets omfattning.

98 § andra och tredje styckena. Definitioner på omsättningstillgång, anläggningstillgång och anskaffningskostnad (-värde).

99 §. Regler om lägsta värdets princip för värdering av omsättningstillgångar.

100 § första, andra, tredje och femte styckena. Värderingsregler för anläggningstillgångar: Anskaffningsvärdet är i princip högsta tillåtna värde. Avskrivningar och nedskrivningar får företas under vissa betingelser. Uppskrivning av värdet på osäkra eller värdelösa fordringar.

101 § tredje—femte styckena. Värderingsregler för särskilda slag av tillgångar: goodwill, organisationskostnader samt kapitalrabatt och emissionskostnader i anslutning till långfristiga lån.

102 och 104 §§. Uppställning av balansräkning och resultaträkning. Vissa för aktiebolag specifika poster tas dock upp i detta kapitel.

105 § punkterna 3, 8 och 11. Upplysning om pensionsåtaganden samt om värderingsgrunder och ändring däri.

Genom lagstiftning år 1972, alltså efter det att utredningen avgav sitt förslag, har i 104 a § aktiebolagslagen införts en hänvisning angående redovisning av vissa statliga bostadslån och räntelån. Behovet av en sådan bestämmelse bör i stället övervägas i samband med att ställning tas till den nya bokföringslagen.

1 §

Enligt *första stycket* skall alla aktiebolag för varje räkenskapsår avge årsredovisning som består av resultaträkning, balansräkning och förvaltningsberättelse. Stycket motsvarar 96 § första stycket i aktiebolagsutredningens förslag.

Gällande lag innehåller i bestämmelserna om bolagsledningens årsredovisning föreskrifter om särskild uppgift enligt 101 § 2 mom. andra stycket beträffande antalet bolaget tillhöriga aktier i annat bolag. Denna uppgift, som praktiskt taget endast förekommer i moderbolag, är mot bakgrund av de av mig förordade reglerna om utvidgad koncernredovisning, jfr 11 §, överflödig.

Med hänsyn till bestämmelserna i departementsförslaget om att koncernredovisningshandlingarna i likhet med andra redovisningshandlingar skall framläggas på bolagsstämma och även offentliggöras, se 9 kap. 5 § samt 11 kap. 10 § tredje stycket jämfört med 3 §, har jag övervägt att låta begreppet årsredovisning innefatta även koncernredovisning. Emellertid används redan allmänt i svensk praxis termen årsredovisning i mer begränsad bemärkelse. Jag har dessutom ansett att det finns skäl att behålla koncernredovisning som ett fristående begrepp för att markera dess särställning, så till vida att denna redovisning endast upprättas i moderbolag.

I enlighet med rådande praxis har uttrycket resultaträkning ersatt den i gällande rätt brukade termen vinst- och förlusträkning, som ansetts både klumpig och inte fullt adekvat.

Andra stycket, som saknar motsvarighet i aktiebolagsutredningens förslag, innehåller den grundläggande föreskriften att utöver bestämmelserna i aktiebolagslagen skall god redovisningssed samt bestämmelserna i bokföringslagen om årsbokslut iakttas vid upprättande av årsredovisningen.

2 §

I *första stycket* föreskrivs att föregående års resultaträkning och balansräkning skall tas med i årsredovisningen. Stycket överensstämmer i sak med 3 § första stycket i fondbörsutredningens och samarbetsutredningens förslag. Förutom att, såsom jag motiverat i avsnitt 13.9, bestämmelserna gjorts tillämpliga på alla aktiebolag har lagtexten erhållit en i förhållande till utredningarnas förslag något ändrad redaktionell utformning.

För att uppgifterna skall kunna jämföras med varandra föreskrivs i andra punkten av stycket att, om ändring under året vidtagits beträffande posters specificering, motsvarande förändringar skall ske också vid återgivandet av föregående års resultat- och balansräkning. Enligt utredningarnas förslag skulle därvid, om särskilda hinder inte möter, de tidigare uppgifterna sammanställas så att specificeringen i den tidigare årsredovisningen stämmer överens med den för året tillämpade. Enligt min mening kan kravet på fullständig överensstämmelse knappast upprätthållas. Såsom försäkringsinspektionen ifrågasatt upptas därför i departementsförslaget en föreskrift om att tidigare uppgifter skall sammanställas så att man kan jämföra med den ändrade specificeringen i den nya årsredovisningen.

I vissa situationer torde emellertid något absolut krav på omarbetning inte kunna ställas. Medan, såsom utredningarna framhållit, en ändrad uppställning av balansräkningens poster endast i undantagsfall ger problem i detta avseende, kan vid exempelvis ändrad kostnadsredovisning ofta en orimlig arbetsinsats erfordras, om kravet på jämförbarhet i resultaträkningen ovillkorligen skulle upprätthållas. Med hänsyn främst till sådana fall föreskrivs därför i enlighet med utredningarnas förslag att omarbetning skall göras endast om särskilda hinder inte möter. I redovisningshandlingen bör, om av särskilda skäl omarbetning inte varit möjlig, lämpligen anges för vilka poster jämförbarhet inte föreligger. Någon uttrycklig lagregel härom fordras knappast.

I enlighet med önskemål som framförts av några remissinstanser bör, såsom jag framhållit i avsnitt 13.9, väsentliga förändringar mellan åren i resultat- och balansräkning såväl med avseende på posters specificering som eljest särskilt kommenteras i årsredovisningen. En föreskrift av denna innebörd upptas i 8 § första stycket 9.

Departementsförslaget innebär bl. a. att föregående års fastställda resultat- och balansräkning skall redovisas i oförändrat skick, bortsett från eventuellt ändrad specificering. Detta medför såsom utredningarna påpekat, att förändring i koncernens (företagets) sammansättning, t. ex. en under året skedd försäljning av dotterbolag, inte får föranleda att det avyttrade företaget utesluts från tidigare års redovisning. Visserligen kommer i detta fall vissa poster i resultaträkningen inte att bli fullt jämförbara, men den från resultatberäkningssynpunkt kanske viktigaste uppgiften, nämligen resultatet efter avskrivningar och efter finansiella intäkter och kostnader, blir så långt det är möjligt jämförbar.

Vid fusion mellan två företag bör, såsom KF påpekat, vid tillämpning av bestämmelsen båda företagens siffror kunna slås samman i jämförelsesiffrorna. Detta är emellertid ett förfarande som närmare bör belysas genom upplysning enligt 8 § första stycket 9.

Uppgifter från de tidigare redovisningshandlingarna kan skrivas in i den aktuella handlingen. Detta bör ske i särskilt rubricerad kolumn.

Enligt min mening finns det dock inte något hinder för att mindre företag med en begränsad krets intressenter av aktieägare, anställda, borgenärer eller andra fogar en avskrift av de tidigare redovisningshandlingarna till årets redovisning. Detta gäller särskilt om några förändringar inte har vidtagits mellan åren, eftersom förfaringssättet i så fall inte i påtaglig grad försvårar läsbarheten.

Andra stycket motsvarar 96 § andra stycket i aktiebolagsutredningens förslag och överensstämmer med gällande rätt. I stycket föreskrivs dels att årsredovisningen skall underskrivas av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör, dels att, om avvikande mening antecknats till styrelsens protokoll, yttrande därom skall fogas till redovisningen.

Bestämmelserna i paragrafen äger motsvarande tillämpning i fråga om koncernredovisning, se 11 § första stycket.

3 §

Första stycket, som överensstämmer med 96 § tredje stycket i aktiebolagsutredningens förslag, upptar föreskrift om att redovisningshandlingarna skall lämnas till revisorerna minst en månad före ordinarie bolagsstämma. Bestämmelsen garanterar sålunda revisorerna en viss minimitid för avslutandet av revisionen.

Andra stycket överensstämmer med 108 § i aktiebolagsutredningens förslag. Stycket innebär att årsredovisningen och revisionsberättelsen blir offentliga genom att de skall sändas in till registreringsmyndigheten senast en månad efter det att balansräkningen och resultaträkningen blivit fastställda. Samtidigt skall uppgift lämnas om bolagsstämmans beslut beträffande bolagets vinst eller förlust.

Bestämmelserna i paragrafen äger enligt 10 § tredje stycket motsvarande tillämpning på koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse.

4 §

Paragrafen innehåller särskilda bestämmelser om värdering av anläggningstillgångar.

I *första stycket,* som motsvarar 100 § fjärde stycket i aktiebolagsutredningens förslag, upptas bestämmelser om uppskrivning av värdet på anläggningstillgångar. Jag har i avsnitt 13.9 utförligt redovisat mina överväganden i denna fråga. Enligt stycket gäller som förutsättningar för att uppskrivning skall kunna ske, å ena sidan att tillgången har ett bestående väsentligt övervärde i förhållande till tidigare bokfört värde, och å andra sidan att det belopp varmed uppskrivning sker används på visst sätt.

Som generellt tak för uppskrivningen gäller att tillgången får tas upp till högst det nya bestående värdet. I likhet med gällande rätt och utredningsförslaget får emellertid fast egendom inte skrivas upp över gäl-

lande taxeringsvärde. Med hänsyn till sitt syfte bör, såsom aktiebolagsutredningen påpekat, sistnämnda regel tillämpas så att bolag med flera fastigheter inte får skriva upp fastigheternas sammanlagda redovisade värde utöver motsvarande sammanlagda taxeringsvärde.

Genom lagen (1966: 453) om vad som är fast egendom genomfördes en utvidgning av fastighetsbegreppet, varigenom till detta hänförts betydande tillgångar som inte fastighetstaxeras, bl. a. s. k. industritillbehör. De under år 1973 beslutade nya reglerna för allmän fastighetstaxering (prop. 1973: 162, SKU 1973: 70, rskr 1973: 391, SFS 1973: 1099) innebär bl. a. att industritillbehör undantas från skatteplikt. Mot bakgrund härav klargörs i stycket, som har en motsvarighet i aktiebolagsutredningens förslag, att uppskrivningens begränsning till taxeringsvärdet endast skall gälla den del av den fasta egendomen, som faktiskt är föremål för taxering.

Uppskrivningsbelopp kan enligt *punkten 1* disponeras till erforderlig nedskrivning av värdet på andra anläggningstillgångar, om särskilda skäl finns för en sådan utjämning. Departementsförslaget innebär härvidlag en skärpning i förhållande till gällande rätt och aktiebolagsutredningens förslag. Jag har i avsnitt 13.9 påtalat de risker för missbruk som är förknippade med möjligheten att låta en nedskrivning kompenseras av uppskrivning. Genom kravet på särskilda skäl markeras att utjämningsrätten endast bör förekomma undantagsvis. Särskilda skäl kan enligt min mening anses föreligga vid oförutsedda kraftiga förändringar i fråga om olika tillgångars användning och värde. Utvecklingen på det tekniska området kan exempelvis ha medfört en radikal värdeminskning av en anläggningstillgång. Värdeutjämningar kan också få aktualitet vid en omfattande omläggning av företagets verksamhet varvid vissa tillgångar får ett ökat och andra ett minskat värde.

I lagtexten talas om att nedskrivning skall ske på "andra anläggningstillgångar". Detta innebär inte att utjämningsrätten begränsas till att avse endast andra balansposter under rubriken anläggningstillgångar i balansräkningen. Utjämning kan ske också mellan individuella tillgångar inom samma kollektiva balanspost. Så kan t. ex. uppskrivning av en fastighet ske mot nedskrivning av annan fastighet eller, såsom jag nämnt i avsnitt 13.9, värdeminskning och värdestegring på olika aktieposter utjämnas mot varandra.

För att nedskrivningsrätten inte skall kunna missbrukas till att skapa utdelningsbar vinst föreskrivs att nedskrivningen skall vara erforderlig. Situationen måste alltså vara den att nedskrivningen under alla omständigheter måste företas oberoende av om utjämning kan ske. Vidare följer av regeln att nedskrivningen inte får göras större än vad som erfordras. En nedskrivning av en tillgång under dess realisationsvärde kan sålunda inte ske eftersom en sådan nedskrivning inte är "erforderlig".

Nedskrivning som ett led i en frivillig konsolideringssträvan är heller inte av den natur att utjämning kan ske med uppskrivningsbelopp.

Eftersom uppskrivningen inte får användas till vinstutdelning får den inte redovisas över resultaträkningen. När uppskrivningen används för erforderlig nedskrivning av annan anläggningstillgång, bokförs sålunda upp- och nedskrivningen direkt på resp. tillgångskonton. Redogörelse för förfarandet skall emellertid lämnas enligt regeln i 8 § första stycket 8. Eftersom nedskrivningen måste vara erforderlig, måste den vara genomförd i bokslutet och årsredovisningen.

I *punkten 2* i första stycket anges att uppskrivningsbelopp kan användas för fondemission.

Det bör observeras att fondemissionen inte kan redovisas som ökning av aktiekapitalet förrän den både beslutats och blivit registrerad. För detta fall förekommer i praxis två alternativa förfaranden, som båda kan anses acceptabla. Vid det ena framläggs och fastställs balansräkningen utan att uppskrivningen verkställts. Uppskrivningen, som beslutats av bolagsstämman, bokförs samtidigt med fondemissionen efter dess registrering. Enligt det andra alternativet framläggs balansräkningen med uppskrivningen företagen och motsvarande belopp upptaget bland bundet eget kapital, varvid enligt nuvarande praxis beloppet där betecknas "Föreslagen fondemission" e. d. Enligt departementsförslaget, som överensstämmer med utredningens, är den lämpliga benämningen "Uppskrivningsfond", jfr 7 § andra stycket. Styrelsen upptar i detta fall i samma årsredovisning förslag till uppskrivning och till fondemission.

En nyhet i förhållande till gällande rätt är att uppskrivningsbeloppet inte omedelbart behöver användas till endera av de två tidigare medgivna dispositionerna. I *punkten 3* i första stycket föreskrivs i enlighet med utredningens förslag att beloppet kan avsättas till en uppskrivningsfond, som senare får tas i anspråk för något av de under punkterna 1 och 2 angivna ändamålen. Uppskrivningsfonden tillhör sålunda bolagets bundna egna kapital, jfr 7 § andra stycket.

Andra stycket, som avser värdering vid ömsesidigt aktieinnehav inom koncern, överensstämmer med 101 § andra stycket i aktiebolagsutredningens förslag.

I avsikt att förhindra att ett bolags balansräkning upptar värdet av egna aktier indirekt via värdet av aktier i dotterbolag, som äger aktier i moderbolaget, innehåller gällande lag en reduktionsregel för värderingen av aktierna i sådana dotterbolag. Regeln är ganska invecklad och det har påpekats, att den inte i alla situationer ger det egentligen önskade resultatet. I departementsförslaget har motsvarande regel utformats så att de nämnda olägenheterna torde bli undanröjda. Vid värdering av moderbolags aktier i dotterbolag skall aktier som dotterbolaget innehar i moderbolaget sålunda enligt stycket inte anses ha något värde. Ett exempel kan åskådliggöra regelns innebörd.

Totala värdet av ett dotterbolag beräknas, utan hänsyn till att en del av dotterbolagets tillgångar utgörs av aktier i moderbolaget, till 200 000 kr. I denna värdering ingår moderbolagsaktierna med 50 000 kr. Om moderbolaget äger 70 % av aktierna i dotterbolaget, utgör högsta tillåtna värde på dotterbolagsaktierna i moderbolagets balansräkning 105 000 kr., dvs. 70 % av (200 000 — 50 000 =) 150 000 kr.

Att motsvarande reduktion skall vidtas av värdet på aktierna i ett dotterbolag, om ett dotterbolag till detta äger aktier i moderbolaget (det värderande bolaget), följer av grunderna för bestämmelsen. Regeln skall också tillämpas vid värdering av t. ex. andelar i handelsbolag, som äger aktier i bolaget, om bolagets andel i handelsbolaget är så stor, att handelsbolaget utgör ett dotterföretag.

Avslutningsvis bör påpekas att bestämmelserna i stycket har begränsad betydelse, eftersom dotterföretag bara under kortare tid får äga aktier i moderbolag, se 7 kap. 1 §.

5 §

I inledningen till detta kapitel anges att i den nya bokföringslagen kommer att upptas scheman för uppställning av resultaträkning och balansräkning. Resultaträkningen skall enligt schemat uppställas enligt den s. k. staffelformen eller rapportformen, innebärande att resultatet framkommer stegvis. Staffelformen har den fördelen att den på ett lättillgängligt sätt klargör hur resultatet framkommit. Följande principexempel på staffelformen kan anföras.

Omsättning		1 000 000
Tillverknings- och försäljningskostnader		−800 000
Rörelseresultat före avskrivningar och räntor		200 000
Avskrivningar på maskiner		− 60 000
		140 000
Utdelningar	3 000	
Ränteintäkter	10 000	
	13 000	
Räntekostnader	−25 000	− 12 000
Resultat före skatt		128 000
Skatt		− 68 000
Årets nettovinst		60 000

Det bör tilläggas att aktiebolagsutredningen inte funnit tiden mogen för att föreslå särskilda regler om uppställningsformen för resultaträkningen.

Bokföringsskyldig med obetydlig rörelse torde, såsom bokföringsut-

redningen förordat, i bokföringslagen böra ges rätt att, i vart fall under en övergångstid använda andra än de anvisade uppställningsformerna. I fråga om aktiebolag anser jag emellertid att det bör klart utsägas att det är endast undantagsvis som avvikelse från dessa scheman bör förekomma. I *första stycket* stadgas sålunda att avvikelse från de i bokföringslagen anvisade uppställningsformerna får göras om särskilda skäl föreligger med hänsyn till bolagets förhållanden eller andra omständigheter under förutsättning att avvikelsen är förenlig med god redovisningssed.

Hänvisningen till god redovisningssed innebär bl. a. att en vidareutveckling i praxis beträffande uppställningen av schema för resultat- och balansräkning underlättas. I fråga om balansräkningen innebär avvikelserätten naturligtvis också att hänsyn kan tas till branschspecifika behov och önskemål.

I enlighet med rådande praxis torde den s. k. materialitetsprincipen kunna accepteras. Denna princip innebär att vid uppgörande av redovisningshandlingarna inte väsentliga poster slås samman med andra poster. Vid bedömningen av vad som är oväsentliga poster är det inte bara postens relativa storlek som bör beaktas. Också i sig små poster kan med hänsyn till förhållandena ha sådan principiell eller potentiell betydelse att de bör tas upp särskilt.

I *andra stycket* föreskrivs att av bolaget ägda andelar i företag som inte är aktiebolag, t. ex. andelar i ekonomiska föreningar, handelsbolag eller kommanditbolag, vid uppställning av resultat- och balansräkning samt vid specificering enligt 8 § skall jämställas med av bolaget ägda aktier. Bestämmelsen, som motsvarar 98 § fjärde stycket i aktiebolagsutredningens förslag, innebär ingen ändring i förhållande till gällande lag.

I enlighet med de överväganden jag redovisat i avsnitt 13.9 föreskrivs i *tredje stycket* att större aktiebolag, dvs. sådana bolag som enligt 10 kap. 3 § andra stycket är skyldiga att anlita auktoriserad revisor, skall redovisa storlek och förändring av lagerreserv särskilt.

Jag vill tillägga, att eftersom skyldigheten att anlita auktoriserad revisor inträder först under räkenskapsåret efter det att i 10 kap. 3 § andra stycket angivna storlekskriterier uppfyllts, den utvidgade redovisningsskyldigheten för större bolag skall iakttas första gången i årsredovisningen för det räkenskapsår, varunder den auktoriserade revisorn skall utses.

Lagerreserven kan i balansräkningen tas upp som särskild huvudgrupp under avsnittet skulder och eget kapital. Reserven kan också tas upp som en öppet redovisad avdragspost vid balansposten för varulagret. Ökning eller minskning av sådan reserv skall i resultaträkningen tas upp som bokslutsdisposition.

Lagerreserven kan, som jag tidigare nämnt, beskrivas som skillnaden mellan lagrets bruttovärde och dess bokförda värde. Bruttovärdet

skulle enligt aktiebolagsutredningens förslag vara det värde som var lägst av varulagrets anskaffningsvärde och dess verkliga värde, vilket senare värde i princip skulle vara nettoförsäljningsvärdet. Fondbörsutredningen har föreslagit att bruttovärdet alternativt skall kunna beräknas med utgångspunkt i skattelagstiftningens bestämmelser. Detta innebär att bruttovärdet är det lägsta av anskaffningsvärdet och återanskaffningsvärdet med avdrag för inkurans. Även bokföringsutredningen vill ge företagen möjlighet att använda annan metod för att bestämma det lägsta värdet. Jag ansluter mig till den uppfattningen som dessa senare båda utredningar har gett uttryck för. Närmare bestämmelser rörande värderingsmetoden kommer att tas in i den nya bokföringslagen. Självfallet bör företaget ange vilken värderingsmetod som tillämpas. Bestämmelse härom bör emellertid tas in i bokföringslagen.

6 §

Paragrafen innehåller för aktiebolag erforderliga särbestämmelser i fråga om innehållet i resultaträkningen.

Resultaträkningens syfte är att utvisa resultatet, dvs. nettovinsten eller förlusten under räkenskapsåret, samt att belysa hur denna vinst eller förlust uppkommit.

Jag finner det angeläget att i detta sammanhang beröra *innebörden av begreppet nettovinst,* som skall vara den avslutande posten i resultaträkningen. Resonemanget i det följande gäller generellt i fråga om resultatet, dvs. också förlust.

Enligt svensk praxis förstås med nettovinst vad som utan ytterligare avdrag kan tillföras eget, beskattat kapital och stå till förfogande för vinstutdelning, i förekommande fall efter avdrag för täckning av balanserad förlust och avsättningar till bundna fonder. Enligt denna praxis skall sålunda t. ex. avsättning till investeringsfond redovisas såsom kostnad, vid staffelform upptagen såsom bokslutsdisposition, eftersom den inte tillförs det beskattade egna kapitalet. Denna redovisning är också motiverad dels därav att avsättningen senare i normala fall kommer att tas i anspråk för att bära kostnader för bolaget, t. ex. avskrivningar på nya anläggningstillgångar (om avsättningen inte redovisas som kostnad, skulle dessa avskrivningar över huvud taget aldrig belasta bolagets resultat), dels därav att avsättningen påverkar den skattekostnad som upptas i avsättningsårets resultaträkning.

Enligt aktiebolagsutredningen är praxis i de övriga nordiska länderna mera oenhetlig i fråga om gränsdragningen mellan kostnad och vinstdisposition. Det förekommer där ofta att i vinstdispositionen ingår avsättning till investeringsfond samt sådana ur svensk synpunkt uppenbara kostnadsbelopp som tantiem till styrelsen, skatt på årets vinst, avsättning till pensionskassa eller sociala fonder etc. Utredningarna i

de nordiska länderna har dock enats om ett nettovinstbegrepp som ansluter till svensk praxis.

Aktiebolagsutredningen har funnit det vara av stor vikt att en nordisk enhetlighet uppnåtts i fråga om just nettovinstbegreppet. Jag delar denna uppfattning. Det kan vid bristande enhetlighet inträffa att av två nordiska bolag med identiskt lika förhållanden det ena systematiskt visar högre årsnettovinster än det andra genom att det förra som vinstdisposition upptar belopp som det senare redovisar som kostnad. Detta kan leda till misstag i det praktiska bedömandet av företag. Lagtekniskt har förenhetligandet av nettovinstbegreppet betydelse genom att vissa lagregler utgår från nettovinsten, såsom reglerna om vinstutdelning i 12 kap. 2 och 3 §§. Dessutom vinns en klar förenkling vid upprättandet av koncernredovisning för moderbolag med dotterbolag i annat nordiskt land.

För egen del anser jag att det i praxis använda nettovinstbegreppet är väl avvägt. I likhet med aktiebolagsutredningen och de andra nordiska utredningarna finner jag, även om advokatsamfundet ansett det önskvärt, att någon definition i lagtext av begreppet nettovinst inte bör göras. Detta sammanhänger med följande förhållanden.

En särskild redovisningspraxis avseende extraordinära poster påverkar också frågan om vinstbegreppets avgränsning. Det är främst fråga om att vissa större poster av extraordinär natur — typexemplet är realisationsvinster på avyttrade anläggningstillgångar — inte tas med i resultaträkningen utan förs direkt till eget kapital, eller att en sådan post väl tas med i resultaträkningen men att dess inverkan på den däri redovisade nettovinsten neutraliseras genom att såsom "kostnad" redovisas en motsvarande överföring till eget kapital. Man talar här om avsteg, som kan gälla både intäkter och kostnader, från kongruensprincipen. Denna princip utgör en regel för den formella resultatredovisningen, som brukar uttryckas på följande sätt: Summan av de i resp. års resultaträkningar redovisade nettoresultaten = totalresultatet under företagets hela livstid.

Motivet för avsteg från kongruensprincipen är att det skulle minska jämförbarheten mellan olika års resultat i bolaget, om den extraordinära posten fick ingå i resultatet. God redovisningssed torde kräva som förutsättning för ett avsteg, att det är fråga om en post som saknar direkt sammanhang med räkenskapsårets rörelse och samtidigt är av sådan storlek, att den kan ge felaktig uppfattning om årsresultatet.

Något direkt förbud mot avsteg från kongruensprincipen har inte föreslagits av aktiebolagsutredningen och bör inte heller enligt min mening uppställas. Å andra sidan anser jag inte, såsom näringslivet yrkat, att i lagtext bör skrivas in att avsteg från den nämnda principen är tillåtna. Det måste nämligen understrykas att sådana avsteg får förekomma endast i särskilda undantagsfall, när det kan anses tillåtligt enligt god redovisningssed. Den i 8 § första stycket 3 föreskrivna specifika-

tionen av ändring i det egna kapitalet medför att det belopp avsteget omfattar kan utläsas ur årsredovisningen.

Det är vidare enligt min mening uppenbart att det materiella utfallet av reglerna i 12 kap. 2—4 §§ i princip inte får påverkas av att ett bolag gör avsteg från kongruensprincipen. När det i dessa paragrafer talas om nettovinst avses den nettovinst för räkenskapsåret som skall redovisas när inget avsteg görs från kongruensprincipen. Hur stor denna nettovinst är måste med full klarhet utvisas i redovisningen, vilket kan ske genom uppgift därom vid posten nettovinst i balansräkningen.

Jag övergår härefter till att närmare kommentera 6 §.

I *första stycket* upptas den från 5 § i fondbörsutredningens och samarbetsutredningens förslag hämtade bestämmelsen att bruttoomsättningssumma skall upptas i resultaträkningen. Enligt vad jag redovisat i avsnitt 13.9 gäller denna redovisningsplikt alla aktiebolag. Dispens från kravet kan emellertid medges, om synnerliga skäl föreligger. Såsom jag tidigare anfört kan besvärande konkurrenssituationer i speciella fall medföra befrielse från kravet, om det rör sig om ett mindre företag. Dispens kan vidare komma i fråga beträffande företag inom försvarsindustrin.

I *andra stycket* upptas bestämmelse om att resultatet av varandra väsentligen oberoende rörelsegrenar skall redovisas särskilt. Bestämmelsen som motiverats i avsnitt 13.9 överensstämmer med gällande lag utom på den viktiga punkten att uppgiftsskyldigheten inte kan modifieras genom åberopande av skada för bolaget. Det resultat som skall visas är bruttoresultatet före avskrivningar, dvs. i princip omsättningen minskad med tillverknings- och försäljningskostnader. Inget hindrar naturligtvis en längre gående uppspaltning av resultatet om företagets avskrivningsunderlag och -metoder ger ett rättvisande utrymme härför.

I *tredje stycket* föreskrivs att utdelning på aktier i dotterbolag skall upptas som särskild intäktspost. Detta specifikationskrav är hämtat från 104 § i aktiebolagsutredningens förslag.

Liksom tidigare gäller, att utdelningen på aktier i dotterbolag kan redovisas antingen "på kassabasis", dvs. upptas som intäkt det år utdelningen förfaller till betalning, eller genom antecipation, varvid utdelningen från dotterbolag för visst år tas in i moderbolagets resultaträkning för samma år. Förutsättningen för sistnämnda förfarande är dock att vid den tidpunkt då balansräkningen fastställs för moderbolaget vinstutdelning beslutats eller i varje fall årsredovisning för dotterbolaget föreligger, upptagande förslag om vinstutdelning, och dessutom moderbolaget är i stånd att besluta över vinstutdelning från dotterbolaget.

I gällande lag uppställs vidare krav på separat redovisning av räntor från och till dotterbolag. I förenklingssyfte har detta krav fått utgå i aktiebolagsutredningens förslag. Jag biträder att så sker. Erfarenheterna

av den gällande lagen tyder på att sådan särredovisning i allmänhet saknat intresse. Av god redovisningssed följer emellertid att separat redovisning av sådana räntor eller redogörelse i not till resultaträkningen bör lämnas, om deras belopp är onormalt stort för året eller av annan anledning av större betydelse.

7 §

I paragrafen upptas erforderliga särbestämmelser om balansräkningen. Bestämmelserna i första—tredje styckena är hämtade från 102 § i aktiebolagsutredningens förslag.

I *första stycket* klargörs att i överensstämmelse med gällande rätt aktier i dotterbolag skall redovisas separat från andra bolaget tillhöriga aktier. Det är, såsom jag nämnt i avsnitt 13.10, ett led i koncernredovisningen att så sker. Dessa aktier är att hänföra till anläggningstillgångar. Bestämmelser om specifikation av aktieinnehavet upptas i 8 § första stycket 1.

Första stycket stadgar vidare i överensstämmelse med gällande rätt att fordringar på icke fullgjorda inbetalningar på tecknade aktier skall tas upp som särskild huvudgrupp på balansräkningens tillgångssida. Posten är närmast att anse som en motpost till det på andra sidan upptagna egna kapitalet.

I aktiebolagsutredningens förslag upptogs under sistnämnda huvudgrupp också en särskild post för egna aktier. Som närmare redovisas vid fjärde stycket har jag inte funnit skäl tillåta balansering av egna aktier. Den föreslagna särskilda posten har därför utgått i departementsförslaget.

Andra stycket anger att aktiebolags eget kapital uppdelas i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Med bundet eget kapital förstås sådana delar av det egna kapitalet som inte kan tas i anspråk för vinstutdelning. Liksom enligt gällande rätt upptas härunder aktiekapital och reservfond. Därjämte räknas hit, såsom jag nämnt vid 4 § första stycket 3, uppskrivningsfond. Med fritt eget kapital förstås vad som enligt gällande rätt benämns vinst enligt balansräkningen, dvs. fria fonder, balanserad vinst samt räkenskapsårets vinst.

I gällande rätt upptar balansschemat, till följd av principerna för den dubbla bokföringen, på tillgångssidan en grupp avseende "förlust på bolagets verksamhet" uppdelad i "balanserad förlust" och "nettoförlust för räkenskapsåret". Att förlust tas upp som tillgång måste vara svårförståeligt för läsare utan mera ingående bokföringskunskaper. I enlighet med aktiebolagsutredningens förslag föreskrivs därför i andra stycket att förlustposterna skall ingå under fritt eget kapital och tas upp som avdragsposter (negativa poster).

Tredje stycket upptar den av aktiebolagsutredningen föreslagna ny-

heten i förhållande till gällande rätt att antalet aktier och akties nominella belopp skall specificeras vid aktiekapitalsposten.

Genom upplysning i detta hänseende tillgodoses ett av många känt behov av att kunna omräkna vissa nyckeltal till belopp per aktie, t. ex. nettovinst per aktie eller eget kapital per aktie. Behov av att kunna se vilken bråkdel av bolaget en aktie representerar torde också uppkomma därigenom att i departementsförslaget inte uppställts någon undre gräns för akties nominella belopp. Detta kan nämligen leda till stora skillnader mellan bolagen i fråga om aktiernas nominella värde. Om ytterligare specifikation av aktiekapitalet i vissa fall föreskrivs i 8 § första stycket 2.

I *fjärde stycket,* som motsvarar 101 § första stycket första punkten i aktiebolagsutredningens förslag behandlas redovisningen av egna aktier.

Aktiebolagsutredningen. Utredningen anser att egna aktier i princip inte bör få upptas till något värde, eftersom de inte representerar någon egentlig tillgång utöver vad som annars redovisas i bolaget. I utredningsförslaget görs emellertid undantag från denna huvudregel genom att i andra punkten av 101 § första stycket stadgas att bolag, som förvärvat egna aktier under något av de två senaste räkenskapsåren, får ta upp aktierna till högst anskaffningskostnaden. Härigenom kan bolaget enligt utredningen slippa att först bortskriva aktierna och sedan redovisa en realisationsvinst svarande mot hela försäljningsintäkten. För att förhindra olämplig redovisning föreslog utredningen, som angetts vid första stycket denna paragraf, att egna aktier skulle hänföras till en särskild tillgångsgrupp i balansräkningen. — Såsom jag angett vid 4 § andra stycket, skall vid värdering av moderbolags aktier i dotterbolag aktier som dotterbolaget innehar i moderbolaget inte anses ha något värde. Utredningen har inte ansett lämpligt att indirekt innehavda egna aktier ens under en kortare övergångstid medräknas med något värde. Vid det indirekta innehavet saknar man nämligen enligt utredningen det skydd i form av full insyn genom balansräkningens specifikation, som väsentligt bidrar till att undantaget ansetts kunna medges för direkt innehavda egna aktier.

Remissyttrandena. Riksskatteverket och *bokföringsutredningen* motsätter sig förslaget att egna aktier under en kortare tid kan redovisas som tillgång. Bokföringsutredningen pekar på att den föreslagna regeln kan ge utrymme för transaktioner mellan bolaget och större aktieägare, transaktioner som bygger på alltför optimistiska bedömningar att senare avveckla aktieinnehavet utan förlust. *Näringslivet* tillstyrker förslaget men anser att reglerna om värdering av egna aktier också bör gälla beträffande dotterbolags innehav av aktier i moderbolag. Utredningens betänkligheter om bristande insyn kan enligt näringslivet lätt undanröjas genom krav på att ifrågavarande innehav skall uttryckligen specificeras såväl i dotterbolagets balansräkning som i moderbolagets

förvaltningsberättelse eller på annan lämplig plats i dess årsredovisning.

Föredraganden. Jag har tidigare (se avsnitt 13.4) redovisat min inställning att bolag inte bör få förvärva egna aktier, men att undantag från förbudet kan göras i vissa situationer. Bolag som förvärvat egna aktier måste dock avyttra dessa, i princip så snart det kan ske utan förlust. Det är, som utredningen påpekar, uppenbarligen så att ett bolags egna aktier inte utgör någon tillgång för bolaget, eftersom övriga tillgångar återspeglas i aktierna. Jag kan inte finna något skäl för att något som inte är en tillgång för bolaget trots detta skall få redovisas som en tillgång. Jag kan således inte biträda utredningens förslag i denna del. I enlighet härmed anges i stycket att egna aktier skall — med angivande av nominella beloppet — tas upp som tillgång utan värde. Med den ståndpunkt jag intagit får den av näringslivet föreslagna utvidgningen i fråga om indirekt aktieinnehav ingen aktualitet.

Femte stycket motsvarar 101 § sjätte stycket i aktiebolagsutredningens förslag. Liksom i gällande lag förbjuds aktivering av utgifter för bolagsbildning och för ökning av aktiekapitalet. Grunden för att dessa utgifter omedelbart skall avföras såsom kostnader är att ifrågavarande åtgärder inte i och för sig kan anses komma den ekonomiska verksamheten under kommande år till godo.

I stycket förbjuds också aktivering av utgifter för bolagets löpande förvaltning. Detta motsvarar gällande lag.

Jag vill i anslutning till stadgandet i femte stycket anmärka att i 101 § aktiebolagsutredningens förslag har i överensstämmelse med gällande rätt upptagits bestämmelser om värdering och om viss avskrivningstid avseende övertagen goodwill, s. k. organisationskostnader dvs. kostnader för teknisk hjälp, forsknings- och utvecklingsarbete, provdrift, marknadsundersökningar o. l., samt kapitalrabatter och emissionskostnader. Bokföringsutredningen har inte ansett särskilda regler för sådana tillgångar behövliga i bokföringslagen. Som motiv härför anges att det framgår av schemat för balansräkningen att tillgångarna är balansgilla, att huvudreglerna om avskrivning och nedskrivning ger erforderlig ledning i värderingshänseende samt att det av tillgångarnas natur följer att avskrivningen bör ske förhållandevis snabbt. I annat sammanhang får övervägas huruvida i bokföringslagen bör intas regler för här nämnda särskilda tillgångar av den innebörd aktiebolagsutredningen föreslagit.

Bestämmelserna i *sjätte stycket,* som med ändrad redaktionell utformning hämtats från 103 § första och tredje stycket i aktiebolagsutredningens förslag, reglerar den för koncernförhållanden viktiga specifikationsskyldigheten i fråga om bl. a. inbördes fordrings- och skuldförhållanden.

I första punkten av stycket anges att om i fordrings- eller skuldpost enligt balansräkningen upptagits fordringar och skulder till dotterföretag, beloppen skall anges särskilt. I förhållande till gällande rätt innebär detta

en utvidgad upplysningsplikt, eftersom inte endast sammanlagda beloppet av överskjutande fordran eller skuld skall anges utan för varje särskilt slag av fordringar eller skulder skall anges vad som därav avser dotterföretag. I praxis har också på senare tid upplysningskravet uppfyllts på det sätt som föreskrivs i departementsförslaget.

Uppgiften kan enligt förevarande punkt lämnas inom linjen. Detta innebär att redovisningen för t. ex. ett visst slag av fordran kan få antingen den i praxis vanligaste formen:

Växelfordringar hos dotterbolag	20 000
Andra växelfordringar	80 000

eller följande utseende:

Växelfordringar (varav hos dotterbolag 20 000)	100 000

I styckets första punkt upptas vidare samma krav på särredovisning av fordringar hos eller skulder till moderbolag. Bestämmelsen riktar sig naturligen till sådana dotterföretag som drivs i aktiebolagsform. Sådan redovisningsskyldighet föreligger inte enligt gällande rätt. Mellanhavanden med moderbolaget utgör emellertid erfarenhetsmässigt ofta betydande belopp i ett dotterbolags balansräkningar och jag har funnit att upplysning härom kan vara av stor vikt för en läsares förståelse av ett sådant bolags finansieringsförhållanden. Ett bolag, som samtidigt är moder- och dotterbolag, skall var för sig visa mellanhavanden med dotterföretag och sådana med moderbolag.

Vid tillämpningen av reglerna bör i förekommande fall med moderbolag jämställas ett sådant bolags moderbolag etc. ("mormor", "mormorsmor"). Att dotterdotterföretag etc. räknas som dotterföretag föreskrivs i 1 kap. 2 § första stycket.

I andra punkten av sjätte stycket upptas samma regler om separat redovisning av panter och därmed jämförliga säkerheter samt ansvarsförbindelser som i första punkten stadgas i fråga om fordringar och skulder. Med pant avses givetvis alla sådana säkerheter som tas upp i balansräkningen under denna rubrik. Förutom handpanter avses sålunda bl. a. inteckningshandlingar av olika slag. Uttrycket "med pant jämförliga säkerheter" innebär en utvidgning i förhållande till gällande rätts bestämmelser om vad som skall särskilt visas i balansräkningen. Det har tillkommit främst med tanke på äganderättsförbehåll till tillgångar som köpts på avbetalning eller annars på kredit. Det får nämligen anses stå i överensstämmelse med god redovisningssed att ett bolag som inköpt och fått leverans av tillgångar med äganderättsförbehåll också tar upp dessa i sin balansräkning. Förekommer sådan försäljning mellan t. ex. moderbolag och dotterföretag, bör naturligen särskild upplysning lämnas också om detta förhållande.

Enligt aktiebolagsutredningens förslag tillkom också ett krav på redovisning av panter — och ansvarsförbindelser — ställda för aktieägare, styrelseledamot och verkställande direktör. Efter 1973 års lagstiftning råder i princip förbud mot att ställa säkerhet för dessa personers räkning med möjlighet dock till dispens. Genom 1973 års lagstiftning har införts särskild uppgiftsskyldighet rörande lån lämnade efter dispens och säkerheter ställda med stöd av dispens. Jag återkommer till denna sak vid 8 § första stycket 4.

Enligt aktiebolagsutredningens förslag krävs redovisning också beträffande pant som ställts för "annan" person än dem som nyss nämndes. Jag anser sådan särredovisning vara av endast obetydligt informationsintresse. Särskild bestämmelse härom har därför inte upptagits i departementsförslaget.

8 §

I denna paragraf, som motsvarar 105 § i aktiebolagsutredningens förslag, ges föreskrifter om skyldighet att lämna vissa tilläggsuppgifter och särskilda upplysningar i anslutning till resultaträkning och balansräkning. Åtskilliga av bestämmelserna har sin motsvarighet i gällande rätts regler om innehållet i balansräkningen och förvaltningsberättelsen.

I paragrafen införs det nya begreppet noter till resultat- och balansräkningarna. Jag vill i korthet redovisa skälen härtill.

I lag och praxis krävs i många fall kompletterande upplysningar om posterna i resultat- och balansräkningarna, vilka upplysningar inte lämpligen kan eller bör insättas i själva redovisningshandlingarna, bl. a. eftersom dessa då kan bli oöverskådliga. Enligt gällande lag hänförs dessa upplysningar, som jag nämnt, i vissa fall till förvaltningsberättelsen, i andra fall skall de lämnas inom linjen eller i särskild bilaga. Placeringen av sådana upplysningar i förvaltningsberättelsen medför att sammanhanget mellan en kommentar eller specifikation och den post vartill den hänför sig inte blir så direkt som är önskvärt. Läsaren förbiser lätt kommentaren. Det är lämpligt att själva resultat- och balansräkningarna blir så upplysande som möjligt. Jag vill därför i enlighet med utredningens förslag förorda den teknik med en notapparat som efter engelskt och amerikanskt mönster under senare år kommit att tillämpas också av större svenska aktiebolag.

Bestämmelserna är utformade så att noterna kan undvaras, om motsvarande uppgift eller upplysning i stället lämnas i resultat- eller balansräkning. Däremot kan noterna inte ersättas genom omnämnande i förvaltningsberättelsen.

Om en uppgift enligt paragrafen tas in i not, skall tydlig hänvisning göras vid den eller de poster i redovisningshandlingarna, vartill uppgiften hänför sig. Detta sker lämpligen genom att i postens text eller vid dess belopp anges notens nummer t. ex. "Not 1". Återfinns noten på

samma sida, är en enkel fotnothänvisning uppenbarligen tillräcklig. Noterna blir sålunda en form av tillägg till resultat- och balansräkningarna. Dessa tillägg är naturligtvis oavskiljbara, dvs. noterna och hänvisningarna till dem får inte uteslutas i avskrifter eller vid tryckning av årsredovisningen.

Paragrafen anger uttömmande vilka föreskrivna uppgifter som får tas in i noter. Specifikation som krävs enligt 6 och 7 §§ detta kapitel och bestämmelserna i den kommande bokföringslagen i fråga om resultat- och balansräkning får alltså inte lämnas i not med åberopande av förevarande paragraf. Däremot står det varje bolag fritt att utnyttja nottekniken för frivilliga kompletteringar och upplysningar utöver vad som krävs i lag.

Av paragrafens nio punkter avser de sju första kompletterande uppgifter till särskilda poster i balansräkningen. I många fall torde en sådan uppgift kunna lämnas direkt i balansräkningen. Intas uppgiften i not, bör hänvisning ske vid ifrågavarande balanspost eller -poster. Punkterna 8 och 9 avser särskilda upplysningar som i regel kräver en kortare eller längre löpande text, varför upplysningen normalt kommer att lämnas i not. Hänvisning till noten kan i vissa fall bli erforderlig både i resultat- och balansräkningen.

Vissa punkter i aktiebolagsutredningens förslag har inte upptagits i departementsförslaget eftersom avsikten är att ta in motsvarande bestämmelser i den nya bokföringslagen. Det gäller krav på särskilda upplysningar om pensionsförpliktelser samt om grunderna för värdering av olika slags tillgångar och skulder eller om ändring i andra förhållanden som är väsentlig för bedömande av bolagets resultat och ställning.

Punkt 1. I överensstämmelse med utredningens förslag upptas under denna punkt föreskrifter om specifikation av bolagets innehav av aktier och sådana andelar som enligt 5 § andra stycket skall likställas med aktier. I fråga om aktiernas (och andelarnas) värden skall för varje post i specifikationen anges såväl nominella värdet som värdet enligt balansräkningen (bokförda värdet).

Det förekommer i stor utsträckning att särskilt större företag äger ett antal mindre poster av aktier eller andelar i ekonomiska föreningar. Innehavet är ofta av understödskaraktär, några andelar i en golfbana, i ett tvätteri e. d. Man brukar tala om sociala andelar. I fråga om sådana poster saknar en offentlig specificering nämnvärt intresse. I punkten medges därför att sådana smärre innehav kan sammanföras i aktiespecifikationen i en gemensam post, som kan kallas "Diverse aktier (och andelar)". Med hänsyn till att även mycket betydande aktieposter inte sällan tas upp i balansräkningar till kraftigt nedskrivna värden krävs att såväl nominellt som bokfört värde av en aktiepost underskrider den i punkten angivna beloppsgränsen för att specifikation skall få utelämnas.

Beloppsgränsen har i enlighet med aktiebolagsutredningens förslag bestämts till 50 000 kr. eller det lägre belopp som motsvarar 5 % av det aktieägande bolagets eget kapital.

Undantaget från specifikationskravet gäller emellertid inte för aktier i dotterbolag. Detta är i linje med de allmänna krav på fullgod insyn i koncernens uppbyggnad och förhållanden som jag anser måste ställas. I enlighet med gällande lag kan å andra sidan dispens beviljas från kravet på specifikation av dotterbolagsaktier och även andra innehav överskridande beloppsgränsen. Dispensen, som enligt departementsförslaget meddelas av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer, skall vara påkallad ur allmän och enskild synpunkt. Antalet bolag som sökt och fått dispens har sedan i början av 1960-talet varit mindre än tio, f. n. är det bara två bolag. Undantag från specifikationskravet har medgetts endast för svenska exportföretag avseende deras aktier i utländska företag. Dispensbestämmelsen torde få tillämpas mycket restriktivt.

Punkt 2. Bestämmelsen härunder innebär att aktiekapitalet skall specificeras på olika slag av aktier. Det överensstämmer med punkten 5 i aktiebolagsutredningens förslag.

Uttrycket "aktier av olika slag" har i denna punkt samma innebörd som i 3 kap. 1 §. Någon uppdelning på bundna och fria aktier krävs alltså inte.

Punkt 3 föreskriver i enlighet med punkten 6 i utredningsförslaget att förändringar i det egna kapitalet under räkenskapsåret skall specificeras.

Det egna kapitalets poster kan ändras på många olika sätt, bl. a. genom vinstdisposition eller förlusttäckning, genom ny- eller fondemission, genom nedsättning av aktiekapitalet, genom uppskrivning av anläggningstillgångar enligt 4 § eller genom poster som representerar avsteg från kongruensprincipen (jfr vid 6 §). För varje post som ändras skall anges slaget av ändring samt dennas belopp.

Av bestämmelsens karaktär framgår, att specifikationskravet inte gäller den post i huvudgruppen Eget kapital, som utgörs av nettovinst eller förlust för räkenskapsåret. Vad som upptas som sådan post i en balansräkning övergår ju omedelbart efter balansdagen till att utgöra balanserad vinst eller förlust. Den automatiska överföring som skett i fråga om vinst eller förlust i den föregående balansräkningen behöver inte ingå i specifikationen. Består den enda ändringen i övrigt av det egna kapitalet däri, att en utdelning beslutats, kommer denna sålunda att redovisas som en förändring av beloppet balanserad vinst. Sker redovisningen i själva balansräkningen, kan den därför utformas enligt följande (föregående års balansräkning upptog såsom balanserad vinst 10 000 kr. och såsom årets vinst 20 000 kr.):

Balanserad vinst		
Enligt balansräkning 31/12 1977	30 000	
Avgår utdelning	−15 000	15 000
Nettovinst för året		17 000

Punkt 4 reglerar redovisningen av lån från bolaget till aktieägare och personer i bolagsledningen. Bestämmelsen motsvarar 103 § 1 mom. tredje stycket gällande lag i dess lydelse efter 1973 års lagstiftning om låneförbud.

Från olika näringslivsorganisationer har i särskild skrivelse framställning gjorts om ändringar i regleringen av låneförbudet. Redogörelse för det huvudsakliga innehållet i denna skrivelse, såvitt det avser krav på ändringar i de materiella förbudsbestämmelserna, lämnas vid 12 kap. 7 §. I skrivelsen riktas emellertid också viss kritik mot reglerna om redovisning av lån som lämnats eller säkerhet som ställts med stöd av dispens.

Enligt gällande lag innebär bestämmelsen härvidlag att storleken av varje lån samt beloppet och arten av varje ansvarsförbindelse skall anges i förvaltningsberättelsen. Vidare skall anges gäldenärens anknytning till bolaget. Gäldenären behöver inte namnges. Om bolaget inte har lämnat lån eller svarar för ansvarsförbindelse, skall det anmärkas.

Organisationerna framhåller att eftersom namnuppgift inte krävs, man rimligen bör kunna sammanfatta fall för vilka uppgifterna är helt identiska. Exempelvis skulle vid s. k. sparplaner förekommande tillstånd för bolaget att ställa säkerhet för aktieförvärv kunna redovisas sålunda: "Borgen upp till 1 000 kr. för lån till förvärv av aktier, 276 fall". Organisationerna understryker att om ett långtgående specifikationskrav emellertid skall anses gälla, så måste i större bolag med stor långivning till anställda årsredovisningen komma att tyngas med omfattande och för bolagets borgenärer och andra intressenter helt meningslösa uppgifter. Även i mindre bolag är det enligt organisationerna tveksamt om annat än en klumpsumma fyller någon meningsfull uppgift. I årsredovisningen bör därför varken i större eller mindre bolag krävas mer än att uppgift lämnas om sammanlagda beloppet av ifrågavarande lån och säkerheter.

För egen del vill jag till en början peka på att erfarenheterna av låneförbudet och redovisningsbestämmelserna i anknytning därtill har visat att det knappast har någon praktisk betydelse att bolag som inte har lämnat lån eller ingått ansvarsförbindelse anmärker detta. I departementsförslaget har bestämmelsen därför jämkats så att endast i den mån bolaget lämnat lån eller ställt säkerhet med stöd av dispens, uppgift därom skall lämnas enligt förevarande punkt. Vidare har den jämk-

ningen gjorts att uppgiften inte skall lämnas i förvaltningsberättelsen utan i de handlingar som avses i förevarande paragraf.

I gällande lag talas om "ansvarsförbindelse". Eftersom den materiella förbudsregeln, förutom penninglån, avser ställande av säkerhet är uttrycket ansvarsförbindelse i detta sammanhang mindre lämpligt. Uttrycket för tanken till borgensförbindelser, diskonterade växlar o. d. och inte också till olika slag av ställda panter. I förevarande paragraf används därför i stället orden "säkerhet som bolaget ställt" vilket bättre ansluter till avfattningen av den materiella förbudsregeln i 12 kap. 7 §.

Då det gäller kravet på specifikation av olika förekommande lån och förbindelser delar jag organisationernas uppfattning att i t. ex. sparplansfallet en uppräkning av ett flertal likalydande uppgifter knappast har någon större praktisk betydelse. På sätt föreslagits bör därför en sammanfattande redovisning kunna göras. Jag är å andra sidan inte beredd att, såsom organisationerna förordat, generellt släppa kravet på särredovisning. Borgenärers och andras berättigade insynsintresse måste tillgodoses. Det torde dock knappast vara möjligt att i lagtext exakt precisera när och i vilken utsträckning specificering kan underlåtas. I departementsförslaget har stadgandet därför jämkats så att utrymme finns för att, i enlighet med utvecklingen av god redovisningssed på detta område, i vissa fall av mindre intresse utåt underlåta specificering.

Enligt lagtexten gäller kravet på uppgift i redovisningen i fråga om lån och säkerheter som lämnats med stöd av tillstånd. Sådana fall då ett lån lämnas först och gäldenären därefter övergår till "den förbjudna kretsen" — han blir t. ex. någon tid efter lånet aktieägare — omfattas inte av paragrafen. Självfallet finns dock inte något hinder mot att en sådan redovisning sker. I en del fall kan det tvärtom vara önskvärt och följa av god redovisningssed att en sådan utvidgad redovisning kommer till stånd.

Punkt 5, som med vissa jämkningar motsvarar punkten 4 i utredningens förslag, föreskriver skyldighet att lämna vissa uppgifter om konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning samt vinstandelslån. Uppgifterna, som avser att möjliggöra en bättre bedömning av bolagets finansiella struktur, torde inte närmare behöva kommenteras.

Punkt 6, som överensstämmer med punkten 2 i aktiebolagsutredningens förslag, upptar krav på uppgifter till ytterligare belysning av materiella anläggningstillgångars värden. Bestämmelserna bör tas in i aktiebolagslagen och inte i bokföringslagen eftersom bestämmelserna är så pass komplicerade att tillämpa att de inte bör göras generellt tillämpliga på alla bokföringspliktiga.

Aktiebolagsutredningen. Utredningen anför att genom lagändring år 1950 infördes nuvarande krav på uppgift om brandförsäkringsbelopp beträffande fastigheter, maskiner, inventarier och andra dylika anlägg-

ningstillgångar ävensom uppgift om fastigheters taxeringsvärden. Avsikten var enligt motiven (jfr SOU 1949: 8, s. 52) att läsaren skulle kunna få en uppfattning om storleken av befintliga dolda reserver i dessa anläggningstillgångar och kunna bättre bedöma företagets avskrivningar.

Det är enligt utredningen uppenbart att dessa insynsbehov endast i mycket stora drag kan tillgodoses genom de krävda uppgifterna. Det står dock klart att uppgifterna använts i betydande utsträckning av årsredovisningars läsare vid deras bedömning av företagen. Utredningen har därför funnit att även i fortsättningen uppgifter av detta eller liknande slag bör krävas.

Utredningen framhåller att det redan vid tillkomsten av kravet på uppgift om brandförsäkringsbelopp stod klart att vissa svårigheter fanns när det gällde att använda dessa belopp för belysning av anläggningstillgångars värden. Gränsdragningen mellan å ena sidan maskiner och fastigheter i redovisningen och å andra sidan "maskinerier" och byggnader enligt försäkringsvillkoren kan vara oenhetlig. Det kan vidare finnas oförsäkrade tillgångar och under- eller överförsäkrade tillgångar. Sedermera har tillkommit en ökad splittring på olika försäkringsvillkor som ger sinsemellan ojämförbara försäkringsbelopp och dessutom belopp, som kan misstolkas när villkoren inte är kända för läsaren. Slutligen har försäkringsbolagen i efter hand ökad utsträckning övergått till sådana konstruktioner av försäkringar, vid vilka något brandförsäkringsbelopp över huvud taget inte anges i försäkringsbreven. Särskilt om sistnämnda utveckling fortsätter, blir det enligt utredningen i längden inte möjligt att använda brandförsäkringsbeloppen i årsredovisningen för det syfte som föranledde att uppgiftskravet infördes.

Utredningen har därför stannat för att inte uppta krav på uppgift om brandförsäkringsbelopp. För att tillgodose samma syften, särskilt då önskemålet om en bättre grundval för bedömning av företagets avskrivningar än vad enbart det bokförda värdet av anläggningstillgångarna kan ge, föreslås i stället en redovisning för vissa anläggningstillgångar av deras anskaffningskostnad. Genom en övergång till öppen redovisning av dessa kostnader (öppen indirekt avskrivning) kommer man också att ansluta sig till en praxis med vidsträckt internationell tillämpning.

Utredningen påpekar att en nackdel med anskaffningskostnaderna som bedömningsunderlag är att anskaffningarna kan ligga olika långt tillbaka i tiden och därigenom vara företagna vid olika prisnivåer. En specifikation per anskaffningsår kan uppenbarligen inte krävas. Utredningen har inte funnit skäl att, såsom tidigare hävdats inom företagsekonomin, basera beräkningarna av avskrivningsbehovet på nuanskaffningskostnader.

Enligt utredningsförslaget skall sålunda var för sig anges dels tillgångarnas anskaffningskostnad, varmed förstås den sammanlagda anskaffningskostnaden för de tillgångar tillhörande ifrågavarande balanspost vilka finns i bolaget per balansdagen, dels de ansamlade av- och

nedskrivningarna på anskaffningskostnaderna för dessa tillgångar. De tillgångar som avses med förslaget är vissa anläggningstillgångar, nämligen fartyg, maskiner, inventarier o. d. samt byggnader. Har sådana tillgångar skrivits upp, skall också anges kvarstående oavskrivet belopp av uppskrivningen.

Remissyttrandena. Utredningens krav på upplysning om anskaffningskostnad som underlag för bedömning av avskrivningsbehovet tillstyrks uttryckligen av *kammarrätten* och *länsstyrelsen i Kalmar län.* Kammarrätten anser emellertid att den nu gällande regeln om uppgift om brandförsäkringsvärden har varit av värde särskilt vid bedömande av frågor om värde av aktier vid förmögenhetstaxering. *KF* påpekar att en redovisning av anskaffningsvärden och ackumulerade avskrivningar förutsätter att man vid varje försäljning och utrangering gör en utjämning av de ackumulerade avskrivningsbeloppen för resp. tillgångsposter mot anskaffningsvärdena. För att kunna göra detta fordras, fortsätter KF, att man exakt har registrerat hur stora avskrivningar som gjorts under tidigare år på varje sådan tillgång. Det förefaller därvid knappast möjligt att utgå från en skattemässig avskrivningsplan, som kan variera mellan åren och vissa år kanske inte är baserad på anskaffningsvärden utan bokfört restvärde. Det förefaller därför inte heller möjligt att genomföra den föreskrivna redovisningen i balansen utan att företaget lägger upp en fast avskrivningsplan och att avvikelser mellan denna och de skattemässiga avskrivningsbeloppen särredovisas som en form av reserv (alltså inte som avskrivning i lagens bemärkelse). KF anser därför att det är nödvändigt att i lagen få mer preciserat vad som vid värdering av anläggningstillgångar menas med "lämplig" avskrivningsplan med samtidigt beaktande av de komplikationer som nuvarande skatteregler orsakar. *Revisorsamfundet* påyrkar på det bestämdaste att brandförsäkringsbelopp även i fortsättningen skall redovisas. Samfundet, som till sitt yttrande fogat en utförlig promemoria, hävdar att nuanskaffningsvärde i stället för anskaffningsvärde bör läggas till grund för beräkning av avskrivningsvärden. Brandförsäkringsvärden utgör det bäst kända måttet på nuanskaffningsvärden och det finns inga svårigheter att få fram uppgifter därom menar samfundet.

Föredraganden. På de av utredningen anförda skälen har jag stannat för att uppgift om brandförsäkringsbelopp inte längre bör krävas. Även i övrigt synes mig utredningens förslag välgrundat och jag ansluter mig till det. I mitt förslag används emellertid uttrycket anskaffningsvärde i stället för den av utredningen använda termen anskaffningskostnad.

Enligt den förevarande punkten skall, i överensstämmelse med utredningens förslag, för varje i balansräkningen såsom anläggningstillgång upptagen post, vari ingår fartyg eller maskiner, inventarier o. d. eller byggnader, anges dels tillgångarnas anskaffningsvärde, dels det sammanlagda beloppet av de intill balansdagen på anskaffningsvärdet

företagna av- och nedskrivningarna. Har tillgångarna skrivits upp, skall också kvarstående oavskrivet belopp av uppskrivningen anges.

Om man först bortser från möjligheten att tillgångsposten kan ha uppskrivits enligt 4 § eller motsvarande lagrum i tidigare lag, utgör de ansamlade av- och nedskrivningarna ett saldo mellan anskaffningsvärdet och bokförda nettovärdet i balansräkningen. Det nya redovisningskravet avser alltså anskaffningsvärdet, och någon specificerad redovisning per maskin etc. av de ansamlade avskrivningarna krävs inte. Inom många bolag finns anskaffningsvärdena redan redovisade, antingen i bokföringens kontosystem, om indirekt avskrivning tillämpas, eller i särskilda register vid sidan av den kontomässiga bokföringen. Vidare torde även i andra bolag anskaffningsvärdena för flertalet byggnader, nämligen för dem som ingår i rörelse eller utgör "annan fastighet" enligt kommunalskattelagen, regelmässigt finnas framräknade, sedan avskrivning på anskaffningsvärde införts som huvudregel vid beskattningen genom ändring av kommunalskattelagen år 1969.

Det finns emellertid åtskilliga bolag som inte f. n. har en redovisning av anskaffningsvärdena för sådana tillgångar som maskiner och inventarier. Jag är medveten om att anspråket på uppgift om anskaffningsvärdet ställer vissa krav på den interna redovisningen, som nu inte är uppfyllda i alla bolag. Det gäller här inte endast att ur bokföringen ta fram anskaffningsvärdet för nya tillgångar, vilket är mycket enkelt, utan också att bevaka att sålda och utrangerade tillgångars anskaffningsvärden avförs. Några oöverkomliga svårigheter torde dock inte möta. Detta får också anses framgå av att många bolag redan frivilligt har en sådan redovisning för att utnyttja de fördelar den otvivelaktigt ger i fråga om kontrollen över tillgångarna. Det kan påpekas att denna redovisning kan fullgöras utan kontomässig indirekt avskrivning.

Redovisningskravet i punkten 6 omfattar inte sådana objekt, s. k. korttidsinventarier, vilka på grund av sin korta livslängd och i allmänhet låga värde per objekt enligt allmän redovisningssed och med stöd av punkt 3 a i anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen (där gränsen för varaktighetstiden är satt till tre år) över huvud taget inte brukar upptas i balansräkningarna som inventarier utan kostnadsförs vid anskaffningen. Det rör sig här om verktyg, vissa maskintillbehör, enklare kontorsutensilier m. m.

Anskaffningsvärdet skall anges utan avdrag för sådan nedskrivning, som kan ha skett vid tillgångars anskaffning genom ianspråktagande av investeringsfond. Nedskrivningsbeloppet skall i stället inräknas i de ansamlade av- och nedskrivningarna.

I det bokförda värdet av viss balanspost kan, som jag nämnt, ingå ett uppskrivningsbelopp. Har uppskrivningen skett tidigare än på balansdagen, skall då också uppskrivningsbeloppet ha minskats genom avskrivning. Det kvarstående oavskrivna uppskrivningsbeloppet får inte sammanslås med anskaffningsvärdet, eftersom den summa som då skulle

erhållas vore oanvändbar för analys. Uppskrivningsbeloppet skall därför upptas för sig.

Punkt 7 överensstämmer med punkten 7 i aktiebolagsutredningens förslag och föreskriver att uppgift om fastigheters taxeringsvärden skall lämnas. Liksom enligt gällande lag skall värdena fördelas på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna tillgångarna.

Enligt de under år 1973 beslutade nya reglerna för allmän fastighetstaxering, se SFS 1973: 1099, fastställs för såväl jordbruksfastighet som annan fastighet ett särskilt värde för byggnader, vilka upptas som särskild post i balansräkningen. Beträffande annan fastighet kan i byggnadsvärdet ingå värdet av maskiner, vilket före tillkomsten av nyssnämnda regler upptogs som separatredovisad delpost i byggnadsvärdet. Eftersom motsvarande tillgångar inte redovisas i balansräkningen såsom byggnader, medför detta att i förekommande fall uppdelning av byggnadsvärdet måste göras. Skulle i något fall fastighet inte vara åsatt taxeringsvärde, bör detta anmärkas. Motsvarande gäller då större nybyggnad utförts, men omtaxering med anledning därav ännu ej skett.

Kravet på redovisning av taxeringsvärden gäller endast fastigheter som är anläggningstillgångar. I bolag, där fastigheter förekommer som omsättningstillgångar, såsom byggnads- och tomtexploateringsföretag, är förhållandena i regel sådana att taxeringsvärdena inte motsvarar de aktuella förhållandena.

Punkt 8, i utredningens förslag punkt 9, upptar i överensstämmelse med gällande lag bestämmelse om att redogörelse skall lämnas om företagna uppskrivningar.

Jag har i avsnitt 13.9 utförligt uppehållit mig vid angelägenheten av att uppskrivningsmöjligheten enligt 4 § inte missbrukas. Enligt förevarande punkt skall därför förutom uppskrivningsbeloppets storlek också redovisas om det använts för erforderlig nedskrivning av annan anläggningstillgång, för fondemission eller för avsättning till uppskrivningsfond.

Punkt 9 föreskriver upplysningsskyldighet i fråga om förändringar i resultat- och balansräkning som väsentligt påverkar jämförbarheten mellan åren. Om beträffande posters gruppering eller eljest förekommit förändring i resultat- eller balansräkning, som väsentligt påverkar jämförbarheten mellan åren, skall sålunda enligt punkten redogörelse lämnas för förändringar.

Punkten har motsvarighet i gällande lag och punkten 10 i utredningens förslag. Jag har vid 2 § första stycket framhållit betydelsen av att redovisning lämnas i de hänseenden som föreskrivs i punkten.

9 §

Paragrafen behandlar förvaltningsberättelsens innehåll och motsvarar 106 § i aktiebolagsutredningens förslag. Såsom nämnts har flera av gäl-

lande lags bestämmelser om innehållet i förvaltningsberättelsen sin motsvarighet i 8 §.

Enligt *första stycket första punkten* skall upplysning lämnas dels om sådana för bedömningen av bolagets resultat och ställning viktiga förhållanden, som inte skall redovisas i resultat- eller balansräkning, dels om händelser av väsentlig betydelse för bolaget även om de inträffat efter räkenskapsårets utgång. Detta överensstämmer med gällande lag och utredningens förslag utom på den viktiga punkten att förfångsklausulen har slopats. Jag har i avsnitt 13.9 redovisat mina motiv härför.

Andra punkten i första stycket saknar motsvarighet i gällande lag och utredningsförslaget. I punkten stadgas att i bolag vari aktierna till huvudsaklig del ägs eller på därmed jämförligt sätt innehas — direkt eller genom förmedling av juridisk person — av en eller ett fåtal fysiska personer (fåmansbolag) skall särskild redogörelse lämnas för ingångna avtal och andra därmed jämförliga förhållanden mellan bolaget och dess aktieägare.

Jag har ansett väsentligt att det i fåmansbolag, där ägarnas och bolagets ekonomi ofta sammanblandas, klart framgår av redovisningen i vad mån olika transaktioner företagits bolaget och dess ägare emellan.

Den bestämning av begreppet fåmansbolag som görs i lagtexten överensstämmer med 35 § 3 mom. nionde stycket kommunalskattelagen (jfr prop. 1973: 207). Med uttrycket ingångna avtal förstås t. ex. överförande av medel parterna emellan — annorledes än genom lån från bolaget —, hyresförhållanden avseende fastigheter, bilar, båtar o. d. Transaktioner under räkenskapsåret på grund av tidigare ingångna avtal skall redovisas. Även om andra förhållanden som råder mellan bolaget och dess ägare utan att formliga avtal ingåtts bör upplysning lämnas.

Andra stycket

Aktiebolagsutredningen. I utredningsförslaget anges i enlighet med gällande lag att medelantalet arbetare och medelantalet övriga anställda under räkenskapsåret skall anges i förvaltningsberättelsen. Enligt förslaget skall vidare anges sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar dels till styrelsen och verkställande direktör, dels till arbetare och dels till övriga anställda. Utredningen framhåller att tantiem till styrelse och verkställande direktör sällan förekommer varför något krav på särredovisning därav inte föreslås.

Remissyttrandena. LRF förordar att uppdelningen beträffande personal och löner på arbetare och övriga anställda slopas men att lön och ersättning till styrelse och verkställande direktör alltjämt redovisas. *Näringslivet* påpekar att bestämmelsen om uppdelning av anställda mellan arbetare och tjänstemän på sikt kan bli svår att efterleva, eftersom skillnaderna mellan personalkategorierna håller på att suddas ut. Ett lämpligt sätt att redovisa antalet anställda kan enligt näringslivet

vara att använda de regler som gäller för beräkning av "genomsnittligt antal årsarbetare" på grundval av arbetsgivaruppgiften till ATP. *Kammarrätten, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, bokföringsutredningen* och *företagsskatteberedningen* förordar en bestämmelse om att tantiem och därmed jämförlig ersättning till styrelse och verkställande direktör skall anges särskilt.

Föredraganden. Med beaktande av den remisskritik som framförts har departementsförslaget utformats så att uppdelning på olika personalkategorier slopats i fråga om både medelantalet anställda och löner till dem. I mitt förslag föreskrivs också särskild uppgiftsskyldighet avseende tantiem. Enligt de allmänna övervägandena i avsnitt 13.9 föreskrivs vidare att i fråga om antalet anställda skall anges dels det totala antalet i bolaget, dels antalet på varje arbetsställe där mer än 20 personer sysselsätts. Om bolaget har anställda i flera länder, skall löner och ersättningar samt antalet anställda anges särskilt för varje land. Bestämmelserna har genom hänvisningen i 11 § fjärde stycket motsvarande tillämpning inom koncern.

Av det i lagtexten använda uttrycket "räkenskapsårets" löner och ersättningar framgår att det är årets utgiftssumma, ej utbetalningssumma, av löner etc. som skall anges. Till "ersättningar" som åsyftas i stycket hör arvoden, provisioner, semesterersättning och andra belopp som utgår direkt till vederbörande, däremot inte pensions- och socialförsäkringspremier o. d.

I *tredje stycket* föreskrivs i enlighet med utredningens förslag och gällande lag att förvaltningsberättelsen skall innehålla förslag till dispositioner beträffande vinst eller förlust. Förslaget skall omfatta belopp som i balansräkningen redovisas som balanserad vinst eller förlust och nettovinst eller förlust för räkenskapsåret. Det som redovisas som fria fonder behöver tas med bara om en minskning av sådan fond föreslås.

I *fjärde stycket,* som saknar motsvarighet i utredningsförslaget, stadgas skyldighet för större bolag, enligt definitionen i 10 kap. 3 § andra stycket, att utarbeta en finansieringsanalys. Jag har i avsnitt 13.9 motiverat bestämmelsen härom.

Avsikten med en finansieringsanalys är att den skall lämna upplysning om den finansierings- resp. investeringspolitik som bolaget fört. Av analysen bör därför framgå de olika finansieringskällorna samt kapitalanvändningen ävensom hur rörelsekapitalets huvudsakliga beståndsdelar förändrats.

Eftersom finansieringsanalysen som redovisningsform är relativt ny här i landet har ännu inte någon klar praxis utbildats beträffande utformning och presentation av analysen. Jag vill därför inte i lag föreslå någon uppställningsform för analysen.

Den modell som Föreningen auktoriserade revisorer och Näringslivets börskommitté rekommenderar torde emellertid i stora drag repre-

sentera både en lämplig och ofta tillämpad uppställningsform för finansieringsanalys. Analysen ställs enligt föreningens rekommendation upp på följande sätt.

Tillförda medel

Från årets verksamhet internt tillförda medel	x
Försäljning av anläggningstillgångar	x
Minskning av långfristiga fordringar	x
Nyemission	x
Ökning av långfristiga skulder	x
Summa tillförda medel	x

Använda medel

Investeringar i fastigheter, maskiner och inventarier	x
Investeringar i aktier och andelar	x
Ökning av långfristiga fordringar	x
Minskning av långfristiga skulder	x
Summa använda medel	x

Förändring av rörelsekapitalet	x
Specifikation av förändring av rörelsekapitalet	
Ökning (minskning) av varulager	x
Ökning (minskning) av kortfristiga fordringar	x
Ökning (minskning) av kortfristiga skulder	x
Ökning (minskning) av kassa och bankmedel	x
Summa förändring	x

Enligt rekommendationen bör beräkningen av posten "Från årets verksamhet internt tillförda medel" visas i en specifikation, som antingen kan tas in i själva finansieringsanalysen eller placeras i en not till denna. Eftersom resultaträkningen skall ha formen av en bruttoredovisning med en mellansumma "Resultat före bokslutsdispositioner och skatt" kan specifikationen lämpligen ges följande form.

Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	x
+ Avskrivningar som belastat detta resultat	x
± Realisationsvinst/förlust på sålda anläggningstillgångar	x
— Skatter	x
± Uttag från eller insättning på spärrkonto för investeringsfond	x
— Utdelning	x
	x

Uträkning av ökning eller minskning av långfristiga skulder bör bygga på den faktiska pensionsskuldens storlek.

Att finansieringsanalys för koncern skall upprättas framgår av 11 § sjätte stycket.

10 §

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om koncernredovisningens omfattning och inriktning. Bestämmelserna har motiverats i avsnitt 13.10.

I *första stycket* föreskrivs att alla moderbolag skall avge koncernredovisning som skall bestå av koncernresultaträkning och koncernbalansräkning. Redovisningen skall hänföra sig till balansdagen för moderbolaget. Bestämmelserna motsvarar närmast 96 § första stycket och 107 § första stycket i aktiebolagsutredningens förslag samt 7 § i fondbörs- och samarbetsutredningarnas förslag.

Att koncernredovisning skall upprättas av alla moderbolag innebär, att så skall göras också av sådana bolag som själva är dotterbolag till andra bolag.

Andra stycket, som motsvarar 97 § andra stycket i aktiebolagsutredningens förslag, anger att företag i samma koncern skall ha samma räkenskapsår, om inte synnerliga skäl medför hinder häremot.

Hänvisningen i *tredje stycket* till 3 § innebär att koncernredovisningshandlingarna skall underställas revisorerna i moderbolaget för granskning minst en månad före ordinarie bolagsstämma samt att koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen skall offentliggöras. Bestämmelserna motsvarar vad som i 2 § tredje stycket i fondbörs- och samarbetsutredningarnas förslag förordats i fråga om större aktiebolag.

Bevis om att både koncernresultaträkning och koncernbalansräkning fastställts skall vidare utfärdas med uppgift också om det beslut bolagsstämman i moderbolaget träffat i fråga om moderbolagets vinst eller förlust.

Att handlingarna skall tillhandahållas moderbolagets aktieägare föreskrivs i 9 kap. 9 § fjärde stycket.

11 §

Paragrafen reglerar koncernredovisningens innehåll.

I *första stycket,* som har motsvarighet i 107 § andra stycket första punkten aktiebolagsutredningens förslag samt 7 § fjärde stycket första punkten i fondbörs- och samarbetsutredningarnas förslag, föreskrivs att resultaträkning och balansräkning för koncernen skall var för sig vara ett sammandrag av koncernföretagens redovisningshandlingar. För upprättande av sammandraget är den goda redovisningsseden vägledande.

Den kommande bokföringslagens bestämmelser om innehållet i re-

sultat- och balansräkning skall naturligen beaktas utan särskild föreskrift därom i detta sammanhang. Därutöver skall enligt stycket de specifikationskrav som fastställts för resultat- och balansräkning i 5—8 §§ detta kapitel iakttas i tillämpliga delar. 6 § tredje stycket och 7 § sjätte stycket äger naturligen inte tillämpning i detta sammanhang.

I förhållande till aktiebolagsutredningens förslag innebär denna hänvisning en utvidgning så till vida att tilläggsuppgifter enligt 8 § också skall lämnas för koncernen. Detta är enligt min mening nödvändigt för att koncernredovisningen skall ge en tillräckligt god inblick i koncernens förhållanden. I vissa koncerner kan möjligen denna bestämmelse inte helt ut efterkommas. Detta kan vara fallet då utländskt dotterföretag ingår i koncernen. Jag tänker här närmast på punkterna 1, 3, 4, 6 och 7 i 8 § första stycket. Utrymme finns därvid att enligt tredje stycket göra avsteg från det uppställda kravet.

Den i stycket intagna hänvisningen till 2 § innebär bl. a. att föregående års koncernresultaträkning och koncernbalansräkning skall tas in i årets koncernredovisning på samma sätt som gäller i fråga om årsredovisningen. Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen upptog en bestämmelse av denna innebörd i 3 § andra stycket i sitt lagförslag. Hänvisningen medför vidare att i enlighet med 96 § andra stycket aktiebolagsutredningens förslag också koncernredovisningen skall skrivas under av styrelseledamöter och verkställande direktör samt att en till styrelseprotokollet antecknad avvikande mening skall fogas till redovisningen. Denna utvidgning i förhållande till gällande rätt är naturlig eftersom koncernredovisningen enligt departementsförslaget också skall läggas fram på bolagsstämma samt göras offentligt tillgänglig.

I *andra stycket* har utan jämkningar sammanförts bestämmelserna i 7 § fjärde stycket andra punkten i fondbörs- och samarbetsutredningarnas förslag samt 107 § andra stycket andra punkten och fjärde stycket i aktiebolagsutredningens förslag.

Vid beräkningen av koncernens årsresultat, vilket skall anges i koncernresultaträkningen, skall enligt första punkten i stycket som avdragspost tas upp ökning av internvinst sedan föregående balansdag resp. som tilläggspost upptas minskning av internvinst. Vidare skall avdrag göras för under året redovisad vinstutdelning mellan företag inom koncernen.

För koncernbalansräkningens uppställning skall vid beräkningen av fritt eget kapital resp. ansamlad förlust som avdragsbelopp ingå internvinsten per balansdagen.

Med internvinst avses på moderbolaget belöpande andel av vinst på överlåtelse av tillgång inom koncernen, i den mån ej överlåtelse av tillgången därefter skett till köpare utanför koncernen eller förbrukning av tillgången eller nedsättning av dess värde ägt rum hos det företag inom koncernen som förvärvat tillgången. Internvinst kan alltså upp-

komma genom överlåtelse från moderbolaget till dotterföretag eller från dotterföretag till moderbolag eller till annat dotterföretag.

Definitionen av internvinst i tredje punkten av stycket är samma som i gällande lag. Stadgandet avser överlåtelse av alla slags tillgångar, alltså både omsättnings- och anläggningstillgångar. Uttrycket "på moderbolaget belöpande andel" av vinsten åsyftar att vid uträkningen av internvinst avdrag får göras för den vinst som belöper på minoritetsandelar i dotterbolag. Denna fråga har i detalj utvecklats i förarbetena till gällande lag, se lagberedningens motiv, SOU 1941: 9, s. 435—443, samt Stenbeck m. fl., Aktiebolagslagen, 6:e upplagan, s. 298 ff.

Som jag nämnt i avsnitt 13.10 innehåller mitt förslag inte några regler om formen och metoderna för koncernresultaträkningens och koncernbalansräkningens upprättande. Utvecklingen på området är betydande och den teknik som i fråga om koncernbalansräkningens upprättande beskrevs i förarbetena till gällande lag är nu delvis föråldrad.

I aktiebolagsutredningens betänkande lämnas följande sammanfattning — som jag för min del inte har något att invända mot — av hur en koncernbalansräkning upprättas.

I koncernbalansräkningen upptas som tillgångar moderbolagets tillgångar, utom aktieposter i dotterbolag och fordringar hos sådana bolag, samt dotterbolagens tillgångar, utom aktier i andra koncernbolag och fordringar hos moderbolaget eller andra koncernbolag. Under rubriken skulder och eget kapital uppförs moderbolagets skulder, utom skulder till dotterbolag, och dotterbolagens skulder, utom skulder till moderbolaget eller andra koncernbolag. Under samma rubrik upptas moderbolagets och dotterbolagens investeringsfonder och därmed jämförliga reserver, eventuellt minoritetsintresse och koncernens eget kapital.

Om koncernen innehåller dotterbolag som ej är helägt måste man införa en motpost, minoritetsintresset, som svarar mot främmande aktieägares andel i dotterbolagets egna kapital. Vid uträknandet av detta belopp måste beaktas huruvida aktier med olika företrädesrätt finns i dotterbolaget. Om dotterbolagets minoritetsaktieägare för sina aktier äger företrädesrätt till återbekommande vid dotterbolagets upplösning av den på dem belöpande delen av aktiekapitalet bjuder i allmänhet försiktigheten att förlust hos dotterbolaget anses i dess helhet belöpa på moderbolaget. Äger minoritetsaktieägarna företrädesrätt till vinstutdelning bör av vinst hos dotterbolaget så stor del anses belöpa på moderbolaget, som skulle ha tillfallit moderbolaget om vinsten utdelats.

Koncernens eget kapital bör specificeras i minst följande fyra poster: a) moderbolagets aktiekapital (aktiekapitalen i dotterbolagen elimineras), b) koncernens bundna reserver (främst reservfonder och uppskrivningsfonder), c) koncernens fria reserver eller ansamlade förluster från tidigare år (i fria reserver ingår dels fria fonder, dels balanserade vinster), d) koncernens vinst eller förlust för året. Posterna c) och d) utgör tillsammantagna "fritt eget kapital eller ansamlad förlust i koncernen". I beloppen b), c) och d) får icke medräknas vad som skall hänföras till minoritetsintresse i dotterbolag.

Totalsumman av koncernens eget kapital och dettas fördelning på

de här angivna delposterna blir i praktiken beroende av vilken metod som används för elimineringen av moderbolagets (och eventuellt andra koncernbolags) redovisade värde av aktier i dotterbolag. I svensk praxis begagnas för närvarande främst två skilda metoder för denna eliminering, nämligen parivärdemetoden och förvärvsvärdemetoden (past-equitymetoden). Vid den förra elimineras aktievärdena mot dessa aktiers nominella värde på balansdagen. Är det bokförda värdet lägre än det nominella brukar skillnaden (underparivärdet) hänföras till koncernens bundna reserver. En skillnad i motsatt riktning (överparivärdet) måste, emedan den icke kan upptas som tillgång i koncernbalansräkningen, avdras från det egna kapitalet varvid avdraget normalt görs från koncernens fria reserver. Vid förvärvsvärdemetoden görs däremot en eliminering mot dotterbolagsaktiernas matematiska värde vid deras förvärvande. Genom att härvid uppkommet skillnadsbelopp är möjligt att analysera kan det i koncernbalansräkningen redovisas enligt sin natur. Det kan t. ex. visa sig hänförbart till ett goodwillvärde, som i så fall upptas såsom tillgång för koncernen (och efter hand bör avskrivas), eller till över- eller undervärden i förvärvat dotterbolags tillgångar vilket föranleder motsvarande justering av dessa tillgångars värden i koncernbalansräkningen. Av de nämnda metoderna är parivärdemetoden den mest använda men förvärvsvärdemetoden, vars tillämpning leder till riktigare koncernbalansräkningar, vinner efter hand ökad utbredning.

Som koncernens ställda panter upptas i koncernbalansräkningen de av moderbolaget och dotterbolagen ställda panterna med undantag för dem som ställts internt inom koncernen. Beträffande ansvarsförbindelser observeras, att om ett bolag i koncernen tecknat borgen för annat koncernbolags skuld, denna borgensförbindelse icke behöver medräknas bland ansvarsförbindelserna i koncernbalansräkningen.

I *tredje stycket* finns bestämmelser om att moderbolaget kan avvika från redovisningsbestämmelserna i första och andra stycket. Avvikelse får ske, om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda skäl är uteslutet att tillämpa första och andra styckena. Jag har motiverat stadgandet i avsnitt 13.10.

Skilda bokslutsdagar kan som jag nämnt i den allmänna motiveringen i regel inte anses ge anledning till att inte ta med ett dotterföretag i sammanhanget. Undantagsregeln tar i stället sikte på bl. a. de tillfällen då ett dotterföretag är utländskt och följer avvikande redovisningsregler. Även valutakurser och kursdifferenser kan ha sådan inverkan på dotterföretagets redovisning att en koncernredovisning ger en vilseledande bild av verkligheten. I fråga om dotterföretag som nyligen införlivats med koncernen kan vidare under ett övergångsskede skilda kontoplaner och konteringsprinciper ge obalans åt ett koncernsammandrag, varför undantagsbestämmelsen kan behöva åberopas. Samma kan förhållandet vara i fråga om ett nyligen övertaget företag med annat räkenskapsår än koncernen i övrigt. Som jag nämnt i avsnitt 13.10 är dock en sådan omständighet inte tillräcklig grund för att helt och hållet utesluta företaget från koncernredovisningen med hänsyn till att krav bör kunna ställas på att månadsbokslut eller annat periodiskt bokslut utarbetas.

Av stycket framgår att företagen avvikelse samt skälen för denna skall anges i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I *fjärde stycket* ges föreskrifter om ytterligare uppgifter avseende koncernen vilka skall tas in i moderbolagets förvaltningsberättelse. En följd av att koncernredovisningen skall föreläggas bolagsstämman skulle kunna sägas vara att en särskild koncernberättelse upprättas. Jag har emellertid inte velat föreslå regler om en sådan fristående redovisningshandling. De uppgifter som är av intresse för bedömningen av koncernens resultat och ställning bör i stället tas in i moderbolagets förvaltningsberättelse. I denna skall sålunda enligt hänvisningen i stycket till 9 § tas med upplysningar om viktiga förhållanden och händelser av väsentlig betydelse för koncernen såsom kompletterande underlag för den fullständiga koncernbedömningen. Vidare skall på sätt föreskrivs om det enskilda aktiebolaget redovisas antalet anställda inom koncernen samt löne- och ersättningssummor, fördelat såväl på bolagsledningen och övriga anställda som på de olika koncernföretagen samt, i förekommande fall, olika länder.

Jag har tidigare framhållit att metoderna för utarbetande av koncernredovisning undergår en fortlöpande utveckling och att olika förfaringssätt torde få accepteras. För att möjliggöra en bättre förståelse för det siffermaterial som presenteras i koncernredovisningshandlingarna föreskrivs i förevarande stycke att uppgift skall lämnas om vilka metoder och värderingsprinciper som kommit till användning. Redogörelse skall alltså lämnas om bl. a. koncernbalansmetod, t. ex. parivärde- eller förvärvsvärdemetod, eller metod för omräkning av utländska dotterföretags räkenskaper till svensk valuta.

Genom den fullständiga koncernredovisningen kommer direkt att framgå dels koncernens årsresultat (nettovinst eller förlust), dels beloppet av fritt eget kapital eller av ansamlad förlust i koncernen. Dessa uppgifter ligger till grund för beräkningen av hur stor vinstutdelning som kan göras i moderbolaget. Emellertid måste för en korrekt vinstutdelningsbedömning uppgift också lämnas om det belopp som av det fria egna kapitalet i koncernen skall överföras till bundet eget kapital. Bestämmelse härom har tagits in i stycket.

Genom att ange det belopp som skall föras över till det bundna kapitalet klarläggs att en del av det fria egna kapitalet på balansdagen på grund av koncernföretagens årsredovisningar kan komma att bli disponerat i koncernföretag på sådant sätt att det inte kan förfogas för vinstutdelning. I beloppet ingår dels avsättningar till bundna fonder (reservfond etc.), dels sådana fondemissioner, som tar i anspråk fritt eget kapital. Framräknandet av beloppet sker vid sidan av koncernredovisningen och liksom i denna skall avdrag ske för de andelar i resp. dotterföretags belopp, som faller på minoriteter.

Bestämmelserna i *femte stycket* har motiverats i avsnitt 13.10. Av

styckets första punkt följer att dotterbolag skall i förvaltningsberättelsen ange namn på sitt moderbolag och om detta i sin tur är dotterbolag, dettas moderbolag. Med den konstruktion av koncernbegreppet som jag redogjort för i nämnda avsnitt avses med moderbolag svenskt aktiebolag.

I andra punkten av stycket upptas bestämmelse om redovisning av koncerninterna leveranser. Enligt punkten skall såväl moderbolag som dotterbolag ange hur stor andel av årets inköp och försäljning som avser andra företag inom samma koncern. Meningen är att därvid skall göras en procentuell fördelning mellan externa och koncerninterna sådana mellanhavanden. Inget hindrar emellertid att beloppsuppgifter därjämte lämnas.

Sjätte stycket föreskriver att moderbolag i större koncerner skall lämna uppgift om koncernens lagerreserv samt avge finansieringsanalys för koncernen. Genom hänvisningen till 10 kap. 3 § fjärde stycket framgår att större koncerner är sådana där nettovärdet av koncernföretagens tillgångar enligt de två senaste koncernbalansräkningarna överstiger ett belopp motsvarande 1 000 basbelopp enligt lagen om allmän försäkring eller där antalet anställda i koncernen överstigit 200.

12 §

I paragrafen, som med vissa jämkningar, främst av redaktionell art, motsvarar 8 § i fondbörs- och samarbetsutredningarnas förslag, ges grundläggande föreskrifter om avgivande av delårsrapport.

Första stycket. Enligt de överväganden som redovisats i avsnitt 13.9 skall alla aktiebolag som är skyldiga att anlita auktoriserad revisor avge delårsrapport. Minst en sådan rapport skall årligen avges.

Behovet av delårsrapport är naturligtvis mindre — eller helt obefintligt — om verksamhetsåret omfattar kortare tid än normalt tolv månader. Vid omläggning av räkenskapsår kan räkenskapsåret vara kortare än tolv månader. Någon nedre tidsgräns för räkenskapsår finns inte. Av praktiska skäl föreskrivs därför i stycket att delårsrapport endast skall avges för räkenskapsår som omfattar mer än tio månader.

Minst en delårsrapport skall — av skäl som jag tidigare redovisat (avsnitt 13.9) — omfatta minst hälften och högst två tredjedelar av räkenskapsåret. Härigenom möjliggörs för företagen att erhålla en till sin verksamhet lämpligt anpassad rapportperiod. Rapporten skall emellertid alltid avse verksamheten från räkenskapsårets början.

Det åligger styrelsen i första hand att svara för delårsrapporteringen. I överensstämmelse med praxis föreskrivs i *andra stycket* att styrelsen kan uppdra åt verkställande direktör att avge delårsrapport, vilket torde kunna bidra till att rapporten kommer ut snabbt.

I andra stycket ges vidare föreskrifter om spridning och offentliggörande av delårsrapport.

Först och främst skall rapporten hållas tillgänglig för envar hos

bolaget och översändas till aktieägare som begär det. Avges flera delårsrapporter gäller bestämmelserna samtliga rapporter.

Jag vill i detta sammanhang understryka att, i fråga om bolag, vilkas aktier är föremål för mer omfattande handel — främst de s. k. börs- och listbolagen — alla parter på aktiemarknaden måste få möjlighet att erhålla information samtidigt. Det är mycket otillfredsställande, om aktieägarna eller vissa av dessa får del av rapporten, innan publicering skett i pressen. Någon särskild lagbestämmelse härom har jag dock inte funnit erforderlig.

För att tillgodose offentlighetsintresset föreskrivs också i andra stycket att delårsrapport skall insändas till registreringsmyndigheten. Insänd rapport skall omfatta sådan tidsperiod som anges i första stycket tredje punkten dvs. minst hälften och högst två tredjedelar av räkenskapsåret. Endast denna rapport behöver skickas till registreringsmyndigheten. Iakttar bolaget inte detta kan registreringsmyndigheten enligt 19 kap. 2 § föreskriva vite.

Rapporten skall sändas till registreringsmyndigheten inom två månader efter rapportperiodens utgång. Rapporten måste alltså föreligga färdig inom denna frist. Majoriteten av delårsrapporterande börsbolag uppfyller redan detta tidskrav. Jag har inte ansett möjligt att skärpa kravet. Tiden två månader är betydligt kortare än den period som normalt står till förfogande mellan ett räkenskapsårs slut och utgivandet av årsredovisningen. Vid en jämförelse med årsredovisningar bör emellertid beaktas, att kraven på delårsrapport är väsentligt lägre, att delårsrapporten inte skall granskas av bolagets revisorer och att den medgivna möjligheten för styrelsen att uppdra åt verkställande direktör att avge rapporten också kan nedbringa den erforderliga tiden för att göra i ordning rapporten.

13 §

Paragrafen, som motsvarar 10 § i fondbörs- och samarbetsutredningens förslag, anger vilka uppgifter som skall ingå i en delårsrapport.

Jag har i avsnitt 11.3.4 redovisat utredningarnas förslag att delårsrapporten skall innehålla dels en översiktlig redogörelse för rapportperioden avseende verksamheten, resultatet av denna, investeringar samt förändringar i likviditet och finansiering, dels exakta uppgifter om bl. a. omsättningssumma, olika intäkter och kostnader samt kassabehållning och antalet anställda.

Flera remissinstanser, bl. a. KF, riksrevisionsverket, kommerskollegium, LRF, Näringslivets börskommitté, Föreningen auktoriserade revisorer och Stockholms fondbörs, har från olika utgångspunkter riktat kritik mot den föreslagna uppräkningen av olika beloppsuppgifter och framhållit att en sådan, bortsett från uppgift om omsättningssumma, saknar egentlig betydelse.

Jag har i den allmänna motiveringen (avsnitt 13.9) tagit den ståndpunkten att i princip en beloppsuppgift om resultatet bör krävas. Enligt min mening bör vidare krävas att omsättningssumman redovisas. Därmed har de väsentligaste upplysningarna lämnats. Jag delar remissinstansernas uppfattning att det är onödigt att kräva detaljerade uppgifter om finansiella intäkter och kostnader och om vinster och förluster på avyttring av anläggningstillgångar och andra extraordinära intäkter och kostnader m. m.

Med hänsyn till branschspecifika förhållanden och redovisningsproblem bör i undantagsfall kravet på exakt beloppsuppgift avseende resultat kunna efterges.

Jag biträder utredningarnas förslag om en översiktlig redogörelse för verksamheten m. m.

I *första stycket* föreskrivs i enlighet härmed till en början att i delårsrapport skall lämnas en översiktlig redogörelse för verksamheten och resultatutvecklingen i denna samt för investeringar och förändringar i likviditet och finansiering under rapportperioden.

Bestämmelserna i 9 § första stycket första punkten om förvaltningsberättelsens innehåll gäller i tillämpliga delar för delårsrapport. Detta ger ramen för beskrivningen av hur verksamheten fortskridit. Obligatoriskt skall sålunda upplysning lämnas om alla för bedömningen av bolagets resultat och ställning viktiga förhållanden samt händelser av väsentlig betydelse för bolaget, även om de inträffat efter rapportperiodens slut. Ett kvalitativt uttalande om resultatutvecklingen torde vara tillfyllest.

Den översiktliga redogörelsen om investeringar bör behandla större beslutade, pågående eller avslutade investeringar. Om möjligt bör uppgifter som belyser resp. investerings effekt på den totala kapaciteten lämnas och beräknad tidpunkt för idrifttagande m. m. anges.

Likviditets- och finansieringsförändringar skall också redovisas. Vad angår finansiering innebär detta bl. a. att upptagande av större lån, genomförd aktieemission m. m. skall anges. Redogörelse för förändring i bolagets likviditet skall lämnas i form av ett kvalitativt uttalande, varvid jämförelse med förhållandet vid föregående verksamhetsårs slut skall ske.

Vid sidan av den beskrivande redogörelsen skall enligt första stycket också lämnas beloppsuppgift om omsättningssumma och resultat före bokslutsdispositioner och skatt under rapportperioden. Omsättningssumman uppges brutto, om dispens enligt 6 § första stycket inte erhållits.

På grund av särskilda skäl, som jag exemplifierat i avsnitt 13.9, kan det förekomma att vissa bolag inte under löpande räkenskapsår kan prestera ett fullständigt underlag för resultatberäkningen. För sådana fall ges i stycket möjlighet att lämna en uppskattad, ungefärlig beloppsuppgift. Om en resultaträkning inte kan uppgöras för perioden, bör uttalandet i rapporten om resultatutvecklingen göras mer utförligt.

Andra stycket, som är hämtat från 11 § i fondbörs- och samarbetsutredningarnas förslag föreskriver att för sådana koncerner som avses i 10 kap. 3 § fjärde stycket, delårsrapport skall avges för koncernen. Moderbolag i sådan koncern skall alltså utöver uppgifter om moderbolaget lämna motsvarande information om koncernen.

Belopp avseende koncernen skall naturligtvis anges med hänsyn tagen till koncernföretagens interna mellanhavanden. Erinran härom har intagits i styckets andra punkt.

I delårsrapporten bör information om koncernen lämpligen för undvikande av feltolkningar redovisas för sig och alltså klart skild från den som avser moderbolaget.

Utredningarnas förslag upptar i anslutning till bestämmelserna om delårsrapport i koncern en undantagsregel för de fall då utländska dotterbolags andel av koncernens försäljning överstiger en fjärdedel. I sådana fall krävs bara koncernuppgift om omsättningssumma, bruttoinvesteringar, likvida medel samt antal anställda. Någon allmän redogörelse för verksamheten, investeringarna etc. behöver inte lämnas för koncernen som helhet. Utredningarna motiverar undantaget med svårigheter att inom föreslagen tvåmånaderstid få fram erforderliga uppgifter från de utländska företagen. Detta ståndpunktstagande har kritiserats av ett par remissinstanser däribland Näringslivets börskommitté och riksrevisionsverket. I remisskritiken pekas bl. a. på att begränsningen förringar delårsrapportens informationsvärde och att den information det är fråga om bör kunna lämnas av internationellt verksamma koncerner i varje fall i den mån det inte blir fråga om siffermässiga preciseringar.

För egen del vill jag först framhålla, att det är angeläget att få information beträffande internationellt verksamma koncerner. Den översiktliga redogörelse som krävs enligt 13 § första stycket måste utan svårighet kunna lämnas även av sådana koncerner. Det torde även vara möjligt att lämna beloppsuppgifter rörande omsättning och ofta nog rörande resultat. Skulle sistnämnda uppgift inte kunna lämnas, ger 13 § första stycket utrymme för en ungefärlig beloppsuppgift. Under sådana omständigheter anser jag att den av utredningarna förordade undantagsbestämmelsen bör slopas.

14 §

I paragrafen föreskrivs, i överensstämmelse med 9 § i fondbörsutredningens och samarbetsutredningens förslag, att delårsrapporten skall innehålla uppgifter för motsvarande period föregående år. Använda termer och begrepp bör enligt paragrafen överensstämma med dem som använts i senast framlagda årsredovisning.

Genom dessa bestämmelser underlättas bedömningen av resultatutvecklingen och användningen av delårsrapporten som kontrollinstrument

för prognoser grundade på tidigare avgiven årsredovisning. Bestämmelserna torde inte ytterligare behöva kommenteras.

Utredningarna föreslår en särskild regel om att redovisning som avges under räkenskapsår får betecknas som delårsrapport endast om den innehåller de av utredningarna föreslagna uppgifterna. Jag har för min del funnit den föreslagna regeln överflödig och därför inte tagit upp den i mitt förslag. Jag vill i detta sammanhang anmärka att det får anses åligga revisorerna att i samband med sin förvaltningsrevision undersöka i vad mån avgivna delårsrapporter fyller måttet. Även om revisorerna inte granskar rapporten innan den avges, kommer man därigenom att få en kontroll av att lagens bestämmelser om delårsrapport efterlevs.

12 kap. Vinstutdelning och annan användning av bolagets egendom

1 §

Paragrafen är med en smärre redaktionell jämkning i första stycket överensstämmande med aktiebolagsutredningens förslag.

I *första stycket* uttrycks, i enlighet med gällande lag, den centrala aktiebolagsrättsliga principen att bolagets tillgångar, som i frånvaron av personligt ansvar för aktiebolagets skulder är det enda borgenärerna har att hålla sig till, i viss utsträckning är undandragna aktieägarnas dispositionsrätt och så till vida bundna i bolaget. Bolaget får enligt stycket inte till aktieägarna föra över tillgångar i större omfattning eller i annan ordning än som anges i bestämmelserna om vinstutdelning, om nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden och om likvidation.

Såsom hovrätten för Västra Sverige påpekat är den av utredningen i detta sammanhang använda formuleringen "utbetalning på aktier" mindre lyckad, eftersom uttrycket associerar närmast till sådana utbetalningar som står i relation till vederbörandes aktieinnehav. Det behöver emellertid inte förhålla sig så vid en olaglig vinstutdelning. Jag har därför stannat för att använda uttrycket "utbetalning till aktieägarna av bolagets medel" när det gäller att beskriva de dispositioner, som får ske bara i den mån reglerna om vinstutdelning, nedsättning och likvidation medger det.

Förbudet avser inte bara utbetalning i pengar utan också överföring av annan egendom. Förbudet avser bara utbetalning till aktieägarna i denna deras egenskap. Självfallet finns det inte något hinder för bolaget att sluta vanliga avtal med aktieägarna — om köp, anställning etc. — varvid aktieägaren är att betrakta som tredje man. Skulle någon försöka kringgå utbetalningsförbudet genom att en mer eller mindre benefik överföring till aktieägare maskeras som en vanlig affärstransaktion, kan emellertid bestämmelserna om olaga utbetalning i 5 § bli tillämpliga.

Utbetalningsförbudet riktar sig endast mot aktieägare. Det kan emellertid påpekas att en transaktion mellan bolaget och tredje man, som

strider mot bolagsverksamhetens föremål eller syfte, t. ex. en gåva eller en till formen onerös men i verkligheten benefik rättshandling i annat fall än som anges i 6 §, är ogiltig enligt 8 kap. 13 och 14 §§. Men den kan bli giltig, om alla aktieägare samtycker till den. Sådant samtycke har dock verkan endast inom ramen för aktieägarnas dispositionsrätt över bolagets tillgångar, dvs. endast om transaktionen inte tar i anspråk andra medel än sådana som bolaget kan utdela såsom vinst.

Andra stycket motsvarar i sak gällande rätt. Bestämmelsen i stycket utgår från den förutsättningen att syftet med ett aktiebolags verksamhet, om inte annat anges i bolagsordningen, är att bereda vinst åt aktieägarna.

Av stycket framgår att aktieägarnas rätt till den efter skatt återstående vinsten kan elimineras genom bestämmelse i bolagsordningen. En sådan bestämmelse kan innehålla att verksamheten skall drivas i aktieägarnas intresse på annat sätt än genom att åstadkomma vinst till fördelning mellan dem, t. ex. om syftet är att utan vinst på verksamheten köpa eller försälja varor för aktieägarnas räkning. Men syftet kan också vara att gynna andra intressen än aktieägarnas. Det kan vara politiskt, vetenskapligt, kulturellt, välgörande etc. Syftet kan också vara blandat så att t. ex. viss del av uppkommande vinst skall användas för understödjande av ett ideellt ändamål, medan vinsten i övrigt tillkommer aktieägarna.

I fråga om införande, borttagande och ändring av bolagsordningsbestämmelser om särskilt ändamål för bolagsverksamheten hänvisas till 9 kap. 15 §.

2 §

Paragrafen innehåller regler om det högsta belopp som får delas ut till aktieägarna som vinst. Mot bakgrund av de skärpta koncernredovisningsregler som upptagits i departementsförslaget har utdelningsmaximum i denna paragraf utformats enhetligt för såväl enskilt aktiebolag som moderbolag i koncern.

Av *första stycket* framgår att förutsättningen för att vinstutdelning skall få ske är att en i vederbörlig ordning fastställd balansräkning för det senaste räkenskapsåret utvisar fritt eget kapital som överstiger eventuell redovisad förlust. Innan vinstutdelning får ske skall dock från detta överskott av fritt eget kapital dras av vad som enligt lag eller bolagsordning skall avsättas till bundet eget kapital. Bestämmelser om obligatorisk avsättning till reservfond finns i 4 §. Ytterligare avsättningsskyldighet kan följa av bolagsordningen. Bolagsordningen kan också t. ex. föreskriva att visst belopp av årets vinst skall avsättas till annan fond, som därvid får anses vara bunden. I fråga om innebörden av det i lagtexten använda begreppet nettovinst hänvisas till motiven till 11 kap. 6 §.

Enligt stycket gäller i huvudsak samma bestämmelser för utdelningen i

moderbolag. Uppgift om koncernens nettovinst och fritt eget kapital i koncernen finns i koncernbalansräkningen. Vid beräkningen av det utdelningsbara beloppet skall avdrag göras för förlust enligt denna balansräkning. Därjämte skall avdrag göras för belopp som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall överföras till bundet eget kapital. Upplysning i sistnämnda hänseende skall enligt 11 kap. 11 § fjärde stycket lämnas i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I sista punkten av första stycket erinras om att en nedsättning av aktiekapitalet enligt 6 kap. 5 §, dvs. sådan som sker genom att nedsättningsbeloppet används för omedelbar täckning av förlust eller överföring till reservfonden, medför hinder för bolaget under tre år att utan rättens tillstånd dela ut vinst, såvida inte aktiekapitalet åter ökats med belopp motsvarande nedsättningen.

I *andra stycket* upptas en generell försiktighetsregel i fråga om vinstutdelningen.

Motsvarande regel upptas i utredningsförslaget såvitt avser vinstutdelning i moderbolag. Enligt utredningens förslag får nämligen utdelning inte ske med så stort belopp att den med hänsyn till storleken av det fria egna kapitalet inom koncernen och koncernens ställning i övrigt strider mot god affärssed. Skånes handelskammare har under remissbehandlingen framhållit att vid vinstutdelning måste hänsyn tas inte bara till storleken av det fria egna kapitalet i bolaget utan också till bolagets likviditetssituation.

Som jag tidigare framhållit är det från många synpunkter angeläget, att bolagen i sin utdelningspolitik tar stor hänsyn till sitt konsolideringsbehov. Det kan ske inom ramen för bolagens avskrivningspolitik så att stora dolda reserver skapas. Självfallet kan konsolidering också ske genom avsättning till fria fonder. Det kan vara försvarbart att hela det fria egna kapital som redovisas öppet i balansräkningen också delas ut, givetvis efter det att eventuellt erforderlig avsättning till reservfond ägt rum. Normalt torde emellertid en ganska betydande reservering av vinstmedel vara påkallad, om bolaget skall kunna möta försämringar i bolagets lönsamhet, som kan bli en följd av konjunkturnedgång, konkurrens eller andra förhållanden.

Styrelsens särskilda ansvar i fråga om bolagets konsolidering och utveckling markeras i och för sig genom bestämmelsen i 3 § att större vinstutdelning än styrelsen föreslår eller godkänner inte får beslutas. Jag anser emellertid att det i lagen bör klargöras att bolagets konsolideringsbehov måste beaktas vid bedömningen av vilken vinstutdelning som skall ske. En annan viktig faktor som bolagsorganen måste ta hänsyn till i det sammanhanget är bolagets likviditet. I enlighet härmed anges i stycket att vinstutdelningen inte, med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt, får stå i strid mot god affärssed.

Till omständigheter som också bör beaktas av bolagsorganen — och som täcks genom det i lagtexten använda uttrycket "ställning i övrigt" — hör förändringar i bolagets ställning vilka inträffat efter räkenskapsårets slut. Svårigheter att avyttra bolagets produkter kan ha framträtt, en av bolaget lämnad större kredit kan visa sig bli förlustbringande osv. Sådana omständigheter kan utvisa att redan i balansräkningen större avskrivningar bort ske. Men även eljest kan de utgöra ett särskilt skäl till återhållsamhet med utdelning.

3 §

Paragrafen reglerar bolagsstämmans beslut om vinstutdelning. Bestämmelserna överensstämmer med utredningsförslaget.

I *första stycket* föreskrivs att beslut om vinstutdelning fattas av bolagsstämma. Om inte bestämmelserna i andra stycket eller i bolagsordningen leder till annat, får högre utdelning inte beslutas än styrelsen föreslår eller godkänner. Dessa bestämmelser har berörts i den allmänna motiveringen (avsnitt 13.7).

I enlighet med vad advokatsamfundet påpekat vill jag framhålla att endast ordinarie bolagsstämma kan besluta om vinstutdelning, jfr 9 kap. 5 §.

Styrelsens förslag till utdelning finns i årsredovisningen, vilken enligt 11 kap. 9 § tredje stycket skall i förvaltningsberättelsen innehålla förslag till dispositioner beträffande vinst eller förlust. Årsredovisningen undertecknas enligt 11 kap. 2 § andra stycket av styrelseledamöterna och verkställande direktören. Skulle på bolagsstämman fråga uppkomma om att godkänna högre utdelning än vad som föreslagits i förvaltningsberättelsen, blir det en styrelsefråga. Om verkställande direktör inte är styrelseledamot, har han inte rösträtt i denna fråga. Även i sådant fall har han emellertid enligt 8 kap. 8 § rätt att delta i styrelsesammanträdet och att anteckna avvikande mening till protokollet.

Regeln att bolagsstämman inte kan besluta högre utdelning än styrelsen medger gäller inte bolagsstämmans beslut om sådan utdelning som stämman är skyldig att besluta. En sådan skyldighet finns enligt andra stycket i denna paragraf, om en minoritet begär utdelning. Men stämman kan också på grund av bestämmelse i bolagsordningen vara skyldig att besluta om viss utdelning, t. ex. att hela vinsten skall utdelas eller att viss mindre del av den skall utdelas på begäran av aktieägare. Bolagsordningen kan också innebära att en mindre minoritet än i andra stycket anges har rätt till viss utdelning eller att den utdelning minoriteten kan kräva är större än i andra stycket sägs. Jag vill också erinra om att bolagsordningen kan innehålla bestämmelser som utesluter eller minskar aktieägarnas möjlighet att få utdelning, jfr 1 § andra stycket.

Gällande rätt torde ge utrymme för att beslutanderätten i fråga om

vinstutdelning genom bolagsordningen helt eller delvis frånkänns bolagsstämman och tilläggs annan. Jag har, i likhet med utredningen, funnit att en sådan ordning inte är lämplig. Stycket har därför utformats så att behörigheten att besluta om vinstutdelning tillkommer bolagsstämman.

Vad jag nyss anförde om att endast bolagsstämman kan ha beslutanderätt rörande utdelning gäller beslut huruvida och i vad mån utdelning skall ske. En annan sak är att om vinst enligt bolagsordningen skall användas för annat ändamål än utdelning till aktieägarna, så kan bolagsordningen ge rätt åt någon utomstående att närmare bestämma om det sätt varpå medlen skall utnyttjas för ändamålet. Vidare kan påpekas att en utomstående kan ha rätt till belopp, vilket skall beräknas på grundval av årsvinsten eller utdelningen till aktieägarna. Så är fallet bl. a. med vinstandelsbevis. En innehavare av ett vinstandelsbevis har en fordran på bolaget, över vilken bolagsstämman inte kan ha annan beslutanderätt än den indirekta som ligger i stämmans rätt att fastställa vinstens belopp och utdelningen till aktieägarna.

När bolagsstämman vederbörligen beslutat om utdelning till aktieägarna har dessa en fordran mot bolaget på utdelningsbeloppet. Denna fordran behöver emellertid inte vara omedelbart förfallen till betalning. I Sverige är det f. n. vanligt att utdelningen är förfallen till betalning i och med att bolagsstämman beslutat om utdelningen eller någon dag senare, som då anges i beslutet. Men eftersom bolagsstämman kan — bortsett från de fall då skyldighet på grund av bolagsordningen eller på grund av begäran av minoriteten enligt andra stycket föreligger att besluta om viss utdelning — med enkel majoritet besluta att inte dela ut någon vinst, kan stämman även besluta att utdelning skall utbetalas först vid en senare tidpunkt. Denna torde dock inte kunna skjutas alltför långt fram i tiden, t. ex. knappast så långt som till ordinarie bolagsstämman under nästa räkenskapsår. Departementsförslaget innebär inte någon ändring på denna punkt.

Det förekommer någon gång att bolagsstämman beslutar om utdelning i två poster, varav den första utbetalas genast och den andra först senare. På motsvarande sätt kan i avstämningsbolag beslutas två utbetalningar, varvid även två avstämningsdagar måste fastställas.

Advokatsamfundet tar upp frågan i vad mån styrelsen kan stoppa den senare utbetalningen, om bolagets utveckling under tiden till dess utdelningen förfaller till betalning har avsevärt försämrats. I enlighet med vad samfundet också utgått från anser jag att styrelsen har rätt att innehålla den andra delutbetalningen av utdelningen, om utvecklingen i bolaget motiverar detta. Någon uttrycklig bestämmelse i ämnet behövs knappast.

Eftersom utdelning får ske endast av fritt eget kapital enligt fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår, kan innan ba-

lansräkningen fastställts inte ske någon "förskottsutdelning" såsom laga utdelning. Om sådant förskott utbetalas, är mottagarna principiellt återbäringsskyldiga enligt 5 § intill dess stämman fastställt balansräkning och i vederbörlig ordning beslutat om utdelning, som täcker det utbetalade förskottet.

Bolagsstämmans rätt att uppskjuta utbetalning av utdelning är som sagt en följd av stämmans rätt att besluta om och i vad mån utdelning skall ske. Om minoriteten begagnar sin rätt enligt andra stycket att kräva utdelning, kan däremot majoriteten naturligtvis inte besluta att utbetalningen därav skall uppskjutas. Sådan utdelning får anses vara förfallen till betalning omedelbart eller i varje fall utan längre uppskov än som kan motiveras av behov av skälig expeditionstid.

Andra stycket upptar bestämmelser om minoritets rätt att påkalla vinstutdelning. Jag har i avsnitt 13.8 motiverat mitt ståndpunktstagande i denna fråga.

Enligt stycket har aktieägare med en tiondel av samtliga aktier rätt att på ordinarie bolagsstämma, innan beslut om vinstens användning fattats, påkalla att bolagsstämman beslutar utdelning av högst halva nettovinsten för året, dock ej mer än 5 % av bolagets eget kapital. Vid beräkningen skall från årsnettovinsten avdrag göras för dels balanserad förlust, som överstiger fria fonder och reservfond, dels belopp som enligt lag eller bolagsordningen skall avsättas till bundet eget kapital.

Om enligt bolagsordningen viss del av vinsten skall tillfalla andra än aktieägarna, skall naturligtvis minoritetens rätt beräknas endast på den nettovinst som kan utdelas till aktieägarna.

Bolagsstämman kan som förut nämnts utan stöd av bolagsordningen enligt 4 § besluta att överföra visst belopp till reservfonden. Ett sådant beslut kan emellertid inte beröra minoritetens rätt enligt förevarande paragraf i den mån inte beslutet grundas på reglerna i 4 § om obligatorisk avsättning till reservfond.

Enligt utredningen avses med nettovinst i detta stycke den nettovinst för räkenskapsåret som skall redovisas när intet avsteg görs från den s. k. kongruensprincipen, se vidare härom vid 11 kap. 6 §. Enligt näringslivet kan det inte vara meningen att sådana extraordinära intäkter som koncernbidrag från moder- och dotterbolag samt subventioner skall vid tillämpningen av utdelningsregeln i andra stycket läggas till nettovinsten och således delvis bli tillgängliga för utdelning till aktieägarna.

För egen del vill jag endast konstatera att jag delar utredningens uppfattning på denna punkt. Sådana poster som näringslivet pekat på och som i förekommande fall redovisats utanför resultaträkningen bör vid tillämpningen av andra stycket anses vara resultatpåverkande. Jag vill vidare framhålla, att minoriteten med stöd av andra stycket torde kunna få till stånd rättelse av avskrivningsbeslut, om den beslutade avskriv-

ningen är helt opåkallad eller avsevärt större än vad god redovisningssed bjuder (jfr NJA 1965 s. 157).

Enligt utredningen skall vidare vid utdelningens beräkning nettovinsten fastställas med hänsyn tagen till under året verkställda obeskattade avsättningar till fond som bolagsstämman kan förfoga över. Nettovinsten skall i sådant fall ökas med minst hälften av det avsatta beloppet. De avsättningar som faller under den föreslagna regeln är investeringsfonder för konjunkturutjämning (investeringsfond för skogsbruk och investeringsfond för rörelse), särskild investeringsfond för förlorade inventarier och lagertillgångar, särskild investeringsfond för avyttrat fartyg, särskild nyanskaffningsfond och återanskaffningsfond (fond för återanskaffning av fastighet).

LRF uttalar att minoriteten inte bör kunna framtvinga utdelning i fråga om avsättningar till investeringsfond, återanskaffningsfond o. d.

Som jag nämnt vid 11 kap. 6 § är enligt stadgad praxis avsättningar till investeringsfond o. d. att anse som kostnader för bolaget. I motsats till utredningen finner jag det därför principiellt oriktigt att belopp som avsatts till här ifrågavarande fonder till någon del skall kunna behandlas som utdelningsbar vinst. Det bör i sammanhanget beaktas att de avsedda avsättningarna till betydande del innehåller latenta skatteskulder. Avsättningarna sker med hänsyn till bolagets konsolideringsbehov och avsatta belopp kan komma endast bolaget till godo. Enligt min mening bör bolagets konsolideringsintresse gå före minoritetens rätt till utdelning. Jag saknar anledning tro att majoritetens avsättningsmöjligheter skulle missbrukas till förfång för minoriteten. Mina överväganden har lett mig till att jag inte kan ansluta mig till utredningens förslag i nu aktuellt avseende.

Liksom enligt gällande lag innebär minoritetens rätt enligt detta stycke inte en rätt att besluta ifrågavarande vinstutdelning utan en rätt att påkalla att stämman beslutar sådan. Om stämman inte fattar det beslut som minoriteten påkallat, kan varje aktieägare klandra beslutet, och i domen kan domstolen fastställa en ändring av stämmans beslut, så att beslutet ger minoriteten dess rätt, jfr vid 9 kap. 17 §.

Om klandertalan väcks mot beslut av bolagsstämman, varigenom minoritetens begäran om utdelning inte vederbörligen tillmötesgåtts, kan det inträffa att denna utdelning inte kan tas ur den enligt balansräkningen befintliga utdelningsbara vinsten. En orimligt stor avskrivning måste t. ex. minskas. I sådant fall bör i klanderprocessen framställas yrkande om ändring i detta avseende av bolagsstämmans beslut om balansräkningens fastställande.

Näringslivet förordar att paragrafen förses med en bestämmelse enligt vilken minoritetsaktieägare inte kan påkalla vinstutdelning i strid mot bestämmelserna i utredningsförslaget om hänsynstagande till god affärssed vid vinstutdelning i moderbolag.

Enligt 2 § andra stycket departementsförslaget skall i alla bolag vid vinstutdelning beaktas att med hänsyn till konsolideringsbehov, likviditet och bolagets (eller koncernens) ställning i övrigt inte utdelas så stort belopp att utdelningen står i strid mot god affärssed. Självfallet får minoritetsrätt till vinstutdelning inte leda till att denna regel sätts ur spel. Erinran härom har intagits i stycket.

I detta sammanhang vill jag också beröra frågan hur bestämmelserna om minoritets rätt till vinstutdelning fungerar i ett koncernbolag. Som stycket är utformat skall beräkningen av minoritets rätt till vinstutdelning göras på grundval av den för bolaget i fråga upprättade balansräkningen utan hänsynstagande till den vinst som kan ha uppkommit inom annat koncernbolag. Detta kan i och för sig medföra, att majoriteten får vissa möjligheter att sätta vinstutdelningsregeln ur spel genom att vidta åtgärder varigenom endast de koncernbolag, där minoriteten inte är representerad, visar vinst. Majoriteten har t. ex. genom prissättningen på internleveranser inom koncernen sett till att vinsten kanaliseras till ett från majoritetens synpunkt lämpligt koncernbolag. Det skulle i och för sig vara möjligt att konstruera vinstutdelningsregler som tar sikte på koncernen i dess helhet och som fungerar så att minoriteten i ett koncernbolag garanteras att bolaget i fråga får sin del i koncernvinsten. Sådana regler skulle emellertid bli ganska invecklade. Det kan med fog ifrågasättas om behovet av reglerna är så stort att det är motiverat att införa ett sådant regelsystem. Majoritetsmissbruk av den typ jag här åsyftar kan dessutom stävjas bl. a. med stöd av generalklausulen och principen om aktieägarnas lika rätt i bolaget. Departementsförslaget upptar därför inte några särskilda regler om minoritetsrätt till vinstutdelning när det är fråga om koncernbolag.

Tredje stycket avser utdelning i avstämningsbolag och motsvarar bestämmelserna i 21—24 §§ LFA.

Utdelningen i avstämningsbolag förfaller till betalning på avstämningsdagen. Denna skall anges i bolagsstämmans utdelningsbeslut. Detta gäller dock inte om vinsten skall tillfalla andra än aktieägarna, i vilket fall avstämning inte skulle fylla någon funktion. Utbetalningen skall ske utan dröjsmål. Betalningen förutsätts komma att ske på ändamålsenligt sätt med rimligt beaktande av önskemål från mottagarna. Legitimerad att motta betalningen är den som på avstämningsdagen var införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 §. Skulle mottagaren inte vara materiellt berättigad, gäller samma regler som beträffande mottagande av emissionsbevis, 4 kap. 3 § tredje stycket.

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om avsättning av belopp till reservfond.

Enligt *första stycket* punkten 1 skall av den del av aktiebolags nettovinst för året, som inte går åt för att täcka redovisad förlust, minst 10 %

avsättas till reservfond intill dess reservfonden uppgår till 20 % av aktiekapitalet.

Motiven för denna regel om obligatorisk avsättning till reservfond har redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 13.4). Stycket motsvarar i sak bestämmelserna i 71 § första stycket gällande lag.

Till reservfond skall vidare läggas överkurs som tillfallit bolaget i samband med aktieteckning. Jag delar utredningens uppfattning att det är naturligt att betrakta en sådan överkurs som en kapitalinsättning som inte bör kunna återbetalas i form av vinstutdelning. Som utredningen framhållit bör detsamma även gälla belopp som enligt 4 kap. 17 § tillfaller bolaget efter försäljning av fondaktier som inte har tagits ut av den därtill berättigade.

När konvertibelt skuldebrev byts ut mot aktie, kan en form av överkurs uppstå, nämligen om fordringsbeloppet överstiger aktiens nominella belopp. Sådan överkurs bör liksom enligt gällande lag (14 § LKS) läggas till reservfonden.

Enligt 2 kap. 11 § tredje stycket kan den för vilken aktie förverkas åläggas att utge en femtedel av det tecknade beloppet till bolaget. Detsamma kan bli fallet vid nyemission och vid sådan nyteckning som avses i 5 kap., se 4 kap. 11 § och 5 kap. 13 §. Som advokatsamfundet framhållit bör sådana belopp läggas till reservfonden. En uttrycklig regel härom har intagits i stycket.

Departementsförslaget innebär att det är möjligt att i bolagsordningen ta in bestämmelse om att avsättning till reservfond skall ske. Avsättningen kan gälla hur stor del av vinsten som helst. Det finns inte någon maximigräns för reservfondens storlek i förhållande till aktiekapitalet. Förevarande stycke innehåller bestämmelse om avsättning till reservfond på grund av bestämmelser därom i bolagsordningen.

Stycket innehåller slutligen en regel om att bolagsstämman kan besluta att belopp skall överföras från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden. Om en sådan avsättning beslutas av bolagsstämman utan stöd av bolagsordningen, får den dock självfallet inte inkräkta på minoritetens rätt till vinstutdelning enligt 3 § andra stycket.

I *andra stycket* upptas den med gällande lag överensstämmande regeln att vid beräkningen av det belopp som enligt första stycket första punkten skall avsättas till reservfond avdrag från nettovinsten inte får göras för tantiem.

Reservfonden ingår i bolagets bundna kapital. I *tredje stycket* finns regler om i vilka fall reservfonden får tas i anspråk.

Liksom enligt gällande lag får reservfonden enligt stycket tas i anspråk för täckande av sådan förlust enligt fastställd balansräkning som inte kan täckas av fritt eget kapital.

Reservfonden får vidare tas i anspråk för fondemission. Den får också användas för annat ändamål, om rätten enligt samma regler som i

6 kap. 6 § föreskrivs för nedsättning av aktiekapitalet ger tillstånd till nedsättning av reservfonden. Dessa bestämmelser har kommenterats i den allmänna motiveringen (avsnitt 13.4).

5 §

I paragrafen, som överensstämmer med utredningens förslag, upptas bestämmelser om påföljden av att utbetalning av bolagets medel till aktieägarna sker i strid mot 1 §.

Utbetalning får ske endast vid vinstutdelning, nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden samt utskiftning vid bolagets likvidation. En lagstridig utbetalning kan innebära att viss eller vissa aktieägares rätt kränks, t. ex. om vinstutdelning sker med större belopp till vissa aktieägare än till andra utan att detta beror på att deras aktier enligt bolagsordningen har olika rätt till utdelning. Den lagstridiga utbetalningen kan också stå i strid mot de aktiebolagsrättsliga reglerna om skyddet för det bundna kapitalet.

I *första stycket* föreskrivs till en början att påföljden av en olaglig utbetalning är att mottagaren skall lämna tillbaka vad han uppburit.

Utredningen föreslår att på återbäringsbeloppet skall erläggas 6 % årlig ränta. Svensk industriförening har förordat att procentsatsen i stället bör vara riksbankens vid varje tid gällande diskonto jämte 2 %. Jag vill för min del erinra om att köplagsutredningen nyligen avlämnat ett betänkande (SOU 1974: 28) med förslag till räntelag m. m. I samband med att detta förslag läggs till grund för lagstiftning får man närmare pröva hur ränteregeln i förevarande paragraf bör utformas. Jag är f. n. inte beredd att gå ifrån aktiebolagsutredningens förslag.

Återbäringsskyldigheten enligt stycket gäller även om den olagliga utbetalningen inte förorsakat någon skada för borgenärerna, därför att den visserligen inkräktat på bolagets bundna kapital men bolaget ändå kan fullgöra sina förpliktelser.

I andra punkten av stycket upptas bestämmelse om undantag från återbäringsskyldigheten.

Enligt utredningsförslaget krävs inte återbäring om utbetalningen skedde som vinstutdelning och mottagaren var i god tro, dvs. varken insåg eller bort inse att utdelningen var olaglig.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med gällande lag. Förslaget innebär dock att godtrosskyddet utvidgas i jämförelse med gällande lag som föreskriver ovillkorlig återbäringsskyldighet för det fall att utdelning skett utan att balansräkning fastställts eller med större belopp än balansräkningen utvisar såsom vinst.

Bankinspektionen har framhållit att det är svårt att tänka sig att förslag till olaglig utdelning skulle framställas i något av de börsnoterade företagen. I varje fall torde man kunna anta att ett sådant förslag skulle vålla sådan uppmärksamhet i pressen att ytterst få utdel-

ningsberättigade hade möjlighet att åberopa god tro. Inspektionen ställer sig därför tveksam till den föreslagna utvidgningen av godtrosskyddet för den som uppburit olaglig utdelning. Inspektionen anser att ovillkorlig återbäringsskyldighet bör föreligga om utdelning har skett utan att balansräkning fastställts eller med större belopp än balansräkningen utvisar såsom vinst. En sådan bestämmelse kan enligt inspektionen ha visst värde som spärr mot olagliga utdelningar i mindre företag.

Jag vill först framhålla att aktieägarna alltid har möjlighet att kontrollera om balansräkning blivit fastställd och om den utvisar utdelningsbar vinst av tillräcklig storlek. Något svårare blir det dock att kontrollera om den föreslagna utdelningen är förenlig med god affärssed enligt 2 § andra stycket.

Man måste enligt min mening räkna med att många aktieägare inte har förmåga att bedöma om utdelningen håller sig inom ramen för god affärssed och för vad fastställd balansräkning utvisar såsom vinst. Det skulle kunna vålla dem svåra olägenheter att behöva betala tillbaka utdelning som de uppburit och kanske också konsumerat i tro att allt var i sin ordning. Jag biträder därför utredningens förslag på denna punkt.

Jag vill tillägga att godtrosregeln inte får så stor räckvidd i bolag med en begränsad aktieägarekrets. Frågan huruvida mottagaren var i god tro eller ej måste bedömas efter omständigheterna i varje särskilt fall. Är det fråga om en aktieägare som tar aktiv del i bolagets skötsel — vilket ofta är fallet i mindre bolag — finns det knappast något större utrymme för god tro utan aktieägaren torde som regel i sådant fall bli återbetalningsskyldig.

Godtrosregeln i första stycket omfattar alla fall då belopp utbetalats såsom vinstutdelning utan att lagens regler därom iakttagits, t. ex. om bolagsstämman beslutat större utdelning än styrelsen föreslagit eller godkänt eller då utdelning skett utan att bolagsstämman fattat beslut därom, eller då stämmans beslut om utdelning av formella skäl är ogiltigt eller undanröjs efter klander. Även vinstutdelning i strid mot 6 kap. 5 § får behållas av godtroende mottagare.

Godtrosregeln gäller bara i fråga om vinstutdelning. Om kapitalnedsättning med utbetalning till aktieägarna skett utan att de därom givna reglerna iakttagits, skall återbäring alltså ovillkorligen ske. Det skulle alltför mycket äventyra borgenärsskyddsreglerna, om godtroende aktieägare fick behålla sådana kapitalbelopp.

Reglerna om återbäringsskyldighet tar i första hand sikte på kontanta lagstridiga utbetalningar till aktieägare. Reglerna täcker emellertid även fall då egendom överförs i annan form till aktieägare. En olaglig vinstutdelning kan exempelvis ske i den formen att en aktieägare får rätt att använda bolaget tillhörig egendom utan att behöva betala något

för det. En sådan förtäckt vinstutdelning kan medföra att aktieägaren i fråga blir skyldig att erlägga ersättning till bolaget motsvarande värdet av vad han sålunda erhållit från bolaget. Om bolaget betalar lön till anställd aktieägare och lönen överstiger rimligt belopp, kan aktieägaren också bli återbäringsskyldig med det överskjutande beloppet. Motsvarande gäller om aktieägare säljer vara till överpris till bolaget eller köper för underpris från bolaget.

I *andra stycket* upptas en i sak med gällande lag överensstämmande regel om ansvarighet för brist vid återbäring.

De som medverkat till beslutet om utbetalningen eller verkställande därav eller till upprättande eller fastställande av oriktig balansräkning som legat till grund för beslutet blir enligt stycket ansvariga enligt bestämmelserna i 15 kap. 1—4 §§ om skadeståndsskyldighet. Hänvisningen till dessa lagrum betyder att styrelseledamöter, verkställande direktör, revisorer och aktieägare under de i paragraferna angivna förutsättningarna blir ansvariga för brist vid återbäringen. Ersättningsskyldigheten för flera blir solidarisk. Jämkning kan ske enligt 15 kap. 4 §. Däremot blir reglerna i 5 och 6 §§ nämnda kapitel om talan mot de ansvariga inte tillämpliga. Beviljad ansvarsfrihet berör alltså inte ansvarigheten för brist vid återbäringen, och talan om denna ansvarighet — liksom om återbäringen — kan väckas inom den allmänna preskriptionstiden.

6 §

De i denna paragraf upptagna bestämmelserna om bolagsstämmans och styrelsens rätt att disponera över bolagets medel för gåva till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål överensstämmer helt med utredningens förslag och gällande lag.

7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om förbud mot lån till aktieägare m. fl.

Gällande rätt. Genom 1973 års lagstiftning infördes nya bestämmelser i aktiebolagslagen rörande aktiebolags rätt att lämna penninglån till aktieägare m. fl. De nya reglerna innebär i huvudsak följande. Aktiebolag får inte lämna penninglån till den som äger aktier i eller är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Detsamma gäller i fråga om penninglån till vissa släktingar, nämligen

1. den som är gift med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör, eller

2. den som är besvågrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon.

Låneförbudet gäller också i fråga om penninglån till juridisk person över vars verksamhet person som nyss nämnts har ett väsentligt inflytande.

Från de nu angivna bestämmelserna gäller vissa undantag. Bestämmelserna skall sålunda inte tillämpas om

1. gäldenären är bolag i koncern i vilken det långivande bolaget ingår,

2. gäldenären driver rörelse och lånet utgör ett led i en affärsförbindelse mellan bolaget och gäldenären samt är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse, eller

3. gäldenären är aktieägare som ensam eller tillsammans med honom närstående fysisk eller juridisk person som nyss nämndes äger mindre än 1 % av bolagets aktiekapital, dock högst 500 aktier.

Aktiebolag får inte heller lämna penninglån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som förut nämndes skall förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern.

Bestämmelserna om förbud mot penninglån äger motsvarande tillämpning i fråga om ställande av säkerhet.

Angående den närmare innebörden av dessa bestämmelser hänvisas till prop. 1973: 93 s. 90 ff. och 133 ff.

Framställningar om ändring av låneförbudet. Sedan låneförbudet infördes har inkommit flera framställningar om ändringar i reglerna om låneförbud. En gemensam framställning har gjorts av Stockholms handelskammare, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska bankföreningen, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, SHIO och Sveriges köpmannaförbund. Denna framställning benämnes i fortsättningen näringslivets framställning. Vidare har framställningar om ändring gjorts av Svenska fondhandlareföreningen och vissa kreditaktiebolag, nämligen Göteborgs Intecknings Garantiaktiebolag, Sparbankernas Intecknings Aktiebolag, Svensk bostadsfinansiering AB BOFAB, Svensk Fastighets Kreditaktiebolag samt Svenska Intecknings Garantiaktiebolaget.

I *näringslivets* framställning framhålls att näringslivet vill ha en reglering som, med bibehållande av lagens grundkonstruktion och med iakttagande av borgenärers och skattemyndigheters intresse, utgör en praktiskt fungerande lag som inte hindrar önskvärda affärsmässiga transaktioner och som inte heller hindrar en fungerande personalpolitik.

Den s. k. släktkatalogen i låneförbudsreglerna anses från den synpunkten vara alltför vid. Kretsen bör begränsas till att avse make eller omyndigt barn som står under aktieägarens eller styrelseledamotens vårdnad.

Det i lagtexten använda begreppet "väsentligt inflytande" anses alltför oklart. Begreppet skulle enligt näringslivet kunna tolkas så att enbart styrelseledamotskap i en juridisk person konstituerar väsentligt inflytande. Det föreslås att ordet väsentligt byts ut mot "bestämmande".

I näringslivets framställning tas också upp frågan vilken utredning som skall anses tillräcklig då det gäller att få klarhet i om en eventuell låntagare omfattas av låneförbudet. Det framhålls att ett bolags gäldenärer ofta inte känner till släktingars eventuella aktieinnehav eller styrelseuppdrag. Med hänsyn till den personliga integriteten bör man inte lägga press på personer att lämna varandra uppgifter om sina ekonomiska förhållanden. Bolagets låntagare kan därför inte anses skyldiga att efterforska om de genom närstående omfattas av låneförbudet. Likaså bör bolagen kunna nöja sig med att utgå från för dem kända omständigheter.

Förbudet mot lån till aktieägare har enligt näringslivet i praktiken gett upphov till allvarliga olägenheter när det gäller normala lån till anställda i företagen. Av betydelse har därvid varit att låneförbudet är tillämpligt redan om den anställde har en enda aktie i det långivande bolaget, nämligen om i den "förbjudna" kretsen av närstående personer finns så många aktier att det sammanlagda antalet överstiger 500. Näringslivet framhåller att det i många företag är en etablerad personalpolitik att lämna penninglån till anställda eller gå i borgen för anställdas förbindelser. I större bolag kan uppemot 5000 anställda vara bolagets lånegäldenärer. Det förekommer också att bolag generellt går i borgen för mindre belopp för kredit på samtliga anställdas checklönekonton. Låneförbudet är i dessa fall till nackdel för bolaget och dess borgenärer, eftersom bolaget och indirekt dess borgenärer ofta har starkt intresse av att kunna medverka vid denna typ av lån.

Näringslivet föreslår att mindre lån generellt undantas från låneförbudet, i vart fall då gäldenären är anställd i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Lån eller ansvarsförbindelse bör dock inte få lämnas då det sammanlagda beloppet av sådana lån till och ansvarsförbindelser för anställda, som eljest skulle omfattas av låneförbudet, uppgår till 10 % av bolagets fria egna kapital enligt senast fastställda balansräkning. Måhända bör enligt näringslivet dessutom en maximigräns bestämmas, förslagsvis till 20—25 gånger basbeloppet. Näringslivet förordar också en särskild undantagsregel från låneförbudet för att underlätta anställdas aktieförvärv. Låneförbudet skulle inte gälla, om den anställdes innehav av aktier icke genom förvärvet kommer att överstiga 1 % av aktiekapitalet.

Näringslivet tar vidare upp frågan om behandlingen av kommersiella lån och pekar därvid på att det i lagtexten förutsätts att lånet skall utgöra ett *led* i en affärsförbindelse. Näringslivet omnämner att det är mycket vanligt och nödvändigt för en rationell likviditetsanvändning att företaget lånar ut överskottslikviditet till andra. Själva lånet utgör då inte ett led i en affärsförbindelse. Låneförbudet blir då särskilt besvärande för vissa branscher bl. a. för fondkommissionärer som inte är banker. Dessa har ofta för egen räkning betydande aktie-

innehav i olika bolag. Mellan fondkommissionärerna och bolagen är in- och utlåning av pengar vanlig och avser betydande belopp. Det anses orimligt att lagligheten av denna helt affärsmässiga verksamhet skall kunna sättas i fråga.

Näringslivet framhåller i detta sammanhang också de nackdelar låneförbudet kan medföra för s. k. oäkta koncerner, dvs. grupper av bolag vilka ägs av exempelvis en fysisk person. För sådana grupper skulle, om de ägdes av aktiebolag, undantaget för koncernförhållanden vara tillämpligt. Nu är de ofta hänvisade till de mer begränsade möjligheter som undantaget för kommersiella lån medger. Även sådana oäkta koncerner bör emellertid kunna genomföra inbördes lånetransaktioner när detta är företagsekonomiskt motiverat. Näringslivet föreslår därför att undantagsbestämmelsen om kommersiella lån formuleras sålunda: "gäldenären driver rörelse och lånet utgör affärsförbindelse mellan bolaget och gäldenären samt är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse."

I framställningen från näringslivet framhålls också vissa problem som de bankägda fastighetsfinansierande kreditaktiebolagen har. Dessa har till ändamål bl. a. att lämna långa lån mot säkerhet av pantbrev i bostadsfastigheter. Eftersom dessa hypoteksinstitut står i koncernförhållande till sina ägarbanker, skulle enligt huvudregeln i låneförbudet verkställande direktören och styrelseledamöterna i resp. moderbanker och i dessas dotterbolag samt med dem enligt släktkatalogen besläktade eller besvågrade personer vara förbjudna att belåna sin villafastighet i det hans bank närstående fastighetsfinansierande bolaget. Dessutom skulle varje aktieägare i vederbörande bank vara förhindrad att belåna sin fastighet i det med banken i fråga i koncernförhållande förenade fastighetsfinansierande bolaget. Näringslivet framhåller att sådana helt affärsmässigt betingade kreditförhållanden inte bör vara omfattade av aktiebolagslagens låneförbud.

Näringslivet kritiserar vidare undantagsregeln att lån är tillåtet då gäldenären är aktieägare som tillsammans med nära anhöriga äger mindre än 1 % av bolagets aktier eller högst 500 aktier. Konsekvenserna av 500-aktiegränsen anses godtyckliga. Regeln innebär att helt olika följder uppkommer för ett bolag med ett nominellt belopp på 100 kronor på aktierna och för ett annat med 50 kronor som nominellt belopp. Om en s. k. "split" av aktier görs så att nominella beloppet ändras från 100 till 50 kronor innebär det en fördubbling av risken att aktieägare skall komma att omfattas av låneförbudet. Gränsen 500 aktier bör därför enligt näringslivet utgå.

Näringslivet framhåller slutligen att låneförbudet innebär att den som förvärvar ett bolags aktier inte kan erlägga betalning genom att överta tidigare aktieägares låneskuld till bolaget. Detta påverkar marknadsbilden vid överlåtelse av familjeföretag. Kapitalstarka och likvida företag får, genom att de kan erbjuda säljare av aktiebolag möjlighet att

likvidera sin skuld till sitt bolag, en fördel vid förhandlingar om förvärv framför andra potentiella köpare. Denna konkurrenssnedvridande effekt är till fördel för storföretagen och förstärker koncentrationsprocessen. Problemet borde kunna lösas genom den av aktiebolagsutredningen förordade särskilda övergångsbestämmelsen som innebär att bolagen under en tid av tio år efter nya lagens ikraftträdande kunde medge, att lån som tillkommit före ikraftträdandet skulle övergå på annan låntagare i samband med att minst hälften av aktierna övergick till den nya låntagaren. Motsvarande skulle gälla beträffande säkerhet.

I framställningen från *Svenska fondhandlareföreningen* framförs synpunkter av liknande art som de i näringslivets framställning. Fondhandlareföreningen framhåller att låneförbudet i praktiken är svårt att tillämpa vid yrkesmässig penningutlåning i större skala sådan den bedrivs av de aktiebolag som är fondkommissionärer. Förbudet anses helt obehövligt såvitt angår aktiebolag som är fondkommissionärer, eftersom dessa står under bankinspektionens tillsyn. Slutligen framhålls att förbudet innebär en oberättigad diskriminering av de fondkommissionärer som bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform.

I framställningen från *kreditaktiebolagen* framhålls att det inte kan ha varit lagstiftarens mening att begränsa utlåningsmöjligheterna för sådana aktiebolag där utlåning är bolagets normala rörelse och där det aktuella lånet är en reguljär kredit inom rörelsens område beviljad enligt de regler som gäller för rörelsen. Eftersom kreditaktiebolagen är underkastade bankinspektionens tillsyn anses att kreditaktiebolagen utan olägenhet för det allmänna borde kunna tas undan från de nya låneförbudsreglerna.

Skrivelse från riksdagen. I samband med att riksdagen tog ställning till förslaget i prop. 1973: 93 om låneförbud konstaterades, att äktenskapsliknande samlevnad inte omfattades av den s. k. släktkatalogen (LU 1973: 19 s. 56). Detta innebar enligt lagutskottet att makar blir sämre ställda än samlevande ogifta. Detta framstod för utskottet som en brist i förslaget. Att personer som sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden kommer att gynnas motverkar de syften som ligger bakom införandet av låneförbudet och leder i praktiken till ur rättvisesynpunkt stötande resultat. Utskottet ansåg att äktenskapsliknande samlevnad borde innefattas i släktkatalogen. Eftersom det föreslagna låneförbudet har straffsanktionerats måste dock klart preciseras under vilka förutsättningar äktenskapsliknande samlevnad skall anses jämställd med äktenskap. En möjlig utväg kunde enligt utskottet vara att anknyta till det skatterättsliga familjebegreppet, vilket bara omfattar sammanboende som är eller har varit gifta med varandra eller som har eller har haft barn gemensamt. Enligt utskottets mening borde dessa problem uppmärksammas under det fortsatta arbetet på en ny aktiebolagslag. Vad utskottet sålunda anfört har riksdagen givit Kungl. Maj:t till känna (rskr 1973: 238).

Riksdagens uttalande kommenteras i den förut nämnda framställningen från *näringslivet*. Näringslivet anser det riktigt att sammanlevnad i äktenskapsliknande former likställs med äktenskap då så är påkallat för att skydda den svagare parten. Vidare bör så ske i skattesammanhang. Aktiebolagslagens miljö är dock enligt näringslivet en helt annan. I affärslivet måste med hänsyn till det effektivitetskrav som finns omsättningens säkerhet tillmätas stor betydelse. Detta leder till behov av klara regler om när parter kan binda varandra vid avtal. Därvid spelar registrering av personers status m. m. en väsentlig roll. Status måste framgå ur offentliga register. Sammanlevnad i äktenskapsliknande former bör därför enligt näringslivet inte jämställas med äktenskap såvitt avser låneförbudets omfattning.

Slutligen bör nämnas att riksdagen med anledning av näringslivets tidigare nämnda framställning uttalat att man förutsätter att framställningen övervägs under det pågående arbetet med en ny aktiebolagslag (LU 1974: 19 s. 17).

Föredraganden. De nuvarande bestämmelserna om låneförbud synes mig i huvudsak väl grundade. De skäl som anfördes som stöd för att införa dessa regler har fortfarande bärkraft. Någon anledning att göra mera ingripande ändringar i dessa regler finns inte. Detta hindrar dock inte att vissa mindre jämkningar kan övervägas.

Näringslivets framställning om ändring i den s. k. släktkatalogen synes förestavad bl. a. av intresset av skydd för den personliga integriteten. Detta sammanhänger med vilka krav på efterforskning som kan ställas när det är frågan om att ett bolag skall lämna lån till eller ställa säkerhet för en viss person.

Låneförbudsreglerna i gällande lag är, liksom motsvarande regler i departementsförslaget, straffsanktionerade. För att straff skall ifrågakomma fordras emellertid uppsåt eller grov vårdslöshet. Om den företrädare för bolaget som lämnar lånet har kännedom om att låntagaren tillhör den förbjudna kretsen, kan alltså straff ifrågakomma. Om han inte har sådan kännedom, uppkommer frågan vilka krav som kan ställas på efterforskning från hans sida. Av den omständigheten att endast grov vårdslöshet kan föranleda straff torde framgå att någon mera ingående efterforskning inte rimligen kan krävas. Särskilt gäller detta naturligtvis i fråga om bolag med en omfattande aktieägarkrets. Om den som lämnat lånet eller ingått ansvarsförbindelsen för ett sådant bolags räkning har frågat vederbörande om denne ensam eller via släktingar ingår i den förbjudna kretsen, synes det mig uppenbart att något straff inte kan ifrågakomma. Företrädaren för bolaget har då fullgjort vad som rimligen kan anses ankomma på honom. Någon skyldighet för den presumtive gäldenären att fråga sina släktingar huruvida dessa äger aktier i bolaget finns inte.

Mot denna bakgrund synes mig knappast några mera befogade an-

märkningar kunna riktas mot att släktkatalogen givits en så pass vid omfattning som är fallet. En så långtgående inskränkning av släktkatalogen som näringslivet förordar skulle öppna stora möjligheter till kringgående i fåmansbolag. Jag är därför inte beredd att överväga någon begränsning i släktkatalogen.

När det gäller frågan om äktenskapsliknande samlevnad bör likställas med äktenskap vid tillämpning av låneförbudsregeln vill jag först framhålla att en regel härom måste bli ganska komplicerad. Det är, som lagutskottet framhållit, nödvändigt att få en klar avgränsning av regeln i fråga. I och för sig kan detta åstadkommas genom en anknytning till det skatterättsliga familjebegreppet. En lösning i enlighet härmed är emellertid förenad med andra nackdelar. En sådan regel skulle nämligen kunna komma att leda till att långivande bolag ansåg sig mer eller mindre nödsakade att göra vissa efterforskningar i den presumtive låntagarens personliga förhållanden. Detta är i och för sig ägnat att väcka betänkligheter. I sammanhanget får inte heller förbises att näringslivet uppenbarligen bedömt en sådan regel som praktiskt svårhanterlig. Även om det från allmän synpunkt kan finnas skäl för att jämställa äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap vid tillämpning av låneförbudsreglerna har jag därför funnit att de nu angivna nackdelarna skulle överväga fördelarna med en sådan lösning.

I enlighet med dessa överväganden upptar förevarande paragraf samma släktkatalog som gällande lag.

Låneförbudet i dess nu gällande lydelse omfattar också juridisk person över vars verksamhet en av förbudet omfattad fysisk person har ett väsentligt inflytande. Det avgörande härvidlag bör enligt min mening vara att den fysiske personen i fråga har ett sådant inflytande över den juridiska personen att han kan på ett avgörande sätt påverka formerna för dess finansiering. Från den synpunkten torde uttrycket "bestämmande" vara att föredra framför det nu använda uttrycket "väsentligt". Lagtexten har jämkats i enlighet härmed.

Jag övergår nu till att behandla frågan om undantag för kommersiellt betingade lån.

I förarbetena till nuvarande bestämmelser i ämnet framhöll jag att syftet med undantaget för kommersiella lån var att möjliggöra sådana lån som betingas av kommersiella skäl och som inte är avsedda för gäldenärens privata konsumtion (se prop. 1973: 93 s. 134). Jag har inte ändrat uppfattning på denna punkt. Undantagsregeln kan inte få gälla andra lån än sådana som betingas av affärsmässiga skäl. Som den nuvarande lagbestämmelsen avfattats uppkommer emellertid därvidlag vissa svårigheter i den praktiska tillämpningen. Detta sammanhänger med att det i lagtexten talas om att lånet skall utgöra ett *led* i en affärsförbindelse. Det betyder nämligen att ett lån av renodlat kommersiell natur som inte har samband med någon annan affärstrans-

aktion blir förbjudet. Det kan exempelvis förekomma att ett bolag som har överskottslikviditet önskar placera denna hos ett annat bolag. Om detta senare bolag skulle råka äga aktier i det förra bolaget omöjliggörs lånetransaktionen på grund av låneförbudet trots att lånetransaktionen har en renodlat kommersiell karaktär. Enligt min mening är det möjligt att jämka lagtexten så att denna effekt av den nuvarande utformningen undgås utan att syftet med låneförbudet förfelas. Jag förordar därför att bestämmelsen ändras så att undantagsregeln gäller, om gäldenären driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl samt är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse.

Lånet måste alltså vara affärsmässigt betingat och avsett för låntagarens rörelse. Antag att en fysisk person äger två bolag, A och B, en s. k. oäkta koncern. Om A har likviditetsöverskott, kan lån lämnas till B under förutsättning att B för sin fortsatta rörelse behöver låna pengar. Är däremot också B:s likviditet god, är det inte för B:s rörelse affärsmässigt betingat att låna från A. I detta senare fall kan alltså lånetransaktion inte genomföras eftersom transaktionen strider mot första stycket punkten 3.

Jag vill i detta sammanhang anmärka att i begreppet rörelse ingår all näringsverksamhet, sålunda utöver kommunalskattelagens bestämning av rörelsebegreppet också jordbruk och fastighetsförvaltning. Även lån för verksamhet med annat än ekonomiskt syfte, exempelvis en ideell förenings verksamhet, bör kunna anses utgöra lån för rörelse och kan sålunda vara tillåtet under förutsättning att lånet är affärsmässigt betingat.

Med den ändrade utformningen av undantagsregeln blir det fullt klart att s. k. factoring inte strider mot låneförbudet. Detsamma gäller i fråga om diskontering av avbetalningskontrakt. Båda dessa transaktioner betingas nämligen uteslutande av affärsmässiga skäl.

Det förekommer att krediter till konsumenter inom varuhushandeln organiseras så att ett för sådana krediter särskilt bildat dotterbolag lämnar penninglån till den som köpt en vara hos varuhuset. Låntagaren kan i sådana fall vara aktieägare i varuhuset och transaktionen träffas därmed av låneförbudet. Jag anser för min del inte att det finns tillräckliga skäl att konstruera en undantagsregel för dessa speciella situationer. En sådan undantagsregel skulle nämligen kunna öppna möjligheter till kringgående av låneförbudet.

I framställningarna berörs också ett speciellt problem som har att göra med de bankägda fastighetsfinansierande kreditaktiebolagen. Man synes därvid utgå från att låneförbudet skulle ha den innebörden att kreditaktiebolag inte får lämna lån till aktieägare i den bank som äger kreditaktiebolaget i fråga. Detta skulle i så fall följa av att det i lagtexten anges att aktiebolag inte får lämna penninglån till den som äger aktier i annat bolag i samma koncern. Frågan blir då om banken och

kreditaktiebolaget ingår i samma koncern. Enligt min mening är så icke fallet. Koncernreglerna i 1944 års aktiebolagslag, liksom även i departementsförslaget, förutsätter att moderbolaget är ett sådant bolag som omfattas av aktiebolagslagen. Brister denna förutsättning är det icke fråga om en koncern i aktiebolagslagens mening. Bankaktiebolag regleras icke av aktiebolagslagen — och inte heller av departementsförslaget — utan av lagen om bankrörelse. I det nu berörda fallet ingår alltså banken och kreditaktiebolaget inte i samma koncern i den mening detta begrepp används i låneförbudsregeln. Någon jämkning i lagregeln för att möjliggöra lån i den nu avsedda situationen behövs därför inte. Jag vill tillägga att av det anförda följer att hinder inte heller föreligger för kreditaktiebolag att bevilja lån åt den som är styrelseledamot i banken. Däremot får kreditaktiebolaget inte bevilja lån åt sina egna styrelseledamöter.

En särskild fråga som sammanhänger med bestämmelserna om undantag från låneförbudet rör kommuners möjlighet till upplåning från av kommunen ägda bolag. De undantag från låneförbudet som medges i koncernförhållanden och då lånet betingas av affärsmässiga skäl kan enligt min mening inte åberopas av kommunerna. En kommun är nämligen inte företag i en koncern och kan inte heller anses driva rörelse. Jag anser emellertid att det finns starka skäl för att en kommun bör ha möjlighet att tillgodose ett tillfälligt behov av likvida medel genom lån från kommunägda bolag. Lån till en kommun torde därjämte regelmässigt vara av den art att de inte heller i något avseende kan anses stridande mot grunderna för låneförbudet. Jag föreslår därför en särskild bestämmelse varigenom kommuner uttryckligen undantas från låneförbudet. Undantaget bör avse också landstingskommuner.

Jag övergår härefter till att behandla frågan om lån till anställda.

Gällande lag medger undantag från låneförbudet, om gäldenärens aktieinnehav är ringa. Så anses vara fallet om gäldenären är aktieägare som ensam eller tillsammans med nära anhöriga äger mindre än 1 % av bolagets aktiekapital, dock högst 500 aktier.

Denna bestämmelse har tillkommit bl. a. för att det skall bli möjligt för bolagen att ge penninglån eller ställa säkerhet för anställda som har ett mindre aktieinnehav i bolaget. Det kan självfallet diskuteras var gränsen bör dras för att möjliggöra lån som betingas av personalpolitiska skäl. 500 aktier representerar emellertid normalt ett ganska betydande belopp. Det finns enligt min mening inte anledning att göra ändring på denna punkt.

En annan svårighet med den nu berörda regeln är att hänsyn också skall tas till aktier som närstående innehar. Eftersom släktkatalogen blivit förhållandevis omfattande kan detta leda till svårigheter för lånesökanden att uppge om gränsen uppnås eller ej. Jag förordar därför den jämkningen att man vid tillämpningen av regeln om 500 aktier tar hän-

syn endast till aktier som gäldenären äger själv direkt eller genom förmedling av juridisk person — och icke till de aktier som ägs av honom närstående fysiska personer. Det finns däremot inte anledning att göra motsvarande ändring i fråga om enprocentsregeln. Denna får praktisk tillämpning främst i mindre bolag, där det i allmänhet torde vara klart vilka som är aktieägare. Om aktieägandet är spritt, torde aktiekapitalet i allmänhet vara så stort att den nuvarande låntagaren kan utgå från att honom närstående personer inte tillsammans äger 1 % av aktiekapitalet.

Med de nu förordade jämkningarna synes mig alla rimliga krav på att kunna lämna lån till anställda ha blivit uppfyllda. Samtidigt ernås garantier för att undantagsregeln inte används i skatteflyktssyfte, i varje fall inte i någon mer betydande omfattning. I den praktiska tillämpningen synes bolagen kunna förfara så att de vid kreditgivning till anställda endast ställer frågan om vederbörande äger 1 % av aktiekapitalet — i vilket fall närstående aktieinnehav skall räknas med — eller alternativt om han äger mer än 500 aktier i bolaget. Om svaret blir nekande och bolaget inte självt har anledning att anta att svaret är felaktigt, kan lånet ges resp. säkerheten ställas.

Undantagsbestämmelsen i gällande lag tar sikte på det långivande bolaget men innehåller inte någon bestämmelse om annat bolag i samma koncern. Enligt min mening bör lagtexten jämkas på den punkten. Undantag från låneförbudet bör inte göras, om aktieägaren ensam innehar mer än 500 aktier — eller tillsammans med närstående mer än 1 % av aktiekapitalet — i bolaget eller i annat bolag i samma koncern. Vid tillämpningen av enprocentsregeln blir avgörande huruvida vederbörande har mer än 1 % av det sammanlagda aktiekapitalet i koncernen. När det gäller regeln beträffande 500 aktier sammanräknas naturligtvis aktieposterna i de olika koncernbolagen. Jag vill tilllägga, att lån självfallet kan ges till den som inte själv äger aktier i bolaget — eller annat bolag i samma koncern — men som har släktingar vilka äger sådana aktier, under förutsättning givetvis att släktingarnas aktieinnehav ligger inom nyss angivna gränser.

I 1973 års lagstiftningsärende intog jag den ståndpunkten att lån för aktieförvärv i det långivande bolaget eller annat bolag i samma koncern skall vara förbjudna. Jag tog i samband därmed också ställning till frågan hur man borde behandla den situationen då lån som lämnats före ikraftträdandet av den nya lagen skulle övergå på annan låntagare i samband med aktieförvärv. Jag har inte funnit anledning att frångå det ståndpunktstagande jag då gjorde. Det betyder att lån för förvärv av aktier i det långivande bolaget eller annat bolag i samma koncern bör förbjudas med möjlighet dock till dispens enligt 8 §.

I enlighet med vad som nu anförts har första stycket i förevarande paragraf samma lydelse som första stycket i 75 a § gällande lag med den jämkningen att i punkten 3 ordet "väsentligt" bytts ut mot "be-

stämmande". I andra stycket första punkten som inte har motsvarighet i gällande lag upptas undantagsbestämmelsen för kommun och landstingskommun. Andra punkten, i gällande lag första punkten, är i sak oförändrad. Tredje punkten, i gällande lag andra punkten, har jämkats så att det nuvarande uttrycket "lånet utgör ett led i en affärsförbindelse mellan bolaget och gäldenären" har ändrats till "lånet betingas av affärsmässiga skäl". Fjärde punkten i andra stycket, som motsvarar tredje punkten i gällande lag, har jämkats så att det blir klart att hänsyn också skall tas till aktieinnehav i annat bolag i samma koncern. Vidare har den ändringen gjorts att den nuvarande regeln om innehav av högst 500 aktier ändrats till att avse 500 aktier som ägs av gäldenären ensam eller tillsammans med juridisk person över vars verksamhet gäldenären har ett bestämmande inflytande.

Tredje och fjärde styckena överensstämmer helt med motsvarande stycken i 75 a § gällande lag.

Om straff för överträdelse av låneförbudet stadgas i 19 kap. 1 §.

Jag vill slutligen framhålla att låneförbudsreglerna inte är det enda skyddet mot obehöriga förfaranden från bolagsledningens sida. De begränsningar i ett bolags handlingsmöjligheter som följer av generalklausulen och bestämmelserna i bolagsordningen om bolagets verksamhet och verksamhetens syfte gäller givetvis fullt ut vid sidan av låneförbudsreglerna.

Det har ifrågasatts om ett försträckningsavtal — eller ett avtal om ställande av säkerhet — som ingåtts i strid mot bestämmelserna i denna paragraf är rättsligen giltigt. Frågan torde ha egentlig praktisk betydelse när det gäller avtal om ställande av säkerhet. Fråga kan exempelvis uppkomma huruvida en bank kan utnyttja en borgen eller en pant som ställs i strid med paragrafen. Av allmänna rättsgrundsatser följer att ett avtal som strider mot legalt förbud kan vara ogiltigt i sådan del. Så är emellertid inte alltid fallet. Huruvida ogiltighet föreligger eller ej, är bl. a. beroende av vilka syften som uppbär det legala förbudet (jfr t. ex. rättsfallen NJA 1942: 614, särskilt vad som uttalas på s. 618 och 1953: 99). Enligt min mening är inte de skäl som uppbär låneförbudet av sådan art att ogiltighet bör anses inträda. Som framgår av mina uttalanden i 1973 års lagstiftningsärende kan däremot ett olagligt lån utgöra skattepliktig intäkt för låntagaren.

8 §

Paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med gällande lag, reglerar frågan om dispens från låneförbudet.

Genom lagstiftning hösten 1973 (se LU 1973: 41) infördes bestämmelsen att hörande av kända borgenärer inte behöver ske, om borgenärernas ställning uppenbarligen inte påverkas av att dispensansökningen bifalls. Denna regel tillkom för att underlätta genomförandet av s. k.

sparplaner i sådana fall då bolaget exempelvis ställer säkerhet för lån som anställda tar för att kunna förvärva aktier i bolaget i enlighet med en av bolaget upprättad särskild sparplan.

I den särskilda framställning från näringslivet, som omnämnts vid 7 §, uttalas att kända borgenärer inte bör anses ha rätt att begära betalning eller säkerhet, om situationen är sådan att de inte behöver höras i dispensärendet. Enligt min mening finns dock inte anledning att — om nu frågan verkligen skulle uppkomma i praktiken — vägra borgenär att i samband med dispensärendet begära betalning eller ställande av säkerhet. Lagtexten är utformad i enlighet härmed.

Såsom framhållits i näringslivets framställning om ändring av låneförbudsreglerna förekommer i stor utsträckning att bolag som ett led i den av bolaget förda personalpolitiken lämnar lån till eller ställer säkerhet för sina anställda för deras privata konsumtion. Vanligt förekommande är att exempelvis bruksföretag lånar ut pengar eller ställer borgen i samband med anställdas fastighetsförvärv. Med de i 7 § föreslagna ändringarna torde ingen anställd på grund av sitt aktieinnehav i bolaget komma att undantas från sådana förmåner. Ett särskilt problem uppkommer emellertid i detta sammanhang med avseende på anställda som med stöd av lagen om styrelserepresentation för de anställda utsetts till styrelseledamöter i sådana bolag. Låneförbudet gäller här utan undantag. Enligt min mening bör dispens från låneförbudet kunna ges i den mån långivningen kan anses betingad av personalpolitiska skäl och tillkomma styrelseledamoten i hans egenskap av anställd.

Enligt gällande lag prövas dispensansökan alltid av länsstyrelsen, dvs. länsstyrelsen i det län där bolagets styrelse har sitt säte. Vissa aktiebolag, som omfattas av departementsförslaget, driver rörelse av sådan karaktär att de står under tillsyn av bankinspektionen. Dit hör bolag som driver fondkommissionärsrörelse samt kreditaktiebolag. Beträffande sådana bolag synes det mig naturligt att dispensansökan prövas av tillsynsmyndigheten, dvs. bankinspektionen. En särskild bestämmelse härom har intagits i paragrafen.

Ansökan om dispens skall naturligtvis göras innan bolaget lämnar lånet eller ställer säkerheten. Det kan emellertid förekomma att ansökan görs först sedan lånet tagits eller säkerheten ställts. Det kan t. ex. bero på att bolagsledningen saknade kännedom om låneförbudet och sedermera uppmärksammas härpå exempelvis genom bolagets revisor. I sådana situationer bör det inte vara uteslutet att kunna ge dispens i efterhand givetvis under förutsättning att det finns tillräckliga skäl för att bevilja dispens.

Beträffande paragrafens innebörd i övrigt hänvisas till prop. 1973: 93 s. 94 f. och s. 135 f. samt LU 1973: 41.

9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om särskild förteckning över lån och säkerheter. Paragrafen motsvarar med ett undantag gällande regler i 75 c § aktiebolagslagen.

Enligt paragrafen skall förteckning upprättas över sådana penninglån och säkerheter som bolaget lämnat på grund av dispens enligt 8 §. Något undantag från denna skyldighet finns inte i gällande lag. Detta betyder att bolag som tillämpar sparplaner för vilka generell dispens lämnats måste upprätta förteckningar över alla de anställda som omfattas av sparplanen. Detta kan innebära att förteckning kan komma att uppta tusentals personer. En sådan förteckning har inte något större informationsvärde. Det bör därför enligt min mening vara möjligt att befria bolagen från skyldighet att upprätta förteckning i sådana fall. Huruvida så bör ske bör lämpligen prövas av dispensmyndigheten, normalt i samband med att dispens ges enligt 8 §. Enligt förevarande paragraf behöver därför förteckning inte upprättas, om i samband med tillstånd enligt 8 § särskilt föreskrivs att förteckning inte behöver upprättas.

I övrigt överensstämmer paragrafen med gällande lag. Angående innebörden av gällande bestämmelser i 75 c § aktiebolagslagen hänvisas till prop. 1973: 93 s. 136.

Vid tillkomsten av bestämmelserna om låneförbud framhöll jag att ett av skälen för att medge undantag från låneförbudet för kommersiella lån var att man knappast kan tvinga företagen till en undersökning vid varje särskild affärsmässig lånetransaktion huruvida låntagaren eventuellt ingår i den förbjudna kretsen (jfr prop. 1973: 93 s. 93). Den skyldighet att upprätta förteckning över kommersiella lån som följer av förevarande paragraf måste ses mot bakgrund härav. Bestämmelsen om förteckning innebär inte annat än att bolagen skall ta in i förteckning sådana lån som enligt vad bolaget känner till omfattas av regeln i 7 § andra stycket 3 om kommersiella lån.

Förteckningen kan, om så anses lämpligt, föras i inventarieboken under förutsättning att inventarieboken skrivs under av styrelse och verkställande direktör.

13 kap. Likvidation och upplösning

Reglerna i detta kapitel överensstämmer, frånsett bestämmelsen i 3 § om tvångslikvidation på talan av aktieägare samt paragrafindelningen och vissa andra redaktionella jämkningar, med utredningsförslaget som i huvudsak lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Förslaget motsvarar väsentligen gällande lag.

Departementsförslaget anger i likhet med gällande lag på vad sätt och vid vilka tidpunkter aktiebolag upplöses. Normalt sker det genom

likvidation varom bestämmelser ges i detta kapitel. Under likvidationen avvecklas bolagets verksamhet, dess skulder betalas och behållna tillgångar utskiftas bland aktieägarna. Likvidationen innebär inte i och för sig upplösning av bolaget. Detta visar sig bl. a. däri att likvidation i vissa fall kan avbrytas så att någon upplösning av bolaget inte kommer till stånd, se 17 §. Även under likvidationen är bolaget ett bestående rättssubjekt, där visserligen styrelsen ersatts av likvidatorerna men bolagsstämma och revisorer fortfarande fungerar. Bolagsorganens rättigheter och skyldigheter är i stora delar desamma som förut, fastän deras uppgifter naturligtvis förändras och begränsas därigenom att syftet med likvidationen är att avveckla bolagets verksamhet och göra det färdigt för upplösning. Därför kan under likvidationen inte ske vinstutdelning, ökning eller nedsättning av aktiekapitalet eller emission av skuldebrev enligt 5 kap. och som regel inte heller ändring av bolagsordningen. Bolagets upplösning bildar slutpunkten i likvidationsförfarandet och sammanfaller med att slutredovisning framläggs av likvidatorerna eller, om bolaget inte har tillgångar som täcker likvidationskostnaderna, med att rätten förklarar att likvidationen skall nedläggas.

Övriga sätt på vilka ett aktiebolag upplöses beskrivs dels i 14 kap. vilket gäller olika fall av fusion, varvid bolagets tillgångar och skulder övertas av annat bolag, dels i 13 kap. 18 § som ger registreringsmyndigheten befogenhet att från registret avföra aktiebolag som kan antas ha upphört med sin verksamhet. Motsvarande åtgärd kan enligt övergångsbestämmelserna till 1973 års lagstiftning om höjning av minimikapitalet till 50 000 kr. ske med bolag som vid 1978 års utgång inte har ett aktiekapital på minst 50 000 kr. Bestämmelser härom kommer att upptas i promulgationslagen. Slutligen är enligt 13 kap. 19 § aktiebolag som varit försatt i konkurs i vissa fall att betrakta som upplöst i och med att konkursen avslutas.

1 §

Liksom enligt gällande lag skall det normalt ankomma på bolagsstämma att fatta beslut om likvidation. Detta gäller både när bolaget utan att vara skyldigt därtill önskar träda i likvidation (frivillig likvidation) och när bolaget av anledning som anges i lagen eller bolagsordningen kan tvångsvis försättas i likvidation (tvångslikvidation). När anledning till tvångslikvidation föreligger, men bolagsstämman inte beslutar om likvidation, skall enligt 2—4 §§ rätten besluta om likvidation.

I 9 kap. 9 § andra stycket finns bestämmelser om hur kallelse skall utfärdas till bolagsstämma som skall behandla fråga rörande bolagets försättande i likvidation.

När bolagsstämman skall pröva fråga om likvidation gäller enligt ut-

redningsförslaget olika majoritetsregler beroende på om grund för tvångslikvidation föreligger eller inte. För giltigheten av bolagsstämmans beslut om frivillig likvidation kräver utredningen samma majoritet som normalt fordras för bolagsordningsändring, dvs. att beslutet biträds av aktieägare med två tredjedelar av avgivna röster och företrädda aktier. Föreligger emellertid grund för tvångslikvidation, kan bolagsstämman med enkel majoritet besluta att bolaget skall träda i likvidation. I överensstämmelse med den ståndpunkt som intagits till frågan om vilken majoritet beslut om nedsättning av aktiekapitalet kräver innebär departementsförslaget, att beslut om likvidation kan fattas med enkel majoritet. Härför kan f. ö. åberopas att det ter sig egendomligt att en minoritet skulle ha rätt att tvinga majoriteten att låta bolaget fortsätta verksamheten.

Skulle bolagsordningen kräva kvalificerad majoritet för beslut om likvidation, skall detta givetvis gälla. I departementsförslaget görs emellertid undantag härifrån för det fallet att grund för tvångslikvidation föreligger. I sådant fall bör likvidationsbeslut undantagslöst kunna fattas med enkel majoritet.

I tvångslikvidationssituationerna får likvidationsbeslutet alltid omedelbar verkan. Någon möjlighet att föreskriva att bolaget skall träda i likvidation viss senare dag finns inte. Denna möjlighet finns däremot när grund för tvångslikvidation inte föreligger.

Någon bestämmelse om den tid efter beslutet då likvidation som beslutats senast skall inträda har inte upptagits i förslaget. Det ligger emellertid i sakens natur att uppskovet inte får göras för långt. Utan särskilda skäl bör det ej kunna utsträckas längre än till nästa räkenskapsår.

2 §

Paragrafen reglerar tvångslikvidation vid förlust av viss del av aktiekapitalet. Skälen för regleringen har redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 13.4).

Den nu gällande utgångspunkten för tvångslikvidationsreglerna, att aktiekapitalet till två tredjedelar gått förlorat, bibehålls i departementsförslaget. I detta sägs ej som i gällande lag att en mindre förlust kan i bolagsordningen anges såsom grund för tvångslikvidation. Att en sådan bestämmelse är giltig följer av 4 § första stycket 1 som visar att bolagsordningen kan innehålla föreskrifter om likvidationsskyldighet i andra fall än som föreskrivs i lagen. I enlighet härmed föreskrivs i *första stycket första punkten* att om styrelsen vid upprättande av balansräkning eller eljest finner att bolagets eget kapital understiger en tredjedel av aktiekapitalet, styrelsen skall snarast möjligt till bolagsstämma hänskjuta frågan om bolaget skall träda i likvidation.

Om inte ordinarie stämma är nära förestående, måste styrelsen sam-

mankalla extra stämma för att behandla frågan. Meningen är att aktieägarna skall varskos om bolagets situation. Om stämman emellertid inte beslutar att bolaget med anledning av förlusten skall gå i likvidation, får bolaget enligt *andra punkten* anstånd till ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår. Fastställs inte vid denna stämma balansräkning som visar att det egna kapitalet uppgår till halva aktiekapitalet — eventuellt efter registrerad kapitalnedsättning — skall styrelsen, om stämman inte fattar likvidationsbeslut, ansöka hos rätten om tvångslikvidation.

Som advokatsamfundet framhåller räcker det att det egna kapitalet uppgår till halva aktiekapitalet för att likvidationsanledningen skall vara undanröjd. Eftersom konstaterandet av att det egna kapitalet uppgår till halva aktiekapitalet inte behöver ske förrän vid ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår, är det möjligt att täcka erforderlig del av bristen i aktiekapitalet genom att vid en extra bolagsstämma besluta om ökning av aktiekapitalet genom nyemission till nominella beloppet. Detta är en ändring i förhållande till vad som f. n. gäller. Nuvarande regel om att hela aktiekapitalet skall vara täckt medför nämligen att en nyemission måste ske till överkurs för att likvidationsskyldighet skall undgås.

Enligt *tredje punkten* kan ansökan om tvångslikvidation även göras av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller aktieägare. Detta överensstämmer med utredningens förslag frånsett att i departementsförslaget även revisor getts möjlighet att ansöka om tvångslikvidation. Denna jämkning skall ses mot bakgrund av att det är angeläget att skyddet för det bundna kapitalet blir effektivt. Erfarenheten visar att styrelsen inte sällan underlåtit att ansöka om tvångslikvidation och det är därför befogat att initiativrätt ges åt revisorn som är väl insatt i bolagets ekonomiska situation.

När ansökan enligt första stycket görs, skall rätten enligt *andra stycket* förordna att bolaget skall träda i likvidation, om ej under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att balansräkning utvisande att bolagets eget kapital uppgår till halva aktiekapitalet blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämma. Bolaget kan alltså undgå tvångslikvidation genom att under ärendets handläggning i tingsrätten förebringa bevisning om att likvidationsanledningen upphört.

Beräkningen av bristen skall enligt *tredje stycket* ske på grundval av balansräkning som upprättas enligt vanliga regler. Dock föreskrivs vissa modifikationer. Dessa avser att förhindra att ett bolag tvingas i likvidation i fall då det har dolda reserver av sådan storlek att det i verkligheten inte föreligger ekonomisk grund för tvångslikvidation. Bolaget skall alltså till de i balansräkningen enligt vanliga regler redovisade tillgångsvärdena inom linjen lägga en post som motsvarar skillnaden mellan tillgångarnas redovisade värde och deras försäljningsvär-

de efter avdrag för försäljningskostnaderna. Beträffande sådana anläggningstillgångar som undergår fortlöpande värdeminskning skall värdet dock upptas till anskaffningskostnaderna minskade med erforderliga av- och nedskrivningar, om därigenom — som inte sällan t. ex. beträffande maskiner är fallet — erhålls ett högre värde. Denna redovisning inom linjen skall göras såväl vid de två tillfällen då bolagsstämman skall pröva frågan om frivillig likvidation som då rätten prövar frågan om tvångslikvidation.

I *fjärde stycket* har intagits bestämmelser om personligt ansvar för styrelseledamöter m. fl.

Gällande lag föreskriver att ansvarighet för uppkommande förbindelser drabbar styrelseledamöter och verkställande direktör som underlåter att upprätta och framlägga likvidationsbalansräkning, när anledning finns till antagande att aktiekapitalet till två tredjedelar har gått förlorat. Samma ansvar åligger den som handlar på bolagets vägnar eller deltar i beslut om fortsättande av bolagets verksamhet trots att likvidationsskyldighet inträtt. Detta innebär att ansvarigheten uppkommer oavsett om borgenärer lider skada som står i orsakssammanhang med underlåtenheten att sätta bolaget i likvidation. Utredningen menar att en uppmjukning av detta regelkomplex synes sakligt motiverad och låter sanktionen ligga enbart i den skadeståndsskyldighet som följer av bestämmelserna i 15 kap.

Advokatsamfundet framhåller att erfarenheten visar att det alltför ofta förekommer att verksamheten fortsätts långt efter det att likvidationsskyldighet har inträtt. Samfundet anser därför att det är ett starkt borgenärsintresse att regeln om personligt ansvar bibehålls.

Enligt min mening har det inte någon större praktisk betydelse vilken lösning som väljs. Som utredningen framhållit kan ofta skadestånd utkrävas av den som underlåter att fullgöra sina skyldigheter i fråga om bolagets försättande i likvidation. I vissa fall kan det dock vara svårt att styrka att det föreligger orsakssammanhang mellan förlust för borgenärer och underlåtenheten att vidta erforderliga åtgärder för att sätta bolaget i likvidation. Jag anser därför, liksom advokatsamfundet, att nuvarande regler om personligt ansvar för bolagets åtaganden bör behållas i huvudsak oförändrade. Bestämmelser härom har intagits i fjärde stycket.

Vid sidan av de nu berörda reglerna om tvångslikvidationsskyldighet kan allmänna regler om konkurs, gäldenärsbrott och skadestånd på grund av sådant brott bli av betydelse såsom skydd för borgenärerna.

3 §

Paragrafen ger bestämmelser om tvångslikvidation m. m. på talan av aktieägarminoritet som utsatts för ett kontinuerligt maktmissbruk av annan aktieägare. Beträffande skälen för bestämmelsen hänvisar jag till vad jag anfört härom under 13.8.

Har aktieägare uppsåtligen genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till överträdelse av denna lag eller bolagsordningen, kan rätten enligt *första stycket*, om på grund av missbrukets långvarighet eller annan anledning särskilda skäl därtill föreligger, på talan av ägare till en tiondel av aktierna besluta att bolaget skall träda i likvidation.

Av bestämmelserna framgår att minoritetsrätten kan användas när en aktieägare med inflytande i bolaget gör sig skyldig till missbruk av sitt inflytande. I regel blir det fråga om att missbruket utövas av någon eller några som genom sitt aktieinnehav behärskar bolaget. Missbruket kan utövas genom bolagsstämmobeslut i strid mot 9 kap. 16 § men även genom att vederbörande utanför bolagsstämman påverkar bolagsledningen och därigenom medverkar till att den vidtar sådana åtgärder som innebär missbruk.

För bifall till minoritetens talan om att bolaget skall försättas i likvidation fordras särskilda skäl. Som sådant skäl nämns speciellt missbrukets långvarighet. Ett annat kan vara att missbruket varit grovt och fara föreligger för att det upprepas.

Bestämmelserna bör redan genom sin existens kunna motverka svårare majoritetsmissbruk. Redan den omständigheten att talan väcks om ett aktiebolags försättande i likvidation kan dock föranleda allvarliga olägenheter för bolaget. Rättigheten kan även tänkas bli använd chikanöst och i utpressningssyfte. Rättigheten har därför inte lagts i händerna på envar som äger en aktie. Eftersom rättigheten endast kan utövas av en minoritet som innehar minst en tiondel av aktierna får den inte egentlig betydelse i stora bolag utan endast i de mindre, där majoritetsmissbruk lättast kan utövas.

Eftersom likvidation ofta kan innebära kapitalförstörelse till nackdel för fordringsägare och de anställda upptas i första stycket ett alternativ till tvångslikvidation. Domstolen kan, när förutsättningarna för beslut om tvångslikvidation föreligger, i stället på yrkande av bolaget ålägga detta att inlösa kärandens aktier inom viss tid. Bestämmelsen härom har motsvarighet i de finska och norska förslagen.

Om bolaget inte följer rättens avgörande och löser in aktierna, kan enligt stycket den vars aktier skolat inlösas få beslut om att bolaget skall träda i likvidation.

En inlösen kan, som utredningen påpekat, komma att medföra att bolaget saknar täckning för aktiekapitalet, kanske också för en del av skulderna. Särskilt kritisk kan situationen vara, om bolagets tillgångar huvudsakligen är anläggningar och likviditeten är dålig. I sådana fall kan fullgörandet av inlösenskyldigheten lätt medföra att bolaget inte kan betala sina skulder utan måste gå i likvidation och realisera sina anläggningar till underpris med förlust för aktieägarna och kanske även borgenärerna. Det är nödvändigt att skapa garantier för att en inlösen inte medför sådana följder.

I *andra stycket* föreskrivs att vid avgörande av om beslut om likvidation eller beslut om inlösen av aktier skall meddelas, rätten skall ta särskild hänsyn till de anställdas och fordringsägarnas intressen. Inlösen får inte ske, om bolagets egna kapital beräknat enligt 2 § tredje stycket dvs. med hänsyn tagen till förefintligheten av dolda reserver, efter inlösen skulle understiga hälften av det registrerade aktiekapitalet. Vidare skall vid sådan beräkning de aktier som avses skola inlösas upptas som tillgång utan värde. Det bör påpekas att inlösen inte innefattar någon nedsättning av aktiekapitalet (jfr 7 kap. 1 §).

Om någon som tillsammans med andra väckt minoritetstalan därefter avstår från denna, utgör det inte hinder för andra att fullfölja talan. Bestämmelse härom upptas i *tredje stycket*.

4 §

I paragrafen upptas övriga likvidationsgrunder enligt denna lag.

Enligt *första stycket* 1 skall bolaget träda i likvidation, om likvidationsskyldighet föreligger enligt bestämmelse i bolagsordningen, t. ex. att bolaget skall gå i likvidation vid viss tidpunkt eller när viss händelse inträffar.

Enligt första stycket 2 skall bolaget träda i likvidation om bolaget är i konkurs och denna avslutas med överskott. Ytterligare bestämmelser härom finns i 19 § andra stycket som förutsätter att bolagsstämma i sådant fall beslutar om frivillig likvidation. Underlåter emellertid bolagsstämman att fatta ett sådant beslut inom en månad från det konkursen avslutades, blir bestämmelserna i denna paragraf tillämpliga.

Enligt första stycket 3 skall bolaget träda i likvidation, om bolaget saknar till registret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör som skall finnas enligt denna lag. Med uttrycket behörig styrelse förstås sådan styrelse som enligt lag och bolagsordning skall finnas. Att behörig verkställande direktör inte är utsedd eller anmäld till registret är anledning till tvångslikvidation endast om verkställande direktör skall finnas enligt 8 kap. 3 §.

Enligt första stycket 4 skall bolaget träda i likvidation, om bolaget ej har sänt in årsredovisning för något av de senaste två räkenskapsåren till redovisningsmyndigheten. Sådan redovisning skall enligt 11 kap. 3 § insändas till registreringsmyndigheten senast en månad efter det den fastställts. Att jag föreslår att likvidation skall ske redan när årsredovisning saknas för två år — och inte som utredningen förordat för tre år — har föranletts av ett påpekande från företagsskatteberedningen.

Enligt första stycket 5 skall bolaget träda i likvidation, om förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier strider mot förbehåll enligt 17 kap. 1 §. Har antalet fria aktier kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna delen av aktierna genom att bundna

aktier blivit ogiltiga eller, i samband med nedsättning av aktiekapitalet, inlösta eller indragna, skall enligt 17 kap. 5 § bolaget inom tre månader därefter för registrering anmäla och visa att det tillåtna förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier inträtt. Sker det ej, skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget att inom en månad inkomma med anmälan jämte bevis. Efterkommes ej föreläggandet, skall registreringsmyndigheten göra anmälan till rätten för bolagets försättande i likvidation enligt förevarande lagrum och underrätta bolaget därom.

Även om likvidationsgrund enligt första stycket föreligger när ärendet anhängiggörs hos rätten kan bolaget enligt *andra stycket* undgå tvångslikvidation genom att under ärendets handläggning i tingsrätten visa att likvidationsanledningen upphört. Vilken bevisning som därvid fordras står i allmänhet klart utan vidare. I utredningsförslaget angavs att i fall som avses i första stycket 5 bolaget skulle visa att den enligt 17 kap. 5 § erforderliga registreringen skett. Bestämmelsen har såsom överflödig utgått ur mitt förslag.

Enligt *tredje stycket* prövar rätten inte frågan om tvångslikvidation enligt förevarande paragraf ex officio utan endast på anmälan av registreringsmyndigheten eller på ansökan av behörig sökande. Behörig sökande är styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör och aktieägare. I fall som avses i första stycket 2—4 får ansökan också göras av borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

I utredningsförslaget anges att registreringsmyndigheten skall göra anmälan i fall som avses i första stycket 4 samt när förhållande som avses i första stycket 2 eller 3 blir känt för myndigheten. Bestämmelse härom behöver inte tas in i lagen utan kan meddelas av regeringen utan riksdagens medverkan.

5 §

Bestämmelserna i 5 och 6 §§ gäller domstolsförfarandet i ärende rörande tvångslikvidation enligt 2 eller 4 §. I övrigt är lagen (1946: 807) om handläggning av domstolsärenden tillämplig på sådant ärende. I fall som avses i 3 § förutsätts att talan anhängiggörs genom stämning. Bestämmelserna i förevarande paragraf är inte tillämpliga i sådant fall.

Görs ansökan eller anmälan om tvångslikvidation enligt 2 eller 4 §, skall rätten enligt förevarande paragraf genast kalla bolaget samt aktieägare och borgenärer. Kallelsen skall delges bolaget, såvida upplysning finns om någon med vilken delgivning kan ske, samt kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar och i tidning inom den ort där bolagets styrelse har sitt säte, minst två och högst fyra månader före inställelsedagen.

Med hänsyn till likvidationsfrågans betydelse för aktieägare och borgenärer i allmänhet bör kungörelseförfarande ske i dessa fall. Orden

"delges bolaget" innebär en anpassning till terminologin i delgivningslagen (1970: 428). Såvitt gäller bolaget innebär alltså bestämmelsen ett krav på att bolaget skall bevisligen delges kallelse till förhandlingen inför rätten. Härvid kommer i första hand 3, 9 och 13 §§ delgivningslagen att bli tillämpliga. Kan bolaget inte delges enligt nämnda lagrum, skall emellertid i stället för vad som sägs i delgivningslagen om kungörelsedelgivning bestämmelsen i förevarande paragraf om kungörelse äga tillämpning. Sådan kungörelse skall under alla förhållanden utfärdas. Den har primärt till syfte att utan personlig delgivning kalla bolagets aktieägare och borgenärer till förhandlingen. Kungörelsen får emellertid också under den nyss angivna förutsättningen ersätta bevislig delgivning med bolaget.

Av lagtexten framgår att frågan om likvidationsskyldighet skall prövas på grundval av vad som framkommer vid inställelsen på den utsatta dagen. Jag har inte funnit anledning att, såsom hovrätten för Västra Sverige ifrågasatt, öppna möjlighet att besluta om uppskov för att avgöra ärendet vid senare tillfälle.

Bestämmelserna i gällande lag om syssloman i likvidationsärende har inte upptagits i förslaget. I stället gäller bestämmelserna beträffande god man i 4 § lagen om handläggning av domstolsärenden. Gode mannens uppdrag får anses vara begränsat till åtgärder som krävs för uppdraget att ta vård om bolagets egendom och bevaka dess angelägenheter samt företräda bolaget. Med hänsyn till gode mannens begränsade befogenheter och den korta tid hans uppdrag i allmänhet skall omfatta är det inte nödvändigt att föreskriva att han skall anmälas för registrering.

6 §

Paragrafen ger sökande och registreringsmyndigheten rätt till ersättning ur bolagets medel eller av statsverket för vissa kostnader i samband med tvångslikvidationsförfarande.

7 §

Bolagsstämma eller domstol, som fattar beslut att bolaget skall träda i likvidation, skall enligt *första stycket* samtidigt utse en eller flera likvidatorer.

När likvidationen inträder övergår ledningen av bolaget från styrelsen och verkställande direktören till likvidatorerna. Likvidatorerna utses att genomföra hela likvidationen och tillsätts inte som styrelseledamöterna för viss tidsrymd. Antalet likvidatorer får bestämmas efter vad bolagsstämman eller rätten finner lämpligt. Vanligen utses en eller högst två likvidatorer. Även suppleant kan utses. Om bolagsordningen innehåller bestämmelser därom, kan vid sidan av de av bolagsstämman eller rätten utsedda likvidatorerna en eller flera tillsättas i annan ordning.

Paragrafen förutsätter att endast den som utsett likvidator kan entlediga honom. Bolagsstämman kan alltså inte entlediga en av rätten utsedd likvidator. Aktieägare eller annan intressent kan med angivande av skäl hos rätten begära att likvidatorn entledigas och att annan utses i hans ställe.

Saknar aktiebolag, som trätt i likvidation, till registret anmälda behöriga likvidatorer, skall enligt *andra stycket* rätten förordna likvidatorer efter anmälan av registreringsmyndigheten eller ansökan av aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att någon finns som kan företräda bolaget.

I första hand kan givetvis bolagsstämma, som sammankallas av likvidator eller utlyses av länsstyrelsen enligt 9 kap. 8 §, genom val utse efterträdare till en av bolagsstämman utsedd likvidator som avgått eller förlorat sin behörighet. Av tredje stycket jämfört med 8 kap. 15 § följer att registreringsanmälan skall göras när ny likvidator utses. Har likvidator utsetts men anmälan försummats, får förutsättas att registreringsmyndigheten, innan den gör anmälan enligt förevarande stycke, anmodar bolaget att göra registreringsanmälan. Förevarande stycke kan tillämpas också när likvidator, som enligt bolagsordningen skall tillsättas på annat sätt än genom val på bolagsstämma, ej tillsatts.

Enligt *tredje stycket* likställs likvidatorerna med styrelseledamöter, om ej annat följer av bestämmelserna i detta kapitel. Att likvidatorernas uppgifter är andra än styrelsens framgår av 11 §. Av bestämmelserna i detta stycke jämförda med 8 kap. följer bl. a. att likvidatorerna är underkastade behörighetsvillkor enligt 8 kap. 4 § och jävsreglerna i 8 kap. 10 § samt att de kan entledigas och avgå enligt samma regler som för styrelseledamöter. Är likvidatorerna flera, blir 8 kap. 8 § om sammanträden m. m. tillämplig. Vidare har likvidatorerna rätt att gemensamt företräda bolaget och förordna firmatecknare m. m., 8 kap. 11, 13 och 14 §§. Likvidatorernas ansvar regleras enligt 12 kap. 5 § samt 15 kap. 1 och 4 §§. Reglerna om talan för bolaget mot styrelseledamöter gäller även beträffande talan mot likvidatorerna. Detta betyder vissa ändringar av gällande regler.

Om suppleant utses, gäller för honom i tillämpliga delar samma regler som för likvidator, jfr 8 kap. 1 § fjärde stycket.

Enligt *fjärde stycket* skall det förhållandet att bolaget träder i likvidation ej beröra uppdrag att vara revisor.

Enligt gällande lag upphör revisorernas uppdrag när bolaget går i likvidation, men i deras ställe inträder av bolagsstämman utsedda likvidationsrevisorer. Rörande dessa gäller i stort sett samma regler som för revisorerna. Departementsförslaget utgår, liksom utredningsförslaget, emellertid från att det är lämpligast att revisorerna, som kan antas vara väl insatta i bolagets förhållanden, fortsätter sin verksamhet under likvidationen. Något val av revisorer fordras därför inte, om ej de

nuvarande revisorernas mandattid gått ut. Naturligtvis finns det inte något hinder mot att de gamla revisorerna entledigas och nya utses, om det skulle finnas önskvärt.

Revisorernas kontroll över likvidatorernas förvaltning är densamma som deras kontroll över styrelsens förvaltning. Minoritetens rätt att få revisor utsedd genom länsstyrelsen (10 kap. 1 § andra stycket) liksom rätten att få till stånd särskild granskning (10 kap. 14 §) kvarstår oförändrad under likvidationen. Detta är en ändring i förhållande till gällande lag, som innebär att det saknas möjlighet att få minoritetsrevisor utsedd under likvidation. I överensstämmelse med utredningsförslaget har i departementsförslaget slopats nuvarande regler om minoritetens rätt att få god man utsedd med uppgift att ha tillsyn över likvidatorernas förvaltning m. m.

Rörande revisorerna, deras tillsättande och entledigande, mandattid och verksamhet skall 10 kap. gälla. De kvalifikationskrav som enligt 10 kap. 3 § gällde före likvidationen bör tillämpas även under denna. Särskilda uppgifter under likvidationen tillkommer revisorerna därigenom att de har att granska styrelsens och verkställande direktörens redovisning enligt 9 § och likvidatorernas slutredovisning, 14 §, samt i förekommande fall avge yttrande om likvidationens upphörande vid beslut om återupptagande av bolagets verksamhet, 17 §.

Näringslivet har föreslagit att i lagen tas upp en bestämmelse av innebörd att likvidationsrevisorerna i varje revisionsberättelse skall uttala sig om enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjs. En sådan bestämmelse finns i gällande lag. Även jag anser en sådan bestämmelse lämplig. Enligt sista punkten i detta stycke skall sålunda revisionsberättelsen innehålla uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidation onödigt fördröjs.

8 §

I fråga om bolagsstämma under likvidationen gäller enligt paragrafen i tillämpliga delar bestämmelserna i lagen om bolagsstämma, i den mån ej annat följer av detta kapitel.

Såsom tidigare nämnts skall bolagsstämman under likvidationen fungera enligt samma regler som tidigare. Det betyder bl. a. att ordinarie bolagsstämma skall hållas inom den i 9 kap. 5 § angivna tiden med iakttagande även av närmare tidsangivelse, om sådan finns i bolagsordningen. Bolagsstämmans befogenheter begränsas dock av att den egentliga bolagsverksamheten upphör. Sålunda kan bolagsstämman inte fatta giltiga beslut rörande vinstutdelning, ökning eller nedsättning av aktiekapitalet eller utgivande av konvertibla skuldebrev m. m. Bolagsstämman torde vidare vara förhindrad besluta om ändring i bolagsordningen. Att likvidationen ändå inte hindrar beslut om fusion anges i 14 kap. 1 § första stycket. Till frågan om bolagsstämmans befattning med fråga om ansvarsfrihet åt likvidatorerna återkommer jag under 12 §.

9 §

När bolaget trätt i likvidation, skall enligt *första stycket* styrelsen och verkställande direktör genast avge redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar inte förut lagts fram på bolagsstämma. Redovisningen skall läggas fram på bolagsstämma så snart det kan ske. Redovisningen skall göras upp enligt reglerna om årsredovisning. Bestämmelserna om årsredovisning och revisionsberättelse, om deras tillhandahållande och om handläggningen på stämma äger motsvarande tillämpning. Det betyder att föreskrifterna i 9 kap. 5 § och 9 § fjärde stycket, 10 kap. 10 § samt 11 kap. skall iakttas.

Reglerna om koncernredovisning förutsätter att koncernbolagen normalt har samma räkenskapsår. Koncernredovisningsreglerna kan i princip inte bli tillämpliga i fall som avses i förevarande paragraf, eftersom den redovisning som avses i paragrafen vanligtvis gäller endast del av räkenskapsår.

Omfattar tiden även föregående räkenskapsår, skall dock enligt *andra stycket* särskild redovisning, i moderbolag omfattande även koncernredovisning, avges för nämnda år.

10 §

I denna paragraf föreskrivs skyldighet för likvidatorerna att genast vid tillträde av förvaltningen anmäla likvidationsbeslutet för registrering samt att söka kallelse på okända borgenärer.

Vid anmälan för registrering av likvidationsbeslut skall enligt vad som följer av 7 § detta kapitel jämfört med 8 kap. 15 § även lämnas sedvanliga uppgifter för registrering av likvidatorerna och av hur firman tecknas.

Kallelsen på okända borgenärer är enligt 12 § förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer jämfört med 10 § samma förordning preklusiv, dvs. okänd borgenär förlorar sin rätt att göra fordran gällande efter utgången av kallelsetiden.

11 §

Likvidatorerna skall enligt paragrafen förvalta bolagets angelägenheter under likvidationen. De skall, så snart det kan ske, genom försäljning på offentlig auktion eller på annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom i pengar, i den mån det fordras för likvidationen, samt betala bolagets skulder.

I vissa fall kan det vara onödigt eller olämpligt att förvandla egendom i pengar. Är alla rättsägare ense om att egendomen kan utskiftas direkt sådan den är, behöver förvandling i pengar givetvis inte ske. Egendom som kan anses i huvudsak likvärdig med pengar såsom värdepapper behöver inte förvandlas i pengar, om egendomen kan fördelas i lika lotter mellan aktieägarna.

Likvidatorerna har rätt att relativt fritt bedöma när realisation skall ske. Bolagets rörelse får sålunda fortsättas, om det behövs för en ändamålsenlig avveckling. Detta motsvarar vad utredningen har förordat. Enligt min mening måste likvidatorerna dessutom ha möjlighet att fortsätta rörelsen, om det behövs för att de anställda skall få skäligt rådrum att skaffa sig ny anställning. Paragrafen har jämkats i enlighet härmed.

Ett uppskov med avvecklingen får dock inte bli alltför långvarigt med hänsyn till syftet med själva likvidationsförfarandet. Jfr även 7 § fjärde stycket.

12 §

Enligt 7 § tredje stycket gäller beträffande likvidatorerna samma regler som beträffande styrelse, i den mån annat inte följer av detta kapitel. I enlighet därmed skall likvidatorerna enligt *första stycket* framlägga årsredovisning på ordinarie bolagsstämma. Eftersom denna redovisning emellertid inte, såsom under bolagets normala verksamhet, skall ligga till grund för bestämmande av vinst eller förlust och eventuellt för utdelning eller annan disposition över vinsten, krävs inte någon formlig fastställelse av balansräkningen och resultaträkningen, utan stämman skall endast godkänna eller inte godkänna årsredovisningen.

Däremot skall frågan om ansvarsfrihet åt likvidator tas upp till behandling och avgörande på ordinarie bolagsstämma, där årsredovisningen framlagts. Liksom styrelsen framlägger således även likvidatorerna årsredovisning som granskats av revisorerna, och minoriteten har samma möjligheter som före likvidationen att få revisor utsedd och att få till stånd en särskild granskning. Att ansvarsfrihet kan beviljas likvidator i denna ordning är en nyhet i förhållande till gällande lag som i princip utgår från att ansvarsfrihet beviljas först när likvidationen är slutförd. Departementsförslaget överensstämmer på denna punkt med utredningens förslag som lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Redovisningens form under likvidationen skall vara densamma som före denna. Sålunda skall bl. a. resultaträkning ingå i redovisningen vilket inte krävs i gällande lag. Jag delar utredningens uppfattning att det är en fördel att årsredovisning efter likvidation har samma form som dessförinnan. Man får bl. a. en form för redovisningen som är välkänd både för den som skall upprätta den och för läsarna. Uppgifter om nedskrivningar samt om vinst eller förlust på avyttringar av bolagets tillgångar får en lämpligare form genom att tas in i resultaträkningen än, vilket sker enligt gällande lag, när de lämnas endast i en förvaltningsberättelse. Slutligen uppnås en kontinuitet med bolagets redovisning före likvidationen. Den balansräkning som ingår i styrelsens slutredovisning enligt 9 § ger ingångsvärden för redovisningen under likvidationen, varigenom aktieägarna får en möjlighet att överblicka alla förändringar i det egna kapitalet intill likvidationens avslutande.

Av denna anledning har gällande lags bestämmelse om skyldighet för likvidatorerna att upprätta en särskild ingående balansräkning inte upptagits i förslaget.

Från huvudregeln att årsredovisningen skall upprättas enligt samma regler som före likvidationen görs dock i första stycket undantag för några av föreskrifterna rörande innehållet i förvaltningsberättelsen. Sålunda fordras ej uppgift enligt 11 kap. 9 § andra stycket om medeltalet under räkenskapsåret anställda eller om vissa löner och ersättningar. Förslag enligt tredje stycket nämnda paragraf till disposition beträffande vinst eller förlust skall inte lämnas och finansieringsanalys enligt fjärde stycket nämnda paragraf skall inte upprättas i större bolag. Inte heller blir de i 11 kap. givna reglerna rörande koncernförhållanden tillämpliga.

Av 7 § sista stycket framgår att reglerna om revision skall tillämpas även under likvidationen. Den i 11 kap. 3 § föreskrivna skyldigheten att till registreringsmyndigheten sända in årsredovisning och revisionsberättelse gäller även den av likvidatorerna framlagda årsredovisningen jämte revisionsberättelsen. Föreskriften i samma paragraf om påteckning av bevis rörande fastställelse av balans- och resultaträkning och rörande bolagsstämmans beslut beträffande vinst eller förlust saknar dock tillämpning.

Bolaget får enligt *andra stycket* redovisa det egna kapitalet i en enda post varvid aktiekapitalet anges inom linjen, i förekommande fall fördelad på olika aktieslag. Det sammanhänger med att det, när bolaget är i likvidation, inte är nödvändigt att kunna urskilja utdelningsbara poster i balansräkningen. Någon uppdelning mellan fritt och bundet eget kapital behöver därför inte göras. Posten eget kapital framkommer såsom skillnaden mellan tillgångar och skulder. Uppgiften om aktiekapitalet har intresse för beräkningen av andelen per aktie i de behållna tillgångarna.

Regler om balansräkning har som förut nämnts inte tagits in i departementsförslaget. I stället förutsätts de allmänna värderingsreglerna i en ny bokföringslag bli tillämpliga. Om likvidation pågår, finns emellertid behov av särskilda balansvärderingsregler. Tillgångarna skall i regel avyttras vid likvidationen. De bör därför inte få tas upp till högre värde än det beräknade försäljningsvärdet efter avdrag för försäljningskostnaderna. Regeln härom i *tredje stycket första punkten* har egentlig betydelse för anläggningstillgångar. Nedskrivning skall sålunda i förekommande fall ske till detta maximivärde, och denna nedskrivning liksom förekommande justeringar av bokförda skulders värden kommer till synes i resultaträkningen för det första likvidationsåret.

Till följd av det principiella förbudet att skriva upp värdet på anläggningstillgångar kan emellertid vissa tillgångar komma att tas upp till värden som understiger vad tillgångar enligt likvidatorernas beräkning

kan komma att inbringa. Då det är av intresse för aktieägarna att snarast kunna åtminstone ungefärligen bedöma slutresultatet av likvidationen föreskrivs i *andra punkten* att större övervärden av detta slag skall anges genom att det beräknade värdet uppges inom linjen. Därvid bör givetvis beaktas de tillkommande skattekostnader som kan bli aktuella, om tillgångarna kan realiseras till de beräknade värdena, antingen så att värdena anges efter avdrag för skatt eller så att motsvarande skatt tas upp inom linjen på skuldsidan.

För skuldernas del upptas en motsvarande informationsregel, som även avser likvidationskostnaderna. I möjligaste mån bör beloppet för återstående sådana kostnader uppskattas och tas upp bland skulderna i balansräkningen. Eftersom detta ibland kan möta svårigheter finns möjlighet enligt stycket att lämna uppgift om dessa kostnader inom linjen, vilket gör det lättare att ange deras storlek mera ungefärligt.

13 §

När den i kallelsen på okända borgenärer utsatta inställelsedagen är förbi och all veterlig gäld blivit betald, skall enligt *första stycket* likvidatorerna skifta bolagets behållna tillgångar. Om gäld är tvistig eller inte förfallen till betalning eller av annan orsak inte kan betalas, skall erforderliga medel hållas inne och återstoden skiftas.

Med uttrycken skifte och skifta åsyftas fastställande av vad som skall tillkomma varje ägare av aktie, inte det faktiska utlämnandet av skiftesloterna till aktieägarna. Detta utlämnande kan komma att dröja kortare eller längre tid beroende på när aktieägarna lyfter vad de erhållit.

Utredningsförslaget upptar en särskild regel om att aktieägare har rätt att av tillgångarna få vad som belöper på hans aktier i den mån annat ej följer av bolagsordningen. Eftersom detta följer av de allmänna reglerna i 3 kap. 1 §, har bestämmelsen fått utgå i departementsförslaget utan att någon ändring i sak har åsyftats.

Enligt *andra stycket* kan aktieägare, som anser att han vid skiftet inte fått vad han har rätt till, inom tre månader från det slutredovisningen med den där ingående redogörelsen för skiftet framlades på bolagsstämma väcka talan mot bolaget. Om sådan talan vinner bifall, betyder det att skiftet ändras. Det kan medföra att den i skiftet angivna lotten för någon eller flera av de övriga aktieägarna minskar. Enligt 12 kap. 5 § föreligger då återbäringsskyldighet. Ansvar för brist vid återbäringen kan åligga likvidatorerna och även aktieägare som medverkat till det oriktiga skiftet.

När utbetalning görs vid skifte av bolagets tillgångar, skall enligt 3 kap. 4 § aktiebrevet förses med påskrift om utbetalningen.

Har aktieägare inte inom fem år efter det slutredovisningen framlades på bolagsstämma anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet, har han enligt *tredje stycket* förlorat sin rätt därtill. Är medlen i

förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att det skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall skall likvidationen fortsättas.

14 §

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de enligt *första stycket* så snart det kan ske avge slutredovisning för sin förvaltning genom förvaltningsberättelse rörande likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla redogörelse för skiftet, dvs. fastställandet av vad som skall utfalla på varje aktie. En redogörelse för detta skall framläggas för aktieägarna, som på grundval därav får bedöma om de vill enligt 13 § andra stycket klandra skiftet inom tre månader från slutredovisningens framläggande på bolagsstämma. Om vid redovisningens avgivande skiftet helt eller delvis verkställts genom utbetalning, bör det framgå av slutredovisningen.

Vid förvaltningsberättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skall avlämnas till revisorerna. Dessa skall inom en månad därefter avge revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

När likvidatorerna fått revisionsberättelsen skall de enligt *andra stycket* genast kalla aktieägarna till bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Förvaltningsberättelsen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall på det sätt som anges i 9 kap. 9 § fjärde stycket tillhandahålles aktieägarna före stämman samt framläggas på denna. Hänvisningen till 9 kap. 5 § tredje stycket innebär att en minoritet som disponerar en tiondel av samtliga aktier i bolaget kan påfordra uppskov till fortsatt stämma med beslut i ärende rörande ansvarsfrihet åt likvidatorerna. Reglerna om minoritetens rätt att på bolagets vägnar föra talan mot styrelseledamöter och verkställande direktör äger nämligen motsvarande tillämpning beträffande talan mot likvidatorerna, jfr 15 § andra stycket.

15 §

Första stycket innehåller regeln att bolaget är upplöst när likvidatorerna lagt fram slutredovisningen på bolagsstämman. Anmälan därom för registrering skall göras genast.

Utan hinder av att likvidatorerna lagt fram slutredovisning kan ägare till en tiondel av samtliga aktier hos likvidatorerna enligt *andra stycket* påkalla bolagsstämma för behandling av fråga huruvida talan enligt 15 kap. 5 § skall anställas dvs. talan om skadestånd till bolaget enligt 15 kap. 1—3 §§. Om stämman inte sammankallas i föreskriven ordning, skall länsstyrelsen på anmälan genast på bolagets bekostnad sammankalla stämman.

Frågan om bolagets rätt att föra talan mot likvidatorerna om skadestånd regleras av 7 § tredje stycket jämfört med 15 kap. 1, 5 och 6 §§. Detsamma gäller beträffande minoritetens rätt att föra sådan talan på bolagets vägnar. En förutsättning för minoritetens rätt till talan enligt 15 kap. 5 § andra stycket är emellertid att det vid bolagsstämma lagts fram förslag om ansvarsfrihet eller om anställande av talan och att förslaget inte lett till giltigt beslut om ansvarsfrihet eller avstående från talan. Eftersom bolaget är upplöst när slutredovisningen framlagts har minoriteten i förevarande stycke tillerkänts rätt att även efter slutredovisningens framläggande påkalla bolagsstämma för behandling av fråga om talan mot likvidatorerna. Det kan anmärkas att den i 15 kap. 5 § tredje stycket uppställda fristen för talans väckande — ett år från det årsredovisning och revisionsberättelse för räkenskapsåret lades fram på bolagsstämma — är tillämplig också på minoritetens talan mot likvidatorerna. Fristen börjar därvid löpa när slutredovisningen framläggs. Bolagsstämman som påkallas enligt förevarande stycke måste därför hållas inom sådan tid att tillräckligt rådrum återstår för talans väckande.

I sammanhanget förtjänar att påpekas att av 15 § första stycket jämfört med 16 § följer att bolaget inte är upplöst, om bolagsstämman när slutredovisningen framläggs, beslutar anställa talan för bolaget mot likvidatorerna.

Om bolag i likvidation inte har tillgångar som täcker likvidationskostnaderna, skall enligt *tredje stycket* rätten på anmälan av likvidatorerna förklara att likvidationen skall nedläggas och bolaget anses upplöst. När sådan förklaring meddelas, äger 8—14 §§ inte tillämpning. Tillgångarna skall efter rättens förordnande tillfalla allmänna arvsfonden. Sådant förordnande blir aktuellt endast om likvidatorerna i samband med sin anmälan redovisar överskott sedan gottgörelse till dem beräknats för utlägg och arvoden.

Ett särskilt problem, när bolaget ej har tillgångar som täcker likvidationskostnaderna, är svårigheterna för rätten att finna lämpliga personer som är villiga att åta sig uppdraget som likvidator. Svea hovrätt framhåller att det är angeläget att detta problem snarast får sin lösning. En möjlighet är att införa rätt till ersättning av allmänna medel till likvidator i sådana fall. En annan möjlighet skulle enligt hovrätten vara att införa skyldighet för vissa tjänstemän vid något statligt verk eller vid länsstyrelserna att i tjänsten åta sig uppdrag som likvidator i dessa fall. Med anledning härav vill jag påpeka att frågan numera har lösts på det sättet att tjänsteman vid allmän advokatbyrå enligt 4 § instruktionen (1973: 249) för de allmänna advokatbyråerna bör åta sig uppdrag bl. a. som likvidator.

16 §

Om tillgång yppas för bolaget efter dess upplösning enligt 15 § eller om talan väcks mot bolaget eller annars behov uppkommer av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. I sådant fall är bolaget inte längre att anse som upplöst.

Fortsatt likvidation knyter an till den föregående där denna avslutades så att t. ex. kallelse på okända borgenärer inte behöver utfärdas på nytt, om detta skett i det tidigare förfarandet. Likvidatorerna återinträder utan vidare i sitt uppdrag.

Fortsättes likvidationen, skall anmälan härom genast göras av likvidatorerna för registrering. Kallelse till första bolagsstämman efter återupptagandet skall ske enligt bolagsordningen, varjämte skriftliga kallelser skall sändas till varje känd aktieägare.

17 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om att i vissa fall likvidation kan avbrytas och verksamheten återupptas. Sådana situationer torde i praktiken främst uppkomma när likvidationsbeslutet fattats därför att aktiekapitalet gått förlorat men det senare under likvidationen visar sig att tillräcklig täckning för aktiekapitalet i själva verket finns.

Har bolaget trätt i likvidation på grund av bolagsstämmans beslut eller, i fall som avses i 2 §, på grund av rättens beslut, kan stämman, sedan revisorerna avgett yttrande, enligt *första stycket* besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptas. Sådant beslut får dock ej fattas, om likvidationsanledning föreligger på grund av lagen eller bolagsordningen eller om bolagets eget kapital beräknat enligt 2 § tredje stycket inte uppgår till halva aktiekapitalet eller om utskiftning ägt rum.

Revisorernas yttrande skall gälla frågan huruvida hinder mot beslutet föreligger med hänsyn till kravet på täckning av aktiekapitalet. Det förutsätts att revisorerna får del av balansräkning som likvidatorerna upprättar för ändamålet med tillämpning av 2 § tredje stycket. I enlighet med den ståndpunkt som redovisats under 1 § kräver departementsförslaget, i motsats till utredningsförslaget, inte kvalificerad majoritet för beslut om att bolagets verksamhet skall återupptas. Av 9 kap. 13 § andra stycket följer att villkor om kvalificerad majoritet kan föreskrivas i bolagsordningen. Sådan föreskrift torde emellertid inte förekomma i praktiken.

Enligt *andra stycket* skall styrelse väljas vid samma bolagsstämma som beslutar om återupptagande av bolagets verksamhet. Beslutet får enligt *tredje stycket* inte verkställas förrän beslutet och styrelsevalet registrerats. Revisorerna fungerar under likvidation varför val av sådana inte erfordras.

Det torde utan vidare stå klart att en förutsättning för att kallelsen

på de okända borgenärerna i bolag som är i likvidation skall få preklusiv verkan är att likvidationen leder till upplösning av bolaget. Återupptar bolaget sin verksamhet enligt förevarande paragraf, förlorar kallelsen på okända borgenärer sin verkan. Särskild bestämmelse härom behövs inte.

Om likvidationsbeslut blivit upphävt genom domstols lagakraftägande dom, skall enligt *fjärde stycket* likvidatorerna genast göra anmälan därom för registrering samt kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

När likvidation upphört enligt denna paragraf skall likvidatorerna avge slutredovisning enligt 14 §. Bestämmelse härom har upptagits i *femte stycket*.

18 §

Om någon anmälan rörande bolaget inte kommit in till registreringsmyndigheten under de tio senaste åren, skall myndigheten på lämpligt sätt undersöka, huruvida bolaget fortfarande existerar. Det förutsätts härvid att registreringsmyndigheten vidtar med hänsyn till omständigheterna lämpliga åtgärder, såsom skriftliga föreläggande, för att försöka utröna huruvida bolaget äger bestånd eller inte. Vinns inte upplysning att bolaget fortfarande består, skall det avföras ur registret och är därmed upplöst.

Det är tänkbart att det senare uppkommer behov av likvidationsåtgärder t. ex. därför att det upptäcks att det upplösta bolaget har kvar någon egendom. Säkerligen kan det inte bli fråga om annat än mycket sällsynta fall. För sådana fall ger paragrafen möjlighet att få likvidator utsedd av rätten. Gäller det endast någon obetydlig egendom, kan 15 § tredje stycket bli tillämpligt. Om emellertid egentlig likvidation behövs, skall likvidatorerna sammankalla bolagsstämma bl. a. för revisorsval. Till den första stämman skall kallelse ske enligt 16 §.

19 §

Enligt första stycket är i konkurs försatt bolag upplöst när konkursen avslutas utan överskott. I andra och tredje styckena ges bestämmelser om det fall att konkursen avslutas med överskott. Principen är att bolaget i sistnämnda fall skall avvecklas genom likvidation, jfr 4 § första stycket 2.

20 §

I *första stycket* föreskrivs att konkursdomaren skall underrätta registreringsmyndigheten när aktiebolag försätts i konkurs eller om förhandling om offentligt ackord inleds för bolaget.

Att ett bolag försätts i konkurs betyder inte att det är upplöst och att dess organ upphör att existera. Organen förlorar emellertid naturligtvis befattningen med alla de rättigheter och skyldigheter som till-

kommer konkursboet och de angelägenheter som handläggs av konkursförvaltningen enligt konkurslagens regler. Sålunda kan styrelsen eller bolagsstämman inte besluta om eller disponera över bolagets tillgångar, och bolagsstämman kan inte med verkan mot konkursboet bevilja ansvarsfrihet. Konkursboet kan till och med utan hinder av att ansvarsfrihet beviljas viss tid före konkursen föra talan om skadestånd enligt 15 kap. 6 § sista stycket.

Att bolagsorganen ändå fortfarande existerar framgår av *andra stycket,* enligt vilket såväl styrelsen och verkställande direktören som bolagsstämman har vissa uppgifter. Styrelsen och verkställande direktör, eller likvidatorerna, företräder bolaget såsom konkursgäldenär under konkursen, och bolagsstämman har befogenhet att entlediga och tillsätta styrelseledamöter eller likvidatorer. Det kan också erinras om att bolagsstämman, om konkursen avslutas med överskott, utan vidare skall fungera och utse likvidatorer, se 19 §.

I fråga om dem som under konkursen skall företräda bolaget såsom konkursgäldenär utgår förslaget liksom gällande lag ifrån att det ankommer på de vid konkursens början utsedda personerna, styrelse och verkställande direktör, eller likvidatorer, om sådana då är utsedda. Styrelseledamöterna förutsätts sålunda stå kvar även om den tid för vilken de valts skulle gå ut innan konkursen avslutas. Men de har liksom verkställande direktörer och likvidatorer rätt att avgå, och vidare skall gälla vad som föreskrivs i lagen om entledigande och skyldighet att utse efterträdare till den som entledigas eller av annan orsak avgår.

I *tredje stycket* föreskrivs att konkursdomaren skall underrätta registreringsmyndigheten när konkurs avslutats eller förhandling om offentligt ackord avslutats på annat sätt än genom konkurs. Konkursdomaren skall därvid ange om konkursen avslutats med överskott eller ej.

När registreringsmyndigheten får besked om att konkurs avslutas med överskott bör den anmäla förhållandet för rätten för tvångslikvidation enligt 4 §. Bestämmelser härom kan meddelas av regeringen utan riksdagens medverkan.

Konkursdomaren skall enligt stycket även för registrering underrätta registreringsmyndigheten om beslut som fattats av överrätt i frågor som avses i förevarande stycke.

14 kap. Fusion och inlösen av aktier i dotterbolag

Nuvarande ordning. I gällande lag regleras två former av fusion. Den ena är fusion mellan moderbolag och helägt dotterbolag. Genom särskilda bestämmelser att moderbolag, som äger mer än 90 % av aktierna i dotterbolag, kan lösa till sig återstående aktier i dotterbolaget vidgas möjligheterna att använda denna fusionsform. Den andra i lagen reglerade formen är sådan fusion som består i att ett bolag uppgår i ett

annat genom att dess tillgångar och skulder mot vederlag i aktier i det övertagande bolaget eller i pengar överflyttas till detta varefter det förra bolaget efter skifte av fusionsvederlaget och slutredovisning upphör. Båda dessa former, som alltså kännetecknas av att ett bolag, det överlåtande bolaget, uppgår i ett annat, det övertagande bolaget, kallas ibland absorption. I utländska lagar förekommer en annan form som består i att två eller flera bolag går upp i ett nytt för ändamålet grundat bolag, s. k. kombination.

Utredningsförslaget. Reglerna om fusion mellan moderbolag och helägt dotterbolag samt om tvångsförvärv av aktier i ett till mer än 90 % ägt dotterbolag har med vissa ändringar, framför allt bestående i en förenklad och rationaliserad procedur vid tvångsförvärvet, upptagits i aktiebolagsutredningens förslag.

Beträffande fusion i form av absorption i annat fall än mellan moderbolag och helägt dotterbolag ifrågasätter utredningen huruvida det finns ett praktiskt behov därav med hänsyn till att under tiden 1948—1969 fusion i denna form förekommit endast i sju fall. Utredningen menar emellertid att det kan förekomma fall då det visar sig svårt eller omöjligt att skapa förutsättning för en önskvärd fusion på så sätt att det ena bolaget förvärvar mer än 90 % av aktierna i det andra. Sådana svårigheter kanske inte beror på aktivt motstånd mot fusionen från aktieägare i det senare bolaget utan endast på att de är svåranträffbara eller passiva. För sådana fall kan det vara önskvärt att bibehålla möjligheter till en fusion genom bolagsstämmobeslut med viss majoritet i det överlåtande bolaget. Utredningen har därför upptagit de nu gällande reglerna om en sådan fusion med vissa förenklingar. Dessutom innehåller utredningsförslaget regler om den form av fusion som kallas kombination.

Utredningsförslaget innehåller, liksom gällande lag, regler om rätt för aktieägare i överlåtande bolag att, om han motsätter sig fusionsavtalet, få sina aktier inlösta.

Utredningen upplyser att under de samnordiska förhandlingarna har diskuterats frågan om regler för fusion över gränserna i Norden, alltså fusion mellan ett bolag i ett nordiskt land och ett bolag i ett annat nordiskt land. Med hänsyn till de utanför aktiebolagslagstiftningen liggande problem som sammanhänger med en sådan fusion — skatterättsliga och näringsrättsliga m. m. — och till att frågan om bolagsfusioner över gränserna i Norden kunde komma att tas upp i förhandlingar om ett utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete har utredningarna emellertid ansett lämpligast att i detta sammanhang inte lägga fram förslag rörande nordiska fusioner.

Remissyttrandena. Utredningsförslaget har i huvudsak inte mött några erinringar under remissbehandlingen. De föreslagna reglerna om den nya fusionsformen kombination godtas uttryckligen av *näringslivet, KF, styrelsen för Stockholms fondbörs, kammarrätten* och *advokatsamfundet.*

LO framhåller att en sammanläggning av företag ofta kan innebära en verklig rationalisering. Konkurrensbegränsning är emellertid en negativ följd som kan vara med i bilden. Gäller det en branschrationalisering kan samma effekt som en fusion ger upphov till i princip uppnås genom produktions- eller samarbetsavtal. Det finns skäl som talar för att samarbete genom avtal mellan två företag bör stimuleras och inte av statsmakterna sättas i andra rummet jämfört med övertagande och fusioner. Avtalsalternativet är mindre ingripande och blir rimligtvis lättare att genomföra. Företagsavtal som kan utformas på mycket olika sätt är en flexibel samarbetsform som kan leda till fler branschrationaliserande åtgärder. LO anser därför att det är en brist i förslaget att det inte behandlar företagsavtal medan däremot fusionsalternativet ägnas ett eget kapitel. I princip kan ett avtal vara lika långtgående i sina följder för lönsamhet och organisation som en fusion eller ett övertagande. Vid en lagreglering av företagsavtal måste uppställas krav att de anställda och allmänheten liksom också ägarna informeras om ingångna eller uppsagda företagsavtal. Lagen bör vidare sätta upp normer för företagsavtals giltighetstid, uppsägning, ändringar m. m. På det sättet bör en bevarad flexibilitet för företagsavtalen kunna förenas med en viss grad av stabilitet. LO påpekar slutligen att det är tveksamt om den dispensmöjlighet från realisationsvinstskatt i samband med företagsförsäljning som f. n. föreligger bör bibehållas.

Den i utredningsförslaget förda diskussionen rörande möjligheten att ställa upp regler för fusion över gränserna i Norden tas upp av *KF*. KF framhåller att förbundet sedan länge i flera sammanhang framfört önskemål om att införa internordiskt domicil för juridiska personer som tillhör något av de nordiska länderna. Sådana internordiska företag skulle verka befrämjande för det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska folken. F. n. finns inom kooperationens område flera företag av internordisk karaktär men med domicil i något av de nordiska länderna. Enligt KF:s bestämda mening skulle det vara till utomordentligt stor fördel för internordisk näringsverksamhet, om möjlighet till internordiskt domicil för juridiska personer kunde införas. Denna fråga liksom också frågan om internordiska fusioner bör bli föremål för utredning.

LRF anser att man bör utreda möjligheten att skapa regler för fusioner mellan företag med olika företagsform, i första hand aktiebolag och ekonomiska föreningar. Företagsekonomiskt samarbete mellan aktiebolag och ekonomiska föreningar förekommer inom näringslivet i betydande omfattning men samgående genom absorption kan med nuvarande lagregler endast ske genom köpeavtal och ena företagets likvidation. I vart fall måste möjligheter öppnas för fusion mellan moderförening och dotterbolag. Det föreligger enligt LRF ett stort behov av regler för konvertering av aktiebolag till ekonomisk förening och vice versa.

Föredraganden. För egen del vill jag med anledning av LO:s yttrande erinra om att chefen för handelsdepartementet har förklarat att han ämnar begära bemyndigande att tillkalla sakkunniga för översyn av konkurrensbegränsningslagstiftningen. Effekterna av produktions- och samarbetsavtal mellan företag kommer att övervägas under detta utredningsarbete. I avbidan på resultatet av utredningsarbetet är jag inte beredd att nu föreslå bestämmelser i aktiebolagslagen som tillgodoser LO:s nu berörda önskemål om lagreglering av företagsavtal.

Förhandlingarna om nordiskt ekonomiskt samarbete ledde som bekant inte till något resultat. Sedan Danmark vunnit anslutning till EG, har förutsättningarna för ett sådant samarbete förändrats. Med hänsyn härtill är jag inte beredd att närmare överväga frågan om fusion över gränserna i Norden. Fusionsreglerna i utrednings- liksom i departementsförslaget, bygger f. ö. i viss utsträckning på samma principer som de övriga nordiska utredningsförslagen. Frågan om införande av internordiskt domicil för juridiska personer finner jag inte skäl ta upp i detta sammanhang.

Med anledning av vad LRF anfört vill jag erinra om att mellan ekonomiska föreningar och aktiebolag finns vissa grundläggande principiella skillnader. Bl. a. skall föreningen vara kooperativ dvs. medlemmarna skall personligen delta i föreningens verksamhet. Avsikten med detta krav är att utesluta sammanslutningar av kapitalistisk prägel från föreningsformen och hänvisa dem till någon av bolagsformerna. Med hänsyn härtill är jag inte beredd föreslå bestämmelser som skulle möjliggöra fusion på sätt LRF föreslår.

När en fusion äger rum övergår det överlåtande bolagets samtliga rättigheter och skyldigheter på det övertagande bolaget. Det bör anmärkas att det inte är möjligt att begränsa transaktionen till att gälla endast vissa av det överlåtande bolagets tillgångar och skulder. Det överlåtande bolagets borgenärer har möjlighet att i samband med rättens prövning av fusionsavtalet begära att fordringen betalas eller att säkerhet ställs för den. Någon motsvarande rätt har inte tillerkänts bolagets avtalsparter i avtal om leveranser, licensupplåtelser, avtal om nyttjanderätt till fastighet etc. Anledning saknas att införa någon ändring på den punkten.

Utredningsförslaget innehåller, liksom gällande lag, bestämmelser om att aktieägareminoritet, som har motsatt sig fusionen, skall ha rätt att få sina aktier inlösta av det övertagande bolaget. Det kan emellertid enligt min mening med fog ifrågasättas, om inte aktieägareminoriteten i likhet med bolagets avtalsparter bör vara skyldiga att finna sig i den förändring som fusionen innebär. Visserligen kan genom fusionen minoritetsandelen i aktiekapitalet sjunka så att minoriteten inte längre har de minoritetsrättigheter som den kunde utöva i det överlåtande bolaget. Sådana effekter kan dock uppkomma också i samband med höjning av

aktiekapitalet. Vidare bör framhållas att den föreslagna rätten att kräva inlösen kan medföra en besvärande belastning på det övertagande bolagets likviditet. Den kan vidare leda till att de förhandlingar som måste föregå fusionen kompliceras, eftersom man då inte kan säkert veta om anspråk på inlösen kommer att resas. Jag har därför kommit till den slutsatsen att minoritet inte bör tillerkännas rätt att få aktierna inlösta i samband med fusion. Detta ställningstagande skall också ses mot den bakgrunden att jag biträder utredningens förslag om att minoritetsaktieägare i dotterbolag skall ha rätt att under vissa förutsättningar kräva, att moderbolaget löser in deras aktier, se 9 §. Jag vill i sammanhanget vidare erinra om att departementsförslaget, liksom utredningsförslaget, inte upptar gällande lags regler om att aktier skall lösas in vid vissa typer av ändringar i bolagsordningen, om aktieägare begär det.

Utredningsförslaget synes mig i övrigt i huvudsak väl avvägt. Departementsförslaget bygger på utredningsförslaget men vissa ändringar som närmare redovisas i det följande har ansetts påkallade.

1 §

I paragrafen regleras fusion genom absorption. En speciell form av absorption regleras i 8 §, nämligen när helägt dotterbolag går upp i moderbolaget.

Enligt utredningsförslaget måste beslut om fusion fattas av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna. Detta förslag, som innebär en sänkning av gällande lags majoritetskrav, har uttryckligen biträtts av näringslivet och advokatsamfundet. Av skäl som jag redovisat i 13.8 bör dock enligt min mening fusion kunna beslutas med enkel majoritet.

Vid fusion enligt denna paragraf skall liksom enligt gällande lag ett mellan bolagen träffat fusionsavtal godkännas av bolagsstämman i det överlåtande bolaget. För godkännande krävs i enlighet med det nyss anförda enkel majoritet. Bolagsordningen kan dock enligt den allmänna regeln i 9 kap. 13 § andra stycket första punkten föreskriva högre majoritet för fusionsbeslut.

Det skulle kunna ifrågasättas, om lagens innebörd verkligen är att ett giltigt beslut alltid kan fattas med nu angiven majoritet. Om det övertagande bolaget enligt sin bolagsordning har annat föremål för sin verksamhet än det överlåtande bolaget enligt sin bolagsordning, skulle detta kunna föranleda krav på majoritet enligt grunderna för 9 kap. 14 eller 15 §, eftersom föremålet för verksamheten ändras. Det är emellertid inte avsett att grunderna för 9 kap. 14 eller 15 §, skall kunna åberopas som stöd för att kräva kvalificerad majoritet för beslut om fusion i ett sådant fall. I undantagsfall, t. ex. om det övertagande bolagets bolagsordning innehåller bestämmelser om att vinsten inte skall

tillfalla aktieägarna, kan aktieägare emellertid reagera mot fusionsbeslutet enligt generalklausulen i 9 kap. 16 §.

Lika litet som gällande lag kräver departementsförslaget att fusionsavtalet skall godkännas av bolagsstämman i det övertagande bolaget. För detta är fusionen ofta endast en affärstransaktion utan större betydelse än andra som styrelsen är kompetent att besluta om, t. ex. inköp av en fabrik eller av ett annat företags rörelse. Om fusionen nödvändiggör ändring av bolagsordningen eller emission av aktier, konvertibla skuldebrev eller vinstandelsbevis fordras ju på denna grund medverkan av bolagsstämman i det övertagande bolaget bortsett från kapitalökning som styrelsen kan verkställa på grund av bolagsstämmans bemyndigande enligt 4 kap. 15 §.

Enligt gällande rätt kan vederlaget vid fusion vara aktier i det övertagande bolaget eller pengar. Departementsförslaget ställer över huvud taget inte upp någon begränsning i fråga om arten av vederlag. Detta kan således vara av det övertagande bolaget utgivna konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning eller vinstandelsbevis eller någon annan egendom. Vederlaget kan också vara sammansatt av olika slag av egendom såsom aktier i det övertagande bolaget och pengar.

Liksom enligt gällande lag kan fusion ske även om det överlåtande bolaget är i likvidation. I stället för styrelse, styrelseledamöter och verkställande direktör fungerar i sådant fall likvidatorerna under fusionsförfarandet. När rättens tillstånd enligt 5 § registrerats, skall likvidationen i det överlåtande bolaget avslutas i vanlig ordning genom skifte och slutredovisning.

I *andra stycket* anges det material som skall tillhandahållas aktieägarna och framläggas på bolagsstämman i det överlåtande bolaget till ledning för fusionsfrågans bedömning. Detta material är dels ett fullständigt förslag till fusionsavtal, dels vissa redovisningshandlingar m. m. rörande det överlåtande och i visst fall även rörande det övertagande bolaget. Handlingarna skall hållas tillgängliga för aktieägarna under minst en vecka före bolagsstämman och framläggas på denna. Om aktieägare begär det och anger sin postadress, skall handlingarna också enligt tredje stycket sändas till aktieägaren.

De handlingar som sålunda skall tillhandahållas anges i sex punkter. I punkten 1 upptas förslag till bolagsstämmans beslut. Enligt punkten 2 skall fusionsavtalet tillhandahållas. Av första stycket följer att fusionsavtalet måste vara fullständigt, eftersom de delar av fusionsavtalet, som inte omfattas av bolagsstämmans godkännande, inte blir giltiga. Fusionsavtalet skall enligt denna punkt ange fusionsvederlaget och grunderna för dess fördelning.

Att fördelningen skall ske mellan aktieägarna i det överlåtande bolaget är självklart. Fördelningen skall ske under iakttagande av aktie-

ägarnas lika rätt med de avvikelser som kan vara bestämda i bolagsordningen. Om vederlaget är aktier, konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning eller vinstandelsbevis, som skall utges av det övertagande bolaget, måste anges det antal därav som belöper på varje aktie i det överlåtande bolaget. Om det inte på en aktie i det överlåtande bolaget belöper en eller flera aktier eller skuldebrev, måste aktieägarna i det överlåtande bolaget beredas möjlighet att utnyttja sin rätt. I sådant fall måste alltså delbevis utfärdas (jfr 4 kap. 3 §). Uppgifter därom bör lämnas i fusionsavtalet. Någon särskild lagregel om delbevis vid fusion synes dock inte erforderlig.

Att fusionsavtalet skall vara fullständigt betyder att det bör reglera förutsebara rättsliga frågor, som fusionen ger upphov till och som inte är lösta i lagen.

Till de uppgifter som enligt gällande lag skall ingå i fusionsavtal hör uppgift om det värde i pengar som beräknas genom fusionen belöpa på varje aktie i det överlåtande bolaget. Uppgiften skall tjäna aktieägarna till ledning vid bedömande av avtalet och vidare skall detta värde utgöra det minimibelopp som en mot fusionen röstande aktieägare i det överlåtande bolaget kan kräva att få vid inlösen av hans aktie. Någon motsvarande bestämmelse har inte upptagits i utredningsförslaget eller departementsförslaget med hänsyn till att ett så angivet värde måste bli konstruerat och orealistiskt.

Enligt punkterna 3 och 4 skall styrelsen lämna redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av förslagets lämplighet för bolaget och revisorerna skall yttra sig över denna redogörelse. Om handlingar som avses i punkten 5 skall tillhandahållas, kan redogörelsen och yttrandet ingå i nämnda handlingar.

Om frågan om fusion skall behandlas på ordinarie bolagsstämma på vilken årsredovisningen framläggs, får aktieägarna en tillfredsställande redogörelse för bolagets ekonomiska situation. För det fall att årsredovisningen inte behandlas på stämman, föreskrivs i punkten 5 att följande handlingar skall tillhandahållas aktieägarna, nämligen

1) avskrift av den senaste årsredovisningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt avskrift av revisionsberättelse för det år årsredovisningen avser,

2) en av styrelsen undertecknad redogörelse för händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning, vilka inträffat efter årsredovisningens avgivande, samt

3) ett av revisorerna avgivet yttrande över redogörelsen.

Om i fusionsvederlaget ingår det övertagande bolagets aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning, är vederlagets värde beroende av det övertagande bolagets ekonomiska förhållanden. För att underlätta för aktieägarna i det överlåtande bolaget att bedöma värdet föreskrivs därför i punkt 6 att de

skall få tillgång till motsvarande handlingar rörande det övertagande bolaget som redovisats under punkten 5.

Om det övertagande bolaget skall såsom vederlag lämna aktier, konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning eller vinstandelsbevis, måste bolaget självfallet besluta om nyemission eller emission av skuldebrev enligt bestämmelserna därom i 4 resp. 5 kap. Några särskilda bestämmelser härom erfordras inte.

2 §

Genom denna paragraf regleras den för svensk lag nya fusionsformen kombination. Detta slag av fusion innebär att två eller flera bolag (överlåtande bolag) uppgår i ett nytt bolag som bildas i och med fusionen.

Tillvägagångssättet vid fusion enligt denna paragraf blir följande. Mellan de överlåtande bolagen träffas avtal om fusion. Eftersom bolagen blir överlåtande bolag i förhållande till det nya, skall bolagsstämmorna i de förstnämnda bolagen godkänna avtalet. Godkännandet träffas med enkel majoritet, om ej annat följer av bolagsordningen. Beträffande tillhandahållande och framläggande på stämman av handlingar skall 1 § andra stycket 1—5 tillämpas. Dessa handlingar skall upprättas för vart och ett av de överlåtande bolagen och tillhandahållas aktieägarna i de överlåtande bolagen före de bolagsstämmor vid vilka fråga om godkännande av fusionsavtalet behandlas. Om aktieägare begär det och uppger sin postadress, skall handlingarna skickas till honom. Handlingarna skall läggas fram på bolagsstämmorna. Detta innebär i praktiken att de överlåtande bolagen gemensamt sammanställer de redovisningshandlingar m. m., som krävs enligt lagen, till en gemensam fusionsakt som används vid samtliga bolagsstämmor vid vilka fusionsavtalet behandlas. Fusionsavtalet skall ange grunderna för fördelning av fusionsvederlaget, dvs. aktierna i det nya bolaget, mellan aktieägarna i de överlåtande bolagen.

Enligt tredje stycket skall fusionsavtalet tjäna som stiftelseurkund för det övertagande bolaget. Godkänner bolagsstämmorna i de överlåtande bolagen fusionsavtalet i övrigt, skall de samtidigt antaga bolagsordningen samt utse styrelse och revisorer i det övertagande bolaget. Avtalet måste alltså innehålla bolagsordning samt bestämmelser om tillsättande av styrelse och revisorer i samband med bildandet av nämnda bolag. I dessa bestämmelser kan anges vilka personer som skall utses, eller t. ex. att bolagsstämman i varje överlåtande bolag har att välja visst antal av styrelseledamöterna och revisorerna. Även i förra fallet utses formellt styrelseledamöter och revisorer på överlåtande bolags bolagsstämmor.

Det nya bolagets bildande får närmast karaktären av bolagsbildning med rätt att teckna aktier mot apport, vars värde naturligtvis enligt den i 2 kap. 2 § första stycket uttryckta grundsatsen inte får understiga

nominella värdet av aktierna i det nya bolaget, jfr 3 § andra stycket. Bildandet sker i enklare form än den i 2 kap. föreskrivna. Stiftare är de överlåtande bolagen. Fusionsavtalet ersätter stiftelseurkunden vid vanlig bolagsbildning. Tillsammans med de övriga handlingar, som skall hållas tillgängliga för aktieägarna och framläggas på stämman, förutsätts fusionsavtalet ge aktieägarna i de överlåtande bolagen erforderlig information för bedömning av fusionen. Styrelsen och verkställande direktör i överlåtande bolag är också skyldiga enligt 9 kap. 12 § att på yrkande av aktieägare lämna upplysningar rörande fusionen. Någon formell teckning av aktierna i det nya bolaget sker inte, jfr 5 § andra stycket. Inte heller hålls konstituerande bolagsstämma. Denna ersätts av den bolagsstämma som i vart och ett av de överlåtande bolagen hålls för att godkänna fusionsavtalet och anta bolagsordningen samt välja styrelse och revisorer enligt fusionsavtalet. Någon ändring av bolagsordningen kan därvid inte ske. Om ändring önskas, måste själva fusionsavtalet, i vilket bolagsordningen ingår, ändras och behandlas enligt denna paragraf. Sedan det nya bolaget bildats kan naturligtvis ändring av bolagsordningen ske i vanlig ordning.

3 §

Eftersom det överlåtande bolaget upplöses genom fusionen är det av vikt att alla som har intressen i bolaget får kännedom om att fusionsavtal träffats och godkänts av bolagsstämman i det överlåtande bolaget. Därför skall bolaget enligt denna paragraf göra registreringsanmälan inom fyra månader från stämmans beslut att godkänna fusionsavtalet, oavsett om detta beslut klandras. Försummas anmälan eller vägras registrering genom beslut som vinner laga kraft, förfaller frågan om fusion. Vid kombination som avses i 2 § skall registreringsanmälan göras av vart och ett av de överlåtande bolagen, vilket innebär att hela fusionsfrågan förfaller, om något av dem kommer för sent med sin anmälan.

Enligt 2 kap. 2 § första stycket är teckning av aktie till underkurs förbjuden. Värdet på apportegendom får inte sättas högre än det verkliga värdet för bolaget. Kontroll av att dessa bestämmelser följs sker genom att auktoriserad eller godkänd revisor avger intyg i samband med registreringen av bolaget (2 kap. 9 § andra stycket). Fusion enligt 2 § utgör en speciell form av bolagsbildning. En revisorskontroll bör ske även i detta fall. Bestämmelse härom har tagits in i andra stycket.

4 §

Paragrafen innehåller vissa regler till skydd för överlåtande bolags borgenärer.

I *första stycket* föreskrivs att tillstånd att verkställa fusionsavtalet skall av bolagen, dvs. såväl överlåtande som övertagande bolag, sökas

hos rätten. Ansökningen skall göras hos rätten i den ort där det överlåtande, eller vid fusion enligt 2 §, där det övertagande bolagets styrelse har sitt säte. Vid ansökningshandlingen skall fogas bevis att fusionsavtalet registrerats och förteckning över överlåtande bolags kända borgenärer med angivande av postadress. Ansökningen skall göras senast två månader efter registrering av fusionsavtalet. Försummas denna anmälan, förfaller frågan om fusion enligt 5 § fjärde stycket.

Andra stycket innebär att rätten skall kalla bolagets borgenärer, såväl kända som okända, med föreläggande för den som vill bestrida ansökningen att senast viss dag skriftligen hos rätten anmäla detta vid äventyr att han annars anses ha medgivit ansökningen. Kallelsen skall anslås i rättens kansli sex månader före inställelsedagen samt kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar tre gånger, första gången fem månader och tredje gången senast två månader före inställelsedagen. Utmätningsmannen i orten och alla kända borgenärer skall underrättas särskilt genom rättens försorg.

Bestrides inte ansökningen eller får de borgenärer som bestrider den full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar, skall tillstånd meddelas.

Så länge det överlåtande bolaget består såsom särskilt rättssubjekt får dess tillgångar inte sammanblandas med det övertagande bolagets förrän de vid fusionens fullbordande skall övergå till detta. Fusionen får ju verkställas först när rättens tillstånd föreligger. Hinder möter dock inte mot att styrelseledamöter i det övertagande bolaget väljs in i styrelsen i det överlåtande bolaget.

5 §

Rätten skall enligt *första stycket* underrätta registreringsmyndigheten om ansökan om tillstånd till verkställande av fusionsavtal som gjorts inom föreskriven tid och om beslut som meddelats med anledning av ansökningen. Denna underrättelse gör det möjligt för registreringsmyndigheten att konstatera om bolagen fullföljer fusionen efter det att anmälan gjorts för registrering enligt 3 § av beslutet om fusion. Inkommer ingen underrättelse från rätten rörande i rätt tid gjord ansökan om tillstånd att verkställa fusion eller meddelas i underrättelse att rätten avslagit sådan ansökan, skall enligt fjärde stycket registreringsmyndigheten förklara frågan om fusion förfallen.

I utredningsförslaget föreskrivs att rättens tillstånd skall senast två månader sedan det vunnit laga kraft, av bolagen anmälas för registrering. Av samma skäl som redovisats i samband med 6 kap. 7 § är det tillräckligt att registrering sker med anledning av underrättelse från rätten. Utredningsförslaget i denna del saknar därför motsvarighet i departementsförslaget.

Utgörs fusionsvederlaget helt eller delvis av aktier i det övertagande

bolaget, kan det överlåtande bolaget behöva visst anstånd för fullgörande av sina skyldigheter enligt fusionsavtalet. Det är framför allt frågan om överlämnande av dess egendom till det övertagande bolaget, varigenom de nya aktierna blir inbetalade. I enlighet härmed föreskrivs i *andra stycket* att bolagen i sådant fall skall, sedan det eller de överlåtande bolagen fullgjort sina skyldigheter enligt fusionsavtalet, för registrering anmäla aktiekapitalets ökning. Vid fusion genom kombination avser anmälan att det övertagande bolaget bildats och att styrelse utsetts för det. Anmälan för sådan registrering skall göras av bolagen senast två månader efter det att rättens tillstånd vunnit laga kraft, vid äventyr att fusionen enligt fjärde stycket förklaras förfallen. Att båda bolagen skall göra anmälningen sammanhänger med att den på anmälningen följande registreringen betyder att fusionen juridiskt är fullbordad för båda bolagens del. Sålunda skall genom registreringen aktiekapitalet anses ökat i det övertagande bolaget, om fusionsvederlaget helt eller delvis utgörs av aktier som detta bolag i och för fusionen ger ut. Vid fusion genom kombination skall registreringen innefatta registrering av det nybildade bolaget och dess styrelse. Inte i något fall fordras alltså någon teckning av aktier, vilket i lagtexten är uttryckt så att den av bolagen gjorda anmälningen ersätter aktieteckningen. Anmälningen skall därför innehålla uppgift om hur många aktier som utgivits och deras sammanlagda nominella belopp. Bestämmelser härom kan meddelas av regeringen. För att få kontroll av att tillgångarna verkligen har överlämnats till det övertagande bolaget föreskrivs att intyg härom, utfärdat av auktoriserad eller godkänd revisor, skall företes i registreringsärendet, jfr 2 kap. 9 § andra stycket 3 och 4.

I utredningens betänkande uttalas beträffande det fallet att konvertibla skuldebrev utgör fusionsvederlag att teckningen av skuldebreven får anses ske i och med fusionsavtalet. Skuldebreven skall därför enligt utredningen anmälas för registrering redan när fusionsavtalet ingås (se bet. s. 344). För egen del anser jag det lämpligast att i sådant fall registrering sker först när det är definitivt klart att fusionen kommer till stånd, dvs. vid den tidpunkt som förevarande paragraf tar sikte på. Bestämmelser härom har tagits in i andra stycket. Dessa bestämmelser tar dock sikte bara på det fallet att skuldebreven ges ut med anledning av fusionen. Har skuldebreven getts ut i annat sammanhang och då registrerats, fordras självfallet inte någon ytterligare registrering.

Överlåtande bolags tillgångar övergår enligt *tredje stycket* till det övertagande bolaget när registrering sker av rättens tillstånd och, i de fall som avses i andra stycket, av bolagens anmälan. Detsamma gäller skulderna. Både tillgångar och skulder får anses övergå i sin helhet, även om någon av dem inte skulle uppgivits i eller ens varit känd vid tiden för avtalet. Enligt utredningen får hinder inte anses föreligga mot att någon mindre tillgång tas undan i fusionsavtalet, t. ex. ett penning-

belopp. Denna uppfattning kan jag inte dela. Fusionen utgör en form av universalsuccession och samtliga det överlåtande bolagets tillgångar och skulder ingår i fusionen. Hinder möter naturligtvis inte mot att det överlåtande bolaget avhänder sig viss tillgång innan fusionsavtalet sluts.

Ett undantag från regeln att tillgångarna övergår i och med registreringen föreskrivs beträffande skadeståndsanspråk som det överlåtande bolaget kan ha enligt 15 kap. 1—3 §§. Det skulle leda till egendomliga komplikationer om t. ex. ett skadeståndsanspråk mot styrelsen, grundat på att den vid fusionsavtalets upprättande eftersatt bolagets intressen, skulle övergå till det övertagande bolaget. Talan enligt 15 kap. 5 § rörande sådant skadeståndsanspråk kan därför föras för det överlåtande bolaget, eventuellt av en minoritet, och vad på grund av en sådan talan tillfaller bolaget skall skiftas mellan aktieägarna på vanligt sätt. Intill dess så skett och ny slutredovisning framlagts får bolaget anses bestå.

Fusionsvederlaget övergår alltså till det eller de överlåtande bolagen. Om fusionsvederlaget utgör aktier i det övertagande bolaget, blir överlåtande bolag genom fusionen ägare till aktierna och införs som sådan i aktieboken. Aktiebrev eller interimsbevis skall ges ut av det övertagande bolaget till antal och valörer som är lämpligt för fördelningen mellan aktieägarna i det överlåtande bolaget enligt de i fusionsavtalet angivna grunderna. Även delbevis kan som tidigare nämnts komma till användning. Sådana delbevis utgör en form av emissionsbevis och omfattas alltså av reglerna i 3 kap. 4 § sista stycket och 3 kap. 6 § första och andra styckena.

I *fjärde stycket* föreskrivs att registreringsmyndigheten skall förklara frågan om fusion förfallen, om ej ansökan om rättens tillstånd görs inom föreskriven tid eller om rätten genom beslut som vinner laga kraft avslår ansökan eller om bolagen inte gör anmälan enligt andra stycket inom föreskriven tid.

6 §

När tillgångar och skulder efter registrering enligt 5 § tredje stycket övergått till det övertagande bolaget återstår för överlåtande bolaget att skifta fusionsvederlaget bland sina aktieägare. Likvidation i egentlig mening sker inte, eftersom bolaget inte har skulder. Likvidatorer skall därför inte tillsättas. Bolagsledningen skall fortfarande fungera. Vissa likvidationsregler blir dock enligt förevarande paragraf tillämpliga.

Styrelsen och verkställande direktören i överlåtande bolag skall enligt paragrafen skifta fusionsvederlaget. Så snart skifte skett skall styrelsen och verkställande direktören avge redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar inte tidigare lagts fram på bolagsstämma. Redovisningen skall framläggas på bolagsstämma så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning och revisionsberättelse äger motsvarande tillämpning. Redovisningen skall innehålla redogörelse för skiftet.

Den nu nämnda slutredovisningen har inte som bolagets vanliga årsredovisning till uppgift att fastställa huruvida bolaget har vinst över vilken bolagsstämma kan förfoga, och därför har de för årsredovisningen gällande värderings- och specifikationsreglerna inte här samma betydelse. Men det är önskvärt att slutredovisningen i dessa hänseenden ansluter sig till årsredovisningen. Genom den kontinuitet i redovisningen som detta medför fyller slutredovisningen bäst en annan viktig uppgift, nämligen att ge aktieägarna ledning för bedömning av bolagsledningens verksamhet och frågan om ansvarsfrihet. Slutredovisningen med revisionsberättelse skall därför tillhandahållas aktieägarna och framläggas på bolagsstämma. Koncernredovisning behövs inte i annat fall än om årsredovisning från näst föregående år ännu inte framlagts och slutredovisningen alltså skall omfatta också det räkenskapsåret.

Slutredovisningen skall således innehålla redogörelse för skiftet på samma sätt som vid likvidation. Skiftet sker naturligtvis normalt enligt de för fusionsavtalet angivna grunderna för fusionsvederlagets fördelning. Redogörelsen för skiftet torde ofta kunna begränsas till att återge dessa grunder. Fördelningen måste ske med iakttagande av aktieägares rätt att av fusionsvederlaget erhålla vad på hans aktier belöper, i den mån ej annat följer av bolagsordningen, jfr 3 kap. 1 §. Om skifte sker enligt fusionsavtalets grunder men leder till ett åsidosättande av aktieägarnas rätt enligt vad nu sagts, kan aktieägare klandra skiftet, såvida han inte kan ha ansetts ha samtyckt till åsidosättandet.

Aktieägare som menar att han inte fått vad han har rätt till vid skiftet kan klandra detta. Han skall då väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det slutredovisning framlades på bolagsstämma. Sker det ej, förlorar han sin talan. Klandertalan riktas mot det överlåtande bolaget. Eftersom det gäller skifte av fusionsvederlaget kommer inte det övertagande bolaget att bli part i målet eller på annat sätt beröras av tvisten.

Har aktieägare inte inom fem år efter det slutredovisning framlades på bolagsstämma anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet, har han förlorat sin rätt därtill. Är medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av styrelsen och verkställande direktören förordna att medlen skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall skall skiftet fortsättas.

7 §

När styrelsen och verkställande direktören lagt fram slutredovisning inkl. redogörelse för skiftet är enligt *första stycket* det överlåtande bolaget upplöst. Anmälan därom skall genast göras för registrering.

Trots att bolaget sålunda är upplöst kan enligt *andra stycket* ägare till 10 % av samtliga aktier hos styrelsen påkalla bolagsstämma för behandling av fråga om talan om skadestånd till bolaget enligt 15 kap. 5 §. Grunden för denna bestämmelse har kommenterats i samband med 5 §.

Påkallas bolagsstämma enligt andra stycket och underlåter styrelsen att kalla sådan stämma i föreskriven ordning, skall länsstyrelsen på anmälan av aktieägaren eller annan som sägs i 9 kap. 8 § andra punkten genast på bolagets bekostnad sammankalla stämman i den ordning som sägs i 9 kap. 9 §. Beslutar bolagsstämman väcka sådan talan, skall styrelsen och verkställande direktören fortsätta sin verksamhet med skiftet. Anmälan härom skall genast göras av styrelsen och verkställande direktören för registrering. Kallelse till första bolagsstämman efter det styrelsen och verkställande direktören återupptagit skiftet skall ske enligt bolagsordningen. Dessutom skall skriftlig kallelse sändas till varje aktieägare vars postadress är känd för bolaget.

8 §

Paragrafen innehåller regler om fusion mellan moderbolag och helägt dotterbolag. Reglerna motsvarar bestämmelserna i gällande lag.

Fusionsavtal träffas enligt paragrafen mellan bolagens styrelser. I gällande lag krävs att dotterbolags bolagsstämma skall godkänna beslutet. Eftersom dotterbolaget är helägt, blir en sådan stämma en tom formalitet, i verkligheten endast en protokollering av beslut som styrelsen efter moderbolagets direktiv fattat. Departementsförslaget kräver därför inte att bolagsstämman i dotterbolaget godkänner styrelsebeslutet.

Båda bolagens styrelser skall anmäla fusionsavtalet för registrering. Någon tid för anmälningen är inte utsatt. Det är nämligen inte meningsfullt att fixera en viss tid, vars överskridande skall medföra att fusionsfrågan förfaller, eftersom moderbolagets och dotterbolagets styrelser i vilket ögonblick som helst kan förnya fusionsavtalet. Den gemensamma registreringsanmälningen kan dessutom anses likvärdig med ett bekräftande eller förnyande av fusionsavtalet. Beträffande rättens tillstånd och registrering därav gäller 4 och 5 §§ i tillämpliga delar. Dock anses dotterbolaget upplöst i och med registrering av rättens tillstånd. Något skifte av helägt dotterbolags tillgångar blir det inte fråga om.

9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om inlösen av minoritetsaktier i dotterbolag.

I *första stycket* anges förutsättningarna för inlösen av minoritetsaktier i dotterbolag. Liksom enligt gällande lag har både moderbolaget och minoritetsaktieägarna rätt att påfordra inlösen. Som Föreningen auktoriserade revisorer påpekar kan inlösen av aktier utgöra ett led i ett fusionsförlopp men så behöver inte vara fallet.

En modifiering av gällande rätt har skett så till vida att förutsättning för inlösningsrätt är inte endast att moderbolaget innehar mer än nio

tiondelar av aktierna i dotterbolaget utan också att dessa aktier representerar mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i bolaget. Denna ändring har tillstyrkts av advokatsamfundet och näringslivet.

En annan nyhet är att med moderbolagets eget innehav av aktier i dotterbolaget likställs indirekt innehav genom annat dotterbolag. Lösningsrätt skall sålunda föreligga, när aktierna i ett dotterbolag innehas antingen av moderbolaget självt eller av moderbolaget och annat dotterbolag tillsammans. Denna utvidgning av inlösningsreglerna är inte påkallad av hänsyn till moderbolagets intressen, eftersom moderbolaget i en sådan situation i regel kan utan svårighet till sig föra över det erforderliga antalet aktier i dotterbolaget. Ändringen görs i stället av hänsyn till minoritetsaktieägarna. Att dessa tillerkänns rätt att få sina aktier inlösta sammanhänger med att de inte kan åberopa några särskilda minoritetsrättigheter gentemot huvudaktieägaren — moderbolaget — eftersom deras aktieinnehav är mindre än 10 % av aktiekapitalet. De står uppenbarligen i samma prekära ställning gentemot moderbolaget även när dettas aktieinnehav delvis förmedlas av annat koncernbolag. Den ömsesidighet som är avsedd med bestämmelserna om minoritetsaktieägarnas rätt att kräva inlösen går i en sådan situation i verkligheten förlorad, om inte minoritetsaktieägarna kan kräva att få sina aktier inlösta.

Den angivna storleken på aktieinnehavet måste föreligga, när moderbolaget eller minoritetsaktieägare framställer krav på inlösen. Med hänsyn till att moderbolaget fått inlösningsrätt i syfte att ge moderbolaget möjlighet till fusion med helägt dotterbolag får moderbolagets inlösningsrätt antas bortfalla, om under inlösningsförfarandet moderbolagets innehav av aktier kommer att gå ner under det föreskrivna genom att moderbolaget avhänder sig aktier. Däremot bör moderbolaget inte kunna stoppa minoritetsaktieägarnas inlösningsaktion genom att under förfarandet avhända sig aktier i dotterbolaget. Detta torde vara klart utan någon särskild bestämmelse härom.

Andra stycket

Utredningen. Enligt utredningsförslaget — liksom enligt gällande lag — skall lösentvist avgöras av skiljemän. Skiljemännens avgörande skall kunna klandras vid allmän domstol.

Remissyttrandena. Advokatsamfundet framhåller att gällande system med ett första avgörande genom skiljedom och med möjligheter till klandertalan vid de allmänna domstolarna leder till att inlösningsförfarandet kan dra ut mycket långt på tiden. Samfundet framhåller att det finns goda grunder att anta att de avgöranden som en skiljenämnd kommer att träffa är minst lika rättvisande som de en allmän domstol kan uppnå.

Från rättssäkerhetssynpunkt kan det enligt samfundet knappast an-

föras någon bärande invändning mot ett system som innebär att skiljemännens avgörande inte kan överklagas på materiell grund till domstol. Ett sådant system skulle också medföra minskade möjligheter för minoritetsaktieägarna att på grund av de kostnader och andra olägenheter som ett långt utdraget förfarande kan medföra för den lösningsberättigade kunna tilltvinga sig ett högre pris än vad som av objektiva skäl är motiverat. Man uppnår även andra fördelar. Utredningen framhåller att det riktigaste synes vara att löseskillingen fastställs med hänsyn till aktiens värde vid tiden då lösningsanspråk i föreskriven ordning framställs. Detta synes samfundet riktigt men enligt den erfarenhet samfundet representerar är det vid ett långt utdraget förfarande omöjligt att bortse från den händelseutveckling inom bolaget som förevarit i tiden från det lösningsanspråk framställdes och till dess det slutliga avgörandet faller. Ju kortare den tiden kan göras desto större är möjligheterna att avgörandet kommer att återspegla det värde som förelåg vid den för värderingen grundläggande tidpunkten då lösningsanspråket framställdes.

Samfundet föreslår att i samtliga inlösningsfall rätten till klandertalan på materiell grund slopas. I fråga om den i paragrafen intagna hänvisningen till lagen om skiljemän framhåller samfundet att hänvisningen bör utformas så att i fråga om skiljemännen och förfarandet inför dem "i tillämpliga delar" skall gälla vad i lagen om skiljemän är stadgat. Samfundet påpekar därvid att i 18 § skiljemannalagen föreskrivs som huvudregel att skiljedom skall meddelas inom sex månader från det den påkallades vid äventyr att skiljeavtalet är förfallet. Denna bestämmelse kan enligt samfundets mening inte vara tillämplig på det skiljeförfarande som åsyftas i aktiebolagslagen eftersom detta senare skiljeförfarande inte bygger på något skiljeavtal.

Föredraganden. Jag har redan vid 3 kap. 3 § tagit den ståndpunkten att det är olämpligt att skiljedom skall kunna klandras vid allmän domstol med påföljd att tvisten kan prövas i fyra instanser. I enlighet härmed föreskrivs att tvist huruvida inlösen skall ske eller om lösenbeloppets storlek skall avgöras av tre skiljemän enligt lagen om skiljemän.

Med anledning av advokatsamfundets remissyttrande vill jag framhålla att den särskilda regeln i 18 § skiljemannalagen om att skiljedom skall meddelas inom viss tid vid äventyr att skiljeavtalet förfaller inte är direkt tillämplig. Som jag anfört under 3 kap. 3 § bör en analog tillämpning av 18 § skiljemannalagen tillåtas. Det innebär att om skiljenämndens avgörande dröjer mer än sex månader, part är oförhindrad att väcka talan vid allmän domstol.

Liksom enligt gällande lag kan till skiljemännen också hänskjutas frågan om grund för lösningsanspråket föreligger. Aktieägarna kan bestrida att moderbolaget äger så många aktier i dotterbolaget som fordras för lösningsrätt t. ex. därför att äganderätten till vissa aktier är omtvistad. Det synes lämpligast att sådan fråga, om den över huvud

taget uppkommer, prövas i samma process som frågan om lösenbeloppets storlek. Annars skulle förstnämnda fråga gå till särskild domstolsprövning med de risker för förlängning och komplikationer som det skulle medföra.

Tredje stycket innehåller vissa regler om bestämmande av lösenbelopp i en speciell situation.

Den tvistefråga som hänskjuts till skiljemännen gäller i regel lösenbeloppets storlek. Enligt gällande lag skall vid tvist om lösens belopp detta bestämmas så att det motsvarar aktiens verkliga värde. Att skiljemännen skall söka fastställa ett verkligt ekonomiskt värde och inte något rent formellt, som t. ex. aktiens nominella belopp är självklart. Eftersom bestämmelsen även är intetsägande därför att den i övrigt knappast ger någon ledning för lösenbeloppets bestämmande, har den inte tagits upp i utredningsförslaget eller departementsförslaget. Principerna för lösenbeloppets bestämmande bör lämpligen överlämnas till doktrin och rättspraxis. Jag vill dock framhålla att aktiernas värdering skall ske utan hänsyn till deras egenskap av minoritetsaktier (se NJA 1957 s. 1).

Jag vill vidare ta upp en fråga som ibland diskuterats på vissa håll, nämligen om minoritetsaktieägare bör vara skyldig att som lösenbelopp godta det pris för aktie som moderbolaget erbjudit vid inbjudan till en vidare krets att sälja aktier i "dotterbolaget" till det blivande moderbolaget. Situationen är alltså den att ett bolag offentliggjort ett erbjudande att köpa aktier i ett annat bolag för ett visst pris. Detta erbjudande har accepterats av så många aktieägare att bolaget i fråga fått mer än 90 % av aktierna i det av erbjudandet berörda bolaget. Det kan då te sig egendomligt att de aktieägare som inte accepterar erbjudandet skall ha möjlighet att i ett inlösningsförfarande få ut ett högre pris för sina aktier. Detta möjliggör nämligen ett slags utpressning gentemot det nyblivna moderbolaget. Jag förordar därför för den speciella situationen en regel av innebörd att det av övriga aktieägare godtagna priset skall anses utgöra aktiens värde, om ej särskilda skäl föranleder annat.

Jag vill understryka att särregeln bör gälla bara i fall då erbjudandet om köp av aktier riktats till en vidare krets. Erbjudandet måste alltså beröra ett större antal personer bland allmänheten (jfr avsnitt 13.5.5). Vidare bör fordras att större delen av moderbolagets aktieinnehav förvärvats på grund av erbjudandet. Som ett särskilt skäl att gå ifrån det pris som erlades på grund av erbjudandet kan räknas bl. a. den omständigheten att en längre tid förflutit från moderbolagets aktieförvärv på grund av erbjudandet till dess inlösenförfarandet inleddes. Ett annat särskilt skäl kan vara att informationsunderlaget varit ofullständigt eller att nya viktiga omständigheter tillkommit.

Frågan till vilken tidpunkt värderingen skall hänföras är inte angiven vare sig i gällande lag eller i utrednings- eller departementsförslaget. Det synes principiellt riktigast att löseskillingen fastställs med

hänsyn till aktiens värde vid tiden för moderbolagets begäran om tvistens prövning av skiljemän. Senare inträffade omständigheter som inverkar på aktiernas värde skulle då inte beaktas. Det är dock möjligt att aktiernas värde vid tiden då lösningsanspråket framställdes måste bedömas i ljuset av senare framkomna omständigheter. Om t. ex. under inlösningsförfarandet upptäcks att på dotterbolagets mark finns värdefulla naturtillgångar, måste det givetvis beaktas vid värderingen.

Enligt *fjärde stycket* skall kostnaderna för skiljemannaförfarandet bäras av moderbolaget, om inte skiljemännen av särskilda skäl ålägger annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader.

10 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om utseende av skiljeman.

Utredningen. Utredningsförslaget innebär att moderbolag som vill inlösa aktier i dotterbolag skall göra skriftlig ansökan därom hos dotterbolagets styrelse. Denna skall genast i brev till varje aktieägare vars postadress är känd för bolaget kalla till förhandling med moderbolaget om inlösningen på ort där bolagsstämma kan hållas. Kallelse skall utfärdas senast fyra veckor före förhandlingen och kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte.

I den mån ej överenskommelse om lösningsrätten och lösenbeloppet träffas med aktieägarna i dotterbolaget, kan moderbolaget hänskjuta tvisten till avgörande av tre skiljemän. Moderbolaget skall då meddela detta vid förhandlingen och senast två veckor därefter skriftligen hos dotterbolagets styrelse påkalla skiljemannaförfarande och nämna skiljeman. Om ej samtliga övriga aktieägare, som är införda i aktieboken eller har anmält och styrkt sitt förvärv, enhälligt utsett en skiljeman och inom två månader efter förhandlingen skriftligen anmält detta till dotterbolagets styrelse, skall styrelsen hos rätten begära förordnande av god man. Den gode mannen skall hos överexekutor begära förordnande av skiljeman samt i tvisten bevaka frånvarande aktieägares rätt.

Part kan enligt utredningsförslaget klandra skiljedomen genom att väcka talan vid domstol inom två månader från det skiljedomen delgavs honom. På yrkande av aktieägare i dotterbolaget skall moderbolaget innan tvisten behandlas vidare ställa säkerhet för lösenbeloppet. Inom en månad efter det lösenbeloppet blivit fastställt genom lagakraftvunnen dom skall aktieägarna mot erhållande av lösenbeloppet till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrift om överlåtelse. Sker det ej, skall moderbolaget utan dröjsmål hos överexekutor nedsätta lösenbeloppet utan förbehåll om rätt att återtaga detta. Sådan nedsättning kan också ske när dom rörande lösenbelopp klandras och frågan om lösningsrätt föreligger inte är tvistig. Har nedsättning som sagts nu skett, är moderbolaget ägare av aktierna. Aktiebreven medför då, in-

nan de överlämnas till moderbolaget, inte annan rätt för innehavaren än att mot överlämnande av breven till överexekutor, försedda med påskrift om överlåtelse, få ut det i domen angivna beloppet jämte bevis om brevens överlämnande. Om lösenbeloppet på talan av moderbolaget minskats genom lagakraftvunnen dom, kan moderbolaget i motsvarande mån återkräva vad aktieägare uppburit samt återta hos överexekutor kvarstående belopp som överstiger lösenbeloppet för ännu ej överlämnade aktiebrev. Om ej aktiebrev överlämnats inom ett år från det moderbolaget blivit ägare av aktien, kan nytt aktiebrev utfärdas ställt till moderbolaget och med angivande att det ersätter äldre brev.

Dessa förslag av utredningen innebär att den nuvarande proceduren för moderbolags inlösen av aktier i dotterbolag förenklas och förkortas. En viktig nyhet är att moderbolaget kan bli ägare till aktierna redan innan dom vunnit laga kraft.

Remissyttrandena. Näringslivet uppger att inlösen av aktier i dotterbolag ofta har tagit betydande tid i anspråk. De med en fusion avsedda rationaliseringsvinsterna har i sådana fall kunnat uppnås först efter avsevärd tid. Utredningen har uppmärksammat detta och förslaget innehåller därför viktiga nyheter i förhållande till nuvarande bestämmelser. Den väsentligaste nyheten är enligt näringslivet att moderbolaget redan innan dom vunnit laga kraft kan bli ägare av aktierna, nämligen så snart skiljemännens utslag beträffande löseskillingen föreligger. Näringslivet anser emellertid att inlösenförfarandet skulle kunna påskyndas ytterligare. Betydande värden kan gå till spillo vid varje omotiverat dröjsmål med genomförandet av en fusion. Inte sällan åsyftas att genom samgåendet uppnå en rekonstruktion eller en sanering av en rörelse som visar sig inte vara bärkraftig eller som i varje fall börjat utvecklas i negativ riktning. I ett sådant läge kan skyndsamhet ofta vara av nöden.

Enligt förslaget skall bl. a. dotterbolagets styrelse kalla minoritetsaktieägarna till en särskild förhandling med moderbolaget. Kallelse till förhandlingen skall utfärdas senast fyra veckor före denna. Näringslivet anser att kallelsetiden borde kunna begränsas till två veckor. I bolag där minoritetsaktierna har mycket stor spridning kan det enligt näringslivet normalt antagas att inte alla minoritetsaktieägare kommer att bli representerade vid förhandlingen. Ett förordnande av god man för frånvarande aktieägare blir därvid ofrånkomligt. I sådana fall innebär det en helt opåkallad tidsutdräkt att först kalla till förhandling. En mer rationell ordning i sådana fall skulle enligt näringslivet vara, om moderbolaget kunde hos dotterbolagets styrelse påkalla skiljemannaförfarande och nämna sin skiljeman.

Dotterbolagets styrelse skulle efter mottagandet av ett sådant meddelande genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom orten anmoda minoritetsaktieägarna att hos överexekutor inom två

veckor föreslå skiljeman. Dessutom skulle dotterbolagets styrelse hos rätten ansöka om förordnande av god man för sådana aktieägare som inte själva föreslår skiljeman eller för sin talan inför skiljemännen. När rätten utsett god man, skulle också denne hos överexekutor föreslå skiljeman. Med beaktande av de förslag som kommit från minoritetsaktieägare och den gode mannen skulle sedan överexekutor utse skiljeman.

Ytterligare tid skulle enligt näringslivet kunna vinnas, om övergången av äganderätten till minoritetsaktier kunde läggas tidigare. Näringslivet föreslår att äganderätten skall kunna övergå så snart skiljemannaförfarandet har inletts och det har blivit ostridigt att lösningsrätt föreligger. Dessutom skulle för lösenbeloppet ställas säkerhet som godkänns av skiljemännen eller rätten. För detta fall borde vidare föreskrivas en rätt för minoritetsaktieägarna att få ränta på löseskillingen från tidpunkten för äganderättens övergång till betalningsdagen. Näringslivet påpekar vidare att det förefaller praktiskt om i lagtexten anges att löseskillingen skall motsvara aktiernas verkliga värde. Beträffande gode mannen borde föreskrivas att till god man skall utses person med sådan insikt och erfarenhet som påkallas för ett adekvat fullgörande av uppdraget. Näringslivet anser nämligen att den gode mannens uppdrag ofta är svårt och att det därför är av vikt att kraven på hans kvalifikationer ställs tillräckligt högt.

Stockholms handelskammare uttalar att reglerna om inlösningsförfarandet förefaller väl invecklade. Handelskammaren anser vidare att i paragrafen bör införas en bestämmelse som klargör till vilken tidpunkt värderingen av aktierna skall hänföra sig.

Svenska revisorsamfundet menar att skiljemän och allmän domstol bör vara fria i sin bedömning och att något generellt förord för substansvärdemetoden eller diskonteringsmetoden inte bör ifrågakomma.

Föredraganden. För egen del vill jag erinra om att den i gällande lag reglerade proceduren för inlösen av minoritetsaktier kan bli mycket långvarig både när det gäller inledningen till ett skiljemannaförfarande och beträffande själva processen, som kan föras inför skiljemännen och därefter genom alla domstolsinstanserna. Att ett inlösningsförfarande tar mycket lång tid i anspråk är otillfredsställande. För moderbolaget betyder det att en önskvärd rationalisering av koncernen, som vanligen är ändamålet med inlösningen, fördröjs av hänsyn till de befintliga minoritetsintressena i dotterbolaget. Om minoritetsaktieägare vill utnyttja möjligheterna att driva obstruktionspolitik mot moderbolaget — t. ex. genom att klandra bolagsstämmobeslutet — kan dotterbolagets skötsel under samma tid även försvåras. Minoritetens lojala intressen kan i allmänhet knappast heller befrämjas genom en utdragen process mellan moderbolaget såsom dominerande aktieägare i dotterbolaget och minoriteten. Utredningen har eftersträvat att förenkla och förkorta proceduren

så mycket som det är möjligt utan att äventyra rättssäkerheten för parterna och i synnerhet för dem vilkas aktier skall inlösas. Jag menar emellertid att man kan gå längre än vad utredningen har föreslagit. Mitt förslag, som i mycket överensstämmer med vad näringslivet förordat, innebär följande.

Vill moderbolag göra gällande sin lösningsrätt enligt 9 § bör i första hand en frivillig uppgörelse träffas. Kommer parterna emellertid inte överens — det torde räcka att ena parten påstår det — skall moderbolaget hos dotterbolagets styrelse skriftligen begära att tvisten prövas av tre skiljemän enligt skiljemannalagen och uppge sin skiljeman.

När dotterbolagets styrelse får denna begäran skall den omedelbart underrätta alla kända aktieägare och anmoda dessa att uppge sin skiljeman inom två veckor från det anmodan kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar och ortstidning. Att kungörelse alltid måste ske synes mig ofrånkomligt av rättssäkerhetsskäl. För tids vinnande kan styrelsen, så snart kungörelse som sagts nu utfärdats, hos rätten begära förordnande av god man för aktieägare som inte hör av sig med anledning av kallelsen. Sådan begäran skall annars göras, om samtliga anmodade aktieägare icke inom föreskriven tid uppgivit sin gemensamma skiljeman. Gode mannen skall hos överexekutor ansöka om förordnande av skiljeman för aktieägarna och i tvisten bevaka aktieägarnas rätt såvida inte samtliga aktieägare kommer överens om något annat.

Bestämmelser om det nu beskrivna förfarandet har upptagits i förevarande paragraf. Som närmare utvecklas i samband med 11—13 §§ innebär mitt förslag vidare att moderbolagets förvärv av äganderätt till aktierna kan ske redan innan skiljedom rörande lösenbeloppets storlek föreligger.

11 §

11—13 §§ innehåller bl. a. den viktiga nyheten att moderbolagets förvärv av äganderätten till aktierna kan ske redan innan skiljedom rörande lösenbeloppets storlek givits.

Som tidigare nämnts är en långt utdragen process rörande inlösningen förenad med stora olägenheter. Om tvist inte råder rörande moderbolagets rätt att inlösa aktierna utan endast om lösenbeloppets storlek, synes det inte vara betänkligt att låta äganderätten överföras till moderbolaget redan innan lösenbeloppet slutgiltigt bestämts. För moderbolaget betyder det en stor fördel att utan det långa dröjsmål som processen om lösenbeloppet medför kunna genomföra en rationalisering av koncernförhållandet som förutsätter att dotterbolaget är helägt och hänsyn inte behöver tas till minoritetsaktieägarna. De senare kan, när det är klart att inlösen skall ske, knappast ha befogat intresse av att under processen om inlösenbeloppet stå kvar som aktieägare. För dem är det i den situationen av egentligt intresse att få en tillfredsställande

ersättning, och det bör vara en fördel för dem att få ut ersättningen eller åtminstone en del av den väsentligt tidigare mot avstående av äganderätten till aktierna.

Den första förutsättningen för att minoritetsaktieägare skall vara skyldig att överlämna sina aktiebrev är enligt *första stycket* att det inte föreligger tvist huruvida moderbolaget över huvud taget har rätt att lösa aktierna. Denna förutsättning är för handen, om aktieägare inte bestritt eller inte vidhåller bestridande av denna rätt. Bestridandet kan gå ut på att moderbolaget inte äger tillräckligt många aktier för lösningsrätt, t. ex. därför att det råder tvist om äganderätten till vissa aktier. Situationen kan också vara den att bestridande framställts men ogillats genom mellandom som vunnit laga kraft. Sådan mellandom kan skiljemännen alltid meddela, om parterna samtycker. Däremot kan skiljemän inte ge mellandom utan båda parternas samtycke (jfr 19 § skiljemannalagen).

Det är självfallet tänkbart att aktieägare kan genom att framställa helt obefogad invändning mot moderbolagets rätt att lösa aktierna avsevärt fördröja moderbolagets förvärv. Det är emellertid inte möjligt att ställa upp en rättvis och lämplig regel som hindrar att sådana invändningar framställs och i vanlig ordning prövas. En viss återhållande faktor ligger dock däri att aktieägare som framställer obefogad invändning av ifrågavarande slag enligt 9 § sista stycket kan åläggas att svara för rättegångskostnader.

En annan förutsättning för att moderbolaget skall bli ägare till aktierna är att moderbolaget betalar fastställt lösenbelopp eller ställer av skiljemännen godkänd säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta. Som närmare utvecklas under 12 § kan i fall när aktieägare vägrar att ta emot erbjuden betalning, lösenbeloppet nedsättas i allmänt förvar med verkan att äganderätten till aktierna övergår till moderbolaget.

Enligt *andra stycket* har aktieägare rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts för kommande lösenbelopp enligt 11 § första stycket till dess lösenbeloppet förfaller till betalning enligt skiljedomen. Räntans storlek bestäms av skiljemännen.

12 §

Har fastställt lösenbelopp erbjudits aktieägare utan att denne överlämnat sina aktiebrev, skall enligt paragrafen moderbolaget utan dröjsmål nedsätta lösenbeloppet i allmänt förvar. Moderbolaget får inte göra förbehåll om rätt att återta det nedsatta beloppet.

I gällande lag föreskrivs att om inte moderbolaget ombesörjer föreskriven nedsättning av lösenbeloppet hos överexekutor, så är styrelsens ledamöter och verkställande direktör solidariskt ansvariga för beloppet såsom för egen skuld. Denna bestämmelse har inte upptagits i förslaget. Enligt 15 kap. 1 § andra punkten blir styrelseledamot och verkställande

direktör skadeståndsskyldig för skada som vållats aktieägare eller annan genom överträdelse av aktiebolagslagen. Underlåtenhet att verkställa i aktiebolagslagen föreskriven nedsättning medför därför solidarisk ansvarighet för styrelseledamöterna och verkställande direktör gentemot den som skadats genom att nedsättningen inte skett.

13 §

Har betalning skett eller säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta ställts enligt 11 § eller nedsättning i allmänt förvar skett enligt 12 §, är moderbolaget ägare till aktierna. Aktieägarnas rätt tillgodoses genom att de så snart skiljedom meddelats kan av de hos överexekutorn nedsatta medlen lyfta det i domen fastställda beloppet.

När moderbolaget blivit ägare av aktierna, har det enligt 11 § rätt att få aktiebreven, som moderbolaget kan behöva för att bli infört i aktieboken eller för att pantsätta eller avyttra aktierna. När aktieägare lyfter hos överexekutor nedsatt belopp, skall han överlämna aktiebrevet med vederbörlig transport till moderbolaget eller in blanco. När aktiebrev överlämnats till överexekutor i samband med lyftande av utdömt belopp, skall överexekutor överlämna dem till moderbolaget, i vars hand de åter fungerar som vanliga aktiebrev.

Om aktieägare underlåter att överlämna aktiebrev, t. ex. därför att det har förkommit, har moderbolaget enligt rättspraxis — NJA 1968 s. 123 — inte ansetts behörigt att göra ansökan om dödande av aktiebrevet. I andra stycket har därför intagits bestämmelse att om ett aktiebrev inte avlämnats inom ett år sedan moderbolaget blev ägare av aktien, nytt aktiebrev kan utfärdas i det inte inlämnade brevets ställe. Det nya aktiebrevet, som givetvis utfärdas av dotterbolagets styrelse, skall innehålla uppgift att det ersätter ett äldre aktiebrev. Denna uppgift hindrar att det nya aktiebrevet ger legitimation att lyfta lösenbelopp. I samband med det nya aktiebrevets utfärdande skall moderbolaget införas i aktieboken såsom ägare av aktien. Skulle därefter det äldre aktiebrevet överlämnas till moderbolaget, skall det makuleras. Denna uppgift ankommer på dotterbolaget, till vilket moderbolaget alltså skall utlämna aktiebrevet. Om dotterbolaget upplöses genom fusion enligt 8 § övergår skyldigheten till moderbolaget.

15 kap. Skadestånd m. m.

I kapitlet ingår bestämmelser dels om skadeståndsskyldighet för stiftare, styrelseledamöter m. fl., dels om talan rörande skadestånd. Kapitlet överensstämmer väsentligen med utredningens förslag som i huvudsak lämnats utan erinran under remissbehandlingen.

1 §

Denna paragraf motsvarar — i förkortad form — de bestämmelser i nuvarande lag, vilka reglerar stiftares, styrelseledamöters och verkställande direktörs ansvar gentemot bolaget (första punkten) och gentemot aktieägare eller annan (andra punkten). Lagrummet är även direkt tillämpligt på likvidator genom hänvisning i 13 kap. 7 §.

Stiftare är skadeståndsskyldig mot bolaget för varje skada som han vid bolagets stiftande genom uppsåt eller vårdslöshet förorsakar bolaget. Under sådana omständigheter finns det, som utredningen funnit, inte någon anledning att behålla nuvarande regler om ersättningsskyldighet för det fall att apportegendom värderats oskäligt högt.

Första punkten i paragrafen reglerar de där angivna personernas ansvar för skada som tillfogats bolaget. För sådan skada blir vederbörande ersättningsskyldig, om skadan förorsakats genom åtgärd eller underlåtenhet som kan tillräknas honom som uppsåt eller oaktsamhet. Det skall vara fråga om skada som vederbörande vid fullgörande av sitt uppdrag åsamkat bolaget. En person i organställning kan givetvis förorsaka bolaget skada genom åtgärd som han vidtagit såsom tredje man i förhållande till bolaget. Aktiebolagslagens regler är ej tillämpliga i sådant fall.

Stiftare, styrelseledamöter och andra här avsedda personer står i direkt sysslomannaförhållande till bolaget. De är följaktligen gentemot bolaget skyldiga att vid fullgörandet av sitt uppdrag iaktta den omsorg som krävs av en sysslоman i allmänhet. Skadeståndsskyldighet kan sålunda inträda om, sedan ett bolagsstämmobeslut fattats, omständigheter inträffar som medför att beslutets verkställande skulle skada bolaget men beslutet ändå verkställs (jfr under 8 kap. 13 §). Därav framgår f. ö. att styrelseledamot eller annan ställföreträdare för bolaget ej utan vidare undgår skyldighet att ersätta en bolaget genom hans förvållande åsamkad skada på den grund att bolagsstämman beslutat om den åtgärd som medfört skadan.

Enligt förevarande paragraf *andra punkten* har stiftare, styrelseledamöter och övriga här avsedda personer ansvar också gentemot andra som berörs av deras verksamhet för bolaget. Ansvaret mot dessa — enskilda aktieägare, borgenärer, anställda, annan tredje man — är emellertid inte lika vidsträckt som mot bolaget. Skadeståndsskyldighet kan endast inträda, om aktiebolagslagen eller bolagsordningen överträds uppsåtligen eller av vårdslöshet. De bestämmelser i aktiebolagslagen eller bolagsordningen som just har till syfte att skydda tredje man blir på så sätt sanktionerade. Som exempel härpå kan nämnas årsredovisningsreglerna och bestämmelserna om bolagets bundna kapital.

Reglerna i paragrafens andra punkt innebär bl. a. att styrelsen ej blir ansvarig för skada som vållas en bolagets medkontrahent vid kontraktsbrott från bolagets sida. I sådant fall drabbar skadeståndsskyldigheten

i allmänhet endast bolaget. En annan sak är att bolaget — med stöd av paragrafens första punkt — kan kräva att av styrelsen återfå vad bolaget tvingats utge till dess medkontrahent.

En person i organställning kan givetvis ådra sig personlig skadeståndsskyldighet gentemot tredje man till följd av reglerna i den allmänna skadeståndsrätten. Enligt samma regler kan bolaget gentemot den skadelidande få svara för skadeersättningen. Om bolaget i ett dylikt fall tvingas utge skadeersättning, har det regressrätt mot skadevållaren. Avgörande för vilka regler denna regressrätt skall följa bör vara om skadevållaren handlat i sin egenskap av organ för bolaget eller ej. Jag återkommer till denna fråga under 4 §.

2 §

Paragrafen behandlar skadeståndsansvaret för revisor och revisionsbolag.

Enligt *första stycket* är revisor ersättningsskyldig enligt de i 1 § angivna grunderna. Han svarar också för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare. Detta överensstämmer med gällande lag. Enligt hänvisning i 10 kap. 14 § gäller reglerna i stycket även för granskare.

Paragrafens *andra stycke* saknar motsvarighet i gällande lag, vilket sammanhänger med den nya regeln i 10 kap. 2 § att auktoriserat eller godkänt revisionsbolag kan utses till revisor. I sådant fall åligger ersättningsskyldigheten för skada detta bolag och den för revisionen huvudansvarige. På grund av regleringen i 4 § andra stycket innebär detta att bolaget och den huvudansvarige alltid svarar solidariskt gentemot det bolag revisionen avser. Frågan om uppsåt eller oaktsamhet föreligger får normalt avgöras med hänsyn till den huvudansvariges förhållanden.

3 §

Paragrafens *första punkt,* som i sak motsvarar gällande lag, reglerar aktieägares skadeståndsansvar gentemot bolaget och gentemot aktieägare eller annan tredje man.

En aktieägare är inte skyldig att positivt verka i bolagets intresse. Deltar han i bolagets förvaltning, får han i första hand ta tillvara sina egna intressen utan att därigenom bli ansvarig mot bolaget eller tredje man. Första punkten innebär dock vissa begränsningar därvidlag. Aktieägare är ersättningsskyldig för skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag eller bolagsordningen uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget, aktieägare eller annan.

Enligt 210 § nuvarande aktiebolagslag är aktieägare skadeståndsskyldig bl. a. om han uppsåtligen genom begagnande av sitt inflytande över t. ex. verkställande direktören medverkar till att bolaget eller an-

nan aktieägare tillskyndas skada genom åtgärd, som berett otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare. Den föreslagna lydelsen av första punkten i paragrafen täcker även detta fall. Åtgärden strider nämligen mot generalklausulen i 8 kap. 13 §.

Till reglerna om aktieägares skadeståndsskyldighet har i paragrafens *andra punkt* knutits bestämmelser om att aktieägare som blivit utsatt för maktmissbruk från en annan aktieägares sida skall kunna få sina aktier inlösta av den som utövat maktmissbruket, om detta är påkallat med hänsyn till faran för fortsatt missbruk och förhållandena i övrigt. Inlösningsplikten är accessorisk till skadeståndsskyldigheten enligt första punkten och skall således ses som ett komplement till skadeståndssanktionen när den är otillräcklig.

Inlösensumman skall fastställas till belopp som med hänsyn till bolagets ställning och övriga omständigheter är skäligt. Med bolagets ställning avses i detta sammanhang dess verkliga ekonomiska ställning; bl. a. skall stora dolda reserver beaktas. Värdet av aktierna skall beräknas med tanke på bolagets fortsatta verksamhet. Aktiernas värde skall beräknas med utgångspunkt i att bolagets verksamhet drivs på ett lojalt och i förhållande till alla aktieägare rättvist sätt. Vid värderingen skall man alltså, som näringslivet framhållit, bortse från den värdetryckande faktor som maktmissbruket kan ha inneburit.

När maktmissbruket är av mer svårartad karaktär kan likvidationsskyldighet inträda för bolaget enligt 13 kap. 3 §. Tillämpningen av den regeln kräver emellertid att ägare till minst en tiondel av samtliga aktier för talan.

4 §

Enligt *första stycket* kan, om någon är ersättningsskyldig enligt 1—3 §§, skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt. I jämförelse med gällande lag innebär detta en utvidgning av jämkningsmöjligheterna.

Jämkning kan i och för sig ske även vid brottslig gärning. Skuldgraden skall dock beaktas vid jämkningsprövningen och, såsom utredningen framhåller, jämkning skall i allmänhet ej ske när fråga är om uppsåtligt handlande som är brottsligt.

I förarbetena till skadeståndslagen (1972: 207) behandlades bl. a. förhållandet mellan de associationsrättsliga jämkningsreglerna och regeln i skadeståndslagen 4 kap. 1 § om arbetstagares skadeståndsansvar (se prop. 1972: 5 s. 433 och 564). Därvid uttalades bl. a. att de särskilda associationsrättsliga jämkningsreglerna innefattade en exklusiv reglering av skadeståndsansvarets omfattning när, för personer i organställning, fråga är om ersättningsskyldighet på grund av felaktiga beslut eller åtgärder på den juridiska personens vägnar.

När person i organställning vållat skada under utförande av arbete som kunde ha anförtrotts en vanlig arbetstagare skulle enligt samma uttalanden jämkningsregeln i 4 kap. 1 § skadeståndslagen vinna analogisk tillämpning. Jag vill i detta sammanhang framhålla att skadeståndstalan mot en person i organställning skall prövas efter aktiebolagslagens regler när anspråket grundas på handling som vederbörande vidtagit i sin egenskap av organ för den juridiska personen. Här gäller således reglerna i aktiebolagslagen om sätt och tid för talans väckande, verkan av ansvarsfrihet, förutsättningarna för skadeståndsskyldighet och jämkning. Grundas skadeståndsanspråket däremot på handling som personen i fråga inte vidtagit i sin egenskap av organ för bolaget skall sådan talan följa allmänna regler. En annan sak är att vid tillämpning av 4 kap. 1 § skadeståndslagen — som också utsades i förarbetena till paragrafen — hänsyn måste tas till den förtroendeställning skadevållaren intagit.

Enligt *andra stycket,* som överensstämmer med gällande lag, ansvarar flera ersättningsskyldiga för samma skada solidariskt. Den, vars ersättningsskyldighet jämkats, är givetvis solidariskt ansvarig endast med det jämkade beloppet. De ersättningsskyldiga skall sinsemellan ta del i betalningen efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna. Om omständigheterna inte föranleder annat, bör fördelning ske efter huvudtalet. En prövning av fördelningsfrågan efter skälighet skall äga rum även om någon eller några av de till skadan medverkande dömts att betala ett jämkat belopp.

5 §

Utredningen. Enligt utredningsförslaget ankommer det på bolagsstämman att besluta om talan skall anställas om skadestånd till bolaget. Stämman kan inte bevilja ansvarsfrihet eller besluta att avstå från skadeståndstalan, om ägare till en tiondel av samtliga aktier röstar emot förslag härom. Har dessa aktieägare mindre än hälften av de avgivna rösterna, skall i tiondelen inte inräknas aktie, som aktieägaren förvärvat genom överlåtelse, om han anmält och styrkt sitt förvärv senare än tre månader före den stämma där redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades.

Har vid bolagsstämma framställts förslag om ansvarsfrihet eller om skadeståndstalan för bolaget men beslut om ansvarsfrihet eller avstående från talan inte fattats, kan enligt utredningsförslaget ägare till en tiondel av samtliga aktier väcka skadeståndstalan på bolagets vägnar. Om aktieägare sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denna. Den som anställt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av bolaget för kostnad som täcks av vad bolaget vunnit i rättegången.

Talan för bolaget mot styrelseledamot och verkställande direktör om

skadestånd på grund av beslut eller åtgärd under ett räkenskapsår skall enligt utredningsförslaget väckas sist ett år från det årsredovisning och revisionsberättelse för räkenskapsåret framlades på bolagsstämma. Detta gäller dock inte, om bolagsordningen innehåller föreskrift att bolagsstämman inte är skyldig att besluta i fråga om ansvarsfrihet.

Utan hinder av att beslut fattats om att bevilja ansvarsfrihet eller avstå från skadeståndstalan eller att tiden för talan försuttits, kan enligt utredningsförslaget talan väckas, om inte i årsredovisningen eller revisionsberättelsen eller eljest till bolagsstämman lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter angående beslut eller åtgärd varå talan grundas.

Remissyttrandena. Advokatsamfundet erinrar om att samfundet förordar, i första hand att frågan om ansvarsfrihet avgörs på den stämma där årsredovisningen framläggs och i andra hand att frågan avgörs inom ett år räknat från årsredovisningens framläggande på bolagsstämman. I enlighet härmed bör utredningens förslag under denna paragraf jämkas. I övrigt tillstyrker samfundet utredningens förslag.

Näringslivet framhåller att utredningen har ansett tiden mogen för en regel vilken uppställer som villkor för att meddelad ansvarsfrihet skall ha verkan beträffande viss åtgärd att bolagsstämman fått i väsentliga avseenden riktiga och fullständiga upplysningar om åtgärden i årsredovisningen eller revisionsberättelsen eller på annat sätt. Ansvarsfriheten bryts alltså av oriktiga eller ofullständiga upplysningar rörande åtgärden oavsett om de bristfälliga upplysningarna kan anses bero på uppsåt eller oaktsamhet. Näringslivet tillstyrker förslaget främst av det skälet att ansvarsfrihet inte bör kunna åberopas beträffande en åtgärd om vilken den bolagsstämma som meddelat ansvarsfrihet inte har haft någon adekvat information. Förslaget tillstyrks också uttryckligen av *advokatsamfundet, Svenska revisorsamfundet* och *Svenska försäkringsbolags riksförbund.* Riksförbundet anser dock att grunderna för skadeståndstalan i motiven bör närmare preciseras till att avse sådana brister i uppgifternas fullständighet och riktighet som har varit aktieägare till skada. *Skånes handelskammare* avstyrker däremot den föreslagna bestämmelsen. Handelskammaren påpekar att bestämmelsen inte tar hänsyn till i vad mån lämnandet av en upplysning kan vara till förfång för bolaget. I den mån fullständiga och korrekta upplysningar har lämnats till revisorerna och dessa varit ense med styrelsen om att ett omnämnande av en viss åtgärd i bolagets offentliga redovisningshandlingar eller på bolagsstämma skulle skada bolaget bör rimligen inte talan om skadestånd kunna väckas sedan beslut om ansvarsfrihet har beviljats. Handelskammaren anser också att den föreslagna bestämmelsen kan utnyttjas på ett otillbörligt sätt i speciella situationer och medföra svårigheter att rekrytera dugliga styrelseledamöter.

Föredraganden. Enligt departementsförslaget är ärende angående beviljande eller vägrande av ansvarsfrihet ett obligatoriskt ärende på den årliga ordinarie bolagsstämma vid vilken årsredovisning skall prövas, se 9 kap. 5 §. Denna ståndpunkt sammanhänger med att det är av central betydelse för bolaget att frågan om ansvar för bolagsledningen snabbt avgörs. Det betyder med andra ord att om ansvarsfrihet har beviljats bolagsledningen så kan talan om skadestånd sedan i princip inte anställas. Från denna princip görs dock i förevarande paragraf ett undantag, se fjärde stycket.

Beslut om att bevilja ansvarsfrihet har alltså avgörande betydelse för frågan om skadeståndstalan kan anställas. Eftersom skadeståndsreglerna har stor betydelse för minoriteten såsom ett led i skydd mot maktmissbruk från majoritetens sida följer därav att minoriteten också måste ha möjlighet att kunna förhindra beslut om ansvarsfrihet. I enlighet härmed föreskrivs i *första stycket första punkten* att talan om skadestånd till bolaget kan väckas, om vid bolagsstämma ägare till minst en tiondel av samtliga aktier röstat emot förslag om ansvarsfrihet eller biträtt förslag om anställande av skadeståndstalan.

Bestämmelsen innebär att aktieägare representerande 10 % av aktiekapitalet har möjlighet att förhindra beslut om ansvarsfrihet. Bestämmelsen innebär vidare att skadeståndstalan inte kan anställas utan att frågan dessförinnan behandlats vid bolagsstämma. På den punkten innebär departementsförslaget en ändring i förhållande till gällande lag. F. n. fordras nämligen inte beslut på bolagsstämma för att väcka skadeståndstalan mot aktieägare.

En minoritet kan således vägra en styrelseledamot eller verkställande direktören ansvarsfrihet. För att motverka risken för kupper har i utredningsförslaget intagits en regel — med motsvarighet i gällande rätt — innebärande att i minoritetens andel inte skall inräknas aktie, som aktieägaren förvärvat genom överlåtelse senare än tre månader före stämman. Såsom jag framhållit vid 9 kap. 1 § måste dock utgångspunkten vara den att en person som har förvärvat en aktie också skall ha möjlighet att påverka bolagets förvaltning. I överensstämmelse med detta ståndpunktstagande är jag därför inte beredd att ansluta mig till utredningens förslag i detta hänseende.

Enligt *första stycket andra punkten* kan bolagsstämman ej träffa uppgörelse beträffande skadeståndsskyldighet enligt 1—3 §§, om ägare till en tiondel av samtliga aktier röstar emot förslag härom. Nuvarande aktiebolagslag innehåller regler om uppgörelser av liknande innebörd. Dessa bestämmelser har emellertid inte upptagits i utredningsförslaget. Enligt min mening bör dock alla slag av uppgörelser utom process om sådant skadestånd, omgärdas med skydd för minoritetens rätt att föra skadeståndstalan. Om bolagsstämman antar ett förslag om förlikning med den skadeståndsskyldige, innebärande att den senare åtar sig

att betala visst skadestånd till bolaget, följer visserligen härav indirekt att bolaget ej kommer att föra någon talan men något bolagsstämmans beslut härom föreligger icke.

Enligt *andra stycket* får skadeståndstalan på bolagets vägnar väckas av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier. En förutsättning för sådan minoritetstalan mot person i bolagsledningen är att giltigt beslut om ansvarsfrihet inte föreligger. Har beslut om ansvarsfrihet förhindrats enligt första stycket av en minoritet, kan sålunda också talan väckas av en minoritet. Den minoritet som för talan behöver dock inte bestå av de aktieägare som hindrat beslut om ansvarsfrihet. Minoritetstalan kan föras av olika minoritetsgrupper var för sig. Minoritetstalan kan föras, även om styrelsen på majoritetens uppdrag för talan. Detta är, som utredningen framhållit, nödvändigt för att varken majoriteten eller olika minoritetsgrupper skall kunna hindra varandra från att föra den talan som varje grupp anser befogad.

Om aktieägare sedan talan väckts avstår därifrån, kan de övriga alltid fullfölja denna. Om talan anställts av en minoritet, svarar de som anställt talan för rättegångskostnaderna. De har dock rätt till ersättning för kostnad som täcks av vad bolaget vunnit i rättegången.

I *tredje stycket* återfinns den av utredningen föreslagna regeln att skadeståndstalan mot styrelseledamot och verkställande direktör skall väckas inom ett år från det årsredovisning och revisionsberättelse framlades på bolagsstämma.

Som jag nyss nämnde har jag föreslagit att frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamot och verkställande direktör obligatoriskt skall avgöras vid ordinarie bolagsstämma. Till följd härav har den särskilda regeln i utredningens förslag beträffande det fall att dechargefrågan inte är obligatoriskt bolagsstämmoärende fått utgå.

I *fjärde stycket* regleras verkan av att bolagsstämman ej haft tillgång till riktiga och fullständiga uppgifter bl. a. när ansvarsfrihet beviljats eller förslag att anställa talan ej biträtts av tillräckligt många aktieägare.

Enligt gällande rätt har decharge som beviljats — eller på grund av underlåten talan skall anses beviljad — den verkan att vederbörande blir fri från skadeståndsskyldighet mot bolaget. Undantag härifrån gäller beträffande åtgärd, om vars vidtagande eller betydelse för bolaget styrelsen, styrelseledamot eller verkställande direktör uppsåtligen eller av vårdslöshet exempelvis i redovisningshandlingarna lämnat i väsentliga hänseenden oriktiga eller ofullständiga upplysningar.

Såsom utredningen funnit synes tiden nu mogen för en regel som innebär ett slopande av kravet på att den bristfälliga redovisningen skall vara uppsåtlig eller vårdslös. Regelns tillämpning bör dessutom inte vara begränsad till enbart styrelseledamöter och verkställande direktör. Har förslag om skadeståndstalan mot exempelvis en stiftare ej bifallits

eller i vart fall inte biträtts av den i första stycket angivna minoriteten, skall således talan kunna anställas, om bolagsstämman vid beslutets fattande ej haft tillgång till riktiga och fullständiga uppgifter.

Med anledning av remissyttrandet från Skånes handelskammare vill jag påpeka att skadeståndsansvaret skulle kunna bli illusoriskt, om styrelsen med revisorernas goda minne kunde hemlighålla upplysningar om åtgärder som skadat bolaget. Jag är därför inte beredd att på den punkten frångå utredningens förslag.

Av styckets avfattning torde framgå att beviljad ansvarsfrihet ej hindrar talan grundad på brottslig handling, om ej dechargen uppenbarligen avsett även denna handling. Någon uttrycklig regel härom fordras inte.

I enlighet med dess överväganden föreskrivs i stycket att om beslut fattats om att bevilja ansvarsfrihet eller att icke föra skadeståndstalan utan att aktieägare som avses i första stycket röstat däremot, talan likväl kan väckas enligt första eller andra stycket, om ej i årsredovisningen eller revisionsberättelsen eller eljest till bolagsstämman lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter angående beslut eller åtgärd varå talan grundas. Samma regler gäller om tiden för talan försuttits enligt tredje stycket.

Innebörden av bestämmelserna är att bolagsstämmans informationsunderlag måste vara väsentligen riktigt och fullständigt för att beviljad ansvarsfrihet eller inträdd preskription skall befria vederbörande från ansvar för viss åtgärd.

6 §

Paragrafen innehåller i *första stycket* bestämmelser om en yttersta preskriptionstid beträffande skadeståndstalan för bolaget som inte grundas på straffbelagd gärning. De överensstämmer i sak i allt väsentligt med utredningens förslag.

Preskriptionstiden för talan mot stiftare är tre år räknat från beslutet om bolagets bildande och för styrelseledamot och verkställande direktör tre år räknat från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärd varå talan grundas fattades resp. vidtogs. Denna senare regel utgör en nyhet. Den sammanhänger med de föreslagna bestämmelserna om skärpning av förutsättningarna för att ansvarsfrihet skall kunna beviljas med befriande verkan.

Preskriptionstiden för talan mot revisor är tre år räknat från den dag revisionsberättelse framlades på stämman eller yttrande som avses i lagen avgavs (jfr 2 kap. 9 §, 4 kap. 4, 6, 12 och 14 §§ samt 5 kap. 5, 8 och 14 §§, 6 kap. 1 §, 9 kap. 12 §, 10 kap. 10 §, 13 kap. 7 §, 14 kap. 1 och 2 §§).

Granskare likställs enligt 10 kap. 14 § med revisor. Eftersom granskares yttrande är att jämföra med revisionsberättelse, får tiden räknas från den dag då yttrandet framlades på stämman.

Preskriptionstiden för talan mot aktieägare är två år räknat från dagen för beslut eller åtgärd varå talan grundas.

Om ett aktiebolag försätts i konkurs, kan i överensstämmelse med gällande rätt konkursboet enligt *andra stycket* väcka talan mot styrelseledamot och verkställande direktör utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats eller skall anses ha inträtt på grund av bestämmelserna i 5 §. Mot samtliga i 1—3 §§ avsedda personer kan konkursboet väcka talan om skadestånd vid en senare tidpunkt än vad första stycket anger. I sådant fall måste dock konkursansökan ha gjorts innan preskriptionstiden gått ut och talan får ej väckas senare än sex månader från första borgenärssammanträdet. I jämförelse med gällande rätt innebär detta, såvitt avser styrelseledamöter och verkställande direktör, att tiden inom vilken konkursansökan måste göras förlängs med ett år. Tiden är nämligen enligt gällande lag två år från det årsredovisningen framlades på stämman men enligt paragrafen tre år från utgången av det räkenskapsår då den skadevållande handlingen vidtogs.

16 kap. Aktiebolags firma

Förevarande kapitel reglerar bl. a. de villkor som vid sidan av firmalagen (1974: 156) skall gälla för rätten att erhålla registrering av aktiebolags firma. I samband med nya firmalagens tillkomst gjordes vissa ändringar bl. a. i aktiebolagslagen. De efter dessa ändringar gällande reglerna i aktiebolagslagen om firma har överförts utan några sakliga ändringar till departementsförslaget med undantag dock för några bestämmelser (32 a §, 193 § andra stycket) som avses bli införda i en av regeringen utfärdad förordning. Vidare har vissa regler som sammanhänger med det nuvarande systemet med förhandsgranskning av stiftelsehandlingar m. m. fått utgå.

I utredningsförslaget återfinns en regel enligt vilken i bolagsordningen kan föreskrivas att ensamrätten till firman avser visst geografiskt område. Flera remissinstanser har avstyrkt förslaget i denna del. Patentverket har bl. a. framhållit att bestämmelsen kan leda till godtagande av alltför lika firmor och detta kan på längre sikt försvåra registreringsarbetet och dessutom medföra olägenheter för näringslivet i form av förväxlingar.

Jag instämmer i remisskritiken. Under behandlingen av förslaget till firmalag avvisade jag tanken på att införa skyldighet att i bolagsordningen ange geografiskt verksamhetsområde. De skäl som jag då anförde till stöd för min ståndpunkt har bärkraft även i förevarande fall (prop. 1974: 4 s. 195).

I 2 § hänvisas bl. a. till reglerna i firmalagen om hävande av registrering. Lagrådet påpekade i sitt yttrande över förslaget till firmalag (prop. 1974: 4 s. 285) att i fråga om aktiebolag innebär hävandet av

registreringen ej att den juridiska personen därigenom förlorar sin rättssubjektivitet. Lagrådet framhöll att det i allmänhet ligger i bolagets eget intresse att så snart som möjligt få annan firma registrerad men att det inte alltid kan vara säkert att så kommer att ske. Med hänsyn härtill kunde enligt lagrådet ifrågasättas om ej i aktiebolagslagen borde upptas föreskrift om tvångslikvidation för det fall att anmälan om ny firma ej görs sedan viss tid förflutit efter det att den gamla firman avförts ur registret. Härtill framhöll jag (s. 292) att denna fråga knappast torde medföra några svårigheter i praktiken. Jag vidhåller denna uppfattning och finner således ej skäl föreslå några särskilda regler härom.

17 kap. Bundna och fria aktier

I kapitlet behålls de nuvarande bestämmelserna om att genom förbehåll i bolagsordningen förbud kan införas mot att aktierna eller en del av dem genom teckning eller överlåtelse förvärvas av aktiebolag eller andra samfälligheter eller stiftelser eller av vissa slag av aktiebolag eller andra samfälligheter eller stiftelser eller av annan än svensk medborgare, s. k. förbjudet rättssubjekt. Som framhållits i den allmänna motiveringen har inte några ändringar i sak i förhållande till nuvarande bestämmelser gjorts.

Bestämmelser om bundna och fria aktier används för att möjliggöra undantag från det principiella kravet på regeringens tillstånd för att svenskt aktiebolag skall få här i riket förvärva fast egendom m. m. Något nödvändigt samband med den särskilda lagstiftningen härom, 1916 års lag, finns dock inte. Ett förbehåll om bundna och fria aktier kan ta sikte även på aktieförvärv av andra rättssubjekt än sådana som är underkastade 1916 års lag. Förbehållet kan också begränsas så att kvoten bundna aktier bestäms lägre än som fordras enligt 1916 års lag.

Bestämmelserna i kapitlet har i huvudsak hämtats från utredningsförslaget. De särskilda bestämmelserna i 3 och 6 §§, vilka sammanhänger med bestämmelserna om konvertibla skuldebrev m. m., överensstämmer med 19 och 20 §§ i lagen om konvertibla skuldebrev m. m.

1 §

Enligt *första stycket* kan i bolagsordningen tas in förbehåll att aktier i bolaget inte får genom vare sig teckning eller överlåtelse förvärvas av aktiebolag eller andra sammanslutningar eller stiftelser eller av vissa slag av aktiebolag eller andra sammanslutningar eller stiftelser eller av annan än svensk medborgare. Sådana aktier kallas bundna aktier. Om inte alla aktierna skall vara bundna, kallas övriga aktier fria aktier.

Liksom gällande lag innebär stycket att teckning eller överlåtelse i strid mot förbehållet är utan verkan.

I fråga om antalet aktier som kan omfattas av förbehållet råder full

frihet för bolaget att bestämma om samtliga eller bara vissa aktier skall vara bundna. Det är vidare möjligt att begränsa förbehållets tillämplighet till endast vissa slags associationer eller stiftelser. Förbehållet kan också avse enbart utländsk medborgare eller enbart medborgare i vissa länder, t. ex. andra länder än de nordiska. Däremot måste förbehållet avse både teckning och överlåtelse. Det är sålunda inte möjligt att ha ett förbehåll som exempelvis medger fri teckning men förbjuder överlåtelse.

Enligt gällande lag skall erinran om förbehållet vid aktiebolags bildande tas upp i teckningslistan och stiftelsekungörelsen. Eftersom departementsförslaget innebär att teckningslista inte är obligatorisk och att stiftelsekungörelse inte skall förekomma har motsvarande bestämmelse inte tagits upp i departementsförslaget. Aktietecknare har emellertid möjlighet att få reda på förbehållet genom att ta del av det i stiftelseurkunden ingående förslaget till bolagsordning. Vid nyemission gäller att erinran om förbehållet skall tas in i emissionsbeslut, 4 kap. 5 § andra stycket. Detsamma gäller vid emission av konvertibla skuldebrev o. l., 5 kap. 4 § andra stycket. Vid teckning av nya aktier ingår beslutet om nyemission i teckningslistan (4 kap. 8 § första stycket) och i fall som avses i 4 kap. 8 § andra stycket, då teckningslista inte används, är aktietecknarna närvarande då beslutet om nyemission fattas.

Andra stycket innehåller regler om att ändring av bolagsordningen beträffande förbehåll kan beslutas på konstituerande stämma med samtycke av aktietecknare som berörs av ändringen.

Detta innebär en ändring i förhållande till gällande lag enligt vilken förbehåll inte får ändras genom beslut på den konstituerande stämman. Jag delar nämligen utredningens uppfattning att principen bör vara att en ändring kan göras med samtycke av alla vilkas rätt försämras genom ändringen. En försämring får anses drabba aktietecknare, om fri aktie, som tilldelas honom, genom ändringen förvandlas till bunden. Självfallet kan bolaget inte förvandla en fri aktie, som tilldelas förbjudet rättssubjekt, till bunden aktie.

Har aktieägare som enligt förbehållet inte får genom teckning eller överlåtelse förvärva bundna aktier, på annat sätt förvärvat bunden aktie, hindrar enligt *tredje stycket* förbehållet honom ej att utöva den med aktien förenade företrädesrätten till nya bundna aktier.

Av bestämmelsen följer att förbjudet rättssubjekt som erhållit bundna aktier genom familjerättsligt förvärv kan tilldelas nya bundna aktier vid fondemission och vid nyemission där de gamla aktieägarna haft företrädesrätt att deltaga i emissionen.

Några motsvarande bestämmelser beträffande konvertibla skuldebrev o. l. behövs inte, eftersom konvertibla skuldebrev o. l. kan förvärvas av alla, alltså även förbjudna rättssubjekt. Ett förbjudet rättssubjekt får däremot inte utnyttja den rätt till konvertering eller nyteckning som ett

skuldebrev ger för den händelse han därmed skulle förvärva en bunden aktie. En konvertering innebär nämligen ett slags överlåtelse — en fordringsrätt utbytes mot en andelsrätt — och kan därmed strida mot förbehållet (jfr prop. 1973: 93 s. 80).

2 §

Om förbehållet inte avser samtliga aktier i bolaget, är det av vikt att vid fördelningen av bundna och fria aktier bundna aktier inte tilldelas förbjudna rättssubjekt. Förbjudet rättssubjekt skall därför enligt *första stycket* vid teckningen ange att han endast har rätt att förvärva fria aktier. Har det belopp som skall betalas för aktie bestämts högre för fria aktier än för bundna, skall annan aktietecknare än förbjudet rättssubjekt enligt stycket vid sin teckning ange det antal fria aktier som får tilldelas honom.

Stycket förutsätter att det är möjligt att bestämma högre belopp för fria aktier än för bundna. Vid nyemission får naturligtvis möjligheten att sätta högre kurs på fria aktier inte utnyttjas så att värdet av företrädesrätten för ägare av fria aktier urholkas på ett otillbörligt sätt.

Den företrädesrätt som vid nyemission och fondemission tillkommer fria aktier skall enligt *andra stycket* avse nya fria aktier. Detta gäller även om aktietecknaren har rätt att förvärva bundna aktier. Om ett förbjudet rättssubjekt på lagligt sätt förvärvat bunden aktie har han på grund av sådan aktie företrädesrätt endast till ny bunden aktie, jfr 1 § tredje stycket.

Gällande lag upptar bestämmelser om att aktietecknare, som har rätt att förvärva endast fria aktier, skall erhålla sådana vid tilldelningen. Som utredningen framhållit är det emellertid utan sådan bestämmelse klart att en tecknare, som enligt bolagsordningens förbehåll inte får förvärva bunden aktie, inte kan tilldelas sådan aktie. Självfallet kan tillåtet rättssubjekt tilldelas bundna eller fria aktier.

Enligt departementsförslaget har stiftarna alltid rätt att bestämma över tilldelningen av aktier. Aktietecknarna har vid bolagsbildning över huvud taget inte någon rätt att kräva tilldelning. Med hänsyn härtill har i departementsförslaget ej upptagits gällande lags regler rörande fördelningen vid bolagets bildande av fria aktier mellan aktietecknarna i fall då dessa aktier över- eller understiger det antal som tillkommer sådana tecknare som endast får förvärva fria aktier. Detta skall också ses mot bakgrund av att det vanligen är ganska ovisst vid bolagsbildningen, om fria aktier har annat värde än bundna.

Om tecknare, som endast får förvärva fria aktier, sammanlagt tecknat flera aktier än den medgivna fria kvoten, måste självfallet tecknarnas tilldelning begränsas så att kvoten inte överskrids. Skulle det bli fria aktier över, tillfaller dessa de övriga tecknarna. Har tecknare enligt första stycket andra punkten angivit vilket antal fria aktier som får till-

delas honom, får han naturligtvis inte tilldelas flera fria aktier än han själv har angivit. I övrigt får fördelningen av fria aktier ske på det sätt stiftarna bestämmer.

Vid ökning eller nedsättning av aktiekapitalet får enligt *tredje stycket* förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier inte ändras i strid mot förbehållet. Om på grund därav vid nyemission inte hela antalet med företrädesrätt tecknade fria aktier kan utges, skall de fria aktierna fördelas mellan tecknarna i förhållande till tecknat antal och, i den mån det inte kan ske, genom lottning. Utges flera nya fria aktier än som tecknats med företrädesrätt, skall enligt stycket överskottet på samma sätt fördelas bland dem som tecknat med företrädesrätt på grund av bundna aktier.

Utnyttjas vid nyemission företrädesrätten att teckna aktier helt för både bundna och fria aktier, behålls proportionen mellan antalet bundna och antalet fria aktier och några särskilda komplikationer uppstår inte. Utnyttjas företrädesrätten för fria aktier helt men för bundna aktier endast delvis, kan proportionen förryckas. Stycket syftar till att förebygga att något sådant inträffar genom regler som innebär att tilldelningen av tecknade fria aktier begränsas. Vid begränsningen skall om möjligt göras en proportionell minskning med hänsyn till vad var och en tecknat med företrädesrätt på grund av fria aktier. Det kan också bli nödvändigt med lottning. De särskilda bestämmelserna om proportionell minskning och lottning skall ses mot bakgrund av att olika värden kan ha utbildats för fria och för bundna aktier när det blir aktuellt med nyemission.

3 §

Paragrafen innehåller särskilda bestämmelser om emission av konvertibla skuldebrev o. l.

1973 års lagstiftning om konvertibla skuldebrev m. m. innehåller särskilda bestämmelser om bundna och fria aktier, 19 och 20 §§. Motiven för dessa paragrafer redovisas i prop. 1973: 93 s. 79 ff och 121 ff.

Enligt förevarande paragraf skall vid emission enligt 5 kap. iakttagas att förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier inte ändras i strid mot förbehållet, om den i emissionsvillkoren medgivna utbytes- eller teckningsrätten skulle utnyttjas till fullo. Emissionskursen, utbyteskursen eller kursen vid nyteckning får bestämmas högre i fråga om skuldebrev där utbytes- eller teckningsrätten avser fri aktie än i fråga om annat skuldebrev. Vid utbyte eller nyteckning utfärdas bundna och fria aktier i enlighet med vad som anges i skuldebrevet eller optionsbeviset. Den som endast har rätt att förvärva fri aktie får inte tilldelas bunden aktie.

Dessa bestämmelser överensstämmer med föreskrifterna i 19 § lagen om konvertibla skuldebrev m. m. Den i denna senare paragraf upp-

tagna föreskriften om att i skuldebrev och optionsbevis skall anges om utbytes- eller teckningsrätten avser bunden eller fri aktie har emellertid överförts till 4 § departementsförslaget. I departementsförslaget har inte heller upptagits regeln att vid registreringsanmälan antalet utgivna fria och bundna aktier skall anges. Denna regel avses ingå i en av regeringen utfärdad förordning om registrering.

4 §

Enligt *första stycket* skall i varje brev eller interimsbevis som avser bunden aktie anges att aktien är bunden. Brevet eller beviset behöver endast innehålla orden "bunden aktie".

I *andra stycket* föreskrivs att i emissionsbevis skall anges om rätten till ny aktie tillkommer aktieägare på grund av bunden eller fri aktie. I konvertibelt skuldebrev, i skuldebrev förenat med optionsrätt till nyteckning och i optionsbevis skall anges om utbytes- eller teckningsrätten avser bunden eller fri aktie.

Tredje stycket innebär att i aktieboken skall för varje aktie anmärkas om den är bunden eller fri.

5 §

I paragrafen behandlas vissa situationer då antalet fria aktier kommit att överstiga medgiven kvot.

Ett överskridande av den fria kvoten kan inträffa i samband med att aktie av visst slag omvandlas till aktie av annat slag exempelvis om i samband med konverteringen aktiens röstvärde ändras. Denna situation regleras i paragrafen. En motsvarande bestämmelse infördes i gällande aktiebolagslag i samband med 1973 års lagstiftning.

Paragrafen gäller vidare fall då överskridande av kvoten för fria aktier är en följd av att bundna aktier förklaras förverkade eller i samband med nedsättning av aktiekapitalet blivit inlösta eller indragna.

När överskridande av den fria kvoten har skett — vilket kommer till registreringsmyndighetens kännedom i samband med registrering — skall bolaget inom tre månader för registrering anmäla och visa att det tillåtna förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier har inträtt. Sker inte det, skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget att inom en månad inkomma med anmälan jämte bevis. Följs inte detta föreläggande, skall registreringsmyndigheten göra anmälan till rätten för tvångslikvidation av bolaget och underrätta bolaget därom.

I gällande aktiebolagslag, 194 a §, finns bestämmelser som innebär att vid anmälan för registrering av omvandling av aktier skall, när omvandlingen medför ändring av förhållandet mellan antalet bundna och fria aktier, bl. a. lämnas redogörelse härför. Såsom aktiebolagsutredningen föreslagit kommer motsvarande bestämmelser att intagas i registreringsförordningen.

6 §

Paragrafen innehåller särskilda bestämmelser om förfarandet när antalet fria aktier på grund av utbyte av konvertibel obligation eller nyteckning på grund av skuldebrev förenat med optionsrätt till nyteckning kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna kvoten fria aktier. Paragrafen motsvarar i sak 20 § lagen om konvertibla skuldebrev. I fråga om den närmare innebörden av paragrafen hänvisas till prop. 1973: 93 s. 79 ff och 122 ff.

Vissa jämkningar av den i 20 § andra stycket lagen om konvertibla skuldebrev intagna lagtexten har gjorts. Departementsförslaget innebär att reglerna i 4 kap. 5 §, 7 § första stycket samt 8—12 §§ gäller vid sådan nyemission som behandlas i förevarande paragraf i den mån annat inte följer av paragrafen.

Paragrafen innebär bl. a. att registreringsmyndigheten skall förelägga bolaget att inom sex månader anmäla och visa att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier inträtt. Denna tidsfrist på sex månader är längre än den som medges enligt 5 §. Detta sammanhänger med att bolaget måste få tid på sig för att genomföra den särskilda form av nyemission som behandlas i paragrafens andra stycke och som syftar till att återupprätta det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier.

7 §

Paragrafen reglerar förfarandet när förbehåll skall tas in i ett redan bildat aktiebolags bolagsordning. Bestämmelserna i paragrafen är analogt tillämpliga, om ett existerande förbehåll ändras så att flera aktier blir bundna.

Bolagsstämmans beslut om att införa förbehåll är som framgår av *första stycket* giltigt, om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna. När stämman fattat sitt beslut, skall detta registreras varefter styrelsen skall verkställa beslutet.

Andra stycket innehåller regler angående bestämmandet av vilka aktier som skall vara fria och vilka som skall vara bundna. Detta skall bestämmas av styrelsen inför notarius publicus. Det är alltså fråga om en särskild förrättning inför offentlig myndighet. Tillhör aktie vid tiden för registreringen av beslutet om förbehållets intagande i bolagsordningen någon, som på grund av förbehållet inte får förvärva bunden aktie, skall aktien i fråga vara fri, om ägaren inte genom överlåtelse förvärvat den efter beslutet med vetskap om beslutet. Tidpunkten för kungörelsen om beslutets registrering är alltså i princip avgörande för frågan huruvida aktie som förvärvats av förbjudet rättssubjekt skall omfattas av förbehållet och alltså bli bunden. Inskränkningen kan emellertid också göras gällande mot den som efter beslutet om förbehållets

införande i bolagsordningen men före kungörelsen genom överlåtelse förvärvat aktie i vetskap om bolagsstämmans beslut.

När styrelsen i enlighet med dessa bestämmelser skall avgöra vilka aktier som måste vara fria har styrelsen att utgå från aktieboken och vad som eljest är känt för styrelsen beträffande aktieinnehavet. När detta avgörande fattats skall bestämmas vilka av de övriga aktierna som skall vara fria. Det sker i första hand genom överenskommelse mellan aktieägarna. Har sådan överenskommelse inte träffats, skall lottning tillgripas. De aktier som ej enligt lottningen skall vara fria aktier blir bundna aktier.

I likhet med utredningsförslaget innehåller departementsförslaget inte någon motsvarighet till gällande bestämmelser om fördelning av fria aktier när aktiebreven har utgivits i serier med olika antal aktier. Det föreligger inget hinder mot att i sådana fall verkställa lottningen så att den först sker mellan serierna efter dessas storlek och därefter inom varje serie och att samtliga aktier som avses med samma aktiebrev blir antingen bundna eller fria.

För vad som förekommit vid förrättningen inför notarius publicus skall skriftlig redogörelse upprättas och bestyrkas av notarius publicus.

När förrättningen inför notarius publicus har slutförts skall styrelsen enligt *tredje stycket* utan dröjsmål fordra in aktiebreven på de aktier som skall vara bundna. Anmaning härom till aktieägarna skall ske enligt bolagsordningens föreskrifter om kallelse till bolagsstämma. Dessutom skall skriftlig kallelse avsändas till varje aktieägare vars postadress är känd för bolaget.

När aktiebreven kommit in skall breven till de aktier som skall vara bundna förses med påskrift därom. Anteckning i aktieboken skall ske om vilka aktier som är bundna och vilka aktier som är fria. Om den aktieägare som senast antecknats i aktieboken på grund av förbehållet inte kan förvärva bunden aktie, får påskrift på brevet inte ske utan att i aktieboken införs sådan ägare till aktien som kan förvärva bunden aktie utan hinder av förbehållet.

I likhet med gällande lag upptas inte i departementsförslaget några bestämmelser om upphävande av förbehåll eller om ändring av förbehåll i mildrande riktning. Beslut härom fattas enligt vanliga bestämmelser om ändring av bolagsordningen. Det bör påpekas att regeringens medgivande fordras för ändring av bolagsordning som innehåller förbehåll som gör bolaget till "tillåtet" rättssubjekt (se 2 § tredje stycket 1916 års lag).

8 §

Enligt *första stycket* skall inom ett år efter det att beslut har fattats om att ta in förbehåll i bolagsordningen eller talan om klander av beslutet genom lagakraftvunnen dom ogillats för registrering anmälas

att beslutet har blivit verkställt. Sker inte anmälan inom den tiden, skall registreringsmyndigheten förklara, att frågan om ändring av bolagsordningen har förfallit. När beslutet om sådan förklaring har vunnit laga kraft upphör varje verkan av den i förbehållet bestämda inskränkningen. Anteckningarna i aktieboken skall strykas och påskriften på aktiebreven makuleras i den mån aktiebreven tillhandahålls för det.

När det är fråga om att införa förbehåll har bolagen i allmänhet i förväg förvissat sig om att tillräckligt antal aktier kan bindas för att förbehållet skall kunna genomföras. Om emellertid detta inte visar sig vara möjligt, bör bolaget kunna annullera beslutet utan att avvakta att registreringsmyndigheten ingriper enligt första stycket. Särskilda bestämmelser härom finns i *andra stycket*. Enligt stycket kan bolagsstämman med enkel majoritet besluta att frågan om förbehållets intagande i bolagsordningen skall förfalla. Ett sådant beslut skall genast anmälas för registrering.

9 §

Paragrafen innebär att utdelning inte får äga rum på bunden aktie innan i aktiebrevet eller interimsbeviset angivits att aktien är bunden. Bestämmelsen syftar bl. a. till att göra det möjligt för styrelsen att tvinga fram aktiebrev och interimsbevis för att förse dem med anteckning om att aktien är bunden. Av ordalydelsen framgår vidare att styrelsen är skyldig att innehålla utdelning till dess aktiebrevet eller interimsbeviset företes.

18 kap. Registrering

Kapitlets bestämmelser om registrering överensstämmer i huvudsak med utredningsförslagets. Detta bygger i sin tur på samma principer som gällande lag. Vissa förenklingar har dock företagits i förhållande till gällande lagstiftning.

Departementsförslaget bygger, liksom gällande lag, på den s. k. normativprincipen. Det betyder att aktiebolag har rätt att vinna registrering, om det bildats och organiserats i överensstämmelse med lagens föreskrifter och detta styrks inför registreringsmyndigheten med de uppgifter och handlingar som särskilt föreskrivs i lagen. Registrering skall alltså ske, om hinder däremot inte möter på grund av aktiebolagslagen eller annan författning.

Registreringssystemet innebär att man får till stånd en legalitetskontroll av vissa åtgärder som företas inom aktiebolagen. Vidare medför systemet en publicitet. Genom registreringssystemet kan man tillvarata det allmännas intresse av att kunna kontrollera att bolag bildas i behörig ordning. Vidare får man till stånd en kontroll av att bolagsordningens bestämmelser inte strider mot de regler lagen uppställer till skydd för

aktieägare eller borgenärer och andra enskilda. Genom publiciteten åstadkommes att tredje man kan få inblick i bolagets förhållanden i viktiga avseenden.

Liksom i gällande lag anges i departementsförslaget alla fall när skyldighet föreligger att göra anmälan för registrering. Samtidigt anges också de materiella förutsättningarna för denna skyldighet. När skyldighet att göra anmälan för registrering föreligger har bolagen också rätt att erhålla registrering. De i lagen angivna materiella förutsättningarna för anmälningsskyldighet är alltså samtidigt förutsättningar för rätt att få registrering. Systemet innebär också att bolagen inte har rätt att kräva registrering i andra fall än när föreskrift om registrering finns. I något fall föreligger inte skyldighet men väl rätt att på anmälan få till stånd registrering, se t. ex. 14 kap. 8 §.

Gällande lags regler om registrering är, som utredningen påpekat, både detaljerade och ganska svåröverskådliga. I stor utsträckning är i själva verket registreringsbestämmelserna till karaktären en instruktion för registreringsmyndigheten angående vad som vid olika tillfällen skall iakttas beträffande införingar i registret m. m. Jag delar utredningens uppfattning att det i detta hänseendet är motiverat att förenkla systemet så till vida att en del bestämmelser om registrering bör tas in i en av regeringen utfärdad förordning och inte regleras i lagen.

1 §

I paragrafen föreskrivs att patent- och registreringsverket är registreringsmyndighet för aktiebolag och att registreringsmyndigheten för aktiebolagsregister för registrering enligt lagen eller annan författning.

I registreringsförordningen bör tas in närmare anvisningar om hur registret skall föras.

Införingarna i registret grundas på anmälan av bolaget eller den som anmälan enligt 8 kap. 15 § gäller eller på underrättelse av rätten eller konkursdomaren. Införingarna kan dessutom vara grundade på åtgärder som registreringsmyndigheten vidtar ex officio.

2 §

Enligt paragrafen skall det som införs i aktiebolagsregistret utan dröjsmål kungöras av registreringsmyndigheten i Post- och Inrikes Tidningar. Detta motsvarar vad som gäller f. n. Som framhållits tidigare (se s. 220) har i en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria (Ds Ju 1974: 2) frågan om revision av gällande regler om kungörandet tagits upp. I promemorian (s. 52) föreslås att nuvarande ordning behålls såvitt avser kungörandet av införingar i aktiebolagsregistret.

I paragrafen görs undantag från kungörelseplikten i fråga om meddelande från konkursdomaren att bolaget blivit försatt i konkurs eller att förhandling om offentligt ackord inletts liksom för anmälning att

beslut härom upphävts eller konkurs avslutats eller förhandling om offentligt ackord avslutats eller upphört. I dessa fall sker nämligen kungörelse i det hos konkursdomaren anhängiga målet.

Enligt gällande lag skall i vissa fall, när registreringsmyndigheten förklarar bolagsstämmobeslut förfallet, anteckning registreras och kungöras om att tidigare införd uppgift i registret om bolagsstämmobeslut avförs därifrån. Såsom utredningen funnit kan sådan särskild anteckning om avförande ur registret undvaras med hänsyn till den publicitet som i sådana fall knyts till anteckningen i registret av registreringsmyndighetens beslut.

3 §

Enligt paragrafen, som överensstämmer med gällande lag, har registreringen och kungörandet den verkan att tredje man skall anses ha kännedom om det som blivit infört i registret. Undantag härifrån görs dock i det fall att det av omständigheterna framgår att tredje man varken ägde eller bort äga vetskap om vad som införts i registret.

Paragrafen är utformad efter mönster av 19 § handelsregisterlagen (1974: 157) jfr prop. 1974: 4 s. 246.

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser bl. a. om när registrering skall vägras.

Bestämmelserna i *första och andra styckena* innebär att registrering av anmälan inte kan ske utan föregående legalitetsprövning i formellt och materiellt avseende. Registreringsmyndigheten skall således se till att uppgifter och handlingar lämnas enligt bestämmelserna i lagen och den kommande registreringsförordningen. Den skall också granska att beslut och annat som anmälan gäller överensstämmer med lagens och bolagsordningens föreskrifter liksom att beslut till sitt innehåll inte strider mot lag eller annan författning. Granskningen skall också innefatta att beslutet inte fått en avfattning som gör det i något viktigare hänseende otydligt eller vilseledande.

Paragrafens första stycke innehåller också bestämmelser om förfarandet hos registreringsmyndigheten. I den delen överensstämmer paragrafen i sak med de nya regler härom som nyligen införts i gällande lag (se prop. 1974: 4 s. 250 f).

Gällande lag innehåller särskild bestämmelse om förfarandet för det fall att stadgad avgift inte har erlagts. Någon motsvarande uttrycklig bestämmelse härom finns inte i departementsförslaget. Avsikten är att registreringsförordningen skall innehålla bestämmelser om skyldighet för sökande att i vissa fall erlägga avgift. Om sökanden inte har gjort det, har han inte iakttagit vad som är föreskrivet för anmälan för registrering. Av förevarande paragraf följer då att bolaget skall föreläggas att

betala registreringsavgiften. Efterkommer sökanden inte föreläggandet, skall avskrivningsbeslut meddelas.

Ett bolagsstämmobeslut som inte tillkommit i behörig ordning eller som på grund av sitt innehåll strider mot lagen eller bolagsordningen får enligt paragrafen i princip inte registreras. Enligt 9 kap. 17 § gäller dock att sådant bolagsstämmobeslut kan bli gällande, om klandertalan inte väckts inom viss i nyssnämnda paragraf angiven tid. Ett beslut, som blir gällande därför att klandertalan inte väcks, kan enligt andra stycket registreras. Utgångspunkten är alltså att när klanderfristen på tre månader gått till ända något hinder för registrering inte längre föreligger. Skulle registreringsmyndigheten finna att det finns en klandergrund som måste göras gällande genom talan inom viss tid, bör självfallet utgången av denna tid avvaktas. Har klandertalan väckts, bör registreringsmyndigheten i princip inte verkställa registrering förrän dom föreligger.

Att beslut registreras innan preskriptionstiden löpt ut hindrar i och för sig inte att klandertalan ändå anställs. Klandertalan får också väckas, om registreringsmyndigheten skulle ha registrerat bolagsstämmobeslut som är en nullitet.

Har bolagsstämmobeslut registrerats, kan aktieägare genom talan vid domstol enligt 9 kap. 17 § få registreringen upphävd. Beträffande beslut som är underkastade klanderpreskription gäller dock självfallet att talan måste väckas innan preskription inträtt. Rätt för annan än bolaget att föra talan om upphävande av registrering finns enligt allmänna rättsgrundsatser. Talan mot beslut om registrering kan självfallet också föras i administrativ ordning, se 7 §.

Som utredningen framhållit har registreringsmyndigheten rätt att från sökanden infordra de handlingar och uppgifter som behövs för prövning enligt denna paragraf.

För det fall att anmälan avskrivs eller registrering vägras har utredningen föreslagit att registreringsmyndigheten genast skriftligen skall underrätta bolaget eller, i fall som avses i 8 kap. 15 §, annan som gjort anmälan för registrering om beslutet och skälen härför. Skyldighet att lämna anmälaren underrättelse om innehållet i beslut åvilar emellertid numera registreringsmyndigheten redan på grund av bestämmelsen härom i 18 § förvaltningslagen (1971: 290). Jag framlägger därför inte något förslag om sådan bestämmelse i aktiebolagslagen. I enlighet med utredningens förslag bör emellertid föreskrivas underrättelseskyldighet i de fall då registreringsmyndigheten meddelar beslut utan föregående anmälan. Det gäller när registreringsmyndigheten

1. nedsatt aktiekapitalet enligt 4 kap. 13 §,
2. förklarat fråga om nedsättning av aktiekapitalet, fusion eller införande av förbehåll i bolagsordningen om bundna aktier enligt 6 kap.

7 §, 14 kap. 5 § resp. 17 kap. 8 § förfallen, när sökanden inte inom föreskriven tid fullföljt ärendet,

3. avfört bolag ur registret enligt 13 kap. 18 §,
4. förelagt eller utdömt vite enligt 19 kap. 2 §.

Föreskriften härom i *tredje stycket* skall ses mot bakgrund av reglerna i 7 § om besvär.

5 §

Paragrafen innehåller en hänvisning till firmalagens regler om avförande av registrerad firma. Stycket motsvarar de bestämmelser som nyligen infördes i gällande aktiebolagslag (201 § första stycket).

Om tredje man lider skada genom en införing i aktiebolagsregistret i andra fall än när firmaintrång föreligger, skulle han enligt utredningsförslaget, liksom enligt gällande lag, vid domstol kunna föra talan om registreringens hävande och om skadestånd. Talan om upphävande av registrering skulle riktas mot bolaget. Också skadeståndstalan skulle riktas mot bolaget.

För egen del anser jag att det inte finns något praktiskt behov av en sådan bestämmelse. Den har därför inte upptagits i departementsförslaget. Jag vill erinra om att den nya firmalagen innehåller bestämmelser om ensamrätt till sekundärt kännetecken.

6 §

Paragrafen innehåller bestämmelser som syftar till att förhindra att aktiebolagsregistrets uppgifter om bolagsordningens bestämmelser beträffande aktiekapitalet, minimikapitalet eller maximikapitalet eller om aktiernas nominella belopp strider mot registrets innehåll i dessa avseenden.

I paragrafen föreskrivs att ändring av bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet, maximikapitalet eller minimikapitalet eller om aktiernas nominella belopp endast får registreras samtidigt med ökning eller nedsättning av aktiekapitalet, om ökningen eller nedsättningen är nödvändig för att aktiekapitalets storlek skall bli förenlig med bolagsordningen. Detta motsvarar i sak vad utredningen förordat.

Enligt 4 kap. 1 § andra stycket och 6 kap. 2 § första stycket skall bolagsstämma innan beslut om ökning eller nedsättning av aktiekapitalet fattas, besluta om behövlig ändring av bolagsordningen, jfr även 5 kap. 1 § tredje stycket. Departementsförslaget innehåller inte någon uttrycklig bestämmelse att i samband med ändring av bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet beslut också skall fattas om sådan ökning eller nedsättning av aktiekapitalet som svarar mot ändringen. Förevarande paragraf innebär emellertid att man hindrar sådan registrering som medför att överensstämmelse inte kommer att föreligga mellan registrets innehåll i fråga om bolagsordningen och i fråga om

aktiekapitalets storlek. Därmed tvingas bolagen att fatta med varandra korresponderande beslut i dessa frågor.

Enligt 4 kap. 12 § kan registrering av kapitalökning ske när aktieteckning och viss inbetalning av det tecknade beloppet har ägt rum. Liknande regler finns i 5 kap. 14 §. Ökningsbeslutet och därmed sammanhängande ändring av bolagsordningen måste så till vida verkställas redan innan ändringen av bolagsordningen registrerats. Detta är ett undantag från huvudregeln i 9 kap. 14 § att ändring av bolagsordningen inte får verkställas förrän registrering skett.

Registrering av nyemission enligt 4 kap. 12 § eller av fondemission enligt 4 kap. 16 § får inte ske utan samtidig registrering av sådan ändring av bolagsordningen att bolagsordningens bestämmelser passar ihop med aktiekapitalets storlek. Omvänt får, som nyss nämndes, ändring av bolagsordningen inte registreras utan samtidig registrering av sådan kapitalökning att aktiekapitalets storlek blir förenlig med bolagsordningens bestämmelser. Det registrerade aktiekapitalet kommer därmed att motsvara den registrerade bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet, resp. att ligga inom ramen för maximi- och minimikapitalet enligt den registrerade bolagsordningen.

Vid en höjning av aktiernas nominella belopp kan kapitalökningen och bolagsordningens nya bestämmelser om aktiernas nominella värde bara registreras samtidigt. Detta gäller dock endast om ändringen av aktiernas nominella värde sammanhänger med ökning av det registrerade aktiekapitalet. Om så inte är fallet, t. ex. vid sammanläggning av aktier, blir förevarande paragraf inte tillämplig. I sådana fall torde, som utredningen påpekat, beslutet om ändring av bolagsordningen få anses innefatta beslut om sammanläggning eller uppdelning.

Vid kapitalnedsättning är aktiekapitalet enligt 6 kap. 5 § nedsatt redan när bolagsstämmans nedsättningsbeslut registrerats, om rättens tillstånd till nedsättning inte fordras. Behövs sådant tillstånd, blir enligt 6 kap. 7 § aktiekapitalet nedsatt först när registrering skett på grund av anmälan om rättens lagakraftägande beslut om tillstånd. Eftersom bestämmelserna i förevarande paragraf hindrar att bolagsordningsändringen registreras innan anmälan föreligger om rättens tillstånd att verkställa nedsättningen, kommer på samma sätt som vid kapitalökning full överensstämmelse att föreligga mellan bolagsordningens registrerade bestämmelser och det registrerade aktiekapitalet.

Även vid kapitalnedsättning kan det bli fråga om ändring av aktiernas nominella belopp. Den därför erforderliga ändringen av bolagsordningen måste då registreras samtidigt med att nedsättningen registreras.

Förslaget innehåller inte några bestämmelser om ett lägsta nominellt värde. Det medför att ökning eller minskning av aktiekapitalet inte, såsom fallet är enligt gällande lag, kan medföra legalt tvång att ändra aktiernas nominella värde.

7 §

I paragrafen regleras besvär över beslut som meddelas enligt lagen.

Sedan aktiebolagsutredningen lämnat sitt förslag har en reform av förvaltningsrätten ägt rum. I samband därmed ändrades besvärsbestämmelserna i gällande aktiebolagslag (prop. 1971: 30, KU 1971: 36, rskr 1971: 222, SFS 1971: 591). Departementsförslaget bygger på dessa besvärsbestämmelser.

F. n. gäller att i ärenden, där beslutanderätten enligt lagen ankommer på regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer, besvär över sistnämnda myndighets beslut prövas av regeringen. Bestämmelser härom upptas i *första stycket*. Krav på svenskt medborgarskap och bosättning i landet m. m. gäller enligt 2 kap. 1 §, 8 kap. 4 § och 10 kap. 2 § för stiftare, styrelseledamot, verkställande direktör och revisor, om ej regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer medger undantag. Detsamma gäller på grund av hänvisningen i 8 kap. 11 § och 13 kap. 7 § till bl. a. 8 kap. 4 § även firmatecknare och likvidator, liksom granskare, 10 kap. 14 § jämfört med 10 kap. 2 §. Besvär över myndighets beslut i sådana ärenden prövas av regeringen.

Aktiebolag får enligt 7 kap. 1 § andra stycket förvärva egna aktier i samband med övertagande av affärsrörelse, men är skyldigt att avyttra sådan aktie inom två år från förvärvet, om ej regeringen lämnat tillstånd åt företaget att behålla aktien under längre tid. Enligt 10 kap. 3 § skall aktiebolag som har tillgångar överstigande 1 000 basbelopp eller mer än 200 anställda ha en auktoriserad revisor, om ej regeringen medger att bolaget i stället utser en godkänd revisor. Omsättningssumman skall enligt 11 kap. 6 § upptas i resultaträkningen, om ej regeringen på grund av synnerliga skäl medger undantag härifrån. Regeringen kan vidare medge undantag från kravet på specificering av aktier enligt 11 kap. 8 § första stycket 1. Även i de nu nämnda typerna av ärenden kan tillstånd lämnas av myndighet som regeringen bestämmer och besvär över myndighets beslut prövas av regeringen.

Länsstyrelsen skall enligt 12 kap. 8 § pröva frågor om dispens från låneförbudet i 12 kap. 7 §. När det gäller aktiebolag som står under bankinspektionens tillsyn medges dock sådant undantag av denna. Besvär mot beslut i sådant ärende skall liksom f. n. är fallet i fråga om länsstyrelsens beslut föras hos regeringen genom besvär. Bestämmelse härom upptas i första stycket.

Länsstyrelsen har vissa andra uppgifter enligt lagen: utfärda kallelse till bolagsstämma i vissa fall (9 kap. 8 §), tillsätta minoritetsrevisor (10 kap. 1 §) eller behörig revisor (10 kap. 6 §) samt förordna särskild granskningsman (10 kap. 14 §). Mot länsstyrelsens beslut i sådana frågor föres enligt *andra stycket* talan hos kammarrätten genom besvär.

När det gäller besvär enligt första eller andra stycket följer av 11 § förvaltningslagen (1971: 290) att besvärsberättigad är den som beslutet

angår, om det gått honom emot. Den allmänna besvärstiden är enligt 12 § andra stycket samma lag tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

Förvaltningslagens regler om vem som är taleberättigad och hur besvärstiden skall beräknas passar inte exempelvis när registreringsmyndigheten bifallit en ansökan om registrering. I departementsförslaget förutsätts därför att i sådant fall talan liksom f. n. får föras mot bolaget vid allmän domstol. I likhet med gällande lag ges i departementsförslaget rätt till besvär över registreringsmyndighetens beslut endast i särskilt angivna fall. Besvärstiden räknas inte från delgivning av beslutet utan från beslutets dag. I *tredje stycket* föreskrivs sålunda att talan mot registreringsmyndighetens beslut förcs hos kammarrätten genom besvär inom två månader från beslutets dag, när registreringsmyndigheten:

1. avskrivit anmälan eller vägrat registrering enligt 18 kap. 4 §,
2. nedsatt aktiekapitalet (4 kap. 13 §) resp. förklarat fråga om nedsättning av aktiekapitalet (6 kap. 7 §), fusion (14 kap. 5 §) eller införande av förbehåll om bundna aktier i bolagsordningen (17 kap. 8 §) förfallen, när sökanden inte inom föreskriven tid fullföljt ärendet,
3. avfört bolag ur registret enligt 13 kap. 18 §,
4. förelagt eller utdömt vite enligt 19 kap. 2 §.

Besvärsberättigad i ärenden som avses i tredje stycket är den som beslutet angår, om det gått honom emot. Att talan kan föras från kammarrätten till regeringsrätten följer av 33 § förvaltningsprocesslagen (1971: 291).

19 kap. Straff- och vitesbestämmelser

1 §

Aktiebolagsutredningen. Aktiebolagsutredningen framhåller att det i lagstiftningen om aktiebolag samt närstående speciella företagsformer som banker, sparbanker och försäkringsbolag ingår bestämmelser om straff för överträdelser av de i resp. lagar givna föreskrifterna. I fråga om andra sammanslutningar, exempelvis handelsbolag, ideella föreningar, s. k. tvångssamfälligheter inom fastighetsrätten och stiftelser saknas motsvarande straffbestämmelser. Ansvaret för överträdelser av de regler som gäller för sådana rättssubjekt kan då normalt inträda endast för gärning som avses i brottsbalken. Av betydelse är härvid främst reglerna om straff för osant intygande, svindleri, trolöshet mot huvudman och oredlighet mot borgenärer. De som vill beivra en överträdelse av annat slag är i allmänhet hänvisade att kräva ut skadestånd av den försumlige. Även rättssubjekt av nämnda slag kan driva omfattande verksamhet och ibland vara av en ekonomisk betydelse som är fullt jämförlig med eller överträffar många aktiebolag. Trots detta har enligt

utredningen veterligen inte framträtt något starkare behov av att införa särskilda ansvarsbestämmelser för dessa associationer.

I det i aktiebolagsförhållanden gällande reaktionssystemet ingår alltså dels vissa regler i brottsbalken, dels straff- och vitesbestämmelserna i gällande aktiebolagslag. Detta system får enligt utredningen anses vara både omfattande, invecklat och svåröverskådligt.

Om frågan ses enbart med hänsyn till önskemålet att reglerna blir så enkla och klara som möjligt, kunde man enligt utredningen överväga att helt slopa de nuvarande straffbestämmelserna i aktiebolagslagen. Detta skulle emellertid innebära en drastisk försämring av de sanktionssystem som byggts upp särskilt till skydd för aktieägarminoriteter, för borgenärer och för allmänna intressen.

Vad som enligt utredningens mening bör eftersträvas är en mer nyanserad lösning, som innebär att nuvarande sanktionssystem i stort sett bibehålls men förenklas särskilt genom att från aktiebolagslagen avförs sådana straffbestämmelser som täcks av brottsbalkens regler eller som gäller typsituationer där straffskydd över huvud taget inte kan anses erforderligt.

Utredningsförslaget innehåller — liksom gällande aktiebolagslag — ett stort antal sanktionsformer. Hit hör skadeståndet. En annan sanktion utgörs av möjligheten för bolagsstämma att entlediga en försumlig styrelse eller ledamot därav. Hit hör också sådana påföljder som att rättshandlingar kan bli ogiltiga, att beslut under vissa förhållanden förfaller eller att bolaget tvingas gå i likvidation. Kontrolluppgifter fylls vidare av revisorerna och i vissa fall av särskild granskare. En viktig kontrollfunktion utövas av registreringsmyndigheten genom dess laglighetsgranskning av beslut och andra förhållanden som anmälts för registrering. Reglerna om klander av bolagsstämmobeslut och om vissa minoritetsrättigheter kan också nämnas i sammanhanget.

Utredningen framhåller att straffet utgör endast ett led i det angivna systemet. Det straffbara området måste bestämmas inte minst med beaktande av i vad mån andra sanktionsformer är tillräckliga eller inte. Där man kan räkna med att en privaträttslig regel i stort sett kommer att upprätthållas med hjälp av andra sanktioner synes straff inte böra tillgripas, såvida det inte är fråga om ett så allvarligt förfarande att samhället har särskild anledning att markera sitt ogillande. Det måste också enligt utredningen vara ägnat att främja respekten för lag, om straffhotet reserveras för de fall där ett verkligt behov föreligger.

Utredningen påpekar vidare att de nuvarande straffbestämmelserna i aktiebolagslagen fått ringa tillämpning i praktiken. Enligt uppgift från patentverkets bolagsbyrå är antalet polisanmälningar för brott mot straffbestämmelserna i aktiebolagslagen endast något tiotal årligen, i allmänhet avseende försummad anmälan för registrering. Antalet framställningar från verkets sida till åklagare om vitesföreläggande att in-

komma med redovisningshandlingar uppgår till över 5 000 per år. Uppenbarligen kommer en stor mängd överträdelser av ordningsföreskrifter aldrig till åklagarens kännedom, eftersom ofta ingen anser sig ha något intresse av att påkalla ingripande. Utredningen anser det naturligt, att fel eller försummelser av denna karaktär i praktiken rättas utan att straff behöver komma till användning.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen böter eller fängelse i högst ett år för den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. vid utfärdande eller utgivande av aktiebrev, interimsbevis eller emissionsbevis förfar i strid mot lagen eller senare underlåter att på föreskrivet sätt göra anteckning på sådan handling eller makulera eller förvara handlingen,

2. underlåter att i föreskriven ordning upprätta eller föra aktiebok, aktiebrevsregister eller förteckning som avses i 12 § LFA (3 kap. 12 § departementsförslaget), bevara därur avförd uppgift eller tidigare förd aktiebok eller hålla aktiebok tillgänglig,

3. i avstämningsbolag bryter mot bestämmelse i lagen om avstämning och om utsändande av utdelning, emissionsbevis eller, vid fondemission, brev på ny aktie eller lämnar uppgift ur förteckning som avses i 12 § LFA till annan utan samtycke av den som berörs av förhållanden som antecknats i förteckningen,

4. utövar rösträtt på bolagsstämma som bulvan för annan och därigenom kringgår enligt lagen eller bolagsordningen gällande förbud för denne att rösta för aktie,

5. i egenskap av revisor eller granskare, utan att det är nödvändigt för fullgörande av hans uppdrag, yppar vad han därvid fått kännedom om, så att skada kan följa därav,

6. i väsentligt hänseende åsidosätter bestämmelserna om upprättande av årsredovisning och revisionsberättelse,

7. låter verkställa utbetalning på aktier i strid mot lagen, eller

8. lämnar penninglån eller ställer säkerhet i strid mot låneförbudet.

Enligt utredningsförslaget inträder straffrihet, om rättelse sker utan dröjsmål och innan skada inträffat eller om förseelsen eljest är ringa. Brott mot tystnadsplikten för revisor eller granskare och brott mot förbudet att lämna uppgifter ur förteckning som avses i 12 § LFA är enligt utredningsförslaget i princip ett angivelsebrott.

Remissyttrandena. Flera remissinstanser uttalar sin tillfredsställelse med att det nuvarande invecklade och svåröverskådliga systemet med straffbestämmelser har förenklats och begränsats. Till dessa remissinstanser hör *överåklagaren i Stockholm, överåklagaren i Göteborg, advokatsamfundet, näringslivet* och *Svenska revisorsamfundet.*

Överåklagaren i Malmö framhåller att det är ställt utom allt tvivel att vissa inom aktiebolagslagen grundläggande bestämmelser måste vara straffsanktionerade. Det snabbt ökande antalet aktiebolag medför att

samhället och enskilda i växande utsträckning blir ekonomiskt beroende av bolagens verksamhet och resultat. Förslagets förenklade straffbestämmelser kan kanske bättre än de nu gällande straffbestämmelserna understryka vikten av att de straffsanktionerade reglerna för bolags verksamhet följs. Överåklagaren tillägger dock att den korta preskriptionstiden för beivrande av brott mot aktiebolagslagen kommer att innebära att åtskilliga otillåtna förfaranden under påföljd.

RÅ har en annan uppfattning. Han påpekar att nuvarande straffbestämmelser i praktiken har tillämpats i ett mycket ringa antal fall. Det är mot den bakgrunden svårt att ha uppfattningen att straffbestämmelserna har haft någon egentlig normbildande betydelse på området. Det finns anledning att allvarligt pröva frågan om inte straffbestämmelserna kan helt slopas i en ny aktiebolagslag. Den finska lagen innehåller inte några som helst straffbestämmelser och några negativa erfarenheter synes inte ha redovisats från detta land. I fråga om andra sammanslutningar t. ex. handelsbolag saknas också särskilda straffbestämmelser och något behov därav har inte heller framträtt. Som utredningen själv har påpekat rymmer förslaget, frånsett straff och vite, ett stort antal sanktionsformer som minskar behovet av straffbestämmelser. Härtill kommer att det vid mera allvarliga former av överträdelser av aktiebolagslagens regler i allmänhet blir fråga om ansvar enligt brottsbalken eller annan lagstiftning. Vissa straffbestämmelser kommer också att finnas kvar i den föreslagna registreringskungörelsen. En närmare genomgång av straffbestämmelserna i förslaget undanröjer inte den tveksamhet RÅ känner inför en fortsatt kriminalisering av vissa överträdelser i lagen. Den föreslagna straffbestämmelsen ifråga om tystnadsplikt för revisorer m. fl. är knappast nödvändig, eftersom övriga sanktioner är tillräckligt avhållande. Skadeståndsskyldigheten kan sålunda antas ha avsevärd preventiv effekt. Dessutom kan brott mot tystnadsplikt i grövre fall leda till ansvar för trolöshet mot huvudman. En viktig faktor är också att en revisor eller granskare som åsidosätter sin tystnadsplikt därigenom bryter mot yrkesetiken på området. Ett sådant handlingssätt skulle sannolikt utgöra ett avsevärt hinder i den fortsatta yrkesverksamheten. RÅ är också tveksam till behovet av straffbestämmelsen i de fall att bestämmelserna om upprättande av årsredovisning och revisionsberättelse åsidosatts i väsentligt hänseende. RÅ menar att verkligt straffvärda förfaranden torde täckas av brottsbalkens regler. De föreslagna straffbestämmelserna för den som låter verkställa utbetalning på aktier i strid mot lagen eller som lämnar penninglån eller ställer säkerhet i strid mot bestämmelserna i 115 § är inte heller behövliga enligt RÅ:s uppfattning. Bestämmelserna om återbäring och skadestånd samt brottsbalkens ansvarsregler måste anses vara tillräckliga som skydd för aktieägarna. Även beträffande övriga föreslagna straffbestämmelser vill RÅ starkt ifrågasätta om det finns behov av särskilda

ansvarsregler i aktiebolagslagen. Erfarenheterna av nu gällande lagstiftning med det ringa antalet beivrade överträdelser talar närmast för att något behov inte föreligger. Om straffbestämmelser inte anses kunna undvaras, förordar RÅ i vart fall en ytterligare inskränkning av det straffbara området. Denna inskränkning skulle då närmast omfatta punkterna 5—8 i de föreslagna straffbestämmelserna. Även *länsåklagaren i Östergötlands län* anser att straffbestämmelserna i aktiebolagslagen kan undvaras.

Föredraganden. Jag delar aktiebolagsutredningens och remissinstansernas uppfattning att gällande lags straffbestämmelser är onödigt omfattande och att man bör kunna göra reglerna enklare och mer lättöverskådliga. En utgångspunkt är därvid att i aktiebolagslagen inte behövs straffbestämmelser som täcks av brottsbalkens regler. Från principiell synpunkt bör vidare straffsanktion användas endast om överträdelsen medför verklig skada eller fara för samhället eller enskild och om frågan inte bättre regleras på annat sätt, t. ex. med skadestånd eller administrativ kontroll i förening med vitesföreläggande. Vid tillämpningen av aktiebolagslagstiftningen bör sålunda skadestånd och andra sanktionsformer, bl. a. den vidgade rätten för registreringsmyndigheten att förelägga och utdöma vite (19 kap. 2 §), i stor utsträckning kunna få samma preventiva effekt som straffbestämmelser. En skärpt kontroll genom revisorer, registreringsmyndigheten m. fl. bör kunna förstärka denna effekt.

En genomgång av departementsförslaget med utgångspunkt i den syn på straffbestämmelserna som jag har angivit nu föranleder följande överväganden.

Aktiekapitalet skall enligt 1 kap. 1 § uppgå till minst 50 000 kr. Vissa äldre aktiebolag skall enligt 1973 års lagstiftning höja aktiekapitalet till detta belopp före utgången av år 1978. Aktiekapitalets storlek och att bolagsordningen även i övrigt inte strider mot lagen kontrolleras av registreringsmyndigheten. Straffbestämmelser fordras alltså inte.

Att behörighetskraven för stiftare (2 kap. 1 §), styrelseledamot, verkställande direktör (8 kap. 4 §), firmatecknare (8 kap. 11 §), revisor (10 kap. 2, 3 §§) och likvidator (13 kap. 7 §) iakttas kan kontrolleras av registreringsmyndigheten. I anmälan till registreringsmyndigheten för registrering bör nämligen upptas en skriftlig försäkran att nämnda krav uppfylls. Bestämmelser härom kan meddelas av regeringen. Behörigheten hos granskare enligt 10 kap. 14 § kontrolleras av länsstyrelsen. Straffbestämmelser är alltså överflödiga.

Det är utomordentligt viktigt att de bestämmelser som ges rörande bolagsbildningen i syfte bl. a. att skydda den aktieköpande allmänheten verkligen iakttas. Kontrollen härav ankommer bl. a. på registreringsmyndigheten. Finner den att stiftelseurkunden inte innehåller föreskrivna uppgifter och att beslutet att bilda bolaget till följd härav inte tillkom-

mit i behörig ordning, skall enligt 18 kap. 4 § registrering av bolaget i princip vägras. Lämnas i stiftelseurkunden uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vilseledande uppgift ägnad att påverka bedömandet av företaget i ekonomiskt hänseende, kan ansvar för svindleri enligt 9 kap. 9 § brottsbalken inträda om åtgärden medför skada. Registreringsmyndighetens möjligheter att kontrollera riktigheten i de uppgifter som lämnats i registreringsärendet förstärks genom departementsförslagets föreskrifter om särskilda intyg av bank eller kvalificerad revisor (2 kap. 9 §). Lämnas i sådant intyg uppsåtligen osann uppgift, kan ansvar enligt 15 kap. 11 § brottsbalken för osant intygande inträda. Med hänsyn till nu angivna omständigheter och då skadeståndsskyldighet kan åläggas den som av oaktsamhet åsidosätter lagens nu berörda regler fordras inte några särskilda straffbestämmelser för att trygga efterlevnaden av bl. a. förbudet mot underkurs, apportegendom utan nytta för företagets verksamhet, övervärdering av apportegendom eller kvittning (2 kap. 2, 3, 10 §§). Bankerna torde komma att tillse att inbetalat aktiekapital inte lyfts i förtid (2 kap. 12 §).

De skäl som sålunda anförts mot särskilda straffbestämmelser för ofullständiga eller oriktiga uppgifter i stiftelseurkunden äger motsvarande tillämpning på förslag till nyemission (4 kap. 4—6 §§), förslag till emission av skuldebrev eller optionsbevis (5 kap. 3, 4 §§), förslag till nedsättning av aktiekapitalet (6 kap. 2 §), förslag till godkännande av fusionsavtal (14 kap. 1, 2 §§) och emissionsprospekt (4 kap. 18—26 §§, 5 kap. 15 §, 7 kap. 3 §). Intyg från bank eller kvalificerad revisor skall företes i registreringsärende rörande nyemission (4 kap. 12 §), utbyte eller nyteckning av aktier på grund av skuldebrev (5 kap. 14 §) och fusion (14 kap. 3, 5 §§).

I 2 kap. 6 § föreskrivs att om aktier inte tilldelas aktietecknare, stiftaren skall utan dröjsmål underrätta honom därom. Liknande skyldighet för styrelseledamot eller annan att underrätta enskild person föreskrivs på flera ställen i departementsförslaget, se t. ex. 3 kap. 3 §, 4 kap. 9 §, 5 kap. 11 §, 8 kap. 7 §. Andra ordningsföreskrifter som upptagits i departementsförslaget är att vissa handlingar skall översändas till aktieägare som begär det, att anmälan om avgång i förtid från uppdrag som styrelseledamot skall göras hos styrelsen, etc. Nu berörda regler erfordrar inte någon straffsanktion. Risken för skadestånd ger erforderlig preventiv effekt.

Enligt 2 kap. 9 § skall bolaget anmälas för registrering inom sex månader från stiftelseurkundens undertecknande. Frågan om straff för underlåtenhet att göra vissa anmälningar för registrering diskuteras av aktiebolagsutredningen. Till denna fråga återkommer jag i samband med bestämmelserna om vite. Här skall endast konstateras att den grundläggande anmälan enligt 2 kap. 9 § inte bör framtvingas genom vite eller straff. Underlåtenhet att göra denna anmälan leder nämligen till att frågan om bolagets bildande förfaller.

I detta sammanhang bör något sägas om oriktiga uppgifter i registreringsärenden. Aktiebolagsutredningen föreslår att gällande straffbestämmelser bibehålls med vissa justeringar. Sådana uppgifter kan endast sällan falla under brottsbalkens regler om svindleri och skulle därför annars bli straffria utom vid uppsåtliga förfaranden. Det skulle enligt utredningen vara betänkligt, om det av offentlig myndighet förda och i många avseenden mycket viktiga aktiebolagsregistret skulle komma att innehålla felaktigheter på grund av oriktiga, av oaktsamhet lämnade uppgifter från bolagen. Aktiebolagsutredningen föreslår att i de tillämpningsföreskrifter till lagen som meddelas av regeringen föreskrivs att den som i registreringsärende till registreringsmyndigheten uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift dömes till böter eller fängelse i högst ett år. Sker rättelse utan dröjsmål och innan skada inträffat eller är förseelsen eljest ringa, skall ej dömas till ansvar.

För egen del menar jag att utredningen överskattat den preventiva effekten av straffbestämmelser vid oaktsamhetsbrott av nu ifrågavarande slag. Rättelse av oriktiga uppgifter framtvingas lämpligen genom vitesföreläggande. Och i den mån de oriktiga uppgifterna lämnats uppsåtligen, blir brottsbalkens regler om svindleri m. m. tillämpliga.

Aktiebolagsutredningen föreslår straff i fall då vissa regler rörande aktiebrev, interimsbevis eller emissionsbevis inte iakttagits, nämligen då sådana handlingar utfärdats eller utgivits i strid mot lagens bestämmelser eller då föreskriven påteckning på redan utgiven handling av angivna slag underlåtits eller då handlingen inte i föreskriven ordning makulerats eller förvarats.

Utredningen ifrågasätter om behov av straffsanktion verkligen föreligger för hela denna grupp. Å andra sidan måste man enligt utredningen ta hänsyn till de rättsverkningar som är knutna till dessa handlingar. Det möter stora praktiska svårigheter för handlingens innehavare att kontrollera att handlingen innehåller alla behövliga uppgifter och att de gjorda påteckningarna är riktiga. Om en sådan kontroll mera allmänt ansågs nödvändig, skulle även bolagen åsamkas stort besvär. Det är av betydande rättssäkerhetsintresse, att innehavaren kan lita på att uppgifterna i handlingen är uttömmande och korrekt angivna. En oriktig eller vilseledande uppgift kan medföra, framhåller utredningen, att innehavaren vidtar för honom skadliga dispositioner, mot vilkas verkningar skadeståndet inte alltid erbjuder ett effektivt skydd.

Departementsförslaget innehåller inte några bestämmelser om förhandsgranskning genom registreringsmyndighetens eller annans försorg av att aktiebrev och andra handlingar som emitteras enligt lagen utformas på föreskrivet sätt. Fråga är då om straffsanktion påkallas för att föreskrifterna skall iakttas. I den mån det är fråga om handlingar som emitteras genom VPC torde anledning saknas att i preventivt syfte föreskriva straffbestämmelser för brott mot lagens formföreskrifter. Inte hel-

ler beträffande övriga handlingar synes det vara påkallat att, som utredningen förordar, generellt straffsanktionera ifrågavarande föreskrifter. I sammanhanget kan erinras om att sådana straffsanktioner saknas beträffande växlar och checker. När det gäller obligationsmarknaden eller marknaden för fastighetskrediter saknas straffsanktionerade bestämmelser om hur en obligation resp. ett skuldebrev skall se ut. I departementsförslaget tas därför upp straffbestämmelser endast för de fall någon ger ut aktiebrev, interimsbevis, skuldebrev eller optionsbevis utan att ange att handlingen avser bunden aktie (17 kap. 3, 4, 7 §§). Bestämmelserna om bundna aktier utgör nämligen ett led i vår kontroll av utländsk etablering här i landet vilket motiverar att bestämmelserna straffsanktioneras. I sammanhanget kan tilläggas att även vissa bestämmelser rörande emissionsbeslut, vilka sammanhänger med reglerna om bundna och fria aktier, bör straffsanktioneras (4 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 4 § andra stycket och 17 kap. 3 § första stycket). Den särskilda föreskriften i 17 kap. 3 § tredje stycket om förbud mot att tilldela "förbjudet rättssubjekt" bunden aktie behöver dock inte straffsanktioneras eftersom tilldelningen saknar rättslig verkan.

Åsidosättande av övriga bestämmelser om vad aktiebrev, emissionsbevis, interimsbevis, skuldebrev och optionsbevis enligt departementsförslaget skall innehålla (3 kap. 4, 5, 9, 10 §§, 4 kap. 3 §, 5 kap. 9 §, 14 kap. 13 §), om påskrift på sådana handlingar (3 kap. 4, 5, 7, 16 §§, 4 kap. 3, 5 kap. 10 §) samt om makulering (3 kap. 4 §, 14 kap. 13 §) kan således inte enligt departementsförslaget föranleda straff. Detsamma gäller om aktiebrev utlämnas i förtid (3 kap. 4 §). Om emellertid makulering inte sker på föreskrivet sätt och handlingen därefter kommit i godtroende förvärvares hand, kan den ansvarige bli skyldig ersätta bolaget vad det tvingats utge till förvärvaren på grund av handlingen. Motsvarande skadeståndsskyldighet kan inträda även i övriga fall som avses nu.

Att aktieboken förs på ett korrekt sätt och hålls tillgänglig för allmänheten är av stort allmänt intresse. Genom att rätten att få ut utdelning och emissionsbevis i avstämningsbolag gjorts beroende av införing i aktieboken har dennas betydelse vidgats. Jag biträder därför utredningens förslag att bestämmelserna om hur aktieboken skall föras och att aktieboken skall hållas tillgänglig (3 kap. 7, 10, 11, 13, 15, 16 §§, 4 kap. 9, 15 §§, 5 kap. 11, 12 §§, 8 kap. 5 §, 17 kap. 7 §) skall vara straffsanktionerade. Detsamma gäller aktiebrevsregister (3 kap. 11 §) och förteckning som avses i 3 kap. 12 §. Någon straffsanktion påkallas inte beträffande den som underlåter att iaktta föreskrifterna i 3 kap. 11 § tredje stycket om bevarande av avförd uppgift eller äldre aktiebok. Det ligger i bolagets eget intresse att bevara uppgifter som kan tjäna som bevis i en framtida tvist. Jag vill tillägga att det kan anföras skäl för att man från det straffbara området bör avföra de fall då aktiebok m. m.

förs av VPC. Jag har dock inte funnit skälen tillräckligt starka för ett sådant differentierat regelsystem.

Enligt 40 § LFA straffas den som underlåter att iaktta bestämmelserna om avstämning och om utsändande av utdelning, emissionsbevis eller vid fondemission brev på ny aktie. Aktiebolagsutredningen har ansett det vara påkallat att ta upp en motsvarighet till denna bestämmelse i den nya aktiebolagslagen. Med hänsyn till de praktiska svårigheterna för det stora antal aktieägare det här blir fråga om att enbart med hjälp av andra sanktioner komma till rätta med en bolagsfunktionärs underlåtenhet att göra föreskriven avstämning, att betala utdelningsbelopp och att översända värdehandlingar är det enligt utredningen behövligt med en bestämmelse om straff.

För egen del menar jag att en sådan straffbestämmelse inte är påkallad. Enligt 3 kap. 8 § tredje stycket skall VPC för avstämningsbolag fullgöra de uppgifter som nu föreslås bli straffsanktionerade. Med hänsyn till VPC:s organisation och ägarförhållanden menar jag att man inte behöver befara uppsåtliga brott mot lagens bestämmelser om avstämning. Däremot bör föreskriften om sekretess i 3 kap. 12 § tredje stycket liksom f. n. vara straffsanktionerad (38 § LFA).

Som tidigare antytts kan vilseledande uppgifter i emissionsprospekt föranleda ansvar för svindleri. Fondbörsutredningen förordar med viss tvekan straff för den som underlåter att upprätta emissionsprospekt. Om en inbjudan till kapitaltillskott skall få önskad effekt, måste bolaget rimligen lämna den aktuella personkretsen sådana upplysningar om bolagets situation att den till vilken inbjudan riktas kan bedöma om ett engagemang är fördelaktigt eller inte. Att emissionsprospekt upprättas i föreskriven ordning bör enligt utredningen därför normalt ligga i bolagets eget intresse. Den uppmärksamhet ifrågavarande bolag i allmänhet är föremål för bl. a. i pressen är också i viss mån ägnad att i praktiken tvinga fram skyldigheten att upprätta emissionsprospekt. Det starka allmänna intresset av att informationen blir tillfredsställande motiverar emellertid enligt fondbörsutredningen att den direkta skyldigheten att upprätta emissionsprospekt straffsanktioneras.

För egen del menar jag att utredningen anfört starka skäl för att skyldigheten att upprätta emissionsprospekt kommer att iakttas även utan straffsanktion. Härtill kommer att vid emission av nu ifrågavarande slag bolaget eller aktieägaren i praktiken i det alldeles övervägande antalet fall kommer att anlita bank, fondkommissionär eller annan som står under bankinspektionens tillsyn för att genomföra emissionen. Detta borgar för att banken etc. för att åta sig uppdraget kommer att fordra att emissionsprospekt upprättas i vederbörlig ordning. Departementsförslaget upptar därför inte någon straffsanktion för underlåtenhet att upprätta emissionsprospekt.

Regler om nedsättning av aktiekapitalet avser bl. a. att hindra att reglerna om vinstutdelning kringgås. Enligt 12 kap. 1 § får utbetalning på aktier ske endast enligt bestämmelserna om vinstutdelning, utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden eller utskiftning vid bolagets likvidation. Aktiebolagsutredningen föreslår straff för den som låtit verkställa utbetalning på aktier i strid mot lagen. Emellertid är den som mottagit utbetalningen i strid mot lagen skyldig att återbära beloppet jämte ränta (12 kap. 5 §). För brist som uppkommer vid återbäringen är de som medverkat till beslutet om utbetalningen eller verkställande därav eller till upprättande eller fastställande av en till grund för beslutet liggande oriktig balansräkning solidariskt ansvariga enligt skadeståndsreglerna i 15 kap. I mera allvarliga fall kan den felaktiga utbetalningen föranleda ansvar för förskingring eller trolöshet mot huvudman (10 kap. 1, 5 §§ brottsbalken). Om bolaget genom utbetalningen uppsåtligen försätter sig på obestånd eller förvärrar sitt obestånd, kan ansvar för oredlighet mot borgenärer inträda (11 kap. 1 § brottsbalken). Bedöms åtgärden vara av särskilt äventyrlig eller lättsinnig natur och framkallas eller förvärras därigenom uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bolagets obestånd, föreligger vårdslöshet mot borgenärer (11 kap. 3 § brottsbalken).

De nu nämnda sanktionerna är i och för sig tillräckliga som skydd både för aktieägarna och för borgenärerna. Att dessutom straffa den försumlige för utbetalningen, även om den inte medför någon skadlig effekt, är en alltför långtgående åtgärd. En sådan åtgärd är också mindre tilltalande med hänsyn till att redovisningssystemet medger en tämligen vidsträckt frihet att påverka storleken av den utdelningsbara vinsten genom tillskapande av dolda reserver. En utbetalning som formellt strider mot lagen behöver inte med nödvändighet medföra ens abstrakt fara för skadliga verkningar. I departementsförslaget har straffbestämmelsen därför utgått med ett undantag: utdelning på bunden aktie i strid mot 17 kap. 9 § är fortfarande straffbart. Reglerna om bundna aktier utgör som tidigare nämnts ett led i vår kontroll av utländsk etablering här i landet, vilket motiverar en särbehandling.

Enligt gällande lag straffas den som bryter mot förbudet mot förvärv av egna aktier. Som utredningen framhåller har straffbestämmelsen, som aldrig tillämpats, så ringa betydelse vid sidan av ogiltighetsregeln och den skadeståndsskyldighet som kan uppkomma att den inte behöver bibehållas. Inte heller behövs straff för att säkra att lagligen förvärvade egna aktier avyttras inom föreskriven tid. Den skadeståndsskyldighet som kan uppkomma och bestämmelsen i 11 kap. 7 § om att sådana aktier skall upptas i balansräkningen såsom tillgång utan värde säkrar att bestämmelserna om egna aktier följs.

Det åligger registreringsmyndigheten att tillse att bolaget har en behörig ledning. Åsidosätter bolaget bestämmelserna härom skall bolaget

tvångslikvideras (13 kap. 4 § 3). Ytterligare påföljd i form av straff behövs inte. Skyldigheten enligt 8 kap. 5 § för styrelseledamot och verkställande direktör att anmäla aktieinnehav i bolaget har förestavats framför allt av intresse för bolaget. Med hänsyn härtill och då underlåtenhet att iaktta bestämmelserna kan leda till skadeståndsskyldighet och att vederbörande förlorar sin befattning hos bolaget fordras ingen straffsanktion.

Underrättelse om att koncernförhållande inträtt skall lämnas enligt 8 kap. 7 §. Enligt samma paragraf skall dotterföretagets ledning meddela styrelsen för moderbolaget de upplysningar som behövs för koncernredovisningen. Nu iffågavarande bestämmelser behöver inte straffsanktioneras. För att säkra att löntagarrepresentanterna i företagens styrelser får tillfälle att effektivt delta i styrelsearbetet bör skyldigheten för styrelseordföranden att på begäran kalla till styrelsesammanträde straffsanktioneras. Detsamma gäller bestämmelserna om att styrelseledamot och styrelsesuppleant skall beredas tillfälle att delta i behandlingen av styrelseärende (8 kap. 8 § andra stycket andra punkten och 9 § första stycket andra och tredje punkterna).

Aktiebolagsutredningen tar upp frågan om straff för försummelse att iaktta vissa andra ordningsföreskrifter. Det gäller interna förhållanden, såsom underlåtenhet av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller annan att lämna revisorerna eller bolagsstämman handlingar eller tillgång till upplysningar. Utredningen menar att man som regel kan komma till rätta med sådana försummelser utan straffhot. Jag delar utredningens bedömning. Någon bestämmelse om straff för överträdelser av dessa ordningsföreskrifter upptas därför inte i departementsförslaget, bortsett från den straffbestämmelse som avser styrelsens skyldighet att hålla aktieboken tillgänglig på bolagsstämma.

Rätten att delta i och utöva rösträtt på bolagsstämman tillkommer i princip varje legitimerad aktieägare. Vad därmed förstås har utvecklats under 9 kap. 1 §. Aktiebolagsutredningen föreslår en bestämmelse om straff för den som röstar såsom bulvan för aktieägare och därigenom kringgår förbud enligt lagen eller bolagsordningen för aktieägaren att rösta. För egen del menar jag att de allmänna reglerna om klander av bolagsstämmans beslut är tillräcklig sanktion mot ett sådant förfarande. I fråga om förbud för utlänning att förvärva aktier i vissa svenska aktiebolag kan straffansvar inträda enligt lagen (1934: 239) om bulvanförhållande i fråga om aktier i vissa bolag.

Aktiebolagsutredningen föreslår att den som i väsentligt hänseende åsidosätter bestämmelserna om upprättande av årsredovisning och revisionsberättelse skall straffas. Utredningen anför att med de ökade krav som numera ställs på årsredovisningen, det inte kan anses tillrådligt att upphäva den straffsanktion som gäller f. n. Utredningen hänvisar vidare till att en samordning med reglerna om bestämmelserna om straff för försummad bokföringsskyldighet bör ske.

Bokföringslagen (1929: 117) innehåller ingen annan bestämmelse om påföljd för åsidosättande av bokföringsskyldighet än en hänvisning till brottsbalken och skattebrottslagen (1971: 69). Gäldenär, som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter honom åliggande bokföringsskyldighet på sådant sätt att ställningen och rörelsens gång inte kan i huvudsak bedömas med ledning av bokföringen, döms enligt 11 kap. 5 § brottsbalken för bokföringsbrott. Påföljden är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter. Åtal för bokföringsbrott får ske endast om gäldenären inom fem år från det brottet förövades försatts i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar.

Bokföringsbrott kan ingå som ett led i annan brottslig gärning. Vilseledande bokföring kan förekomma vid bedrägeri, förskingring, trolöshet mot huvudman eller oredlighet mot borgenärer. När det bedöms om sådant brott är grovt, skall enligt reglerna i brottsbalken särskilt beaktas bl. a. om gärningsmannen begagnat vilseledande bokföring. Oriktig bokföring kan förekomma också i samband med svindleri. Är bokföringen därvid endast ett medel för svindleriet, kan den tilltalade dömas för svindleri medelst vilseledande bokföring men inte för bokföringsbrott.

Den som åsidosätter bokföringsskyldighet eller räkenskapsskyldighet kan dömas enligt 10 § skattebrottslagen för försvårande av skattekontroll. Bestämmelsen riktar sig mot den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter bokföringsskyldighet eller sådan skyldighet att föra och bevara räkenskaper som föreskrivs för vissa uppgiftsskyldiga. För straffbarheten gäller att åsidosättandet skall allvarligt försvåra myndighetens kontrollverksamhet vid beräkning eller uppbörd av skatt eller avgift. Påföljden är böter eller fängelse i högst två år. Straffansvaret gäller inte beträffande ringa fall och inte heller om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

1971 års utredning om bokföringslagstiftningen anför (SOU 1973: 57 s. 262) att det nuvarande regelsystemet kan sägas ge en i princip tilltalande ordning för bestraffning av sådana brister i bokföring som går ut över enskilda intressen. Straffansvar aktualiseras sålunda när oriktigheter eller brister i bokföringen utlöser en skada för ett av lagen skyddat intresse. I fall av brister i bokföringen vid obestånd har den bokföringsskyldige som gäldenär åsidosatt sina borgenärers intresse. Vid bedrägeri, förskingring o. d. har en oriktig bokföring medverkat till skada för en kontrahent. Till detta kommer möjligheten att gripa in mot materiell förfalskning av räkenskapsmaterial. Utredningen föreslår därför att nuvarande ordning bibehålls. Förslaget till bokföringslag innehåller sålunda inte någon självständig straffbestämmelse. Remissinstanserna har i princip inte haft någon erinran i denna del.

Goda skäl kan åberopas för att bokföringslagstiftningen inte behöver uppta särskilda straffbestämmelser. En mera skärpt syn på årsredovis-

ningen och revisionsberättelsen kan dock motiveras med att dessa handlingar i motsats till bokföringen är offentliga. Men de skäl som tidigare åberopats för att inte särskilt straffsanktionera reglerna om stiftelseurkund liksom emissionsprospekt och andra offentliga handlingar kan åberopas även i fråga om årsredovisningen. Och brottsbalkens regler om förskingring, trolöshet mot huvudman, oredlighet mot borgenärer och vårdslöshet mot borgenärer erbjuder skydd mot att en oriktig årsredovisning och revisionsberättelse läggs till grund för utbetalning på aktier i strid mot lagen. Vidare kan erinras om återbetalningsskyldigheten i sistnämnda fall för aktieägare enligt 12 kap. 5 § samt att beviljad ansvarsfrihet enligt 15 kap. 5 § inte hindrar skadeståndstalan mot styrelseledamot, verkställande direktör eller revisor på grund av beslut eller åtgärd som redovisats ofullständigt eller oriktigt i årsredovisningen eller revisionsberättelsen. En kontroll av att bestämmelserna om årsredovisning följs görs av revisorerna. Slutligen innebär departementsförslaget (19 kap. 2 §) att registreringsmyndigheten skall ha rätt att meddela föreläggande vid vite att komplettera en ofullständig årsredovisning, exempelvis när lagens specificeringsbestämmelser inte iakttagits, och att utdöma sådant vite. Aktiebolagsutredningens förslag om en straffsanktionering av bestämmelserna om årsredovisning och revisionsberättelse har därför inte upptagits i departementsförslaget.

Enligt 10 kap. 13 § får revisor inte till aktieägare eller utomstående lämna upplysningar om sådana bolagets angelägenheter som han fått kännedom om vid fullgörande av sitt uppdrag, om det kan leda till förfång för bolaget. Motsvarande gäller enligt 10 kap. 14 § för granskare. Aktiebolagsutredningen upptar förfångsrekvisitet i en straffbestämmelse: straff drabbar den som i egenskap av revisor eller granskare utan att det är nödvändigt för fullgörande av uppdraget yppar vad han därvid fått kännedom om så att skada följer därav. Som RÅ emellertid påpekar är en sådan straffbestämmelse inte nödvändig med hänsyn till de andra sanktioner som kan ifrågakomma i sådant fall. I departementsförslaget har straffbestämmelsen därför utgått.

I gällande lag föreskrivs straff — dagsböter eller fängelse — för den som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet bryter mot låneförbudet i 12 kap. 7 §. Vidare föreskrivs straff — böter — för verkställande direktör eller styrelseledamot som uppsåtligen underlåter att i förteckning införa uppgift om lån och ansvarsförbindelser enligt 12 kap. 9 §. Motsvarande bestämmelser har upptagits i departementsförslaget. Att låneförbudet behöver straffsanktioneras sammanhänger bl. a. med att förbjudna lånetransaktioner utgör en form av skatteflykt.

Beträffande innebörden av den till låneförbudet knutna straffsanktionen vill jag nämna att fullbordat brott får anses föreligga, i lånefallet när utbetalning sker av otillåtet lån och i säkerhetsfallet när exempelvis borgensförklaringen avges. I doktrinen har ifrågasatts huruvida gällande straffbestämmelser innebär att brottet är perdurerande så att preskrip-

tionstid börjar löpa först då lånet återbetalas (se Rodhe, Förtäckt vinstutdelning och lån från aktiebolag, s. 42). Med anledning härav vill jag framhålla att det enligt min mening varken enligt gällande lag eller enligt departementsförslaget är fråga om perdurerande brott. Ansvar för överträdelse av låneförbudet kan ådömas den som beslutar om eller i kraft av sin ställning i bolaget verkställer en utbetalning eller beordrar en anställd att göra utbetalningen. Med hänsyn till att fängelse ingår i straffskalan blir brottsbalkens regler om medverkan analogt tillämpliga. Här måste emellertid uppmärksammas att brottsbeskrivningen är utformad så att s. k. concursus necessarius oftast föreligger. En överträdelse av låneförbudet fordrar nämligen två medverkande, en företrädare för bolaget samt gäldenären, men lagreglerna riktar sig endast mot den ene, företrädaren för bolaget. I allmänhet torde medverkansansvar vara uteslutet vid concursus necessarius, om den nödvändigt medverkande — i detta fall gäldenären — inte gjort mer än vad som fordras för att brottet skall komma till stånd. Sträcker sig hans medverkan därutöver kan dock straffansvar komma i fråga (se Beckman m. fl., Kommentar till brottsbalken, II, 3:e uppl. s. 596 och 598). Skulle gäldenären vara en person i organställning, t. ex. verkställande direktör, torde hans medverkan regelmässigt vara sådan att straffansvar inträder.

Sammanfattningsvis innebär departementsförslaget straff för den

1. som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt lagen föra aktiebok, aktiebrevsregister, förteckning som avses i 3 kap. 12 § eller hålla aktiebok tillgänglig

2. som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket och 8 kap. 8 § andra stycket andra punkten och 9 § första stycket

3. som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot låneförbudet (12 kap. 7 §) eller underlåter att föra och bevara låneförteckning (12 kap. 9 §)

4. som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot bestämmelserna om bundna och fria aktier i 17 kap. 3 § första stycket, 4 § första eller andra stycket, 7 § tredje stycket eller 9 § samma kapitel

5. som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 4 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 4 § andra stycket såvitt dessa lagrum rör förbehåll enligt 17 kap. 1 §.

I uttrycket föra aktiebok etc. innefattas självfallet upprättandet av sådan bok eller förteckning.

Straffet är böter eller fängelse i högst ett år. Preskriptionstiden blir därmed två år.

2 §

Aktiebolagsutredningen m. m. Enligt gällande lag kan allmän domstol på talan av allmän åklagare förelägga styrelseledamöterna och verkställande direktören vid vite att till registreringsmyndigheten sända in

redovisningshandlingar och revisionsberättelse. Denna vitesbestämmelse, som kommer till stor användning, behålls i utredningsförslaget men i förenklad form. Uppgifterna att förelägga och utdöma vite anförtros åt registreringsmyndigheten.

Förslaget innebär således att domstolsproceduren i vitesärendena bortfaller. Dessutom befrias polisen från arbetsuppgifter som inte har samband med den egentliga polisverksamheten. F. n. är gången i vitesärendena följande. Bolag som inte sänder in föreskrivna handlingar till registreringsmyndigheten erhåller av myndigheten en påminnelse om sin skyldighet. Inkommer ändå inte handlingarna, anmäls bolaget till allmän åklagare för vitesföreläggande. Åklagaren begär hos polismyndigheten utredning om orsaken till att bolaget inte sänt in handlingar till registreringsmyndigheten. Under denna utredning inträffar mestadels att bolaget fullgör sin skyldighet, varefter anmälan återkallas.

Patentverket har med anledning av en framställning från rikspolisstyrelsen om överflyttande på patentverket av vitesärendena avstyrkt att någon sådan överflyttning f. n. äger rum. Verket invänder att det normalt inte har uppgift om verkställande direktörs eller styrelseledamots bostadsadress. I åtskilliga fall skulle därför när adress är ofullständig eller felaktig, hänvändelse till lokal polismyndighet ändå behöva göras. En annan invändning är att verket inte har personalresurser för att kunna handlägga ärenden rörande vitesföreläggande.

Med anledning av patentverkets sistnämnda yttrande anför utredningen att man av erfarenhet vet att många bolag av någon anledning, kanske ofta av konkurrensskäl, finner det förenligt med sina intressen att dröja så länge som möjligt med att ge in redovisningshandlingarna. De utnyttjar därvid den respit som trögheten i nuvarande förfarande ger dem fram till dess åklagarens talan om vitesföreläggande blir aktuell. Övergången till automatisk databehandling av bevaknings- och påminnelserutinerna hos patentverket kan förväntas medföra större effektivitet. Utredningen i ärendena rörande vitesföreläggande kan i de flesta fall inte ställa sig mer komplicerad än att den likaväl kan utföras av registreringsmyndigheten. Utredningens förslag att föreläggande om vite skall riktas mot verkställande direktör eller om sådan inte finns mot styrelseledamot innebär att myndigheten har en klar och enkel regel att hålla sig till i frågan vem som skall föreläggas vite. Svårigheten att finna postadressen till den som skall delges kan undanröjas väsentligen om — såsom utredningen föreslår — bolagen skall vid anmälan av styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör och vice verkställande direktör uppge vederbörandes personnummer. Genom att domstolar, åklagare och polis befrias från hithörande uppgifter och en del dubbelarbete därmed undviks kan omläggningen totalt betyda en minskning av de statliga myndigheternas arbetsbörda.

Utredningen tar vidare upp frågan om påföljd för underlåtenhet att

göra vissa anmälningar för registrering. Liksom gällande lag innehåller utredningsförslaget föreskrifter om skyldighet i ett flertal fall att hos registreringsmyndigheten anmäla beslut eller andra förhållanden som är av sådan beskaffenhet att de bör offentliggöras. För att säkerställa efterlevnaden av dessa föreskrifter behövs särskilda tvångsmedel. Huruvida sanktionen bör vara straff — som f. n. — eller vite kan enligt utredningen diskuteras. Från preventiv synpunkt är de båda alternativen så till vida likställda att båda påföljderna kan förvandlas till fängelse. Emellertid får ett vitesföreläggande anses som ett effektivare tvångsmedel än bötesstraff. För en vitesregel talar också intresset att avlasta polisen ärenden som ligger utanför den egentliga polisverksamheten. Uppgiften att konstatera, att föreskriven anmälan inte kommit in till registreringsmyndigheten, kan enklast fullgöras av myndigheten själv och något behov av särskild polisutredning och åklagarprövning med åtföljande domstolsförfarande föreligger inte. Det straff som skulle kunna ifrågakomma spelar enligt utredningen knappast någon större roll vid sidan av de andra faktorer, som påverkar de anmälningsskyldiga. I regel är det ett intresse för bolaget och bolagsorganen att så snart som möjligt göra föreskriven registreringsanmälan. Erfarenheten visar att de fall då straffskyldighet aktualiseras på grund av försummelse att göra registreringsanmälan är utomordentligt sällsynta. Utredningen föreslår därför en gemensam vitesbestämmelse för underlåtenhet att göra anmälan för registrering samt för underlåtenhet att sända in redovisningshandlingar och revisionsberättelse.

Utredningen anser dock att anmälan om bolagets registrering inte bör framtvingas med vitesföreläggande, eftersom underlåtenhet att göra denna anmälan leder till att frågan om bolagets bildande förfaller. Även i fråga om försummad anmälan av annat slag gäller enligt utredningsförslaget i vissa fall att det beslut som avses med anmälan kan förfalla. Det gäller beslut om ökning eller nedsättning av aktiekapitalet, om fusion och om ändring av bolagsordningen beträffande förbehåll om bundna aktier.

Underlåtenhet att för registrering anmäla styrelseledamöterna eller verkställande direktör kan enligt utredningens förslag leda till domstolsbeslut om bolagets likvidation. Tvångslikvidation kan inträda även vid underlåtenhet att anmäla, att tillåtet förhållande mellan bundna och fria aktier inträtt. Att med de nu nämnda påföljderna kombinera tvångsmedel för fullgörande av anmälningsskyldigheten anser utredningen knappast vara rationellt.

I utredningens förslag har gjorts undantag från vitesbestämmelsen, när fråga är om anmälningsskyldighet vars åsidosättande kan medföra förfallopåföljd eller likvidation. I övrigt gäller bestämmelsen, dvs. beträffande anmälan för registrering av konvertering av aktie, avstämningsförbehåll, bemyndigande för styrelsen att öka aktiekapitalet, beslut

om fondemission, konvertering av skuldebrev till aktie, nedsättning av aktiekapitalet på grund av förbehåll i bolagsordningen, vem som utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör och suppleant samt firmatecknare, beslut om ändring av bolagsordningen, likvidationsbeslut, slutredovisning i likvidation, fortsatt likvidation, upphörande av likvidation samt beslut av bolagsstämma att fråga om intagande i bolagsordningen av förbehåll om bundna aktier skall förfalla. Härav följer, att förekomsten av annan särskild påföljd — t. ex. att ett beslut inte får verkställas före registreringen — inte utesluter vitesföreläggande.

Remissyttrandena. RÅ erinrar om att det av betänkandet framgår att över 5 000 ärenden om vitesföreläggande varje år remitteras till åklagare. Ärendena blir därefter föremål för polisutredning och i en del fall efter ytterligare prövning av åklagare hänskjutna till domstol. Detta handlingssätt är i hög grad orationellt och dyrbart. Avsevärda vinster uppkommer, om utredningsförslaget genomförs. En och samma myndighet kommer att handlägga ärendena. Handläggningen förenklas och förfarandet kommer att öka i snabbhet. Koncentrationen av beslutanderätten till en myndighet med speciell sakkunskap kommer att medföra ökad enhetlighet. För rättsväsendet medför förslaget lättnad i arbetsbördan och polis och åklagare befrias från arbetsuppgifter som inte har något samband med deras egentliga arbetsområde. RÅ tillstyrker därför utredningsförslaget i denna del. Även *överåklagaren i Stockholm, överåklagaren i Göteborg* och *advokatsamfundet* tillstyrker förslaget. *Länsåklagarmyndigheten i Uppsala län* anser däremot inte lämpligt att patentverket också skall få rätten att utdöma förelagt vite utan anser att den saken bör ankomma på domstol. *Svea hovrätt* har samma inställning. En möjlighet skulle dock enligt hovrätten vara att ändra den föreslagna instansordningen så att talan mot beslut varigenom registreringsmyndighet förelagt eller utdömt vite får föras hos kammarrätten i stället för, såsom utredningen föreslagit, hos patentverkets besvärsavdelning.

Patentverket hävdar att verket inte har några möjligheter att inom överskådlig tid kunna överta ett så omfattande arbete som förslaget förutsätter. Därtill kommer rättssäkerhetssynpunkten. Många av de skrivelser som avlåts till åklagarmyndighet kan återkallas sedan föreliggande missförstånd har klarats upp. Detta blir möjligt genom att bolagets representanter får tillfälle att förklara sig för polisen. Eftersom patentverket inte kan få denna möjlighet till personkontakt kan det befaras att ett rent skriftligt förfarande kommer att medföra onödiga svårigheter och irritationsmoment eller t. o. m. rättsförluster. Patentverket saknar vidare kännedom om vederbörande styrelseledamots postadress. Utredningen föreslår visserligen skyldighet för styrelseledamot och verkställande direktör att för registrering uppge sitt personnummer och menar att verket därmed genom att anlita de centrala personregister som förmodas vara i funktion vid tidpunkten för ikraftträdandet kan få reda

på styrelseledamotens postadress. Förfarandet kan i så fall fungera först i en avlägsen framtid eftersom f. n. för styrelseledamöterna i det stora antalet befintliga bolag saknas personnummer. En komplettering med sådana nummer för samtliga styrelseledamöterna i alla bolag kan med hänsyn till det stora antal det här rör sig om ske endast i mycket långsam takt och kräver ett avsevärt resurstillskott. Patentverket menar därför att det saknar möjligheter att nå styrelseledamöterna i de bolag som i dag registreras eller förut är registrerade.

Föredraganden. Som framgått av min redogörelse för departementsförslagets straffbestämmelser delar jag utredningens uppfattning att vite är den lämpligaste åtgärden för att trygga att redovisningshandlingar och revisionsberättelse sänds in till registreringsmyndigheten och att föreskrivna anmälningar görs hos myndigheten. Patentverkets invändningar mot utredningens förslag har därför enligt min mening inte sådan tyngd att man fördenskull bör avstå från att genomföra förslaget. Som fondbörsutredningen föreslagit bör vitesföreläggande också kunna användas om delårsrapport inte sänds in till registreringsmyndigheten.

Vitesföreläggandet bör riktas mot verkställande direktören, om sådan finns, med hänsyn till att han i praktiken ombesörjer sådana uppgifter för styrelsens räkning. Hela styrelsen bör emellertid vara ansvarig för att skyldigheten fullgörs. Av praktiska skäl bör föreläggandet därför kunna meddelas verkställande direktören eller vilken som helst av styrelseledamöterna. Om verkställande direktör inte finns, kan föreläggandet naturligtvis endast riktas mot styrelseledamot. Skulle det visa sig att den som fått föreläggande saknar möjlighet att utan annan styrelseledamots medverkan fullgöra skyldigheten, bör föreläggande kunna meddelas den sistnämnde. Det bör vara möjligt att meddela flera personer vitesföreläggande.

Uppenbarligen kan skyldigheten att sända in redovisningshandlingar, revisionsberättelse eller delårsrapport inte anses fullgjord, om de insända handlingarna är så bristfälliga att de över huvud taget inte kan rubriceras som resultaträkning etc. Men även om bristfälligheten inte är så grav att handlingen måste betraktas som en nullitet, är det av allmänna skäl motiverat att brister däri rättas till. Jag föreslår därför att registreringsmyndigheten skall kunna vid vite förelägga verkställande direktören eller styrelseledamot att avhjälpa brister.

Mitt förslag innebär inte att registreringsmyndigheten skall i detalj granska varje insänd redovisningshandling, revisionsberättelse eller delårsrapport för att kontrollera om lagens föreskrifter om vad handlingen skall innehålla iakttagits. En mer översiktlig granskning bör kunna underlättas om blanketter kommer till användning. Enligt min mening bör registreringsmyndigheten utfärda blanketter avsedda att bifogas redovisningshandlingar, revisionsberättelse och delårsrapport. Ingivande bolag bör vara skyldigt att på blanketten markera bl. a. om dess bundna

kapital uppgår till 1 milj. kr., om revisorn är kvalificerad, om lagerreserven specificerats etc. Bestämmelser om blanketter kan utfärdas av regeringen utan riksdagens medverkan. Framgår det av blanketten att lagen inte iakttagits, bör registreringsmyndigheten meddela föreläggande vid vite att avhjälpa bristen. Registreringsmyndighetens nu angivna granskning bör kompletteras med stickprovsundersökningar inriktade framför allt på bolag som inte har kvalificerad revisor.

Departementsförslaget innebär att registreringsmyndighetens förhandsgranskning av stiftelseurkund avskaffas och att förfarandet i många andra frågor förenklas. Höjningen av minimibeloppet för aktiekapitalet till 50 000 kr. beräknas leda till att antalet bolag minskar avsevärt. Härigenom frigörs resurser hos granskningsmyndigheten. Härtill kommer att det också torde vara möjligt att få rationaliseringsvinster genom förbättrad teknisk hantering av ärendena. Redan inom en nära framtid måste åtgärder vidtas för att förbereda och genomföra det nya systemet.

Som aktiebolagsutredningen föreslår bör vitesföreläggande inte ifrågakomma när i lagen föreskrivs att bolagsstämmans eller styrelsens beslut förfaller eller bolaget blir skyldigt att träda i likvidation om anmälan ej sker. De fall som avses är beslut om bildande av bolag (2 kap. 9 §), nyemission (4 kap. 10, 12, 14 och 15 §§), emission av skuldebrev (5 kap. 7—9 §§), nedsättning av aktiekapitalet (6 kap. 4, 7 §§), fusion (14 kap. 3, 5 och 8 §§) och intagande i bolagsordningen av förbehåll om bundna aktier (17 kap. 8 §). Vitesföreläggande kan inte heller användas för att framtvinga anmälan om vilka som utsetts till styrelseledamöter, verkställande direktör, suppleant eller firmatecknare (13 kap. 4 §) eller om förhållandet mellan bundna och fria aktier (17 kap. 5, 6 §§). Påföljden är här tvångslikvidation.

Talan mot registreringsmyndighetens beslut varigenom vite förelagts eller utdömts föres som tidigare nämnts hos kammarrätten genom besvär.

Ikraftträdande

Bestämmelser om ikraftträdande kommer att tas in i en särskild promulgationslag.

16 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande över förslaget till aktiebolagslag inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Dagmar Fischier

Bilaga 1
Aktiebolagsutredningens förslag till aktiebolagslag.

Förslag till

Aktiebolagslag

Härigenom förordnas som följer.

1 KAP.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag är tillämplig på alla aktiebolag i den mån ej annat särskilt föreskrives.

I aktiebolag svarar delägarna ej personligen för bolagets förpliktelser.

Aktiebolag skall ha ett i aktier fördelat aktiekapital. Aktiekapitalet skall uppgå till minst tjugotusen kronor. Aktierna skall vara minst tre och lyda på lika belopp.

2 § Om ett aktiebolag äger så många av aktierna i ett annat aktiebolag att det har mer än hälften av rösterna för samtliga aktier, är det förra bolaget moderbolag och det senare dotterbolag. Äger ett dotterbolag eller äger moderbolag och dotterbolag eller flera dotterbolag tillsammans så många aktier i ett annat bolag som nyss sagts, är även sistnämnda bolag dotterbolag till moderbolaget.

Har ett aktiebolag eljest på grund av aktieinnehav eller avtal ett bestämmande inflytande över ett annat aktiebolag och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet, är det förra bolaget moderbolag och det senare dotterbolag.

Moder- och dotterbolag utgör tillsammans en koncern.

2 KAP.

Aktiebolags bildande

3 § Vid bildande av aktiebolag skall stiftarna uppgöra och underskriva en dagtecknad stiftelseurkund. Den skall innehålla förslag till bolagsordning samt bestämmelser enligt 5 och 6 §§.

Stiftarna skall vara minst tre. Minst två av dem skall, om ej Konungen eller myndighet Konungen förordnar medger undantag, vara bosatta i Sverige. Med i Sverige bosatt person likställes svenska staten och svensk kommun, svenskt aktiebolag och ömsesidigt försäkringsbolag, svenskt handelsbolag, vari varje obegränsat ansvarig bolagsman är bosatt i Sverige, och svensk ekonomisk förening.

Den som är omyndig eller i konkurstillstånd kan ej vara stiftare.

4 § Bolagsordningen skall ange

1. bolagets firma;
2. den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte;

3. föremålet för bolagets verksamhet, angivet till sin art;
4. aktiekapitalet eller, om detta skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet ej får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet;
5. det belopp på vilket aktie skall lyda (nominella beloppet);
6. antalet eller lägsta och högsta antalet styrelseledamöter och revisorer samt styrelsesuppleanter, om sådana skall finnas, ävensom tiden för styrelseledamots och revisors uppdrag, varvid bestämmelserna i 49 och 86 §§ skall iakttagas;
7. sättet för bolagsstämmans sammankallande;
8. vilka ärenden som skall förekomma på ordinarie stämma; samt
9. vilken tid bolagets räkenskapsår skall omfatta.

5 § I stiftelseurkunden skall finnas uppgift om
1. det belopp som skall betalas för varje aktie;
2. tiden för aktiernas betalning; samt
3. sättet och tiden för kallelse till konstituerande stämma, om enligt 9 § kallelse skall ske.

6 § I stiftelseurkunden skall anges varje bestämmelse om
1. att aktie skall kunna tecknas med rätt eller plikt att mot aktien tillskjuta annan egendom än pengar (apportegendom) eller eljest med villkor;
2. att egendom skall övertagas av bolaget mot annat vederlag än aktier;
3. att bolaget skall ersätta annan kostnad för bolagets bildande än allmänna avgifter och sedvanliga arvoden för upprättande av stiftelsehandlingar och liknande arbete; eller
4. att någon eljest skall av bolaget erhålla särskild rättighet eller förmån.

Stiftelseurkunden skall innehålla redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömandet av värdet på egendom som tillskjutes eller övertages och av bestämmelse enligt första stycket i övrigt. Särskilt skall anges
1. namn och hemvist beträffande den som avses med bestämmelsen;
2. det värde till vilket tillskjuten eller övertagen egendom beräknas kunna upptagas i balansräkningen och antalet aktier eller annat vederlag som skall lämnas för egendomen; samt
3. högsta beräknade beloppet av sådan kostnad för bolagets bildande som angivits i bestämmelsen.

Om skriftligt avtal upprättats rörande bestämmelse som avses i denna paragraf, skall stiftelseurkunden innehålla avtalet eller avskrift därav eller hänvisning till avtalet med uppgift om den plats där det hålles tillgängligt för aktietecknarna. Muntligt avtal skall i sin helhet upptagas i stiftelseurkunden. Tillskjutes eller övertages rörelse, skall vad nu sagts om skriftligt avtal gälla även beträffande balans- och resultaträkningar för rörelsen under de sista två räkenskapsåren. I stiftelseurkunden skall upplysning ges om rörelsens resultat under tiden därefter. Om sådana räkningar ej uppgjorts för rörelsen, skall i stiftelseurkunden lämnas upplysning om rörelsens resultat under nämnda räkenskapsår.

Om föreskrifterna i denna paragraf ej iakttagits beträffande viss bestämmelse, är den utan verkan mot bolaget.

7 § Teckning av aktie skall ske på stiftelseurkunden eller på teckningslista som innehåller avskrift av stiftelseurkunden. Aktieteckning som gjorts på annat sätt kan ej göras gällande av bolaget, om aktietecknaren anmäler felet hos registreringsmyndigheten före bolagets registrering.

Om aktie tecknats med villkor, som icke överensstämmer med bestämmelserna i stiftelseurkunden, är aktieteckningen ogiltig. Har ogiltigheten ej anmälts hos registreringsmyndigheten före bolagets registrering, är dock aktietecknaren bunden fastän han ej kan åberopa villkoret.

Aktietecknare kan ej efter bolagets registrering som grund för aktieteckning ogiltighet åberopa att villkor i stiftelseurkunden icke uppfyllts.

8 § Stiftarna avgör om aktieteckning skall godtagas och hur många aktier som skall tilldelas tecknaren. Om stiftare angivit i stiftelseurkunden, att han tecknar visst antal aktier, skall minst detta antal tilldelas honom.

Om aktier ej tilldelats aktietecknare enligt aktieteckningen, skall stiftarna utan dröjsmål underrätta honom därom.

9 § Beslut om bolagets bildande fattas på konstituerande stämma.

Om alla aktier tecknas vid stämman och alla godtagna aktietecknare är ense, kan beslut om bolagets bildande fattas även om kallelse till stämman ej skett.

I annat fall än i andra stycket sägs skall stiftarna kalla aktietecknarna till konstituerande stämma enligt föreskrifterna i bolagsordningen om kallelse till bolagsstämma. Teckningslistorna och de handlingar som stiftelseurkunden hänvisar till skall genom stiftarnas försorg hållas tillgängliga för aktietecknarna under minst en vecka före stämman på plats som angivits i kallelsen.

På den konstituerande stämman skall stiftarna framlägga stiftelseurkunden i huvudskrift och de handlingar som avses i tredje stycket. Stiftarna skall vidare lämna uppgift om antalet aktier enligt godtagna teckningar, aktiernas fördelning mellan tecknarna och det belopp som inbetalats på aktierna, denna uppgift skall införas i protokollet.

10 § Om vid konstituerande stämma ej visas att teckning och tilldelning av aktier skett motsvarande aktiekapitalet eller minimikapitalet enligt stiftelseurkunden, är frågan om bolagets bildande förfallen.

Uppkommer på den konstituerande stämman fråga om ändring av bolagsordningen eller av bestämmelserna i stiftelseurkunden i övrigt, kan beslut om bolagets bildande ej fattas förrän frågan blivit avgjord. Ändring, som ej enligt 73 § tredje stycket angivits i kallelsen eller som avser höjning av aktiekapitalets eller maximikapitalets storlek, eller ändring av sådan bestämmelse i stiftelseurkunden, som avses i 5 eller 6 §, kan ej ske utan samtycke av samtliga stiftare och aktietecknare.

Om tecknare med flertalet avgivna röster och två tredjedelar av de vid stämman företrädda aktierna biträder beslut att bilda bolaget, är bolaget bildat. I annat fall är frågan om bolagets bildande förfallen.

När aktiebolaget är bildat, skall styrelse och revisorer väljas.

I övrigt skall i fråga om konstituerande stämma i tillämpliga delar gälla föreskrifterna om bolagsstämma i denna lag och bolagsordningen.

11 § Bolaget skall anmälas för registrering senast sex månader efter dagen för stiftelseurkundens undertecknande.

Genom registreringen blir bolagets aktiekapital fastställt till sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade aktier, efter avdrag för aktier som enligt 14 § förklarats förverkade och ej övertagits av annan. För att bolaget skall kunna registreras måste detta aktiekapital uppgå till det i bolagsordningen angivna aktiekapitalet eller minimikapitalet. Därjämte skall på aktier vara inbetalat så mycket att det uppgår till halva beloppet av det aktiekapital som registreras, dock minst tjugotusen kronor. Vid registreringen blir aktier, som förklarats förverkade och ej övertagits av annan, ogiltiga.

Om ej anmälan för bolagets registrering sker inom den i första stycket angivna tiden eller om registrering genom lagakraftägande beslut vägras, är frågan om bolagets bildande förfallen. Styrelseledamöterna ansvarar solidariskt för återbäring av skedd inbetalning på tecknade aktier jämte uppkommen avkastning med avdrag för kostnader på grund av åtgärd enligt 12 § första stycket andra punkten.

12 § Förrän aktiebolag registrerats, kan det ej förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter, ej heller söka, kära eller svara inför domstol eller annan myndighet. Styrelsen kan dock föra talan i mål rörande bolagsbildningen och eljest vidtaga åtgärd för erhållande av betalning för tecknad aktie.

Uppkommer förpliktelse genom åtgärd på bolagets vägnar före registreringen, svarar de som deltagit i åtgärden eller beslut därom solidariskt för förpliktelsen. När bolaget registrerats, övergår ansvaret på bolaget, såvida fråga är om förpliktelse som följer av stiftelseurkunden eller som tillkommit efter det bolaget bildats.

Har avtal för bolaget slutits före registreringen med medkontrahent som visste att bolaget ej var registrerat, kan denne såvida annat ej följer av avtalet frånträda detta, om anmälan för registrering icke gjorts inom den i 11 § stadgade tiden eller om registreringsmyndigheten vägrat registrering av bolaget. Visste medkontrahenten ej att bolaget var oregistrerat, kan han frånträda avtalet, innan bolaget registrerats.

3 KAP.

Inbetalning av aktiekapital

13 § Vad för aktie skall betalas får ej understiga aktiens nominella belopp. Om betalning innan styrelse valts föreskrives i 146 §.

Kvittning av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget får ske endast om kvittningsrätt föreligger enligt 33 § eller styrelsen medger kvittning. Medgivande får ej lämnas om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer.

Fordran på aktiebelopp kan ej av bolaget överlåtas eller pantsättas.

Överlåtes aktie för vilken full betalning ej erlagts, är förvärvaren, sedan han anmält sig för införing i aktieboken, jämte överlåtaren ansvarig för betalningen.

14 § Fullgöres betalning på aktie ej i rätt tid, kan styrelsen en månad efter anmaning förklara aktien förverkad för den betalningsskyldige. Anmaningen, som skall innehålla meddelande att aktien kan förklaras förverkad, sker genom avsändande av rekommenderat brev, om den betalningsskyldiges adress är angiven vid aktieteckningen eller införd i

aktieboken eller annars anmäld till bolaget, och i annat fall genom kungörelse i tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Underrättelse om anmaningen skall genast sändas till den som för aktien är införd såsom panthavare eller uppdragstagare i förteckning enligt 155 §.

Styrelsen kan innan förverkad aktie blivit ogiltig enligt 11 § andra stycket, 15 § andra stycket, 16 § eller 36 § tredje stycket låta annan övertaga förverkad aktie och betalningsansvaret för det tecknade beloppet.

Om aktie förklarats förverkad och ej övertagits av annan som erlagt full betalning, skall den, för vilken aktien förverkats, gentemot bolaget svara för en femtedel av full betalning för aktien.

15 § För aktie tecknad vid bolagets stiftande skall full betalning erläggas inom ett år från bolagets registrering. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla, hur många av de i det registrerade aktiekapitalet ingående aktierna som blivit till fullo betalda. Har ej sålunda anmälts att full betalning erlagts för aktier med sammanlagt nominellt belopp motsvarande det i bolagsordningen angivna aktiekapitalet eller minimikapitalet, skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget att inom viss tid inkomma med sådan anmälan. Efterkommes ej föreläggandet, skall registreringsmyndigheten göra anmälan till rätten för bolagets försättande i likvidation och underrätta bolaget därom.

Framgår av anmälan enligt första stycket, att full betalning erlagts för aktier med sammanlagt nominellt belopp uppgående till minimikapitalet men ej till det registrerade aktiekapitalet, skall registreringsmyndigheten efter bolagets hörande registrera att aktierkapitalet nedsatts med sammanlagda nominella beloppet av de ej betalda aktierna. Aktierna blir ogiltiga när nedsättningen registreras.

16 § För aktie som tecknats vid ökning av aktiekapitalet skall full betalning erläggas inom ett år efter registrering enligt 36 §. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som blivit till fullo betalda. Har ej sålunda anmälts att full betalning erlagts för alla dessa aktier, äger 15 § andra stycket motsvarande tillämpning varvid registeringsmyndigheten skall, om det fordras, registrera ändring av bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet.

4 KAP.

Aktier, aktiebrev m. m. och aktiebok

17 § Alla aktier har lika rätt i bolaget. Dock kan i bolagsordningen bestämmas att aktier av olika slag skall finnas eller kunna utges. Sådan bestämmelse skall ange olikheterna mellan aktieslagen, det antal aktier av olika slag som skall finnas eller kunna utges och, om aktierna ej skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, den företrädesrätt till nya aktier som tillkommer aktieägarna vid ökning av aktiekapitalet.

I bolagsordningen kan intagas förbehåll att aktie av visst slag skall i närmare angiven ordning omvandlas till aktie av annat slag. Omvandlingen skall utan dröjsmål anmälas för registrering och är verkställd när registrering sker.

18 § Aktie kan fritt överlåtas och förvärvas om ej annat följer av lag eller bolagsordningen. I bolagsordningen kan rätten därtill inskränkas endast genom förbehåll enligt 19, 20 eller 158 §.

19 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll att aktieägare eller anna skall vara berättigad att lösa aktie, som övergår till ny ägare. Förbehållet skall ange

1. den ordning, i vilken lösningsrätten tillkommer de lösningsberättigade inbördes;

2. den tid, ej överstigande två månader från anmälan hos styrelsen om akties övergång, inom vilken lösningsanspråk skall framställas hos bolaget; och

3. den tid inom vilken lösen skall erläggas, vilken tid ej får överstiga tre månader från anmälan hos styrelsen om aktiens övergång eller, om bolagsordningen ej anger lösenbeloppet eller sådan grund för dess bestämmande att det skäligen kan beräknas av den lösningsberättigade, en månad från den senare tidpunkt då beloppet blev bestämt.

Förvärvas flera aktier genom samma fång, kan om ej annat följer av förbehållet lösningsrätt icke utövas beträffande mindre antal aktier än fånget omfattar. Om tillämpningen av föreskrift i bolagsordningen rörande lösens belopp skulle vara uppenbart obillig, kan jämkning ske.

När anmälan gjorts om aktiens övergång skall styrelsen genast skriftligen meddela detta till varje lösningsberättigad vars postadress är införd i aktieboken eller eljest känd för bolaget.

Tvist om lösenbeloppet skall hänskjutas till avgörande av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän. Part kan klandra skiljedom genom att väcka talan vid domstol inom två månader från det beslutet delgavs honom. Bestämmelserna i detta stycke gäller om ej annat föreskrives i bolagsordningen.

Innan det visar sig att lösningsrätten ej begagnas, kan den till vilken aktie övergått icke utöva annan av aktien härflytande rätt gentemot bolaget än rätt till vinstutdelning och företrädesrätt till teckning av ny aktie vid ökning av aktiekapitalet. Rättigheter och skyldigheter på grund av sådan teckning övergår till den som begagnar sig av lösningsrätten.

20 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll att aktie ej kan förvärvas genom överlåtelse utan bolagets tillstånd. Sådant förbehåll gäller dock ej i fråga om förvärv på exekutiv auktion eller från konkursbo.

Det ankommer på styrelsen att besluta rörande tillstånd, om ej bolagsordningen bestämmer annat. Föreskrifter om förutsättningarna för tillstånd kan ges i bolagsordningen. Fråga om tillstånd skall avgöras snarast möjligt. Sökanden skall genast skriftligen underrättas om beslutet. Har sådan underrättelse ej avsänts inom två månader från det ansökan inkom till bolaget, anses tillstånd ha meddelats.

21 § Aktiebrev skall ställas till viss man och får utlämnas endast till aktieägare som är införd i aktieboken. Det får icke utges förrän bolaget eller, vid kapitalökning, denna registrerats samt full betalning erlagts för den eller de aktier som brevet lyder på.

Aktiebrev skall undertecknas av styrelsen eller enligt styrelsens fullmakt av bank. Namnteckning får återges genom tryckningen eller på annat liknande sätt. Brevet skall ange bolagets firma, ordningsnummer på den eller de aktier varå brevet lyder, akties nominella belopp och dagen för utfärdandet.

Kan när aktiebrev utges aktier av olika slag finnas enligt bolagsordningen, skall aktieslaget anges i brevet. Om bolagsordningen innehåller förbehåll enligt 17 § andra stycket, 19, 20, 25 eller 47 §, skall tydlig uppgift därom intagas i brev på aktie som avses med förbehållet. Uppgiften kan ges i förkortad form. Förkortningsformer fastställes av Konungen.

När utbetalning göres vid inlösning av aktie eller minskning av dess nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar, skall aktiebrevet förses med påskrift om utbetalningen. Påskrift skall även göras så snart det kan ske när utan återbetalning aktie indragits eller nominella beloppet minskats.

Aktiebrev, som i samband med dödning eller vid utbyte utges i stället för annat, skall innehålla uppgift därom samt vid utbyte uppgift om dag när det äldre aktiebrevet utfärdades. Efter utbyte skall det äldre aktiebrevet makuleras i betryggande ordning och tillsammans med handlingar som hör till brevet förvaras av bolaget i huvudskrift eller fotografisk eller därmed jämförlig återgivning i minst tio år. Till aktiebrev hörande kupongark behöver dock ej förvaras, om vinstutdelning efter utbytet ej skall ske mot kupong.

22 § Innan aktiebrev utfärdas kan utges till viss man ställt bevis om rätt till en eller flera aktier, som skall innehålla förbehåll att aktiebrev utlämnas endast mot återställande av beviset (interimsbevis). På detta skall på begäran antecknas de betalningar som gjorts för aktien. Om undertecknandet och om de uppgifter beviset vid utfärdandet skall innehålla gäller bestämmelserna i 21 § andra, tredje och fjärde styckena. I övrigt gäller bestämmelserna i denna lag om aktiebrev i tillämpliga delar interimsbevis.

Emissionsbevis som avses i 31 § skall undertecknas på sätt i 21 § andra stycket sägs.

23 § Överlåtes eller pantsättes aktiebrev eller emissionsbevis ställt till viss man, äger vad i 13, 14 och 22 §§ lagen (1936: 81) om skuldebrev föreskrives rörande skuldebrev till viss man eller order motsvarande tillämpning. Härvid är den som innehar aktiebrev och enligt bolagets påskrift däråt är införd såsom ägare i aktieboken likställd med den som enligt 13 § andra stycket nämnda lag förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande.

Överlåtes eller pantsättes emissionsbevis som ej är ställt till viss man. äger bestämmelserna i 13, 14 och 22 §§ lagen om skuldebrev rörande skuldebrev till innehavaren motsvarande tillämpning.

Om utdelningskuponger föreskrives i 24 och 25 §§ lagen om skuldebrev.

24 § Över bolagets samtliga aktier och aktieägare skall styrelsen föra förteckning (aktiebok). Den skall upprättas omedelbart efter bolagets bildande. Aktierna upptages i nummerföljd med uppgift om aktietecknarna. Aktieägarnas postadress och yrke eller titel skall anges. Finns aktier av olika slag, skall av aktieboken framgå till vilket slag varje aktie hör.

Aktiebok kan bestå av betryggande lösblads- eller kortsystem.

När någon företer utfärdat aktiebrev och enligt bestämmelserna i 23 § eller på annat sätt styrker sitt förvärv eller när aktieägare eller an-

nan behörig person anmäler annan förändring i förhållande som upptagits i aktieboken, skall införing av aktieägaren eller anteckning om förändringen genast ske med angivande av dagen för införingen eller anteckningen, såvida den ej framgår av annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 19 § tillkommer aktieägare eller annan eller om tillstånd enligt 20 § till förvärv kräves, får införing dock ej ske, förrän det visat sig att lösningsrätten icke begagnas eller förrän tillståndet givits.

Är sista överlåtelsen på aktiebrev tecknad in blanco, skall namnet sättas ut i överlåtelsen innan införing sker. Företett aktiebrev skall förses med påskrift om införingen och dagen därför.

Om införande i vissa fall av nyttjande- eller avkomsträttshavare i aktieboken föreskrives i 147 §.

25 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll att den som på fastställd avstämningsdag är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 155 § skall anses behörig att mottaga utdelning, emissionsbevis och, vid fondemission, brev på ny aktie som tillkommer aktieägare. Om förbehållet införes genom ändring av bolagsordningen, skall styrelsen fastställa och vid anmälan för registrering av bolagsstämmans beslut för registrering anmäla dag från vilken förbehållet skall tillämpas.

Bolag i vars bolagsordning finns sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) kallas i denna lag avstämningsbolag.

Om uppgifter som för avstämningsbolag fullgöres av Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag (värdepapperscentralen) föreskrives i 153 §.

I avstämningsbolag får aktiebrev på uppdrag av bolaget på dess vägnar undertecknas av värdepapperscentralen, varvid firmatecknarens namnteckning får återges genom tryckning eller på annat liknande sätt. Brevet skall i stället för akties ordningsnummer ange brevets ordningsnummer och det antal aktier brevet avser. På begäran av aktieägare eller förvaltare som avses i 154 § skall aktiebrev delas upp, läggas samman eller på annat sätt bytas ut. När aktiebrev företes för införing av ny ägare i aktieboken, får värdepapperscentralen byta ut brevet mot ett eller flera nya brev. Var det äldre brevet överlåtet in blanco, behöver ej förvärvarens namn sättas ut i överlåtelsen. I aktiebrev som utfärdas vid utbyte behöver ej tagas in uppgift om utbytet eller om dag när det äldre brevet utfärdades. Ej heller behöver aktiebrev, som utfärdas i samband med att aktieägaren införes i aktieboken, förses med uppgift om införingen.

Bestämmelserna i fjärde stycket gäller i tillämpliga delar emissionsbevis. De behöver dock ej ange ordningsnummer.

26 § I avstämningsbolag införes, om ej annat följer av 154 §, aktieägarna i aktieboken med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. För varje ägare anges det antal aktier han äger av olika slag. Istället för aktienummer anges aktiebrevs ordningsnummer. I fråga om förvaltare som avses i 154 § antecknas samma uppgifter. Aktieboken föres med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

Har avstämningsförbehållet införts genom ändring av bolagsordningen och har aktiebrev som dessförinnan utfärdats ej inlämnats för utbyte mot nytt brev, får uppgifter om aktien i tidigare aktiebok föras över till aktiebok enligt första stycket. Därvid skall anges att aktiebrevet ej av-

lämnats. Sker ej överföring utgör den äldre aktieboken alltjämt aktiebok i fråga om aktien.

Utöver aktiebok skall i avstämningsbolag föras aktiebrevsregister. Registret upptar i löpande nummerföljd de aktiebrev som utfärdas med uppgift om dagen för utfärdandet, antalet aktier och aktieslag samt ägares eller, i fall som avses i 154 §, förvaltares identifieringsnummer i aktieboken. När nytt aktiebrev utfärdas i stället för äldre, göres i registret hänvisning till det äldre brevets ordningsnummer. För sistnämnda brev antecknas att det makulerats.

Om införande av förvaltare i stället för aktieägare och om särskild förteckning över uppdragstagare och panthavare föreskrives i 154 och 155 §§.

I avstämningsbolag skall uppgift som avförts ur aktiebok, aktiebrevsregister eller förteckning enligt 155 § bevaras i minst tio år. Aktiebok, som sådant bolag tidigare fört, skall bevaras i minst tio år efter det att uppgifter beträffande bolagets samtliga aktier införts i aktieboken enligt denna paragraf.

27 § I bolag som ej är avstämningsbolag skall aktieboken hållas tillgänglig för envar hos bolaget. I avstämningsbolag skall utskrift av aktieboken hållas tillgänglig hos bolaget och värdepapperscentralen. Utskriften får ej vara äldre än sex månader. Envar har rätt att i avstämningsbolag mot ersättning för kostnaderna få utskrift av aktieboken eller del av den. Utskrift enligt detta stycke får ej innehålla uppgift om aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktieboken eller, i avstämningsbolag, utskrift av hela aktieboken avseende förhållandena tio dagar före bolagsstämma, skall hållas tillgänglig för aktieägarna vid stämman.

I utskrift upptages aktieägarna och de förvaltare som avses i 154 § i alfabetisk ordning. Aktiebrevs nummer behöver ej anges.

28 § Den till vilken aktie övergått äger ej, innan han införts i aktieboken eller hos bolaget anmält och styrkt sitt förvärv, utöva aktieägares rätt i bolaget. Detta gäller dock icke sådan ur aktie uppkommen rätt som utövas mot företeende eller avlämnande av aktiebrev, kupong eller annat särskilt bevis som utges av bolaget.

Ägare till aktie, för vilken aktiebrev utfärdats innan bolaget blivit avstämningsbolag, kan icke såvitt avser därefter beslutad utdelning eller kapitalökning erhålla utdelning, emissionsbevis eller, vid fondemission, brev på ny aktie förrän han avlämnat aktiebrevet för utbyte mot nytt sådant och införing i aktieboken gjorts enligt 26 eller 154 §. Innan detta skett är 155 § ej tillämplig.

Om aktie ägs av flera, kan de endast genom gemensam företrädare utöva aktieägares rätt i bolaget.

5 KAP.

Ökning av aktiekapitalet

29 § Ökning av aktiekapitalet genom att aktier tecknas mot betalning (nyteckning) eller genom att aktier utges eller aktiernas nominella belopp höjes utan ny betalning (fondemission) beslutas av bolagsstämma om ej annat sägs i denna lag. Sådant beslut får ej fattas förrän

bolaget blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras, skall beslut därom först fattas.

Förslag till ökningsbeslut skall hållas tillgängligt för och sändas till aktieägare enligt 73 § fjärde stycket samt framläggas på stämman. Detsamma gäller, om ej åresredovisningen skall behandlas på stämman, beträffande följande handlingar

1. avskrift av den senaste årsredovisningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt avskrift av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser;

2. en av styrelsen undertecknad redogörelse, såvida det ej på grund av särskilda omständigheter finnes lända till förfång för bolaget, för händelser av väsentlig betydelse för dess ställning, vilka inträffat efter årsredovisningens avgivande; samt

3. ett av revisorerna avgivet yttrande över redogörelsen.

Kallelse till bolagsstämman skall innehålla uppgift beträffande den företrädesrätt till nya aktier som enligt förslaget tillkommer aktieägarna eller andra och upplysning vad aktieägare skall iakttaga om han vill begagna sin företrädesrätt samt, om avvikelse från aktieägares företrädesrätt enligt 30 § föreslås, skälen till avvikelsen.

30 § Vid ökning av aktiekapitalet har bolagets aktieägare företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger.

Finns aktier av olika slag, som ej medför lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, gäller vad i bolagsordningen föreskrives om deras inbördes företrädesrätt.

Vid ökning av aktiekapitalet genom nyteckning kan avvikelse från vad i första stycket sägs om aktieägarnas företrädesrätt beslutas av bolagsstämma. Beslutet är giltigt endast om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna.

31 § Aktieägare är berättigad att för varje aktie utfå särskilt emissionsbevis (teckningsrättsbevis, vid fondemission delbevis) angivande hur många dylika bevis som skall avlämnas vid teckning eller erhållande av ny aktie vid fondemission.

I bolag som ej är avstämningsbolag skall, när emissionsbevis utlämnas eller, om sådana ej användes, när teckning sker eller aktiebrev vid fondemisson utlämnas, det aktiebrev, varå företrädesrätten grundas, förses med påskrift att denna begagnats.

I avstämningsbolag skall emissionsbevis och, vid fondemission, brev på ny aktie som tillkommer aktieägaren genast i rekommenderat brev eller på annat betryggande sätt översändas till den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 155 §. Var han vid mottagandet ej berättigad, skall bolaget likväl anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock ej om bolaget hade kännedom om att handlingen kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttagas och ej heller om mottagaren var i konkurs eller omyndig.

32 § Beslut om aktiekapitalets ökning genom nyteckning skall ange

1. det belopp, varmed aktiekapitalet skall kunna ökas, eller det minsta och högsta beloppet för ökningen;

2. det aktieslag vartill de nya aktierna skall höra, om aktier av olika slag finns eller kan utges;

3. den företrädesrätt att teckna aktier som tillkommer aktieägarna eller vem som eljest äger teckna aktier;

4. den tid inom vilken aktieteckning, när minsta belopp för ökningen fastställts, kan ske samt den tid, ej understigande två veckor från utfärdandet av kungörelse enligt tredje stycket eller i avstämningsbolag från avstämningsdagen, inom vilken aktieägare kan begagna företrädesrätt till teckning;

5. tiden för aktiernas betalning samt den beräkningsgrund, efter vilken vid överteckning de aktier som icke tecknats med företrädesrätt skall fördelas, om ej föreskrift meddelas att fördelningen skall bestämmas av styrelsen; samt

6. nominella beloppet och det belopp som skall inbetalas för aktie.

Om förbehåll enligt 17 § andra stycket 19, 20, 47 eller 158 § skall gälla beträffande de nya aktierna, skall erinran därom intagas i ökningsbeslutet. I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet, om aktieägare skall ha företrädesrätt till de nya aktierna enligt 30 § första eller andra stycket. Avstämningsdagen får ej sättas tidigare än tre veckor från det kungörelse i tidningarna skett enligt tredje stycket.

Ökningsbeslutet skall genast kungöras genom införande i allmänna tidningarna och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. I bolag som ej är avstämningsbolag skall ökningsbeslutet även genast tillsändas aktieägare, vars postadress är införd i aktieboken eller annars anmäld till bolaget och som ej enligt ökningsbeslutet är utesluten från teckningsrätt.

De nya aktierna medför rätt till utdelning och annan rätt i bolaget från dagen för registrering av ökningen. I ökningsbeslutet kan dock anges senare dag, högst ett år efter registreringen, när sådan rätt inträder.

33 § Skall någon kunna teckna aktier mot tillskjutande av annan egendom än pengar eller med kvittningsrätt eller annars med villkor, skall bestämmelse därom upptagas i ökningsbeslutet. Föreskrifterna i 6 § äger motsvarande tillämpning. Redogörelse enligt 6 § andra stycket skall undertecknas av styrelsen. Över redogörelsen skall revisorerna avge yttrande. Redogörelsen, yttrandet och de avtal som upprättats rörande bestämmelsen skall hållas tillgängliga för och sändas till aktieägare enligt 73 § fjärde stycket samt framläggas på stämman.

34 § Teckning av nya aktier skall ske på teckningslista, som innehåller bolagsstämmans beslut om aktiekapitalets ökning. Avskrift av bolagsordningen samt av de enligt 29 § andra stycket och 33 § framlagda handlingarna skall vara fogade vid listan eller hållas tillgängliga för aktietecknare på plats som anges i listan.

Om alla aktierna av de därtill berättigade tecknas vid den stämma där ökningsbeslutet fattas, kan teckningen ske i stämmans protokoll. Detta gäller dock icke avstämningsbolag.

35 § Om teckning skett utan att bestämmelserna i 34 § iakttagits eller om aktie tecknats med villkor, äger bestämmelserna i 7 § motsvarande tillämpning.

36 § Om för ökningen bestämts ett minsta belopp och detta ej tecknats inom teckningstiden, är ökningsbeslutet förfallet. Detsamma gäller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktie-

kapitalet ökas. Vad på de tecknade aktierna betalats, skall i sådant fall genast återbetalas.

Aktiekapitalets ökning skall, om ökningsbeslutet ej enligt första stycket förfallit, anmälas för registrering, varvid ökningen genom registreringen blir fastställd till sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade nya aktier efter avdrag för aktier som förklarats förverkade och ej övertagits av annan. Dock får registrering endast ske om på nya aktier inbetalats så mycket att det uppgår till halva beloppet av den ökning som registreras samt denna ökning motsvarar det i första stycket angivna beloppet, när sådant är bestämt. För registrering fordras även att full betalning enligt registret erlagts för alla de i det förut registrerade aktiekapitalet ingående aktierna. Om anmälan för registrering enligt detta stycke ej ingivits inom ett år från ökningsbeslutet eller om registrering genom lagakraftägande beslut vägrats, gäller vad i första stycket sägs.

Aktiekapitalet är ökat när registrering skett. Aktier som förklaras förverkade och ej övertagits av annan blir därmed ogiltiga.

37 § Styrelsen kan besluta om aktiekapitalets ökning genom nyteckning under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Rörande styrelsens ökningsbeslut, yttrande av revisorerna samt kungörelse och meddelanden till aktieägarna gäller föreskrifterna i 32 och 33 §§.

Teckningslista skall innehålla styrelsens beslut. I övrigt gäller föreskrifterna i 31 §, 34 § första stycket och 35 §.

Med avseende på bolagsstämmans beslut om godkännande och beträffande anmälan för registrering gäller 29, 30, 33 och 36 §§ i tillämpliga delar.

Innan ökningsbeslutet godkänts av stämman får anmälan för registrering ej göras. Om sådan anmälan ej ingivits senast ett år från styrelsens ökningsbeslut, gäller vad i 36 § första stycket sägs.

38 § Bolagsstämman kan bemyndiga styrelsen att låta genom nyteckning öka aktiekapitalet med högst hälften av dess belopp vid tiden för bemyndigandet i den mån det kan ske utan ändring av bolagsordningen. Beslutet är giltigt endast om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna. Om aktier skall kunna tecknas mot tillskott av annan egendom än pengar eller eljest med villkor eller om avvikelse enligt 30 § tredje stycket skall kunna göras från aktieägarnas företrädesrätt, skall detta anges i bolagsstämmans beslut. I sådant fall är beslutet giltigt endast om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och mer än nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna. Bolagsstämmans beslut skall innehålla bestämmelse om den tid, högst fem år från bolagsstämmans beslut, inom vilken styrelsens beslut skall fattas. Bestämmelserna i 29 § andra stycket utom beträffande förslag till bolagsstämmobeslut äger tillämpning.

Bolagsstämmans beslut skall genast anmälas för registrering. Innan registrering skett kan styrelsen ej fatta beslut om kapitalökning.

Rörande styrelsens ökningsbeslut, yttrande av revisorerna samt kungörelse och meddelande till aktieägare gäller föreskrifterna i 32 och 33 §§. Teckningslista skall innehålla bolagsstämmans och styrelsens beslut. I övrigt äger 31 §, 34 § första stycket samt 35 och 36 §§ tillämpning.

39 § Fondemission kan ske genom överföring till aktiekapitalet av belopp som kan utdelas enligt 110 § samt av uppskrivningsfond och reservfond eller genom uppskrivning av anläggningstillgångs värde enligt 100 § fjärde stycket.

Beslut om fondemission skall ange det belopp varmed aktiekapitalet ökas samt de nya aktiernas aktieslag eller det belopp vartill aktiernas nominella belopp höjes. I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet och föreskrifterna i 32 § andra och tredje styckena om tiden för avstämningen och kungörelse av beslutet äga tillämpning, dock får avstämning ej ske innan ökningsbeslutet registrerats.

Ökningsbeslutet skall utan dröjsmål anmälas för registrering och får ej verkställas före registreringen. Aktiekapitalet är ökat när registrering sker. Bestämmelserna i 32 § fjärde stycket äger tillämpning.

40 § Har vid fondemission behörigt anspråk på ny aktie ej framställts inom fem år från registreringen av ökningsbeslutet, skall den berättigade anmanas att vid äventyr av aktiens förlust taga ut aktien. Anmaningen skall sändas till den berättigade, om hans namn och adress är kända för bolaget, samt kungöres i allmänna tidningarna och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Inkommer ej anmälan inom ett år från anmaningen, skall den nya aktien säljas genom fondkommissionär för den berättigades räkning. Denne har därefter endast rätt att mot företeende av aktiebrev eller avlämnande av delbevis utfå det vid försäljningen influtna beloppet med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Belopp som ej lyfts inom fyra år från försäljningen tillfaller bolaget.

6 KAP.

Konvertibla skuldebrev och vinstandelsbevis

41 § Bolagsstämman kan besluta om upptagande av lån mot obligationer eller andra skuldebrev med rätt för långivaren att helt eller delvis utbyta dem mot aktier i bolaget (konvertibla skuldebrev). Lånets storlek och utbytesvillkoren skall bestämmas så att skuldebreven kan utbytas utan att bolagsordningen ändras och utan att aktiekapitalet ökas med mer än hälften av dess belopp vid tiden för registrering av bolagsstämmans beslut.

Bolagsstämmans beslut skall ange lånets storlek eller högsta belopp, tid och villkor för utbytet och den rätt som skall tillkomma skuldebrevens ägare för den händelse aktiekapitalet före utbytet ökas eller nedsättes eller nya konvertibla skuldebrev utges eller bolaget upplöses eller upphör genom fusion. Även övriga lånevillkor skall, i den mån de ej överlämnas till styrelsens bestämmande, anges i beslutet.

I fråga om förslag till upptagande av lånet och i övrigt äger föreskrifterna i 29—31 §§, 32 § första stycket 1.—5. samt andra, tredje och fjärde styckena motsvarande tillämpning, varvid aktieägarnas företrädesrätt att teckna andel i lånet gäller såsom vid teckning av de aktier mot vilka skuldebreven kan utbytas.

Bolagsstämman kan överlämna åt styrelsen att besluta angående skuldebrevens emissionskurs, räntefoten, tiden för teckning, tiden inom vilken aktieägare kan begagna sin företrädesrätt, tiden för betalning av tecknat belopp samt avstämningsdagen. I sådant fall skall föreskrifterna

i 32 § tredje stycket om kungörelse och utsändande av bolagsstämmans beslut gälla även styrelsens beslut, dock kan med kungörelsen och beslutens avsändande till aktieägare anstå högst sex månader från bolagsstämmans beslut. Teckning får i fall som avses i detta stycke ej ske senare än ett år från bolagsstämmans beslut.

Villkoren för utbytet får ej bestämmas så att vad som betalas för skuldebreven understiger det nominella beloppet på aktie mot vilken skuldebrev skall kunna utbytas, såvida ej skillnaden täckes genom inbetalning vid utbytet.

42 § När teckningen avslutats skall bolaget genast för registrering anmäla bolagsstämmans beslut och det nominella belopp av lånet som tecknats.

När tiden för utbyte utgått skall genast för registrering anmälas hur många aktier som utgitvivits i utbyte mot skuldebrev. Om utbytestiden är längre än ett år skall anmälan göras senast en månad efter utgången av räkenskapsår under vilket utbyte skett. Genom registreringen är aktiekapitalet ökat med sammanlagda nominella beloppet av de anmälda aktierna.

43 § Bolagsstämman kan besluta om upptagande av lån mot obligationer eller andra skuldebrev med rätt till ränta, vars storlek är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägare i bolaget eller av bolagets vinst (vinstandelsbevis). Stämman kan även bemyndiga styrelsen att upptaga sådant lån intill visst belopp. Bolagsstämmans beslut är giltigt endast om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna. Om aktieslag med olika rätt till bolagets tillgångar och vinst finns, fodras samtycke av ägare till två tredjedelar av de på stämman företrädda aktierna av varje slag.

7 KAP.

Nedsättning av aktiekapitalet

44 § Beslut om nedsättning av aktiekapitalet i annat fall än i 15 § andra stycket, 16 § och 47 § sägs fattas av bolagsstämma. Sådant beslut får ej fattas förrän bolaget blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras skall beslut därom först fattas.

Föreskrifterna i 29 § andra stycket om förslag till bolagsstämmans beslut och andra handlingar äger motsvarande tillämpning. Beslutet är giltigt endast om det fattas med den pluralitet som föreskrives rörande ändring av bolagsordningen i 78 § första stycket eller, om genom beslutet rättsförhållandet mellan aktierna rubbas, i 79 § första eller tredje styycket. Dock fordras alltid samtycke av ägare till aktier som skall indragas utan återbetalning eller sammanläggas. Beslutet skall ange det belopp varmed aktiekapitalet skall nedsättas (nedsättningsbeloppet) samt innehålla bestämmelse att detta belopp skall användas till ett eller flera av följande ändamål

1. avsättning till reservfond eller omedelbar täckning av förlust enligt fastställd balansräkning som ej kan täckas av fritt eget kapital;
2. återbetalning till aktieägarna;
3. minskning av aktieägarnas insatsskyldighet; och

4. avsättning till fond att användas enligt beslut av bolagsstämman.

Bestämmelse enligt andra stycket 2., 3. eller 4. kan meddelas endast efter förslag eller godkännande av styrelsen och får ej avse större belopp än att efter nedsättningen full täckning finns för det nedsatta aktiekapitalet och övrigt bundet eget kapital. Beräkning därav sker enligt balansräkning för nästföregående räkenskapsår, om denna fastställes vid stämman, och eljest på grundval av de handlingar som anges i 29 § andra stycket 1.—3.

Bolagsstämmans beslut skall vidare ange huruvida nedsättningen skall genomföras genom inlösen eller sammanläggning av aktier, genom indragning av aktier utan återbetalning eller genom minskning av aktiernas nominella belopp med eller utan återbetalning. Om i samband med nedsättningen medel skall utskiftas med högre belopp än nedsättningsbeloppet, skall även detta högre belopp anges i beslutet.

Nedsättningsbeslutet skall anmälas för registrering. Om det ej skett inom fyra månader från beslutet eller om registrering genom lagakraftägande beslut vägrats, är nedsättningsbeslutet förfallet. Detsamma gäller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet nedsättes.

45 § Skall nedsättningsbeloppet användas enligt 44 § andra stycket 1., är aktiekapitalet nedsatt när beslutet registrerats. Innan tre år förflutit från registreringen får vinstutdelning endast beslutas om rätten ger tillstånd därtill eller om aktiekapitalet ökats med minst nedsättningsbeloppet. I fråga om handläggningen av ansökan om rättens tillstånd gäller 46 § andra stycket i tillämpliga delar.

46 § Skall nedsättningsbeloppet helt eller delvis användas enligt 44 § andra stycket 2., 3. eller 4., får nedsättningsbeslutet ej verkställas utan rättens tillstånd.

Rättens tillstånd skall sökas senast två månader efter det nedsättningsbeslutet registrerats. Vid ansökningen skall vara fogade bevis att nedsättningsbeslutet registrerats och förteckning över bolagets kända borgenärer med angivande av postadress. Rätten skall kalla bolagets borgenärer, såväl kända som okända, med föreläggande för den som vill bestrida ansökningen att senast viss dag skriftligen hos rätten anmäla detta vid äventyr att han eljest anses ha medgivit ansökningen. Kallelsen skall anslås i rättens kansli tre månader före inställelsedagen samt kungöras genom rättens försorg i allmänna tidningarna två gånger, första gången två månader och andra gången sist en månad före inställelsedagen. Utmätningsmannen i orten och alla kända borgenärer skall genom rättens försorg särskilt underrättas. Bestrides ej ansökningen eller styrkes inför rätten, att de borgenärer som hos rätten bestritt ansökningen blivit till fullo förnöjda för sina fordringar eller att säkerhet, som av rätten godkännes, ställts för deras fordringar, skall ansökningen bifallas. Undantag i visst fall från bestämmelserna i detta stycke, såvitt angår den rätt som tillkommer innehavare av pensionsfordran, gäller enligt 23 § andra stycket lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Rätten skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökan som gjorts inom föreskriven tid och om beslut som meddelats med anledning av ansökningen.

Rättens tillstånd till nedsättningens verkställande skall senast två må-

nader sedan det vunnit laga kraft av bolaget anmälas för registrering. När registrering skett anses aktiekapitalet nedsatt.

Har ej ansökan om rättens tillstånd gjorts inom den i andra stycket angivna tiden eller har rätten genom lagakraftvunnet beslut avslagit ansökan, skall registreringsmyndigheten förklara nedsättningsbeslutet förfallet. Detsamma gäller om bolaget ej gjort anmälan för registrering som sägs i fjärde stycket. I fall som avses i detta stycke är beslut om sådan bolagsordningsändring, som förutsätter att aktiekapitalet nedsättes, förfallet.

47 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll att aktiekapitalet kan nedsättas genom inlösen av aktier, dock ej under minimikapitalet. Förbehållet skall ange ordningen för inlösningen och inlösningsbeloppet eller grunderna för dess beräkning. Om förbehållet införes genom ändring av bolagsordningen, får det endast avse aktier som kan tecknas eller utges först efter det att ändringen registrerats.

Nedsättning får ej ske så att full täckning ej finns för det nedsatta aktiekapitalet och övrigt bundet eget kapital. Beräkning därav skall ske på grundval av fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår.

När enligt förbehållet blivit bestämt att vissa aktier skall inlösas, skall genast anmälas för registrering att aktiekapitalet nedsättes med dessa aktiers sammanlagda nominella belopp. När registrering skett är aktiekapitalet nedsatt.

8 KAP.

Egna aktier

48 § Aktiebolag får ej mot vederlag förvärva eller såsom pant mottaga egen aktie eller aktie i bolagets moderbolag. Avtal i strid mot detta förbud är ogiltigt.

Vad i första stycket sägs utgör ej hinder för aktiebolag att vid övertagande genom fusion eller på annat sätt av affärsrörelse förvärva däri ingående aktie eller att på auktion inropa för bolagets fordran utmätt aktie. Förvärvad aktie skall, om den ej indragits genom nedsättning av aktiekapitalet, avyttras så snart det kan ske utan förlust och beträffande aktie, som förvärvats vid övertagande av affärsrörelse, senast två år efter förvärvet.

Om inlösen av egna aktier i visst fall vid fusion föreskrives i 136 §.

9 KAP.

Bolagets ledning

49 § Aktiebolag skall ha en styrelse bestående av minst tre ledamöter. Uppgår aktiekapitalet eller maximikapitalet ej till en miljon kronor, kan dock styrelsen bestå av en eller två ledamöter, i vilket fall minst en suppleant skall finnas.

Styrelsen väljes av bolagsstämma eller, om detta föreskrives i bolagsordningen, av förvaltningsrådet. I bolagsordningen kan föreskrivas att en eller flera av styrelseledamöterna, dock icke så många som halva antalet, tillsättes i annan ordning.

Styrelseledamots uppdrag gäller för tid som anges i bolagsordningen. Tiden skall bestämmas så att uppdraget upphör vid utgången av ordina-

rie bolagsstämma för nyval under visst räkenskapsår, senast det fjärde efter valet.

Vad i denna lag sägs om styrelseledamot skall i tillämpliga delar gälla om suppleant.

50 § Styrelseledamot kan avgå före uppdragstidens slut. Anmälan om avgång i förtid skall göras hos styrelsen och, om styrelseledamot ej är vald på bolagsstämma, även hos den som tillsatt honom. Styrelseledamot kan skiljas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom.

Upphör styrelseledamots uppdrag i förtid eller uppkommer för honom hinder enligt 52 § att vara styrelseledamot och finns ej suppleant, skall övriga styrelseledamöter vidtaga åtgärd för tillsättande av ny ledamot för den återstående mandattiden. Ankommer valet på bolagsstämma, kan det anstå till nästa ordinarie stämma, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Om styrelseledamot, som skall tillsättas i annan ordning än genom val av bolagsstämma eller förvaltningsrådet, ej utsetts, skall rätten förordna ersättare på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att någon finns som kan företräda bolaget.

51 § I bolag, vars aktiekapital eller maximikapital uppgår till en miljon kronor, skall styrelsen utse en verkställande direktör. I andra bolag kan styrelsen utse verkställande direktör.

Vad i denna lag sägs om verkställande direktör skall i tillämpliga delar gälla om suppleant för honom (vice verkställande direktör).

52 § Styrelseledamot och verkställande direktör skall vara myndiga.

Verkställande direktör och minst halva antalet styrelseledamöter skall vara bosatta i Sverige om ej Konungen eller myndighet Konungen förordnar tillåter annat.

53 § Styrelseledamot och verkställande direktör skall när de tillträder meddela styrelsen sitt innehav av aktier i bolaget och i bolag inom samma koncern, om innehavet ej framgår av aktieboken. Senare köp och försäljningar av sådana aktier skall inom en månad meddelas, om de ej dessförinnan anmälts till införing i aktieboken. Meddelandena skall införas i en särskild förteckning.

54 § Förvaltningen av bolagets angelägenhet ankommer på styrelsen, som svarar för en tillfredsställande organisation av bolagets verksamhet. Finns verkställande direktör, ankommer förvaltningen på styrelsen och verkställande direktör enligt bestämmelserna i andra och tredje styckena samt övriga föreskrifter i denna lag.

Verkställande direktör skall sköta den löpande förvaltningen och därvid följa de riktlinjer och anvisningar styrelsen givit. Till den löpande förvaltningen hör ej åtgärder, som med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet är av osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse. Sådana åtgärder får verkställande direktör vidtaga endast om han därtill bemyndigats av styrelsen eller om styrelsens beslut ej kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för bolagets verksamhet. I sistnämnda fall skall styrelsen så snart det kan ske underrättas om åtgärden.

Styrelsen skall tillse att organisationen beträffande bokföringen och

medelsförvaltningen även innefattar en tillfredsställande kontroll. Verkställande direktör skall sörja för att bolagets bokföring fullgöres i överensstämmelse med lag och att medelsförvaltningen skötes på ett betryggande sätt.

55 § Om aktiebolag blivit moderbolag, skall styrelsen meddela detta till styrelsen för dotterbolaget. Dotterbolags styrelse skall meddela styrelsen för moderbolaget de upplysningar, som fordras för beräkningen av koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet.

56 § Inom styrelsen skall en ledamot vara ordförande. Om ej annat föreskrives i bolagsordningen eller beslutats av bolagsstämman, väljer styrelsen ordförande. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottning. Verkställande direktör får ej vara ordförande.

Ordföranden skall tillse att sammanträden hålles när så erfordras. Styrelseledamot och verkställande direktör kan fordra att styrelsen sammankallas. Verkställande direktör har, även om han ej är styrelseledamot, rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden, om ej styrelsen för visst fall bestämmer annat.

Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, som undertecknas eller justeras av ordföranden och, om styrelsen består av flera ledamöter, den ledamot styrelsen därtill utser. Styrelseledamot och verkställande direktör är berättigade att få avvikande mening antecknad till protokollet. Protokollen skall föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt.

57 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som förskrives i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ärende får dock icke fattas, om ej såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter erhållit tillfälle att deltaga i ärendets behandling. Har styrelseledamot förfall och finns suppleant, som skall inträda i hans ställe, skall denne beredas tillfälle därtill.

Såsom styrelsens beslut gäller, om bolagsordningen ej föreskriver särskild röstpluralitet, den mening för vilken vid sammanträde mer än hälften av de närvarande röstar eller vid lika röstetal den mening som biträdes av ordföranden. Om ej annat föreskrives i bolagsordningen, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter.

58 § Ledamot av styrelsen eller verkställande direktör får ej handlägga fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller får han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om han däri har ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Med avtal jämställes rättegång eller annan talan.

59 § I bolagsordningen kan föreskrivas att bolaget skall ha ett förvaltningsråd.

Förvaltningsrådet skall bestå av minst fem ledamöter. Verkställande direktör eller styrelseledamot får ej vara ledamot av förvaltningsrådet.

Förvaltningsrådet skall övervaka styrelsens och verkställande direktörens skötsel av bolagets angelägenheter, till ordinarie bolagsstämma avge utlåtande rörande årsredovisningen och i övrigt till bolagsstämma lämna sådana uppgifter som bör komma till aktieägarnas kännedom. Styrelsen

och verkställande direktören skall för nu angivna ändamål ge förvaltningsrådet erforderliga upplysningar. I bolagsordningen kan föreskrivas att förvaltningsrådet väljer styrelse och utser styrelsens ordförande samt att styrelsen skall såvitt möjligt på förhand lämna förvaltningsrådet meddelande om vissa till sin art angivna åtgärder utanför den löpande förvaltningen. Rörande rätt att påfordra eller sammankalla bolagsstämma föreskrives i 70 och 72 §§. I övrigt får ej andra än i detta stycke nämnda befogenheter ges åt förvaltningsrådet.

I fråga om förvaltningsrådet gäller i tillämpliga delar bestämmelserna om styrelse, styrelseledamöter och suppleanter i 4 § 6., 10 § fjärde stycket, 49 § andra, tredje och fjärde styckena, 50 § första och andra styckena samt 52, 56, 57, 58, 115, 131, 140, 143, 144 och 145 §§.

Om ej det i bolagsordningen angivna minsta antalet behöriga ledamöter utsetts, skall rätten på anmälan av aktieägare eller någon som äger tillsätta ledamot efter bolagets hörande förordna felande antal ledamöter för tid till dess sådana blivit i föreskriven ordning utsedda.

60 § Styrelsen företräder bolaget och tecknar dess firma.

Bemyndigande för styrelseledamot, verkställande direktör eller annan att teckna bolagets firma kan meddelas av styrelsen, om ej förbud däremot intagits i bolagsordningen. I fråga om firmatecknare, som ej är styrelseledamot eller verkställande direktör, gäller vad i 52 och 58 §§ sägs om verkställande direktör.

Styrelsen kan föreskriva att rätten till firmateckning får av två eller flera personer utövas endast i förening. Annan inskränkning i rätten att teckna firman får ej registreras.

Styrelsen kan när som helst återkalla bemyndigande att teckna bolagets firma.

61 § Verkställande direktör äger alltid företräda bolaget beträffande åtgärd, som enligt 54 § ankommer på honom.

62 § Styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget får ej företaga rättshandling eller annan åtgärd som uppenbarligen är ägnad att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till skada för bolaget eller annan aktieägare.

Ställföreträdare får ej heller efterkomma föreskrift av bolagsstämman eller annat bolagsorgan, om den finnes såsom stridande mot denna lag eller bolagsordningen ej vara gällande.

63 § Har ställföreträdare som företagit rättshandling för bolaget överskridit sin befogenhet, är rättshandlingen ej gällande mot bolaget, om den mot vilken rättshandlingen företogs insåg eller bort inse att befogenheten överskreds.

64 § För registrering skall bolaget anmäla vem som utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör och suppleant samt till firmatecknare ävensom deras hemvist. För registrering skall även anmälas av vilka och hur bolagets firma tecknas.

Anmälan göres första gången när bolaget enligt 11 § anmäles för registrering och därefter genast efter det att ändring inträffat i förhållande som anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan tillkommer även den som anmälningen gäller.

Ändras bolagets postadress, skall bolaget genast anmäla det för registrering.

10 KAP.

Bolagsstämma

65 § Aktieägarnas rätt att besluta i bolagets angelägenheter utövas vid bolagsstämma.

I avstämningsbolag tillkommer rätt att deltaga i bolagsstämma icke aktieägare som senare än tio dagar före bolagsstämman anmält sig för att införas i aktieboken.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktieägare för att få deltaga i bolagsstämma skall föranmäla sig hos bolaget senast viss dag, högst fem dagar före stämman. Denna dag, som ej får vara söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton eller julafton, skall anges i kallelse till stämman.

I bolagsordningen kan föreskrivas att den som förvärvat aktie genom överlåtelse ej får deltaga i stämma förrän viss tid, högst tre månader, förflutit från det han anmält och styrkt sitt förvärv.

Aktie som tillhör bolaget eller dess dotterbolag kan ej företrädas vid bolagsstämman. Sådan aktie skall ej medräknas när giltigheten av beslut eller utövande av befogenhet fordras samtycke av ägare till alla eller viss del av aktierna i bolaget.

66 § Frånvarande aktieägares rätt vid bolagsstämma kan utövas genom ombud med skriftlig dagtecknad fullmakt. Fullmakt gäller högst fem år från utfärdandet.

Aktieägare kan vid bolagsstämma medföra ett biträde.

67 § Varje aktie har en röst. Ingen kan dock rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mer än en femtedel av de på stämman företrädda aktierna.

I bolagsordningen kan intagas bestämmelse som avviker från vad i första stycket sägs. Dock får, om aktierna skall ha olika röstvärde, ingen aktie ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie.

Aktieägare får ej själv eller genom ombud rösta i fråga om talan mot honom eller om hans befrielse från skadeståndsansvar eller annan förpliktelse gentemot bolaget, ej heller i sådan fråga beträffande annan, när aktieägaren i fråga har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets. Vad nu sagts beträffande aktieägare gäller även beträffande ombud för aktieägare.

68 § Bolagsstämma skall hållas på den ort där styrelsen har sitt säte. I bolagsordningen kan dock bestämmas att den skall eller kan hållas på annan angiven ort. Om utomordentliga omständigheter påkallar det får stämman hållas annorstädes.

69 § Inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår skall hållas ordinarie bolagsstämma. Vid sådan stämma skall årsredovisningen och revisionsberättelsen framläggas.

Vid stämman skall beslut fattas

1. om fastställelse av balansräkningen och resultaträkningen;
2. om dispositioner beträffande vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen;
3. om ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktör; samt
4. i annat ärende som ankommer på stämman enligt denna lag eller bolagsordningen.

I bolagsordningen kan föreskrivas att bolagsstämman icke är skyldig att avgöra fråga om ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktör.

Med beslut i fråga som avses i andra stycket 1., 2. eller 3. skall dock anstå till fortsatt stämma viss dag minst en, högst två månader därefter, om det fordras av ägare till en tiondel av samtliga aktier. Ytterligare uppskov är ej tillåtet.

70 § Extra bolagsstämma skall hållas när styrelsen eller förvaltningsrådet finner skäl därtill.

Extra stämma skall även hållas när det för uppgivet ändamål skriftligen begäres av revisor eller av ägare till en tiondel av samtliga aktier eller den mindre del som kan vara bestämd i bolagsordningen. Kallelse skall utfärdas senast fjorton dagar sedan sådan begäran framställts.

71 § Aktieägare har rätt att få ärende behandlat vid bolagsstämma om han skriftligen framställer yrkande därom hos styrelsen i så god tid att ärendet kan upptagas i kallelsen till stämman.

72 § Styrelsen kallar till bolagsstämma. Om förvaltningsråd finns, kan i bolagsordningen föreskrivas att förvaltningsrådet i stället för styrelsen skall kalla till bolagsstämma.

Om stämma som skall hållas enligt denna lag, bolagsordningen eller stämmobeslut ej sammankallas i föreskriven ordning, skall länsstyrelsen på anmälan av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor, aktieägare eller ledamot av förvaltningsrådet genast på bolagets bekostnad sammankalla stämman i den ordning som sägs i 73 §.

73 § Kallelse till bolagsstämma skall utfärdas tidigast fyra veckor före stämman. Om ej bolagsordningen föreskriver längre tid, skall kallelsen utfärdas senast åtta dagar före stämman eller, om föranmälan skall ske, senast åtta dagar före sista föranmälningsdagen. Uppskjutes stämma till dag som infaller mer än fyra veckor därefter, skall kallelse ske till den fortsatta stämman. Fordras enligt bolagsordningen för giltighet av bolagsstämmobeslut, att det fattas på två stämmor, kan kallelse till sista stämman ej ske innan första stämman hållits. I sådan kallelse skall anges vilket beslut den första stämman fattat.

Kallelse skall ske enligt bolagsordningens föreskrifter. Om i bolagsordningen intagits bestämmelse angående tiden för ordinarie bolagsstämma och sådan stämma utsättes att hållas på annan tid eller om stämma skall behandla fråga rörande ändring av bolagsordningen enligt 79 § eller rörande bolagets försättande i likvidation eller rörande likvidationens upphörande, skall dessutom skriftlig kallelse avsändas till varje aktieägare vars postadress är införd i aktieboken eller eljest känd för bolaget.

I kallelse skall tydligt anges de ärenden som skall förekomma på

stämman. Avser ärende ändring av bolagsordningen, skall det huvudsakliga innehållet av förslaget anges i kallelsen.

Under minst en vecka närmast före stämma, där årsredovisningen skall behandlas, skall denna och revisionsberättelsen eller avskrifter av dem hos bolaget hållas tillgängliga för aktieägarna och genast sändas till aktieägare, som anhåller därom och uppger sin postadress.

74 § Om bestämmelserna i 73 § eller andra bestämmelser i denna lag eller bolagsordningen rörande kallelse till bolagsstämma eller rörande tillhandahållande eller utsändande av handlingar åsidosatts i ett ärende, får bolagsstämma ej fatta beslut däri utan samtycke av ägarna till alla aktier i bolaget eller av de aktieägare som berörts av åsidosättandet. Dock skall den omständigheten att ärende ej upptagits i kallelse ej utgöra hinder för bolagsstämma att avgöra ärendet, om det enligt bolagsordningen skall förekomma på stämman, eller att besluta att extra bolagsstämma skall sammankallas för behandling av ärendet.

75 § Till ordförande vid bolagsstämma utser stämman aktieägare eller annan. Styrelsens ordförande eller den styrelsen särskilt utsett öppnar stämman och leder förhandlingarna till dess ordförande valts. Vad här sagts gäller ej om annat bestämmes i bolagsordningen.

Stämmans ordförande skall upprätta en förteckning över närvarande aktieägare och ombud med uppgift om hur många aktier och röster var och en företräder vid stämman (röstlängd). Denna röstlängd skall tillämpas intill dess stämman beslutat ändring däri. Uppskjutes stämman till senare dag än nästföljande vardag skall ny röstlängd upprättas.

Genom ordförandens försorg skall föras protokoll vid stämman. Röstlängden skall intagas i eller såsom bilaga fogas till protokollet. I detta skall införas stämmans beslut och, om röstning skett, anges hur den utfallit. Protokollet skall undertecknas av ordföranden och minst en på stämman utsedd justeringsman. Senast två veckor efter stämman skall protokollet hållas tillgängligt för aktieägarna hos bolaget. Protokollen skall förvaras på betryggande sätt.

76 § Styrelsen och verkställande direktör skall, i den mån aktieägare så yrkar och styrelsen finner det kunna ske utan väsentligt förfång för bolaget, på bolagsstämma meddela till buds stående närmare upplysningar angående förhållanden, som kan inverka på bedömandet av bolagets årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärende på stämman. Upplysningsplikten avser även bolagets förhållande till annat bolag i samma koncern.

Kan begärd upplysning lämnas endast med stöd av uppgifter, som ej är tillgängliga på stämman, skall upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hos bolaget hållas tillgänglig för aktieägarna samt översändas till aktieägare, som begärt upplysningen.

Finner styrelsen att begärd upplysning icke kan lämnas till aktieägarna utan väsentligt förfång för bolaget, skall upplysningen i stället på aktieägarens begäran lämnas till bolagets revisorer inom två veckor därefter. Revisorerna skall inom en månad efter stämman till styrelsen avge skriftligt yttrande, huruvida den begärda upplysningen lämnats till dem samt huruvida upplysningen enligt deras mening bort föranleda ändring i revisionsberättelsen eller eljest ger anledning till erinran. Om så är fallet, skall ändringen eller erinringen anges i yttrandet. Styrelsen

skall hålla revisorernas yttrande tillgängligt för aktieägarna hos bolaget samt översända det i avskrift till aktieägare, som begärt upplysningen.

77 § Bolagsstämmans beslut utgöres av den mening, som fått mer än hälften av de avgivna rösterna. Vid lika röstetal avgöres val genom lottning men andra frågor av stämmans ordförande. Vad här sagts gäller om ej annat följer av denna lag eller bolagsordningen. Beträffande beslut för vars giltighet denna lag ställer större krav än som sägs i första punkten kan i bolagsordningen endast föreskrivas ytterligare villkor.

78 § Beslut om ändring av bolagsordningen fattas av bolagsstämma utom i fall som avses i 16 §. Beslutet är giltigt endast om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna. För vissa ändringsbeslut gäller bestämmelserna i 79 §.

Har i bolagsordningen på grund av särskild lag eller författning eller efter Konungens medgivande intagits föreskrift, enligt vilken viss bestämmelse icke får ändras utan att Konungen lämnat medgivande därtill, får ej heller sådan föreskrift ändras utan Konungens medgivande.

Beslut om ändring av bolagsordningen skall genast anmälas för registrering och får med undantag som följer av 170 § ej verkställas förrän registrering skett.

79 § Beslut om sådan ändring av bolagsordningen att såvitt angår redan utgivna aktier

1. aktieägarnas rätt till bolagets vinst eller övriga tillgångar minskas genom bestämmelse enligt 109 § andra stycket;
2. rätten att förvärva aktier i bolaget inskränkes genom förbehåll enligt 19 eller 20 §; eller
3. rättsförhållandet mellan aktier rubbas,

är ej giltigt utan samtycke av samtliga aktieägare.

Beslut att i bolagsordningen införa bestämmelse att det antal aktier, för vilka aktieägare kan rösta på bolagsstämma, begränsas eller att av nettovinsten för räkenskapsåret, efter avdrag av vad som åtgår för täckande av balanserad förlust, mer än en tiondel skall avsättas till reservfond eller eljest innehållas, är giltigt endast om det biträtts av aktieägare med mer än två tredjedelar av de avgivna rösterna och mer än nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna. Detsamma gäller i fråga om bestämmelse som på annat sätt avser användningen av bolagets vinst eller dess behållna tillgångar vid dess upplösning, dock ej i fall som avses i första stycket 1.

Om ändring som avses i första eller andra stycket endast försämrar viss eller vissa aktiers rätt, fordras utöver beslut enligt 78 § samtycke endast av ägarna till dessa aktier. Försämras helt aktieslags rätt, fordras utöver beslut enligt 78 § samtycke blott av ägare till mer än hälften av detta aktieslag och mer än nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag.

80 § Bolagsstämma får ej fatta beslut, som uppenbarligen är ägnat att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till skada för bolaget eller annan aktieägare.

81 § Om bolagsstämmobeslut ej tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot denna lag eller bolagsordningen, kan talan mot bolaget om upphävande eller ändring av beslutet föras av aktieägare eller av styrelsen, styrelseledamot eller verkställande direktör.

Talan skall väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Försummas det, är beslutet gällande.

Bestämmelserna i andra stycket skall dock ej gälla

1. när beslutet är sådant att det ej lagligen kan fattas ens med alla aktieägares samtycke;
2. när enligt denna lag eller bolagsordningen samtycke till beslutet kräves av alla eller vissa aktieägare och sådant samtycke ej givits;
3. när kallelse till stämman ej skett eller de för bolaget gällande bestämmelserna om kallelse väsentligen eftersatts; eller
4. när aktieägare, som väckt talan först efter tre månader men inom två år från beslutet, haft skälig anledning till dröjsmålet och på grund härav samt med hänsyn till omständigheterna i övrigt beslutets giltighet skulle medföra uppenbar obillighet..

Dom, varigenom bolagsstämmans beslut upphäves eller ändras, gäller även för de aktieägare som ej instämt talan. Rätten kan ändra bolagsstämmans beslut endast om det kan fastställas vilket innehåll beslutet rätteligen borde ha haft. Är bolagsstämmans beslut sådant som enligt denna lag skall anmälas för registrering och har det upphävts eller ändrats genom dom som vunnit laga kraft eller har genom beslut under rättegången förordnats att bolagsstämmans beslut ej får verkställas, skall rätten underrätta registreringsmyndigheten för registrering.

11 KAP.

Revision och särskild granskning

82 § Bolagsstämma väljer revisorer för tid och till antal som anges i bolagsordningen. Skall flera revisorer utses, kan i bolagsordningen bestämmas att en eller flera av dem, dock icke alla, skall utses i annan ordning. Stämman kan utse en eller flera suppleanter. Vad i denna lag sägs om revisor skall i tillämpliga delar gälla om suppleant.

Förslag att hos länsstyrelsen påkalla tillsättande av en revisor att med övriga revisorer deltaga i revisionen kan framställas på bolagsstämma där revisorsval skall ske eller förslaget enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Biträdes förslaget av ägare till en tiondel av samtliga aktier eller till en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna, skall länsstyrelsen på begäran av aktieägare efter hörande av bolagets styrelse utse revisorn för tiden till och med ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår.

83 § Revisor skall vara myndig. Åtminstone en av revisorerna skall vara bosatt i Sverige eller vara bolag som avses i tredje stycket.

Revisor skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden, som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisor kan utses av handelskammare i Sverige auktoriserat revisionsbolag eller godkänt granskningsbolag. Vid tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel likställes auktoriserat revisionsbolag med auktoriserad revisor och godkänt granskningsbolag med godkänd gransk-

ningsman. Bolag som utses till revisor skall till styrelsen för det bolag som revisionen avser anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. Bestämmelserna i 85 och 93 §§ tillämpas på den huvudansvarige.

Till revisor i dotterbolag bör, om det kan ske, utses minst en av moderbolagets revisorer.

84 § Överstiger bolagets bundna egna kapital en miljon kronor, skall minst en av bolagsstämman utsedd revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman. Om tillgångarnas nettovärde enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger sex miljoner kronor eller om bolagets aktier eller skuldebrev är noterade på fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer, skall minst en av bolagsstämman utsedd revisor vara auktoriserad revisor.

I annat bolag än som avses i första stycket skall auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman utses, som ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det vid bolagsstämma, där revisor skall utses.

85 § Den kan ej vara revisor som

1. är ledamot av styrelsen eller verkställande direktör i bolaget eller dess dotterbolag eller ombesörjer bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller kontrollen däröver;
2. är ledamot av förvaltningsrådet i bolaget eller dess dotterbolag;
3. är anställd hos eller eljest intager en underordnad eller beroende ställning till bolaget, styrelseledamot eller annan som anges under 1.; eller
4. är gift med syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led eller på grund av adoption står i motsvarande förhållande till person som anges under 1. eller är besvågrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon.

I dotterbolag kan den ej vara revisor som enligt första stycket ej är behörig att vara revisor i moderbolaget.

Revisor får ej stå i låneskuld till bolaget eller annat bolag inom samma koncern.

86 § Revisors uppdrag upphör vid utgången av ordinarie bolagsstämma under det räkenskapsår då tiden för vilken han blivit utsedd utgår eller, om uppdraget avser obestämd tid, när ny revisor utsetts.

Revisor kan avgå eller av den som utsett honom skiljas från uppdraget även om den tid för vilken han blivit utsedd ej gått till ända.

Om revisors uppdrag upphör före utgången av den tid för vilken han blivit utsedd eller om han förlorar sin behörighet för uppdraget och suppleant ej finns, skall styrelsen ofördröjligen vidtaga åtgärd för val av ny revisor i hans ställe.

87 § På anmälan skall länsstyrelsen förordna behörig revisor

1. när i Sverige bosatt revisor ej finns i bolaget eller auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman ej enligt 84 § första stycket är utsedd;
2. när revisor är omyndig eller obehörig enligt 85 § första eller andra stycket; och
3. när bestämmelse i bolagsordningen om antalet revisorer eller om revisors behörighet åsidosatts.

Anmälan enligt första stycket kan göras av envar. Styrelsen är skyldig göra anmälan om ej rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor.

Om bolagsstämman underlåtit att på begäran enligt 84 § andra stycket utse auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman och aktieägare inom en månad från stämman gör framställning till länsstyrelsen, skall denna förordna sådan revisor.

Förordnande enligt denna paragraf skall meddelas efter bolagets hörande och avse tid till dess annan revisor blivit i föreskriven ordning utsedd. Vid förordnande enligt första stycket 2. skall länsstyrelsen entlediga den obehörige revisorn.

88 § Revisor skall i den omfattning god revisionssed bjuder granska bolagets årsredovisning jämte räkenskaperna samt handhavandet av bolagets angelägenheter i övrigt.

Är bolaget moderbolag, skall revisor även granska koncernredovisningen och koncernbolagens inbördes förhållanden i övrigt.

Revisor skall följa de särskilda föreskrifter, som meddelas av bolagsstämma, såvida de icke strider mot lag, bolagsordning eller god revisionssed.

89 § Styrelsen och verkställande direktör skall bereda revisor tillfälle att verkställa granskningen i den omfattning revisorn finner erforderligt samt lämna de upplysningar och det biträde som han begär. Samma skyldighet åligger styrelsen och verkställande direktör i dotterbolag gentemot revisor i moderbolag.

90 § Sedan revisor slutfört granskningen, skall han på årsredovisningen teckna hänvisning till revisionsberättelsen. Finner revisor, att balansräkningen eller resultaträkningen ej bör fastställas, skall han göra anteckning även därom.

91 § Revisorerna skall för varje räkenskapsår avge revisionsberättelse till bolagsstämman. Berättelsen skall överlämnas till bolagets styrelse senast två veckor före ordinarie bolagsstämma.

Revisionsberättelsen skall innehålla uttalande, huruvida årsredovisningen och i moderbolag dessutom koncernredovisningen uppgjorts enligt föreskrifterna i denna lag, samt redogörelse för resultatet av revisionen i övrigt.

Om i årsredovisningen icke lämnats sådana upplysningar angående bolagets årsresultat och ställning som bort lämnas eller om revisorerna i moderbolag saknat erforderliga upplysningar om dotterbolag, skall revisorerna ange detta och, om det kan ske, lämna erforderliga tilläggsupplysningar i sin berättelse. Har revisorerna vid sin granskning funnit att åtgärd eller försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, ligger styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget till last, skall det anmärkas i berättelsen. Om stämman skall besluta om ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktör, skall revisionsberättelsen även innehålla uttalande om sådan ansvarsfrihet. Revisorerna kan även i övrigt i berättelsen meddela upplysningar, som de önskar bringa till aktieägarnas kännedom.

Revisionsberättelsen skall innehålla särskilt uttalande angående fastställandet av balansräkningen och resultaträkningen samt angående det i förvaltningsberättelsen framställda förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

92 § Erinringar som revisor framställt till styrelsen eller verkställande direktör skall antecknas i protokoll eller annan handling som skall överlämnas till styrelsen och av denna bevaras på betryggande sätt.

93 § Revisor har rätt att närvara vid bolagsstämma. Han är skyldig att närvara vid bolagsstämma om det med hänsyn till ärendena kan anses påkallat.

94 § Revisor får ej till enskild aktieägare eller utomstående lämna upplysningar om sådana bolagets angelägenheter som han fått kännedom om vid fullgörande av sitt uppdrag.

95 § Aktieägare kan väcka förslag om särskild granskning av bolagets förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid eller av vissa åtgärder eller förhållanden i bolaget. Förslaget skall framställas på ordinarie bolagsstämma eller på stämma där ärendet enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Biträdes förslaget av ägare till en tiondel av samtliga aktier eller till en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna, kan aktieägare inom en månad från stämman göra framställning hos länsstyrelsen om utseende av granskare.

Länsstyrelsen skall ge bolaget och, om granskningen avser viss persons åtgärder, denne tillfälle att yttra sig. Framställningen skall bifallas om ej länsstyrelsen finner att rimliga skäl därtill icke anförts. Länsstyrelsen kan förordna en eller flera granskare.

Vad i 83 § första och tredje styckena samt 85, 89, 93, 94, 141 och 143—145 §§ sägs om revisor, äger motsvarande tillämpning i fråga om granskare.

Över granskningen skall yttrande avges till bolagsstämma. Yttrandet skall hållas tillgängligt för och sändas till aktieägare enligt 73 § fjärde stycket samt framläggas på stämman.

12 KAP.

Årsredovisning och koncernredovisning

96 § För varje räkenskapsår skall avges årsredovisning, i moderbolag dessutom koncernredovisning. Årsredovisning består av balansräkning, resultaträkning och förvaltningsberättelse.

Årsredovisningen och koncernredovisningen skall underskrivas av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör. Har beträffande årsredovisningen eller koncernredovisningen avvikande mening antecknats till styrelsens protokoll skall yttrandet fogas till den redovisning som yttrandet avser.

Minst en månad före ordinarie bolagsstämma skall de i första stycket angivna redovisningshandlingarna för det förflutna räkenskapsåret avlämnas till revisorerna.

97 § Räkenskapsåret skall vara tolv månader. Dock får det vid bolagets bildande och vid omläggning av räkenskapsår avse kortare tid eller utsträckas att omfatta högst aderton månader.

Aktiebolag, som hör till samma koncern, skall ha samma räkenskapsår, om ej särskilda omständigheter påkallar annat.

98 § Årsredovisning skall upprättas med iakttagande av god redovisningssed.

Med anläggningstillgång förstås tillgång, som är avsedd till stadigvarande innehav eller bruk för bolaget, och med omsättningstillgång förstås annan tillgång.

Med en tillgångs anskaffningskostnad avses kostnaden för dess förvärv eller tillverkning.

Andelar i andra företag än aktiebolag likställes med bolaget tillhöriga aktier vid tillämpning av bestämmelserna i 102, 104 och 105 §§.

99 § Omsättningstillgång får ej upptagas vare sig över verkliga värdet eller över anskaffningskostnaden. Omsättningstillgång får dock upptagas över anskaffningskostnaden, när det på grund av särskilda omständigheter kan anses tillåtligt enligt god redovisningssed.

Såsom verkliga värdet av omsättningtillgång anses försäljningsvärdet efter avdrag för försäljningskostnaderna, om ej på grund av tillgångens beskaffenhet eller andra omständigheter verkliga värdet bör enligt god redovisningssed bestämmas på annat sätt.

100 § Anläggningstillgång får upptagas till högst anskaffningskostnaden. I anskaffningskostnaden får inräknas kostnader för förbättring av tillgången, vilka nedlagts under räkenskapsåret eller balanserats från tidigare räkenskapsår. Anläggningstillgång får ej eljest, utom i fall som anges i fjärde och femte styckena, upptagas till högre värde än det, vartill den är uppförd i närmast föregående balansräkning.

På anläggningstillgång, som undergår värdeminskning på grund av ålder och nyttjande eller annan därmed jämförlig orsak, skall avskrivning årligen ske med minst belopp svarande mot lämplig avskrivningsplan, om ej tillgången uppenbarligen redan är tillräckligt avskriven.

Finnes till följd av orsak, som ej kan antagas vara övergående, anläggningstillgångs verkliga värde vara lägre än det värde som erhålles efter vad i första och andra styckena sägs, skall nedskrivning ske med belopp som kan anses erforderligt enligt god redovisningssed.

Anläggningstillgång som äger ett bestående värde väsentligt överstigande det belopp, vartill den är uppförd i närmast föregående balansräkning, får upptagas till högst detta värde. Fast egendom som åsättes taxeringsvärde får dock ej upptagas över taxeringsvärdet. Det belopp varmed uppskrivning sker skall användas till

1. erforderlig nedskrivning på värdet av andra anläggningstillgångar;
2. fondemission enligt 39 §; eller
3. avsättning till uppskrivningsfond, vilken fond får tagas i anspråk endast för de under 1. och 2. angivna ändamålen.

Fordran som är anläggningstillgång får upptagas till sitt beräknade värde även om den såsom osäker eller värdelös upptagits till lägre belopp i närmast föregående balansräkning.

101 § Om bolaget innehar egna aktier, skall de med angivande av nominella beloppet upptagas såsom tillgång utan värde. Har de förvärvats under något av de två senaste räkenskapsåren, får de dock upptagas till högst anskaffningskostnaden.

Vid värdering enligt 100 § av moderbolags aktier i dotterbolag skall aktier, vilka dotterbolaget äger i moderbolaget, ej anses äga något värde.

Om bolaget har övertagit rörelse mot vederlag som överstiger värdet

av de övertagna tillgångarna, får skillnaden upptagas såsom anläggningstillgång till den del den representerar affärsvärde (goodwill). Denna tillgång skall årligen avskrivas med skäligt belopp, dock minst en tiondel.

Kostnader för teknisk hjälp, forsknings- och utvecklingsarbete, provdrift, marknadsundersökningar och liknande får upptagas såsom anläggningstillgång, om de är av väsentligt värde för bolagets rörelse under kommande år. På sådan tillgång skall årligen avskrivas skäligt belopp, dock minst en femtedel, om ej på grund av särskilda omständigheter avskrivning med en mindre del får anses överensstämma med god redovisningssed.

Kapitalrabatt och direkta emissionskostnader vid upptagande av långfristigt lån samt kursförlust på sådant lån får, om beloppen ej omedelbart redovisas såsom kostnad, avskrivas enligt lämplig avskrivningsplan under tiden till dess skulden förfaller till betalning.

Kostnader för bolagsbildningen eller för ökning av aktiekapitalet får ej upptagas som tillgång.

102 § I balansräkningen skall redovisas bolagets tillgångar, skulder och eget kapital vid räkenskapsårets utgång (balansdagen). Ställda panter och ansvarsförbindelser skall upptagas inom linjen.

Följande poster skall upptagas var för sig. Ytterligare fördelning i poster skall göras dels enligt 103 § och dels i övrigt om det med hänsyn till bolagets förhållanden får anses påkallat. Från uppställningen får avvikelse göras i den mån det ej står i strid mot god redovisningssed.

A. Tillgångar

I. Omsättningstillgångar

1. Kassa och banktillgodohavanden.
2. Aktier.
3. Obligationer och andra värdepapper.
4. Växelfordringar.
5. Skattefordringar.
6. Andra fordringar.
7. Varulager.
8. Förskott till leverantörer.

II. Anläggningstillgångar

1. Aktier i dotterbolag.
2. Andra aktier.
3. Obligationer och andra värdepapper.
4. Andra fordringar.
5. Förskott till leverantörer.
6. Patent och liknande rättigheter.
7. Goodwill, som avses i 101 § tredje stycket.
8. Kostnad, som avses i 101 § fjärde stycket.
9. Fartyg.
10. Maskiner, inventarier och dylikt.
11. Byggnader.
12. Fast egendom, som ej är maskin eller byggnad.

III. 1. Fordringar på icke fullgjorda inbetalningar på tecknade aktier.
2. Egna aktier enligt 101 § första stycket.

B. Skulder och eget kapital

I. Kortfristiga skulder

1. Växelskulder.
2. Skuld för inkomstskatt, som påförts eller kan beräknas bli påförd bolaget för tiden före balansdagen.
3. Andra kortfristiga skulder.
4. Förskott från kunder.

II. Långfristiga skulder

1. Avsatt till pensioner.
2. Andra långfristiga skulder.

III. Investeringsfonder och därmed jämförliga reserver, var för sig

IV. Eget kapital

a. Bundet eget kapital
   1. Aktiekapital med angivande av antalet aktier och akties nominella belopp.
   2. Reservfond.
   3. Uppskrivningsfond.

b. Fritt eget kapital eller ansamlad förlust, varvid balanserad förlust och förlust för räkenskapsråret upptages såsom avdragsposter
   1. Fria fonder, var för sig.
   2. Balanserad vinst eller förlust.
   3. Nettovinst eller förlust för räkenskapsåret.

C. Ställda panter m. m.

1. Inteckningar i fast egendom, företagsinteckningar och andra inteckningar, varje slag för sig.
2. Andra ställda panter och därmed jämförliga säkerheter, varje slag för sig, med angivande av de belastade tillgångarnas värde enligt balansräkningen.

D. Ansvarsförbindelser

1. Diskonterade växlar.
2. Borgensförbindelser och övriga ansvarsförbindelser.

103 § Ingår i fordrings- eller skuldpost enligt 102 § andra stycket fordringar hos eller skulder till dotterbolag, skall dessa fordringars eller skulders belopp anges särskilt, vilket får ske inom linjen. Detsamma gäller fordringar hos eller skulder till moderbolag.

På samma sätt skall redovisas sammanlagda beloppet av lån i pengar till andra aktieägare än moderbolag, till aktieägare i moderbolag samt till ledamöter av styrelsen eller förvaltningsråd och verkställande direktör i bolaget eller i dess moderbolag, om nämnda belopp av sådana lån överstiger femtiotusen kronor eller det lägre belopp som motsvarar fem procent av bolagets eget kapital enligt balansräkningen.

Ingår i post enligt 102 § andra stycket C. pant för annans förbindelse, skall var för sig redovisas sådan pant för dotterbolag, för moderbolag, för person som nämnts i andra stycket och för annan. Detsamma gäller

ansvarsförbindelser enligt 102 § andra stycket D., ingångna för dotterbolag, för moderbolag och för person som nämnts i andra stycket.

104 § Resultaträkningen skall uppställas så, att en med hänsyn till bolagets förhållanden tillfredsställande redovisning erhålles för hur räkenskapsårets resultat uppkommit. I resultaträkningen skall upptagas hela intäkten av rörelsen under räkenskapsåret (omsättningssumman), om det ej på grund av särskilda omständigheter finnes lända till förfång för bolaget. Uppgiften får lämnas inom linjen.

Intäker och kostnader skall fördelas i poster enligt vad bolagets förhållanden påkallar.

Bland intäkterna skall såsom särskilda poster upptagas

1. Utdelning på aktier i dotterbolag.
2. Utdelning på andra aktier.
3. Ränteintäker.
4. Vinster på avyttring av anläggningstillgångar.
5. Extraordinära intäkter som ej skall redovisas under annan post.

Bland kostnaderna skall såsom särskilda poster upptagas

1. Räntekostnader.
2. Avskrivningar och nedskrivningar på anläggningstillgångar.
3. Förluster på avyttring av anläggningstillgångar.
4. Extraordinära kostnader som ej skall redovisas under annan post.
5. Inkomstskatt.

Vinster och förluster på avyttring av anläggningstillgångar samt avskrivningar och nedskrivningar på sådana tillgångar skall fördelas på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna anläggningstillgångarna. I tredje och fjärde styckena avsedda extraordinära intäkter och kostnader skall specificeras till sin art.

105 § Till balansräkningen och resultaträkningen skall ytterligare lämnas följande uppgifter och särskilda upplysningar. Dessa får intagas i noter, om tydliga hänvisningar göres vid de poster i redovisningshandlingarna, till vilka de hänför sig.

1. Aktier i andra bolag skall upptagas med angivande för varje bolag av dess namn, antalet aktier och dessas nominella värde och värde enligt balansräkningen. Understiger båda dessa värden för aktierna i ett bolag som ej är dotterbolag femtiotusen kronor eller det lägre belopp, som motsvarar fem procent av det aktieägande bolagets eget kapital enligt balansräkningen, får dock specifikation utelämnas. När det ur allmän och enskild synpunkt är påkallat får Konungen eller myndighet Konungen förordnar tillåta att även eljest aktier redovisas utan specifikation.

2. För varje i balansräkningen såsom anläggningstillgång upptagen post, vari ingår fartyg eller maskiner, inventarier och dylikt eller byggnader, skall anges dels tillgångarnas anskaffningskostnad, dels det sammanlagda beloppet av de intill balansdagen på anskaffningskostnaden företagna av- och nedskrivningarna. Har sådana tillgångar uppskrivits, skall även anges kvarstående oavskrivet belopp av uppskrivningen.

3. Det beräknade kapitalvärdet av bolagets pensionsåtaganden skall anges till den del det icke redovisats bland skulderna i balansräkningen och ej har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet.

4. Har bolaget utelöpande lån mot konvertibla skuldebrev, skall för varje lån anges utestående lånebelopp, utbyteskursen och den tid inom

vilken skuldebreven kan utbytas mot aktier. Beträffande utelöpande lån mot vinstandelsbevis skall för varje lån anges utestående lånebelopp och räntebestämmelserna.

5. Består aktiekapitalet av aktier av olika slag, skall anges hur det fördelar sig på de olika aktieslagen.

6. Ändringar i beloppen av det egna kapitalets poster jämfört med föregående balansräkning skall specificeras.

7. För fastigheter som är anläggningstillgångar skall anges taxeringsvärden med fördelning på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna tillgångarna.

8. Om omsättningstillgångar upptagits över anskaffningskostnaden, skall det anges och i så fall med vilket belopp det skett.

9. Om uppskrivning av anläggningstillgångar verkställts för räkenskapsåret, skall det anges, varvid uppskrivningsbeloppet och dess användning redovisas.

10. Om beträffande posters gruppering i balansräkning eller resultaträkning vidtagits ändring som väsentligt påverkar jämförbarheten mellan åren, skall redogörelse lämnas för ändringen.

11. Om beträffande omsättningstillgångars värdering, avskrivningar på anläggningstillgångar, skulders värdering eller i andra hänseenden vidtagits ändring i förhållande till tidigare balansräkning eller resultaträkning, som i avsevärd mån påverkat årsresultatet eller eljest är av större vikt, skall redogörelse lämnas för ändringen.

106 § I förvaltningsberättelsen skall, om det ej på grund av särskilda omständigheter finnes lända till förfång för bolaget, upplysning lämnas dels om sådana för bedömningen av bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet viktiga förhållanden, för vilka redovisning ej skall lämnas i balansräkning eller resultaträkning, dels om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, även om de inträffat efter räkenskapsårets slut.

I förvaltningsberättelsen skall anges medelantalet under räkenskapsåret anställda arbetare och medelantalet övriga anställda samt sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar dels till styrelsen, förvaltningsråd och verkställande direktör, dels till arbetare, dels till övriga anställda.

Förvaltningsberättelsen skall innehålla förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

I förvaltningsberättelsen för moderbolag skall upptagas dels beloppet av fritt eget kapital eller av ansamlad förlust i koncernen, dels koncernens årsresultat enligt avgiven koncernbalansräkning eller koncernredogörelse. Vidare skall uppges det belopp som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för bolag inom denna skall överföras till bundet eget kapital.

107 § Koncernredovisning skall hänföra sig till balansdagen för moderbolaget. Koncernredovisningen består av koncernbalansräkning. Dock får den, om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda förhållanden är påkallat, i stället utgöras av koncernredogörelse.

Koncernbalansräkning skall utgöra ett sammandrag av moderbolagets och dotterbolags balansräkningar, upprättat enligt god redovisningssed och med iakttagande i tillämpliga delar av bestämmelserna i 102 och

103 §§. Koncernbalansräkningen skall utvisa beloppet av fritt eget kapital eller ansamlad förlust i koncernen efter avdrag för internvinster. Vidare skall utvisas koncernens årsresultat, varvid skall ha gjorts avdrag för redovisad vinstutdelning inom koncernen och avdrag eller tillägg för ökning eller minskning av internvinst under räkenskapsåret.

Koncernredogörelse skall utvisa beloppet av moderbolagets fordringar hos och skulder till varje dotterbolag samt beloppet av varje dotterbolags fordringar hos och skulder till andra dotterbolag och moderbolaget. I redogörelsen skall vidare anges dels moderbolagets fria egna kapital eller ansamlade förlust samt dess årsresultat, dels för varje dotterbolag den på moderbolaget belöpande andelen av motsvarande belopp, i den mån den icke blivit beaktad i moderbolagets balansräkning vid värderingen av aktierna i dotterbolaget, dels summorna för koncernen av fritt eget kapital eller ansamlad förlust samt av årsresultat. Vid beräkning av summorna skall avdrag och tillägg för internvinster och redovisad vinstutdelning inom koncernen ha gjorts såsom i koncernbalansräkning enligt andra stycket.

Med internvinst avses på moderbolaget belöpande andel av vinst på överlåtelse av tillgång inom koncernen, i den mån ej överlåtelse av tillgången därefter skett till köpare utanför koncernen eller förbrukning av tillgången eller nedsättning av dess värde ägt rum hos det bolag inom koncernen som förvärvat tillgången.

108 § Senast en månad efter det balansräkningen och resultaträkningen blivit fastställda, skall avskrift av årsredovisning och revisionsberättelse insändas till registreringsmyndigheten. På avskriften av årsredovisningen skall styrelseledamot eller verkställande direktör teckna bevis om att balansräkning och resultaträkning fastställts med uppgift om fastställelsedagen. Beviset skall även innehålla uppgift om bolagsstämmans beslut beträffande bolagets vinst eller förlust.

13 KAP.

Vinstutdelning och annan användning av bolagets egendom

109 § Utbetalning på aktier får ske endast enligt bestämmelserna i denna lag om vinstutdelning, utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden och utskiftning vid bolagets likvidation.

Om bolagets verksamhet helt eller delvis skall ha annat syfte än att bereda vinst åt aktieägarna, skall bolagsordningen innehålla bestämmelse om användning av vinst och behållna tillgångar vid bolagets likvidation.

110 § Vinstutdelning får icke överstiga vad som i fastställd balansräkning för det senaste räkenskapsåret redovisas såsom nettovinst för året, balanserad vinst och fria fonder med avdrag för dels redovisad förlust, dels belopp som enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfond eller eljest innehållas. Förbud mot vinstutdelning i visst fall föreskrives i 45 §.

I moderbolag får, även om vinstutdelning eljest är tillåten, ej utdelas så stort belopp att utdelningen med hänsyn till storleken av det fria egna kapitalet inom koncernen och koncernens ställning i övrigt står i strid mot god affärssed.

111 § Till reservfond skall läggas dels vad som på grund av aktieteckning erhållits för aktierna utöver det nominella beloppet, dels vad som enligt 40 § tillfallit bolaget och dels vad som enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfonden. Bolagsstämman kan besluta att av det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet överföra visst belopp till reservfond.

Nedsättning av reservfond får enligt beslut av bolagsstämma ske endast för

1. täckande av sådan förlust enligt fastställd balansräkning som ej kan täckas av fritt eget kapital;
2. fondemission; och
3. annat ändamål om rätten enligt 46 § ger tillstånd till nedsättningen.

112 § Beslut om vinstutdelning fattas av bolagsstämma. Stämman får endast i den mån skyldighet därtill föreligger enligt andra stycket eller enligt bolagsordningen besluta om utdelning av större belopp än styrelsen föreslagit eller godkänt.

Om ägare till en tiondel av samtliga aktier på ordinarie stämma, innan beslut om användning av vinsten fattas, så yrkar skall stämman besluta utdelning av åtminstone ett belopp motsvarande hälften av vad som återstår av nettovinsten för året, sedan avdrag skett för dels balanserad förlust, som överstiger fria fonder och reservfond, och dels belopp som enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfond eller eljest innehållas. Har nettovinsten för året minskats genom skattefria avsättningar till fond över vilken bolagsstämman kan förfoga, skall vid utdelningens beräkning nettovinsten ökas med minst hälften av det avsatta beloppet. Stämman är dock ej skyldig att besluta högre utdelning än fem procent av bolagets egna kapital.

I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i bolagsstämmans beslut om utdelning till aktieägare. Utdelningen förfaller till betalning på avstämningsdagen och skall betalas utan dröjsmål. Den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 155 § skall anses behörig att mottaga utdelningen. Var han vid mottagandet ej berättigad, äger bestämmelserna i 31 § tredje stycket motsvarande tillämpning.

113 § Om utbetalning till aktieägarna sker i strid mot bestämmelserna i denna lag, skall mottagaren återbära vad han uppburit med sex procent årlig ränta. Detta gäller dock ej om utbetalningen skedde såsom vinstutdelning och mottagaren varken insåg eller bort inse att utdelningen var olaglig.

För brist som uppkommer vid återbäringen är de som medverkat till beslutet om utbetalningen eller verkställande därav eller till upprättande eller fastställande av en till grund för beslutet liggande oriktig balansräkning ansvariga enligt reglerna i 140—143 §§ om skadeståndsskyldighet.

114 § Bolagsstämman äger besluta om gåva till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål, om det med hänsyn till ändamålets beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt får anses skäligt. Styrelsen äger till sådant ändamål använda tillgång som med hänsyn till bolagets ställning är av ringa betydelse.

115 § Aktiebolag får ej utan betryggande säkerhet lämna penninglån till aktieägare eller styrelseledamot i bolaget eller dess moderbolag, ej heller ställa säkerhet för deras förpliktelser. Detta förbud gäller ej såvida fastställd balansräkning för det sist förflutna räkenskapsåret utvisar att bolagets fria egna kapital, minskat med utdelning enligt bolagsstämmans beslut, täcker sammanlagda beloppet av sådana lån och säkerheter.

Bestämmelserna i första stycket gäller ej om gäldenären är bolagets moderbolag eller om han är aktieägare som äger mindre än en procent av bolagets aktiekapital eller eljest så ringa del därav att den uppenbarligen ej är avgörande för bolagets beslut om lånet eller säkerheten.

14 KAP.

Likvidation och upplösning

116 § Beslut att aktiebolag skall träda i likvidation fattas av bolagsstämma, om ej annat föreskrives i denna lag.

Beslutet fattas enligt 77 § i fall då anmälan eller ansökan kan göras hos rätten enligt 118 §. I andra fall är beslutet giltigt endast om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna.

Bolaget träder i likvidation den dag beslutet härom fattas. I fall som avses i andra stycket andra punkten kan dock bolagsstämman besluta att likvidationen skall inträda en angiven senare dag.

117 § Finner styrelsen vid upprättande av balansräkning eller eljest, att bolagets eget kapital understiger en tredjedel av aktiekapitalet, skall styrelsen snarast möjligt till bolagsstämma hänskjuta fråga om att bolaget skall träda i likvidation. Fastställes ej på ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår balansräkning som utvisar att det egna kapitalet uppgår till halva aktiekapitalet, skall styrelsen, om ej bolagsstämman beslutar att bolaget skall träda i likvidation, ombesörja ansökan hos rätten om bolagets försättande i likvidation.

Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek tillägges inom linjen en post utvisande den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa av deras redovisning till verkliga värdet enligt den i 99 § andra stycket angivna grunden eller beträffande sådana anläggningstillgångar, som avses i 100 § andra stycket, till anskaffningskostnaderna minskade med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om därigenom erhålles ett högre värde.

118 § Rätten skall besluta enligt 120 § rörande bolagets försättande i likvidation, om anmälan eller ansökan gjorts enligt 15 § första stycket, 117 § eller 161 §. Detsamma gäller efter anmälan eller ansökan enligt andra stycket

1. om likvidationsskyldighet föreligger enligt 133 § eller bolagsordningen;
2. om bolaget saknar till registret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör, som skall finnas enligt denna lag; eller
3. om bolaget ej enligt 108 § insänt årsredovisning för något av de tre sista räkenskapsåren till registreringsmyndigheten.

Ansökan kan i fall som avses i 117 § eller i första stycket andra punkten 1.—3. göras av styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare samt i fall som avses i 133 § eller i första stycket andra punkten 2. eller 3. även av borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att någon finns som kan företräda bolaget. Registreringsmyndigheten skall göra anmälan i fall som avses i första stycket andra punkten 3. samt när förhållande som avses i första stycket andra punkten 2. eller 133 § blir känt för myndigheten.

119 § Har aktieägare uppsåtligen genom deltagande i beslut som strider mot 80 § eller annars genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till överträdelse av denna lag eller bolagsordningen, skall rätten, om på grund av missbrukets långvarighet eller annan anledning särskilda skäl därtill föreligger, på talan av ägare till en tiondel av samtliga aktier besluta att bolaget skall träda i likvidation. Om aktieägare sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denna.

120 § Göres sådan ansökan eller anmälan som nämns i 118 §, skall rätten genast kalla bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att inställa sig för rätten på utsatt dag, då fråga om skyldighet för bolaget att träda i likvidation skall prövas. Kallelsen skall delges bolaget, såvida upplysning finns om någon med vilken delgivning kan ske, samt kungöras genom rättens försorg i allmänna tidningarna och tidning inom den ort, där bolagets styrelse har sitt säte, minst två och högst fyra månader före inställelsedagen.

Rätten förordnar att bolaget skall träda i likvidation om ej under ärendets handläggning i underrätten styrkes, i fall som avses i 15 § första stycket eller 161 § att den enligt nämnda lagrum erforderliga registreringen skett, i fall som avses i 117 § att balansräkning enligt samma paragraf, utvisande att bolagets eget kapital uppgår till halva aktiekapitalet, blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämma samt i andra fall att den ifrågavarande likvidationsgrunden upphört.

Har sökanden fått vidkännas kostnader för delgivning eller kungörelse samt för expeditioner i ärendet, skall gottgörelse härför utgå av bolagets medel om bolaget förpliktas träda i likvidation eller rätten eljest finner det skäligt. När anmälan gjorts av registreringsmyndigheten, skall dessa kostnader ersättas av bolaget eller, om bolaget saknar tillgångar, av statsverket.

121 § Bolagsstämma eller domstol, som fattar beslut att bolaget skall träda i likvidation, skall samtidigt utse en eller flera likvidatorer att genomföra likvidationen. I bolagsordningen kan föreskrivas att därjämte en eller flera likvidatorer kan tillsättas i annan ordning.

Saknar aktiebolag som trätt i likvidation till registret anmälda behöriga likvidatorer, skall rätten förordna likvidatorer efter anmälan av registreringsmyndigheten eller ansökan av aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att någon finns som äger företräda bolaget.

Vad i denna lag är föreskrivet om styrelse och styrelseledamöter, om deras rätt att företräda bolaget och om deras rättigheter och skyldigheter i övrigt samt om talan för bolaget mot dem skall i tillämpliga delar gälla om likvidatorer i den mån ej annat följer av detta kapitel.

Uppdrag att vara ledamot av förvaltningsrådet eller revisor upphör

icke genom att bolaget träder i likvidation. Bestämmelserna i 11 kap. äger tillämpning under likvidation.

122 § I fråga om bolagsstämma under likvidationen gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i denna lag om bolagsstämma i den mån ej annat följer av detta kapitel.

123 § När bolaget trätt i likvidation skall styrelsen och verkställande direktör genast avge redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar ej förut framlagts på bolagsstämma. Redovisningen skall framläggas på bolagsstämma så snart det kan ske. Bestämmelserna i 69 §, 73 § fjärde stycket och 91 § samt 12 kap. utom dels 106 § fjärde stycket och dels föreskrifterna om koncernredovisning gäller i tillämpliga delar.

Omfattar tiden även föregående räkenskapsår skall särskild redovisning, i moderbolag omfattande även koncernredovisning, avges för nämnda år.

124 § Likvidatorerna skall genast anmäla likvidationsbeslutet för registrering och söka kallelse på bolagets okända borgenärer.

125 § Likvidatorerna skall förvalta bolagets angelägenheter under likvidationen. De skall, så snart det kan ske, genom försäljning på offentlig auktion eller på annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom i pengar, i den mån det fordras för likvidationen, samt betala bolagets skulder. Bolagets rörelse får fortsättas endast i den mån det behövs för en ändamålsenlig avveckling.

126 § Likvidatorerna skall för varje räkenskapsår avge årsredovisning, som framlägges på ordinarie bolagsstämma för godkännande. I fråga om stämman och redovisningen äger bestämmelserna i 69 § andra stycket 1. och 2., 106 § andra, tredje och fjärde styckena samt bestämmelserna i 12 kap. om koncernredovisning ej tillämpning.

I balansräkningen upptages det egna kapitalet i en post, varvid aktiekapitalet anges inom linjen, i förekommande fall fördelat på olika aktieslag.

Tillgång får ej upptagas till högre värde än den beräknas inbringa efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om tillgång kan beräknas inbringa väsentligt högre belopp än det i balansräkningen upptagna värdet eller om för skuld och likvidationskostnad kan beräknas åtgå ett belopp som väsentligt avviker från redovisad skuld, skall vid tillgångs- eller skuldposten det beräknade beloppet anges inom linjen.

127 § När den i kallelsen på okända borgenärer utsatta inställelsedagen är förbi och all veterlig gäld blivit betald, skall likvidatorerna skifta bolagets behållna tillgångar. Om gäld är tvistig eller ej förfallen till betalning eller av annan orsak ej kan betalas, skall erforderliga medel innehålles och återstoden skiftas.

Vid skiftet har aktieägare rätt att av bolagets behållna tillgångar erhålla vad som belöper på hans aktier i den mån ej annat följer av bolagsordningen.

Aktieägare som vill klandra skiftet skall väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det slutredovisning framlades på bolagsstämma.

Har aktieägare ej inom fem år efter det slutredovisning framlades på bolagsstämma anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet, har han förlorat sin rätt därtill. Är medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att de skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall äger 130 § motsvarande tillämpning.

128 § Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de så snart det kan ske avge slutredovisning för sin förvaltning genom förvaltningsberättelse rörande likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla redogörelse för skiftet. Vid berättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skall avlämnas till revisorerna. Dessa skall inom en månad därefter avge revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna skall dessa genast kalla aktieägarna till bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Slutredovisningen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga för och sändas till aktieägare enligt 73 § fjärde stycket samt framläggas på stämman. Föreskriften i 69 § fjärde stycket äger motsvarande tillämpning.

129 § När likvidatorerna framlagt slutredovisning, är bolaget upplöst. Anmälan därom skall genast göras för registrering.

Utan hinder av vad i första stycket sägs kan ägare till en tiondel av samtliga aktier hos likvidatorerna påkalla bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 144 §. Bestämmelsen i 72 § andra stycket äger motsvarande tillämpning.

Om bolag i likvidation ej har tillgångar som täcker likvidationskostnaderna, skall rätten på anmälan av likvidatorerna förklara att likvidationen skall nedläggas och bolaget anses upplöst. När sådan förklaring meddelas, äger bestämmelserna i 122—128 §§ ej tillämpning. Tillgångarna skall efter rättens förordnande tillfalla allmänna arvsfonden. Rätten skall för registrering underrätta registreringsmyndigheten om förklaringen.

130 § Om tillgång yppas för bolaget efter dess upplösning enligt 129 § eller om talan väckes mot bolaget eller eljest behov uppkommer av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. Anmälan härom skall genast göras av likvidatorerna för registrering. Kallelse till första bolagsstämman efter återupptagandet skall ske enligt bolagsordningens föreskrifter, varjämte skriftlig kallelse skall sändas till varje aktieägare vars postadress är införd i aktieboken eller eljest känd för bolaget.

131 § Har bolaget trätt i likvidation på grund av bolagsstämmans beslut eller rättens beslut i fall som avses i 117 §, kan stämman, sedan revisorerna avgivit yttrande, besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptagas. Beslutet är giltigt endast om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna. Sådant beslut får dock ej fattas om likvidationsanledning på grund av denna lag eller bolagsordningen föreligger eller om bolagets eget kapital beräknat enligt 117 § andra stycket ej uppgår till halva aktiekapitalet eller om utskiftning ägt rum.

När beslut enligt första stycket fattas, skall tillika väljas styrelse.

Bolagsstämmans beslut om likvidationens upphörande och val av styrelse skall av likvidatorerna genast anmälas för registrering. Beslutet får ej verkställas förrän registrering skett.

Om likvidationsbeslut blivit upphävt genom domstols lagakraftägande dom skall likvidatorerna genast göra anmälan därom för registrering samt kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

När likvidation upphört enligt denna paragraf äger 128 § motsvarande tillämpning.

132 § Om någon anmälan rörande bolaget ej inkommit till registreringsmyndigheten under de tio senaste åren, skall denna på lämpligt sätt förhöra sig, huruvida bolaget äger bestånd. Vinnes ej upplysning att bolaget fortfarande består, skall det avföras ur registret och är därmed upplöst. Uppkommer därefter behov av likvidationsåtgärd skall på ansökan av den vars rätt därav beröres en eller flera likvidatorer förordnas av rätten. Om ej fall som avses i 129 § tredje stycket föreligger, skall likvidationen genomföras. Kallelse till första bolagsstämman skall ske enligt 130 §.

133 § Om aktiebolag är försatt i konkurs och denna avslutas utan överskott, är bolaget upplöst när konkursen avslutas.

Finns överskott, skall bolagsstämman besluta om likvidation och utse en eller flera likvidatorer samt likvidation genomföras enligt bestämmelserna i detta kapitel. Underlåter bolagsstämma att fatta beslut om likvidation inom en månad från det konkursen avslutades, gäller bestämmelserna i 118 §.

Om bolaget i fall som avses i andra stycket trätt i likvidation innan det blev försatt i konkurs, gäller i stället bestämmelserna i 130 §.

15 KAP.

Fusion

134 § Avtal om fusion, varigenom ett aktiebolag (överlåtande bolaget) upplöses utan likvidation och dess tillgångar och skulder övertages av ett annat aktiebolag (övertagande bolaget), skall utom i fall som anges i 139 § för att bli giltigt godkännas av bolagsstämman i det överlåtande bolaget. Beslut därom är giltigt endast om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna. Fusion kan ske utan hinder av att det överlåtande bolaget trätt i likvidation. I sådant fall skall likvidationen avslutas när registrering skett av rättens tillstånd enligt 138 §.

Följande handlingar skall hållas tillgängliga för och sändas till aktieägare enligt 73 § fjärde stycket samt framläggas på stämman.

1. fullständigt förslag till fusionsavtal som skall dels ange fusionsvederlaget och grunderna för dess fördelning mellan aktieägarna i det överlåtande bolaget och dels, såvida lösningsanspråk enligt 136 § skall inverka på fusionsvederlaget eller eljest på fusionsavtalet, innehålla bestämmelse därom;

2. sådana handlingar som enligt 29 § andra stycket 1.—3. skall framläggas vid ökning av aktiekapitalet, varvid styrelsens redogörelse även skall ange de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av

förslagets lämplighet för bolaget; samt

3. om i vederlaget ingår det övertagande bolagets aktier eller konvertibla skuldebrev, sådana handlingar rörande detta bolag, som anges i 29 § andra stycket 1.—3. eller 41 §.

Om vederlaget helt eller delvis utgöres av aktier, konvertibla skuldebrev eller vinstandelsbevis som skall utges av det övertagande bolaget, gäller för detta bolag i tillämpliga delar, beträffande aktier bestämmelserna i 29 § första och andra styckena, 30 § tredje stycket samt 32 § första, andra och fjärde styckena eller i förekommande fall bestämmelserna i 37 eller 38 §, beträffande konvertibla skuldebrev bestämmelserna i 41 och 42 §§ samt beträffande vinstandelsbevis bestämmelserna i 43 §.

135 § Bestämmelserna i 134 § första och andra styckena gäller i tillämpliga delar även beträffande sådan fusion att två eller flera aktiebolag (överlåtande bolag) förenas genom att bilda ett nytt aktiebolag för övertagande av deras tillgångar och skulder mot aktierna i det övertagande bolaget. Därvid skall föreskriften i 134 § andra stycket 2. gälla handlingar för de överlåtande bolagen. Vid det övertagande bolagets bildande träder fusionsavtalet i stiftelseurkundens ställe. Fusionsavtalet skall innehålla bolagsordning för det övertagande bolaget. Samtidigt med att bolagsstämmorna i de överlåtande bolagen godkänner fusionsavtalet skall de antaga bolagsordning samt utse styrelse och revisorer i det övertagande bolaget enligt fusionsavtalet.

136 § Aktieägare i överlåtande bolag, som röstat mot bolagsstämmans beslut enligt 134 eller 135 §, äger skriftligen hos styrelsen inom en månad från stämman påkalla att hans aktier inlöses av bolaget, dock ej om han underlåter att på stämman på därom ställd fråga före omröstningen förbehålla sig sådan rätt. Tvist huruvida inlösningsskyldighet föreligger och tvist om lösenbeloppet skall hänskjutas till avgörande av tre skiljemän enligt lagen (1929:145) om skiljemän. Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skall bäras av bolaget, om ej skiljemännen på särskilda skäl ålägger aktieägaren att helt eller delvis svara för dessa kostnader. Part kan, om ej annat föreskrives i bolagsordningen, klandra skiljedomen genom att väcka talan vid domstol inom två månader från det beslutet delgavs honom.

137 § När avtal enligt 134 eller 135 § godkänts av bolagsstämma i överlåtande bolag skall det av bolaget anmälas för registrering inom fyra månader från godkännandet. Om det ej skett eller om registrering genom lagakraftägande beslut vägrats, är frågan om fusion förfallen.

138 § Senast två månader efter det avtal om fusion registrerades, skall bolagen hos rätten i den ort där det överlåtande eller, vid fusion enligt 135 §, det övertagande bolagets styrelse har sitt säte göra ansökan om tillstånd att bringa avtalet till verkställighet. Vid ansökningen skall vara fogade bevis att registrering skett på grund av anmälan enligt 137 § samt en av överlåtande bolags styrelse underskriven förteckning över bolagets kända borgenärer, däribland aktieägare som påkallat inlösen enligt 136 §, med angivande av postadress. Bestämmelserna i 46 § andra stycket äger motsvarande tillämpning.

Rätten skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökan som gjorts inom föreskriven tid och om beslut som meddelats med anledning av ansökningen.

Rättens tillstånd skall senast två månader sedan det vunnit laga kraft av bolagen anmälas för registrering. Om vederlaget helt eller delvis utgöres av aktier i det övertagande bolaget, skall anmälningen, som i sådant fall kan göras först sedan det eller de överlåtande bolagen fullgjort sina skyldigheter enligt fusionsavtalet, även avse registrering av aktiekapitalets ökning eller vid fusion enligt 135 § registrering av det övertagande bolaget och dess styrelse. Anmälningen ersätter teckning av aktierna.

När registrering sker på grund av anmälan enligt tredje stycket, övergår överlåtande bolags tillgångar och skulder med undantag av skadeståndsanspråk enligt 140—142 §§ till det övertagande bolaget. Styrelsen och verkställande direktör i överlåtande bolag skall skifta vederlaget och avge slutredovisning, varvid bestämmelserna i 123 § skall iakttagas. Redovisningen skall även innehålla redogörelse för skiftet. Föreskrifterna i 127 § andra, tredje och fjärde styckena, 129 § första stycket samt, om det gäller talan enligt 144 §, 129 § andra stycket och 130 § äger motsvarande tillämpning.

Har ej ansökan om rättens tillstånd gjorts inom den i första stycket angivna tiden eller har rätten genom beslut som vunnit laga kraft avslagit ansökan, skall registreringsmyndigheten förklara frågan om fusion förfallen. Detsamma gäller om bolagen ej gjort anmälan för registrering som sägs i tredje stycket.

139 § Äger moderbolag samtliga aktier i dotterbolag, kan bolagens styrelser träffa och för registrering anmäla sådant avtal om fusion, att dotterbolaget skall uppgå i moderbolaget. Bestämmelserna i 138 § gäller i tillämpliga delar. Dock är dotterbolaget upplöst när rättens beslut registrerats.

Äger moderbolag självt eller tillsammans med dotterbolag mer än nio tiondelar av aktierna med mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i annat dotterbolag, är moderbolaget berättigat att av övriga aktieägare i sistnämnda dotterbolag inlösa återstående aktier i den ordning som sägs i 150 §.

Den, vars aktier kan inlösas enligt andra stycket, äger påkalla att hans aktier inlöses av moderbolaget. Tvist huruvida lösningsskyldighet föreligger eller om lösenbeloppet skall av aktieägaren hänskjutas till avgörande av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän. Härvid äger bestämmelserna i 150 § tredje stycket om kostnaderna för skiljemannaförfarandet och rätt att klandra skiljedomen motsvarande tillämpning.

16 KAP.

Skadestånd m. m.

140 § Stiftare, styrelseledamot och verkställande direktör, som vid fullgörande av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget, skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas aktieägare eller annan genom överträdelse av denna lag eller bolagsordningen.

141 § Revisor är ersättningsskyldig enligt i 140 § angivna grunder. Han ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare.

Om ett revisionsbolag eller ett granskningsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den för revisionen huvudansvarige.

142 § Aktieägare är ersättningsskyldig för skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag eller bolagsordningen uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget, aktieägare eller annan. Om det med hänsyn till faran för fortsatt missbruk och förhållandena i övrigt är påkallat, är han även skyldig att inlösa skadelidande aktieägares aktier till ett pris som med hänsyn till bolagets ställning och övriga omständigheter är skäligt.

143 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 140, 141 eller 142 §, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till hans skuld, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Om flera är ersättningsskyldiga för samma skada, ansvarar de solidariskt. Den vars skadeståndsskyldighet jämkats enligt första stycket svarar dock endast med det jämkade beloppet. Vad någon utgivit i skadestånd får sökas åter av de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till vars och ens skuld och omständigheterna i övrigt.

144 § Bolagsstämman beslutar huruvida talan skall anställas om skadestånd till bolaget enligt 140—142 §§. Stämman kan dock ej bevilja ansvarsfrihet eller besluta att avstå från skadeståndstalan om ägare till en tiondel av samtliga aktier röstar emot förslag härom. Har dessa aktieägare mindre än hälften av de avgivna rösterna, skall i nämnda tiondel av samtliga aktier ej inräknas aktie, som aktieägaren förvärvat genom överlåtelse, om han anmält och styrkt sitt förvärv senare än tre månader före den stämma där redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades.

Har vid bolagsstämma framställts förslag om ansvarsfrihet eller om skadeståndstalan för bolaget men beslut om ansvarsfrihet eller avstående från talan icke fattats, kan ägare till en tiondel av samtliga aktier väcka skadeståndstalan på bolagets vägnar. Om aktieägare sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denna. Den som anställt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av bolaget för kostnad som täckes av vad bolaget vunnit i rättegången.

Talan för bolaget mot styrelseledamot och verkställande direktör om skadestånd på grund av beslut eller åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas sist ett år från det årsredovisning och revisionsberättelse för räkenskapsåret framlades på bolagsstämma. Detta gäller ej om bolagsordningen innehåller föreskrift att bolagsstämman ej är skyldig att besluta i fråga om ansvarsfrihet.

Utan hinder av att beslut fattats om att bevilja ansvarsfrihet eller avstå från skadeståndstalan eller att enligt tredje stycket tiden för talan försuttits, kan talan enligt första eller andra stycket väckas, såvida ej i årsredovisningen eller revisionsberättelsen eller eljest till bolagsstämman lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter angående beslut eller åtgärd varå talan grundas.

145 § Talan för bolaget enligt 140—142 §§ som icke grundas på straffbelagd gärning kan ej väckas

mot stiftare sedan tre år förflutit från det beslut om bolagets bildande

fattades på konstituerande stämma;

mot styrelseledamot eller verkställande direktör sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår, då beslut eller åtgärd, varå talan grundas, fattades eller vidtogs;

mot revisor sedan två år förflutit från det revisionsberättelse eller yttrande enligt 33 § framlades på bolagsstämma; eller

mot aktieägare sedan två år förflutit från beslut eller åtgärd, varå talan grundas.

Försättes bolaget i konkurs på ansökan som gjorts innan den i första stycket angivna tiden gått ut, kan konkursboet föra talan enligt 140—142 §§ utan hinder av att ansvarsfrihet inträtt enligt 144 §. Efter utgången av nämnda tid kan sådan talan dock ej väckas senare än sex månader från första borgenärssammanträdet.

17 KAP.

Särskilda bestämmelser

146 § Innan styrelse valts kan inbetalning i pengar på aktie fullgöras endast genom insättning på bankräkning, som av stiftarna öppnats för mottagande av inbetalning på aktier i bolaget.

På räkningen insatt belopp får ej för bolaget lyftas innan styrelse valts. Har frågan om bolagets bildande förfallit enligt 10 § eller är aktieteckning eljest icke bindande, skall återbetalning tillsammans med gottgjord ränta ske till aktietecknarna. Utfärdade interimsbevis skall förses med påskrift om återbetalningen.

147 § Vad i denna lag sägs om aktieägares rätt att i bolaget företräda aktier skall gälla även beträffande den som genom testamente erhållit nyttjanderätten till eller rätten till avkomst av aktier, om testamentet innehåller bestämmelse att han skall äga företräda aktierna och, beträffande avkomsträttshavaren, att aktierna till tryggande av hans avkomsträtt skall sättas under särskild vård.

Såväl ägaren som nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall på anmälan bli införd i aktieboken. Vid införingen skall göras anteckning om äganderättsförvärvet och om den med nyttjande- eller avkomsträtten förenade rätten att i bolaget företräda aktierna. I fråga om införing av nyttjande- eller avkomsträttshavaren gäller i övrigt vad i denna lag sägs om införing av aktieägare. Dock skall påskrift om införingen ej ske på aktiebrevet. När det styrkes att nyttjande- eller avkomsträtten upphört, skall anteckning därom göras i aktieboken.

När god man på grund av förordnande jämlikt 18 kap. 4 § 5. föräldrabalken förvaltar aktier för blivande aktieägares räkning, skall blivande ägare på anmälan av gode mannen införas såsom ägare i aktieboken med anteckning om förvärvet och om förordnandet.

148 § Handling som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall underskrivas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

Avskrift varom föreskrives i denna lag skall vara styrkt, om den ej är mångfaldigad genom tryck eller på annat därmed jämförligt sätt.

149 § Om styrelsen vill väcka talan mot bolaget, skall bolagsstämma sammankallas för val av ställföreträdare att föra bolagets talan i tvisten.

Stämning anses delgiven då den blivit föredragen vid stämman.

Förbehåll i bolagsordningen att tvister mellan bolaget och styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör, likvidator eller aktieägare skall hänskjutas till skiljemän har samma verkan som skiljeavtal. Om styrelsens påkallande av skiljemannaförfarande mot bolaget gäller vad i första stycket sägs om stämning. Är fråga om klandertalan av styrelsen mot bolagsstämmas beslut i fall som avses i 81 § andra stycket, har styrelsen bevarat sin rätt till talan om den inom där angiven klandertid utlyst bolagsstämma enligt första stycket.

150 § Moderbolag, som vill inlösa aktier i dotterbolag enligt 139 § andra stycket, skall göra skriftlig ansökan därom hos dotterbolagets styrelse. Denna skall genast i brev till varje aktieägare vars postadress är införd i aktieboken eller eljest känd för bolaget kalla till förhandling med moderbolaget om inlösningen på ort där bolagsstämma kan hållas. Kallelsen skall kungöras i allmänna tidningarna och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Kallelsen skall utfärdas senast fyra veckor före förhandlingen.

I den mån ej överenskommelse om lösningsrätten och lösenbeloppet träffas med aktieägarna i dotterbolaget, kan moderbolaget hänskjuta tvisten till avgörande av tre skiljemän. Moderbolaget skall då meddela detta vid förhandlingen och senast två veckor därefter skriftligen hos dotterbolagets styrelse påkalla skiljemannaförfarande och nämna skiljeman. Om ej samtliga övriga aktieägare, som är införda i aktieboken eller har anmält och styrkt sitt förvärv, enhälligt utsett en skiljeman och inom två månader efter förhandlingen skriftligen anmält detta till dotterbolagets styrelse, skall styrelsen hos rätten i den ort där styrelsen har sitt säte begära förordnande av god man. Denne skall hos överexekutor i samma ort begära förordnande av skiljeman samt i tvisten bevaka frånvarande aktieägares rätt.

Beträffande skiljemannaförfarandet äger lagen (1929: 145) om skiljemän tillämpning i den mån ej annat sägs i denna paragraf. Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skall bäras av moderbolaget, om ej skiljemännen på särskilda skäl ålägger annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader. Part kan klandra skiljedomen genom att väcka talan vid domstol inom två månader från det skiljedomen delgavs honom.

På yrkande av aktieägare i dotterbolaget skall moderbolaget, innan tvisten vidare behandlas inför skiljemännen eller rätten, ställa säkerhet för lösenbeloppet vilken godkännes av skiljemännen eller rätten.

Inom en månad efter det lösenbeloppet blivit fastställt genom lagakraftvunnen dom skall aktieägarna mot erhållande av lösenbeloppet till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrift om överlåtelse. Sker det ej, skall moderbolaget utan dröjsmål hos överexekutor nedsätta lösenbeloppet enligt lagen (1927: 156) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar utan förbehåll om rätt att återtaga beloppet. När dom rörande lösenbeloppet klandras kan moderbolaget, om frågan huruvida lösningsrätt föreligger ej är tvistigt, i nu nämnd ordning nedsätta det i domen angivna beloppet och, såvida ej säkerhet enligt fjärde stycket är ställd, ställa av rätten godkänd säkerhet för det ytterligare belopp som kan komma att på aktieägares talan bestämmas.

När nedsättning skett enligt femte stycket och säkerhet som er-

fordras enligt samma stycke sista punkten ställts, är moderbolaget ägare av aktierna. Aktiebreven medför då, innan de överlämnats till moderbolaget, ej annan rätt för innehavaren än att mot överlämnande av breven till överexekutor, försedda med påskrift om överlåtelse, utfå det i domen angivna beloppet jämte bevis om brevens överlämnande. Om lösenbeloppet på talan av moderbolaget blivit minskat genom dom som vunnit laga kraft, kan moderbolaget i motsvarande mån återkräva vad aktieägare uppburit samt återtaga hos överexekutor kvarstående belopp, som överstiger lösenbeloppet för ännu ej överlämnade aktiebrev.

Om aktiebrev ej enligt sjätte stycket överlämnats inom ett år från det moderbolaget blivit ägare av aktien, kan utfärdas nytt till moderbolaget ställt aktiebrev, som skall innehålla uppgift att det ersätter äldre brev. Inträffar därefter att det äldre aktiebrevet överlämnas till moderbolaget, skall det makuleras och förvaras enligt föreskrifterna i 21 § femte stycket.

151 § Skall talan föras mot skiljedom enligt 19 §, 136 §, 139 § tredje stycket eller 150 §, är allmän underrätt i den ort där styrelsen har sitt säte i behörig domstol.

152 § Om aktiebolag försättes i konkurs eller om ackordsförhandling utan konkurs inledes för bolaget, skall konkursdomaren sända underrättelse om beslutet för registrering.

Under konkurs företrädes bolaget såsom konkursgäldenär av den styrelse och verkställande direktör eller de likvidatorer som finns vid konkursens början. Dock gäller även under konkursen bestämmelserna i denna lag om rätt att avgå, om entledigande och om nytillsättning.

När konkurs avslutats eller ackordsförhandling utan konkurs upphört på annat sätt än genom konkurs, skall konkursdomaren genast för registrering underrätta registreringsmyndigheten samt i förra fallet ange om överskott finns eller ej. Konkursdomaren skall även för registrering underrätta registreringsmyndigheten när överrätt genom beslut, som vunnit laga kraft, upphävt beslut att försätta bolaget i konkurs eller att inleda ackordsförhandling utan konkurs.

153 § För avstämningsbolag skall följande uppgifter fullgöras av värdepapperscentralen, nämligen att

1. föra aktiebok, aktiebrevsregister och förteckning enligt 155 §;
2. pröva frågor om införing av aktieägare i aktieboken;
3. svara för utskrift av aktiebok och sammanställning av uppgifter enligt 19 § lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering;
4. avstämma aktiebok och förteckning enligt 155 §;
5. utsända aktiebrev, utdelning och emissionsbevis;
6. svara för utbyte av aktiebrev och därmed sammanhängande åtgärder; och
7. vidtaga åtgärder enligt 40 § i fråga om ej uttagen aktie.

154 § I avstämningsbolag får bank eller fondkommissionär, som är auktoriserad som förvaltare av aktier, införas i aktiebrev och i aktieboken i stället för ägaren till de aktier som omfattas av lämnat förvaltningsuppdrag.

Om aktier i avstämningsbolag är föremål för handel vid utländsk

fondbörs, kan, efter särskilt tillstånd, i bolagets aktiebrev och aktiebok, i stället för aktieägare som är bosatt utomlands, införas den som fått uppdrag att i utlandet förvalta hans aktier.

I aktiebrev och i aktieboken skall i fall som avses i första och andra styckena anmärkas att aktien innehas för annans räkning. Detsamma gäller emissionsbevis som utfärdas på grund av förvaltarregistrerad aktie och som är ställt till viss man.

För rätt till registrering som förvaltare kräves utöver vad i första och andra styckena sägs att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införing av ägare i aktieboken.

Om auktorisation och tillstånd enligt denna paragraf, om förvaltares åligganden samt om skyldighet för bolaget och värdepapperscentralen att för envar hålla tillgänglig sammanställning av uppgifter från förvaltare om aktieägare, som har mer än femhundra aktier i bolaget registrerade i förvaltares namn, föreskrives i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering.

155 § I avstämningsbolag skall den som med skriftlig handling visar att han till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för den i aktieboken införde aktieägaren lyfta utdelning och mottaga emissionsbevis och, vid fondemession, brev på ny aktie på begäran upptagas i en särskild förteckning. Detsamma gäller förmyndare eller god man för aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid utmätning av eller kvarstad på aktier utmätningsmannen.

I förteckningen skall för sådan person som avses i första stycket antecknas samma uppgifter som enligt 26 § första stycket skall införas i aktieboken om aktieägare. Av förteckningen skall även framgå den rätt som tillkommer honom. Sådan anteckning skall avföras, när det visas att rätten upphört.

Uppgift ur förteckningen får ej lämnas till annan utan samtycke av den som beröres av förhållanden som antecknats i förteckningen.

156 § Om aktiebrev enligt denna lag skall förses med påskrift eller på grund av bolagsstämmans beslut om uppdelning av aktierna utbytas mot två eller flera nya aktiebrev, kan bolaget innehålla på aktie fallande utdelning till dess aktiebrevet för nämnda ändamål tillhandahålles. Detsamma gäller om utbyte av aktiebrev skall ske på grund av att aktie av visst slag enligt bestämmelse i bolagsordningen skall omvandlas till aktie av annat slag.

18 KAP.

Aktiebolags firma

157 § Aktiebolags firma skall innehålla ordet aktiebolag. Firman skall, även om den icke avser verksamhet av samma eller liknande slag, skilja sig från annan förut i aktiebolagsregistret införd firma. I bolagsordningen kan föreskrivas att ensamrätten till firman avser visst angivet geografiskt område. Om villkoren för registrering av aktiebolags firma gäller i övrigt vad som föreskrives därom i firmalagen (0000: 000).

Om bolagets firma skall registreras i översättning, skall översättningen anges i bolagsordningen.

Bolagets styrelse kan antaga och för registrering anmäla särskilt namn under vilket bolaget driver del av verksamheten (bifirma). För registrering av bifirma gäller vad i första stycket är föreskrivet om firma. Dock får ordet aktiebolag ej intagas i bifirma.

Skriftlig handling som utfärdas för aktiebolag bör undertecknas med bolagets firma. Hur firmateckning skall verkställas föreskrives i firmalagen.

Har styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget utfärdat handling utan firmateckning och framgår icke av dess innehåll att den utfärdats å bolagets vägnar, är de som undertecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelse enligt handlingen såsom för egen skuld. Detta gäller dock ej om av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för bolaget och den till vilken handlingen ställts av bolaget får behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det begäran därom framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

19 KAP.

Bundna och fria aktier

158 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll, att aktier i bolaget ej får genom vare sig teckning eller överlåtelse förvärvas av aktiebolag eller andra sammanslutningar eller stiftelser eller av vissa slag av aktiebolag eller andra sammanslutningar eller av annan än svensk medborgare. Sådana aktier kallas bundna aktier. Om ej alla aktierna skall vara bundna, kallas övriga aktier fria aktier. I förbehållet kan bestämmas att Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan i visst fall ge tillstånd till förvärv av bunden aktie utan hinder av förbehållet.

På konstituerande stämma kan ändring av bolagsordningen beträffande förbehåll enligt första stycket ej ske utan samtycke av aktietecknare som beröres av ändringen.

Har aktieägare, som enligt förbehållet ej får genom teckning eller överlåtelse förvärva bundna aktier, på annat sätt förvärvat sådan aktie eller har han förvärvat bunden aktie med vederbörligt tillstånd, hindrar förbehållet honom ej att vid ökning av aktiekapitalet utöva den med aktien enligt denna lag eller den vid förvärvet gällande bolagsordningen förenade företrädesrätten till bundna aktier.

När förbehåll gjorts enligt denna paragraf, gäller bestämmelserna i 159—164 §§.

159 § Om förbehållet ej avser samtliga aktier, skall aktietecknare med rätt att förvärva endast fria aktier ange det vid sin teckning. Har det belopp som skall inbetalas för aktie bestämts högre för fria aktier än för bundna, skall annan aktietecknare vid sin teckning ange det antal fria aktier som får tilldelas honom.

Den företrädesrätt som vid aktiekapitalets ökning tillkommer fria aktier skall avse nya fria aktier.

Vid ökning eller nedsättning av aktiekapitalet får förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier ej ändras i strid mot förbehållet. Om på grund därav vid nyteckning ej hela antalet med företrädesrätt tecknade fria aktier kan utges, skall de fria aktierna fördelas mellan

tecknarna i förhållande till tecknat antal och, i den mån det ej kan ske, genom lottning. Utges flera nya fria aktier än som tecknats med företrädesrätt, skall överskottet på samma sätt fördelas bland dem som tecknat med företrädesrätt på grund av bundna aktier.

160 § I varje brev eller interimsbevis som avser bunden aktie skall anges att aktien är bunden.

I emissionsbevis skall anges om företrädesrätten till ny aktie tillkommer aktieägare på grund av bunden eller fri aktie.

I aktieboken skall vid varje aktie anmärkas om den är bunden eller fri.

161 § Har antalet fria aktier kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna delen av aktierna genom att bundna aktier blivit ogiltiga eller i samband med nedsättning av aktiekapitalet inlösta eller indragna, skall bolaget inom tre månader därefter för registrering anmäla och visa att det tillåtna förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier inträtt. Sker det ej, skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget att inom en månad inkomma med anmälan jämte bevis. Efterkommes ej föreläggandet, skall registreringsmyndigheten göra anmälan till rätten för bolagets försättande i likvidation och underrätta bolaget därom.

162 § Bolagsstämmobeslut varigenom i bolagsordningen intages förbehåll enligt 158 § fattas enligt 78 § första stycket. Efter registrering av beslutet skall styrelsen genast verkställa detta.

Avser förbehållet ej samtliga aktier, skall styrelsen inför notarius publicus bestämma vilka aktier som skall vara bundna och vilka som skall vara fria. Tillhör aktie vid tiden då registreringen av bolagsstämmobeslutet kungöres någon, som på grund av förbehållet icke får förvärva bunden aktie, är aktien fri om ägaren ej genom överlåtelse förvärvat den efter beslutet med vetskap om detta. Har ägarna av övriga aktier ej kommit överens om annat, skall genom lottning bestämmas vilka övriga aktier som skall vara fria. För vad sålunda bestämts skall skriftlig redogörelse upprättas och bestyrkas av notarius publicus.

Styrelsen skall utan dröjsmål genom anmaning till aktieägarna på sätt som i 73 § andra stycket föreskrives i fråga om kallelse till bolagsstämma infordra breven på de aktier som skall vara bundna. Genom styrelsens försorg skall på dessa aktiebrev göras påskrift om att aktierna är bundna och i aktieboken vid varje aktie anmärkas, om aktien är bunden eller fri. Om den i aktieboken senast införde ägaren på grund av förbehållet ej kan förvärva bunden aktie, får påskrift på brevet ej ske utan att i aktieboken införes sådan ägare till aktien som kan förvärva bunden aktie utan hinder av förbehållet.

163 § Inom ett år efter det att beslut fattats om intagande av förbehåll enligt 158 § i bolagsordningen eller talan om klander av beslutet genom lagakraftvunnen dom ogillats skall för registrering anmälas att beslutet blivit verkställt. Har anmälan ej gjorts inom föreskriven tid eller har registrering av verkställighet genom lagakraftägande beslut vägrats, skall registreringsmyndigheten förklara frågan om ändring av bolagsordningen förfallen.

Innan registrering skett på grund av anmälan enligt första stycket kan

bolagsstämma i den ordning som anges i 77 § besluta att frågan om förbehållets intagande i bolagsordningen skall förfalla. Beslutet skall genast anmälas för registrering.

164 § På bunden aktie får utdelning ej äga rum, innan i aktiebrevet eller interimsbeviset enligt 160 eller 162 § angivits att aktien är bunden.

20 KAP.

Registrering

165 § Registreringsmyndighet för aktiebolag är patent- och registreringsverket.

Hos registreringsmyndigheten föres aktiebolagsregister för registrering enligt denna lag eller annan författning.

166 § Vad som införes i aktiebolagsregistret skall med undantag av registrering av underrättelse enligt 152 § av registreringsmyndigheten utan dröjsmål kungöras i allmänna tidningarna.

167 § Det som enligt denna lag eller bestämmelser, vilka meddelats med stöd av 171 §, blivit infört i aktiebolagsregistret och kungjort skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det ej av omständigheterna framgår att han varken ägde eller bort äga vetskap därom.

Det som ej kungjorts enligt första stycket kan ej, även om det blivit eller bort bli infört i registret, med laga verkan åberopas mot annan än den som visas ha ägt vetskap därom.

168 § Har sökande vid anmälan för registrering ej iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan eller finner registreringsmyndigheten beslut som anmäles för registrering eller handling som bifogas anmälningen ej ha tillkommit i behörig ordning eller eljest strida mot lag eller författning eller mot bolagsordningen eller ha i något viktigare hänseende otydlig eller vilseledande avfattning, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidtaga rättelse. Om sökanden ej inom förelagd tid inkommer med yttrande eller vidtar åtgärd för att avhjälpa anmärkt brist skall anmälningen avskrivas. Anmärkning om denna påföljd skall intagas i föreläggandet. Föreligger även efter det yttrande avgivits hinder för registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om anledning ej förekommer att ge sökanden nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket utgör ej hinder för registrering av bolagsstämmobeslut, som enligt 81 § blivit gällande. Endast om vad i registreringsärendet förekommit ger särskild anledning därtill skall beaktas att talan mot beslutet kan föras enligt 81 § tredje stycket 4.

Avskrives anmälan eller vägras registrering, skall registreringsmyndigheten genast skriftligen underrätta bolaget eller, i fall som avses i 64 §, annan som gjort anmälan för registrering om beslutet och skälen därför.

Vad som sägs i föregående stycke om underrättelse till bolaget skall äga motsvarande tillämpning när registreringsmyndigheten fattar beslut enligt 15 § andra stycket, 16 §, 46 § femte stycket, 138 § femte stycket eller 163 § första stycket.

169 § Om hävande eller ändring av firmaregistrering föreskrives i firmalagen (0000: 000).

Menar någon i annat fall än som avses i första stycket att en i aktiebolagsregistret verkställd införing är till skada för honom, får talan föras mot bolaget vid allmän domstol om hävande av registreringen samt om skadestånd. Rätten skall underrätta registreringsmyndigheten för registrering, när dom om hävande av registrering vunnit laga kraft.

170 § Ändring av bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet, maximikapitalet eller minimikapitalet eller om aktiernas nominella belopp och ökning eller nedsättning av aktiekapitalet får endast samtidig registreras, om ökningen eller nedsättningen är nödvändig för att aktiekapitalets storlek skall bli förenlig med bolagsordningen.

171 § Närmare bestämmelser angående anmälan för registrering och aktiebolagsregistrets förande meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av registreringsmyndigheten. Detsamma gäller i fråga om avgifter, kungörelser och expeditioner i registreringsärende.

172 § Talan mot beslut, varigenom anmälan avskrivits eller registrering vägrats enligt 168 §, får föras genom besvär hos patent- och registreringsverkets besvärsavdelning sist två månader från beslutets dag. Detsamma gäller talan mot beslut av registreringsmyndigheten enligt 15 § andra stycket, 16 §, 46 § femte stycket, 138 § femte stycket eller 163 § första stycket. Den som vill anföra besvär skall inom tid som nu sagts erlägga besvärsavgift enligt bestämmelse som meddelats med stöd av 171 §, vid påföljd att besvären eljest icke upptages till prövning.

Mot beslut på besvärsavdelningen får talan föras genom besvär hos Konungen inom två månader från beslutets dag.

Mot beslut varigenom registreringsmyndigheten förelagt eller utdömt vite enligt denna lag får talan föras i den ordning som sägs i första och andra styckena.

21 KAP.

Straff- och vitesbestämmelser

173 § Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. vid utfärdande eller utgivande av aktiebrev, interimsbevis eller emissionsbevis förfar i strid mot bestämmelserna i denna lag eller senare underlåter att på föreskrivet sätt göra anteckning på sådan handling eller makulera eller förvara handlingen;
2. underlåter att i föreskriven ordning upprätta eller föra aktiebok, aktiebrevsregister eller förteckning enligt 155 §, bevara därur avförd uppgift eller tidigare förd aktiebok eller hålla aktiebok tillgänglig;
3. i avstämningsbolag bryter mot bestämmelse i denna lag om avstämning och om utsändande av utdelning, emissionsbevis eller, vid fondemission, brev på ny aktie eller mot bestämmelsen i 155 § tredje stycket;
4. utövar rösträtt på bolagsstämma såsom bulvan för annan och därigenom kringgår enligt denna lag eller bolagsordningen gällande förbud för denne att rösta för aktie;

5. i egenskap av revisor eller granskare utan att det är nödvändigt för fullgörande av hans uppdrag yppar vad han därvid fått kännedom om, så att skada kan följa därav;

6. i väsentligt hänseende åsidosätter bestämmelserna om upprättande av årsredovisning och revisionsberättelse;

7. låter verkställa utbetalning på aktier i strid mot denna lag; eller

8. lämnar penninglån eller ställer säkerhet i strid mot bestämmelserna i 115 §.

Sker rättelse utan dröjsmål och innan skada inträffat eller är förseelsen eljest ringa, skall ej dömas till straff.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket 5. eller för överträdelse av bestämmelsen i 155 § tredje stycket får väckas endast om målsägande anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt. Som målsägande anses såväl bolaget som varje aktieägare.

174 § Iakttages ej föreskrift i denna lag om skyldighet att till registreringsmyndigheten insända redovisningshandlingar och revisionsberättelse eller att hos myndigheten göra anmälan för registrering, kan myndigheten, om underlåtenheten ej kan medför förfallopåföljd eller likvidation, vid vite förelägga verkställande direktören eller om sådan ej finns styrelseledamot att fullgöra skyldigheten. Myndigheten kan även utdöma förelagt vite.

Bilaga 2
Fondbörsutredningens förslag

Förslag till

Lag med särskilda redovisningsbestämmelser för vissa aktiebolag och ekonomiska föreningar

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 § Bestämmelserna i 2—11 §§ denna lag är, om ej annat anges, tillämpliga på

1. aktiebolag, vars aktier noteras vid Stockholms fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer eller som vid utgången av det senaste räkenskapsåret haft tillgångar med ett nettovärde överstigande tio miljoner kronor och tillika tillämpat lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering eller, om så ej skett, dock kan antagas ha haft mer än tvåhundra aktieägare,

2. aktiebolag eller ekonomisk förening, som under det senast avslutade räkenskapsåret i medeltal haft mer än femhundra anställda.

Bestämmelserna i 12—19 §§ gäller för aktiebolag enligt vad i 12 § närmare anges.

Lagen är ej tillämplig på bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag.

Årsredovisning

2 § Beträffande årsredovisnings innehåll skall utöver vad som föreskrives i 98—104 §§ lagen (1944: 705) om aktiebolag och i 38—43 §§ lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar gälla bestämmelserna i 3—7 §§.

De handlingar som avses i 44 § andra stycket lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar skall inom tid som där anges utan särskild anmodan insändas till registreringsmyndigheten.

Bestämmelserna om tillhandahållande och registrering av redovisningshandlingar i 121 § första och andra styckena och 126 § 1 mom. tredje stycket lagen (1944: 705) om aktiebolag skall äga motsvarande tillämpning på koncernredovisningshandlingar enligt 7 §.

3 § I årsredovisningen skall intagas närmast föregående fastställda balansräkning och resultaträkningen för det närmast föregående räkenskapsåret. Har under året ändring vidtagits beträffande posters specificering i balansräkning eller resultaträkning skall, om särskilda hinder ej möter, uppgifterna från den tidigare redovisningshandlingen sammanställas så att specificeringen stämmer överens med den som tillämpas i balansräkningen eller resultaträkningen för året.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på koncernredovisningshandlingar enligt 7 §.

4 § I balansräkningen skall anges det högsta värde varulager får upptagas till enligt 100 § 4 mom. första stycket första punkten lagen (1944: 705) om aktiebolag eller 40 § 4 mom. lagen (1951: 308) om eko-

nomiska föreningar. Om varulagret upptages till lägre värde än det nämnda, skall skillnaden (*lagerreserven*) särskilt anges i balansräkningen.

Om upplysning härom lämnas i not till balansräkningen, får i stället för det högsta värde som avses i första stycket anges varulagrets värde bestämt såsom det lägsta av anskaffningskostnaden och återanskaffningskostnaden på balansdagen efter avdrag för inkurans. Såsom lagerreserv redovisas i sådant fall skillnaden mellan det sålunda angivna beloppet och lagrets nettovärde enligt balansräkningen.

Inom linjen i balansräkningen eller i not till denna skall anges skillnaden mellan å ena sidan det beräknade kapitalvärdet av företagets pensionsåtaganden och å andra sidan vad som i fråga om pensionsåtaganden redovisas som skuld i balansräkningen eller har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet.

5 § I resultaträkningen skall såsom särskilda poster upptagas

1. hela intäkten av rörelsen under räkenskapsåret (omsättningssumman), och
2. ökning eller minskning av lagerreserven under räkenskapsåret.

Föreligger synnerliga skäl kan Konungen eller myndighet Konungen förordnar medge undantag från bestämmelsen i första stycket 1.

6 § I not till balansräkningen eller i förvaltningsberättelsen skall för vart och ett av de fem senaste räkenskapsåren anges de bruttobelopp som investerats i fastigheter, fartyg samt maskiner, inventarier och dylikt, vilka redovisas som anläggningstillgångar. Beloppen skall fördelas på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna anläggningstillgångarna.

7 § Aktiebolag som anges i 1 § första stycket 1. skall till sin årsredovisning foga koncernbalansräkning och koncernresultaträkning om

1. nettovärdet av bolagets tillgångar till mer än en fjärdedel utgöres av fordringar hos och aktier i dotterbolag eller
2. summan av bolagets och dess dotterbolags omsättning, efter avdrag för omsättning mellan bolag inom koncernen, överstiger moderbolagets omsättningssumma med mer än en tredjedel av denna.

Första stycket gäller endast om någon av de där under 1. och 2. angivna omständigheterna förelåg även för nästföregående räkenskapsår.

Aktiebolag som har att avge koncernredovisning enligt första stycket skall i not till koncernbalansräkningen eller i förvaltningsberättelsen ange bruttobeloppen för koncernen av investeringar i anläggningstillgångar enligt 6 §. Uppgift behöver dock ej lämnas för flera år än redovisningsskyldighet enligt första stycket förelegat.

Koncernresultaträkning skall upptaga ett sammandrag av moderbolagets och dotterbolags resultaträkningar, upprättat enligt god redovisningssed och med iakttagande i tillämpliga delar av bestämmelserna i 102 § lagen (1944: 705) om aktiebolag och 5 § denna lag. Den skall utvisa koncernens årsresultat, varvid skall ha gjorts avdrag för redovisad vinstutdelning inom koncernen och avdrag eller tillägg för ökning eller minskning av internvinst under räkenskapsåret.

Delårsrapport

8 § Om bestämmelserna i denna lag varit tillämpliga på årsredovisningen för visst räkenskapsår, skall minst en gång under det därpå föl-

jande räkenskapsåret avges särskild redovisning (*delårsrappor*). Detta gäller dock ej om sistnämnda räkenskapsår omfattar högst tio månader. Delårsrapport avges av styrelsen eller i aktiebolag, om styrelsen bestämmer det, av verkställande direktör.

Delårsrapport skall avse verksamheten från räkenskapsårets början. Minst en delårsrapport skall omfatta en period av minst en tredjedel och högst två tredjedelar av räkenskapsåret.

Delårsrapport skall i huvudskrift eller avskrift hållas tillgänglig hos företaget för var och en som vill taga del av den och genast översändas till aktieägare eller medlem som begär det. En delårsrapport, som avses i andra stycket andra punkten, skall senast två månader efter rapportperiodens utgång i avskrift insändas till registreringsmyndigheten.

Redovisning som avges under räkenskapsåret får betecknas som delårsrapport endast om den innehåller de uppgifter som framgår av bestämmelserna i 9—11 §§.

9 § Om särskilda hinder ej möter skall i anslutning till uppgifter enligt 10 och 11 §§ även lämnas motsvarande uppgifter för samma rapportperiod eller samma tidpunkt under föregående räkenskapsår.

Begrepp och termer i delårsrapport skall i möjligaste mån överensstämma med dem som använts i senast framlagda årsredovisning.

10 § I delårsrapport skall översiktligt redogöras för verksamheten under rapportperioden, för resultatet av verksamheten samt för investeringar och förändringar i likviditet och finansiering sedan föregående räkenskapsårs utgång. Bestämmelserna i 103 § 1 mom. första stycket lagen (1944: 705) om aktiebolag eller 43 § 1 mom. första stycket lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar gäller i tillämpliga delar för delårsrapport.

I delårsrapport skall följande uppgifter lämnas.

1. Omsättningssumman, om ej undantag enligt 5 § andra stycket medgivits.
2. Utdelningsintäkter, med särskilt angivande av utdelning från dotterbolag.
3. Ränteintäkter.
4. Räntekostnader.
5. Vinster och förluster på avyttring av anläggningstillgångar samt andra extraordinära intäkter och kostnader. Belopp som avses här skall specificeras till sin art.
6. Bruttobeloppet för anskaffning av sådana anläggningstillgångar som består av dels aktier, dels fastigheter, fartyg, maskiner, inventarier och dylikt.
7. Summan av kassa och banktillgodohavanden vid rapportperiodens utgång.
8. Medeltalet av anställda under rapportperioden.

11 § Aktiebolag som enligt 7 § första stycket varit skyldigt att avge koncernredovisning för det senaste räkenskapsåret skall i delårsrapport lämna uppgifter även för koncernen, motsvarande vad i 10 § sägs. Uppgifter enligt 10 § andra stycket 1—6 skall avse belopp efter avdrag för interna poster inom koncernen.

Är mer än en fjärdedel av summan av bolagets och dess dotterbolags omsättning, efter avdrag för omsättning mellan bolag inom koncernen, hänförlig till utländska dotterbolag, begränsas uppgiftsskyldigheten för koncernen till vad som svarar mot 10 § andra stycket 1 och 6—8.

Emissionsprospekt

12 § När aktiebolag eller aktieägare däri offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar inbjudan att teckna eller köpa aktier i bolaget, att förvärva skuldebrev som kan helt eller delvis utbytas mot aktier i bolaget (konvertibla skuldebrev) eller att köpa teckningsrätter gällande vid nyteckning av aktier i bolaget, skall bolagets styrelse upprätta en särskild redogörelse för bolagets förhållande *(emissionsprospekt)*. Sådan skyldighet föreligger dock endast om nettovärdet av bolagets tillgångar uppgår till eller efter nyteckning av aktier eller utgivande av konvertibla skuldebrev beräknas uppgå till mer än tio miljoner kronor och summan av de belopp som till följd av inbjudan enligt första punkten kan komma att erläggas överstiger en miljon kronor.

Aktieägare som ämnar sälja aktier, konvertibla skuldebrev eller teckningsrätter under sådana former, att emissionsprospekt enligt första stycket skall upprättas, skall underrätta styrelsen härom senast sex veckor före den dag då inköp tidigast avses kunna ske.

Skyldighet att upprätta emissionsprospekt föreligger ej för aktiebolag under bildande.

13 § Emissionsprospekt skall innehålla balansräkningar avseende utgången av de tre senaste räkenskapsår, för vilka årsredovisning och revisionsberättelse avgivits, resultaträkningar för dessa tre räkenskapsår samt ett sammandrag av de uppgifter som det ålegat bolaget att intaga i förvaltningsberättelserna för de tre räkenskapsåren. Fyller handlingarna ej de krav, som framgår av 4—6 §§, skall de fullständigas i enlighet med dessa bestämmelser.

Förelåg vid utgången av det sista av de i första stycket avsedda räkenskapsåren någon av de omständigheter som anges i 7 § första stycket 1. och 2., skall bolaget i emissionsprospektet intaga koncernbalansräkning och koncernresultaträkning för alla tre räkenskapsåren.

Bestämmelserna i 3 § första stycket andra punkten och andra stycket skall äga motsvarande tillämpning på emissionsprospekt.

Om bolaget är moderbolag och redovisningshandlingar och andra uppgifter för koncernen intages i emissionsprospektet, får häremot svarande uppgifter för bolaget utelämnas i den mån de kan anses sakna väsentlig betydelse för bedömningen av bolagets aktier. Dock får bolagets balansräkning och resultaträkning för det senaste räkenskapsåret enligt första stycket ej utelämnas.

14 § I emissionsprospektet skall, om det ej på grund av särskilda omständigheter finnes leda till förfång för bolaget, upplysning lämnas om sådana för bedömningen av bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet viktiga förhållanden och sådana händelser i övrigt av väsentlig betydelse för bolaget vilka hänför sig till tiden efter den period som omfattas av de i 13 § angivna handlingarna.

Framlägges emissionsprospektet senare än åtta månader efter utgången av det senaste räkenskapsår, för vilket årsredovisning och revisionsberättelse avgivits, skall emissionsprospektet innehålla uppgifter motsvarande delårsrapport enligt 9—11 §§. Dessa uppgifter skall avse tiden från utgången av nämnda räkenskapsår till en dag ej tidigare än tre månader före emissionsprospektets tillhandahållande.

15 § I emissionsprospektet skall följande uppgifter lämnas.

1. Kortfattad historik över bolaget och dess verksamhet. Denna uppgift får utelämnas av aktiebolag, vars aktier noteras vid Stockholms fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer.

2. Redogörelse för bolagets och, om dotterbolag finns, koncernens verksamhet, råvarutillgångar, produkter och driftsställen samt för dess ställning inom sin bransch.

3. Uppgift om bolagets styrelseledamöter, revisorer och ledande befattningshavare.

4. Redogörelse för ägarförhållanden i fråga om bolagets aktier.

16 § *Bolag, som vid framläggandet av emissionsprospektet ej bedriver* någon verksamhet och ej heller har dotterbolag som bedriver någon verksamhet, behöver i emissionsprospektet endast medtaga senast fastställda balansräkning, i förekommande fall koncernbalansräkning, upplysningar enligt 15 § 1., 3. och 4. samt redogörelse för den verksamhet bolaget avser att upptaga.

17 § Uppgift i emissionsprospekt enligt 13 § första och andra styckena, 14 § första stycket samt 15 § skall granskas av bolagets revisorer. Deras berättelse över granskningen skall intagas i emissionsprospektet.

18 § Emissionsprospekt skall tillhandahållas på de platser där teckning eller inköpsanmälan mottages senast tre dagar, sön- och helgdagar samt lördagar, midsommarafton och julafton oräknade, före den dag då teckning eller inköp tidigast kan ske.

19 § Utarbetas emissionsprospekt med anledning av erbjudande från aktieägare, får bolaget från aktieägaren uppbära ersättning för sina kostnader för emissionsprospektet samt för revisionskostnaden. Uppträder flera aktieägare som säljare, skall kostnaderna fördelas mellan dem i förhållande till det antal aktier, konvertibla skuldebrev eller teckningsrätter, som envar utbjudit till försäljning.

Straff- och vitesbestämmelser

20 § Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet i väsentligt hänseende åsidosätter bestämmelserna i 2—18 §§.

21 § Underlåter någon att iakttaga föreskrift i denna lag om skyldighet att till registreringsmyndighet insända årsredovisning eller delårsrapport, äger myndigheten genom vite ålägga honom att fullgöra sin skyldighet samt utdöma sådant vite.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972. Lagen skall dock inte äga tillämpning på *årsredovisning* för räkenskapsår, som dessförinnan gått till ända.

Bestämmelserna i 3 § andra stycket och 7 § tredje stycket medför ej skyldighet att i årsredovisning lämna uppgifter om räkenskapsår som avslutats före lagens ikraftträdande.

Bilaga 3

Sammanställning med hänvisningar mellan lagrummen i lagen (1944: 705) om aktiebolag i dess lydelse 74-07-01, aktiebolagsutredningens förslag (1971: 15) och departementsförslaget.

1. *Aktiebolagslagen — departementsförslaget.*

Aktiebolagslagen (AL)	Utredningens förslag (AU)	Departementsförslaget (DF)
1 §	1 § 2 st och 3 st 1 p	1 kap 1 § 1—2 st
2 § 1 st 1 ledet	— — —	— — —
2 ledet	1 § 3 st 2 p	1 kap 1 § 2 st 2 p
2 § 2 st	4 § 1 st 4 p	2 kap 4 § 4 p
3 § 1 st 1 ledet	1 § 3 st 3 p	1 kap 1 § 2 st 3 p
2 ledet	— — —	— — —
3 § 2 st 1 p	13 § 1 st 1 p	2 kap 2 § 1 st 2 p
2 p	— — —	— — —
3 p	— — —	— — —
3 § 3 st	28 § 3 st	3 kap 14 §
3 § 4 st	21 § 1 st	3 kap 4 §
4 §	3 § 2—3 st	2 kap 1 §
5 § 1—2 pp	3 § 1 st	2 kap 3 § 1 st
3—4 pp	— — —	— — —
6 § 1 st	— — —	— — —
2 st	157 § 1 st 1—2 pp	16 kap 1 § 1 st
3 st	157 § 3 st	16 kap 3 st
7 § 1 st	6 § 1 st	2 kap 3 § 2 st
2 st 1—4 pp	6 § 2 st	2 kap 3 § 3 st
2 st 5—6 pp	6 § 3 st 1—2 pp	2 kap 3 § 4 st 1—2 pp
3 st	6 § 4 st	2 kap 3 § 5 st
8 § 1 st	4 §	2 kap 4 §
2 st	157 § 2 st	16 kap 1 § 2 st
3 st	4 § 6 p	2 kap 4 § 6 p
9 § 1 mom	jfr 4 § 9 p, 17 § 1—2 st och 109 § 2 st	jfr 2 kap 4 § 9 p, 3 kap 1 § och 12 kap 1 § 2 st
2 mom	18 §	3 kap 2 §
10 § 1 st	7 § 1 st 1 p	2 kap 5 § 1 st 1 p
2 st	— — —	— — —
3 st	8 § 1 st 1 p	2 kap 6 § 1 st 1 p
4 st	— — —	— — —
11 §	— — —	— — —
12 § 1 st	— — —	— — —
2 st	jfr 6 § 2—3 st	jfr 2 kap 3 § 3—4 st
13 §	— — —	— — —
14 §	— — —	— — —
15 §	— — —	— — —
16 § 1 st	7 § 1 st 1 p	2 kap 5 § 1 st 1 p
2 st	jfr 7 § 1 st p	jfr 2 kap 5 § 1 st 1 p

AL	AU	DF
3 st	— — —	— — —
4 st	8 § 1 st	2 kap 6 § 1 st
5 st	jfr 24 § 1 st 4 p	jfr 3 kap 7 § 1 st 4 p
17 §	— — —	— — —
18 § 1 st	7 § 1 st 2 p	2 kap 5 § 1 st 2 p
2 st	7 § 2 st	2 kap 5 § 2 st
3 st	jfr 8 § 1 st 1 p och 2 st	jfr 2 kap 6 § 1 st 1 p och 2 st
19 § 1 st	jfr 9 § 1 st samt 10 § 1 och 3 st	jfr 2 kap 7 § samt 8 § 1 och 3 st
2 st	jfr 11 § 3 st	jfr 2 kap 9 § 4 st
20 §	7 § 1—2 st	2 kap 5 § 1—2 st
21 § 1 st	9 § 3 st 1 p	2 kap 7 § 3 st 1 p
2 st	9 § 3 st 2 p	2 kap 7 § 3 st 2 p
3 st	jfr 10 § 5 st	jfr 2 kap 8 § 5 st
22 § 1 st	jfr 9 § 4 st	jfr 2 kap 7 § 4 st
2—3 st	jfr 10 § 5 st	jfr 2 kap 8 § 5 st
4 st	10 § 1 st	2 kap 8 § 1 st
5—6 st	— — —	— — —
7 st	jfr 10 § 5 st	jfr 2 kap 8 § 5 st
23 § 1 mom 1 st	10 § 2—3 st	2 kap 8 § 2—3 st
2 st	jfr 10 § 2 st	jfr 2 kap 8 § 2 st
3 st	— — —	— — —
2 mom 1 st	10 § 2 och 5 st	2 kap 8 § 2 och 5 st
2 st	10 § 3 st	2 kap 8 § 3 st
24 § 1 st	10 § 4 st	2 kap 8 § 4 st
2—3 st	jfr 10 § 5 st	jfr 2 kap 8 § 5 st
25 §	jfr 10 § 5 st	jfr 2 kap 8 § 5 st
26 §	10 § 5 st och 81 §	2 kap 8 § 5 st jfr 9 kap 17 §
27 §	11 § 2 st 2—3 pp	2 kap 9 § 2 st 1—2 pp
28 § 1 st	12 § 1 st	2 kap 13 § 1 st
2 st 1 ledet	12 § 2 st 1 p	2 kap 13 § 2 st 1 p
2 st 2 ledet	— — —	— — —
29 § 1 st	jfr 12 § 2 st 1 p	jfr 2 kap 13 § 2 st 2 p
2 st	12 § 3 st	2 kap 13 § 3 st
3 st	— — —	— — —
30 §	— — —	— — —
31 §	11 § 3 st 2 p	2 kap 9 § 4 st 2 p
32 § 1 st	jfr 11 § 1 st	jfr 2 kap 9 § 1 st
2—8 st	— — —	— — —
32 a §	157 § 3 st	— — —
33 §	— — —	— — —
34 § 1 st	21 § 2 st	3 kap 4 § 2 st 1—3 pp
2 st	21 § 3 st	3 kap 4 § 2 st 4—5 pp
3 st	21 § 1 st	3 kap 4 § 1 st
4 st	23 § 3 st	3 kap 6 § 3 st
35 § 1 st	22 § 1 st	3 kap 5 §
2 st	— — —	— — —
3 st	22 § 1 st	3 kap 5 § 2 p
4 st	22 § 2 st	3 kap 4 § 5 st
36 § 1—3 mom	23 § 1 st	3 kap 6 § 1 st
4 mom	22 § 1 st 4 p och 23 § 1—2 st	3 kap 5 § 4 p och 6 § 1—2 st
37 §	— — —	— — —

AL	AU	DF
38 §	21 § 5 st	3 kap 4 § 4 st
39 § 1 mom 1 st	24 § 1 st 1—2 pp och 2 st	3 kap 7 § 1 st 1—2 pp och 2 st
2 st	24 § 1 st 3 p	3 kap 7 § 1 st 3 p
3 st	jfr 24 § 3 st	jfr 3 kap 7 § 3 st
4 st	— — —	— — —
5 st	27 § 1 st	3 kap 13 § 1 st
2 mom 1—2 st	jfr 24 § 3—4 st	jfr 3 kap 7 § 3—4 st
3 st	28 § 1 st 1 p	3 kap 14 § 1 st 1 p
4 st 1 p	24 § 4 st 2 p	3 kap 7 § 4 st 2 p
2 p	— — —	— — —
3 mom 1 p	jfr 22 § 1 st 4 p	jfr 3 kap 5 § 4 p
2 p	— — —	— — —
40 § 1 st	jfr 15 § 1 st 1 p	jfr 2 kap 9 § 1 st och 2 st 2 p
40 § 2 st	13 § 2 st	2 kap 10 § 1 st
3 st	146 § 1 st	2 kap 12 § 1 st
41 § 1 st 1—2 pp	— — —	— — —
3 p	13 § 3 st	2 kap 10 § 2 st
2—3 st	— — —	— — —
42 §	jfr 13 § 4 st	jfr 2 kap 10 § 3 st
43 § 1 st	— — —	— — —
2—4 st	jfr 14 §	jfr 2 kap 11 §
44 §	— — —	— — —
45 § 1 st 1 p	jfr 15 § 1 st 2 p	— — —
1 st 2—3 pp och 2 st	— — —	— — —
46 §	15 § 1 st	— — —
47 §	jfr 15 § 2 st	— — —
48 § 1 st	29 § 1 st	4 kap 1 § 2 st
2 st	29 § 2—3 st	4 kap 4 § 1—2 st
3 st	— — —	— — —
49 § 1 och 3—4 st	jfr 32 § 1—2 och 4 st	jfr 4 kap 5 § 1—2 st och 12 § 5 st 3—4 pp
2 st	— — —	— — —
50 §	33 §	4 kap 6 §
51 § 1 st	jfr 36 § 2 st 1 p	jfr 4 kap 12 § 1 st
2 st	— — —	— — —
3 st	36 § 2 st 3 p	4 kap 12 § 1 st 1
52 §	jfr 34 §	jfr 4 kap 8 §
53 §	— — —	— — —
54 §	jfr 32 § 3 st	jfr 4 kap 7 §
55 §	30 §	4 kap 2 §
56 § 1 st	31 § 1 st	4 kap 3 § 1 st
2 st 1 p	— — —	— — —
2 p	31 § 2 st	4 kap 3 § 2 st
3 st	31 § 2 st	4 kap 3 § 2 st
4 st	— — —	— — —
57 § 1—2 st	34 § 1 st	4 kap 8 § 1 st
3 st	— — —	— — —
4 st	33 § 5 p och 34 § 1 st	4 kap 8 § 1 st
5 st	— — —	— — —
58 §	35 §	4 kap 8 § 3 st
59 §	— — —	4 kap 9 §

AL	AU	DF
60 § 1 st	16 § 1 p	4 kap 13 § 1 st
2 st	13 § 2 st	4 kap 11 §
3 st	jfr 13 § 3—4 st och 14 §	jfr 4 kap 11 §
61 §	jfr 36 § 1 st	jfr 4 kap 10 §
62 § 1 mom 1 st	jfr 16 § 2 p	jfr 4 kap 13 § 1 st
2—4 st	— — —	— — —
2—4 mom	jfr 16 § 2—3 pp och 36 § 2 st 1 p samt 3 st 1 p	jfr 4 kap 12 § 1 st 1 p, 3 st och 5 st 1 p samt 13 §
63 §	jfr 37 §	jfr 4 kap 14 §
63 a §	38 §	4 kap 15 §
64 § 1 mom 1 st	jfr 39 § 1 st	jfr 4 kap 16 § 1 st
2—3 st	29 §, 32 § 4 st och 39 § 2 st	jfr 4 kap 1 § samt 16 § 2 och 4 st
4 st	30 § 1—2 st	4 kap 2 §
2 mom 1 st 1 p	— — —	— — —
2—3 pp	39 § 3 st	4 kap 16 § 3 st
2 mom 2 st	39 § 3 st	4 kap 16 § 4 st 1 p
3 st	jfr 24 § 1 st	jfr 3 kap 7 § 1 st
4 st 1—2 pp	31 § 2 st och 39 § 3 st	4 kap 3 § 2 st och 16 § 3 st
3 p	— — —	— — —
3 mom 1 st	39 § 1 st	4 kap 16 § 1 st
2 st	— — —	— — —
65 §	47 § och 21 § 4 st	6 kap 8 § och 3 kap 4 § 3 st
66 § 1 mom	44 §	6 kap 1—4 §§
2 mom	44 § och 21 § 4 st	6 kap 1 § 3 st och 4 kap 4 § 3 st
67 § 1 mom	46 § 1—4 st och 44 § 3 st	6 kap 6 §, 7 § och 1 § 2 st
2 mom	— — —	— — —
68 § 1—2 st	45 §	6 kap 5 §
3 st	— — —	— — —
69 §	48 §	7 kap 1 §
70 §	19 §	3 kap 3 §
71 §	jfr 111 §	jfr 12 kap 4 §
72 §	— — —	— — —
73 § 1 mom	jfr 109 § och 110 § 1 st	jfr 12 kap 1 § och 2 § 1 st
2—3 mom	113 §	12 kap 5 §
74 §	110 § 2 st och 113 §	12 kap 2 och 5 §§
75 §	jfr 112 §	jfr 12 kap 3 §
75 a—c §§	jfr 115 §	12 kap 7—9 §§
76 § 1 st 1 p	— — —	— — —
2 p	114 §	12 kap 6 § 1 p
2 st	80 §	9 kap 16 §
77 § 1—3 st	49 § 1—3 st	8 kap 1—3 st
4 st	50 § 1 st	8 kap 2 § 1 st
5 st	50 § 2 st	8 kap 2 § 2 st
78 §	51 § 1 st	8 kap 3 § 1 st
79 §	52 §	8 kap 4 §
80 § 1 st	49 § 4 st och 51 § 2 st	8 kap 1 § 4 st och 3 § 2 st
2 st	— — —	— — —
3 st	50 § 3 st	8 kap 2 § 3 st
81 §	jfr 54 § 1—2 st	jfr 8 kap 6 §
82 §	jfr 54 §	jfr 8 kap 6 §

AL	AU	DF
83 §	jfr 54 § 3 st	— — —
84 §	56 §	8 kap 8 §
85 §	57 §	8 kap 9 § 1—3 st
86 §	58 §	8 kap 10 §
87 § 1 st	60 § 1 st	8 kap 11 § 1 st
2 st	61 §	8 kap 12 §
88 §	60 § 2 och 4 st	8 kap 11 § 2 och 4 st
89 § 1 st 1 p och 2 st	60 § 3 st	8 kap 11 § 3 st
1 st 2—3 pp och 3 st	— — —	— — —
90 § 1 st	— — —	— — —
2 st	jfr 51 § 2 st	jfr 8 kap 3 § 2 st
91 § 1 p	62 § 1 st	8 kap 13 § 1 st
2 p	114 § 2 p	12 kap 6 § 2 p
92 § 1 st	jfr 62 § 2 st	jfr 8 kap 13 § 2 st
2 st	jfr 58 §	jfr 8 kap 10 §
93 § 1 st	63 §	8 kap 14 § 1 p
2 st	— — —	8 kap 14 § 2 p
3 st	— — —	— — —
94 § 1 st	157 § 4 st	16 kap 1 § 4 st
2 st	157 § 5 st	16 kap 1 § 4 st
96 §	149 § 1 st	9 kap 18 §
97 §	64 §	8 kap 15 §
98 §	96 §	11 kap 1 § 1 st och 2 § 2 st
99 §	97 §	11 kap 10 § 2 st
100 § 1 mom	98 § 2 st och 100 § 1—3 st	jfr 11 kap 1 § 2 st
2 mom	100 § 4 st	11 kap 4 § 1 st
3 mom	jfr 98 § 4 st och 100 §	jfr 11 kap 5 § 2 st
4 mom	99 §	— — —
5 mom 1 st	— — —	— — —
2 st	100 § 5 st	— — —
6 mom	101 § 1—2 st	jfr 11 kap 4 § 2 st och 7 § 4 st
7 mom	101 § 3 st	— — —
8 mom	101 § 4 och 6 st	jfr 11 kap 7 § 5 st
9 mom	— — —	— — —
10 mom	jfr 101 § 5 st	— — —
101 § 1 mom	102 §	jfr 11 kap 7 § 1—3 st
2 mom	jfr 105 § 1 och 98 § 4 st	jfr 11 kap 8 § 1 och 5 § 2 st
3 mom 1 st	103 § 1 st	11 kap 7 § 6 st
2 st	107 § 3 st och 103 § 3 st	— — —
6 mom	jfr 105 § 6	jfr 11 kap 8 § 3
7 mom	jfr 102 § 2 st C—D och 105 § 3	— — —
102 §	jfr 104 §	jfr 11 kap 6 §
103 § 1 mom 1 st	104 § 1 st 2—3 pp och 106 § 1 st	jfr 11 kap 6 § 1 st och 9 § 1 st 1 p
2 st	105 § 2 och 7 samt 106 § 2 st	11 kap 8 § 6 och 7 samt 9 § 2 st
3 st	— — —	11 kap 8 § 4
4—5 st	105 § 8—11	11 kap 8 § 9—10
6 st	106 § 3 st	11 kap 9 § 3 st
2 mom	jfr 106 § 4 st	jfr 11 kap 11 § 4 st
104 §	107 §	jfr 11 kap 10 § 1 st och 11 § 1—2 st

AL	AU	DF
104 a §	— — —	— — —
105 § 1 st 1 p	jfr 88 § 1 st	jfr 10 kap 7 § 1 st
2 p	— — —	— — —
2 st	82 § 1 st	10 kap 1 § 1 st
3 st	jfr 82 § 2 st	jfr 10 kap 1 § 2 st
4 st	jfr 82 § 1 st	jfr 10 kap 1 § 1 st
5—6 st	jfr 82 § 2 st	jfr 10 kap 1 § 2 st
106 § 1 st	jfr 86 § 1—2 st	jfr 10 kap 5 § 1—2 st
2 st	86 § 3 st	10 kap 5 § 3 st
3—5 st	— — —	— — —
107 § 1 mom 1 st	83 § 1—2 st	10 kap 2 § 1—2 st
2 st	jfr 84 §	jfr 10 kap 3 §
3 st	85 §	10 kap 4 §
4 st	85 § 3 st	10 kap 4 § 1 st 4 p
5 st	jfr 82 § 1 st 4 p	jfr 10 kap 1 § 1 st 4 p
2 mom 1 st	jfr 83 § 4 st	jfr 10 kap 2 § 4 st
2 st	— — —	— — —
108 § 1—2 st	87 §	10 kap 6 §
3 st	— — —	— — —
4 st	82 § 1 st 4 p	10 kap 1 § 1 st 4 p
109 §	jfr 82 § 2 st och 95 §	10 kap 1 § 2 st och 14 §
110 §	— — —	— — —
111 §	88 och 89 §§	10 kap 7—8 §§
112 §	jfr 90 § och 91 § 1 st	jfr 10 kap 9 § och 10 § 1 st
113 §	jfr 91 § 2—4 st	jfr 10 kap 10 § 2—4 st
114 § 1 st 1 p	65 § 1 st	9 kap 1 § 1 st
2 p	jfr 28 § 1 st	jfr 3 kap 14 § 1 st
3 p	— — —	— — —
2 st 1 p	65 § 3 st	9 kap 1 § 3 st
2 p	— — —	— — —
115 §	jfr 173 § 1 st 4	— — —
116 §	jfr 93 §	jfr 10 kap 12 §
117 §	jfr 67 § 3 st	jfr 10 kap 3 § 2—3 st
118 § 1 st	27 § 2 st	3 kap 13 § 2 st
2—5 st	75 §	9 kap 11 §
119 § 1 st 1 p	— — —	— — —
2 p	67 § 1 st 1 p	jfr 3 kap 1 § och 3 st
3 p	66 § 1 st	9 kap 2 § 1 st
4 p	67 § 1 st 2 p	9 kap 3 § 1 st
5—6 pp	77 § 1—2 pp	9 kap 13 § 1—3 pp
2 st 1 p	67 § 2 st och 77 § 3—4 pp	9 kap 3 § 1 st och 13 § 2 st samt 3 kap 1 § 3 st
2 p	jfr 32 § 4 st 1 p	— — —
3—4 st	65 § 5 st	9 kap 1 § 4 st
119 a §		9 kap 3 § 4 st
120 §	66 § 1 st	9 kap 2 § 1 st
121 § 1 st	69 § 1 st	9 kap 5 § 1 st
2 st	73 § 4 st	9 kap 9 § 4 st
3 st	71 §	9 kap 7 §
122 §	jfr 70 §	jfr 9 kap 6 §
123 § 1 st	68 §	9 kap 4 §

AL	AU	DF
2 st	72 § 1 st, 73 § 1 st 1—2 pp och 2 st 1 p	9 kap 8 § 1 p samt 9 § 1 st 1—2 pp och 2 st 1 p
3 st	73 § 2 st	9 kap 9 § 2 st
4 st	73 § 1 st 3 p	9 kap 9 § 1 st 3 p
5 st	jfr 73 § 1 st 4 p	jfr 9 kap 9 § 1 st 4 p
124 § 1 st	jfr 73 § 3 st	jfr 9 kap 9 § 3 st
2 st	29 § 3 st	4 kap 4 § 2 st
3 st	— — —	— — —
4—5 st	74 §	9 kap 10 §
125 §	72 § 2 st	9 kap 8 § 2 p
126 § 1 mom 1—2 st	69 § 2—4 st	9 kap 5 § 2—3 st
3 st	108 §	11 kap 3 § 2 st
2 mom	jfr 112 § 1 st	jfr 12 kap 3 § 1 st
127 §	76 §	9 kap 12 §
128 § 1—2 st	144 § 1 st 2—3 pp	15 kap 5 § 1 st
3 st	144 § 3 st	15 kap 5 § 3 st
4 st	144 § 4 st	15 kap 5 § 4 st
129 §	144 § 2 st	15 kap 5 § 2 st
130 § 1 st	jfr 144 §	jfr 15 kap 5 §
2—4 st	145 § 1 st	15 kap 6 § 1 st
131 §	145 § 2 st	15 kap 6 § 2 st
132 §	— — —	jfr 15 kap 5 § 1 st 2 p
133 § 1 mom	jfr 79 § 1 och 3 st	jfr 9 kap 15 § 1 och 3 st
2 mom 1 st	jfr 79 § 2 st	jfr 9 kap 15 § 2 st
2 st	— — —	— — —
3—4 mom	— — —	— — —
5 mom	78 § 1 st	9 kap 14 § 1 st
6 mom	77 § 4 p	9 kap 13 § 2 st 2 p
7 mom	78 § 2 st	9 kap 14 § 2 st
134 §	— — —	— — —
135 §	jfr 44 § 1—2 st	jfr 6 kap 2 § 1 st och 9 kap 14 § 1 st
136 §	— — —	— — —
137 § 1 st	78 § 3 st	9 kap 14 § 3 st
2 st	— — —	— — —
138 § 1 mom 1 st	81 § 1 st	9 kap 17 § 1 st
2 st	jfr 81 § 2 st	jfr 9 kap 17 § 2 st
3 st	jfr 81 § 3 st 2 p	jfr 9 kap 17 § 3 st 2 p
4 st	— — —	— — —
2 mom	81 § 4 st	9 kap 17 § 4 st
139 §	— — —	— — —
140 §	116 §	13 kap 1 §
141 §	jfr 118 § 1 st 1 och 2 st samt 120, 121 och 124 §§	jfr 13 kap 4 § 1 st 1 p och 3 st 1 p samt 5, 7 och 10 §§
142 §	117 § 1 st, 118 § 1—2 st samt 120, 121 och 124 §§	13 kap 2 § 1—2 st, 5, 7 och 10 §§
143—144 §§	118 § 1 st 2—3 och 2 st samt 120, 121 och 124 §§	13 kap 4 § 1 st 3—4 pp och 2—3 st samt 5, 7 och 10 §§
145 §	120 § 3 st	13 kap 6 §
146 §	jfr 117 §	jfr 13 kap 2 §

AL	AU	DF
147 § 1—2 st	jfr 121 § 1 st	jfr 13 kap 7 § 1 st
3 st	116 § 3 st	13 kap 1 § 2 st 2—3 pp
4 st	— — —	— — —
148 §	— — —	13 kap 2 § 4 st
149 §	121 § 3 st	13 kap 7 § 3 st
150 §	121 § 2 st	13 kap 7 § 2 st
151 §	124 §	13 kap 10 §
152 §	jfr 121 § 4 st	13 kap 7 § 4 st
153 §	— — —	— — —
154 §	123 §	13 kap 9 §
155 §	122 §	13 kap 8 §
156 § 1 st 1 ledet	124 §	13 kap 10 §
i övrigt	— — —	— — —
157 § 1 st	125 §	13 kap 11 §
2—4 st	— — —	— — —
158 §	121 § 3 st	13 kap 7 § 3 st
159 §	jfr 157 § 4—5 st	jfr 16 kap 1 § 4 st
160 §	jfr 126 §	jfr 13 kap 12 §
161 §	jfr 121 § 4 st	jfr 13 kap 7 § 4 st
162 §	126 § 1 st	13 kap 12 § 1 st
163 § 1 st	127 § 1 st	13 kap 13 § 1 st
2 st	jfr 113 §	jfr 12 kap 5 §
164 § 1 st	127 § 2 st	jfr 3 kap 1 § 1—2 st
2 st	21 § 4 st	3 kap 4 § 3 st
3 st	127 § 3 st	13 kap 13 § 2 st
4 st	127 § 4 st	13 kap 13 § 3 st
165 §	128 §	13 kap 14 §
166 § 1 st	129 § 1 st	13 kap 15 § 1 st
2 st	— — —	— — —
167 §	129 § 3 st	13 kap 15 § 3 st
168 §	130 §	13 kap 16 §
169 §	152 §	13 kap 20 §
170 §	133 §	13 kap 19 §
171 §	121 § 3 st och 143—145 §§	13 kap 7 § 3 st och 15 kap 5—6 §§
172 §	131 § 1—3 st	13 kap 17 § 1—3 st
173 §	131 § 4—5 st	13 kap 17 § 4—5 st
173 a §	132 §	13 kap 18 §
174 §	jfr 139 §	jfr 14 kap 8—9 §§
175 §	jfr 134 och 136—138 §§	jfr 14 kap 1 och 3—7 §§
176 §	134 § 1 st 3—4 pp	14 kap 1 § 1 st 2—3 pp
177 §	jfr 158 § 1, 3 och 4 st	jfr 17 kap 1 § 1, 3 och 4 st
178 § 1 mom 1 st	— — —	— — —
2 st	jfr 159 § 1 st 2 p	jfr 17 kap 2 § 1 st 2 p
2 mom	159 § 1 st	17 kap 2 § 1 st
3 mom	— — —	— — —
4 mom	158 § 2 st	17 kap 1 § 2 st
179 §	— — —	— — —
180 §	jfr 160 §	jfr 17 kap 4 §
181 § 1 st	— — —	— — —
2 st	161 §	17 kap 5 §

AL	AU	DF
181 a §	— — —	17 kap 5 §
182 § 1 mom	— — —	— — —
2 mom	160 § 2 st	17 kap 4 § 2 st
3 mom	159 §	17 kap 2 §
183 § 1—2 mom	— — —	— — —
3 mom	161 §	17 kap 5 §
184 § 1 st	159 § 3 st	17 kap 2 § 3 st
2 st	160 §	17 kap 4 §
3 st	— — —	— — —
185 § 1—2 mom	— — —	— — —
3 mom	161 §	17 kap 5 §
186 § 1 och 2 mom	162 §	17 kap 7 §
3 mom 1 st	163 § 1 st	17 kap 8 § 1 st
2 st	— — —	— — —
4 mom	163 § 2 st	17 kap 8 § 2 st
187 §	164 §	17 kap 9 §
188 §	165 §	18 kap 1 §
189 §	— — —	— — —
190 §	— — —	— — —
191 §	jfr 11 § 3 st	jfr 2 kap 9 § 4 st
192 §	168 §	18 kap 4 §
193 §	— — —	— — —
194 §	— — —	— — —
194 a §	— — —	— — —
195 § 1 mom	36 § 2 st 3 p	4 kap 12 § 1 st 1
2—3 mom	— — —	— — —
4 mom	jfr 37 § 4 st	jfr 4 kap 14 § 3 st —3 pp
196 §	46 § 5 st	6 kap 7 § 3 st
197 §	163 § 1 st	17 kap 8 § 1 st
198 § 1 mom 1 st	170 §	18 kap 6 §
2 st	— — —	— — —
3 st	jfr 36 § 1 st 2 p och 16 §	jfr 4 kap 10 § 2 p och 13 §
2 mom 1 st	170 §	18 kap 6 §
2 st	— — —	— — —
3 st 1 p	46 § 5 st 3 p	6 kap 7 § 3 st 2 p
3 st 2 p	— — —	— — —
3 mom 1 st	170 §	18 kap 6 §
2 st	170 § och 46 § 5 st 3 p	18 kap 6 § och 6 kap 7 § 3 st 2 p
3 st	— — —	— — —
4 mom	— — —	— — —
199 §	138 § 5 st	14 kap 5 § 4 st
200 §	169 § 1 st	16 kap 2 §
201 § 1 st	jfr 169 §	18 kap 5 §
2 st	jfr 81 § 4 st 3 p och 169 § 2 st 2 p	jfr 9 kap 17 § 4 st 3 p
3 st	152 § 3 st	13 kap 20 § 3 st
202 § 1 st	166 §	18 kap 2 §
2—3 st	— — —	— — —
203 §	171 §	— — —
204 §	167 §	jfr 18 kap 3 §

AL	AU	DF
206 §	jfr 172 § 1—2 st	18 kap 7 §
207—210 §§	140—142 §§	15 kap 1 §
211 §	143 § 1 st	15 kap 4 § 1 st
212 §	143 § 2 st	15 kap 4 § 2 st
213 § 1—4 pp	— — —	— — —
5—7 pp	173 § 1 st 6 p	— — —
8 p	jfr 173 § 1 st 8 p	jfr 19 kap 1 § 2 p
214 §	173 § 1 st 1, 2, 4—5 och 7 pp	jfr 19 kap 1 § 1, 3 och 4 pp
215 § 1—3 pp	173 § 1 st 6 p	— — —
4 p	— — —	— — —
216 § 1 st 1—2 pp	jfr 173 § 1 st 1—2 pp	jfr 19 kap 1 § 1 och 3 pp
3 p	jfr 174 §	jfr 19 kap 2 §
4—5 pp	— — —	— — —
6 p	jfr 173 § 1 st 2 p	jfr 19 kap 1 § 1 p
7—9 pp	— — —	— — —
2 st	— — —	— — —
3 st	jfr 173 § 3 st	— — —
217 §	174 §	19 kap 2 §
218 §	— — —	— — —
219 §	jfr 146 §	jfr 2 kap 12 §
220 §	147 §	3 kap 15 §
221 § 1 mom	2 §	1 kap 2 §
2 mom	55 §	8 kap 7 §
222 § 1 mom 1—4 st	— — —	— — —
5 st	44 § 2 st	— — —
2—3 mom	— — —	— — —
4 mom	jfr 156 §	jfr 3 kap 17 §
223 § 1 mom	jfr 136 § 2—4 pp	— — —
2 mom	jfr 150 §	jfr 14 kap 9 § 2—4 st och 10—13 §§
3 mom	jfr 139 § 3 st 2—3 pp	jfr 14 kap 9 § 2 och 4 st samt 11—13 §§
224 §	jfr 148 §	jfr 8 kap 9 § 3 st
225 §	— — —	— — —
226 § 1 st	— — —	— — —
2 st	jfr 151 §	— — —
227 §	149 § 2 st	9 kap 18 § 2 st
228 §	jfr 1 § 1 st	— — —

2. *Departementsförslaget — aktiebolagslagen*

DF	AU	AL[1]
1 kap		
1 § 2 st	1 § 2 st	1 §
2 st	1 § 3 st	1 §, 2 § 1 st och 3 § 1 st
2 §	2 §	221 § 1 mom
2 kap		
1 §	3 § 2—3 st	4 §
2 §	jfr 13 § 1 st 1 p	jfr 3 § 2 st 1 p
3 §	3 § 1 st, 5 § och 6 §	5 och 7 §§
4 §	4 §	8 § 1 och 3 st
5 §	7 §	16 § 1—2 st, 10 § 1 st, 18 § 1—2 st samt 20 §
6 §	8 §	10 § 3 st, 16 § 4 st och 18 § 3 st
7 §	9 §	21 § 1—2 st och 22 § 1 st
8 §	10 §	19 § 1 st, 21 § 3 st, 22 § 2—4 st och 7 st, 23 § 1 mom 1—2 st och 2 mom samt 24—26 §§
9 §	11 §	32 § 1 st, 27 §, 191 § 1 st och 31 §
10 §	13 § 2—4 st	40 § 2 st, 41 § 1 st 3 p och 42 §
11 §	14 §	43 § 2—4 st
12 §	146 §	40 § 3 st och 219 § 3—4 st
13 §	12 §	28 § och 29 § 1—2 st
3 kap		
1 §	17 § och 67 § 2 st 2 p	9 § 1 mom 3—4 st och 119 § 2 st
2 §	18 §	jfr 9 § 2 mom
3 §	19 §	jfr 70 §
4 §	21 § och 22 § 2 st	9 § 1 mom, 34 § 1—3 st, 65 § 5 st, 66 § 2 mom 2 st, 164 § 2 st, 38 § och 35 § 4 st samt LKS 18 § 1 st.
5 §	22 § 1 st	35 § 1 och 3 st, 36 § 4 mom och 39 § 3 mom
6 §	23 §	36 § och 34 § 4 st
7 §	24 §	39 § 1 mom 1—3 st och 2 mom 1—2 och 4 st
8 §	25 § 1—2 st och 153 §	LFA 1—2 §§
9 §	25 § 4—5 st	LFA 3 § 2—3 st och 5—7 §§
10 §	26 § 1 st och 154 §	LFA 8—9, 16 och 18 §§
11 §	26 § 2—3 och 5 st	LFA 10 och 32 §§, 33 § 2 st samt 34 §

[1] Här kommer hänvisningar dessutom att göras till lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering (LFA) och till lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev (LKS).

DF	AU	AL
12 §	155 §	LFA 12 §
13 §	27 §	39 § 1 mom 5 st och 118 § 1 st samt LFA 13—15 §§
14 §	28 §	39 § 2 mom 3 st och 3 § 3 st samt LFA 31 §
15 §	147 §	220 §
16 §	— — —	— — —
17 §	156 §	222 § 4 mom
4 kap		
1 §	29 § 1 st och 13 § 1 st 1 p	48 § 1 st, 64 § 1 mom 2 st och 3 § 2 st 1 p
2 §	30 §	55 § och 64 § 1 mom 4 st 1—2 pp
3 § 1 st 1—2 pp och 2—3 st	31 §	56 § 1 st och 2 st 2 p, 64 § 1 mom 4 st 3 p och 2 mom 4 st 2 p samt LFA 22—23 §§ och 24 § 2 st
3 § 1 st 3 p	— — —	— — —
4 §	29 § 2—3 st och 33 § 5 p	48 § 2 st och 124 § 2 st
5 § 1—3 st	32 § 1—2 st	49 § 1 och 4 st, 52 § 2 st 3—4 pp samt LFA 21 § 2 st 1 p
4 st	— — —	— — —
6 §	jfr 33 § 1—4 pp	jfr 50 §
7 §	32 § 3 st	jfr 54 § och LFA 36 §
8 § 1—2 st	34 §	52 § 2 st 1 p och 57 § 1, 2 och 4 st
3 st	35 §	58 §
9 §	— — —	jfr 59 § 3 p
10 §	36 § 1 st	jfr 61 § 3 st och 198 § 1 mom 3 st 1 p
11 § 1—2 pp	13 § 2—4 st och 14 §	60 § 2 st, 41 § 1 st 3 p och 42—43 §§
3—4 pp	— — —	— — —
12 § 1 och 3—5 st	36 § 2—3 st och 32 § 4 st	51 §, 61 § 1 st, 62 § 3 mom, 195 § 1 mom och 49 § 1 st 7
2 st	— — —	— — —
13 §	16 §	60 § 1 st, 62 § 1—2 mom och 198 § 1 mom
14 §	37 §	63 §
15 §	38 §	63 a §
16 §	39 §	64 § och LFA 21 § 2 st
17 §	40 §	LFA 25 §
18—26 §§	— — —	— — —
5 kap		
1 § 1 st	41 § 1 st 1 p	jfr LKS 1 § 1 st
2 st	— — —	LKS 1 § 2 st
3 st	41 § 1 st 2 p och 5 st	LKS 1 § 3—4 st
4 st	— — —	LKS 12 § 2 st

DF	AU	AL
2 §	41 § 3 st	LKS 2 §
3 §	41 § 1 st 1 p och 3 st	LKS 3—4 §§
4 §	41 § 2—4 st	LKS 5 §
5 §	— — —	LKS 6 §
6 §	41 § 3 st och 4 st 2 p	LKS 7 §
7 § 1 st	— — —	LKS 8 § 1 st
2 st 1 p	42 § 1 st	LKS 8 § 2 st 1 p
2 p	— — —	jfr LKS 8 § 2 st 2 p
8—9 §§	— — —	LKS 9—10 §§
10 §	41 § 3 st	LKS 11 §
11—13 §§	— — —	LKS 13—16 §§
14 §	jfr 42 § 2 st	LKS 17 §
15 §	— — —	LKS 18 § 2 st
16 §	— — —	— — —
6 kap		
1 §	44 § 2—4 st	66 § 1 mom 2 st, 135 § och 222 § 1 mom 5 st, 66 § 1 mom 4 st och 2 mom 1 st, 67 § 1 mom 2 st 3 p samt 198 § 2 mom 1 p
2 §	44 § 1 st, 2 st 1 p och 3 st 1 p	66 § 1 mom 1—2 st, 135 § 4 st och 67 § 1 mom 2 st 3 p
3 §	44 § 2 st 4 p och 4 st	66 § 1 mom 4 st, 2 mom 1 st och 198 § 2 mom 1 p
4 §	44 § 5 st	66 § 1 mom
5 §	45 §	68 § 1 och 2 st
6 §	46 § 1—2 st	67 § 1 mom 1—2 st
7 §	46 § 3 st, 4 st 2 p och 5 st	67 § 1 mom 3 och 5 st samt 196 § och 198 § 2 mom 3 st
8 §	47 §	65 § 1—4 st
7 kap		
1 § 1—2 st	48 §	69 §
3 st	— — —	— — —
2 § 1 st	— — —	— — —
2 st	43 § 1—2 p	— — —
3 §	— — —	— — —
8 kap		
1 § 1—4 st	49 §	77 § 1—3 st och 80 § 1 st
5 st	— — —	— — —
2 §	50 §	77 § 4—5 st och 80 § 3 st
3 §	51 §	78 § och 80 § 1 st
4 §	52 §	79 §
5 §	53 §	— — —
6 §	54 § 1—2 st	81 §
7 §	55 §	221 § 2 mom
8 §	56 §	84 §
9 §	57 § och 148 § 1 st	85 § och 224 § 1 st
10 §	58 §	86 §

DF	AU	AL
11 §	60 §	jfr 87 § 1 st, 88 § och 89 § 1—2 st
12 §	61 §	87 § 2 st
13 §	62 §	91 § 1 p och 92 § 1 st
14 § 1 p	63 §	93 § 1 st
2 p	— — —	93 § 2 st
15 §	64 §	32 § 2—3 st och 97 §
9 kap		
1 §	65 § 1—3 och 5 st	114 § 1 st 1 p och 2 st samt 119 § 3—4 st, jfr LFA 35 §
2 §	66 §	119 § 1 st 3 och 120 §
3 § 1—3 st	67 § 1 och 3 st	119 § 1 st 2 och 4 samt 117 §
4 st	— — —	119 a §
4 §	68 §	123 § 1 st
5 §	69 § 1—2 och 4 st	121 § 1 st och 126 § 1 mom 1—2 st
6 §	70 §	jfr 122 §
7 §	71 §	121 § 3 st
8 §	72 §	123 § 2 st 1 p och 125 §
9 §	73 §	123 § 2—5 st och 124 § 1 st
10 §	74 §	jfr 124 § 3 st
11 §	75 §	118 § 2—6 st
12 §	76 §	127 §
13 §	77 §	119 § 1 st 5—6 och 2 st samt 133 § 6 mom
14 §	78 §	133 § 5 och 7 mom samt 137 § 1 st
15 §	79 §	133 § 1 mom 1—3 st och 2 mom 1 st
16 §	80 §	76 § 2 st
17 §	81 §	138 § 1 mom 1 st 1 p och 2—3 st samt 2 mom och 201 § 2 st
18 §	149 §	96 och 227 §§
10 kap		
1 §	82 §	105 § 2—5 st, 107 § 1 mom 4 st och 109 §
2 §	83 §	107 § 1 mom 1 st och 2 mom 1 st
3 § 1—2 och 5 st	jfr 84 §	jfr 107 § 1 mom 2 st
3—4 st	— — —	— — —
4 § 1—2 st	85 §	107 § 1 mom 3—4 st
3 st	— — —	— — —
5 §	86 §	106 § 1—2 st
6 §	87 §	108 §
7 §	88 §	111 § 1 mom 1—2 st och 2 mom
8 §	89 §	111 § 1 mom 4 st
9 §	jfr 90 §	jfr 112 § 3 p
10 §	91 §	112 § 1 p och 113 §

DF	AU	AL
11 §	92 §	— — —
12 §	93 §	116 §
13 §	jfr 94 §	jfr 214 § 4
14 §	95 §	jfr 109 §
11 kap		
1 § 1 st	96 § 1 st	98 § 1 st 1 p
2 st	jfr 98 § 1 st	jfr 100 § 1 st
2 § 1 st	— — —	— — —
2 st	96 § 2 st	98 § 1 st 2 p och 2 st
3 §	96 § 3 st och 108 §	98 § 3 st och 126 § 1 mom 3 st
4 § 1 st	100 § 4 st	100 § 2 mom
2 st	101 § 2 st	100 § 6 mom 2 st
5 § 1 st	— — —	— — —
2 st	jfr 98 § 4 st	jfr 100 § 3 mom och 101 § 2 mom 3 st
3 st	— — —	— — —
6 § 1 och 3 st	jfr 104 § 1 st 2 p och 3 st 1 p	jfr 103 § 1 mom 1 st och 102 § 2 st A, 2 p
2 st	— — —	— — —
7 § 1 st	jfr 102 § 2 st A II, 1 p	jfr 101 § 1 mom 1 st A II, 7 a p
2—3 st	jfr 102 § 2 st B IV	jfr 101 § 1 mom 1 st B I
4 st	101 § 1 st 1 p	100 § 6 mom 1 st
5 st	101 § 6 st	100 § 8 mom 1 st
6 st	103 § 1 st och 3 st	jfr 101 § 3 mom
8 §	105 § 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9 och 10 samt 103 § 2 st	101 § 2 mom, 103 § 1 mom 2 st 1 p och 3 st, 101 § 6 mom, 103 § 1 mom 4 st 1 p och 5 st
9 § 1—3 st	jfr 106 § 1—3 st	103 § 1 mom 1 st, 2 st 2 p och 6 st
4 st	— — —	— — —
10 §	jfr 96 § 1 st 1 p, 107 § 1 st 1—2 pp och 97 § 2 st	jfr 104 § 1 st och 99 § 2 st
11 § 1—2 och 4 st	jfr 107 § 2 och 4 st samt 106 § 4 st	jfr 104 § 2 och 5 st samt 103 § 2 mom
3, 5 och 6 st	— — —	— — —
12—14 §§	— — —	— — —
12 kap		
1 §	109 §	73 § 1 mom och 9 § 1 mom 5 st
2 §	110 §	73 § 1 mom och 74 § 1 st
3 §	112 §	75 § 1—2 st; jfr LFA 21 § 1 st, 22—23 §§ och 24 § 1 st
4 §	jfr 111 §	jfr 71 §
5 §	113 §	73 § 2—3 mom, 74 § 2—3 st och 163 §
6 §	114 §	76 och 91 §§
7 §	jfr 115 §	75 a §
8 §	— — —	75 b §
9 §	— — —	75 c §

DF	AU	AL
13 kap		
1 §	116 §	140 §
2 §	jfr 117 §, 118 § 2 st 1 p och 120 § 2 st	142 § 1 och 3 st samt 148 §
3 §	jfr 119 §	— — —
4 §	118 § och 120 § 2 st	141, 143—144, 170 och 181 §§
5 §	120 § 1 st	141 § 1 st och 143 § 3 st
6 §	120 § 3 st	145 §
7 §	jfr 121 §	141 § 3 st, 143 § 4 st, 150 § 1 st, 149, 158 och 152 §§
8 §	122 §	155 §
9 §	123 §	154 §
10 §	124 §	151 § 1 p och 156 § 1 st
11 §	125 §	157 § 1 st
12 §	126 §	160 och 162 §§
13 §	jfr 127 §	163 § 1 st och 164 § 3—4 st
14 §	128 §	165 §
15 §	129 §	166 § 1 st och 167 §
16 §	130 §	168 §
17 §	131 §	172—173 §§
18 §	132 §	173 a §
19 §	133 §	170 §
20 §	152 §	169 § och 201 § 2 st
14 kap		
1 §	134 § 1—2 st	175 § 1 mom och 176 §
2 §	135 §	— — —
3 § 1 st	137 §	175 § 2 mom 3 st
2 st	— — —	— — —
4 §	138 § 1 st	175 § 3 mom 1 st 1 p
5 §	jfr 138 § 2—3 st, 4 st 1 p och 5 st	175 § 3 mom och 199 § 1 st
6 §	138 § 4 st 2—4 pp	175 § 3 mom 2 st
7 §	138 § 4 st 4 p	jfr 175 § 3 mom 2 st
8 §	139 § 1 st	174 § 1 mom
9 § 1—2 st	139 § 2 st och 3 st 1—2 pp	174 § 2 mom, 223 § 2 mom 1 st 4 p och 3 mom 1 p
3 st	— — —	— — —
4 st	139 § 3 st 3 p	223 § 2 mom 2 st 8 p och 3 mom 3 p
10 §	150 § 1—2 st	223 § 2 mom 1—2 st
11 §	jfr 150 § 4 st och 5 st 1 p	jfr 223 § 2 mom 3 st och 4 st 1 p
12 §	150 § 5 st 2 p	223 § 2 mom 4 st 2 p
13 §	150 § 6 st 1—2 pp och 7 st	jfr 223 § 2 mom 4 st 3 p
15 kap		
1 §	140 §	207 §, 208 § 1 st och 209 § 1 p
2 §	141 §	208 § 1—2 st och 209 § 1 p
3 §	142 §	208 § 3 st, 209, 2 p och 210 §
4 §	143 §	211—212 §§

DF	AU	AL
5 §	jfr 144 §	jfr 128 § 1, 3 och 4 st, 129 §, 130 § 1 st 1 p och 132 § 2 st
6 §	145 §	130 § 2—4 st och 131 §
16 kap		
1 §	157 §	6 § 2—3 st, 8 § 2 st och 94 §
2 §	jfr 169 § 1 st	200 § 1 st
17 kap		
1 §	158. §	177 § och 178 § 4 mom
2 §	159 §	178 § 2 mom, 182 § 3 mom 1—2 st och 184 § 1 st
3 §	— — —	LKS 19 § 1 st 2 p, 2 st och 3 st 1—2 pp
4 §	jfr 160 §	180 § 1 och 3 st, 182 § 2 mom och 184 § 2 st samt LKS 19 § 1 st 3 p
5 §	161 §	181 § 2 st, 181 a § och 185 § 3 mom
6 §	— — —	LKS 20 §
7 §	162 §	186 § 1 och 2 mom
8 §	163 §	186 § 3 mom 1 st och 4 mom samt 197 §
9 §	164 §	187 §
18 kap		
1 §	165 §	188 §
2 §	166 §	202 § 1 st
3 §	167 § 1 st	204 § 1 st
4 §	jfr 168 §	192 § 1 mom 1—3 st, 2 mom 1 st och 3 mom
5 §	jfr 169 § 1 st	201 § 1 st
6 §	170 §	198 § 1 mom 1 st, 2 mom 1 st samt 3 mom 1—2 st
7 §	jfr 172 § 1—2 st	206 §
19 kap		
1 § 1 p	173 § 1 st 2 p	214 § 2 p, 216 § 1 st 1 och 6 pp
2 p	173 § 1 st 8 p	213 § 8 p
3 p	173 § 1 st 1 p	214 § 1 p och 216 § 1 st 1—2 pp
4 p	173 § 1 st 7 p	214 § 3 p
2 §	174 §	jfr 217 §

Bilaga 4
Det remitterade förslaget

Förslag till

Aktiebolagslag

Härigenom förordnas som följer.

1 KAP.

Inledande bestämmelser

1 § I aktiebolag svarar delägarna ej personligen för bolagets förpliktelser.

Aktiebolaget skall ha ett aktiekapital, som skall uppgå till minst femtiotusen kronor. Är aktiekapitalet fördelat på flera aktier skall dessa lyda på lika belopp.

2 § Äger aktiebolag så många aktier eller andelar i svensk eller utländsk juridisk person att det har mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar, är aktiebolaget moderbolag och den juridiska personen dotterföretag. Äger dotterföretag eller äger moderbolag och dotterföretag eller flera dotterföretag tillsammans aktier eller andelar i juridisk person i den omfattning som sagts nu, är även sistnämnda juridiska person dotterföretag till moderbolaget.

Har aktiebolag i annat fall på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal ett bestämmande inflytande över juridisk person och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet, är aktiebolaget moderbolag och den juridiska personen dotterföretag.

Moderbolag och dotterföretag utgör tillsammans en koncern.

2 KAP.

Aktiebolags bildande

1 § Aktiebolag bildas av en eller flera stiftare. Stiftare skall vara svensk medborgare och bosatt i Sverige eller svensk juridisk person. Handelsbolag får dock vara stiftare endast om varje obegränsat ansvarig bolagsman är svensk medborgare och bosatt i Sverige. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan medge annan än som sagts nu att vara stiftare.

Den som är omyndig eller i konkurs kan ej vara stiftare.

2 § Stiftarna anger villkoren för bolagsbildningen. Därvid iakttages att betalningen för aktie ej får understiga det belopp på vilket aktien skall lyda (nominella beloppet). Skall aktie kunna tecknas med rätt eller plikt att mot aktien tillskjuta annan egendom än pengar eller med rätt eller plikt för bolaget att övertaga egendom mot annat vederlag än aktier (apport), får värdet på apportegendomen ej sättas högre än det verkliga

värdet för bolaget. Endast sådan egendom som är eller kan antagas bli till nytta för bolagets verksamhet kan utgöra apportegendom.

Tecknas aktie med villkor som strider mot första stycket, skall det nominella beloppet ändå betalas.

3 § Stiftarna skall upprätta och underskriva en dagtecknad stiftelseurkund som skall innehålla förslag till bolagsordning och uppgift om

1. det belopp som skall betalas för varje aktie,
2. tiden för aktiernas betalning,
3. sättet och tiden för kallelse till konstituerande stämma, om enligt 7 § kallelse skall ske.

Bestämmelse om apport eller att aktie eljest skall kunna tecknas med villkor eller att bolaget skall ersätta annan kostnad för bolagets bildande än allmänna avgifter och sedvanliga arvoden för upprättande av stiftelsehandlingar och liknande arbete eller att någon eljest skall av bolaget erhålla särskild rättighet eller förmån skall anges i stiftelseurkunden.

Stiftelseurkunden skall innehålla redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömandet av värdet på apportegendom och av bestämmelse enligt andra stycket i övrigt. Särskilt skall anges

1. namn och hemvist beträffande den som avses med bestämmelsen,
2. det värde till vilket apportegendom beräknas komma att tagas upp i balansräkningen och antalet aktier eller annat vederlag som skall lämnas för egendomen,
3. högsta beräknade beloppet av sådan kostnad för bolagets bildande som angivits i bestämmelsen.

Om skriftligt avtal upprättats rörande bestämmelse som avses i andra stycket, skall stiftelseurkunden innehålla avtalet eller avskrift därav eller hänvisning till avtalet med uppgift om den plats där det hålles tillgängligt för aktietecknarna. Muntligt avtal skall i sin helhet upptagas i stiftelseurkunden. Tillskjutes eller övertages rörelse, skall vad nu sagts om skriftligt avtal gälla även beträffande balans- och resultaträkningar för rörelsen under de senaste två räkenskapsåren. I stiftelseurkunden skall upplysning ges om rörelsens resultat under tiden därefter. Om sådana räkningar ej uppgjorts för rörelsen, skall i stiftelseurkunden lämnas upplysning om rörelsens resultat under nämnda räkenskapsår.

Om andra—fjärde styckena ej iakttagits beträffande viss bestämmelse, är den utan verkan mot bolaget.

4 § Bolagsordningen skall ange

1. bolagets firma,
2. den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte,
3. föremålet för bolagets verksamhet, angivet till sin art,
4. aktiekapitalet eller, om detta skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet ej får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet,
5. aktiernas nominella belopp,
6. antalet eller lägsta och högsta antalet styrelseledamöter och revisorer samt styrelsesuppleanter, om sådana skall finnas, samt tiden för styrelseledamots och revisors uppdrag,
7. sättet för sammankallande av bolagsstämma,
8. vilka ärenden som skall förekomma på ordinarie stämma,
9. vilken tid bolagets räkenskapsår skall omfatta.

5 § Teckning av aktie skall ske på stiftelseurkunden eller på teckningslista som innehåller avskrift av stiftelseurkunden. Aktieteckning som gjorts på annat sätt kan ej göras gällande av bolaget, om aktietecknaren anmäler felet hos registreringsmyndigheten före bolagets registrering.

Har aktie tecknats med villkor, som icke överensstämmer med stiftelseurkunden, är aktieteckningen ogiltig. Har ogiltigheten ej anmälts hos registreringsmyndigheten före bolagets registrering, är dock aktietecknaren bunden fastän han ej kan åberopa villkoret.

Aktietecknare kan ej efter bolagets registrering som grund för aktietecknings ogiltighet åberopa att villkor i stiftelseurkunden icke uppfyllts.

6 § Stiftarna avgör om aktieteckning skall godtagas och hur många aktier som skall tilldelas tecknaren. Har stiftare angivit i stiftelseurkunden, att han tecknar visst antal aktier, skall minst detta antal tilldelas honom.

Har aktier ej tilldelats aktietecknare enligt aktieteckningen, skall stiftarna utan dröjsmål underrätta honom därom.

7 § Beslut om bolagets bildande fattas på konstituerande stämma.

Om alla aktier tecknas vid stämman och alla godtagna aktietecknare är ense, kan beslut om bolagets bildande fattas även om kallelse till stämman ej skett.

I annat fall än i andra stycket sägs skall stiftarna kalla de godtagna aktietecknarna till konstituerande stämma enligt föreskrifterna i bolagsordningen om kallelse till bolagsstämma. Teckningslistorna och de handlingar som stiftelseurkunden hänvisar till skall genom stiftarnas försorg hållas tillgängliga för aktietecknarna under minst en vecka före stämman på plats som angivits i kallelsen.

På den konstituerande stämman skall stiftarna framlägga stiftelseurkunden i huvudskrift och de handlingar som avses i tredje stycket. Stiftarna skall vidare lämna uppgift om antalet aktier enligt godtagna teckningar, aktiernas fördelning mellan tecknarna och det belopp som inbetalats på aktierna. Denna uppgift skall införas i protokollet.

8 § Om vid konstituerande stämma ej visas att teckning och tilldelning av aktier skett motsvarande aktiekapitalet eller minimikapitalet enligt stiftelseurkunden, är frågan om bolagets bildande förfallen.

Uppkommer på den konstituerande stämman fråga om ändring av bolagsordningen eller stiftelseurkunden i övrigt, kan beslut om bolagets bildande icke fattas förrän frågan blivit avgjord. Ändring i bolagsordningen som ej enligt 9 kap. 9 § tredje stycket angivits i kallelsen eller som avser höjning av aktiekapitalets eller maximikapitalets storlek kan ej ske utan samtycke av samtliga stiftare och aktietecknare. Detsamma gäller ändring av bestämmelse i stiftelseurkunden som avses i 3 §.

Om tecknare med flertalet avgivna röster och två tredjedelar av de vid stämman företrädda aktierna biträder beslut att bilda bolaget, är bolaget bildat. I annat fall är frågan om bolagets bildande förfallen.

När aktiebolaget är bildat, skall styrelse och revisorer väljas.

I övrigt skall i fråga om konstituerande stämma i tillämpliga delar gälla föreskrifterna om bolagsstämma i denna lag och bolagsordningen.

9 § Bolaget skall anmälas för registrering senast sex månader efter stiftelseurkundens undertecknande.

Hinder mot registrering föreligger, om ej

1. det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade aktier efter avdrag för aktier som enligt 11 § förklarats förverkade och ej övertagits av annan (bolagets aktiekapital) motsvarar det i bolagsordningen angivna aktiekapitalet eller uppgår till minimikapitalet,

2. det belopp som skall betalas i pengar för de aktier som ingår i bolagets aktiekapital är inbetalat på räkning hos svenskt bankinstitut,

3. all apportegendom är tillförd bolaget,

4. yttranden företes från bankinstitut om att 2 har följts och från auktoriserad eller godkänd revisor om att 3 har iakttagits. Av revisorns yttrande skall framgå att apportegendomen i stiftelseurkunden ej åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att egendomen är eller kan antagas bli till nytta för bolagets verksamhet.

Genom registreringen fastställes bolagets aktiekapital till belopp som anges i andra stycket 1. Aktier som enligt 11 § förklarats förverkade och ej övertagits av annan blir därvid ogiltiga.

Om ej anmälan för bolagets registrering sker inom den i första stycket angivna tiden eller om registrering genom lagakraftägande beslut vägras, är frågan om bolagets bildande förfallen. Styrelseledamöterna ansvarar solidariskt för återbetalningen av de belopp som inbetalats på tecknade aktier jämte uppkommen avkastning med avdrag för kostnader på grund av åtgärd enligt 13 § första stycket tredje punkten. Detsamma gäller i fråga om apportegendom.

10 § Kvittning av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget får icke ske.

Fordran på aktiebelopp kan ej av bolaget överlåtas eller pantsättas.

Överlåtes aktie för vilken full betalning ej erlagts, är förvärvaren, sedan han anmält sig för införing i aktieboken, tillsammans med överlåtaren ansvarig för betalningen.

11 § Betalas aktie ej i rätt tid, kan styrelsen en månad efter anmaning förklara aktien förverkad för den betalningsskyldige. Anmaningen, som skall innehålla meddelande att aktien kan förklaras förverkad, sker genom avsändande av rekommenderat brev, om den betalningsskyldiges adress är angiven vid aktieteckningen eller införd i aktieboken eller annars anmäld till bolaget, och i annat fall genom kungörelse i tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Underrättelse om anmaningen skall genast sändas till den som för aktien är införd såsom panthavare eller uppdragstagare i förteckning enligt 3 kap. 12 §.

Styrelsen kan innan förverkad aktie blivit ogiltig låta annan övertaga aktien och betalningsansvaret för det tecknade beloppet.

Om aktie förklarats förverkad och ej övertagits av annan som erlagt full betalning, skall den, för vilken aktien förverkats, gentemot bolaget svara för en femtedel av full betalning för aktien.

12 § Inbetalning i pengar på aktie kan fullgöras endast genom insättning på räkning, som stiftarna öppnat för mottagande av inbetalning på aktier i bolaget hos svenskt bankinstitut.

På räkningen insatt belopp får lyftas för bolaget först när hela det belopp som skall betalas i pengar satts in på räkningen och styrelse valts. Att betalning ej erlagts för förverkad aktie utgör dock ej hinder för att belopp som satts in på räkningen lyftes. Har frågan om bolagets bildande förfallit eller är aktieteckning eljest icke bindande, skall återbetalning tillsammans med gottgjord ränta ske till aktietecknarna.

13 § Innan aktiebolag registrerats, kan det ej förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter. Det kan ej heller söka, kära eller svara inför domstol eller annan myndighet. Styrelsen kan dock föra talan i mål rörande bolagsbildningen och eljest vidtaga åtgärd för att erhålla tecknat aktiebelopp eller annat utfäst tillskott.

Uppkommer förpliktelse genom åtgärd på bolagets vägnar före registreringen, svarar de som deltagit i åtgärden eller beslut därom solidariskt för förpliktelsen. När bolaget registrerats, övergår ansvaret på bolaget, om förpliktelsen följer av stiftelseurkunden eller tillkommit efter det bolaget bildats.

Har avtal för bolaget slutits före registreringen med medkontrahent som visste att bolaget ej var registrerat, kan denne, såvida annat ej följer av avtalet, frånträda detta, om anmälan för registrering icke gjorts inom den i 9 § föreskrivna tiden eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering av bolaget. Visste medkontrahenten ej att bolaget var oregistrerat, kan han frånträda avtalet, innan bolaget registrerats.

3 KAP.

Aktier, aktiebrev m. m. och aktiebok

1 § Alla aktier har lika rätt i bolaget, om ej annat följer av denna paragraf.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktier av olika slag skall finnas eller kunna utges. Sådan bestämmelse skall ange

1. olikheterna mellan aktieslagen,
2. antalet aktier av varje slag,
3. om aktierna ej skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar eller vinst, den företrädesrätt som tillkommer aktieägarna vid ökning av aktiekapitalet enligt 4 kap. Föreskrift om olika företrädesrätt får meddelas endast om aktierna ej skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar eller vinst.

Avser olikheten mellan aktieslagen akties röstvärde gäller att ingen aktie får ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktie av visst slag skall i närmare angiven ordning kunna omvandlas till aktie av annat slag. Omvandling skall utan dröjsmål anmälas för registrering och är verkställd när registrering sker.

2 § Aktie kan fritt överlåtas och förvärvas, om ej annat följer av 3 § eller 17 kap. 1 § eller eljest av lag.

3 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll att aktieägare eller annan skall vara berättigad att lösa aktie, som övergår till ny ägare. Förbehållet skall ange

1. vilka som är lösningsberättigade och, om lösningsrätt ej skall kunna utövas vid vissa fång, vilka slags fång som sålunda undantagits,
2. den ordning, i vilken lösningsrätten tillkommer de lösningsberättigade inbördes,
3. den tid, ej överstigande två månader från anmälan hos styrelsen om akties övergång, inom vilken lösningsanspråk skall framställas hos bolaget,

4. den tid inom vilken lösen skall erläggas, vilken tid ej får överstiga en månad räknat från den tidpunkt då lösenbeloppet blev bestämt.

Förvärvas flera aktier genom samma fång, kan, om ej annat följer av förbehållet, lösningsrätt icke utövas beträffande mindre antal aktier än fånget omfattar. Om tillämpningen av föreskrift i bolagsordningen rörande lösens belopp skulle bereda någon otillbörlig fördel, kan jämkning ske.

När anmälan gjorts om aktiens övergång, skall styrelsen genast skriftligen meddela detta till varje lösningsberättigad vars postadress är införd i aktieboken eller eljest känd för bolaget.

Om ej annat föreskrives i bolagsordningen, prövas tvist om lösningsrätt och om lösenbeloppets storlek av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän.

Innan det visar sig att lösningsrätten ej begagnas, kan den till vilken aktie övergått icke utöva annan av aktien härflytande rätt gentemot bolaget än rätt till vinstutdelning och företrädesrätt till teckning av ny aktie vid nyemission eller till teckning av andel i lån som avses i 5 kap. Rättigheter och skyldigheter på grund av sådan teckning övergår till den som begagnar sig av lösningsrätten.

4 § Aktiebrev skall ställas till viss man. Det får utlämnas endast till aktieägare som är införd i aktieboken och först när full betalning erlagts för den eller de aktier brevet lyder på. Vidare fordras

1. att bolaget registrerats, om aktien tecknats vid bolagets bildande,
2. att nyemission eller fondemission registrerats, om aktien tillkommit på grund av emissionen, eller
3. att registrering skett enligt 5 kap. 14 §, om aktien tillkommit på grund av utbyte eller nyteckning enligt 5 kap.

Aktiebrev skall undertecknas av styrelsen eller enligt styrelsens fullmakt av bank. Namnteckning får återges genom tryckning eller på annat liknande sätt. Brevet skall ange bolagets firma, ordningsnummer på den eller de aktier varå brevet lyder, aktiens nominella belopp och dagen för utfärdandet. Kan när aktiebrev utges aktier av olika slag finnas enligt bolagsordningen, skall aktieslaget anges i brevet. Om bolagsordningen innehåller förbehåll enligt 1 § fjärde stycket, 3 §, 8 § eller 6 kap. 8 §, skall tydlig uppgift därom intagas i brev på aktie som avses med förbehållet. Uppgiften kan ges i förkortad form. Förkortningsformer fastställes av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

När utbetalning göres vid inlösning av aktie eller minskning av dess nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar, skall aktiebrevet förses med påskrift om utbetalningen. Påskrift skall även göras så snart det kan ske när utan återbetalning aktie indragits eller nominella beloppet ändrats.

Aktiebrev, som i samband med dödning eller vid utbyte utges i stället för annat, skall innehålla uppgift därom. Utbytes aktiebrev mot ett eller flera andra aktiebrev skall det äldre aktiebrevet jämte därtill hörande kupongark makuleras på betryggande sätt.

Emissionsbevis samt skuldebrev och optionsbevis, som avses i 5 kap. skall undertecknas på sätt som sägs i andra stycket.

5 § Innan aktiebrev utfärdas kan bolaget utge till viss man ställt bevis om rätt till en eller flera aktier (interimsbevis). Beviset skall innehålla förbehåll att aktiebrev utlämnas endast mot återställande av beviset. På detta skall på begäran antecknas de betalningar som gjorts för aktien. Interimsbevis skall förses med påskrift om återbetalning som sker enligt 2 kap. 12 § andra stycket. I övrigt gäller bestämmelserna i denna lag om aktiebrev i tillämpliga delar interimsbevis.

6 § Överlåtes eller pantsättes aktiebrev eller till viss man ställt emissionsbevis eller optionsbevis, äger vad i 13, 14 och 22 §§ lagen (1936: 81) om skuldebrev föreskrives rörande skuldebrev till viss man eller order motsvarande tillämpning. Härvid är den som innehar aktiebrev och enligt bolagets påskrift därå är införd såsom ägare i aktieboken likställd med den som enligt 13 § andra stycket nämnda lag förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande.

Överlåtes eller pantsättes emissionsbevis eller optionsbevis som ej är ställt till viss man, äger vad i 13, 14 och 22 §§ lagen om skuldebrev föreskrives rörande skuldebrev till innehavaren motsvarande tillämpning.

Om utdelningskuponger föreskrives i 24 och 25 §§ lagen om skuldebrev.

7 § Över bolagets samtliga aktier och aktieägare skall styrelsen föra förteckning (aktiebok). Den skall upprättas omedelbart efter bolagets bildande. Aktierna upptages i nummerföljd med uppgift om aktietecknarna. Aktieägarnas postadress och yrke eller titel skall anges. Finns aktier av olika slag, skall av aktieboken framgå till vilket slag varje aktie hör.

Aktiebok kan bestå av betryggande lösblads- eller kortsystem. Den kan också föras med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

När någon företer utfärdat aktiebrev och enligt 6 § eller på annat sätt styrker sitt förvärv eller när aktieägare eller annan behörig person anmäler annan förändring i förhållande som upptagits i aktieboken, skall införing av aktieägaren eller anteckning om förändringen genast ske med angivande av dagen för införingen eller anteckningen, såvida dagen ej framgår av annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 3 § tillkommer aktieägare eller annan, får införing dock ej ske, förrän det visat sig att lösningsrätten icke begagnas.

Är sista överlåtelsen på aktiebrev tecknad in blanco, skall namnet sättas ut i överlåtelsen innan införing sker. Företett aktiebrev skall förses med påskrift om införingen och dagen därför.

8 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll att den som på fastställd avstämningsdag är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 12 § skall anses behörig att mottaga utdelning, emissionsbevis och, vid fondemission, brev på ny aktie som tillkommer aktieägare. Om förbehållet införes genom ändring av bolagsordningen, skall styrelsen fastställa och vid anmälan för registrering av bolagsstämmans beslut för registrering anmäla dag från vilken förbehållet skall tillämpas.

Bolag i vars bolagsordning finns sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) kallas i denna lag avstämningsbolag.

För avstämningsbolag skall följande uppgifter fullgöras av Värde-

papperscentralen VPC Aktiebolag (värdepapperscentralen), nämligen att

1. föra aktiebok, aktiebrevsregister och förteckning enligt 12 §,
2. pröva frågor om införing av aktieägare i aktieboken,
3. svara för utskrift av aktiebok och sammanställning av uppgifter enligt 19 § lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering,
4. avstämma aktiebok och förteckning enligt 12 §,
5. utsända aktiebrev, utdelning och emissionsbevis,
6. svara för utbyte av aktiebrev och därmed sammanhängande åtgärder,
7. vidtaga åtgärder enligt 4 kap. 17 § i fråga om ej uttagen aktie.

9 § I avstämningsbolag får aktiebrev på uppdrag av bolaget på dess vägnar undertecknas av värdepapperscentralen, varvid firmatecknarens namnteckning får återges genom tryckning eller på annat liknande sätt. Brevet skall i stället för akties ordningsnummer ange brevets ordningsnummer och det antal aktier brevet avser. På begäran av aktieägare eller förvaltare som avses i 10 § skall aktiebrev delas upp, läggas samman eller på annat sätt bytas ut. När aktiebrev företes för införing av ny ägare i aktieboken, får värdepapperscentralen byta ut brevet mot ett eller flera nya brev. Var det äldre brevet överlåtet in blanco, behöver ej förvärvarens namn sättas ut i överlåtelsen. I aktiebrev som utfärdas vid utbyte behöver ej tagas in uppgift om utbytet eller om dag när det äldre brevet utfärdades. Ej heller behöver aktiebrev, som utfärdas i samband med att aktieägaren införes i aktieboken, förses med uppgift om införingen.

Bestämmelserna i första stycket gäller i tillämpliga delar emissionsbevis samt skuldebrev och optionsbevis som avses i 5 kap. Sådana handlingar behöver dock ej ange ordningsnummer.

10 § I avstämningsbolag införes aktieägarna i aktieboken med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. För varje ägare anges det antal aktier han äger av olika slag. I stället för aktienummer anges aktiebrevs ordningsnummer. Aktieboken föres med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

I avstämningsbolag kan bank eller fondkommissionär, som är auktoriserad som förvaltare av aktier, införas i aktiebrev och i aktieboken i stället för ägaren till de aktier som omfattas av lämnat förvaltningsuppdrag. Är aktier i avstämningsbolag föremål för handel vid utländsk fondbörs, kan, efter särskilt tillstånd, i bolagets aktiebrev och aktiebok, i stället för aktieägare som är bosatt utomlands, införas den som fått uppdrag att i utlandet förvalta hans aktier.

I aktiebrev och i aktieboken skall i fall som avses i andra stycket anmärkas att aktien innehas för annans räkning. Detsamma gäller emissionsbevis som utfärdas på grund av förvaltarregistrerad aktie och som är ställt till viss man. Beträffande förvaltaren antecknas i aktieboken samma uppgifter som enligt första stycket skall införas om aktieägare.

För rätt till registrering som förvaltare kräves utöver vad som sägs i andra stycket att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införing av ägare i aktieboken. Om auktorisation och tillstånd enligt denna paragraf, om förvaltares åligganden samt om skyldighet för bolaget och värdepapperscentralen att för envar hålla tillgänglig sammanställning av uppgifter från förvaltare om aktieägare, som har mer än femhundra aktier i bolaget registrerade i förvaltares namn, finns bestämmelser i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering.

11 § Har avstämningsförbehållet införts genom ändring av bolagsordningen och har aktiebrev som dessförinnan utfärdats ej inlämnats för utbyte mot nytt brev, får uppgifter om aktien i tidigare aktiebok föras över till aktiebok enligt 10 § första stycket. Därvid skall anges att aktiebrevet ej avlämnats. Sker ej överföring, utgör den äldre aktieboken alltjämt aktiebok i fråga om aktien.

Utöver aktiebok skall i avstämningsbolag föras aktiebrevsregister. Registret upptar i löpande nummerföljd de aktiebrev som utfärdas med uppgift om dagen för utfärdandet, antalet aktier och aktieslag samt ägares eller, i fall som avses i 10 § andra stycket, förvaltares identifieringsnummer i aktieboken. När nytt aktiebrev utfärdas i stället för äldre, göres i registret hänvisning till det äldre brevets ordningsnummer. För sistnämnda brev antecknas att det makulerats.

I avstämningsbolag skall uppgift som avförts ur aktiebok, aktiebrevsregistret eller förteckning enligt 12 § bevaras i minst tio år. Aktiebok, som sådant bolag tidigare fört, skall bevaras i minst tio år efter det att uppgifter beträffande bolagets samtliga aktier införts i aktieboken enligt 10 § första stycket.

12 § I avstämningsbolag skall den som med skriftlig handling visar att han till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för den i aktieboken införda aktieägaren lyfta utdelning och mottaga emissionsbevis och, vid fondemission, brev på ny aktie på begäran upptagas i en särskild förteckning. Detsamma gäller förmyndare eller god man för aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid utmätning av eller kvarstad på aktier utmätningsmannen.

I förteckningen skall för sådan person som avses i första stycket antecknas samma uppgifter som enligt 10 § första stycket skall införas i aktieboken om aktieägare. Av förteckningen skall även framgå den rätt som tillkommer honom. Sådan anteckning skall avföras, när det visas att rätten upphört.

Uppgift ur förteckningen får ej lämnas till annan utan samtycke av den som beröres av förhållanden som antecknats i förteckningen.

13 § Aktiebok hålles tillgänglig hos bolaget för envar. Föres aktieboken med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt, skall i stället utskrift av aktieboken på begäran tillhandahållas hos bolaget och, i fråga om avstämningsbolag, även hos värdepapperscentralen. Utskriften får ej vara äldre än sex månader. Envar har rätt att mot ersättning för kostnaderna få sådan utskrift av aktieboken eller del av den. När det gäller avstämningsbolag får dock utskrift enligt detta stycke ej innehålla uppgift om aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktiebok eller, om aktieboken föres med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt, utskrift av hela aktieboken avseende förhållandena tio dagar före bolagsstämma, skall hållas tillgänglig för aktieägarna vid stämman.

I utskrift upptages aktieägarna och de förvaltare som avses i 10 § andra stycket i alfabetisk ordning. Aktiebrevs nummer behöver ej anges.

14 § Den till vilken aktie övergått äger ej, innan han införts i aktieboken, utöva aktieägares rätt i bolaget. Detta gäller dock icke sådan

ur aktie uppkommen rätt som utövas mot företeende eller avlämnande av aktiebrev, kupong eller annat särskilt bevis som utges av bolaget.

Ägare till aktie, för vilken aktiebrev utfärdats innan bolaget blivit avstämningsbolag, kan icke såvitt avser därefter beslutad utdelning eller emission erhålla utdelning, emissionsbevis eller, vid fondemission, brev på ny aktie förrän han avlämnat aktiebrevet för utbyte mot nytt sådant och införing i aktieboken gjorts enligt 10 §. Innan detta skett är 12 § ej tillämplig.

Om aktie äges av flera, kan de endast genom gemensam företrädare utöva aktieägares rätt i bolaget.

15 § Vad som sägs i denna lag om aktieägares rätt att i bolaget förcträda aktier skall gälla även beträffande den som genom testamente erhållit nyttjanderätten till eller rätten till avkomst av aktier, om testamentet innehåller bestämmelse att han skall äga företräda aktierna och, beträffande avkomsträttshavaren, att aktierna till tryggande av hans avkomsträtt skall sättas under särskild vård.

Såväl ägaren som nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall på anmälan bli införd i aktieboken. Vid införingen skall göras anteckning om äganderättsförvärvet och om den med nyttjande- eller avkomsträtten förenade rätten att i bolaget företräda aktierna. I fråga om införing av nyttjande- eller avkomsträttshavaren gäller i övrigt vad som sägs i denna lag om införing av aktieägare. Dock skall påskrift om införingen ej ske på aktiebrevet. När det styrkes att nyttjande- eller avkomsträtten upphört, skall anteckning därom göras i aktieboken.

När god man på grund av förordnande jämlikt 18 kap. 4 § 5 föräldrabalken förvaltar aktier för blivande aktieägares räkning, skall blivande ägare på anmälan av gode mannen införas såsom ägare i aktieboken med anteckning om förvärvet och om förordnandet.

16 § Ingår aktie i aktiefond enligt aktiefondslagen (1974: 00), skall i aktiebrev och i aktieboken i stället för fondandelsägarna införas det fondbolag, som förvaltar fonden, jämte fondens beteckning.

17 § Om aktiebrev enligt denna lag skall förses med påskrift eller på grund av bolagsstämmans beslut om uppdelning av aktierna utbytas mot två eller flera nya aktiebrev, kan bolaget innehålla på aktie belöpande utdelning och emissionsbevis till dess aktiebrevet för nämnda ändamål tillhandahålles. Detta gäller också om utbyte av aktiebrev skall ske på grund av att aktie av visst slag enligt bestämmelse i bolagsordningen skall omvandlas till aktie av annat slag.

4 KAP.

Ökning av aktiekapitalet genom nyemission eller fondemission

Inledande bestämmelser

1 § Aktiekapitalet kan ökas genom att aktier tecknas mot betalning (nyemission) eller genom att aktier ges ut eller aktiernas nominella belopp höjcs utan ny betalning (fondemission).

Beslut om emission fattas av bolagsstämman, om ej annat följer av 14 eller 15 §. Sådant beslut får ej fattas förrän bolaget blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras, skall beslut därom först fattas.

Bestämmelserna i 2 kap. 2 § äger motsvarande tillämpning vid nyemission. Vid fondemission får ej till aktiekapitalet överföras belopp som understiger summan av de nya aktiernas nominella belopp eller den sammanlagda höjningen av aktiernas nominella belopp.

2 § Vid nyemission där de nya aktierna skall betalas med pengar (kontantemission) och vid fondemission har aktieägarna företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger, om ej annat föreskrivits i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket 3 eller, vid kontantemission, bestämmes i emissionsbeslutet.

3 § Aktieägare som har företrädesrätt att deltaga i emission har rätt att för varje aktie få särskilt emissionsbevis (vid nyemission teckningsrättsbevis och vid fondemission delbevis). Är bolaget ej avstämningsbolag, får till aktiebrev hörande kupong användas som emissionsbevis. Användes ej kupong som emissionsbevis, skall i beviset anges hur många sådana bevis som skall lämnas för varje ny aktie.

Begagnar aktieägare sin företrädesrätt att deltaga i emission i bolag som ej är avstämningsbolag, skall det aktiebrev på vilket företrädesrätten grundas förses med påskrift härom, om ej kuponger användes som emissionsbevis.

I avstämningsbolag skall emissionsbevis och, vid fondemission, brev på ny aktie som tillkommer aktieägaren genast i rekommenderat brev eller på annat betryggande sätt översändas till den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 §. Var han vid mottagandet ej berättigad, skall bolaget likväl anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock ej, om bolaget eller värdepapperscentralen hade kännedom om att handlingen kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttagas och ej heller om mottagaren var i konkurs eller omyndig.

Allmänna bestämmelser om nyemission

4 § Förslag till beslut om nyemission skall hållas tillgängligt för aktieägarna under minst en vecka före den bolagsstämma vid vilken beslutet skall fattas. Det skall genast sändas till aktieägare, som begär det och uppger sin postadress. Förslaget skall läggas fram på stämman. Vad som nu sagts om förslag till beslut skall gälla sådan redogörelse av styrelsen och sådant yttrande av revisorerna som avses i 6 §. Innebär förslaget avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt, skall skälen till avvikelsen anges i förslaget eller i handling som fogats vid förslaget. Om årsredovisningen ej skall behandlas på stämman, skall även följande handlingar enligt vad nyss sagts hållas tillgängliga och läggas fram på stämman:

1. avskrift av den senaste årsredovisningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt avskrift av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser,
2. en av styrelsen undertecknad redogörelse för händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning, vilka inträffat efter årsredovisningens avgivande,
3. ett av revisorerna avgivet yttrande över redogörelsen.

Kallelse till bolagsstämman skall innehålla uppgift om den företrädesrätt att teckna aktier som enligt förslaget tillkommer aktieägarna eller annan eller vem som annars får teckna aktier.

5 § Beslut om nyemission skall ange

1. det belopp eller högsta belopp, varmed aktiekapitalet skall kunna ökas, eller det lägsta och högsta beloppet för ökningen,
2. det aktieslag vartill de nya aktierna skall höra, om aktier av olika slag finns eller kan utges,
3. den företrädesrätt att teckna aktier som tillkommer aktieägarna eller annan eller vem som annars får teckna aktier,
4. den tid inom vilken aktieteckning kan ske, när ett visst belopp eller ett lägsta belopp fastställts för aktiekapitalets ökning,
5. den tid, ej understigande två veckor från utfärdandet av kungörelse enligt 7 § eller, om samtliga aktieägare varit företrädda vid den bolagsstämma som beslutat emissionen, från beslutet eller, i fråga om avstämningsbolag, från avstämningsdagen, inom vilken aktieägare kan begagna sin företrädesrätt,
6. den tid inom vilken tecknade aktier skall betalas,
7. den beräkningsgrund, enligt vilken vid överteckning de aktier som icke tecknats med företrädesrätt skall fördelas, om ej föreskrift meddelas att fördelningen skall bestämmas av styrelsen,
8. aktiernas nominella belopp och det belopp som skall betalas för tecknad aktie.

Om förbehåll enligt 3 kap. 1 § fjärde stycket eller 3 §, 6 kap. 8 § eller 17 kap. 1 § skall gälla beträffande de nya aktierna, skall erinran därom tagas in i emissionsbeslutet.

I fråga om avstämningsbolag iakttages, att avstämningsdag skall anges i emissionsbeslutet, om aktieägare skall ha företrädesrätt att deltaga i emissionen. Avstämningsdagen får ej sättas tidigare än tre veckor från det beslutet kungjorts enligt 7 §.

Skall till aktiebreven hörande kuponger användas som emissionsbevis, skall detta anges i beslutet.

6 § Bestämmelse om apport eller att aktie skall tecknas med kvittningsrätt eller eljest med villkor skall upptagas i beslutet om nyemission.

Styrelsen skall avge en redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömandet av värdet på apportegendom och av bestämmelse enligt första stycket i övrigt. Redogörelsen skall innehålla de uppgifter som avses i 2 kap. 3 § tredje och fjärde styckena. Femte stycket nämnda paragraf äger motsvarande tillämpning.

Över redogörelsen skall revisorerna avge yttrande av vilket skall framgå att egendom, som skall tillföras bolaget, icke i redogörelsen åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att apportegendom är eller kan antagas bli till nytta för bolagets verksamhet. Emissionsbeslutet skall innehålla att redogörelse och yttrande som sagts nu har avgivits.

7 § Beslutet om nyemission eller en redogörelse för det väsentliga innehållet i beslutet skall genast kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Kungöres ej beslutet i dess helhet, skall i kungörelsen uppgift lämnas om var beslutet hålles tillgängligt. Kungörelse erfordras dock ej i bolag som ej är avstämningsbolag, om samtliga aktieägare varit företrädda vid den bolagsstämma som beslutat emissionen.

Är bolaget ej avstämningsbolag, skall beslut som avses i första stycket utan dröjsmål sändas till aktieägare, vars postadress är känd för bolaget

om aktieägaren skall ha företrädesrätt att deltaga i emissionen. Vad som sagts nu gäller dock ej, om samtliga aktieägare varit företrädda vid den bolagsstämma som beslutat emissionen.

8 § Teckning av nya aktier skall ske på teckningslista som innehåller beslutet om nyemission. Avskrift av bolagsordningen samt av de enligt 4 och 6 §§ framlagda handlingarna skall vara fogade vid teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknare på plats som anges i listan.

Om alla aktierna av de därtill berättigade tecknas vid den stämma där beslutet om nyemission fattas, kan teckningen ske i stämmans protokoll. Detta gäller dock icke avstämningsbolag.

Har teckning skett i strid mot denna paragraf eller har aktie tecknats med villkor som ej överensstämmer med de i emissionsbeslutet angivna villkoren, äger 2 kap. 5 § motsvarande tillämpning.

9 § När teckningen avslutats skall styrelsen besluta om tilldelning av nya aktier till aktietecknarna. Anser styrelsen att aktieteckning är ogiltig, skall aktietecknaren genast underrättas härom. Aktierna skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken.

10 § Har för aktiekapitalets ökning bestämts ett visst belopp eller ett lägsta belopp, är beslutet om nyemission förfallet, om beloppet icke tecknats inom teckningstiden. Detsamma gäller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet ökas. Vad som har betalats på de tecknade aktierna, skall i sådant fall genast återbetalas.

11 § Bestämmelserna i 2 kap. 10 och 11 §§ äger motsvarande tillämpning vid inbetalning på grund av beslut om nyemission. Kvittning av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget får dock ske, om bestämmelser därom upptagits i beslutet om nyemission. Detsamma gäller i fråga om bolag, vars bundna kapital före emissionen uppgår till minst en miljon kronor, om styrelsen medger kvittning. Sådant medgivande får ej lämnas, om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer.

12 § Beslut om nyemission skall anmälas för registrering inom sex månader från beslutet, om det ej förfallit enligt 10 §. Hinder mot registrering föreligger, om ej

1. full betalning enligt registret erlagts för alla de i det förut registrerade aktiekapitalet ingående aktierna,
2. det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade nya aktier efter avdrag för aktier som förklarats förverkade och ej övertagits av annan (ökningen av aktiekapitalet) uppgår till belopp som avses i 10 §,
3. hälften av det belopp som betalas med pengar för de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna har inbetalats,
4. all apportegendom enligt beslutet om nyemission är tillförd bolaget,
5. yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att 3 och 4 iakttagits, att apportegendomen icke åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att egendomen är eller kan antagas bli till nytta för bolagets verksamhet.

Vid kontantemission i bolag vars egna bundna kapital före emissionen

ej överstiger en miljon kronor skall, i stället för vad som föreskrives i första stycket 3 och 5, hela det belopp, som skall betalas för aktierna, erläggas genom insättning på bankräkning som bolaget öppnat hos svenskt bankinstitut. Intyg från bankinstitutet om att beloppet betalats skall företes i registreringsärendet.

Genom registreringen fastställes ökningen av aktiekapitalet till belopp som anges i första stycket 2.

Om anmälan för registrering av beslutet icke gjorts inom den i första stycket angivna tiden eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering, gäller vad i 10 § sägs.

Aktiekapitalet är ökat när registrering skett. Aktier som förklarats förverkade och ej övertagits av annan blir därmed ogiltiga. De nya aktierna medför rätt till utdelning enligt vad därom bestämts i beslutet om emission. Beslutet får dock ej innebära att sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket aktierna skolat till fullo betalas.

13 § För aktie som tecknats vid kontantemission skall, om ej annat följer av 12 § andra stycket, full betalning erläggas inom sex månader från registreringen av nyemissionen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som blivit till fullo betalda. Anmälningen skall bestyrkas av auktoriserad eller godkänd revisor.

Har ej enligt första stycket anmälts att full betalning erlagts för aktierna, skall registreringsmyndigheten efter bolagets hörande registrera dels att aktiekapitalet nedsatts med sammanlagda nominella beloppet av de ej betalda aktierna, dels, om det fordras, att bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet ändrats. De aktier som ej betalats blir ogiltiga när nedsättningen registrerats.

Styrelsens beslut om nyemission

14 § Styrelsen kan besluta om nyemission och om avvikelse från aktieägares företrädesrätt enligt 2 § under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Bestämmelserna i 5—13 §§ gäller därvid i tillämpliga delar, varvid dock skall iakttagas vad som föreskrives nedan i tredje stycket.

I fråga om styrelsens begäran om bolagsstämmans godkännande äger 4 § första stycket motsvarande tillämpning. Vad som där sägs om förslag till emissionsbeslut skall gälla styrelsens beslut.

De nya aktierna får ej upptagas i aktieboken innan stämman har godkänt emissionsbeslutet. Anmälan för registrering enligt 12 § skall göras när emissionsbeslutet har godkänts av stämman. Har sådan anmälan ej skett inom ett år från styrelsens beslut om emission, är emissionsbeslutet förfallet. Vad som har betalats på tecknade aktier skall i sådant fall genast återbetalas.

15 § Bolagsstämman kan bemyndiga styrelsen att fatta beslut om nyemission i den mån emissionen kan ske utan ändring i bolagsordningen och att därvid avvika från aktieägarnas företrädesrätt enligt 2 §.

Skall styrelsen kunna besluta om nyemission med bestämmelse som avses i 6 § eller med avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt, skall det-

ta anges särskilt i bolagsstämmans bemyndigande. Bemyndigandet skall innehålla bestämmelser om den tid, längst intill nästkommande ordinarie bolagsstämma, inom vilken styrelsens beslut om nyemission skall fattas. Bestämmelserna i 4 § första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om förslag till bemyndigande.

Bolagsstämmans beslut om bemyndigande skall genast anmälas för registrering. Innan registrering har skett, kan styrelsen ej fatta beslut om emission.

Bestämmelserna i 5—13 §§ gäller i tillämpliga delar när styrelsen beslutar om emission med stöd av bemyndigande.

Fondemission

16 § Fondemission kan ske genom överföring till aktiekapitalet av belopp, som kan utdelas enligt 12 kap. 2 §, samt av uppskrivningsfond och reservfond eller genom uppskrivning av anläggningstillgångs värde enligt 11 kap. 4 §.

Beslut om fondemission skall ange det belopp varmed aktiekapitalet ökas samt de nya aktiernas aktieslag eller det belopp vartill aktiernas nominella belopp höjes. I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet varvid iakttages att avstämning ej får ske innan beslutet registrerats. På sådant bolag äger 5 § tredje stycket och 7 § första stycket motsvarande tillämpning.

Beslutet om fondemission skall utan dröjsmål anmälas för registrering och får ej verkställas före registreringen.

Aktiekapitalet är ökat när registrering skett. De nya aktierna skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken. De medför rätt till utdelning enligt vad därom bestämts i beslutet om emission. Beslutet får dock ej innebära att sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket registrering skett.

17 § Har vid fondemission behörigt anspråk på ny aktie ej framställts inom fem år från registreringen av beslutet om fondemission, kan den berättigade anmanas att vid äventyr av aktiens förlust taga ut aktien. Anmaningen skall sändas till den berättigade, om hans namn och adress är kända för bolaget. I annat fall skall anmaningen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Inkommer ej anmälan inom ett år från anmaningen, kan den nya aktien säljas genom fondkommissionär för den berättigades räkning. Denne har därefter endast rätt att mot företeende av aktiebrev eller avlämnande av delbevis utfå det vid försäljning influtna beloppet med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Belopp som ej lyfts inom fyra år från försäljningen tillfaller bolaget.

Emissionsprospekt

18 § När aktiebolag, som enligt 10 kap. 3 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor, eller aktieägare i sådant bolag offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar inbjudan att förvärva aktier eller teckningsrätter i bolaget, skall styrelsen upprätta en särskild redogörelse för bolagets förhållanden (emissionsprospekt) enligt 19—26 §§, om summan av de belopp som till följd av inbjudan kan komma att erläggas överstiger en miljon kronor.

19 § Aktieägare som ämnar sälja aktier eller teckningsrätter under sådana former att emissionsprospekt skall upprättas, skall underrätta styrelsen härom senast sex veckor före den dag då inköp tidigast avses kunna ske.

20 § Emissionsprospekt skall innehålla balansräkningar avseende utgången av de tre senaste räkenskapsår, för vilka årsredovisning och revisionsberättelse avgivits, resultaträkningar för dessa tre räkenskapsår samt ett sammandrag av de uppgifter som det ålegat bolaget att intaga i förvaltningsberättelserna för de tre räkenskapsåren. Fyller handlingarna ej de krav, som framgår av 11 kap. 5 § tredje stycket och 9 § fjärde stycket, skall de fullständigas i enlighet med dessa bestämmelser.

Bestämmelserna i 11 kap. 2 § första stycket andra punkten äger motsvarande tillämpning på emissionsprospekt.

Om bolaget är moderbolag, skall bolaget i emissionsprospektet intaga koncernresultaträkning och koncernbalansräkning för de tre senaste räkenskapsåren. När redovisningshandlingar och andra uppgifter för koncern intages i prospektet får häremot svarande uppgifter för bolaget utelämnas i den mån de kan anses sakna väsentlig betydelse för bedömningen av bolagets aktier. Dock får bolagets resultaträkning och balansräkning för det senaste räkenskapsåret enligt första stycket ej utelämnas.

21 § I emissionsprospektet skall upplysning lämnas om sådana för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden och händelser i övrigt av väsentlig betydelse för bolaget, vilka hänför sig till tiden efter den period som omfattas av de i 20 § angivna handlingarna.

Framlägges emissionsprospektet senare än åtta månader efter utgången av det senaste räkenskapsår, för vilket årsredovisning och revisionsberättelse avgivits, skall emissionsprospektet innehålla uppgifter motsvarande delårsrapport enligt 11 kap. 13 och 14 §§. Dessa uppgifter skall avse tiden från utgången av nämnda räkenskapsår till en dag ej tidigare än tre månader före emissionsprospektets tillhandahållande.

22 § I emissionsprospektet skall följande uppgifter lämnas, nämligen

1. kortfattad historik över bolaget och dess verksamhet,
2. redogörelse för bolagets och, om dotterföretag finnes, koncernens verksamhet, råvarutillgångar, produkter och driftställen samt för dess ställning inom branschen,
3. uppgift om bolagets styrelseledamöter, revisorer och ledande befattningshavare,
4. redogörelse för ägar- och rösträttsförhållanden i fråga om bolagets aktier.

Uppgift enligt första stycket 1 får utelämnas av aktiebolag, vars aktier noteras på fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer.

23 § Bolag, som vid framläggandet av emissionsprospektet ej bedriver någon verksamhet och ej heller har dotterföretag som bedriver någon verksamhet, behöver i emissionsprospektet endast medtaga senast fastställda balansräkning, i förekommande fall koncernbalansräkning, upplysningar enligt 22 § första stycket 1, 3 och 4 samt redogörelse för den verksamhet bolaget avser att upptaga.

24 § Uppgift i emissionsprospekt enligt 20 §, 21 § första stycket samt 22 § skall granskas av bolagets revisorer. Deras berättelse över granskningen skall intagas i emissionsprospektet.

25 § Emissionsprospekt skall tillhandahållas på de platser där teckning eller inköpsanmälan mottages senast tre dagar, sön- och helgdagar samt lördagar, midsommarafton och julafton oräknade, före den dag då teckning eller inköp tidigast kan ske.

26 § Utarbetas emissionsprospekt med anledning av erbjudande från aktieägare, får bolaget från aktieägaren uppbära ersättning för sina kostnader för emissionsprospektet samt för revisionskostnaden. Uppträder flera aktieägare som säljare, skall kostnaderna fördelas mellan dem i förhållande till det antal aktier eller teckningsrätter, som envar utbjudit till försäljning.

5 KAP.

Konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning

Allmänna bestämmelser

1 § Aktiebolag kan mot vederlag i pengar eller annan egendom utge konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Sådana skuldebrev skall vara löpande.

Konvertibla skuldebrev skall innehålla utfästelse från bolaget om att borgenär har rätt att helt eller delvis utbyta sin fordran enligt skuldebreven mot aktier i bolaget. Skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning skall ge borgenär rätt att teckna aktier i bolaget mot betalning i pengar.

Villkoren för utbyte eller nyteckning av aktier skall bestämmas så att utbyte eller nyteckning kan ske utan att bolagsordningen ändras. Vederlaget för konvertibelt skuldebrev får ej understiga det nominella beloppet på aktie som utlämnas vid utbyte, om ej mellanskillnaden täckes genom kontant betalning vid utbytet.

Optionsrätt till nyteckning kan knytas till optionsbevis fogade vid skuldebreven. Borgenär får skilja optionsbevis från skuldebrev och förfoga över beviset särskilt, om ej i skuldebrevet föreskrives att beviset får avskiljas först efter viss tid.

2 § Består vederlaget för utgivna skuldebrev av pengar, har aktieägare företrädesrätt att teckna skuldebrev i emissionen såsom om denna gällde de aktier i fråga om vilka utbytesrätt eller optionsrätt till nyteckning föreligger.

Förfarandet vid emission

3 § Beslut om emission av skuldebrev fattas av bolagsstämman, om ej annat följer av 8 eller 9 §. I fråga om förslag till beslut om emission och om kallelse till bolagsstämma äger 4 kap. 4 § motsvarande tillämpning.

4 § Beslut om emission skall ange

1. emissionens belopp eller högsta belopp eller det lägsta och högsta beloppet för emissionen,

2. den företrädesrätt att deltaga i emissionen som tillkommer aktieägare eller annan eller vem som eljest äger deltaga i emissionen,
3. den tid inom vilken teckning av skuldebrev kan ske, när ett visst belopp eller ett lägsta belopp bestämts för emissionen,
4. den tid, ej understigande två veckor från utfärdandet av kungörelse enligt 6 § första stycket första punkten eller, i fall som avses i 6 § fjärde stycket, från beslutet eller, i fråga om avstämningsbolag, från avstämningsdagen, inom vilken aktieägare kan begagna sin företrädesrätt till teckning,
5. skuldebrevens nominella belopp, emissionskurs och räntefot,
6. den tid inom vilken tecknade skuldebrev skall betalas samt den beräkningsgrund, enligt vilken vid överteckning de skuldebrev som icke tecknats med företrädesrätt skall fördelas, om ej föreskrift meddelas att fördelningen skall bestämmas av styrelsen,
7. tid och villkor för utbyte eller nyteckning,
8. den rätt som skall tillkomma borgenär eller innehavare av optionsbevis för den händelse aktiekapitalet före utbytet eller nyteckningen ökas eller nedsättes eller nya konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning utges eller bolaget upplöses eller upphör genom fusion,
9. det belopp, varmed aktiekapitalet skall kunna ökas genom utbyte eller nyteckning,
10. det aktieslag vartill de nya aktierna skall höra, om aktier av olika slag finnes eller kan utges.

Om förbehåll enligt 3 kap. 1 § fjärde stycket eller 3 §, 6 kap. 8 § eller 17 kap. 1 § skall gälla beträffande de nya aktierna, skall erinran därom intagas i emissionsbeslutet.

I fråga om avstämningsbolag iakttages, att avstämningsdag skall anges i emissionsbeslutet, om aktieägare skall ha företrädesrätt att deltaga i emissionen. Avstämningsdagen får ej sättas tidigare än tre veckor från det beslutet kungjorts enligt 6 § första stycket första punkten.

Skall skuldebrev bli föremål för handel vid fondbörs, kan i emissionsbeslutet upptagas bemyndigande för styrelsen eller den styrelsen inom sig förordnar att innan teckning påbörjas bestämma emissionens belopp, emissionskurs, räntefot samt villkor för utbyte eller nyteckning. I fråga om avstämningsbolag iakttages dock, att nämnda villkor skall bestämmas senast på avstämningsdagen, om aktieägare skall ha företrädesrätt att deltaga i emissionen.

5 § Skall vederlaget för utgivna skuldebrev bestå av annan egendom än pengar, skall bestämmelse därom intagas i emissionsbeslutet.

Bestämmelserna i 4 kap. 6 § andra och tredje styckena äger motsvarande tillämpning.

6 § Bolagsstämmans beslut om emission eller en redogörelse för det väsentliga innehållet i beslutet skall genast kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte. Kungöres ej beslutet i dess helhet, skall i kungörelsen uppgift lämnas om var beslutet hålles tillgängligt. Har bolagsstämman enligt 4 § fjärde stycket överlämnat åt annan att besluta om emissionens belopp, emissionskurs, räntefot och villkor för utbyte eller nyteckning, skall vad i dessa hänseenden beslutats kungöras på motsvarande sätt.

Är bolaget ej avstämningsbolag, skall beslut som avses i första stycket

utan dröjsmål sändas till aktieägare, vars postadress är känd för bolaget, om aktieägaren skall ha företrädesrätt att deltaga i emissionen.

I fråga om avstämningsbolag iakttages att i förekommande fall beslut av styrelsen eller den styrelsen inom sig förordnar rörande emissionens belopp, emissionskurs, räntefot och villkor för utbyte eller nyteckning bifogas emissionsbevis när sådant översändes.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller ej för annat aktiebolag än avstämningsbolag, om samtliga aktieägare varit företrädda vid den bolagsstämma, som beslutat emissionen, och emissionsbeslutet icke innehåller bemyndigande enligt 4 § fjärde stycket.

7 § Om ett visst belopp eller ett lägsta belopp bestämts för emissionen och detta ej tecknats inom teckningstiden, är beslutet om emission förfallet. Detsamma gäller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet ökas.

När teckningen av skuldebreven avslutats, skall bolaget genast för registrering anmäla beslutet om emission och det nominella belopp av lånet som tecknats, om beslutet ej förfallit enligt första stycket. Registrering kan ske endast om full betalning enligt registret erlagts för alla de i det förut registrerade aktiekapitalet ingående aktierna.

8 § Styrelsen kan besluta om emission av skuldebrev och om avvikelse från aktieägares företrädesrätt under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Bestämmelserna i 4—6 §§ och 7 § första stycket äger motsvarande tillämpning.

I fråga om styrelsens begäran om bolagsstämmans godkännande äger 4 kap. 4 § första stycket motsvarande tillämpning. Vad där sägs om förslag till emissionsbeslut skall gälla styrelsens beslut.

Anmälan för registrering enligt 7 § andra stycket skall göras när emissionsbeslutet godkänts av stämman och teckningen av skuldebreven avslutats. Har anmälan för registrering ej skett inom ett år från styrelsens beslut om emission, är beslutet förfallet.

9 § Bolagsstämman kan bemyndiga styrelsen att fatta beslut om emission och att därvid avvika från bestämmelserna i 2 § om aktieägares företrädesrätt.

Skall skuldebrev kunna tecknas mot tillskott av annan egendom än pengar eller skall avvikelse från aktieägares företrädesrätt kunna göras, skall detta särskilt anges i bolagsstämmans beslut. Beslutet skall innehålla bestämmelse om den tid, längst intill nästkommande ordinarie bolagsstämma, inom vilken styrelsens beslut skall fattas. Bestämmelserna i 4 kap. 4 § första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om förslag till bemyndigande.

Bolagsstämmans beslut skall genast anmälas för registrering. Innan registrering har skett kan styrelsen ej fatta beslut om emission.

Bestämmelserna i 4—7 §§ gäller i tillämpliga delar i fråga om styrelsens beslut om emission.

Emissionsbevis

10 § Bestämmelserna i 4 kap. 3 § om emissionsbevis äger motsvarande tillämpning vid emission enligt detta kapitel.

Utbyte och nyteckning

11 § När fordran enligt skuldebrev utbytes mot aktie, skall skuldebrevet förses med påskrift om utbytet. Aktien skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken.

Vid nyteckning skall skuldebrevet, eller i förekommande fall optionsbeviset, förses med påskrift om nyteckningen.

12 § Vid nyteckning enligt detta kapitel skall aktier tecknas på teckningslista som innehåller beslutet om emission. Avskrift av bolagsordningen, den senaste årsredovisningen försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust samt avskrift av revisionsberättelsen för det år balansräkningen avser skall vara fogade vid teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknare på plats som anges i listan.

Har teckning skett i strid med denna paragraf eller har aktie tecknats med villkor som ej överensstämmer med de i emissionsbeslutet angivna villkoren, äger 2 kap. 5 § motsvarande tillämpning.

Anser styrelsen att aktieteckning är ogiltig enligt andra stycket, skall aktietecknaren genast underrättas därom. I annat fall skall aktietecknaren tilldelas tecknade aktier. Aktierna skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken.

13 § Bestämmelserna i 2 kap. 10 och 11 §§ äger motsvarande tillämpning vid inbetalning på grund av nyteckning enligt detta kapitel. Kvittning av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget får dock ske, om styrelsen medger det. Sådant medgivande får ej lämnas, om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer.

14 § Senast tre månader efter det att tiden för utbyte eller nyteckning av aktier utgått skall styrelsen för registrering anmäla hur många aktier som utgivits i utbyte eller som nytecknats och till fullo betalats. Om utbytestiden eller teckningstiden är längre än ett år, skall anmälan göras senast tre månader efter utgången av varje räkenskapsår under vilket utbyte eller nyteckning har skett.

Hinder mot registrering föreligger, om ej yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att bolaget på grund av emissionen tillförts egendom till ett värde motsvarande minst sammanlagda beloppet av de aktier som utgivits i utbyte eller, vid nyteckning, att aktierna till fullo betalats.

Genom registreringen är aktiekapitalet ökat med sammanlagda nominella beloppet av de anmälda aktierna.

15 § De nya aktierna skall medföra rätt till vinstutdelning enligt vad därom bestämts i emissionsbeslutet. Beslutet får dock ej innebära att sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket aktierna skolat till fullo betalas.

Emissionsprospekt

16 § Bestämmelserna i 4 kap. 19—26 §§ om emissionsprospekt äger motsvarande tillämpning när aktiebolag, som enligt 10 kap. 3 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor, eller aktieägare i sådant bolag offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar inbjudan att förvärva av bolaget utgivna skuldebrev eller optionsbevis som avses i detta kapitel. Skyldighet att upprätta emissionsprospekt föreligger dock endast om summan av de belopp som till följd av inbjudan kan komma att erläggas överstiger en miljon kronor.

6 KAP.

Nedsättning av aktiekapitalet

1 § Nedsättning av aktiekapitalet får ske för följande ändamål, nämligen

1. avsättning till reservfond eller omedelbar täckning av förlust enligt fastställd balansräkning, om förlusten ej kan täckas av fritt eget kapital,
2. återbetalning till aktieägarna, eller
3. avsättning till fond att användas enligt beslut av bolagsstämman.

Nedsättning för ändamål som anges i första stycket 2 och 3 får ej avse större belopp än att full täckning finns för det bundna egna kapitalet efter nedsättningen. Beräkningen därav sker enligt balansräkning för nästföregående räkenskapsår, om denna fastställes vid stämman, och annars på grundval av de handlingar som anges i 4 kap. 4 § första stycket 1—3.

Nedsättning av aktiekapitalet kan genomföras genom

1. inlösen eller sammanläggning av aktier,
2. indragning av aktier utan återbetalning, eller
3. minskning av aktiernas nominella belopp med eller utan återbetalning.

Om nedsättning av aktiekapitalet på grund av bristande betalning finns bestämmelser i 4 kap. 13 § andra stycket.

2 § Beslut om nedsättning av aktiekapitalet fattas av bolagsstämma, om ej annat följer av 8 §. Nedsättningsbeslutet får ej fattas förrän bolaget blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras, skall beslut därom först fattas.

Nedsättning för ändamål som anges i 1 § första stycket 2 eller 3 får beslutas endast efter förslag eller godkännande av styrelsen.

Bestämmelserna i 4 kap. 4 § om förslag till bolagsstämmans beslut och andra handlingar gäller i tillämpliga delar.

3 § Nedsättningsbeslut skall ange det belopp varmed aktiekapitalet skall nedsättas (nedsättningsbeloppet), nedsättningsändamålet samt hur nedsättningen skall genomföras. Om i samband med nedsättningen medel skall utskiftas med högre belopp än nedsättningsbeloppet, skall även det högre beloppet anges.

4 § Nedsättningsbeslut skall anmälas för registrering. Om det ej skett inom fyra månader från beslutet eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit anmälan eller vägrat registre-

ring, är nedsättningsbeslutet förfallet. Detsamma gäller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet nedsättes.

5 § Skall nedsättningsbeloppet användas enligt 1 § första stycket 1, är aktiekapitalet nedsatt när beslutet registrerats. Innan tre år förflutit från registreringen får vinstutdelning beslutas endast om rätten ger tillstånd därtill eller om aktiekapitalet ökats med minst nedsättningsbeloppet. I fråga om rättens tillstånd gäller 6 § andra—fjärde styckena i tillämpliga delar.

6 § Skall nedsättningsbeloppet helt eller delvis användas enligt 1 § första stycket 2 eller 3, får nedsättningsbeslutet ej verkställas utan rättens tillstånd, såvida icke samtidigt bolaget genom nyemission tillföres ett belopp som minst motsvarar nedsättningsbeloppet.

Rättens tillstånd skall sökas senast två månader efter det nedsättningsbeslutet registrerats. Vid ansökningshandlingen skall fogas bevis att nedsättningsbeslutet registrerats och förteckning över bolagets kända borgenärer med angivande av postadress.

Rätten skall kalla bolagets borgenärer, såväl kända som okända, med föreläggande för den som vill bestrida ansökningen att senast viss dag skriftligen hos rätten anmäla detta vid äventyr att han annars anses ha medgivit ansökningen. Kallelsen skall anslås i rättens kansli sex månader före inställelsedagen samt kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar tre gånger, första gången fem månader och tredje gången senast två månader före inställelsedagen. Utmätningsmannen i orten och alla kända borgenärer skall underrättas särskilt genom rättens försorg.

Bestrides ej ansökningen eller får de borgenärer som bestrider den full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar, skall tillstånd meddelas. Om den rätt som tillkommer innehavare av pensionsfordran finns bestämmelser i 23 § andra stycket lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

7 § Rätten skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökan enligt 6 § och om beslut som meddelats med anledning av ansökningen.

Har rätten genom lagakraftvunnet beslut bifallit ansökan enligt 6 §, är aktiekapitalet nedsatt när beslutet registrerats.

Har ej ansökan om rättens tillstånd gjorts inom föreskriven tid eller har rätten genom lagakraftvunnet beslut avslagit ansökan, skall registreringsmyndigheten förklara nedsättningsbeslutet förfallet. Detsamma gäller beslut om sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet nedsättes.

8 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll att aktiekapitalet kan nedsättas genom inlösen av aktier, dock ej under minimikapitalet. Förbehållet skall ange ordningen för inlösningen och inlösningsbeloppet eller grunderna för dess beräkning.

Om förbehållet införes genom ändring av bolagsordningen, får det endast avse aktier som kan tecknas eller utges efter det att ändringen registrerats. Har fondemission ägt rum efter registreringen, får inlösen av fondaktie ske först när tre år förflutit från registreringen av emissionen.

Nedsättning får ej ske så att full täckning ej finnes för det bundna egna kapitalet. Beräkning därav skall ske på grundval av fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår.

När enligt förbehållet blivit bestämt att vissa aktier skall inlösas, skall genast anmälas för registrering att aktiekapitalet nedsättes med dessa aktiers sammanlagda nominella belopp. När registrering skett är aktiekapitalet nedsatt.

7 KAP.

Förvärv av egna aktier och upptagande av vissa penninglån

1 § Aktiebolag får ej förvärva eller såsom pant mottaga egen aktie. Dotterföretag får ej heller förvärva eller såsom pant mottaga aktie i moderbolaget. Avtal i strid mot detta förbud är ogiltigt.

Första stycket utgör ej hinder för aktiebolag eller dotterföretag att vid övertagande av affärsrörelse förvärva däri ingående aktie, att inlösa aktie enligt 13 kap. 3 § eller att på auktion inropa för företagets fordran utmätt aktie. Förvärvad aktie skall, om den ej indragits genom nedsättning av aktiekapitalet, avyttras så snart det kan ske utan förlust. Aktie, som förvärvats vid övertagande av affärsrörelse, skall dock avyttras senast två år efter förvärvet, såvida icke regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer ger företaget tillstånd att behålla aktien under längre tid.

Har aktiebolag blivit moderbolag och innehar dotterföretaget aktier i moderbolaget, skall dessa aktier avyttras enligt vad som i andra stycket sägs beträffande aktier som förvärvats vid övertagande av affärsrörelse.

2 § Om ej annat följer av 5 kap., får aktiebolag ej taga upp penninglån på villkor att lånet skall betalas på annat sätt än med ett nominellt penningbelopp eller med ett penningbelopp som bestämmes med hänsyn till förändringar i penningvärdet.

Upptagande av lån mot obligationer eller andra skuldebrev med rätt till ränta, vars storlek är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägare i bolaget eller bolagets vinst (vinstandelsbevis), beslutas av bolagsstämman eller, efter bolagsstämmans bemyndigande, av styrelsen.

3 § Bestämmelserna i 4 kap. 19—26 §§ om emissionsprospekt äger motsvarande tillämpning när aktiebolag, som enligt 10 kap. 3 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor, eller aktieägare i sådant bolag offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar inbjudan att förvärva av bolaget utgivna vinstandelsbevis. Skyldighet att upprätta emissionsprospekt föreligger dock endast om summan av de belopp som till följd av inbjudan kan komma att erläggas överstiger en miljon kronor.

8 KAP.

Bolagets ledning

1 § Aktiebolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Uppgår aktiekapitalet eller maximikapitalet ej till en miljon kronor, kan dock styrelsen bestå av en eller två ledamöter, om minst en suppleant finnes.

Styrelsen väljes av bolagsstämman, om ej annat föreskrives i bolagsordningen.

Styrelseledamots uppdrag gäller för tid som anges i bolagsordningen. Uppdragstiden får icke omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av ordinarie bolagsstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad i denna lag sägs om styrelseledamot skall i tillämpliga delar gälla om suppleant.

2 § Uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som utsett honom begär det. Anmälan härom skall göras hos styrelsen och, om ledamot som ej är vald på bolagsstämma vill avgå, hos den som tillsatt honom.

Upphör styrelseledamots uppdrag i förtid eller uppkommer för honom hinder enligt 4 § att vara styrelseledamot och finnes ej suppleant, skall övriga styrelseledamöter vidtaga åtgärd för att ny ledamot för den återstående mandattiden tillsättes, såvida ej den förutvarande ledamoten var offentlig styrelseledamot som avses i lagen (1972: 827) om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser eller arbetstagarledamot som avses i lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Skall ledamoten väljas på bolagsstämma, kan utan hinder av 1 § första stycket valet anstå till nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Om styrelseledamot, som enligt bolagsordningen skall tillsättas i annan ordning än genom val av bolagsstämma, ej utsetts, skall rätten förordna ersättare på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

3 § I bolag, vars aktiekapital eller maximikapital uppgår till minst en miljon kronor, skall styrelsen utse en verkställande direktör. I andra bolag kan styrelsen utse verkställande direktör.

Vad i denna lag sägs om verkställande direktör skall i tillämpliga delar gälla om suppleant för honom (vice verkställande direktör).

4 § Styrelseledamot och verkställande direktör skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om ej regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer för särskilt fall tillåter annat. Den som är omyndig eller i konkurs kan ej vara styrelseledamot eller verkställande direktör.

5 § Styrelseledamot och verkställande direktör skall när de tillträder för införing i aktieboken anmäla sitt innehav av aktier i bolaget och i bolag inom samma koncern, om det ej skett dessförinnan. Förändringar i aktieinnehavet skall anmälas inom en månad.

6 § Styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Finnes verkställande direktör, skall han handha den löpande förvaltningen enligt riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar. Verkställande direktör får därjämte utan styrelsens bemyndigande vidtaga åtgärd som med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet är av osedvanlig beskaffenhet eller stor be-

tydelse, om styrelsens beslut ej kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för bolagets verksamhet. I sådant fall skall styrelsen så snart som möjligt underrättas om åtgärden.

7 § Om aktiebolag har blivit moderbolag, skall styrelsen meddela detta till dotterföretagets ledning. Dotterföretagets ledning skall lämna styrelsen för moderbolaget de upplysningar, som fordras för beräkningen av koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet.

8 § Inom styrelsen skall en ledamot vara ordförande. Om ej annat föreskrives i bolagsordningen eller beslutats av bolagsstämman, väljer styrelsen ordförande. Vid lika röstetal avgöres valet genom lottning. Uppgår aktiekapitalet eller maximikapitalet till minst en miljon kronor, får verkställande direktör ej vara ordförande.

Ordföranden skall tillse att sammanträden hålles när det behövs. Om styrelseledamot eller verkställande direktör fordrar att styrelsen sammankallas, skall en sådan begäran efterkommas. Verkställande direktör har, även om han ej är styrelseledamot, rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden, om ej styrelsen för visst fall bestämmer annat.

Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, som undertecknas eller justeras av ordföranden och, om styrelsen består av flera ledamöter, den ledamot styrelsen därtill utser. Styrelseledamot och verkställande direktör är berättigade att få avvikande mening antecknad till protokollet. Protokollen skall föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt.

9 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrives i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ärende får dock icke fattas, om ej såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter erhållit tillfälle att deltaga i ärendets behandling. Har styrelseledamot förfall och finnes suppleant, som skall inträda i hans ställe, skall denne beredas tillfälle därtill.

Som styrelsens beslut gäller, om bolagsordningen ej föreskriver särskild röstmajoritet, den mening för vilken vid sammanträde mer än hälften av de närvarande röstar eller vid lika röstetal den mening som biträdes av ordföranden. Är styrelsen icke fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om ej annat föreskrives i bolagsordningen.

Handling som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall underskrivas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

10 § Ledamot av styrelsen eller verkställande direktör får ej handlägga fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller får han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om han i frågan har ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Med avtal jämställes rättegång eller annan talan.

11 § *Styrelsen företräder bolaget och tecknar dess firma.*

Bemyndigande för styrelseledamot, verkställande direktör eller annan att företräda bolaget och teckna dess firma kan meddelas av styrelsen, om ej förbud däremot intagits i bolagsordningen. I fråga om den, som ej är styrelseledamot eller verkställande direktör, gäller vad i 4 och 10 §§ sägs om verkställande direktör.

Styrelsen kan föreskriva att rätten att företräda bolaget och teckna dess firma får utövas endast av två eller flera personer i förening. Annan inskränkning får ej registreras.

Styrelsen kan när som helst återkalla bemyndigande som avses i tredje stycket.

12 § Verkställande direktör äger alltid företräda bolaget och teckna dess firma beträffande åtgärd, som enligt 6 § ankommer på honom.

13 § Styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget får ej företaga rättshandling eller annan åtgärd som är ägnad att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

Ställföreträdare får ej efterkomma föreskrift av bolagsstämman eller annat bolagsorgan, om föreskriften icke är gällande därför att den står i strid mot denna lag eller bolagsordningen.

14 § Har ställföreträdare, som företagit rättshandling för bolaget, överskridit sin befogenhet, är rättshandlingen ej gällande mot bolaget, om den mot vilken rättshandlingen företogs insåg eller bort inse att befogenheten överskreds. Detsamma gäller om verkställande direktör vid företagande av rättshandling överskrider den honom enligt 6 § tillkommande behörigheten att vidtaga åtgärd på bolagets vägnar.

15 § För registrering skall bolaget anmäla vem som utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör och suppleant samt till firmatecknare ävensom deras postadress och personnummer. För registrering skall även anmälas av vilka och hur bolagets firma tecknas.

Anmälan göres första gången när bolaget enligt 2 kap. 9 § anmäles för registrering och därefter genast efter det att ändring inträffat i förhållande som anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan tillkommer även den som anmälningen gäller.

Ändras bolagets postadress, skall bolaget genast anmäla det för registrering.

9 KAP.

Bolagsstämma

1 § Aktieägarnas rätt att besluta i bolagets angelägenheter utövas vid bolagsstämma.

I avstämningsbolag tillkommer rätten att deltaga i bolagsstämma den som upptagits som aktieägare i sådan utskrift av aktieboken som avses i 3 kap. 13 § andra stycket.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktieägare för att få deltaga i bolagsstämma skall anmäla sig hos bolaget senast viss dag, högst fem dagar före stämman. Denna dag, som ej får vara söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton eller julafton, skall anges i kallelse till stämman.

Aktie som tillhör bolaget eller dess dotterföretag kan ej företrädas vid bolagsstämman. Sådan aktie skall ej medräknas när för giltigheten av beslut eller utövande av befogenhet fordras samtycke av ägare till viss del av aktierna i bolaget.

2 § Aktieägares rätt vid bolagsstämma utövas av aktieägaren personligen eller genom ombud med skriftlig, dagtecknad fullmakt. Fullmakt gäller högst ett år från utfärdandet.

Aktieägare kan vid bolagsstämma medföra ett biträde.

3 § Ingen kan rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mer än en femtedel av de på stämman företrädda aktierna, om ej annat följer av bolagsordningen.

Aktieägare får icke själv eller genom ombud rösta i fråga om

1. talan mot honom,
2. hans befrielse från skadeståndsansvar eller annan förpliktelse gentemot bolaget, eller
3. talan eller befrielse som avses i 1 och 2 beträffande annan, om aktieägaren i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets.

Bestämmelserna i första och andra styckena om aktieägare äger motsvarande tillämpning på ombud för aktieägare.

Innehar i enlighet med reglementet (1959: 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning fjärde fondstyrelsen aktier i visst aktiebolag, får efter fondstyrelsens bemyndigande rösträtt för aktieinnehavet utövas genom ett eller flera ombud, som föreslagits av facklig organisation med medlemmar anställda hos bolaget.

4 § Bolagsstämma skall hållas på den ort där styrelsen har sitt säte. I bolagsordningen kan dock bestämmas att den skall eller kan hållas på annan angiven ort. Om utomordentliga omständigheter påkallar det, får stämman hållas annorstädes.

5 § Inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår skall hållas ordinarie bolagsstämma. Vid sådan stämma skall årsredovisningen och revisionsberättelsen samt, i moderbolag, koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen framläggas.

Vid stämman skall beslut fattas

1. om fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen samt, i moderbolag, koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen,
2. om dispositioner beträffande vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen eller, i moderbolag, den fastställda koncernbalansräkningen,
3. om ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktör,
4. i annat ärende som ankommer på stämman enligt denna lag eller bolagsordningen.

Med beslut i fråga som avses i andra stycket 1—3 skall dock anstå till fortsatt stämma, om ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det. Sådan stämma skall hållas minst en och högst två månader därefter. Ytterligare uppskov är ej tillåtet.

6 § Extra bolagsstämma skall hållas när styrelsen finner skäl därtill. Sådan stämma skall även hållas när det för uppgivet ändamål skriftligen begäres av revisor eller av ägare till en tiondel av alla aktier. Kallelse skall utfärdas inom fjorton dagar från den dag då sådan begäran kommit in till bolaget.

7 § Aktieägare har rätt att få ärende behandlat vid bolagsstämma, om han skriftligen framställer yrkande därom hos styrelsen i så god tid att ärendet kan tagas upp i kallelsen till stämman.

8 § Styrelsen kallar till bolagsstämma. Om stämma som skall hållas enligt denna lag, bolagsordningen eller stämmobeslut ej sammankallas i föreskriven ordning, skall länsstyrelsen på anmälan av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller aktieägare genast på bolagets bekostnad sammankalla stämman i den ordning som sägs i 9 §.

9 § Kallelse till bolagsstämma skall utfärdas tidigast fyra veckor före stämman. Om ej bolagsordningen föreskriver längre tid, skall kallelsen utfärdas senast två veckor före stämman. Uppskjutes stämma till dag som infaller senare än fyra veckor efter det stämman har inletts, skall kallelse ske till den fortsatta stämman. Fordras enligt bolagsordningen för giltighet av bolagsstämmobeslut att det fattas på två stämmor, kan kallelse till sista stämman ej ske innan första stämman hållits. I sådan kallelse skall anges vilket beslut den första stämman fattat.

Kallelse skall ske enligt bolagsordningen. Skriftlig kallelse skall dock alltid avsändas till varje aktieägare vars postadress är känd för bolaget, om

1. ordinarie bolagsstämma skall hållas på annan tid än som föreskrives i bolagsordningen, eller
2. bolagsstämma skall behandla fråga om

a) sådan ändring av bolagsordningen som avses i 15 §,
b) bolagets försättande i likvidation, eller
c) upphörande av bolagets likvidation.

I kallelse skall tydligt anges de ärenden som skall förekomma på stämman. Avser ärende ändring av bolagsordningen, skall det huvudsakliga innehållet av förslaget till ändring anges i kallelsen. Att i vissa fall särskilda uppgifter skall anges i kallelsen följer av 4 kap. 4 § andra stycket, 5 kap. 3 § och 1 § tredje stycket detta kapitel.

Under minst en vecka närmast före stämma, som avses i 5 §, skall redovisningshandlingar och revisionsberättelse eller avskrifter därav hos bolaget hållas tillgängliga för aktieägarna och genast sändas till aktieägare som begär det och uppger sin postadress.

10 § Om 9 § eller andra bestämmelser i denna lag eller bolagsordningen rörande kallelse till bolagsstämma eller rörande tillhandahållande eller utsändande av handlingar åsidosatts i ett ärende, får bolagsstämma ej fatta beslut i ärendet utan samtycke av ägarna till alla aktier i bolaget eller av de aktieägare som berörs av åsidosättandet. Dock skall den omständigheten att ärende ej upptagits i kallelse ej utgöra hinder för bolagsstämma att avgöra ärende, som enligt bolagsordningen skall förekomma på stämman, eller att besluta att extra bolagsstämma skall sammankallas för behandling av ärendet.

11 § Ordförande vid bolagsstämma utses av stämman, om ej annat föreskrives i bolagsordningen.

Stämmans ordförande skall upprätta en förteckning över närvarande aktieägare, ombud och biträden med uppgift om hur många aktier och röster var och en företräder vid stämman (röstlängd). Denna röstlängd

skall, sedan den godkänts av stämman, tillämpas intill dess stämman beslutat ändring däri. Uppskjutes stämma till senare dag än nästföljande vardag skall ny röstlängd upprättas.

Genom ordförandens försorg skall föras protokoll vid stämman. Röstlängden skall intagas i eller såsom bilaga fogas till protokollet. I detta skall införas stämmans beslut, och, om röstning skett, hur den utfallit. Protokollet skall undertecknas av ordföranden och minst en på stämman utsedd justeringsman. Senast två veckor efter stämman skall protokollet hållas tillgängligt hos bolaget för aktieägarna. Protokollen skall förvaras på betryggande sätt.

12 § Styrelsen och verkställande direktör skall, om aktieägare begär det och styrelsen finner att det kan ske utan väsentligt förfång för bolaget, på bolagsstämma lämna upplysningar angående förhållanden, som kan inverka på bedömandet av bolagets årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärende på stämman. I koncernbolag avser upplysningsplikten även bolagets förhållande till annat koncernföretag och, om bolaget är moderbolag, koncernredovisningen samt sådana förhållanden beträffande dotterföretagen som avses i första punkten.

Kan begärd upplysning lämnas endast med stöd av uppgifter, som ej är tillgängliga på stämman, skall upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hos bolaget hållas tillgänglig för aktieägarna samt översändas till aktieägare, som begärt upplysningen.

Finner styrelsen att begärd upplysning icke kan lämnas till aktieägarna utan väsentligt förfång för bolaget, skall upplysningen i stället på aktieägarens begäran lämnas till bolagets revisorer inom två veckor därefter. Revisorerna skall inom en månad efter stämman till styrelsen avge skriftligt yttrande, huruvida den begärda upplysningen lämnats till dem samt huruvida upplysningen enligt deras mening bort föranleda ändring i revisionsberättelsen eller, beträffande moderbolag, koncernrevisionsberättelsen eller eljest ger anledning till erinran. Om så är fallet, skall ändringen eller erinringen anges i yttrandet. Styrelsen skall hålla revisorernas yttrande tillgängligt för aktieägarna hos bolaget samt översända det i avskrift till aktieägare, som begärt upplysningen.

13 § Bolagsstämmans beslut utgöres av den mening, som fått mer än hälften av de avgivna rösterna eller, vid lika röstetal, den mening ordföranden biträder. Vid val anses den vald som fått de flesta rösterna. Vid lika röstetal avgöres valet genom lottdragning, om ej annat anges i bolagsordningen eller beslutas av stämman innan valet förrättas.

Första stycket gäller ej om annat följer av denna lag eller föreskrives i bolagsordningen. Beträffande beslut som avses i 14 eller 15 § kan dock i bolagsordningen endast föreskrivas ytterligare villkor.

14 § Beslut om ändring av bolagsordningen fattas av bolagsstämma utom i fall som avses i 4 kap. 13 § andra stycket. Beslutet är giltigt om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna, om ej annat följer av 15 §.

Har i bolagsordningen på grund av lag eller annan författning eller efter regeringens medgivande intagits föreskrift, enligt vilken viss be-

stämmelse icke får ändras utan att regeringen lämnat medgivande därtill, får ej heller sådan föreskrift ändras utan regeringens medgivande.

Beslut om ändring av bolagsordningen skall genast anmälas för registrering och får utom i fall som avses i 18 kap. 6 § ej verkställas förrän registrering skett.

15 § Beslut om sådan ändring av bolagsordningen att såvitt angår redan utgivna aktier

1. aktieägarnas rätt till bolagets vinst eller övriga tillgångar minskas genom bestämmelse enligt 12 kap. 1 §,
2. rätten att förvärva aktier i bolaget inskränkes genom förbehåll enligt 3 kap. 3 §, eller
3. rättsförhållandet mellan aktier rubbas,

är giltigt om det biträtts av samtliga vid stämman närvarande aktieägare företrädande nio tiondelar av aktierna.

Beslut om sådan ändring i bolagsordningen som innebär att

1. det antal aktier, för vilka aktieägare kan rösta på bolagsstämma, begränsas,
2. av nettovinsten för räkenskapsåret, efter avdrag för vad som går åt för att täcka balanserad förlust, mer än som följer av 12 kap. 4 § första stycket skall avsättas till reservfond eller på annat sätt hållas inne, eller
3. användningen av bolagets vinst eller dess behållna tillgångar vid dess upplösning regleras på annat sätt än som avses i första stycket 1 eller detta stycke 2,

är giltigt, om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna.

Beslut om sådan ändring av bolagsordningen som avses i första eller andra stycket är, utan hinder av vad i dessa stycken sägs, giltigt, om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de på stämman företrädda aktierna, om

1. ändringen endast försämrar viss eller vissa aktiers rätt och samtliga vid stämman närvarande ägare av dessa aktier företrädande nio tiondelar av alla sålunda berörda aktier samtycker till ändringen, eller
2. ändringen endast försämrar helt aktieslags rätt och ägare till hälften av alla aktier av detta slag och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag samtycker till ändringen.

16 § Bolagsstämma får ej fatta beslut, som är ägnat att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

17 § Om bolagsstämmobeslut ej tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot denna lag eller bolagsordningen, kan talan mot bolaget om upphävande eller ändring av beslutet föras av aktieägare eller av styrelsen, styrelseledamot eller verkställande direktör.

Talan skall väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Väckes icke talan inom tid som nu sagts är rätten till talan förlorad.

Talan får väckas senare än vad i andra stycket sägs när

1. beslutet är sådant att det ej lagligen kan fattas ens med alla aktieägares samtycke,
2. samtycke till beslutet kräves av alla eller vissa aktieägare och sådant samtycke ej givits, eller

3. kallelse till stämman ej skett eller de för bolaget gällande bestämmelserna om kallelse väsentligen eftersatts.

Dom, varigenom bolagsstämmans beslut upphäves eller ändras, gäller även för de aktieägare som ej instämt talan. Rätten kan ändra bolagsstämmans beslut endast om det kan fastställas vilket innehåll beslutet rätteligen borde ha haft. Är bolagsstämmans beslut sådant som enligt denna lag skall anmälas för registrering och har det upphävts eller ändrats genom dom som vunnit laga kraft eller har genom beslut under rättegången förordnats att bolagsstämmans beslut ej får verkställas, skall rätten underrätta registreringsmyndigheten för registrering.

18 § Om styrelsen vill väcka talan mot bolaget, skall bolagsstämma sammankallas för val av ställföreträdare att föra bolagets talan i tvisten. Stämning delgives med den sålunda valde ställföreträdaren.

Förbehåll i bolagsordningen att tvister mellan bolaget och styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör, likvidator eller aktieägare skall hänskjutas till skiljemän har samma verkan som skiljeavtal. Begär styrelsen skiljemannaförfarande mot bolaget, äger första stycket motsvarande tillämpning. Är fråga om klandertalan av styrelsen mot bolagsstämmas beslut är rätten till talan ej förlorad enligt 17 § andra stycket, om styrelsen inom där angiven klandertid utlyst bolagsstämma enligt första stycket.

10 KAP.

Revision och särskild granskning

1 § Bolagsstämma väljer revisorer för tid och till antal som anges i bolagsordningen. Skall flera revisorer utses, kan i bolagsordningen bestämmas att en eller flera av dem, dock icke alla, skall utses i annan ordning. Stämman kan utse en eller flera suppleanter. Vad i denna lag sägs om revisor skall i tillämpliga delar gälla om suppleant.

Förslag att hos länsstyrelsen påkalla tillsättande av en revisor att med övriga revisorer deltaga i revisionen kan framställas på bolagsstämma där revisorsval skall ske eller förslaget enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Biträdes förslaget av ägare till en tiondel av samtliga aktier eller till en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna, skall länsstyrelsen på begäran av aktieägare efter hörande av bolagets styrelse utse revisor för tiden till och med ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår.

2 § Revisor skall vara svensk medborgare och bosatt i Sverige, om ej regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer för särskilt fall tillåter annat. Den som är omyndig eller i konkurs kan ej vara revisor.

Revisor skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden, som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisor kan även utses auktoriserat eller godkänt revisionsbolag. Vid tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel likställes auktoriserat revisionsbolag med auktoriserad revisor och godkänt revisionsbolag med godkänd revisor. Bolag som utses till revisor skall till styrelsen för det bolag som revisionen avser anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. Den huvudansvarige skall vara, i auktoriserat revisionsbolag auktoriserad revisor och i godkänt revisionsbolag auktoriserad eller god-

känd revisor. Bestämmelserna i 4 och 12 §§ tillämpas på den huvudansvarige.

Till revisor i dotterföretag bör, om det kan ske, utses minst en av moderbolagets revisorer.

3 § Överstiger bolagets bundna egna kapital en miljon kronor, skall minst en av bolagsstämman utsedd revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

Minst en av bolagsstämman utsedd revisor skall vara auktoriserad revisor om

1. tillgångarnas nettovärde enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränsbelopp som motsvarar 1000 gånger det enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring bestämda basbeloppet för den sista månaden av respektive räkenskapsår,
2. antalet anställda hos bolaget under de två senaste räkenskapsåren i medeltal överstigit 200, eller
3. bolagets aktier eller skuldebrev är noterade på fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan i fråga om visst bolag, beträffande vilket de i andra stycket 1 eller 2 angivna omständigheterna föreligger, förordna att bolaget får utse viss godkänd revisor eller visst godkänt revisionsbolag i stället för auktoriserad revisor. Sådant beslut är giltigt i högst fem år.

Vad i andra och tredje styckena föreskrives gäller även för moderbolag i en koncern om nettovärdet av koncernföretagens tillgångar enligt fastställda koncernbalansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränsbelopp som motsvarar 1000 gånger det enligt lagen om allmän försäkring bestämda basbeloppet för den sista månaden av respektive räkenskapsår eller om antalet anställda vid koncernföretagen under de två senaste räkenskapsåren i medeltal överstigit 200.

I annat bolag än som avses i första, andra och fjärde styckena skall auktoriserad revisor eller godkänd revisor utses, om ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det vid bolagsstämma, där revisor skall utses.

4 § Den kan ej vara revisor som

1. är ledamot av styrelsen eller verkställande direktör i bolaget eller dess dotterbolag eller biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller kontrollen däröver,
2. är anställd hos eller eljest intager en underordnad eller beroende ställning till bolaget eller någon som avses under 1,
3. är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till person som avses under 1 eller är besvågrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
4. står i låneskuld till bolaget eller annat bolag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka sådant bolag har ställt säkerhet.

I dotterbolag kan den ej vara revisor som enligt första stycket ej är behörig att vara revisor i moderbolaget.

Revisor får vid revisionen ej anlita någon som ej enligt första eller andra stycket är behörig att vara revisor. Har bolaget i sin tjänst anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen handha bolagets interna revision, får revisor dock vid revisionen anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god revisionssed.

5 § Revisors uppdrag upphör vid utgången av ordinarie bolagsstämma under det räkenskapsår då tiden för vilken han blivit utsedd utgår eller, om uppdraget avser obestämd tid, när ny revisor utsetts.

Revisor kan avgå eller av den som utsett honom skiljas från uppdraget även om den tid för vilken han blivit utsedd ej gått till ända.

Om revisors uppdrag upphör före utgången av den tid för vilken han blivit utsedd eller om han förlorar sin behörighet för uppdraget och suppleant ej finns, skall styrelsen ofördröjligen vidtaga åtgärd för val av ny revisor i hans ställe.

6 § På anmälan skall länsstyrelsen förordna behörig revisor

1. när auktoriserad revisor eller godkänd revisor ej är utsedd enligt 3 § första—fjärde styckena,
2. när revisor är obehörig enligt 2 § första stycket eller 4 § första eller andra stycket, eller
3. när bestämmelse i bolagsordningen om antalet revisorer eller om revisors behörighet åsidosatts.

Anmälan enligt första stycket kan göras av envar. Styrelsen är skyldig göra anmälan, om ej rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor.

Har bolagsstämman underlåtit att på begäran enligt 3 § femte stycket utse auktoriserad eller godkänd revisor och aktieägare inom en månad från stämman gör framställning till länsstyrelsen, skall denna förordna sådan revisor.

Förordnande enligt denna paragraf skall meddelas efter bolagets hörande och avse tid till dess annan revisor blivit i föreskriven ordning utsedd. Vid förordnande enligt första stycket 2 skall länsstyrelsen entlediga den obehörige revisorn.

7 § Revisor skall i den omfattning god revisionssed bjuder granska bolagets årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning.

Är bolaget moderbolag, skall revisor även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt.

Revisor skall följa de särskilda föreskrifter, som meddelas av bolagsstämma, såvida de icke strider mot lag, bolagsordning eller god revisionssed.

8 § Styrelsen och verkställande direktör skall bereda revisor tillfälle att verkställa granskningen i den omfattning revisorn finner erforderlig samt lämna de upplysningar och det biträde som han begär. Samma skyldighet åligger styrelsen, verkställande direktör och revisor i dotterbolag gentemot revisor i moderbolag.

9 § Sedan revisor slutfört granskningen, skall han på årsredovisningen och i moderbolag på koncernredovisningen teckna hänvisning till revisionsberättelsen. Finner revisor, att balansräkningen eller resultaträkningen ej bör fastställas, skall han göra anteckning även om det. I moderbolag gäller detsamma i fråga om koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen.

10 § Revisorerna skall för varje räkenskapsår avge revisionsberättelse till bolagsstämma. Berättelsen skall överlämnas till bolagets styrelse senast två veckor före ordinarie bolagsstämma.

Revisionsberättelsen skall innehålla uttalande, huruvida årsredovisningen uppgjorts enligt denna lag. Har i årsredovisningen icke lämnats sådana upplysningar som enligt 11 kap. skall lämnas, skall revisorerna ange detta och, om det kan ske, lämna erforderliga upplysningar i sin berättelse.

Har revisorerna vid sin granskning funnit att åtgärd eller försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, ligger styrelseledamot eller verkställande direktör till last eller att styrelseledamot eller verkställande direktör eljest handlat i strid mot denna lag eller bolagsordningen skall det anmärkas i berättelsen. Revisionsberättelsen skall även innehålla uttalande angående ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktör. Revisorerna kan även i övrigt i berättelsen meddela upplysningar, som de önskar bringa till aktieägarnas kännedom.

Revisionsberättelsen skall innehålla yttrande huruvida förteckning enligt 12 kap. 9 § upprättats när skyldighet därtill förelegat och särskilt uttalande angående fastställandet av balansräkningen och resultaträkningen samt angående det i förvaltningsberättelsen framställda förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

I moderbolag skall revisor avge en särskild revisionsberättelse beträffande koncernen. Bestämmelserna i första—fjärde styckena äger motsvarande tillämpning.

11 § Erinringar som revisor framställt till styrelsen eller verkställande direktör skall antecknas i protokoll eller annan handling som skall överlämnas till styrelsen och av denna bevaras på betryggande sätt.

12 § Revisor har rätt att närvara vid bolagsstämma. Han är skyldig att närvara vid bolagsstämma, om det med hänsyn till ärendena kan anses påkallat.

13 § Revisor får ej till enskild aktieägare eller utomstående lämna upplysningar om sådana bolagets angelägenheter som han fått kännedom om vid fullgörande av sitt uppdrag, om det kan lända till förfång för bolaget.

Revisorn är skyldig att till bolagsstämman lämna alla upplysningar som bolagsstämman begär, om det ej skulle lända till väsentligt förfång för bolaget.

14 § Aktieägare kan väcka förslag om särskild granskning av bolagets förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid eller av vissa åtgärder eller förhållanden i bolaget. Förslaget skall framställas på ordinarie bolagsstämma eller på stämma där ärendet enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Biträdes förslaget av ägare till en tiondel av samtliga aktier eller till en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna, skall länsstyrelsen på begäran av aktieägare efter hörande av bolagets styrelse förordna en eller flera granskare.

Vad i 2 § första och tredje styckena samt 4, 8, 12, 13 §§ samt 15 kap. 2 och 4—6 §§ sägs om revisor, äger motsvarande tillämpning i fråga om granskare.

Över granskningen skall yttrande avges till bolagsstämma. Yttrandet skall hållas tillgängligt för och sändas till aktieägare enligt 9 kap. 9 § fjärde stycket samt läggas fram på stämman.

11 KAP.

Årsredovisning, koncernredovisning och delårsrapport

Årsredovisning

1 § För varje räkenskapsår skall avges årsredovisning bestående av resultaträkning, balansräkning och förvaltningsberättelse.

Årsredovisningen skall upprättas med iakttagande av god redovisningssed och bestämmelserna om årsbokslut i bokföringslagen (1975: 000).

2 § I årsredovisningen skall medtagas resultaträkningen och balansräkningen för närmast föregående räkenskapsår. Har under året ändring vidtagits beträffande specificeringen av poster i resultaträkningen och balansräkningen skall, om särskilda hinder ej möter, uppgifterna från den tidigare årsredovisningen sammanställas så att dessa kan jämföras med posterna i den senare årsredovisningen.

Årsredovisningen skall underskrivas av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör. Har beträffande årsredovisningen avvikande mening antecknats till styrelsens protokoll, skall yttrandet fogas till redovisningen.

3 § Minst en månad före ordinarie bolagsstämma skall redovisningshandlingarna för det förflutna räkenskapsåret avlämnas till revisorerna.

Senast en månad efter det resultaträkningen och balansräkningen blivit fastställda, skall avskrift av årsredovisning och revisionsberättelse insändas till registreringsmyndigheten. På avskriften av årsredovisningen skall styrelseledamot eller verkställande direktör teckna bevis om att resultaträkning och balansräkning fastställts med uppgift om fastställelsedagen. Beviset skall även innehålla uppgift om bolagsstämmans beslut beträffande bolagets vinst eller förlust.

4 § Anläggningstillgång som äger ett bestående värde väsentligt överstigande det belopp, vartill den är uppförd i närmast föregående balansräkning, får upptagas till högst detta värde. Fast egendom som åsättes taxeringsvärde får dock ej uppskrivas över taxeringsvärdet. Det belopp varmed uppskrivning sker skall användas till

1. erforderlig nedskrivning av värdet på andra anläggningstillgångar, om särskilda skäl föreligger för sådan utjämning,
2. fondemission, eller
3. avsättning till en uppskrivningsfond, som får tagas i anspråk endast för de under 1 och 2 angivna ändamålen.

Vid värdering av moderbolags aktier eller andelar i dotterföretag skall aktier, vilka dotterföretaget äger i moderbolaget, ej anses ha något värde.

5 § Avvikelse från den i bokföringslagen (1975: 000) anvisade uppställningsformen för resultaträkning och balansräkning får göras, om särskilda skäl därtill föreligger med hänsyn till bolagets förhållanden eller andra omständigheter och avvikelsen är förenlig med god redovisningssed.

Andelar i andra företag än aktiebolag skall likställas med av bolaget

ägda aktier vid uppställning av resultaträkningen och balansräkningen samt vid specificering enligt 8 §.

Aktiebolag som enligt 10 kap. 3 § andra stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor skall särskilt redovisa storlek och förändring av lagerreserv.

6 § I resultaträkningen skall upptagas hela intäkten av rörelsen under räkenskapsåret (omsättningssumman), om icke regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer på grund av synnerliga skäl medger undantag härifrån.

Driver bolaget av varandra väsentligen oberoende rörelsegrenar, skall bruttoresultatet av varje sådan rörelsegren särskilt redovisas.

Som särskild intäktspost skall upptagas utdelning på aktier i dotterbolag.

7 § I balansräkningen skall bland tillgångarna upptagas som särskild post aktier i dotterbolag samt som egen huvudgrupp fordringar på icke fullgjorda inbetalningar på tecknade aktier.

Aktiebolags eget kapital skall uppdelas i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Under bundet eget kapital skall upptagas aktiekapital, reservfond och uppskrivningsfond. Under fritt eget kapital eller ansamlad förlust skall upptagas fria fonder, var för sig, balanserad vinst eller förlust samt nettovinst eller förlust för räkenskapsåret. Balanserad förlust och förlust för räkenskapsåret upptages därvid som avdragsposter.

Vid aktiekapitalet skall angivas antalet aktier och akties nominella belopp.

Innehar bolaget egna aktier, skall de med angivande av nominella beloppet upptagas såsom tillgång utan värde.

Utgifter för bolagsbildningen, för ökning av aktiekapitalet eller för bolagets förvaltning får ej upptagas som tillgång.

Ingår i fordrings- eller skuldpost enligt balansräkningen fordringar hos eller skulder till dotterföretag eller moderbolag skall beloppen anges särskilt, vilket får ske inom linjen. Detsamma gäller i fråga om pant och därmed jämförliga säkerheter eller ansvarsförbindelser till förmån för dotterföretag eller moderbolag.

8 § Utöver vad som följer av bokföringslagen (1975: 000) skall till resultaträkningen och balansräkningen lämnas följande uppgifter och särskilda upplysningar, nämligen:

1. Aktier i andra bolag skall upptagas med angivande för varje bolag av dess namn, antalet aktier och dessas nominella värde och värde enligt balansräkningen. Understiger båda dessa värden för aktierna i ett bolag, som ej är dotterbolag, femtiotusen kronor eller det lägre belopp, som motsvarar fem procent av det aktieägande bolagets eget kapital enligt balansräkningen, får dock specifikation utelämnas. När det ur allmän och enskild synpunkt är påkallat får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer tillåta att även eljest aktier redovisas utan specifikation.
2. Består aktiekapitalet av aktier av olika slag, skall anges hur det fördelar sig på de olika aktieslagen.
3. Ändringar i beloppen av det egna kapitalets poster jämfört med föregående balansräkning skall specificeras.

4. Om bolaget innehar fordran på grund av penninglån som lämnats med stöd av tillstånd enligt 12 kap. 8 § eller ställt säkerhet med stöd av sådant tillstånd, skall uppgift lämnas därom. Storleken och arten av lämnade lån samt beloppet och arten av ställda säkerheter skall anges. Uppgift skall även lämnas om vilken anknytning till bolaget den har till vilken lån lämnats eller för vilken säkerhet ställts.

5. Har bolaget utelöpande lån, som är konvertibla eller förenade med optionsrätt till nyteckning, skall för varje lån anges utestående lånebelopp samt tid och villkor för utbyte eller för nyteckning. Beträffande utelöpande lån mot vinstandelsbevis skall för varje lån anges utestående lånebelopp och räntebestämmelserna.

6. För varje i balansräkningen som anläggningstillgång upptagen post, vari ingår fartyg eller maskiner, inventarier och dylikt eller byggnader, skall anges dels tillgångarnas anskaffningsvärde, dels det sammanlagda beloppet av de intill balansdagen på anskaffningsvärdet företagna av- och nedskrivningarna. Har sådana tillgångar uppskrivits, skall även anges kvarstående oavskrivet belopp av uppskrivningen.

7. För fastigheter som är anläggningstillgångar skall anges taxeringsvärden med fördelning på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna tillgångarna.

8. Om uppskrivning av anläggningstillgångar verkställts för räkenskapsåret, skall det anges, varvid uppskrivningsbeloppet och dess användning redovisas.

9. Om det förekommit sådan förändring i resultaträkning eller balansräkning beträffande posters gruppering eller eljest som väsentligt påverkar jämförbarheten mellan åren, skall redogörelse lämnas för förändringen.

De uppgifter och särskilda upplysningar som avses i första stycket får intagas i noter, om tydliga hänvisningar göres vid de poster i redovisningshandlingarna, till vilka de hänför sig.

9 § I förvaltningsberättelsen skall upplysning lämnas dels om sådana för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden, för vilka redovisning ej skall lämnas i resultaträkning eller balansräkning, dels om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, som inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut. I aktiebolag vari aktierna till huvudsaklig del äges eller på därmed jämförligt sätt innehas — direkt eller genom förmedling av juridisk person — av en eller ett fåtal fysiska personer, skall särskild redogörelse lämnas för ingångna avtal och andra därmed jämförliga förhållanden mellan bolaget och dess aktieägare.

I förvaltningsberättelsen skall anges medelantalet under räkenskapsåret anställda personer. Därvid skall anges dels det totala antalet för bolaget, dels antalet för varje arbetsställe med mer än tjugo anställda. Vidare skall anges sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar dels till styrelsen och verkställande direktör, dels till övriga anställda. Tantiem och därmed jämställd ersättning till styrelsen och verkställande direktör skall anges särskilt. Har bolaget anställda i flera länder, skall löner och ersättningar anges särskilt för varje land jämte uppgift om medelantalet anställda i respektive land.

Förvaltningsberättelsen skall innehålla förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

Aktiebolag som enligt 10 kap. 3 § andra stycket är skyldigt att ha

auktoriserad revisor skall till förvaltningsberättelsen foga en finansieringsanalys. I denna skall redovisas bolagets finansiering och kapitalinvesteringar samt förändringen av rörelsekapitalet under räkenskapsåret.

Koncernredovisning

10 § I moderbolag skall, utöver årsredovisning för moderbolaget, för varje räkenskapsår avges koncernredovisning bestående av koncernresultaträkning och koncernbalansräkning. Redovisningen skall hänföra sig till balansdagen för moderbolaget.

Företag, som hör till samma koncern, skall ha samma räkenskapsår, om ej synnerliga skäl medför hinder häremot.

Bestämmelserna i 3 § äger motsvarande tillämpning på koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse.

11 § Koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen skall var för sig utgöra ett sammandrag av moderbolagets och dotterföretagens resultaträkningar och balansräkningar, upprättat enligt god redovisningssed och med iakttagande i tillämpliga delar av 2 § samt 5—8 §§.

Koncernresultaträkningen skall utvisa koncernens årsresultat efter avdrag för redovisad vinstutdelning inom koncernen och avdrag eller tillägg för ökning eller minskning av internvinst under räkenskapsåret. Koncernbalansräkningen skall utvisa beloppet av fritt eget kapital eller ansamlad förlust i koncernen efter avdrag för internvinster. Med internvinst avses på moderbolaget belöpande andel av vinst på överlåtelse av tillgång inom koncernen, i den mån ej överlåtelse av tillgången därefter skett till köpare utanför koncernen eller förbrukning av tillgången eller nedsättning av dess värde ägt rum hos det företag inom koncernen som förvärvat tillgången.

Om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda skäl är uteslutet att vid koncernredovisningen tillämpa första och andra stycket får de undantag göras som förhållandena kräver. För sådan avvikelse skall lämnas motiverad redogörelse i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I förvaltningsberättelsen för moderbolag skall vidare lämnas sådana upplysningar om koncernen som avses i 9 § första stycket första punkten och andra stycket. Redogörelse skall lämnas om vilka metoder och värderingsprinciper som använts vid uppgörande av koncernredovisningen. Därjämte skall uppges det belopp, som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall överföras till bundet eget kapital.

Aktiebolag som är dotterföretag skall i förvaltningsberättelsen ange namnet på moderbolaget och i förekommande fall dettas moderbolag. Moderbolag och dotterbolag skall vidare ange hur stor andel av årets inköp och försäljning som avser andra företag inom samma koncern.

Uppgifter om koncernens lagerreserv skall intagas i koncernredovisningen om koncernen är av sådan storlek som anges i 10 kap. 3 § fjärde stycket. I sådant fall skall till koncernredovisningen fogas finansieringsanalys för koncernen.

Delårsrapport

12 § Aktiebolag som enligt 10 kap. 3 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor skall minst en gång under räkenskapsår som omfattar mer än tio månader avge särskild redovisning

(delårsrapport). Rapporten skall avse bolagets verksamhet från räkenskapsårets början. Minst en rapport skall omfatta en period av minst hälften och högst två tredjedelar av räkenskapsåret.

Delårsrapport avges av styrelsen eller, om styrelsen bestämmer det, av verkställande direktör. Rapporten skall hos bolaget hållas tillgänglig för envar och genast sändas till aktieägare som begär det. Delårsrapport som avses i första stycket tredje punkten skall senast två månader efter rapportperiodens utgång i avskrift insändas till registreringsmyndigheten.

13 § I delårsrapport skall översiktligt redogöras för verksamheten och resultatutvecklingen i denna samt för investeringar och förändringar i likviditet och finansiering sedan föregående räkenskapsårs utgång. Vidare skall lämnas beloppsuppgift om omsättningen och resultatet före bokslutsdispositioner och skatt under rapportperioden. Om särskilda skäl föreligger får en ungefärlig beloppsuppgift beträffande resultatet lämnas. 6 § första stycket och 9 § första stycket första punkten gäller i tillämpliga delar för delårsrapport.

Är koncern av sådan storlek som avses i 10 kap. 3 § fjärde stycket, skall moderbolaget i delårsrapport, utöver uppgifter för moderbolaget, lämna uppgifter för koncernen motsvarande vad i första stycket sägs. Uppgift om omsättning och resultat skall avse belopp efter avdrag för interna poster inom koncernen och med hänsyn tagen till internvinstcliminering.

14 § Om särskilda hinder ej möter skall i anslutning till uppgifter enligt 13 § även lämnas motsvarande uppgifter för samma rapportperiod under föregående räkenskapsår.

Begrepp och termer i delårsrapport skall i möjligaste mån överensstämma med dem som använts i senast framlagda årsredovisning.

12 KAP.

Vinstutdelning och annan användning av bolagets egendom

1 § Utbetalning till aktieägarna av bolagets medel får ske endast enligt bestämmelserna i denna lag om vinstutdelning, utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden och utskiftning vid bolagets likvidation.

Om bolagets verksamhet helt eller delvis skall ha annat syfte än att bereda vinst åt aktieägarna, skall bolagsordningen innehålla bestämmelse om användning av vinst och behållna tillgångar vid bolagets likvidation.

2 § Vinstutdelning får icke överstiga vad som i fastställd balansräkning eller, i fråga om moderbolag, i fastställd koncernbalansräkning för det senaste räkenskapsåret redovisas såsom bolagets respektive koncernens nettovinst för året, balanserade vinst och fria fonder med avdrag för dels redovisad förlust, dels belopp som enligt lag eller bolagsordning skall avsättas till bundet eget kapital eller, i fråga om moderbolag, belopp som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall överföras till bundet eget kapital. Förbud mot vinstutdelning i visst fall föreskrives i 6 kap. 5 §.

Vinstutdelning får icke ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid mot god affärssed.

3 § Beslut om vinstutdelning fattas av bolagsstämma. Stämman får endast i den mån skyldighet därtill föreligger enligt andra stycket eller enligt bolagsordningen besluta om utdelning av större belopp än styrelsen föreslagit eller godkänt.

Bolagsstämman skall på yrkande av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier besluta utdelning av åtminstone ett belopp motsvarande hälften av vad som återstår av nettovinsten för året, sedan avdrag skett för balanserad förlust, som överstiger fria fonder och reservfond, och för belopp, som enligt lag eller bolagsordning skall avsättas till bundet eget kapital. Yrkande som sagts nu skall framställas på ordinarie stämma innan beslut om användning av vinsten fattas. Utdelning får ej ske i strid mot 2 § andra stycket. Stämman är ej skyldig att besluta högre utdelning än fem procent av bolagets egna kapital.

I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i bolagsstämmans beslut om utdelning till aktieägare. Utdelningen förfaller till betalning på avstämningsdagen och skall betalas utan dröjsmål. Den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 § skall anses behörig att mottaga utdelningen. Var han vid mottagandet ej berättigad, äger 4 kap. 3 § tredje stycket motsvarande tillämpning.

4 § Till reservfond skall avsättas belopp som

1. om reservfonden ej uppgår till tjugo procent av aktiekapitalet, motsvarar minst tio procent av den del av nettovinsten för året som ej går åt för att täcka redovisad förlust,
2. på grund av aktieteckning erhållits för aktierna utöver det nominella beloppet,
3. den för vilken aktie förverkats erlagt till bolaget,
4. enligt 4 kap. 17 § skall tillfalla bolaget,
5. vid utbyte av fordran enligt skuldebrev mot aktie, motsvarar skillnaden mellan fordringsbeloppet och aktiens nominella belopp,
6. enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfonden,
7. enligt beslut av bolagsstämman eljest skall överföras från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfond.

Vid beräkning av det belopp, som enligt första stycket 1 minst skall avsättas till reservfond, får avdrag ej göras från nettovinsten för den andel däri som kan ha tillerkänts styrelseledamot, verkställande direktör eller annan som tantiem.

Nedsättning av reservfond får enligt beslut av bolagsstämman endast ske för

1. täckande av sådan förlust enligt fastställd balansräkning som ej kan täckas av fritt eget kapital,
2. fondemission, eller
3. annat ändamål, om rätten enligt 6 kap. 6 § ger tillstånd till nedsättningen.

5 § Sker utbetalning till aktieägare i strid mot denna lag, skall mottagaren återbära vad han uppburit med sex procent årlig ränta. Detta gäller dock ej om utbetalningen skedde som vinstutdelning och mottagaren varken insåg eller bort inse att utdelningen var olaglig.

För brist som uppkommer vid återbäringen är de som medverkat till beslutet om utbetalningen eller verkställande därav eller till upprättande eller fastställande av en till grund för beslutet liggande oriktig balansräkning ansvariga enligt 15 kap. 1—4 §§.

6 § Bolagsstämman äger besluta om gåva till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål, om det med hänsyn till ändamålets beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt får anses skäligt. Styrelsen äger till sådant ändamål använda tillgång som med hänsyn till bolagets ställning är av ringa betydelse.

7 § Aktiebolag får ej lämna penninglån till den som äger aktier i eller är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Detsamma gäller i fråga om penninglån till

1. den som är gift med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör,
2. den som är besvågrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
3. juridisk person över vars verksamhet person som nämnts ovan har ett bestämmande inflytande.

Bestämmelserna i första stycket gäller ej om

1. gäldenären är kommun eller landstingskommun,
2. gäldenären är företag i koncern i vilken det långivande bolaget ingår,
3. gäldenären driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl samt är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse, eller
4. gäldenären är aktieägare som ensam eller tillsammans med honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 äger mindre än en procent av aktiekapitalet i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen. Första stycket tillämpas dock, om gäldenären ensam eller tillsammans med juridisk person över vars verksamhet han har ett bestämmande inflytande äger mer än 500 aktier i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen.

Aktiebolag får icke lämna penninglån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 skall förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern.

Bestämmelserna i denna paragraf om förbud mot penninglån äger motsvarande tillämpning i fråga om ställande av säkerhet.

8 § Länsstyrelsen kan på ansökan medge undantag från 7 §, om synnerliga skäl därtill föreligger. Sådant undantag medges dock av bankinspektionen när det gäller aktiebolag som står under bankinspektionens tillsyn.

Bolagets kända borgenärer skall höras över ansökningen. Det behöver dock ej ske, om borgenärernas ställning uppenbarligen icke påverkas av att ansökningen bifalles. Om borgenär begär det, skall hans fordran betalas eller betryggande säkerhet ställas för den innan ansökningen får bifallas.

9 § Sådana penninglån och säkerheter som lämnats med stöd av tillstånd enligt 8 § skall upptagas i en av styrelsen och verkställande direktör för varje räkenskapsår upprättad förteckning, såvida ej tillståndsmyndigheten särskilt föreskrivit att lånet eller säkerheten ej behöver upptagas i sådan förteckning. Förteckning skall avse dels under räkenskapsåret tillkomna, dels från tidigare räkenskapsår kvarstående lån och säkerheter. I förteckningen skall angivas namnet på de personer till vilka lån lämnats eller för vilka säkerhet ställts. I förteckningen intages på motsvarande sätt uppgift om sådana penninglån och säkerheter som på

grund av bestämmelsen i 7 § andra stycket 3 ej omfattas av förbudet i 7 § första eller fjärde stycket.

Bolaget skall bevara förteckning som avses i första stycket under minst tio år räknat från utgången av det räkenskapsår till vilket förteckningen hänför sig.

13 KAP.

Likvidation och upplösning

Frivillig likvidation

1 § Bolagsstämman kan besluta att bolaget skall träda i likvidation.

Föreligger grund för tvångslikvidation enligt 2 eller 4 §, fattas beslutet med enkel majoritet, även om bolagsordningen skulle föreskriva kvalificerad majoritet för beslut om likvidation. Beslutet har i fall som sagts nu omedelbar verkan. I annat fall kan bolagsstämman besluta att likvidationen skall inträda viss senare dag.

Tvångslikvidation

2 § Finner styrelsen vid upprättande av balansräkning eller eljest, att bolagets eget kapital understiger en tredjedel av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen snarast möjligt till bolagsstämma hänskjuta fråga om bolaget skall träda i likvidation. Fastställes ej på ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår balansräkning som utvisar att det egna kapitalet uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen, om ej bolagsstämman beslutar att bolaget skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att bolaget försättes i likvidation. Sådan ansökan kan även göras av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller aktieägare.

Göres ansökan enligt första stycket, förordnar rätten att bolaget skall träda i likvidation, om ej under ärendets handläggning i tingsrätten styrkes att balansräkning utvisande att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämma.

Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek tillägges inom linjen en post utvisande den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa om de redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna. Beträffande sådana anläggningstillgångar, som undergår fortlöpande värdeminskning, gäller dock att de upptages till anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om därigenom erhålles ett högre värde.

Underlåter styrelseledamöterna att fullgöra vad som åligger dem enligt första stycket, svarar de solidariskt för bolagets uppkommande förbindelser. Detsamma gäller för den som med vetskap att aktiekapitalet gått förlorat till två tredjedelar deltagit i beslut att fortsätta bolagets verksamhet eller handlat på bolagets vägnar, såvida styrelsen till bolagsstämman hänskjutit frågan om bolagets trädande i likvidation. Vad som sagts nu gäller dock ej i fråga om förbindelse som uppkommer efter det att balansräkning enligt andra stycket granskats av revisorerna och godkänts av bolagsstämman.

3 § Har aktieägare genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till överträdelse av denna lag eller bolagsordningen, kan rätten, om på grund av missbrukets långvarighet eller annan anledning sär-

skilda skäl därtill föreligger, på talan av ägare till en tiondel av samtliga aktier besluta, att bolaget skall träda i likvidation. Rätten kan dock i sådant fall på yrkande av bolaget i stället ålägga bolaget att inom viss tid inlösa kärandens aktier. Försummar bolaget att lösa aktierna inom fastställd tid, skall rätten på yrkande av den vars aktier skolat inlösas besluta, att bolaget skall träda i likvidation.

Vid avgörande av frågan om beslut om likvidation eller beslut om inlösen av aktier skall meddelas, skall särskild hänsyn tagas till de anställdas och fordringsägarnas intressen. Inlösen enligt första stycket får ej ske, om bolagets eget kapital, beräknat enligt 2 § tredje stycket, efter inlösen skulle understiga halva aktiekapitalet. Vid beräkningen av det egna kapitalet skall de aktier som avses skola inlösas upptagas som tillgång utan värde.

Om aktieägare, sedan talan enligt denna paragraf behörigen väckts, för sin del återkallar talan, kan övriga aktieägare som deltagit i väckande av talan fullfölja denna.

4 § Rätten förordnar att bolaget skall träda i likvidation, om

1. likvidationsskyldighet föreligger enligt bolagsordningen,
2. bolaget är i konkurs och denna avslutas med överskott,
3. bolaget saknar till registret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör som skall finnas enligt denna lag,
4. bolaget ej har enligt 11 kap. 3 § sänt in årsredovisning för något av de senaste två räkenskapsåren, eller
5. förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier strider mot förbehåll enligt 17 kap. 1 §.

Beslut om likvidation meddelas dock ej om det under ärendets handläggning i tingsrätten styrkes att likvidationsgrunden upphört.

Fråga om likvidation enligt första stycket prövas på anmälan av registreringsmyndigheten eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare. I fall som avses i nämnda stycke 2—4 prövas frågan på ansökan även av borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att någon finns som kan företräda bolaget.

Förfarandet hos rätten

5 § Göres ansökan eller anmälan som avses i 2 eller 4 § skall rätten genast kalla bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att inställa sig för rätten på utsatt dag, då fråga om skyldighet för bolaget att träda i likvidation skall prövas. Kallelsen skall delges bolaget, såvida upplysning finns om någon med vilken delgivning kan ske. Sådan delgivning får ej ske genom kungörelse enligt delgivningslagen (1970:428). Kallelsen skall kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort, där bolagets styrelse har sitt säte, minst två och högst fyra månader före inställelsedagen.

6 § Har sökanden fått vidkännas kostnader för delgivning eller kungörelse samt för expeditioner i ärende enligt 2 eller 4 §, skall gottgörelse härför utgå av bolagets medel, om bolaget förpliktas träda i likvidation eller rätten eljest finner det skäligt. När anmälan gjorts av registreringsmyndigheten, skall dessa kostnader ersättas av bolaget eller, om bolaget saknar tillgångar, av statsverket.

Genomförandet av likvidationen

7 § Bolagsstämma eller domstol, som fattar beslut att bolaget skall träda i likvidation, skall samtidigt utse en eller flera likvidatorer. I bolagsordningen kan föreskrivas att därjämte en eller flera likvidatorer skall tillsättas i annan ordning. Likvidator träder i styrelsens och verkställande direktörs ställe och har i uppgift att genomföra likvidationen.

Saknar aktiebolag, som trätt i likvidation, till registret anmäld behörig likvidator, skall rätten förordna en eller flera likvidatorer efter anmälan av registreringsmyndigheten eller ansökan av aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att någon finns som kan företräda bolaget.

Bestämmelserna i denna lag om styrelse och styrelseledamöter äger motsvarande tillämpning på likvidator, i den mån ej annat följer av bestämmelserna i detta kapitel.

Uppdrag att vara revisor upphör icke genom att bolaget träder i likvidation. Bestämmelserna i 10 kap. äger tillämpning under likvidation. Revisionsberättelsen skall innehålla uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidation onödigt fördröjes.

8 § I fråga om bolagsstämma under likvidation gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i denna lag om bolagsstämma, i den mån ej annat följer av detta kapitel.

9 § När bolaget trätt i likvidation skall styrelsen och verkställande direktör genast avge redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar ej förut framlagts på bolagsstämma. Redovisningen skall framläggas på bolagsstämma så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning och revisionsberättelse äger motsvarande tillämpning.

Omfattar tiden även föregående räkenskapsår skall särskild redovisning, i moderbolag omfattande även koncernredovisning, avges för nämnda år.

10 § Likvidatorerna skall genast anmäla likvidationsbeslutet för registrering och söka kallelse på bolagets okända borgenärer.

11 § Likvidatorerna skall förvalta bolagets angelägenheter under likvidationen. De skall, så snart det kan ske, genom försäljning på offentlig auktion eller på annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom i pengar, i den mån det behövs för likvidationen, samt betala bolagets skulder. Bolagets rörelse får fortsättas om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda skall få skäligt rådrum för att skaffa sig ny anställning.

12 § Likvidatorerna skall för varje räkenskapsår avge årsredovisning, som framlägges på ordinarie bolagsstämma för godkännande. I fråga om stämman och redovisningen äger 9 kap. 5 § andra stycket 1 och 2, 11 kap. 9 § andra—fjärde styckena samt bestämmelserna i 11 kap. 10 och 11 §§ om koncernredovisning ej tillämpning.

I balansräkningen upptages det egna kapitalet i en post, varvid aktiekapitalet anges inom linjen, i förekommande fall fördelat på olika aktieslag.

Tillgång får ej upptagas till högre värde än den beräknas inbringa

efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om tillgång kan beräknas inbringa väsentligt högre belopp än det i balansräkningen upptagna värdet eller om för skuld och likvidationskostnad kan beräknas åtgå ett belopp som väsentligt avviker från redovisad skuld, skall vid tillgångs- eller skuldposten det beräknade beloppet anges inom linjen.

13 § När den i kallelsen på okända borgenärer utsatta inställelsedagen är förbi och all veterlig gäld blivit betald, skall likvidatorerna skifta bolagets behållna tillgångar. Om gäld är tvistig eller ej förfallen till betalning eller av annan orsak ej kan betalas, skall erforderliga medel innehållas och återstoden skiftas.

Aktieägare som vill klandra skiftet skall väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämma.

Har aktieägare ej inom fem år efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämma anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet, har han förlorat sin rätt därtill. Är medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att medlen skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall äger 16 § motsvarande tillämpning.

14 § Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de så snart det kan ske avge slutredovisning för sin förvaltning genom förvaltningsberättelse rörande likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla redogörelse för skiftet. Vid berättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skall avlämnas till revisorerna. Dessa skall inom en månad därefter avge revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna skall dessa genast kalla aktieägarna till bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Slutredovisningen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga för och sändas till aktieägare enligt 9 kap. 9 § fjärde stycket samt framläggas på stämman. Föreskriften i 9 kap. 5 § tredje stycket äger motsvarande tillämpning.

15 § När likvidatorerna framlagt slutredovisning, är bolaget upplöst. Anmälan därom skall genast göras för registrering.

Utan hinder av vad i första stycket sägs kan ägare till en tiondel av samtliga aktier hos likvidatorerna påkalla bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 5 §. Bestämmelsen i 9 kap. 8 § andra punkten äger motsvarande tillämpning.

Om bolag i likvidation ej har tillgångar som täcker likvidationskostnaderna, skall rätten på anmälan av likvidatorerna förklara att likvidationen skall nedläggas och bolaget anses upplöst. När sådan förklaring meddelas, äger 8—14 §§ ej tillämpning. Tillgångarna skall efter rättens förordnande tillfalla allmänna arvsfonden. Rätten skall för registrering underrätta registreringsmyndigheten om förklaringen.

16 § Om tillgång yppas för bolaget efter dess upplösning enligt 15 § eller om talan väckes mot bolaget eller eljest behov uppkommer av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. Anmälan härom skall genast göras av likvidatorerna för registrering. Kallelse till första bolagsstämman efter återupptagandet skall ske enligt bolagsordningen,

varjämte skriftlig kallelse skall sändas till varje aktieägare vars postadress är införd i aktieboken eller eljest känd för bolaget.

17 § Har bolaget trätt i likvidation på grund av bolagsstämmans beslut eller, i fall som avses i 2 §, på grund av rättens beslut, kan stämman, sedan revisorerna avgivit yttrande, besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptagas. Sådant beslut får dock ej fattas, om likvidationsanledning på grund av denna lag eller bolagsordningen föreligger eller om bolagets eget kapital beräknat enligt 2 § tredje stycket ej uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet eller om utskiftning ägt rum.

När beslut enligt första stycket fattas, skall samtidigt väljas styrelse.

Bolagsstämmans beslut om likvidationens upphörande och val av styrelse skall av likvidatorerna genast anmälas för registrering. Beslutet får ej verkställas förrän registrering skett.

Om likvidationsbeslut blivit upphävt genom domstols lagakraftägande dom, skall likvidatorerna genast göra anmälan därom för registrering samt kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

När likvidation upphört enligt denna paragraf äger 14 § motsvarande tillämpning.

18 § Om någon anmälan rörande bolaget ej kommit in till registreringsmyndigheten under de tio senaste åren, skall denna på lämpligt sätt undersöka, huruvida bolaget äger bestånd. Vinnes ej upplysning att bolaget fortfarande består, skall det avföras ur registret och är därmed upplöst. Uppkommer därefter behov av likvidationsåtgärd skall på ansökan av den vars rätt därav beröres en eller flera likvidatorer förordnas av rätten. Om ej fall som avses i 15 § tredje stycket föreligger, skall likvidationen genomföras. Kallelse till första bolagsstämman skall ske enligt 16 §.

19 § Om aktiebolag är försatt i konkurs och denna avslutas utan överskott, är bolaget upplöst när konkursen avslutas.

Finns överskott, skall bolagsstämman besluta om likvidation och utse en eller flera likvidatorer. Likvidationen genomföres enligt detta kapitel. Underlåter bolagsstämma att fatta beslut om likvidation inom en månad från det konkursen avslutades, gäller 4 §.

Om bolaget i fall som avses i andra stycket trätt i likvidation innan det blev försatt i konkurs, gäller i stället 16 §.

20 § Om aktiebolag försättes i konkurs eller om förhandling om offentligt ackord inledes för bolaget, skall konkursdomaren sända underrättelse om beslutet för registrering.

Under konkurs företrädes bolaget som konkursgäldenär av den styrelse och verkställande direktör eller de likvidatorer som finns vid konkursens början. Dock gäller även under konkursen bestämmelserna i denna lag om rätt att avgå, om entledigande och om nytillsättning.

När konkurs avslutats eller förhandling om offentligt ackord avslutats på annat sätt än genom konkurs, skall konkursdomaren genast för registrering underrätta registreringsmyndigheten samt i förra fallet ange om överskott finns eller ej. Konkursdomaren skall även för registrering underrätta registreringsmyndigheten när överrätt genom beslut, som vunnit laga kraft, upphävt beslut att försätta bolaget i konkurs eller att inleda förhandling om offentligt ackord.

14 KAP.

Fusion och inlösen av aktier i dotterbolag

1 § Avtal om fusion, varigenom ett aktiebolag (överlåtande bolaget) upplöses utan likvidation och dess tillgångar och skulder övertages av annat aktiebolag (övertagande bolaget) skall för att bli giltigt godkännas av bolagsstämman i det överlåtande bolaget, om ej annat följer av 8 §. Fusion kan ske utan hinder av att det överlåtande bolaget trätt i likvidation. I sådant fall skall likvidationen avslutas när registrering skett av rättens tillstånd enligt 5 §.

Följande handlingar skall hållas tillgängliga för aktieägarna under minst en vecka före den bolagsstämma vid vilken fråga om godkännande av fusionsavtal skall behandlas samt läggas fram på stämman,

1. förslag till bolagsstämmans beslut,
2. fusionsavtalet, som skall ange fusionsvederlaget och grunderna för dess fördelning,
3. redogörelse av styrelsen för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av förslagets lämplighet för bolaget,
4. yttrande av revisorerna över styrelsens redogörelse enligt 3,
5. om årsredovisningen ej skall behandlas på stämman, handlingar som anges i 4 kap. 4 § första stycket 1—3,
6. om i fusionsvederlaget ingår det övertagande bolagets aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning, handlingar som anges i 4 kap. 4 § första stycket 1—3 beträffande det övertagande bolaget.

Handlingarna skall genast sändas till aktieägare som begär det och uppger sin postadress.

2 § Avtal om fusion, varigenom två eller flera aktiebolag (överlåtande bolag) förenas genom att bilda ett nytt aktiebolag som övertar deras tillgångar och skulder mot aktierna i det övertagande bolaget, skall för att bli giltigt godkännas av bolagsstämman i varje överlåtande bolag. 1 § första stycket andra punkten äger motsvarande tillämpning.

Handlingar, som anges i 1 § andra stycket 1—5, skall upprättas för varje överlåtande bolag. De skall hållas tillgängliga för aktieägare i överlåtande bolag under minst en vecka före bolagsstämma vid vilken fråga om godkännande av fusionsavtal skall behandlas. Handlingarna skall genast sändas till aktieägare som begär det och uppger sin postadress. De skall läggas fram på stämmorna.

Fusionsavtalet tjänar som stiftelseurkund för det övertagande bolaget. Godkänner bolagsstämmorna i de överlåtande bolagen fusionsavtalet i övrigt, skall de samtidigt antaga bolagsordning samt utse styrelse och revisorer i det övertagande bolaget enligt bestämmelser därom i avtalet.

3 § När avtal om fusion godkänts av bolagsstämman skall det anmälas av bolaget för registrering. Om det ej skett inom fyra månader från bolagsstämmans beslut eller om registrering genom lagakraftägande beslut vägrats, är frågan om fusion förfallen.

Registrering av avtal om sådan fusion som avses i 2 § får ske endast om auktoriserad eller godkänd revisor intygar att summan av de egna kapitalen i de överlåtande bolagen överstiger aktiekapitalet i det övertagande bolaget.

4 § Senast två månader efter det avtal om fusion registrerats, skall bolagen ansöka om tillstånd att verkställa avtalet. Ansökan göres hos rätten i den ort där det överlåtande eller, vid fusion enligt 2 §, det övertagande bolagets styrelse har sitt säte. Vid ansökningshandlingen skall fogas bevis att fusionsavtalet registrerats och förteckning över överlåtande bolags kända borgenärer med angivande av deras postadresser.

Bestämmelserna i 6 kap. 6 § tredje och fjärde styckena äger motsvarande tillämpning.

5 § Rätten skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökan enligt 4 §, som gjorts inom föreskriven tid, och om beslut som meddelats med anledning av ansökningen.

Utgöres fusionsvederlaget helt eller delvis av aktier i det övertagande bolaget och har det eller de överlåtande bolagen fullgjort sina skyldigheter enligt fusionsavtalet, skall bolagen för registrering anmäla aktiekapitalets ökning eller, vid fusion enligt 2 §, att det övertagande bolaget bildats och styrelse utsetts för det. Anmälningen, som ersätter teckning av aktierna, skall göras inom två månader från det rättens tillstånd till fusionen vunnit laga kraft. Vid anmälningshandlingen skall fogas intyg från auktoriserad eller godkänd revisor om att överlåtande bolags tillgångar överlämnats till det övertagande bolaget. Vad som sagts nu gäller i tillämpliga delar om i fusionsvederlaget ingår konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som det övertagande bolaget ger ut med anledning av fusionen.

Överlåtande bolags tillgångar och skulder med undantag av skadeståndsanspråk enligt 15 kap. 1—3 §§ övergår till det övertagande bolaget, när lagakraftvunnet beslut om bifall till ansökan enligt 4 § registrerats. I fall som avses i andra stycket, fordras även att anmälan som sägs där registrerats.

Har ej ansökan om rättens tillstånd gjorts inom föreskriven tid eller har rätten genom lagakraftvunnet beslut avslagit ansökan, skall registreringsmyndigheten förklara frågan om fusion förfallen. Detsamma gäller om bolagen ej gjort anmälan enligt andra stycket inom föreskriven tid.

6 § När registrering som avses i 5 § tredje stycket skett, skall styrelsen och verkställande direktören i överlåtande bolag skifta fusionsvederlaget.

Styrelsen och verkställande direktören skall genast när skifte skett avge redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter för tid och på sätt som sägs i 13 kap. 9 §. Redovisningen, som skall framläggas på bolagsstämma så snart det kan ske, skall innehålla redogörelse för skiftet.

Beträffande klander av skiftet och om preskription av skifteslikviden äger 13 kap. 13 § andra och tredje styckena motsvarande tillämpning.

7 § När slutredovisning lagts fram enligt 6 §, är överlåtande bolaget upplöst. Anmälan därom skall genast göras för registrering.

Utan hinder av första stycket kan ägare till en tiondel av samtliga aktier hos styrelsen påkalla bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 5 §, varvid 9 kap. 8 § andra punkten äger motsvarande tillämpning. Väckes sådan talan, gäller 13 kap. 16 § i tillämpliga delar.

8 § Äger moderbolag samtliga aktier i dotterbolag, kan bolagens styrelser träffa och för registrering anmäla sådant avtal om fusion, att dotterbolaget skall gå upp i moderbolaget. Därvid gäller 4 och 5 §§ i tillämpliga delar. Dotterbolaget är upplöst när rättens beslut registrerats.

9 § Äger moderbolag självt eller tillsammans med dotterbolag mer än nio tiondelar av aktierna med mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i annat dotterbolag, har moderbolaget rätt att av övriga aktieägare i sistnämnda dotterbolag lösa in återstående aktier. Den vars aktier kan lösas in har rätt att få sina aktier inlösta av moderbolaget.

Tvist huruvida rätt eller skyldighet till inlösen föreligger eller om lösenbeloppet prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän, om annat ej följer av bestämmelserna i detta kapitel.

Har moderbolaget förvärvat större delen av sina aktier i dotterbolaget på grund av inbjudan till en vidare krets att till moderbolaget överlåta sådana aktier mot visst vederlag, skall lösenbeloppet motsvara vederlaget, om ej särskilda skäl föranleder annat.

Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skall bäras av moderbolaget, om ej skiljemännen på särskilda skäl ålägger annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader.

10 § Vill moderbolag lösa in aktier i dotterbolag enligt 9 § och kan överenskommelse härom icke träffas, skall moderbolaget hos dotterbolagets styrelse skriftligen begära att tvisten prövas enligt andra stycket nämnda paragraf och uppge sin skiljeman.

Dotterbolagets styrelse skall vid begäran enligt första stycket oförd röjligen genom brev till varje aktieägare, vars postadress är känd för bolaget, och genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte anmoda övriga aktieägare i dotterbolaget att skriftligen uppge sin skiljeman till dotterbolaget senast två veckor från kungörelsen. När kungörelse skett kan styrelsen hos rätten i den ort där styrelsen har sitt säte begära förordnande av god man.

Har samtliga övriga aktieägare, som är införda i aktieboken eller har anmält och styrkt sitt förvärv, icke inom föreskriven tid uppgivit en gemensam skiljeman, skall god man förordnas, om det ej tidigare skett enligt andra stycket. Gode mannen skall hos överexekutor i den ort där styrelsen har sitt säte ansöka om förordnande av sådan skiljeman och i tvisten bevaka frånvarande aktieägares rätt.

11 § Prövas tvist om inlösen enligt 9 § av skiljemän och är det ostridigt mellan parterna att lösningsrätt föreligger eller förklaras i skiljedom att sådan rätt är för handen, är aktieägarna skyldiga att till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrift om överlåtelse, om moderbolaget betalar fastställt lösenbelopp eller ställer av skiljemännen godkänd säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta.

Aktieägare har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts till dess lösenbeloppet förfaller till betalning.

12 § Har fastställt lösenbelopp erbjudits aktieägare utan att denne överlämnat sina aktiebrev, skall moderbolaget utan dröjsmål nedsätta

lösenbeloppet enligt lagen (1927: 156) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar. Därvid får förbehåll om rätt att återtaga det nedsatta beloppet ej göras.

13 § Har säkerhet ställts enligt 11 § eller nedsättning skett enligt 12 §, är moderbolaget ägare till aktierna. Innan aktiebreven överlämnats till moderbolaget medför breven i sådant fall endast rätt för innehavaren att mot överlämnande av breven till moderbolaget eller överexekutor få ut lösenbeloppet jämte ränta.

Har aktiebrev ej överlämnats inom ett år från det moderbolaget blivit ägare till aktien, kan nytt till moderbolaget ställt aktiebrev utfärdas. Det nya aktiebrevet skall innehålla uppgift att det ersätter äldre brev. Överlämnas därefter det äldre aktiebrevet till moderbolaget, skall brevet överlämnas till dotterbolaget för att makuleras.

15 KAP.

Skadestånd m. m.

1 § Stiftare, styrelseledamot och verkställande direktör, som vid fullgörande av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget, skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas aktieägare eller annan genom överträdelse av denna lag eller bolagsordningen.

2 § Revisor är ersättningsskyldig enligt i 1 § angivna grunder. Han ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare.

Är revisionsbolag revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den för revisionen huvudansvarige.

3 § Aktieägare är ersättningsskyldig för skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag eller bolagsordningen uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget, aktieägare eller annan. Om det med hänsyn till faran för fortsatt missbruk och förhållandena i övrigt är påkallat, är han även skyldig att inlösa skadelidande aktieägares aktier. Lösenbeloppet bestämmes till belopp som är skäligt med hänsyn till bolagets ställning och övriga omständigheter.

4 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 1—3 §§, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Skall flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den mån ej skadeståndsskyldigheten jämkats för någon av dem enligt första stycket. Vad någon utgivit i skadestånd får sökas åter av de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

5 § Talan om skadestånd till bolaget enligt 1—3 §§ kan väckas, om vid bolagsstämma ägare till minst en tiondel av samtliga aktier röstat emot förslag om ansvarsfrihet eller biträtt förslag om anställande av skadeståndstalan. Uppgörelse beträffande sådan skadeståndsskyldighet kan ej träffas av bolagsstämman, om ägare till en tiondel av samtliga aktier röstar mot förslag härom.

Talan om skadestånd till bolaget får föras av ägare till minst en

tiondel av samtliga aktier. Om aktieägare sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denna. Den som anställt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av bolaget för kostnad som täckes av vad bolaget vunnit i rättegången.

Talan för bolagets räkning mot styrelseledamot och verkställande direktör om skadestånd på grund av beslut eller åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas sist ett år från det årsredovisning och revisionsberättelse för räkenskapsåret lades fram på bolagsstämma.

Har beslut fattats om att bevilja ansvarsfrihet eller att icke föra skadeståndstalan utan att aktieägare, som avses i första stycket, röstat däremot eller har tiden för talan försuttits enligt tredje stycket, kan likväl talan enligt första eller andra stycket väckas, om ej i årsredovisningen eller revisionsberättelsen eller eljest till bolagsstämman lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter angående beslut eller åtgärd varå talan grundas.

6 § Talan för bolagets räkning enligt 1—3 §§, som icke grundas på straffbelagd gärning, kan ej väckas mot

1. stiftare sedan tre år förflutit från det beslut om bolagets bildande fattades på konstituerande stämma,
2. styrelseledamot eller verkställande direktör sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärd, varpå talan grundas, fattades eller vidtogs,
3. revisor sedan tre år förflutit från det revisionsberättelse framlades på bolagsstämma eller yttrande som avses i denna lag avgavs,
4. aktieägare sedan två år förflutit från beslut eller åtgärd, varpå talan grundas.

Försättes bolaget i konkurs på ansökan som gjorts innan den i första stycket angivna tiden gått ut, kan konkursboet föra talan enligt 1—3 §§ utan hinder av att ansvarsfrihet inträtt enligt 5 §. Efter utgången av nämnda tid kan sådan talan dock ej väckas senare än sex månader från första borgenärssammanträdet.

16 KAP.

Aktiebolags firma

1 § Aktiebolags firma skall innehålla ordet aktiebolag. Firman skall tydligt skilja sig från annan förut i aktiebolagsregistret eller filialregistret införd, ännu bestående firma. För registrering av aktiebolags firma gäller i övrigt vad som föreskrives i firmalagen (1974: 156).

Skall bolagets firma registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse anges i bolagsordningen.

Bolagets styrelse kan antaga särskild benämning under vilken bolaget driver del av verksamheten (bifirma). Vad i första stycket sägs om firma gäller även bifirma. Ordet aktiebolag får dock ej intagas i bifirma.

Skriftlig handling, som utfärdas för aktiebolag, bör undertecknas med bolagets firma. Har styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget utfärdat handling utan firmateckning och framgår icke av dess innehåll att den utfärdats på bolagets vägnar, är de som undertecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelse enligt handlingen såsom för egen skuld. Detta gäller dock ej, om av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för bolaget och den till vilken

handlingen ställts av bolaget får behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det begäran därom framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

2 § Om förbud mot användning av firma och om hävande av firmaregistrering finns bestämmelser i firmalagen (1974: 156).

17 KAP.

Bundna och fria aktier

1 § I bolagsordningen kan intagas förbehåll, att aktier i bolaget ej får genom vare sig teckning eller överlåtelse förvärvas av aktiebolag eller annan sammanslutning eller stiftelse eller av visst slag av aktiebolag eller annan sammanslutning eller stiftelse eller av annan än svensk medborgare. Sådana aktier kallas bundna aktier. Om ej alla aktierna skall vara bundna, kallas övriga aktier fria aktier.

På konstituerande stämma kan ändring av bolagsordningen beträffande förbehåll enligt första stycket ej ske utan samtycke av aktietecknare som berörcs av ändringen.

Har aktieägare, som enligt förbehållet ej får genom teckning eller överlåtelse förvärva bundna aktier, på annat sätt förvärvat sådan aktie, hindrar förbehållet honom ej att vid ökning av aktiekapitalet utöva den med aktien enligt denna lag eller den vid förvärvet gällande bolagsordningen förenade företrädesrätten till nya bundna aktier.

Har förbehåll gjorts enligt denna paragraf, gäller 2—9 §§.

2 § Avser ej förbehållet samtliga aktier, skall aktietecknare med rätt att förvärva endast fria aktier ange att hans teckning avser fria aktier. Har det belopp som skall inbetalas för aktie bestämts högre för fria aktier än för bundna, skall annan aktietecknare vid sin teckning ange det antal fria aktier som får tilldelas honom.

Den företrädesrätt som vid ökning av aktiekapitalet tillkommer fria aktier skall avse nya fria aktier.

Vid ökning eller nedsättning av aktiekapitalet får förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier ej ändras i strid mot förbehållet. Om på grund därav vid nyemission ej hela antalet med företrädesrätt tecknade fria aktier kan utges, skall de fria aktierna fördelas mellan tecknarna i förhållande till tecknat antal och, i den mån det ej kan ske, genom lottning. Utges flera nya fria aktier än som tecknats med företrädesrätt, skall överskottet på samma sätt fördelas bland dem som tecknat med företrädesrätt på grund av bundna aktier.

3 § Vid emission enligt 5 kap. skall iakttagas att förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier ej ändras i strid mot förbehållet, om den i emissionsvillkoren medgivna utbytes- eller teckningsrätten skulle utnyttjas till fullo.

Emissionskursen, utbyteskursen eller kursen vid nyteckning får bestämmas högre i fråga om skuldebrev där utbytes- eller teckningsrätten avser fri aktie än i fråga om annat skuldebrev.

Vid utbyte eller nyteckning utfärdas bundna och fria aktier i enlighet med vad som angives i skuldebrevet eller optionsbeviset. Den som endast har rätt att förvärva fri aktie får ej tilldelas bunden aktie.

4 § I varje brev eller interimsbevis som avser bunden aktie skall anges att aktien är bunden.

I emissionsbevis skall anges om rätten till ny aktie tillkommer aktieägare på grund av bunden eller fri aktie. I konvertibelt skuldebrev, i skuldebrev förenat med optionsrätt till nyteckning och i optionsbevis skall anges, om utbytes- eller teckningsrätten avser bunden eller fri aktie.

I aktieboken skall för varje aktie anmärkas om den är bunden eller fri.

5 § Har antalet fria aktier kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna delen av aktierna efter det att aktie av visst slag omvandlats till aktie av annat slag eller genom att bundna aktier blivit ogiltiga eller i samband med nedsättning av aktiekapitalet inlösta eller indragna, skall bolaget inom tre månader därefter för registrering anmäla och visa att det tillåtna förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier åter inträtt. Sker det ej, skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget att inom en månad inkomma med anmälan jämte bevis. Efterkommes ej föreläggandet, skall registreringsmyndigheten göra anmälan till rätten för bolagets försättande i likvidation och underrätta bolaget därom.

6 § Har, då tiden för utbyte eller nyteckning utgått, antalet fria aktier efter registrering enligt 5 kap. 14 § kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna andelen av sådana aktier, skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget att inom sex månader för registrering anmäla och visa, att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier åter inträtt. Efterkommes ej föreläggandet, skall registreringsmyndigheten göra anmälan till rätten för bolagets försättande i likvidation och underrätta bolaget därom.

Har bolaget mottagit föreläggande som avses i första stycket, får styrelsen inom ramen för bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalets storlek besluta om sådan ökning av aktiekapitalet genom utgivande av nya bundna aktier mot betalning i pengar som behövs för att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier skall inträda. Styrelsen får därvid besluta om avvikelse från den företrädesrätt till teckning av nya aktier om eljest tillkommer förutvarande aktieägare. Full betalning för aktierna skall erläggas inom tid som anges i första stycket. När full betalning erlagts, skall styrelsen anmäla nyemissionen för registrering.

Överstiger tiden för utbyte eller nyteckning tre år skall registreringsmyndigheten efter utgången av varje treårsperiod under nämnda tid iakttaga vad i första stycket sägs. Bestämmelserna i andra stycket äger därvid motsvarande tillämpning.

7 § Bolagsstämmobeslut varigenom i bolagsordningen intages förbehåll enligt 1 § fattas enligt 9 kap. 14 § första stycket. Efter registrering av beslutet skall styrelsen genast verkställa detta.

Avser förbehållet ej samtliga aktier, skall styrelsen inför notarius publicus bestämma vilka aktier som skall vara bundna och vilka som skall vara fria. Tillhör aktie vid tiden då registreringen av bolagsstämmobeslutet kungöres någon, som på grund av förbehållet icke får förvärva bunden aktie, är aktien fri, om ägaren ej genom överlåtelse förvärvat den efter beslutet med vetskap om detta. Har ägarna av övriga aktier ej kommit överens om annat, skall genom lottning bestämmas

vilka övriga aktier som skall vara fria. För vad sålunda bestämts skall skriftlig redogörelse upprättas och bestyrkas av notarius publicus.

Styrelsen skall utan dröjsmål genom anmaning till aktieägarna på sätt som i 9 kap. 9 § andra stycket föreskrives i fråga om kallelse till bolagsstämma infordra breven på de aktier som skall vara bundna. Genom styrelsens försorg skall på dessa aktiebrev göras påskrift om att aktierna är bundna och i aktieboken för varje aktie anmärkas om aktien är bunden eller fri. Om den aktieägare som senast antecknats i aktieboken på grund av förbehållet ej kan förvärva bunden aktie, får påskrift på brevet ej ske utan att i aktieboken införes sådan ägare till aktien som kan förvärva bunden aktie utan hinder av förbehållet.

8 § Inom ett år efter det att beslut fattats om intagande av förbehåll enligt 1 § i bolagsordningen eller talan om klander av beslutet genom lagakraftvunnen dom ogillats skall för registrering anmälas att beslutet blivit verkställt. Har anmälan ej gjorts inom föreskriven tid eller har registrering av verkställighet genom lagakraftägande beslut vägrats, skall registreringsmyndigheten förklara frågan om ändring av bolagsordningen förfallen.

Innan registrering skett på grund av anmälan enligt första stycket kan bolagsstämma i den ordning som anges i 9 kap. 13 § första stycket första punkten besluta att frågan om förbehållets intagande i bolagsordningen skall förfalla. Beslutet skall genast anmälas för registrering.

9 § På bunden aktie får utdelning ej äga rum, innan i aktiebrevet eller interimsbeviset angivits att aktien är bunden.

18 KAP.

Registrering m. m.

1 § Registreringsmyndighet för aktiebolag är patent- och registreringsverket.

Hos registreringsmyndigheten föres aktiebolagsregister för registrering enligt denna lag eller annan författning.

2 § Registreringsmyndigheten skall utan dröjsmål i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som införes i aktiebolagsregistret med undantag av registrering av underrättelse enligt 13 kap. 20 §.

3 § Det som enligt denna lag eller särskilda bestämmelser blivit infört i aktiebolagsregistret och kungjort skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det ej av omständigheterna framgår att han varken ägde eller bort äga vetskap därom.

4 § Har sökande vid anmälan för registrering ej iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidtaga rättelse. Detsamma gäller, om registreringsmyndigheten finner att beslut som anmäles för registrering eller handling som bifogas anmälningen ej har tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot lag eller annan författning eller mot bolagsordningen eller har i något viktigare hänseende otydlig eller vilseledande avfattning. Underlåter sökanden att efterkomma föreläggandet skall anmälningen av-

skrivas. Underrättelse om denna påföljd skall intagas i föreläggande. Föreligger även efter det yttrande avgivits hinder för registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om anledning ej förekommer att ge sökanden nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket utgör ej hinder för registrering av bolagsstämmobeslut, som blivit gällande enligt 9 kap. 17 §.

Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underrätta bolaget när registreringsmyndigheten fattar beslut enligt 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 13 kap. 18 §, 14 kap. 5 § fjärde stycket, 17 kap. 8 § första stycket eller 19 kap. 2 §.

5 § Om avförande av firma ur registret sedan dom om hävande av firmaregistrering vunnit laga kraft finns bestämmelser i firmalagen (1974: 156).

6 § Ändring av bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet, maximikapitalet eller minimikapitalet eller om aktiernas nominella belopp får endast registreras samtidigt med ökning eller nedsättning av aktiekapitalet, om ökningen eller nedsättningen är nödvändig för att aktiekapitalets storlek skall bli förenlig med bolagsordningen.

7 § Mot myndighets beslut i tillståndsärende enligt 2 kap. 1 §, 7 kap. 1 §, 8 kap. 4 §, 10 kap. 2 eller 3 §, 11 kap. 6 § eller 8 § 1 eller 12 kap. 8 § föres talan hos regeringen genom besvär.

Mot länsstyrelses beslut enligt denna lag i annat fall än enligt första stycket föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Talan mot registreringsmyndighetens beslut varigenom anmälan avskrivits eller registrering vägrats enligt 18 kap. 4 § föres hos kammarrätten genom besvär inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller beslut av registreringsmyndigheten som avses i 4 § tredje stycket.

19 KAP.

Straff och vite

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt denna lag föra aktiebok, aktiebrevsregister, förteckning enligt 3 kap. 12 § eller hålla aktiebok tillgänglig,
2. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket, 8 kap. 8 § andra stycket andra punkten eller 9 § första stycket,
3. uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 12 kap. 7 eller 9 §,
4. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 17 kap. 3 § första stycket, 4 § första eller andra stycket, 7 § tredje stycket eller 9 §,
5. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 4 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 4 § andra stycket såvitt dessa lagrum rör förbehåll enligt 17 kap. 1 §.

2 § Registreringsmyndigheten kan vid vite förelägga verkställande direktören eller styrelseledamot att fullgöra skyldighet enligt denna lag eller annan författning att

1. till myndigheten sända in redovisningshandlingar, revisionsberättelse eller delårsrapport eller avhjälpa brister i sådana handlingar,

2. hos myndigheten göra anmälan för registrering.

Föreläggande enligt första stycket 2 får ej meddelas, om underlåtenhet att göra anmälan medför att bolagsstämmans eller styrelsens beslut förfaller eller bolaget blir skyldigt träda i likvidation.

Försuttet vite utdömes av registreringsmyndigheten.

Om ikraftträdandet av denna lag finns bestämmelser i lagen (1975: 000) om införande av aktiebolagslagen (1975: 000).

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 30 oktober 1974.

Närvarande: ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *lag om införande av aktiebolagslagen, m. m.* och anför.

Den 23 augusti 1974 remitterades till lagrådet förslag till ny aktiebolagslag. I lagrådsremissen förutskickades att en särskild promulgationslag till den föreslagna aktiebolagslagen samt följdändringar i annan lagstiftning grundade på aktiebolagsutredningens betänkande (SOU 1971: 15), senare skulle remitteras till lagrådet. Aktiebolagsutredningens förslag till promulgationslag m. m. torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Inom justitiedepartementet har upprättats förslag till

1. lag om införande av aktiebolagslagen (1975: 000),
2. lag om ändring i lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.,
3. lag om ändring i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering,
4. lag om ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar,
6. lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 000).

Lagförslagen vid 3 och 6 har upprättats efter samråd med chefen för finansdepartementet.

Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

1 Lag om införande av aktiebolagslagen

1 §

Enligt paragrafen träder den nya aktiebolagslagen och förevarande lag i kraft den 1 juli 1976. Enligt 15 § andra stycket och 23 § promulgationslagen skall emellertid vissa bestämmelser i den nya lagen börja tillämpas tidigare, se härom vid nämnda paragrafer.

2 §

I paragrafen föreskrivs att genom den nya aktiebolagslagen upphävs 1944 års aktiebolagslag, 1944 års promulgationslag samt lagen om konvertibla skuldebrev m. m.

Lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering (LFA) innehåller bestämmelser som till stora delar har införts i den nya aktiebolagslagen. LFA gäller emellertid också för bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag vilka inte omfattas av den nya aktiebolagslagen. Aktiebolagsutredningen har med anledning härav förordat att vissa bestämmelser i LFA skall upphävas såvitt gäller aktiebolag. Som Svea hovrätt påpekar strider förslaget i denna del mot vedertagen lagstiftningsteknik. Promulgationslagen bör inte innehålla några bestämmelser rörande LFA. Jag återkommer senare till vilka ändringar som blir erforderliga i LFA.

Enligt utredningsförslaget upphävs alla de särskilda bestämmelser som innefattar ändring i eller tillägg till 1944 års lag samt vad som i annan författning strider mot nya lagen. Förslaget torde i den delen ha utformats efter förebild av 2 § 1944 års promulgationslag. Enligt min mening är det emellertid överflödigt att särskilt ange att alla de särskilda bestämmelser som innefattar ändring i eller tillägg till 1944 års lag har upphävts. Detta följer nämligen enligt numera vedertagen lagstiftningsteknik av den omständigheten att 1944 års lag upphävs i dess helhet.

3 §

När i lag eller annan författning förekommer hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i den nya aktiebolagslagen eller förevarande lag, skall enligt paragrafen i stället den nya bestämmelsen tillämpas. Under remissbehandlingen har bankinspektionen påpekat att lagen (1955: 183) om bankrörelse innehåller åtskilliga hänvisningar till 1944 års aktiebolagslag. Inspektionen har funnit att det är ett betydande arbete att återfinna dessa bestämmelser i det nya förslaget. Inspektionen förordar därför att man inför en särskild övergångsbestämmelse av innehåll att hänvisningarna i banklagen t. v. skall avse 1944 års lag. Med anledning härav vill jag hänvisa till att det till lagrådet remitterade förslaget till ny aktiebolagslag upptar en sammanställning (bil. 3.) som visar var de olika paragraferna i 1944 års lag har sin motsvarighet i det remitterade förslaget till ny aktiebolagslag. Om denna sammanställning används, torde de svårigheter inspektionen pekar på kunna bemästras relativt lätt. Jag är därför inte beredd att föreslå en sådan övergångsbestämmelse som inspektionen har förordat.

4 §

Enligt paragrafen gäller den nya aktiebolagslagen även för bolag som registrerats före den 1 juli 1976 med de undantag som framgår av andra stycket av denna paragraf och av efterföljande paragrafer.

Vid lagstiftning inom civilrättens område gäller som huvudregel att ny lag inte får betydelse för äldre rättsförhållanden. Det är emellertid uppenbart olämpligt att ha olika lagregler för skilda bolag beroende på vid vilken tidpunkt bolaget i fråga bildats. Den angivna principen har därför inte heller tillämpats fullt ut vid lagstiftning på aktiebolagsrättens område. 1944 års lag gäller sålunda även bolag som bildats före den lagens tillkomst med vissa i 1944 års promulgationslag angivna undantag. Aktiebolagsutredningens förslag har samma allmänna uppläggning. Jag ansluter mig till principen att nya lagen som regel skall gälla också för äldre bolag. Paragrafen har utformats i överensstämmelse härmed.

Av paragrafen följer att, om ett äldre bolag i sin bolagsordning skulle ha bestämmelser som strider mot den nya aktiebolagslagen, sådana bestämmelser blir utan verkan. Från denna huvudregel görs emellertid vissa undantag i förevarande lag.

Enligt aktiebolagsutredningens förslag skulle beträffande bolag som bildats innan lagen (1910: 88 s. 1) om aktiebolag trätt i kraft tillämpas bestämmelserna i 141 § tredje stycket 2, 6 och 10 nämnda lag. Regler härom har emellertid inte upptagits i departementsförslaget av följande skäl.

Punkten 2 tog sikte bl. a. på förbehåll om aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier eller om rätt för aktieägare att vid akties övergång lösa aktien eller om förbud för aktiebolag eller annan sammanslutning eller för annan än här i landet bosatt svensk medborgare att genom teckning eller överlåtelse förvärva aktier. När det gäller förbehåll om rätt att lösa aktie vid akties övergång innebar punkten att skillnad måste göras mellan bolag som bildats före och bolag som bildats efter utgången av år 1896. Är bolaget bildat efter denna tidpunkt, är förbehåll som inte finns anmärkt i aktiebrevet utan verkan. Är däremot bolaget bildat före den tidpunkten, kan det inträffa att bolagsordningen visserligen innehåller ett sådant förbehåll men att föreskrift inte meddelas om att detta skall anmärkas på aktiebreven. Förbehållet gäller då utan att skyldighet finns att låta anteckna förbehållet på aktiebrevet. I fråga om förbehåll om nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen av aktier eller om förbehåll att aktier skall vara bundna innebar punkten 2 att förbehållet inte behöver antecknas på aktiebreven såvida ej bolagsordningen föreskriver detta.

Den nya aktiebolagslagen vilar, liksom gällande lag, på den grundsatsen att inskränkningar rörande akties fria överlåtbarhet skall anmärkas på aktiebrevet. Jag finner inte anledning att medge något undantag från den regeln när det gäller de i det föregående angivna förhållandena beträffande äldre bolag. Detta gäller också i fråga om inlösenbara aktier. Berörda bolag bör således vid ikraftträdandet fordra in aktiebreven för erforderlig påteckning.

Punkten 2 i 141 § tredje stycket 1910 års lag tog sikte även på be-

stämmelser om röstmaximum. Punkten innebar att, om i äldre bolagsordning ingenting bestämts om röstmaximum, obegränsad rösträtt gäller. Bakgrunden härtill är att enligt 1895 års aktiebolagslag inget röstmaximum föreskrevs. Lagen medgav dock bolagen rätt att ge bestämmelser därom i bolagsordningen. Enligt 1910 års aktiebolagslag däremot skulle lagens bestämmelser om röstmaximum gälla så snart bolagsordningen saknade bestämmelser antingen om att inget maximum skulle finnas eller om att maximum skulle sättas lägre eller högre än enligt lagen. För egen del menar jag att 9 kap. 3 § första stycket i det remitterade förslaget till ny aktiebolagslag bör gälla för alla bolag oavsett när de bildats. Sådana äldre bolag som avsågs i övergångsbestämmelserna till 1910 års aktiebolagslag har möjlighet att i bolagsordningen införa bestämmelser om obegränsad rösträtt.

I 3 kap. 2 § i det remitterade förslaget till ny aktiebolagslag finns bestämmelser om vilka begränsningar i akties fria överlåtbarhet som kan föreskrivas i bolagsordning. 141 § tredje stycket 6 i 1910 års aktiebolagslag innebar att även andra inskränkningar kunde göras. I motsats till aktiebolagsutredningen menar jag att det inte finns anledning att tillåta sådana längre gående inskränkningar för bolag som bildats före ikraftträdandet av 1910 års aktiebolagslag.

I 141 § tredje stycket 10 i 1910 års aktiebolagslag upptogs bestämmelser om att vissa utfästelser av styrelsen eller styrelseledamot blev gällande först när de undertecknats även av styrelseledamot som utsetts av regeringen. Sådana bestämmelser fanns intagna i bolagsordningen för Luossavaara-Kirunavaara aktiebolag. Det finns dock enligt min mening inte någon anledning att låta sådana äldre bolagsordningsbestämmelser gälla när de strider mot 8 kap. 14 § i det remitterade förslaget till ny aktiebolagslag. Även på den punkten avviker departementsförslaget från aktiebolagsutredningens förslag.

Enligt vedertagen lagstiftningsteknik (se SOU 1960: 26 s. 13) behöver inte uttryckligen anges att upphävandet av lagstiftning, vartill knyter sig övergångsbestämmelser, inte skall innebära ett upphävande också av övergångsbestämmelserna. Bestämmelser som verkligen har till uppgift att överbrygga övergången mellan äldre och ny lag får icke sin giltighet annullerad därför att den lagstiftning till vilken de ansluter sig upphävs. Med hänsyn till utformningen av första stycket i förevarande paragraf har emellertid ansetts lämpligt att i andra stycket uppta en erinran om övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag (övergångsbestämmelserna ändrade genom SFS 1973: 1081). För bolag som bildats före den 6 juni 1973 gäller sålunda särskilda övergångsregler i fråga om höjning av aktiekapitalet. Vidare gäller övergångsregler i fråga om skyldigheten att redovisa vissa lån m. m. som lämnats före den 6 juni 1973.

Vad gäller de ändringar i gällande låneförbud som den nya lagen in-

nebär så bör de nya bestämmelserna tillämpas beträffande lån som lämnas resp. säkerheter som ställs efter utgången av juni 1976.

Den nya lagen innebär betydande ändringar i förhållande till straffbestämmelserna i 1944 års lag. Bestämmelserna i 5 § lagen (1964: 163) om införande av brottsbalken blir här tillämpliga.

5 §

Enligt 1944 års lag behöver bestämmelse om vilken tid räkenskapsåret omfattar införas i bolagsordningen endast om räkenskapsår och kalenderår inte sammanfaller. Enligt 2 kap. 4 § 9 i det till lagrådet remitterade förslaget till ny aktiebolagslag skall bolagsordningen för nya bolag alltid innehålla uppgift om vilken tid räkenskapsåret omfattar. Förevarande paragraf föreskriver att om bolagsordningen inte anger vilken tid bolagets räkenskapsår skall omfatta, kalenderåret skall vara räkenskapsår. Om bolagsordningen i ett äldre bolag inte anger tiden för räkenskapsåret och alltså kalenderåret är räkenskapsår, kommer detta i enlighet med paragrafen att gälla även efter nya lagens ikraftträdande.

6 §

Utredningsförslaget innebär att de nya reglerna om bolagsbildning och inbetalning av aktiekapital inte skall tillämpas när bolagsbildningen har gått så långt att godkännande av stiftelsehandlingarna enligt äldre lag sökts före nya lagens ikraftträdande och sedan meddelats. Enligt min mening är detta inte någon lämplig ordning. Det är angeläget att de nya reglerna med skärpta krav på att aktiekapitalet är i sin helhet inbetalat när bolaget registreras slår igenom även för dessa fall. En sådan ordning kan inte heller anses obillig mot dem som påbörjat bolagsbildning före ikraftträdandet. De nya reglerna om hur bolagsbildning skall gå till innefattar nämligen långtgående förenklingar i förhållande till gällande lag och det kan inte rimligtvis möta några svårigheter för en bolagsbildare att efter förhandsgranskningen utnyttja de nya reglerna om simultanbildning och på det sättet få bolagsbildningen genomförd. Departementsförslaget innebär därför att de nya reglerna om bolagsbildning och inbetalning av aktiekapital blir tillämpliga även i sådana fall då bolagsbildningen inletts men inte hunnit slutföras genom registrering före ikraftträdandet. Det betyder med andra ord att den som inte hinner genomföra en bolagsbildning enligt äldre lag före ikraftträdandet blir tvungen att göra om förfarandet när den nya lagen trätt i kraft.

Det synes emellertid rimligt att den som erhållit godkännande av stiftelsehandlingar vid sådan tidpunkt att registreringsansökan kan väntas bli ingiven efter ikraftträdandet underrättas om de nya reglerna genom patentverket. Bestämmelser härom kan utfärdas utan riksdagens medverkan.

Det nyss anförda har tagit sikte på det fallet att bolaget inte hunnit bli

registrerat före nya lagens ikraftträdande. Övergångsproblem kan emellertid uppkomma även beträffande bolag som blivit registrerade före ikraftträdandet. Vid registrering skall enligt 1944 års lag hälften av aktiekapitalet vara inbetalat. Med återstående belopp kan emellertid anstå två år räknat från konstituerande stämma och först sex månader efter utgången av denna tid vet man definitivt hur många aktier som har betalats till fullo. Enligt nya lagen skall bolaget anmälas för registrering senast sex månader från stiftelseurkundens undertecknande och hela aktiekapitalet skall då vara inbetalat.

Det är enligt min mening angeläget att hela det belopp som skall betalas för tecknade aktier erläggs utan alltför långt dröjsmål. Detta gäller även i fråga om bolag som registrerats före ikraftträdandet utan att aktiekapitalet då varit till fullo inbetalat. För sådana bolag bör gälla att full betalning för tecknade aktier skall erläggas senast vid utgången av december 1976. Särskilda bestämmelser härom har upptagits i förevarande paragraf.

I bolag som registrerats före den 1 juli 1976 skall, om det inte skett redan före registreringen, före utgången av år 1976 det nominella beloppet jämte eventuell överkurs erläggas för aktie som tecknats i samband med bolagsbildningen. Inom en månad efter utgången av nämnda tid skall anmälan för registrering ske av hur stor del av aktiekapitalet som blivit inbetalt. Med aktiekapitalet förstås här som annars det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade aktier efter avdrag som förklarats förverkade och ej övertagits av annan. Anmälningen skall bestyrkas av auktoriserad eller godkänd revisor, jfr 4 kap. 13 § i det remitterade förslaget till ny aktiebolagslag.

Har ej inom föreskriven tid anmälts att full betalning erlagts för aktier med ett sammanlagt nominellt belopp som motsvarar det i bolagsordningen angivna aktiekapitalet eller uppgår till minimikapitalet, skall registreringsmyndigheten anmäla förhållandet till rätten som förordnar att bolaget skall träda i likvidation. Efter förebild av 13 kap. 4 § andra stycket i det remitterade förslaget till ny aktiebolagslag föreskrivs dock att tvångslikvidation kan undgås, om bolaget under ärendets handläggning i tingsrätten styrker att aktiekapitalet eller minimikapitalet senare blivit inbetalat. Besämmelserna i 13 kap. i det remitterade förslaget till ny aktiebolagslag om förfarandet hos rätten och genomförandet av likvidationen blir tillämpliga på likvidation enligt förevarande paragraf.

7 §

Enligt 9 § 1 mom. tredje stycket andra punkten 1944 års aktiebolagslag skall, om aktierna inte medför lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, i bolagsordningen särskilt anges den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier som vid aktiekapitalets ökning skall tillkomma varje slag av aktier, under förutsättning att aktiekapitalet skall kunna

utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp. Motsvarande bestämmelse har upptagits i 3 kap. 1 § andra stycket 3 nya aktiebolagslagen. Den nya lagen innehåller emellertid inte någon begränsning till ökning intill maximikapital. Om ett bolag därför i sin bolagsordning har bestämmelse som endast avser ökning intill maximikapitalet, synes lämpligast att den där angivna företrädesrätten skall gälla även vid ökning utöver maximikapitalet. Bestämmelse härom har, i enlighet med vad aktiebolagsutredningen förordat, upptagits i förevarande paragraf.

8 §

I 3 kap. 1 § tredje stycket nya lagen föreskrivs att ingen aktie får ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie. Emellertid finns sedan gammalt bolag som har aktier vilkas röstvärde överstiger tio gånger röstvärdet för aktier av annat slag. För att inte förhållandet mellan de olika aktieslagen vid exempelvis fondemission skall rubbas föreskrivs i enlighet med aktiebolagsutredningens förslag i denna paragraf att i sådant fall bolaget får ge ut aktier med de röstvärden som tillkommer redan utgivna aktier.

9 §

Att aktiebrev enligt nya lagen inte får ställas till innehavaren bör, som aktiebolagsutredningen föreslagit, inte beröra tidigare utgivna innehavaraktiebrev. Om sådant brev lagligen utgivits enligt äldre rätt, gäller enligt denna paragraf äldre lags bestämmelser såväl i fråga om legitimation gentemot bolaget som i fråga om godtrosförvärv. Om ett sådant aktiebrev ersätts med ett annat, såsom då det blivit skadat och därför utbytts mot nytt, eller efter dödning, får även det nya aktiebrevet ställas till innehavaren. I övrigt får emellertid inte aktiebrev till innehavaren ges ut.

Av 3 kap. 6 § första stycket andra punkten nya aktiebolagslagen följer, att den som innehar aktiebrev och enligt bolagets påskrift därå är införd som aktieägare i aktieboken har samma legitimation i förhållande till senare förvärvare som om aktiebrevet vore försett med en sammanhängande till honom fortlöpande följd av överlåtelser. Den utvidgning av skyddet för godtroende förvärvare som detta innebär inträder omedelbart när införing och därpå följande godtrosförvärv sker efter lagens ikraftträdande. För att så snabbt som möjligt skapa önskvärd säkerhet för godtroende förvärvare synes även en tidigare införing kunna tillerkännas legitimationsverkan enligt nya lagen, om förvärv i god tro sker efter dennas ikraftträdande. En särskild bestämmelse därom har — i överensstämmelse med aktiebolagsutredningens förslag — intagits i andra stycket.

Aktiebolagsutredningen menar att det är rimligt att den som enligt äldre lag skall kunna göra bättre rätt till aktien gällande mot sådan för-

värvare eller senare innehavare av aktien kan bevara denna rätt genom att väcka talan mot innehavaren eller göra ansökan om aktiebrevets dödande inom viss tid som utredningen föreslår till tre år efter lagens ikraftträdande. Jag delar inte denna uppfattning. Den avvägning i omsättningens intresse till förmån för godtroende förvärvare som lagförslaget innebär bör slå igenom så snart som möjligt. Departementsförslaget innehåller därför inte några regler om rätt att väcka talan viss tid efter lagens ikraftträdande.

10 §

Har bolagsstämma fattat beslut före nya lagens ikraftträdande bör, såsom aktiebolagsutredningen förordat, beslutet verkställas och registreras enligt äldre lag. Detsamma bör gälla i fråga om talan mot sådant stämmobeslut. Från nu angivna regler gäller vissa undantag enligt 6 och 23 §§.

Paragrafen får betydelse bl. a. i fråga om beslut om nyemission eller beslut om nedsättning av aktiekapitalet. Har stämman fattat beslut om nyemission före ikraftträdandet, skall alltså bestämmelserna i 48—62 §§ 1944 års aktiebolagslag tillämpas.

11 §

Både enligt äldre lag och enligt den nya lagen kan styrelsen besluta om nyemission antingen med stöd av fullmakt från stämman eller under förutsättning av stämmans godkännande. Har styrelsen fattat ett sådant beslut före ikraftträdandet, bör enligt min mening emissionen genomföras enligt äldre lags bestämmelser. Paragrafen innehåller bestämmelser härom.

Någon motsvarande övergångsregel beträffande beslut om emission enligt 5 kap. synes inte erforderlig, eftersom reglerna i detta kapitel nära ansluter till bestämmelserna i lagen om konvertibla skuldebrev m. m. (LKS).

12 §

Under förarbetena till LFA diskuterades om en preskriptionsregel motsvarande den i 4 kap. 17 § nya aktiebolagslagen upptagna borde bli tillämplig även i fråga om fondaktier som tillkommit vid en före regelns ikraftträdande företagen fondemission. Eftersom detta skulle innebära, att aktieägare kan fråntas en redan existerande rätt, förklarade departementschefen sig inte beredd att utan närmare utredning av konsekvenserna ta ställning till frågan (prop. 1970: 99 s. 137).

Liksom aktiebolagsutredningen finner jag det önskvärt att den nya preskriptionsregeln blir tillämplig även på äldre fondaktier. Av rättssäkerhetsskäl bör man dock, såsom utredningen förordat, ha regler om en karenstid, som innebär att anmaning enligt den nya preskriptionsregeln inte i något fall får göras tidigare än två år efter nya lagens ikraftträdande.

13 §

I denna paragraf, som överensstämmer med aktiebolagsutredningens förslag, föreskrivs att om åtgärd för verkställighet av nedsättning av aktiekapitalet enligt förbehåll i bolagsordningen vidtagits före utgången av juni 1976, nedsättningen får verkställas och registreras enligt 1944 års lag. Paragrafen motsvarar 4 § 6 mom. andra stycket första punkten 1944 års promulgationslag.

I nämnda lagrum föreskrivs dessutom att aktieägare, som enligt äldre förbehåll äger rätt att påfordra inlösen av aktie efter bestämda grunder, njuter denna rätt till godo. Dessa senare bestämmelser avsåg att bevara den rätt som aktieägare enligt äldre förbehåll kan ha att påfordra inlösen av aktie utan iakttagande av sådana gränser med hänsyn till bolagets ställning som anges i 65 § 1944 års lag och som har motsvarighet i 6 kap. 8 § nya lagen. Även äldre sådana förbehåll brukar dock ange liknande gränser, ofta bestämda så att inlösen endast kan ske med anlitande av vinstmedel, och förbehållen brukar inte ge rätt åt aktieägaren utan endast åt bolaget att påkalla inlösen. Med hänsyn härtill synes det ytterst osannolikt att något äldre förbehåll skulle ge aktieägaren rätt att begära inlösen utan begränsningar av liknande slag som nu upptagits i 6 kap. 8 § andra stycket nya lagen. Och även om något sådant förbehåll skulle finnas, bör aktieägarens rätt begränsas med hänsyn till bolagets soliditet. Bestämmelserna har därför inte tagits upp i departementsförslaget.

14 §

Den i 8 kap. 5 § nya aktiebolagslagen angivna skyldigheten för styrelseledamöter och verkställande direktör att anmäla aktieinnehav gäller alla köp och försäljningar av aktier efter nya lagens ikraftträdande. För att uppgifterna skall bli meningsfulla krävs att registrering sker av vederbörandes aktieinnehav vid lagens ikraftträdande. Bestämmelse härom har tagits in i denna paragraf som nära ansluter till aktiebolagsutredningens förslag.

15 §

Enligt 8 kap. 1 § nya lagen skall minst en styrelsesuppleant finnas, om styrelsen består av en eller två ledamöter. Denna nya regel bör, som aktiebolagsutredningen förordat, träda i tillämpning när ordinarie bolagsstämma hålls första gången efter ikraftträdandet.

I 10 kap. 4 § nya lagen finns regler om revisorsjäv, som på ett par punkter innebär skärpningar i förhållande till gällande lag. Det gäller frågan om tjänsteman i moderbolag kan vara revisor i dotterbolag samt regeln om att revisors medhjälpare inte får biträda vid bolagets bokföring. Som aktiebolagsutredningen förordat bör dessa nya bestämmelser

tillämpas fr. o. m. den första ordinarie stämman efter ikraftträdandet. Intill dess bör motsvarande äldre regler gälla.

I 10 kap. 3 § första-fjärde styckena nya lagen upptas bestämmelser om att kvalificerad revisor skall finnas i vissa bolag. I det följande redovisas närmare utredningens förslag till övergångsregler i det hänseendet samt remissyttrandena och mitt eget ställningstagande i frågan.

Aktiebolagsutredningen. Utredningen föreslår att om ett bolag inte enligt 1944 års lag är skyldigt att ha auktoriserad revisor, den nya lagens bestämmelser om sådan skyldighet på grund av balansomslutningens storlek inte tillämpas förrän vid ordinarie bolagsstämma som hålls sedan två hela räkenskapsår förflutit under den nya lagens giltighetstid.

Remissyttrandena. Stockholms handelskammare påpekar att den föreslagna övergångsbestämmelsen innebär att om en godkänd granskningsman vid lagens ikraftträdande haft hand om revisionen i ett bolag som enligt förslaget skall ha auktoriserad revisor så kan han efter den tvååriga fristens utgång inte fortsätta att vara revisor utan att auktoriserad revisor anlitas samtidigt. Om i bolag av den storleksordning varom det är fråga nu anlitas godkänd granskningsman, torde denne dock vara väl kvalificerad för uppdraget. Handelskammaren föreslår därför att övergångsbestämmelsen kompletteras på sådant sätt att om i bolag av här ifrågavarande slag revisionen handhas av godkänd granskningsman, kravet på anlitande av auktoriserad revisor suspenderas så länge granskningsmannen i fråga är revisor i bolaget. *Föreningen auktoriserade revisorer* har en liknande uppfattning. *Svenska revisorsamfundet* menar att det inte kan komma i fråga att en av bolagsstämma vald revisor skall behöva utbytas på grund av den nya lagen. Så länge stämman anser den tidigare revisorn vara det för bolaget mest lämpade valet, bör det enligt samfundet stå stämman fritt att omvälja honom eller annan revisor av samma kategori.

Föredraganden. Utgångspunkten bör enligt min mening vara den att de nya reglerna om kvalificerad revisor skall träda i tillämpning snarast möjligt. Dispensregeln i 10 kap. 3 § tredje stycket nya lagen ger rimliga garantier för att godkänd revisor skall — om det kan anses lämpligt — kunna fortsätta sin verksamhet i ett visst bolag även om bolaget är så stort att auktoriserad revisor egentligen skulle utses. Jag vill därför inte ansluta mig till utredningens förslag i det hänseendet. Däremot bör enligt min mening i lagtexten särskilt anges att dispens får meddelas före ikraftträdandet den 1 juli 1976. Paragrafen har avfattats i enlighet härmed.

16 §

De nya redovisningsreglerna bör i princip tillämpas vid årsredovisning som upprättas efter lagens ikraftträdande. En viss respit är emellertid rimlig. Den har i förevarande paragraf — i huvudsak efter mönster

av aktiebolagsutredningens förslag — utformats så att bolagen har valrätt mellan den nya och den gamla lagens regler när det gäller räkenskapsår som börjat löpa före ikraftträdandet. Naturligtvis får bolaget inte kombinera gamla och nya lagens regler på det sättet att ur vardera lagen väljs ut vissa regler.

Förslaget till ny aktiebolagslag innehåller den nyheten att koncernredovisning skall avges av moderbolaget. Föregående års koncernresultaträkning och koncernbalansräkning skall tas in i koncernredovisningen. Som fondbörsutredningen framhållit kan det emellertid vara svårt för moderbolaget att erhålla uppgifter om koncernen i efterhand. Därför föreskrivs i andra stycket att i koncernredovisning behöver inte tas med koncernresultaträkning och koncernbalansräkning för räkenskapsår som påbörjats före utgången av juni 1976.

17 §

Bestämmelsen i 11 kap. 8 § första stycket 6 nya aktiebolagslagen att anskaffningsvärdet för vissa anläggningstillgångar skall specificeras kan vara svår att iaktta för sådana bolag som tidigare inte ens internt haft en redovisning av anskaffningsvärden. Det kan t. ex. gälla anläggningstillgångar som är anskaffade för mycket länge sedan. För sådana fall ges i förevarande paragraf bestämmelser för att underlätta övergången.

Aktiebolagsutredningen föreslår att anskaffningsvärdet i första hand skall utrönas med hjälp av bevarade räkenskaper. Om anskaffningsvärdet inte kan utrönas på så sätt, föreslår utredningen att en viss schablonisering medges. I fråga om byggnad skall sålunda som anskaffningsvärde redovisas det vid 1965 års allmänna fastighetstaxering åsatta taxeringsvärdet (byggnadsvärdet), ökat med eventuella förbättringskostnader nedlagda efter den 31 december 1964. Beträffande annan tillgång får upptas det belopp som anskaffningsvärdet skäligen kan uppskattas till.

Skånes handelskammare framhåller att av praktiska skäl torde de föreslagna schablonreglerna få tillgripas i åtskilliga bolag och beträffande tillgångar av betydande värden med lång återstående livstid. Härigenom kommer huvudregeln att redan från början urholkas under lång tid framöver. En uppskattning av anskaffningsvärdet för äldre tillgångar kan enligt handelskammaren vidare lätt leda till för höga värden. Dessutom torde det för många bolag vara omöjligt att rekapitulera alla de försäljningar och utrangeringar som skett. De upplysningar som lämnas kan därför enligt handelskammaren bli direkt missvisande. Revisorsamfundet anför liknande synpunkter.

Handelskammaren förordar att såvitt avser tillgångar anskaffade före den nya lagens ikraftträdande upplysningsskyldigheten inskränks till att gälla anskaffningsvärden och företagna avskrivningar under de fem år som närmast föregår lagens ikraftträdande. Revisorsamfundet anser att

utredningens förslag bör kompletteras med en bestämmelse om att det redovisade anskaffningsvärdet skall delas upp på del som fastställts med schablonmetod och på övrig del. Enligt samfundet är sådan uppdelning nödvändig om man för äldre bolag över huvud taget skall finna användning för uppgiften om anskaffningsvärden.

Självfallet kan den av utredningen föreslagna schablonmetoden i vissa fall leda till mindre rättvisande resultat. Det är emellertid svårt att finna någon bättre metod. Enligt min mening är utredningens förslag godtagbart och jag ansluter mig därför till det.

Genom bestämmelsen att anskaffningsvärdet i första hand skall utrönas med hjälp av bevarade räkenskaper täcks — på grund av arkiveringsregeln i 13 § bokföringslagen (1929: 117) — tillgångar vars anskaffande inte ligger mera än tio år tillbaka i tiden. Det är emellertid inte ovanligt att räkenskaper från längre tid tillbaka finns bevarade och då förutsätts uppgifterna i dessa även bli utnyttjade. För tillgångar anskaffade före den tid, för vilken bevarade räkenskaper finns, måste uppenbarligen en viss schablonisering medges, och detta gäller även de befintliga tillgångar som inte kan identifieras med särskilda bokförda anskaffningar. Det är naturligtvis önskvärt att de värden som härigenom kommer att sättas in som anskaffningsvärden inte för mycket avviker från de faktiska, eftersom detta skulle minska värdet av den upplysning som lämnas.

När det gäller byggnader innebär paragrafen att man i schablonfallet anknyter till den metod som för motsvarande fall, dvs. när byggnads anskaffningsvärde inte kan tillförlitligen utredas, antagits i samband med införandet år 1969 av nya bestämmelser i kommunalskattelagen (1928: 270) om planenlig avskrivning av byggnad på fastighet. Tillämpad på övergången till redovisning enligt 11 kap. 8 § första stycket 6 nya aktiebolagslagen innebär metoden att såsom byggnads anskaffningsvärde skall användas det vid 1965 års allmänna fastighetstaxering åsatta taxeringsvärdet (byggnadsvärdet med avdrag för särskilt maskinvärde), ökat med förbättringskostnader (kostnader för om- och tillbyggnader) som nedlagts efter år 1964. Anknytningen till kommunalskattelagens metod kan för många bolag medföra praktiska fördelar. För en del mycket gamla byggnader leder schablonregeln säkerligen till, såsom Skånes handelskammare påpekat, att anskaffningsvärdet blir för högt skattat. Med hänsyn till regelns syfte anser jag dock inte detta vara alltför betänkligt. För övriga fall däremot synes regeln inte behöva resultera i värden som ligger orealistiskt långt från de faktiska anskaffningsvärdena. De ifrågavarande byggnaderna har visserligen anskaffats vid en lägre prisnivå än 1965 års men det bör å andra sidan kunna antas att de vid 1965 års allmänna fastighetstaxering åsatta taxeringsvärdena för dessa byggnader ligger betydligt under nuanskaffningsvärdena för det året. För övrigt torde schablonregeln mera sällan behöva tillämpas för byggnader.

För fartyg samt för maskiner, inventarier o. d. får de icke fastställbara anskaffningsvärdena uppskattas efter skälig metod. För större objekt finns ofta — i vart fall i större bolag — bevarade anteckningar om investeringsbeslut, t. ex. i styrelseprotokoll. I vad mån protokollerade belopp står för faktisk investeringsutgift eller är anslagsbelopp, som kan ha under- eller överskridits, bör naturligen beaktas. I övrigt kan kännedomen om nuanskaffningsvärde och prisutvecklingen (bl. a. maskinprisindex) ge vägledning.

Det bör framhållas, att liksom de faktiska anskaffningsvärdena även de enligt här angivna schablonregler uppskattade värdena bör noteras särskilt för varje byggnad och åtminstone varje större maskin och motsvarande. Annars försvåras redovisningen under kommande år, eftersom vid tillgångens avyttring eller utrangering anskaffningsvärdet skall kunna avföras enligt vad som angivits i motiven till 11 kap. 8 § första stycket 6 nya lagen.

I motsats till utredningen finner jag det lämpligt att bolag, som använt schablonreglerna i övergångsbestämmelsen uppger detta i sin årsredovisning. Detta bör ske i not till balansräkningen.

Kravet i 11 kap. 8 § första stycket 6 nya lagen på uppgift om kvarstående oavskrivet uppskrivningsbelopp anser jag, i likhet med utredningen, inte behöva medföra någon övergångsbestämmelse. Uppskrivning kunde normalt inte ske före ikraftträdandet av 1944 års aktiebolagslag och vad som återstår oavskrivet på därefter gjorda uppskrivningar torde i allmänhet kunna fastställas utan större svårighet.

18 §

I nya lagen har inte upptagits gällande lags bestämmelser om skyldighet att göra avsättning till skuldregleringsfond i vissa fall. Emellertid är det, som aktiebolagsutredningen framhållit, inte lämpligt att vid den nya lagens ikraftträdande bestående skuldregleringsfonder utan vidare frigörs och därmed kan utdelas. I vissa bolag kan nämligen skuldregleringsfonden vara av sådan storlek att den spelat en roll för den bedömning av bolagets ställning som gjorts av kreditgivare och andra. Enligt denna paragraf skall därför en bestående skuldregleringsfond antingen överföras till reservfonden eller sättas ned. Nedsättning får ske årligen med högst en femtedel av det belopp varmed summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden överstiger skulderna enligt balansräkningen (jfr 72 § 1 mom. tredje stycket 1944 års lag). Då det är önskvärt att de nuvarande skuldregleringsfonderna inte finns kvar alltför länge, skall enligt paragrafen en sådan fond dock helt överföras till reservfonden senast när fem räkenskapsår förflutit från den 1 juli 1976.

19 §

Paragrafen överensstämmer i sak med aktiebolagsutredningens förslag. Att likvidation skall ske enligt den lag som gäller när likvidatorerna utses föreskrivs i paragrafens första stycke.

Bestämmelsen i 13 kap. 13 § tredje stycket nya lagen enligt vilken aktieägarens rätt till vad han erhållit vid skifte preskriberas efter viss tid blir enligt andra stycket tillämplig beträffande äldre likvidation. Skälet därtill är att man bör få till stånd preskription i fråga om skifteslotter som tillkommit enligt 1910 års aktiebolagslag eller ännu äldre lag. Någon preskriptionsregel fanns nämligen inte före 1944 års lag. För sådana fall bör dock den i 13 kap. 13 § tredje stycket nya lagen angivna tidsfristen på fem år räknas från den 1 juli 1976.

20 §

Enligt 1944 års lag har aktieägare i vissa fall rätt att få aktierna inlösta vid ändring av bolagsordningen och vid fusion. Den nya lagen innehåller inte några sådana regler. Däremot upptar förslaget, liksom 1944 års lag, bestämmelser om att minoritetsaktieägare har rätt att få aktierna inlösta av majoritetsaktieägare som innehar mer än 90 % av aktierna (representerande mer än 90 % av röstetalet i bolaget). Förfarandet vid sådan inlösen är dock i nya lagen annorlunda utformat än i 1944 års lag.

Har inlösen påkallats före ikraftträdandet, bör enligt min mening äldre lag tillämpas både i frågan om rätt till inlösen föreligger och beträffande själva förfarandet. Sålunda bör exempelvis talan kunna föras vid allmän domstol mot skiljedom enligt bestämmelserna därom i 1944 års lag. Paragrafen har utformats i enlighet härmed.

21 §

Paragrafen innehåller väsentligen samma bestämmelser som 4 § 7 mom. 1944 års promulgationslag. Den innebär att om bolagsordningen innehåller förbehåll som avsågs i 52 § första eller andra stycket 1910 års aktiebolagslag (hembuds- eller utlänningsklausul) så skall förbehållet gälla även om det avviker från 3 kap. 3 § resp. 17 kap. 1 § nya lagen. Om tillämpningen av sådan föreskrift i bolagsordningen rörande lösens belopp skulle bereda någon otillbörlig fördel, kan jämkning dock ske. Det motsvarar 3 kap. 3 § andra stycket andra punkten nya lagen.

Paragrafen har särskilt den betydelsen att förbehåll som införts innan 1944 års lag trädde i kraft och som riktar sig mot svenska medborgare som är bosatta utrikes fortfarande blir giltiga.

22 §

Det finns bolagsordningar som innehåller bestämmelse att rörande ändring av bolagsordningen gäller viss äldre lag, 1944 års eller äldre aktiebolagslag. En sådan bestämmelse har i registreringspraxis ansetts utgöra ett sådant särskilt villkor som enligt 133 § 6 mom. 1944 års lag skall iakttas. Om en sådan tolkning tillämpas även efter den nya lagens ikraftträdande, skulle de lättnader som den nya lagen genomför beträffande ändring av bolagsordningen inte kunna utnyttjas av ett bolag med

en sådan bestämmelse i sin bolagsordning. Bolaget skulle därigenom kunna förlora möjligheten att göra önskvärda ändringar på grund av svårigheten att uppbringa den enligt äldre lag erforderliga majoriteten. Detta är inte lämpligt. Paragrafen, som hämtats från aktiebolagsutredningens förslag, ger därför möjlighet att ändra en sådan bestämmelse genom beslut av bolagsstämma med den majoritet som anges i 9 kap. 14 § första stycket nya lagen. Bestämmelsen kan därvid tas bort, varigenom nya lagens bestämmelser i 9 kap. 14 och 15 §§ om ändring av bolagsordningen blir tillämpliga. Men bestämmelsen kan också ersättas av en föreskrift om annan majoritet eller annat villkor för ändring av bolagsordningen.

23 §

Paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med aktiebolagsutredningens förslag, ger bolagen möjlighet att redan före den nya lagens ikraftträdande besluta sådana ändringar i bolagsordningen som behövs för att den skall överensstämma med den nya lagen. Efter utgången av år 1975 kan således bolagen besluta om ändring i bolagsordningen till överensstämmelse med den nya lagen varvid de majoritetskrav som den nya lagen uppställer skall tillämpas. I beslutet skall anges att ändringen skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1976. Beslutet kan omedelbart registreras. Bestämmelser härom bör tas upp i registreringsförordningen.

Eftersom den nya lagen, med i promulgationslagen angivna undantag, kommer att sätta ur kraft bestämmelser i bolagsordningen som strider mot lagen, är det angeläget att bolagen begagnar sig av möjligheten att undanröja den risk för vilseledande som uppkommer, om bolagsordningen innehåller ogiltiga bestämmelser.

Aktiebolagsutredningen nämner i detta sammanhang även att ur bolagsordningen bör tas bort bestämmelser som begränsar aktieägarnas rätt att vid stämma rösta genom ombud. Vidare menar utredningen att det är av särskilt stor vikt att sådan bestämmelse om tiden för kallelse till bolagsstämma som strider mot den nya lagen ändras. För sistnämnda fall föreslår utredningen en tvångsregel som innebär att, om bestämmelsen i bolagsordningen beträffande tiden för kallelse till bolagsstämma strider mot den nya lagen, registreringsmyndigheten sedan två år förflutit från nya lagens ikraftträdande skall anmana bolaget att inom ett år för registrering anmäla beslut om ändring av bolagsordningen till överensstämmelse med nya lagen. Efterkommes inte anmaningen, skall myndigheten upprätta förslag till jämkning av bolagsordningen och, sedan bolagets styrelse fått tillfälle att yttra sig över förslaget, besluta sådan jämkning samt skriftligen underrätta bolaget därom. Över beslutet kan besvär anföras enligt nya lagen. Sedan beslutet vunnit laga kraft, skall i registret införas anteckning om jämkningen samt bevis om bestämmelsens nya lydelse tillställas bolaget. Tvångsförfarandet motiveras

med den stora risken för tillämpning av den felaktiga tidsbestämmelsen med därav följande verkan för bolagsstämman och giltigheten av där fattade beslut.

Aktiebolagsutredningens förslag om aktieägarnas rätt att vid stämma rösta genom ombud resp. om ändrad tid för kallelse till bolagsstämma har tidigare genomförts (se prop. 1973: 93 och prop. 1973: 168) utan att särskilda övergångsbestämmelser av det slag utredningen förordar ansågs påkallade. Sådana övergångsbestämmelser har därför inte upptagits i promulgationslagen. Äldre bolagsordningsbestämmelser som strider mot den nya lagen blir självfallet ogiltiga. Att i sådant fall den nya lagen gäller i stället torde inte behöva sägas.

24 §

För att bolagsstämman skall få tillfälle att anpassa bolagsordningen till den nya aktiebolagslagen föreslås i paragrafen att styrelsen, om bolagsordningen innehåller mot nya lagen stridande bestämmelser, utan dröjsmål skall vidta åtgärd för ändring av bolagsordningen till överensstämmelse med lagen. Det innebär att styrelsen vid första bolagsstämma som hålls efter nya lagens ikraftträdande skall lägga fram förslag om ändring av bolagsordningen i nu berörda hänseende. Det ankommer bl. a. på revisorerna att se till att styrelsen följer denna skyldighet.

25 §

Enligt 1 § LFA blir bolag avstämningsbolag genom att bolagsstämman fattar beslut därom. Enligt nya aktiebolagslagen fordras däremot att avstämningsförbehåll intagits i bolagsordningen. Om ett bolag före utgången av juni 1976 blivit avstämningsbolag utan att förbehållet införts i bolagsordningen, behåller bolaget denna karaktär även efter nya lagens ikraftträdande. Då det emellertid är angeläget att även dessa bolag i sina bolagsordningar inför avstämningsförbehållet föreslås i paragrafen att 24 § skall äga motsvarande tillämpning. Någon sanktion i syfte att framtvinga en sådan ändring av bolagsordningen föreslås inte men som jag tidigare nämnt torde revisorerna se till att styrelsen fullgör sin skyldighet att lägga fram förslag till ändring av bolagsordningen.

2 Lag om ändring i lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. (tryggandelagen)

11 § har jämkats redaktionellt.

Enligt 23 § första stycket tryggandelagen gäller följande. Övergår näringsverksamhet från en arbetsgivare till annan och avtalas därvid att ansvaret för pensionsutfästelse skall överflyttas på efterträdaren, skall samtycke till överflyttningen inhämtas från innehavaren av pensionsford-

ringen. Detta överensstämmer med den allmänna regeln att utbyte av gäldenär kräver borgenärs samtycke. Men tillsynsmyndigheten — länsstyrelsen — kan medge att samtycke inte behöver inhämtas, om efterträdaren kan anses god för pensionsutfästelsen. Det huvudsakliga skälet till att tillsynsmyndigheten sålunda kan i pensionsborgenärernas ställe samtycka till överflyttningen är att deras antal kan vara stort och att det därför kan vara mycket omständligt att utverka samtycke av alla.

Enligt andra stycket nämnda paragraf skall vid fusion de bestämmelser rörande tillvaratagande av borgenärernas rätt som finns i särskild författning, bl. a. aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar, gälla i stället för första stycket. I den nya aktiebolagslagen krävs rättens tillstånd till fusion. Till ansökningen om tillstånd skall fogas förteckning över överlåtande bolags samtliga kända fordringsägare. Rätten skall kalla borgenärerna med särskild underrättelse till varje känd borgenär. Borgenär som hos rätten bestrider ansökningen skall erhålla betalning eller säkerhet innan ansökningen bifalls. Ansökan som inte bestrids skall bifallas och skulden överförs till det övertagande bolaget.

De praktiska hänsyn som motiverar att pensionsborgenärernas hörande kan ersättas av tillsynsmyndighetens medgivande talar för att samma regel tillämpas vid fusion så att pensionsborgenär inte behöver kallas i ärendet. Det kan vara tvivelaktigt, om lagens nuvarande formulering möjliggör en sådan tillämpning och av den anledningen biträder jag utredningens förslag om att frågan löses genom en uttrycklig bestämmelse. Denna har fogats till det nuvarande andra stycket av förevarande paragraf.

Ett förfarande av samma slag som vid fusion äger enligt det remitterade förslaget till ny aktiebolagslag rum vid vinstutdelning efter kapitalnedsättning i vissa fall (6 kap. 5 § andra punkten) liksom vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfond i vissa fall (6 kap. 6 § resp. 12 kap. 4 § tredje stycket 3). Eftersom samma skäl talar för att även i dessa fall tillsynsmyndighetens medgivande skall ersätta pensionsborgenärernas hörande har bestämmelser härom upptagits i förevarande paragraf.

Tillsynsmyndigheten skall naturligtvis ge medgivande endast om fusionen, kapitalnedsättningen eller vinstutdelningen inte kan anses försämra pensionsborgenärernas ställning.

3 Lag om ändring i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering (LFA)

Som anförs i det remitterade förslaget till ny aktiebolagslag (vid 3 kap. 8—14 §§) har större delen av LFA såvitt angår vanliga aktiebolag överförts till den föreslagna aktiebolagslagen. Med anledning härav bör vissa ändringar göras i LFA.

Jag vill erinra om att viss ändring i 23 § LFA föreslagits i remiss till

lagrådet den 13 september 1974 av förslag till ändringar i konkurslagen m. m.

1 §

I paragrafen anges lagens tillämpningsområde. F. n. är lagen tillämplig på aktiebolag, om bolagsstämman beslutar det. Lagen träder då i stället för motsvarande bestämmelser i 1944 års aktiebolagslag, lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse och lagen om bankrörelse. 1944 års aktiebolagslag föreslås nu bli upphävd. Som tidigare nämnts upptar den nya aktiebolagslagen en stor del av bestämmelserna i LFA. Det innebär att LFA i princip inte bör vara tillämplig på vanliga aktiebolag. Beträffande försäkringsaktiebolag och bankaktiebolag bör LFA emellertid fortfarande gälla i avbidan på en översyn av försäkringsrörelselagen och bankrörelselagen. Vissa bestämmelser i LFA som rör auktorisation som förvaltare och meddelande av tillstånd att i aktiebok införa utländsk förvaltare m. m. har inte överförts till den nya aktiebolagslagen. De bestämmelser som jag nu syftar på finns i 17, 19, 20 och 26—29 §§ LFA (jfr 3 kap. 10 § fjärde stycket nya aktiebolagslagen). Dessa bör alltså även i fortsättningen gälla i fråga om aktiebolag som tillämpar förenklad aktiehantering, s. k. avstämningsbolag.

Med anledning av det anförda föreskrivs i paragrafen att lagen är tillämplig på försäkringsaktiebolag och bankaktiebolag, om bolagsstämman beslutar det. LFA träder då i stället för motsvarande bestämmelser i försäkringsrörelselagen och bankrörelselagen. Bestämmelserna i 17, 19 och 20 §§ LFA äger dessutom tillämpning på avstämningsbolag enligt aktiebolagslagen (1975:000). Av 25 § promulgationslagen till nya aktiebolagslagen följer att bolag som före den 1 juli 1976 beslutat tillämpa förenklad aktiehantering är att anse som avstämningsbolag.

26—29 §§ LFA innehåller bestämmelser om värdepapperscentralen och tillsynen över denna. Dessa bestämmelser är självfallet tillämpliga även i fråga om den del av värdepapperscentralens verksamhet som rör avstämningsbolagen.

8 §

Paragrafen har jämkats redaktionellt.

21 §

I paragrafens tredje stycke finns en hänvisning till lagen om konvertibla skuldebrev m. m. Den lagen föreslås nu upphävd. Med anledning härav föreslås att tredje stycket — som har en motsvarighet i 5 kap. 4 § tredje stycket nya lagen — upphävs. Jag vill erinra om att lagen om konvertibla skuldebrev inte gäller för bankaktiebolag eller försäkringsaktiebolag.

26 §

I paragrafen finns en hänvisning till 1944 års aktiebolagslag. Hänvisningen har ändrats till att avse den nya aktiebolagslagen samtidigt som en redaktionell jämkning har gjorts i lagtexten.

36 §

I paragrafen finns en hänvisning till 1944 års lag. Den hänvisningen föreslås nu utgå. Att aktieägare i avstämningsbolag inte behöver underrättas vid kapitalökning följer av förslaget till ny aktiebolagslag (4 kap. 7 § andra stycket).

37 §

I paragrafen finns en hänvisning till 1944 års aktiebolagslag. De bestämmelser som åsyftas med hänvisningen till 1944 års lag är närmast 208 § tredje stycket, 209, 210, 211 och 212 §§ nämnda lag (jfr prop. 1970: 99 s. 148). När nu reglerna om förenklad aktiehantering tas in i den föreslagna nya aktiebolagslagen är det naturligt att hänvisningen till aktiebolagslagen utgår.

Ikraftträdandet

Den nya lagen bör träda i kraft den 1 juli 1976.

4 Lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.

Ändringarna i 3 och 18 §§ är redaktionella.

5 Lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar.

Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen har gemensamt lagt fram förslag till lag med särskilda redovisningsbestämmelser för vissa aktiebolag och ekonomiska föreningar (SOU 1971: 9 resp. SOU 1970: 41). I det till lagrådet remitterade förslaget till aktiebolagslag upptas i kapitlet om redovisning de bestämmelser rörande aktiebolag som föranletts av nämnda utredningars förslag.

Inom justitiedepartementet har påbörjats en översyn av lagen om ekonomiska föreningar i dess helhet i syfte att anpassa lagen till den nya aktiebolagslagen. Det synes dock osäkert om denna översyn kan leda till att ny lagstiftning kan träda i kraft redan den 1 juli 1976. Under sådana omständigheter bör de frågor som aktualiserats av fondbörs- och samarbetsutredningarna tas upp redan i detta sammanhang. De nu föreslagna lagreglerna får alltså ses som ett provisorium i avbidan på resultatet

av nämnda översyn. Denna översyn torde, såvitt avser redovisningsbestämmelsernas utformning, komma att leda till en lagteknisk lösning som innebär att man — i likhet med vad som skett vid utformningen av aktiebolagsförslaget — tar hänsyn till de årsbokslutsregler jag har för avsikt att föreslå i den kommande bokföringslagen.

44 a §

I *första stycket* ges bestämmelser om vilka ekonomiska föreningar som underkastas vidgad redovisningsplikt.

Utifrån de synpunkter samarbetsutredningen haft att beakta föreslogs att de utvidgade redovisningsbestämmelserna skulle äga tillämpning på ekonomiska föreningar, som under det senast avslutade räkenskapsåret i medeltal haft mer än 500 anställda. Med detta storlekskriterium skulle enligt utredningen omkring 40 föreningar omfattas av bestämmelserna. Mot bakgrund av den i remissen till lagrådet med förslag till ny aktiebolagslag redovisade remisskritiken har jag stannat för att gränsen bör sättas vid 200 anställda. Härigenom kommer enligt tillgänglig statistik 90 föreningar att beröras av bestämmelserna.

I stycket föreskrivs sålunda att de särskilda bestämmelserna i andra och tredje styckena skall iakttas av föreningar, i vilka antalet anställda under de två senaste räkenskapsåren i medeltal överstigit 200, jfr 10 kap. 3 § andra stycket 2 i det remitterade förslaget till aktiebolagslag.

I *andra stycket* ges genom hänvisning till olika lagrum i nya aktiebolagslagen uppgift om vilka särskilda redovisningskrav de större ekonomiska föreningarna har att iaktta.

I 11 kap. 2 § första stycket nya aktiebolagslagen anges att föregående års resultaträkning och balansräkning skall medtas i årsredovisningen. Har under året ändring vidtagits beträffande specificeringen av poster i nämnda handlingar, skall, om särskilda hinder därför inte finns, uppgifterna från den tidigare årsredovisningen sammanställas så att dessa kan jämföras med posterna i den senare årsredovisningen. Bestämmelsen har tillkommit på förslag av fondbörs- och samarbetsutredningarna men gäller, i motsats till vad dessa utredningar förordat, i fråga om alla bolag. I avbidan på den översyn av lagen om ekonomiska föreningar som inletts inom justitiedepartementet föreslår jag att — när det gäller ekonomiska föreningar — motsvarande regler införs endast för de större föreningarna.

I 11 kap. 5 § tredje stycket nya aktiebolagslagen föreskrivs att lagerreservens storlek och förändring skall uppges av större bolag. Lagerreserven kan beskrivas som skillnaden mellan lagrets bruttovärde och dess bokförda värde. I likhet med fondbörs- och samarbetsutredningarna anser jag att större ekonomiska föreningar bör åläggas att redovisa lagerreserven öppet. För aktiebolagens del har beräkningen av lagerreserven gjorts beroende av de regler som i fråga om omsättningstillgångars vär-

dering kommer att intas i en ny bokföringslag. Innebörden av dessa värderingsregler torde bli att det värde som lagret högst kan upptas till i årsredovisningen är antingen det lägsta av anskaffningsvärdet och nettoförsäljningsvärdet eller det lägsta av anskaffningsvärdet och återanskaffningsvärdet med avdrag för inkurans. Den sistnämnda metoden motsvarar den skattemässiga beräkningsgrunden (se vid 11 kap. 5 § i det remitterade förslaget till ny aktiebolagslag). I fråga om ekonomiska föreningar föreskrivs i 40 § 4 mom. lagen om ekonomiska föreningar att bruttovärdet bestäms som det lägsta av nettoförsäljningsvärdet och anskaffningsvärdet. I praktiken förhåller det sig emellertid så att lagrets bruttovärde även i ekonomiska föreningar i större utsträckning beräknas på grundval av skattemässiga värderingsregler. Jag anser därför att det för föreningarnas del inte finns anledning att i detta sammanhang utforma nya regler för värdering av omsättningstillgångar och därmed reglera frågan om efter vilken metod lagerreserven skall beräknas. Det väsentliga är att den lagerreserv som framräknats för föreningen ävensom under året företagen ökning eller minskning därav öppet anges i balans- resp. resultaträkningen. Den metod som tillämpats vid beräkningen bör i enlighet med god redovisningssed anges i förvaltningsberättelsen.

I 11 kap. 6 § första stycket nya aktiebolagslagen har intagits bestämmelse om att rörelsens omsättningssumma skall redovisas brutto i resultaträkningen samt att, om synnerliga skäl föreligger, dispens från denna uppgiftsskyldighet kan medges. I 1944 års aktiebolagslag finns i och för sig krav på bruttoomsättningsredovisning i förvaltningsberättelsen, men detta krav modifieras genom en förfångsklausul. För de ekonomiska föreningarnas del är läget något annorlunda. I 43 § 1 mom. första stycket lagen om ekonomiska föreningar föreskrivs att i förvaltningsberättelsen eller i resultaträkningen skall lämnas upplysning om bruttoomsättningssumma. Någon förfångsklausul kan inte åberopas för att undgå uppgiftsskyldigheten. Mot denna bakgrund finner jag inte någon anledning att lägga fram förslag om redovisning av bruttoomsättningen i ekonomiska föreningar.

Enligt 11 kap. 9 § fjärde stycket nya aktiebolagslagen skall större aktiebolag avge finansieringsanalys. Motsvarande bör gälla i fråga om större ekonomiska föreningar. Bestämmelse härom har intagits i paragrafen.

Slutligen bör, såsom fondbörs- och samarbetsutredningarna föreslagit, de nya bestämmelserna om delårsrapport äga tillämpning också på de större föreningarna. I stycket hänvisas i enlighet härmed till 11 kap. 12—14 §§ nya aktiebolagslagen.

Att bestämmelserna i de angivna lagrummen i nya aktiebolagslagen skall äga motsvarande tillämpning i fråga om de större ekonomiska föreningarna innebär bl. a. att vad som i lagrummen sägs om bolag i stället

avser förening och att aktieägare i stället avser medlem. Med registreringsmyndighet förstås för föreningarnas del länsstyrelsen.

Enligt *tredje stycket*, som överensstämmer med fondbörs- och samarbetsutredningarnas förslag, åläggs större ekonomisk förening att offentliggöra sin årsredovisning.

Nuvarande regler om publicitet för ekonomiska föreningars årsredovisning går inte lika långt som motsvarande regler för aktiebolag. Redovisningshandlingarna skall sålunda enligt 44 § lagen om ekonomiska föreningar senast sju månader efter räkenskapsårets utgång hållas tillgängliga hos föreningen för envar. Endast efter anmodan av länsstyrelsen, registreringsmyndigheten, är föreningens styrelse skyldig att sända avskrift av redovisningshandlingarna till länsstyrelsen.

Med hänsyn inte minst till det offentliga intresse som förestavat den utvidgade redovisningsskyldigheten för de större föreningarna är det naturligt och lämpligt att i fråga om dessa föreningar kräva att redovisningshandlingar alltid skall finnas tillgängliga hos den offentliga registreringsmyndigheten.

De handlingar som avses är de som nämns i 44 §, dvs. redovisningshandlingarna för året (resultaträkning, balansräkning och förvaltningsberättelse) jämte revisionsberättelsen liksom också protokoll eller annan handling som utvisar föreningsstämmans beslut i anledning av den framlagda balansräkningen. Dessa handlingar skall inom den nämnda sjumånadersfristen utan särskild anmodan sändas till länsstyrelsen.

Att delårsrapport skall sändas in till registreringsmyndigheten senast två månader efter rapportperiodens utgång framgår av den i andra stycket gjorda hänvisningen till 11 kap. 12 § nya aktiebolagslagen.

117 a §

I paragrafen föreskrivs att styrelseledamot kan vid vite åläggas att insända årsredovisning och delårsrapport till länsstyrelsen. Bestämmelsen är utformad efter förebild av 19 kap. 2 § nya aktiebolagslagen.

I fondbörs- och samarbetsutredningarnas förslag upptas en straffbestämmelse i syfte att sanktionera de föreslagna skyldigheterna att lämna särskilda uppgifter i årsredovisningen och att avge delårsrapport. I enlighet med de överväganden som redovisas vid 19 kap. i det remitterade förslaget till ny aktiebolagslag, har jag ej ansett mig böra förorda att nu gällande straffbestämmelse i 110 § 2 lagen om ekonomiska föreningar utsträcks att omfatta den utvidgade redovisningsskyldighet som nu föreslås.

Ikraftträdandet

Lagen bör träda i kraft samtidigt med aktiebolagslagen, dvs. den 1 juli 1976. Bestämmelserna skall dock inte tillämpas på årsredovisning för räkenskapsår, som påbörjats före nämnda tidpunkt.

6 Lag om ändring i aktiefondslagen

Riksdagen har nyligen förelagts förslag till aktiefondslag (prop 1974: 128). I 33 § aktiefondslagen finns bestämmelse varigenom de rättsregler som gäller för löpande skuldebrev i princip blir tillämpliga på fondandelsbevis. Paragrafen innehöll, med den lydelse den hade i det till lagrådet remitterade förslaget till aktiefondslag, särskilda regler rörande förutsättningar för godtrosförvärv motsvarande dem som upptagits i 3 kap. 6 § första stycket andra punkten nya aktiebolagslagen (se prop. 1974: 128 s. 175). Lagrådet ansåg emellertid att sådana bestämmelser inte borde införas innan ställning tagits till aktiebolagsutredningens förslag (anf. prop. s. 242). Detta godtogs av chefen för finansdepartementet (anf. prop. s. 251).

Enligt min mening bör bestämmelsen nu tas in i 33 § aktiefondslagen. Lagändringen bör träda i kraft den 1 juli 1976. En övergångsbestämmelse motsvarande 9 § andra stycket promulgationslagen är påkallad.

I den under 3 nämnda lagrådsremissen om ändringar i konkurslagen m. m. föreslås bl. a. att det i 23 § LFA upptagna godtrosskyddet utvidgas på så sätt att undantaget därifrån i det fall mottagaren av utdelning m.m. är i konkurs skall utgå. Genomförs detta förslag bör motsvarande ändring göras i 33 § aktiefondslagen.

7 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande över förslagen till

1. lag om införande av aktiebolagslagen (1975: 000),
2. lag om ändring i lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.,
3. lag om ändring i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering,
4. lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar,
6. lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 000)

inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med bifall av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga 1

Aktiebolagsutredningens förslag

Förslag till

Lag om införande av aktiebolagslagen (0000: 000)

Härigenom förordnas som följer.

1 §

Aktiebolagslagen (00: 000) och denna lag träder i kraft den 1 januari 0000. Dock skall bestämmelsen i 6 § gälla från där angiven dag.

2 §

Genom aktiebolagslagen (00: 000) upphäves, med nedan angivna begränsning, lagen (1944: 705) om aktiebolag;

1—16, 18, 21—25 och 30—37 §§ lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering, såvitt gäller aktiebolag, samt 38 och 40 §§ sistnämnda lag, såvitt angår överträdelser av bestämmelser i nya lagen; ävensom

alla de särskilda bestämmelser som innefattar ändring i eller tillägg till lagen (1944: 705) om aktiebolag samt vad som i annan författning strider mot nya lagen.

3 §

När i lag eller annan författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i aktiebolagslagen (00: 000), skall i stället den nya bestämmelsen tillämpas.

4 §

Ansökan om godkännande enligt 14 § lagen (1944: 705) om aktiebolag, vilken gjorts hos registreringsmyndigheten före ikraftträdandet av aktiebolagslagen (00: 000), skall handläggas enligt 190 § 1 mom. förstnämnda lag. Om godkännande meddelas, skall bestämmelserna i 15—33, 40—47 §§ samt 191 §, 192 § 1 och 3 mom. och 193 § lagen (1944: 705) om aktiebolag gälla i stället för motsvarande bestämmelser i nya lagen.

5 §

För bolag som bildats enligt äldre lag gäller aktiebolagslagen (00: 000) med nedan angivna undantag.

1. Beträffande bolag som bildats innan lagen (1910: 88) om aktiebolag trätt i kraft skall vad som gäller för sådant bolag enligt 141 § tredje stycket 2), 6) och 10) nämnda lag fortfarande gälla.

2. Rörande aktiekapitalets storlek skall i stället för bestämmelsen i 1 § nya lagen äldre lag gälla. Dock får det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller minimikapitalet ej genom ändring av bolagsordningen sänkas till belopp under 20 000 kronor.

3. Om ej bolagsordningen innehåller bestämmelse rörande den tid räkenskapsåret omfattar, skall kalenderåret vara räkenskapsår.

4. Om vid nya lagens ikraftträdande för aktie i enlighet med äldre lag utgivits aktiebrev till innehavaren, gäller beträffande aktiebrev för sådan aktie föreskrifterna därom i äldre lag. Dock skall i avstämningsbolag nya lagen gälla beträffande aktiebrev som utfärdas efter det beslut om intagande i bolagsordningen av avstämningsförbehåll registrerats.

5. Bestämmelsen i 23 § första stycket andra punkten nya lagen gäller även beträffande den som före nya lagens ikraftträdande blivit införd i aktieboken, om förvärv från honom sker först efter ikraftträdandet. Dock behåller i sådant fall den som enligt äldre lag skulle äga bättre rätt till aktien denna rätt om han inom tre år från nya lagens ikraftträdande väcker talan mot aktiens innehavare eller gör ansökan om aktiebrevets dödande.

6. Sådan bestämmelse i bolagsordningen om rätten att teckna eller erhålla nya aktier vid ökning av aktiekapitalet, som avses i 9 § 1 mom. tredje stycket lagen (1944: 705) om aktiebolag, skall anses gälla även beträffande aktier som utges utöver det förutvarande maximikapitalet.

7. Om beslut av bolagsstämma i annat fall än som avses i 6 § fattas före nya lagens ikraftträdande, skall i fråga om beslutet, om talan däremot samt om beslutets registrering och verkställande bestämmelserna i äldre lag äga tillämpning.

8. Har styrelsen enligt 63 § lagen (1944: 705) om aktiebolag fattat beslut om ökning av aktiekapitalet och har detta beslut kungjorts innan nya lagen trätt i kraft, skall äldre lag tillämpas i fråga om kapitalökningen.

9. Efter fondemission, varå äldre lag är tillämplig, skall anmaning enligt 40 § nya lagen göras, om anspråk på ny aktie ej framställts inom fem år från ökningsbeslutets registrering. Dock får anmaning ej ske innan två år förflutit från nya lagens ikraftträdande.

10. Om före nya lagens ikraftträdande åtgärd vidtagits för verkställighet av nedsättning av aktiekapitalet enligt 65 § lagen (1944: 705) om aktiebolag får nedsättningen verkställas och registreras enligt bestämmelserna i sistnämnda lag.

11. Den i 53 § nya lagen föreskrivna skyldigheten för styrelseledamot och verkställande direktör att när de tillträder meddela sitt aktieinnehav skall, om tillträdet skett tidigare, avse aktieinnehavet den dag då lagen träder i kraft.

12. Finns i bolag aktier, vilkas röstvärde överstiger tio gånger röstvärdet för aktier av annat slag, får bolaget utan hinder av vad i 67 § andra stycket nya lagen föreskrives utge aktier med de röstvärden, som tillkommer redan utgivna aktier.

13. I den mån bestämmelserna i 49 §, 84 § första stycket samt 85 § första och andra styckena nya lagen avviker från äldre lag träder de i tillämpning när ordinarie bolagsstämma först hålles efter nya lagens ikraftträdande. För bolag som vid lagens ikraftträdande ej enligt äldre lag var skyldigt att ha auktoriserad revisor, skall bestämmelsen i 84 § nya lagen om sådan skyldighet på grund av att tillgångarnas nettovärde för de två senaste räkenskapsåren överstiger sex miljoner kronor tillämpas först vid ordinarie bolagsstämma som hålles sedan två hela räkenskapsår förflutit från och med den dag nya lagen trädde i kraft.

14. I fråga om årsredovisning och koncernredovisning skall nya lagen tillämpas beträffande sådan redovisning som upprättas efter nya lagens ikraftträdande. Dock får äldre lag tillämpas beträffande redovisning för räkenskapsår som slutar före eller under det kalenderår då nya lagen träder i kraft.

15. Om den i 105 § 2. nya lagen angivna anskaffningskostnaden för tillgång ej kan utrönas med hjälp av bolagets bevarade räkenskaper, skall som anskaffningskostnad redovisas, beträffande byggnad det vid 1965 års allmänna fastighetstaxering åsatta taxeringsvärdet (byggnadsvärdet), ökat med förbättringskostnader under tiden efter den 31 december 1964, samt beträffande annan tillgång det belopp vartill anskaffningskostnaden skäligen kan uppskattas.

16. Beträffande nedsättning av skuldregleringsfond och dess överföring till reservfonden gäller bestämmelserna i 72 § 1 mom. tredje stycket lagen (1944: 705) om aktiebolag. När fem räkenskapsår förflutit efter nya lagens ikraftträdande, skall skuldregleringsfonden helt överföras till reservfonden.

17. Utan hinder av bestämmelserna i 115 § nya lagen kan bolaget före den 1 januari 0000 (årtal tio år efter nya lagens ikraftträdande) medge att lån, som tillkommit innan nya lagen trädde i kraft, i samband med minst hälften av aktierna i bolaget övergår på annan låntagare. Motsvarande gäller beträffande säkerhet.

18. Om likvidatorer utsetts före nya lagens ikraftträdande, skall i stället för bestämmelserna i 121—126 §§, 127 § första, andra och tredje styckena samt 128—131 §§ nya lagen äldre lag gälla beträffande likvidationen.

19. Om före nya lagens ikraftträdande påkallats skiljemannaförfarande rörande inlösen av aktier enligt 174, 175 eller 176 § lagen (1944: 705) om aktiebolag, skall beträffande förfarandet 223 § samma lag gälla.

20. Innehåller bolagsordningen förbehåll som avses i 52 § första eller andra stycket lagen (1910: 88) om aktiebolag eller i 70 eller 177 § lagen (1944: 705) om aktiebolag, skall bolagsordningens bestämmelser om förbehållet gälla även om de avviker från bestämmelserna i 19 eller 158 § nya lagen. Dock kan jämkning enligt 19 § andra stycket nya lagen ske.

21. Innehåller bolagsordningen bestämmelse att ändring av bolagsordningen skall ske enligt viss före nya lagen gällande lag, kan bestämmelsen ändras genom beslut av bolagsstämma med den pluralitet som anges i 78 § nya lagen.

6 §

Från och med dagen för utfärdandet av aktiebolagslagen (00: 000) kan beslut fattas enligt 78 eller 79 § nya lagen om ändring i bolagsordningen till överensstämmelse med nya lagen att gälla från det lagen trätt i kraft. Beslutet kan registreras med anteckning i registret att ändringen skall gälla från dagen för nya lagens ikraftträdande.

7 §

Om bolagsordning vid ikraftträdandet av aktiebolagslagen (00: 000) innehåller bestämmelse som strider mot nämnda lag, skall styrelsen utan dröjsmål framlägga förslag för bolagsstämma om ändring av bolagsordningen till överensstämmelse med nya lagen.

Om bestämmelse som avses i första stycket gäller tiden för kallelse till bolagsstämma, skall registreringsmyndigheten sedan två år förflutit från nya lagens ikraftträdande anmana bolaget att inom ett år för registrering anmäla beslut om ändring av bolagsordningen till överensstämmelse med nya lagen. Efterkommes ej anmaningen, skall myndigheten upprätta förslag till jämkning av bolagsordningen och, sedan bolagets

styrelse fått tillfälle att yttra sig över förslaget, besluta sådan jämkning samt skriftligen underrätta bolaget därom. Över beslutet kan besvär anföras i den ordning som sägs i 172 § nya lagen. Sedan beslutet vunnit laga kraft, skall i registret införas anteckning om jämkningen samt bevis om bestämmelsens nya lydelse tillställas bolaget.

8 §

Om innan aktiebolagslagen (0000: 000) trätt i kraft bolagsstämman enligt 1 § lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering beslutat att sistnämnda lag skall vara tillämplig på bolaget, anses bolaget vara avstämningsbolag, även om förbehåll därom ej intagits i bolagsordningen. Rörande styrelsens skyldighet att framlägga förslag för bolagsstämma om förbehållets införande i bolagsordningen och rörande anmaning och beslut av registreringsmyndigheten äger föreskrifterna i 7 § motsvarande tillämpning.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Härigenom förordnas att 23 § lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	23 §
Övergår näringsverksamhet — — — — — — för pensionsutfästelsen.	
Har i författning meddelats särskilda bestämmelser om tillvaratagande av fordringsägares rätt vid fusion, gäller dessa i stället för reglerna i första stycket.	Har i författning meddelats särskilda bestämmelser om tillvaratagande av fordringsägares rätt vid fusion, gäller dessa i stället för reglerna i första stycket. *Tillsynsmyndigheten kan dock, såvitt angår den rätt som tillkommer innehavarna av pensionsfordran, medge fusion enligt aktiebolagslagen (0000: 000), i vilket fall de ej behöver förtecknas och kallas i fusionsärendet. Även när rättens tillstånd till vinstutdelning eller verkställande av beslut om nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden fordras enligt 45, 46 eller 111 § nämnda lag, kan tillsynsmyndigheten lämna medgivande med sådan verkan.*
Har ansvaret — — — — — — för utfästelsen.	

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag

Härigenom förordnas att 2 § lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag skall ha nedan angivna lydelse.

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §	
Svenskt handelsbolag — — — — — — — tillstånd därtill. Samma lag — — — — — — — avses i 18 §.	
Ändring av bolagsordning, i vad den innefattar förbehåll, varom i andra stycket är stadgat, må ej vidtagas utan medgivande av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.	Ändring av bolagsordning, i vad den innefattar förbehåll, varom i andra stycket är stadgat, må ej vidtagas utan medgivande av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer. *Detta gäller dock ej ändring, varigenom i bolagsordningen införes bestämmelse att Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan i visst fall medgiva tillstånd till förvärv av aktie utan hinder av förbehållet.*

Bilaga 2

De remitterade förslagen

1 Förslag till

Lag om införande av aktiebolagslagen (1975: 000)

Härigenom förordnas som följer.

1 § Aktiebolagslagen (1975: 000) och denna lag träder i kraft, såvitt avser 15 § andra stycket och 23 § denna lag, en vecka efter den dag, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och i övrigt den 1 juli 1976.

2 § Genom aktiebolagslagen (1975: 000) upphäves
1. lagen (1944: 705) om aktiebolag,
2. lagen (1944: 706) angående införande av nya lagen om aktiebolag,
3. lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev m. m.

3 § Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i aktiebolagslagen (1975: 000) eller denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

4 § För bolag som registrerats före den 1 juli 1976 gäller aktiebolagslagen (1975: 000) med nedan angivna undantag.

Att särskilda bestämmelser övergångsvis gäller för aktiebolag som bildats före den 6 juni 1973 följer av övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag.

5 § Om ej bolagsordningen anger vilken tid bolagets räkenskapsår skall omfatta, skall kalenderåret vara räkenskapsår.

6 § Före utgången av december 1976 skall full betalning erläggas för aktie som tecknats i samband med bolagets bildande. Senast vid utgången av januari 1977 skall bolaget anmäla hur stor del av aktiekapitalet som blivit till fullo betald. Anmälningen skall bestyrkas av auktoriserad eller godkänd revisor.

Har ej före utgången av januari 1977 anmälts att full betalning erlagts för aktier med ett sammanlagt nominellt belopp som motsvarar det i bolagsordningen angivna aktiekapitalet eller uppgår till minimikapitalet, skall registreringsmyndigheten anmäla förhållandet till rätten som förordnar att bolaget skall träda i likvidation. Beslut om likvidation meddelas dock ej, om det under ärendets handläggning i tingsrätten styrkes att aktiekapitalet eller minimikapitalet har inbetalats.

7 § Innehåller bolagsordningen sådan bestämmelse om rätt till teckning eller erhållande av nya aktier som avses i 9 § 1 mom. tredje stycket andra punkten lagen (1944: 705) om aktiebolag, skall bestämmelsen anses gälla även beträffande aktier som ges ut utöver tidigare föreskrivet maximikapital.

8 § Finnes i bolag aktier vilkas röstvärde överstiger tio gånger röst-

värdet för aktier av annat slag, får bolaget ge ut aktier med de röstvärden som tillkommer redan utgivna aktier.

9 § Äldre bestämmelser om verkan av att aktiebrev ställts till innehavaren gäller fortfarande i fråga om aktiebrev utfärdat för aktie som har getts ut före utgången av juni 1976.

Den som innehar aktiebrev och enligt bolagets påskrift därå är införd såsom ägare i aktieboken är, utan hinder av att införingen skett före utgången av juni 1976, likställd med den som enligt 13 § andra stycket lagen (1936: 81) om skuldebrev förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande, om förvärv från honom sker efter nämnda tidpunkt.

10 § Registrering och verkställande av bolagsstämmobeslut, som fattats före utgången av juni 1976, samt talan mot sådant bolagsstämmobeslut sker enligt lagen (1944: 705) om aktiebolag eller lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev m. m., om annat ej följer av 6 eller 23 §.

11 § Har styrelsen före utgången av juni 1976 beslutat om nyemission, skall nyemissionen ske enligt lagen (1944: 705) om aktiebolag.

12 § Bestämmelserna i 4 kap. 17 § aktiebolagslagen (1975: 000) äger tillämpning även på fondaktie som utgivits före den 1 juli 1976. Anmaning får dock ske tidigast efter utgången av juni 1978.

13 § Har före utgången av juni 1976 åtgärd vidtagits för verkställighet av nedsättning av aktiekapitalet enligt 65 § lagen (1944: 705) om aktiebolag, får nedsättningen verkställas och registreras enligt nämnda lag.

14 § Styrelseledamot och verkställande direktör, som tillträtt före utgången av juni 1976, skall anmäla sitt aktieinnehav enligt 8 kap. 5 § aktiebolagslagen (1975: 000) snarast efter nämnda tidpunkt.

15 § Bestämmelserna i 8 kap. 1 §, 10 kap. 3 § första, andra och fjärde styckena samt 10 kap. 4 § första och andra styckena aktiebolagslagen (1975: 000) tillämpas från och med första ordinarie bolagsstämma som hålles efter lagens ikraftträdande. Intill dess tillämpas i stället motsvarande äldre bestämmelser.

Beslut enligt 10 kap. 3 § tredje stycket nämnda lag får meddelas före den 1 juli 1976.

16 § Årsredovisning och koncernredovisning skall efter utgången av juni 1976 upprättas enligt aktiebolagslagen (1975: 000). För räkenskapsår som börjat löpa före denna tidpunkt får sådan redovisning dock upprättas enligt lagen (1944: 705) om aktiebolag.

I koncernredovisning behöver ej medtagas koncernresultaträkning och koncernbalansräkning för räkenskapsår som påbörjats före utgången av juni 1976.

17 § Om det i 11 kap. 8 § 6 aktiebolagslagen (1975: 000) angivna anskaffningsvärdet för tillgång ej kan utrönas med hjälp av bolagets bevarade räkenskaper, skall som anskaffningsvärde redovisas, beträffande byggnad det vid 1965 års allmänna fastighetstaxering åsatta taxeringsvärdet (byggnadsvärdet) ökat med förbättringskostnader under tiden efter utgången av år 1964, samt beträffande annan tillgång det belopp vartill anskaffningsvärdet skäligen kan uppskattas.

I not till balansräkningen skall anges om anskaffningsvärdet uppskattats enligt första stycket.

18 § Finnes skuldregleringsfond, skall denna överföras till reservfonden eller nedsättas. Nedsättning får ske årligen med högst en femtedel av det belopp varmed summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden överstiger skulderna enligt balansräkningen. När fem räkenskapsår förflutit efter den 1 juli 1976, skall skuldregleringsfonden helt överföras till reservfonden.

19 § Likvidation genomföres enligt lagen (1944: 705) om aktiebolag, om likvidator utsetts före utgången av juni 1976.

Bestämmelserna i 13 kap. 13 § tredje stycket aktiebolagslagen (1975: 000) gäller även medel som innehållits i likvidation där likvidator utsetts före utgången av år 1947. Den i nämnda lagrum angivna tidsfristen på fem år räknas i sådant fall från den 1 juli 1976.

20 § Har enligt 136 eller 174—176 § lagen (1944: 705) om aktiebolag inlösen av aktier påkallats före utgången av juni 1976, gäller bestämmelserna i nämnda lag beträffande inlösen.

21 § Innehåller bolagsordningen förbehåll som avsågs i 52 § första eller andra stycket lagen (1910: 88 s. 1) om aktiebolag gäller förbehållet även om det avviker från 3 kap. 3 § eller 17 kap. 1 § aktiebolagslagen (1975: 000). Om tillämpningen av föreskrift i bolagsordningen rörande lösens belopp skulle bereda någon otillbörlig fördel, kan jämkning dock ske.

22 § Föreskrives i bolagsordningen att ändring av denna skall ske enligt den lag som gällde vid föreskriftens tillkomst, kan föreskriften ändras genom beslut av bolagsstämma med den majoritet som anges i 9 kap. 14 § första stycket aktiebolagslagen (1975: 000).

23 § Efter utgången av år 1975 kan beslut om ändring i bolagsordningen till överensstämmelse med aktiebolagslagen (1975: 000) fattas enligt 9 kap. 14 eller 15 § nämnda lag. I beslutet skall anges att det gäller från och med den 1 juli 1976.

24 § Om bolagsordning efter utgången av juni 1976 strider mot aktiebolagslagen (1975: 000), skall styrelsen utan dröjsmål framlägga förslag till bolagsstämman om ändring av bolagsordningen till överensstämmelse med lagen.

25 § Har bolagsstämma enligt 1 § lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering före utgången av juni 1976 beslutat att nämnda lag skall vara tillämplig på bolaget, anses bolaget vara avstämningsbolag, även om förbehåll därom ej intagits i bolagsordningen. Bestämmelserna i 24 § äger motsvarande tillämpning.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.[1],

dels att i 3, 5, 22 och 33 §§ samt i punkten 15 övergångsbestämmelserna ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen",

dels att 11 och 23 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
11 §	
Pensionsstiftelse får icke mottaga fordran mot arbetsgivaren. Avtal i strid härmed är ogiltigt. Stiftelsen äger dock utlåna medel till arbetsgivaren, om betryggande säkerhet ställes för lånet eller tillsynsmyndigheten medger det.	
Stiftelse får icke från arbetsgivaren mottaga egendom på villkor, som väsentligt begränsar stiftelsens rätt att förfoga över egendomen. Ej heller får stiftelse, som grundats av aktiebolag, utan att tillsynsmyndigheten godkänner det äga aktier i bolaget eller i bolag, vilket står i sådant förhållande till detta, som avses i *221 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.*	Stiftelse får icke från arbetsgivaren mottaga egendom på villkor, som väsentligt begränsar stiftelsens rätt att förfoga över egendomen. Ej heller får stiftelse, som grundats av aktiebolag, utan att tillsynsmyndigheten godkänner det äga aktier i bolaget eller i bolag, vilket står i sådant förhållande till detta, som avses i *1 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975: 000).*
23 §	
Övergår näringsverksamhet från en arbetsgivare till annan och avtalas därvid att ansvaret för pensionsutfästelse skall överflyttas på efterträdaren, skall samtycke till överflyttningen inhämtas från innehavaren av pensionsfordringen. Tillsynsmyndigheten äger medge att samtycke icke behöver inhämtas, om efterträdaren kan anses god för pensionsutfästelsen.	
Har i författning meddelats särskilda bestämmelser om tillvaratagande av fordringsägares rätt vid fusion, gäller dessa i stället för reglerna i första stycket.	Har i författning meddelats särskilda bestämmelser om tillvaratagande av fordringsägares rätt vid fusion, gäller dessa i stället för reglerna i första stycket. *Innehavare av pensionsfordran behöver dock ej förtecknas och kallas i ärende om fusion enligt 14 kap. 4 § aktiebolagslagen (1975: 000), om tillståndsmyndigheten medger det. Detsamma gäller i ärende om vinstutdelning enligt 6 kap. 5 §*

[1] Senaste lydelse av 33 § 1971: 641.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	andra punkten, nedsättning av aktiekapitalet enligt 6 kap. 6 § och nedsättning av reservfonden enligt 12 kap. 4 § tredje stycket 3 samma lag.

Har ansvaret för pensionsutfästelse sålunda överflyttats, anses utfästelsen ha samma rättsverkningar som om arbetstagaren varit anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren. Efter överflyttningen är företrädaren fri från ansvar för utfästelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering[1],

dels att i 4, 17, 27, 28 och 29 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 1, 8, 21, 26, 36 och 37 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §
Denna lag är tillämplig på *aktiebolag* om bolagsstämman beslutar det. Lagen träder då i stället för motsvarande bestämmelser i *lagarna (1944: 705) om aktiebolag,* (1948: 433) om försäkringsrörelse och (1955: 183) om bankrörelse.	Denna lag är tillämplig på *försäkringsaktiebolag och bankaktiebolag,* om bolagsstämman beslutar det. Lagen träder då i stället för motsvarande bestämmelser i *lagen* (1948: 433) om försäkringsrörelse och *lagen* (1955: 183) om bankrörelse. *Bestämmelserna i 17, 19 och 20 §§ äger dessutom tillämpning på aktiebolag som är avstämningsbolag.*
	8 §[2]
Aktiebok föres med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.	
I aktieboken upptages, om ej annat följer av 16 §, aktieägarna med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. För varje ägare anges det antal aktier som han äger av olika slag och aktiebrevs ordningsnummer. Fångets beskaffen-	I aktieboken upptages, om ej annat följer av 16 §, aktieägarna med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. För varje ägare anges det antal aktier som han äger av olika slag och aktiebrevs ordningsnummer. Fångets beskaf-

[1] Senaste lydelse av 28 § 1971: 648.
[2] Lydelse enligt prop. 1974: 128.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
het behöver ej anmärkas i aktieboken. Vad i *39 a § lagen (1944: 705) om aktiebolag* föreskrives skall gälla i tillämpliga delar.	fenhet behöver ej anmärkas i aktieboken. Vad i *3 kap. 16 § aktiebolagslagen (1975: 000)* föreskrives skall gälla i tillämpliga delar.

21 §[3]

I beslut om utdelning skall anges den dag då aktieboken och förteckning enligt 12 § skall avstämmas för fastställande av vilka som är införda i dem.

Detsamma gäller beslut om sådan kapitalökning där aktiebolagets aktieägare har rätt till nya aktier i förhållande till det antal aktier som de förut äger. Avstämningsdagen för kapitalökning får ej sättas tidigare än tre veckor efter den dag när beslutet kungjorts i allmänna tidningarna. Vid fondemission får aktieboken och förteckningen dock ej avstämmas innan beslutet om emissionen registrerats.

Avstämningsdag skall också bestämmas när bolaget med stöd av lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev m. m. fattar beslut rörande sådan emission av skuldebrev där aktieägarna har företrädesrätt att teckna skuldebrev i emissionen.

26 §

För värdepapperscentralen gäller, om ej annat följer av 27 och 28 §§, vad om aktiebolag är stadgat i lagen (1944: 705) om aktiebolag.	*Aktiebolagslagen (1975: 000) är tillämplig på värdepapperscentralen, om ej annat följer av 27 och 28 §§.*

36 §

Vid kapitalökning behöver aktieägare ej underrättas *enligt 54 § lagen (1944: 705) om aktiebolag,* 49 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse och 35 § tredje stycket lagen (1955: 183) om bankrörelse.	Vid kapitalökning behöver aktieägare ej underrättas enligt 49 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse och 35 § tredje stycket lagen (1955: 183) om bankrörelse.

37 §

Bestämmelserna i lagarna *(1944: 705) om aktiebolag,* (1948: 433) om försäkringsrörelse och (1955: 183) om bankrörelse beträffande skadeståndsskyldighet vid överträdelser av dessa lagar äger motsvarande tillämpning på överträdelse av denna lag.	Bestämmelserna i lagarna (1948: 433) om försäkringsrörelse och (1955: 183) om bankrörelse beträffande skadeståndsskyldighet vid överträdelser av dessa lagar äger motsvarande tillämpning på överträdelse av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

[3] Senaste lydelse 1973: 304.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.

Härigenom förordnas, att 3 och 18 §§ lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §[2]	
Förvärv av aktie, som skett i strid mot förbehåll som i 2 § andra stycket sägs, vare ogillt. Den som innehar skuldebrev eller optionsbevis som avses i *lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev m. m.* äger dock vid utbyte eller nyteckning erhålla fri aktie, om skuldebrevet eller optionsbeviset ger rätt därtill, även om förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier därmed skulle ändras eller redan förut ändrats i strid mot förbehållet.	Förvärv av aktie, som skett i strid mot förbehåll som i 2 § andra stycket sägs, vare ogillt. Den som innehar skuldebrev eller optionsbevis som avses i *5 kap. aktiebolagslagen (1975: 000)* äger dock vid utbyte eller nyteckning erhålla fri aktie, om skuldebrevet eller optionsbeviset ger rätt därtill, även om förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier därmed skulle ändras eller redan förut ändrats i strid mot förbehållet.
Har någon, av vilken enligt sådant förbehåll aktie ej må genom teckning eller överlåtelse förvärvas, annorledes bekommit aktie, skall i fråga om hans rätt att på grund av nämnda aktie teckna eller erhålla nya aktier gälla vad i *lagen om aktiebolag* är stadgat.	Har någon, av vilken enligt sådant förbehåll aktie ej må genom teckning eller överlåtelse förvärvas, annorledes bekommit aktie, skall i fråga om hans rätt att på grund av nämnda aktie teckna eller erhålla nya aktier gälla vad i *aktiebolagslagen* är stadgat.
18 §[3]	
De i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom, rörelse eller del av rörelse, inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet skola ej tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente eller fusion enligt *174 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.* Lagen utgör ej hinder för förvärv av fondandel enligt aktiefondslagen (1974: 000).	De i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom, rörelse eller del av rörelse, inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet skola ej tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente eller fusion enligt *14 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975: 000).* Lagen utgör ej hinder för förvärv av fondandel enligt aktiefondslagen (1974: 000).

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 1973: 307.
[2] Senaste lydelse 1973: 305.
[3] Nuvarande lydelse enligt prop. 1974: 128.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

Vad denna lag innehåller om inskränkning i rätten för bolag eller förening att förvärva fast egendom, rörelse eller del av rörelse, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, så ock att förvärva aktier i vissa bolag skall, såvitt angår svenskt bolag eller svensk förening, icke tillämpas i avseende å

a) bankaktiebolag, järnkontoret, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit, försäkringsbolag, sjukkassa, understödsförening eller annan försäkringsförening, aktiebolag eller förening, som erhållit statslån från egnahemslånefonden eller sambruksförening;

b) förening med huvudsakligt ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att

1. anskaffa livsmedel eller andra förnödenheter åt medlemmarna,
2. avsätta alster av medlemmarnas verksamhet,
3. avsätta transporttjänster som medlemmarna utföra,
4. bereda bostäder åt medlemmarna,
5. anskaffa lån åt medlemmarna;

c) förening som utgör sammanslutning av föreningar, vilka äro undantagna från lagens tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar[1],

dels att i 4 §, 17 § 3 mom., 22 och 29 §§, 46 § 1 mom., samt 67, 76, 105 a och 117 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 44 a och 117 a §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

44 a §

Har antalet anställda hos föreningen under de två senaste räkenskapsåren i medeltal överstigit 200, skall föreningen iakttaga bestämmelserna i andra och tredje styckena.

Utöver vad i 38—43 a §§ föreskrives skola bestämmelserna i 11 kap. 2 § första stycket, 5 § tredje

[1] Senaste lydelse av 17 § 3 mom. 1967: 538.
67 § 1967: 621.
105 a § 1971: 603.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	stycket, 9 § fjärde stycket, 12 §, 13 § första stycket och 14 § aktiebolagslagen (1975: 000) äga motsvarande tillämpning.
	De handlingar som avses i 44 § första stycket skola inom tid som där anges utan särskild anmodan insändas till länssstyrelsen.
	117 a §
	Länsstyrelsen kan vid vite förelägga styrelseledamot att fullgöra skyldighet enligt 44 a § att till länsstyrelsen insända årsredovisning eller delårsrapport. Försuttet vite utdömes av länsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976. De nya bestämmelserna skall dock icke äga tillämpning på årsredovisning för räkenskapår, som påbörjats före nämnda tidpunkt.

6 Förslag till

Lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 000)

Härigenom förordnas, att 33 § aktiefondslagen (1974: 000) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse[1]	*Föreslagen lydelse*
	33 §
I fråga om fondandelsbevis gäller, om annat ej följer av denna lag, i tillämpliga delar vad i lagen (1936: 81) om skuldebrev föreskrives om löpande skuldebrev.	I fråga om fondandelsbevis gäller, om annat ej följer av denna lag, i tillämpliga delar vad i lagen (1936: 81) om skuldebrev föreskrives om löpande skuldebrev. *Härvid är den som innehar fondandelsbevis ställt till viss man eller order och enligt fondbolagets påskrift på beviset anges vara ägare till fondandel som beviset avser likställd med den som enligt 13 § andra stycket nämnda lag förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande. Påskrift på beviset skall göras endast om innehavaren styrker sitt förvärv av fondandel som beviset avser.*

[1] Lydelse enligt prop. 1974: 128.

Nuvarande lydelse[1]	*Föreslagen lydelse*
Om utdelningskuponger till fondandelsbevis finns bestämmelser i 24 och 25 §§ lagen om skuldebrev.	
Utfärdas fondandelsbevis utan utdelningskuponger och innehåller fondbestämmelserna föreskrift att den som i fondbolagets register över innehav av fondandelar är antecknad såsom ägare av fondandel är behörig att uppbära på andelen belöpande utdelning, skall betalning av utdelning till denne anses giltig, även om han saknade rätt till utdelningen. Vad nu sagts gäller dock ej, om fondbolaget hade kännedom om att utdelningen kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttagas eller om mottagaren var *i konkurs eller* omyndig.	Utfärdas fondandelsbevis utan utdelningskuponger och innehåller fondbestämmelserna föreskrift att den som i fondbolagets register över innehav av fondandelar är antecknad såsom ägare av fondandel är behörig att uppbära på andelen belöpande utdelning, skall betalning av utdelning till denne anses giltig, även om han saknade rätt till utdelningen. Vad nu sagts gäller dock ej, om fondbolaget hade kännedom om att utdelningen kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttagas eller om mottagaren var omyndig.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976. De nya bestämmelserna tillämpas utan hinder av att påskriften på beviset gjorts före den 1 juli 1976 under förutsättning att förvärvet från ägaren sker efter nämnda tidpunkt.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1975-03-21

Närvarande: justitierådet Conradi, f. d. regeringsrådet Öhman, regeringsrådet Paulsson, justitierådet Fredlund.

Enligt lagrådet den 5 november 1974 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 23 augusti 1974, har förordnats att lagrådets yttrande skall inhämtas över upprättat förslag till aktiebolagslag.

Vidare har till lagrådet den 27 januari 1975 överlämnats utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 30 oktober 1974, enligt vilket protokoll Kungl. Maj:t förordnat att lagrådets yttrande skall inhämtas över upprättade förslag till

1. lag om införande av aktiebolagslagen (1975:000),
2. lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.,
3. lag om ändring i lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering,
4. lag om ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar,
6. lag om ändring i aktiefondslagen (1974:931).

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Bo Svensson den 10 september — den 19 december 1974 och av hovrättsassessorn Jan Bökmark den 7 januari — den 4 februari 1975.

Inledning

Inom lagrådet yttras följande.

Lagrådet:

Den nuvarande aktiebolagslagen är ett ovanligt utförligt och detaljerat lagverk med betydande inslag av formalföreskrifter och riklig förekomst av hänvisningar mellan lagrummen. Även med hänsyn tagen till det reglerade ämnets komplicerade natur får lagen betecknas som jämförelsevis svåröverskådlig och svårtillgänglig. Önskemål om en förenklad

lagstiftning på aktiebolagsrättens område har också sedan länge gjort sig gällande. Det remitterade förslaget utgör i huvudsak en juridisk-teknisk bearbetning av gällande aktiebolagsrätt, ehuru det även innehåller åtskilliga nyheter i sak. I förslaget har materialet disponerats på ett överskådligt sätt. Önskemålen om förenklingar har till stor del blivit tillgodosedda. Att få till stånd en någorlunda lätthanterlig reglering på aktiebolagsrättens område är naturligtvis i första hand till gagn för det praktiska rättslivet men kan också, såsom berörts i remissprotokollet, få betydelse för ett eventuellt framtida reformarbete på ifrågavarande rättsområde. Lagrådet vill som helhetsomdöme uttala, att det remitterade förslaget är väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning.

Det remitterade förslaget bygger främst på ett förslag från aktiebolagsutredningen. Om dess förslag har föredraganden, närmast på tal om rätten till inflytande i bolagen, uttalat, att det med tystnad förbigår det allmännas och de anställdas intressen i bolagen och därför liksom gällande lag gör ett verklighetsfrämmande och föråldrat intryck. För att uttalandet inte skall föranleda missförstånd må framhållas, att det ej ingått i utredningens uppdrag att behandla frågan om det allmännas och de anställdas rätt till inflytande i bolagen. Inom uppdragets ram har utredningen utfört ett förtjänstfullt arbete och dess förslag har också till stor del följts i departementsförslaget.

Conradi:

En huvuduppgift för aktiebolagsutredningen var, såsom betonades i direktiven, att åstadkomma nordisk rättslikhet. Arbetet bedrevs i samverkan med utredningar från Danmark, Finland och Norge, och under detta utredningsarbete lyckades de nordiska kommittéerna uppnå i allt väsentligt samstämmande lagtexter. Vid den härpå följande departementsbehandlingen gick emellertid enigheten till spillo. Härtill fanns väl flera orsaker. Företrädarna för det svenska näringslivet framhöll i sitt remissyttrande, att det visserligen vore värdefullt om i huvudsak enhetliga aktiebolagslagar genomfördes i de nordiska länderna men att man också måste beakta att det finns strukturella skillnader mellan de olika nordiska ländernas näringsliv. Danmark anslöt sig till De europeiska gemenskaperna, vilket på sikt torde medföra att den danska lagstiftningen måste anpassas efter Europamarknadens krav. Även andra särintressen synes ha gjort sig gällande. För den som, i likhet med mig, menar att den nordiska rättsgemenskapen är av synnerlig betydelse och att, för att öka genomslagskraften av samhörigheten, ansträngningarna bör inriktas på att överallt där det över huvud taget är möjligt åstadkomma gemensamma lagtexter — även med uppoffrande av nationella särintressen — är det beklagligt att departementsbehandlingen ledde till att den rättslikhet som förut syntes vara inom räckhåll gick förlorad. Åt detta är dock i nuvarande läge intet att göra. Jag måste emellertid

reagera mot ett uttalande av föredragande statsrådet i avsnittet 13:1 i aktiebolagsremissen, där han efter att ha redogjort för näringslivets nyss nämnda yttrande förklarar, att det är varken realistiskt eller ens lämpligt att sätta ambitionen så högt, att slutmålet skulle vara att få till stånd en fullständig nordisk rättslikhet på aktiebolagsrättens område, och att något sådant skulle kunna innebära att vi tvingades acceptera i sak otillfredsställande lösningar på vissa områden, utan att dessa nackdelar kompenserades av några egentliga fördelar. Om detta avses skola uttrycka något av en princip för det nordiska lagstiftningssamarbetet — vilket det kanske gör att döma av uttalanden som statsrådet Lidbom i andra sammanhang fällt — har ambitionsnivån enligt min mening satts för lågt.

Lagspråket har under senare tid moderniserats snabbt och i stort sett i positiv riktning. Det föreliggande förslaget ansluter väl till denna utveckling. Texten är genomgående så enkel och klar som man kan begära med hänsyn till det många gånger ganska tekniskt betonade och svårtillgängliga innehållet. På ett antal ställen förekommer emellertid en typ av språklig konstruktion som jag inte gillar. Jag syftar på sådana uttryck som "i den omfattning som sagts nu" (1 kap. 2 § första stycket), "annan än som sagts nu" (2 kap. 1 § första stycket), "i annat fall än i andra stycket sägs" (2 kap. 7 § tredje stycket), "yttrande som sagts nu" (4 kap. 6 § tredje stycket). Man kan såvitt jag förstår inte säga en omfattning, en annan (person), ett fall eller ett yttrande, och då bör inte heller den däremot svarande konstruktionen i passiv form begagnas. Särskilt motbjudande förefaller mig sammanställningen "säga en person", resp. "person som sägs" eller "annan än som sagts nu" (2 kap. 1 § första stycket) vara. Dessemellan använder förslaget de riktiga uttrycken "bestämmelse som avses i" (2 kap. 3 § fjärde stycket), "fall som avses i" (3 kap. 10 § tredje stycket), "sådan person som avses i" (3 kap. 12 § andra stycket). I den nya regeringsformen står det också som sig bör "fall som avses i" (4 kap. 7 §, 10 kap. 2 §). Jag är visserligen medveten om att det av mig kritiserade språkbruket då och då begagnats i lagtext, så ock i gällande aktiebolagslag, t. ex. "anmaning som i denna paragraf sägs" (43 § sista stycket). Lagrådet har emellertid vid flera tillfällen på senare tid riktat redaktionella anmärkningar mot sådana felaktiga språkliga konstruktioner som här påtalats och fått dessa anmärkningar beaktade, se t. ex. prop. 1974: 124, där i det remitterade förslaget s. 76 och 77 i slutet av envar av 2, 3 och 7 §§ i den där avsedda lagen förekommer det oriktiga uttrycket "ordning som sägs i denna lag", vilket i den slutliga lagtexten på föranledande av lagrådet ändrats till "sätt som anges i denna lag" resp. "ordning som anges i denna lag", se propositionen s. 3 och 4 i motsvarande paragrafer. När lagrådet denna gång, trots frågans formella natur, inte vunnit gehör för sina synpunkter om rättelse under hand, påpekar jag uttryckligen

förhållandet i hopp om att kunna stävja den enligt min mening olämpliga språkutveckling som kan vara på gång. Jag hemställer alltså, att på de nyss angivna ställena i det nu remitterade förslaget och på åtskilliga andra ställen av samma slag avfattningen ändras i enlighet med vad jag anfört.

Lagförslagen

Lagrådet yttrar.

Aktiebolagslagen

4 kap. 3 §

Det erinras om att i proposition (1975:6) om ändring i konkurslagen föreslås att den i 23 § lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering upptagna godtrosregeln utvidgas till att omfatta även det fall att mottagaren av utdelning m. m. är i konkurs. Genomföres detta förslag torde motsvarande ändring böra göras i 4 kap. 3 § förevarande lagförslag.

4 kap. 25 §

Det erinras om att 2 § lagen (1930: 173) om beräkning av lagstadgad tid genom lag 1974:756 ändrats så, att numera också nyårsafton ingår bland de i lagrummet uppräknade särskilda dagarna. Motsvarande ändring bör göras i förevarande paragraf och i 9 kap. 1 § tredje stycket.

5 kap.

De i 5 kap. upptagna bestämmelserna om emission av konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning är till stor del uppbyggda efter samma mönster som reglerna i 4 kap. om nyemission av aktier. När det gäller emission av sådana skuldebrev, saknar emellertid 5 kap. helt motsvarighet till reglerna om kvittning i 4 kap. Det är med hänsyn härtill och till 5 kap:s utformning i övrigt oklart, om förslaget överhuvudtaget medger, att hithörande skuldebrev emitteras mot vederlag i den formen att tidigare fordran mot bolaget upphör och ersätts med skuldebrevsfordran. Enligt lagrådets mening bör möjlighet finnas att emittera ifrågavarande skuldebrev på detta sätt. Förslaget bör förtydligas för att klargöra att sådan möjlighet står till buds. I samband härmed bör bestämmelserna om kvittning i 4 kap. få motsvarande tillämpning vid emission av konvertibla skuldebrev. Någon motsvarighet till dessa bestämmelser erfordras däremot inte vid emission av skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Den uppgift, som dessa bestämmelser är avsedda att fylla, fullgöres nämligen då av reglerna i 13 § om kvittning vid nyteckning av aktier.

På grund av det anförda föreslår lagrådet, att uttrycket "i pengar eller annan egendom" i 1 § första stycket utgår. Vidare förordar lagrådet, att 5 § får följande lydelse: "Bestämmelserna i 4 kap. 6 § äger motsvarande tillämpning vid emission av konvertibla skuldebrev." I 7 § bör som ett andra stycke upptas en regel av innehåll, att bestämmelserna i 4 kap. 11 § äger motsvarande tillämpning vid emission av konvertibla skuldebrev, varvid det nuvarande andra stycket blir tredje stycke. Slutligen bör i 9 § andra stycket första meningen orden "eller eljest med villkor" insättas efter ordet "pengar" och i 14 § andra stycket ordet "egendom" utbytas mot ordet "vederlag".

6 kap 5 §

Beträffande sista punkten i förevarande paragraf torde få hänvisas till vad lagrådet anför under 6 §.

6 kap. 6 §

Både i gällande rätt och i förslaget är aktiekapitalet liksom bolagets övriga bundna kapital avsett att utgöra täckning för bolagets förbindelser och tjänar därmed syftet att vara ett slags säkerhet för bolagets åtaganden. Till följd härav utgör aktiekapitalets storlek en av de faktorer som i det praktiska livet tillmätes betydelse, när det inför förestående avtal eller annan rättshandling med ett bolag gäller att bedöma dess ekonomiska vederhäftighet för därmed förenade förpliktelser. En nedsättning av aktiekapitalet, varigenom bolagsegendom, som förut var reserverad för täckning av bolagets gäld, betalas ut till aktieägarna eller eljest kan disponeras för annat ändamål än att fullgöra bolagets åtaganden, är därför, frånsett fall av samtidig nyemission, en åtgärd som till sin typ är ägnad att mer eller mindre rubba förutsättningarna för redan ingångna rättshandlingar och utsätta den som har en före nedsättningen uppkommen fordran mot bolaget för en riskökning som han ej haft anledning räkna med vid fordringens tillkomst. Mot denna bakgrund är det naturligt, att en sådan nedsättning inte bör få genomföras utan hänsynstagande till bolagsborgenärernas intressen.

Liksom gällande rätt innehåller förslaget också särskilda regler till borgenärernas skydd. Enligt förevarande paragraf får sålunda nedsättning för återbetalning till aktieägarna eller för bildande av fri fond i princip inte verkställas utan rättens tillstånd. Vid ansökningen om sådant tillstånd skall bolaget foga en förteckning över kända borgenärer. Innan tillståndsfrågan prövas, skall enligt paragrafen kallelse ske på bolagets kända och okända borgenärer med föreläggande för den som vill bestrida ansökningen att i närmare föreskriven ordning anmäla detta hos rätten, vid äventyr att han annars anses ha medgivit ansökningen. Av paragrafens sista stycke följer, att tillstånd att verkställa nedsättningen skall vägras, om borgenär, som bestritt ansökningen, ej får full betalning eller betryggande säkerhet för sin fordran. Härigenom

tillförsäkras borgenär möjlighet att till fullo eliminera den riskökning som annars skulle ha kunnat drabba honom på grund av nedsättningen av aktiekapitalet. Bestrides ansökningen, blir ju följden antingen att nedsättningen uteblir eller att borgenären får full betalning eller betryggande säkerhet.

Paragrafens regler rörande kallelse på bolagets borgenärer och förutsättningarna för att tillstånd skall lämnas gäller inte endast vid tillstånd att verkställa nedsättning av aktiekapitalet utan även, genom hänvisning i 5 §, vid tillstånd till vinstutdelning som där avses och, genom hänvisning i 14 kap. 4 §, vid tillstånd till fusion. Reglerna äger vidare, till följd av hänvisning i 12 kap. 4 § tredje stycket punkt 3, motsvarande tillämpning vid nedsättning av reservfond i visst fall.

Det i paragrafen använda begreppet borgenär får antagas ha samma innebörd vare sig fråga är om tillstånd till nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden, till vinstutdelning enligt 5 § eller till fusion. I inledningen till 14 kap. nämner föredragande statsrådet, att ett överlåtande bolags borgenärer i gällande rätt har möjlighet att i samband med rättens prövning av fusionsavtalet begära, att deras fordringar betalas eller att säkerhet ställs för dem. I anslutning härtill uttalar föredraganden, att motsvarande rätt inte tillerkänts bolagets avtalsparter i avtal om leveranser, licensupplåtelser, avtal om nyttjanderätt till fast egendom etc. och att anledning saknas att införa någon ändring på den punkten. Uttalandet ger enligt lagrådets mening uttryck för en alltför snäv tolkning av begreppet borgenär. Som borgenär måste i princip anses varje fordringsägare vars fordran uppkommit före nedsättningen resp. fusionen. Under begreppet borgenär faller naturligtvis till en början innehavare av fordran som från sin tillkomst varit eller vid tiden för nedsättningen eller fusionen blivit ovillkorlig, oavsett om den då är förfallen eller inte. Hit hör exempelvis den som har fordran på återbetalning av belopp, som han före nedsättningen eller fusionen lånat bolaget, och avtalspart vars vederlagsfordran mot bolaget blivit villkorslös genom att han före nedsättnings- eller fusionstillfället fullgjort sin avtalsprestation till bolaget. Härvid kan man emellertid inte stanna. Även innehavare av fordran som vid tiden för nedsättningen eller fusionen är beroende av villkor måste rimligtvis ha möjlighet att skydda sig mot de menliga följder som en nedsättning av aktiekapitalet eller en fusion kan medföra för honom. Den som exempelvis, kanske i förlitan på aktiekapitalets storlek, iklätt sig borgensansvar för bolagets förbindelser bör ej vara skyldig att utan vidare finna sig i att egendom genom nedsättning av aktiekapitalet frångår bolaget och tillföres aktieägarna med resultat att riskerna med borgensåtagandet ökar. Han bör följaktligen betraktas som borgenär, även om hans borgensansvar vid tiden för nedsättningen ännu inte tagits i anspråk och hans regressfordran mot bolaget således tillsvidare endast är potentiell (jfr NJA 1894 s. 533, där borgensmans regressfordran mot

huvudgäldenär ansågs uppkomma inte när borgensmannen betalat utan när huvudgäldenärens förbindelse ingicks). Likaså bör avtalspart, som till bolaget upplåtit licens att tillverka en patenterad produkt mot rätt till ersättning efter hand som produkten försäljes, räknas som borgenär, fastän någon försäljning ännu inte kommit till stånd vid nedsättnings- eller fusionstillfället (jfr NJA 1970 s. 553, där fordran på ersättning i dylikt fall ansågs uppkomma redan genom licensavtalet, samt NJA 1966 s. 241, där samma betraktelsesätt anlades beträffande fordran på royalty enligt förlagsavtal).

Nu angivna exempel har gällt fall då innehavare av villkorad fordran ej tillika är gäldenär i förhållande till bolaget. Stort intresse tilldrar sig naturligen det praktiskt viktiga fallet, då avtalsparts fordran mot bolaget vid nedsättnings- eller fusionstillfället är betingad av att han själv fullgör sin avtalsprestation till bolaget, dvs. då han enligt gängse juridisk terminologi är både borgenär och gäldenär i samma rättsförhållande. I svensk rätt torde dylik fordran liksom andra suspensivt villkorade fordringar i allmänhet anses uppkomma redan genom avtalet och ej först genom att villkoret inträffar. Huruvida avsteg härifrån bör ske i förevarande sammanhang beror väsentligen på vilka möjligheter innehavare av sådan fordran har att på annat sätt skydda sig mot den menliga inverkan som nedsättning och fusion kan ha på hans intressen. Antag att någon, innan frågan om nedsättning av aktiekapitalet i ett bolag blev aktuell, med bolaget slutit ett leveransavtal med skyldighet att till bolaget leverera visst gods vid en framtida tidpunkt, som sedermera visar sig infalla efter nedsättningen, och med rätt att utfå köpesumman samtidigt med leveransen. Även om bolaget genom nedsättningen skulle sätta sin solvens i sådan fara, att man, såsom situationen ter sig vid nedsättningstillfället, måste utgå ifrån att bolaget ej kan betala köpesumman, torde avtalsparten i princip ej ha rätt att redan vid nedsättningstillfället häva köpeavtalet. Hävningsrätt på grund av s. k. anteciperad mora lärer nämligen i allmänhet ej tillkomma en säljare förrän tiden för hans egen prestationsskyldighet är inne (jfr 39 § köplagen). Trots bolagets befarade insolvens kan således avtalsparten få vidtaga förberedelser med åtföljande kostnader för att vara beredd att fullgöra leveransen vid den avtalade tidpunkten, för den händelse bolaget då skulle vara i stånd att betala köpeskillingen. En tillämpning av förevarande paragraf skulle kunna förhindra, att avtalspart hamnar i denna prekära situation. Visar det sig, när den avtalade leveranstiden är inne, att bolaget till följd av nedsättningen ej förmår betala köpesumman, kan avtalsparten innehålla godset och häva köpet. Avtalsparten kan alltså i så måtto begränsa nedsättningens skadeverkningar, att han ej behöver lämna godset ifrån sig utan att få betalning. Därmed kommer emellertid avtalsparten långtifrån alltid i samma ekonomiska läge som om avtalet fullgjorts. När så ej är fallet, kan avtalsparten visserligen kräva skadestånd men

risken för att bolaget inte heller kan fullgöra sin skadeståndsskyldighet har ökats genom nedsättningen av aktiekapitalet. En sådan riskökning kan avtalsparten ej avvärja med stöd av andra regler än bestämmelserna i förevarande paragraf. I än sämre belägenhet skulle avtalsparten i det tagna exemplet kunna komma genom nedsättningen, om köpesumman enligt avtalet skulle erläggas viss tid efter leveransen i stället för samtidigt med denna. Den omständigheten i och för sig att en från början säker fordran på köpeskillingen genom nedsättningen förvandlats till en osäker fordran medför nämligen inte rätt för avtalspart, som sålt på kredit, att häva köpet ens vid leveranstidpunkten. Avtalsparten kan således bli nödsakad att till och med lämna godset ifrån sig trots att en kanske betydande riskökning drabbat honom genom nedsättningen. Först om bolagets ekonomiska ställning till den grad försämrats genom nedsättningen, att det framstår såsom tämligen säkert, att köpesumman ej kommer att rätteligen erläggas, har avtalsparten rätt att vid leveranstidpunkten häva köpet, om ej genast efter anmaning säkerhet ställes för köpeskillingen (se 39 § köplagen). Det nu sagda må vara tillräckligt för att åskådliggöra, att även den som vid den relevanta tidpunkten är både fordringsägare och gäldenär i samma rättsförhållande bör behandlas som borgenär vid tillämpningen av förevarande paragraf.

Enligt förslaget skall fråga om klander jämlikt 9 kap. 17 § av bolagsstämmans beslut om nedsättning av aktiekapitalet (resp. beslut om vinstutdelning eller om nedsättning av reservfonden eller om fusion) och fråga om tillstånd att verkställa beslutet handläggas och avgöras i skilda processuella förfaranden. Den föreslagna ordningen kan någon gång leda till mindre önskvärda resultat. Sålunda kan det inträffa, att sedan rätten genom lagakraftvunnet beslut lämnat tillstånd att verkställa bolagsstämmobeslut rörande exempelvis nedsättning av aktiekapitalet eller fusion och rättens beslut registrerats med verkan enligt 6 kap. 7 § eller 14 kap. 5 §, bolagsstämmobeslutet blir upphävt genom dom i klandermål. Att helt förhindra, att frågan om tillstånd att verkställa ett bolagsstämmobeslut avgöres före frågan om något giltigt bolagsstämmobeslut överhuvud föreligger, låter sig inte göra, därför att väckande av klandertalan mot bolagsstämmobeslut ej alltid är eller lämpligen kan vara inskränkt till viss i lag bestämd tid och tillståndsärendet följaktligen kan vara slutgiltigt avgjort, innan klandertalan ens är väckt. Om klandermål och tillståndsärende är anhängiga samtidigt, finns dock möjlighet att förebygga, att frågan om bolagsstämmobeslutets giltighet och tillståndsfrågan avgöres i olämplig tidsföljd. I klandermålet kan rätten sålunda, såsom framgår av 9 kap. 17 § sista stycket i förslaget (jfr även 15 kap. 3 § rättegångsbalken), interimistiskt förordna, att bolagsstämmans beslut ej får verkställas. Har så skett, bör naturligtvis tillstånd till verkställighet tills vidare inte lämnas. Vid behov får tillståndsärendet förklaras vilande. Blir den slutliga utgången i klandermålet den, att bolags-

stämmobeslutet upphäves, förfaller frågan om tillstånd att verkställa beslutet. Om klandermål och tillståndsärende handlägges vid samma domstol, torde några särskilda åtgärder ej erfordras för att den tidsmässiga samordningen av målets och ärendets handläggning skall komma till stånd. Är däremot klandermål och tillståndsärende anhängiga vid olika domstolar, bör på lämpligt sätt sörjas för att den domstol som handlägger tillståndsärendet får kännedom om interimistiskt beslut, som meddelas i klandermålet. Genom meddelande enligt 6 kap. 7 § första stycket får registreringsmyndigheten veta, när och var tillståndsansökan göres. Denna myndighet får genom underrättelse enligt 9 kap. 17 § sista stycket jämväl kännedom om interimistiskt beslut i klandermål. Det förefaller därför ligga nära till hands att ålägga registreringsmyndigheten att underrätta den domstol som handlägger tillståndsärendet om interimistiskt beslut, som annan domstol meddelat i pågående klandermål. Den nu berörda underrättelseskyldigheten bör även avse lagakraftvunnen dom, varigenom bolagsstämmobeslutet upphävts eller ändrats. Bestämmelser om underrättelseskyldighet kan lämpligen upptagas i registreringsförordningen.

6 kap. 7 §

Enligt första stycket skall rätten lämna underrättelse till registreringsmyndigheten bl. a. om beslut, som meddelats med anledning av ansökan enligt 6 kap. 6 §. Registrering av sådant beslut kommer därför i allmänhet att ske innan beslutet vunnit laga kraft.

För att aktiekapitalet skall anses nedsatt förutsättes emellertid enligt andra stycket, att rättens beslut om bifall till ansökning enligt 6 § vunnit laga kraft. I sådant fall anses aktiekapitalet nedsatt redan vid den tidpunkt då rättens beslut registrerades. Någon särskild registreringsåtgärd beträffande det förhållandet att laga kraft inträtt skall icke ske utan den angivna rättsverkan av att beslutet vinner laga kraft inträder automatiskt.

Något behov av att registrera rättens beslut innan det vunnit laga kraft torde inte föreligga. Det synes därför vara en lämpligare ordning att rätten lämnar underrättelse om sitt beslut till registreringsmyndigheten först sedan beslutet vunnit laga kraft. Härigenom vinnes att, för det fall att rätten bifallit ansökan enligt 6 §, registreringen omedelbart får den verkan att aktiekapitalet är nedsatt.

Lagrådet föreslår att bestämmelsen om rättens underrättelseskyldighet ändras i enlighet med det anförda, förslagsvis genom att omedelbart före "beslut" i första stycket införes "lagakraftvunnet".

7 kap. 1 §

Gällande aktiebolagslag upptar i 69 § ett principiellt förbud för aktiebolag att mot vederlag förvärva egna aktier. I det remitterade förslaget

har emellertid förbudet utsträckts till att gälla alla fång, alltså även benefika sådana: gåva och testamente. Härigenom uppkommer vissa svårigheter vid tillämpningen av den i första stycket tredje punkten intagna regeln om att avtal i strid mot förbudet är ogiltiga.

I vad mån gåva är att anse som avtal är föremål för delade meningar. Gåvotagare har dock ingen skyldighet att mottaga gåvan utan har alltid möjlighet att avböja denna. Tillämpning av tredje punkten — i vart fall analogivis — på gåva synes därför böra leda till att gåvan anses vara ogiltig.

Annorlunda förhåller det sig med testamente. Det är alldeles klart att testamente inte är något avtal, och tredje punkten är alltså inte tillämplig på testamente. Eftersom emellertid förvärvsförbudet enligt de två första punkterna gäller också förvärv genom testamente, ligger det måhända närmast till hands att på förvärv av egen aktie genom testamente tillämpa vad som gäller i fråga om testamente som inte kan verkställas enligt sin ordalydelse. En näraliggande möjlighet kunde vara att låta dödsboet sälja aktierna och överlämna valutan till bolaget.

9 kap. 1 §

Det hänvisas till vad som anförts vid 4 kap. 25 §.

9 kap. 3 §

Lagrådet föreslår att fjärde stycket flyttas till 2 § och där får utgöra ett tredje stycke.

Det må anmärkas att bolagsordningen för ett aktiebolag kan tänkas innehålla föreskrift av innebörd att antalet röstande vid bolagsstämma har betydelse för giltigheten av beslut i visst hänseende. Vid tillämpning av sådan föreskrift torde fjärde fondstyrelsen böra betraktas som en röstande även om rösträtten för aktierna utövas av flera ombud. Någon uttrycklig lagbestämmelse härom torde inte erfordras. (Jfr Rodhe i SvJT 1975 s. 75.)

9 kap. 5 §

Enligt tredje stycket skall med beslut i där angiven fråga anstå till fortsatt stämma om ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det. I remissprotokollet anföres att bestämmelsen är avsedd att utgöra ett komplement till minoritetens rätt enligt 15 kap. 5 § att hindra bolagsstämman att fatta beslut om ansvarsfrihet (rätteligen kan, såsom framgår av avfattningen utav 15 kap. 5 §, minoriteten inte hindra majoriteten att bevilja ansvarsfrihet; vad minoriteten kan göra är att, genom att rösta emot ansvarsfrihet, förbehålla sig befogenheten att väcka skadeståndstalan; jfr vad lagrådet anför vid 15 kap. 5 §). Det får antagas vara avsett att beslut om anstånd — i överensstämmelse med vad som gäller i fråga om beslut att vägra ansvarsfrihet — skall kunna fattas av en vanlig majoritet vid stämman, även om majoriteten inte representerar en

tiondel av samtliga aktier i bolaget. Detta synes böra komma till uttryck i lagtexten.

9 kap. 17 §

Det remitterade förslaget utgår från att, om styrelsen obehörigen vägrar att föra in någon såsom aktieägare i aktieboken och därigenom hindrar honom från att deltaga i bolagsstämma, han kan klandra beslut som fattats på stämman. Talerätten i detta hänseende bör — i likhet med vad som är fallet enligt gällande lag (138 § 1 mom. första stycket) — komma till uttryck i lagtexten. Det kan lämpligen ske genom att till första stycket i paragrafen fogas en andra punkt av följande lydelse: "Sådan talan kan föras även av den som styrelsen obehörigen vägrat att införa såsom aktieägare i aktieboken."

I fråga om tredje stycket 2 må påpekas att enligt det remitterade förslaget samtycke till bolagsstämmobeslut av alla eller vissa aktieägare ej i något fall kan krävas, om inte föreskrift i sådant hänseende intagits i bolagsordningen. Med vissa aktieägare åsyftas inte bara ägare till aktier av visst slag (jfr 3 kap. 1 § i förslaget) utan också t. ex. vissa namneligen angivna aktieägare eller ägare av aktier med vissa angivna nummer eller alla ägare av bundna resp. av fria aktier (att bundna resp. fria aktier inte är att betrakta som aktier av olika slag framgår av uttalande i specialmotiveringen till 3 kap. 1 §).

10 kap. 1 §

I förevarande paragraf och 5 § ges bestämmelser om bl. a. revisors uppdragstid. Innebörden av dem är något oklar. Motsvarande regler för styrelseledamot, vilka upptagits i 8 kap. 1 och 2 §§, har utformats på ett annat sätt, som inte torde kunna leda till missförstånd. Det synes lämpligt att bestämmelserna om revisors uppdragstid får en utformning som närmare anknyter till regleringen i 8 kap.

Härvid bör första stycket i förevarande paragraf delas upp i tre stycken. I det nya andra stycket bör även, med någon ändring, upptas viss del av regleringen i 5 § första stycket. Andra stycket av förevarande paragraf i departementsförslaget bör, i oförändrad avfattning, bli ett fjärde stycke. I enlighet med det angivna kan förevarande paragraf förslagsvis få följande lydelse:

"Revisor väljes av bolagsstämman. Skall flera revisorer utses, kan dock i bolagsordningen bestämmas att en eller flera av dem, dock icke alla, skall utses i annan ordning.

Revisors uppdrag gäller för tid som anges i bolagsordningen. Om uppdraget ej skall gälla tills vidare, skall uppdragstiden bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av ordinarie bolagsstämma på vilken revisorsval förrättas.

Bolagsstämman kan utse en eller flera revisorssuppleanter. Vad i den-

na lag sägs om revisor skall i tillämpliga delar gälla om suppleant.

Förslag att hos länsstyrelsen påkalla tillsättande av en revisor att med övriga revisorer deltaga i revisionen kan framställas på bolagsstämma där revisorsval skall ske eller förslaget enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Biträdes förslaget av ägare till en tiondel av samtliga aktier eller till en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna, skall länsstyrelsen på begäran av aktieägare efter hörande av bolagets styrelse utse revisor för tiden till och med ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår."

I 10 kap. 5 § bör, utöver vad som nyss angivits, göras ytterligare ändringar för att få närmare överensstämmelse med 8 kap. 2 §. Paragrafen föreslås få följande avfattning:

"Uppdrag att tills vidare vara revisor upphör när ny revisor utsetts.

Uppdrag som revisor upphör i förtid, om revisorn eller den som utsett honom begär det. Anmälan härom skall göras hos styrelsen och, om revisor som ej är vald på bolagsstämma vill avgå, hos den som tillsatt honom.

Upphör revisors uppdrag i förtid eller uppkommer för honom hinder enligt 2—4 § eller enligt bolagsordningen att vara revisor och finnes ej suppleant, skall styrelsen vidtaga åtgärd för att ny revisor för den återstående mandattiden tillsättes."

10 kap. 4 §

Enligt första stycket 1 i förevarande paragraf kan den ej vara revisor som biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller kontrollen däröver. Detsamma gäller enligt 2 i nämnda stycke den som är anställd hos eller eljest intar en underordnad eller beroende ställning till någon som själv är jävig enligt vad nyss angivits. Enligt tredje stycket får revisor inte — med visst undantag för internrevisorer i bolaget — vid revisionen anlita revisorsmedhjälpare, mot vilken jäv att vara revisor föreligger. Enligt remissprotokollet innebär dessa stadganden att revisor eller revisorsmedhjälpare inte bör ta någon befattning med den löpande bokföringen.

I revisors uppgift att granska styrelsens och verkställande direktörens förvaltning bör, liksom enligt gällande rätt, anses ingå att tillse att dessa organiserar bokföringen och medelsförvaltningen samt kontrollen däröver på ett betryggande sätt. Häri ligger bl. a. att den omständigheten, att revisor inte bör handha den löpande bokföringen, ej hindrar att han kan lämna råd och anvisningar beträffande bokföringen och bokslutet. Vid sin granskning av organisationens ändamålsenlighet bör revisor vidare kunna undersöka, t. ex. stickprovsvis, i vilken ordning bolagets egen kontroll utövas, och vid behov föreslå ändringar. I sammanhanget kan vidare erinras om vad som i den allmänna motiveringen i remissprotokollet (avsnitt 13.7.) anförs om förvaltningsrevision och om de under-

handspåpekanden i olika hänseenden som enligt praxis kan lämnas av revisorn till bolagsledningen. I revisors uppgifter ingår självfallet också att tillse att organisationen medger att revisorn kan till denna anknyta sin egen kontroll — revisorsgranskningen — av bokföringen och medelsförvaltningen på ett tillfredsställande sätt. För att inte oklarhet skall behöva uppstå i det sist angivna hänseendet synes lämpligen en smärre redaktionell jämkning böra ske av ordalagen i första stycket 1 så att det framgår att med kontrollen avses bolagets kontroll.

Av några remissinstanser och av föredragande statsrådet har berörts det fallet att den revisionsbyrå, där ett bolags revisor är verksam, också lämnar bokföringshjälp till bolaget men genom andra personer än revisorn. Något hinder mot en sådan anordning föreligger inte jämlikt gällande aktiebolagslag. Enligt 12 § kommerskollegiets revisorskungörelse, som gäller auktoriserade revisorer och godkända revisorer, får den kronologiska bokföringen (grundnoteringarna) eller medelsförvaltningen inte utföras av anställda på samma revisionsföretag som revisorn. Fallet täcks — bortsett från lägen då revisorn är underställd bokföraren — inte av de föreslagna jävsreglerna i annan mån än att revisorn inte får använda bokföraren som medhjälpare vid revisionen. Onekligen kan ifrågasättas lämpligheten av att fullgörandet av grundbokföringsuppgifterna (jfr 8 § i det till lagrådet likaledes remitterade förslaget till ny bokföringslag) och revisionen i ett bolag anförtros personer från samma bokförings- och revisionsföretag. En uttrycklig regel som hindrar detta bör införas i aktiebolagslagen. Däremot synes det föra för långt att förbjuda att en som är anställd på samma företag som revisorn biträder bolaget med de led i bokföringen som hör till huvudbokföringen (jfr 9 § i förslaget till bokföringslag). I sådana fall då bokförings- och revisionsföretagets medverkan omfattar endast dessa led är det bolaget som har gjort de grundläggande noteringarna och alltså fastställt bokföringens reella innehåll.

Den ifrågasatta utvidgningen av jävsbestämmelserna kan lämpligen få den formen att punkt 2 av första stycket i förevarande paragraf ändras sålunda: "2. är anställd hos eller eljest intager en underordnad eller beroende ställning till bolaget eller någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bolagets kontroll däröver,".

10 kap. 5 §

Beträffande avfattningen av förevarande paragraf hänvisas till vad lagrådet föreslagit vid 10 kap. 1 §.

10 kap. 14 §

I specialmotiveringen till förevarande paragraf har återgetts uttalanden

av en remissinstans om vissa svårigheter som ibland kan uppstå för en länsstyrelse, som skall behandla ansökan om utseende av minoritetsrevisor, att få tillgång till handlingar hos bolaget — t. ex. aktiebok, stämmoprotokoll — som behövs för ärendets prövning. Föredragande statsrådet har hänvisat till att i sådana fall 191 § UL kan bli tillämplig. I anslutning härtill bör till förebyggande av missförstånd framhållas att det är sökanden i ärendet hos länsstyrelsen, dvs. en eller flera aktieägare, som har att hos överexekutor göra framställning om handräckning enligt nämnda lagrum i UL för handlingarnas utfående. Länsstyrelsen i egenskap av beslutande myndighet i ärendet om utseende av granskare enligt förevarande paragraf kan inte själv meddela vitesförläggande på grundval av 191 § UL eller påkalla tillämpning av detta lagrum. Det nu sagda har giltighet också då länsstyrelse skall utse minoritetsrevisor enligt 10 kap. 1 § andra stycket i det remitterade lagförslaget (fjärde stycket enligt vad lagrådet förordat vid 10 kap. 1 §) eller utse revisor med stöd av 10 kap 6 §.

11 kap. 1 §

I fråga om förhållandet mellan årsbokslut enligt det till lagrådet jämväl remitterade förslaget till ny bokföringslag och årsredovisning enligt den föreslagna aktiebolagslagen utgår förslagen uppenbarligen från att samma resultat- och balansräkningar som utgör bolagets årsbokslut också skall — med möjlighet, i ett par hänseenden, till jämkningar av mindre betydenhet — ingå i årsredovisningen. I de föreliggande lagtexterna kommer emellertid ej detta till fullt nöjaktigt uttryck. I andra stycket av förevarande paragraf utsägs visserligen, att årsredovisningen skall upprättas med iakttagande av bokföringslagens bestämmelser, men i förslaget till bokföringslag — som gäller årsbokslutet — finns ingen uttrycklig hänvisning till de särregler för resultat- och balansräkningarna som ingår i aktiebolagslagen. Bestämmelsen i 3 § första stycket bokföringslagen utsäger endast att i lag meddelade bestämmelser som avviker från bokföringslagen skall gälla, men aktiebolagslagen innehåller, med den lydelse 11 kap. har enligt förslaget, bara bestämmelser om årsredovisningen, däremot inga föreskrifter som uttryckligen avser årsbokslutet.

Vad som erfordras är alltså att av aktiebolagslagens — eller bokföringslagens — avfattning klart skall framgå, vilka av bestämmelserna i 11 kap. aktiebolagslagen om årsredovisning som också äger tillämpning på årsbokslutet. En genomgång visar, att detta är avsett att gälla huvuddelen av bestämmelserna. Undantag bildar till en början 11 kap. 2 och 3 §§; detta synes någorlunda tydligt framgå av lagtexten. Av uttalanden i motiven framgår vidare, att 5 § sista stycket och 6 § första stycket inte skall äga tillämpning på årsbokslutet. Slutligen är det uppenbart, att 9 § om förvaltningsberättelsen ej kan avse årsbokslutet.

Lagrådet har övervägt olika metoder att åstadkomma det eftersträvade förtydligandet. En utväg vore att bygga upp bestämmelserna i 11 kap. så, att till en början, delvis genom hänvisning till bokföringslagen, fastslås vad som skall gälla för årsbokslutet — som ju kommer först i tiden — och att därefter anges vilka avvikelser som får göras vid årsredovisningen. En sådan teknik skulle emellertid sannolikt kräva en ganska avsevärd omarbetning av 11 kap. En annan lösning vore att i 3 § bokföringslagen direkt ange, genom en uppräkning, vilka lagrum i 11 kap. aktiebolagslagen som skall gälla också årsbokslut. Denna metod, som från rent lagteknisk synpunkt måhända skulle vara den bästa, har emellertid den olägenheten att man vid en framtida anpassning av andra associationsrättsliga lagar, såsom lagen om ekonomiska föreningar m. fl., till den nya aktiebolagslagens system förmodligen skulle behöva utöka uppräkningen i 3 § bokföringslagen med ytterligare ett inte obetydligt antal lagrum.

Lagrådet har slutligen stannat för att förorda en lösning som innefattar ändring av vissa av bestämmelserna i 11 kap. aktiebolagslagen av mindre omfattande karaktär än den ovan antydda. I första hand bör förevarande paragraf ändras bl. a. i så måtto att därav tydligt framgår att de bestämmelser i 11 kap., med undantag av 5 § sista stycket och 6 § första stycket, som avser innehållet i resultaträkning och balansräkning, skall ha tillämpning också i avseende på årsbokslut. Vidare bör några förtydligande ändringar, närmast av formell karaktär, göras i 5 § sista stycket och 6 § första stycket.

Under åberopande härav och med beaktande av vad som anförs vid 5 § föreslås att 11 kap 1 § får följande lydelse:

"För varje räkenskapsår skall avges årsredovisning. Denna består av resultaträkning, balansräkning och förvaltningsberättelse.

I fråga om resultaträkning och balansräkning i årsredovisning och i årsbokslut enligt bokföringslagen (1975: 000) gäller, förutom bestämmelserna i nämnda lag, föreskrifterna nedan i detta kapitel. Dock äger 5 § andra stycket och 6 § första stycket detta kapitel tillämpning endast på resultaträkning eller balansräkning i årsredovisningen.

Även i fråga om förvaltningsberättelsen gäller att den skall upprättas med iakttagande av god redovisningssed."

11 kap. 4 §

Föreskrifterna i första stycket av förevarande paragraf — bortsett från punkterna 2 och 3 — överensstämmer till sitt sakliga innehåll med bestämmelserna i 15 § fjärde stycket i det till lagrådet jämväl remitterade förslaget till ny bokföringslag. Såsom föredragande statsrådet anfört i den allmänna motiveringen är emellertid avsikten att använda den lagstiftningstekniken att bokföringslagens regler om årsbokslut skall gälla också för aktiebolag och att aktiebolagslagen endast skall innehålla för

bolag nödvändiga särbestämmelser. För att undvika den nyss angivna dubblyren bör därför första stycket av förevarande paragraf i aktiebolagslagen omredigeras. Förslagsvis kan lagrummet få följande lydelse:

"Utan hinder av vad i 15 § fjärde stycket bokföringslagen (1975: 000) föreskrives om användningen av belopp, varmed värdet av där avsedd anläggningstillgång uppskrives, får sådant belopp utnyttjas även till fondemission eller avsättning till en uppskrivningsfond, vilken får tagas i anspråk endast för ändamål som avses i nämnda lagrum i bokföringslagen eller för fondemission."

I specialmotiveringen till förevarande paragraf uttalas, i anslutning till bestämmelsen om förbud mot uppskrivning över fast egendoms taxeringsvärde, att bolag med flera fastigheter inte får skriva upp fastigheternas sammanlagda redovisade värde utöver motsvarande sammanlagda taxeringsvärde. Innebörden härav är bl. a., såsom närmare utvecklas i specialmotiveringen till 15 § bokföringslagen, att i vissa situationer någon eller några av fastigheterna inte kan uppskrivas till sitt eget taxeringsvärde till följd av att andra fastigheter är redovisade högre än sina taxeringsvärden.

11 kap. 5 §

Enligt första stycket av förevarande paragraf får avvikelse göras från de i nya bokföringslagen intagna uppställningsformerna för resultaträkning och balansräkning under vissa förutsättningar. I det remitterade förslaget till bokföringslag har emellertid i fråga om resultaträkning (18 §) den ändringen gjorts i förhållande till vad som torde ha förutsatts vid tiden för remissen av aktiebolagslagen att lagen tillåter att annan uppställningsform än lagens schema (staffelformen) får användas endast av företag med mindre än tio anställda. Föredragande statsrådet anmärker i anslutning därtill i motiveringen att en anpassning måste göras i 11 kap. 5 § aktiebolagslagen. Beträffande balansräkning skall enligt bokföringslagen (19 §) gälla att företag får använda det i lagen intagna schemat eller annan uppställningsform som ger en likvärdig överblick över rörelsens ställning. Med hänsyn till det angivna bör första stycket av 11 kap. 5 § aktiebolagslagen lämpligen helt utgå ur förslaget. De två återstående styckena blir då första resp. andra stycke.

I fråga om det sistnämnda stycket förordas, under hänvisning till vad som anförts vid 11 kap. 1 §, att lagrummet får följande lydelse:

"I balansräkning och resultaträkning i årsredovisningen behöver storlek och förändring av lagerreserv uppgivas endast av aktiebolag som enligt 10 kap. 3 § andra stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor."

11 kap. 6 §

Under hänvisning till vad som anförts vid 11 kap. 1 § förordas att 6 § första stycket får följande lydelse:

"Om synnerliga skäl föreligger får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer medge att bruttoomsättningssumman icke behöver anges i resultaträkningen i årsredovisningen."

11 kap. 7 §

Enligt andra stycket av förevarande paragraf skall i balansräkningen aktiebolags eget kapital uppdelas i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Vidare anges att under bundet eget kapital skall upptagas aktiekapital, reservfond och uppskrivningsfond. I motiveringen sägs att med bundet eget kapital förstås sådana delar av det egna kapitalet som inte kan tas i anspråk för vinstutdelning. Möjligen skulle av den nyss angivna uppräkningen i lagtexten kunna slutas att, bortsett från aktiekapitalet, endast reservfond och uppskrivningsfond är att anse som bundna fonder enligt lagen. Emellertid framgår av specialmotiveringen till 12 kap. 2 § att även andra fonder kan vara att hänföra till bundet eget kapital, nämligen fonder, till vilka på grund av föreskrift i bolagsordningen belopp skall avsättas av bolagets vinst. Uppräkningen i 11 kap. 7 § är sålunda inte avsedd att vara uttömmande, låt vara att den anger de viktigaste formerna av bundet eget kapital.

Av det sagda följer att, när i 4 kap. 11 och 12 §§ samt 10 kap. 3 § särskilda bestämmelser ges för bolag med bundet eget kapital av viss lägsta eller högsta storlek, detta bundna kapital i förekommande fall omfattar också sådana i bolagsordningen reglerade bundna fonder.

11 kap. 8 §

En med första stycket punkt 8 i sak överensstämmande bestämmelse förekommer i 20 § första stycket förslaget till ny bokföringslag. Av samma skäl som angivits vid 11 kap. 4 § för den där angivna dubblyren bör punkt 8 utgå ur förevarande paragraf och den nu med 9 betecknade punkten bli punkt 8.

11 kap. 9 §

Remissförslaget till ny aktiebolagslag kännetecknas bl. a. därav att krav ställes på en öppnare redovisning av bolagens olika förhållanden än vad nuvarande lagstiftning gör. Det anges vara av central betydelse för bl. a. myndigheter, anställda och aktieägare att insynen är god. Remissförslaget går på vissa punkter längre i dessa hänseenden än de till grund för förslaget liggande utredningarna.

Förevarande paragraf innehåller de huvudsakliga bestämmelserna om vad förvaltningsberättelsen skall innehålla. Bl. a. föreskrivs att upplysning skall lämnas om sådana för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden, för vilka redovisning inte skall lämnas i resultaträkning eller balansräkning, och vidare om

händelser av väsentlig betydelse för bolaget, som inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut. Motsvarande bestämmelser i gällande lag och i aktiebolagsutredningens lagförslag innehåller en förfångsklausul. Enligt gällande lag skall sålunda upplysningarna lämnas i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget. I utredningsförslaget är klausulen skärpt på så sätt att upplysningarna får utelämnas endast om intagandet i förvaltningsberättelsen på grund av särskilda omständigheter finnes lända till förfång för bolaget.

I 11 kap. 11 och 13 §§ i remissförslaget hänvisas till förevarande bestämmelse, såvitt gäller moderbolags redovisning av koncernen resp. delårsrapport som större aktiebolag har att avge.

Enligt 11 kap. 6 § skall i aktiebolags resultaträkning upptas bruttoomsättningssumman för räkenskapsåret. Emellertid kan undantag härifrån medges om synnerliga skäl föreligger. Dispensgivare är regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. Dispens anges kunna komma i fråga i vissa konkurrenssituationer, särskilt gentemot utlandet, och för företag inom försvarsindustrin. Enligt 6 § skall vidare, om bolag driver av varandra väsentligen oberoende rörelsegrenar, bruttoresultatet av varje sådan rörelsegren särskilt redovisas.

I gällande rätt är motsvarande bestämmelser om omsättningssumma och bruttoresultat för oberoende rörelsegrenar försedda med förfångsklausul. I fråga om omsättningssumman förordade aktiebolagsutredningen skyldighet att redovisa, dock med en skärpt förfångsklausul. Fondbörs- och samarbetsutredningarna föreslog redovisningsskyldighet endast för större bolag och förordade vidare dispensmöjlighet. Varken aktiebolagsutredningen eller övriga utredningar tog upp någon särskild bestämmelse om redovisning av resultatet uppdelat på olika rörelsegrenar.

Enligt 4 kap. 4 § remissförslaget skall i samband med beslut om nyemission, om inte samtidigt årsredovisningen behandlas på bolagsstämman, redogörelse för händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning, vilka inträffat efter årsredovisningens avgivande, hållas tillgänglig för aktieägare och läggas fram på stämman. Detsamma gäller enligt 5 kap. 3 § vid emission av konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Motsvarande bestämmelser i gällande rätt och i aktiebolagsutredningens förslag innehåller förfångsklausuler.

Enligt remissförslaget skall emissionsprospekt — som skall upprättas vid bl. a. större bolags nyemissioner riktade till en vidare krets — innehålla, i princip, årsredovisningar och sammandrag av förvaltningsberättelseuppgifter för de tre senaste åren. Enligt 4 kap. 21 § skall vidare i prospektet upplysning lämnas om sådana för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden och händelser i övrigt av väsentlig betydelse för bolaget, som hänför sig till tiden efter

det sista räkenskapsår, för vilket årsredovisning avgivits. Motsvarande bestämmelse i fondbörsutredningens förslag innehåller en förfångsklausul.

Gemensamt för de nu angivna bestämmelserna är att remissförslaget utmönstrat de förfångsklausuler som finns i gällande rätt eller som upptagits i utredningsförslagen. I ett fall, nämligen det som rör omsättningssumman, har förfångsklausulen i gällande lag ersatts med en dispensregel. Motivet för att förfångsklausulerna slopas är att de anses vara onödiga undantag från det krav på öppenhet i redovisningen som generellt bör eftersträvas och kunna ställas. Man menar att, även om klausulerna skärps så som aktiebolagsutredningen föreslagit, det skulle vara alltför enkelt för bolagsledningen att utifrån en subjektiv uppfattning göra gällande att viss uppgift kan skada bolaget. En mängd viktiga informationer kunde därigenom undanhållas.

Eftersom förfångsklausulerna har borttagits först på departementsstadiet, har förslaget i dessa hänseenden inte kunnat granskas i det allmänna remissförfarandet, och kommentarer till förslaget från instanser som sysslar med hithörande förhållanden i praktiken, exempelvis representanter för näringslivet, yrkesrevisorerna eller fackliga organisationer, har inte redovisats i förslaget. I och för sig anser lagrådet strävandena att få till stånd en öppnare redovisning från aktiebolagens sida vara riktiga och önskvärda. De står för övrigt i samklang med en utveckling, som sedan en tid tillbaka är i full gång i varje fall bland de större bolagen. Emellertid ställer sig lagrådet tveksamt till förslaget att från lagtexten utmönstra de ifrågavarande förfångsklausulerna särskilt med hänsyn till att förslagets konsekvenser inte blivit belysta i ett offentligt remissförfarande. I det läget hade det varit att föredraga att behålla förfångsklausulerna, låt vara i en skärpt och mera preciserad form än för närvarande för att förebygga missbruk.

När emellertid vid departementsbehandlingen den ståndpunkt tagits som nu presenterats i remissförslaget, är det angeläget att något närmare söka fastställa förslagets innebörd från rättsliga synpunkter. För att belysa denna kan till en början återges några uttalanden i remissprotokollet som har ett visst samband med de nu behandlade frågorna. Fondbörs- och samarbetsutredningarna har övervägt frågan om offentlig redovisning av utgifter för forsknings- och utvecklingsarbete. I remissprotokollet hänvisas till — förutom svårigheten att avgränsa sådant arbete från den löpande verksamheten i företaget — det förhållandet att en offentlig redovisning i vissa fall skulle kunna medföra en försämring av konkurrenskraften gentemot utlandet, och under åberopande härav uttalas att offentlig redovisning av kostnader av nu avsett slag inte bör krävas. En annan specialfråga som diskuteras är om bolag bör åläggas att i sin årsredovisning lämna framtidsinriktad information. Det vitsordas att upplysningar om planer och förväntningar kan ha stort

intresse för aktieägare och andra men framhålls i anslutning därtill, att krav på framtidsinriktad information skulle behöva begränsas till sådana fall där offentlighet inte kunde skada planläggningen. Samtidigt som det understryks att även viss framtidsinriktad information måste ges i årsredovisningen för att möjliggöra en rättvisande bedömning av bolaget, stannar föredragande statsrådet för att inte föreslå någon lagstadgad upplysningsplikt om budgetar, prognoser, investeringsplaner m. m. Frågan om presentationen härav anses få överlämnas åt utvecklingen i praxis av god redovisningssed.

Av intresse i sammanhanget är också bestämmelsen i 9 kap. 12 § att styrelsen och verkställande direktör skall, om aktieägare begär det och styrelsen finner att det kan ske utan väsentligt förfång för bolaget, på bolagsstämma lämna upplysningar angående förhållanden, som kan inverka på bedömandet av bolagets årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärende på stämman. Härom sägs i remissprotokollet bl. a. att förhållandena kan vara sådana att styrelsen inte får lämna upplysningar, varigenom bolagets affärshemligheter skulle yppas för utomstående eller konkurrerande intressen främjas eller som annars skulle vara till väsentligt men för bolaget.

Redan av de nu återgivna uttalandena synes kunna utläsas en viss avgränsning av den skyldighet att lämna upplysningar i förvaltningsberättelsen, som åligger bolagen enligt den ovan berörda föreskriften i 11 kap. 9 § och därtill anknytande bestämmelser, liksom av uppgiftsskyldigheten enligt bestämmelserna om nyemission m. m. Men också andra avgränsningar måste göras. I detta hänseende må anföras följande synpunkter, vilka i första hand tar sikte på förvaltningsberättelsestadgandet i 11 kap. 9 § men avses gälla, i tillämpliga delar, också övriga berörda lagrum.

När i 11 kap. 9 § talas om för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden, torde däri inte kunna inbegripas projekt och planer, som befinner sig på ett förberedande stadium, exempelvis under bearbetning av teknisk eller ekonomisk personal hos bolaget, utan med uttrycket måste, såvitt gäller sådant som bolaget självt råder över, avses förhållanden som beslutats på styrelsenivå eller av verkställande ledningen eller eljest blivit mera definitivt fastställda. "Händelser av väsentlig betydelse för bolaget" kan självfallet vara sådana åtgärder som export- och importstopp och andra faktiska omständigheter som ligger utanför bolagets rådighet men i väsentlig mån påverkar bolagets verksamhet. När det gäller händelser inom bolagets egen rådighetssfär, torde komma närmast i åtanke affärshändelser av olika slag, exempelvis åtskilliga ingångna avtal av väsentlig betydelse för bolaget. Däremot torde utanför bestämmelserna falla anbud som bolaget lagt men om vilka ovisshet ännu råder huruvida de kommer att leda till affär. Även här bör alltså gälla att det skall vara fråga om sådant som är av mera definitiv karaktär.

I allmänhet torde knappast yrkeshemligheter av sådant slag som enligt lagen (1931: 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens åtnjuter visst sekretesskydd, såsom fabrikationssätt m. m., vara att beteckna som förhållande eller händelse i den mening som avses i 11 kap. 9 §. I den mån emellertid så språkligt sett skulle vara fallet, kan nämnda lagrum rimligen inte antas ha den sakliga innebörden att ett bolag skulle vara skyldigt att yppa en sådan yrkeshemlighet.

Man måste emellertid vid tolkningen av 11 kap. 9 § göra ytterligare undantag. Situationer kan tänkas uppstå — och förekommer säkerligen också i praktiken — då offentliggörandet av exempelvis ett avtal eller en beställning, som ett bolag gjort och som förvisso är en affärshändelse av det slag som 11 kap. 9 § tar sikte på, skulle ha en förödande verkan på bolagets rörelse. Den effekt, som med stor säkerhet vore att förutse, kan exempelvis vara att bolaget skulle direkt förlora en betydande del av en marknad eller utsättas för övermäktig konkurrens från utlandet med påtaglig risk för sådan förlust. En öppen redovisning i dessa och liknande fall skulle varken vara i myndigheternas, de anställdas eller andra borgenärers eller aktieägarnas intresse. Här måste — i viss parallellitet med brottsbalkens bestämmelse om handlande i nöd — den underförstådda regeln anses gälla att styrelsen skall kunna underlåta redovisning om en sådan skulle vara uppenbart oförsvarlig med hänsyn till bolagets intressen.

12 kap. 2 §

I 1 § första stycket av 12 kap. fastslås principen att utbetalning av bolagets medel till aktieägarna får ske — i annat fall än då aktiekapitalet eller reservfonden nedsättes eller bolaget trätt i likvidation — endast enligt lagens bestämmelser om vinstutdelning. Andra stycket av samma paragraf föreskriver i fråga om bolag, vars verksamhet helt eller delvis har annat syfte än att bereda vinst åt aktieägarna, att bolagsordningen skall innehålla bestämmelser om användningen av bl. a. bolagets vinst.

Förevarande paragraf innehåller härefter närmare regler om maximering av vinstutdelning, varmed såsom framgår av specialmotiveringen avses utdelning av vinst till aktieägarna. Det högsta belopp, som får utdelas, är i princip skillnaden mellan det fria egna kapitalet och eventuell ansamlad förlust. Från detta överskott skall emellertid först dras belopp som "enligt lag eller bolagsordning skall avsättas till bundet eget kapital". För moderbolag i koncerner ges vissa specialregler.

Vid bestämmandet av maximibeloppet skall alltså beaktas även avsättning enligt bolagsordningen till annan fond än reservfonden. En sådan avsättning kan innefatta vad som i 1 § andra stycket avses med "användning av vinst" i bolag vars verksamhet delvis har annat syfte än att bereda vinst åt aktieägare. Meningen kan vara att i framtiden

fonden skall tillgodose exempelvis vetenskapliga ändamål. Emellertid kan en vinstanvändning — för annat ändamål än utdelning till aktieägarna — i bolag varom här är fråga tänkas i stället enligt bolagsordningen skola ha den formen att beloppet utbetalas direkt för det avsedda ändamålet t. ex. till någon vetenskaplig inrättning. Självfallet bör inte heller sådana belopp kunna disponeras för utdelning till aktieägarna. Också detta bör framgå av lagtexten. Förslagsvis kan det åstadkommas genom att i slutet av första meningen av 2 § första stycket efter orden "överföras till bundet eget kapital" tillfogas satsen "dels belopp som enligt bolagsordning eljest skall användas för annat ändamål än utdelning till aktieägarna".

I anslutning härtill bör, för vinnande av tydlighet, första stycket inledas med "Vinstutdelning till aktieägarna får icke" etc.

12 kap. 3 §

I specialmotiveringen till andra stycket av förevarande paragraf sägs att, om enligt bolagsordningen viss del av vinsten skall tillfalla andra än aktieägarna, minoritetens rätt skall beräknas endast på den nettovinst som kan utdelas till aktieägarna. Detta torde i och för sig vara riktigt. Men det bör direkt framgå av lagtexten. Under hänvisning också till vad som anförts vid 2 § föreslås därför, att i slutet av första meningen av 3 § andra stycket efter "bundet eget kapital" tillfogas satsen "eller enligt bolagsordning eljest skall användas för annat ändamål än utdelning till aktieägarna".

Bestämmelserna i 3 § andra stycket innebär i princip att minoriteten kan framtvinga utdelning av halva nettovinsten för året sedan vissa avdrag därifrån skett. Bl. a. skall balanserad förlust avdras, dock endast i den mån den överstiger inte bara fria fonder utan också bolagets reservfond. Någon motsvarande minskning av minusposten "redovisad förlust" med reservfonden skall inte ske enligt 2 § första stycket vid beräkning av det högsta belopp som får utdelas till aktieägarna. Tänkbart är att genom denna skillnad en inte avsedd motsättning mellan de två bestämmelserna kan uppkomma i vissa situationer. För att förebygga detta bör spärrbestämmelsen i 3 § andra stycket tredje meningen att utdelning ej får ske i strid mot 2 § andra stycket utvidgas till att avse 2 § i dess helhet. Orden "andra stycket" bör alltså utgå.

12 kap. 5 §

Köplagsutredningens betänkande med förslag till räntelag m. m. (SOU 1974: 28) har nu lagts till grund för lagrådsremiss i ämnet. Såsom anges i specialmotiveringen till förevarande paragraf bör den i första stycket ingående ränteföreskriften anpassas till den kommande lagstiftningen.

Godtrosregeln i första stycket andra meningen innefattar en utvidgning av godtrosskyddet i förhållande till gällande lag. Vad som närmare

skall förstås med det i punkten förekommande uttrycket "om utbetalningen skedde som vinstutdelning" är emellertid inte fullt klart. Regeln skulle bli tydligare och den avsedda innebörden knappast ändras, om andra meningen i stället utformas på följande sätt: "Detta gäller dock ej om mottagaren hade skälig anledning antaga att utbetalningen utgjorde laglig vinstutdelning." Lagrådet förordar att bestämmelsen jämkas så.

I specialmotiveringen till förevarande paragraf har uttalats, att återbäringsskyldigheten enligt första stycket gäller även om den olagliga utbetalningen inte förorsakat någon skada för borgenärerna, eftersom bolaget kan fullgöra sina förpliktelser fastän utbetalningen inkräktat på bolagets bundna kapital. Trots hänvisningen i andra stycket till skadeståndsbestämmelserna i 15 kap. 1—4 §§ bör ej heller vid tillämpningen av detta stycke krävas mera i objektivt hänseende än att brist uppkommit vid återbäringen. Med denna läsart kommer hänvisningen till 15 kap. 1—4 §§ i första hand att avse det subjektiva rekvisitet: det skall föreligga uppsåt eller oaktsamhet resp. grov oaktsamhet (enligt 15 kap. 3 §) i förhållande till olagligheten av den åtgärd som grundar återbäringsskyldighet. Men genom hänvisningen till 15 kap. 1—4 §§ begränsas också den krets av personer som kan åläggas återbäringsplikt enligt andra stycket av förevarande paragraf. De som här kan ifrågakomma är styrelseledamot, verkställande direktör, revisor och aktieägare. Stiftare kan knappast tänkas kunna vidtaga åtgärd som nu avses. Dessutom blir reglerna om solidarisk ansvarighet och jämkning tillämpliga.

12 kap. 7 §

Undantagsbestämmelsen i andra stycket fjärde punkten är till sin ordalydelse missvisande i så måtto att den som förutsättning för sin tillämpning anger i första hand att gäldenären är aktieägare. Den avsedda innebörden torde vara att undantaget kan bli tillämpligt om gäldenären eller honom närstående eller både gäldenären och honom närstående är aktieägare. Som ytterligare förutsättning gäller sedan att det sammanlagda innehavet ej uppgår till en procent av aktiekapitalet etc. Den angivna innebörden skulle tydligare framgå, om bestämmelsen avfattas så: "4. gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 är aktieägare samt det sammanlagda aktieinnehavet ej uppgår till en procent av aktiekapitalet i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen. Första stycket tilllämpas dock, om gäldenären eller juridisk person över vars verksamhet han har ett bestämmande inflytande eller båda tillsammans äger mer än 500 aktier i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen." Lagrådet förordar att bestämmelsen jämkas i enlighet härmed. — I fråga om innebörden av förevarande punkt torde vidare få erinras om vad som anfördes i prop. 1973: 93 (s. 135) om motsvarande

undantagsbestämmelse i nu gällande lag. Där uttalades att bestämmelsen avser endast att göra undantag från förbudet att lämna lån till "aktieägare" (varvid torde ha underförståtts också aktieägare närstående) samt att en person i bolagsledningen, som också har ett obetydligt aktieinnehav, sålunda inte omfattas av undantaget. Detta uttalande har uppenbarligen giltighet även för den nu föreslagna bestämmelsen.

I remissprotokollet under förevarande paragraf anför föredragande statsrådet, under hänvisning till sina uttalanden i 1973 års lagstiftningsärende (prop. 1973: 93), att ett olagligt lån kan utgöra skattepliktig intäkt för låntagaren. Hänvisningen torde åsyfta ett på s. 95 i nämnda proposition återgivet uttalande att en lagstridig låneutbetalning i skattesammanhang är att betrakta som förtäckt lön eller förtäckt utdelning och alltså skall bli föremål för beskattning.

Härtill vill lagrådet anmärka att ett uttalande med denna generella räckvidd inte kan anses ha stöd i gällande skattelagstiftning eller praxis på området. Väl kan det ibland tänkas att en såsom lån betecknad utbetalning från ett aktiebolag med hänsyn till de särskilda omständigheterna är att betrakta som lön eller vinstutdelning. I sådant fall torde utbetalningen i skattehänseende naturligen komma att bedömas efter sitt reella innehåll. Föreligger emellertid inte en sådan situation utan utbetalningen även i sakligt hänseende är att bedöma som ett lån, kan det förhållandet att lånetransaktionen strider mot utlåningsförbudet i förevarande paragraf rimligen inte medföra att utbetalningen i beskattningssammanhang skulle bli att betrakta som lön eller vinstutdelning.

I anslutning härtill må framhållas att utlåningsförbudet i förevarande paragraf, såsom föredraganden anfört, i och för sig inte kan anses medföra att en lånetransaktion, som står i strid med förbudet, skulle bli ogiltig.

Straffet för överträdelse av utlåningsförbudet är enligt 19 kap. 1 § bestämt till böter eller fängelse i högst ett år. När en lagstridig utlåning kommer i dagen torde detta ofta ske som en följd av beskattningsmyndigheternas granskningsverksamhet. Det kan då, med hänsyn till att preskriptionstiden för brottet är två år, många gånger vara för sent att beivra överträdelsen. Det skulle därför kunna övervägas att, efter förebild av 14 § skattebrottslagen (1971: 69), i 19 kap. aktiebolagslagen införa en förlängd preskriptionstid för sådan överträdelse.

13 kap. 2 §

Enligt fjärde stycket första punkten inträder personligt betalningsansvar för styrelseledamöterna först när de underlåter att fullgöra vad som åligger dem enligt första stycket. Om de hänskjuter likvidationsfrågan till bolagsstämman och, därest den i första stycket omnämnda ordinarie stämman ej beslutar att bolaget skall träda i likvidation, ansöker hos rätten om att bolaget skall försättas i likvidation, har de

alltså rätt att utan personligt betalningsansvar handla på bolagets vägnar ända fram till dess rättens likvidationsbeslut föreligger.

Såsom framgår av fjärde stycket andra punkten har verkställande direktören, bolagets övriga firmatecknare och andra som handlar på bolagets vägnar genom förslaget pålagts ett strängare ansvar i förevarande hänseende. Även aktieägare, som deltager i beslutet att fortsätta verksamheten fram till den ordinarie bolagsstämman under nästkommande räkenskapsår, ådrar sig personlig betalningsskyldighet. Denna skillnad torde inte ha åsyftats.

Lagrådet föreslår, att fjärde stycket avfattas sålunda: "Underlåter styrelseledamöterna att fullgöra vad som åligger dem enligt första stycket, svarar de och andra som med vetskap härom handlar på bolagets vägnar solidariskt för bolagets uppkommande förbindelser. Sådant ansvar inträder även för aktieägare som, när likvidationsplikt föreligger enligt första stycket andra punkten, med vetskap härom deltager i beslut att fortsätta bolagets verksamhet. Ansvarighet varom nu är fråga gäller dock ej för förbindelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan hänskjutits till rättens prövning eller balansräkning utvisande att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämma."

Det erinras om att aktieägare, som genom missbruk av sitt inflytande i bolaget föranleder att styrelsen underlåter att fullgöra sina skyldigheter enligt första stycket, kan bli skadeståndsskyldiga enligt 15 kap. 3 §.

13 kap. 3 §

Enligt 15 kap. 3 § kan aktieägare, som genom att medverka till överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar annan aktieägare skada, under vissa förutsättningar åläggas att inlösa skadelidande aktieägares aktier. Lösenbeloppet skall enligt paragrafen bestämmas till belopp som är skäligt med hänsyn till bolagets ställning och övriga omständigheter. I anslutning till paragrafen framlägger föredragande statsrådet i remissprotokollet synpunkter på hur inlösensumman skall bestämmas. Sålunda anföres bl. a. att man vid värderingen skall bortse från den värdetryckande faktor som maktmissbruket kan ha inneburit.

I förevarande paragraf behandlas fall då aktieägares maktmissbruk är av mer svårartad karaktär. Under förutsättningar, som anges i lagrummet, kan rätten på talan av ägare till en tiondel av aktierna besluta att bolaget skall träda i likvidation. På yrkande av bolaget kan emellertid rätten i sådant fall i stället ålägga bolaget att inlösa kärandens aktier. I motsats till 15 kap. 3 § innehåller förevarande paragraf dock inte någon regel om lösenbeloppets storlek. De principer, som i detta hänseende skall tillämpas vid inlösen enligt 15 kap. 3 §, bör naturligen

äga giltighet även vid inlösen jämlikt 13 kap. 3 §. Någon uttrycklig bestämmelse härom synes inte erfordras.

Det må framhållas att, om bolaget ålägges att lösa aktierna, rättens avgörande bör ske genom dom. Visar det sig därefter att bolaget inte löser aktierna inom fastställd tid, får talan att bolaget skall träda i likvidation tagas upp i särskild rättegång.

13 kap. 10 §

Innebörden av att här avsedda åtgärder skall vidtas genast är att, när rätten förordnat om likvidation, anmälan för registrering skall ske och kallelse på okända borgenärer skall sökas utan hinder av att beslutet ej vunnit laga kraft samt att, om likvidationen beslutats av bolagsstämman, utgången av den i 9 kap. 17 § angivna klandertiden ej skall avvaktas. Jfr vad som anföres nedan vid 13 kap 17 §.

13 kap. 12 §

I det remitterade lagförslaget upptages inte någon motsvarighet till bestämmelsen i 156 § nu gällande aktiebolagslag att likvidatorerna ofördröjligen skall upprätta inventarium och balansräkning. Orsaken härtill är, enligt vad som framgår av remissprotokollet under förevarande paragraf, att den balansräkning, som ingår i styrelsens slutredovisning enligt 9 §, ger ingångsvärden för redovisningen under likvidationen, varigenom aktieägarna får möjlighet att överblicka alla förändringar i det egna kapitalet intill likvidationens avslutande.

Härtill må anmärkas att fall kan tänkas förekomma, då någon slutredovisning enligt 9 § inte blir framlagd. Så torde särskilt kunna bli förhållandet om likvidationen föranletts av att bolaget saknar till registret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör. I sådant fall bör det ankomma på likvidatorerna själva att upprätta erforderliga handlingar angående bolagets ställning vid likvidationens början. Någon uttrycklig bestämmelse därom torde inte erfordras.

13 kap. 14 §

Departementsförslaget innebär — i likhet med utredningsförslaget men i motsats till gällande lag — att frågan om ansvarsfrihet åt likvidator tas upp till behandling och avgörande på ordinarie bolagsstämma där årsredovisningen framläggs. Detta kommer i departementsförslagets lagtext till uttryck i 13 kap. 7 § tredje stycket, som i princip gör bestämmelserna om styrelsen tillämpliga på likvidatorerna, samt 13 kap. 12 § första stycket, där bestämmelser ges om likvidatorernas årsredovisning som skall framläggas på ordinarie bolagsstämma.

Förevarande paragraf reglerar likvidatorernas slutredovisning. Det torde ofta inträffa att denna avges under löpande räkenskapsår. Aktieägarnas granskning av redovisningen enligt andra stycket kommer i

sådana fall att ske på en extra stämma. Självfallet bör samtidigt därmed behandlas frågan om ansvarsfrihet för likvidatorernas åtgärder efter det föregående räkenskapsårets slut. Detta bör komma till tydligare uttryck i lagtexten, förslagsvis genom att i sista punkten av andra stycket av förevarande paragraf hänvisas också till andra stycket 3 i 9 kap. 5 §.

13 kap. 15 §

Som angivits vid 13 kap. 14 § skall frågan om ansvarsfrihet för likvidatorerna för likvidationens slutperiod behandlas på den bolagsstämma där aktieägarnas granskning av slutredovisningen sker. Som regel finns sålunda ingen anledning att påkalla bolagsstämma enligt andra stycket av förevarande paragraf, såvitt gäller prövning av fråga om skadeståndstalan mot likvidatorerna. Undantagsvis kan dock tänkas att andra stycket kan komma att tillämpas beträffande likvidatorerna, exempelvis i fall när tidigare beslut om ansvarsfrihet för dem inte är giltigt eller när frågan om ansvarsfrihet över huvud inte prövats.

Bestämmelsen i andra stycket torde emellertid kunna få tillämpning framförallt då det gäller talan mot aktieägare. Situationen kan vara den att väl likvidatorerna fått ansvarsfrihet vid den bolagsstämma, där granskningen av slutredovisningen skett, men att en aktieägargrupp representerande minst 10 procent av aktiekapitalet därefter finner att skadeståndstalan bör väckas mot annan aktieägare, som missbrukat sin ställning. Förutsättning för sådan talan är, såsom utvecklas senare vid 15 kap. 5 §, bl. a. att frågan om dess anställande behandlats vid bolagsstämma.

Enligt 15 kap. 5 § fjärde stycket föreligger möjlighet att — även om ansvarsfrihet beviljats eller beslut fattats att icke föra skadeståndstalan utan att aktieägare representerande minst 10 procent av aktierna röstat däremot — likväl väcka sådan talan, nämligen om bolagsstämman vilseletts. Det må här framhållas att, såsom anges vid 15 kap. 5 §, fråga om talan i sådant fall inte behöver behandlas på ny stämma.

13 kap. 17 §

Fjärde stycket har ordagrant hämtats från 131 § fjärde stycket i aktiebolagsutredningens förslag. Av 17 § i utredningens förslag till kungörelse om registrering beträffande aktiebolag framgår, att lagbestämmelsen trots sin avfattning skall avse inte endast fall då av bolagsstämman fattat likvidationsbeslut efter klander upphävts genom lagakraftägande dom utan även fall då rätten meddelat likvidationsbeslutet och detta upphävts av högre instans genom lagakraftägande beslut. Detta bör framgå av lagtexten. Bestämmelsen bör alltså avfattas så, att den gäller fall då likvidationsbeslut blivit upphävt genom domstols laga-

kraftägande dom eller beslut. I samband härmed bör viss redaktionell jämkning av lagtexten vidtas.

14 kap.

Beträffande vissa uttalanden i inledningen till detta kapitel torde få hänvisas till vad lagrådet anfört vid behandlingen av 6 kap. 6 §.

14 kap. 3 §

I specialmotiveringen till förevarande paragraf uttalas att fusion enligt 2 § utgör en speciell form av bolagsbildning. Bestämmelsen i andra stycket av förevarande paragraf avser att säkerställa en revisionskontroll av motsvarande slag som är föreskriven enligt 2 kap. 9 § andra stycket vid aktiebolags bildande i allmänhet. Enligt sistnämnda lagrum skall av revisorns yttrande framgå att apportegendomen i stiftelseurkunden ej åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att egendomen är eller kan antagas bli till nytta för bolagets verksamhet. Enligt ordalagen i andra stycket av förevarande paragraf krävs för registrering av fusionsavtalet att revisorn intygar att summan av de "egna kapitalen" i de överlåtande bolagen överstiger aktiekapitalet i det övertagande bolaget. Med hänsyn till innebörden av uttrycket "eget kapital" i 11 kap. 7 § andra stycket är emellertid den valda formuleringen vilseledande. Bestämmelsen bör i stället utformas i närmare anslutning till 2 kap. 9 § andra stycket. Dock torde vid fusion enligt 14 kap. 2 § någon motsvarighet inte behövas till bestämmelsen i sistnämnda lagrum om apportegendomens nytta för bolagets verksamhet. Med hänsyn till det anförda föreslås att andra stycket av förevarande paragraf får följande lydelse:

"Hinder mot registrering av avtal om fusion enligt 2 § möter, om ej yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att aktiekapitalet i det övertagande bolaget icke överstiger de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget."

14 kap. 4 §

Lagrådet hänvisar beträffande tolkningen av begreppet borgenär till vad som anförts under 6 kap. 6 §.

14 kap. 5 §

Den föreslagna formuleringen av första stycket av förevarande paragraf har direkt motsvarighet i 6 kap. 7 § första stycket. Lagrådet har föreslagit viss ändring av sistnämnda lagrum. Motsvarande ändring bör göras i förevarande paragraf, förslagsvis genom att omedelbart före "beslut" i första stycket införes "lagakraftvunnet".

14 kap. 10 §

Enligt andra stycket av förevarande paragraf kan dotterbolagets styrelse, när anmodan till aktieägare, mot vilka lösningsanspråk riktas, kungjorts i tidningarna, hos vederbörande tingsrätt begära förordnande av god man. I tredje stycket föreskrivs för det fallet att gemensam skiljeman för nyssnämnda aktieägare inte uppgivits, att god man skall förordnas, om det ej tidigare skett enligt andra stycket. I specialmotiveringen anges den i andra stycket tillskapade möjligheten att begära förordnande redan när kungörelsen skett ha tillkommit för att man skall vinna tid.

Det är oklart vad en god man för aktieägare skall kunna uträtta innan man vet om de berörda aktieägarna kommer att höra av sig eller vad de kommer att föreslå. Härtill kommer att, även om en god man i en del fall skulle kunna handla åtminstone förberedelsevis redan innan visshet därom föreligger, den praktiska fördelen blir begränsad, eftersom tidsfristen inom vilken skiljeman skall uppges är kort, endast två veckor. Bestämmelsen om god man i andra stycket bör därför lämpligen få utgå. Med denna ändring och med ytterligare vissa redaktionella jämkningar kan förevarande paragraf förslagsvis få följande lydelse:

"Vill moderbolag lösa in aktier i dotterbolag enligt 9 § och kan överenskommelse härom icke träffas, skall moderbolaget hos dotterbolagets styrelse skriftligen begära att tvisten hänskjutes till skiljemän och uppge sin skiljeman.

Dotterbolagets styrelse skall vid begäran enligt första stycket oförd röjligen genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar och tidning inom den ort där styrelsen har sitt säte anmoda aktieägare, mot vilka lösningsanspråket riktas, att skriftligen uppge sin skiljeman till dotterbolaget senast två veckor från kungörelsen. Anmodan skall även genom brev sändas till varje sådan aktieägare, om hans postadress är känd för bolaget.

Har icke samtliga i aktieboken införda aktieägare, mot vilka lösningsanspråket riktas, inom föreskriven tid uppgivit en gemensam skiljeman, skall dotterbolagets styrelse hos rätten i den ort där styrelsen har sitt säte begära förordnande av god man. Denne skall hos överexekutor i nämnda ort ansöka om förordnande av sådan skiljeman och i tvisten bevaka frånvarande aktieägares rätt."

14 kap. 11 §

Det verkar onekligen förbryllande att man — såsom sker i denna paragraf — anser sig behöva särskilt föreskriva att aktieägarna är skyldiga att till det inlösande moderbolaget överlämna sina aktiebrev också för det fall att lösenbeloppet är fastställt. Att part skall ställa sig en dom till efterrättelse torde inte behöva utsägas, och skiljedomen

kan ju enligt det remitterade förslaget — i motsats till vad som skulle gälla enligt aktiebolagsutredningens förslag — inte klandras på materiell grund. Jfr även 12 §. Det synes som om man i första stycket borde nöja sig med en föreskrift om att aktieägarna under givna förutsättningar är skyldiga att redan innan lösenbeloppet fastställts överlämna aktiebreven mot godtagbar säkerhet.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer lagrådet, att första stycket erhåller följande lydelse: "Prövas tvist om inlösen enligt 9 § av skiljemän och är det ostridigt mellan parterna att lösningsrätt föreligger eller förklaras i skiljedom att sådan rätt är för handen utan att lösenbeloppet samtidigt fastställes, är aktieägarna skyldiga att till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrift om överlåtelse, om moderbolaget ställer av skiljemännen godkänd säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta."

I doktrinen råder delade meningar om huruvida och i så fall under vilka förutsättningar mellandom kan meddelas i skiljemannaförfarande i allmänhet (se Hassler, Skiljeförfarandet, 1966, s. 108 med där lämnade hänvisningar). I fall som här avses skall emellertid skiljemännen enligt den föreslagna lagtexten — oavsett vad som må gälla enligt skiljemannalagen — kunna meddela sådan dom beträffande lösningsrätten och därefter fortsätta med förhandling om lösenbeloppets storlek (jfr 9 § andra stycket).

I fråga om andra stycket bör till förekommande av missförstånd påpekas att aktieägare från den dag lösenbeloppet förfallit till betalning har rätt till ränta enligt allmänna regler (se f. n. 9 kap. 10 § handelsbalken).

15 kap. 5 §

Av motiven framgår, att talan som avses i första stycket inte skall få väckas vare sig av bolaget (i regel representerat av en ny styrelse) eller av en aktieägarminoritet, om ej ärendet dessförinnan behandlats på bolagsstämma. Mot denna ståndpunkt är intet i sak att erinra (beträffande en speciell situation, nämligen brottslig gärning, hänvisas dock till vad nedan sägs). Vad sålunda är avsett att gälla synes emellertid böra komma till tydligt uttryck i lagtexten. Stämman kan fatta formligt beslut om att skadeståndstalan skall väckas. Men handläggningen på stämman kan också mynna ut i att styrelsen osv. ej beviljas ansvarsfrihet (decharge), och detta bör vara tillräckligt för att skadeståndstalan skall få anhängiggöras. Därvid bör dock beaktas, att termen ansvarsfrihet ej bör användas i fråga om stiftare, revisorer och aktieägare. Skall talan kunna väckas av bolaget mot någon som tillhör dessa kategorier, bör alltså stämman besluta att sådan talan skall väckas. Under förutsättningar som anges i första punkten kan också en aktieägarminoritet föra skadeståndstalan.

Med hänsyn till vad nu sagts bör första stycket första punkten innehålla, att talan om skadestånd till bolaget enligt 1—3 §§ kan väckas, om vid bolagstämma majoriteten eller en minoritet bestående av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier biträtt förslag om anställande av skadeståndstalan eller, såvitt gäller styrelseledamot eller verkställande direktör, röstat emot förslag om ansvarsfrihet.

Denna utformning av bestämmelsen föranleder ytterligare några kommentarer. Det får anses ligga i sakens natur att, om ansvarsfrihet beviljats, detta beslut är slutgiltigt i så mätto att ny bolagsstämma ej kan besluta att bolaget skall väcka skadeståndstalan. Däremot står givetvis för en aktieägarminoritet, som avses i bestämmelsen, alltid möjligheten öppen att väcka talan, under förutsättning att sådan minoritet röstat mot ansvarsfrihet. Om behandlingen av dechargefrågan på bolagsstämman lett till att ansvarsfrihet ej beviljats, har inte blott en sådan minoritetsgrupp som nu sagts rätt att väcka talan utan sådan rätt tillkommer även styrelsen (i regel en nytillträdande styrelse) utan ytterligare beslut av stämman om att skadeståndstalan skall väckas. Det ankommer dock på styrelsen att på eget ansvar pröva, huruvida talan skall föras. I sammanhanget är att märka, att dechargevägran kan ha den karaktären, att stämmomajoriteten endast velat "pricka" den avgående styrelsen men ej önskar göra ekonomiskt ansvar gällande (Nial, Om aktiebolag s. 99).

Den minoritetsgrupp, som väcker talan, behöver ej vara identisk med den som röstat emot ansvarsfrihet eller emot beslut att ej väcka talan.

Att frågan om ansvarsfrihet resp. frågan huruvida skadeståndstalan skall föras behandlats på bolagsstämma får anses utgöra processförutsättning i skadeståndsmålet. Stämningsansökan skall alltså avvisas, om förutsättningen ej visas vara för handen. Det ankommer däremot inte på domstolen att pröva, huruvida styrelsen har bolagets uppdrag att föra skadeståndstalan. Frågan härom är en sak mellan den agerande styrelsen och den bolagsstämma som i sinom tid skall ta ställning till spörsmålet om ansvarsfrihet för styrelsen.

Första stycket andra punkten innehåller en bestämmelse om uppgörelse beträffande sådan skadeståndsskyldighet som här avses. Avsikten torde vara att, liksom enligt gällande rätt, endast bolagsstämman äger besluta om uppgörelse. Detta bör komma till uttryck i lagtexten. Om aktieägare för talan för bolagets räkning, bör därjämte hans samtycke erfordras för att uppgörelse skall kunna äga rum. Det bör alltså föreskrivas dels att uppgörelse beträffande skadeståndsskyldigheten kan träffas endast av bolagsstämman och blott under förutsättning att ej ägare till en tiondel av samtliga aktier röstar mot förslag härom, dels att, om skadeståndstalan föres av aktieägare för bolagets räkning, uppgörelse ej kan träffas utan hans samtycke.

Enligt andra stycket svarar aktieägare, som anställt talan för bolagets räkning, för rättegångskostnaderna. Innebörden härav framgår av förarbetena till 88 § i 1910 års aktiebolagslag (se NJA II 1910 nr 14 s. 120), till vilka här må hänvisas. För vad aktieägaren sålunda utgivit i rättegångskostnader har han enligt det remitterade förslaget rätt till ersättning av bolaget i den mån det täcks av vad bolaget vunnit i rättegången, medan han enligt gällande lag har rätt till ersättning i den mån det täcks av vad som kommit bolaget till godo genom rättegången. Förslaget innebär en sannolikt ej åsyftad saklig ändring bl. a. i det fall att en svarande som ålagts att betala rättegångskostnader är insolvent. Gällande lags formulering synes vara att föredra.

I fjärde stycket bör vidtagas vissa redaktionella jämkningar. — Det bör observeras, att skadeståndstalan enligt detta stycke kan föras utan ny handläggning på bolagsstämma. Det räcker således med den behandling som redan ägt rum enligt första stycket. Exempelvis kan en aktieägarminoritet, som anser sig vilseledd, direkt inge stämningsansökan till rätten, utan att någon förnyad handläggning av frågan om ansvarsfrihet eller om väckande av skadeståndstalan uppställs som processförutsättning.

Enligt gällande lag kan skadeståndstalan för bolagets räkning mot styrelseledamot osv. på grund av brott i regel väckas oavsett om ansvarsfrihet beviljats. Har brottet — t. ex. en förskingring — upptäckts efter det att ansvarsfrihet beviljats, torde enligt det remitterade förslaget i allmänhet fjärde stycket vara tillämpligt. Men behov kan föreligga att föra målsägandetalan för bolagets räkning innan dechargefrågan behandlats på bolagsstämma. I ett nytt femte stycke i paragrafen bör därför föreskrivas att, utan hinder av vad som sagts ovan i paragrafen, skadeståndstalan som grundas på brott kan föras av styrelsen.

Sammanfattande vad nu sagts föreslår lagrådet, att paragrafen ges följande lydelse: "Talan om skadestånd till bolaget enligt 1—3 §§ kan väckas, om vid bolagsstämma majoriteten eller en minoritet bestående av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier biträtt förslag om anställande av skadeståndstalan eller, såvitt gäller styrelseledamot eller verkställande direktör, röstat mot förslag om ansvarsfrihet. Uppgörelse beträffande skadeståndsskyldigheten kan träffas endast av bolagsstämman och blott under förutsättning att ej ägare till en tiondel av samtliga aktier röstar mot förslag härom. Föres skadeståndstalan av aktieägare för bolagets räkning, kan uppgörelse ej träffas utan hans samtycke.

Talan om skadestånd till bolaget får föras av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier. Om aktieägare sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denna. Den som anställt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av

bolaget för kostnad som täckes av vad som kommit bolaget till godo genom rättegången.

Talan för bolagets räkning mot styrelseledamot och verkställande direktör om skadestånd på grund av beslut eller åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas sist ett år från det årsredovisning och revisionsberättelse för räkenskapsåret lades fram på bolagsstämma.

Har beslut fattats att bevilja ansvarsfrihet eller att icke föra skadeståndstalan utan att aktieägare, som avses i första stycket, röstat däremot eller har tiden för talan försuttits enligt tredje stycket, kan likväl talan enligt första eller andra stycket väckas, om i årsredovisningen eller revisionsberättelsen eller eljest till bolagsstämman ej lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter angående beslut eller åtgärd varå talan grundas.

Utan hinder av vad som sagts ovan i denna paragraf kan skadeståndstalan som grundas på brott föras av styrelsen."

17 kap. 1 §

Av tredje stycket av förevarande paragraf följer att om ett förbjudet subjekt förvärvat bunden aktie på annat sätt än genom teckning eller överlåtelse — t. ex. genom arv eller bodelning — han kan vid ökning av aktiekapitalet tilldelas de bundna aktier till vilka hans aktieinnehav berättigar. Lagrådet får i sammanhanget påpeka att lagen inte särskilt reglerar förfarandet när någon, som varit svensk medborgare och därvid förvärvat bundna aktier, efter förlust av det svenska medborgarskapet vill delta i fond- eller nyemission på grund av sina behållna aktier. En rimlig analog tolkning av stycket torde emellertid innebära att även i sådant fall bundna aktier får tilldelas honom.

18 kap. 1 §

I det remitterade lagförslaget har inte upptagits bestämmelser om avgifter i registreringsärenden (jfr 203 § gällande lag och 171 § aktiebolagsutredningens förslag). Avsikten är emellertid att i en av regeringen meddelad registreringsförordning skall upptas bestämmelser om skyldighet för sökande att i vissa fall erlägga avgift i registreringsärende. I samma förordning torde komma att upptas bestämmelser om skyldighet för patentverket att på begäran mot avgift förhandsgranska handlingar i samband med bolagsbildning och nyemission.

Av 8 kap. 3 § regeringsformen följer att föreskrifter om avgifter till staten vilka innebär åligganden för enskilda eller ingrepp i deras ekonomiska förhållanden hör till lagområdet. Riksdagen kan emellertid med stöd av 8 kap. 9 och 11 §§ regeringsformen bemyndiga regeringen att utfärda sådana föreskrifter med rätt för regeringen att överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela bestämmelser i ämnet. Det kan hävdas att i vart fall de sedvanliga avgifterna i patentverkets registre-

ringsärenden är av sådan beskaffenhet att dylikt bemyndigande krävs. Med hänsyn härtill och då bemyndigande bör inhämtas i tveksamma fall föreslås att till 18 kap. 1 § fogas ett nytt stycke av förslagsvis följande lydelse.

"Föreskrifter om avgifter i registreringsärenden enligt denna lag meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av registreringsmyndigheten."

18 kap. 5 §

Gällande lag innehåller i 200 § andra stycket en bestämmelse av innebörd att om någon i annat fall än när fråga är om firmaintrång anser att en införing i aktiebolagsregistret länder honom till förfång kan han föra talan vid domstol om registreringens hävande och om skadestånd. Någon motsvarighet därtill har inte upptagits i förslaget till ny lag. Skälet anges vara att det inte finns något praktiskt behov av en sådan bestämmelse.

I remissprotokollet vid 18 kap. 7 § — vilket lagrum reglerar besvär över beslut enligt nya lagen — uttalas att förvaltningslagens regler om bl. a. vem som är taleberättigad inte passar, när registreringsmyndigheten bifallit en ansökan om registrering, och att det därför i departementsförslaget förutsätts att i sådant fall talan liksom f. n. får föras mot bolaget vid allmän domstol. Härmed torde åsyftas att den som menar sig ha lidit förfång till följd av en registrering skulle kunna enligt allmänna rättsgrundsatser föra talan vid domstol mot bolaget, närmast en fastställelsetalan, och sedan direkt på grund av domen eller med stöd av denna få registreringen upphävd. Det är inte uteslutet att detta kan vara möjligt i vissa undantagsfall. Även om så inte skulle vara förhållandet, synes emellertid någon bestämmelse inte behövas, bl. a. med hänsyn till föreskriften i 8 kap. 15 § andra stycket att rätt att göra anmälan om vem som utsetts till styrelseledamot m. fl. liksom anmälan om ändring i sådant hänseende tillkommer också den som anmälningen gäller.

18 kap. 6 §

Beträffande tillämpningen av detta lagrum vid sådan kapitalnedsättning, som kräver tillstånd av rätten enligt 6 kap. 6 §, göres i remissprotokollet ett uttalande av innebörd att bestämmelserna i förevarande paragraf hindrar att en för nedsättningen erforderlig ändring av bolagsordningen registreras innan anmälan föreligger om rättens tillstånd att verkställa nedsättningen.

Emellertid synes bestämmelsen i sista punkten av 6 kap. 7 § tredje stycket förutsätta, att ändringen av bolagsordningen skall registreras redan i samband med registreringen av bolagsstämmans beslut om nedsättningen av aktiekapitalet enligt 6 kap. 4 §. Det må i sammanhanget

framhållas, att den registrering av rättens tillståndsbeslut, som enligt 6 kap. 7 § medför att aktiekapitalet anses nedsatt, sker till följd av underrättelse från rätten och inte förutsätter någon anmälan från bolagets sida.

Det förhållandet, att ändringen av bolagsordningen registreras i samband med registreringen av nedsättningsbeslut enligt 6 kap. 4 §, medför att det under en övergångstid kommer att föreligga en skillnad mellan den registrerade bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalets storlek och det registrerade aktiekapitalet. Detta torde emellertid inte innebära någon nämnvärd olägenhet.

Förevarande paragraf har i formellt hänseende den innebörden att den i angivna fall utgör hinder för registrering av beslutad ändring av bolagsordningen om inte därmed sammanhängande ökning eller nedsättning av aktiekapitalet samtidigt registreras. Paragrafen ger däremot inte något direkt uttryck för regeln, att ökning eller nedsättning av aktiekapitalet inte får registreras utan att samtidigt registrering sker av motsvarande ändring av bolagsordningen. Även om en sådan tillämpning måhända kan utläsas av innehållet i 9 kap. 14 § tredje stycket, synes det dock i tydlighetens intresse vara att förorda att texten till förevarande paragraf jämkas så att den omfattar även den sist angivna situationen. Förslagsvis kan paragrafen ges följande lydelse: "Registrering av beslut om ändring av bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet, maximikapitalet eller minimikapitalet eller om aktiernas nominella belopp och registrering av beslut om ökning eller nedsättning av aktiekapitalet skall ske samtidigt, om ändringen av bolagsordningen eller ökningen eller nedsättningen av aktiekapitalet är nödvändig för att aktiekapitalets storlek skall bli förenlig med bolagsordningen."

19 kap. 1 §

Det remitterade förslaget innebär, liksom aktiebolagsutredningens förslag, att förfaranden i strid mot lagen — i motsats till vad som nu gäller — lämnas straffria i stor utsträckning. Häremot är i princip intet att invända. De skäl som åberopats för straffbestämmelsernas slopande är i stort sett hållbara. Några situationer, som kan vålla tvekan, skall dock här diskuteras.

Aktiebolagsutredningen behöll i sitt förslag den i gällande rätt upptagna straffsanktionen mot förfaranden som innebär utbetalning på aktier i strid mot lagen. Utredningen konstaterade härvidlag, att återbäringsskyldigheten för dem som beslutat om eller eljest medverkat vid utbetalningen visserligen kanske i och för sig kunde anses utgöra tillräckligt skydd både för aktieägarna och för borgenärerna. Emellertid kunde, ansåg utredningen, ett utmönstrande av straffbestämmelsen tänkas leda till att respekten för utbetalningsförbudet undergrävdes;

detta förbud vore en av grundpelarna i aktiebolagsrätten och utgjorde mer eller mindre en förutsättning för upprätthållande av principen om att aktieägarna inte svarar för bolagets förbindelser med mer än aktiekapitalet (s. 405 i betänkandet). — I det remitterade förslaget har emellertid den nu ifrågavarande straffbestämmelsen borttagits, eftersom återbäringsskyldigheten vid sidan av straff för förskingring, oredlighet mot borgenärer m. m. anses utgöra tillräcklig sanktion. Självfallet talar åtskilligt för aktiebolagsutredningens ståndpunkt i denna del men lagrådet finner sig dock kunna godta den mening som kommit till uttryck i remissförslaget. Jfr vad som anföres vid 12 kap. 5 §.

Enligt det remitterade förslaget skall intyg av bank eller kvalificerad revisor om vissa förhållanden ingivas i åtskilliga registreringsärenden, nämligen sådana som avser bolagets bildande (2 kap. 9 §), nyemission (4 kap. 12 §), utbyte eller nyteckning av aktier på grund av skuldebrev (5 kap. 14 §) och fusion (14 kap. 3 och 5 §§). Lämnas i sådant intyg uppsåtligen osann uppgift kan, såsom i remissprotokollet påpekas, ansvar för osant intygande inträda jämlikt 15 kap. 11 § brottsbalken. Föreligger endast oaktsamhet är förfarandet ej straffbart och skadeståndsskyldighet kan ej göras gällande enligt vanliga utomobligatoriska regler. Den eventuella skadan — för aktieägare eller borgenärer — utgöres nämligen av s. k. ren förmögenhetsskada (1 kap. 2 § skadeståndslagen), och sådan skada är i allmänhet ersättningsgill endast när den vållats genom brott (jfr 2 kap. 4 § samma lag). Det må anmärkas att den i 15 kap. 2 § i förslaget stadgade skadeståndsskyldigheten för revisor givetvis ej omfattar sådant skadeståndsansvar för en utomstående revisor som nu avses. Den tillsyn som utövas över banker och kvalificerade revisorer torde emellertid vara tillräcklig som återhållande moment i nu berört hänseende. Därtill kommer att det i fråga om revisorsintyg lär få anses föreligga en kontraktssituation eller i vart fall ett kontraktsliknande förhållande mellan bolaget och revisorn vid tillhandahållandet av nu avsedda intyg och att oaktsamhet vid intygets avgivande följaktligen ibland bör kunna leda till skadeståndsskyldighet gentemot bolaget enligt kontraktsrättsliga grundsatser. I händelse av bolagets konkurs kan skadeståndsfordringen i så fall göras gällande av konkursboet; 77 § konkurslagen. På grund av det sagda finner lagrådet att straff kan undvaras i denna del.

Enligt punkt 4 av paragrafen i dess lydelse i lagrådsremissen skall straff drabba den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 17 kap. 3 § första stycket, dvs. vid emission av skuldebrev enligt 5 kap. försummar att iaktta att förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier inte får ändras i strid mot det i bolagsordningen intagna förbehållet, därest den i emissionsvillkoren medgivna utbytes- eller teckningsrätten skulle utnyttjas till fullo. Emellertid har överträdelse av den i detta hänseende mera centrala bestämmelsen i 17 kap. 2 §

tredje stycket inte belagts med straff, sannolikt därför att en effektiv kontroll av bestämmelsens efterlevnad sker genom registreringsmyndighetens försorg. Motsvarande kontroll bör kunna utövas också i fråga om 17 kap. 3 § första stycket. Med hänsyn härtill torde straff för överträdelse av sistnämnda lagrum kunna undvaras.

Enligt 3 kap. 4 § och 14 kap. 13 § skall aktiebrev i vissa situationer makuleras. I remissprotokollet uttalas att, om makulering inte sker på föreskrivet sätt och handlingen därefter kommit i godtroende förvärvares hand, den ansvarige kan bli skyldig att ersätta bolaget vad det tvingats utge till förvärvaren på grund av handlingen. Motsvarande skadeståndsskyldighet kan enligt vad som anföres inträda även i en del andra fall, såsom när innehållet i aktiebrev blivit oriktigt eller vederbörlig påskrift inte skett på brevet. Lagrådet vill till undvikande av missförstånd påpeka, att föredraganden här i förbigående snuddat vid en omstridd fråga. Förslaget innehåller i fråga om aktie ingen motsvarighet till skuldebrevslagens bestämmelser om löpande skuldebrevs s. k. negotiabilitet (15 § skuldebrevslagen). I vad mån ett aktiebolag ändock är avskuret från att mot godtroende innehavare av aktiebrev göra gällande, att aktien inte är bärare av aktierätt, att utdelning erlagts till föregående innehavare osv. är högeligen ovisst (jfr Hult, Lärobok i värdepappersrätt, 5:e uppl., s. 167 med hänvisningar). Det får överlämnas åt rättstillämpningen att avgöra vad som härvidlag skall anses gälla. Jfr uttalande i specialmotiveringen till 6 kap. 1 §.

Lagen om införande av aktiebolagslagen

1 §

Den föreslagna aktiebolagslagen och den föreslagna bokföringslagen har sådant samband med varandra att de bör träda i kraft samtidigt. I de remitterade förslagen har tidpunkten för ikraftträdandet satts till den 1 juli 1976. De båda lagarna bildar tillhopa ett omfattande lagkomplex med åtskilliga nyheter delvis av stor betydelse för företagens verksamhet. Det ligger därför i sakens natur att företag, branschorganisationer och myndigheter behöver få tid på sig att penetrera lagkomplexet och vidtaga åtgärder av skiftande slag för att anpassa sig till den nya ordningen. Översyn av bolagsordningar, organisatoriska förändringar, inte minst inom bokförings- och revisionsbranschen, samt utarbetande av nya arbetsrutiner utgör några exempel på åtgärder, som övergången till den nya lagstiftningen kan aktualisera. Vad särskilt angår bokföringsskyldigheten är det med hänsyn till den nya bokföringslagens åtminstone för småföretagare svårtillgängliga innehåll nödvändigt, att branschorganisationer och det planerade expertorganet på redovisningsområdet utarbetar och distribuerar formulär och anvisningar för bokföringsskyldighetens fullgörande för att lagstiftningen överhuvudtaget

skall få någon genomslagskraft på småföretagens område. Jämför vad som anförts vid 1 § bokföringslagen. Förberedelser för övergången till den nya ordningen kan knappast på allvar påbörjas, förrän riksdagen tagit ställning till den föreslagna lagstiftningen. Detta kan beräknas ske i slutet av 1975. Innan de nya lagarna utfärdats och spritts genom Svensk författningssamling, hinner ytterligare tid att förflyta. Den tid som återstår fram till den föreslagna dagen för ikraftträdandet förefaller lagrådet att vara alltför knappt tilltagen. Lagrådet föreslår därför, att tidpunkten för ikraftträdandet framflyttas till den 1 januari 1977. Därmed vinnes även den praktiska fördelen att de nya lagarna, som ej hinner medtagas i 1976 års lagbok, kommer att finnas tillgängliga i lagboken i nära anslutning till ikraftträdandet. Även andra skäl talar för att ikraftträdandet uppskjutes till den 1 januari 1977. Eftersom räkenskapsåret enligt den nya lagstiftningen i princip skall sammanfalla med kalenderåret, förefaller det naturliga vara, att ikraftträdandet sker vid ett kalenderårsskifte. Att näringsidkare som nu inte är bokföringsskyldiga skall på sätt föreslagits föras in under bokföringsskyldigheten vid ett halvårsskifte, måste med lagens principiella inställning till räkenskapsårets förläggning anses föga rationellt.

8 §

Från att tidigare giltighetstiden för fullmakt att föra talan för aktieägare på bolagsstämma inte varit i lag begränsad, infördes genom 1944 års lag om aktiebolag (120 §) den inskränkningen att sådan fullmakt inte är gällande för stämma, som börjar senare än fem år efter fullmaktens utfärdande. Beträffande fullmakt, som utfärdats före lagens ikraftträdande, skulle emellertid enligt 4 § 11 mom. promulgationslagen nämnda bestämmelse inte tillämpas; dock skulle sådan fullmakt inte vara gällande för stämma, som började senare än fem år efter ikraftträdandet.

Enligt 9 kap. 2 § förslaget till ny aktiebolagslag har giltighetstiden för bolagsstämmofullmakt förkortats till ett år från utfärdandet. Häremot synes intet vara att erinra. Emellertid bör, för att rättsförluster skall förebyggas, en övergångsbestämmelse av motsvarande slag som den nyss återgivna upptas i förevarande promulgationslag. Bestämmelsen, som förslagsvis kan få sin plats i ett andra stycke av 8 §, torde böra få det innehållet, att utan hinder av 9 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:000) gäller fullmakt, som utfärdats före lagens ikraftträdande, vid bolagsstämma som hålles inom ett år efter ikraftträdandet.

15 §

I specialmotiveringen sägs att i 10 kap. 4 § nya lagen finns regler om revisorsjäv, som på ett par punkter innebär skärpningar i förhållande

till gällande lag. De nya bestämmelserna bör därför, enligt vad som vidare anges, tillämpas fr. o. m. den första ordinarie stämman efter ikraftträdandet, och intill dess bör motsvarande äldre regler gälla.

I lagtexten har detta kommit till uttryck så, att — såvitt nu är i fråga — uppskovet med tillämpningen begränsats till att avse "första och andra styckena" av 10 kap. 4 §. Anledningen härtill torde vara att man ansett att om inte de två första styckena är tillämpliga så kan inte heller tredje stycket, som i visst avseende hänvisar till de båda föregående styckena, tillämpas. Eftersom emellertid också tredje stycket i och för sig innefattar skärpning i förhållande till gällande lag, bör i tydlighetens intresse uppskovsbestämmelsen direkt omfatta även det stycket. Orden "första och andra styckena" i lagtexten bör alltså strykas.

Det må framhållas att man genom detta uppskov med ikraftträdandet av de nya jävsbestämmelserna i någon mån tillgodoser från revisorshåll uttalade önskemål om att branschen lämnas rådrum för att få tillfälle vidtaga erforderliga organisationsåtgärder. Jämför vad lagrådet anfört vid 1 §.

Lagen om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar

44 a §

Vid 11 kap. 5 § aktiebolagslagen har lagrådet föreslagit att tredje stycket av paragrafen blir andra stycke och att samtidigt vissa redaktionella ändringar göres i lagrummet. Hänvisningen i förevarande 44 a § till lagrummet måste, om nämnda förslag följes, utgå och bör ersättas av en mening med förslagsvis följande innehåll: "Dessutom skall storlek och förändring av lagerreserv särskilt redovisas."

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-04-10

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Löfberg, Lidbom, Carlsson, Sigurdsen, Gustafsson, Zachrisson, Leijon

Föredragande: statsrådet Lidbom

Proposition med förslag till ny aktiebolagslag, m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande[1] över förslag till

1. aktiebolagslag (1975: 000),
2. lag om införande av aktiebolagslagen (1975: 000),
3. lag om ändring i lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.,
4. lag om ändring i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering,
5. lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.,
6. lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar,
7. lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande.

Aktiebolagslagen

Lagrådet har i allt väsentligt godtagit det remitterade förslaget till aktiebolagslag och har som helhetsomdöme uttalat att förslaget är väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning.

De ändringar i lagtexten som lagrådet föreslagit beträffande 4 kap. 3 och 25 §§, 5 kap., 6 kap. 7 §, 9 kap. 1, 3, 5 och 17 §§, 10 kap. 1 och 5 §§, 11 kap. 1, 4, 5, 6 och 8 §§, 12 kap. 2, 3, 5 och 7 §§, 13 kap. 2, 14 och 17 §§, 14 kap. 3, 5, 10 och 11 §§, 15 kap. 5 §, 18 kap. 1 och 6 §§ samt 19 kap. 1 § anser jag på de av lagrådet anförda skälen böra

[1] Beslut om lagrådsremiss fattade den 23 augusti och den 30 oktober 1974.

godtas. Härutöver bör vissa redaktionella jämkningar vidtas i lagförslaget.

Vad lagrådet anfört beträffande 7 kap. 1 §, 9 kap. 3 § och 17 § tredje stycket 2, 10 kap. 14 §, 11 kap. 4, 7 och 9 §§, 12 kap. 5 §, 13 kap. 2, 3, 10, 12 och 15 §§, 14 kap. 11 § andra stycket, 17 kap. 1 §, 18 kap. 5 § och 19 kap. 1 § kan jag instämma i.

Jag vill beträffande sistnämnda paragraf tillägga att justitiedepartementet nyligen publicerat en promemoria (Ds Ju 1975: 3) med förslag till vissa ändringar i brottsbalkens bestämmelser om gäldenärsbrott. Promemorian innehåller bl. a. förslag om att gäldenär, som genom gåva eller annan liknande åtgärd avhänder sig egendom av betydenhet och därigenom framkallar uppenbar fara för att han skall komma på obestånd, skall dömas till ansvar för oredlighet mot borgenärer. Det innebär ytterligare möjligheter att ingripa mot olovlig vinstutdelning.

Lagrådet har under 6 kap. 6 § tagit upp en diskussion om begreppet borgenär i nämnda paragraf och i 6 kap. 5 §, 12 kap. 4 § och 14 kap. 4 §.

Lagrådet har vid sin analys av borgenärsbegreppet kommit fram till att som borgenär måste i detta sammanhang i princip anses varje fordringsägare vars fordran uppkommit före nedsättningen av aktiekapitalet — eller reservfonden — resp. fusionen. Även avtalspart vars fordran mot bolaget vid nedsättnings- eller fusionstillfället är betingad av att parten själv fullgör sin avtalsprestation till bolaget, bör enligt lagrådet behandlas som borgenär vid tillämpningen av nu ifrågavarande paragrafer.

Jag vill först påpeka att någon saklig ändring av borgenärsbegreppet i förhållande till gällande rätt inte åsyftats med den nya aktiebolagslagen. De nämnda paragraferna har motsvarighet i 1944 års aktiebolagslag.

Jag kan hålla med lagrådet om att även innehavare av fordran som vid tiden för nedsättningen eller fusionen är beroende av villkor bör betraktas som borgenär i de aktuella situationerna. Lagrådet har emellertid ansett att som borgenär bör behandlas även den vars fordran betingas av att han själv fullgör avtalsprestation till bolaget, dvs. fall då han är både borgenär och gäldenär i samma rättsförhållande.

Det kan ifrågasättas om man vid tillämpningen av bestämmelserna om kallelse på okända borgenärer i 1944 års aktiebolagslag använt sig av ett så vidsträckt borgenärsbegrepp. Tillämpat på fusion, för vilken krävs rättens tillstånd, innebär det exempelvis att varje anställd i det överlåtande företaget är borgenär som skall underrättas särskilt genom rättens försorg och med rätt att få säkerhet ställd för framtida lönefordring. Lönefordringen torde motsvara vad som skall utgå till den anställde under uppsägningstiden enligt lagen (1974: 12) om anställningsskydd. Säkerheten torde, om den anställde inte medger annat, böra stå

kvar så länge anställningsförhållandet består i förhållande till det övertagande företaget. Vad som sagts nu innebär att en betydande del av det övertagande bolagets kreditmöjligheter tas i anspråk under lång tid samtidigt som de anställda genom bl. a. bestämmelserna om lönegaranti i konkurs under alla förhållanden har betryggande säkerhet för sina lönefordringar. Om den av lagrådet hävdade tolkningen av borgenärsbegreppet vinner tillämpning, innebär det således risk för att sådan nedsättning av aktiekapitalet, nedsättning av reservfonden eller fusion för vilken rättens tillstånd fordras blir omöjlig att genomföra i personalintensiva företag med begränsade kreditmöjligheter.

Det finns, menar jag, inte heller något praktiskt behov att så långt som lagrådet gör driva omsorgen om de "borgenärer" som tillika är bolagets gäldenärer. I motsats till exempelvis den som gått i borgen för bolagets förbindelser eller upplåtit licens till detta har en sådan bolagets avtalspart som ännu inte fullgjort sin avtalsprestation till bolaget i de allra flesta fall möjligheter att skydda sig mot skadliga effekter av nedsättning eller fusion. Den av lagrådet beskrivna prekära situation i vilken en säljare under vissa förutsättningar kan råka är väsentligen av teoretisk natur. Någon egentlig risk föreligger ju blott om det är fråga om specialtillverkat gods som inte kan säljas på annat håll. I sådana fall begär emellertid säljaren, om affären är av någon betydelse och han det minsta betvivlar köparens vilja och förmåga att betala, regelmässigt en bankgaranti till sitt skydd. Vid sidan av den allmänna insolvensrisken är risken för en genom nedsättning av aktiekapital eller fusion framkallad insolvens minimal.

Enligt min mening bör den som är samtidigt borgenär och gäldenär i samma rättsförhållande inte ha det skydd som tillerkänns borgenärer i allmänhet vid sådan nedsättning av aktiekapitalet, nedsättning av reservfonden eller fusion som kräver rättens tillstånd. Jag förordar därför att till 6 kap. 6 § fogas ett nytt femte stycke av följande lydelse: "Är borgenär tillika gäldenär i samma rättsförhållande, skall han ej upptagas i förteckningen över bolagets kända borgenärer. Han skall ej kallas av rätten och har ej heller rätt till betalning eller säkerhet enligt fjärde stycket." Vidare bör vissa jämkningar göras i 6 kap. 5 § och 14 kap. 4 §.

Under 6 kap. 6 § har lagrådet vidare något berört frågan om underrättelseskyldighet för registreringsmyndigheten beträffande vissa domar och beslut i mål om klander av bolagsstämmobeslut. Bestämmelser om sådan skyldighet bör som lagrådet förordar tas upp i registreringsförordningen.

Jag har i 10 kap. 4 § första och tredje styckena av det remitterade förslaget tagit upp vissa bestämmelser som syftar till att hindra att revisor eller revisorsmedhjälpare tar befattning med den löpande bokföringen. Bestämmelserna som innebär en skärpning i förhållande till

gällande rätt har föranlett Föreningen auktoriserade revisorer och Svenska revisorsamfundet att lämna vissa synpunkter i ämnet i samband med lagrådsföredragningen.

Föreningen auktoriserade revisorer erinrar om att hjälp och rådgivning i redovisningsfrågor alltid utgjort en väsentlig arbetsuppgift för revisionsbyråerna. I synnerhet gäller detta årsbokslutet, som för många företag oundgängligen kräver bistånd av utomstående specialister. Det torde vad de mindre företagen beträffar snarare vara en regel än ett undantag att revisorerna på något sätt medverkar vid utformningen av årsbokslutet. Själva bokföringsarbetet, vare sig det löpande kronologiska i dagbok eller det systematiska med huvudbok och bokslut, har egentligen aldrig för de auktoriserade revisorerna varit en eftertraktad arbetsuppgift. Det har emellertid ofta varit önskvärt att kunna ge hjälp även med bokföringen och på så sätt bidra till den goda ordning, som eftersträvas. De flesta auktoriserade revisorer har någon gång tillfälligt varit tvungna att bistå i rena bokföringsfrågor, andra har inrättat sig för att kunna ge fortlöpande service åt en antal klienter. Det rör sig därvid enligt föreningen inte om den grundnotering, som klienten alltid själv måste utföra, utan om den fortsatta bearbetningen, som med dagens teknik ofta utföres med bokföringsmaskiner, hålstansar och datorer, som allt mera kommit till användning även för småföretag för att få fram den mångfald av uppgifter, som behövs i modern redovisning.

Föreningens majoritet har uppfattningen att god revision kan utföras i företag där revisorn biträder med bokföringen inom ramen för kommerskollegiets nuvarande bestämmelser. Revisorn bör liksom f. n. ha rätt att ombesörja klientföretagets huvudbokföring och det tekniska avslutandet av dess böcker under förutsättning att det sker med användande av annan person på byrån än den som biträder i revisionsarbetet avseende klienten ifråga. Liksom hittills bör givetvis inte någon befattning med klientföretagets dagbokföring vara tillåten. Revisorn och hans medhjälpare bör enligt föreningens majoritet likaså i enlighet med vad som nu är fallet ha rätt att lämna råd och anvisningar för hur bokslutet kan göras.

Ett inte oväsentligt antal ledamöter av föreningen anser emellertid att biträde med bokföringen inte bör få lämnas vad avser ombesörjandet av huvudbokföringen och det tekniska avslutandet av böckerna. En annan inte oväsentlig grupp anser att sådana tjänster bör få utföras, om de handläggs av särskild avdelning eller särskilt företag, som kan vara dotter- eller systerbolag till revisionsbyrån. Föreningen anser att vid en dylik uppläggning arbetet måste utföras av personal, som är oberoende i förhållande till revisorn och hans medhjälpare. Praktiskt taget samtliga ledamöter är eniga om att varje förändring av nuvarande regler bör genomföras med iakttagande av en väl tilltagen övergångstid, så att företagen får tillfälle att organisera sina redovisningsfunktioner.

Svenska revisorsamfundet uppger att de godkända revisorernas företag i dag har en organisation som är väl anpassad till kvalificerad hjälp och rådgivning i redovisningsfrågor. Det gäller den tekniska bearbetningen av klienternas bokföringsmaterial i byråns egenskap av förmedlande organ till något dataserviceföretag. Det gäller också hjälp med årsbokslutet, som många företag, särskilt bland de mindre, måste ha specialisthjälp med. Den skärpning av jävsbestämmelserna som föreslagits aktualiserar i första hand frågan om revisorns befattningstagande med klientföretagets huvudbokföring och bokslut. Samfundet anser att god revision kan utföras i företagen i full överensstämmelse med god revisors- och revisionssed även om revisorn biträder med klientföretagets bokföring inom ramen för kommerskollegiets nuvarande bestämmelser. För det fall reglerna om revisorsjäv i aktiebolagslagen inte utformas i nära anslutning till kommerskollegiets bestämmelser vill samfundet framhålla att begreppet huvudbokföring och bokslutsarbete inte innefattar den rent maskinella bearbetningen av från klientföretaget mottaget material — exempelvis i form av dagboksblad, bokföringsorder m. m. som företaget självständigt redan konterat och avstämt. Revisionsbyråerna har i dag en uppbyggd organisation som förmedlande organ till dataserviceföretaget eller motsvarande. Ett utförande av dessa dataförmedlande tjänster är inte bokföring i den mening som åsyftas där frågan om revisorns befattningstagande med bolagets bokföring och revisorns oberoende ställning diskuteras. Även Svenska revisorsamfund understryker behovet av en väl tilltagen övergångstid, om förändringar i nuvarande bestämmelser föreslås.

Med anledning av vad sålunda förekommit har *kommerskollegiets nämnd för revisorsfrågor* beretts tillfälle inkomma med synpunkter i ämnet. Nämnden anför att 12 § kommerskollegiets revisorskungörelse innebär att klienten själv ombesörjer dagbokföringen eller, med ett annat uttryck, den kronologiska bokföringen utan något som helst biträde från revisors eller medhjälpares sida. Detta betyder att klienten bestämmer när en affärstransaktion har inträfffat, vilka transaktioner som har inträffat, definierar dessa transaktioner till sin art samt fastlägger transaktionsbeloppen.

Genom detta led i bokföringen, som således skall ske helt utan inblandning från revisorns sida, definieras sålunda enligt nämnden bokföringsmaterialet till sitt reella innehåll. Vad som därefter återstår av bokföringsarbetet är att sammanställa de sålunda insamlade uppgifterna på olika sätt inom ramen för en plan. Vad först gäller planen kan revisorn f. n. och är även med den föreslagna lagtexten oförhindrad att som konsult medverka vid utformningen av de olika delarna av denna plan, t. ex. kontoplan, plan för hur bearbetningen tekniskt skall ske (samlingsplan) etc.

Av vad som nu sagts följer enligt nämnden att den vidare bearbet-

ningen av redovisningsmaterialet, som revisionsorganet enligt 12 § revisorskungörelsen får fullgöra, endast omfattar ett rent sorterings-, räkne- och skrivarbete. Det utförs idag även när det gäller små företag i mycket stor omfattning med hjälp av datorer. Revisorns befattning med bokföringen består i de fall datorer används ofta i att han fungerar som förmedlare till ett dataserviceföretag som utför den maskinmässiga bearbetningen med hjälp av en större dator. Revisionsorganets uppgift är i dessa fall att översätta bokföringsmaterialet, vars sakinnehåll bestämts av klienten, till för maskinen lämplig form, sammanfoga de ofta små datamängderna från de individuella företagen till en större volym, tillse att den tids- och materialmässiga disciplin upprätthålls, som är en nödvändighet för maskinmässig behandling, samt att förmedla bokföringsmaterialet till dataserviceföretaget. Dess uppgift kommer vidare att bestå i att förmedla de färdigbearbetade rapporterna från dataserviceföretaget till klientföretaget och därvid tillse bl. a. att rätt rapporter framkommit och att inga tekniska fel uppstått i bearbetningen. I de fall — och det torde här huvudsakligen vara fråga om situationer när bolaget tillfälligt är i behov av hjälp med bokföringen t. ex. i fall då den på företaget ansvarige har slutat, är sjuk eller har semester — där databehandling icke används, består revisionsorganets medverkan i att någon tjänsteman utför de sorterings-, räkne- och skrivarbeten, som i den nyss beskrivna rutinen utförs med hjälp av dator. Som ett sista led i den maskinella bearbetningen ingår ofta ett formellt bokavslut.

Skulle jävsbestämmelserna skärpas exempelvis så att till revisor eller revisorsmedhjälpare inte får anlitas någon som är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid fullgörandet av dess bokföring eller medelsförvaltning eller kontroll däröver, skulle betydande problem enligt nämnden uppstå för såväl företagen som revisionsbyråerna. Mindre företag har ofta inte råd med egen kvalificerad ekonomipersonal utan är beroende av utomståendes hjälp med — förutom givetvis revisionen — även huvudbokföring och bokslut. Den normala situationen för dessa företag skulle i så fall bli att de måste vända sig till två olika konsulter. Eftersom det ofta hos dessa företag saknas förståelse för behovet av god revision föreligger det risk för att revisionen betraktas som en formsak och att denna kommer att utföras av okvalificerad personal.

Är företagen belägna på mindre orter finns ofta endast en revisions- och bokföringsbyrå med kvalificerad personal att tillgå. Företagen ställs därvid enligt nämnden inför valet att låta denna byrå antingen sköta huvudbokföring och upprätta bokslut eller göra revisionen. Om företaget väljer det första alternativet torde i dessa mindre företag revisionen komma att utföras av okvalificerad revisor och därmed bli reellt sämre. Väljer företaget att låta den kvalificerade revisorn revidera, kommer denne att vid sin revision möta en bokföring som till stora delar måste göras om.

På de orter där det finns flera revisions- och bokföringsbyråer skulle den föreslagna bestämmelsen, framhåller nämnden, sannolikt leda till samarbetsavtal med innebörden antingen att den ena byrån inriktar sig på bokföringen för ortens företag och den andra på revisionen av dem, eller att i de fall den ena byrån sköter bokföringen den andra har hand om revisionen och vice versa. Detta torde inte leda till en bättre revision än om huvudbokföring och bokslut utförs av personal på den byrå där revisorn är verksam. Man kan dessutom inte utesluta möjligheten att rena bulvanbyråer upprättas vilka formellt men inte reellt uppfyller den föreslagna bestämmelsen. Möjligheten att kontrollera detta torde beträffande de auktoriserade och godkända revisorerna vara begränsad och beträffande övriga revisorer praktiskt taget saknas eftersom det skulle ligga i såväl revisorns som klientens intresse att detta förhållande inte kom till annans kännedom.

Den ifrågasatta regeln, som inte gör någon skillnad mellan medverkan vid dagbokföring och vid huvudbokföring, kan enligt nämndens mening därtill komma att ha effekten att anställda i revisorn närstående företag — till skillnad från f. n. — kommer att sköta dagbokföringen.

Lagrådet har — efter att ha fått del av de nu redovisade synpunkterna — förordat en ändring av jävsbestämmelserna så att den som är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bolagets kontroll däröver inte får vara revisor. Det innebär att huvudbokföringen och bokslutsarbetet skulle få utföras av personer anställda i samma företag som revisorn. Enligt min mening innebär detta en lämplig avvägning och jag ansluter mig därför till lagrådets förslag.

Vid 12 kap. 7 § kritiserar lagrådet de uttalanden jag gjort om att lagstridiga låneutbetalningar i beskattningssammanhang är att bedöma som förtäckt vinstutdelning eller förtäckt lön och därför skall tas till beskattning. Lagrådets yttrande i detta sammanhang kan bidra till osäkerhet om hur lagstridiga låneutbetalningar skall behandlas i taxeringssammanhang. Jag har erfarit att frågan har tagits upp till behandling inom företagsskatteberedningen. När dess arbete med frågan avslutats, kommer chefen för finansdepartementet, som jag samrått med i denna sak, att lägga fram förslag till erforderliga ändringar i skattelagstiftningen.

Såsom lagrådet föreslagit bör preskriptionstiden för överträdelse av låneförbudet förlängas till fem år. En bestämmelse med sådan innebörd bör upptas i 19 kap. 1 §.

Lag om införande av aktiebolagslagen, m. m.

Jag avser att senare denna dag föreslå att den nya bokföringslagen skall träda i kraft den 1 januari 1977. Med hänsyn till det nära sambandet mellan aktiebolagslagen och nämnda bokföringslag föreslår jag

att även aktiebolagslagen skall träda i kraft den 1 januari 1977. Motsvarande bör gälla för övriga lagar som remitterats till lagrådet samtidigt med lagen om införande av aktiebolagslagen. Detta föranleder ändringar i ett antal paragrafer i promulgationslagen.

Med anledning av att förslaget till ny aktiebolagslag innebär en förkortning av giltighetstiden för bolagsstämmofullmakt från fem till ett år har lagrådet förordat en särskild övergångsreglering av innebörd att fullmakt som är giltig enligt 1944 års aktiebolagslag skall gälla även under det första året efter den nya lagens ikraftträdande. De skäl som förestavat den angivna förkortningen av giltighetstiden talar emellertid också för att de nya bestämmelserna blir tillämpliga omedelbart i samband med ikraftträdandet. De risker för rättsförlust som kan föreligga med hänsyn till ombudets svårigheter att få en annars ogiltig fullmakt förnyad av huvudmannen får enligt min mening inte överdrivas. Kan ombudet inte få fullmakten förnyad under den långa övergångstiden — mer än ett år — talar det för att ombudet inte heller vet hur huvudmannen önskar att han skall agera på bolagsstämman för att tillvarata huvudmannens intressen. Jag kan därför inte godta lagrådets uppfattning i denna fråga.

De jämkningar lagrådet föreslagit i fråga om 15 § promulgationslagen och 44 a § lagen om ekonomiska föreningar bör vidtas.

18 § promulgationslagen innehåller bestämmelser om avveckling av bestående skuldregleringsfonder. Fråga har uppkommit om avsättning till skuldregleringsfond skall göras när ett bolag efter ikraftträdandet håller bolagsstämma för att fatta beslut om fastställelse av balansräkning och resultaträkning och av vinstdisposition beträffande räkenskapsår som avslutats före ikraftträdandet. Nuvarande bestämmelser om obligatorisk avsättning till skuldregleringsfond har visserligen ett intimt samband med reglerna om årsredovisningen. Fattar emellertid bolagsstämman beslut om disposition av vinst efter ikraftträdandet är det av avgörande betydelse vilka begränsningar i bolagsstämmans handlingsfrihet som den vid beslutet gällande lagstiftningen uppställer. Detta betyder att någon avsättning till skuldregleringsfond inte behöver ske i det nyss angivna fallet.

Avförande ur aktiebolagsregistret av vissa aktiebolag

Enligt punkten 4 av övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag i deras lydelse 1973: 1081 skall bolag, vars registrerade aktiekapital ej uppgår till 50 000 kr. vid utgången av år 1978, om det inte trätt i likvidation eller försatts i konkurs, avföras ur aktiebolagsregistret. Bolaget är därmed upplöst. Kungörelse om avförandet behövs inte. När bolaget har avförts ur registret, svarar aktieägarna samt styrelseledamöter och verkställande direktör

solidariskt för bolagets förpliktelser. Aktieägarna inträder i bolagets ställe som part i de avtal bolaget slutit med tredje man. I den mån bolaget enligt författning varit skyldigt att vidta åtgärd eller lämna uppgift skall detta i stället fullgöras av styrelsen. Uppkommer behovet av likvidationsåtgärd sedan bolaget avförts ur registret, äger 173 a § 1944 års aktiebolagslag motsvarande tillämpning, dvs. på ansökan av den vars rätt berörs därav skall rätten förordna en eller flera likvidatorer.

Den utgallring av små aktiebolag som sålunda kommer att ske efter utgången av år 1978 kräver en koncentrerad arbetsinsats av patentverket. Från administrativ synpunkt vore det önskvärt att utgallringen av framför allt namnskyddsbolag och vilande bolag kunde påbörjas tidigare. F. n. finns ca 100 000 bolag med ett aktiekapital understigande 50 000 kronor vilka senast vid utgången av 1978 antingen skall ha ökat sitt kapital eller avföras ur registret. Varje möjlighet till en jämnare spridning av den väntade arbetsbelastningen bör tillvaratas.

Även från aktieägarsynpunkt är det önskvärt att kunna upplösa bolag utan tillgångar och skulder på det enkla sätt som punkten 4 i övergångsbestämmelserna anvisar. F. n. är aktieägarna hänvisade till att låta bolaget gå i likvidation innan bolaget kan upplösas. Man bör visserligen inte överbetona svårigheterna att genomföra en likvidation när alla i bolaget är ense om åtgärden och bolaget saknar egentliga tillgångar och skulder, t. ex. därför att det inte på länge drivit någon rörelse. Men bolaget belastas med bl. a. kungörelsekostnader och skyldigheten att kalla bolagets okända borgenärer innebär att likvidationsförfarandet drar ut på tiden.

En enkel lösning på de angivna olägenheterna är att låta aktiebolag, vars aktiekapital inte uppgår till 50 000 kr. upplösas, om samtliga aktieägare och styrelseledamöter samt verkställande direktör begär det. De inledningsvis redovisade bestämmelserna i punkten 4 av övergångsbestämmelserna till SFS 1973: 303 om solidariskt ansvar för bolagets förbindelser och om aktieägares inträde i bolagets avtal bör då bli tillämpliga.

Avskrivningsbeslut av detta slag, som sker före 1 januari 1979, bör dock kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Det synes lämpligt att detta sker genom att de avförda bolagen sammanförs under gemensam rubrik, exempelvis en gång i kvartalet, och med angivande av enbart bolagets nummer, namn och säte. Kungörelseförfarandet bör vara avgiftsfritt.

Den angivna lösningen föranleder konsekvensändringar i 1 § lagen (1974: 990) om den skattemässiga behandlingen med anledning av övergång från aktiebolag till annan företagsform, m. m. Lagen är tillämplig bl. a. när aktiebolag upplösts enligt den tidigare nämnda punkten 4 av övergångsbestämmelserna till SFS 1973: 303 och innebär att särskilda skattelättnader inträder vid utskiftningsbeskattningen och inkomstbe-

skattningen. Övervägande skäl talar för att detsamma bör gälla vid den bolagsupplösning som nu förordas. Efter samråd med chefen för finansdepartementet föreslår jag att 1 § av den nämnda lagen justeras något.

Patentverket gav våren 1974 ut en informationsbroschyr beträffande tidigare genomförda lagändringar. Avsikten är att en ny information skall ske under våren 1975. Eftersom de nu diskuterade bestämmelserna kommer att behandlas av riksdagen hösten 1975 bör de träda i kraft den 1 januari 1976. Man torde kunna räkna med att patentverket informerar om de nya bestämmelserna snarast efter ikraftträdandet.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga

dels de av lagrådet granskade förslagen med vidtagna ändringar,

dels inom justitiedepartementet upprättade förslag till

lag om ändring i lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag,

lag om ändring i lagen (1974: 990) om den skattemässiga behandlingen med anledning av övergång från aktiebolag till annan företagsform, m. m.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden lagt fram.

Innehåll

Propositionen ... 1
Propositionens huvudsakliga innehåll ... 1
Lagförslag ... 3
1. aktiebolagslag (1975: 000) ... 3
2. lag om införande av aktiebolagslagen (1975: 000) ... 57
3. lag om ändring i lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. ... 60
4. lag om ändring i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering ... 61
5. lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. ... 63
6. lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar 64
7. lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931) ... 65
8. lag om ändring i lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag ... 66
9. lag om ändring i lagen (1974: 990) om den skattemässiga behandlingen med anledning av övergång från aktiebolag till annan företagsform, m. m. ... 67

Utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden den 23 augusti 1974 ... 68
1 Inledning ... 68
2 Aktiebolagsformens användning ... 71
3 Lagstiftningens huvudgrunder ... 73
3.1 Nuvarande ordning ... 73
3.2 Aktiebolagsutredningen ... 77
3.3 Remissyttrandena ... 86
3.4 1973 års ändringar i aktiebolagslagen ... 90
4 Bildande av aktiebolag ... 91
4.1 Nuvarande ordning ... 91
4.2 Aktiebolagsutredningen ... 91
4.3 Remissyttrandena ... 93
5 Inbetalning av aktiekapital ... 94
5.1 Nuvarande ordning ... 94
5.2 Aktiebolagsutredningen ... 95
5.3 Remissyttrandena ... 96
6 Skyddet för det bundna kapitalet ... 97
6.1 Nuvarande ordning ... 97
6.2 Aktiebolagsutredningen ... 101
6.3 Remissyttrandena ... 104
7 Bolagens kapitalförsörjning ... 105
7.1 Nuvarande ordning ... 105
7.2 Aktiebolagsutredningen ... 108
7.3 Fondbörsutredningen ... 109
7.4 Remissyttrandena m. m. ... 110
7.4.1 Aktiebolagsutredningens förslag ... 110
7.4.2 Fondbörsutredningens förslag ... 116

8 Aktier och aktiebok m. m. ... 117
8.1 Nuvarande ordning ... 117
8.2 Aktiebolagsutredningen ... 119
8.3 Remissyttrandena ... 120
9 Aktiebolagens organ ... 124
9.1 Nuvarande ordning ... 124
9.2 Aktiebolagsutredningen ... 126
9.3 Remissyttrandena ... 130
10 Minoritetsskyddet ... 139
10.1 Nuvarande ordning ... 139
10.2 Aktiebolagsutredningens förslag ... 142
10.3 Remissyttrandena ... 145
11 Årsredovisning ... 148
11.1 Nuvarande ordning ... 148
11.2 Aktiebolagsutredningen ... 151
11.3 Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen ... 155
11.3.1 Allmänt ... 155
11.3.2 Tillämpningsområdet ... 157
11.3.3 Lagfästa vidgade krav på årsredovisning ... 158
11.3.4 Delårsrapport ... 160
11.3.5 Näringslivets redovisningsnämnd ... 161
11.4 Bokföringsutredningen ... 163
11.5 Remissyttrandena över aktiebolagsutredningens förslag 165
11.6 Remissyttrandena över fondbörsutredningens och samarbetsutredningens förslag ... 168
11.6.1 Allmänt ... 168
11.6.2 Tillämpningsområdet ... 170
11.6.3 Lagfästa vidgade krav på årsredovisning ... 172
11.6.4 Delårsrapport ... 174
11.6.5 Näringslivets redovisningsnämnd ... 176
12 Koncerner ... 179
12.1 Nuvarande ordning ... 179
12.2 Aktiebolagsutredningen ... 183
12.3 Fondbörsutredningen och samarbetsutredningen ... 185
12.4 Remissyttrandena över aktiebolagsutredningens förslag 186
12.5 Remissyttrandena över fondbörsutredningens och samarbetsutredningens förslag ... 191
13 Föredraganden ... 193
13.1 Inledning ... 193
13.2 Bildande av aktiebolag ... 201
13.3 Inbetalning av aktiekapitalet ... 202
13.4 Skyddet för det bundna kapitalet ... 209
13.5 Bolagens kapitalförsörjning ... 218
13.5.1 Inledning ... 218
13.5.2 Vinstandelsbevis ... 220
13.5.3 Emission till underkurs ... 222
13.5.4 Rösträttslösa aktier ... 224
13.5.5 Emissionsprospekt ... 226
13.6 Aktier och aktiebok m. m. ... 228
13.7 Aktiebolagens organ ... 234
13.8 Minoritetsskyddet ... 245
13.9 Årsredovisning ... 255
13.10 Koncerner ... 276

14 Upprättat lagförslag 287
15 Specialmotivering 287
1 kap. Inledande bestämmelser 288
2 kap. Aktiebolags bildande 290
3 kap. Aktier, aktiebrev m. m. och aktiebok 311
4 kap. Ökning av aktiekapitalet genom nyemission eller fondemission 328
5 kap. Konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning 354
6 kap. Nedsättning av aktiekapitalet 357
7 kap. Förvärv av egna aktier och upptagande av vissa penninglån 365
8 kap. Bolagets ledning 367
9 kap. Bolagsstämma 384
10 kap. Revision och särskild granskning 418
11 kap. Årsredovisning, koncernredovisning och delårsrapport 439
12 kap. Vinstutdelning och annan användning av bolagets egendom 475
13 kap. Likvidation och upplösning 498
14 kap. Fusion och inlösen av aktier i dotterbolag 517
15 kap. Skadestånd m. m. 539
16 kap. Aktiebolags firma 548
17 kap. Bundna och fria aktier 549
18 kap. Registrering 556
19 kap. Straff- och vitesbestämmelser 563
16 Hemställan 581

Bilaga 1. Aktiebolagsutredningens förslag 582

Bilaga 2. Fondbörsutredningens förslag 633

Bilaga 3. Översikt över lagrummen i aktiebolagslagen, aktiebolagsutredningens förslag och det remitterade förslaget 638

Bilaga 4. Det remitterade förslaget 655

Utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden den 30 oktober 1974 711
1. Lag om införande av aktiebolagslagen 711
2 Lag om ändring i lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. (tryggandelagen) 726
3 Lag om ändring i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering (LFA) 727
4 Lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. 729
5 Lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar 729
6 Lag om ändring i aktiefondslagen 733
7 Hemställan 733

Bilaga 1 Aktiebolagsutredningens förslag 734

Bilaga 2 De remitterade förslagen 739

Utdrag av lagrådets protokoll den 21 mars 1975 749

Utdrag av regeringsprotokollet den 10 april 1975 788

KUNGL. BOKTR. STOCKHOLM 1975 740242